

61225
24 A 12

Alexander

THE
WILLIAM R. PERKINS
LIBRARY
OF
DUKE UNIVERSITY

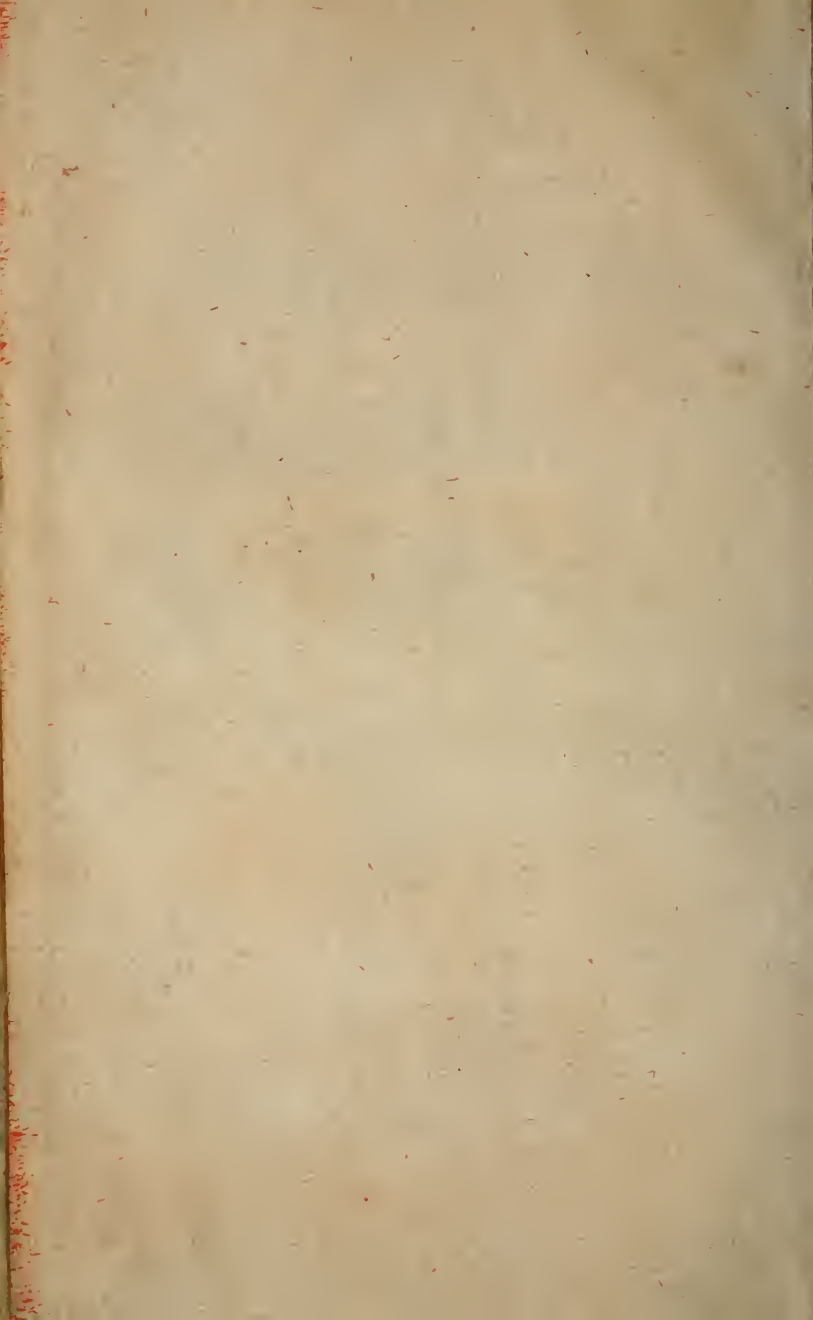

Rare Books

67 138. Ind. 1/2

LERSE.

ALEXANDRI
AB
ALEXANDRO
Genialium
Dierum
Tom. II.

Z. Neuber del.

G. Appellmans sculp.

LUGD. BATAV. EX OFFICINA HACKIANA. 1673.

ALEXANDRI AB ALEXANDRO,

JURISPERITI NEAPOLITANI,

GENIALIUM DIERUM LIBER QUINTUS.

C A P U T I.

Locus ex Martiale, apud Gabrielem Altilium in convivio familiari invicem discussus.

AD Gabrielem Altilium, virum modestissimum, doctissimumque, cum quo mihi à prima adolescentia intima familiaritas fuit, quod is tunc ad pontificatum evectus fuerat, nos & aliquot bonarum artium studiosi juvenes, summo loco nati Neapoli, congratulatum veneramus: ad quem ut venimus, excepti ab eo comiter & benigne fuimus. Cumque complexi hominem in primis ædibus, post mutuam salutationem, latis precationibus ei gratularemur, eumque honorem sibi à diis fortunari, & quod nobis diu in optatis fuerat, id nunc magnæ voluptati esse, ac bene locatum in homine morum honestate & omni doctrina conspicuo, sperareque illud sibi, & urbi nostræ ornameto cessurum, profiteremur: post mutuos inter nos mira suavitate editos sermones ad multam diem, cum jam advesperasceret, & cœnæ tempus appeteret, indeque nos digredi volentes

universi assurgeremus, impense rogavit, invitavitque nos diu recusantes; atque excepit ipse admodum placidus & mitis, non grandi convivio, sed cœnula non injucunda, minimeque sumptuosa & petulanti, verum admodum eleganti & frugi: olerum scilicet ferculo, thyrsis viridibus, minusculis cauliculis teneris, tunc in florem erumpentibus, leviter igni admotis, & pisciculis multo pipere & nuce conditis, cum præcoci uva, & primis pomis, ex Lucano suo, quæ ad se delata, secundas nobis menfas ipse præpararat. Cumque miti castoque inter nos procedente sermone, variato lusu, ad finem cœnulæ ventum foret, quempiam, qui ibi assistebat, raræ indolis puerum, forma & specie liberali, literulis satis aspersum, ad se advocavit, ac unumquemque nostrum per vices dicere jussit, quod quisque vellet sibi ab illo cani epigramma. Cumque nonnullis enunciatis versibus, quos miris modulis & concentu admodum suavi, perquam festiviter ad lyram ille decantarat, à quodam nostrate in eo cœtu servata ejus vice, ' hoc epigramma prolatum fuit:

Quod non argentum, quod non tibi misimus aurum,

Hoc facimus causa Stella diserte tua:

Quisquis magna dedit, voluit sibi magna remitti:

Fictilibus nostris exoneratus eris.

Quos versus quum admodum concinniter suaviterque ille fuisset modulatus: Quid est, Altilius inquit, quod hic auctor dicit, quod qui multas opes liberaliter largitus est, expetat ipse tantundem sibi reddi ab eo quem munere affecit, equidem ignoro: quum satis constet, quod is qui ingenue liberalis est, non id appetit, ut beneficium pro beneficio scœneretur. Siquidem munificencia & liberalitas, quæ magni animi est, avaritiæ & appetentiæ, quæ semper pusilli fuit, dispar longe & diversa existit. Qui ergo munificus & liberalis est, & sponte largitur, is profecto ita liberalis est, ut

T I R A Q U E L L U S.

[*Hoc epigramma.*] Id Martialis est lib. 5. epigramm. 60.

Martialis
locus
em-
ele-
tus.

Libe-
ralis
homi-
nis na-
tura.

ut quod dedit beneficium non meretur : & quanto quisque magno & erecto animo est , ut ingentia largiatur , ita magni putat fuisse , multo plura & maiora si posset largiri , neque beneficii collati unquam poenitere. Alioqui qui opis emolumentive causa largitur , virtutis nomen amittit , ingentiaque cum animi bona fœdare necesse est. Neque enim (ut Cicero inquit) si ob tuam causam cuiquam commodis , beneficium id putandum est , sed fœneratio. Contra vero avari & cupidi est , si quod forte munus erogavit , tantundem aut multo plura postulare , & velut datæ mercis precium ferre : quæ si , ut videtis , repugnantia sunt , quonunc modo in unum coeant , & in eodem subjecto sint , non sane intelligo. Quum ergo auctor hic dicat , quod qui magna dedit , quod officium magni & liberalis est , magna sibi postulet remitti , quod esse cupidi & avari satis constat , equidem eundem liberalis dantis , & avari reposcentis , animum in unum ponere videtur : quod esse minime potest , nec decet. Cumque vir quispiam haud sane inruditus , qui sermoni aderat , se maxime putare diceret , poetam non ingenui & liberalis , sed cupidi & turpis animi vim naturamque hoc epigrammate designasse , quod usu compertum esset , alieni appetentem , ejus ingenii esse , ut si quid benigna manu dedit , præpostero more & turbato gentium jure , maiora sibi reddi postulet : & ideo contra officium facit , qui ita beneficium dando fœneratur : istumque , quicumque est , qui tam stolide largitur , avari potius quam liberalis officium ferre. Nunquam , inquit Altrilius , tam rustica musa Martialem fuisse certe scio , ut quum liberalem exprimere ostendat , cupidum potius & appetentem designasse credatur , quum præsertim definito utatur verbo , absonumque , & ab omni prorsus candore alienum videri poterat , turpis animi potius quam vere ingenui vim exprimere voluisse. Et ad me conversus , quid censerem in hac re , potissime interrogavit. Tum ego me arbitrari dixi , quod

is qui

Qui
benefi-
cium
accipit.

is qui munificus & liberalis est, licet ingenue largiatur, & libenter officium faciat, tamen natura ita esse comparatum, ut qui beneficium accipit, eo consilio & animo sit, ut illi à quo accepit, ad tantundem sponte obligatus maneat, eumque pari obsequio devinciatur, ut similem, si occasio datur, gratiam referat, qui de se benemeritus fuit: idque fit, non animi appetentia, aut lucri spe suadente, sed quod ita homini natura præscripsit, ut ampla precia beneficiis demus. Siquidem ad promerendum nulla efficacior vis quam officium manet. Atque ita hoc perspicuum est, fixum homini ingenitumque fuisse, ut sicut se à vi & injuria tutari, & illatam contumeliam ulcisci, ac talionem reddere, jubente natura impellimur, ita collatum nobis officium alio officio pensare & conferre cogamur. ¹ Nec tantum eadem mensura, sed multo majore, si potest, beneficium remunerari, & bene cumulatam gratiam referre decet, nec vocare ad calculos expensorum & acceptorum. ² Ideo non immerito Gratias, unam averfam, dualque nos aspicientes, veteres effinxere, quia geminata gratia, & cumulator ad nos redire debet: ³ quarum nomina Pasithea, Aglaïa, & Euphro-

Grati-
tudo
natura-
liter
homini
insita.

Gratiæ
tres,

¹ Nec tantum eadem mensura.] Hesiodus in libris operum & dierum,
Εὖ μ' ἀποδοῖς ὅσον ἔλαβες,
ἀποδόναι

Αὐτὰρ τὰς μέγας, καὶ λαὸν αἰεὶ δύναι.
Et ab eo Tullius lib. 1. Officior. monens imitandos agros fertiles, qui multo plus afferunt quam acceperint. De Hesiodi sententia Erasmi. Chil. 1. cent. 1. cap. 36. Eadem mensura. Et nos abunde diximus in Commentariis nostris l. si unquam, in verbo, Donatio ne largitus. num. 85. incip. Et ego.

² Ideo non immerito Gratias.] Servius enarrans illud Virgilii l. 1. Æn. ad fin.

— At memor ille

Matris Acidaliæ.

Quod vero, inquit, una averfa pingitur, due nos respicientes, hæc ratio est: quia profecto à nobis gratia duplex solet reverti.

³ Quarum nomina.] Inter omnes

convenit tres esse Gratias: de nominibus autem non convenit. Hesiodus in Theogonia eas nominat Aglaïam, Euphrosynem & Thaliā,

Τρεῖς δ' εἰς οἱ Εὐφροσύνην Χάριτας τέκε
καλλιπαρήες

Ἀγλαίῳ τε, καὶ Εὐφροσύνῳ, Θάλιῳ τ' ἐχέλανῳ.

Sed Homerus Iliad. lib. 14. unam illarum Pasitheam appellavit,

Ἡ μὲν ἐμοὶ δῶκεν χάριτων μίαν ὀπλο-
πτερίων

Πασιθεῖῳ, ἥς τ' ὡς πὺς ἐέλδομαι ἤμα-
τα πάντα.

Quem sequitur Statius lib. 2. Thebaidos sic inquit,

Non hoc Pasithea blandarum prima sororum.

Ubi Lucilius interpres hanc dicit esse unam Gratiarum: alias autem vocari Aglaïam & Euphrosynam.

1 Apud

Euphrosyne. ¹ Apud Lacedæmonios traduntur duæ, ab *Gratiarum*
² Homero una, uxor Vulcani: illarumque ædes in foro *ades.*
 medio veteres posuere, ut gratia meriti cuius in promptu
 foret, atque ad promerendum quisque esset facilis & ex-
 peditus. Quod quidem jus naturæ est, nullo jure civili aut
 plebiscito. ³ Itaque si quis eum, qui de se benemeritus
 fuit, illiberali animo, alio officio non demeretur, neque il-
 lud gratè acceptum fert, quippe qui nihil adjuventi, nihil
 opis confert: is, profecto tanquam violator humani juris,
 ita de officio decedit, ut omni humana ope indignus, in-
 grati, criminosi, & mali hominis suspicionem non evadat,
 simulque famæ jacturam facere certum sit. ⁴ Quod apud
 Athenienses ⁵ & Macedones lege cavebatur, ut haud secus *Lex*
 adversus male meritos ingrati actio detur, jus judiciumque *Athe-*
 dicatur, ac si ære alieno, aut gravi crimine nexi forent: *nien-*
 nam beneficii memoriam (⁶ auctore Demosthene) qui re- *sium,*
 cipit, habere debet: qui vero dedit, statim oblivisci. ⁷ Per- *& Ma-*
 fæ quoque illum, qui accepto beneficio gratiam, quum *cedo-*
 possit, non refert, gravi pœna prosequuntur, in eumque *num,*
 lege agere licet, tanquam magno esset scelere pollutus. *in in-*
⁸ Germani contra: nam collati beneficii merito nihil sibi *gratos.*
 deberi putant, neque acceptis obligantur. Quum ergo *Demo-*
 auctor hic dicat, eum qui magna dedit, magna sibi velle *sthenis*
dictum.
Perse
Ger-
mani.

remit-

¹ Apud Lacedæmonios traduntur duæ.] Scilicet Clyta sive Clyto & Phænua Thygetæ filia. Pausanias lib. 3. & 6. & Plinius lib. 9.

² Ab Homero una, uxor Vulcani.] Scilicet Iliados 18.

Τὸν ἴδεν ἀεμολῶσα χείρας λιπαρο-
 κρινδένων.

Καλὴ, ἥ ὥπτις ἀεικλυτὸς ἀμεινυμένη.
 Quo etiam spectat illud Plinii lib. 35. cap. 10. Deesse iis unam illam Venerem dicebat, quam Græci Charita vocant: & quod Phaulinus tradit unam Gratiarum Vulcani esse conjunctam: ea sorte, ut dicit, causæ, quod quæ arte fiunt, opera ἐπὶ χερσὶν dicuntur.

³ Itaque si quis eum.] Hæc ex Seneca in libris de Beneficentia.

⁴ Quod apud Athenienses.] Valerius Maximus lib. 2. c. 1. & expressius lib. 5. c. 3.

⁵ Et Macedones.] Seneca lib. 3. illius operis de Beneficentia, tradit apud ipsos Macedonas solos datam esse adversus ingratos actionem.

⁶ Auctore Demosthene.] In Oratione de Corona.

⁷ Perse quoque.] Xenophon lib. 1. Pædiæ Cyri.

⁸ Germani contra.] Corn. Tacitus lib. de Moribus Germanorum.

remitti, non cupidi animum pensare voluisse putandum est, sed liberalis potius & ingenui, quodque natura jubente cogimur, ut eum qui beneficia in nos contulit, alio officio devinciamus, certa stabilique sententia multa majora, & quam maxima largiri: ¹ quæ obligatio, ad ἀντίδωρα dicta est: beneficium enim cui collatum est, ad promerendum naturæ lex obligat & devincit. Est, inquit Altilius, ita ut dicis, possetque veritas carminis & mens auctoris ex tuo sensu facile judicari, promptaque & expedita defensio foret, nisi aliud ex contextu verborum liqueret. Sed in hoc ego anceps adhuc & dubius sum, quod poëta istud non naturæ tribuit, sicut tu asseveras, ut ea cogente, qui beneficium accepit, alio officio obstrictus inaneat: sed hoc tribuit voluntati dantis, illo scilicet qui sponte largitur, quique beneficium contulit, id postulante. Namque his utitur verbis:

Si quis magna dedit, voluit sibi magna remitti.

Quod verbum cupidi & expetentis est, & propterea avari. Convincimur ergo, auctorem potius benemerentis voluntatem, quam vim naturæ, pensitare voluisse. Et quum is qui largitur, eo animo sit, ut ob gratiam meriti tantundem repetat: profecto appetentem & turpem animum, non autem ingenuum & liberalem, præferre videtur. Ergo avari potius, non autem prompte liberalis animum poëta expendere voluit. Tum ego, Est, inquam, quod dubitetur: sed tamen, si vera & salubri ratione rem pensitare volumus, qui mihi naturæ imperio ad dandum faciendumve devinctus manet, eundem mihi velle obnoxium manere, qui à me officium accipit, profecto non negaverim, ut dare facereque teneatur, quod natura imperat, quodque jura divina & humana volunt, ne subeat ingrati culpam: licet ego libenter dem, & ingenue liberalis sum. Neque propterea animum videor deturpare, quod in

¹ Quæ obligatio, ad ἀντίδωρα dicta est.] Ulpianus in l. sed etsi lege. §. confutuit. ff. de pet. hered.

in quem beneficium contuli, eundem obnoxium mihi esse volo. Igitur quum lege naturæ, qui beneficium accipit, debitor maneat, proculdubio me velle, quod mihi naturæ imperio debetur, non negaverim: neque propterea liberalis officium imminuo, aut deturpo. Nam gratiæ debitus ita homini ingenita est, ut divelli nullo modo queat: quam dantem appetere, velut promeritum, non est contra officium: nisi sit fortasse quod tu secus arbitrere. Tum Altilius miti, ut erat, ingenio: aut hoc inquit verum est, quod modo dixti, aut profecto sua tempora, in quibus qui multa dabant, multa repetere volebant, festiviter (ut solet) poëta hic criminatur.

CAPUT II.

Quot plebis tribuni à primordio urbis fuerint, quæve potestas, & qui consulari potestate, & qui tribuni æarii.

Tribuni¹ plebis, qui post secessionem ad sacrum montem, ut essent præsidio adversus potentiam magistratuum, creati sunt, bini à principio fuere, ² C. scilicet Licinius, & P. Albinus, è plebe homines, comitiis curiatis creati, qui tres collegas sibi desumpserunt, ita³ ut quinque essent qui plebis tribunatum gererent, singuli ex singulis classibus: cautumque fuit, ne cui patricio eum gerere honorem liceret. ⁴ Cumque propter crebras patrum & plebis contentiones seditio glisceret magis in dies, tribunorumque numerum augeri oporteret, qui munimentum essent

TIRAQUELLUS.

¹ Tribuni plebis.] Livius 1. Decad. lib. 2. non uno in loco. Sed hæc aliter Dionysius Halicarnassæus lib. 6. non longe à fin. sic scribit, Plebs curiatis comitiis annuos magistratus creavit L. Junium Brutum, C. Sicinium Bullatum, quos & antea Duces habuerat, cum hisque C. & P. Licinius, & Sp. Icilium Rugam. Hi quinque primi Tribunitiam potestatem acceperunt ad quartum Iduum Decem-

brium, quemadmodum fit & hoc tempore.

² C. scilicet Licinius & P. Albinus.] Alios nominat Plutarchus in Coriolano, & Asconius Padianus in Orat. Cicer. pro Cornelio.

³ Ut quinque essent.] Padianus & Dionysius Halicarn. ubi supra.

⁴ Cumque propter crebras.] Livius 1. Decad. lib. 3. Halicarn. lib. 10. Padianus ubi supra, Valerius Max. 1.9. c. 7. post princ.

*Tribu-
ni de-
cem.*

essent libertatis, à L. Trebonio rogatione promulgata;
¹ trigésimo post exacto anno cautum fuit, ut ² decem nu-
 mero potestas finiretur, binique ex singulis classibus fie-
 rent, qui iterum ac tertio refici, & in sequentes annos à
 seipsis creari poterant. ³ Tametsi, ne eosdem tribunos po-
 pulus videret, ⁴ neve collegam cooptare jus foret, præ-
 cipua lege exceptum fuerit: qua lege cavebatur, ut essent
 sacrosancti, ⁵ in hæc verba: Plebs quos pro se contra
 vim, auxilii ergo, decem creaverit, tribuni ejus sunt:
 quodque hi prohibuissent, quodque hi plebem rogassent,
⁶ ratum esto: sanctique sunt, neve plebem orbam tribu-
⁷ nis relinquunt. & infra: ⁸ Qui etiam eo potestatis ve-
 nere, ut comitia consulum ⁹ pratorumve, ¹⁰ & aliorum
 magistratuum habere, & ne quid fieret, inhibere, ¹¹ se-
 natum dissolvere, ¹² reliquis tribunis, & quibuscunque
 magistratibus diem dicere, ¹³ ærarii curam gerere,
 patri-

*Tribu-
norum
plebis
potes-
tas.*

¹ *Trigésimo post.*] Trigésimo sexto
 dicit Livius ubi supra.

² *Decem.*] In hoc numero etiam
 concordat Cicero in Orat. in Vati-
 nium non semel: quanquam aliquan-
 do undecim fuisse legimus. Nam & Li-
 vius 1. Decad. lib. 4. scribit L. Minu-
 tium undecimum fuisse tribunum ple-
 bis coopratum. Sed tamen ibi vide.

³ *Tametsi eosdem.*] Livius 1. 2. De-
 cad. 1. & alibi quoque dictum est.

⁴ *Neve collegam.*] Idem Livius e-
 jusdem Decad. lib. 4. Tranquillus ta-
 men in Augusto, c. 27. ad finem scri-
 bit, Augustum potestatem Tribuni-
 tiam perpetuam recepisse, & in ea se-
 mel atque iterum per singula lustra
 collegam sibi coopasse. *

COLERUS.

* Vide Cornel. Tacitum lib. 3. An-
 nal. & Dionem lib. 42.

TIRAQUELLUS.

⁵ *In hæc verba.*] Apud Ciceronem
 lib. 3. de Legibus. Ex quo intelliges,
 hic emendanda plurima verba hujus
 legis. Quod autem sacrosancti essent,
 videre licet ex Dionysio Halicarnas-

seo lib. 6. ad fin. ubi etiam d. legem
 scribit.

⁶ *Qui etiam eo potestatis vener.*] Li-
 vius 1. Decad. lib. 3. & alibi quoque
 dictum est supra lib. 1. cap. 3.

⁷ *Prætorumve.*] Dion. Halicarnass.
 lib. 8.

⁸ *Et aliorum magistratuum.*] Dixi-
 mus supra lib. 1. cap. 3.

⁹ *Senatum dissolvere.*] Livius 1. De-
 cad. lib. 4. non multo post princip. &
 Appianus lib. 2. bellorum Civilium,
 ubi de Curione Trib. pleb. loquitur, &
 supra diximus d. lib. 1. c. 3.

¹⁰ *Reliquis tribunis.*] Gellius 1. 13.
 cap. 12. scribit Tribunos plebis habui-
 se summam coercendi potestatem: jus
 vocandi non habuisse.

¹¹ *Ærarii curam gerere.*] Pompo-
 nius Jurisconsultus in l. 2. ff. de orig.
 juris. *

COLERUS.

* Varro lib. 4. de ling. Latin. *Tri-
 butum dictum à tribubus, quod ea pecu-
 nia, quæ populo imperata erat tributum à
 singulis, proportionem census, exigebatur,
 ab hac ea quæ assignata erat, adtribu-
 untur*

¹ patricios cogere, ² mulctam irrogare, atque senatus ³ decreta approbare & improbare poterant: coque quod tribuni plebis sanxissent, ⁴ lege ab Hortensio lata cautum fuit, ut omnes tenerentur. Hinc quæ à tribunis plebis edita sunt, plebi-

tum dictum: ab eo quoque, quibus adtributa erat pecunia, ut militi redderent, tribuni ærarii dicti. Ascon. Pedianus in Verrin. Pecunia, inquit, adtributa est, quæ in stipendium militum, de ærario à tribunis ærariis adnumerari Quæstoris solent.

TIRAQUELLUS.

I Patricios cogere.] Quando primum Tribuni pleb. senatum convocare aggressi sint, imeditata oratione scribit Dionysius Halicarnass. lib. Antiquit. 10.

2 Mulctam irrogare.] Livius 5. Dec. lib. 3.

3 Decreta approbare.] Nam cum L. Manlius Acidinus à Senatu impetrasset, ut ex Hispania decedens, ovans urbem rediret, prohibitus est à M. Porcio Lecca Trib. plebis, ut retulit Livius 4. Decad. lib. 4.

4 Lege ab Hortensio lata.] Plinius lib. 16. cap. 10. non multo post princ. Q. (inquit) Hortensius Dictator, cum plebs secessisset in Janiculum, legem in Esqueto tulit, ut quod ea jussisset omnes Quirites tenerent. Lælius Felix ad Q. Mutium apud Gellium lib. 15. capite 27. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur, quæ Tribunis plebisferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus ante patricii non tenebantur, donec Q. Hortensius Dictator eam legem tulit, ut eo jure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Et hujus quoque legis meminit Pomponius Jurisconsultus in l. 2. §. deinde cum esset. ff. de orig. jur. in hæc verba, Deinde cum esset in civitate lex duodecim tabularum, & jus civile, essent & legis actiones, evenit ut plebs in discordiam cum patribus perveniret & secederet, sibi que jura constitueret, quæ plebiscita vocantur. Mox cum revocata esset plebs, quia multa dif-

cordiæ nascebantur de his plebiscitis, pro legibus placuit & ea observari, lege Hortensia lata, & ita factum est, ut inter plebiscita & leges, species constituendi interesset, & potestas eadem esset. Et Justinianus in §. plebiscitum. inquit, de jur. natur. gent. & civil. Sed &, inquit, plebiscita lege Hortensia lata non minus valere quam leges cœperunt. Et hujus quoque Hortensii Dictatoris, qui plebem, quæ in Janiculum secesserat, revocavit, meminere Jul. Florus epit. Livii lib. 11. ad finem. & Divus Augustinus de Civitate Dei, lib. 3. c. 17. Quæ eo volui dicere, quoniam legitur apud Livium 1. Decad. lib. 3. L. Valerium & M. Horatium Coss. cum veluti in controverso jure esset, tenerentur ne partes plebiscitis, legem centuriatis comitiis tulisset, ut quod tributum plebs jussisset, populus teneret, id est, ut id propter imbecilliores interpretaret, universos cives, comprehensis etiam patriciis & Senatoribus, ut etiam diserte declaratur in d. §. plebiscitum. Subjungit autem Livius, Quæ lege Tribuniciiis rogationibus telum acerrimum datum est. Et eadem propemodum scribit Dionysius Halicarnass. lib. 11. Sed & ipse Livius 1. Decad. lib. 8. tradit, T. Æmylum Mamercum Consullem, dixisse Dictatorem Q. Publium Philonem suum collegam, qui res leges secundissimas plebi, adversas nobilitati tulit: Primam ut plebiscita omnes Quirites tenerent, ut ex his aperte intelligas, non Hortensium Dictatorem primum eam legem plebiscitorum tulisse: sed antea non semel latam fuisse. Sed quia, verisimile est, non passim observabatur, resistentibus semper patribus, tandem & tertio lata est ab ipso Hortensio, denique perpetuo observata. Ex quo & Hortensia dicta est.

*Plebi-
scita
unde
dicta.
Pote-
stas tri-
bunitia
inso-
lens.
Hanc
commi-
nit
Sylla.*

*Inter-
cessio
tribu-
nis re-
dicta.*

plebiscita dicuntur. Fuitque præcipuo quodam jure ex-
celsa & insolens tribunitia potestas, ¹ adeo ut M. Ve-
ctium in capitis dimicationem venisse, & ultimo affectum
supplicio fuisse, quod transeunti tribuno non decederet
de via, scriptum invenianius, ² donec Sylla rerum potens,
cum reipub. imperitaret, tribunitiam potestatem ita fre-
git & comminuit, ut legem ferret, ne cui qui tribunatum
gessisset, ad alios honores pateret aditus, velut indignus
honore publico semper futurus. Intercessionem tamen
liberam tribuno nihilominus reliquit, ³ quam postea Ti-
berius Gracchus in tribunatu collegis abrogavit. ⁴ Quæ
quidem ⁵ intercessio etiam prætoribus compete-
bat: quippe intercedere etiam Prætor prætori poterat: ⁶ qui licet tan-
tæ potestatis foret, ut etiam ⁷ consulem in carcerem du-
cere, dictatorique comminari, & multam irrogare pos-
set:

¹ *Adeo ut M. Vectium.* Plutarchus
in vita C. Gracchi.

² *Donec Sylla.* Cæsar Comment.
belli Civilis libro 1. non multo post
princ. scribit Syllam omnibus rebus
nudasse Tribunitiam potestatem, cui
tantum intercessionem liberam reli-
quit. Q. Cicero sic inquit apud M.
Tullium Fratrem libro 3. de legibus,
Quam ob rem in ista quidem re vehementer
laudo Syllam, qui Trib. plebis suæ leg-
is injuriæ faciendæ potestatem ademerit,
auxilii ferendi reliquerit. Pompejumque
neque in cæteris rebus semper amplif-
simis summisque effere laudibus: de Tri-
bunitia potestate taceo: neque enim repre-
hendere libet, neque laudare possum. Ap-
pianus bellorum Civilium lib. 1. *Sylla*
Dictator, inquit, Tribunitiam potesta-
tem adeo perseguit ac debilitavit, ut fere
ad nihilum redegerit, cum ex lege prohib-
eret, cum qui Tribunitiam gessisset, alte-
rius potestatem habere posse. Florus epi-
tom. Livii 89. scribit omnem ferenda-
rum legum potestatem Trib. plebis à
Sylla ademptam fuisse. Præter hos vide
Suet. in Cæsare cap. 5. Asconium Pe-
dianum in Orat. Cic. pro Cornelio
Balbo, & 3. in Verrem act. ad fin.

³ *Quam postea Tib. Gracchus.* Plut.
in vita illius.

⁴ *Quæ quidem intercessio.* Asconius
Pedianus in 3. in Verrem act.

MERCERUS.

⁵ *Intercessio Prætoribus compete-
bat.* Non solum Prætoribus, sed cuilibet
majori potestati. Prætorum Consul
vetare poterat habere comitia, popu-
lum vocare, concionem habere, & alia
multa jure sui magistratus agere. Unde
Cic. in leg. Par, *major potestas, plus*
valet. Id confirmant omnes historię.
Vetare autem nihil est, quam interce-
dere. Nam & ipsi Tribuni plebis, quo-
rum quasi peculiaris erat intercessio,
cum intercederent, nullo alio verbo
utebantur quam verbo, *Veto.* Testis
Livius lib. 6. *Agitedum, comitia indi-*
cite Patres, Tribunis militum creandis.
Faxo ne juretur vox ista Veto, qua nunc
concinentes collegas nostros tam lati au-
ditis.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Qui licet.* Scilicet Tribunus ple-
bis, ad eum enim reddit.

⁷ *Consulem.* Vide supra lib. 1. c. 3.
num. 8. & 9.

set: ¹ si quid tamen scelesto consilio contra commoda plebis gessisset, aut exorta offensione apud collegas minus iuste intercessisset, poterat ei à reliquis tribunis dies ad populum dici, iussuque populi aut tribunorum in carcerem duci eique tribunatus abrogari, & in exilium agi, & senatu amoveri. ² Cn. enim Tremelio tribuno pl. in crimen adducto, quod M. Æmylio Lepido pontifici maximo convicium fecisset, contumeliaque & probris affecisset, à populo mulcta dicta fuit. ³ Et L. Cottam tribunum plebis, quum æs alienum abnegaret, eo quod in jus vocari, & magistratus imperio cogi non posset, collegæ illum coëgere, comminatique sunt, nisi æs solveret alienum, se creditoribus illum dedituros, si postulassent. Alique tribuni suffragio populi sæpe coërciti fuere, penes quem coërcitio tribunorum fuit. ⁴ Sed tametsi tribunatus, plebis foret magistratus, ⁵ sequutis inde temporibus, à plebe ad senatum translatus fertur: ita ut senatores & ⁶ patricii tribunatum gerere amplissimum munus putarent: quod post Syllæ

Tribunus plebis puniebatur à reliquis trib. & populo. Cn. Tremelius. L. Cottas. Tribunatus plebis magistratus translatus est ad senatores & patricios.

¹ *Si quid tamen.*] Livius 1. Decad. lib. 5. & Plutarchus in Tiberio Graccho.

² *Cn. enim Tremelio.*] L. Florus epitom. Livii libro 47. in princ.

³ *Et L. Cottam.*] Val. Maximus 1.6. cap. 5.

⁴ *Sed tametsi Tribun.*] Et non populi, ut dicit Appius apud Livium 1. Dec. lib. 2.

⁵ *Sequitis inde temporibus.*] Livius 1. Decad. lib. 3. ubi dicit duos patricios consularesque Sp. Tarpejum & A. Æterninum in Tribunos plebis fuisse cooptatos, & iterum libro 4.

MERCERUS.

⁶ *Patritii.*] Certe colligas ex Historia Romana duo valde inter se pugnantia. Prius: Patritiis interdictum tribunatum plebis. Posterius: Licuisse plebi quos vellet Tribunos creare. Imo, de facto hunc honorem aliquando detulisse Patritiis, ut legas apud

Livium libro 2. Tribunos plebis sibi cooptasse duos patritios, & consulares: Sp. Tarpejum, & A. Arterium. Cætera, vix legas ullum patricium gessisse hunc magistratum. Nec video quomodo hæc duo possint conciliari, nisi dicas interdictam quidem Patritiis petitionem Tribunatus, non autem eum Magistratum. Nec obstitisse quin eum Magistratum caperent, si modo vel à plebe, vel ab ipsis Tribunis plebis eveherentur ad eum honoris gradum. Non est vero dubium, quin post legem Atiniam, Senatores potuerint petere tribunatum, si modo plebejæ gentis essent. Adeo ut postea mos invaluerit, ne quis eum Magistratum peteret, nisi jam senator foret. Colligas ex Suet. qui tradit Augustum Tribunos ex Equitibus Romanis creasse, si candidati senatores decissent. Itaque, qui tunc tantum plebejus erat, vix poterat ad eum Magistratum aspirare qui prius erat plebis.

*Tribunorum
potestas
aucta.*

*Lex C.
Cotta.*

Syllæ tempora observatum invenimus, ¹ in tantum, ut extra urbem tribuno provincias demandari, illisque cum imperio præfuisse, exercitus ductasse, fascesque & lictores habuisse legamus. ² Primusque Cotta legem tulit, ut tribunus gerere honores, & provinciis præesse, ac magistratus extra urbem fortiri posset. ³ A principio enim extra urbem ultra mille passus tribuno nulla erat potestas aut imperium. ⁴ Demum Cæsares tribunitiam potestatem tam cupide appetiverunt, ut magni muneris loco, proque regali potestate illis delata sit: quippè Augustus, ne regis aut dicta-

toris

TIRAQUELLUS.

¹ *In tantum, ut extra urbem.*] Id quod ex sequentibus apparet.

² *Primusque Cotta.*] Ascon. Peditanus in Oratione Cic. pro Cornelio. Cicero autem in 3. in Verrem actio. scribit Q. Opinium adductum in iudicium, verbo, quod cum esset Tribunus plebis, intercessisset contra legem Corneliam, quod in Tribunatu dixisset contra alicujus hominis nobilis voluntatem. Ubi Asconius, ut *Tribuni plebis*, inquit, *aliorum quoque magistratum capessendorum potestatem haberent, persuasisse dicitur hanc legem Opimius.*

³ *A principio.*] Livius l. Decad. libro 3.

⁴ *Demum Cæsares.*] Id probat sequentibus exemplis. Sed huc quoque pertinet quod scribit Alius Spartian. in vita Adriani post princip. *Tribunus plebis factus est Candido & Quadrato iterum Coss. in quo magistratu ad perpetuam Tribunitiam potestatem omni sibi factum offerit, quod penulas amiserit, quibus uti Tribuni plebis plurima tempore utebantur: Imperatores autem nunquam.* Flavius Vopiscus in Aureliano dicit Tribunitiam potestatem esse partem maximam regalis imperii. & vide infra in verbo, *Licet vero Vespasianus.*

⁵ *Quippe Augustus.*] Appianus l. 5. belli Civilis tradit Augustum perpetuum plebis Tribunum à Romanis fuisse electum, ut à primo magistratu ipsum averterent, hisque auspiciis

initiumque eum Tribunitiam potestatem suscepisse, quam tamen, immemor promissionis, ad fulciendam monarchiam deponere noluit: atque insuper in privignos suos Tiberium & Drusum transfudit. Suetonius quoque in vita illius, cap. 27. *Tribunitiam*, inquit, *potestatem perpetuam recepit.* Dion item in vita ejusdem rationem reddit, cur Trib. potestatem perpetuam retinuerit. Cornelius Tacitus lib. 3. de potestate Tribunitia loquens, *Id*, ait, *summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne Regis aut Dictatoris nomen assumeret, ne tamen appellatione aliqua cetera praemineret.* * Sed ante lib. scilicet 1. describens pompam funeris Augusti, sic scribit, *Continuata per triginta septem annos Tribunitia potestas.* Ex quibus Taciti locis Alexander hæc assumpsit.

COLERUS.

* Sed hoc refutat Dion lib. 42 ubi scribit, Cæsarem admisisse ut Dictator in integrum annum diceretur, & Tribunitiam potestatem per omne ævum haberet.

MERCERUS.

Quippe Augustus.] Ne putes ex hoc loco Augustum primum usurpasse Tribunitiam potestatem. Ante Augustum eam ceperat Julius Cæsar, & ejus instituto extiterat. Dio lib. 42. *Cæsar hoc accepit, ut quinque continuis annis consulatum gereret, ut dictator non in semestri tantum spatium, sed in integrum annum*

annum

toris nomen assumeret, tribunitiam potestatem velut sub-^{Augu-}
lime fastigium, & summa potentia subnixus foret, per se-^{stus}
ptem & triginta annos perpetuam gessit. ^{tribu-} ^{nus} ^{septem} ^{& tri-} ^{ginta} ^{annis.} ^{Anni} ^{& tem-} ^{pora} ^{anni à} ^{tribu-} ^{nis, an-} ^{à con-} ^{nume-} ^{raren-} ^{tur dis-} ^{cepta-} ^{tum.}
Tiberius in quinquennium accepit: ¹ ipsamque Druso
conferri à populo pro summo decore habuit. ² Et dein-
ceps Otho, & sequuti Cæsares, amplissimi imperii loco
appetivere, ⁴ licet sero Vespasianus illam fuerit assequutus.
⁵ Adeoque processit tribunitia potestas, ut actum aliquan-
do fuerit in senatu, ut non à consulibus, sed ab his qui tri-
bunitiam gererent potestatem, annos & tempora dinume-
rarent. ⁶ Postea vero à Nerone illi ordini infenso, tribu-
norum facultas maximis edictis coercita fuit, cautumque
severe, ne tribuni jus prætorium aut consulum præripe-

annum diceretur. Adhæc tribunitiam potestatem per omnem suam vitam haberet. Augustus tamen ut loquitur Cornel. Tacit. Annal. 3. id summi fastigii vocabulum repperit. Quomodo ergo verum dixerat Dio? Quod aliqui dicunt Cæsarem publice non prætulisse nomen Tribuni, confutare videtur Dio, qui tradit Cæsarem assidere solitum inter Tribunos plebis, & omnia eorum munia obire. Quid ergo dices? An falsus Tacitus? Absit. An Dio? Non dico. forte tamen id vocabulum non fuit summi fastigii sub Cæsare, sicut postea fuit Augusto. Hoc tamen non satisfacit. Forte etiam Julius Cæsar Tribunatum plebis re vera gerere voluit. Cum interea cæteri Cæsares, ut auctor est Dio lib. 53. nefas ducerent gerere tribunatum plebis, & solam potestatem tribunorum assumpserint, cum interea alios Tribunos crearent.

T I R A Q V E L L V S.

1 Quam etiam Tiberius.] Dion in Augusto scribit Augustum Tiberio potestatem Tribunitiam dedisse in quinquennium.

2 Ipsamque Druso.] Tacitus lib. 3. Tiberius, inquit, mittit literas ad Senatum, quæ in potestatem Tribunitiam Druso petebat.

3 Et deinceps Otho.] Tacitus lib. 17. Decernitur, inquit, Othoni Tribunitia potestas, & nomen Augusti, & omnes principum honores.

*4 Licet sero Vespasianus.] Suetonius in vita illius, cap. 12. Sed superiori-
bus adde, quod Julius Capitolinus in Antonino Pio tradit: ipsum Antoninum gratias in Senatu egisse, quod factus esset patri (scilicet Hadriano) & in imperio Proconsulari & in Tribunitia potestate collega. Et in vita Macrini: Denique Macrinus statim & Proconsulare imperium, & potestatem Tribunitiam detulerunt. Et in Maximino & Balbino, Decretis ergo omnibus Imperatoriis honoribus atque insignibus, percepta Tribunitia potestate, jure Proconsulari, Pontificatu Maximo, patris etiam nomine mervuerunt imperium.*

5 Adeoque processit.] Tacitus lib. 3. Marcus, ait, Syllanus ex contumelia Consulatus honorem principibus petivit, dixitq; pro sententia, ut publicis privatisque monimentis ad memoriam temporum, non Consulum nomina præscriberentur, sed eorum qui Tribunitiam potestatem gere-

6 Postea vero Nerone.] Hæc usque ad clausulam, Sed præter hos, sunt Taciti lib. 13.

rent, neve quempiam ex Italia evocarent, cum quo lege agi posset, neve quid intra domum pro potestate agerent, neve illatam multam à tribunis quaestores ararii intra menses quatuor in publicas tabulas referrent. Sed præter

*Tribuni
consula-
ri pote-
state.*

hos plebis tribunos, ¹ fuere & alii consulari potestate, anno trecentesimo decimotertio ab urbe condita, iisdem auspi-

*Tribuni
militū
dicti.*

ciis quibus consules creati, tam ex plebe quam patribus. Nam quum Canulejus legem ad populum ferre contenderet, ut ex plebe consules facere liceret, patresque ne consulatus cum plebe promiscuus foret, vehementer obsisterent, eo res ducta est, ut tribuni militum consulari potestate fierent, tam ex plebe quam patribus: idemque juris quod consules haberent. Nam & sella curuli, & consulari prætexta, lictoribus & fascibus consularibus insignes erant:

*Roma-
ni sine
consu-
libus.*

ac primo tres patricii creati, mox quum defectiones populorum, & tot simul orientia bella tres obire non valerent, illorum numerus auctus fertur, ² ut modo quatuor, modo quinque, ³ interdum sex, ⁴ nonnunquam octo crearentur, tunc quum à Romanis Veji diutino & gravi bello premebantur. Ad tantam enim belli molem, tribunorum auxerunt numerum, quot nunquam antea facti, ⁵ per quod tempus tribus annis sine consulibus Romana res fuit, ⁶ sicut decemviris legum ferendarum causa creatis, biennio defuere:

¹ *Fuere & alii consulari potestate.]* Hæc usque ad clausulam, *Donec desito*, sunt Livii 1. Decad. lib. 4. non uno in loco, & Diodori Siculi lib. 2.

² *Ut modo quatuor.]* Livius 1. Dec. lib. 4. sic scribit, *Quia duo Coss. obire tot simul bella nequirent, Tribunos militum tres creatos dicant, sine mentione promulgata legis de Consulibus creandis ex plebe: & imperio & insignibus consularibus usus.* Idem eodem scribit, Tribunos militum consulari potestate quatuor creatos fuisse: omnes jam functos eo honore.

³ *Interdum sex.]* Livius d. 1. Dec. lib. 4. & 5. in princ.

⁴ *Nonnunquam octo.]* Idem d. l. 5. in princip. his verbis, *Romani auxere Tribunorum militum consulari potestate numerum; octo, quod nunquam antea, creati.* Sed adde aliquando decem ex eodem ejusdem Decad. lib. 3. Atque etiam senosdenos in quatuor legiones fuisse creatos à populo ex 1. Decad. libro 9. Sed vide an loquatur de Tribunis consulari potestate, an aliàs.

⁵ *Per quod tempus.]* Livius Dec. 1. l. 4. & 5. Imo & aliquando quindecim quoque annis ex eodem illo ipso l. 5.

⁶ *Sicut decemviris.]* Idem Livius 1. Decad. lib. 3. Plinius Secundus de Viris illustribus c. 21.

fuere: donec desito tribunorum militum magistratu, & per ingentia certamina victo senatu, ¹ ut consules etiam de plebe fierent, ægre nobilitas passa est. In qua re admirari succurrit, ² quod Pomponius Jureconsultus de origine juris literis prodidit, tribunos militares consulari potestate ad vigesimum numerum auctos Romæ fuisse: quod nunquam fando auditum, & apud auctores tacitum & prætermisum est, quum tot tribunorum imperia ambiguis decretis certissimo exitio reipub. fuissent. ³ Præter hos fuere ærarii tribuni, ⁴ ex tertio judicium genere, quorum cognitio in pecuniariis & minoribus causis plerumque fuit: ⁵ quippe quum soli antea senatores judicarent, ob eamque rem invisum plebi fierent, C. Gracchus rogatione promulgata, trecentos ex equestri ordine adjecit judices, parem senatoribus numerum, ut metu communicati imperii judicia æquali lance pensarent: judicaruntque aliquamdiu judicia integre & incorrupte. Victor deinde Sylla, sublati equestri ordinis judiciis, solos senatores juris cognitionem habere, & judicia ferre jussit: qui annis decem licenter judicia exercuere per turpitudinem & fordes, ⁶ donec ab Aurelio prætore, alia rogatione iterum communicata judicia fuere senatui, equitibus, & tribunis ærariis: ⁷ quæ lex judiciaria dicta

Confules de plebe tandem creati. Tribuni militares 20. Tribuni ærarii 300. ex equestri ordine adjecti senatoribus. Aurelius prætor senatum, Equites, Tribunos ærarios conjunxit judiciis exercendis.

¹ Ut consules etiam de plebe fierent.]

Livius 1. Dec. lib. 6. ad fin. Idem Plinius d. lib. c. 25.

² Quod Pomponius Jurecons.] In l. 2. §. deinde cum post ff. de orig. jur.

³ Præter hos fuere.] De quibus Plinius lib. 34. c. 1. & Festus Pompejus lib. 1. non multo post princip. & ii quos postea citabimus. *

COLERUS.

* Dixi jam initio hujus capituli hoc tantum addere debuit, quod in Glossario legi Ærarii ταμῆχ. Adde l. 42. ff. de jure fisci.

TIRAQUELLUS.

⁴ Ex tertio.] Asconius Pedianus in Orat. Cic. pro M. Scauro, pro L.

Tom. II.

Cornelio, & pro Milone.

⁵ Quippe cum soli.] Id usque ad clausulam, Victor deinde Sylla, est Plutarchi in vita Gracchorum. At Florus epit. lib. 60. scribit Gracchum legem tulisse, qua equestrem ordinem cum Senatu consentientem corrumpere nitebatur. Statuerat enim, ut trecenti Senatores essent, equites sexcenti, id est, ut equester ordo bis tantum virium haberet.

⁶ Donec ab Aurelio.] Idem Asconius in Orat. Cic. in Pisonem paulo ante fin. & in d. Orat. pro L. Cornelio.

⁷ Quæ lex judiciaria dicta est.] Cic. in dicta Orat. in Pisonem, & ibi quoque Asconius ad fin.

B

I Quibus

dicta est, quo tempore Verres peculatus criminis causam dixit: ¹ Quibus vetitum lege Gabinia fuit, ne ex syngrapha jus dicere liceret. ² Quos postea divus Julius nova constitutione abrogavit: nam judicia ad duo tantum genera redegit, equestris scilicet ordinis & senatorii. Tribunos vero ærarios, quod erat tertium, sustulit: quos deinde restitutos, & jura sicut prius dixisse, facile crediderim: siquidem ³ Augustus Cæsar ad has judicum decurias quartam adjecit, quæ decuriariorum dicta est, quæ de minimis judicaret. ⁴ M. deinde Plautius, nobilitate suffragante, tulisse ad populum dicitur, & pervicisse, ut singulæ tribus quindenos crearent judices, qui numerus sexcentos vigintiquinque explevit: inter quos erant senatores & plebeji, tribuni æarii dicti. Quod compar fuit cum eo quod Athenis statutum comperrimus, ut à mille quadringentis, furti aut ambitus & injuriarum quandoque judicatum sit. ⁵ Post quos C. Caligula quintam adjecit decuriam, ⁶ Galba sextam adjicere recusavit:

*D. Julius
judicia
ad duo
genera
redegit.
Quarta
judicum
decuria.
Ducenarii
adjun-
cti.
M.
Plautii
lex.
Quinta
decuria.*

¹ *Quibus vetitum lege Gabinia fuit.] Cicero epist. ad Atticum lib. 5. epist. ult. Et postea, ait, venit in mentem senatoribus nihil se jurare illud S. C. quod ex syngrapha jus dici lex Gabinia vetaret. & lib. 6. epist. 3. Audio, inquit, omnino Scaptium poenitere: nam quod S. C. esse dicebat, ut jus ex syngrapha diceretur, eo consilio factum est quod pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumpserunt. Vetabat autem Auli lex jus dici de ita sumpta pecunia. Auli autem dicit, quod Aulus Gabinius Consul eam tulerat.*

² *Quos postea D. Julius.] Sueton. in Cæsare, c. 41. hæc eadem ad verbum dicit.*

³ *Augustus Cæsar.] Suetonius in vita illius cap. 32. & vide Plinium libro 33. c. 1. ad fin.*

⁴ *M. deinde Plautius.] Cicero in Orat. pro Cornelio, Memoria, inquit, reneo, cum primum Senatores lege Plautia judicarent, hominem diis ac nobilitati*

perinvisum, Cn. Pompejum causam lege Varia de majestate dixisse. Quem locum enarrans Asconius Pedianus, M. ait, Plautius Sillan. Trib. plebis Cn. Pompejo Strabone, L. Porcio Catone Coss. secundo anno belli Italici, cum Equester ordo in judicii dominaretur, legem Tulii adjurantibus nobilibus: quæ lex vim eam habuit, quam Cicero significat: Nam ex eâ lege tribus singule ex connumero quinquenos denos suffragio creabant, qui eo anno judicarent. Ex eo factum est, ut Senatores quoque in eo numero essent, & quidam etiam ex ipsa plebe.

⁵ *Post quos C. Caligula.] Sueton. in vita illius cap. 16. & Plinius lib. 33. cap. 2. afferentes uterque rei rationem diversam.*

⁶ *Galba sextam.] Sueton. in Galba cap. 14. Judicibus, inquit, sextam decuplariam adjici precantibus, non modo negavit: sed etiam concessum à Claudio beneficium, ne hyeme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit.*

favit: ¹ quæ quidem diversis erant discretæ nominibus. Namque alii tribuni æris, alii selecti, nonnulli iudices, plerique Nongenti nuncupati: ² quorum sortitio fiebat quo-^{Tribunorum sortitio in iure dicitur.} ties jura dicturi erant, ne quid doli astusve admitteretur, neve judicantis suspicio, judicii fidem elevaret. Illorum enim nomina in sculpta tabellis, & in urnam conjecta, sorte educabantur. ³ Mansitque constitutum, ne quis ex novis ^{Novi cives inter decurias} civibus collegio adnumeratus, inter decurias judicaret: ⁴ utque in Porcia basilica, quam Cato erexit, non è tribu-^{decurias non judicabant.} nali ⁵ jus dicerent, sicut prætores, ⁶ sed è subsellis: quod non summi honoris, sed minores essent magistratus: ⁷ qui-^{In Porcia basilica jus dicebant.} bus etiam hoc curæ fuit, ut publicam pecuniam signarent, illiusque curam agerent, fontiumque vincula servarent. Verba legis fuere: Tribuni sunt, Domi pecuniam publicam custodiunto, Vincula fontium servanto, Æs, argentum, aurum publice signanto. ⁸ Hoc quoque meminisse ^{Tribuni. Horum officium.} non pigebit, quod tametsi adversus reliquos magistratus jure sacrosanctæ potestatis, tribunis plebis intercedere liceat, ita ut uno intercedente, nihil reliqui decernere valeant: tamen adversus dictatoriam vim, ⁹ aut Vestales virgines, quæ velut sacrosanctæ ab hominis tactu illæ sæ manent, nulli tribunorum intercedere, vetare aut prohibere, facultas est.

¹ *Quæ quidem diversis.]* Plin. libro 33. cap. 2. in princ.

² *Quorum sortitio fiebat.]* Hic omnino vide, quæ scripsimus in nostris Commentariis Primigeniorum c. 17. in 1. opin. num. 52.

³ *Mansitque constitutum.]* Plin. libro 33. cap. 1. in fin.

⁴ *Utque in Porcia Basilica.]* De qua dictum est supra, lib. 2. cap. 12.

⁵ *Jus dicerent.]* Scilicet Tribuni plebis ex Plutarcho in Catone Uticensi, & in prob. c. 81.

⁶ *Sed è subsellis.]* Plutarch. ubi supra proxime, & Alcon. Pédianus in

Verrem act. 1. ibi, *Alienum habet, hunc tamen à subsellis.*

⁷ *Quibus etiam hoc curæ fuit.]* Legis in eam rem verba reperies apud Ciceronem lib. 3. de legib.

⁸ *Hoc quoque.]* De his vide omnino quæ dicta sunt supra lib. 1. cap. 4. num. 12. & multis seqq.

⁹ *Aut Vestales virgines.]* Vide infra eodem lib. 5. cap. 12. ubi de Claudia Vestali, quæ injusti populi patrem triumphantem complexa, ascenso simul curru usque in Capitolium profectura est, ne vetare aut intercedere fas cuicumque Tribunorum esset.

CAPUT III.

*Quonam modo per feciales inirentur fœdera, aut bella indicere-
rentur, & quid ab exteris servatum est.*

Feciales 20. *Fecialium* *munere* *rito*
FECIALES, ¹ quos fœderibus fânciendis, & rebus repeten-
dis, ac bellis indicendis Romanos habuisse constat, ² à
Tullo Hostilio, seu Anco Martio, ³ ut vero alii, à Numa
Pompilio creatos fuisse liquet, qui ab antiqua gente Equi-
culis jura & verba solennia, ⁴ quibus res repetuntur, & bel-
la indicuntur, acceperunt. ⁵ Horum collegium à principio
viginti fuere, quibus, & patripatrato, ut nunquam in lineo
amictu uterentur, proprium fuit: ⁶ qui tametsi fœderibus
fânciendis, & bellis indicendis, ⁷ aut rebus repetendis,

quæ

TIRAQUELLUS.

¹ *Feciales.*] Varro lib. 1. aut alio-
rum comput. 4. de lingua Latina, *Feciales*, inquit, quod fidei publicæ inter po-
pulos præerant: nam per hos fiebat, ut
justum conciperetur bellum (& inde desi-
tum) & ut fœdere fides pacis constitue-
retur. Ex his mittebant, antequam con-
ciperetur, quires repeterent, & per hos
etiam nunc fit fœdus, quod fides scribit
Eamius dictum. De his vide Livium 1.
Decad. lib. 1. Fenestellam, aut quis-
quis is est, de Romanorum magistrati-
bus, cap. 9. Gellium lib. 6. cap. 4.
Dionysium Halicarnassæum lib. 2. ubi
fecialium officia & ritus describit Plu-
tarchus in Numa, & in Camillo, &
probl. c. 62. & Servium in illud 1. Æn.

Regemque dedit, qui fœdere certo, &c.

² *A Tullo Hostilio, seu Anco Mar-
tio.*] Nam de his duobus Livius 1. Dec.
lib. 1. in duobus locis agit.

³ *Ut vero alii à Numa.*] Plutarch. in
vita illius. Liv. & Halicarn. ubi supra.

⁴ *Quibus.*] Servius lib. 12. Æneid.
in eum locum,

— *Alii fontemque ignemque fere-
bant*

Velatino, & verlena tempora vincti.
*Atqui, inquit, feciales & Paterpatrato-
rus, per quos bella vel fœdera confirma-*

bantur, nunquam utebantur vestibus lineis.
Unde dicemus errore non factum, ut linea
vestis contra morem adhiberetur ad fœ-
dera, quæ firma futura non erant. Scimus
enim hoc utique servare Virgilium, ut re-
bus quibus denegatur exitus, dei etiam
infrima principia. ejusque rei adfert
multa testimonia.

⁵ *Horum collegium.*] Varro de vita
pop. Romani, apud Nonium Marcel-
lum de Doctorum indagine, *Feciales*-
que, inquit, viginti, qui de rebus cogno-
scent, judicarent, & statuerent, consti-
tuerunt. *

COLERUS.

* Idem lib. 2. de vita pop. Rom.
Prinſquam indicere bellum iis, à qui-
bus injurias factas sciebant, feciales lega-
tos repetitum mittebant quatuor, quos ora-
tores vocabant.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Qui tametsi.*] Livius 1. Decad.
lib. 1. in pluribus locis.

⁷ *Aut rebus repetendis.*] Neque e-
nim licebat bellum movere prius
quam feciales missi essent ad res repe-
tendas, ex Livio 1. Decad. lib. 4. Tunc
quoque ne confestim bellum indiceretur,
neve exercitus mitteretur, religio obstitit:
Feciales prius mittendos ad res repeten-
das censuere, & vide paulo infra.

quæ præter jus præterque fas ademptæ sunt adhiberentur :
 1 tamen si qui legati pop. Romani, qui jure gentium sancti
 sunt , à quovis populo aut natione violati forent , ut hi de-
 derentur qui jura gentium temere violassent , per feciales ^{Leza-}
 cavebatur. 2 Erat enim veteribus jus legatorum sanctum ^{torum}
 & inviolabile , cum hominum præsidio munitum , tum di- ^{jus}
 vino jure defensum, quod etiam inter bella & hostium tela ^{san-}
 incolume servabatur. 3 Fuit ergo proprium collegii fecia- ^{ctium.}
 lium, tam de bellis justisque foederibus, pactionibusque &
 conditionibus populorum, Regum, terrarum & nationum,
 quam de illatis injuriis , sociis , foederatisque gentibus co-
 gnoscere , raptaque , & hostili modo devastata , belli jure
 repetere : tum si hostes æqua postulent , aut si præter le-
 gem foederis se aliquid perpessos querantur , si sua sponte,
 aut læsi & laceffiti arma sumpserint, si infida pax servanda,
 si induciæ aut bella juste indicta & pacta sint , si petita ex
 foedere danda, si auctores defectionis deposcendi, si contra
 fidem conventionis & jus gentium venire liceat , animad-
 vertere : 4 belli pacisque jura exequi , & perpenso judicio
 æstimare. Quæ verba juris fecialis sic habent : Belli, pacis,
 foederum , induciarum , oratorum , feciales judices sunt,
 & infra. 5 Sed tamen ea foedera pactionesque , quæ cum
 sociis

1 Tamen si qui legati populi Rom.] Apposite verbo, dederentur, utitur. Nam qui foedus violant, ii ut populo, cujus foedus violant, dederentur, feciales postulabant. Varro ubi supra, Si cuius, inquit, legati violati essent, qui id fecissent, quamvis nobiles essent, ut civitati dederentur, statuerunt. Et è diverso quoque, si qui Romani legatos exterarum gentium violassent, ii per feciales ipsis legatis tradebantur, ut videre est apud Livium 4. Decad. l. 8.

2 Erat enim veteribus.] Statius lib. 2. Thebaid.

— Sed jussa patris tutique regressus
 Legato, justasque preces dicere sororis.
 Ubi Lucatius interpres, Tutique regres-
 sus, inquit, quia legatum nefas esset inter-

fici: Sacrosancta enim sunt legationis officia. Citatque illud Ciceronis in 1. Orat. Orator etiam inter hostium tela incolumis versari potest.

3 Fuit ergo proprium collegii.] Varro lib. 2. & 3. de vita populi Romani apud Nonium Marcellum de Doctorum indagine, & Plutarchus in Camillo.

4 Belli pacisque.] Cicero lib. 2. de legibus, ubi adscripsit hæc ipsa verba.

5 Sed tamen.] Livius 1. Decad. libro 9. sic scribit: Consules profecti ad Pontium in colloquium, cum de foedere victor agitaret, negarunt injussu populi foedus fieri posse, nec sine fecialibus ceremoniæque alia solenni. Et 3. Dec. lib. 10. non longe à fine. Tum (inquit) M. At-

Feciales nihil poterant, nisi prætoris auctoritate, aut senatus consulto intercedente. Fœderis per-
cutientilius & Q. Minutius Trib. plebis ad populi cere-
monia. sociis inire decet, feciales sancire, aut pacta concipere, haud aliter poterant, quam si consulis aut prætoris auctoritate intercedente, senatusconsulto jussuque populi permissum foret: injussu enim populi, aut citra senatus auctoritatem, nihil sanciri posse quod populum teneat, haud dubium est. Fiebat enim senatusconsultum in hæc verba, ut privas verbenas privosque lapides prætorem poscerent: qui verbenam ex arce, & sagmina (herbæ enim genus est) ² ac lapidem silicem ex templo Iovis Feretrii daret, fecialesque ea secum ferrent, ³ ac porca adhibita, vetere præfatione priscis

cutientilius & Q. Minutius Trib. plebis ad populi cere-
monia. tum decernere, ut cum Carthagenensibus pax fieret, & quum eam pacem ilare, quocunque ex Africa exercitus deportare juberent. De pace uti rogata omnes tribus erant, jusserunt pacem dare P. Scipionem, eundem exercitus deportare. Ex hac rogatione Senatus decrevit, ut P. Scipio ex decem legatorum sententia, pacem cum populo Carthagenensi, quibus legibus ei videretur, faceret. Polybius lib. 3. introducit quempiam Carthagenensem hæc dicentem, Deinde etiam si istum fœdus fuerat, non teneri eo Carthagenenses, quod absque auctoritate Senatus & populi jussu ab Asdrubale privato arbitrio istum extitisset. Ad id adducere Romanorum exemplum, quod fœdus à Lutatius Cos. in Sicilia istum, quia sine auctoritate populi Romani factum erat, infringi debere judicaverint.

¹ Fiebat enim Senatusconsultum.] Livius ubi supra, paulo post ea quæ ex eo illic adduximus, feciales cum in Africam ad fœdus ferendum ire juberentur, ipsis postulantis Senatusconsultum in hæc verba factum est, Ut primos lapides silices, privasque verbenas secum ferrent: uti Prætor Romanus his imperaret, ut fœdus ferirent, illi Prætoris sagmina poscerent. Herbæ id genus ex arce sumptum dari fecialibus solet. Plinius autem lib. 22. c. 2. Verbenam quoque ex arce sumi dicit. Sed & lib. 25.

cap. 9. de ea verbenam loquens, Hæc est, inquit, quam legatos ad hostes ferre judicavimus: * & vide paulo infra in verbo, Et verbenam.

COLERUS.

* Varro apud Nonium: Verbenarius ferebat verbenam: id erat caduceus pacis signum, nam Mercurii virgam possumus existimare. De hac vide & Macrobius.

TIRAQUELLUS.

² Aclapidem silicem.] Festus Pomp. libro sexto ubi de Jove Feretrio. Vide omnino Polybium d. libro 3.

³ Acl porca adhibita.] Virgil. lib. 8. Æneid.

— Et casa jungebant fœdera porca. Sueton. in Claudio cap. 25, Cum regibus fœdus in foro dicit, porca casa ac veteri fecialium præfatione adhibita. Et Servius enarrans illud ipsius Virgilii lib. 1. Æneid.

— Regemque dedit, qui fœdere certo
 Et premere, & laxas sciret dare jussus
 habenas.

Fœdus, inquit, dictum est, vel à fecialibus per quos fiunt fœdera, vel à porca fœde lacerata, citatque illud Virgilii supra adductum. Verum Livius non semel dicit porcum. Nam 1. Decad. l. 1. de eadem re loquens, sic scribit, Si prior desit publico consilio, dolo malo, tu illo d. c. Jupiter populum Romanum sic serito, ut ego hunc porcum hodie feriam. Et ejusdem Decad. lib. 9. statim post ea, quæ attulimus supra, ibi, Fiebat enim Senatus-

tuscu-

priscis carminibus ad præstitutum diem in foro, seu ubi convenerat, enunciatis, ¹ fecialis sceptrum manu tenens, pro Iovis simulacro, tanquam is fœderi adhiberetur, ² filo lanæ capite velatus, ³ & verbena coronatus, ⁴ Iovem, Martem, ceterosque obtestari deos, & dira obsecratione precari debebat, ut si quis eorum fœdera violasset, aut illa

sciens

tusconsultum: subjungit, *Quid enim aut sponsoribus in fœdere opus esset, aut elisdibus, ubi precatione res transigitur, per quem populum fiat, quominus legibus deditis stetur, ut eum ita Jupiter feriat, quemadmodum à fecialibus porcus ferietur.* Sed & Servius non satis sibi constans in enarratione illius loci 8. *Æn.* *Falso, inquit, porca: nam ad hoc genus sacrificii porcus adhibebatur.* Ergo aut usurpavit genus; scilicet porcā pro porco, ut in aliis locis ibi designatis. Aut certe illud ostendit: quia in omnibus sacris fœminini generis plus valent victimæ. Denique si per marem litarent, succidanea dabatur fœmina: si autem per fœminam non litassent, succidanea adhiberi non poterat. Idem Virgil. libro 12. de fœdere loquens,

— *Puraque in veste sacerdos
Scizerae fœtum suis, intonsaque bidentem* Attulit. —

Quæ verba ad matrem & ad fœminam trahi possunt.

¹ *Fecialis sceptrum manu tenens.* Festus Pompejus lib. 6. ubi de Jove Feretrio loquitur, inquit, ex ejus templo sceptrum sumebant, per quod jurarent.

² *Filo lanæ.* Liv. 1. Decad. lib. 1. in Anco Martio, *Legatus, inquit, ubi ad fines eorum venit unde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen est) Audi Jupiter, inquit, &c.* Verum Virgilius lib. 12. lino vult videri eos velatos fuisse cum dicit,

Velati lino.

Ubi Servius auctoritate Capri & Iginii, dicit lectionem esse corruptam, & pro lino legendum lino, continuoque quid sit lino declarat, ut ibi videre

poteris. * Alibi autem docuimus lino magis decere sacerdotes, quam lanam.

COLERUS.

* Vide & Levinum Torrentium apud Suctonium.

TIRAQUELLUS.

³ *Et verbena.* Virgil. d. lib. 12. ad illud,

Velati lino.

mox subdit,

Et verbena tempora vincit.

Ubi Servius, *Verbena, ait, proprie est herba sacra, sumpta de loco sacro Capitolii: qua coronabantur feciales & Patres patratus, fœdera facturi, vel bella indituri.* Abusively tamen etiam verbenas vocamus omnes frondes sacras, ut est laurus, oliva vel myrtus: ut Terent. in Andria act. 4. sc. vero 4.

— *Ex ara hinc verbenas sume.*

Nam myrtum fuisse Menander testatur, de quo Terentius transtulit. Sed & Donatus in eum locum Terentii, *Verbena, ait, quasi herba, redimicula sunt ararum. Et sunt omnes herba frondesque festæ ad aras coronandas: vel omnes herba frondesque ex aliquo puro loco decerpæ, citatque ipsum Menandrum.* Hæc autem ea est quam *verbenacem* vocant, ut videre licet ex Plinii libro 25. cap. 9. quæ, ut tradit Ruellius, hodie Gallis nostris vulgo *Vervena* dicitur.

COLERUS.

* De hac verbena dixi aliquid l. 4.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Jovem, Martem ceterosque.* Livius 1. Decad. lib. 1. in Anco Martio, ubi hujus obtestationis verba ponit.

Tempus
fæderis
percu-
tiendi.
Græco-
rum
cære-
moniæ
in su-
scipien-
dis le-
gatis
hostiū.
Σπον-
δοφό-
ροι.
Post
fædera
inita.

sciens falleret, ita illum Jupiter feriret, quemadmodum ipse porcam percuteret. Quibus obtestationibus quam sanctissime prolatis, secundum rem divinam precationemque, ¹ lapide silice porcam percutiebat: mox aqua & igne in sacris adhibitis, illam immolabant: qua cæsa, jura pacis & fœdera conventa, ita esse rite putavere, hanc fidem socialem & sanctissimum fœdus esse arbitrati, quo nihil sanctius firmitusque fuit: ² Idque ante meridiem, & primo diluculo: nam post meridiem eas precationes facere, aut fœdus percutere non licebat. A principio tamen conditæ urbis, in fœderibus pacis pactionibusque ³ pro verbena myrtus fumebatur. ⁴ Apud Græcos nisi præconibus adhibitis, legatos minime hostium fines ingredi decebat, neque legationis munere fungi quenquam, ni prius infusa aqua, ab eisdem manus abluisent, Iovique coronatis poculis propinassent. Hi tamen legati, qui cum patriis sacris Olympum aut Pythiam missi erant, sacri: qui vero fœdera percutiebant, quasi pacis arbitri & interpretes, ⁵ σπονδοφόροι dicti. ⁶ Quæ fœdera pactionesque postquam cum exteris & ultimi-

mis

¹ Lapidē silice.] Vide supra in verbo, ac lapidē silicem.

² Idque ante meridiem.] Plinius d. lib. 25. c. 9.

³ Pro verbena.] Vide supra in verbo, Et verbena.

⁴ Apud Græcos.] Homerus lib. 3. Iliados

-- Α' τὰρ κήρυκες ἀγανοὶ

ὄμματα περὶ θεῶν σύναρον. κρητῆρ
δὲ οἶνον

Μίσθον, ἀτὰρ βουσιλόσιν ὕδωρ ἐπὶ
χεῖρας ἔχουσιν.

Et cætera quæ sequuntur, & vide infra ubi partem horum afferemus.

⁵ Σπονδοφόροι.] Apud Pollu. lib. 8. περὶ πρέσβων, &c. *

C O L E R U S.

* Et ita in Glossario. Ibidem Σπονδοφ. ἢ πρὸς πολέμους id est, fœdus.

T I R A Q U E L L U S.

⁶ Quæ fœdera.] Livius 1. Dec. l. 2.

Tantumque sua laude obstitit famæ Coss. Martius, ut nisi fœdus cum Latinis columna ænea insculptum monumento esset, ab Sp. Cassio una, quia collega absuerat, ictum: Posthumium Cominium bellum gessisse cum Volscis, memoria celsisset. Idem 3. Dec. lib. 6. Hæc, inquit, convenerant, conscriptæque biennio post, Olympiæ ab Ætolis, in Capitolio ab Romanis, ut testata sacratis monumentis essent, sunt posita. Cicero pro Cornelio Balbo, Cum Latinis omnibus fœdus ictum, Sp. Cassio, Posthumio Cominio Coss. quis ignorat? quod nuper in columna ænea memoratum fuisse. Polybius lib. 3. loquens de fœdere Romanorum & Carthaginensium. Dionysius Halicarnass. lib. 4. de Tullio Rege loquens sic scribit, Collatis deinde oppidum pecuniis, Dianæ templum ædificavit in Aventino eminentissimo urbis tumulo & fœderis leges conscripsit

mis gentibus inita erant, Romani in templo Capitolini Jovis, columna aut æneis tabulis insculpta, ut perpetua monumenta extarent, nonnunquam in fastos & annales referebant, aut ¹ in æde Jovis Piscii ² in clypeo ligneo, corio bovis immolati inscripta. ³ Græci in Jovis Olympii templo, *Græci.*
⁴ & in arce Athenis, tanquam in Abdito quodam: plerumque tabulis ex antiquo ære, ⁵ ut essent testata monumentis, ⁶ sancta & sacrata habuere: ⁷ nonnunquam in Isthmo aut ludis Pythiis, fœdera icta, & leges dictas, pactionesque erectis titulis perpetuo tempore duraturis publicabant.

Athe-

scripsit civitatibus, ritusque celebrandi festi atque fœri constituit. Et ne ulla injuria temporum abolerentur, in ærea columna incidit decreta concilii, & civitates ejus conventus participes, ea columna permansit usque ad ætatem nostram in Dianæ templo dedicata, inscripta literarum characteribus Græcæis, qualibus olim utebatur Græcia.

¹ *In æde Jovis Piscii.*] Legendum Pistii ex Dionys. Halicarnassæo lib. 4. ubi de fœdere Tarquinii, Gabiorum & Sabinorum loquens, sic scribit, *Hujus jurisjurandi monumentum positum fuit in templo Jovis Piscii.* Sed & Pistii mentionem facit idem Halicarn. l. 2. ubi de Curibus Sabinorum loquitur. Nonnullique eundem putant, quem & Fidiun vocant, sive *Sanum*: Nam idem Sanus & Fidius sunt vel Ovidio teste Fast. lib. 6. his verbis;

Querebam Nonas Sano Fidione reserrem,

An tibi Semipater.

nis enim fides est: ex quo & *nis* & *nis* fidelis & qui fidem servat, dici potest. Vide Lilius Gregorium Gyraldum in Histor. de Diis Gentium syntagmate 2.

² *In clypeo ligneo.*] Festus Pompejus lib. 3. *Clypeum*, inquit, *antiqui ob rotunditatem etiam corium bovis appellaverunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum.* Superioribus autem adde, quod nonnunquam fœdera in æde Castoris figebantur, ut diximus

supra lib. 2. cap. 2. Adde præcedentibus, nonnunquam fœdera Romanorum cum cæteris gentibus fuisse in æs incisa, in urbis foro medio. Nam sic positum fuisse fœdus Agrippæ Regis cum Romanis scribit Josephus lib. 19. Antiquitatum c. 4. in princ.

³ *Græci in Jovis Olympii templo.*] Id patet ex illo Livii 3. Decad. lib. 6. supra relato ibi, *Quæ fœdera*, atque ex eo quod scribit Paulanias l. 5. his verbis, *Erectæ verosunt & aliæ pile in sano Jovis Olympii, & ea inter cæteras, in qua fœdus testatum est, quod in annos centum Athenienses, Argivi & Mantuenses fecere.* Cæterum Thucydides lib. 5. tradit Græcos hujusmodi fœderum titulos lapideos erigere in ludis Olympicis.

⁴ *Et in arce Athenis.*] Thucydides ubi supra dicit, *Athenis intra urbem.*

⁵ *Ut essent testata.*] Sunt verba Livii 3. Dec. lib. 6. supra adducta in verbo, *Quæ fœdera.*

⁶ *Sancta & sacrata.*] Verba sunt ejusdem 4. Decad. lib. 9. in fine Orationis Lycoræ Prætoris Achæorum. Sic enim scribit, *Quæ juvejurando, quæ monumentis literarum in lapide insculptis in æternam memoriam sancta atque sacrata sint: ea cum perjurio nostro tollere parant.*

⁷ *Nonnunquam in Isthmo, aut ludis Pythiis.*] De his duobus testis est Thucydides d. lib. 5.

Athenienses.

Lacedæmonii.

Romani.

Athenienses.

Carthaginienses.

Siculi.

per tubicinem.

Fœderis percutientium.

apud externos.

Caduceatores.

Legati.

¹ Athenienses plerunque intra urbem, ² Lacedæmonii in Amycleo societatum & fœderum tabulas fideli custodia servabant. ³ Eratque Romanis constitutum, ut nunquam cum hoste armato conditionem fœderis acciperent, neque citra senatus aut populi jussum societates & fœdera inirent, neque cum aliquibus pacato imperio uti, ni prius omnia divina & humana tradidissent, & præsidium accepissent, aut denique societate & fœdere adstricti essent. Feruntque Athenienses nunquam nisi in veste pulla, & malis victos, pacem & fœdera misse. Qua re significabant, suorum clade admonitos, & ultima ductos necessitate, post innumeras cædes viribus extenuatis pacem petere. Carthaginienses & Siculi fœdera & inducias non per feciales, sed per tubicinem sæpe iniverunt. Apud Græcos vero externasque nationes fœderum percutiendorum multimodæ species erant: nam porco, ariete & tauro immolatis, pacis fœdus inire, & res repetere solebant, ⁴ qui belli tempore caduceatores dicti, in pace vero legati. ⁵ Ex quibus feriebant plerique fœdera, vel pane præciso, & invicem gusta-

to,

¹ Athenienses.] Idem Thucydides d. l. 5. non semel, & dictum est supra.

² Lacedæmonii in Amycleo.] Ibi quoque Thucydides non semel, quo etiam in libro scribit Argivos id facere in foro apud delubrum Apollinis, & Mantineas: item in foro in Jovis delubro. Sed quod ad Lacedæmonios spectat, Plutarchus problem. cap. 118. sic scribit, Lacedæmonii facta cum Tegeatibus pace, fœdereicto, communem apud Alpheum columnam statuerunt, in qua cum alia multa, tum illud in primis scriptum erat, Messenios ex agro ejicerent, &c. Adde quod de Megalopolitanis scribit Polybius lib. 5. Cum in hac civitate dissensio esset, Aratus civiles omnes discordias sedavit, & exardescentem jam mutuo Megalopolitanorum iram publice privatimque restinxit. Capita vero conventionis columnæ inscripserunt, & ad aram Vestæ in Omario collocarunt.

³ Eratque Romanis constitutum.] Plutarchus auctoritate Demadis in præceptis bonæ valetudinis tuendæ.

⁴ Qui belli.] Vide Festum Pompejum lib. 3. & Pollucem lib. 8. quo loco supra citavimus, ubi de Spondophoro. *

COLERUS.

* Caduceum Græcum esse, pro Caruncem R in D mutata, Scaliger inquit. Nam καρχήρον, Syracusane & Tarentine esse, quod aliis καρχήρον: ut & in l. 8. §. 1. ff. de rer. divis.

TIRAQUELLUS.

⁵ Ex quibus.] Q. Curtius libro 8. Et Rex medio cupiditatis ardore jussit afferrî patrio more panem (hoc erat apud Macedones sanctissimum cœduntium pignus) quem divisum gladio uterque libat.

to, ¹ aut vini poculo epoto. ² Nonnulli agnum marem candidi velleris, agnam vero pullam adhibebant : atque ex utriusque vertice pilis dissectis, & vicissim distributis, manibusque aqua infusa, & vino pateris, mox Soli & Telluri illis immolatis, leges pacis & fœdera inibant : quibus qui contraret, turpissimo facinore & inexpiable scelere tenebatur. ³ Fertur Aristides, ut ictum fœdus cum omni Græcia firmaret, post diras execrationes, accensos ferreos orbes in mare dejecisse, adjurans, ut ita extinguerentur cum omni stirpe & gente, qui contra fœdus irent, velut ignitum illud ferrum aqua. ⁴ Vel brachia circa humeros gladio feriendo, & per vices elicitum cruorem lingendo, quod Medis Lydisque sanctissimum fœderis vinculum, & jusjurandum esse putabatur, quasi inutuo cruore sacratum. ⁵ Id quod Carmani frequentes factitarunt, ut in epulis percussa faciei vena, profluentem cruorem vino miscerent, invicemque propinarent, summum fœdus amicitiae, mutuum sanguinem gustasse rati. ⁶ Nasamonibus fidei danda hæc

Medi

Lydi.

Lydi.
Carmani.

Nasamonibus.

¹ Aut vini poculo epoto.] Homerus lib. 3. Iliados, quo loco supra citavimus ibi, Apud Græcos, & paulo post, Οἶνον δ' ἐν κρητῆρι ἀφυσάμενοι δὲ πείσαν.

² Nonnulli agnum marem.] Hæc magna ex parte sunt ex Homero libro 3. Iliados describente fœdus initum inter Græcos & Trojanos : cujus in eam rem hi sunt versus,

Οἷσι δ' ἄρν', ἔτερον λελυγνὸν, ἐτέρῳ
ἃ μέλαιναν

Ἰὴ τε καὶ ἠελίω. Id est,

Afferte autem agnos, alterum autem album, alteram autem nigram,

Terræque & soli.

Et postea,

— κρητῆρι δ' οἶνον

Μίστρον ἀπὸρ βασιλεύσιν ὕδωρ ἐπὶ
χεῖρας ἐχούσαν,

Ἀτρείδης δ' ἐφυσάμενος χεῖρας
μάχαιραν,

Ἀργῶν ἐν κρητάδων τάμνε πείχας.

Id est, ad verbum, ex Andrea Divi

translatione,

— Cratere autem vinum

Miscuerunt, & regibus aquam manibus fuderunt,

Atrides autem trahens manibus gladium,

Qui apud easis magnam vaginam semper pendebat,

Agnorum ex capitibus incidit pilos.

³ Fertur Aristides.] Plutarchus in vita ipsius. Et ad id alludit Sophocles in Antigone.

⁴ Vel brachia.] Id usque ad versicul. Id quod, est Herodoti lib. 1.

⁵ Id quod Carmani.] Id ipsum facere Germanos tradit Possidonius & ex eo Athenæus libro secundo, cap. secundo. Ideo vereor ne Carmani hic scripserit Alexander pro Germani. Est enim lapsus lubricus, nec distat unum ab altero, nisi duabus primis literis & iis quidem prope similibus.

⁶ Nasamonibus.] Id quoque est Herod. lib. 4.

hæc lex erat, ut porrectum vini poculum de manu alterius alter sumat, invicemque hauriat: aut si poculum deesset, *Indi.* terræ cinerem lingerent. ¹ Indis societas erat maxima, de Tantali aqua potare, de qua si qui una bibissent, ea obestatione tenebantur, ut ejusdem fati & fortunæ fœdus inisse *Ara-* censerentur. ² Apud Arabes assuetum erat, ut acuta silice *bes.* digitos manus expungerent: vestisque utriusque laneos floccos, sanguine qui inde fluxerat, delibutos, septem lapidibus delinirent, diroque carmine in execrationem capitis illius qui contraireret edito, paribus votis fœdera percuterent. ³ *Scythæ.* Scythis grandem ⁴ calicem mero plenum mutui sanguinis fuso cruore miscere, & postquam gladium & sagittas eo perfuderant, illum invicem epotare, maximum erat concordiæ vinculum: quo epoto, divini humanique *Galli.* juris fœdus æquis legibus ictum erat. ⁵ Galli cum quibus fide & jurejurando junguntur, omnes collatis militaribus *Britan-* signis adesse jubent. Britanni indictis cœtibus & sacrificiis *ni.* conspirationem fidemque sanciebant, atque ita communi consilio & una mente, pia & æterna pax inita censebatur. *Persæ.* Neque omiserim Persas, apud quos inter vinum & epulas frequen-

¹ *Indis.*] Ex Philostrato in Apollonii vita, lib. 3. cap. 10.

² *Apud Arabes.*] Herodot. lib. 3. non multo post princ.

³ *Scythis.*] Idem Herodotus lib. 4. Solinus cap. 25. Tertullianus in Apologetico 9. Pomponius Mela l. 2. c. 1. non longe à fin. * Lucianus autem in Toxari dicit hos fœdus jungere dissecto in minimas partes bove, quod Homoletos facere tradit Xenodotus, ut dicemus infra eod. lib. c. 8.

COLERUS.

* Idem hoc Armenios facere Valerius scribit lib. 9. Sariafter adversus patrem suum Tigranem Armenia regem ita cum amicis consensit, ut omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum invicem sorberent.

MERCERUS.

⁴ *Calicem mero plenum.*] Tale ali-

quid ipsis Romanis cognitum. Sallust. *Fuere qui dicerent, Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse. Inde cum post execrationem omnes degustassent, sicuti in solennibus sacris fieri consuevit, aperuisse consilium suum. Ubi nota illa verba, Sicuti in solennibus sacris fieri consuevit. Ibi enim fortasse talis usitata potio quam Festus vocat Affyratum.*

TIRAQUELLUS.

⁵ *Galli.*] Iulius Cæsar Commentariorum belli Gallici lib. 7. in princ. *Et quoniam, inquit, in præsentia de obsidibus carere inter se non possent, ne res esset ratum, ut jurejurando ac fide sanciatum, petunt, collatis militaribus signis (quod more eorum gravissima ceremonia continetur) ne factis initio belli, reliqui deserantur.*

frequenti convivio, in quo uxores & filios, cæterosque quos charos habent, tanquam fidei pignora adhibebant, ibique inter sacra mensæ, velut apud hospitales deos, fœdera & pacta inibant, eam fidem socialem rati, & mansuræ pacis pignus inviolabile. ¹ Qui etiam mos Germanorum ^{Ger- mani.} fuit, ut de pace & bello, deque fœderibus, societatibus, amicitiiis, sponsaliis & pactis, in conviviis inter pocula decernant. ² Macroni, quæ gens Persica est, quum hastam ^{Macro- ni.} more ipsorum barbaricam tradunt, aliamque more gentis cum qua fœdere junguntur, accipiunt, se maxima & firmissima pactione teneri, & pari vinculo astringi putabant. ³ Ferunt nonnulli Clearchum Lacedæmoniorum ducem, ^{Clearchus.} cum barbaris quibusdam fœdus sanxisse, ut cæso Iovi tauro, lupo, apro & ariete, Græci gladios, barbari lanceas in sanguine victimarum intingerent. ⁴ Thraces quoque & ^{Thra- ces.} Egyptii ^{Egyptii.} è cornibus bouum vina libare alterna vice, conciliati amoris & mansuræ fidei certissima pignora consue-
re: quippe veteribus cornua bouum poculorum præstabant vicem. ⁵ Apud Armenios & Iberos prævaluit mos, ut ^{Arme- nii. Iberi.} pollices manus, invicem conjurantes necerent, mox arctissimo nodo perstrictis, collectum sanguinem levi ictu percu-

¹ Qui etiam mos Germanorum.] Cornelius Tacit. lib. de Moribus German.

² Macroni.] Xenophon de Cyri minoris expeditione lib. 4.

³ Ferunt nonnulli Clearchum.] Idem Xenophon ejusdem operis lib. 2.

⁴ Thraces.] Idem Xenophon in libro Ascensus 7. ubi describit Scythæ Thracis convivium.

⁵ E cornibus bouum.] Nam & priscos homines ex bovinis cornibus bibere solitos tradit Athenæus lib. 11. cap. 8. in princip. Unde, inquit, & cornutus Dionysius fingitur & taurus à compluribus poetis nuncupatur, atque taurina facie conspicitur in Cyrico. Subdit & alia multa in eam rem, ex quibus intelliges & alios multos populos ita usos fuisse. Hunc in insulis Orchadensium

morem servant qui sunt è nobilitate primi adhuc hodie: quemadmodum ego Ioan. Ferrerius Pedemontanus anno Dom. 1540. illic præfens cum essem, in comitatu R. Dom. Roberti Reid, earum Insularum usque ad ultimam Tylem præfulis dignissimè, vidi.

⁶ Apud Armenios & Iberos.] Tacitus de his duobus loquens libro 12. Mos, inquit, est regibus, quoties in societatem coeant, implicare dexteras, pollicesque inter se vincire, nodoque perstringere. Mox ut sanguis in artus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacratum. *

COLERUS.

* Jam dixi ex Valerio.

percuterent, manantemque inde cruorem lamberent. ¹ In qua quidem re, proditur Rhadamistus regis Iberiæ filius, dum simulat cum Mithridate Armeniæ rege fœdus inire, & ob id colligandi pollices forent, lorum ad terram callido astu decidere simulasse, quo Mithridatis pedes vinculo in-
Etoli
li &
Parthi. vasit, ipsumque cum uxore & liberis captivos duxit, & ne-
 ce affecit. ² Ætoli, quia feroces & immanes, ³ Parthi, quia
 libertatem tuentes, nemini servire patiebantur, aut vinculo
 fidei astringi, nullam fœderis legem pacisci assuerant. Si
 quid tamen vellent confœderatum, licet ægre & difficul-
 ter, apud altaria complexi dextras, tanquam diis testibus,
 & arbitris, postquam sacra libassent, pacta polliceri sole-
 bant, ita se æquissimo jure confociatos, & arcanum fœdus
Hircani &
Medi. inire putantes. ⁴ Idem ab Hircanis ⁵ Medisque factitatum,
 ut dextras dextræ jungentes, conventiones & pacta sanc-
 cirent. ⁶ Fuitque literis proditum, ut si qui scelesti facinoris
 con-

TIRAQUELLUS.

¹ *In qua re proditur Rhadamistus.]* Et id idem Tacitus ubi supra.

² *Ætoli.]* Inter Ætolos & Romanos iſtum fœdus fuisse, scribit Livius 4. Decad. lib. 8.

³ *Parthi.]* Cornelius Tacitus libro secundo, & 11.

⁴ *Idem ab Hircanis.]* Tacitus eod. lib. 11.

⁵ *Medisque.]* De Medorum more in fœderibus ineundis sic scribit Herodotus lib. 1. *Ineunt hæ gentes fœdera cum cætera ritu Græcorum, tum feriando brachia, qua illa humeris connectuntur, ac mutuum sanguinem delingendo.* Adde & Romanis & Numidis ex Plutar. in Scipione, & Campanis ex Liv. 3. Dec. libro item 3. Ubi Calavius Campanus alloquens filium, *Pauce, inquit, horæ sunt, intra quas jurantes per quidquid deorum est, dextras dextræ jungentes, fidelem obstrinximus, ut sacratis de mensis effemus, &c.* Idque vetus esse testimo-
 nio est illud Virgil. lib. 11. *Æneid.*

*Cœant in fœdera dextræ
 Qua datur.* —

⁶ *Fuitque literis proditum.]* Salustius in Catilina sic inſit, *Fuere ea tempeſtate, qui dicerent Catilinam oratione habita, cum ad juſjurandum populare ſceleris ſui addiceret, humani corporis ſanguinem vino permiſtum in pateris circumtuliffe: inde cum poſt execrationem omnes deguſtaſſent, ſicuti in ſolemnibus ſacris fieri conſuevit, dicitur aperuiſſe conſilium, &c.* *

COLERUS.

* Tertull. Apologet *Legite nec ubi relatum ſit, deſuſum brachiis ſanguinem ex alterutro deguſtatam, nationes quaſdam fœderi comparafſe.* Nefcio quid & ſub Catilina deguſtatam eſt. Sed quod Alexander hoc ſolemne putat fuiſſe Romæ, videtur à vero aberrare. Siquidem (vel Tertull. teſte) ſub Catilina tantum hoc factum eſſe conſtat. Ritum ſcilicet ſacræ cujuſdam ceremoniæ volebat exprimere Catilina, ut hoc ſacramenti cujuſdam inſtar eſſet. Feſtum quoque vide in voce *Aſira-*
tum.

conscii, magni criminis admittendi conjurationem inirent, quo magis consociato facinori nexi forent, post diras imprecationes execrationesque ii qui clandestino scelere obstringebantur, poculum humani sanguinis admixto mero circumferrent, omnesque ad facinus adjurati, de poculo libarent: aut jugulato homine, post exhaustum sanguinem, diris imprecationibus & furiali carmine exta tangerent. Quod quidem maximum vinculum communi scelere pollutis, & dira execratio habebatur. ¹ Manetque constitutum apud Scythas, ut qui opis egeret, insigni calamitate pressus immolato bove, & carnibus decoctis, supra tergus victimæ stratus humi expectet, donec quispiam opem laturus adveniat, carne delibata, dextro pede tergori appposito: quo prodeunte, eo adstringebatur foedere, quo nihil sanctius dici aut æstimari poterat. ² Quod si cui bellum indicendum foret, aut pia & iusta arma movenda, mos Romanus erat prius res repeti, mox bellum denunciari: quippe quum nullum putarent justum bellum, nisi quod rebus petitis geratur, aut antea denunciatum foret, & solenni more indictum. ³ Fecialibus enim prohibentibus, aut non probantibus, neque consuli, neque senatui aut populo arma in hostes sumere licebat. ⁴ Sed tamen quum res repetuntur, obser-

*Conse-
deratio
ad sec-
lus ali-
quod
patram
dum.*

*Cala-
mitate
pressi
apud
Scy-
thas.*

*Belli
indi-
cendi
mos
apud
Rom.*

TIRA QUELLUS.

¹ *Manetque constitutum apud Scythas.* Lucianus in Toxari. Hinc natum proverbium, *In tergoe bovis descendit*, de quo Erasmus Chiliad. 3. cent. 5. cap. 99.

² *Quod si cui bellum.* Ad Romanos redit, & id Varronis est lib. 2. de vita populi Romani, apud Nonium Marcellum de Doctorum indagine, & Livii 1. Decad. lib. 1. & iterum lib. 4. & diximus supra hoc eod. cap.

³ *Fecialibus enim.* Varro ubi supra. Festus autem Pompejus lib. 8. *Feciales*, inquit, *à seriendo dicti, apud hos enim belli pacisque faciendæ jus est*, & dictum est supra hoc eodem cap. & vide infra proxime seq.

⁴ *Sed tamen.* Liv. 4. Decad. lib. 1. non adeo longe à princip. loquens de bello indicando Philippo Regi, *Consulti*que, inquit, *feciales ab Consule Sulpitio, bellum quod indiceretur Regi Philippo, utrum ipsi utique nunciari juberent: an satis esset in finibus regni, quod proximum praesidium esset eo nunciari. Feciales decreverunt, utrum eorum fecisset, recte facturum.* Sed & vide eundem 1. Dec. l. 1. in regno Anci Martii, & Servium enarrantem illud Virg. lib. 9. *Æneid.* paulo post princ.

Principium pugnae, & campo sese arduus infert.

Atque illud lib. 10. in prin.

— Tum res rapuisse libet.

observatum est, ut populi jussu ad fines illorum ¹ quatuor feciales, quos oratores nuncupant, ² verbena coronati, res petitum irent, ac deos fœderum ultores testes facerent.

Verbenarius.
Clarigatio.

³ Ex quibus verbenarius gramen cum terra evulsum ferebat ⁴ ex arce, legatusque ⁵ filo lanæ capite velato, res sibi dari clara voce posceret, ⁶ quæ clarigatio dicta, ⁷ his verbis: Jovem ego testem facio, si ego impie injusteque illas res dedier populo Ro. mihiq[ue] exposco, tum patriæ com-

Paterpatratus.

potem nunquam finas esse. ⁸ Quæ si præstituta die non darentur, post dies tres & triginta (tot enim sollemnes fuerent) paterpatratus, qui fecialium princeps erat, pariter coronatus bellum indiceret. Non enim quicumque ex fecialibus, ⁹ sed soli patripatrato indicendi belli facultas erat: quem fecialis verbena caput & frontem cingens, indicendi belli aut percutiendi fœderis principem faciebat. Ibat enim paterpatratus ad hostium fines, & verba solennia præfatus, bellum à populo Romano contra præscriptos hostes, ob legitimas quas censuerat causas, clara voce indicebat: post

Hastæ projectio.

quam clarigationem mos erat, ut de senatus consilio, & populi jussu, ¹⁰ feciales hastam ferratam, ¹¹ aut sanguineam præ-

¹ Quatuor feciales.] Varro lib. 2. de vita populi Romani apud Nonium Marcellum de Doctorum indagine. *

COLERUS.

* Quem locum supra posui.

TIRAQUELLUS.

² Verbena coronati.] Dictum est supra in verbo, Et verbena.

³ Ex quibus verbenarius.] Plinius libro 22. cap. 2. & lib. 25. cap. 9. Livius 3. Dec. lib. 20.

⁴ Ex arce.] Livius 1. Decad. lib. 1. & 3. & 10. paulo ante fin.

⁵ Filo lanæ capite velato.] De hoc quoque dictum est supra in verbo, Filo lanæ.

⁶ Quæ clarigatio dicta est.] Hic omnino vide quæ scripsimus in nostris Commentariis in l. si unquam, in verbo, Susceperit liberos. num. 147. incip. quum etiam is infans, in ult. editione anni 1553. *

COLERUS.

* Glossarium: Clarigatio Έρεξια, ήρεια.

TIRAQUELLUS.

⁷ His verbis: Jovem ego testem.] Hæc sunt Livii 1. Dec. lib. 1. in Anco Martio.

⁸ Quæ si præstituta die.] Hæc quoque sunt Livii, ubi supra, & 4. Decad. lib. 1. & lib. 8. in oratio. Darii & Æmylii, & iterum 10. & Plutarch. problem. c. 62.

⁹ Sed soli patripatrato.] Videt Ser- vium in locis supra proxime allegatis.

¹⁰ Feciales hastam.] Livius ubi supra. Alexander autem Magnus in Asiam trajiciens primus Macedonum è navi hastam jaculatus, littori Asiæ eam infixit, ac statim exilivit de navi, visus quodammodo ope decorum captivam terram occupare, ut tradit Diod. Siculus lib. 17. c. 2. in prin.

præustam, ad fines illorum jaceret: & non minus tribus puberibus præsentibus bellum indiceret, & ita denunciari & indici justum piumque bellum putavere. Post quæ quasi classico personato, sublati commercii, militaria capere, & copias cogere licebat, ad hostes ducere, excursiones facere, prædas agere, fines populari, cosque ferro ignique vastare, frumenta succidere, ædificia incendere atque omnia hostiliter agere. ¹ Apud Carthaginienses hastam mittere vel caduceum, belli pacisque signum fuit. ² Gallorum mos habuit, ut Druidis jubentibus, quum bellum indicendum foret, armatum concilium indicerent, penes quos arbitrium bellorum & pacis erat: & qui novissimus accederet, novis exemplorum modis afficeretur. Tunc enim principium bellorum esse, & arma legitime indicta putarunt. Græcis vero in usu fuit, ut fecialis, post res repetitas, si ad constitutam diem non darentur, arietem in hostium agros statim immitteret, eo modo bellum indictum & armis uti licere arbitrati. Corinthiis ³ & plerisque gentibus per caduceatorem bellum indicebatur, qui in pacis argumentum,

Carthaginienses.
Galli.

Græci.

Corinthii.

MERCERUS.

II *Ant sanguineam præustam.*] Is mos etiam apud Persas invaluit. Ammianus lib. 19. *Vixque ibi Grumbates hastam infectam sanguine ritu patrie, nostrique mere conjecerat sæcialis, armis exercitus concrescens involat in muros, &c.*

TIRAQUELLUS.

I *Apud Carthaginienses.*] Festus Pompejus lib. 8. *Carthaginienses, inquit, cum bellum vellent, Romam hastam miserunt.* Gellius autem lib. 10. c. 27. scribit populum Romanum misisse ad Carthaginienses hastam & caduceum, signa duo belli & pacis, ex quibus utrum vellent eligerent: quod elegerent, id unum, ut esse missum existimarent. Carthaginienses responderunt, neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent, utrum mallent, relinquere: quod reliquissent, id sibi pro lecto fu-

turum. Subditque, Varronem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa dicere: sed duas tesserulas, in quarum altera caduceum, in altera simulachra hastæ fuerunt incisa. Sed & Polyb. lib. 4. scribit Rhodios misisse legatum ad Byzantios, volentes id, quod in proverbio est, hastam simul & caduceum. Simillimum est huic proverbium, quod eleganter usurpavit D. Hieronymus, *Scuto pacem petere*, de quo vide Erasmus Chil. 2. cent. 10. c. 96. ibi, Hastam, caduceum.

2 *Gallorum mos habuit.*] Cæsar l. 5. belli Gallici non multo ante fin. *Induciarius armatum concilium indicit. Hoc more Gallorum est initium bellorum, quo lege communi omnes puberes armati convenire coguntur: Et qui ex his novissimus venit, in conspectu multitudinis omnibus cruciatibus affectus necatur.*

3 *Et plerisque gentibus.*] Vide in seq.

Indi.
Syri.
Lingones.
Persæ.
Athenienses.
Lacedæmonii.
Græci ubi congregantur cum hoste.

mentum, ¹ caduceum circumdata effigie anguium invicem connexorum deferebat : quem tamen non admisisse, aut finibus excedere jussisse, nulli fraudi fuit. ² Indis vero anchora erat pro caduceo, ³ Carthaginensibus tessera. ⁴ Apud Syros signum dextræ, ⁵ quod apud Lingones erat hospitii symbolum. ⁶ Persæ lactacem herbam, velut caduceum & pacis symbolum ferebant. ⁷ Athenienses Eresionem cum indumento pro caduceo habebant. A Lacedæmoniis per præcones sæpe bellum indictum est, apud quos mittere legatos cum lana, cominatio censebatur, nisi paritum fuisset, se mandata exequenturos. ⁸ Prævaluitque Græcorum mos, ut quoties procinctæ acies congregi parant, ante

prima

¹ *Caduceum circumdata.*] Plinius lib. 29. cap. 3. non longe à fin. *Hic tamen complexus anguium & esseratorum concordia, causa videtur esse, quare exteregentes caduceum in pacis argumentis circumdata effigie fecerunt : neque cristatos esse in caduceo mos est. Ex quo clare intelligis hunc Alexandri locum esse depromptum. Sed & de hujusmodi caduceo vide Iul. Hyginum de signis cælestibus lib. 2. cap. 8. ubi de lyra, & Macro. lib. 1. Satur. cap. 19.*

² *Indis vero anchora.*] Philostratus in vita Apollonii lib. 3. c. 3. ubi rationem reddit, his verbis, *Gerebat autem manu auream anchoram, quam Indi pro caduceo habent, propterea quod omnia tentat.*

³ *Carthaginensibus tessera.*] Supra in verbo, *Apud Carthaginenses.*

⁴ *Apud Syros.*] Tacitus l. 18. *Centurionemque Sisennam dextræ, concordie insignia, Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentem, variis artibus aggressus est.*

⁵ *Quod apud Lingones.*] Idem Tacitus lib. 17. *Miserat, inquit, civitas lingum vetere instituto dona legionibus, dextræ hospitii insigne.*

⁶ *Persæ lactacem herbam.*] Plinius lib. 26. c. 4. ex cujus auctoritate *Latacen* lego.

⁷ *Athenienses Eresionem.*] Id ex

Luctatio Grammatico, interprete Statii illud ipsius libro 12. Thebaidos enarrantis,

Mitte nemus circa, cultuque insigne venerendo,

Vittæ laurus & supplicis arbor olivæ. Supplicis, ait, arbor olivæ, per quam pax petitur supplicando, & in secundo diximus hanc ab Atheniensibus Eresionem dici Hiceteriam. Supplicis autem olivæ, non quod ipsa sit supplex, sed quod omnes qui rogant, hac suppliciter utuntur. Hæc ille. Ille autem locus Luctatii erat corruptus in illis duabus dictionibus Eresionem & Hiceteriam : Sed illum restituit Cælius Rhodiginus libro 12. c. 19. Est enim εἰσερωή, ramus olæ lana obvolutus (nam & εἰσερωή sive ἑρῶν, lana sive vellus est) arborum fructibus, quæ Aerodia vocant, circumpendentibus, qui ante januas ædium suspendi solebat in honorem Apollinis ad famem arcendam ex oraculi præcepto. De quo Herodotus in vita Homeri, Plutarch. in Theseo, Suidas & Aristophanis interpres tum in Pluto, tum in Equitibus. Et vide, quod de ramis olivæ ad petendam pacem diximus supra l. 2. c. 19. & iterum l. 4. c. 7.

⁸ *Prævaluitque Græcorum mos.*] Idem Cælius Rhodiginus lib. 8. cap. 2. ubi Persarum luxum scribit, citatque Suidam & Pollucem.

I Urque

prima signa staret vates laureos ferens ramos & corollas, cui pyrophoro dixere nomen, quoniam lampada præferret: quem violare, summum habebatur nefas, quod legati munere fungeretur: ^{Pyrophorus.} 1 utque in fœdere percutiendo hicetaria, hoc est, oleæ ramum cum vitta lanea legati ferant: quo prætenso, ab omni sævitia hostili & violenta incurfione tuti erant. 2 De sagminibus vero etiam apud Martia-^{l. sanctum.} num Jureconsultum de divisione rerum, testatum invenimus, ^{ff. de re. divisio.} cujus verba sunt: Sagmina sunt herbæ quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret, sicut legati Græcorum ferunt quæ vocantur hicetaria: tametsi cerycium dici oportere nonnulli putent: ^{Sagmina.} κηρύκειον enim ^{Martien.} legatorum ornatus erat: ^{Jurifconsult.} ἱκέλευον supplicare dicitur. ^{Cerycium.} 3 In qua quidem re scitu dignum est, olim Dario contra Scythas pugnaturo, ab illis caduceatorem missum cum ave, mure & rana, ac sagittis quinque, tacitis ambagibus nullas opes contra Scythas prævalere significantes. 4 Illud quo-^{Aliud jus fecialium.} que in jure fecialium quæsitum est, utrum regibus contra quos sumuntur arma, an vero in regni finibus, aut aliquo ejus

1 Utque in fœdere percutiendo.] Idem Luctatus Statii interpres, cujus in eam rem verba adduximus. Est enim ἱκέλευον veluti supplicatio, supplex libellus, & proprie ramus olive, quem supplicantes in manibus ferebant, ut dicit Aristophanis interpres in Pluto eum locum enarrans act. 3.

Ὅπως τὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ

ἱκέλευον ἐκείνη καὶ τῇ πατρίδι.

Plutarchus in Theseo Græce quidem, sed in hunc sensum, Ductis igitur fortibus Theseus acceptis ex Prytanobis, quorum nomina extirant, in Delphinium profectus, Apollini pro sua suorumque salute Hicetariam perrexit: quam vocem interpres in supplicationem vertit. Sunt & nonnulli qui putant, Marcianum hac dictione usum fuisse in l. sanctum, ff. de rerum divisio. ut scilicet ita legatur, Sunt autem sagmina quædam herbæ, quas

legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret: sicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocantur hicetaria. Et ea quidem vox non male sensui quadret. Verum in Pandectis Florentinis legitur Cerycia, eamque lectionem agnoscit Budæus, quæ & admodum convenit: nam ea dictio peræque significat, ac si dixeris caducea. Ceryx enim caduceator, fecialis, legatus, præco est.

2 De sagminibus vero.] Locum & verba Marciani posuimus supra proxime. Sed & tu de his vide præterea Livium 1. Decad. lib. 1. & 3. Decad. l. 10. Plinium lib. 22. cap. 2. & lib. 25. c. 10. & Festum Pompejum lib. 17.

3 In qua re scitu dignum.] Herodotus lib. 4. quod ex eo repetit Athenæus lib. 8. c. 2.

4 Illud quoque in jure fecialium.] Livius 4. Dec lib. 1. post princ. cujus verba attulimus supra.

Sodalitati & hospitio renunciant.

ejus praesidio, bellum indici oporteret, & an si contra socios foederatosque, arma sumenda essent, amicitiae prius renunciare necesse foret. Et placuit, siue coram, siue in praesidio, siue sodalitati & foederibus renunciatum fuisset, siue non, quodcumque eorum factum esset, rite id factum videri. ¹ Est tamen observatum, ut si qua contentio inter amicos intercederet, ² sodalitati prius & hospitio renunciari. ³ Nam & Germanicus Pisoni prius amicitiam, ⁴ & Crispinus

¹ Est tamen observatum.] Id quod patet exemplis seqq.

MERCERUS.

² Sodalitati prius.] Non privatim solum renunciatum amicitiae, sed etiam publice. Livius 43. *Missi legati amicitiam Perseo renuntiaverunt.* Idem lib. 36. *Consulti faciales à Manio. Acilio Cos. num prius Aetolis renuncianda amicitia esset, quam bellum inferendum.* Amicitiae renunciandae modus, fuit interdici domo. Tacit. Annal. 6. *Cesar missis ad senatum literis, differuit iram fuisse maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdici domo, eumque senem gratis ponere.* Renunciandi sodalitatem formula videtur fuisse, *Tuas res tibi habeto. Tuas res tibi agito.* Ea certe formula, apud Petronium Eucolpius renunciat sodalitatem Ascylo.

TIRAQUELLUS.

³ Nam & Germanicus.] Apud Suetonium in Caligula, c. 3. in fin. ubi id dicit fuisse more majorum.

⁴ Et Crispinus Badio.] Livius 3. Decad. lib. 5. Cuius verba libuit hic subtexere: nam est res memoria admodum digna. T. (inquit) Quintio Crispino, Badius Campanus hospes erat, per familiarium hospitio iunctus. Creverat consuetudo, quod aeger Rome apud Crispinum Badius, ante defectionem Campanam, liberaliter comiterque curatus fuerat. Tum Badius progressus ante stationes, quae pro porta stabant, evocari Crispinum iussit: quod ubi est Crispino nuntiatum, ratus colloquium amicum ac familiare queri, manente memoria etiam in dissidio publicorum foederum privati

juris, paulum à ceteris processit. Postquam in conspectum venire, Provocote, inquit, ad pugnam Crispine. Badius, consecranda equos, summotisque aliis, uter bello melior sit, decernamus. Ad ea Crispinus, nec sibi, nec illi ait hostes deesse, in quibus virtutem ostendant, se ab eo, etiam si in acie occurrat, declinaturum, ne hospitali eade dextram violenter, conversusque abibat. Enimvero ferocius tum Campanus incipere molliorem ignaviamque, & se digna probra in insontem iacere, hospitalem hostem appellans, simulantemque parere cui sciat parcm se non esse. Si parum publicis foederibus ruptis dirempta simul & privata iura esse putet, Badium Campanum T. Quintio Crispino Romano palam omnibus, duobus exercitibus audientibus, renunciare hospitium, nihil sibi cum eo consociatum, nihil foederatum hospiti cum hoste, cuius patriam ac penates publicos, privatosque oppugnatum venisset: si vir esset, congregaretur. Diu cunctantem Crispinum perpulere turmales, ne impune insultare Campanum pateretur. Itaque tantum moratus, dum Imperatores consulere, permitterentur sibi extra ordinem in provocantem hostem pugnare, permissu eorum arma cepit, equumque conscendit, & Badium nomine compellens ad pugnam evocavit. Nulla mora à Campano facta est, infestis equis concurrere. Crispinus supra sentum sinistrum humerum Badio hasta transfixit: superque delapsus cum vulnere ex equo desiliit, ut pedes jacentem conficeret. Badius priusquam opprimeretur, parma atque equo relicto, ad suos aufugit. Crispinus equum, armamque

spinus Badio hospitium remisit. ¹ Amasis quoque animo præsumens Polycratis ruinam ex successu continuæ felicitatis, ut minus doleret, misit qui sodalitati & amicitiae renunciaret. ² Eratque moris prisca, quoties dirimerent amicitias aut sodalitates, etiam domo interdicere, isque finis gratiæ foret. ³ Neque omiserim Tybarenos adeo ju-
stos, ut non prius cum hoste congrediantur, quam diem, locum, & decertandi horam, ex fide per feciales hosti re-
nunciarent. ⁴ Quodque nonnulli prodiderunt, id quod mihi non probatur, & pro certo affirmare non ausim, legatum populi Romani, si mandata minus vera attulisset, aut parum integra fide fœdus percussisset, velut si populus mandata dedisset, perinde teneri & fœdere coërceri.

armaque capta, & cruentam cuspidem insignis spoliis ostentans, cum magna laude & gratulatione militum ad Consules est deductus, laudatusque ibi magnifice & donis donatus. Et idem propemodum recensuit Valerius Maximus l. 5. tit. de humanitate.

¹ *Amasis quoque.*] Herodotus l. 3. nonnihil Strabo lib. 14. non adeo longe à princ. Diodorus Siculus l. 2. c. 5. paulo ante fin. Vide Ciceronem de Finibus lib. 5. ad fin.

² *Eratque moris prisca.*] Hinc Badius Campanus cum Crispino pugnaturus renunciavit illi hospitium, ut est apud Livium 3. Decad. lib. 5. Cicero 4. in Verrem act. Itaque iste vehementer Sthenio insensus, hospitium ei renuntiat :

domo ejus emigrat, atque adeo exit. Vide, quæ supra dixi.

³ *Neque omiserim Tybarenos.*] Cælius lib. 18. c. 20.

⁴ *Quodque nonnulli prodiderunt.*] Et hic superioribus adde, apud Samnites quoque fuisse feciales, per quos fœdera consiciebant, ut constat ex Livio 1. Decad. lib. 8. ad fin. Et illud quoque, quod ad facienda fœdera apud veteres aqua & ignis adhibebantur, ut colligitur ex illo loco Virgilii libro 12. Æneidos:

— *Alii fontemque ignemque ferebant.* Ubi & id observavit Servius, Unde, ait, contra quos accere volumus à nostro consortio, eis aqua & igni interdiciamus, id est, rebus quibus consortia copulantur.

CAPUT IV.

Pleraque veterum prænomena unde deducta fuerint, & denominata, & de Nonis Caprotinis quæ tradantur.

QUæri à pluribus audio, unde veterum illa prænomena, Spurius, Sextus, Cajus, Cneus, Titus, & pleraque à veteribus usurpata, deducta fuerint: quæque vis prænominum foret. Et dum prisca ritus, veterumque exempla

cura cogitationeque admitto, dumque antiquitatis monumenta colligo, invenimus Romanos antiquissima prænomena velut notissima, non integris dictionibus, sed succisis & simplicibus literis notare, ut T. pro Tito, L. pro Lucio, Q. pro Quinto: modo duplici, ut Cn. Sp. pro Cneo, Spurio: nonnunquam triplici, ut Sex. pro Sexto. ¹ Et Cnei. Cneos quidem à generando, ² Titos à tuendo denominari: alteros, tanquam sobolis procreandæ auspicia sortiti: alteros, quasi tuendæ patriæ omen assequuti forent. Unde Tituli. & Titulos, quod patriam tuerentur, ³ vel quod insignia capitis ea ornamenta ferrent, quibus Tutulos dixere nomen, dictos autumant: ⁴ sicut Spurios, sine patre genitos denominari. Fuit enim prisca moris, ut quum sine patre certo aliquem notarent, illum non exarata dictione, sed per simplices divisasque literas, scilicet per S & P, sine Lucii. patre significarent. ⁵ Lucios quoque & ⁶ Manios ferunt, Manii. alteros

TIRAQUELLUS.

¹ Et Cneos quidem.] Festus Pompejus lib. 7. *Gneus*, inquit, & *Cneus* corporis insigne & prænomen, à generando dicta esse, & ea ipsa ex Græco γένεσις, apparet. Alii à nexo deducunt, præposita c. litera, quod & astruit Festus, dum dicit corporis insigne. Cajus autem Titus Probus Epitome Valerii Maximi lib. 10. *Cneus*, ait, ob insignem rem appellatus, quod unum prænomen varia scriptura notatur: alii enim *Neum*, alii *Gneum*, alii *Cneum* scribunt. Qui G. litera in hoc prænومine utuntur, antiquitatem sequi videntur, quæ multum e. a. litera usa est. Olim enim dicebant *frugmentum*, nunc *frumentum* refertur: & *gnatura*, modo *natura*. Igitur etiam *gneus* qui in corporibus gigni solet, *Gneus* appellatur, qui c. corruptione syllaba delectari videntur, & c. Quintil. autem l. 1. c. 13. Nec *Gneus*, inquit, eam literam in prænominis nota accipit, quæ sonat.

² Titos à tuendo.] Fest. Pompejus lib. 18. *Tituli*, ait, milites appellantur quasi tutuli, quod patriam tuerentur, unde & *Titi* prænomen ortum est. Verum

Titus Probus in eo libro, *Titus* à *Sabino* nomine *Tito* fluxit.

³ Vel quod insignia capitis.] Festus libro 18. dicit tutulum vocari pileum lanatum forma è tali figuratum, quo flaminicæ ac pontifices urebantur.

⁴ Sicut Spurios.] Plutarch. problem. c. 103. & vide Titum Probum ubi supra in verbo, *Et Cneos quidem*. *

COLERUS.

* Spurii, patre incerto geniti, quasi Epopæ.

TIRAQUELLUS.

⁵ Lucios.] Varro lib. 2. de Analogia, Tit. Probus ibidem, ubi etiam dicit quosdam arbitrari à Lucumonibus Hetruscis, & Fest. Pompejus lib. 11. *

COLERUS.

* Festus Lucios dictos ait, quod luce oriente nati fuerint.

TIRAQUELLUS.

⁶ Manios.] Varro, Probus, & Festus Pompejus in dictis locis, & Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 7. Aliter Sozimus Romanæ historiæ lib. 1. Nempemanium, ut gentem Valeriam, profectum esse à quodam Valerio, qui primus

alteros quasi oriente luce, alteros quasi mane editos: ¹ & Posthumos, quod post patris obitum editi essent, nuncupari. ² Sexti vero, Quinti & Decimi, tum Nonii, Septimii, & Octacilii, à numero genituræ indita nomina fuere. ³ Plerique à Tullo Hostilio Quintios, sicut Servilios, Tullios, Geganos, Curiatios & Cloëlios, ex Albanis Roman advocatos ferunt. ⁴ Eratque proprium Quintiorum familiæ, ut viri æque ac sceminæ, nullo tempore utantur auro. ⁵ Mamercos (quod nomen Oscum est) à Marte genitos dicunt: ⁶ sicut Martios, quod Æmyliorum prænomen fuit proprium. ⁷ Cajus vero & Caja, æque viris

Post-
buri.
Sexti.
Quin-
ti.
Deci-
mi.
Nonii.
Septi-
mii.
Octa-
cilii.
Servilii.
Tullii.
Geganii.
Curi-

mus diis Manibus sacra fecit. Ejus verba hæc sunt, τὴν τὴν βωμὸν ὁ Οὐα-
λέριον οὐρανὸν, καὶ τὴν θυρίαν, καὶ τὰς παν-
νυχίδας ἐπιέλεσας, ἐκλήθη Μάντιον
Οὐαλέριον Τραπεζίτην: τὰς τε γὰρ χυ-
νίδας θεῶν, Μάντις, καλεῖται Πρωμῆτις, καὶ
τὸ ὑψαίνειν, βαλῆρα.

1 Et Posthumos.] Vide supra lib. 1. cap. 9. *

COLERUS.

* Festus & alii, Posthumum dici volunt, quod post mortuum seu humatum patrem natus sit. Sed hoc videtur esse falsum. Siquidem Postumus, non Posthumus, recte scribitur. A post enim formantur, posterior, Postumus seu Postimus & postremus. Græci quoque nunquam aliter scribunt, quam πώσμενον, non πόσμενον. Postumus igitur posterior dicitur. Illud tamen verum est, Postumum dici ἐὰν τεθνη-
κός τε πατὴρ ὁ γέννηται. Et sic Ulp. Cajus, Fest. Varro. Glossarium quoque Postumus ὁ ζῶντι μὴ τὴν πατὸς συ-
λλαβανὸν, ἀποθάνοντι δὲ γέννηται. Vide Tertul. Carol. Sigonium & Jacob. Cujacium lib. 3. obs. cap. 4.

TIRAQUELLUS.

2 Sexti vero.] Nomina ipsa hæc satis indicant.

3 Plerique à Tullo Hostilio.] De his Sex. Livius 1. Decad. lib. 1. in Tullo Hostilio. Sed & quantum ad Tullios, T. Probus, ubi supra, dicit hos fuisse

sic prænominatos omnis gratia, quasi tollendos, o, litera in v, conversa, & quantum ad Cloëlios Fest. Pompejus libro 3. scribit Cloëliam familiam à Cloëlio, vel (ut alii legunt) Cloantho, Ænex comite esse appellatam. * Mar-

COLERUS.

* Clælios dictos esse à comite Ænex ejus nominis, Dion probat. Hi etiam opinor, Cluillii dicti fuerunt. A Cloantho autem Cluentii dicti fuere, ut Virg. Æneid. 5.

— Genus unde tibi Romane Cluenti.

TIRAQUELLUS.

4 Eratque proprium Quintiorum.] Plinius lib. 3. cap. 1.

5 Mamercos.] Festus Pompejus libro 11. Sed aliter Plutarchus in Numæ, & vide supra lib. 1. c. 9.

6 Sicut Martios.] Adde & Marios ex Tito Probo ubi supra.

7 Cajus vero & Caja.] Plutarchus probl. cap. 28. scribit apud præfatos Romanos hunc fuisse morem, ut sponsam introducetes juberent dicere, *Ubi tu Cajus, ego Caja*, quod quare dicebatur & quid significaret, declarat Quintilianus lib. 1. cap. 13. Nam aliter quam scribantur, aliqua enunciantur. Et Cajus e litera notatur, ut quæ inversa mulierem declarat: quia tam Cajas vocitatus esse, quam Cajos, ex nuptialibus sacris apparet. Fest. Pompejus lib. 14. Prænominibus, inquit, feminis

viris ac fœminis prænomena frequentia fuere, maxime in solennibus nuptiarum usurpata, videlicet Cajæ Cæciliæ, quæ Tanaquil dicta est, felix faustumque conjugium fortunasque augurati. Quod etiam frequens prænomen Tarentinis ferunt, quo brutum, terrenum & colonum hominem designabant: Siquidem γῆα terra est, unde γείῳ & γαίῳ deducta volunt. ¹ Et tametsi in veteribus monumentis C litera Cajum denotaret, ea tamen inversa hac figura C, Cajam designavit. ² Illud tamen admonitu non inutile duxerim, ³ neminem Romanorum sine prænamine appellari: idque ex eo institutum, quod quum inter Romulum & Tatium societas & communicatio imperii inita esset, ut una consensio, unus populus, una mens atque idem corpus, sublato discrimine notaretur, ⁴ ut Romani Sabino- rum, Sabini Romanorum nomina suis nominibus præpo- nerent, æquato regni jure, & confociato imperio, cautum fuit.

*Cajus,
Cajæ,
quare
præno-
mina
insti-
tuta.*

esse appellatas, testimonio sunt Recilia & Terentia, quæ ambæ Cajæ solitæ sunt appellari: pari modo Lucia & Titia, quem locum & nos alibi attulimus. Titus Probus ubi supra, ista prænomena à viris tracta sunt, Cajæ, Lucie, Publie, Mæree. Ceterum Cajæ, usu apud omnes celebrata est: Fertur enim Cajam Cæciliam Tarquinii Prisci Regis uxorem, optimam lanificam fuisse, & ideo institutum fuit, ut novæ nuptiæ ante januam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Cajam se esse dicerent. Et vide præterea quæ diximus in nostris legibus Connubialibus l. 10. n. 38. incip. Sed & præterea. Ut tamen non omittam illud Cicero- nis in Oratione pro Murena, ut quia in aliquibus libris exempli causa id nomen invenerant, putarunt omnes mulieres, quæ coëmptionem facerent, Cajas vocari.

1 Et tametsi in veteribus.] Id jam dictum est ex Quintil. cujus verba vide supra, in verbo, Cajus vero & Cajæ.

2 Illud tamen admonitum.] Vide Quin-

tilianum lib. 7. c. 6. Priscianum lib. 1. & Plutarchum in Romulo.

MERCERUS.

3 Neminem Romanorum.] Tanta Prænominum dignitas fuit, ut ab illis certissimum nobilitatis & generis argumentum peterent. Annianus l. 28. Prænominum claritudine conspiciendi quidam, ut putant, in immensum sese extol- lunt. Ideo apud Petronium Trimalcio, se luculenter Cnæum prænominat.

4 Romanis Sabinorum.] Id quidem tradunt Priscianus, Eutropius, & alii alii. Si tamen id verum, quomodo sit, ut non legas vel unum Prænomen, quod quidem à Romanis usurpatum sit, fuisse nomen Sabinum vel contra? Ob hanc causam, nonnemo ita interpretatur hunc Alexandri locum, ut dicat fuisse quædam Prænomena, Romanis quasi propria: & vicissim, sua Sabinis fuisse peculiariora: Quæ promiscua facta sint, ambobus illis populis, in unum conjunctis. Verum tamen quam bene hoc quadret ipsi viderint.

fuit. ¹ Quare prænomena veterum fuisse ex Sabinis nominibus deducta, multorum opinio fuit. Quin etiam excellentes viros, & principali dignitate insignes, solis prænominibus nominasse, magnificentius honestiusque duxere, tanquam ob illorum amplitudinem vulgo noti & conspicui forent. ² Cumque mancipiis & servis nullum cognomentum aut prænomen veteres impartirent, soloque appellarent nomine: si quando tamen manu emissi, libertatem meruissent, ut inter servilem personam & liberam discrimen nominis foret, cum illis ordo, honos & locus accesserit, prænomena patronorum, ac si disciplina & cultu Romano essent educati, sapissime sibi arrogarunt: ³ quare Marcipores, Lucipores, Publipores, à Marco, Lucio, & Publio, multi servitute exempti, nuncupati sunt. Nec modo libertorum hoc fuit proprium, ⁴ sed adoptivi filii

Prænomena ex Sabinis nominibus.

Servi & mancipia. Manu missi.

Adoptivi filii

TIRAQUELLUS.

¹ *Quare prænomena.*] Val. Maxim. lib. 10. de prænominibus: *Romanos autem arbitrandum est ab Albanis & Sabinis multiplicandorum nominum consuetudinem traxisse, quoniam ab illis orti sunt.*

² *Cumque mancipiis.*] Id probat ex seq.

³ *Quare Marcipores.*] De duobus primis Plinius lib. 3. c. 1. De primo & postremo Quintil. lib. 1. c. 4. Itemque de primo Festus Pompejus lib. 15. cuius verba hæc sunt, *Quintus per servile nomen, frequens apud antiquos erat, à prænominis domini ductum, ut Marcipor,*

* *Felicer*: quamvis sint, qui à numero natorum ex ancilla quinto loco dictum putent.

COLERUS.

* *Pro Felicer*, inscri. habebat *Gnidior*. Quod vide, nunc corruptum, ex eo, quod erat, *M. puer*, nisi malis *Publipor*, aut *Lucipor*.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Sed adoptivi filii.*] Appianus l. 3. bellorum Civilium scribit Octavium, quem filium C. Caesar adoptaverat, Cæsarem appellatum Romanorum more, qui adoptivis filiis adoptantium

nomen solent imponere. Nam & Suetonius in Cæsare, cap. 83. scribit eundem Octavium in familiam nomenque Cæsarium adoptatum fuisse. Sic quoque Pomponius Attic. cognominatus est Cecilius à Q. Cecilio, qui moriens testamento eum adoptaverat, heredemque ex doctante fecerat, ut tradit Corn. Nepos, sive, ut alii malunt, Probus Æmylius in Attici vita. Sic longo ante tempore duo priores filii Pauli Æmylii & horum major à Fabio Maximo, alter à Scipione Africano adoptati, ille Fabius Maximus, hic Scipio appellati sunt apud Plutarchum in Pauli Æmylii vita. Sic M. Brutus à Q. Crupione adoptatus Q. Crupio dictus, & P. Scipio à Q. Metello adoptatus Q. Metellus Scipio dictus. Hucque spectat quod scribit idem Suetonius in Tiberio, c. 6. post reditum in urbem à M. Gallio Senatore testamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abstinuit: quod Gallius adversarum Augusto partium fuerat. Et quod prodit Tacitus lib. 3. *Crispum*, ait, *equestri ortum loco, C. Salustius, rerum Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem, in nomen adsevit.*

fili & arrogati, adoptantium sæpe nomina & prænomina, atque cognomenta desumpserunt. ¹ Inter quos erant addi-
 cti, qui tamen nomen, prænomen ac tribum in præsen-
 ti habeant: illos tamen servisse, & sub alterius mancipio
 fuisse liquet. Fuere autem additi, qui quum non essent
 solvendo, creditoribus addicebantur: mox precio per-
 soluto, seu quavis causa, etiam citra domini voluntatem
 servitute exempti, & libertate donati sunt. ² Præter hos
 erant abscissi & lenones, æqua fere conditione ac servi,
 nullo cognomento aut ordine, infames. Namque Sena-
 tusconsulto prohibitum erat, ne abscissi, quibusque virilia
 exacta forent, utpote semiviri, aut lenones, quærendi
 juris aut postulandi causa, tribunalia adirent. ³ Ideo Ve-
 ctilius leno in causa testamentaria à Q. Metello dejectus
 fuit, & à subsellio prohibitus, quia leno erat, quem pro
 libero propterea habendum non censuere. ⁴ Est tamen li-
 teris proditum, ut nisi inter ingenuos, aut ex ingenuis o-
 riundos, nullum gentilitatis cognomen foret: nam servo-
 rum libertorumque nulla cognatio, nec gentilitas erat.
⁵ Apud Athenienses vero constitutum est, ut nemo ex
 foemina genitus, maternum sibi nomen ascisceret: nam
 foeminis indere familiæ cognomenta lege vetabatur. Id
 quod æque à Romanis factitatum comperimus: tum, ne
 quis illas Athenias vocaret, edicto cautum fuit. ⁶ E diver-
 so apud Lycios: nam ex matribus, non patribus gentilitia
 fuere nomina, filiasque non filios suos habuere heredes:
 plusque honoris foeminis quam viris tributum est, ⁷ Neque
 omit-

¹ *Inter quos erant additi.*] Id usque ad vers. *Præter hos*, est magna ex parte Quintiliani lib. 5. c. 10. & iterum l. 7. cap. 4.

² *Præter hos erant abscissi & lenones.*] Hoc ex seq. probat.

³ *Ideo Vectilius leno.*] Val. Maximus lib. 7. cap. item 7. titulo De testamen-
 tis, quæ rescissæ sunt, in fine.

⁴ *Est tamen literis proditum.*] Cicero in Topicis.

⁵ *Apud Athenienses.*] Vide nostros Commentarios Nobilitatis cap. 18. n. 35. incip. *Atheniensium*.

⁶ *E diverso apud Lycios.*] Herodotus lib. 1.

⁷ *Neque mittendum.*] Hæc usque ad vers. *sicut in*, sunt partim Varronis lib. 5. de ling. Latina, & magna ex parte Plutarchi, tum in Numa Pompilio, tum in Camillo, & Macrobii l. 1. Satur. c. 11. & Solini c. 2.

omittendum, Nonis Iulii, quibus è vita concessit Romulus, quas caprotinas & vulgi fugam appellant, Romanos urbe excedentes, ad Capreæ paludem sacra facere: dumque ad rem divinam vadunt, veterum prænomena, ut Cajum, Lucium, Marcium, aliaque prisca nomina inclamare: ¹ sicut in Oschophoriis Athenienses ob Ægei mortem, dolentium voces imitantur. ² Ancillasque cultu decoras in matronali habitu cum ocurrentibus prælii imaginem effingere, quod olim cum Latinis Romani gessere: unde celebritatis causa & origo est, tectasque umbra caprifici epulas & alia lætitiæ invitamenta celebrare. In quibus sacris hoc servari meminimus, ut inter solennia de caprifici lacte apponatur. ³ Illud præterea notatum est, Romanas mulieres sine cognomento, solis prænominibus adjecto nomine denominari. ⁴ Quodque Marci prænomen velut perniciosum & infame, plerique magnopere devitarunt, postquam M. Manlio crimine affectati regni turpi judicio convicto, ne cui gentili nomen M. Manlio foret, senatusconsulto cautum fuit: quod generi & nomini suo inustam dedecoris notam attulisset: sicut Claudia gens, propter gentilium flagitia, cum Luciorum alter cordis, alter latrocinii damnatus foret, ad diluendam memoriam dedecoris, Lucii prænomen devitavit. ⁶ Quodque Domitia gens, cæteris prætermiſſis, Cn. & Lucii prænomen peculiare sibi desumpsit. Siquidem ex Ænobarbis (auctore Tranquillo) continua serie tres, Lucii: reliqui vero, Cnei prænomena eadem serie vendicarunt.

Nonæ
Capro-
tinæ.

Oschophoria.
Rom.
mulie-
res solo.
præno-
mine
deno-
mina-
bantur.
Marci
præno-
men
vitati.
Lucii
præno-
men
vita-
tum à
Clau-
dia
gente.
C. &
Lucii
præno-
mina in
honore
apud
Domiti-
am
gentē.

¹ Sicut in Oschophoriis.] Plutarch. in Theseo.

² Ancillasque cultu decoras.] Ad Romanos redit, & est totum id usque ad versū. Illud præterea, ipsius Plutarchi in Camillo.

³ Illud præterea notatum est.] Plut. in Mario in princ. Quandoquidem inter genera ista nimirum primum, quod

Pesidonius proprie nomen Romanis esse arbitrat, nulli mulieri imponitur. Vide Val. Max. lib. 10.

⁴ Quodque Marci prænomen.] Liv. 1. Decad. lib. 6.

⁵ Sicut Claudia gens.] Suetonius in Tiberio, c. 1.

⁶ Quodque Domitia gens.] Idem Sueton. in Nerone, c. 1.

CAPUT V.

Quid sit apud Iureconsultos heliocaminus, quid zeta, & unde deductum nomen, & denominatum.

IN circo Flaminio, dum post immodicos calores sole occiduo deambularemus, ad nos contubernalis meus quispiam, proficiens in jure civili, sed nimis inepte gloriosus: & percontatus est, quid esset 'quod Ulpianus de servitutibus urbanorum dixit: Quod si arbor à te compacta, heliocamino meo solem adimeret, eo quod umbram facit in loco heliocamini, id contra servitutem tibi facere non licere. Quid esset heliocaminus, percontabatur. Cumque de verbi significatu ambigeretur, dixi heliocaminum vaporarium quoddam solare, & apricum locum dici, ad quem sol hybernus accedens ipsum evaporat & calefacit, deductum nomen *ὑπὸ τῆς ἡλίου καὶ καμίνου*, id est, solis vaporario seu æstuario. ² Fuisseque moris prisce, ut juxta zetam heliocaminus construatur, zeta enim locus erat unius cubiculi capax, solem hybernum prospectans, ita constructa, ut per heliocaminum vaporem acciperet. Erat enim cubiculum hybernum frigori accommodatum, quod nunc sole, nunc igne æstuet. ³ Quare Heliogabalum Indicos odores ad vaporandas zetas accendere consuevisse, auctores tradunt. Fuit ergo opinio Ulpiani, quod si heliocamino meo & vaporario ejusmodi, ad quem sol admitti debet, arbor per te compacta officiat, ita quod ad eum admitti nequeat, id velut contra servitutem factum, non rite factum videri.

*Helio-
cami-
nus.
Zeta.*

¹ Quod Ulpianus.] In l. si arborem. ff. de servitutibus urban. præd. ubi Eudæus in prioribus Annotationibus eam dictionem interpretatur, ut hic noster Alexander, citatque Plinium lib. epistol. 2. epist. ejus lib. 17. ubi de dieta quadam, aut, ut alii legunt, zeta loquens, sic scribit, *In hac heliocaminus*

quidem alia xistum, alia mare, utraque solem prospicit.

² Fuisseque moris prisce.] Hic omnino vide Joannem Mariam Cataneum, doctum interpretem Plinii in ea epistola.

³ Quare Heliogabalum.] Lampridius in ejusdem Heliogabali vita.

CAPUT VI.

Quando primum interregnum coepitum fuerit, & quibus de causis interreges Romæ creari consueverint.

Quo tempore Romulus ad Capræ paludem humanitatem exuisse fertur, satis constat, patres conscriptos de regni successore sollicitos, decem decuriis factis, *Inter-reges quando primi creati.* singulisque in singulas decurias creatis, ut decem imperitarent, unusque cum insignibus imperii & lictoribus esset, interreges creavisse, quod imperium per orbem ire, & quinque dierum spatio terminari jusserunt. ² Alii per ternos quaternosque dies, interregni spatium per singulos ivisse, atque anno uno senatores, qui centum numero erant, imperium tenuisse ferunt. Plerique asserunt, cum ducenti senatores essent, à patribus fuisse constitutum, ut per quinos dies singuli qui fasces & imperii insignia habebant, imperitarent: functusque imperio primus, secundo, & reliquis deinceps, regni curam munusque traderet, nonnulli putant, quod cum centum & quinquaginta patres essent, singuli cum fascibus prodeuntes, sex noctis horas, & sex diei, Quirino imperitarunt, & sacrum fecerunt: tantundem Tatio, qui regni consors erat, annumque intervallum fuisse: donec Numa Pompilio Rege creato, Romulo regni successor datus est. Mansitque mos post exactos Reges, ut si qua fortuna aut casu consules creari nequirent, vel vitio creati forent, aut si qua turbulenta confusio & necessitas premeret, donec de consulatu decerneretur, aut dictator reipub. daretur, interreges præessent, qui populo vice consulum jura darent. ³ Quinetiam si contentio inter patres & plebem foret de magi-

TIRAQUELLUS.

¹ *Quo tempore Romulus.*] Livius 1. Decad. lib. 1. Dionysius Halicarnassæus 1. 1. & Iarius 1. 2. Plutarchus in Numa Pompilio. Sed & quod illi de quinque diebus dixerunt, confirmat Alconius

Pediamus in Orationem Ciceronis pro Milone.

² *Alii per ternos.*] Vide omnino Dion. Halicarn. d. lib. 2.

³ *Quinetiam si contentio.*] Livius 1. Decad. lib. 3. 4. & 7.

*Patres
inter-
regem
crea-
bant.
Qui
inter-
reges
crea-
bantur.*

magistratibus creandis, aut absentibus consulibus comitia haberi non possent, ¹ vel vitio creatis magistratibus auspicia renovari oporteret: ² vel consulibus morte sublati, ³ de comitiis & creandis consulibus contentio esset, interreges creari compertum est, ut essent qui comitia haberent, magistratuumque munia obirent. ⁴ Qui quidem interreges sine populi suffragio, ad concilium plebe non admissa, à patribus tantum auspiciato creabantur. ⁵ Quotiesque per interregem comitia fiebant, in patrum potestate eventum comitiorum fuisse liquet: quippe nemo interrex, qui auctor comitiorum foret, nisi ex patribus erat. ⁶ Dicebat vero consulem plerumque interrex, ex patrum decreto, quem ipsi voluissent, quod officium prodendi interregem, oratoris fuisse autumant: ⁷ poteratque non modo prætor, sed consul aut dictator interrex fieri. Et si quando proditus interrex, munus pro quo dicebatur, exequi nequiret, ⁸ exacto dierum quinque spatio, alius succe-

¹ *Vel vitio creatis.] Idem Livius ejusdem l. Decad. lib. 5. & 8.*

² *Vel Consulibus morte sublati.] Aut etiam morte implicatis, Livius d. l. 5.*

³ *De comitiis & creandis Coss.] De utroque Livius l. 7. & Halicarnassus lib. 9. ubi loquitur de creatione L. Lucetii, & T. Veturii Geminii Coss.*

⁴ *Qui quidem interreges.] Halicarnassus lib. 3 sic scribit, Post cujus mortem Senatus accepto à populo arbitrio constituendi rempub. præsentì statu contentus creavit interreges: qui curiatis comitiis Regem elegerunt L. Tarquinium. Titus Livius l. Decad. lib. 1. Alia sententia asperior in speciem, quæ Patricios coire ad prodendum interregem jubebat. Et lib. 4. Patritii, cum sine curuli magistratu Resp. esset coire & interregem creare. Et libro sexto: Penes quos sunt auspicia? nempe penes patres. Nam plebejus nullus magistratus auspiciato creatur. Nobis adeo sunt propria, ut non solum quos populus Patricios magistratus, non aliter, quam auspiciato creet: sed nos quoque ipsi, sine suffragio populi auspiciato, interregem*

prodimus: & Cicero pro domo sua, Auspiciaque populi Roma. si magistratus Patricii creati non sint, intereant necesse est, cum interrex nullus sit: quod & ipsum Patritium esse, & à Patritiis prodì necesse est.

⁵ *Quotiesque per interregem comitia.] Hoc autem fiebat ob eas causas, quas supra proxime attulimus.*

⁶ *Dicebat vero Consulem.] Livius l. Decad. lib. 3. ubi per interregem creati sunt L. Valerius, & M. Horatius Coss. & iterum lib. 4. & Plutarch. in Pompejo, ubi dicit Pompejum à Sulpitio interrege Consulem creatum.*

⁷ *Poteratque.] Sic Valerius Publicola factus interrex Livio Decad. l. libro 3. qui jam consul fuerat, eidem ejusdem Decad. lib. 2. Sic & M. Furius Camillus factus interrex, quinquennio ante Dictator fuerat, ut patet ex eod. Livio l. Decad. lib. 5.*

⁸ *Exacto quinque dierum spatio.] Halicarnassus de huius magistratus creatione loquens sic scribit lib. 2. Ducenti patres conscripti, ex quibus Senatum Rege Ro-*

succedebat qui vices susciperet, donec per singulos in orbem irent, ¹ ut modo tertius, ² nunc quintus, ³ aut quartus, ⁴ nonnunquam quartusdecimus, ⁵ plerunque vigesimus proditus interrex, consules magistratusve faceret, aut comitia haberet. ⁶ Quos quidem interreges dum honori præerant, consulum vicem gerere, idemque juris & potestatis habere, haud dubium est, donec absoluto reipublicæ munere, interregum potestas finiretur. ⁷ In quo id plerunque evenisse comperimus, ut proditus interrex, comitiis, quæ ipse habuisset, consul crearetur: sicut de L. Posthumio Metello traditur, qui his comitiis quibus interrex præerat, cum Iunio Bubulco consul factus est. Qui etiam tantæ potestatis erat, ut legem ferre possent, senatum consulere, & consulis munia obire. Hoc quoque dicere haud piget, sine causa interregem dicere haud licere: sed quam turbulentæ confusiones, aut tumultus comitia impedirent, ⁸ & nisi ad quartum kalendas Februarias creari non licuisse. Et si quando comitiorum causa interrex proditus esset, quod plerunque usu veniebat,

*Inter-
regum
munus.*

*Inter-
regum
potestas.*

*Inter-
regem
dicere
non li-
cebat.*

nun-

ge Romulo constitutum diximus, distributi in decurias, decemviris sorte committebant urbis imperium. Hi non simul, sed unus post alium quinque diebus lictores habebant ceteraque insignia regia, quæ ceu per manus tradebantur à primo deinceps usque ad ultimum. Tum Quinqueduanus ille magistratus migrabat ad sequentem decuriam, & inde rursus ad aliam. Supra etiam dictum est ibi, Quo tempore. Asconius Pedianus in Orat. pro Milone, & Appianus bellorum Civil. l. 1.

¹ Ut modo tertius.] Livius 1. Decad. lib. 5. in creatione L. Lucetii, & Servii Sulpitii, & aliorum Tribunorum militum: & eod. lib. paulo ante, Interreges tres deinceps fuere L. Valerius, Q. Servilius Fidenas, M. Furius Camillus.

² Nunc quintus.] Livius 1. Dec. l. 8. ubi Cornelius iterum, & Cn. Domitius Coss. creati sunt per quintum decimum interregem M. Valer. Corvinum.

³ Aut quartus.] Halicarnassæus d. lib. 2.

⁴ Nonnunquam quartusdecimus.] Livius 1. Decad. lib. 8. in creatione C. Petilii, & L. Mugilani Consulium.

⁵ Plerunque vigesimus.] Livius 1. 7. Decad. 1. scribit ad undecimum usque interregem aliquando perventum fuisse. Infestam inde patribus plebem, interreges cum accepissent, ad undecimum interregem seditionibus certatum est. Vide Dionysium Halicarnassæum.

⁶ Quos quidem interreges.] Fennestella cap. 4. & Pompo. Lælius c. 5. de Rom. magistratibus. Blondus lib. 3. Romæ triumph.

⁷ In quo id plerunque.] Liv. 3. Dec. lib. 7. Ex quo intellige, Mugillo hic legendum esse non Metello.

⁸ Et nisi ad quartum Calend. Febr.] Asconius Pedianus in Orat. Ciceronis pro Milone dicit ad 14.

1 Nun-

*Cæsa-
rum
poribus
nullum
inter-
regnum
fuit.*

*Cæsa-
ribus
morte
subla-
tis, ad
senat-
um res
Rom.
perti-
nebat.*

¹ nunquam ab eo qui primus proderetur, ² sed qui secun-
do³ aut tertio⁴ ac deinceps in orbem issent, vel comitia
haberi, vel dictatorem dici, aut consulem vel tribunum
creari. ⁵ Fertur vero Sylla, cum summæ esset potentia,
consulibus morbo sublati, per senatum interregem creari
mandasse: scilicet qui non consulum comitia exemplo vete-
ri indiceret, sed ut se dictatorem ad imaginem antiquitatis,
indictis comitiis crearet. Neque negaverim Cæsarum tem-
poribus nullum interregnum fuisse, quum unius imperio
occupata republ. senatus esset negligens & remissus, &
vix ulla foret libertatis imago, ⁶ nisi post Aurelianum,
quum de principe deligendo senatus opinione vaga duce-
retur, & cum militibus tumultuantibus non consentiret,
per sex menses deligendo principi interregnum fuisse: do-
nec Tacitus in imperio assumptus fuit, qui summi prin-
cipis spem ostendit. Tametsi morte sublati Cæsaribus,
quoties de principe deligendo ambigebatur, ad senatum
Romanum rem pertinuisse, multiplici exemplo proba-
tum sit: ⁷ quod Trajanus facere destinarat, ut si quid ei
evenisset humanitus, principem reipublicæ senatus daret.

¹ *Nunquam ab eo qui primus.] Idem*
Asconius in d. Orat. *Non fuit, inquit,*
moris, ut ab eo, qui primus interrex pro-
ditus erat, comitia haberentur.

² *Sed qui secundo.] Livius 1. Dec.*
lib. 6. statim post princip. in creatione
A. Valerii Publicolæ, & L. Virginii &
aliorum Trib. militum, & lib. 10. in
creatione L. Cornelii Scipionis, &
Cn. Fulvii Consulum.

³ *Aut tertio.] Supra eodem ca-*
pite dictum est in verbo, *Ut modo ter-*
tius.

⁴ *Ac deinceps.] Nam & præter nu-*
meros præcedentes, videbis de unde-
cim (ut jam dictum est) apud Livium
1. Decad. lib. 7. in creatione P. Valerii
Publicolæ, & C. Martii Rutilii Consu-
lum.

⁵ *Fertur vero Sylla.] Appianus l. r.*
bellorum Civilium.

⁶ *Nisi post Aurelianum.] Flavius*
Vopiscus in vita Taciti Imperatoris in
princ.

⁷ *Quod Trajanus.] Ælius Spartia-*
nus in vita Adriani.

CAPUT VII.

Sacrificium Latinarum quomodo in Albano fiebat, & quæ erant feriae, quive populi ad sacrum convenirent.

Romanos¹ Consules comitiis creatos, sortitis provinciis, aut extra sortem datis, Latinas ferias indicare consuevisse, planè perspicuum est: Jovique Latiali in monte Albano sacrum facere, quod Latiar dixere, ubi carnem Latinis populis dare mos erat, quæ visceratio dicta. Est enim mons Albanus, inter Albam & urbem Romanam tractu fere pari disjunctus, ubi templum à Tarquinio Superbo Jovi Latiali constructum ferunt, sacrumque institutum, ad quod Latini populi numero septem & sexaginta, statotempore, nonnunquam noctu ad lumina frequentes convenirent, ibique nundinas haberent: utque alii agnos, alii caseos, nonnulli lac, plerique molam ad commune epulum afferrent,² & una taurum immolarent, concordifragio statutum erat: tauroque immolato, & cæsa victima, riteque sacrificio perfecto, ut quisque populus qui ad sacrum accesserat, & quæque civitas carnem posceret, de tauroque partem acciperet, prisci moris erat. Principatus vero sacri & publici concilii caput, haud dubie penes Romanos fuit, quas quidem ferias conceptivas, non statim-

*Visceratio.
Albanus mons.
Templum Jovis Latialis.*

TIRAQUELLUS.

1 Romanos Consules.] Id videre licet ex infinitis locis Livii, ex quibus multa in sequi afferemus. Id autem princip. usque ad versic. Cum enim sacrificium, est Dionysii Halicar. lib. 4. Sed de visceratione vide Varronem lib. 1. aut ex aliorum comput. 4. ling. Lat. Livium 4. Decad. 1 b. 2. statim post princip. & Servium lib. 1. Æneidos in eum locum,

Tergora diripiunt costis & viscera nudant.

Et lib. 6. eo loco,

Tem. II.

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Vide infra in verbo, Propterea C. Flaminio.

MERCERUS.

2 Taurum immolarent.] Hic Taurus olim niveus esse debebat, postea ex Senatus decreto potuit esse rufus. Arn. lib. 2. In Albano antiquitus monte, nullos alios licebat quam nivei taurus immolare canderis. Nonne istum morem, & electionemque mutastis? Atque ut rufos liceret dari, senatus constitutum sanctione?

D

1 Cum

*Feria-
rum
qua-
tuor
genera.
Stati-
væ.
Conce-
ptivæ.
Impe-
rativæ.
Nun-
dinae.
† Idem
infra
lib. 6.
cap. 11.
qui
Paga-
nalia
dictus.*

stativas esse multi putarunt. ¹ Cum enim feriarum qua-
tuor essent genera, stativæ, conceptivæ, imperativæ, aut
nundinæ: Stativæ autem fuerunt, quæ statis diebus ac
mensibus servantur, veluti Saturnalia, Lupercalia, Ago-
nalia: Conceptivæ quæ in diem certam à pontifice vel
magistratu concipiuntur, quemadmodum Latinæ, Semen-
tinæ, Paganalia, [†] vel Compitalia: Imperativæ, quas
consul prætorve, aut pontifex maximus pro arbitrio indi-
xit: ² Nundinæ vero semper paganorum habitæ sunt feriæ,
quas Hortensius nefastas esse sanxit, ut rusticis qui nun-
dinandi causa in urbem venerant, lites componere, &
leges accipere facultas foret. ⁴ Quod quidem sacrum vel-
ut anniversarium sine piaculo nec præmitti, nec supprimi
poterat. Ideo si dilatum aut omisum foret, piaculum ad-
mitti putabatur: namque illud iterari, aut intermitteri, vel
non suo tempore celebrari, prodigium erat. [†] Propterea
Cajo Flaminio, quod secundo Punico bello consul Latinas

TIRAQUELLUS.

¹ Cum enim feriarum.] Hæc sunt
Varronis lib. 2. aut aliorum computa-
tione 5. linguæ Latinæ, & Macrobi
lib. 1. Saturn. cap. 16. Sed quas illi sta-
tivas vocant, Festus Pompejus lib. 6.
stivas vocat, quod certo statutoque die
observarentur, & de conceptivis idem
Festus lib. 3. ubi Conceptivæ, inquit,
feriæ festu dicebantur, quæ incertis diebus
observabantur quotannis, ut Sementinæ,
compitalitiæ. Sed & de ipsis Sementinis
ipse Varro, Rei rusticæ lib. 1. cap. 2. in
princ. Et de Panagalib. Dionysius Ha-
licarnassæus lib. 4. ubi declarat quæ ea
sint, & Ovid. lib. 1. Fastorum his versibus,

*Ter quater evolvi signantes tempora Fas-
tos,*

Nec sementina est ulla reperta dies.

*Cum mihi (sensit enim) lux hæc indi-
citur, inquit,*

*Musa: quid à Fastis non stata sacra
petis?*

*Utque dies incerta sacris sic tempore
certo*

Seminibus jactis est ubi fixus ager.

² Nundinæ vero.] Plinius l. 18. c. 3.
An autem hæc essent apud veteres non
parvum dubium erat, ut videbis apud
Macrobius d. lib. 1. cap. 16.

³ Quas Hortensius.] Id accepisse vi-
detur à Macrobio d. lib. 1. cap. 16. qui
tamen aliter dicere videtur. Festus an-
tem Pompejus lib. 12. Nundinas, in-
quit, feriarum diem esse voluerunt anti-
qui, quo rustici mercandi, vendendique
causa in urbem convenirent, eumque ne-
fastum, ne si liceret cum populo agi inter-
pellarentur nundinatores.

⁴ Quod quidem sacrum.] Scilicet La-
tinarum feriarum. Nam & id videre
licet ex multis Livii locis, ex quibus
nonnullos inferius adducemus.

⁵ Propterea C. Flaminio.] Plutarchus
in Hannibale, & Livius 3. Decad. libro
primo, ad fin. ex quo intelliges id quod
supra in princip. dictum est, Jovi La-
tiali id sacrum fieri solitum in monte
Albano.

nas non indixisset, neque sacrum in Albano fecisset, sed lixæ modo sine more, sine auspiciis ad exercitum profectus esset, dirum fuit, & haud multo post publica clade expiatum, siquidem ad Trasimenum, quum inconsulta audacia in hostes irruisset, depulsis & dissipatis copiis, totoque exercitu profligato, & nefanda cæde afflictæ, prætermissi sacri pœnas dedit. ¹ Quod si in eo sacro non omnes Latini carnem accepissent, ² sed aliquid dilatum & præteritumve fuisset, aut neglectæ cæremonia, intermissumve solenne *Cæremonie Latina-rum.* esset, tanquam non rite exhibitum foret, denuo instaurari oportebat. ⁴ Ea vero quæ non anniversaria, sed calendaria dicuntur sacra, si quo casu aut fortuna dilata, vel suo tempore omissa forent, & differri, & novari, & repeti posse sine piaculo veteres credidère. ⁵ Has ergo Latinas Tarquinius

¹ *Quid si in eo sacro.*] Livius 4. Dec. libro secundo, *Feriæ Latinæ pontificum decreto instauratæ sunt, quod ab Ardea questi in Senatu erant, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut assoler datam non esse.* Et libro septimo. *Latinæ instauratæ, quod Laurentibus caro, quæ dari deberet, data non fuerat.*

² *Sed aliquid dilatum.*] Ut dictum est supra proxime. Non licebat autem differri hæc sacra, quia anniversaria erant, ut diceamus infra in verbo, *Ea vero quæ anniversaria.*

³ *Præteritumve fuisset.*] Livius 5. Decad. lib. 1. *Latine feriæ fuere ad diem III. Non. Maji: in quibus quia in una hostia magistratus Lævinus precatus non erat, P. R. Quiritium, religioni fuit. Id cum ad Senatum relatum esset, Senatusque ad pontificum collegium rejecisset, pontificibus, quia non recte factæ Latinæ essent, instauratis Latinis, placuit Lævinos, quorum opera instauratæ essent, hostias præbere, &c. quæ sequuntur.* Et hic vide omnino quæ scripsimus in nostris Commentariis ad l. boves. §. hoc sermone. num. regulæ 26. incip. *Adde quod apud ipsos Rom.*

⁴ *Ea vero quæ non anniversaria.*] Livius 3. Decad. lib. 2. scribit, Anniver-

sarium Cereris factum Cannensi clade intermissum fuisse: quia nec lugentibus id facere fas esset, nec ulla in illa tempestate matrona expertus luctus fuerat. Servius enarrans locum illum Virgil. 8. Æneid.

Inter hæc sacra hæc (quando huc venistis amici)

Annua, quæ differre nefas, celebrate, facientes.

Anniversaria, inquit, sacrificia ideo non differuntur, quia nec iterari possunt. Nam Calendaria, si qua fuerint ratione dilata, possunt repeti, nec piaculum eorum intermissione committitur. Vide in d. nostris Comment. d. l. boves. num. regulæ 23. incip. Hucque.

⁵ *Has vero Latinas Tarquinius.*] Hæc usque ad ea verba, *Interjeto deinde tempore*, sunt Dionysii Halicarnassæi libro sexto, ad finem. Cujus hæc verba sunt reddita Latinitati à Sigismundo Gelenio. *Supplicationes etiam Senatus decrevit ob plebis in gratiam reditum, & Feriis Latinis diem tertium addidit, cum prius duo tantum fuerint, primus consecratus à Rege Tarquinio, quo tempore devicit Etruriam, alter à populo additus, quando regibus pulsus libertatem adeptus est: tunc vero tertius accessit post recon-*

quinius à principio in unam diem indixit : Post Reges vero exactos , altera populi jussu adjici cœpta fuit. Demum restituta plebe quæ ad sacrum montem secesserat , in tres aut quatuor dies indictas à consule vel præfecto Latinarum fuisse : interjecto deinde tempore indecem dilatas servatasque invenimus. ¹ Ultra quos , duo etiam post Latinas religiosi dies habiti , ² quo tempore solenne ludicrum in Capitolio fieri , quadrigæque concito cursu decertare , victorque certaminis in palmam victoriæ absinthium bibere solebat : ³ quibus diebus si cum Latinis & populo Romano bellum inter eos aut dimicatio foret , induciæ dabantur : namque indictis feriis Latinos populos invicem arma sumere aut acie decernere , vel agros hostili modo vastare , sine gravi prodigio non licebat : tunc enim odia offensionesque quiescebant. ⁴ Cumque post pugnam cum Vejentibus ad Vesuvium , fœdus ictum fuerit cum Laurentibus , deinceps singulis annis post decimum Latinarum denuo innovari servatum est. Sed sicut hoc sacrum in Albano , ⁵ sic Veneris templum Lavini celebre Latinis populis erat : ad quod convenire , & annua sacra statò die facere assuebant , quorum Ardeates (qui antistites templi erant) præcipuam gessere curam. ⁶ Mansitque in posterum , ut si quod nomini Latino impenderet bellum , vitandæ injuriæ causa , in Albano , ⁷ aut ad lucum Ferentinæ , quid factò

*Dies
duo ve-
ligiosi
post
Lati-
nas.*

*Vene-
ris tem-
plum
apud
Lati-
nos.
Con-
cilium
Lati-
norum
in Al-
bano
aut
lucum
Feren-
tino.*

ciliatam plebem patribus. Adde & quartum postquam reconciliavit cum patribus plebem Camillus apud Livium 1. Decad. lib. 6. in fine.

1 Ultra quos duo etiam.] Hæc alibi dicentur oportunius.

2 Quo tempore solenne.] Plinius libro 27. cap. 7. de absinthio loquens sic scribit , De usu ejus convenit , verba facillima , atque inter paucas utilissima , præterea sacris populi Romani celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio , victorque absinthium bibit : credo sanitatem præmio dari honorifice arbitratis majoribus.

3 Quibus diebus.] Macrob. Saturn. lib. 1. cap. 16.

4 Cumque post pugnam.] Livius 1. Decad. lib. 8. Cum Laurentibus , ait , fœdus renovari jussum , renovaturque ex eo quotannis post diem decimum Latinarum.

5 Sic Veneris templum Lavini.] Vide Halicarnasæum.

6 Mansitque in posterum.] Idem.

*7 Aut ad lucum Ferentinæ.] Livius 1. Dec. libro primo , statim post princ. regni Tarquinii Superbi , Jam magna , inquit , Tarquinii auctoritas inter Latinorum procere erat , cum in diem certam ,
ut ad*

Et opus foret, communi consilio decernerent. ¹ Ana- *Ana-*
 gnini autem concilium Hernicis populis in circo quem *gnini.*
 maritimum vocant, indicebant. ² Græcis vero conven- *Græci.*
 tum Amphictyonum ab Amphictyone, Heleni filio, in- *Am-*
 ventum quod fuit sanctissimum Græciæ concilium, hujus *phi-*
 instar sacri tenuisse dicunt, ³ ad quem duodecim florentes *tyo-*
 Græciæ urbes initio veris & autumnii convenire, & Cere- *nes.*
 ri sacrum facere; deque maximis rebus communi decreto *Græco-*
 decernere solebant: quod ad Thermopylas indicebatur, *rum*
 & Pylaicum vocant. ⁴ Fuere autem populi qui exciti sedi- *conci-*
 bus illuc confluebant, Ionæ, Dorii, Perrhæbii, Bæotii, *lium.*
 Magnetes, Achæi, Phthii, Melienses, Dolopes, Ænia-
 nes, Delphi, & Phocenses. ⁵ Præter quos Homoloctos
 populos hujus sacri imaginem prætulisse tradunt. Dissecto
 enim in minimas partes bove immolato, fœdus jungunt,
 & sacrum faciunt. Nec defunt, qui Dianæ templum,
 quod

ut ad lucum Ferentinæ conveniant, indi-
 cit: esse quæ agere de rebus communibus
 velit.

¹ *Anagnini autem concilium Herni-*
cis.] Livius l. Decad. lib. 9. non adeo
 longe ante finem: Id ægæ passî Herni-
 ci, concilium populorum omnium habenti-
 bus Anagninis in circo quem maritimum
 vocant: præter Anagninatem, Ferentinatē
 temque & Verulanum, omnes Hernici
 nominis populo Romano bellum indixe-
 runt.

² *Græcis vero conventum Amphictyo-*
num.] Cicero lib. 2. de Invent. Unde
 decreta Amphictyonum citat Demo-
 sthenes in Oratione pro Ctesiphonte.
 Constabat autem Amphictyonum
 conventus ex septem Græciæ civitati-
 bus, ut docet Strabo libro octavo. Un-
 de autem Amphictyonum nomen de-
 ducatur, docet Dionysius Halicarnas-
 sus libro quarto. Amphictyonem He-
 leni filium commentum esse. Amphi-
 ctyonicum concilium, cui ab ipsius no-
 mine nomen indiderunt. Hujus con-
 cillii meminit Plinius l. 35. c. 9. Pau-
 sanias lib. 10. dicit hanc Amphictyo-

nem Detcalionis filium fuisse.

³ *Ad quem duodecim.]* Hæc usque
 ad versicul. Fuere autem, sunt Strabo-
 nis lib. 8. Sed & quod hic dicitur de
 Thermopylis idem dicunt Herodotus
 in Polymnia & Pausanias in Achaicis,
 ubi & idem dicit de Delphis. Et quod
 hic Pylaicum dicit id concilium fuisse
 vocatum, potest videri Alexandrum
 aberrasse, & Pylæam dicere debuisse,
 ex Strabone ubi supra. Pylaicum au-
 tem aliud dictum est, ut dicemus pau-
 lo post in verbo, Concilium quoque Æto-
 lorum: ibi videto.

⁴ *Fuere autem populi.]* Hæc Pau-
 sanias lib. 10. Sed quod ad Magnetes
 spectat, Livius 4. Dec. lib. 5. ita de his
 loquitur tanquam illorum esset pro-
 prium concilium.

⁵ *Præter quos Homoloctos.]* *Homola-*
tos legendum est ex Zenodoto, qui id
 de illis prodidit in enarratione illius
 proverbii, ἄς Ομολοτῶν. id est *bos Ho-*
molottorum. Morem hunc Scythis fuisse
 testatur Lucianus in Toxaride. *

COLERUS.

* De quo vide hujus libri c. 5.

quod est in Laconiae finibus, hujus figuram obtinere dicant. Illic enim Lacones & Messenii flatuto sacrificio, quod in diem certam quotannis faciunt, crebra concilia indicunt, & adversus maximos conatus de summa rerum consultant. ¹ Lugdani quoque ubi Arar Rhodano commiscetur, communis ara finitimos concivit populos numero sexaginta: ad quod sacrum singuli evocati, ingenti coacta manu, adventabant, deque rebus magnis indicto concilio decernebant. ² Concilium quoque Aetolorum, quod Panætolum vocant, magni nominis fuit, in quo nisi in Panætolicæ & Pyrrhiacho concilio de bello vel pace decerni nihil poterat. ³ In Palladis Ioniae templo Pambæotia sacra concilio concurrente Bæotia tota, & concilia populorum magno concursu ad omnes hostium motus frequentia fiunt. ⁴ Et Panægyres Athenis quinto quoque anno, atque in Neptuni templo Heliconii ab universis Ionibus

con-

TIRAQUELLUS.

¹ Lugduni.] Strabo l. 4. non semel.
² Concilium quoque Aetolorum.] Livius 4. Decad. lib. 1. Concilium, inquit, Aetolorum statuta die, quod Panætolum vocant, futurum erat. Et paulo post, Cum legibus cautum esset, ne de pace bellorè, nisi in Panætolicæ & Pylæicæ concilio ageretur, decernerent ex templo. Ex quo jam intelligis hic non Pyrrhiachum, sed Pylæicum esse legendum. Nam & ita quoque vocatum fuisse dicit idem Livius ejusdem 4. Decad. lib. 3. cum ita scribit, Cornelius Thermopylas, ubi sequens Græciæ statis diebus esse solet conventus: (Pylæicum appellant) venit. Qui locus ambiguum reddit, quod supra ibi, Ad quem duodecim, diximus de Pylæico. Sunt autem qui in hoc Livii postremo loco legunt non Pylæicum, sed Pylæam, de qua Strabo lib. 9. in aliquot locis. Ita tamen, ut intelligas Pylæicum, sive mavis, Pylæam vocari, ob id quod ad Thermopylas indicebatur. Nam quas Græci Thermopylas vocant, indigenæ & accolæ Pylas appellant, ut tradit Herodotus lib. 7. ut non mirum sit, si

is conventus Pylæicus sive Pylæus vel Pylæas vocetur ab eo loco. Nam & ipse Herodotus non multo post memorat, Pylægoras Amphictyones apud Pylæam congregari. De quo & nos supra libro tertio, cap. vigesimo octavo, n. 3. Vide Budæum in Annot. in Pandectas in l. ult. de Senator.

³ In Palladis Ioniae templo Pambæotia.] Strabo lib. 8.

⁴ Et Panægyres Athenis.] Panægyrias dicit Herodotus in Erato, his verbis, Quos factum est, ut ab hujus pugnae tempore, quoties Athenienses ferunt hostias apud Panægyrias, id est publicos conventus, quæ quinto quoque anno fiunt, Atheniensis præco conceptis verbis præcetur bona Atheniensibus pariter & Plataeensibus.

⁵ Atque Neptuni templo Heliconii.] Strabo lib. 8. scribit, Homerum hujus sacrificii (ut quidam referunt) meminisse, cum inquit,

Αὐτὰρ ὁ θυμὸν αἶθε, καὶ ἥρυκεν ὥς ὅτε
 ταῦρ
 ἥρυκεν, ἐλκόμενον ἑλικώνιον ἀμφὶ
 ἀνακτα.

conventus & sacrum fit, quod vocant Panionia. Fuitque alter conventus ^{Amphi-cty-} ^{onum} Amphictyonum in Troezena templo Neptuni inclyto, quo ex septem civitatibus populi ad commune sacrum pari usu & commercio coibant. Hæ ^{con-ven-} ^{tus in} ^{Troeze-} ^{na.} ^{Carum.} fuere, Athenæ, Prasium, Epidaurus, Ægina, Nauplia, Orchomenus, & Mynius. ² Apud Cares autem Chrysaorei Jovis templum omnibus Caribus communis concilii locus erat. ³ Et Sybaritis Omarii Jovis delubrum, in quo ^{Sybari-} ^{taurum.} Sybaritæ, Caulonitæ & Crodematæ conveniunt. ⁴ Et Dorii in Epitropio Apolline, ad quem convenientes cum uxoribus & liberis sacrificant, ibique, ex omnibus oppidis & vicis, si qua consultatio fieret, cives & incolæ concilio adesse assuerant. ⁵ Præ cæteris vero Senonum ^{Senonum.} conventus fertur immanissimus, quo omnes ejusdem sanguinis statuto tempore in sylvam religione sacram conveniunt: cæsoque publice homine, barbara feritate victimam faciunt, & de bellis consultant. ⁶ Præter quos fuit conventus in Olympia Dianæ Alpheoniæ, juxta Alpheum: sicut Elaphiæ & Daphniæ ac Laureæ, qui annis singulis stato die celebrantur. ⁷ Uni soli feruntur Britanni, qui quum variis factionibus laborent, ad propulsandum commune periculum nullos aut paucissimos conventus habent. Ita fit, ut cum vires consociatas non teneant, dum singuli oppugnantur, universi succumbant. ⁸ In Albano

autem,

Ille animum spirat, sic ructans taurus ut olim

Pertrahitur, Regis ructans Heliconii ad aras.

Idem Strabo lib. 14. sic scribit, *Post Samium fretum, quod Myralem versus est, Ephesum navigantibus, est Ephesiorum ara, ad dextram & Panionia, quæ tribus stadiis supra mare est, ubi Panionia communia omnium Iorum festa. Neptuno Heliconio & sacrificium celebratur.*

¹ *Amphictyonum in Troezena.*] Strabo libro octavo.

² *Apud Cares autem.*] Strabo l. 14. *Prope urbem, inquit, est Jovis Chrysa-*

rei templum, Caribus omnibus commune, quo illi sacrificaturi & de communibus rebus deliberaturi conveniunt, qui conventus Chrysaoreus vocatur.

³ *Et Sybaritis Omarii Jovis.*] Thucydides. Vide Gyraldum de diis Gentium.

⁴ *Et Dorii.*] Dion. Halicarn. lib. 4.

⁵ *Præ cæteris vero.*] Cæsar libro 6. belli Gallici.

⁶ *Præter quos fuit conventus.*] De his tribus conventibus Strabo l. 8.

⁷ *Uni soli feruntur Britanni.*] Cæsar libro belli Gallici 5.

⁸ *In Albano autem.*] Hæc usque ad

Qui po-
puli in
Alba-
no con-
veni-
rent ad
sacra
Latina-
rum.

autem, qui populi convenirent, & carnem poscerent, hi ferine traduntur, Albenses, Albani, Esolani, Accienses, Abolani, Nubetani, Bolantii, Coretii, Ortenfes, Latinienses, Longani, Manates, Macrales, Munienfes, Olliculani, Octulani, Pedani, Pelletaurini, Querculani, Sicannii, Sisolenses, Tolerenses, Corniculani, Ficulei, Vetuscamerii, Amerioli, Tutienfes, Venatulani, Vicellenfes. Præter hos fuere Ardeates, Violanenses, Bubetani, Corni, Varietani, Gabini, Lavinienfes, Laviniatæ, Lavicani, Nomentani, Bovillani, Prænestini, Atriciani, Scaptemii, ¹ adde etiam Laurenfes, cum quibus & Romanis post decimum Latinarum, singulis annis fœdus renovatur, ut percensuimus.

versic. *Adde etiam*, sunt Plinii lib. 3. c. 5. sed sunt multa horum populorum vocabula corrupta.

¹ *Adde etiam Laurenfes.*] *Laurentes* dicendum ex Livio, cujus hæc sunt 1. Decad. lib. 8. cujus verba adduximus supra. Sed & adde præcedentibus alios Græcorum publicos conventus: scilicet in Herculeæ Tarentinæ telluris æde, quod Alexander Molossorum Rex, odio Græcorum compulsum, ad Thuriarum agrum traducere conatus est, apud Strab. lib. 6. non procul à fin. Et

Achæorum quoque concilium apud Ægium, cujus meminit Polyb. lib. 4. & 5. non semel, & Pausan. lib. 7. Et Bubasti in honorem Dianæ, & in urbe Busiri in honorem Isis, & apud Ægyptum in urbe Sai in honorem Minervæ, & Heliopoli in honorem Solis, & in urbe Buto in honorem Latonæ, & in urbe Papremi in honorem Martis, ut scribit Herodotus l. 2. Albanorum & Latinorum ad forum Ferentinum ex Dionysio Halic. lib. 3. 4. & iterum 5.

C A P. VIII.

*Qui ludi Olympici, * qui Pythii, qui Isthmii, & qui Nemei, olim apud Græcos, & qui Circenses Romæ fuerint.*

QUæ victoribus præmia in ludis Olympicis fuerint, quibusve coronis donarentur, à nonnullis quæsitum est.

COLERUS.

* *Qui ludi Olympici.*] De ludis Olympicis egregie Virgilius quoque loquitur l. 3. Georgicorum, ipso Proæmio.

TIRAQUELLUS.

¹ *Quæ victoribus præmia.*] Hoc capi-

te potissimum de quatuor illis Græciæ ludis celeberrimis disserit: scilicet, Olympiis, Pythiis, Isthmiis & Nemeis, de quibus extant versus Archiæ Poëtæ epigr. 1. lib. Epigrammatôn.

Τεσσαρες εἰπὼν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα,
τέσσαρες ἱποί.

Οἱ δὲ

est. Olympicos enim ludos propter olympii Jovis delubrum, quod in Achaja fuit celebratissimum, dictos accepimus, qui juxta Pisam & Elidem in campo, cui Olympia nomen, magno conventu totius Græciæ, certamine gymnico & equestri celebrari consueverant: quod delubrum in agro Pisano ab Elide trecentis fere stadiis aberat. Pisam autem pars erat Olympias. Quos ab Hercule institutos in Peloponneso.

Οἱ δύο μὲν Ἐνὶ Ἠλῶν, οἱ δύο δὲ ἀθανάτων,
 Ζῶος, Ἀηοῖσ' ἰδού, Παλαίμωνα, Ἀρχεμόροιο.
 Ἀθλα δ' ἔτι, κόπινον, μῆλα, σέλινον, πίπυρ.

Quos sic Latinos fecit Alciatus:

Sacra per Argivæ certamina quattuor iebes

Sunt, duo sacra viris, & duo cælitibus.
 Ut Jovis, & Phæbi, Melicertæque, Archemorie

Premia sunt pinus, poma, apium, atque olea. *

Sed quod κόπινον vertit oleum vide infra ibi, Quos ab Hercule, & iterum ibi, Oleastro coronari. Vide etiam circa id initium lib. 8. Herodoti & Diodorum Siculum lib. 5. c. 3.

COLERUS.

* Hos versus elegantissime quoque vertit Janus Fruterius, hoc modo:

Quattuor exercet certamina sacra Pelusæ:

Quorum hominum duo sunt, cælicolæque duo.

Nempe Jovis Phæbique, Palæmonis, Archemorie:

Dona; apium, pinus, poma, oleaster erant.

TIRAQUELLUS.

1 Quod in Achaja.] Pomponius Melalib. 2. cap. 3. tit. de Macedonia, sic scribit, In Achaja atque Elide quondam Pise Oenomai Elis & numen delubrumque Olympii Jovis, certamine gymnico & singulari sanctitate, ipso quidem tamen simulacro, quod Phidias opus est, maxime nobile.

2 In agro Pisano.] Pindarus non ob-

scure Olymp. Ode 2. 8. & 9. in principium ad Cronium collem prope Pisam Olympia celebrari solita: quod & aperte insinuant ibi interpretes & Servius in lib. 3. Georg. loco quem infra designabimus.

3 Quos ab Hercule institutos.] Pindarus Ode 3. Diodorus Siculus dicit lib. 5. c. 3. Olympicum certamen utique ab Hercule primum institutum, ipsum tamen non Pelopi, sed Jovipatri dedisse. Solinus tamen c. 2. scribit: Certamen Olympicum, quod Hercules in honorem atavi materni Pelopis ediderat, intermissum, ab Iphiclo ejus filio instauratum fuisse post excidium Troje anno quadragésimo octavo. Pro cuius Solini sententia facit quod scribit Statius libro 6. Thebaidos post principium loquens de Olympici certaminis institutione,

Hunc pium Alcides Pelopi certavit honorem:

Pulcherrimæque fera crinem detorsit olivæ.

Quem locum exponens Lucatius, Primus, inquit, Hercules hunc honorem manibus Pelopis exhibuit, qui erat Herculi per Almenam genere conjunctus. Appellat autem feram olivam, id est agrestem, quæ oleaster Latinis dicitur & Græcis κόπινον, cujus fronde coronabantur Olympiorum victores, ut postea dicitur. Er vide supra ibi, Quæ victoribus. Vide præterea Cælium Rhodiginum lib. 13. c. 17. *

COLERUS.

* Vide Tertull. de Spectaculis, ubi Jovi Olympia, quæ sunt Romæ Capitolina, Neptuno Isthmia, Herculi Ne-mæa adsignat cap. nono.

Pelopis honorem, anno mundi quadringentesimo supra quatuor millia, fama distulit. ¹ In quibus primus Coræbus, qui Olympia vinceret, fuisse traditur. ² Ipsumque Herculem stadium illic metatum, quod majus quam reliqua fuisse memorant. ³ Qui quidem Hercules non is fuit, qui ex Iove & Alcmena natus fertur: sed qui in Creta genitus, inter Idæos Dactylos adnominatus est, certantibus ibidem Hercule, Pœneo, Epimede, Iasio, & Ida fratribus Idæis. ⁴ Nonnulli ab Iphito ejus filio, & Lycurgo olympicos inventos primum autumant. ⁵ Plerique Oenomaum ludos & equorum cursus apud Elidem edidisse volunt, ⁶ quorum præfecturam Elei longo tempore habuere, ⁷ in quibus Agrigentini equi atque Ætnæi semper præceleres habiti, & ⁸ ex Epiro primas in olympiis meruere,

*Agrigentini
& Ætnæi equi.*

TIRAQUELLUS.

¹ *In quibus primus Coræbus.*] Pausanias lib. 5. Plutarchus autem in Theſeo tradit, Herculem Jovis, & Alcmenæ filium Olympia quidem constituisse, ibique primum decertasse & palmam consecutum. Sed Euseb. in 10. de præparatione Evangelica dicit in Olympico stadio Corylum Argivum primum victorem fuisse declaratum.

² *Ipsumque Herculem stadium.*] Plutarchus in libro, cui titulus est, *Quantum inter homines animi corporisque ingenio ac virtutibus interfit*, & ex eo Gellius lib. 1. c. 1.

³ *Qui quidem Hercules.*] Vide omnino Pausaniam lib. 5. ubi amplissime declarat originem hujusmodi ludorum, & id idem quod noster auctor dicit.

⁴ *Nonnulli ab Iphito.*] Solinus & Pausanias ubi supra.

⁵ *Plerique Oenomaum.*] Strabo l. 8. ⁶ *Quorum præfecturam Elei.*] Ut dicitur infra.

⁷ *In quibus Agrigentini equi.*] Servius enarrans illud Virgil. sub finem lib. 3. Æneid.

— *Magnanimum quondam generatorem equorum.*

Agrigentem Siciliae urbem quam Latini Agrigentum dixerunt, laudat à fecunditate nobilium equorum: sic enim scribit. Nam (Pindaro teste) hi equi ad agonas Græciæ mittebantur. Legimus etiam, cum in Cappadocia equorum greges perissent, adductis oraculo Apollinis ex Agrigento gregibus, meliores reparaverunt. Hæc ille. Et ob id forte tanti suos equos faciebant, ut post mortem tumulis eorum Pyramides erigerent, ut tradit Plinius lib. 8. c. 42.

⁸ *Et ex Epiro.*] Virgil. l. 1. Georg.

— *Eliadum palmas Epeiros equarum.* Ubi Servius Epirus, ait, creat equas optimas, quæ apud Elidem palmas merentur in Jovis Olympici curuli certamine. Idemque Virgil. de equis loquens l. 3. ejusdem operis,

Quantis sæpe fuga versos ille egerit hostes,

Et patriam Epeirum referat, fortesque Mycenæ.

Quo in loco idem Servius, *Quia, inquit, in Epiro sunt equæ optime, quibus exercetur curule certamen Jovis Olympici.*

Atque

ruere, ¹ atque ex Venetia, in sacris certaminibus sæpe nobilitati sunt: ² præcipui vero Nyfæi, quibus Persarum Reges utebantur, & apud Eleos educati, quibus non segnis equorum cura fuit: quippe qui equas finibus eductas iniri faciant, quod esset experimento cognitum, miræ felicitalis prolem inde provenire: sicut apud Argivos ad lucum Agenoris hircos pecudibus admittunt, ut fœcundissimos habeant fœtus, uberes & quæstuosos. Laudaturque Atheas Rex Scytharum, quod tanto equorum studio flagravit, ut equum ipse pecteret, & manibus suis orna-
ret: qui quum à legatis Philippi conspiceretur, an ipse idem faceret, interrogavit. ³ Fertur tamen Alcibiades septem quadrigas miræ pernicitalis ad olympia deduxisse, & victor fuisse. ⁴ Hecratites Theffalus equa prægnante olympia vicisse. ⁵ Atque Archidami Spartanorum Regis filia inter fœminas victricem palmam tulisse. ⁶ Ab Homero autem celebratur Clytoneus Phæacum velocissimus, in palæstra Euryalus, in saltu Anchialus, in pugilatu Laodamas, in disco Elatreus. ⁷ Præ cæteris proditur Theogenes

Hirci
pecudi-
bus ad-
missi
apud
Argi-
vos.
Athea
equo-
rum
stu-
dium.
Qui O-
lympia
vici-
runt.
Odyss.
8.

¹ Atque ex Venetia.] Strabo l. 5.
² Præcipui vero Nyfæi.] De quibus Herodotus libro tertio, & iterum libro septimo, quo loco describit ordinem exercitus Xerxis, ubi dicit ipsum Xerxem eisdem uri. Sed & adde inter equos agilitate & currendi dexteritate præstantes Celtiberos & Parthicos positos à Strabone lib. 3.

³ Fertur tamen Alcibiades.] Plutarchus in Alcibiade ex Thucydide, Alcibiades, inquit, equos, quibus postea in Olympia uteretur, tanta cura & studio enutrivit, ut ad quinquennalem ludorum celebritatem septem quadrigas perduxerit, quod antea nemo vel Regum, vel privatorum hominum adhuc fecerat. Unde equorum (quos eoduxerat) alacritate secundum & quartum victore vastit. Quod indicant versus Euripidis, quos Donatus Acciaolus apud eundem Plutarchum hunc in modum Latinos fecit,

Formosa proles Clinia te nunc canam,

Quam illo superbam præmiis vidit die,
 Grajorum Olympia clarus cum victras,
 Et mox paratas tres quadrigarum tibi
 Victorias labentium cursu rotis.
 Jam voce præco nunc ad astra tulit,
 Bis cinetum olivæ fronde pallentis ca-
 put.

O gloriam tantam effertentem, quod tibi
 Profecto soli, nemini certantium
 Evenerit Grajorum Olympia rotis.

⁴ Et Hecratites.] Plin. lib. 10. c. 63. hunc Echekratidem vocat, cum de equorum prægnantium natura loquens, inquit, Vicisse Olympia prægnantem Echekratidis Theffalini venimus.

⁵ Atque Archidami Spartanorum Regis filia.] Pausanias lib. 3. ubi eam vocat Cyniscam.

⁶ Ab Homero.] Hujus enim sunt hæc, usque ad versic. Præ cæteris proditur, lib. 8. Odyssææ.

⁷ Præ cæteris proditur Theogenas.] Pausanias lib. 6. scribit hunc Theogenem

nem

nes cursu, lucta & pugilatu ita celebris famæ, ut mille & ducentas coronas tulerit. ¹ Et Glaucus Demyli filius, qui cum ipsum arantem pugno excussum vomerem, aratro indidisse conspiceret, pater admirans, illum produxit in Olympia: & quum arte adversarii eluderetur, pater clamavit, ἤ ἀπ' ἀρότης, id est, vulnus ab aratro, ut tam fortiter percuteret, sicut olim pugno vomerem aratro indiderat, quod ille audiens, & tunc vicit, & sæpe alias.

Ludi
Olym-
pici
varii.

Græci
per G-
lympia-
des nu-
mera-
bunt.

Præse-
cti de-
cem O-
lympio-
rum.

Hosque ludos, qui varii & multiplices erant (² nam palæstra, pugnis, cursu & lucta certabatur) ³ quinto quoque anno celebrari: quod tempus Olympiadem dixere, unde Græciannorum curricula & tempora dinumerant: ⁴ atque in his decem præfectos sorte ductos dijudicare, celebris fama est, victoresque quorum virtus præcipua fuit, ⁵ oleastro coronari ⁶ vel callistephano (oleæ enim genus erat) velut grande virtutis præmium ferrent, & præter coronam victori statuam ⁷ Olympiæ dicari: tametsi Olympiæ victorem coronis aureis aut æneis vulgo donari quandoque pro-
ditum.

nem Thasium accepisse mille & quadringentas coronas.

¹ Et Glaucus.] Hæc usque ad ea verba, *Hosque ludos*, sunt Pausaniæ libr. 6.

² Nam palæstra.] Vide supra lib. 1. cap. 20. & lib. 3. cap. 21.

³ Quinto quoque anno.] Pausanias l. 5. ubi temporis rationem reddit.

⁴ Atque in his decem præfectos.] Imo vero duos ex Pausania d. l. 5. qui numerus, inquit, ad multos post annos servatus est. At quinta post & vicefima Olympiade iudices novem (Hellandidas vocabant) creati. Eorum tres de quorum cursu, totidem de quinquentio, de cæteris certaminibus reliqui tres cognoscebant.

⁵ Oleastro coronari.] Herod. lib. 8. non longe à princ. Plinius lib. 15. c. 4. Philostratus in vita Apollonii lib. 5. cap. 12. ubi tamen Alemanus Rhinucius interpretes ὀλίγον vertit apio, cum oleastro dicere debuisset. Pausanias d. lib. 5. Interpretes Pindari in Olympicis. Aristophanes in Pluto. & Statius l. 6.

Theb. cujus in eam rem versus adduximus supra in verbo, *Quos ab Hercule institutos*, & ibi Lucatius interpres.

⁶ Vel callistephano.] Aristoteles Mirabilium auscultationum c. 50. & Pausanias lib. 5. *Ad dexteram oleaster se ostendit, quem Callistephanum appellant, quasi coronarium dicas. Ex ea enim arbore solenne est victoribus coronam decerpere.* Hæc Pausanias.

⁷ Statuam Olympiæ dicari.] Plinius lib. 34. cap. 4. *Effigies, inquit, hominum non solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentium, primo sacrorum certaminum victoria, maximeque Olympiæ, ubi omnium qui vicissent, statuas dicari mos erat. Apud Suetonium in Nerone, cap. 24. Ipse Nero postquam se victorem in certamine pronuntiavit: Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium extaret unquam, subverti & unco trahi, abjicique in latrinas omnium statuas & imagines imperavit.*

ditum. ¹ Antea enim in sacris certaminibus arboris ramus pro corona fuit: sic ² Athenis Panathenæa, ³ quibus peplum Minervæ ferebatur singulis lustris sunt fieri solita, in quibus solenni carmine per tubicinem & præconem ludicrum indicebatur: nudosque ad certandum ingredi athletas, neque congressurum quempiam cum quo certaretur eligere, sed cum primo prodeunte congregiendum esse. ⁴ Neque ad spectandum mulieres admittere, ⁵ præter unam Pherenicem, quæ mater, filia & foror

Pana-
the-
naa.

Mulie-
res ad
specta-
culum O-
lympi-
ci non
admitte-
bantur.

¹ Antea enim.] Hoc probat ex iis quæ sequuntur.

² Sic Athenis Panathenæa.] De quibus Isocrates in libro cui est titulus, *Panathenæicus*. Aristophanes in *Nebulis*, Eusebius in *Chronicis*, Plutarchus in *Thesæo* & in *Pericle*. Pausanias libro 8. Suidas tradit duas Panathenæorum esse festivitates: alteram anniversariam, & quæ quotannis repeteretur: alteram quinquennale, & quod quinto quoque anno celebraretur: quæ etiam magna Panathenæa nuncupabatur. Primus Erichthonius, Vulcani & Minervæ filius, ea instituit. Postea Theseus cum vicatim disiectum populum Atheniensium in civitatem evocasset, unamque urbem fecisset, decrevit. In hac celebritate neque senes, neque ignobiles, neque viri certabant: sed pueri & puellæ sese manibus complexi Pyrrhicam in theatro saltabant. Thucydides autem lib. 6. scribit Hipparchum tyrannum ab Harmodio & Aristogitone fuisse occisum, dum pompa minorum Panathenæorum ab ipso ordinaretur.

³ Quibus peplum Minervæ.] Virgil. in Cyri post princ.

Sed magno intexens (si fas est dicere) peplo,

Qualis Erichtheis olim portatur Athenis,

Debita cum casta solvuntur dona Minervæ,

Tardare confectorescunt Quinquatria ludo.

Est autem pepus vel peplum, vestis

muliebris candida, ex Lamberto Hortensio in illud lib. 1. *Æncid*.

Interea ad templum non æqua Palladis ibant

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.

Erat & distincta clavis aureis, sine manicis, & ad extremos usque talos defluens, quæ simulacris divorum, & primum quidem ab Atheniensibus Minervæ offerebatur. Hinc matronæ Trojanæ ab Hom. *ταυόπτει* vocantur.

⁴ Neque ad spectandum mulieres.] Statius lib. 1. *Thebaidos*.

— *Exclusæque expectant præmia matres.*

Ubi Lucatius interpret scribit, Sacrorum lege prohibitum esse, Olympicum certamen spectare mulieres. Id quod astruit etiam Valerius Maximus lib. 8. c. 16. eodemque ult. cum dicit: *Berenices quoque* (sive ut aliis placet, *Pherenices*) *non vulgaris honos, cui soli omnium sexinarum gymnico spectaculo interesse permissum est, cum ad Olympia filium certamen ingressum adduxisset, Olympionico patre genita, fratribus eandem palmam assecutis latera ejus cingentibus.* Et vide nostras leges Connubiales l. 16. n. 37. incip. & ob hæc.

⁵ Præter unam Pherenicem.] Pausanias lib. 5. ubi & hanc Callipatiram dicit fuisse vocatam, & Tzetzes Historiarum Chil. 1. cap. 23. & Pindari interpret, qui & hanc quoque *Aristopatriam* appellant, & diximus in legibus Connubialibus parte 4. n. 37. incip. *sed quid de certaminibus.*

foror Olympionicarum fuit, & Cereris sacerdotes mulieres: neque barbaris pugnare licere, lege cavebatur. ¹ Sicut

Cherfonita.

ut Milciadi certamen equestre & gymnium Cherfonitæ fecerunt, in quo nulli Lampfaceno pugnare permittitur.

Elei certamini Olympico præfuerunt.

² Proditumque memoriæ fuit, à prima olympiade usque vigesima sextam, Eleos Olympiaco semper certamini præfuisse: ³ in quo licet prius athletæ subligacula ferrent, postea Lacedæmonii decertantium corpora nudari, mox oleo perfundi edocuerunt. Primus enim qui nudare corpora

Quis primus nudaverit corpus in Olympiis. Instituta in Olymp.

in olympiis aggressus fuerit, ⁴ Hacantus Lacedæmonius fuisse traditur. Antea enim pudori ducebant, nudatis corporibus apparere in ludis. ⁵ In his quoque institutum, ut qui largitione corruptis adversariis, pugnarent, quique athletæ ad præscriptum tempus non venirent, multa plecterentur: utque nefario scelere convicti, aut crimine damnati, nec in certamen venirent, neque ante commissionem spectaculi,

¹ Sicut Milciadi.] Herodotus lib. 6. Ei defuncto Cherfonita (ut mos est) conditori urbis sacrificant, certamenque equestre ac gymnium statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampfacenorum certare permittitur.

² Proditumque memoriæ fuit.] A Strabone lib. 8. & Pausania lib. 5.

³ In quo licet prius athletæ.] Thucydides lib. 3. Divus Augustinus de Civitate Dei, lib. 14. cap. 17. & diximus & probavimus auctoritate Homeri in dd. legib. Connubialib. parte 4. n. 36. incip. Sed & Dionysius.

⁴ Hacantus Lacedæmonius.] Dionysius Halicarnassensis libro 7. non hunc Hacantum, sed Neanthum vocat his verbis, Post quos athletæ graviorum leviorumque certaminum, nudi cetera, pudenda tantum tecti subligaribus campestribus: qui mos Romæ manet nostro quoque tempore: sicut olim fuit in Græcia, in qua nunc antiquatus est, orto à Lacedæmoniiis initio. Primus autem nudavit totum corpus in Olympiaco stadio decurrens Neanthus Lacedæmonius Olympiade quinta-decima: antea vero turpe habebatur apud

omnes Græcos toto corpore nudo certare, sicut colligere licet ex Homero testium omnium gravissimo & antiquissimo, qui succinctos inducit heroas. Certe Ajacis & Ulyssis luctam ludis in Patrocli honorem funebribus (Iliados libro 23.) describens, sic ait,

Tum sese in medium coctum duo magna dedere

Corpora heroum succincta.

Atque etiam manifestius idem liquet ex Odyssea l. 18. ubi Irum & Ulysses facit pugiles his versibus,

— *Divus Ulysses,*

Proslit in medium fersens, partique pudendæ

Subligar iniecit.

Mendicum porto metu tergiverfantem fingens, sic canit,

Frigidus ast Iro tetigit præcordia sanguis,

Illi cunctanti licet, invito atque trementi

Subligar inducunt.

⁵ In his quoque institutum.] Pausanias in Eliacis.

etaculi, ad immolandum accederent: quippe athletarum parentes, & omnem stirpem citra labem esse voluerunt.

¹ Sorte quoque duci ad pugnandum paria athletarum, & de loco inter se pugiles decernere, exemplis sæpe probatum est. Quæ fortitio fiebat, ut calculis in urnam conjectis, binæ compares literæ inscriberentur: quique eductis fortibus pares sortiti erant, invicem committerentur. ² Horum imaginem ludorum Cato Romam transfulisse dicitur, cum in theatro spectacula edidisset, victoribusque non ex auro, sicut olim, sed ex oleastro, sicut in olympicis, coronas proposuisset. ³ Cujus exemplo Augustus post pugnam Actiacam, olympicorum imaginem & ludos illis æmulos apud Actium in sinu Ambracio Apollini consecravit, illorumque curam multis propositis coronis Lacedæmoniis demandavit. ⁴ Præter quos in agro Leontino, olympicos ludos

*Sorte
educer-
bantur
Athle-
tæ.
Imago
Olym-
picorum
Ro-
manæ à
Catone
trans-
lata.
Olym-
pici lu-
di in
agro
Leon-
tino.*

¹ Sorte quoque duci.] Lucianus in Hermotimo.

² Horum imaginem ludorum Cato.] Sc. Uticensis ex Plutarcho in vita illius

³ Cujus exemplo Augustus.] Tranquillus in Augusto, c. 18. de his ludis sic scribit, Quoque Actiæ victoriæ memoria celebratio & in posterum esset, urbem Nicopolim apud Actium candidit ludosque illic quinquennales constituit. Instar (inquit Strabo Geographiæ l. 7.) Olympiorum, ludi Actii designantur, Actio Apollini consecrati, eorum curæ Lacedæmonii præfecti sunt. Reliqui vicique circumhabitata loca, Nicopoleos juri attributa sunt. Actia quoque ipsi Deo prius & à finitimis agebantur & certantibus coronæ proponebantur: hac autem atate Caesar Augustus honorificentius edidit. Ad ludos hos Actiacos alludit Virgilius lib. 3. Æneid. in honorem Augusti sic scribens,

Actiaque Iliacis celebramus littora ludis. *

Actium autem, auctore eodem Strabone ubi supra, situm est in faucibus sinus Ambracii, celeberrimi inter omnes Europæos sinus.

COLERUS.

* Vide & Dionem lib. 53. Ad hos ludos haud dubie alludit idem Virgilius procemio lib. 3. Georg.

TIRAQUELLUS.

⁴ Præter quos in agro Leontino.] Diodorus Siculus lib. 4. aut aliorum supputatione 5. cap. 2. ubi de Hercule & duodecim ejus laboribus, cæterisque ab eo usque ad vitæ finem gestis. Per agrum, inquit, Leontinum pergens, pulchritudinem ejus regionis admiratus, apud eos, à quibus honore exceptus est, aterna sui reliquit monumenta. Paulo post. Iolao nepoti templum edificavit, ostenditque quemodo honores ei ac sacra annua fierent, usque ad hoc tempus servata. Tanta vero ejus templi majestas habetur, reverentiaque, ut qui à sœtibus deficient sacris pueri, muti evadant & mortuis similes. Eidem si vocerint solida sacrificia, suscepto voto statim sunt à morbo liberi. Palstræ insuper equestrisque certamina quotannis, ad quæ publice omnes servi liberique conveniunt, instituere, &c.

ludos Herculi palestræ institutos Diodorus memorat, qui si intermitterentur, sacerdotes muti fierent: & si sacra peterent, liberarentur morbo. ¹ Ferturque Sylla Olympiade quinta & septuagesima supra centesimam, athletas & reliqua ex olympiis certamina Romam traduxisse, & solum stadii cursum illis reliquisse. ² Nero vero contra: namque agona musicum Olympiis addidit, & primus præter assuetum celebravit: ³ in quibus aurigavit, ⁴ & coronam meruit. ⁵ Fuitque literis proditum (si libet credere) ab immolato tauro deo, quem Myiodem vocant, dum Olympiorum celebritas manet, muscas ad unum catervatim Pisas concedere: rursusque ludis absolutis, eodem reverti: ⁶ sicut in Leucade apud Actium Apollinis, ubi Panegyri celebritas futura erat, muscas, bove immolato, illius distentat cruore protinus evolare. ⁷ Alteri ludi, à Pythone interem-

Sylla
Ath-
letas
ex O-
lympiis
Ro-
mam
traduxit.
Nero
in O-
lympiis.
Myio-
des.

Pythii
ludi.

¹ Ferturque Sylla.] Appianus bellorum Civilium lib. 1. sic scribit, *In hunc modum Romani regibus supra centesimam Olympiadem in primis usi, cum ab illis Democratia & annuis Consulibus functi essent, aliis interjectis centum Olympiadibus iterum Reges experti sunt, Olympiade apud Græcos quinta & septuagesima supra centesimam, nullo in Olympiis certamine præterquam stadii cursu edito. Athletas nempe & cætera spectacula Sylla Romam evocavit, veluti solamina quædam belli Mithridatici, aut Itali, excusatione adhibita quasi populum à calore respirare & refrigerari cuperet.*

² Nero vero contra.] Suetonius in vita illius, cap. 23. & 24.

³ In quibus aurigavit.] Idem ibi. cap. 22.

⁴ Et coronam meruit.] Idem d. c. 24. Scribit Philostratus in 4. lib. cap. 8. de vita Apollonii, Neronem, relicta regia, in Græciam venisse, subicientem se præconi in Olympiis, Pythiisque: aitque eum vicisse in Isthmiis citharædos & præcones. Vicit etiam Tragædos in Olympiis, tunc cum de Isthmo fodiendo dicitur cogitasse, ut ipsum

navibus pervium redderet. In Olympiis ter victorem fuisse Neronem testatur idem Philostratus lib. 5. cap. 3. qui ait missos fuisse cursores usque ad Gaditanos, qui juberent supplicationes fieri ob victoriam Neronis in Olympiis. *

COLERUS.

* De eodem Nerone eadem referunt Eusebius & Orosius.

TIRAQUELLUS.

⁵ Fuitque literis proditum.] Apud Plinium lib. 29. cap. 6. post princ. Vide Pausaniam lib. 5. & 8. ubi loquitur de Jove Muscario. Cælius Rhodiginus lib. 23. cap. 30.

⁶ Sicut in Leucade apud Actium.] Idem refert Gregorius Gyraldus de Diis Gentium syntag. 7. nullo quoque auctore citato: sed id est Æliani de Natura animalium lib. 2. c. 8.

⁷ Alteri ludi à Pythone interempto Pythii dicti.] Ovid. l. 1. Metam.

Instituit sacros celebri certamine ludos Pythia perdomita serpentis nomine dictos.

Hic juvenum quicumque manu, pedibusque, rore

terempto Pythii dicti, in Apollinis honorem celebres fue-
 re, à Diomede primum instituti, magna religione sacri, in ^{Præ-}
 quibus victores lauro coronati triumpharunt : qui apud ^{mum}
 Delphos in Phocide, ubi templum Apollinis erat, magno- ^{victo-}
 pere culti concelebratique sunt, in quibus comœdiæ &
 tragœdiæ, & alia fabularum argumenta spectatoribus ex-
 hiberi, atque ad spectandum tibia & cantu invitari sole-
 bant. ^{Isthmii}
 Tertiï Isthmii in Isthmo Achajæ juxta Corinthum ^{ludi.}
 in Megarensium sinu delubro Neptuni inclyto, inter Io-
 nium & Ægæum, à conventu totius Achajæ profusis sum-
 ptibus fiebant : qui in honorem Melicertæ seu Palæmonis,
 aut Portummi marini dei, mansere : quos quidem noctu à
 principio, mox die celebrari institutum est. Hos enim à
 The-

*Vicerat, esculæ capiebat frondis hono-
 rem.*

Plinius lib. 15. cap. 30. Lucatius in-
 terpres Statii lib. 6. in princ. sic scribit,
*Prima ergo certaminum genera hæc fue-
 runt : Olympia in honorem Pelopis : cujus
 victores oleastro coronantur. Pythia in
 honorem Apollinis : cujus victores lauro
 coronantur. Isthmia in honorem Palæmo-
 nis, & Leucothoës marinorum deorum,
 cujus victores pinu coronantur. Nemea
 in honorem Archemori : cujus victores
 apio coronantur.* Ælianus de Natura
 animalium lib. 6. cap. 4. Alio Strabo
 lib. 9.

I Tertiï Isthmii.] Strabo lib. 8. In
 Isthmo, inquit, Neptuni, quem Isthmium
 vocant, templum eminet, picearum arbo-
 rum lucu circumclusum, ubi ludos Isthmios
 decertantes Corinthii celebrare soliti sunt.
 Plinius lib. 4. cap. 5. Statius 1. Thebai-
 dos post princ.

— Et geminis vix fluctibus obstitit
 Isthmos.

*Ipsa suum genitrix, curvo delphine va-
 gantem*

*Arripuit frenis : gremioque Palæmona
 pressit.*

Et ejus interpretes ejusdem operis li-
 bro 4. post princ. ibi,

Tim. II.

— Quaque objacet alto

*Isthmos, & à terris maria inclinata re-
 pellit.*

Rursusque lib. 6. post princ. ibi,

*Mox circum tristes sei vata Palæmonis
 aras*

*Nigra superstitio : quotiens animosa re-
 sumit*

*Leucothoë gemitus : & amica ad littora
 festa*

*Tempestate venit : planctu conclama-
 uterque*

*Isthmos : Echionia responsant flebile
 Thebe.*

Itemque libro 7. in eum locum statim
 post princ.

— Atque omne quod Isthmius umbo
 Detinet. —

Et non inulto post ibi,

— Gemini maris incola narrat

*Thebanum toto planxisse Palæmona
 ponto.*

Solinus c. 12. Pausanias lib. 10. Zeno-
 dotus in proverbio ἰσθμὸς ἄχην. Servius in
 eum locum Virgilii l. 5. Æneid.

*Et pater ipse manu magna Portumnus
 euntem*

Impulit. —

2 Hos enim à Theseo.] Plutarchus in
 vita illius. Solinus c. 12. Pausanias in
 Corinthiacis.

E

I Quos

*The-
seus
Isth-
mio-
rum
inven-
tor.
Isth-
mio-
rum
religio-
sa ob-
servan-
tia.*

Theseo æmulatione Herculis, qui Olympia instituit, pri-
mum inventos memorant, qui & quinquennales erant,
tanta religione sacri, ut cum eos Cypselus tyrannus Co-
rinthius intermisso more reliquisset, illorumque prope in-
termortua memoria esset, ne tanta celebritas prætermi-
teretur, Corinthii aliquanto enixius ex omni seculorum
memoria solennes celebrarunt: ¹ quos tanto deinceps stu-
dio coluere, ut ne delata quidem Achaja à Lucio Mum-
mio, & tota Corintho maximo bello convulsa, ab eorum
spectaculis desiverint. Cumque deserta Corintho cele-
brandis ludis cives supereffe nequirent, Sicyoniis proximis
incolis, ne celebritas intermitteretur, cultum curamque
demandarunt. In quibus præcipuus honor spectaculi
² Atheniensibus datus: siquidem tantum spatii, quantum
velum navis occuparet, ut cæteris præferrentur, subsellia-
que præcipua haberent, cum Corinthiis convenisse dicun-
tur. Et quamvis in Isthmo victores, ³ apii coronam præ-
mium ferrent, ⁴ postea pinea coronari, ⁵ demum à Solone,
ut qui Isthmia vicisset, centum drachmas: qui vero Olym-
pia, quingentas ferret, cautum fuit. Præter quæ munera,
hoc etiam victori tributum est, ⁶ ut victor statua donetur,
illi-

*Præ-
mia
victo-
rum.*

¹ Quos tanto deinceps.] Hæc usque
ad ea verba In quibus præcipuus, sunt
Pausaniæ lib. 2. non longe à princ.

² Atheniensibus.] Plutarch. in The-
seo.

³ Apii coronam.] Diodorus Siculus
l. 16. c. 21. Plutarchus in Timoleone,
& l. 4. Symposiakon, & Diphilus apud
Athenæum lib. 6. Dipnosophistarum
ἀπὲρ ἡ σελίνων μαχόμεθ' ὡς περ ἰσθ-
μίου.

⁴ Postea pinea.] Plutarchus in utrif-
que illis locis, & Plinius lib. 15. c. 10.
in fin. Interpretes Statii lib. 6. Thebaid.
in prin. Ælianus de Animalibus l. 6.
cap. 1. Et hinc illud ejusdem Statii
Sylvarum lib. 5. in Epicedio ad pa-
trem,

Nunc Atamentæa protectum tempora
pinu.

Atamantæum pinum vocat coronam
ex ludis Isthmicis, quoniam hi ludi
Isthmici instituti erant in honorem
Melicertæ filii Atamantis. *

COLERUS.

* Melicertes enim Palæmon dictus:
sicut idem etiam Palæmon.

TIRAQUELLUS.

⁵ Demum à Solone.] Plutarchus in
vita illius.

⁶ Ut victor statua donetur.] Vide su-
pra in verbo. Statuam Olympiæ di-
cari.

¹ Illique publice decernantur alimenta. ² Si autem ter ^{Qui ter Olympia vicisset.} olympia vicisset, statuae, quas iconas vocant, similitudine membrorum expressa dicarentur. ³ Nonnunquam, ut cum ^{vicisset.} quadrigis triumphantium more vectentur in patriam, ⁴ aut pro ampliori munere, coronis vittisque exornentur: re-
versurique disjecta parte muri urbes incant: statuaque in foro, & perpetua immunitate fruantur: adeo ut Græcis Olympionicen esse, majus censeretur munus, quam Romæ de hostibus triumphus. ^{Olympionices.} ⁵ Quod Romanis etiam in usu fuit, ut athletas qui sacris certaminibus coronam meruissent, vacatione munerum curæ tutelæque & perpetua immunitate donarent. ⁶ Quartos autem Nemeos à Nemea sylva ^{Iudi Nemei. Ceromonie & certaminum genera.} in Archeinori honorem institutos ferunt: ⁷ hic enim Lycurgi filius, Opheltes dictus, cui à serpente interempto, in patris solatium ludi mansere, quos dicunt Nemeos, quorum non minor apparatus & celebritas erat. ⁸ Tametsi à Molorcho, qui Herculem suscepit hospitio, cujus filius à ^{leone}

¹ Illique publice.] Vitruvius in prin. præf. lib. 9. *

COLERUS.

* Digna sunt ista Vitruvii, quæ ascribantur. Nobilibus, inquit, Athletis, qui Olympia & Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum majores ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cum revertantur in suas civitates cum victoria, triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias invehantur, & reque publica perpetua vita, constitutis vesticulis fruuntur. Festus ait: In Gymnicis certaminibus periodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit: à circumitu eorum spectaculorum.

TIRAQUELLUS.

² Si autem ter Olympia vicisset.] Plinius lib. 34. c. 4.

³ Nonnunquam, ut cum quadrigis.] Vitruvius ubi supra.

⁴ Aut pro ampliori munere.] Plutar.

lib. 2. Symposiæcon, & Suetonius in Nerone, c. 25. ubi loquens de Neronis triumpho ob musicam victoriam, Dehinc, inquit, diruto circi maximi arcu per velabrum forumque, Palatium & Apollinem petiit.

⁵ Quod Romanis.] Ulpianus libro Digestorum 27. tit. 1. l. 8. de Athletis sic scribit, Athletæ habent à tutela excusationem: sed & qui sacris certaminibus coronati sunt. Vide Budæum in l. Athletas. ff. de his qui not. infam. Alciat. in l. unica. C. de athleticis.

⁶ Quartos autem Nemeos à Nemea sylva.] Strabo lib. 8. Probus & Servius interpretes Virgilii in eum locum l. 3. Georg.

Cuncta mihi Alphæum linquens, lucosque Molorchii.

⁷ Hic enim Lycurgi filius.] Pausanias lib. 2.

⁸ Tametsi à Molorcho.] Probus & Servius ubi supra, & Laëtantius interpret Statii lib. 4. Thebaidos, ibi, Sacra Cleonai cogunt vineta Molorchii.

*Præ-
miun
victo-
rie.*

*Arion
equus.*

*Citha-
rædo-
rum
certa-
men.
Certa-
men in
Delo.*

leone interemptus fuerat, eo enecato, primum institutos dicant, in quibus majorum imagines, sicut in funebri pompa, longo ordine repræsentari, atque equorum cursu, simul disco, cæstu & palestra dimicari, victoresque apio coronari solebant: ideo quod super hanc herbam reptantem puerum, à dracone interemptum ferant. ² Inde fuit Græcis apii corona funeralis, majorumque sepulchris ex apio coronas apponi, illoque ornari & tegi servatum est, quæ sepulchrales dictæ. ³ In quibus Nemeis memoratur Arion equus pernecitatis exiniæ, excussio rectore Polynice, palmam tulisse. Præter quos fuit Delphis citharædorum certamen, quod & Pythia dixere, ad quod citharædi tibicines & fidicines concurrebant: ⁴ & in Delo certamen à Theseo institutum, in quo novo exemplo palmæ victoribus dabantur. Romæ vero P. Cornelio Ruina, & C. Mario Rutilio consulibus palmæ primum victoribus dari cœptæ. ⁵ Alexander vero Macedo è Persa arbore coronas proposuit

¹ *Victoresque apio.] Plinius lib. 19. cap. 8. Lucatius interpres Statii, ubi supra lib. 6. Unde & illud Juvenalis Satyr. 8.*

Hæc opera, atque hæc sunt generosi principis artes,

Candem is sædo generosa ad pulpita saltu

Prostitui, Græjæque apium meruisse coronæ.

² *Inde fuit Græcis.] Plutarchus in Timoleone.*

³ *In quibus Nemeis.] De hoc equo Arione multa, aliorum auctoritate, Pausanias lib. 8. Statius lib. 4. Thebaidos,*

— Volucres portis auriga sub ipsis

Comit equos, & inde jugo lætatur Arion.

Idem hujus equi virtutem & alacritatem lib. 6. describit hoc modo,

Ducitur ante omnes rutila manifestus Arion

Ignè jubæ, Neptunus equo (si certa priorum

Fama patet) primus teneris læsisse luppatis

Ora, & littoreo domitasse in pulvere fertur

Verberibus parcens: etenim insatiatus eundi

Ardor, & hyberno par inconstantia ponto.

Sæpe per Ionium, Libycumque natantibus ire

Interjectus equis, omnesque assuetus in oras

Cæruleum deferre patrem: stupore relicta

Nubila, certantes Eurique Notique sequuntur.

⁴ *Et in Delo certamen.] Plutarchus in Theseo.*

⁵ *Alexander vero.] Plinius lib. 15. cap. 13. ubi de pruno & ejus generibus ad fin. Et ob id, inquit, Alexander illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atavi sui.*

fuit primus. ¹ Pergami autem & ² Athenis fuit pugna gal-
 linaceorum ³ & coturnicum, tanti decoris, ut ad illud tan-
 quam gladiatorium munus effusissimo studio omnes con-
 venirent. ⁴ Et certamen picturæ Corinthi & Delphis. Et
⁵ Æginæ sacra certamina ab Æaco inventa, & Thebis He-
 raclea & Iolæa, Megaris vero Dioclea. ⁶ Et ob taurum à
 Theseo interfectum, Marathonea, in quibus phialam ar-
 genteam victor accipiebat: in Deliacis autem bovem, sic-
 ut in certamine dithyramborum poetis dabatur bos, vel
 tripos cum inscripto epigrammate, ⁷ & Spartæ in certa-
 mine poetarum, præmium ex farina & melle, quod syr-
 meam dixerunt. ⁸ In Panathenæis vero olei ceramum velut
 amplum precium victor accipiebat. ⁹ Ea quidem duplicia
 fuere: nam & magna quinto quoque anno, & minora sin-
 gulis fiebant. ¹⁰ Apud Pellenen erat Apollinis agon, ubi ex
 argento proposita præmia certantibus fuere, quæ theoxe-
 nion vocabant. ¹¹ Et apud Plataeas certamen gymnicum,
 in quo coronæ dabantur ex auro. ¹² Et ludi Eleutherii, quod
 illic

Galli-
 naceo-
 rum
 & co-
 turni-
 cum
 pugna.
 Pili-
 ræ cer-
 men.
 Ægi-
 nea.
 Hera-
 clea.
 Iola-
 cea.
 Dio-
 clea.
 Mara-
 thonea.
 Delia-
 ca.
 Dithy-
 rambi-
 ca.
 Certa-
 men
 poeta-
 rum.

rum. Panathenæica duplicia. Agon. Theoxenion. Gymnicum. Eleutherii ludi.

¹ Pergami autem.] Idem Plinius lib. 10. c. 21. ad finem.

² Et Athenis.] Ælianus Variæ historiæ libro 7. dicit à Themistocle id ceptum, Persis superatis.

³ Et coturnicum.] Lucianus lib. qui Anacharsis, seu de Gymnasis inscribitur.

⁴ Et certamen picturæ Corinthi & Delphis.] Plinius lib. 35. c. 9. in princ.

⁵ Æginæ sacra certamina.] Plutarch. in Theseo.

⁶ Et ob taurum à Theseo interfectum Marathonea.] De hoc alibi.

⁷ Et Spartæ.] Sed & ibi certamen erat verberum & plagarum. Statius lib. 4 post princ.

⁸ Et Lacedæmonium Tyrræ lectura cruo-
 rem.

Et ibi Lucatius interpres, qui non multo post scribit, id certamen fuisse juxta fluvium Eurotæ: gloriosorem

tamen illum fuisse, qui juxta præscri-
 ptum numerum plagarum animæ non
 pepercerat, qui cum devovisset spiri-
 tum, publice funerabatur & capite co-
 ronabatur. Sed & de his idem lib. 8.
 ejusdem operis,

— Et pugnae laudatæque prælia matri.
 Ubi id verberum certamen dicit Ore-
 stem è Scythia in Laconiam transu-
 lisse.

⁸ In Panathenæis.] De his supra ibi,
 Sic Athenis Panathenæa.

⁹ Ea quidem duplicia fuere.] Diximus
 supra ibid. ex Suida.

¹⁰ Apud Pellenen.] Idem nullo
 etiam auctore Calius Rhodig. lib. 18.
 c. 5. At illud Pausaniæ est lib. 7. paulo
 ante fin.

¹¹ Et apud Plataeas.] Pausanias 1. 9.
 post prin.

¹² Et ludi Eleutherii.] Pausanias 1. 9.
 non adeo longe à prin.

illic Græcorum copię Mardonium cum trecentis millibus
 Perfarum delevissent: ¹ & apud Rhodios ludi, qui vocan-
 tur Halia: atque certamen hirundinum, & cornicum. ² E-
 rantque festa Jovis DIALIA: & Pandia: ³ sicut Junonis He-
 ræa, ⁴ Musarum musæa, ⁵ Cereris demetria, ⁶ Mercurii
 Hermea. ⁷ In quibus chlænæ vestes pellicæ dabantur, quæ
 sæpe in agonibus fuerunt præmia. ⁸ Gymnica quoque in ho-
 norem Androgei Minos statuisse fertur, in quibus præ-
 mium victori pueros proposuit. ⁹ Apud Nemeam vero
 obscura quadam ambage ¹⁰ hipposelinum dabatur donum,
 quibus muneribus cum præfatione virtutum victores do-
 nabantur. ¹¹ Præter quæ fuerunt Promethea, ut currentes

in

¹ Et apud Rhodios ludi.] Idem, nul-
 lo quoque auctore laudato, Cælius
 lib. 16. c. 24.

² Erantque festa Jovis DIALIA.] Le-
 gendum *Diasia*, quæ idem significat ac
 Jovialia Athenis celebrata, ut tradit
 Lucian. in Charidemo, & Suidas, &
 de his Aristophanes in Nebulis *ἀτε-
χῶς ἐπὶ τὸν τελεῖον*, & Hesio-
 chius. Quæ & ipsa eidem *διπύλιε* vo-
 cantur. Quæ autem sint dialia intelli-
 ges ex Thucydide lib. 1.

³ Et Pandia.] Πάνδιε festa Arhe-
 nensium post Dionysia in honorem
 ipsius Jovis, aut (ut alii dicunt) Lunæ,
 πάνδιε γὰρ σελήνῃ, vel Pandionis, cui
 tribus cognominis erat, ex Etymo.

⁴ Sicut Junonis Heræa.] Interpres
 Pindari tradit *Ἀργὴ ἡγεῖα*, id est, *Ju-
 nonis sacra* celebrari: in quibus Heca-
 tombe, id est, centum bouum sacrifi-
 cium fiebat: hujusque celebritatis præ-
 mium fuisse æream scutum & coronam
 Myrtea. Et de hujusmodi Heræis men-
 tionem facit Livius 3. Decad. 1. 7. Juno
 autem ἡγεῖα & ἡγεῖα Græcis dicitur apud
 Homerum 4. Iliados post prin. & Pla-
 tonem in Cratino, ubi ejus nominis
 rationem dicit. Et vide infra libro 6.
 cap. 4.

⁵ Musarum Musæa.] Idem Rhodi-
 ginus lib. 17. c. 8.

⁶ Cereris Demetria.] Idem ibi, &
 Gyrard. de Diis Gentium syntag. 17.

⁷ Mercurii Hermea.] Idem Rhodi-
 ginus ibi.

⁸ In quibus chlænæ.] Strabo l. 8.

⁹ Gymnica quoque in honorem An-
 drogei.] Plutar. in Theseo. Gymnici
 autem ludi dicuntur in quibus corpo-
 ra per gymnasticam disciplinam exer-
 centur, quæ à Platone & Aristotele,
 principibus philosophorum, veluti
 maxime necessaria in primis proban-
 tur.

¹⁰ Apud Nemeam.] In honorem
 Archemori Lycurgi Thracum Regis
 filii, ut diximus supra ex Statio lib. 6.
 Thebaidos.

¹¹ Hipposelinum.] Id est, grande
 apium apud Dioscoridem lib. 3. c. 95.
 Latini *olusatium* appellant, Columella,
 Pullum olus. Atque *olevis*, inquit, *palli-
 radix*. Vide Plinium lib. 19. c. 8.

¹² Præter quæ fuerunt Promethea.]
 Id usque ad versiculum, *Estque animad-
 versum*, est Pausanik in Articis. Me-
 minit hujus rei Herodotus, sed obi-
 ter in Urania. Vide Erasinum Chilia-
 dis primæ cent. 2. in proverbio, *Cursu
 lampada tradito*. Sed & (quod superiori-
 bus addere potes) in Dio Macedoniæ
 urbe, Alexander Jovi & Musis scenica
 fecit certamina, quæ ab Archaleo su-
 perio-

In palæstra, tedam ardentem gestarent, eamque defatigatus proximo, isque postea defessus alteri, & deinceps alius alii traderet, donec metam pertingerent. Ea quidem ara Promethei in Academia fuit, à qua ad urbem cum accensis ejusmodi facibus cursus erat. Estque animadversum, O- *Mulier*
lympicum stadium in Hereis ludis, sexta parte dempta, *Her. eis*
mulieribus patere. Currebant enim collecta tunica, solutis *cursus.*
comis, dextro exerto humero. In quibus victrici oleæ corona erat præmium, & bovis portio Iunoni immolata. Ex his ergo ludis, cum Olympiaci & Isthmii ¹ quinquennales forent, & Nemæi singula trieteride fierent, solennes reliqui *Penta-*
annui mansere, ² quorum frequens lusus erat, jaculatio, ja- *tblon.*
ctus disci, stadii cursus, palæstra & saltus, quem pentath- *Quin-*
lum Græci vocant, Latini quinquertium, ipsosque athletas, *quen-*
quinquertiones. Cumque victoribus dabatur corona, vetus *tina.*
erat mos, ut non illos qui vincerent, sed illorum patriam *Quin-*
quer-
tionet.

per

teriorum temporum Rege instituta fuerant, duravitque ea celebritas in diem nonum, cum Musis singulis diem unum dedicasset. Auctor Diodorus Siculus l. 17. c. 1. ad fin. Idem Alexander vinariæ potationis certamen instituit, coronamque victori proposuit apud Plutarchum in vita ipsius¹, & Q. Curtium lib. 10. Alianus de Varia historia lib. 2. tradit ipsum Alexandrum in honorem Calani Brachmanis Indici Sophistæ, qui seipsum combusserrat, certamina musica, equestria & pugillatoria constituisse: usitatam etiam domesticamque concertationem in honorem Calani superioribus certaminibus adjecisse, & potandi vini certamen instituisse, atque primas obtinenti præmium constituisse talentum, proximo triginta minas, tertio decem. In his victoriam consecutus est Promachus. In Bacchi etiam festo libationum, præmium ordinatum est ei, qui plus bibisset, corona aurea, &c.

¹ *Quinquennales forent.*] Ut dictum est supra.

² *Quorum frequens lusus erat.*] De

his quinque ludis, vide quæ diximus lib. 1. c. 20. & lib. 3. c. 21. Sed his, quæ utrobique dicta sunt, adde illud Simonidis distichon,

Ἰσθμια καὶ Πυθεὶ Διοφῶν ὁ Πύθωνος
αἶψα

Ἀλμα, ποδοκείλω, δίσκου, ἀκοντα,
πάλλω.

Id est ex Alciani nostri versione,

Isthmia Pythonis Diophon & Pythia
vicit,

Et cursu, & jaculo, saltibus, orbis, pale.

Et aliud quoque interpretis Pindari,

Ἀλμα πόδῳ, δίσκου τε βολῇ, καὶ ἀκοντα
τῷ ἐρών,

Καὶ δρόμος ἡδὲ πάλη, μὲν δ' ἐπλετο
πῶσι τελεστέῃ.

Quod & sic vertit idem Alcianus,

Cum disci jaculo, saltus pedis, impetus
hæc.

Atque pale, & cursus studium fuit om-
nibus idem.*

C O L E R U S.

* Referuntur & à Jurisconsulto Paulo de alex lusu lib. 11. Utebantur & halteribus in saltu, de quibus Pausanias Eliacor. lib. 1.

Virgini-
bus
apud
Nasamones
edebatur
certamen.
Iudi
Circen-
ses.

per præconem coronari magna voce pronunciarent, mox ipsi præconi alter præco ante ludorum missionem coronam daret. Athenis vero lex jubebat, ut si quis coronaretur à senatu, in senatu præconium fieret: si à populo, in concione. ¹ Proditum quoque memoriæ est, apud Nasamones à virginibus edi certamen quotannis ad Tritonidis paludem, quæ non cursu, sed pugnis & fustibus certabant: ex quibus si qua ictu concidisset, falsa censebatur virgo: victrix vero, armata vectabatur curru. Sed quod Græcis Olympici fuere, hoc nimirum Romæ (quantum opinione auguror) Circenses fuisse crediderim: quippe agonici Circenses apud Elidem in honorem Jovis Olympici pariter inventi institutique sunt. Inde Romam advocatos putarim.

Circen-
ses un-
de di-
cti.

² In Elide enim juxta fluminis ripam angusto tramite, altero latere urgente flumine, altero positis gladiis, ut utrinque præfens exitium esset, bigarum cursu certabatur, diuicatione perniciofa adeo, ut intra præscriptum illas coercere necesse foret: unde Circenses dicti. ³ Plerumque unius equi curru,

TIRAQUELLUS.

¹ Proditum quoque memoriæ est.] Imo vero Aufes ex Herodoto libro 4. non adeo longe à fin. & de his quoque nonnihil Pomponius Mela lib. 1. c. 7. loquens de incolis Tritonis amnis. Nam & Aufes circum Tritonem habitant, ut dicit idem Herod. ubi supra.

² In Elide enim.] Hæc usque ad verba, Plerumque unius equi, sunt Servii in 3. Georg. ibi,

Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.

Ubi præterea dicit alios à circumeundo Circenses vocari putare. Et idem propemodum scribit in lib. 8. Æneid. ibi,

— Magnis Circensibus actis. *

COLERUS.

* Glossarium vetus ἱππὸς τὸ πῶς circus Circensis. Idem & ἱππὸς ἐξ μ. dicitur.

TIRAQUELLUS.

³ Plerumque unius equi curru, qui Ce-

les.] Celetes vocabant eos, qui singulari, sive uno equo currebant, ut dicit Budæus in *l. athletas, ff. de his qui not. infam.* & ante eum interpretes Aristophanis, qui & equum, quo hi Celetes currebant, *Monatora* Græcis dictum tradit. De his autem Plinius l. 34. c. 5. *Equestres*, inquit, utique statua Romanam celebrationem habent, orto, sine dubio, à Græcis exemplo. Sed illi Celetas tantum dicebant in sacris victores. Postea vero & qui bigis vel quadrigis vicissent. Et hinc idem Plinius ejusdem libri c. 8. in duobus locis, *Celtizantes*, inquit, pueri dicti sunt, qui scilicet equorum singulorum certamine delectabantur. Palephatus autem, ubi de Centauris loquitur, *Furvenes* (inquit Græce quidem, sed hoc sensu) quidam è radice montis profecti, à vico quodam vocato *Nebula*, excogitant equos Celetas condocere, in hisque sedere: nam ante id tempus nesciebant in equis sedere, sed solum curribus utebantur. Ex quo intel-

ligis

curru, qui Celes, ¹ aliquando simplici biga, quæ Sinoris dicta est, pugna committebatur. ² Quibus postea accessere calpæ & apenæ. Calpæ currus trahebatur equa, apenæ Calpæ
Apenæ. mulas jugabat. ³ Nero vero in Olympiis non bigis, sed decemjugi curru aurigasse & victor fuisse proditur. ⁴ Milciades vero quadrigario curriculo Olympicam palmam reportavit. Traditumque memoriæ est, Romæ quadrigas ex asinis immenso constitisse, adeo ut quadrigæ quadringentis millibus venirent. ⁵ Ibi quoque formæ certamen haberi, victorque armis donari, & ad templa vittatus deduci, myrtoque coronari solebat: sicut ⁶ in Cereris Eleusina Forma
certamen.
Certamen in
sesto
Cereris
de spē-
ciei ven-
nustate. festo prope Alpheum, speciei certamen erat: in quo animadversum, ⁷ Tenedias mulieres, omnium quot sunt in Asia, venustatis palmam tulisse, tametsi Hypepas tanquam venustatis præcipuæ, alii celebrarint, ⁸ & Homerus formosissimam.

ligis non solum eum qui equo uno insidet: sed ipsum quoque equum, singularem dici Celetem. Nam & apud Homerum Iliad. 4. Celes equus dicitur, qui solus agitur, quasi Monampyx, ut nonnulli dicunt. Aliis autem Μονάμυξ jubatus, ut apud Euripidem Μονάμυξες πῶλοι, id est, κέλῃες. Caterum Gellius lib. 10. cap. 25. inter genera navium celoces numerat, quas, ut dicit, Græci celetes vocant, scilicet à similitudine equorum Celetum, ut plerique omnes intelligunt.

¹ Aliquando simplici biga, quæ Sinoris dicta est. Legendum est Synoris ex Aristophanis interprete in Nebulis, qui ita scribit, Συναεὶς ἐστὶν ἄρμα non plenus, sed ex duobus junctus equis, quem nunc diphron vocamus. Vide Rhodigium lib. 21. c. 31.

² Quibus postea accessere Calpæ & Apenæ. De quibus, & quid inter eas intersit, videbis apud Pausaniam l. 5. & eundem Rhodig. d. l. 21. c. 31.

³ Nero. Suetonius in vita illius, cap. 24.

⁴ Milciades. Herodotus lib. 6. non ita longe à prin.

⁵ Ibi quoque forma certamen. Non intelligas Romæ, de qua postremo loquutus est, sed apud Eleos, de quibus ante loquutus fuerat. Et ejus rei testis est Theophrastus & alii, quos in id citavi in legibus Connubialibus parte 2. n. 49. incip. Hinc multa.

⁶ Sicut in Cereris Eleusina. Nicias in Arcadicis, & ex eo Athenæus l. 13. tit. Certamina de pulchritudine, & diximus ubi supra proxime quo in loco videbis, & alia pulchritudinis certamina.

⁷ Tenedias mulieres. Nymphodorus in Asiæ navigatione, & ex eo Athenæus d. l. 13. c. 37. in fine, Omnium, inquit, quæ alibi nascuntur, pulcherrimas mulieres esse in Tenedo insula Troica affirmat.

⁸ Et Homerus. Lib. 2. Iliados in Catalogo, "Οἱ τ' εἶχον Φθίῳ, ἠδ' Ἐλλάδα καλλιγυναικᾶ.

Quique habitant Phthiam, & Hellada pulchras mulieres habentem.

Adde & Achaidæ ex eodem l. 3. ejusdem operis,

Cir-
censes
Romæ
trans-
lati.
Ritus
Circen-
sium
ludo-
rum.

mosissimas in Helladæ asseveret. Romam deinde Circen-
ses translati, positis metis, non autem gladiis, eximie culti
celebratique sunt, in quibus ¹ septem fuere curricula solen-
nia (nam septeno circuitu currebant aurigæ) ² & viginti-
quinque missus, quæ Domitianus ad quinta spatia corripuit:
missus vero, ad centenos propagavit, uterque singulos
quinos missus, sæpe Romani principes ⁴ venationem de-
dere, ⁵ aut Trojæ decursionem. Ultimus vero, quod ex
collatione populi fiebat, ærarius dictus. ⁶ Equis enim
mira velocitate currentibus insidentes, levissimos cur-
rus ingenui pueri cursu quam citatissimo agitabant,
qui præcipua arte satis gnari doctique erant examuf-
sum servare normam, ne ipsi aut quadrigæ agitata, ali-
quo temporis puncto metas contingerent, utque per sin-
gulos missus, idem currus per quinta spatia sine offensione
circuiret. ⁷ Quæ quidem metæ cum antea lignæ fuissent,
Claudius auratas instituit. ⁸ Fuitque moris, ut ante com-
missio-

Metæ
in cir-
censib.
Factiones
quæ
tunc
Circen-
sium.

¹ Ἀπὸ τῆς ἱεροσύνης, καὶ ἀγῶνα
γεννησάντων.

Argos in equiferum, & Achajam pul-
chras mulieres habentem.

¹ Septem fuere curricula solennia.]
Propertius lib. eleg. 24. ad Cynthiam,
Aut prius infecto deposcit premia cur-
sum,

Septima quam metam triverit arte
vota?

Seneca ad Lucilium lib. epist. 4. Gel-
lius auctoritate Varronis in l. 3. c. 10.
Lactantius lib. 7. c. 27. eodemque ult.
in prin. Cassiodorus Variarum lib. 3.
epistola, cuius initium est, Quantum
histrionibus.

² Et viginti quinque missus.] Servius
auctoritate Varronis lib. 3. Georg. ubi
supra citavimus.

³ Quæ Domitianus.] Suetonius in
vita illius, c. 4. ubi de spectaculis per
eum editis loquens, sic scribit, In hoc
Circensium die, quo facilius centum mis-
sus peragerentur, singulos à septenis spa-
tiis ad quina corripuit.

⁴ Venationem dedere.] Idem Suet.
in C. Julio Cæsare, c. 39. in Augusto,
c. 43. in Claudio, c. 21. & in Nerone,
c. 7. in fin.

⁵ Aut Trojæ decursionem.] Suetoni-
us in locis nuper citatis, & præterea
in Nerone, cap. 7. Cornelius Tacitus
lib. 11. Sedente, inquit, Clodio Circensi-
bus ludis, cum pueri nobiles equis ludi-
crum Trojæ inirent, interque eos Britan-
nicus Imperatore genitus, & L. Domitius
adoptione mox in imperium & cognomen-
tum Neronis adscitus, fæcer plebis acrior
in Domitium loco præfugii acceptus est
Virgilius lib. 5. Æneid.

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur
agmen.

Et vide inferius lib. 6. c. 19.

⁶ Equis enim.] Suetonius in Cæsa-
re, c. 39.

⁷ Quæ quidem metæ.] Suetonius in
Claudio, cap. 21. aut tophiux, sive ex
topho lapide, ut idem dicit, atque
etiam Livius l. Decad. lib. 7.

⁸ Fuitque moris.] Cassiodorus ubi
supra,

missionem Circensium, ministri cum equis desultoriis missus exituros nunciarent. ¹ In his quoque quatuor factiones pro anni temporibus, videlicet veneta quæ cerulea, prassina quæ viridis dicta est, alba, & rosea, miro faventium studio coli celebrarique solitæ sunt. Viridis enim color, veri dicatus erat, æstati roseus, hyemi venetus, albus autumno. Nonnulli vero per elementa colores divisere: quippe hyacinthus aëri dabatur, coccus ætheri, byssus terræ, purpura mari. ² Pannoque versicolore per singulas factiones certabatur, in quibus spectantium favor & aura popularis, gratiaque & studium, ad victoriam multum loci dedit, nam tanto faventium studio hinc inde certabatur, quum suos quisque clamore & plausu foveret, ut magis studio & colore panni, ac favore quo affecti erant, quam vera virtute iisterentur: isque popularis favor & gratia non dubiam plerunque victoriam dedit: adeo ut non populus modo, sed & principes ingenti studio & gratia factionum contenderent: ³ siquidem Vitellius venetæ factio-

supra, & vide Suet. in Cæsare, d. c. 39. *

COLERUS.

* Equos istos Græci ἀμειβόμενος, quod binos ducentes equos, ab altero in alterum subinde saltabant, sed & ὁπλίστας & ὑποδράτας vocabant. Cicero pro Murena: Nescio quo pacto mihi videtur prætorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. Isidorus lib. 18. cap. 38. desultores nominati, quod olim prout quisque ad finem cursus venerat desiliebat & currebat: siue quod de equo in equum transiliebat.

TIRAQUELLUS.

1 In his quoque quatuor factiones.] Chrestodorus poëta Thebanus in Græcorum epigrammatis. Et Sydonius Apollinaris in Hendecasyllabis,

— Micant colores:

Albus & venetus virensque rubensque.

Et Cassiodorus Variarum lib. 3. epist. supra designata. Et de viridi est etiam

illud Juvenal. Satyr. 11. ad finem,

Tot. an hodie Romanæ circus capit, & fragor ænem

Percutit, eventum viridis quo collige panni.

Nam si deficeret, mæstem attonitamque videres, &c.

Ubi vide Joannem Britannicum, interpretem.

2 Pannoque versicolore.] Vide Plinium libro epistolarum 9. epist. 6. ad Calvisium, & Cassiodorum ubi supra, & Paulum Diaconum lib. 4. Historiæ Longobardiæ, cap. 11. ubi scribit imperante Phoca Prasinos & Venetos per Orientem, & Ægyptum civile bellum fecisse, ac se mutua cæde prostravisse. Et huc quoque pertinet illud Juvenalis nuper citatum.

3 Siquidem Vitellius.] Suetonius in vita ipsius c. 14. Quosdam, inquit, & de plebe ob id ipsum, quod Venetæ factioni clame maledixerant, interemit, contemptu sui, & nova spe id ausos opinatus.

factioni ita addictus erat, ut eos per æqua & iniqua amplo favore prosequeretur, adeo ut quosdam, qui clare maledixerant, occidi juberet. Sicut prassinæ deditus erat ¹ Caligula, ² & Nero Cæsar. ³ Caligula enim festertium vicies agitatori Cythico contulit. ⁴ Nero vero quum quereretur tractum prassinum agitatore, & ob id jurgaretur à magistro, de Hectore se loqui mentitus est. ⁵ Fertur autem Verus Antoninus à venetæ factionis hominibus, quam odio execrabili prosequabatur, intoleranda probra & contumelias tulisse, quod contra eos prassinæ studeret, illosque studio & commodis prosequeretur. ⁶ Caracalla vero quum in aurigam, cui studebat, populus cavillatus esset, exercitum immisit, & pœnas exegit. ⁷ Ad has quatuor factiones, alias aurati purpureique panni Domitianum addidisse Suetonius memorat. Erantque Circensium duo genera: Patricii, qui per patres: plebeji, qui per plebem agebantur stato die, mense Novembri, quos Claudius Imperator sæpe commisit & celebravit. In quibus præter spectacula etiam deorum simulachra, ⁸ nonnunquam

Factionibus
quatuor
dne
addi-
ta.
Circen-
sium
duo ge-
nera.

¹ Caligula.] Suetonius in vita illius, cap. 55. *Prassinæ factioni ita addictus & deditus, ut canaret in stabulo assidue & maneret.* Dion quoque in vita ipsius ita scribit, *Adeo autem studebat homini viridi veste induto, cui ex colore ejus vestis Prassinus nomen fuit, ut vestris etiam temporibus locus, ubi ille curvus agitabat, Cajanus appelletur.*

² Et Nero.] Suetonius in vita illius, cap. 22.

³ Caligula enim.] Suetonius in Caligula, cap. 55. *Agitatori Cythico (aut, ut alii legunt, Etyco *) commensatione quadam in apophoretis vicies festertium contulit.*

COLERUS.

* Alii & optimi libri habent *Eutycho*: quod doctissimis probatur, ut Augusto cap. 96. Et consentit Josephus. Martialis quoque meminit cuiusdam *Eutychi*.

TIRAQUELLUS.

⁴ Nero vero.] Idem Sueton. d. c. 22. vita ipsius.

⁵ Fertur autem Verus Antoninus.] Julius Capitolinus in vita illius.

⁶ Caracalla vero quum in aurigam.] Herodianus l. 4. *Denique (Græce quidem, sed in hunc sensum, ut vertit Politianus) id quod nunquam alias factitatum, cum Circenses spectante eo populus Rom. in aurigam, cui studebat, nescio quid cavillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repente omnem exercitum facere impetum jussit in populum, ac raptare & occidere quicumque in aurigam dixissent.*

⁷ Ad has duas factiones.] Suetonius in Domitiano, cap. 7. *

COLERUS.

* Xiphilinus non habet auratum & purpureum, sed χρυσόν, καὶ πορφυρέον.

TIRAQUELLUS.

⁸ Nonnunquam Imperatorum.] Tacitus lib. 2. ubi de Germanici statua loquitur,

nunquam Imperatorum & Ducum imagines habitu triumphali, ob studium favoremque popularem erga Principes, equestres aut pedestres, aliquando victorias cum palmis, ferculaque & tensa, currusque elephantorum produci, & prælata pompa efferri solebant. ¹ Quare Germanici equestrem statuem ex ebore, Circensi pompa prælatam comperimus. ² Et Antoninus defunctæ Faustinae imaginem cunctis Circensibus præferri voluit. Quæ quidem imagines nonnunquam auræ, vel argenteæ, plerumque erant gypseæ, aut ex ebore. In quo illud adnotatum fuit, ut loca per quæ pompa & deorum simulacra vectabantur, ne recondita sacra è cœnaculis despicerentur, oraculo moniti, velis cooperirent. ³ Prævaluitque mos, ut prætor aliisque magistratus, qui ludis præerat, mappam aurigis mitteret, & cursus signum daret, quod erat futurorum Circensium initium: id quod à Nerone certo eventu cœptum (ut Cassiodorus ait) fluxit ad posteros. Post quos adnumerantur Circenses Cereales & ⁴ Seculares, atque alii Navales, ubi in Circo maximo immisso euripo, naves metis appositis, ne illas contingerent, cursu præcipiti concurrebant. Illud utique non in postremis fuerit, quod tam in Circensibus quam sacris certaminibus, magna cura servatum est, ut qui intempestive surgunt, aut qui ante alios exeunt, colaphis cædantur: quodque qui coronam meruisset,

Imagines in Circensibus clari.

Munerailius qui Circensibus præerat. Cereales. Circenses. Seculares. Navales. Obsequio rationes aliquot in Circensibus.

quitur, *Honores (ut quis amore in Germanicum) aut ingenio validus, reperti decretique: ut nomen ejus saluari carmine caneretur, fides curiæ sacerdotum Augustulium locis, superque eas quæcunque coronæ statuerentur, ludos Circenses eburna effigies præiret.* Suetonius in Tito, c. 2. de Britannico loquens, *Quorum, inquit, omnium mox memor, statuem ei auream in palatio posuit, & alteram ex ebore equestrem, quæ Circensi pompa hodie quoque præfertur, dedicavit, profectusque est.*

¹ Quare Germanici.] Id jam diximus in præced.

² Et Antoninus defunctæ Faustinae.]

Scilicet *Pius* ex Julio Capitolino in vita illius.

³ Prævaluitque mos.] Id usque ad versic. Post quos, est Cassiodori lib. 3. Variarum, & vide supra lib. 2. cap. 25.

⁴ Seculares.] De quibus Suetonius in Augusto, cap. 31. ubi juvenes & puellas prohibuit nocturnis Secularium ludorum spectaculis, nisi secum haberent aliquem ex propinquis atque necessariis, seniolem, qui veluti custos & moderator cohiberet à probro. Et in Claudio, cap. 21. & in Domitiano, cap. 4.

⁵ Atque alii navales.] Suetonius in Cæsare, c. 39. ubi de variis spectaculis,

*Cum
quis
nullus
in cer-
tamen
prodire
vellet.*

ruisset, tanquam ad supremum fastigium ventum foret, nihil ultra de virium aut artis incremento speraret: utque non minus bones fortesque viros, qui ad certamen provocarent, neque cum quo certaretur invenirent, quum nemo luctari aut congregi audet, quam eos qui fortiter pugnasent & vicissent, merita palma, aut posito constitutoque præmio donarent. Neque enim minus coronari pugiles qui absque sudore in certaminibus, quam qui pugnando palmam assequuti sunt, cavebatur: licet adnotatum quandoque exemplis legamus, ut si athleta eo fortitudinis processerit, ut non inveniret parem, plures uni objicerentur, cum quibus periculum faceret & decertaret. Nam ut victor quis declaretur, & victoriæ insigne ferat, æmulo opus esse dixerunt. ¹ Neque prætereundum, Gymnica certamina Eleis præcipua fuisse, Thymelica Corinthiis, Scenica Atheniensibus.

*Unus
duobus
com-
missus.*

culis, per eum editis, differit, & Plinius lib. 8. c. 7. in vita Heliogabali.

¹ *Neque prætereundum Gymnica.*] Hæc omnia, usque ad finem, scribit Cælius Rhodiginus lib. 8. c. 8. hæc legi ex vetere Græcorum auctore, quem

non nominat. Adde superioribus ex Strabonis lib. 15. Chalcidibus lucum imminere, Alexandro Philippi filio dicatum. Hoc in loco certamen Alexandria nuncupatum ab universa Ionia celebrabatur.

C A P U T IX.

*Mira exempla, quæ in montibus & lapidibus hodie visuntur,
unde originem & causas duxerint.*

*Philosop-
orum
opinio-
nes de
rerum
princi-
piis.*

INgens cupido animos stimulavit illorum, qui rerum naturæ originem & causas diligenti æstimatione scrutati sunt, quod orbis huius quem incolimus, immensi & inexplicabilis, totiusque naturæ rerum, cujus æternam vertiginem & irrequietum ambitum videmus, principium & origo sit: quod equidem immensæ quæstionis fuit. ¹ Thales ille

TIRAQUELLUS.

¹ *Thales ille Milesius.*] Hæc usque ad versic. *Indi & Brachmenes*, sunt Plutarchi l. 3. de Placitis philosophorum c. 3. & aliorum quos tibi citavimus in

nostris legibus Connubialibus gloss. 5. num. 20. incip. *nam & qui*, & seq. & in Commentariis Nobilitatis cap. 3 r. num. 533. posterioris editionis incip. *quid philosophorum pugnas.*

¹ *Indi*

ille Milesius inter septem præcipue celebratus, cum quo sacerdotes Ægyptii, & vates Pindarus, ex humore omnia constare dixerunt, Anaximenes ex aëre, Heraclitus Ephesius, Stoici, & Parmenides ignem, Anaximander Milesius infinitatem, Pythagoras numeros, Empedocles Agrigentinus quatuor elementa, Plato Deum & Hylen, unde elementa derivantur, Xenophanes aquam simul & terram, rerum originem principiumque duxerunt. Epicurus autem, Leucippus, & Democritus Abderites, ex atomis, sive ex parvis minutisque corporibus temere concurrentibus, in unum confusis & condensatis, omnium elementorum vim atque substantiam, rerumque formas, & figuras oriri dicunt. ^{Quinta essentia.} Indi & Brachmanes præter quatuor elementa, quintam naturam, ex qua cælum & sidera constarent, effinxerunt: hancque rerum machinam, & hunc terræ globum, quem incolimus, quandoque indigestum & confusum, nullo rerum discrimine, aut ordine, olim unum chaos ^{Chaos.} extitisse: postea divino consilio & delectu, sive ex parvis hujusmodi corporibus & sempiterna illa incurfione atomorum, sive quia graviora in profundum, leviora vero cælesti labefactata motu, & ancipiti contentione distracta, natura volente, in altum evolavere, hanc rerum faciem, & hunc ^{Elementorum commissio.} quem haurimus aërem, istamque quam incolimus terram, mutuo licet contrario sultam nexu, ex illa illuvione & turbulenta confusione emerfisse: & prout plus minusve illius densatæ materiæ, vel humoris fuere participes, ita montes & edita, nunc convalles & depressa, modo maria

I Indi & Brachmanes.] Strabo l. 15. Rhodiginus lib. 1 §. c. 31. Quod autem dicitur unum chaos Hesiodi est in Ergis, quem potissimum sequitur Ovid. lib. 1. Metamorph.

Ante mare & terras & (quod tegit omnia) cælum,

Unus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere chaos, rudis indigestaque moles,

Nec quicquam nisi pondus iners, conge-

flaque eodem

Non bene junctarum discordia semina rerum, &c.

Chaos etiam Hesiodus in Theogonia omnium rerum initium vocat, quod ante omnes deos, deasque natum sit. Sex. Pompejus lib. 3. appellat, ex sententia Hesiodi, confusam quandam ab initio unitatem, hiantem, patentemque in profundum, ex eo & χῶλον Græci, & nos hiare dicimus.

I Hero-

ria & flumina, fontesque & lacus, camposque ac diversas rerum facies, & tanta naturæ miracula, summum illum artificem & rectorem Deum, omnium conditorem, tantæque molis fabricatorem, divino magisterio examinato modo effecisse: humoremque in undas, leviaque in aëra & ignes, quodque minus defæcatum erat, in terras divina forte distincta recessisse: donec ad certam istam solidamque pervenit speciem, aëremque quo fruimur, quemque incolimus & haurimus. In hisque forte evenisse, ut pleraque alterius speciei & formæ, in tantæ machinæ molitione cum terra simul coaluerint: hujusque rei argumentum esse, quod terram mobilem & solubilem, paulatim confusam, longissimo ævo in lapides durescere, diversarumque rerum species intra lapidum viscera unum corpus effici: illaque simul in omni æternitate condensari, ac diversas facies quotidie artificem naturam moliri videmus. Quare diversi coloris marmora, in quibus misturas inexplicabiles in uno nunc corpore concretas inspicimus, quandoque disjuncta & separata, multiplicium corporum fuisse facile crediderim: quæ quidem res, illius primæ originis & coacervationis indubia argumenta præbet: sive quod nonnulli tradunt, diversis cardinibus inductis aquis, vel mari sedibus suis excito, seu nimbis effusis, diluvio quondam inundasset mundus: postea cum fluctibus & mari omnia miscerentur, desitis tempestatibus, & terræ situ defæcato, post tot aquarum moles & agitationes fluctuum, solidas apparuisse terras: propterea in montibus, quamvis longe à mari, ea quæ in littoralibus vadis cernuntur, nunc inveniri: & quamvis mediterranea, specie tamen littorali apparere. In memoria mihi est, lapidem duri marmoris non unius coloris vidisse in montibus Calabris, longo à mari recessu, in quo multiplices conchas maris congestas, & simul concretas cum ipso marmore, in unum corpus coaluisse videres: quas quidem osseas & non lapideas esse, & quales in littoralibus vadis inspicimus, facile erat cernere. Quod si mar-

mor

*Lap-
idum
diver-
se spe-
cies
unde
produ-
ctæ.*

*Conchæ
in mon-
tibus.*

mor in frustra dissectum refecasses, etiam multiplices conchas singulis frustis quasi nativas confidere, & cum lapide una discindi videres. Quod profecto multum præstat argumenti, dissimilia corpora disjuncta prius, postea colluvione rerum mista & longo ævo coacervata coaluisse. Quod genus marmoris, in quo conchyliæ videantur, plurima in Thessalia & Hæmonia præcipue apparere auctores memorant: atque in Ægypto falsuginem efudare.¹ Herodotus tradit, ita ut in collibus editioribus, ea quæ mari incito expuuntur, facile conspiciantur. Apud Megarenses quoque & omnem Macedoniam, ex rupium præruptissimis faxis lapides excavari nonnulli testati sunt: in quibus pleraque specie appareant littorali, multaque ædificia & magnas moles ex illis construi. Jovianus Pontanus ad hoc ævi vir haud dubie clarus ingenio factisque, cum plerisque nobilibus, præsentem me, sermocinabatur, se in promontorio Pausilypi juxta Neapolim, vi tempestatis, ingenti lapsu proruto monte vidisse in medio abscissi collis trabem ligneam, undique latere montis duro lapide cinctam, cum montis dorso concrevisse, & in unum corpus coaluisse: & hanc rem mirificam, quæ non minore miraculo fuit, quam conchyliæ in montibus, non uni tantum spectaculo fuisse. Sed ne quis hoc fictum commentum arbitretur, pervulgata res est, paucis ante nos seculis, dum Neapoli marmora ædificii causa discinderentur, adamantem mire splendidum, non nativa vena, aut rudi & informi, sed absolute artificis manu confectum & perpolitum, mira cælatura & arte, in medio marmoris concretum fabros invenisse, cumque pro miraculo Regi dono datum, inter cubiculi arcana conspicuum fuisse, hodieque inter illustria adnumerari.² Præter quæ, mira profecto sunt quæ à plerisque digna memoratu produntur. Palamedes amicus meus,

cal-

¹ Herodotus.] Libro 4.

COLERUS.

² Præter quæ.] Jul. Scaliger in li-

Tom. II.

bris de Subtilitat. testatur se invenisse in illice ferrum. & talia ibi plura videbis.

*Oleum
in filice
conclu-
sum re-
pertū.*

*Caput
Panisci
in saxo
diffisso
inven-
tum.*

*Pulvis
Puteo-
lanus,
Sylvæ
in mari
rubro.*

*Virgulta
a-
quis
injecta
lapide-
scere.*

calcarix fornacis præcipuus artifex, ingenio gnavo & industrio, auctor alioqui gravis, sæpe mihi retulit, se dum marinora discinderet, in medio filicis, quæ nisi vi malleorum dirumpi haud facile poterat, oleum quasi in vase conclusum invenisse, odoris immensi, & aspectu jucundo, cui medica vis fuisse dicebatur: quo effuso, manus sibi diu miro odore fragrarunt. Quod ego quo pacto, stante semper solida illa materia, illic coagulari aut occludi potuerit, non equidem scio. Nos etiam apud auctores legimus, si vera tradunt; ¹ in Chiorum lapidicinis diffisso saxo, caput effictum Panisci apparuisse: & ad Bætiam Hispaniæ, lapides nasci, quibus scissis, ex puro auro frustra & lapillos conspiciant: ² & ab Europa usque Elim quicquid oræ maritimæ mari abluitur, in saxa mutari: ³ aut quod de pulvere Puteolano traditur, qui marinis aquis tactis durescit in saxum: ⁴ & in mari rubro sylvas vivere, ⁵ oleamque & laurum in quibus fungi enascantur, qui mox sole tacti, convertantur in pumicem. Atque in Lucania, Cappadocia & ⁶ Hierapoli Myssiæ, nonnullas esse aquas, quibus virgulta & ligna injecta, brevi post lapidescunt. Quod si aquis hoc datum est, sive lege factorum, sive consilio Dei, qui reliqua mundi opera æterna constitutione molitur, ut arenas & glaream, aliasque hoc genus species consolidet & indurescat: quanto

pro-

TIRAQUELLUS.

¹ *In Chiorum lapidicinis.]* Cicero lib. 1. de Divinatione, fingebat Carneades in Chiorum lapidicinis saxo diffisso caput extitisse Panisci. Est autem Paniscus diminutivum à Pane: sicut Satyriscus à Saryro.

² *Et ab Europa usque Elim.]* Plinius lib. 35. cap. 13. ubi *Oropion* non *Europen* dicit.

³ *Aut quod de pulvere Puteolano.]* Plinius ibi: ubi & alia loca ponit in quibus id quoque fit. Et Seneca lib. 3. Naturalium Quæstionum.

⁴ *Et in mari rubro.]* Idem Plinius lib. 13. cap. 25. non semel.

⁵ *Oleamque & laurum.]* De utraque idem Plinius ibi.

⁶ *Hierapoli Myssiæ.]* Strabo lib. 13. non multo ante fin. Ubi etiam dicit similem esse aquam in Laodicea. Sed & idem eodem libro, sed alio loco, scribit quod circa Andira lapis quidam invenitur qui combustus ferrum fit: deinde cum terra quadam in fornace excoctus, pseudargyrum exudat terra, quæ terra si æs acceperit, fit mixtura quam orichalcum vocant. In Hibernia locus est, ubi arbor infixæ terræ per aquam, fit in terra lapis, in aqua ferrum, in aëre manet lignum. Vide Hæctorum Boëtium in descriptione Regni Scotorum.

In

probabilius est, parentem rerum naturam, longissimo ævo ea quæ disjuncta fuerant, physica vi & ratione consolidare potuisse, cum præsertim montes lapidesque adolescere indies, exhaustaque effossionibus loca, sua vi rursus repleri, aliaque attenuari & imminui: ac maria quæ sempiterna agitatione moventur, alia recedere, pleraque inundare, ac locorum facies mutari quotidie spectemus?

CAPUT X.

Quam varium & multiplex jusjurandum apud diversas gentes fuerit, & per quos deos jurare consueverint.

Quam varium & multiplex jusjurandum apud gentes fuerit, à nonnullis proditum memoriæ est. Per

MERCERUS.

In Miscellanea nostra olim multa retuleramus, de jurandi religione, & ritu. Eorum aliqua non speciatim singula, sed generatim omnia tibi proponimus. Jusjurandum Ennius interpretatus est quasi Jovis Jurandum. Apud Cic. *Fides*, inquit, *alma, apta pennis, jurandum Jovis*, pro jusjurandum. Ita Nævius, *Jus sacratum Jovis jurandum sanguine*. Unde Apul. lib. de Deo Socratis: *jusjurandi honor*, inquit, *proprium est summi Dei*. Et Romani quidem initio videntur jurasse per solum Jovem, unde mos erat jurare Jovem lapidem. Quamvis tandem in hujus honoris partem venerint Mars, & Quirinus: ut auctor est Polybius. Horatius tamen aliam hujus vocabuli notationem, & etymologiam videtur insinuare. Ode 8. lib. 2. *Ulla si juris tibi pejerati Pœna, Barine nocuisset unquam, &c.* Utraque vero probari potest. Juramenti vero multa genera erant. Aliud enim solenne, & quasi publicum: hoc est, quod in re gravi, coram omnibus quasi publice dabatur. Aliud privatum, & vulgare, hoc est, quod privatim inter paucos & in fa-

miliari sermone interponebatur. Utriusque ut opinor eadem erant formulæ. Nisi forte publicum, solennioribus verbis fieret. Utrumque vero, sæpe conceptis verbis dabatur. Quæ conceptio, ut id interim adinoneam, plurimum valebat ad juramenti religionem augendam. Colligas ex hoc Plaut. Pseud. B. *Fateor. C. Nempe conceptis verbis. B. Etiam consultis quoque.* Et aliis multis locis. Rursus Juramentum aliud fictum erat, & simulatum, aliud serium. Fictum, & simulatum appello, quo aliud verbis concipiebatur, quam mens & ratio dictabat. Talia erant juramenta præstita prædonibus. Cic. 3. Off. *Si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris, nulla fraus est, ne si juratus quidem, id non feceris.* Talia etiam erant juramenta amantium: Quæ jocosa vocat Seneca, Controvers. 3. lib. 2. Amantibus enim familiare est mentiri, & Amantium juramenta irrita dii habent. Senec. *Quid ad partes pertinet, quod amantes jurent? Mihi crede, nec ad deos pertinet.* Propert. Tibul. & poetæ amatorii multa in hanc rem suppeditare tibi poterunt. Quamquam forte jura-

menta amantium duorum fuerint generum. Nempe vulgaria, quæ item jocosa, & nullius momenti, & solennia, ut quæ apud Plutarchum dicuntur jurare super Herculis sepulchrum. Et hæc violare fortassis nefas fuerit. Eorumque forte habita ratione, Seneca dixerit. Amantibus, non nisi jurantibus credi. Non crederetur certe nisi eorum quædam Juramenta religiose forent, & sancte servanda. Quare ut cognosceretur quando quis simulate, & quando serio juraret, interpositam puto hanc clausulam, in formula Juramenti: *Ex animi mei sententia*, ut apud Livium lib. 22. *Ex animi mei sententia juro, ut ego rem pub. non deseram, neque alium civem deserere patiar.* Cujus clausula vis, intelligi potest ex his Ciceronis. Acad. quæst. *Quam rationem e iam Majorum comprobat diligentia, qui primum jurare ex animi sui sententia quemque voluerunt, deinde ita tenevi, si sciens falleret.* Rursum, *Quod ex animi tui sententia juraris, sicuti verbis concipitur more nostro, &c.* Ubi ex animi sententia est ex sincera fide, & sicut interius sapit, & sentit. Quo sensu in rescripto quodam Adriani dicitur *Æstimate res ex animi sui sententia.* Ex seriis juramentis, alia erant Corporalia in constitutionibus Imperatorum, alia minime. Quæ tamen sint illa corporalia, non bene scio: nisi dicantur, quæ non sola voce, sed exteriori aliquo gestu, & habitu corporis religioso firmabantur. Quo modo Corporalia erunt Juramenta, quæ Ethnicis faciebant cum aliquo externo adorandi ritu, ut cum aras tenebant: Christiani vero, libro Evangeliorum manum imponebant. Qui jurandi modus Religiosissimus fuit Ethnicis, & Christianis, & olim Romanis, Græcis Pœnis, & multis aliis gentibus. Corporalia ergo fuerint, & quæ apud aras, ac statuas Imperatorum fiebant, & quæ in dextera, de quibus cape hæc Taciti. *Amici Germanici dextram morientis contingentes jurant, spiritum se prius amissuros, quam ultionem:* Et hæc Plauti *Capteiveis, Hæc per dexteram tuam*

dextra retinens manu obsecro, infidelior mihi ne suas, quam ego sum tibi. Qui mos jurandi viguit apud gentes, ut apud Persas. Agnoscitur certe à Xenophonte in Cyro moriente. Corporalia item fuerint quæ facta in templis, & quæ in militia apud signa. Rursum juramenta alia clara, alia obscura. Clara voco, quæ propriis & apertis: Obscura vero, quæ ambiguis verbis conciperentur. Ad quorum distinctionem adjecta videtur particula illa. *Liquido.* ut Liquido jurare, apud Ulpianum l. Alias. De Jurejur. sit clare, & apertis verbis jurare. Quod Græci videntur dixisse *συνῶς* apud Demosthenem Orat. in Aphobum. In juramentis vero solennibus aliquem opinor prævisse verba; ut jurisjurandi religio major esset. Et hoc est, quod auctores dicunt jurare in verba alicujus: sicuti annotat Acro, in 15. epod. Horat. Addebant vero illa verba, *Si sciens fallo*, propter inscitiam quæ est invita. Ita ut nemo teneretur religione jusjurandi, qui sefellisset imprudens, vel insciens. Uti monet alicubi Cicero Eam ob rem nec pupilli nec pueri, nec amentes, forte etiam nec amantes, (quum dicantur insani, & insane amare) tenentur, violati juramenti. Non videntur enim posse pejerare, quia scientes, & prudentes fallere non possent. l. Qui jurasse d. de jurejurando apud Ulpianum. Qui vero jurabant, solebant in poenam violati sacramenti sibi grande aliquod malum precari, si scientes fallerent. Prop. *Si fallo poena frorum Insalix humeros urgeat urna meos;* vel contra optare, ut sibi bona & prospera contingerent, sicuti fidem servare decreverant. Quo modo dicitur Trajanus jurasse, *Sic sub jugum mittam Persas: Sic quassatum orbem recrem: Sic pontibus Istrum & Euphratem superem.* Et ad hoc genus refer juramenta per oculos, & amores: Qui enim jurabar oculos, volebat eos integros sibi in capite restare, si fidem servaret: excidere vero, si falleret. Prop. *Quamve mihi viles isti videantur ocelli. Per quos sæpe mihi credita perfidia est.* Hos tu jurabas

*rabas si tu mentita fuisses, ut tibi suppositis exiderent manibus. Qui deos jurabat eos iratos si falleret: latos vero, & propitios optabant si fidem servaret. Ita precabantur qui jurabant Jovem lapidem. Quod juramenti genus, ut id obiter admoneam, à Græcis ortum videri possit. Qui Mydrum tenentes manu, & in mare projicientes, tamdiu pollicebantur se fidem servaturos, quamdiu Mydrus latuisset. Qui item jurabant per parentes, eos iratos, vel faventes si viverent: aut graves, & damnosos, vel leves, & utiles precabantur, si mortui essent. Seneca Controv. 3. lib. 2. *Quæris quod jurandum fuerit. Ita patri placeam. ibid. Illa sibi iratum patrem invocavit, ego socrum.* Propert. *Ossa tibi juro per patris, perque parentis, si fallo, cinis heu sit mihi uterq; gravis.* Ad id genus refero juramenta, quæ facta per caput, per vitam, per fortunas, per salutem, tum suam, tum parentum, vel principum, per liberos, & eos quos charos haberent, per pulchritudinem amicarum, ut nescio quis apud Petronium, per juventutem, per senectutem, per magistratus, & honores: per quos nescio quis apud Catullum jurat sanctissime. Quæ omnia juramenta, diversa formula concipiebantur, quam quæ fiebant per deos. Ne enim credas, ullum honorem divinum illatum magistratibus, liberis, amicis, &c. per quos sæpe jurabant Romani, quemadmodum & deferebatur diis, cum per eos jurabatur. In quo certe Romani modestiores, & religiosiores fuere, multis gentibus. Quæ ita per animalia, & alia etiam inanima jurabant, ut iis Divinitatis honorem impartirentur: Plinius cap. 7. lib. 2. *naturalis hist. Gentes quadam animalia, & aliqua obscæna pro diis habent, ac multa dictum magis pudenda: per fatidos cibos, & alia multa jurantes.* Itaque fortasse impius Zeno, qui per Capparin: impii alii, qui per *κεφάλαια* apud Teleclidem, Epichærium, & Eupolum jurarunt. Observant porro aliqui, & inter eos Acro, in epod. Horat. 15. *mares, jurasse per mares: fœminas**

*vero per fœminas, sive per deos, sive per parentes vivos, aut mortuos jurarent. Quæ vivere autem ex me nonnulli, qua formula jurarint, qui per salutem imperatorum, & Genios jurarint. Res vero ista in plano est. Qui enim vel per genios, vel per nomen imperatorum jurabant, quia eis divinum honorem deferebant. (Hæc enim causâ fuit, cur Christiani ita jurare noluerint) ea formula jurabant qua per deos. Eademque ratio est, cum servi per Geniû dominorum jurarunt, sicutificat apud Senecam epist. 12. *nescio quis. Qui vero per salutem imperatorum jurabant, ita eum salvum precabantur, ut fidem erant servaturi. Quod juramentum, etiam Christiani usurparunt. Tertul. Sed & juramus sicut non per Genios Cæsarium, ita per salutem eorum, quæ est angustior omnibus Geniis. Ideoque & salvum volumus esse, quod Deus voluit: & pro magno id juramento habemus.* Quæ Jurandi formula majoribus nostris Francisci olim usitata fuit. Vetita tamen est legibus Clodovei, Childerberti, Clotarii Regum Franciæ. *Nullus præsumat per salutem regis, & filiorum ejus jurare.* Ita jurabant, qui per salutem principum jurabant. Qui vero in eorundem salutem jurabant, sub magnis execrationibus pollicebantur, se præ rebus omnibus, præ liberis, & conjuge, imo præ se charum habituros principem. Quale juramentum præstandum soli deo monet Arrianus lib. 1. queriturque Tertull. quod ita Christiani nonnulli jurarent: quos non decebat ejurare patrem, & matrem, & omnem alium proximum. Tale vero Juramentum præstari solebat imperatoribus à senatu. Cujus fortasse formula est, apud Suet. Calig. 15. *Neque me, liberosque meos clariiores habeo, quam Cæsum, & sorores ejus. Et à militibus. Qui ut est apud Ammianum libro 21. gladiis cervicibus suis admetis, sub execrationibus divis, verbis jurabant conceptis, omnes pro eo casus, quoad vitam profudissent, si ut necessitas exigeret, perlatum.**

Græci ¹ Per terram, per amnes, per fontes, per undas fluentes, im-
vete- manissimum sanctissimumque jusjurandum fuisse, Græ-
res. corum veteres credidere: ² apud eosdemque qui sanctam
Aliud. & inviolabilem præstant fidem, in Thesinophoræ, hoc
est legiferæ Cereris templum descendere, & quibus-
dam exhibitis sacris, deæ purpuram induere, incensif-
que facibus, velut præsentibus numinibus, per quic-
Aliud. quid est decorum dejerare solebant: ³ aut per regium sce-
Ilis- ptrum ⁴ in quo jura dabant, teste Homero: quod præ-
dos 2. potens

TIRAQUELLUS.

¹ Per terram.] Hæc usque ad versic.
Apud eosdem, sunt Plutarchi in vita
Demosthenis, ita scribentis, Demetrius
autem quidam loco immane illud jusju-
randum jurasse dicit, per terram, per fon-
tes, per amnes, per undas fluentes. Sed
& per terram nonnullos solitos jura-
re, potest esse testimonio illud D.
Matthæi cap. 5. Ego dico vobis, non ju-
rate omnino, neque per cælum, quia thi-
onus Dei est, neque per terram, quia sca-
bellum est pedum ejus: neque per Iero-
solyman, quia civitas est magni Regis:
neque per caput tuum juraveris, quia
non potes unum capillum album facere
aut nigrum: quod reperitur D. quoque
Jacobi cap. 5. Et Homeri li lib. 5. O-
dyssæ eo loco quem tibi citabimus
inferius, ubi de Styge loquemur. Et
libro Iliados 15. in illo Junonis jura-
mento,

Ἰσῶ νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς ὄρεῖς
ὑπερθεῖν,
καὶ τὸ καλεῖσθαι Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε
μέγιστον
Ὀρκὸν δεινότητος τε πέλας μεγά-
ρασι θεῶσι.
Σὴθ' ἰνῇ κεφαλῇ, καὶ νοῦτερον λέχῃ
αὐτῶν
Κερεῖδον, τὸ μὲν ἀν' ἐγὼ πόλει μὰ τὸ
μόσσαιμι.

Id est,

Sciat nunc hoc terra & cælum latum
superne,
Et subterlabens Stygis aqua, quodque
maximum

Juramentum gravissimumque est leat is
diis:

Tuumque sacrum caput, & noster le-
tus ipsorum

Juvenilis, quem quidem non ego un-
quam temere jurarem.

² Apud eosdem.] Hæc usque ad ver-
sic. Aut per regium sceptrum, sunt Plu-
tarchi in vita Dionis ad finem. Jura-
mentum magnum erat hujusmodi,
Qui fidem præstat, in Cereris descendit
templum, & quibusdam peractis sacrifici-
is, deæ purpuram induit, tum ardentem
captans fuculam jurat.

³ Aut per regium sceptrum.] Ho-
merus libro 1. Iliados ita Achillem
jurasse scribit,

Ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω, καὶ ἐπὶ μέγαν ὄρκον
ἰμοῦμαι,
Ναὶ μὰ τὸ δὲ σκῆπτρον.

Id est,

Sed tibi edico, & super magnum jusju-
randum juro,

Certe per hoc sceptrum.

⁴ In quo jura dabant.] Nam & Ho-
merus paulo post ea hæc adducit.

-- νῦν αὖτ' ἐμὴν ὕψος Ἀχαιοῖν
Ἐν παλάμῃς φορέεσσι, δικαστοῖσι,
οἵ τε δέμισται
Πρὸς Διὸς εἰρύεται, ὃ δέ τοι μέγας
ἔσεται ὄρκος. Id est,

— Nunc iterum ipsum filii Achivo-
rum

In manibus portant iudices, quique le-
ges

A Foræ hauservunt. hoc autem tibi erit
magnum juramentum.

potens jusjurandum regibus visum, ita ut maxima ob-
 stricti fide tenerentur. ¹ Nonnunquam verre apprehen- *Aliud:*
 so, & stricto in jugulum gladio, cælum, terras, solem
 & ultrices furias advocare & testes facere, mox verre im-
 molato & in mare dejecto, jusjurandum præbere: quo
 præstito, nihil præterea quærendum homini erat. ² Athe- *Athe-*
 nien-sibus ex solis Græcis, per Isidem jurare licuit. ³ Non- *nien-*
 nunquam deorum aras tangere, sanctissimum jusjuran- *Aliud.*
 dum putabatur: ⁴ Apud Thebæos per Osiridem, ⁵ Scy- *Thebæi.*
 this per solium regis, ⁶ aut per ventum & acinacem, so- *Scythæ.*
 lemne juramentum fuit. Apud Epidaurios per Semelem, *Epi-*
 apud ⁷ Thraces per Mercurium, ⁸ Massagetis per Ta- *daurii.*
 naim & Mæotidem paludem. Cappadocibus per mon- *Thra-*
 tem, quem pro deo colunt. ⁹ Persarum mos erat, per *ces.*
 ini- *Massa-*
getæ.
Cappa-
doces.
Persæ.

1 Nonnunquam verre apprehenso.] Id enim fuit Agamemnonis jusjuran-
 dum, affirmantis Briseidem à se incor-
 ruptam reddi, ubi confestim hæc l. 15.
 Iliados subdit,

Ἡ καὶ δὲτο σῆμαχον κέπρε τὰμς νη-
 λεί χαλκῷ

Τὸν μὲ Ταλθύβι & πολὺς ἀλὸς ἐς μέ-
 γα λαῖτμα

Π' ἴ' ἐπιδιήσας βόσιν ἰχθύσιν.

Dixit & jugulum aprī abscidit seruo
 ferro:

Hunc equidem Talithybius spumantis
 maris magnum fludum

Fecit advolvens escam piscibus.

2 Atheniensibus.] Diodorus Sicu-
 lus lib. 1. cap. 2. ad finem sic inquit,
 Solos ex Græcis Athenienses per Isidem
 jurare sformaribusque Egyptiis simi-
 les, pluraque alia his similia magis ambi-
 tiosè, quam vere asseruntur.

3 Nonnunquam deorum.] Justinus
 libro 24. & vide supra.

4 Apud Thebæos per Osiridem.] Diodorus d. lib. 1. cap. 2. Apud The-
 baidos vero (que civitas antiquissima est
 omnium) incolæ habetur jusjurandum per
 Osiridem in nubibus existentem. Hinc-
 que forte illud Horatii epistolar. lib. 1.
 epist. 17. ad Sævam in fin.

— Per sanctum juratus credet Osi-
 rim.

5 Scythis per solium Regis.] Herodo-
 tus libro 4. Est, inquit, Scythis mos ple-
 runque jurandi per regium solium, cum
 maximum volunt interponere jusjuran-
 dum.

6 Aut per ventum & acinacem.] De
 utroque Lucianus in Scythia & in To-
 xari, ubi rationem reddit, quod ven-
 tus sit causa vitæ, acinacis mortis.

7 Thraces per Mercurium.] Herodo-
 tus libro 5. post princ. sic scribit, Deos
 (Thraces) hos solos colunt, Martem, Li-
 lcerum, Dianam: sed Reges præter popula-
 res etiam Mercurium: eumque è diis præ-
 cipue, per quem solum jurant, à quo pro-
 genitos quoque se ajunt.

8 Massagetis per Tanaïm & Mæoti-
 dem paludem.] Maximus Tyrius Pla-
 tonicus Philosophus Sermone 38.
 Mons Cappadocibus est Deus, jusjuran-
 dum & simulacrum: Mæotis palus &
 Tanaïs Massagetis.

9 Persarum mos erat.] Ita enim vo-
 cat Artaxerxes apud Plutarchum in e-
 jus vita, & Ælianum libro 1. de Varia
 historia. Et Cyrus apud Xenophontem
 in Oeconomico. Sed & per patrios
 deos eos nonnunquam jurasse, testis

*Egy-*mithram, hoc est, solem jurare. ¹ Ægyptii allium, por-
ptii. rum & cepas, velut sanctissima numina venerati sunt, quæ
Zeno. fallere, aut illorum perjurio adstringi, sine gravi piaculo
Iones. non licebat. ² Fertur Zeno per capparim, ³ Iones per
Lam- crambem, ⁴ Lampon per anserem, ⁵ Socrates per canem
pon. ⁶ & platanum, ⁷ ne per deos juraret, ⁸ aliquando per quer-
Socra- cum & hircum: ⁹ Sophocles per Laperfas, hoc est Casto-
tes. rem & Polluccin, dejerare consuevisse. ¹⁰ Æthiopes per
Sopho-
cles.
Æthio-
pes. defun-

est Q. Curtius lib. 4. ubi tradit, Ty-
 riotem Persam sic jurasse apud Da-
 rium.

¹ *Ægyptii allium, porrum, & ce-*
pas.] De allio & cepis Plin. lib. 19. c. 6.
Allium, inquit, *cepasque inter deos ju-*
rejurando habet Ægyptus. Sed & de ce-
 pis & porro est illud Juvenalis sat. 15.
 post princ. de Ægyptiis loquens,

Porrum & cepe nefas violare ac frange-
re morsu.

Os sanctas gentes, quibus hæc nascuntur
in hortis

Numina! —

& præterea de cepis Lucianus in Jove
 Tragæodo.

² *Fertur Zeno per Capparim.]* Lærti-
 tius in vita ipsius Zenonis, auctoritate
 Demetrii Magnæsi. Helychius ubi de
 Rhadamanthi jurisjurandis, & Athe-
 naus lib. 9. cap. 2. Neque mirabile sa-
 ne videri debet, si per brassicam quidam
 jurabant, quando Zeno Citticus, quo por-
 ticum condidit, cum Socratis jusjurandum
 per canem imitaretur, & ipse per cappa-
 rim jurabat, ut inquit Eupodus in Me-
 morabilibus. Est autem Capparim frut-
 tex firmioris ligni, senticosus & hu-
 milis.

³ *Iones per Crambem.]* Καὶ ματῶν
 κερμέων. Apud Athenæum ubi su-
 pra, ex Eupolidis in Fucatis & alio-
 rum auctoritate.

⁴ *Lampon per anserem.]* Aristopha-
 nes in Avibus, Λάμπων δὲ ἔμυσεν ἐπὶ
 καὶ νῦν ἢ χλὺν, ὅταν ἐξέπαιδά τις τι. id
 est, Lampon autem jurat etiam & nunc
 anserem, quando decipit aliquis aliquid.

⁵ *Socrates per canem.]* Lærtius, He-

sychius in locis citatis supra in verbo,
Fertur Zeno. Tertullianus in Apologe-
 tico cap. 13. Lactantius lib. 3. cap. 20.
 ubi & eum quoque jurasse per anse-
 rem. Divus Augustinus in lib. de Vera
 religione cap. 2. in princ. ubi & illum
 dicit jurasse per lapidem quemlibet, &
 quidquid esset in promptu & quasi ad
 manum pervenisset.

⁶ *Et platanum.]* Philostratus in vita
 Apollonii lib. 6. cap. 9. Socraris jura-
 menta in hæc verba describit, *Tum*
Thepeison fuit, inquit, *Socrates quidem*
Atheniensis senex satuus, ut vos putaba-
tis, is canem, anserem, platanum deos pu-
tans, per eos jurare consuevit.

⁷ *Ne per deos juraret.]* Hæc ratio
 est unius Philostrati ubi supra, in fin.
Minime vero satuus habitus est, inquit
 Apollonius, *sed divinus quidam vir, &*
vere sapiens: jurabat autem per ea, quæ
dixisti, non tanquam deos, sed ne per deos
juraret.

⁸ *Aliquando per quercum.]* Tertul-
 lius ubi supra.

⁹ *Sophocles per Laperfas.]* Strabo li-
 bro 8. *Apud Sophoclem per Laperfas,*
id est, Geminus, juratur: sicut & per
Spartanos & Argivos deos juratur.

¹⁰ *Æthiopes per defunctos.]* Strabo
 lib. 17. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2.
 & lib. 4. vel aliorum supputatione 3.
 cap. 1. titulo, de Æthiopibus, qui sunt
 ultra Libyam, deque his quæ apud eos
 antiqua feruntur: Ægyptiorum funera
 describens, inquit, *Alii in urnis fictili-*
bus condentes, circa templa sepeliunt: per
quos maximum habetur præstitum jura-
mentum.

defunctos, quos colebant in vita, quorum corpora vitro servabant, dejerarunt, ¹ Lacones per Spartanos & Argivos ^{Lacones.} deos. ² Armenii jusjurandum de rebus magnis in templo ^{Armenii.} Anaitidis deæ, quam maximi numinis instar habebant, ab ipsisque religiose colebatur, præstare consueverant. ³ Apud nonnullos per obscænos & fœtidos cibos: ⁴ ab aliis per ^{Alii.} caput alterius, ⁵ aut per mensam & fruges: ⁶ nonnunquam super defecis carnibus, aut militaribus armis. ⁷ Apud Syracusanos, ^{Syracusani.}

¹ *Lacones.*] Strabo d.l. 8. nuper citato. Et adde Græcos jurasse per cælos in Marathone ac Salami nepugnatores reipublicæ: quo jurejurando usus est Demosthenes in oratione περὶ στεφάνου καὶ τῶν ἐν Μαραθῶνι περὶ τὸν δῶλον στεφάνου. quod ex eo annotavit Quintilianus lib. 9. cap. 2. quod est de figuris sententiarum, & lib. 12. cap. 10. quod est de genere dicendi. Meminit etiam hujus jurisjurandi Athenæus l. 9. cap. 6. de Septem sapientibus rei coquinariæ, cum sic scribit, *Cum nos precaremur magnopere, summiq; contendere studio, ut hanc nobis scientiam patefaceret, Non dicam, inquit, hoc anno, per eos qui mortui sunt in Marathone, ac eos qui bello navali in Salamine decertarunt.*

² *Armenii jusjurandum.*] Strabo lib. 12. Zeletica regio, inquit, Zela urbem super aggere Semiramidis conditam habet, in ea templum est Anaitidis, quæ ab Armeniis colitur. Hoc in loco sacra cum sanctimonia maxima celebrantur, & jusjurandum de rebus maximis hic fit.

³ *Apud nonnullos.*] Plinius lib. 2. capite 7. Gentes vero quædam animalia etiam, aliqua & obscæna pro diis habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos & alia similia jurantes.

⁴ *Ab aliis per caput alterius.*] Hornerus,

Παλῖον κεφαλῶν μέγαν ὄρκον ἔμμεν.

Et lib. Iliados 15. eo loco, quem supra adduximus, ubi Juno ipsa jurat per

caput Jovis. Et Virgilius lib. 9. Æneidos,

Per caput hoc juro per quod pater ante solebat.

Ex quo intelligis non solum per caput alterius, sed & per suum jusjurandum concipere solere. Et Ovid. lib. de Ponto 3. epist. 3. ad Maximum,

Per mea tela facces, & per mea tela sagittas,

Per matrem juro Casareumque caput.

Et in epistola Briseidis ad Achillem,

Perque tuum nostrumque caput, quod junximus una,

Perque tuos ense, cognita tela meis.

Nulla Mycenæum sociasse cubilia mecum

Juro sullenstem descriuisse velis.

Apulejus lib. 3. Metamorph. *Adjuro enim tuum mihi charissimum caput, nulli me prius, ac ne tibi quidem ipsi asserueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaris perniciem.* A Juvenale quoque satyra sexta dictum est,

— Nondum Græcis jurare paratis

Per caput alterius. —

Euangelica præceptio interdicat Matthæi 5. ne per caput nostrum juremus.

⁵ *Aut per mensam aut fruges.*] Festus Pompejus lib. 11. in fin. *Mensa, inquit, frugibusque jurato, significat per mensam & fruges, Mensa in adibus sacris ararum vicem obtinebant.*

⁶ *Nonnunquam super defecis carnibus.*] Lucianus in Toxaride.

⁷ *Apud Syracusanos.*] Plutarchus in Dione ad finem.

Græci cufanos, tactis cereis ignitis jurabatur. ¹ Græcorum plerique per Rhadamanthum, ² Pythagoræi per quaternionem: siquidem hunc numerum ad animæ integritatem spectare dicunt: in his suere mens, scientia, opinio, & *Aphri.* sensus. ³ Aphri per viros insignes, qui virtutibus enituere: *Pœni.* ⁴ Pœni per patrios deos, fidem jurejurando sacrarunt. *Orpheus.* Orpheus autem, si quis divinam justitiam attestari vellet, per numina octo jurare permisit, Ignem, Aquam, Terram, Cælum, Lunam, Solem, Phanem, & Noctem. *Philosophi.* Philosophi per Socratem, tanquam numen sanctissimum, *Indi.* ⁵ Indi per aquam Sandaracinam, quæ apud magos è fonte manabat, maximum jusjurandum æstimarunt, ita ut dejerantes gravi & nexu & certissimo exitio tenerentur. ⁶ Neque omiserim Prienenfium spectantissimum juramentum, qui cum ad internecionem ad locum qui dicitur Quercus, cum

I Græcorum plerique per Rhadamanthum.] Nam vetus est Græcorum adagium Ραδουμάνθου ὄρκιος, id est, Rhadamanthi jusjurandum pro verissimo, apud Aristidem rhetorem in Pericle, de quo vide Erasimum Chiliadis secundæ centuriæ 9. cap. 3 r.

2 Pythagoræi per quaternionem.] Polybius lib. 3. historiarum. Lucianus in vitarum auctione post princip. & iterum in libello, cujus est titulus, Προ τοῦ quod inter salutandum verbo lapsus fuerit. Hunc quaternarium numerum vocant τετρακτὼν, ut ex eo carmine apparet, quod adducit Macrobius in primo commentario in Somnium Scipionis cap. 6.

Ὁὐ μὰ τὴν ἀνιέλῃα ψυχὰν ὁ θεὸς ἰδὼν τετρακτὼν.

Id est,

Non per eum à quo animæ est datus ille quaternio nostræ.

Existimant enim hunc numerum usque adeo ad animæ perfectionem pertinere, ut eum in arcanis venerentur. Pythagoras in Carminibus aureis Quaternionem factum animæ fontem vocat. Vide Erasimum loco supra proxime citato. *

COLERUS.

* Interpretem doctissimum Carminum aureorum Pythagoræ Hieroclem consule, ubi multa divinitus de numero quaternario disserit.

TIRAQUELLUS.

3 Aphri per viros insignes.] Herod. lib. 4. Nasamonibus hujus jusjuranditum tribuit.

4 Pœni per patrios deos.] Polybius d. libro 3. Historiarum, ubi ita dicit jurasse Carthaginenses in foedere ab eis facto cum Romanis.

5 Indi per aquam Sandaracinum.] Philostratus in vita Apollonii, cap. 3. sic scribit, Dicebatque Apollonius postmodum didicisse omnem, quæ sub puteo est terram Sandaracinam esse, aquam etiam ejusdem putei arcanam vim quandam habere arbitrabantur. Nec ex ea bibit aut haurit omnino quisquam. Putatur autem per omnem Indiam maximum esse jusjurandum, si quis per eam aquam juraverit.

6 Neque omiserim Prienenfium.] Plutarchus problem. cap. 133. & Zenodorus ex Aristotele in Politia Samiorum.

cum Mileſiis gravi bello decertaſſent, in eoque liberos & chara pignora amiſiſſent, ſi quid ſanctiore ſœdere vellent, per tenebras quæ apud Quercum, deſerabant. ¹ Sicut Au-
giliſ qui circa Cyrenem ſunt, ² & Naſamonibus, niſi per
manes defunctorum, quos veluti deos colebant, jurare fas
erat, illorum ſepulchra contingentes: ³ quod Ægyptiis
quoque in more fuit, ut per defunctos, quos in fictilibus
circa templa condiderant, maximum putarent juſſuran-
dum, contra cujus religionem venire non licebat. ⁴ Pœno-
rum mos traditur, ut aram & ſacra tangentes, ⁵ vel agnum
læva, dextra ſilicem tenentes, deos homineſque conte-
ſtentur, ut ſi illos ſciens falleret, ita ſe Jupiter feriret, quem-
admodum ipſe agnum percuteret. ⁶ Quinetiam vetus
Romanis inolevit mos, ut juraturi per Jovem, modo

Augili.
Naſa-
mones.

Ægypti.
Pœni.

Roma-
ni.

¹ Sicut Augiliſ.] Pomponius Mela lib. 1. cap. 8. ubi Cyrenaicam deſcribit. Plinius lib. 5. cap. 8. Solinus capite 44.

² Et Naſamonibus.] Herodotus l. 4. de his loquens, *Jurejurando*, inquit, ac divinatione tali utuntur per eos viros, qui juſtiſſimi atque optimi apud illos fuiſſe dicuntur, jurant, illorum ſepulchra tangentes.

³ Quod Ægyptiis.] Imo vero Æthiopibus, ex Strabone lib. 17. & Diodoro Siculo lib. 4. cap. 1. & ſupra diximus. Nihil enim tale de Ægyptiis reperitur.

⁴ Pœnorum mos.] Livius 3. Decad. libro 1. poſt princip. & Valerius Maximus libro 9. cap. 3. ubi de Hannibale loquitur. Sed alii quoque nonnulli id faciunt, ut colligi poteſt ex Cicerone in Oratione pro L. Flacco, *Ergo is, qui ſi aram tenens juraſſet nemo crederet, per epistolam quod volet, injuratus probabitur?* Hincque illud proverbium *μὴ χεῖρ ἄρα μὴ φίλος εἶμι*, id eſt, *uſque ad aram amicus ſum*. Vide Eraſmum Chiliad. 3. cent. 2. cap. 10. Meminit hujus Polybius lib. 3. & Cæſ. Antiquitat. l. 21. cap. 15.

⁵ Vel agnum læva.] Idem Livius

eodem illo libro, ſed alio loco: *Eaque ut rata ſcirent fore, agnum læva manu, dextra ſilicem retinens, ſi falleret, Jovem ceteroſque precatus deos, ita ſe mactarent, quemadmodum ipſe agnum mactaſſet: ſecundum precationem caput pecudis ſaxo eliſit.* Adde ſuperioribus Ptolemaum Ceraunicum in templo Joviſ ſumptis in manibus altaribus, contingentem ipſa ſimulachra & pulvinaria deorum, in auditis ultimisſque execrationibus adjuraſſe, ſe ſincera fide matrimonium ſororis petere, apud Juſtinum lib. 24. Et Eleorum juſſurandum fuiſſe per Solipolim eorum deum, ex Pauſania in Eliacis poſter. Et Eupolidem per amygdalum apud Athenarum lib. 2. cap. 10.

⁶ Quinetiam vetus Romanis.] Livius 1. Decad. lib. 1. Atque etiam per Cicerem ex Juvenale ſat. 14.

Falſus erat teſtis, vendet perjuriam ſuma

Exigua, Cereris tangens aramque pedemque.

Et per alios quoque ex Virgil. lib. 12. Æncidos,

Tango aras medioſque ignes, & numina teſtor.

Vide Macrobi. lib. 3. cap. 2.

ad deorum aras sacrificio perfectō, ignem, aram atque exta rangerent: modo super cæsishostiis jurarent: nonnunquam lapidem silicem tenentes, hæc ad verbum proferrent, Si sciens fallo, me Jupiter, salva urbe arceque, bonis ejiciat, uti ego lapidem hunc ejicio. Quibus enunciatis, lapidem manu emittebat: ideo per Jovem lapidem, solemnissimum sanctissimumque jusjurandum veteribus fuisse proditum est, illudque intentiori cura servari oportebat. ³ Quod quidem in fœderibus publicis solemnius præstabitur, ut fecialis, sumpto manibus lapide, pactis conventis stare promitteret, in hæc verba: Si recte ac sine dolo malo hoc fœdus, atque hoc jusjurandum facio dii mihi cuncta felicia præstent: sin aliter aut facio, aut cogito, cæteris omnibus salvis solus ego peream, uti lapis hic è manibus meis decideret. Post quam precationem, manu lapidem ejiciebat, cui juramento nullis opibus, nulloque nego-

Per
Jovem
lapi-
dem.

Fecia-
lium
jura-
mentū.

1 *Ad deorum aras.*] Ut patet ex iis quæ diximus in verbo, *Vel agnum l. x. v.*, in præced. præterea ex Juven. sat. 3.

— *Fures licet & Samothracum*

Et nostrorum aras. —

2 *Nonnunquam lapidem silicem.*] Festus Pompejus l. 10. statim post princ. Huc pertinet illud Ciceronis epist. fam. lib. 7. epist. 1. *Delitia vero tua mihi Æsopus ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. Is jurare cum cœpisset, vox eum defecit in loco illo, Si sciens fallo.* Et rursus epist. ejusdem lib. 13. *Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem jurare, cum scias iratum esse Jovem nemini posse?* Phavorinus apud Gellium lib. 1. cap. 21. *Jovem, inquit, lapidem, quod sanctissimum jusjurandum est habitum, paratus ego jurare.* Apulejus in libro de Deo Socratis, *Quid igitur jurahe? per Jovem lapidem, Romano vetustissimo ritu?* Huc quoque respicit quod scribitur in decretis canoniciis 22. q. 5. c. *ecce dico charitati vestrae, & qui per lapidem falsum jurat, perjurus est.* Ita enim legendum contendit Erasinus, non super lapidem, ut vul-

go legitur. Quanquam & paulo post in §. *Item objiciatur qui jurat.* Plutarch. in Sylla: *Is, inquit, Capitolium ascendens lapidemque manu tenens, juravit ei: deinde præsentem multitudinem imprecatus est, nisi amorem in illum (de L. Cinna loquitur) benevolentiamque servasset, non secus ex urbe extrudi ac lapis è manu: & lapidem abiecit in humum.*

3 *Quod quidem in fœderibus publicis.*] Polybius lib. 3. historiarum, loquens de fœdere Romanorum & Carthaginiensium in hæc verba, *Fecialis sumpto in manibus lapide, postquam de fœdere inter partes convenerat, hæc verba dixit, Si recte ac sine dolo malo hoc fœdus atque jusjurandum facio, dii mihi cuncta felicia præstent: sin aliter aut ago aut cogito, cæteris omnibus salvis, in propriis patriis, in propriis legibus, in propriis laribus, in propriis templis, in propriis sepulcris solus ego peream, ut hic lapis è manibus meis decideret. Nec pluraloquutus, manu lapidem dejiciebat.* Nota quod paulo ante dicit, Romanos in eo fœdere jurare per Martem & Enualium. Vide Cælium libro 21. cap. 5.

negocio contraire fas erat. Præter quæ frequens Romanis fuit iusjurandum per deos & deorum numina, 'perque terram, mare & sidera: ² sicut per deum Fidium, ^{Per} ^{denari} ^{Fidium.} ^{Per} ^{paren-} ^{tes.} ^{ex} ³ qui Sabinorum deus est, cujus ædes in Quirinali fuit. Per parentes vero præstari iusjurandum, illosque juramentis advocare, illiberalis sermo est habitus. ⁴ Præ ceteris autem

1 Per terram.] Vide supra ibi, Per terram, & Virgil. Æneid. 12.

Hæc eadem Ænea, terram, mare, sidera iuro,

Latoneque genus duplex, Ianumque bifrontem,

Vinique deum infernam & diris sacra-ria Ditis:

Æneas ad Didonem apud Virgil. libro 6.

Funeris heu tibi causa fui, per sidera iuro,

Per superos. —

2 Sicut per deum Fidium.] Plautus in Asinaria statim post princ.

Per divum Fidium queris. Jurato mihi:

Video necesse esse eloqui quicquid roget.

Et hoc iusjurandum idem esse dicunt, quod alii hoc uno vocabulo, composito tamen, Mediusfidius concipiunt. Nam Festus Pompejus lib. 11. Mediusfidius, inquit, compositum videtur, & significare Jovis filium, id est, Herculem, quod Jovem Græce Ἡὸς διὸς, & nos Jovem ac Fidium pro filio, quod sæpe antea pro l, litera d, utebantur. Quidam existimant iusjurandum esse per divi fidem, quidam per diurni temporis, id est, diei fidem. Hæc Festus. Alii sic exponunt, Mediusfidius, hoc est, per deum Fidium. Nam Fidius deus est, qui fidei præest. Hoc autem jurejurando usus est Cicero in Oratione pro Roscio Amerino. Cecinna ad ipsum Cicero-nem epistol. fam. lib. 6. epist. 7. Et Brutus ad eundem ejusdem operis libro 16. epist. 3. Plinius epist. lib. 4. epist. 3. *

COLERIUS.

* Glossarium; divus filius Διὸς Ἡὸς,

Ἡερκλῆς. Quod plane ad Festi sententiam Ceterum quemadmodum Græci jurantes μὰ, τὴν præponunt: ita Romani ME & E. ut Mecastor, Mehercules, Mediusfidius, Ejuno, Equirine, Ecere, Epol, Ecastor.

TIRAQUELLUS.

3 Qui Sabinorum Deus est.] Quod satis innuere videtur Varro libro primo aut aliorum computat 4. de lingua Latina. Et Ovid. lib. 6. Fast. de eo loquens,

Querebam, Nonas, Sanco, Fidione referrem,

An tibi Semipater. Tunc mihi Sancus ait:

Cuicunque ex illis dederis, ego munus habebo:

Nomina trina fero, sic voluere Cures.

Hunc igitur veteres donarunt æde Sabinæ,

Inque Quirinali constituere iugo.

4 Præ ceteris autem.] Per terram & cælum solere nonnunquam jurari, videri potest ex illis locis | D. Matthæi cap. 5. & D. Iacobi capite item 5. quibus vetatur jurari, per cælum, & eo loco Homeri. quem tibi afferemus infra, ubi de Styge aqua loquemur. Sed hic non possum prætermittere aliam jurisjurandi Romanorum formulam relatam à Livio 3. Decad. lib. 2. ubi de Scipione cui postea Africano agnomen fuit, loquens, Pergit, inquit, deinde ire sequentibus paucis in hospitium Metelli, & eum concilium ibi juvenum, de quibus allatum erat, invenisset: strito super capita consultantium gladio, ex mei animi sententia, inquit, iuro, ut ego rempubl. non deseram, neque alium civem Romanum deserere patiar. Si sciens fallo, tum me Jupiter Opt. Max. domum, familiam,

San-
ctissi-
mum
jusju-
randū
apud
Roma-
nos.
Persa-
litem
& ge-
nium
princi-
pis.

ex omni memoria sanctissimum jusjurandum apud Romanos visum est, ut jurans, terram tenens, cœlum deosque contestans, conceptis verbis se & caput suum, ac stirpem & familiam, bona & fortunas, quibusdam additis præcationibus devoveret. ¹ Post aliquot vero tempestates, per salutem ² & genium principis dejerare, longe præstantissimum jusjurandum haberi cœptum, cui nulla vi, nulloque imperio contraire fas erat. ³ Quod Tiberius Cæsar

miliam, remque meam pessimo letho afficias. In hæc verba L. Cæcili jures expofitulo, cæterique, qui adestis. Qui non juraverit, in se hunc gladium strictum esse sciat.

¹ Post aliquot tempestates per salutem.] Verum, & id priscis illis temporibus ita jurabatur, quando Ioseph, sanctissimus ille Patriarcha non semel per salutem Pharaonis juraverit, Geneseos cap. 42. *Per salutem Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater vester minimus, & paulo post, per salutem Pharaonis exploratores estis.* Sed & aliquando per salutem suam, scilicet jurantis. *l. qui per salutem. ff. de jurejur.* ubi dicitur ita jurare per æque esse ac si per Deum juraretur.

² Et genium Principis.] Vel testimonio Iurisperiti in *l. si duo patroni. §. ult. de jurejur.* & Tertulliani in *Apologetico*, cap. 28. 32 & 35. ex quo & illud Apuleji lib. 9. *Metam. contra commilitones, ibi, nec uspiam, illum deli. escere adjutantes, genium Principis contendebant.* Sed & interdum per genium, suum aut ejus cum quo loqueris, jurare mos fuit, ut videre licet ex Seneca ad Lucilium *l. 1. epist. 12. Jurat per genium meum se omnia facere, in nulla re cessare curam suam, sed illas vetulus esse.* Quin etiam per ipsum Cæsarem plebs Romana aliquando juravit, ut & videre potes apud Suetonium in Cæsare, cap. 85. in fin. *Plebs, inquit, apud eam longo tempore sacrificare, vota suscipere, controversas quasdam interposito per Cæsarem jurejurando distrahere perseveravit, & per principis venera-*

*tionem ex l. 2. C. de reb. cred. Et si per principis venerationem quodam calore fuerit pejeratum, inferri non placet. **

COLERUS.

* Tertall. lib. ad Scapulam: *Sic circa majestatem imperatoris infamamur: tamen nunquam Albiniani vel Nigriani, vel Casiani inveniri potuerunt Christiani. Sed iisdem ipsi, qui per Genios eorum in pridie usque juraverant, qui pro salute eorum hostias & fecerant & voraverant, &c.* Veget. lib. 2. cap. 5. Hoc juramentum per Principes videtur mihi incepisse sub Augusto. Horat.

Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.

Minutius Felix: *& est eis tutius, per Foris genium pejerare quam regis.* Tacitus lib. 1. *Annal.* Rubrio crimini dabatur violatum perjurio nomen Augusti. Erant autem res formulæ jurandi: per Genium, per Fortunam, per Salutem Principum.

TIRAQUELLUS.

³ Quod Tiberius Cæsar.] Suetonius in vita illius, cap. 26. Cornelius Tacitus lib. 1. *Nomen patris patriæ Tiberius à populo sapius ingestum, repudiavit: neque in acta sua juravit, quanquam consente Senatu, permisit.* Dion Romanæ historiæ lib. 57. *Ad eo popularis erat (inquit loquens de Tiberio) in omni re, ut neque præter consuetudinem quicquam fieri natali suo, neque per suam fortunam jurare cuiquam permisit: neque, si quis jurasset, ac perjurii reus ageretur, id persecutus est.*

¹ Quod

Cæsar de se præstari vetuit. Nam ne in acta sua jurarent, neve nomen suum testarentur, aut genium, obstinatissime restitit. ¹ Quod etiam de Nerone proditur, ut cum antea in acta principum jurarent magistratus, collegam suum Antistium in sua acta jurare inhibuerit. ² Cæjus Caligula maximum juramentum, nec pro concione, nec ad milites, nisi per nomen Drusillæ præstitit, cui plus nimio addictuserat. ³ Claudius vero per Augustum. Est quoque omnium sermone celebratum, & magnis eventis periculisque expiatum, quod in ⁴ ara Palicorum, lacu seu cratere religioso, brevi & profundo, semperque lurido, apud Siculos juramentum, præstabatur: ad quem multiplici scaturigine ebullientem, jurantes sponsione facta religiose accedebant: & qui caste & sine labe criminis jurasset, illæsus & validus abibat: qui vero contra religionem, jurisjurandi fidem abjurasset, reus criminis in lacu demersus, læsæ conscientię & pejerati numinis, morte pcenas dabat: in quorum templo fama fert, crateres quosdam incerta & cæca origine, igneos globos perpetim evomere, & ferventem aquam tetri odoris inde cæstare. ⁵ Quod Aristot-

C. Cæ-
ligula
jura-
mentū.
Clau-
dii.

Apud
Siculos
in ara
Palico-
rum.

¹ Quod etiam de Nerone.] Tacitus lib. 13. statim post princ. Claudii Nerone L. Antistio Coss. cum in acta principis jurarent magistratus in sua acta collegam Antistium jurare prohibuit, magnis patrum laudibus, ut juvenilis animus levissimè quoque verum gloria sublatus, majores continuaret.

² C. Caligula.] Sueton. in vita illius cap. 24. Sed & idem Caligula per salutem & fortunam sui equi (quem Pelicissimum, aut Incitatum nominabat) jurabat, eumque invitabat ad cœnam, eique bordem ex auro apponebat, fundebatque vinum in poculis aureis, seque eum consulens facturum pollicebatur: id quod fecisset omnino, si diutius vixisset. Auctor Dion lib. 59. & in vita illius.

³ Claudius vero per Augustum.] Sueton. in vita Claudii, cap. 11. Conversus, inquit, ad officia pietatis, jusju-

randum neque sanctius sibi, neque crebrius instituit, quam per Augustum.

⁴ In ara Palicorum.] Diodorus Siculus libro 11. non multo ante finem. Stephanus in lib. de Urbibus. Macrobius lib. 5. Saturnal. cap. 19. Quod si alia scire vis de hujusmodi Palicis, videris in libro 9. Æneid. ibi,

— Symethia circum

Flumina, pinguis ubi & placibilis ara
Palici.

Et Lucretium Placidum in l. 12. Thebaidos Statii, ibi,

— Immites Eusyridos aras

Odrisque famem stabuli, Siculosque li-
cebit

Exorare deos. —

⁵ Quod Aristoteles de fonte Acadi-
no.] Aristoteles in lib. de Mirabilibus
auscultationibus, quasi ad verbum, &
Stephanus ubi supra.

*Acadinus
fons.*

In Sardinia.

*Fons
juxta
Tyanam.
Fons in
Bithynia.*

Aristoteles de fonte Acadino memoriæ prodidit, qui juxta Palicos in Sicilia manat, in quo tabellas inscripto juramento, si recte juratum foret, supernatare, neque liquore perfundi asseverat: si perperam, protinus in profundum rapi, neque apparere ultra. ¹ Idem in Sardinia quasdam aquarum scaturigines facere, nam ubi perjurium erat, quicumque in eis immerfus, cæcitate admissum facinus luebat: qui vero integer ad jusjurandum accedebat, incolumi fama clarius cernebat. ² Juxta Tyanam quoque fons Iovi sacer, frigidus ebullire traditur, qui cum cæteris foret innoxius, perjuris solum pustulas liventes, & vomicas facit calamitosas. ³ Atque in Bithynia juxta Brieti templum fons cæremoniis sacer, manare ferventis naturæ, ubi perjuri velut urente flamma necabantur, ita ut magno malo perjurium lueretur. ⁴ Tenet opinio, in Arcadia apud

aquam

¹ Idem in Sardinia.] Solinus c. 10. ubi de Sardinia insula, in fin. sic inquit, Sed qui oculis medentur, & coarguendi valent furibus. Nam quisquis sacramento raptum negat, lumina aquis attrahat. Ubi perjurium non est, cernit clarius. Si perfidia abnuat, detegitur facinus cæcitate, & captus oculis, admissum tenebris fatetur. Rhennius in Dionysii periegesi sic inquit,

Sardinia postquam pelago circumflua tellus

Fontibus è liquidis præbet miracula mundo,

Quod sanant agros, pandunt, damnantque nefando

Perjuros furto, quos tacto lumine cæcant.

Irrigarent utinam hac tempestate terram omnem, ut terrore saltem poenæ, à tot mendaciis ac perjuriis homines abstinerent. Ex Sardois aquis non in elegans sumetur adagium, in furacem hominem, qui furtum etiam pejerando constanter negat.

² Juxta Tyanam.] Philostratus in vita Apollonii lib. 1. cap. 4. Est (inquit Græce quidem, sed hoc sensu) juxta Tyanam, aqua Jovi (ut perhibent)

sacrata, quam indigene extinguibilem vocant. Fons ejus frigidus sanè scatet: ebullit autem non secus, atque igne calefactus lebes. Hanc puris & juramenti fidem servantibus viris aspectu placidam & gustu dulcem esse perhibent: perjuris vero & infidis palam adversari. Epota namque oculos pedesque ac manus pejerantis invadit pustulis, ac vomica totum corpus inquinans: neque illic discedendi facultas datur: sed ibidem permanentes coram aqua ipsa suam deplorant calamitatem, palam quod pejerarunt profitentes. Similem fontem in Æthiopia esse scribit Diodorus cap. 5. ut quæ, inquit, pota in insaniam vertens cogat occulta errata palam sateri.

³ Atque in Bithynia.] Plinius l. 3 r. cap. 2. Amnis, inquit, Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc est, & templo & Deo nomen, cujus gurgite perjuri notantur pati velut flammam urcentem. Ex quo intelligis mendum esse in vocabulo Brieti.

⁴ Tenet opinio in Arcadia apud aquam Stygem.] Hæc ex Herodoto lib. 6. ubi loquitur de Cleomene Spartano Regi. Plinio lib. 2. cap. 103. & libro 3 r. cap. 2. & Seneca lib. 3. Naturalium

aquam Stygem (quæ è petra manabat præsentissimi vene-
ni) ad Nonacrim, idem jusjurandum præstari, sub insigni
documento spretæ religionis: namque in fraude & perfidia
dejerantium, extremi discriminis erat. ^{Styx in Arcadia.} Sicut subter-
raneus specus ad Corinthum, qui Palæmonis dicitur, à
nemine adiri fertur sine perjurii pœna memorabili. ^{Inspecu Palæmonis apud Corinthios.} Fuit-
que in usu apud Athenienses, ut jusjurandum quod publi-
ce in fœderibus præstabatur, postquam per senatum exhi-

turalium questionum. Virgil. lib. 6.
Æneid. ibi,

Cocyti stagna alta vides Stygiamque pa-
ludem,

Dii cuius jurare timent & fallere nu-
men.

Et lib. 9. ejusdem operis loquente de
Jove,

Dixerat, idque ratum Stygii per flumi-
na fratris,

Per pice torrentes atraque voragine vi-
pas

Annuat. —

Et Statio lib. 8.
— Et Styx perjuria dirum

Arguit. —

Et Aufonio in Monosyllabis versibus
deorum,

Quæque piat, diuim perjuria nocticolor
Styx.

Apulejo lib. 6. Metamorph. Diis et-
iam, ipsique Jovi formidabiles aquas
Stygias, vel fando comperisti? quodque
vos dejeratis per numina deorum, deos
per Stygis majestatem solere? Servio in
lib. 6. Æneid. ibi,

Bis Stygios innare lacus, bis nigra vi-
dere

Tartara. —

Et ante hos Homero lib. 2. Iliados in
Catalogo Græcorum,

Οἷος γὰρ δεινὸς Στυγὸς ὕδατος ἐστὶν ἀ-
ποπνέων.

Id est,

Juramenti enim gravis Stygis aqua est
fluxus.

Et lib. 5. Odyssæ,

Ἰσῶν νῦν τοῦδε γαῖα καὶ ἐξ οὗτος ὁ πῦρ ὅ-
τι περὶ δειν,

Tom. II.

Καὶ τὸ κατὰ ἑὸν ὄψον Στυγὸς ὕδατος ὅς τε
μῆγος.

Οἷος, δεινὸς τὰτος τοῦ πῖρος μανδραγό-
ρα.

Id est,

Sciat nunc hoc terra & celum lutum
desuper,

Et defluens Stygis aqua quod maxi-
mum

Jusjurandum gravissimumque est bea-
tis deis.

Ante omnes Orpheus tradit deos pe-
jerantes per Stygem, novem millibus
annorum puniri in Tartaro, quod ex
eo repetit Servius enarrans illud Vir-
gilius lib. 6. Æneidos,

Ipsa deum pœnas docuit, perque omnia
duxit.

I Sicut subterraneus locus ad Corin-
thum, qui Palæmonis dicitur.] Pausan.
in Corinthiacis, qui liber secundus
est, de Palæmonis æde loquens, sic
scribit, Simulacra in hoc sunt, Neptuni
& Lencethææ & ipsius Palæmonis. Est
& adificium aliud, Adylum appellant,
descensus in id subterraneus est. Ibi Pa-
læmanem occultatum esse perhibent. Qui-
cunque ibi pejeravit, sive Corinthius sit,
sive peregrinus, perjurii pœnas nulla ra-
tione effugere potest. *

COLERUS.

* Juramenti per stygias paludes
creberrima mentio est apud Ovidium.
Idem in Ibin vocat stygis aquam Im-
perjuratam.

TIRAQUELLUS.

2 Fuitque in usu apud Athenienses.]
Hæc ex Thucydidis lib, 5. sunt ad ver-
bum desumpta.

G

I Apud

Juramenta per quæstores, prætores, & belli duces, aliosq; confirmata. Samnites. Arcades. Græci. Viri per Herculem, scilicet vero per Castorem jurabant. Cere-

bitum erat, quo sanctius foret, quæstores, apud Argos vero, prætores confirmant: apud Mantineam, vates & belli Duces: in Elide autem, opifices & legum periti, ne quid repentino motu imperitæ multitudinis mutari, aut secus fieri dicique posset. Præ cæteris vero maximum vinculum juramenti apud Samnites vetusta religione fuisse traditum est, ut ara in medio constituta, ac cæsis victimis, omni aditu præsepto, jurans introducatur, & furiali carmine inter stragem victimarum dira execratione adstringatur. Qui etiam Arcadibus mos erat, inter cædes victimarum solemnem fidem & jusjurandum dare.² Græcis vero, libantes diis in ædibus sacris jurare, magnum vinculum juramenti existimatum est.³ Illud utique profuerit admonuisse, diu servatum apud Romanos, ut neque viri per Castorem, neque mulieres per Herculem, jusjurandum darent: per Pollucem vero utrique jurare non vetantur: sæpius tamen masculi per deos, mulieres per deas jurare usurparunt: licet⁴ Socrates apud Platonem per Iunonem jurasse legatur.⁵ Quodque qui Herculem aut Dionysium,⁶ vel deum Fidium juraturi sunt, sub divo

jurare,

¹ Apud Samnites. Liv. 1. Dec. 1. sc.

² Græcis vero. Vide Val. Max. 1. 2. cap. 5. in fin. ubi de Xenocrate loquitur, quærit Athenienses jurare non permiserunt.

³ Illud utique profuerit. Hæc usque ad versic. Sæpius tamen, sunt Gellii lib. 11. cap. 6. At Donatus in Andriam Terentii act. 3. sc. 2. Per castorem, inquit, & Pollucem ornatio sunt jurandi, apta scilicet. Nam ibi apud ipsum Terentium Lesbia scæmina sic locuta est,

Peracastor scilicet puer natus est Pamphilo.

Cæterum Apulejus 1. 4. Metamorph. introducit anum quandam non tam inscite quam eleganter jurantem per Herculem, his verbis, Bono animo esto, Hercules, nec sanis seminiorem, signum est terreare.

⁴ Licet Socrates apud Platonem. In Gorgia.

⁵ Quodque qui per Herculem, aut Dionysium. De his duobus Plutarchus problem. cap. 27. ubi rationem reddit: quia scilicet Herculem & Dionysium ferunt, non umbraticam vitam domi egisse: sed foris & sub dio semper vixisse. Vel illud potius per hanc rem occulte agitur, ne pueri infuscent dejerare. Hoc enim dum sub dio progrediuntur & in præputium, quasi de industria morantur efficit, & deliberandat spatium. Præterea proditum est Herculem in primis religiosum fuisse, & ad jusjurandum verecundissimum: quippe qui semel in omni vita juraverit, idque soli Phyleo Augei filio.

⁶ Vel Deum Fidium. Varro lib. 1. aut aliorum computatione 4. de lingua Latina. Fidius Deus est, qui fide præst,

jurare cogantur : sub tecto autem non decebat , quia cum obviam eundo periculis , laboribus maximis fuerint exerciti , in umbra & sub tecto , tanquam sub ignavo ocio illos appellare turpe erat . ¹ Fuit quoque literis proditum , pontifici maximo per deos jurare licuisse , per liberos vero non licuisse . ² Solus tamen flamen dialis juramentum praestare perpetua lege vetabatur : ³ ideo si quando in magistratu assumptus , per leges jurare tenebatur , alium qui vicem illius ageret , sufficere & ita in leges jurare cogeatur . ⁴ Subit tamen reputatio , idem apud Phryges servari , qui non modo nullo juramento adiguntur , sed nec alios ad dejerandum cogunt . ⁵ Ferunt vero Gallos ⁶ & Pœnos nulla religione jurisjurandi moveri , quin ubi visum fuerit , defæviant , nullo rapinis modo aut sævitæ præfinito . ⁷ Sicut Aphrodisium juramentum pro vano haberi veteres voluerunt :

Pontifex
Max.
Flamē
dialis
non jurabat.
Phryges non jurabant.
Gallie
& Pœnis
nulla
religio
jurisjurandi.

præst , & Foris fuisse filius creditus est.

¹ Fuitque literis proditum.] Servius libro 9. Æneid. eo loco supra citato , Per caput hoc juro per quod pater ante solebat.

Ex quo intelligitur per liberos hic dicendum esse , non per liberos.

² Solus tamen Flamen Dialis.] Livius 4. Decad. lib. 1. ad finem Plut. probl. cap. 43. ubi hujus rationem reddit. Gellius lib. 10. cap. 15. Festus Pompejus lib. 9.

³ Ideo & si quando.] Livius ubi supra.

⁴ Subit tamen recordatio idem apud Phryges.] Nicolaus ἀπὸ τῶν , & ex eo Stobæus cap. 42.

⁵ Ferunt vero Gallos.] Cæsar in belli Gallici lib. 6. & Livius 1. Decad lib. 5. tradunt eos religioni deditos , quod & alibi dictum est supra lib. 4. cap. 13.

⁶ Et Pœnos.] Livius 3. Decad. libro 1. post princ. Has tantas virtutes ingentia vitia æquabant : inhumana crudelitates , perfidia plusquam Punica , nihil veri , nihil sancti , nullus deum metus , nullum jusjurandum , nulla religio.

⁷ Sicut Aphrodisium juramentum.] Plato in Symposio & in Philebo apud Athenæum lib. 12. Procopius in ultima epistola ad Epiphanium. Et eo spectat Horatius libro Carminum 2. Ode 8.

Ridet hoc , inquam , Venus ipsa : rident Simples nymphae , serus & Cupido , Semper ardentes acuens sagittas Cote cruenta.

Et Tibullus lib. 3. eleg. ultima ,

— Perjuria ridet amantum

Jupiter & ventos irita ferre jubet . *

Et Ovidius lib. 1. de Arte amandi ,

Juppiter ex alto perjuria ridet amantum ,

Et jubet Æolios in freta ferre notos.

Et è Græcis Callimachus ,

Ἰμῶσιν , ἀλλὰ λείπεις θεατὲς ἐν ἔρωτι

Ὅρκους μὴ δύνειν οὐατ' ἐν ἀπανδρῶν.

Id est , ex versione Erasmi , qui priorem versum dicit mendo non carere ,

Juravit , verum vulgo dicunt , in amore

Quod juras , aures non penetrare deum .

COLERUS.

* Idem Tibul.

Per Venerem juro compositumque caput.

*Tene-
reum
jusju-
randū.*

luerunt: namque veteri adagio amantibus verum ludificare
permissum est. ¹ Fertur vero Dionysii tyranni verbum,
sicut pueros talis, ita juramentis homines frustrari oportere. ² Illud quoque notatum est, Euripidem ³ & Aristopha-

*Spar-
tani
perfi-
dixit.*

nem taxasse Spartanos, velut infidos damnososque, quibus
nec ara, nec fides, nec jusjurandum foret. Idque vero testi-
monio probari, ⁴ quod corrupto muneribus rege Aristocrate, bello contra Messenios, læsa fide jurisjurandi, primi

*Thessa-
li si-
des.*

Martiam virtutem venalem fecere. ⁵ Quod de Thessalis
quoque poëtæ tradunt, quibus ex fortuna pendet fides,
cum bello Peloponnesiaco fœdera & deos oblitī, in ipsa
acie ab Atheniensibus ad Lacedæmonios mutatis ordinibus
transfugerint. Quare Thessala fides, velut vana & fluxa,

Parthi.

in proverbium venit. ⁶ Parthis quoque fides nulla, nisi
quantum expedit, quibus utilitas semper est fide sanctior.

Idem

TIRAQUELLUS.

¹ Fertur vero Dionysii.] Plutarchus
in lib. 2. de Fortuna Alexandri. Sed
hoc ipsum Lyfandro tribuit idem au-
ctor in Apophthegmatis ipsius Lyfan-
dri. Alii Philippo Macedoni, ut tra-
dit Ælianus de Varia hist. lib. 7. c. 12.

² Illud quoque notatum est, Euripi-
dem.] Euripides Lacones, ut infidos
descripsit in Andromachia:

Εὐνοῖα Σπάρτης δόλια βελδοθήρια.

Id est,

Spartæ inhabitatores, dolosus Senatus.

³ Et Aristophanem.] Aristophanes
sic scribit,

Οἶπν' ἔτε βωμὸς, ἔτε πίσις, οὐδ' ὄρεος
μυθή.

Id est,

Quibus nec ara, nec fides, nec jusjuran-
dum manet.

Vide Calium lect. antiq. lib. 18. c. 5.
Sed & eorum ingenia aliud sentire,
aliud dicere tradit Herodotus lib. 9. Et
vide quæ de illis diximus supra lib. 4.
cap. 13.

⁴ Quod corrupto muneribus Rege A-
ristocrate.] Pausanias non semel lib. 4.
qui de Messenicis est.

⁵ Quod de Thessalis.] Proverbium
est apud Suidam Θεσσαλῶν σόρισμα,
id est, Thessalorum commentum, quod
natum ex alia historia dicit. Et de eo-
rum fide lubrica Euripides in Phœnif-
sis,

Καὶ πῶς νοήσας Εὐτεκλῆς τὸ Θεσσα-
λῶν

Εἰσάγασε τὸ σόρισμα ὁμιλίᾳ χθονός.

Id est,

At sentiens hoc Eteocles, mox Thessa-
lam

Adbibuit artem, gentis ob commer-
cium.

Idem alibi,

Πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ' ἀπιστοί, Θεσσα-
λοί.

Id est,

Multus quidem aderat, lubrica fide
Grex Thessalorum.

Vide Erasimum Chil. 1. cent. 3. capi-
te 10.

⁶ Parthis quoque.] Justinus lib. 41.
de Parthis loquens, inquit, in libidinem
proiecti, in cibum parci: fides dictis pro-
missisque nulla, nisi quatenus expedit.
Paulo ante, Ingenia, ait, genti tumida,
seditiosa, fraudulenta, procacia.

Idem

¹ Idem Aphris ² Syrisque. ³ Soli tamen Arabes Persæque *Aphri.*
fidem servare didicere. Tanti enim fidem fecere, ut hu- *Syr.*
manam societatem cum fide tolli crederent, contraque *Arabes.*
utilitatem fides illis semper antiquior fuit. ⁴ Uno tamen
exemplo proditur Amasis Persarum Dux labefactasse fi- *Persæ.*
dem, qui cum Barcæis super occultam fossam fœdus fe-
raret, id ratum fore juravit, quoad humus illa firma soli-
daque maneret: mox resecta fovea fœdus solvit, & jus-
jurandum rupit. ⁵ Præ cæteris traditur Zenocrati tanta fi- *Zeno-*
des habita, ut cum nullius injurati testimonium admittere- *cratis*
tur, soli Athenienses sine juramenti religione assensere, *fides.*
cumque injuratum, quod inveteratæ fidei esset, in fidem
atque officium admiscere.

¹ Idem Aphris.] Vide supra lib. 4.
cap. 13. Nam & Septimius Severus
Imperat. qui ipse Apher fuit, nec jus-
jurandum fallere dubitabat, si ita usus
posceret, teste Herodiano.

² Syrisque.] Vide & tu eodem l. 4.
cap. 13. Sed adde & Libyis ex Diodo-
ro Siculo lib. 4. cap. 4.

³ Soli tamen Arabes.] Herodotus
lib. 3.

⁴ Uno tamen exemplo proditur Ama-
sis.] Herodotus l. 4. non longe à fin.

⁵ Præ cæteris traditur Zenocrati.]
Cicero ad Atticum lib. 1. epist. 12. &
in Oratione pro Cornelio Balbo, ubi
tamen nomen ejus suppressit. Valerius
Maximus lib. 2. cap. 5. in fin. Et Laër-
tius in vita illius. Ex quibus intelliges
Zenocrati hic legendum esse. Vide Cæ-
lius Lest. antiquarum lib. 17. cap. 9.
nunc legendum sit Zenocrati. *

COLERUS.

* His omnibus adde Hieroclem ad
illud Pythagoræ ἡ ἀρετὴ ἐκείνη.

CAPUT XI.

*Quid sit exedra, quid menianum, de quibus apud Jurecon-
sultos mentio frequens, & quid embamma.*

Fuit in perpetua quæstione apud jurisperitos, qui inter
patronos caufarum longe præstantissimi habiti sunt, *l. si ve-*
quid exedra, & quid menianum esset: de quibus ¹ ab Ulpia- *ra. ff.*
titul.

no allega.

TIRAQUELLUS.

¹ Ab Ulpiano.] Libro 33. ad edi-
ctum l. si vero plures. §. interdum. ff. de
his qui de jec. vel effud. ubi ita scribitur,
Interdum tamen, quo sine captione et lo-
ris fiat, oportebit prætorum equitate mo-
tus potius dare actionem in eum, ex cu-

jus ex cubiculo vel exedra dejectum est: licet
plures in eodem cubiculo habitent. Hinc
quaerit hic noster Alexander quid ex-
edra sit, quod à nullo melius discere po-
tes quam à Vitruvio lib. 5. cap. 11.
cujus hæc verba sunt, Constituntur au-
tem in tribus porticibus exedrae spatiosæ,
habent-

Exe-
dra.Menia-
num.

no de his qui dejecerunt, mentio fit. Et cum homo quispian insigniter impudens, assereret fenestræ genus fuisse exedram, qualem in nostris ædibus hodie conspiciamus, idque improbissime contenderet: alii aliter censes, sedem esse putarunt, qua viri maturo ingenio, studio & bonis artibus dediti; uti solitavere, idque Ciceronis auctoritate significari, de natura deorum primo, ubi se in exedra sedentem disserere asseverat. Cumque hic verbi significatus longe ab Ulpiani mente diffideret, animadverti tandem, non sedem ab Ulpiano, sed cubiculum designari columnis fultum, & epistyliis pluribus, excisis spatiis, quibus prospectus in viam erat, aliquando sub dio, nonnunquam sub tecto: 'menianum vero dici, projectum protentumque spatium ultra ædes tignis porrectis, nullo munimento fultum ab imo, ambulandi prospiciendive causa, à Cajo Menio Crassi collega, unde nomen mutuavit, inventum. Cum enim Cajus Menius Catone & Flacco consulibus domum venderet, ut ibi basilica extrueretur, jus unius columnæ supra quam tectum projiceret, &

tigna

habentes sedes, in quibus Philosophi, Rhetores, reliquique qui studiis delectantur, sedentes disputare possint. Julius Pollux libro 1. cap. 4. tradit sessionem esse ubi viri confident. Vide tamen interim multa alia Ciceronis loca in id adducta à Budæo nostro in eam l. si vero plures.

[Menianum vero dici.] Menianum non scribitur in d. l. si vero plures, sed Medianum, ita scilicet, Quod si ex Mediano cœnaculi quid dejectum sit: verum est omnes teneri. Quam lectionem agnoscit Budæus, qui declarat quid Medianum sit. Et sic quoque legitur in Pandectis Florentinis. Quod autem ad Medianum spectat, usæ sunt leges nostræ alibi, scilicet, in l. 2. §. cum quidam ff. ne quid in loco publ. & in l. malum ff. de verborum signif. & in l. Meniana. C. de ædif. privat. Vitruvius l. 5. cap. 1. Valerius Maximus lib. 9. c. 12. ubi de C. Licinio. & Suetonius in Ca-

ligula cap. 18. in fin. Plinius lib. 34. cap. . Quid autem id sit & unde dicatur, scies ex Nonio Marcello, & Festo Pompejo libro 11. Divus Hieronymus, in interpretatione Psalmorum, enatrans illud ex Psalmo 101. *Factus sum sicut passer solitarius in tecto*: quid Meniana sint aperte declarat. Cujus verba sunt hæc, *Palestina & Ægypto, ubi vel scripti sunt divini libri, vel interpretati, non habent in tectis culmina, sed domata: quæ Romæ vel solaria, vel Meniana vocant, id est, plana tecta, quæ transversis trabibus sustentantur.* *

COLERUS.

* Isidorus qui meminit Menianorum Glossarium: *Menianum ἐξώσπρ.* Et, *ἐξώσπρ.*, Menianum, Projectio, Projectus. Vocatur etiam ἐκθῆπρ. Et Latini aggerundam vocant. Adde & ff. de præd. Rust. Sed ἐξώσπρ. dici puto ἐκθῆπρ. quod est, *expellere & projicere.*

tigna immitteret, sibi exceptit, quo superiora latius pat-
rent, & posterius prospectarent: cujus generis ædificia, in-
de meniana dicta, hodieque id nomen obtinuit: ' idque à
Labeone de privatis ædificiis aptissime notari, cujus verba
fuere: Projecta sunt ea, quæ ita provehuntur, ut nun-
quam conqueſcant: ejusmodi sunt meniana & subgrundia:
Iterum quærebatur, quid eſſet ^{Em-}embamma, de quo ab ^{bam-}Ulpiano de vino & oleo legato, an aceto deceat annume- ^{ma.}
rari, eleganter quæritur. Cumque in verbi ſignificatu ſo- ^{l. ſi}
liciti eſſent, neque id aſſequi viderentur poſſe, nos em- ^{quis}
bamma cenſuimus contritos ſapores dici, acido vino infu- ^{vinum}
ſos, aſperrimi guſtus, ad aciuendum excitandumque ſto- ^{ſ. ſi a-}
machum, à verbo *ἐμβάπλω* quod eſt intingo, ſeu (ut putant ^{acetum}
alii) acetum coagulatum, quod vino dilutum aut aqua, ^{ff. de}
aceti ſaporem facit. Eſt igitur Ulpiani opinio, aceto lega- ^{trit.}
to, embamma perinde legato accedere, ſicut acetum, ^{vine &}
quoniam ejusdem ſaporis & naturæ ſunt. Verba vero Ul- ^{oleo}
piani de vino legato, hæc fuere: Si acetum quis legaverit, ^{lega.}
non continebitur legato acetum, quod vini numero fuit:
embamma vero continebitur, quia aceti numero fuit.

TIRAQUELLUS.

1 *Idque à Labeone.*] Citato à Labe-
lono in d. l. *malum. ff. de verbor. ſigni-*
ficat.

2 *Embamma, de quo ab Ulpiano.*] In
l. *ſi qui vinum. §. acetum. ff. de trit. vi-*

no & oleo leg. & de hoc quoque Colu-
mella lib. 12. cap. 55. & Marcellus
medicus cap. 20. & cap. 30. & dixi-
mus in Commentariis Nobilitatis ca-
pite 31. numero 288. *inter medica-*
menta.

CAPUT XII.

*Quot virgines Vestales, quæve illarum disciplina & institutio
fuerit, quæve afficiatur pœna incesti damnata.*

QUI de Vestalibus virginibus memoriam reliquere,
illas ¹ à Numa Pompilio primum lectas fuiſſe autu-
mant, ^{Vesta-}
^{les à}
^{Numa}
^{insti-}
^{tuta.}

TIRAQUELLUS.

1 *Numa Pompilio.*] Plutarchus in | Gellius lib. 21. c. 12. Pompon. Lætus
vita illius. Livius 1. Decad. libro 1. | lib. de ſacrificiis c. 6.

Virgines in Minervæ templo.

Lychnus Athenis.

Ignis pervigil apud Delphos, Persas,

mant, quod sacerdotium, cum Alba oriundum esset idem Numa inde translato sacro, Romam advocavit: utque Vestæ antistites assidue forent, præcipua virginitate & aliis cæremoniis sanctas fecit. Cujus instar sacri, ¹ in Poliadis Minervæ templo multa religione inclyto, in Attica fuisse legimus, in quo virgines assidue degere, & lychnum inextincti luminis, ac Palladium existere, multorum opinio fuit. ² Lychnum quoque in arce Athenis Minervæ consecratum ferunt, quem semel oleo repletum, assidue lumini alimenta sufficere ad insequentis anni eundem diem, prodiderunt. Ignem quoque pervigilem ³ apud Delphos custodiri à mulieribus quæ matrimonio solutæ erant, invenimus: ⁴ ubi si quando extinguebatur, ex Solis flamma peregrinum ignem elici oportebat. ⁵ Persæ quoque ignem habent pervigilem, sicut Chal-

¹ In Poliadis Minervæ templo.] Strabo lib. 9. *Urbs ipsa, inquit, saxum est in plano quaquaversum habitato, quo in saxo vetustum Minervæ templum Poliadis surgit, in quo lucis inextinctæ lychnus est, & virginum domus, quam Ictinus condidit, ubi Palladium est ex ebore perfectum, opus Phydie.*

² Lychnum in arce Athenis Minervæ.] Plutarchus in vita Numæ, & Problema c. 75.

³ Apud Delphos.] Plutarch. in vita Numæ: ubi tamen, quantum ad id, de Delphis non loquitur: sed de Græcia, ubi perpetuus servatur ignis, ut Pythiæ & Athenis: nisi per Pythiam Delphos intelligo, quod magis credo & sequentia declarant.

⁴ Ubi si quando extinguebatur.] Plutarchus in d. loco. Festus Pompejus libro 9. ubi declarat quo modo id fieret, *Ignis Vestæ, inquit, si quando interstinctus esset, Virgines verberibus afficiebantur à Pontifice, quibus mos erat tabulam felicitatis materis tandiu te. ebrare, quousque exceptum ignem ex libro anco virgo in ademferret.* * Servius autem libro 4. *Æneidos ibi,*

— *Vigilemque sacraverat ignem Excubias dictum æternas.*

Definitio est æterni ignis. Quid est ignis pervigil? excubias decorum: nec vacat ratione, ut in aliquibus templis sit ignis pervigil: nam potestates, aut terrene sunt, aut æreæ, aut æthereæ: sed quia æther ignis, ideo in ætherearum potestatum templis ignis est, ut reddatur eis imago sui elementi. Est autem in templo Jovis, qui æther est, & Minervæ quæ supra ætherem est. Unde de patris capite procreata esse dicitur.

COLERUS.

* Adde Livium lib. 28. Tertullianus lib. de pœnitent. *Quid illum thesaurum ignis æterni æstimamus, cum sumariola quædam ejus tales ictus flammarum suscitent.* Simplicius libro 3. de Cœlo: *ἡ δὲ ἑστία ἢ πῦρ ἐν ἑστίᾳ, δεύτερον τῶν ἑστίων ὡς τρίτον ἐν τῷ αἰθέρι περὶ τὸ πῦρ.*

TIRAQUELLUS.

⁵ Persæ quoque.] Strabo libro 15. non multo ante fin. *Præcipue, inquit, (cum de Persarum sacrificiis loquitur) igni & aquæ sacrificant, igni arida ligna imponentes, adempto cortice & armina superin-*

Chaldaei, Medi & Assyrii ut deorum maximum, illique velut sacro numini hostias mactare, & sacra facere, atque ex illo eventa rerum interpretari assueverant: ² apud quos Dianæ Ecbatanæ templum fuit, quam Anatin vocant, ³ In Britannia quoque Minervæ numen colitur, in cuius templo perpetui ignes nunquam canescere in favillas, sed in faxeos globos verti ferebantur. ⁴ Hæ autem virgines in templo Vestæ, quod forma circulari fuit, inter Capitolium & Palatium morabantur assidue, ⁵ ad quod ingredi interdum vetabatur nemo: sub noctem vero, adire, præ pudore, masculo non licebat, fœminæ vero fas erat. ⁶ In quo nulla Vestæ effigies aut simulacrum deæ

*Chal-
deos,
Medos
& As-
syrios.
Dianæ
Echa-
tanæ
sacer-
dotes.
Bri-
tanni.
Vestæ
les in
templo
vestæ.
Vestæ
nulla
effi-
gies.*

superinjecta, deinde infuso oleo succendunt, non inspirantes, sed ventilantes. Quod si quis inspiravit, aut mortuum quicquam cœnumque in ignem immiserit, morte plectitur. Q. Curtius lib. 4. Procopius lib. 2. belli Persici. Pausanias Eliacorum priore lib. ad fin. de igne loquens, quem Magi suis præstigiis ex cinere miraculose eliciunt, sic inquit, Sunt enim Lydis templa, qui Persici cognomine vocantur, urbes Hiero, Casarea & Hypææ. In templo utriusque urbis amplissimo cellæ cum aris, super his cinis aliolongo colore à vulgari cinere. Huc ingressus Magus, ubi focolignis impositis, tiara caput velavit, implorat cognomen Dei, quicumque ille sit: Ex libro enim carmen recitat barbaricum, lingua plane ignota Grecis. ubi peroravit, sponte sua è lignis, nullo igne admoto, purissima emicat flamma.

¹ *Et Assyrii.]* Adde & Judæos ex Levitico cap. 6. Ubi ignis semper in altari ardebat, quem nutriebat sacerdos subjiciens ligna mane per singulos dies, & imposito holocausto desuper adolebat adipēs pacificorum. Ignis erat iste perpetuus, qui nunquam deficiebat in altari. & Lybes ex Servio ut supra. Et Lacedæmonios quoque, qui cum expeditionem parant in exter-

nam regionem, *πυροσκόπος*, id est, ignifer ignem ab ara Jovis *ἀγνιππος*, id est, Ducis accensum apud Regem extinctum servat. Apud Nicolaum *ἱερὸν*, & ab eo Stobæus Collectaneorum cap. 42.

² *Apud quos.]* Scilicet Persas, ex Plutarcho in vita Artaxerxis.

³ *In Britannia.]* Solinus cap. 35. in fin. *Quibus fontibus,* inquit, *præsul est Minervæ numen, in cuius æde perpetui ignes nunquam canescunt in favillas: sed ubi cinis contabuit, vertitur in globos faxeos.*

⁴ *Hæ autem virgines.]* Ad Romanos redit, Idque est ex Plutarcho in Numa, & Festo Pompejo lib. 16.

⁵ *Ad quod ingredi interdum.]* Dionysius Halicarnassæus lib. 2. *Virgines,* inquit, *quæ deæ sacris operabantur, quatuor erant ab initio & jus optandi eas penes Reges esse Numa voluit: postea tamē, propter sacrificiorum multitudinem, ad senarium numerum auctæ, in eo hodieque permanent, degentes in deæ sano: à cuius aditu nemo arcetur interdum: sed pernoctare intus fas est viro minime.*

⁶ *In quo nulla Vestæ effigies.]* Ovid. lib. 6. Fastorum.

Nec tu aliud Vestam quam vicam intellige flammam,

In Par-
carum
Cereris
& Pro-
serpinæ
adibus
nulla
simu-
lakra.
In Ve-
stæ tem-
plo se-
natum
cogi
non li-
cebat.

cui immolarent visebatur, quia Vestam nihil aliud quam animum & divinum putarunt ignem, quæ divina mens animo concipitur, oculis non videtur. ¹ Sicut Corinthi ædes Parcarum, Cereris & Proserpinæ, nulla habere simulacra dicuntur. ² Tametsi Vestam, virginis ore tympanum gestantis quod ventos contineat, nonnulli effinxere: ³ cujus aditum ex fonte Camænarum Vestæ consecrato, ex Numæ legibus, vestales spargere assuerant. ⁴ Quod quidem minime inauguratum fuit, nequando in eo senatus cogeretur: ideo non esse templum aliqui existimarunt: licet in atrio Vestæ quod à templo se junctum erat quandoque haberi senatum videamus. Quibus virginibus, ne sacra intermitterent, ⁵ stipendium de publico statuit. Eas enim qua-

*Nataque de flamma corpora nulla
vides.*

*Jure igitur virgo est, quæ semina nulla
remittit.*

*Nec capit, & comites virginitatis
amat.*

*Esse diu stultus Vestæ simulachra pu-
tavi,*

*Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inextinctus templo celatur in
illo,*

*Effigiem nullam Vesta nec ignis ha-
bent,*

Verum apud Athenienses proxime Prytaneum (in quo Solonis leges perscriptæ asservabantur) posita erant Pacis & Vestæ signa ut tradit Pausan. l. 1. idem lib. 2. scribit, *Iam qui in Vestæ apud Hermiones, transferint, ibi signum nullum vident, unica ara est, & super eam sacra Vestæ faciunt.*

¹ Sicut Corinthi.] Pausanias lib. 2. de Corinthi loquens, *In Parcarum, inquit, Cereris & Proserpinæ ade signa aperta non sunt.*

² Tametsi Vestam.] Id ex hoc auctore refert Lilius Gyraldus lib. 4. de Diis Gentium, ut & Cælius antiquar. Lect. lib. 15. c. 14.

³ Cujus aditum ex fonte Camænarum.] Plutarch. in Numa. Præterea, inquit, opus esse, Camænis eum locum &

quæ circum locum prata sunt, sacrare, quæ frequenter ad suum congressum veniant, Fontem vero qui locum rigat, sacrum virginibus Vestalibus constituere, quo inde aquam quotidie sumentes inundant, atque aspersionem templi adytum.

⁴ Quod quidem minime inauguratum fuit.] Hæc usque ad versic, Quibus Virginibus. sunt Servii in 7. lib. Æn. ibi,

— Delectos ordine ab omni

Centum oratores augusta ad mœnia
Regis

Ire jubet. —

Augusta, inquit, augurio consecrata. Hinc paulo post, *Testum augustum ingens.* & nisi in augusto loco, Senatus consilium habere non poterat: unde templum Vestæ non fuit augurio consecratum, ne illuc conveniret Senatus, ubi virginibus erant. Nam hæc fuerat Numa Pompilii. Ad atrium autem Vestæ conveniebat, quod à templo remotum fuerat. Quod & nos, ni fallor, alibi recensuimus.

⁵ Stipendium de publico statuit.] Scilicet Numa, ut Livius 1. Decad. lib. 1. de Numa loquens sic scribit. *Virginibusque Vestæ legit: Alba oriundum sacerdotium & genti conditoris haud alienum. His, ut assidue templi antistites essent, stipendium de publico statuit: virginitate, aliisque caeremoniis venerabiles ac sanctas fecit.*

quatuor à principio fuisse tradunt. ¹ quarum nomina Ge- *Qua-*
gamia & Beremia, deinde Gamilia & Tarpeja, primum *tuor*
à Numa initiatæ, & post Numam à regibus ad sacerdotium *pri-*
addictæ. ² Lapsis inde temporibus, quum populus in sex *mum*
partes divisus foret, ut pro eo sua quisque parte ministram *Festa-*
haberet sacrorum, duas additas fuisse ferunt, donec aucto *les, de-*
& propagato imperio, collegium Vestalium ³ ad vigena- *inde*
rium numerum constitutum fuit: quibus quæ præsidebat, *fix,*
⁴ dicebatur maxima. ⁵ Has ergo arbitrio decretoque pon- *tandē*
tificis max. ⁶ ingenuas, & libero patre genitas & nolen- *viginti.*
tes & ab invitis ad sacerdotium cogi compertum est, cas
præcipue, quibus summa integritas, pudor & virtus foret,
nisi flaminis, pontificis, auguris, aut quindecimviri sacris
faciundis, tubicinisve sacrorum vel septemviri epulorum,
aut

¹ *Quarum nomina.*] Plutarchus in
Numa, qui tamen has nominat Geg-
niam & Bereniam, deinde Camiliam &
Tarpejam.

² *Lapsis inde temporibus.*] Diony-
sius Halicarnassæus libro 3. Suetonius
in Augusto, cap. 31. & 101. Festus
Pompejus lib. 17. ad finem sic scribit,
Sex Festa Sacerdotes constituta erant, ut
populus pro sua quisque parte haberet mi-
nistrum sacrorum: quia civitas Romana
in sex erat distributa partes. In primos
secundosque Titienfes, Ramnes & Luce-
res. Plutarch. ubi supra scribit Numam
quatuor tantum instituisse: postea Ser-
vium Tullium duas addidisse: qui nu-
merus senarius servatus est.

³ *Ad vigenarium numerum.*] Ne-
scio ubi id Alexander acceperit, cum
Dionysius & Plutarchus in dictis locis
dicant illum numerum sex Vestalium
ad sua usque tempora durasse: Sed pu-
to Alexandrum ex eo deceptum fuisse
quod de Vestalibus scribit Gellius l. 1.
cap. 12. in hæc verba, *Sed Papiam le-*
gem invenimus, qua cavetur, ut Pontifi-
cis Max. arbitrato virgines e populo vi-
ginti legantur, sortitioque in concione ex
eo numero fiat.

⁴ *Dicebatur maxima.*] Sueton. in

Domitiano, cap. 8. *Mox Corneliam*
virginem maximam, absolutam olim, de-
hinc longo intervallo repetitam, atque con-
victam desidi imperavit. Virgo maxi-
ma, (ut inquit Beroaldus Suetonii in-
terpres) dicitur præfecta & princeps
reli quarum virginum Vestalium, qua-
lis hodie Abbatisa nuncupatur. *

COLERUS.

* Sicut Maximus Flamen, Maxi-
mus Prætor, Maximus Curio, Maxi-
mus Pontifex, &c. Hujus autem Ma-
ximæ Plinius quoque meminit in Epi-
stolis. Et in antiquis marmoribus:
COSIÆ CLAUDIÆ V. V. MAXI-
MÆ ET I. L. P. LIIÆ V. V. MAXIMÆ,
id est, Virgini Vestali.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Has ergo.*] Hæc omnia usque ad
versic. *Quibus quidem.* sunt Gellii au-
ctōrate Labconis Antistii & Capito-
nis Atteji lib. Noctium Atticarum 1.
cap. 12.

MERCERUS.

⁶ *Ingenuas.*] Id certe locum ha-
buit usque ad Augustum. Qui ut est
apud Dionem, lib. 55. permittit virgi-
nibus Libertinis, ut capi possent in
Vestales. Id autem Augustus tulisse
dicitur, anno 758.

aut salii filia foret, horum enim filias, invitas & detrectantes ad sacerdotium cogi non posse, neque cujus pater tres aut supra filios non haberet: neque illam, cujus soror Vestalis fuisset capta, pontificum decreto cavebatur: neque illas, quarum mater cum viro dissidium fecisset, neque in eodem conjugio maneret. Quarum si qua mortem oppeteret, in demortuæ locum aliam capi oportebat: sed nec minor sex, neque decem annis major capi poterat, quæve patrima & matrima non esset, neque ea quæ aliquo oris aut sensus vitio laboraret. Quæ dum capitur à pontifice max. non suo nomine, sed amata appellatur, omen veteris denominationis sequuti. siquidem quæ prima Vestalis capta fuit, hoc nomine fertur nuncupata. Quibus quidem ad sacerdotium admissis, assidua insidens cura inerat 'ignis sacri & æterni, qui² in penetralibus Vestæ³ in fictilibus vasculis servabatur quasi cælestis arcani custodiam & curam fidelem per vices agere, ignemque servare. Quibus propter sanctitatem & continuam virginitatem tantus est honos habitus, ut velut sacrosanctæ, ⁴ ab omni virorum contagio intactæ forent, adver-

TIRAQUELLUS.

1 *Ignis sacri & æterni.*] Sic enim eum appellat Virgilius libro 2. Æneid. *Æternumque adytis effert penetralibus ignem.*

Et Livius 1. Decad. lib. 5. *Quid de æternis Vestæ ignibus, signoque, quod imperii pignus custodia ejus templi tenetur, loquar?* & 3. Decad. lib. 6. *Vestæ ædem petitam & æternos ignes.* Inextinctum autem vocat Ovidius lib. 6. Fastorum, quo loco citavimus supra ibi, *In quo multa Vestæ.* Perpetuum plurimi dicunt, ut Plutarch. in Numa, &c.

2 *In penetralibus.*] Ex Virgilio ubi nuper citavimus.

3 *In fictilibus vasis.*] Servius in illud Virgilii Æneid. 11.

— *Consiliis habitus non futilis auctor.* De vase fictili loquens sic scribit, *non futilis auctor, id est, non inanis.* Nam futilis quoddam est vas lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris Vestæ: quia

aqua ad sacra hausta in terra non ponitur: quod si fiat, piaculum est. unde & excogitatum vas est, quod stare non posset: sed positum statim effunderetur: inde & homo commissus non retinens, Futilis dicitur: contra non futilis, bonus in consiliis, non inanis.

4 *Ab omni virorum contagio.*] Ut quæ perpetuam castitatem servabant. ut scribit Plutarchus in Numa. Nam quæ virginitatem prodiderat, viva ad portam, quam Collinam vocant, deducebatur. L. Florus in Numa, sic scribit, *In primis focum Vestæ virginibus colendum dedit, ut ad simulacrum cælestium siderum, custos imperii flamma vigilaret.* Ignis porro inextincti custodes virgines erant, ut puram & incorruptam ignis substantiam inviolatis item integrisque corporibus, illis commendarent: sive quod sterile ac infecundum esset, scite virginitati adjungerent. Cælius lib. 15. cap. 14.

¹ adversusque eas, aut decreta iussusque earum, nulli magistratui intercedendi facultas erat. ² Quibus hoc etiam tributum est, ut licet essent sub patris jure, postquam ad sacerdotium adscitæ sunt, sui juris effectis, testandi manumittendique etiam sine curatore libera facultas foret. ³ Ipsæ tamen intestati hereditatem adire, aut bonis succedere, vel ipsis intestatis heredes aliqui esse nequibant, quod veteri scito apud Labeonem cavebatur. ⁴ Cumque soli Theratiae vestali, privilegio honoris, jus testimonii dicendi à populo datum esset, hinc effici cogique potest, ⁵ reliquas testimonii ferendi jus non habere. ⁶ eas tamen quum testimonium dicebant, iudicio & foro adesse oportebat. ⁷ Tum si qua dissidia & similitudines, vel aliquæ exortæ offensiones fuissent, aut seditio intestina coorta inter cives, ut vestalibus intercedentibus & deprecatricibus, & quasi internuntiis,

*Theratiæ vestalis
jus ferendi
testimonii.*

¹ *Adversusque eas.*] Suetonius in Tiberio, cap. 2. Etiam virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, ascenso simul curru usque in Capitolium profecta est, ne vetare, aut intercedere suis cuiquam Tribunorum esset.

² *Quibus hoc etiam tributum.*] Plutarchus in Numæ, & Gellius libro 1. cap. 12.

³ *Ipsæ tamen.*] Gellius ubi supra, ipsius Labeonis auctoritate.

⁴ *Cumque soli Theratiæ.*] Plutarch. hanc Targuiniam vocat in Valerio Publicola, Gellius lib. 6. cap. 7. Terratiam. & diximus in nostris legibus Connubial. parte 9. num. 77. incip. sed nec ex vetustis, in postrema editione.

⁵ *Reliquas ferendi testimonii jus non habere.*] Quod & ipsum placuit Harmenopulo lib. 1. cap. 6. ejus operis, cui titulum *περὶ τῶν νόμων* nuncupant. Cujus verba attulimus in dictis legibus Connubialibus, ubi supra, quæ omnino vide.

⁶ *Eas tamen cum testimonium dicebant.*] Cornel. Celsus lib. 2. Cæterum Urgularia potentia adeo nimia civitati erat, ut testis in causa quadam quæ apud

Senatum tractabatur, venire dedignaretur, missus est Prætor, qui domi interrogaret: cum virgines Vestales in foro & iudicio audiri, quoties testimonium dicerent, vetus mos fuerit. Cujus etiam mentionem fecimus in illis ll. Connubial. parte 10. num. 33. incip. Facit item.

⁷ *Tum si qua dissidia.*] Nam & Vestales conciliarunt Julium Cæsarem Syllæ illi infenso apud Sueton. in vita Cæsaris, cap. 1. Messalina autem tentavit à Claudio Imperatore, ab Hostia redeunte ad ipsius ultionem, veniam impetrare sui flagitii per Vibidiam virginem Vestalium vetustissimam, ut Claudii aures adiret, & clementiam expeteret, apud Corn. Tacit. lib. 11. & Vitellius apud eundem lib. 9. Hinc ait Cicero in dissuasiōe legis Agrariæ 2. Si quid deliquero, nullæ sunt virgines, quæ me à vobis deprecantur. quamvis vulgo legatur imagines. *

C O L E R U S.

* Summa semper auctoritas deprecandi, tam apud homines quam apud deos fuit penes Virgines Vestales. Sueton. in Tiberio c. 2. Vitellio c. 16. August, 101,

*Alia
vesta-
lium
mun-
era.*

*Tri-
ginta
annorum
castitas
vesta-
libus
præ-
scripta.*

ciis, pacis fœdera inirentur, illarum curæ mandabatur: hisque mediis & procurantibus, offensarum culparumque venia impetrabatur. ¹ Testamenta quoque. & quæ secretionis consilii erant, quæve quis celari, & in abdito esse, & suo tempore in lucem promi volebat, apud illas deponerantur, ut in fideli custodia essent. ² Quibus, postquam in sacerdotium adscitæ fuerunt, triginta annorum castitas præscripta fuit. primo enim decennio quæ ad cultum & arcanas cæremonias, ritusque sacrorum spectarent, quæve vetustissimis carminibus & monumentis prodita erant, ediscebant: secundo vero, quæ didicere, opere complere & efficere: tertio autem decennio, sacra & instituta, ritusque & cæremonias quas didicissent, alias edocere oportebat. Tum demum exacto circulo annorum triginta, velut emeritis stipendiis, liberum erat vel sacerdotio solvi, & aliam vitam nancisci, vel si volet, alii nubere, & filios educere, aut sacrorum curam gerere, & eodem cultu ornatumque esse non vetabantur: ³ Tantæque dignationis fuere, ut si

TIRAQUELLUS.

¹ *Testamenta quoque.*] Sueton. in Cæsare, c. 83. & in Augusto cap. omnium postremo. & Corn. Tacit lib. 1. ubi de testamento ipsius Augusti loquitur. & Plutarchus in Antonio, ubi testamenti ipsius meminit.*

COLERUS.

* Ulpianus l. 3. de tab. exhibend. *Si custodiam testamenti*, inquit, *aditus suscepit.* quibus verbis ostendit Ulpianus testamentum in æde sacra deponi solere.

TIRAQUELLUS.

² *Quibus postquam in sacerdotum.*] Hæc usque ad versic. *Tantaque dignationis*, sunt Dionysii Halicarnassæi l. 2. Plutarchi in Numa, & in lib. *Num senigerenda respub.* Hincque etiam illud Prudentii lib. 2. in Synmachum,

Tandem virgineam fastidit Vesta senectam.

³ *Tum thalamis habilis timuit vigor, irata nullas*

*Fecundavit amor materno viscera par-
tu,*

*Nubit anus veterana sacro perfuncta
labore,*

*Desertisque focis, quibus est simulata
juventus,*

*Transfert emeritas ad fulcra jugalia
rugas,*

*Discit & in gelido noræ nupta tepe-
re lecto.*

Dicunt tamen Dionysius & Plutarchus id paucas fecisse, sed parum lato vitæ exitu & ominoso apud cæteras, ita ut libenter posthac virgines ævum exigent in dæx contubernio.*

COLERUS.

* Tertullianus ad uxorem lib. 2. *Roma quidem, quæ ignis illius inextinguibilis imaginem tractant, auspicia pœna suæ cum ipso Dracone curantes, de virginitate consentur.* Seneca lib. 1. de Benefic. cap. 3.

TIRAQUELLUS.

³ *Tantaque dignationis.*] Plutarchus in Numa,

ut si extra atrium Vestæ prodire vellet, nisi præcedentibus fascibus ob honorem sacerdotii, foras exire non liceret. *Honor*
 2 Tum si vi morbi aut necessitate, templo excedebant, *vesta-*
 quo venerationis plus inesset, matronas & grandes natu *libus*
 matres, insignes morum verecundia & probitate, quæ *exhibi-*
 eas comitarentur & custodirent, adhibebant: 3 cui ad *bitus.*
 omnem occursum etiam consules prætoresque de via de-
 cedebant. 4 Quod si dum foras vadunt, ad capitale quis-
 quam supplicium traheretur, si obviam fieret, ipsum
 tunc mortem oppetere, aut novissimo exemplo affi-
 ci non decebat. Tantoque cultu & honore ob sancti-
 tatem sacerdotii habitæ sunt, 5 ut servitia fugitiva non-
 dum urbem egressa, in loco precationis retinerent, &
 servitute eximerent. Ad se quoque fugientes, ab injuria
 pro-

in Numa, *Cum fascibus, cum prodeunt,*
deducuntur. Dion lib. 47. *Virginibus*
porro Vestalibus dederunt, ut singulis li-
storibus uterentur, eo quod quædam ex
his à cœna sub vesperam domum rever-
tens, cum quæ esset ignoraretur, vim passu
fuerat. *

COLERUS.

* Licitor unus Vestalibus adtribu-
 tus fuit à Triumviris Antonio, Lepi-
 do. Octaviano. Dion lib. 56.

MERCERUS.

1 *Nisi præcedentibus fascibus.* In
 plurali loquitur, quasi multi licitores
 apparerent Vestalibus. Unus tamen
 duntaxat apparebat. Apud Dionem
 lib. 47. Triumviri Octavius, Antonius,
 Lepidus Vestalibus dederunt, ut sin-
 gulis licitoribus uterentur, eo quod
 quædam ex his à cœna revertens do-
 mum, cum quæ esset ignoraretur, vim
 passa erat. Seneca unius licitoris me-
 minit in Controvers. *Procedente hac*
licitor summovere jubebitur. Quod autem
 Dio ut præmonuimus licitorem datum
 ait Vestalibus edicto Triumvirorum,
 discussione eget Plutarchus enim in
 Numa, docet hoc olim à Numa esse
 institutum. Præterea, quod Alex. fas-
 ces tribuit licitoribus Vestalium non

æquum facit, ut opinor ad quid enim
 fasces prælati fuerint vestalibus? quæ
 prælatæ magistratibus, ad indicium
 potestatis? Summovendæ vero turbæ
 data virgula licitoribus. Quare quoque
 satis fuerit licitores Vestalium armare
 virga, quandoquidem dati ad summo-
 vendam turbam.

TIRAQUELLUS.

2 *Tum si vi morbi aut necessitate.*]
 Cælius Lest. antiq. libro 15. cap. 14.
 3 *Cui ad omnem occursum.*] Seneca
 lib. Declamat. 7. declamat. 8. ubi præ-
 terea dicit magistratus illis fasces sub-
 mittere & D. Hieronymus in Jovinia-
 num lib. 1. *

COLERUS.

* Idem Seneca Controvers. 2. l. 1.
Procedente hac licitor summoveri videbi-
tar, huic via cedit, summum imperium
consules cedent tibi? item 1. contro-
 vers. 2.

TIRAQUELLUS.

4 *Quod si dum foras vadunt.*] Plut.
 in Numa.

5 *Ut servitia fugitiva.*] Plinius li-
 bro 28. cap. 2. *Vestales nostras hodie cre-*
dimus nondum egressa urbe mancipia fu-
gitiva retinere in loco precationis.

*Vestæ
ignis
extin-
ctus
prodigi-
um loco
habitu-
m.
Vestalis
cujus in-
curia
ignis
extin-
ctus
flagris
causa à
ponti-
fice.
Ignis
Vestæ
refusci-
tandi
ratio.*

prohibere, atque à cujusque magistratus imperio intercedere poterant: ab eisque quum sacrosanctæ forent, aut decreto jussuque earum, nulli magistratui, nec tribuno plebis, qui pariter sacrosanctus est, provocare permissum: tantumque illarum jussui virium & roboris fuit, ¹ ut Claudia Vestalis patrem injussu populi triumphantem, ne cui tribuno intercedere liceret, ascenso simul curru, in capitolium sequuta fuerit. ² Quod si quando Vestæ ignis (cujus præcipuam ducebant curam) extinctus foret, id inter non minima prodigia habitum, magna semper mercede expiatum fuit: quippe ex eo formido, & non mediocris terror religioque senatui populoque incussa erat, illisque non procuratis, aut diis non propitiatis, à rebus agendis gravibusque negociis haud secus abstinebant, quam si dira & tetra prodigia, aut portenta calamitosa prædicta forent. ³ Ea vero Vestalis, cujus custodia fuerat, ob secordiam, sicut ob alia crimina, à pontifice maximo, qui eas fideli custodia servabat, flagro plectebatur. In abdito enim conclavi & penitus abstruso loco, eam obtento linteo flagris plectebat. Ignem vero extinctum ita fuscitabat, ut vas æneum pellucidum trium angulorum, ad solis jubar objiceret, ita ut undique accensus in orbem coiret: illudque usque

¹ Ut Claudia Vestalis.] Cicero pro Cælio, Non virgo, inquit, illa Vestalis Claudia, quæ patrem complexa triumphantem, ab inimico Tribuno plebis de curru trahi passa non est. Valerius lib. 5. cap. de Pietate erga parentes. Claudia Vestalis, inquit, cum patrem suum triumphantem de curru violenta Tribun. pleb. manu detrabi animadvertisset, mira celeritate utrisque se interponendo, amplissimam potestatem inimicitiis accensam depulit. Igitur alterum triumphum pater in Capitolium, alterum filia in eadem Vestæ duxit. Suetonius in Tiberio, c. 2. ad finem. non patrem, sed fratrem * Claudie Vestalis virginis fuisse scribit his verbis, Etiam virgo Vestalis fratrem injussu populi triumphantem, ascenso si-

mul curru, usque in Capitolium profecta est, ne vetare, aut intercedere fas cuiquam Tribunorum esset.

COLERUS.

* Tuto mendum in Suetonio esse. Nam præter Valerium & Ciceronem Orosius quoque l. 5. Patrem nominat.

TIRAQUELLUS.

² Quod si quando Vestæ ignis.] Hæc usque ad versic. Ea vero. sunt Titi Livii 7. Dec. lib. 8.

³ Ea vero Vestalis.] Hæc item usque ad ea verba, Ignem vero extinctum. sunt Livii ubi supra, Valerii Maximi lib. 1. cap. 1. ubi de P. Licinio. Plutarchi in Numa, & Festi Pompeii lib. 9. & Julii Obsequentis Prodigiorum c. 62.

¹ Usque

usque adeo diverberaret, donec conceptum ignem arida materia clibano in ædem ferret. ² Quem quidem novum *Palladium* accendere calendis Martiis, quibus principium anni agebatur, quotannis solitæ sunt. Fuitque is ignis perpetuus in penetralibus sacris, & penu Vestæ velut sanctiore recessu *in Vestalium* conditus: in quo ⁴ Palladium ⁵ & dii penates Troja adve-
cti, dia.

MERCERUS.

¹ *Usque adeo diverberaret.*] Alii non tradunt diverberatum illud vas ahenum, sed tritum in colignum, quousque ignis fuisset excitatus. Festus diceret id terebratum, & præterea annotaret, id lignum ex arbore sælici esse debuisse. *Ignis Vestæ si quando solet interstinctus virgines verberibus afficiebantur à Pontifice, quibus mos erat, clabulam sælicis materiae tandiu tenebrare, quousque conceptum ignem cribro æneo Virgo in ædem ferret.* Non erat autem peculiare Vestalibus, ignem terendo duo ligna excitare. Id vulgo fiebat. Plinius: Teritur lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis. Quin ita in sylvis excitatum ignem, vi ventorum scribit Lucretius lib. 1. & 5. Hic vero modus excitandi ignis, inventus dicitur à Mercurio.

TIRAQUELLUS.

² *Quem quidem novum accendere.*] Ovidius de Calendis Martiis loquens lib. 3. Fastor.

Adde quod arcana fieri novus ignis in æde

Dicitur, & vires flamma resecta caput.

³ *In penetralibus.*] Ex Virgilio libro 2. Æneidos,

Æternumque adytis effert penetralibus ignem.

Quod nos ad aliud supra citavimus.

⁴ *Palladium.*] De quo Virgil. lib. 2. Æneidos,

Fatale aggressi sacrato avellere templo

Palladium, casis summae custodibus arcis,

Corripuere sacram effigiem.

Tom. II.

Et ibi Servius. Dionysius Halicarnassæus libro 1. Strabo lib. 6. Plutarchus in Camillo, & in Parallelis c. 35. Pausanias in Atticis. Sed & ex Plutarcho maxime intelliges id Palladium asservari solitum in penitissimis Vestæ ædibus. Pherecydes dicit omnia simulachra humana manu non facta, & quicquid è cælo in terram devolvitur, Palladia vocari. Meminit Herodianus lib. 1. Palladii, quod Commodi temporibus templo Vestæ ardente, virgines Vestales in regiam per viam Sacram transtulerunt. *

COLERIUS.

* Arnobius lib. 4. Quis ex reliquiis Pelopis compactum esse Palladium prodidit?

TIRAQUELLUS.

⁵ *Et dii Penates.*] Macrobius lib. 3. cap. 4. ex sententia lib. Rerum humanarum 2. refert Dardanum deos Penates ex Samothrace in Phrygiam, & Æneam ex Phrygia in Samothraciam detulisse. Penates quidam esse dixerunt, per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus & rationem animi possidemus. Esse autem medium atera Jovem, Junonem vero innum æra cum terra, & Minervam summum atheris cacumen. Varro, ut est apud Arnobium lib. 3. contra Gentiles, Penates, ait, qui sunt introrsus atque in intimis penetralibus, cæli deos esse censet, quos loquimur, nec eorum numerum, nec nomina sciri. Hos Consentes, & Complices Ethrusci ajunt & nominant, quod una oriantur & occidunt una: sex mares & totidem feminas nominibus ignotis, & iis nationis barbarissimæ: sed eos summi Jovis consiliarios ac Principes existimant. Nec defuerunt qui scriberent Jovem, Junonem

H

ac Mi-

*Vestali-
um
ornatus
in sa-
crifi-
cando.*

cti, fatale pignus imperii colebantur, ¹ ad quod nulli hominum, nisi vestalibus & pontificibus adire fas erat. ² Qui quidem dii fuere duo juvenes veteris artis & operæ parvis imagunculis sedentes, & militari more pila tenentes: ³ tametli Palladium ab Ænea advectum, nonnulli Apollineum & Neptunum ferant: ⁴ alii Trojanam Palladem Romæ & Lavini, Luceriæ & Siritidæ demonstrari tradunt: qui ab Ænea in Italiam allati, Lavini mansere primum, mox ab Julo in Albam à se conditam translatos, pristinam Lavini sedem sua sponte repetisse dicunt. Quod si quando vestales sacra diis libarent, aut Vestæ rem divinam facerent, eo cultu ornatuque erant, ⁵ ut licet vittatæ incederent, album

ac Minervam, deos Penates existere: sine quibus vivere ac sapere nequeamus: sed qui penitus nos regant ratione, calore ac spiritu. Hæc Arnobius ubi supra. Hos Penates Æneas secum in Italiam devexit. Virg. Æneid. 1.

Sum pius Æneas raptos qui ex heste Penates

Classe Æchomecum.

¹ *Ad quod nulli hominum.] Id ex Ælio Lampridio in vita Heliogabali. Nec Romanas, inquit, tantum extinguere voluit religiones, sed per orbem terræ, unum studens, ut Heliogabalus Deus unus ubique coleretur, & in penum Vestæ quod solæ virgines, solique pontifices ad-eunt, irrupit, pollutus ipse omni contagione morum, cum his qui se polluerant.*

² *Qui quidem dii.] Dionysius Halicarnassæus Antiq. Rom. lib. 1. de diis Penatibus loquens hæc scribit, Templum Romæ non procul foro ostenditur, secundum viam quæ ad Carinas fert compendio, situm in loco obscuro, propter circumjecta ædificia, qui Romano vulgo sub olivis dicitur. In eo posita sunt Trojanorum deorum imagines, quas cuius fas est inspicere, cum inscriptione Penates, quæ Penates significat. Videntur enim mihi præci ante inventum P. usurpasse pro eo D. literam. Sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium admodum antiqui operis. Alia quoque multa in an-*

tiquis templis horum deorum idola conspeximus, & in omnibus duos juvenes militari habitu. Lapis aliter vertit. ut videre est apud Gyraldum lib. Historiæ deorum decimoquinto.

³ *Tametsi Palladium.] Macrob. d. lib. 3. c. 4. **

COLERUS.

* Varro apud Servium Nautem quendam Palladium Romam detulisse inquit. Unde postea Nautiorum familia Minervæ sacra retinuit.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Alii Palladem Trojanam Romæ.] Hæc usque ad ea verba, Qui ab Ænea. Sunt Strabonis Geographiæ lib. 6. Sed & de Lavinio Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. ubi de Trojanis loquitur, ita scribit, Reseram nunc quod suo sæculo cognitum manavit ad posteros: Penates deos Æneam Troja advectos Lavini collocasse: inde ab Ascanio filio ejus Albam, quam ipse condiderat, translatis, pristinum sacrarium repetisse: & quia id humane manu factum existimari poterat, relictos Albam, voluntatem suam altero transitu significasse.*

⁵ *Ut licet vittatæ incederent.] Ovidius 3. Fastorum de Sylvia Vestali loquens,*

Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis

Decidit ante sacros linea vitta foveas
Et.

album tunc vestimentum, quod suffibulum vocant, oblongum prætextum quadrangulum in capite sumerent: illudque fibula subnecterent, castaque mola & sale tuso, ac in ollam fictilem misso & mox in aquam injecto, sacra facerent, calicibusque fictilibus, qui cululli dicti sunt, Vestæ & diis libarent: scirpeasque effigies triginta numero, quas Argeos vocant, ex virgulto statim diebus in Tiberim deicerent, arasque deorum, numinibus accenso foculo, dicarent: suffibulum
sacrificii
modus
scirpeæ
effigies
in Tiberim de-
jctæ.

Et lib. 6. ejusdem operis.

Nullaque dicitur vittas temerasse sacerdos

Hoc duce, nec virga defoditur humo.

Et lib. 3. Amor. eleg. 6. de Ilia Vestali,
Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris?

Vitta nec evinctas impedit abacommas?

Nam & hinc vittata sacerdos Lucano lib. 1. dicitur,

Vestalemque chorum ducit vittata sacerdos,

Trojanam soli cui fas vidisse Mineram.

Et Juvenalis satyra 4. post princ.

— Cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc virgo terram subitura sacerdos.

Et id quoque videre licet ex Dionysio Halicarnass. lib. 2.

1 Album tunc vestimentum.] Quod vel patet ex illo loco Ovidii lib. 3. Amorum nuper citato.

2 Quod suffibulum.] Totum id usque ad verſ. Castaque mola. est Festi Pompeji lib. 17. non longe ante fin. ubi de suffibulo loquitur. Suffibulum, inquit, vestimentum album erat, prætextum, quadrangulum, oblongum, quod in capite Vestales virginēs sacrificantes habebant, idque fibula comprehendebatur. *

COLERUS.

* In lege, quæ scripta erat in sacratio dex Opconfluxa: Hoc præter virginēs Vestales ac sacerdotem Publicominvroire nefas est, is cum introat suffibulum habeto. Scalig. in Fest,

TIRAQUELLUS.

3 Castaque mola.] Festus Pompejus lib. 3. paulo ante fin. Casto, inquit, mola genus sacrificii, quod Vestales faciebant.

4 Et sale tuso.] Gyraldus historiæ deorum syntagmate 17.

5 Calicibusque fictilibus, qui cululli dicti sunt.] Acron & Porphyrio interpretēs in illud Horatii lib. 1. Carm. Ode 31.

— Divæ & aureis

Mercator exsiccet culullis

Virga Syra reparata merce.

Proprie Cululli calices sunt, quidam fictiles, quibus Pontifices, virginēque Vestales in sacris utuntur. hic autem pro urceolis & conchis posuit. Alibi autem idem Acron in illud ejusdem Horatii de Arte poetica non adeo longe à fin.

Reges dicuntur multis urgere culullis

Et torquere mero quem perpexisse laborant,

An sit amicitia dignus.

Culullis, inquit, id est, calicibus, & est diminutivum à Cucko, & citat primum locum Horatii.

6 Scirpeasque effigies.] Varro lib. 3. seu aliorum computatione 6. de ling. Lat. Argei, inquit, sunt & scirpeis virgultis, simulachra sunt hominum triginta, ea quæ annis ponte Sublicio à sacerdotibus publice deijci solent in Tiberim. Festus Pompejus lib. 1. Argeos, ait, vocabant scirpeas effigies, quæ per virginēs Vestales annis singulis jacebantur in Tiberim. *

COLERUS.

* De Argeis Ovid. & Plutarchus. Glossarium Argei, ara & idipsum ala.

*Lotus
capil-
lata.
Vesta-
lium
jusju-
randi.
Munus
aliud
Vesta-
lium.
Honos.*

rent : ¹ quibus hoc proprium ferunt, ut defectum capillum tanquam sacrosanctum, vulgo atteri non sinerent : sed in loto arbore conspicua magnitudinis, quæ in Lucinæ ara colebatur, apponerent, cui ob id capillatæ nomen. ² Tum si quando sacramento adigebatur, nisi per suam Vestam jurare licebat. Eratque Vestalium opus, annis singulis sta-
ta die, Regem sacrorum adire, utque vigilaret, neve divina intermitteret, præmonere præcavereque. Tantæque di-
gnationis & pudoris habitæ sunt, ut his præsentibus tan-
quam arbitris numinibus, non factis modo, sed & verbis obscœnis & prætexatis abstinere : easque velut augusta & sancta templa, atque unicum castitatis exemplar, reli-
giose observarent. Et tametsi tanti exempli & disciplinæ forent, ³ illas tamen athletarum spectaculis & theatro in-
terfuisse quandoque legimus, scilicet remisso officii munere, de concilii sententia. ⁴ Siqua vero detestabili scelere pollu-

*Spec-
tulis
admis-
se.*

TIRAQUELLUS.

¹ Quibus hoc proprium ferunt.] Id usque ad ea verba, *Tum si quando.* est Plinii libro 16. cap. 44. post princip. Festus autem Pompejus lib. 3. scribit, Capillatam vel Capillarem arborem dici, in qua capillum tonsum suspendebant.

² Tum si quando sacramento adigebantur.] Seneca Declam. 1. 7. decl. 8.

³ Illas tamen athletarum spectaculis.] Suetonius in Nerone, cap. 12. in fin. sic scribit, *At athletarum spectaculum invitavit & virgines Vestales, quia Olympiæ quoque sacerdotibus spectare conceditur.* Cornelius Tacitus lib. 4. Unde & Prudentius in Symmachum lib. 2. de his Vestalibus loquens,

Interea dum torta vagos ligat insula crines,

Fatalesque adolet prunas innupta sacerdos,

Fertur per medias, ut publica pompa plateas,

Filento residens molli, seque ore rete-
cto

Impatat attonitæ virgo spectabilis ur-
bi,

Inde ad confessum caræ pudor almas
& experts

Sanguinis it pietas, hominum visura
cruentos

Congressus, mortesque, & vulnera
vendita pastu

Spectatura sacris oculis : sed & illa
verendis

Vittarum insignis phaleris, fuiturque
*lanistis. **

COLERUS.

* Suetonius August. cap. 43. *Solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatum, & contra prætoris tribunal dedit.* In Circo autem & Amphiteatro spectabant è Podio Vestales, ut doctissimus Lipsius arbitratur apud Tacitum lib. 4. Annal.

TIRAQUELLUS.

⁴ Si qua vero.] Hæc sunt Plutarchi in Numa, & Problematum cap. 96. Et vide nostras leges Connubiales parte 15. num. 120. incip. Nam & apud.

polluta, omnium sententiis pontificum incesti convicta, & <sup>Vestali-
lis in-
cesti
con-
victa
pana.</sup> damnata foret, in eam manus aut vim inferre nulli licuit: sed postquam familiam in potestate habere, & sacris ab-
stinere iussa fuerat, stata die sub effossa humo ad portam
Collinam, in loco ¹ cui Scelerato nomen, vivam defodie-
bant, ² virginis vero stupratorem in comitio cædebant ad
necem. ³ In ea enim subterranea erat fovea, ad quam gra- <sup>Stu-
pra-
toris
poena.</sup> dibus descensus, & in imo lectulus, lucerna ardens, panis
simul & lac, item aqua, & in gutto oleum. ⁴ virginem vero
damnata, demptis vittis e vertice, feretro inpositam,
cultu miserabili, maximo omnium horrore, eo deducebant:
quo ubi deducta fuerat, vinculis solutam, pontifex maximus
solemne præfatus carmen, capite velato, ad ostium foveæ
constituebat: & postquam introgressa fuerat, illo averso,
& scalis sublatis, desuperque aggesta humo, defodiebant
vivam, ita ut ab omni hominis tactu illæsa extingueretur.
⁵ Qua die tanquam lugubri & ominosa consternata urbe,
velut si repentinum incommodum accidisset, iustitio indi-
cto,

¹ Cui scelerato nomen.] Livius 1. Decad. lib. 1. iterumque 8. ubi de Minutia Vestali. & Fest. Pompejus lib. 17.

² Virginis vero stupratorem.] Dionysius lib. 8. paulo ante fin. ubi de Opimii corruptoribus. Tandem ad Pontifices delatum est, unam Vestalium, ignis sacri custodem, Opimiam amissa virginitate, sacra polluere. Cujus criminis vera confessione questionibus expressa, aliis quoque argumentis convictam, traduxerunt per medium comitium, dempta prius capiti corona suis manibus, vivamque defoderunt in specu subterraneo. Duos vero ejus corruptores flagitii coargutos confessim necaverunt verberatos publice. & lib. 9. scribit Urbiniam, virginitate amissa, amotam à sacris, & judicio convictam verberatam fuisse, traductamque per urbem vivam defossam. Ex incestu autem patratoribus alterum sibi ipsi manus intulisse, alterum à Pontificibus comprehensum, in foro sub furca flagitis casum atque neca-

tum, atque ita demum pestilentiam desisse. Livius 3. Decad. lib. 2. ubi de L. Cantilio scriba minorum Pontificum Floronix Vestalis stupratore, à Pontifice Max. virgis in comitio ad mortem usque cæso, loquitur. Suetonius in Domitiano, cap. 8. scribit Domitianum incesta virginum Vestalium à patre suo & fratre quoque neglecta, varie, ac severe coercuisse: priora capitali supplicio, posteriora more veteri.

³ In ea enim subterranea erat fovea.] Dionysius Halycarnassæus libro 2. Plutarchus in Quina, & problemat. c. 96.

⁴ Virginem vero damnatam.] Plutarchus in Numa.

⁵ Qua die tanquam lugubri.] Idem Plutarch. ibidem. Quin & id nefas in prodigium vertebatur, quod sacrificiis expiabatur, ut videre est apud Livium 3. Decad. lib. 2. & in locis quos nuper citavimus, & Julium Obsequentem Prodigiorum cap. 97.

*Vestales in
cesti
dam-
nata.*

cto, nihil publicæ magnæque rei agere licebat. Tanta videlicet cura, tantaque sollicitudine prisca cavebant, nequa in sacerdotes & deo dicatas virgines vis fieret. Fuere autem Vestales incesti damnatæ inter alias, ¹ Popilia, ² Æmylia, ³ Oppia, ⁴ Fabia, ⁵ Minutia, ⁶ Sextilia, ⁷ Opimia, & Floronia, inter quas ⁸ Caparonia suspendio supplicium prævenit, ⁹ Fabia vero incesti causam dixit, cum ei Catilina obijceretur, & quia soror Terentiæ Ciceronis erat, inducto

1 *Popilia.*] Paulus Orosius lib. 3. cap. 9. in fin. ubi non *Popiliam*, sed *Minutiam* virginem Vestalem incesti damnatam, vivamque obrutam in vivo, qui Sceleratus dicitur, scribit. Eusebius *Pompiliam* vocat in Chronicis, Olympiade 73. Hæc autem à nonnullis *Oppia* dicitur, de qua patulo post.

2 *Æmylia.*] Asconius Pedianus in Orat. Ciceronis pro Milone, Plutarchus probl. c. 83. Macrobius Feneftellæ auctoritate lib. 1. cap. 10. dicit *Æmyliam* virginem 15. Calendarum Ianuariarum esse damnatam: quo die si Saturnalia gererentur, nec causam omnino disisset. L. Florus epit. Livii lib. 63. Orosius lib. 5. cap. 14.

3 *Oppia.*] Livius 1. Decad. lib. 2. *Accessere, ait, ad agras jam omnium mentes prodigia cælestia, prope quotidianas in urbe agrisque essentantia minas: motique iræ nimis, causam nullam aliam vates caneant, publice privetique nunc extis, nunc per aves consulti, quam haud rite sacra fieri. Qui terrores tamen eo evasere, ut Oppia virgo Vestalis incesti pœnas dederit. Iulius Obsequens Prodigiorum cap. 11. ubi dicit hanc à quibusdam fuisse vocatam *Popiniam*, ab aliis *Popiliam*.*

4 *Fabia.*] Vide infra in verbo, *Fabia vero incesti causam dixit.*

5 *Minutia.*] Livius 1. Dec. lib. 8. *Eo anno, inquit, Minutia Vestalis suspecta primo propter mundiores cultum: insinulata deinde apud Pontifices ab indice*

seruo, cum decreto eorum iussa esset sacris abstinere, familiamque in potestate habere: facto iudicio, viram sub terram ad portam Collinam, dextra via stratum, defossa Scelerato campo. D. Hieronymus in Iovinianum lib. 1. Orosius l. 3. c. 9. in fin.

6 *Sextilia.*] L. Florus Epitome Livii libro 14. Paulus Orosius lib. 4. c. 2. in fin.

7 *Opimia atque Floronia.*] Livius 3. Decad. lib. 2. sic scribit, *Territi etiam super tantas clades, cum ceteris prodigiis, tum quod duæ Vestales eo anno, Opimia atque Floronia, stupri compertæ: altera sub terram, ut mos est, ad portam Collinam necata fuerat: altera sibi ipse ipsa mortem consciverat. Dionysius Halicarn. lib. 8. ante finem. ut jam diximus in verbo, Virginis vero stupratorum.*

8 *Caparonia.*] Paulus Orosius lib. 4. cap. 5. *Entropius Rerum Roman. l. 2. Et hæc forte est quam Plutarch. in vita Fabii Maximi dicit sibi mortem conscivisse, cum in stupro deprehensa fuisset, sed eam non nominat. Aur ipsamet Floronia, de qua loquutus est proxime, quæ & ipsa sibi mortem conscivit, ut jam in præced. diximus.*

9 *Fabia vero incesti causam dixit.*] Asconius Pedianus in Cic. Orat. in toga candida contra C. Antonium & Catilinam. *Fabia, inquit, Vestalis causam incesti dixerat, cum ei Catilina obijceretur: eratque absoluta hæc Fabia, quia soror erat Terentiæ Ciceronis.*

ducto crimine absoluta fuit. ¹ Cornelia Maximilia absens *Quæ*
& inaudita à Domitiano incesti rea, quum esset absoluta, *abso-*
non admissi forsan criminis, pravo iudicio pœnas dedit. *lutæ.*

² Cumque Urbina falsi criminis, virgis cæsa & viva defossa *Inno-*
fuisset, religio urbem pervasit, immeritam pœnam luisse, *centes*
quod pestilenti contagio matronæ mortuos edebant par- *condē-*
tus, ipsæque una interibant, ob id admissum plecti, & me- *natæ.*
rita noxa puniri. ³ Posthumia vero ob mundiorem cultum
criminis insinulata, causam dixit: mox sine noxa & inno-
cens comperta, de collegii sententia omnium votis abso-
luta fuit.

¹ *Cornelia Maximilla.*] Suetonius in Domitiano, cap. 8. Plinius lib. Epist. 4. epist. 11. ad Cornelium Minutianum. Hinc non absurde apud Plinium pro Corneliâ Maximillâ Vestalem, legi posset Corneliâ Maximam, ut conveniat cum sententia Tranquilli.

² *Cumque Urbina.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 9. huius Vestalis, quam Urbiniam vocat, historiam aliter recenset, nempe hanc cæsam & vivam defossam, ut supra diximus ibi, *Virginis vero stupr.* & eum qui cum illa incestum patraverat, in foro sub furca flagris cæsum & necatum.

³ *Posthumia vero.*] Livius 1. Dec. lib. 4. Eodem anno, inquit, *Posthumia virgo Vestalis de incestu causam dixit, crimine innoxia: ob suspicionem propter cultum amœniorem, ingenuumque liberius, quam virginem decet, parum abhorrens famam. Ampliatam, deinde absolutam pro collegii sententia Pont. Max. abstine-*

re jocis, colique sancte potius quam scite iussit. Ad eas autem quæ condemnatæ sunt, adde Saniam ex Eusebio Chronographo Olymp. 77. & Tutiam ex L. Floro Epitom. Livii lib. 20. Atque etiam Liciniam & Martiam ex eodem libro 63. & Plutarcho problem. capite 83. *

COLERUS.

* Viderur in tractatu non omittendum fuisse quod Plutarchus refert, de tribus temporibus Vestalium. *Unum* erat quo discabant, *alterum*, quo præcepta sua peragebant: *Tertium*, quo alias docerent. Atque idem pene fuisse in virginibus Dianæ Ephesinæ. Futuras enim sacerdotes *μελλέερας*, dein *ίέρας*, postremo *παρείερας* fuisse. Respexit eo Seneca libro de vita beata: *Virgines Vestales annis inter officia divisis, discunt facere sacra, & cum didicerint docent.*

CAP. XIII.

*Ex quibus veteres captare auspicia solerent, & auspici-
orum quæ prospera quæve piacu-
laria sint.*

PRiscos ¹ Romanorum adeo auspiciis, deditos fuisse constat, ut post urbem conditam falsa illa superstitione & prava religione ducti, ² nihil bello vel pace domi militiæque agerent, nisi auspicato. Sed inter auspicia de quibus antiquitas fabulata est, quæ prospera, quæve piacularia sint, sæpe quæsitum est. ³ In primis receptum est, auspiciorum quinque genera observari ab augurandi peritis: primum ex cælo, secundum ex avibus, tertium ex tripudiis, quartum ex quadrupedibus, ultimum ex diris. ⁴ Ex his quædam oblativa sunt, quæ non poscun-

TIRAQUELLUS.

¹ *Priscos Romanorum.*] Totum id fere caput, ut alia multa ex hoc auctore, Casparus * in suis Commentariis, De præcipuis divinationum generibus, inseruit. quo loco de Auguriis & Aruspicina tractat: nec hunc tamen nominat, nec alios, à quibus hæc acceperat. Supra autem lib. 3. cap. 15. satis docuimus hæc omnia futilia esse, & sacris nostris literis prohibita.

COLERUS.

* Peucerum innuit.

TIRAQUELLUS.

² *Nihil bello.*] Cicero lib. 1. & 2. de Divinatione. Livius 1. Decad. l. 1. & iterum lib. 6. ad fin. in Orat. Appii Claudii Crassi, ubi sic inquit, *Auspiciis hanc urbem conditam esse, aspiciis bello ac pace, domi militiæque omnia geri, quis est qui ignoret?*

³ *In primis receptum est, auspiciorum quinque genera.*] Festus Pompejus l. 15. hæc ad verbum scribit. *Quinque genera, inquit, signorum observant Augures, ex cælo, ex avibus, ex tripudiis, ex quadrupedibus, ex diris.*

⁴ *Ex his quædam.*] Servius in lib. 6.

Æneidos in eum locum,

Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ

*Ipsæ sub ora viri cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo.*

Auguria, inquit Servius, aut oblativa sunt, quæ non poscuntur: aut impetrativa, quæ optata veniunt. Quia ergo hoc oblativum fuit, dixit, forte. & in 12. ejusdem operis, ibi,

*His aliud majus Futurna adjungit,
& alto*

Dat signum cælo, quo non præstantius ullum

Turbavit mentes Italas, monstroque fefellit.

Monstroque fefellit, bene fefellit, inquit. Namque hoc augurium nec oblativum est, nec Imperativum: sed immissum factione Futurnæ, quod cavere fide indicat sedes negata. Nam ubicunque firmum introducit augurium, dat ei firmissimam sedem, ut lib. 6.

*Ipsæ sub ora viri cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo.*

Item in Mœri,

Ante sinistra carva monuisset ab ilicæ cornix.

In

poscuntur : quædam impetrativa, quæ optata veniunt.
 1 Oblativa, non semper auspiciū facere : siquidem in potestate videntis sunt, an illa ad se pertinere velint. 2 In augurum enim disciplina hoc traditur primum, nulla auspiciā, sive boni, sive mali prænunciā, ad eum qui illa observare negavit, pertinere : nam temere jacta, & sine ratione vaga, divinationem non recipiunt. Ex impetrativis autem auspiciā vera sumi sæpe notatum est. 4 Quotiesque augures ex arce augurium petunt, 1 lituum tenent sine nodo adun-

In hoc autem augurio liberatum Cynum in aquam cecidisse dicit, quam instabilem esse manifestum est. Et iterum paulo post, ibi,

Hoc erat, hoc votis (inquit) quod sæpe petivi,

Accipio, agnoscoque deos.

Quasi imperativum (inquit idem Serv.) hoc augurium vult videri, Accipio, agnoscoque de modo quasi oblativum loquitur. Nam in oblativis auguriis in potestate videntis est, utrum id ad se pertinere velit, an resutet & abominetur. Ergo nunc augurium dicit se libenter amplecti, & cognoscere circa si voluntatem deorum. Ex quo intelligis hic legendum, Imperativum, non Imperativum.

1 Oblativa non semper.] Servius d. lib. 12. posteriori loco.

2 In augurum enim disciplina.] Seneca lib. 2. Naturalium quaestionum. & Plinius lib. 28. c. 2.

3 Ex impetrativis.] Quod satis innuit Servius ubi supra.

4 Quotiesque augures ex arce.] Quod fieri solebat ex Livio 1. Decad. lib. 10. in Oratione P. Decii Muris in princip. Qui Jovis Opt. Max. ornatu decoratus, curru aureo per urbem vectus in Capitolium ascendit, si conspiciatur cum capite ac Lituo, capite velato victimam cædat, auguriumve ex arce capiat.

5 Lituum tenent sine nodo aduncum.] Cicero lib. 1. de divinatio. Quid lituus iste vester quod clarissimum est in signe auguratus : unde nobis est traditus? Nem-

pe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit, qui quidem Romuli lituus : id est incurvum & leviter à summo inflexum bacillum : quod ab ejus litui, in quo canitur similitudine nomen invenit, cum situs esset in curia Saliorum, quæ est in palatio, eaque deflagrasset, invenientus est inter. Livius 1. Decad. l. 1. Accitus, inquit, sicut Romulus auguratus in urbe condend. regnum adeptus est, de se quoque consuli jussit. Inde ab Augure, cui deinde honori gratia, publicum id, perpetuumque sacerdotium fuit, deductus in arcem, in lapide ad meridiem versus confedit. Augur ad lævam ejus capite velato sedem cepit, dextra manu bacillum, sine nodo aduncum tenens, quem lituum appellarunt. Inde ubi prospectu in urbem agrumque capto deos præcatus, regiones ab oriente ad occasum determinavit : dextris ad meridiem partes, lævasque ad Septentrionem esse dixit : signum contra quod longissime conspectum oculi ferebant, animo finivit : tum lituo in lævam manum translato, dextra in capite Numa inposita, præcatus est ita, Jupiter pater, si es sis huic Numam Pompiliam, cujus ego caput teneo, Regem Roma esse, ut tua signa nobis certa ac clara sint inter eos fines, quos feci. Tum percgit verbis auspiciā, quæ mitti vellet. Quibus missis, declaratus Rex Numa de templo descendit. Plutarchus in Romulo scilicet lituum definit, Est autem, inquit, lituus, influxus baculus, quo ad inaugurandum sedentes cæli spatia designant.

Care-
monia
dum ex
arce au-
gurium
pete-
batur.
Tem-
pla.

Ex cœ-
lo.

aduncum, ¹ quo cœli regiones & certa spatia, quibus vi-
denda ad se pertinere volebant, ² quæ templa dicta sunt.
³ sedebat enim augur velato capite, & lituo cœli regiones
notabat. Ex cœlo fit augurium, ut si lævum intonuisset,
⁴ quod prosperi eventus putarunt esse: ⁵ idem si fulgur à
fini-

I Quo cœli regiones.] Servius in 9.
Eclog. Virgil. ibi,

Ante sinistra cava, &c.

& lib. Æneid. 6. cod. loco.

Ipsa sub ora viri.

*Augures, inquit, designant lituo spatia
& eis dant nomina: ut prima pars An-
tica, posterior, Postica, item dextra &
sinistra.* Designabant (ut annotavit,
Serv. in d. loco lib. 6. Æneid.) item
sibi certa spatia, quibus volebant vi-
denda ad se pertinere. Id ex superiore
Titi Livii exemplo dignoscere potes.

2 Quæ templa dicta sunt.] Varro de
ling. Lat. lib. 3. aut aliorum comput. 6.
post princ.

3 Sedebat enim Augur.] Livius 1.
Decad. libro 1. loco supra allegaro.

4 Quod prosperi eventus.] Ennius
apud Ciceronem lib. 2. de Divinatio-
ne,

*Cum tonuit lævum bene tempestate se-
rena.*

Ipsè Cicero in lib. cui *Marius nomen
erat, qui, ut alii multi ejusdem, periit:*
sed ex eo se ipse citat in lib. 1. de Di-
vinat.

*Partibus intonuit cœli pater ipse fini-
stris.*

Et Virgil. lib. 2. Æneid.

— *Subitoque fragore*

Intonuit lævum. —

Ubi Donatus, *Quod, ait, dixit lævum,
debet prosperum intelligi: cujus ratio hæc
est, læva in aliis contraria significant. In
sacris autem signis idcirco prospera acci-
piuntur quæ sunt læva: quia sacrificantis,
vel precantis latus lævum dextrum est
ejus, qui postulata largitur.* Et Servius,
lævum prosperum est, quia cæleste: fini-
strum autem, quantum ad auguria, à
finendo est, quod nos agere aliquid sinat.
Et idem Virg. lib. 9. ejusdem operis,

*Audit & cœli genitor de parte se-
rena*

Intonuit lævum. —

Ubi Donatus idem scribit. Servius au-
tem lævum exponit prosperum: ut e-
nim supra diximus, Quæ sinistra no-
bis videntur intuentibus cœlum, illis
dextra sunt: non quod sinistra bona
sint: sed, quod dextra cœli nobis fini-
stra sunt. Idem Virgil. lib. 4. Georg.
circa initium,

— *Si quem*

*Numinalæva sinant, auditque vocatus
Apollo.*

Ubi & ipse Servius exponit, *læva, id
est, prospera.* Et Plinius lib. 2. cap. 54.
*Læva, ait, prospera existimantur, quon-
iam læva parte mundi ortus est.* Alter
Plinius Junior in Panegyrico, *Nam cæ-
teros Principes, aut largus error hostia-
rum, aut sinister volutus arum consulen-
tibus nunciavit.* Plutarchus probl. c. 78.
ubi ejus rei alias quoque rationes red-
dit. Festus Pompejus lib. 17. tum ubi
de sinistris avibus loquitur. quo loco
primum dicit auctoritate Varronis li-
bro 5. Epistolicarum quæstionum, id
quod jam diximus ex Servio sinistrum
dici; quod finit. Deinde auctoritate
Asinii, Capitonis & Cincii sinistra au-
spicia meliora esse, quam dextra, tum
ubi de sinistro loquitur, ubi & aucto-
ritate Atteji Capitonis scribit, fini-
strum in auspicando significare lævum
& prosperum auspicium. Quibus adde
illud Homeri lib. 12. Iliados,

*Αἰεὶ δὲς ὑψιπέτης, ἐπ' αἰετὸς λαὸν
ἔεργων.*

Id est,

*Aquila alte volans, ad sinistram popu-
lum retinens.*

Quanquam postea ita loquatur, ut sen-
tiant nihil interesse inter sinistrum &
dextrum

sinistra in dextram emicuiſſet, Hetruſca diſciplina: ¹ quia quæ nobis læva ſunt, à diis dextra ex parte demitti putant.

² Ideo fulmen in rebus omnibus lætū auſpiciū facit, bonique eventus eſt, ſi ſiniſtra ex parte venit. In auſpiciis enim quæ ſiniſtra ſunt, bene eventura putantur. ³ Tameſi

Græci

dextrum in his rebus, ejus carmen id eſt,

— Τῷ ἐπι μελαπρόπῳ ἐστὶ ἀγα-
λίζω,

Ἐστ' ἐπὶ δεξιῇ ἰωσὶ παρὸς ἡὼν ἡελίου.

Ἐστ' ἐπ' ἀριστερᾷ τοίγῃ ποτὶ ζῶζον ἐπε-
ρῶντα.

Illudque Stati lib. 3. Thebaidos,

Signa ſeras, lævusque tone. tunc omnis
in aſtris

Conſonet arcana volucris bona murmura
lingua.

Si prohibes, hic nocte moras, dextrisque
profundum

Alitibus prætexe diem.

Ubi Luſtātius interpres. Lævus, in-
quit, id eſt, bono omine conſirmes auſpi-
cia: quia optimum augurantibus ſignum
eſt, id eſt, ſi de ſiniſtra cæli tonuerit. &
paucis interjectis: Dextra enim parte
in contrario, læva in bono. Et paulo poſt,
De cælo venientibus à dextra parte avi-
bus auxuria mala ſunt.

5 Idem ſi fulgur à ſiniſtra in dex-
tram emicuiſſet. Dionyſius Halicarnaſ-
ſæus lib. 2. non adeo longe à princ.
Peractis precibus fulgur à ſiniſtris ad
dextra emicuit. Habent autem Romani
talia pro addiſtoriis, ſive ex diſciplina
Hetruſca, ſive ita edoſti à majoribus, hac
ratione (ut equidem arbitror) quæ ſedes
ſit optima in captandis auſpiciis, quæ O-
rientem ſpectet, unde ſol & luna ſurgunt,
ſtellæque tam fixæ quam erraticæ, & un-
de mundi motus ſumit exordium: cujus
circulari vertigine cuncta, quæ in eo ſunt,
modo ſuper terram exiſtunt, modo ſub ter-
ra latitant. Porro qui Orientem ſpectant,
Septentriones à ſiniſtris habent, à dextris
meridiem. Hæmoratius eſt autem prius
quam poſterius: ſublimis enim ab A-
quilonari tractu polus attollitur, circa
quem mundus volvitur, & è quinque

ſphæræ circulis, qui vocatur arcticus, hac
parte ſemper eſt conſpicuus. At ab austra-
li tractu, is qui vocatur Antarcticus,
ſemper in ea parte delinet. Perſimile eſt
autem inter ſigna, quæ de cæle ſervantur,
ea præcellere, quæ ſunt in parte optima.
Et quoniam ad Orientem vergentia potio-
rem partem obtinent, quam occide italia,
tum in his ipſis celſiora ſunt australibus
aquilonaria, merito habentur optima.

1 Quia quæ nobis læva ſunt.] SERV.
in lib. 2. Æneid. poſt princ. ibi,

— Si mens non læva fuiſſet.

Contraria: Nam de humanis rebus id ſig-
nificat: de divinis vero proſperum.

2 Ideo fulmen.] Vide ſupra in ver-
bo, Idem ſi fulgur à ſiniſtra.

3 Tameſi Græci.] Cicero lib. 2. de
Divination. auctorem laudans ejus rei
Homerum: cujus (ni fallor) locus eſt
lib. 2. Iliados,

Ἀσπράτων ἐπὶ δεξιῇ, ἐν ἀσπίμα σήμα λα-
φαίων.

Ant ex libro Odysſææ 15.

Ὡς ἄρα εἰ ἐπὶ νότι ἐπέπλετο δεξιὸς
ὄρνις,

Αἰετὸς ἀρχὴν χῆνα φέρων ἰνύχεσσι
πέλοισιν.

Ἡ' μερὸν ἐξ αὐλῆς, οἱ δὲ ἰυζόντες ἐ-
ποντο

Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες ὃ ᾗ σπρίσιν ἐγυῖον
ἐλθάν.

Δεξιὸς κίεζε πρόσθ' ἱππων, οἱ ᾗ ἰδύν-
τες

Γῆθησαν, καὶ πᾶσιν ἐνὶ φρεσὶ θυμὸς
ἰάνθη.

Sed & Perſæ fulgura ac tonitrua dextra
pro felici augurio ducunt, ut videre li-
cet ex Xenophonte lib. 1. Pædiæ Cyri.
ubi ſic inquit, Cyrus domum reverſus,
precatusque Feſtū patriam, ac Jovem
patrium alioſque deos, pergebat ad exerci-
tum, cumque pater una deſcendebat. Sed
poſtea

Græci. Græci dextra ex parte veniens augurium, auspicatius putent. ¹ Ex his tamen dira habentur fulmina, quæ per septentrionem in occasum vergunt: quæ vero ex ortu ducunt originem, & in eandem partem cœli circumactu redeunt, summam portendunt felicitatem, quale ostentum Syllæ dictatori oblatum memorant. ² aut quum fulmen è cœlo decedit, rursusque in sublimi crebris ignibus micat, quod fortunatum fuisse nemo dubitavit. Ipsum tamen fulmen quacunque ex parte venit, ³ comitia impedit. ⁴ Jove enim tonante nihil cum populo agi posse liquet. ⁵ Si tamen tonet in comitiis, vitium oblatum creandis magistratibus, atque ideo obnunciari oportere. ⁶ Si autem grandinet simul & fulminet, calamitatem præsignari volunt. ⁷ Propterea cum

Fulmen comitia impedit.

posteaquam adis egressi sunt, dicuntur fulgura ei atque tonitrua dextera esse facta. Quæ ubi apparuissent, nullo præterea tentes alio augurio iter faciebant, quod signa Dei Opt. Max. nihil aliud portenderent. Et iterum lib. 7. post principem ubi Cyrus, inquit, equum ascendit, stetitque respiciens qua erat perreclurus, fulmen dexterum insonuit. Hic autem dixit, Te sequemur, ô Jupiter Optim. Max. Vide Senec. l. 2. Quæst. Natural.

¹ Ex his tamen dira.] Hæc usque ad versic. Aut cum fulmen. sunt Plinii libro 2. c. 54.

² Aut cum fulmen.] Et id quoque elicitur ex Plinio ubi supra, sed non adeo clare.

³ Comitia impedit.] Cicero lib. 2. de Divinat. Livius 3. Decad. lib. 3. & 4. Decad. lib. 10. tum alibi, tum ad fin. Cornelius Tacitus lib. 17. Plutarchus in Catone Uticensi. ubi tradit Pompejum dissolvissè Comitia, quibus Cato Uticensis Prætor creabatur, quod se tonitrua audivissè dixissèt.

⁴ Jove enim tonante.] Cicero in Vatiniuin scribit, jam inde à Romulo decretum fuisse ab auguribus Jove fulgente cum populo agi nefas esse. Idem Cicero Antoniana 5. Jove enim, inquit, tonante cum populo agi non esse fas quis

ignorat? Et paulo post, Quam legem igitur se Augur dicit tulissè, non modo tonante Jove, sed prope clamore cœlesti prohibente. Liv. 3. Dec. l. 3. scribit Marcelum consulem creatum, magistratu amorum fuisse, quod tonuissèt, cum iniret consularum. Et lib. 2. de Divinat. Itaque in nostris Commentariis scriptum habemus, Jove tonante, fulgurante comitia populi habere nefas. Alconius in Orat. Cic. in Pisonem.

⁵ Si tamen tonet in Comitiis.] Ex his quos supra citavimus in verbo, Jove cum tonante.

⁶ Si vero grandinet.] Tempestate Comitia dirempta fuisse aperte ostendit Livius 4. Dec. lib. 10. in fine. Secundum triumphum Comitia edixit quibus creati Coss. sunt M. Iunius Brutus, A. Manlius Vulso. Prætorum inde tribus creatis, Comitia tempestas diremit. Plinius lib. 18. c. 28. in fin. refert tempestatum nomine grandines & procellas cæteraque similia intelligi.

⁷ Propterea cum omnes dii.] De hujusmodi manubiis deorum, Servius enarrans illud libri 1. Æneid.

Ipsa Jovis rapidum jaculata è nubibus ignem,
Disjecitque rates, exertitque equora ventis.

Fulmina in pollutis lucis. Bidental. Tonitrus impares, pares, matutini, meridiani, sereno tempore emissi.

pateris vina effundebant. ¹ Thraces dum fulminat aut tonat, in cœlum sagittas intendunt, rati tonantem hostem esse Dei, quem ipsi colerent. ² Paulo tamen Æmylio apud Amphipolim sacrificante, fulmen è cœlo emissum, quum sacra combussisset, regni mutationem portendit, quod mox consequutum est. ³ Fuitque opinio haruspicum, fulmina magnopere fieri in pollutis lucis: ⁴ ideo reliquias fulminis cum sacrificio sepelire, dispersosque ignes in unum cogere, & quadam tacita prece, terræ condere solebant, ⁵ quem locum bidental dixerunt. Nonnulli impares tonitrus boni ominis esse, & felicia portendere volunt: pares autem, diros eventus & calamitates: ⁶ alii matutinos, ventum: imbrem vero, meridianos prædicere. ⁷ Serena tamen

tem-

¹ Thraces.] Herodotus lib. 4. sic scribit, *Thraces dum tonat fulgurat que in cœlum sagittas excutunt, Deo minitantes, quod nullum alium præter suum esse arbitrantur.*

² Paulo autem Æmylia.] Plutarchus in vita ipsius.

³ Fuitque opinio Haruspicum.] Seneca Natural. quæst. lib. 1.

⁴ Ideo reliquias fulminis.] Seneca Natural. quæst. lib. 2. Lucanus lib. 1.

— *Aræus dispersos fulminis ignes Colligit & terra mæsto cum murmure condit,*

Datque locis nomen, sacris tunc admo-
vet aris

Electa cervice marem. —

Iuvenal. sat. 7.

Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit.

⁵ Quem locum bidental dixere.] Horatius in Arte poetica in fine,

— *In triste bidental*

Moverit incestus.

Ubi Acron & Porphyrius interpretes dicunt, *Id quod Iovis fulmine percussum est, bidental dici, hocque expiari non posse.* Et Persius sat. 2.

An quia non fibris ovium, Egenaque iubente

Triste jacet lucis, evitandumque bidental.

Aliter Festus Pompejus lib. 2. dicit. quoddam templum esse ita dictum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur. *

COLERUS.

* Festum sic potius scripsisse, adserit Scaliger: *Bidental dicebant, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur.* Quis enim nescit Bidental omnem locum esse, qui de cœlo tactus est? Tantum abest, ut templum duntaxat dici debeat. Glossarium Bidental, *τέρας νεπαυόντων.*

TIRAQUELLUS.

⁶ Alii matutinos.] Plinius lib. 18. cap. 35.

⁷ Serena vero tempestate.] Sueton. in Tito, cap. 10. ubi inter omnia mortis ipsius signa id ponit, quod tempestate serena tonuerit. Dion. lib. 37. *Præterea quoque alia infesta signa evenerunt: multa enim fulmina per serenum delapsa sunt.* Hoc alii pro læto felicitque auspicio observaverunt, sicut indicat illud Ennianum apud Cicer. lib. 2. de Divinat. supra jam citatum.

Cum tonuit lærum bene tempestate serenæ.

Et quod inter omina imperii Antonini Pii, scribit Iulius Capitolinus in vita illius, Fulgur cœlo sereno sine noxa in ejus domum venisse. Id autem naturalit

tempestate tonuisse, ¹ hominesque ² aut ædes sacras de cælo tactas esse, tristes eventus fuisse, & auspicii mali, sæpe notatum est. ³ Contra vero Homerus, Jovem sereno intonuisse post effusas preces, felix omen & ratum auspiciū fecit. ⁴ M. Crassus castra quæ trans Euphratem metatus fuerat, bis fulmine icta, triste prodigium & in-
Fulgu-
ra pu-
blica,
privata.
ca
sa.

naturali rationi tribuit Seneca lib. 1. Natural. quæst. cap. 1. ad finem, ubi ita insit, Alii inter nubes eliduntur, alii sereno, si aer ad exprimendum ignes aptus fuit. Nam sereno quoque cælo aliquando tonat, ex eadem causa, quia nubo aere inter se colliso. Et lib. 2. cap. 8. Quare & sereno tonat? Quia tunc quoque per crassum & siccum aëra spiritus profilit.

1 Hominesque.] T. Livius 3. Decad. lib. 2. Julius Obsequens Prodigiorum c. 71. 83. & 87.

2 Aut ædes sacras.] Plutarchus in Crasso: id sapissime inter prodigia positum fuisse, testantur Dion historicus & Livius locis infinitis, & in 3. Decad. lib. 1. 3. iterumque 8. & 4. Decad. lib. 3. rursumque 7. Julius Obsequens cap. 26. 55. 56. 60. & alibi. & Suetonius in Domitiano, cap. 15. Continuis, inquit, octo mensibus tot fulgura facta, nuntiataque sunt, ut exclamaverit, Feriat jam quem volet. Tactum de cælo Capitolium templumque Flaviae gentis. Item domus Palatinae & cubiculum ipsius, atque etiam e basi statuæ triumphalis titulus excussus vi procelle in monumentum proximum decidit. Anastasius (auctore Volaterrano in Anthropologia) fulmine ictus periit, anno imperii 36.

3 Contra vero Homerus.] Scilicet libro Odyss. 20.

Ὡς ἔφατ' ἐνὶ χροῖ, καὶ τὸ δὲ ἔκλυε
 μήνιστ' αὖτις

Ἀλλ' ἴδε δὲ ἐβρόντησεν αἶψ' αἰγλήεν-
 τ' ὀλόμπε

Ἦν δ' ὅθεν ἐκ νεφέων, γῆθησι δὲ δῖος
 ὀδυσσεύς.

Id est,

Sic dixit precatus, hunc autem audiuit
 consiliarius Jupiter.

Statim autem tonuit à splendido olym-
 po

Ab alto ex nebulis, latatus est autem
 divinus Ulysses.

Et lib. 21. non longe à fin. licet non
 ita clare,

— Ζῆς δὲ μετὰ δὲ ἔκλυε σήματα
 φάων,

Γῆθησεν τ' αἶψ' ἔπειτα πολύτλας δῖος
 ὀδυσσεύς,

Ὅππῃ ῥά οἱ τέρας ἦκε κρένυ παῖς ἀγ-
 κυλομήτεω.

Id est,

Jupiter autem valde sonuit signa osten-
 dens.

Latatus est postea pertolerans divinus U-
 lysses,

Quod ei monstrum misit Saturni filius
 versuti.

4 M. Crasso.] Plutar. in vita ipsius, ubi de prodigiis mortem Crassorum præcedentibus loquitur.

5 Alii ex fulguribus.] Seneca lib. 2. Natur. quæst. cap. 48. Privata enim, inquit, fulgura negant ultra decimum annum, Publica ultra tricesimum posse differri. Plinius lib. 2. c. 52. in fine, sic scribit, Caterum existimant non ultra decem annos portendere privata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die, Publica non extra tricesimum annum, præterquam in deductione oppidorum. Et de his duobus Juvenalis satyr. 6. loquitur,

Atque aliquis senior, qui publica fune-
 ra condit.

Plebejum in Circo positum est & in ag-
 gere satum.

Fulgura postularia, pestifera, consiliaria, monitoria, auxilialia, hospitalia, regalia, peremptalia, Triumfulminum genera apud plures. Angurina. ca adnotarunt, alii privata: Publica, non ultra trigessimum portendere annum, nisi in deditione oppidi: privata, non ultra decimum augurium facere, nisi in sponsalibus & natali die auspicata: ex quibus quædam postularia, alia pestifera, pleraque consiliaria dicta sunt: aut monitoria vel auxilialia, hospitalia vel regalia, ² nonnulla peremptalia, quæ supervenientium fulgurum significationem perimunt. ³ Ea enim tantam vim habent, ut quicquid alia portenderent, illorum interventu tollatur. Quod vero interventu fulminis portentum est, alterius significatione tolli nequit: ⁴ pestifera mortem, postularia sacrificiorum emendationem admonent. ⁵ Pars multo maxima, tria fulminum genera fecit: consiliarum, quod post cogitatum negotium supervenit: auctoritatis, quum post rem perfectam, bonum aut malum, quod futurum sit, prædicit: status, ubi nec opinantibus nobis fulmen intervenit. Quæ vero fortuita sunt & in casu posita, nulla ratione

ne

¹ Ex quibus quædam.] De his septem primis Seneca d. lib. Natural. quæst. cap. 49. & præterea de Postularibus Festus Pompeius lib. 14. *Postularia fulgura*, inquit, *quæ votorum, aut sacrificiorum spectam religionem designant. Pestifera, quæ mortem aut exilium ostendunt.* *

COLERUS.

* Recenset ibi Seneca; *Postularia, Monitoria, Pestifera, Fallacia, Dentaria, Peremptalia, Adtestata, Atterranea, Obruta, Regalia, Inferna, Hospitalia, Auxilialia.*

TIRAQUELLUS.

² Nonnulla peremptalia.] Idem Festus auctoritate Gracchi d. loco, ubi tamen corrupte legitur, *Parentalia*. Ea enim à perimendo dicta sunt: quia scilicet, ut ille dicit, portenta vi sua perimunt duobus modis prioribus tollendis, aut majore manubia, ut tertia

secundæ, secunda primæ cedit, quod & plane declarat alibi eodem lib. ubi de *Postularibus* loquitur.

³ Ea enim tantam vim habent.] Quod jam ex Festo diximus, & id præterea scribit Seneca d. lib. 2. Natural. quæst. c. 34. Cujus hæc verba, *Summam esse vim fulminum judicant: quia quidquid alia portendunt, interventus fulminis tollit. Quidquid ab hoc portenditur, fixum est, nec alterius significatione minuitur. Quidquid exta, quidquid aves minabantur, secundo fulmine abolabitur. Quidquid fulmine denunciatum, nec extis, nec ave contraria refellitur.* Sed hæc tamen confestim reprobatur, ut ibi videre poteris.

⁴ Pestifera mortem.] Festus Pompeius d. l. 14. addit aut exilium, ut etiam facit alibi eodem libro, ubi de *Postularibus* loquitur. & ante eum Seneca d. lib. Natur. quæst. cap. 49. *Pestifera, quæ mortem exiliumque portendunt.*

⁵ Pars multo maxima.] Hæc usque ad ea verba, *Ex avibus.* sunt Senecæ ubi supra cap. 39. ex auctoritate Cicerinæ,

ne subnixa, divinationem non recipiunt. ¹ Ex avibus ve-
ro, augures quasdam oscines, quasdam præpetes notarunt: ^{Aves}
oscines cantu, præpetes volatu augurium facere, & futu- ^{Aves}
ra prædicere. ² Semper enim cantus oscinis quum sinister ^{præpe-}
est, secundissimus fuit. ³ Ex præpetibus autem aquila, ^{tes.}
vulture & buteone, fanquali & immusylo, ⁴ lætantur,
casque felicitis eventus esse, cum ingentibus alis patulæ &
porre-

¹ Ex avibus.] Servius in lib. I. Æn. ibi,

Aspice bis senos latanteis ægmine cyc-
nos,

Ætheria quos lapsi plaga Jovis ales
aperto

Turbabat cælo.

In auguriis, inquit, non solum aves con-
siderantur: sed volatus in præpetibus &
cantus in oscinibus: quia non omnes, nec
omnibus dant auguria. Et lib. 3. Æneid.
in eum locum.

Et volucrum linguas & præpetis tmina
pennæ.

Aves, inquit Servius, oscinæ sunt, aut
præpetes. Oscinæ ab os & cano dictæ, ore
futura prædicunt: * præpetes vero à vo-
latu: sed præpetes aut superiora tenent,
& præpetes dicuntur: aut inferiora, &
inferè appellantur. Præpetes autem, quia
omnes aves superiora tenent volantes.
Acron in Horatium Carminum lib. 3.
Ode 27. ibi,

Oscinè corvum prece suscitabo

Solis ab ortu.

Oscines, inquit, aves dicuntur, quæ voce
augurium faciunt: præpetes quæ volatu,
& citat illud Virgilianum. Et de præ-
petibus quoque loquitur F. Pompejus
l. 14. in duobus locis, & Gellius l. 6. c.
item 6. Cicero autem lib. 2. de Natura
deorum aliter has distinguit. *Atque*
hæ non caperentur quidem nisi hominum
rationis atque solertia: quanquam aves
quasdam & alites & oscines, ut nostri
augures appellant, verum augurandarum
causa esse natas putamus. Idem Cicero
de Divinat. lib. 1. Eademque efficit in
avibus divina mens, ut tum huc, tum il-
luc volent alites, tum à dextra, tum à

sinistra parte cantant oscines. Et apertius
Epist. famil. lib. 6. epist. quoque 6. ad
Cecinnam, *Non igitur ex alitis volatu,*
nec ex cantu sinistro oscinis, ut in nostrâ
disciplina est, nec ex tripudiis solistimis,
aut somniis tibi auguror: sed habeo alia
quæ obstruem. Et apertissime Plinius
lib. 10. cap. 19. Nunc de secundo ordine
dicamus, qui in duas dividitur species,
oscines & alites: illarum generi cantus
oris, his magnitudo differentiam dedit.
Itaque præcedent & ordine. Ex quibus
intelligis hos alites vocare, quos illi
præpetes appellant.

COLERUS.

* Verius oscen quasi occen dicitur.
Scribitur & oscen. pro obcen. Sicut ob-
tendo, obtendo. unde sit, ostendo.

TIRAQUELLUS.

² Semper enim cantus oscinis.] Ser-
vius lib. 4. Æneid. in eum locum,
Solaque culminibus ferali carmine ludo
Sæpe queri & longas in fletum ducere
voces.

Omnes, inquit, aves oscines, bonæ: præ-
petes male sunt, & contra.

³ Ex præpetibus autem aquila.] Fest.
Pompejus lib. 1. non longe po. inc.
has omnes aves, inter alites ponit,
quas hic præpetes appellat: nam supra
diximus easdem esse alites & præpe-
tes.

COLERUS.

⁴ Lætantur.] Glossarium vocat im-
musulum. Aliiter immusulum: necnon:
& inemusulum.

*Aves
funer-
bris.
Super-
vagane-
e.
Auspici-
a ca-
duca.
Clivia.*

porrectæ volant. ¹ Quasdam dixere funebres, quæ omine averso aliquid fieri vetant: ² nonnullas supervaganeas, quæ ex summo acumine emittunt vocem: ³ alia caduca auspicia, cum in templo per augures metato aliquid excidit: ⁴ pleraque clivia, quæ difficulter eveniunt. ⁵ Aquila si dex-

tra

TIRAQUELLUS.

¹ *Quasdam dixere funebres.*] Plinius lib. 10. c. 12. *Inauspicatas aves vocat, cornicem, corvum & bubonem. de bubone sic loquitur in fin. Bubo funebris & maxime agminatus, publicis præcipue auspiciis, deserta incolit: nec tantum desolata, sed dira etiam & inaccessa: noctis monstrum, nec cantu aliquo vocalis, sed gemitu.* Itaque in urbibus aut omnino late visus, diuum ostentum est. *Privatorum domibus insidentem plurimis scio non fuisse feralcm. Volat nunquam quo libuit, sed transesus aufertur. Capitolii cellam ipsam intravit Sex. Papellio Iatro, L. Pedunio Coss. propter quod nonis Martiis urbs lustrata est eo anno.* Incendiariam præterea avem inter inauspicatas enumerat cap. 13. ejusdem libri, *Inauspicata est, inquit, & incendiaria avis, propter quam septenumero lustratam urbem invenimus, sicut L. Cassio & C. Mario Coss. quo anno & bubone viso lustrata est.* Ovidius lib. 1. Amorum, eleg. 12. de inauspicatis avibus scribit,

Ille dedit turpes rancis bubonibus umbras,

Vulturis in ramis & strigis ora tulit. Statius Thebaidos 3.

— *Dire strident in nule volucres*

Nocturnæque gemunt striges, & feralia bubo

Dira canens. —

Idem Ovid. Metamorphos. 5. *bubonem ignarum & diri ominis vocat,*

Fœdaque fit volucris, venturi nuncia luctus

Ignarus bubo, dirum mortalibus omen. Vocat & prophanum, id est execrandum, & pessimi ominis, l. 6. Metam.

— *Tectoque prophanus*

Incubuit bubo, thalamique in culmine sedit.

Funerem præterea lib. 9. vocat,

— *Ter omen*

Funereus bubo, letali carmine fecit.

Alius Lampridius in Commodio, inter prodigia ejusdem Commodi mortem præcedentia, scribit, *Bubonem etiam supra cubiculum ejus disprebensum esse tam Romæ quam Lanuvii.* *

COLERUS.

* *Servius in fragm. Sane bubo, si cujus ades infederit, & vocem miserit, mortem significare dicitur. Si autem de busto sudem ad tectum detulerit incendium ædibus portendere. Hæc igitur avis dicebatur incendiaria, & Spinturnix, & ambustanea.*

TIRAQUELLUS.

² *Nonnullis supervaganeas.*] Fest. Pomp. lib. 17. *Supervaganea dicebatur ab auguribus avis, quæ ex summo cacumine vocem emisisset: dicta ita, quia super omnia vagatur, ac canit.*

³ *Alia caduca.*] Idem Festus lib. 3. non longe à fin. *Caduca auspicia dicunt, cum aliquid in templo excidit, veluti virga è manu.*

⁴ *Pleraque clivia.*] Idem Festus eod. lib. *Clivia auspicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant: omnia difficilia clivia vocabant, unde & clivia loca ardua.*

⁵ *Aquila si ex dextra parte venit.*] Suetonius in Claudio, c. 7. *Evenitque, ut primitus ingredienti cum fascibus forum, prætervolans aquila dexterore humero consideret. & in Vitellio, cap. 9. Prætermisso agmine latum evenit auspicium: siquidem à parte dextra repente aquila devolavit: lustratisque signis, ingressos viam sensim antecessit. & in Domitiano, c. 6. in fin. De qua victoria prius præfagiis, quam nunciis comperit. Siquidem ipso, quo dimicatum est, die, statuan ejus Romæ insignis aquila circumplexa*

tra ex parte venit, felix omen facit, ¹ & magnarum rerum auspicia: ² quas quidem volatu augurium facere, præcipue ^{Auspicia ex aquila & vulture} si stridentibus alis evolare videant, omen futuri maximi boni, ac læta & magna portendere dixerunt. ³ Vultures quoque Romulo in condenda urbe præsens auspiciū fecere. Sed tamen vultures aquilarum fœtus implumes occidisse, nidofque evertisse, ipsosque à pastu pedibus & rostro abegisse, ⁴ Tarquinio Superbo exilium, & regni amissionem,

cumplexa pennis, clangore sletissimos edidit: pauloque post occisum Antonium adco vulgatum est, ut caput ejus quoque apportatum vidisset plerique contenderent. Apud Livium 1. Dec. lib. 1. & Dionysium lib. 3. legimus quemadmodum aquila Lucumoni, qui postea L. Tarquinii Prisci nomen adeptus est, Romam commigranti, regni augurium fecit. Alithersa senex ille Odysseæ 1. 2. ex Aquilarum volatu & genarum laceratione, reditum Ulyssis & procorum interitum auguratur, & Priamus lib. Iliados 24. ab Hecuba admonitus, Jovem orat, ut aquilam mittat, cujus volatu in bonam spem erectus, auspicioque secundo confusus ad naves Graecorum sese conferat,

Πέμψον δ' ἰαονὸν τὰρχυν ἄγγελον, ὅς
τέ σοι αὐτῷ
Φίλτατον ἰαονῶν, ἃ ἐκέρτατον ἐστὶ μέ-
γιστον
Δέξιον, ὁ φερέμιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι
νόησας,
Τῷ πύσωντον ἐπὶ νῆας ἰὼ δαναῶν τα-
ρχυπύλων.

Id est,

Mitte autem alitem velocem nunciū,
qui tibi ipsi
Dilectissimus inter alites, & cujus for-
titudo est maxima,
Dextrum, ut eum ipse oculis percipiens,
Hoc fretus in naves eam Danaorum
equitum.

1 Et magnarum rerum auspicia.] Seneca lib. 2. Naturalium quæst. cap. 32. Cur, inquit, aquila hic honor datus est, ut magnarum rerum faceret auspicia?

2 Quas quidem volatu augurium fa-

cere.] Cornelius Tacitus lib. 17. Latum augurium Fabio Valenti, exercitūque, quem in bellum cogebat, ipso projectionis die, aquila levi meatu prout agmen incederet, velut Dux via prævolavit, longumque per spatium, is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, ut hand dubium magnæ & prosperæ rei omen acciperetur. Dion in Augusto, sic scribit, Cæsari aquila statim inito sedere cum ambobus (Antonio scilicet & Lepido) supra tenitorium stetit, moxque corvos duos advolantes, qui ex alis ejus plumas excellere conabantur, occidit: itaque ex utroque victoriam portendit. Hæc Dion lib. 47. in princ.

3 Vultures quoque Romulo.] Livius 1. Decad. lib. 1. Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Plutarchus in Romulo & omnes ubique. Et quod vultures faciant bonum auspiciū testis est Apianus lib. 3. bellorum Civilium. Statius lib. 3. Thebaid.

Non venit auguriis melior quam vultur. Ubi Lucretius interpret scribit, vulturem folere bona omina augurantibus ferre.

4 Tarquinio Superbo.] Et alia ex hac ave auspicia, vide apud Herodotum lib. 3. ubi Dario cum septem Persis disceptante, apertuerunt septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, eosque vellicantium & insectantium Plutarchum probl. cap. 93. & in vita Marii. Dion historicus auctor est lib. 46. post C. Cæsaris eadem Octavio in Campum Martium descendente vultures sex augurium fecisse: mox vero apud milites concionanti duodecim.

tionem, quæ mox sequuta sunt, portenderunt. ¹ Aquilam Tarquinio Prisco pileum detraxisse in sublimi, deinde capiti reposuisse, regnum ominatam ferunt: ² sicut Aristander aquilæ augurio victorem Alexandrum prædivinavit. Rursus correptum jaculum è manu satellitum abstulisse, & in profundum dejecisse, ³ velut prodigiosum ostentum Dionysio exilium, & regnum sibi abrogari, funestasque calamitates præmonstravit. ⁴ Fuitque diu quæstionis, an sanqualis & immusylus inter aquilas censendi forent: quorum volatus licet ævo priore incognitus secundissimos habere eventus censebatur. ⁵ Cumque ex avibus omnia multi observarent, præcipui fuere Cares, ⁶ quibus rex Caras

*Quæ
gentes
augu-
ria po-
tissi-
mum
obser-
vant.*

ex

duodecim. Id ad Romulum, auguriumque eidem oblatum referens, regno quoque ejus constanter se positurum sperabat. Idem in Vitellio.

1 *Aquilam Tarquinio Prisco.*] Livius 1. Decad. lib. 1. de Lucumone, cui Tarquinio Prisco edidere nomen, loquens, *Ei carpento sedenti cum uxore, aquila suspensis demissa leniter alis, pileum auferret: superque carpentura cum magno clangore volitans, iursus velut ministerio divinitus missa, capiti apte reponit: inde sublimis aliiit. Accepisse id augurium dicitur Tanaquil, perita, ut vulgo Hetrusci, cælestium prodigiorum mulier excessa & alta sperare virum jubet: eam alitem, ea regione cæli, & ejus Dei nunciam venisse: circa summa culmen hominis aspicium fecisse: lævasse humano superpositum capiti decur, ut divinitus eidem redderet. eadem fere scribit Dionys. l. 3.*

2 *Sicut Aristander.*] Plutarchus in Alexandro. Q. Curtius l. 4. non aquilam, sed corvum glebam unguibus ferentem fuisse scribit.

3 *Velut prodigiosum ostentum Dionysio exilium.*] Plutar. in Dionc. Sed & alia ex aquila auspicia vide apud Homerum lib. 15. iterumque 20. Odissæ, Xenophontem Pædiæ Cyri lib. 2. iterumque postea l. 6. expeditionis Cyri non uno in loco, Ciceronem lib. 2. de Divinat. ubi de Dejotaro, Diodorum

Siculum l. 16. c. 6. Virgil. l. 12. Æneid. Valerium maximum lib. 1. cap. 4. ubi de M. Bruto & Rege Dejotaro, Plinium lib. 15. cap. 13. & lib. 25. cap. 5. Suetonium in Galba, cap. 1. & 4. & in Vespasiano, cap. 5. Plutarchum in vitis Timoleonis, Bruti & Marii, & in lib. de claris mulier. cap. 15. & in Parallelis, cap. 11. Appianum bellorum Civilium, lib. 4. Justinum lib. 12. ad fin. & lib. 20. ubi de pugna Crotoniensium, & Locrentium, & iterum lib. 23. ad fin. Ælianum de nat. Animalium lib. 13. c. 1.

4 *Fuitque diu quæstionis.*] Plinius libro 10. c. 7. & vide Livium 1. Decad. lib. 1. Et Festum Pompejum lib. 9. ubi de Immusculo alire loquitur, & Julium Obsequentem Prodigiorum cap. 63. ubi de Sanquali.

5 *Cumque ex avibus omnia multi.*] Et inter cæteros, præter eos quos hic noster auctor numerat, Vascones, Hispani & Pannonii ex Ælio Lampridio in Alexandro Severo. Quod & de Pannoniis asseverat Spartianus in Septimio Severo.

6 *Quibus Rex Caras.*] Plinius l. 7. cap. 56. *Auguria ex avibus Car, à quo Caria appellata, repetit, ubi dicit Tirostam Thebarum auspicia avium reperisse.* Vide Polydor. Virgil. Urbinatem lib. 1. c. 24. de Inventoribus rerum.

1 *Postea.*]

ex avibus auspiciū dedit primus. ¹ Postea Arabes, Phry- ^{Sini-}
ges, Cilices, Pisidæ, Pamphili, & ² Galli, avium can- ^{firmum}
tus & volatus religiose observarunt: ex quibus vera auspi- ^{omen}
cia ominati sunt: quibus observatis, haud secus quam ex ^{ex vol-}
oraculis eventa rerum & negotiorum præsumpsere. ³ Sæ- ^{turi-}
pe tamen vulturem in ædem Iovis, aut deorum volasse, ^{bus, cor-}
prodigii loco receptum est: ideo velut portentum malique ^{vis &}
auspicii, procuratum fuit. ⁴ Si tamen vultures, corvi, & ^{aquilis}
aquilæ in unum coirent, cœdem haud dubiam: ^{congre-}
& si gru- ^{gatis.}
es volantes à recto flecterent cursu, & retrocederent, in- ^{Ex}
fandam nautis tempestatem, & mare procellosum, mox ^{grui-}
turbines & fluctus prænunciarunt. Ciconiam non ut grues ^{bus.}
prodi- ^{Ex ci-}
conia.

¹ *Postea.*] De his sex prioribus nuncupatum tradit Cicero lib. 1. de Divinat. non semel, & iterum 2. Et præterea de Arabibus Philostratus in vita Apollonii lib. 1. cap. 14. Arabes, inquit, ab avibus, non secus, atque ab oraculis, eorum quæ ventura sunt, auguria capiunt: id autem assequuntur (ut ajunt) draconum corde, aut epate in cibis assumpto. De Phrygibus Juvenalis satyr. 6.

Divitisibus responsa dabit Phryx angur, & Indus

Conductus dabit astrorum.

Nam Phryges, Cilices & Arabes (ut scribit Cicer. lib. 1. de Divin.) avium significationibus plurimum obtemperaverunt: quod idem factitatum in Umbria se accepisse inquit. Et de Cilicibus Tacitus lib. 18. non multo post princ. ubi tradit scientiam artemque aruspicum Myram, aut, ut alii legunt, Thamyræ Ciciliæ accitam in templum Paphiæ Veneris intulisse.

² *Galli.*] Nuper diximus de Vasconibus, qui & ipsi Galli sunt.

³ *Sæpe etiam vulturem in æde Iovis.*] Livius 3. Decad. lib. 7. Adde & frequentiori foro in tabernam devolasse.

⁴ *Si tamen.*] Dion historicus Roma. lib. 47. post princip. ubi prodigia Lepido facta describit, sic inquit, *Vultures complures in templo Genii P. R. ac Concordiæ insederant, quibus adhuc in*

eodem loco commorantibus, cædes illæ, quales olim Sylla proseriptione usus fuerat, editæ sunt, ac tota urbs cadaveribus impleta. Eodem lib. ubi de prodigiis, quæ pugnam Philippensem præcesserant, sic scribit, *Et (quod maxime perniciosum eis significavit, ita, ut hostes quoque id animadvertent) multi vultures aliæque aves, quæ cadaveribus pascuntur, super solos ipsos, exercitum scilicet Cassii & Ernti, volavere: in eos intuiti sunt, terribilemque clangorem & stridorem ediderunt.*

⁵ *Et si grues volantes.*] Virg. Georg. lib. 1.

— Nunquam imprudentibus imber Obsuit: aut illum surgentem vallibus imis

Acriæ fugere grues.

Et lib. 10. *Æncidos,*

— Quales sub nubibus atris

Strimoniae dant signa grues, atque æthera tranant

Cum sonitu, fugiuntque notos clamore secundo.

Nam grues, inquit, significant tempestatem futuram, citatque priorem illum locum Virgil. Georg. 1. Horum enim (notorum scilicet) calorem fugiunt, cum revertuntur in Thraciam. Plinius autem lib. 18. cap. 35. eoque ult. Grues, inquit, silentio per sublime volantes serenitatem significant.

prodigium facere dicunt, sed in auguriis non dubiam ferre concordiae significationem. ¹ Proxima est accipitrum natura: præcipuum vero genus, ² quod circum appellant, altero pede claudum, quod fortunatum nuptiis & pecuariae rei opinati sunt. ³ Contra milvus diri malique ominis, semperque infortunia præmonstrare creditus. ⁴ Triorchon vero, cui principatum dedere augures, ⁵ & falconem felici eventus, futurique maximi boni spem habere augurio expertissimo compertum est. Est autem triorches quem Buteonem antiquitas dixit, quique tres testes habeat, triorches dictus. Falconis vero augurium tam auspicatissimum Thulcis fuit, ut viso augurio, Capuam in solo felicissimo condiderint. ⁶ Dario accipitrum visio duo vulturum paria vellicantium, omen fuit, quod è conjuratis sumpto supplicio, haud multo post Persarum regno potiretur. ⁷ Picus vero

¹ Proxima est accipitrum natura.] Quorum augurium esse bonum affirmat Stat. lib. 3. Thebaidos, subiungens iis quæ supra diximus de vulture,

— Et ait is

Desuper accipitres exultare rapinis.

² Quod circum appellant.] Plin. l. 10. cap. 8. Homerus autem l. 15. Odysseæ Circum pro felici augurio memorat.

Ὡς ἀετοὶ εἰπὼν ἐπὶ πλάτῳ δεξιὸς ὄρνις, κίρῃ δὲ πῖν. ὠν. ταχὺς ἀγσελ.

Et paulo post:

Τὴν μὲν αὖχ' ὅτε ἄνω δεξιὸν ἐπὶ πλάτῳ δεξιὸς ὄρνις.

Ubi tamen Andræas Divus vertit κίρῃ, accipiter. * Aliud autem ex accipitribus auspicium videbis apud Herodotum lib. 2.

COLERUS.

* Avis circæa dicta alias: & Milvus. Sic autem dicitur ideo, quia circando agros oberret.

TIRAQUELLUS.

³ Contra Milvum.] Plinius lib. 10. cap. 10. & cap. 18. & vide Jul. Obsequentem Prodigiorum c. 71.

⁴ Triorchon vero.] Idem Plinius l. 10. cap. 7. Triorchon à numero testium, cui principatum in auguriis Phædonos de-

dit: Buteonem hunc appellant Romani: familia etiam ex eo cognominata, cum prospero auspicio in ducis navis disisset. Æsalona Græci vocant, qui solus omni tempore apparet. ceteri hyeme abeunt. Distinctio generum ex aviditate. Alii non nisi ex terra rapiunt avem, alii non nisi circa arbores volitantem, alii sedentem in sublimi, aliqui volantem in aperto. Itaque & columbæ nocere ex iis pericula, visoque confidunt, vel subvolant, contra naturam ejus auxiliares sibi.

⁵ Et falconem.] Servius in Virgil. lib. 10. Æneid. eo loco.

Et Capys, hinc nomen Campanæ ducitur urbi.

Scribit ab augurio falconis Capuam esse appellatam, quod Hetrusci ejus urbis conditores Capyn inaugurantes viderunt. quo nomine falconem appellabant. Tamen quis alius ejus usus fuerit in auguriis non declarat.

⁶ Dario.] Herodotus lib. 3. ubi de Smerde mago, à septem Persis occiso, loquitur. & diximus supra hoc eod. cap.

⁷ Picus vero Martius.] Plinius l. 10. cap. 18. Pici, inquit, principales in Latio sunt in auguriis, à Rege qui nomen huic arx dedit.

vero Martius & Iuscinia efficaci auspicio habentur, prosperaque semper & felicia decreverunt. ¹ Inter quæ ardeolas, ^{Ex Ardeola.} quas leucos vocant, quum ad Austrum volant vel septentrionem, magna semper portendere voluerunt: solvi enim pericula, & metus exinaniri eorum aspectu, multorum opinio fuit. ² Iuscinia quæ in ore Stesichori infantis cecinit, talem illum futurum designavit, quantus postea fuit. Contra hirundines infausti ominis esse, & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. ⁴ Nam Cyro regi, dum contra Scythas bellum parat, hirundinum visio infaustam fecit ^{Ex hirundinibus.} expeditionem. ⁵ Eadem quoque Pyrrhi tabernaculo, ⁶ & navi Antonii insidentes, suscepti belli infelicitatem, & funestas clades portenderunt. ⁷ Picus quoque Martius in ca- ^{Ex pico Martio.} pite

¹ *Inter quæ ardeolas.*] Plinius l. 11. cap. 7. *Et inter aves, inquit, ardeolarum genere, quos leucos vocant, altero oculo care, e tradunt. Optimi autem augurii, cum ad austrum volant septentrionemve. Solvi enim pericula & metus narrant.*

² *Iuscinia quæ in ore Stesichori.*] Plinius lib. 10. cap. 29.

³ *Contra hirundines.*] Horatius l. 4. Carin Ode 12.

Nidum ponit, Itym flebiliter gemens,

Infelix avis & Cecropiæ domus

Aeternum opprobrium, quod male barbaras

Regum est ulta libidines.

Pausanias lib. 1. qui de Atticis, hirundinem infelicem vocat, ob miserabiles & luctuosos cantus. quod patet exemplo seq.

⁴ *Nam Cyro Regi.*] Xenophon expeditionis Cyri lib. 1.

⁵ *Eadem quoque Pyrrhi tabernaculo.*] Plutar. in Pyrrho.

⁶ *Et navi Antonii.*] Plutar. in vita illius. Dion lib. 50. scribit hirundines circa Antonii tentorium, ac in prætoria navi ipsius nidificasse. Et adde quod ab Julio Obsequente prodigiorum cap. 87. sic est traditum, *Antiocho Regi Syriæ ingenti exercitu dimicanti, hirundines in tabernaculo nidum fecerunt: quo*

prodigio neglecto, prælium commisit & à Parthis occisus est. Et quod etiam ab Arriano Rerum gestarum Alexandri l. 1. non adeo longe à fin. sic scriptum est, *Dum Alexander Halicarnassum obsideret, quiescente eo sub meridiem, hirundo quædam cum garritu maximo super dormientis caput volitare, & modo in hanc, modo in illam læli partem sese inferre, ac turbulentiores quam sit earum avium natura garritus, edere, conspecta fuerat. Alexandrum tunc, utpote labore fatigatum, somnus oppræsserat: sed acutissimo avicula garritus andem excitatus, eam continuo manu repulit. Tantum vero absuit, ut vel repulsa aufugerit, ut rursus ipsius capiti insidens non prius discesserit, quam prorsus expergescens sit. Eam rem Alexander minime negligendam arbitrat, cum Aristandrum Telmissum peritissimum ratem consulisset, parari sibi à domesticis insidias respondit: Cæterum fore, uti insidiæ deprehenderentur. Hirundinem enim cum hominibus consuescere, ac cæterarum avium loquacissimam esse.*

⁷ *Picus quoque Martius.*] Plinius libro 10. c. 18. de Pico Martio loquens sic scribit, *In capite prætoris urbani L. Tiberonis, in foro iura pro tribunali reddentis, sedit ita placide, ut manu prehenderet.*

Ex co-
lumba.
Ex cy-
gno.
Arist.
circum
inter
accipi-
trum
genera
recen-
set.
Ex gal-
lorum
cantu.

pite prætoris jura reddentis deprensus & occisus, futurum excidium auguratus fuit: ¹ vexillis vero Sabinorum insidens, felix augurium fecit. ² Columba si comitata est, prosperos successus auguratur: cæteris autem nullius auspicii credita est: ³ sicut cygnus nautis, & his qui freto agi volunt, prosperos cursus denunciat: reliquis vero inauspicatus. Circum tamen de genere aquilarum columbam discerpentem unguibus, felix nuncium attulisse ⁴ Homerus voluit. ⁵ Præposteros aut vespertinos gallorum cantus, opti-
mi

deretur. Respondere vates exitium imperio portendi si dimitteretur: at si exanimaretur, Prætori. Et ille protinus concersit: nec multo post implevit prodigium. Valerius Maximus l. 5. c. 6. de Pietate erga patriam: ubi de Ælio Prætor, qui non modo suam, sed universæ familiæ & generis incolumitatem patriæ saluti proposuit: qui maluit picum, qui sibi jus dicenti in vertice confederat, eo fato ut capto & occiso ejus domus gravissimam perniciem: respublica vero non parvam consecutura esset felicitatem, necare cum exitio suo, quam eum conservare cum reipub. detrimento. Frontinus Stratagematôn lib. 4. cap. 5. Cælius, inquit, Prætor urbanus, cum ejus dicenti picus in capite infedisset, & aruspices respondissent, dimissa æve, hostium victoriam fore: necata, populum Rom. superiorem, ac Cælium cum familia periturum, ævem occidit: qua occisa, nostro exercitu vincente, ipse cum 14. Cæliis ex eadem familia in prælio est occisus. Hunc quidam non Cælium, sed Lælium fuisse, & Lælios, non Cælios perisse credunt. Hincque illud Horatii Car. lib. 3. Ode 27.

Teque ne clavis vetat ire picus,

Nec vaga cornix.

Ubi Acron à sinistra picum, mali ominis dicit, & vagam volatu cornicem.

¹ Vexillis vero Sabinorum.] Strabo lib. 5.

² Columba.] Apollonius Rhodius lib. 3. Argonaut. Virgil. lib. 6. Æneid.

Vix ea factus erat, geminæ cum sorte columbæ, &c.

Ubi Servius, Ad Reges columbarum pertinet augurium: quia columbæ nunquam solæ sunt: sicut nec Reges nunquam soli incedunt. Quod ad Cæsaris felicitatem pertinuisse, qui per Æneam à Venere oriundus est, videtur asserere Sueton. in Augusto, c. 94. ubi de Palma arbore, quam Divus Julius conservari, in omen victoriæ jussit.

³ Sicut cygnus nautis.] Virgil. lib. 1. Æneidos,

Aspice bis senos latantes agmine cycnos.

Et ibi Servius, qui cycnos dicit solum nautis augurium dare, ut apparet in Ornythogonia,

Cygnus in auguriis nautis gratissimus ales,

Hunc optant semper, qui nunquam mergitur undis.

⁴ Homerus voluit.] Scilicet lib. 15. Odissæ, ut supra dictum est.

⁵ Præposteros aut vespertinos gallorum cantus.] Plinius lib. 10. c. 21. Habent, inquit, ostenta & præposteri eorum vespertini que cantus. Namque totis noctibus canendo, Bæotiis nobilem illam adversus Lacedæmonios præfagiriere victoriam, ita conjecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret. *

COLERII S.

* De gallinæ cantu Terent. Phorm. & Apulejus Metamorph.

x Themis.

mi eventus multi notavere. ¹ Themistocli pridie quam in Xerxem duceret, auditus gallorum cantus, victoriæ mox futuræ prænuncium fecit: idque ideo, quod victus nequaquam carit: victor vero obstrepit & murmurat. ² Contra vero gallinarum: nam diri aliquid imminere, aut futurum incommodum, illarum cantus designavit. Inter reliquas vero inauspicatissima fertur ³ incendiaria & piacularis, propter quam urbs sæpe lustrata fuit. ⁴ Quæ autem hæc fuerit, maximæ quæstionis est. ⁵ Corvus quoque inter aves inauspicatæ est garrulitatis: pessimam vero corvorum significationem, maxime quum glutunt vocem velut strangulati, Plinius notavit: ⁶ si vero ab ortu clara voce occinuerint, præsentem felicitatem: contra vero ab occasu, exitium

Ex gal-
linarum
cantu.

Ex cor-
vis.

appor-

TIRAQUELLUS.

¹ Themistocli.] Cicero lib. 1. & 2. de Divin. id tribuit victoriæ Thebanorum, sic enim scribit, Cumque eodem tempore apud Lebadiam Trophoniores divina fieret: gallos gallinaceos in eo loco sic assidue canere cepisse, ut nihil intermitterent. Tum augures dixisse Bæotio Thebanorum esse victoriam: propterea quod avis illa victis silere solet, canere si vicisset. Plinius autem d. lib. 10. c. 21. tribuit eam victoriam Bæotiis adversus Lacedæmonios, ut patet in præced.

² Contra vero gallinarum.] Alia gallinarum auspicia, vide apud Plinium lib. 15. c. 30. & Suetonium in Galba, cap. 1. & gallinacei apud eundem in Vitellio, c. 9. Mox Vienna pro tribunali iura reddenti gallinaceus supra humerum, & deinde in capite asstitit.

³ Incendiaria.] Plinius lib. 10. c. 13. Alius Lampridius in vita Commodi Antonini, non procul à fin. sic scribit, Et ante lucem fuerant etiam incendiariæ aves, ac diræ. & Iulius Obsequens Prodigiorum c. 100. Avis incendiaria & bubo in urbe visa. & III. Avis, inquit, incendiaria visa occisæque.

⁴ Quæ autem hæc fuerit.] Plinius d. lib. 10. cap. 13. de ea loquens, Quæ sit avis ea, nec reperitur, nec traditur. Qui-

dam ita interpretantur, Incendiariam esse quæcumq; apparuerit carbonem ferens ex avis vel altaribus. Alii spinturnicem eam vocant. sed hæc ipsa quæ esset inter aves, quod se scire diceret non inveni. *

COLERUS.

* Spinturnicem eandem esse, ut jam dixi, non est dubium, Græco enim nomine dicta est σπιντὺρ & σπιντὺρ. quod carbonem ex rogo, aut ex altari in ardes inferret. Σπιντὺρ est stridulumignis. Glossar. vocat Ambustaneum, quod circa busta versetur. Quid autem aliud est, quam Bubo, ut supra ex Servii fragmento constat.

TIRAQUELLUS.

⁵ Corvus.] Cormix dicere debuit ex eodem Plinio, qui hæc eadem verba de ea dicit lib. 10. c. 12.

⁶ Si vero ab ortu clara voce.] Horat. lib. 3. Car. Ode 27.

Oscinem corvum prece suscitabo
Solis ab ortu.

Ubi Acron interpres, Ab ortu enim solis prospera corvi omina sunt, adversa ab occasu. Livius 1. Decad. lib. 10. Hæc dicentem, inquit, corvus voce clara occinuit, quo latus augurio Cos. affirmans nunquam humanis rebus magis præsentem interfuisse deos, signa canere & clamorem tolli iussit.

apportant. ¹ Corvos tamen pullos devorasse, reliquiasque in nidum detulisse, dissidium inter Syllam & Marium, quo plurimo sanguine pugnatum est designavit. ² Corvos quoque aurum corrosisse, velut dirum malique portenti, procuratum fuit. Eadem quoque aves involantes obstrepentesque, ³ Alexandro Babyloniam ingressuro ⁴ & Ciceroni imminens periculum extremasque ærumnas præmonstrarunt. ⁵ A dextra tamen corvus, ⁶ & à sinistra cornix vel

picus

¹ Corvos tamen pullos devorasse.] Plutarchus in vita Syllæ, ubi prodigia, quæ bellum sociale præcesserant, describit: *Tres corvi, inquit, pullos in viam producos, devorarunt, eorumque reliquias intra nidum retulerunt.*

² Corvos quoque aurum corrosisse.] Livius 3. Decad. lib. 10. post princip. *Aurum in Capitolio corvi non lacerasse tantum rostris crediti, sed etiam edisse.* & Plutarchus in Nicia describens portenta, quæ expeditionem Atheniensium in Siciliam præcesserant, sic scribit, *In Delphis autem Palladis aureum simulacrum anæ palmæ superpositum stabat, quod Athenienses, pro re bene ac feliciter adversus Medos gesta, constituerant. Hoc diebus plurimis corvi rostro unguibusque petentes, quodammodo lacerare conabantur, ac palmæ fructus, qui ex auro fabricati erant, partim vorantes absumpere, partim vi convulsos deiecerunt.*

³ Alexandro Babyloniam ingressuro.] Plutarchus in vita illius non longe ante fin. *Quod cum pauci faciens (Alexander scilicet) procederet, propinquus urbi complures altercantes seque mutuo ferientes corvos aspexit, ex quibus nonnulli penes illum delassi sunt.*

⁴ Et Ciceroni.] Plutar. in vita ipsius prodigia Ciceronis mortem præcedentia describens, ita scribit, *Hic Appollinis erat sacellum mari imminens, ex quo cum Cicero adremigraret littori, corvi eluti pennis, magno clangore naviculam impetunt: deinde super utrisque cornibus antennarum insidentes, partim clamore streperes, partim capita finium exagitare. Tunc omnibus id insaufum ostentum vi-*

sum est: verum descendit è puppi Cicero, & in diversorio, veluti quietem captaturus, accubuit. Hinc corvi super poste sedentes magis, ac magis tumultuoso clangore persistunt. Horum unus descendens in cubiculum Ciceronis, pallium, quo cubans erat opertus, rostro ab eius fronte deduxit. Valerius Maximus lib. 1. c. 4. de Auspiciis, Cum in villa Cajetana esset, corvus in conspectu ejus horologii servum loco motum excussit, & protinus ad ipsum tetendit, ac laciniam togæ eoque morsu tenuit, donec servus ad occidendum eum milites venisse nunciaret. Appianus bellorum Civilium lib. 4. Tacite accedentibus his, qui Ciceronem inquirebant, corvi advolantes obstrepere cæperunt, eundem è somno excitantes, vestem quoque rostris eoque attraxere è quiescentis corpore, quoad fecit id signum à Deo missum arbitrati, lectica inpositum iterum ad mare per profundam sylvam occulto calle detulere.

⁵ A dextra autem corvus.] Probus in 9. eclogam Virgil. ibi,

— Sed carmina tantum

Nostra valent Lycida tela inter Martia, quantum

Chaonias dicunt aquila veniente columbas.

Quoniam, inquit, in Chaonia regione Epyri in quercu arbove sedisse dicuntur, & humana voce dedisse responsa, & ita bonum augurium erat, si corvus dextra, cornix sinistra volaret, ut Cicero lib. 1. de Divin. non semel scribit, Quorum à dextris corvus, sinistra cornix facit augurium. Plautus in loco, quem mox citabo. Alia autem ex corvis auspicia, præter ea quæ

- ¹ picus, spem non ambiguan & ratum auspicium fecere.
² Maxime vero abominatus est bubo, tristis & dira avis, *Ex bone.*
 voce funesta & gemitu, qui formidolosa, dirasque necessi-
 tates & magnas moles instare portendit: ipsum tamen
 cantu & ³ stridore querulo, dirum facere auspicium putant.
⁴ tacens, non semper malus fuit: quippe bubonis aspectus,
⁵ Agrippæ captivo Judæorum regnum portendisse fertur.

Noctua

ea quæ enumeravimus, vide apud Li-
 vium 1. Decad. lib. 7. ubi de T. Man-
 lio, & 3. Dec. lib. 1. ad fin. Valerium
 Maximum lib. 1. cap. 4. ubi de Tiberio
 Graccho, atque etiam de Metello, Plu-
 tarchus in eodem Tiber. & Parallelis,
 scribit, Metellum, hominem patri-
 cium, suburbanum suum petentem,
 vidisse cadentes se invicem alis cor-
 vos, augurique religione deterritum.
 Romam rediisse, ubi cum Vestæ tem-
 plum incensum conspicarum esset, Pal-
 ladiumque eripuisset, oculis captum
 fuisse, & postmodum visum recupe-
 rasse. Iul. Obseq. Prodigiorum c. 31.
 34. 79. & alibi.

6 *Et à sinistra cornix.*] Nam Man-
 cinellus exponens carmen illud Vir-
 gili in Tityro.

*Sape sinistra cava prædixit ab ilice cor-
 nix.*

Advertendum, inquit, cornicem videre
 unicam, mali ominis esse: duas vero omi-
 nis boni. quod quidem & legi & exper-
 tus sum pluries, adeo ipsa est inauspicata &
 garrulitatis, ut Plinius scribit lib. 10.
 cap. 12. id est, infelicitis, quasi auspiciis
 repugnantibus. Ante hos Plautus in
 Asinaria act. 2. sc. 1.

*Picus & cornix est ab læva, corvos porro
 ab dextra:*

Consuadent.

1 *Vel Picus.*] Plautus ubi supra, &
 jam satis ample diximus in hoc capite.

2 *Maxime vero abominatus est bubo.*] Ovid. Met. lib. 15. inauspicatam avem
 bubonem vocat, his verbis.

*Tristia mille locis Stygius dedit omina
 bubo.*

Seneca in Hercule furente,

Hic vultur, illic lucifer bubo gemit.

Lucanus lib. 5.

Et lævæ jurantur aves bubone sinistra.

Silius Italicus lib. 8. belli Punici ad fi-
 recensens prodigia belli Cannensis,

*Obseditque frequens castrorum limina
 bubo.*

Et Claudianus in Eutropium lib. 2.

Protinus excitis iter iremense: bile signis

*Aripit, infestoque jubet bubone mo-
 veri*

Agnina. —

Vide Iulium Obsequentem prodig.
 c. 85. 86. 90. & 92. & quæ supra dixi-
 mus de bubone, infelici ave. *

COLERUS.

* Huc adde, quæ de Auguriis in ca-
 stris Lipsius annotat. ad 2. Annal. Ta-
 citi.

TIRAQUELLUS.

3 *Stridore querulo.*] Verba sunt A-
 pileji lib. 3. Asini aurei, fit bubo Pum-
 phile, sic edito stridore querulo, jam suis
 periclitabunda, paulatim terræ resurgit,
 mox in altum sublimata, forinsecus lotis
 alis evolat. Nam avium stridor, in avi-
 bus, augurii signum est, Virgil. lib. 1.
 Æneid.

Ut reduces illi ludunt stridentibus alis.

Et ibi Servius.

4 *Tacens non semper malus est.*] Ser-
 vius (ut jam dictum est) in 4. Æneid.
 ibi,

— Ferali carmine bubo.

Nam non est mali ominis semper bubo, sed
 quum canit.

5 *Agrippæ captivo.*] Josephus An-
 tiquitatum Judaicarum lib. 18. cap. 8.
 ubi & aliud hujus bubonis, scribit au-
 spicium.

1 Noctua

Ex no-

Etiam.

¹ Noctua quoque non semper infortunia facit: namque volans, insignem de hoste victoriam quandoque apportavit. ² Apud Athenienses enim, noctuæ volatus victoriæ semper fecit auspicium. ³ Si tamen sereno canit, tempestatem: tempestate vero si occinuerit, serenum nunciare fertur. ⁴ Eadem vero in hasta Regis Pyrrhi insidens contra Argos euntis, fatum illi & discrimen extremum prædixit.

Ex api-
bus.

⁵ Apes quoque suo examine dira ostenta sæpe & triste auspicium

¹ Noctua quoque.] Virgil. l. 12. Æn. Postquam acies videt Iliacas, atque agmina Turni.

Alitis in parva subito collecta figuram, Quæ quondam in bustis, aut culmibus desertis

Nocte sedens, serenum canit importuna per umbras:

Hanc versus in faciem, Turni se pestis ad ora

Fertque refertque sonans, clypeumque everberat alis.

Ubi Servius noctuam dicit non bubonem: nam ait, Alitis in parva: bubo autem major est. Et Statius qui eam inter felicia auguria posuit l. 3. Thebaid.

Flareque sonans arvis unca Minervæ

Non venit auguriis melior quam vultur.

² Apud Athenienses.] Plutarchus in Themistocle sic scribit, Produunt quidam auctores Themistocli de rebus ex superiori navi tabulato differenti, noctuam visam ad dexteram navium partem volatu delatam malo insedisse: quo omine in ejus sententiam ierunt omnes, decerta- turque navali prælio parabantur. Sed & quod noctuæ volatus Atheniensibus ipsis victoriæ symbolum esset, tradunt Suidas & Xenodotus in enarratione illius proverbii γλαυξ ἱπλάται, sive ἱπλάτο, id est noctua volat, sive volavit. De quo Erasmus Chil. 1. cent. 1. cap. 76.

³ Si tamen sereno canit.] Plinius libro 18. cap. 3. eodemque ult. Noctua in imbre garrula, serenitatem: sereno, tempestatem indicat.

⁴ Eadem vero in hasta Regis Pyrrhi.] Alianus historiæ animalium lib. 15.

cap. 59. de hoc augurio sic scribit, Accedenti ad seriam actionem homini, occurrentem noctuam inauspicatam significationem dare ajunt. Cui quidem rei testimonio fuit Pyrrhus Epirotarum Rex: cum in illius Argos proficiscentis hasta, quam erectam ferebat, hæc avis sedisset, ei malum auspicium dedit: Nam Argos ingressus, valde ingloria, atque ignobili morte occubuit. Quare mihi Homerus, lib. Iliados 10. præclare intellexisse videtur, avem hanc mali auspicii esse, cum Diomedes ad Castra Trojanorum exploranda proficiscenti, Minervam facit auspiciato mittentem Erodium, non noctuam. Contra, Hieroni adolescenti prima bella ineunti, aquila in clypeo, noctua in hasta confedit. Quod ostentum & in consilio tantum & manu promptum, Regemque futurum significabat, ut scribit Iustinus lib. 23. ad fin. De infelici noctuarum augurio Dion l. 41. in prodigiis cladem Pompeji significantibus, Noctuas frequentes apparuisse scribit.

⁵ Apes quoque suo examine.] Liv. 3. Decad. lib. 1. iterum 4. & 7. Dion Nicæus lib. 41. paulo ante fin. inter signa Pompeji cladem denunciantia, scribit apes Pompeji signis militaribus insedisse. Plinius lib. 11. cap. 17. ubi de apum regiminis ratione scribens, dicit, Apes tunc ostenta facere privata ac publica, una * dependente in domibus templisque sæpe expiatamagnis eventibus. Cui concinit illud Juvenalis sat 13.

Atque examen apum longa confederit uva

Culmine d. lubri.

spicium facere, ¹ sicut ante pugnam Pharsalicam in ara insidentes, ² & in avibus conspectæ, dum per æquora ferrentur, Dioni & Pompejo Magno cladem perniciosam, & calamitosos casus prænotarunt. ³ Et quum in castris Bruti examen conspiceretur, mutari castra haruspices iusserunt, ne quid diri portenderent. Nonnunquam felici eventu, ⁴ sicut quum in castris Drusi uva dependente insedere, quo tempore ad Arbalonem prosperrime pugnatum fuit. ⁵ Ipsas vero apicem arboris insedisſe, oppugnationis futuræ,

Sed & Tacitus l. 2. inter prodigia, quæ M. Asilino, M. Acilio Coss. Romæ obvenire, posuit, Fastigio Capitolii examen apum insedisſe. Iulius Obsequens Prodigiorum cap. 95. & Claudianus in victoria Stiliconis contra Alaricum.

*Et si quod fortasse quies neglexerit
omen,*

*Addit cura noxis lapidosos grandinis
ictus,*

Molitaſque examen apes.

COLERUS.

* Leg. uva dependente. Sic enim dicuntur Apes uva ſacere Latinis.

TIRAQUELLUS.

1 *Sicut ante pugnam Pharsalicam.*] Id respicit Pompeium, de quo statim loquitur, estque Valerii Maximi lib. 1. cap. 6. Appiani lib. 2. bellorum Civilium. Iulii Obsequentis Prodigiorum cap. 124.

2 *Et in navibus conspectæ.*] Id etiam respicit Dionem: sed id aliter refert Plutarchus in vita illius. *At cum,* inquit, *examen apum circa Dionis naves à puppe conspectum eſſet, de illo separatim ſibi & amicis explicavit. Timere enim ſe ne res illius gerenda cum honeſtate quidem plenæ ſint, ubi perfloruerint, brevi contabſcant tempore.*

3 *Et quum in castris Bruti.*] Plutar. in Bruto, ſic ſcribit, *Examen etiam apum circa locum quendam intra vallum insedisſe, quem locum augures, ſuperſtitione commoti, clam excluſere à caſtris.*

4 *Sicut cum in castris Drusi.*] Plinius

lib. 11. cap. 17. *Sedere in caſtris Drusi Imperatoris, cum properrime pugnatum apud Arbalonem eſt, haud quaquam perpetua aruſpicum conjeſtura, qui dirum id eſſentum exiſtimant ſemper. Sed aliter Iulius Obſequens Prodig. cap. 132. In Germania, in caſtris Drusi, examen apum in tabernaculo Hoſtilii Rutili, præfecti caſtrorum, conſedit, ita ut ſuorum prætendentem præfixamque tentorio lanceam amplecteretur. Multitudo per inſidias ſubjecta eſt. Alian. autem Variæ hiſtoriæ lib. 12. cap. 46. Dionyſium, inquit, Hermocratis filium, ajunt, ſumens equo trajeciſſe: cumque in luto equus concideret, cum deſiliſſe, & ripæ compotens eſſe factum: atque ſic relicto poſtmodum equo, quaſi non amplius ſuo, diſceſſiſſe. Cum autem ſequeretur equus & hinniret, reſerſum eſſe, cumque apprehenderet ejus jubam ad aſcendendum, apum examen continuo manum circumdediſſe: atque de his interroganti, reſpondiſſe Dionyſio Galeatas, Monarchiam eare præſignificari. Cicer. lib. 1. de Divinar.*

5 *Ipfus vero apicem arboris insedisſe.*] Virg. lib. 7. *Aeneidos* de lauro, *Hujus apes ſummum denſæ (mirabile dictu)*

*Stridere ingenti, liquidum trans æthera
volæte,*

*Obſedere apicem, & pedibus permatina
nexis*

*Examen ſubitum ramo frondente pepen-
dit.*

*Continuo vates, Exatremum ceminus,
inquit,*

Ex ves- ræ, & teterrimi belli afferre signa, multi adnotarunt: ¹ quæ
spis. vero apes in ora infantis Platonis advolarunt, haud dubiam
Ex om- spem ejus magnitudinis attulerunt. ² Aliter vesparum
nis ge- examen: nam calamitosum auspiciū facere probatum est.
neris Aves autem cinnium generum circumvolasse, felicitatem
avium magnæ fortunæ, diademæque regium mox futurum ³ Gor-
circum- dio ostenderunt. ⁴ Ferunt in Alexandria descriptione,
volatu. cum ob gypsi inopiam mœnia farina frumenti designaren-
Augu- tur, aves omnis generis illam depascentes, omen fecisse,
ria ex horreum vicinis gentibus quandoque futuram. ⁵ Ex tripu-
tripu- diis vero esse auguria, veteres fabulati sunt: ⁶ ut si pulli non
diis. addixissent, ⁷ vel si vitulus è sacrificantium manibus prori-
 puisset,

Adventare virum, & parteis petere
agmen eisdem,
Partibus ex iisdem & summa domina-
rier arce.

¹ Quæ vero apes in ora infantis Platonis.] Cicero lib. 1. de Divinat. Plinius lib. 11. cap. 17. Valerius Maximus lib. 1. cap. 6. Aelianus de Varia Historia lib. 10. ad fin. & iterum lib. 12. De Platone, inquit, dicitur quod apes in ipsius ore sacrum effecerint. Pindarum etiam, cum è patria dono fuisset expositus, aluerunt apes, prolacte mella præbentes. Alia autem ex apibus auspicia, vide apud Plutarchum in vita Bruti alio in loco, quam ex quo supra citavimus, videlicet in postrema pugna.

² Aliter vesparum.] Livius 4. Dec. lib. 5. A Capua runciatum est examen vesparum ingens in forum advolasse, & in Martis aede confedisse. eas collectas cum cura & igni crematas esse. Horum prodigiorum causa, Decemviri libros adire jussi & novendiale sacrum factum, & supplicatio indicta est, atque urbs lustrata.

³ Gordio.] Diodorus Siculus.

⁴ Ferunt in Alexandria.] Valerius Maximus lib. 1. cap. 4. ubi de Alexandro Magno. Plutarchus in Alexandro, Dehinc urbis formam pro illius loci similitudine designari jussit. Quam ad rem cum tellus alba decisset, in nigri campi

planitie, gyratam farina signum deducunt: cujus adæ rectius, velut ex fimbria, lineæ, chlamydis instar, interiore efficiunt urbem. Ejus formam, summa cum delectatione, intuentem Rege, infinita multitudinis & generis omnisariam aves è proximo lacu ac flumine in eum repente locum, nubes in modum, provolant, ita ut nihil farinæ relinquerent. Id Alexandrum perturbavit augurium: ast illum bona spe esse Aruspices monent: ab eo enim urbem condi, quæ feracissima variis hominibus futura sit educatrix. Ex passeribus quoque vide augurium apud eundem Plutarchum in Sylla, Cicero de Divinat. lib. 2. scribit Chalcantem ex passerum numero belli Trojani annos auguratum fuisse.

⁵ Ex tripudiis.] Cicero lib. de Divin. 2. & Livius Decad. 1. lib. 10.

⁶ Ut si pulli non addixissent.] Liv. 1. Dec. 1. 1. Cum omnium sacellorum inaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere. & 3. Dec. 1. 2. & 10. Fabio auspicianti, inquit, priusquam egrederetur ob Tarento, aves semel atque iterum non addixerunt. & vide omnino quæ diximus supra lib. 2. cap. 29.

⁷ Vel si vitulus.] Livius 3. Decad. lib. 1. in fin. Immolantique ei vitulus, jam idus, è manibus sacrificantium sese cum proripisset, multos circumstantes cruore resperpsit. Fuga procul etiam major apud

puisset, ¹ aut hostia profudisset, vel percussa mugitum dedisset, vel si inter sacrificandum aliquid triste oculis aut auribus occurrisset, ² seu in extis caput jocineris defuisset, quæ omnia fœdi eventus esse, nemo dubitavit. ³ Flaminio sacrificanti, vitulus qui multos cruore insperfit, omen magni terroris fecit. ⁴ Vel quum pulli è cavea addicerent & pascerentur, ⁵ ita quod tripudium facerent solistimum. ^{De hoc plural. 1. cap. 29.} quæ secundissima traduntur auspicia: nam pascentes aves videre, felicitatem portendere multi censuerunt. Lydi, ⁷ Persæ, Iberi & Thraces non ex avibus, sed maxima auguria ex vino observarunt. Nam vinum effundere, aut vestes vino inquinare, felicitis haud dubiæ fortunæ signa ^{Ex vi- no. Odysse. 13.} esse, augurati sunt: idque attestante ⁸ Homero, qui Ulysse

apud ignaros quid trepidaretur & concursatio fuit: id à plerisque in omen magni terroris acceptum.

¹ Aut hostia profugisset.] Dion historicus l. 45. scribit Taurum in templo Vestæ intactum, post rem sacram exiuisse, terroremque maximum intulisse.

² Seu in extis caput jocineris.] Sicut contigit Cneo Servilio Cepione, & Cn. Servilio Gemino Coss. ut scribit Livius 3. Decad. lib. 10. Consulum, inquit, à terrâ primam hostiam immolanti, caput jocineris defuit.

³ Flaminio.] Livius 3. Decad. lib. 1. in fin. Paucos post dies magistratum init: immolanti quæ vitulus jam ictus, &c. ut paulo ante dictum est.

⁴ Vel quum pulli è cavea addicerent.] Livius 1. Decad. lib. 1. in duobus locis, & 3. Decad. lib. 7.

⁵ Ita quod tripudium facerent solistimum.] Cicero lib. 1. & 2. de Divinat. quid sit tripudium solistimum exponit. Livius præterea lib. 10. 1. Decad. Cum pulli non pascerentur, pullarius auspiciū mentiri ausus, tripudium solistimum Coss. nuntiavit. Coss. lætus, auspiciū egregium esse & diis auctoribus rem gesturos pronunciat, signumque pœnæ proponit.

⁶ Quæ secundissima traduntur auspicia.] Cicero dict. lib. 2. de Divinat. Cum igitur effa jam cecidit ex ore pulli: tum auspicianti tripudium solistimum nunciant: Ergo hoc auspiciū divini quicquam habere potest. Livius paulo post ea, quæ nuper citavimus, Coss. verba referens sic inquit, Mihi quidem tripudium nuntiātum, Populo Romano exercituique egregium auspiciū est. & paucis interjectis, cum audisset pullarium emissos pilo ante signa cecidisse, Dii in prælio sunt, inquit, habet pœnam noxium caput. Ante Coss. hæc dicentem corvus voce clara occinnit. Quo lætus augurio consul affirmans, nunquam humanis rebus magis præsentis interfuisse deus, signa canere. & clamorem tolli jussit.

⁷ Persæ.] Herodotus l. 1. Persarum mores describens, Poti, inquit, de rebus maxime seriis consultare consueverunt. Nam si quando ipsis consultandum videtur, tum postera die jejuniāt, propemique is, qui adibus illis, in quibus sorte consultatur, præest: & si placuerit atque jejunaerint, utuntur ipso: sin minus comprobetur, abrogant: & de quibus jejuni deliberaverint, de eisdem poti pronunciant.

⁸ Homero.] Is poëta lib. 3. paulo post princip. Odysseæ, scribit Ulyssem descendem-

*Ex hinni-
tu &
frenitu
equo-
rum.
Ex vir-
gulis.
Ex oculi-
lis.
Ex pi-
scibus.
Ex ti-
liae fron-
de.* Ulyſſe diſcedente, & bona verba precante, Alcinoi uxorem humi facit vinum fundere, velut preces ratas diis habituris. ¹ Germani ex hinnitu & frenitu equorum, monitus futurorum prædici putant, quos nullo opere contactos, candidi coloris plurimos educebant. ² In Cappadocia ex myrrhinis virgis, in ³ Scythia ex ſalignis humi conſtratis: ⁴ alii ex vibrata ſalitione oculi, ⁵ quod augurium palmicum: in ⁶ Lycia ex piſcibus, quos ichthyomantes vocant: ⁷ atque Enaries Androgeni ex tilia fronde vaticinantur, ⁸ Naſamones

deſcendentem ab Alcino Rege Pheacum & Aretæ ejus uxoris, poſuiſſe poculum rotundum, & undique intro flexum, in manibus ipſius Aretæ ἀμφοτέρωθεν. (de quo diximus ſupra libro 3. cap. 10. ubi hunc locum Homeri citavimus) illique bene precatum, maritoque ac filiis. Sed nihil aliud, nec ibi, nec alibi, quod ad hanc rem pertineat, dicit: ſi me non fallit memoria.

I Germani ex hinnitu & frenitu equorum. Tacitus lib. de Moribus Germanorum. *Proprium gentis, ait, equorum quoque præſagia ac monitus experiri. publice abuntur iſdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere connecti, quos preſſos ſacro curru, ſacerdos ac Rex, vel Princeps civitatis comitantur, hinnitusque ac frenitus obſervant. Nec ulli auſpicio major fides non ſolum apud plebem, ſed apud proceres, apud ſacerdotes. Se enim miniſtros deorum, illos conſeſios putant.*

2 In Cappadocia ex myrrhinis virgis. Cælius Antiq. leſt. lib. 7. cap. 29. Myrcinas virgas, non Myrrhinas legit.

3 In Scythia. Herodotus lib. 4.

4 Alii ex vibrata ſalitione oculi. De qua re Theocritus in Amaryllide, ἀλλεται ὀφθαλμός μιν δεξιῆς. id eſt, ſalit mihi oculus dexter. Plaut. autem in Pſeud. id ſupercilio tribuit, cum dicit,

At id futurum unde? unde dicam, neſcio,

Niſi quia futurum eſt, ita ſupercilium ſalit.

Saliores à nonnullis dicuntur, qui ſa-

lientes oculos intuiti, odorantur præſagium. Cælius d. lib. 7. c. 29.

5 Quod augurium palmicum. De quo Poſidonius ſcribit, ab oculi vibrata ſubſultatione, quæ res dicitur Græcè πάλαιον. id eſt, *vibratio, ſeu ſubſultatio*, apud Gregorium Nazianzenum in Orat. de radio ſolis in aqua reflexo. Marcellus Virgilius apud Dioſcoridem libro 1. in fin. ubi recenset quædam à ſe verſa, palpitationem ea voce dicit ſignificari.

6 Lycia ex. Plinius lib. 32. cap. 2. de ingeniis & manſuetudine piſcium & reſponſis, quæ dantur ex piſcibus, loquens, Nam in Lycia, inquit, Myris in fonte Apollinis, quem curium appellant, ter ſiſtula evocati veniunt ad augurium. Plutarchus de induſtria animalium, & alii quos tibi citavi ſupra l. 7. cap. 29. Nec ibi ſolum ex piſcibus ſumuntur auguria, ſed & alibi quoque ex eodem Plinio l. 9. c. 16. in princ.

7 Atque Enaries. Herodotus l. 4. Enaries, inquit, qui ſunt Androgeni, ajunt ſibi à Venere traditam divinationem, tilia fronde vaticinantes. Tiliam ubi quis triphariam ſciderit, digitis ſuis eam implicando ac reſolvendo tractat, atque hunc in modum vaticinantur. Sunt qui Narees legunt. Cælius loco ſupra citato.

8 Naſamones. Herodot. d. lib. 4. Divinant ad ſuorum accedentes monumenta, & illi, ubi preces peregerunt, inſolvunt. Ubi quodcumque per quietem inſomnia viderunt, eo utuntur.

mones vero ex somniis ad sepulchra defunctorum. Fuit-^{Ex} que apud Byfantios receptus mos, ut scombrorum regem^{som-} videre, qui inter conchyliis. est miri aspectus, aut junctum^{Bysan-} jumentum stercus emittere, fortunatissimos eventus fa-^{tii.} ciat: quæ singula augurum disciplinis latius tradita & præ-^{Ex} cepta sunt. ^{qua-} ^{drupe-} ^{dibus.} ^{Ex lu-} ^{po.} ^{1.} ^{2.} ^{3.} ^{4.} ^{5.} ^{6.} ^{7.} ^{8.} Ex quadrupedibus autem fuere quæ pede-
stria dicuntur auguria: ut quæ à lupo, serpente, equo, vulpe, cæterisque reptilibus fiunt. ^{1.} Lupum, si ad dex-
tram comminearit pleno ore, magnæ & prosperæ rei au-
gurium facere, & nullum præstantius esse opinantur:
^{3.} contra, lupos in Capitolio visos, prodigii loco est habi-
tum, cujus causa lustratum Capitolium quandoque vide-
mus. ^{4.} Lupum quoque castra introisse, & laceratis obviis
intactum abiisse, exitium & cladem portendisse eventus
docuit, toto postea exercitu ingenti clade affecto. ^{5.} Rur-
sus quum cerva à lupo fugata, inter duas acies evasisset il-
læsa, insignem victoriam Romanis dedit. ^{6.} Lupos quo-
que in foro visos, incolumes evasisse, armis opprimi pa-
triam, & magna rerum momenta designavit. ^{7.} Quum in
Libyam colonia duceretur, lupos metas quibus ager desi-
gnabatur, mordicus dissipasse, velut diri eventus, effecit
quominus deduceretur. ^{8.} Non sic Samnitibus deducen-
tibus

^{1.} Ex quadrupedibus.] Festus Pom-
pejus lib. 14. Pedestria, inquit, auspicia
arbitrabantur, quæ dabantur à vulpe,
lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus.

^{2.} Lupum.] Plinius lib. 8. c. 22. de
lupis loquens, sic scribit, Inter auguria
ad dexteram commineantium præciso itinere,
si pleno id ore fecerit, nullum omnium
præstantius.

^{3.} Contra lupos.] Livius 1. Dec. 1. 3.
& 4. Decad. lib. 2. & 3. Julius Obse-
quens Prodigiorum cap. 17.

^{4.} Lupum quoque castra intraisse.] Li-
vius 3. Decad. lib. 1.

^{5.} Rursus cum cerva à lupo.] Livius
1. Dec. lib. 3. & Appianus lib. 1. bel-
lorum civilium. Et è diverso cerva à

lupo fugata & occisa, ab eo exercitu
ad quem fugeret, illi exitum portendit
ex eodem Livio ejusdem 1. Dec. l. 10.

^{6.} Lupos quoque in foro visos.] Li-
vius 4. Decad. lib. 3.

^{7.} Cum in Libyam.] Plutarchus in
vita C. Gracchi, & Jul. Obsequens
cap. 93.

^{8.} Non sic Samnitibus.] Festus Pom-
pejus lib. 9. ubi Irpinos eos appellat à
nomine Irpi, quem lupum dicunt Sam-
nites: cum enim ducem sequenti, agros
occupavere. ubi Irpinos eos appellat
sine aspiratione. Nam & ea dictio est
sub litera, I. Servius autem lib. 11.
Æncidos in eum locum,

Summe deum sancti custos Soractis A-
pollo, &c.

Ex ju-
venca
amicu-
la aut
mule
partu.
Ex leo-
nis a-
spectu.
Ex Ca-
pra.
Ex asi-
no leo-
nem
occi-
dente.

bus coloniam, quo duce auspiciatam deduxere, quare Hir-
pini dicti. ¹ Fuitque animadversum, lupum subnigrum
obviam factum grande discrimen afferre. Juvenca si anni-
cula, aut mula si gemellos pepererit, ostentum dirum
pestemque denunciat. Sicut leonis aspectus famosus fuit
& inglorius, itineraque infesta facere creditus: namque
hostium pugnam sæpe portenderunt: ² capræ vero saluta-
ris. hæ enim ³ Carano eximix felicitatis duces fuere. ⁴ Asi-
num leonem occidisse, omen magni terroris fecisse, ne-
cemque Alexandro portendisse, literis mandatum est.
⁵ Serpentem per impluvium decidisse, aut iter commean-
tium

*Soractis, inquit, mons est Harpinorum in
Flaminia collocatus: in hoc autem monte
cum aliquando Diti patri sacrum persul-
veretur, nam manibus consecratus est, su-
bito venientes lupi extirapuerunt: quod
cum diu sequerentur, delati sunt ad
quandam speluncam halitum ex se pesti-
ferum emittentem, adeo ut juxta stantes
necaret, exinde orta pestilentia, quia fue-
rant lupos sequuti, de qua responsum est,
Posse eam sedari, si lupos imitarentur, id
est, rapto viderent. quod postquam factum
est, dissi sunt populi Hirpini Sorani. Nam
lupi Sabinorum lingua Hirpi vocantur:
Sorani vero à Dite. Nam Ditis pater
Soranus vocatur, quasi lupi Ditis patris.
Unde memor rei paulo post Virgil. Arven-
tem comparat lupo, quasi Hirpinum. In
hoc autem Servii loco semper Hirpius
cum aspiratione scribitur.*

¹ *Fuitque animadversum.*] Alia au-
tem ex lupis auspicia vide apud Li-
vium 3. Decad. lib. 1. & lib. 7. & 4.
Decad. lib. 2. & 5. Decad. libro 1. &
Plutarchum in Sylla. Justinum lib. 23.
ad fin. Jul. Obsequens Prod. cap. 63.
73. & 86. Appianum l. 4. bell. Civil.

² *Capræ vero salutaris.*] Quod pro-
bat exemplo seq.

³ *Carano.*] Solinus cap. 14. aut ut
alii computant 15. Macedonem Caranus
insequitur Dux Peloponnesiacæ multitu-
dinis, qui juxta responsum datum à Deo,
ubi caprarum pecus resedisse animadver-
terat, urbem condidit, quam dixit *αἰγας*,

in qua sepeliri Reges mos erat. Hanc hi-
storiam Justinus libro 7. sic explicat,
Caranus cum magna multitudine Græcorum,
sedes in Macedonia, responso oraculi,
quarere jussus, cum in Emathiam venis-
set, urbem Edyssam, non sentientibus op-
pidanis, propter imbrim & nebula ma-
gnitudinem, gregem caprarum imbrem
fugientium, secutus, occupavit: revoca-
tusque in memoriam, quo jussus erat, duci-
bus capris imperium quarere, regni se-
dem statuit, religioseque postea observa-
vit, quocumque agmen moveret, ante signa
easdem capras habere, ceptorum duces
habituus, quas regni habuerat auctores.
Urbem Edyssam ob memoriam muneris
Ægeam, populosque Ægeadas vocavit.

⁴ *Asinum leonem occidisse.*] Plutar-
chus in vita Alexandri, inter prodigia,
quæ Alexandrum perturbabant, hoc
scribit, Ex his enim, quos educebat, leo-
nem quandam eximie magnitudinis ac
formæ, mansuetus a sellis calcibus exami-
navat.

⁵ *Serpentem quoque.*] Livius 3. Dec.
libro 5. Græco priusquam ex Lucanis
moveret sacrificanti, triste prodigium fa-
ctum est: ad exta sacrificio perpetrato un-
gues duo ex occulto allapsi edere jecur,
conspectique repente ex oculis abierunt.
Id cum aruspicum monitu sacrificium in-
stauraretur, atque intentius exta reserata
servarentur, iterum ac tertium venisse
tradunt, libatoque jecinore intactos an-
gues abiisse.

tium interrupisse illæsum, vel fœtam vulpem obviam habuisse, ^{Ex serpente, vulpe, cane.} aut canem alienas ædes introisse, formidolosos casus, & insignem calamitatem facere periti adnotarunt. Serpentem quoque extis solennibus depastum, diri ominis & extremi exitii loco est habitum. ^{Ex muribus.} 2 Contra, Syllæ inter sacrificandum serpens visus, & elapsus, felicem victoriam dedit. 3 Suburbana vero colubris plena, equosque illis depastos, Cræso Lydorum regi ab externis regnum subigi portenderunt. 4 Mures quum candidi sunt, lætum auspici-
cium faciunt, 5 licet illorum occentu dirimi auspicia dicantur, namque occentus foricis auditus, 6 Fabio Maximo dicta-

1 *Aut canem.*] Canis (ut scribit Dion historicus) lib. 45. *Canes multi, inquit, noctu totam urbem peragati ac maxime ad Lepidum Pontif. Max. ades, concursu facto, ulularunt.* Et lib. 50. *canem in circo, cum maxime equestre certamen fieret, laniavit ac devoravit.*

2 *Contra Syllæ.*] Cicero lib. 1. de Divinat. Valerius Maximus lib. 1. c. 5. Alia autem ex serpentibus auspicia, vide apud Ciceronem d. lib. 1. de Divinat. ubi de Roscio. & Virgil. lib. 5. *Æneidos,*

Dixerat hæc, adytis quum lubricis anguis ab imis

Septem ingens gyros, septena volumina traxit,

Amplexus placide tumulum, lapsusque per aras:

Caruleæ cui terga notæ: maculosus ab auro

Squamam incendebat fulgor: seu nubilus arcus

Mille trahit varios adverso sole colores. Obsupuit visu Æneas, ille agmine longo

Tandem inter pateras, & lævia pocula serpens,

Libavitque dapes, rursusque innoxius imo

Successit tumulo, & depasta altaria liquit.

Et ibi Servium: Livium 3. Decad. l. 1. ubi de quodam Hannibalis somnio, &

idem lib. 7. non multo post princ. & lib. 8. Valerium Maximum lib. 1. c. 7. ubi de Hannibale. Julium Obsequens. Prodigiorum c. 83. & 84. Cæterum Flav. Vopiscus in vita Aureliani Imperat. ponit inter omina imperii ipsius, serpentem ejus pueri pelvem plerumque cinxisse, nec unquam occidi potuisse. Et Julius Capitolinus scribit serpentem circumdeditse caput Maximini dormientis. & Dionem lib. 47. initio in portentis Cæsaris Augusti contra Lepidum & Antonium.

3 *Suburbana vero colubris plena.*] Herodotus lib. 1. Hæc Cræso ratiocinante, omnia suburbana colubris impleta sunt. Quos, ut existebant, equi inter ambulandum cum ad pascua irent, comedebant. quod portentum conjectores Thelmisses interpretati sunt, Exercitum externum Cræso assuturum, qui cum afforet, indigenas subigeret, quod didicerant colubrum terræ filium esse: equum hostem & advenam.

4 *Mures cum candidi sunt.*] Plinius libro 8. capite 57.

5 *Licet illorum occentu.*] Plinius ibi: sed de serice loquitur, non de mure.

6 *Fabio Maximo dictaturam.*] Val. Maximus lib. 1. cap. 1. Plutarchus autem in Marcello, hunc non *Fabium Maximum*, sed *Minutium* vocat: nisi forte utrique id acciderit.

dictaturam, ¹ & C. Flaminio magisterium equitum, deponendi causam dedit. ² Mures quoque in Argilæ fundamentis apparuisse pugnantes, cives præferoces & militares haud dubio argumento præsignavit. Ea enim urbs ad Strymonem bonis auspiciis condita, à muribus dicta est: sicut Coronæ civitas in Peloponneso ad Pamisi flumen, quod cornix ænea de fundamentis apparuit, felix nomen tulit. ³ Si quid tamen mures arroserint, tristitia semper & dira portenderunt. ⁴ Carboni Imperatori corrosis fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitium prædixerunt: aurumque & clypeos corrosisse, Mariscum portendere bellum. ⁵ Lepus quoque occurrens in via, infortunatum iter præfagit & ominosum, idem vulpes fœta, & canis prægnans. ⁶ Mustela quoque, ⁷ sicut picus, à sinistra veniens, infausti ominis est. Feruntque arietem insolito colore natum miram felicitatem prænotasse. ⁸ Ex diris sunt offensiones pedum,

Ex le-
pore.

Ex mu-
stela.

Ex a-
rietē.
Dira.

¹ Et C. Flaminio.] Valerius & Plutarchus ibi.

² Mures quoque in Argillæ fundamentis.] Heraclides in Politicis ad fin.

³ Si quid tamen mures arroserint.] Cicero lib. 1. de Divinat. Livius 3. Decad. 1. 7. & 10. post princ. & 4. Dec. lib. 10. in fin. Plutarchus in Sylla & Marcello.

⁴ Carboni.] Hæc usque ad versicul. Lepus quoque occurrens. sunt Plinii d. lib. 8. c. 57.

⁵ Lepus quoque.] Herodot. lib. 4. ubi de pugna Darii apud Scythas. Idque præsertim, si lepus iter ineundum, transverso saltu velut discerneret, ut tradit Suidas, Polin quendam auctorem laudans. Alia autem de lepore auspicia vide apud Plutarchum in Apoptheg. Archidami Zeuxidani.

⁶ Mustela.] Apud Plautum in Stich. act. 3. sc. 2. Gelasimus Parasitus pro optimo auspicio accipit, quod mustela murem ei abstulit, his verbis,

Auspicio huc hodie ego optimo exiri foras,

Mustela murem mihi abstulit præter pedes:

Tum strenua obsonavit: spectatum hic mihi est.

Mox cum parasitatio parum prospere procederet, damnans augurium mustelæ, sic inquit,

Certum est mustela posthac non credere: Nam incertiora nullam novi bestiam: Quin & ipsa decies in die mutat locum.

Eam auspicari ego in re capitali mea.

Aliud prælagium mustelæ, vide apud Apulejum lib. 9. *Visa est, inquit, interea mustela mortuum serpentem forinsecus mordicus attrahens.* Ubi Beroaldus interpres dicit vulgo receptum esse, Mustelam dira portendere, si viatori iter interruperit.

⁷ Sicut picus.] Dictum est supra ex Horatio lib. 3. Car. Ode 27.

⁸ Ex diris sunt offensiones.] De hoc jam diximus supra lib. 2. c. 26. ubi videre poteris,

dum, ¹ voces exaudita, ² res oblata oculis & alia id genus, ex quibus certa captantur auspicia: ³ limen offendisse, laciniam adhæsisse, vel prolapsum cecidisse, obscœnum ostentum esse, vulgo receptum est. ⁴ C. Flaminius quo tempore ad Thrasimenum oppressus interiit, quum in equum insiliisset, equo prolapsus, repente corruit, diro & fœdo eventu, quo ad internecionem crudelem in modum cæsus, occubuit. ⁵ Neroni Cæsari Alexandriam profecturo, lacinia adhæsit. ⁶ Divus vero Augustus lævum sibi calceum præpostere indutum animadvertit, qua die seditione militari prope afflictus est. ⁷ Et Pompeio Magno pullum amiculum qua die ad Pharsaliam profligatus

¹ *Voces exaudite.*] Vide infra.

² *Res oblata oculis.*] Dion historici lib. 42.

³ *Limen offendisse.*] Valerius Maximus libro 1. tit. 4. Tiberius Gracchus cum ad res novas pararetur, auspicia domi prima luce petiit, quæ illi perquam tristia responderunt, & janua egressus, ita pedem offendit, ut digitus ei decuteretur. Julius Obsequens Prodigiorum c. 86. ubi loquitur de Tiberio Graccho. Proditum est, inquit, memorie, Tiber. Gracchum, quo die periit, tristia neglexisse omina, cum domi, & in Capitolio sacrificanti dira portenderentur: domoque exiens, sinistro ad limen offenso pede decusserit pollicem.

⁴ *C. Flaminius.*] Cicero lib. 1. de Divination. ubi ostendit C. Flamini ostenta nullius esse momenti, ait, Quid illo Punico secundo? nonne C. Flaminius Cof. iterum neglexit signa rerum futurarum, magna cum clade Reip. qui exercitu lustrato, cum Aretium versus castra movisset, & contra Annibalem legiones duceret, & ipse & equus ejus ante signum Jovis Castoris sine causa repente concidit. Titus Livius 3. Decad. lib. 2. Hæc simul increpans (de Flamini loquitur, apud Aretium sedenti) cum ocyus signa convelli juberet, & ipse in equum insiliisset, equus repente corruit, consulemque lapsus super caput effudit. Valerius Ma-

ximus lib. 1. c. 6. C. Flaminius, inauspicato Cof. creatus, cum apud lacum Thrasimenum confecturus, convelli signa jussisset, lapsus equo super caput ejus, humi prostratus est. Verum hujus temeritatis utinam sua tantum non etiam pop. Rom. maxima clade poenas pependisset. In ea namque acie 15. millia Romanorum cæsa, 6. millia capta, 20. millia fugata sunt. Consul obtruncati corpus ad funerandum ab Annibale quaesitum est, qui quantum in ipso fuerat, Rom. sepelierat imperium.

⁵ *Neroni Cæsari.*] Suetonius in vita illius c. 19. Nam cum circuitis templis in æde Vestæ resedisset, consurgenti ei primum lacinia adhæsit: deinde tanta caligo coorta est, ut dispicere non posset. Addit Tacit. lib. 15. omnes per artus Neronem contremuisse.

⁶ *Divus vero Augustus.*] Plinius lib. 2. c. 7. Divus Augustus lacum prodidit sibi calceum præpostere indutum, quo die seditione militari prope afflictus est. Sueton. cap. 29. in princ. Auspicia, inquit, & omina quædam pro certissimis observabat, si mane sibi calceus perperam ac sinister pro dextero induceretur.

⁷ *Et Pompejo Magno.*] Neque enim ulli alii prætexta pulla uti licebat, quam ei, qui funus faciebat. F. Pompejus lib. 14.

Ex
cibus
exce-
ptis.

tus fuit, diras vastitates præmonstravit. ¹ Voces quoque exceptæ, in utramque partem magnopere augurium fecerunt: ² idcirco in rerum principiis, quod bonum, felix, faustumque foret, præfabantur veteres. ³ Quum maximas clades urbs perpessa fuisset, & ancipiti contentione agerent patres, an relicto patrio solo Vejos migrarent, vox centurionis audita: HEIC MANEBIMUS OPTIME, urbis sedem stabilisse fertur. ⁴ Aliter Crasso in bellum profecturo, qui Cauneas ficus venales clamabat, illud omen fecit, quo spolia-

¹ *Voces quoque exceptæ.*] Cicero lib. i. de Divinat. Dionys. Halicarn. lib. 7. non adeo longe à fin. in principio Consulatus Q. Sulpicii Camerini, & Sp. Largii Flavi, Et, inquit, exaudite voces emisse à nemine. Et iterum libro 8. paulo ante fin. Interea dum hæc in castris geruntur, in urbe observata sunt multa prodigia decum ir. an significatione, exaudite ominosa voces incerto auctore, observata oculis novæ spectrorum facies. Virg. lib. 1. Georg. illo carmine,

Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes

Ingens, & simulachra nudis pallentia miris.

Visa sub obscuro noctis. —

Et lib. 4. Æneidos,

Hinc exaudiri voces, & verba vocantis

*Visa viri, nox cum terras obscura tene-
ret.*

Plutarchus in Themistocle. Julius Obsequens Prodigiolorum c. 83. ubi loquitur de C. Hostilio Mancino Cos. Josephus de bello Judaico lib. 7. c. 12. recensens prodigia excidium Hierosolymæ præcedentia, sic scribit, Fessio autem die, quam Pentecosten vocant, nocte sacerdotes intimum templum, more suo, ad divinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum quendamque strepitum senserunt: postea vero subitum vocem audire, quæ diceret, Migremus hinc. Et Eusebius historiæ Ecclesiasticæ lib. 3. c. 6.

² *Idcirco in rerum principiis.*] Sic loquutus est interrex in oratione ad populum de creando post Romuli mortem alio Rege, apud Livium 1. Decad. lib. 1. sic in oratione legatorum ad plebem, quæ in sacrum montem secesserat, apud eundem 1. Dec. lib. 3.

³ *Cum maximas clades.*] Valerius Maximus libro 1. cap. 5. in princip. Urbe à Gallis deleta, deliberantibus P. C. utrum Vejos migrarent, an sua moenia restituerent, forte eo tempore è præsidio cohortibus redeuntibus, Centurio in Comitio exclamaret, Signifer statue signum: hic optime manebimus. Ea enim voce audita, Senatus accipere omen se respondit: è vestigioque Vejos transeundi consilium omisit. Livius 1. Decad. lib. 5, ad finem. Sed rem dubiam, inquit, decrevit opportune vox emissæ, quod cum Senatus post paulo de his rebus in curia Hostilia haberetur, cohortesque ex præsidio revertentes sorte agmine forum transirent, Centurio in Comitio exclamavit: Signifer statue signum, hic manebimus optime. Quæ voce audita & Senatus accipere se omen ex curia egressus conclamavit & plebs circumfusa approavit. Antiquata deinde lege, promissæ urbs ædificavi cæpta. Plutarchus in Camillo eadem scribit.

⁴ *Aliter Crasso.*] Plinius lib. 15. c. 19. ad fin. Ex hoc genere sunt, ut diximus, coltana & carice, quæque conscendenti navim adversus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce cauneæ.

spoliatus fama & fortunis omnibus, memorabili clade profligatus interiit. ¹ Neroni rursus paucis ante ipsius cædem diebus, de Mausoleo vox exaudita fertur, nomine cum ciens. ² Augusti quoque Cæsaris supremo digressu ab urbe vox temere emissâ, augurium fecit, non amplius Romæ cum futurum: ³ sicut Scipioni in Aphricam profecturo, promontorium Pulchri incolumem spem ostendit: ⁴ contra Hannibali, quum ex Italia Aphricam peteret, sepulchrum diruptum, auspicium ferale. ⁵ Bruto etiam & Cassio prodituris in aciem obvius Æthiops, calamitates præsignavit. Quare & cruento bello, atque intestina clade ita conflictati sunt, ut ambo uno prælio conciderent. ⁶ Fertur quoque Adrianus Cæsar ex Mauri occurſu futuram mortem imaginatus. ⁷ Non sic Octavio Augusto; namque asinus, cui Nicontæ nomen, & asinarius cui Eutycho, obviam facti, omen certæ victoriæ attulere. Ac ne nimis videar,

Ex Æthiopis occu-

¹ Neroni.] Suetonius in vita illius c. 46.

² Augusti quoque Cæsaris.] Suetonius in vita illius cap. 97. Tiberium igitur in Illyricum dimissurus, & Beneventum usque prosequitur, cum interpellatores aliis atque aliis causis in iure dicendo detinerent, exclamavit (quod & ipsum mox inter omina relatum est.) Non se omnia morarentur, amplius se posthac Romæ futurum.

³ Sicut Scipioni.] Livius 3. Decad. lib. 9. Scipio, inquit, quod esset proximum promontorium percunctatus, cum Pulchri promontorium id vocari audisset, Placet omen, inquit, huc dirigit vires.

⁴ Contra Hannibali.] Livius 3. Decad. libro 10. Jussus è nautis unus ascendere in malum, ut specularetur quam tenerent regionem, cum dixisset sepulchrum dirutum proram spectare, abominatus, &c.

⁵ Bruto etiam & Cassio.] Appianus de utroque loquens lib. 4. bellorum Civilium non adeo longe à fin. sic scribit, Exercitui è castris exennti, Æthiopem obvium factum memorant,

quem ut iniquum omen aversati, interemere milites. Et Plutarchus in vita Bruti, de ipso Bruto tantum loquitur. nam, ut ipse dicit, priorè pugna Cassius interemptus fuerat. De hoc quoque Jul. Obsequens Prodigiorum cap. 136. in fine.

⁶ Fertur quoque Hadrianus.] Imo vero Septimius Severus ex Alio Spartiano in vita illius. nec quicquam tale de Hadriano legitur.

⁷ Non sic Octavio Augusto.] Suetonius in vita illius, cap. 96. Apud Aetium descendenti in aciem asellus cum asinario occurrit, Eutyche homini, bestia Nicen erat nomen. Utriusque simulachrum æneum victor posuit in templo, in quod castrorum suorum locum vertit. Plutarchus in M. Antonio, Cæsari, inquit, ante lucem castris egresso, naresque resistenti, hominem, qui asinum agitabat, obvium factum: roganti autem quodnam ei nomen esset, respondisse; sibi quidem Eutychem nomen esse: asinum autem Niconta appellari: quamobrem postea cura ea loca ornaret Cæsar, statuit inter cetera hominem & asinum æneum.

videar, neve diutius studiosos fatigemus, de his hæcenus dixisse, abunde fuerit. Illud quoque haud dubium, 'sues comesse foetus, inter prodigia minime reputari: siquidem id frequens, neque propter ea ominosum fuisse, assidue exemplis comprobatum est.

1 *Sues comesse foetus.* Plinius lib. 8. cap. 51. Sed ominibus præcedentibus adde, ex ovis quoque augurium veteres sumere solitos: si igni scilicet, imposita ovarupto putamine effluxissent,

portendere ei periculum, pro quo ea observatio facta fuisset à sacerdotibus. Ex quo illud Persii satyra 5.
— *Ovoque pericula rupto.*

C A P U T XIV.

Quid senserit Hieronymus Porcarius de iniquo iudice, quibusque modis litigantes frustretur & deludat.

*Quatuor
modis
judicia
eludi.*

Hieronymus Porcarius, divini humanique juris sciens, homo liberi animi & acris ingenii fuit: præterque uberem facundiam, mira in eo eruditio, & in maledicendo libertas admisto sale: erat enim acri iudicio, & ad irridendum contentiosus & audax, non infacetus, ita ut jocis urbanis unumquemque carperet, & ad vivum usque laceraret. Is in consessu nobilium, dum apud eum pro familiari consuetudine diverterem, dicere solebat, quatuor modis iudicia eludi, veterum scitis traditum esse: odio, gratia, precio, aut timore: præter quæ nihil esse quod iudicum animos flectat à vero, literis mandatum dicebat. Sed tamen, si quis improbum aut perniciosum iudicem nactus fuerit, qui iudicio & legibus abuti velit, innumeris fere modis iudicia eludi & prævaricari solere, contra jus, fasque. Quibus vero modis id fieret, memoriter ipse & expedite differebat. neque enim solum iniquus iudex, inquit, qui alteri parti pronior est, longis intervallis differendo iudicium, clientem pro quo jus stare videt, frustratur & decipit, ita ut longa mora fatigatus, iudicium relinquere cogatur, aut donec alius instructior fiat, expectet, ut alter interim dolo victus occumbat: sed etiam quum non ex fide bona acta proponit & refert quum quæ unius partis cau-

sam

sam agunt, diligenter enunciat: quæ vero contra, suppressit & tacet, bonum jus alterius partis eludi atque obteri dicebat. Quinetiam multos vidisse asseribat, qui illum cum quo lis est, cui plus nimio favet, quo pacto adversarii telis se opponat, instruere non verentur, quum quid in re quaque consilii capiendum sit, alteri parti enuncient, ita ut ille paratior factus, bonum alterius jus evertat, & convincat: quum alterius neque voces animis, nec querelas auribus admittant: & quum miser ille timidus imprudensque rerum, judicis fidem implorando, frustra ipsius aures fatigaverit: judex interim severus & vehemens loquenti obstrepat, cumque vel difficulter admittat, aut impotenti ore objurget: vel si admittit ægre & perinvitus, dissimulato sermone vultuque, cum tædio admittere cogatur. Quorum quidem nequitia, & animi ad fallendum destinati, nulla majora, inquit, argumenta sunt, quam quum reconditus ille sensus, & abstrusus animus, quam labem misero illi afferat, non facile dinoscatur. Quinetiam persæpe evenire dicebat, ut malus judex, ut illum improvidum ad insidias ducat, & vana spe ludificetur, se dubitare in quo nihil verendum sit, asseveret: sed quod autem in causa disceptationem anceps dubiumve fiat, illud dissimulanter omittat: ut cum maxime vicisse te credas, tunc tibi præcipue subeundum periculum sit. Nonnunquam evenire, ut quum diutius litigantem frustrari nequeat, precibus seu querelis fatigatus, causam in judicio se producturum prædicat, aliorumque judicum exploret vota, non ut causam æquo judicio terminet, sed ut quo pacto invadat jus alterius, solerter inquirat: illorumque votis in illius miseri perniciem exploratis, sine religione & fide ipsum perditum eat. Si vero non dubiam spem victoriæ viderit, judiciorum & litium mora ita rem producat, ut quum finire nutu omnem disceptationem valeat, neutro inclinatis sententiis, suspensa omnia infectaque relinquat. Deumque ille contestans & hominum fidem, si quidem, quem appellet, quem obte-

stetur, quem imploret, nullum habet, diuturna expectatione & ampliore sumptu vexatus, de suo jure tandem decedere cogatur. quo scædus dici æstimarique nihil potuit. Atque utinam non his artibus scædissime vexatos, nec quotidianis damnis tenore uno opprimi miseros videremus. Postremo morem pessimo exemplo invaluisse dicebat, ut judices non jure nec judicio, sed per factionem & gratiam, aut libidinem, perque invidiam judiciorum vota conferant, illi præsertim, ubi in orbem super jure controverso sententiæ explorantur. In qua quidem re, tanto certamine hinc inde exardescunt studia, ut maledictis inter se & conviciis, & plerunque manibus vix temperent, tantaque judiciorum turpitudine fiat, ut nec judicio, nec disceptatione, sed libidine, perque omnes cupiditates suffragentur, studiumque & gratiam aliquorum potius, quam vera judicia inquirant. Ac mille modos referebat, quibus iniquus judex, non judicis, sed impuri latronis modo, velut officina nequitie, per avaritiam & sordes bonum alterius jus invadat, vanaque judicicia precio aut gratia nundinetur: qui quidem non legum periti, sed eversores potius humani juris dicendi sunt. Recte igitur Isocrates nunquam effici existimavit posse, ut hi qui male instituti, aut moribus pravis & incivilibus sunt, justitiam assequantur. Denique nihil malo judice pejus est, adversus quem nec imperia magistratuum, nec leges valent: neque facile esse invenire hominem, quem nec flectant preces, nec dona transversum agant. Invaluitque vetus adagium apud causarum patronos, omni dimicatione, contentione, atque cura evitandum, ut judicem quem quis nactus fuerit, partim gratia, partim precio aut pactio- ne, dando & pollicendo, propensio- rem sibi quoque modo parent, quo incolumi amico, nihil amplius quærendum illi sit. isto enim maxime effici modo, ut eum ad voluntatem suam ille nutumque convertat: & qui gratia plus possunt, causa plus valuisse videantur, illique vel nunquam causa cadant, vel præter jus fasque judicata ferant, & victores fiant.

*Ubi
senten-
tiæ in
orbem
explo-
rantur.*

*Isocra-
tis di-
ctum.*

*Ada-
gium
scæle-
ratum
apud
patro-
nos cau-
sarum.*

fiant. Sed jam latius processi & liberius, quia me morum piget tædetque. Male profecto humanis ingeniis nostra vitia consulere, quum judicia, quæ fidei tutelæque nostræ credita sunt, non ad salutem, sed ad perniciem humani generis cæci cupiditate vertamus.

TIRAQUELLUS. | liis & illustrationibus nostris indi-
Nihil est in toto capite quod scho- | geat.

CAPUT XV.

Quæ in sermonibus quotidianis vulgata proverbialia apud Romanos in usu fuerint, & quæ apud externos frequentia.

Vulgata¹ apud majores proverbialia, quæ magis fuerint obvia, de quibus meminisse potuimus, præ multis & fere innumeris, hæc plane accepimus: eaque licet brevibus conclusa sententiis, in sermone quotidiano usurpata, aliud dicere videantur, ut aliud sonent verba, aliud sentias, tamen sub alieno intellectu obliquis orationibus, quin magna plerumque sensa & rerum documenta appareant, nulli dubium fuit. Horum exemplorum plena vetustas est. nam si quos mutuo studio teneri, & consociatos sibi invicem operas dare designabant, ² mutuum mulos scabere dicebant: quod scilicet ita opibus se juvarent, & alter alteri præsidio esset, quemadmodum muli invicem se confricantes scabunt. ³ Contra vero quum aliquis nihil proficit, & frustra operando fatigatur, ingenti periculo, fructu nullo, oleum simul & operam perdere ajebant. Sicut Græcum adagium fuit,

*Mutuo
muli
scabunt.*

*Oleum
& opera-
m
per-
dere.*

TIRAQUELLUS.

¹ *Vulgata apud majores proverbialia.*] Est divinum Erasmi Roterodami Adagiorum opus.

² *Mutuam mulos scabere.*] Erasmus Chiliadis primæ, centuria septima, cap. 96.

³ *Oleum & operam perdidit.*] Erasmus Chil. 1. cent. 4. cap. 62. Sed ut

nonnihil levem legentium laborem, primus locus Ciceronis illic citatus est ex libro 7. epist. famil. epist. ejusdem lib. 1. Secundus ex 3. epistol. ad Atticum epistola unica. Tertius ex libro 2. earundem epist. omnium 32. incip. *Prorsus ut scribis.* Locus autem Macrobianus est ex lib. 2. Saturnal. quod ab Erasmo dictum est, cap. 4.

*Asini
vellera
qua-
rere.
Cal-
vum
velli-
re.
Can-
therius
in fos-
sa.
Nihil
cum fi-
dibus
gracu-
lo, vel
amarac-
ino
sui.
Inlen-
te un-
guen-
tum.*

ὄντ πόνους ζήλεις hoc est, ¹ asini vellera quæris, quasi ad id operam daret, ubi laborando nihil proficeret. Cui affine est, Φάλακρον τίλλεις, hoc est, ² calvum vellis. Et quum quis laceffit ad pugnam, mox linquitur animo, ut cominus congredi non audeat, ³ cantherium in fossa dixere: ⁴ sunt enim cantherii, equi testiculis defectis, & exectis genitalibus: qui quum femine careant, languidiores & degeneres sunt: ⁵ quare Scythis & Sarmatis peculiare est, equos præferoces eunuchos facere, quo mollitis animis mitiores fiant. Græco quoque proverbio increbuit, ut quum aliqua ita essent dissociata, ut non facile conventura putarentur, ⁶ nihil esse cum fidibus graculo, ⁷ vel cum amaracino sui, dicerent. Fuisse enim amaracinum fragrantissimi odoris unguentum, ex amaraco dilutum, auctores memorant. Ad hunc sensum, ⁸ In lente unguentum, cui pro-

1 *Asini vellera quæris.*] Sive, *Ab asinolanam.* Erasim. Chiliadis 1. cent. 4. cap. 79. locus autem Aristophanis illic citatus est ex fabula, cui nomen *Piutus*.

2 *Calvum vellis.*] Erasmus Chiliad. 2. centur. 8. cap. 37. Simillimum est illi Plautino in *Perfa* act. 1. sc. 1.

Qua consilientia rogare tu à me tantum andes

Argentum impudens? quin si egomet totus veneam, vix potest

Recipi, quod tu regas. Num tu aquam è pumice nunc postulas.

3 *Cantherium in fossa.*] Erasmus Chiliad. 1. cent. 6. cap. 21.

4 *Sunt enim cantherii.*] Varro de Agricultura lib. 2. cap. 7. in fin. de equis & equabus loquens, sic inquit, *Demptis enim testiculis fiunt quietiores & ideo quod femine careant, ii Cantherii appellati, ut in suisbus Majales: galis gallinaceis, Capi, Festus Pompejus libro 3. Cantherius hoc distat ab equo, quod Majulis à verre, capus à gallo, verrex ab ariet. Est enim Cantherius equus, cui testiculi amputantur.*

5 *Quare Scythis & Sarmatis.*] Stra-

bo lib. 7. de utrisque loquens, sic scribit, *Scythicæ gentis & Sarmaticæ mos proprius est, equos eunuchos facere, ut mansuetiores ad pavendum fiant. Parvi enim sunt: at celeres & acres atque rebelles.*

6 *Nihil esse cum fidibus Graculo.*] Erasmus Chiliad. 1. cent. 4. cap. 37. Locus Quintiliani ibi citatus est Institutionum lib. 1. c. 17.

7 *Velcum amaracino sui.*] Erasmus ubi supra cap. seq. Locus Servii est in lib. 1. *Æneidos* in eum locum,

— *Ubi molis amaracus illum*

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbram.

Dioscorides lib. 3. cap. 38. Virgil. 1. 1. Georgicôn. Flacci primus locus est, lib. Epistol. 1. epist. 2. Secundus ejusdem operis lib. 2. epist. item 2. Sed illi addas & lutulentam quoque suam Cic. in 1. in Sallustium Orat. Itaque nihil aliud studet, nisi ut lutulentus sus cum quævis volutari. Locus Tullii est libro 2. Academic. quæstionum.

8 *In lente unguentum.*] Erasmus Chiliad. 1. cent. 7. cap. 23. Locus Dioscoridis est lib. 2. cap. 99. Tullii est l. 1. ad Atti-

proximè accedit, ὄν¹ πρὸς αὐλὸν, hoc est ^{Asinus} ad ti-
 biam, & ὄν² λύρας. Et quum quis diversus agitur,
 & ita dubius animi fluctuatur, ut nec abnuere, nec polliceri ^{Asinus}
 audeat, & in quamvis partem declinet, præsens damnum aut ^{ad ty-}
 exitium videat: se ^{Inter} inter sacrum & saxum positum, vulgo
 jactitant: deductum ab eo, qui in scædere ineundo por- ^{sacrum}
 cam saxo ferit: sicut Græcum est adagium, ^{Et sa-} ^{xum} ^{stare.} ^{Diome-}
 ἀνάγκη, quod scilicet ita astrictus maneat, velut apud ^{dea ne-}
 Diomedem hospites, quorum visceribus equas depavisse ^{cessi-}
 dicitur. In eum vero quem diversæ trahunt curæ, & ^{tas.}
 incertus nutat, ut nunc in unam, nunc in alteram inclinet
 sententiam, ὁμιῶλον ὁπότερος κοθόρνῳ, id est, ^{Muta-}
 lior còthurno, sermo percrebuit. cothurnum enim cal- ^{bilior}
 ceamenti genus esse quatuor augulorum, fabrefactum ^{cothur-}
 ita, ut utrique pedi, & ^{no.} ^{no.} viris ac mulieribus aptetur com-
 mode, perspicue constat. Rursus, si quid certum & de-
 stinatum esset, nec vana expectatione ferretur, ^{Re ad} ^{Sagra}
 ad Sagram gesta certius esse: contra vero, quum irrita ^{gesta}
 caderent promissa, & vana spe ducerentur, se ^{certius.} ^{Auri-}
 lupum tenere dicebant. Huc pertinet quod quotidiana ^{bis lu-}
 no ^{punte-} ^{nere.}

ad Atticum epist. 14. incip. *non modo.*
 Sed super hoc adagio, vide Cælium
 Rhodiginum lib. 7. c. 27. ubi latenter
 carpit Erasimum.

1 *Asinus ad tibiam.*] Erasmus Chilia-
 diad. 4. centur. 1. cap. 47.

2 *ὄν² λύρας.*] Id est, Asinus ad
 lyram, de quo Erasimus Chil. 1. cent. 4.
 cap. 35. Locus Gellii est lib. 3. cap. 16.
 Athenæi lib. 8. cap. 7. Luciani 3. loco
 citati est in lucio, sive Asin.

3 *Inter sacrum & saxum.*] Erasmus
 Chilia. 1. cent. 1. cap. 15. Locus
 Planti est in Captivis, actus 3. scen. 4.

4 *Διομηνεία ἀνάγκη.*] Id est, Dio-
 medea necessitas. de quo Erasim. Chil.
 1. cent. 9. c. 4.

5 *Mutabilior cothurno.*] Idem Chi-
 liad. 1. centur. 1. cap. 94. Locus Vir-
 gili est libro 1. Æneid. Plutarchi in

Pompejo, & in Nicia. Homeri 1. lo-
 cus est lib. Iliados 2. ubi illum incon-
 stantem vocat.

6 *Viris & mulieribus.*] Suidas. &
 vide nostras leges Connubiales parte
 3. in ornamentis muliebribus, & in-
 fra eodem lib. c. 18.

7 *Hoc re ad Sagram gesta certius es-*
se.] Erasmus Chilia. 1. cent. 9. c. 23.
 Vide Strabonem lib. 6.

8 *Auribus lupum tenere.*] Idem E-
 rasimus Chilia. 1. centur. 5. cap. 25.
 Locus Terentii in Phorm. est actus 3.
 scena 2. Locus Suctonii in Tiberio.
 est c. 25. Sed adde iis quos citat Eras-
 mus Divum Hieronymum adversus
 Ioannem Origenistam: cujus hæc ver-
 ba sunt, *Nunc vero quasi auribus lupum*
apprehenderis, nec tenere potes, nec audes
dimittere.

*Inter
os &
offam.*

no fertur adagio : ¹ inter os & offam multa incidere, quum aliquid discriminis in re certa & fere explorata futurum timemus. Sicut Græco fuit adagio usurpatum, *πολλὰ μείλαξ ὑπέλαξ κόλικος ἢ χεῖλεος ἄκρη*, id est,

*Multa
cadunt
inter
calicem
Locri
ad Sa-
gram
victo-
res.*

² Multa cadunt inter calicem, supremaque labra. ³ Quod autem est de Sagra dictum, inde fluxit adagium, quod quum decem Locrorum millia ad Sagram insperata victoria potiti essent adversus Crotoniatarum centum & triginta millia, idque vix credibile videretur, postea certis auctoribus re comperta, in proverbium cessit, ut quum quid certo certius significarent, re ad Sagram gesta nihil certius dicerent. Cumque ingenti animi sollicitudine premitur quispiam, resque ita uno in angusto sunt, ut trepidum diffidentemque animum gerat, omnisque moles negocio-

*Aqua
hære.*

rum uno in loco inclinatura videatur, ⁴ hîc mihi aqua hæret, dicere solemus : tractum ab eo qui naufragium facit,

*Prora
& pup-
pis.*

*In u-
tranq;
aurem
dormi-
re.*

*Saltant
senes.*

qui aqua ori adinota pene submergitur. Et quum ex re quapiam totum pendet negotium, ubique tota moles periculi imminet, hîc ⁵ mihi prora & puppis est, vulgatus serino fuit. Contra vero, quum exoneratum animum curis, discussa sollicitudine gerimus, ut bona spe impleamur, securos ⁶ in utranque aurem dormire polliceimur. Sicut rem salvam dicimus ⁷ saltante sene, tractum

¹ *Inter os & offam.*] Idem Eras. Chil. 1. cent. 2. cap. 2. Locus Gellii est lib. 13. c. 16.

² *Multa cadunt inter calicem supremaque labra.*] Erasmi. Chiliad. 1. cent. 1. c. 1. Sed hic vide omnino quæ scripsimus in nostris legibus Connubialibus gloss. 2. n. 3 1. ineip. *In quam rem.*

³ *Quod autem de Sagra.*] Strabo lib. 6.

⁴ *Hic mihi aqua hæret.*] Erasmus Chiliad. 1. centur. 4. c. 100. Locus Ciceronis ad Q. Fratrem lib. 2. est epist. ejus lib. 5. in fin. cujus initium est, *O literas mihi.*

⁵ *Hic mihi prora & puppis.*] Idem

Erasmus Chiliad. 1. cent. 1. cap. 8. Locus Tullii epist. fam. lib. ult. epist. ejusd. lib. 23. omnium vero epist. 42. incip. *Esti mane Harpalum.* Locus Apocalypsis est ejus operis cap. 1.

⁶ *In utramque aurem dormire.*] Erasmi. Chiliad. 1. cent. 8: cap. 19. Et vide nostras leges Connubiales parte 5. num. 2.

⁷ *Saltante sene.*] Erasmus Chil. 3. cent. 1. c. 40. Sed quod ibi dicit Titum Livium ejus rei alicubi meminisse, *Ni me*, inquit, *fallit memoria.* Certe illum memoria fefellit, neque enim uspiam meminit Livius: nisi etiam me fallit memoria.

atum ab eo, quod cum Circenses Romæ fierent, & turbatis ludis adventu Hannibalis, in omen magni terroris receptum esset, postea reversi, quum saltantem in circo senem invenissent, rem salvam dixerunt. ¹ Clitellas ^{Clitel-} quoque bovi admotas, quum munus viro inertis colla- ^{las bo-} tum viderent. Quique de rebus, quarum nescius est, di- ^{vi.} judicat, ² sutores supra crepidas judicare dicunt. Novo ^{Sutor} quoque genere proverbii in usu venit, ut qui tam ad im- ^{supra} perandum, quam parendum juxta paratus foret, qui- ^{crepi-} das. que non segniter mandata exequitur, ³ mulus Maria- ^{Mulus} nus diceretur, namque Marius quæcumque militi- ^{Maria-} bus mandavit onera, ipse inter infimos obivit in primis. Quamvis furculas quibus farcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, Mulos Marianos alii dictos velint. Quotiesque victoria sine labore quæsitæ foret alicui, ⁴ ἀκοντὶ vicissè: contra vero ubi multo negotio ^{A'κον-} victoria potiretur quispiam, κοντὶ vicissè dicimus. quum ^{τι.} enim pulvere aspersus athleta esset, κοντὶ vicissè diceba- ^{Κοντι.} tur. Solere enim athletas, & multarum palmarum pugiles, ad vires refoendas pulvere luctatorio inspergi, quo fortius

¹ Clitellas quoque bovi.] Erasim. Chiliad. 2. centur. 9. cap. 84. Locus Quintiliani lib. 5. est c. 11. Tullii ad Attic. lib. 5. epist. ejusdem lib. 15. omnium 101.

² Sutores supra crepidas.] Erasim. Chil. 1. centur. 6. c. 16. Sed quod ibi de hujus nepote, intellige Plinium, ejus locus est Epistolarum lib. 1. ep. 10. incip. Si quando urbs nostra. ejus hæc verba sunt, Ut enim de pictore, sculptore, fictore, nisi artifex judicare: ita nisi sapiens non potest perspicere sapientem. Aristotelis locus est libro 1. Ethicorum c. 3. Atqui (ait) bene quisque judicat ea, quæ cognoscit, & ipsum bonus est judex. Is ergo in unaquaque re bene judicat, qui in illa est eruditus.

³ Mulus Marianus.] Erasim. Chil. 4.

centur. 4. c. 79. At locus Festi Pompeii est lib. 10. Julii Frontini Sttatagematôn c. 1.

⁴ Α'κοντὶ.] Id est, Citra pulverem, de quo Erasim. Chiliad. 1. centur. 5. cap. 79. Locus Plinii est lib. 35. cap. 11. Gellii lib. 5. cap. 6. Horatii in epist. scilicet lib. 1. epist. quoque 1. & hoc quoque usus est Thucydides libro 4. ἐπεὶ τοι μοι ὄντες ἀμύνεσθαι, καὶ αὐτοῖς ἐπερ ἀκοντὶ διακρίως ἀνὰ πλὴν νίκῃ πῖθεσθαι, ubi Græcus interpres exponit ἀμαχητὶ, id est, citra pugnam. Lucianus in dialogo quodam, cui titulus est, πλοῖον, ἀκοντὶ κερχθήσμεν. *

COLERUS.

* Cognatum huic proverb. Sine sanguine & sudore. de quo Scalig. ad Fest. in voce Saimacis, & Aufonianis lect. lib. 1. cap. 28.

I Quæm

Cal-
mea
visito-
ria.
Laureola in
mustaceis.
Bulla.

Calcaria currenti
addere.
Oleum in ore
gestare.

fortius dimicent, fere pervulgatum est, ¹ quem ex Nilo præcipuum fuisse volunt. Pari exemplo quum parum commodi affert victoria, & haud magno discrimine à victore victus abest, ² Cadmea victoria dicitur. Apud Græcos vero ἄδακρυς πόλεμος, hoc est, ³ bellum sine lachrymis: ⁴ Latinis autem laureola in mustaceis. ⁵ Bullam quoque dicebant, siquid haud multo post desitutum cernebant. Est enim in aquis spuma tumens, quæ ex crebra agitatione nascitur, punctoque temporis dissolvitur. ⁶ Quare sermo Diogenis in eos qui ob coronas Olympicas lasciverent gaudio, percrebuit, ut bullas accepisse diceret. ⁷ Et calcaria sponte currenti addita, si quem sua sponte ad audendum agendumque hortamur. ⁸ Oleum vero in ore gestare dixerunt, cui loqui inhibutum est, cuique verbum facere non licet. Contra, ubi quis lingua immodicus infinitæ licentiæ & audaciæ est, qui moderari linguam neficiat,

TIRA QUELLUS.

¹ *Quem ex Nilo.*] Corporibus athletarum (ut scribit Cælius lib. 25. c. 16. ad fin.) injectus Pulvis frigefacit & sudores restinguit.

² *Cadmea victoria.*] Erasmus Chiliad. 2. centur. 8. cap. 34. Sed & adde, hoc proverbium usurpasset Galenum tum in libro Hæreseôn cap. (ut vulgo dividitur) 15. tum in libro de Dyspnoea.

³ *Bellum sine lachrymis.*] Idem Chiliad. 2. centur. 6. cap. 23. Sed & adde huc ex Plutarcho in Agesilao, cum de hac pugna sic scribit, Agesilaus militiam jam omnem propter senium penitus abdicarat: filius autem Archidamus, auxiliis à Sicilia tyranno acceptis, Arcadas pugna quam ἄδακρυς. id est, sine lachrymis, vocant, superavit: ubi ex suis neminem amisit, hostium vero plurimum cecidit.

⁴ *Latinis autem, laureola in mustaceis.*] Erasmus Chiliad. 4. centur. 9. cap. 87. Locus primus Tullii ad Atti-

cum lib. 5. epist. ejusdem lib. 21. omnium ejus operis 107. Secundus 2. lib. Epistolar. famil. epist. ejus lib. 9. omnium 20. incip. *Tu vide.* Catonis autem de Agricultura est cap. 121. & vide Plinium lib. 15. cap. 30. & ult. ubi loquitur de lauro mustace in princ. ex Pompejo Lenxo.

⁵ *Bullam.*] Erasim. Chil. 2. cent. 3. c. 48. ubi id latissime & elegantissime tractat.

⁶ *Quare sermo Diogenis.*] Laërtius in vita Diogenis.

⁷ *Et calcaria sponte currenti.*] Erasmus Chil. 1. cent. 2. cap. 47. Locus Plinii est lib. epistolar. 1. epist. 8. incip. *peropportune* in princ. Ovid. lib. 2. de Arte amandi. Tullii primus locus ad Attic. lib. 6. epist. ejus lib. 1. omnium vero totius [operis] 210. incip. *Accepi tuas literas.* Secundus ejusdem epistolæ, sed longe postea. Estque eadem ejusdem Tullii sententia lib. 3. de Oratore.

⁸ *Oleum vero in ore gestare.*] Cælius Rhodig.

sciat, ¹ Byzena temeritas dicebatur: fuit enim Byzenus <sup>Byze-
nate-
meri-
tas.</sup> Neptuni filius, procax nimium & insolens. Et qui ingenio timido & diffidenti scrupulum facit, ubi faciendus minime foret, ² nodum in scirpo quærere dicebant. Si quem <sup>Nodum
in scir-
po quæ-
rere.</sup> vero probum virum designabant, qui nihil contra honestum moliretur, tutoque ejus fidei crederentur omnia, dignum esse ³ cum quo in tenebris micent, asserebant. <sup>Dignum
cum
quo in
tene-
bris
micent.</sup> Qui vero ingenio perspicaci nulli occasione fraudis patet, ⁴ γέρον πίθηκος & χάλισκεται, hoc est, ⁵ Senex simia non capitur, proverbium fecit. Contra, si quis improbus ad nocendum paratus venit, ⁶ scœnum habere in cornu dictus est. erat enim prisca moris, bobus qui cornu peterent, scœni manipulos apponere, quo ad præcavendum homines paratiores forent: quare verbum Sicinii scurræ fuit in Crassum, ideo conviciis parcere, quod scœnum habere in cornu videret. ⁷ Dicitur quoque jus ad assem, quum etiam minima librato examine moderata fuissent, voluere: ⁸ & qui se victum fatebatur, ⁹ herbam do, proverbio jactabatur: quippe supplices, & qui pacem petunt, ¹⁰ oleæ ramos, ¹¹ Her-
bam
dare.

¹ Byzena temeritas.] Eras. Chil. 4. cent. 2. cap. 11.

² Nodum in scirpo quærere.] Idem Chiliad. 2. cent. 4. cap. -6. Festi autem locus est cap. 14. Locus Plauti in Menachmis est act. 2. scena 1. Terentii in Andria est actus 5. scena 4. Cellii est lib. 12. cap. 6.

³ Cum quo in tenebris micent.] Erasmus Parœmioglyphus Chil. 1. cent. 8. cap. 32.

⁴ Senex simia non capitur.] Erasmus Chiliad. 1. centur. 10. cap. 3. Locus Laërtii est in vita Heraclidis Pontici.

⁵ Scœnum habere in cornu.] Erasmus Chiliad. 1. cent. 1. cap. 81. Locus Horatii est Sermonum lib. 1. sat. 4. D. Hieronymi est in epist. ad Januar.

⁶ Dicitur quoque jus ad assem.] Nullum hujusmodi proverbium est apud Erasmus. Sed id sumpsisse videtur Alexander ex Plinio Nepote epist. lib. 1. epist. 15. incip. *Hæus tu.* At vereor ne

is deceptus sit. Sunt enim verba Plinii hæc, *Hæus tu, promittis ad cœnam, nec venis. Dicitur jus, ad assem impendium reddes, nec id modicum.* neque enim illud (ad assem) refertur ad (redditur jus) sed ad verba sequentia. ut scilicet ad assem reddat impendium, id est, in solidum sive integrum impendium usque ad assem, ut scitissime annotavit interpres.

⁷ Herbam do.] Erasmus Chiliad. 2. centur. 2. c. 78. Locus Festi Pompejii lib. 8. in princip. Et vide supra lib. 4. cap. 7. *

COLERUS.

* Ubi & ego nonnihil observavi.

TIRAQUELLUS.

⁸ Oleæ ramos.] Virgil. lib. 8. *Æneidos* olivam paciferam vocat, his verbis,

Paciferæque manu ramum prætendis olivæ.

No-
ctuas
Athē-
nas.
Cretes
nescire
pela-
gus.
Ne de-
cimam
quidem
Syracu-
sanorum
pars.
Crotonē
salu-
brius.
Conone
conti-
nentior.
Catone
con-
stan-
tior.
Aristi-
de
iustior.
Non est
cuiusq;
adire
Corin-
thum.

mos, velamenta supplicum, aut gramen cum terra evul-
sum, victori offerebant, vel barbarico more fertis coro-
nati occurrebant, quasi illos quibus porrigerent, ducerent
meliores: ¹ Mittere autem noctuas Athenas, γλαῦκας
eis ἀθηνάς, vetus adagium fuit, quum ea quæ illi supersunt,
alicui damus. Quum enim Athenis noctuæ affatim exube-
rent, qui illuc noctuas mitteret, nimirum ad ea loca mer-
ces ferret, ubi illæ redundarent. Et cum quis nescire si-
mulat quæ percallet, ² Cretes nescire pelagus vulgo dici-
tur: ex illo traditum quod nemo Cretensis naviculariam,
& pelagi commercia nesciret. Quinetiam ex locis plura
fluxere proverbia. Nam si qui opibus claros & præpoten-
tes floccifaciunt, ³ illis ne decimam quidem Syracusanor-
um esse: & cum loca & salubrem æreum celebrant, ⁴ Cro-
tone salubriora dicunt; scilicet quod Syracusas ditissimas,
sicut Orchomenon in Bœotia, & Crotonem, composita
aëris temperie saluberrimam ferunt. Etiam à personis
plura adagia fluxerunt: nam & ⁵ Zenone continentior, &
⁶ Catone constantior, & ⁷ Aristide iustior crebro usurpa-
tum est. Eo pertinet, ⁸ non esse hominis cuiusque Corin-
thum

¹ Mittere autem noctuas Athenas.] Erasmus Chiliad. 1. cent. 2. cap. 11. *Ululas Athenas.* Locus Ciceronis pri-
mus ad Torquatum est lib. epistol. fami-
liar. 6. epist. 3. totius operis 81. in-
cip. *Superioribus literis.* Secundus est
lib. ejusdem operis epist. ult. & vide
supra lib. 4. c. 15.

² Cretes nescire pelagus.] Erasmus
Chiliad. 1. cent. 2. c. 31. *Cretensis ma-
re.* Locus Horatii ad Octavium est lib.
epist. 2. epist. 1.

³ Illis ne decimam quidem Syracusa-
norum.] Erasmus Chil. 2. cent. 4. c. 45.
& Strabo lib. 6.

⁴ Crotonē salubriora.] Ibi cap. 43.
Locus Dioscoridis lib. 4. cap. 145. Sed
illi adde Phalerium in epist. ad Simy-
lum inter epistolas rusticas Aeliani.

⁵ Zenone continentior.] Erasmus Chi-
liad. 1. cent. 10. cap. 83.

⁶ Catone constantior.] Id proyer-
bium non extat apud Erasmum: nec
scio an fuerit à quopiam antiquorum
usurpatum. Illud scio Catonem Uti-
censem fuisse omnium constantissi-
mum; ut satis colligitur ex Plutarcho
in vita illius, & Cicerone ad Atticum
lib. 1. ep. 14. ubi illi tribuit constan-
tiam & integritatem.

⁷ Aristide iustior.] Nec id quoque
ab Erasmo inter proverbia positum.
Illud autem constat hunc iustum fuisse
cognominatum, ex Diodoro siculo li-
bro 11. & Plutarcho in vita illius, &
etiam in Apophthegmatis ejusdem.

⁸ Non esse hominis cuiusque adire
Corinthum.] Erasmus Chil. 1. cent. 4.
cap. 1. Locus Horatii in epist. est lib. 1.
epist. 17. ad Scaevam. Hic autem adde
Platonem lib. 3. de Repub. vituperasse
Corinthium luxum blandientium me-
retricu-

thum petere, quod præceps in luxuriam civitas, ibique illecebræ libidinum forent, quæ magno parabantur. Tum si quem affectum, & negociis inutilem ducebant, in quo nihil adjumenti, nihil consilii foret, cum de ponte de-^{De}ci oportere monebant: siquidem grandævus ætate, ad <sup>ponte de-
deice-</sup>suffragia quæ comitiis dabantur, non admittebant. Quum ^{re.}vero vehementer laboratur, fortunæque in extremo sunt, ita ut nulla daretur spes melior, rem ad triarios venisse, ^{Ad}in proverbium venit. Quum enim triarii in ultimo essent <sup>triarios
remve-</sup>præsidio, ultra quos nihil opis sperabatur, quum abscissa ^{nisse.}omni spe, ad ultimum ventum esset, rem ad triarios venisse dicebant. Si quid autem tarde cogitatum, aut salubre consilium sero expensum fuisset, sero Phryges sapere sero <sup>Sero
sapiunt
Phry-</sup>fuit, quod à Græcis fluxisse autumant: nam quum de ^{ges.}cimo exacto anno, post magnas clades Trojani Helenam, simul & jure belli quæsitæ, Græcis restituenda censerent, sero Phryges sapere, proverbium deductum est. Et qui in re quapiam parum sapere visus, damnum patitur, qui sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapere dicitur: ad quam <sup>Nequid
quam
sapere.</sup>sententiam accedit Euripidis versus, *μισῶ σοφὸν ὅς ὄν* <sup>quam
sapere.</sup>*αὐτῷ σοφὸς*, hoc est, + odi sapientem, qui sibi sapiens non est. Et qui astu & dolis nimium valet, Corycæus nuncu- <sup>Cory-
cæus.</sup>patur,

retricularum. quod & nos alibi diximus.

1 *De ponte deicere.*] Erasmus Chiliad. 1. centur. 5. capite 37. *Sexagenarios de ponte deicere.* Locus Festi est libro 4. ubi de Depontanis loquitur, & libro 17. ubi exponit qui Scæptæ dicebantur. * Macrob. 1. 1. Sat. c. 5.

COLERUS.

* *Scæptæ*, legendum, teste præter Fest. Nonio & Varrone, nihil ramen ibi legi, quod huc accommodari possit.

TIRAQUELLUS.

2 *Rem ad triarios venisse.*] Erasmus Chil. 1. cent. 1. c. 23. & vide supra lib. 1. c. 5. & lib. 4. c. 7. *

COLERUS.

* His adde Sidon. Apollinarem

lib. 6. epist. 1.

TIRAQUELLUS.

3 *Sero Phryges sapere.*] Eras. Chil. 1. cent. 1. c. 28. Locus Ciceronis est epistolam lib. 7. epist. ejus lib. 16. omnium 116. Festi Pompeji lib. 17.

4 *Odi sapientem qui sibi sapiens non est.*] Eras. 1. Chil. cent. 16. cap. 22: *Nequicquam sapit, qui sibi non sapit.* Locus primus Ciceronis est libro 7. epistolam famil. epist. ejus lib. 6. omnium 106. incip. *In omnibus meis epistolis.* Secundus lib. 12. ejusdem operis epist. lib. est 27. omnium 288. incip. *Præcilius tibi commendo.* Suetonii in Tiberio Cæsare, cap. 59.

5 *Corycæus nuncupatur.*] Erasmus Chiliad. 1. centur. 2. cap. 44. Locus Pomp.

*Rifus
Sardonius.*

*Equus
Sejanus
Aurii
Tolosani.*

patur, ex eo deductum, quod ex Coryco latrones prædæ
affueti, audacis ingenii & summæ solertiæ forent. In eos
quoque qui præferunt lætitiâ, quum intus angantur cu-
ris, quique blanditiis velant odium, ¹ risus Sardonius di-
citur, quod in Sardinia apiastro similis herba nascatur, cu-
jus esus deducto ore velut ridentes homines mortem op-
petere cogit. Si quis vero obrutus malis, cum fortuna flu-
tuatur, ut nihil sibi prospere cedat, illum ² equum habe-
re Sejanum, ³ aut aurum Tolosanum asseverant: quod
scilicet ita excidio & continuis cladibus premitur, ut qui
aurum Tolosanum habuere, aut Sejani equum: sicut ⁴ de
seguen-

Pomp. Melæ de situ orbis, est lib. 1. cap. 17. ubi de Ionia.

1 *Rifus Sardonius.*] Erasmus Chil. 3. cent. 5. cap. 1. Locus Solini est cap. 10. Servii in Virg. eclog. 7. Apuleji lib. 2. Diofcoridis lib. 6. cap. 14. Aristoteles de partibus animal. lib. 3. cap. 10. Tullii epist. fam. lib. 7. epist. ejus lib. 26. totius operis 126. incip. Quod epistolum. Luciani secundus locus est in Jove Tragedio.

2 *Equum habere Sejanum.*] Erasmus Chil. 1. centur. 10. cap. 97. Locus Virgilii est libro 2. Æneidos, Trebellii Pollionis est in vita Quietii Tyranni 13. his verbis, *Fidelur non mihi prætereundum de Macriatorum familia, quæ hodieque floret, id dicere, quod specie semper habuerunt. Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in icticulis & dextrocheiriis, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exsculptum semper habuerunt: consueque ut tunica & limbi penulæ matronalis in familia ejus hodieque sint, quæ Alexandri effigiem deliciis variantibus monstrarent. Vidimus proxime Cornelium Macrum, in eadem familia virum, cum cœnam in templo Herculis daret pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circumvinctum omnem historiam contineret signis brevibus & minutis, pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius*

viri cupidissimos jussit. Quod idcirco posui, quia dicuntur jurari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitum vel argento.

3 *Aurum Tolos.*] Idem ibi c. seq.

4 *De segmentis Helenæ & Eriphyles.*] De his utrisque Diodorus Siculus lib. 16. cap. 15. *Uxores quoque Phœnissium Principum, quæ ausæ sunt monilibus raptis se exornare, impii facinoris pœnas non evitarunt. Quæ enim Helenæ monile gestare est solita, in meretricium probrum incidit, pulchritudine sua eam expetentibus prostrata. Altera, eo quod fuerat Eriphylæ, subinde ad ornatum utens, cum filius, quem natu maximum habebat, in furorem concitatus, ignem domui iniecisset, intra eam virga incendio extincta est. Eoque pacto qui Deum contempti habere veriti non sunt, suppliciiis, quæ narravimus, ab ultoribus diis affecti sunt. Loquitur autem de templo Delphico expilato, cui affixa erant hujusmodi Helenæ & Eriphyles segmenta, ut tradit Athenæus lib. 16. c. 4. Apollodorus Atheniensis Bibliothecæ suæ de Deorum origine lib. 3. Plutarchus in lib. de Sera numinis vindicta, tradit Aristonem Eriphyles mundum muliebrem è templo Delphico rapuisse, uxoriq; dono artulisse: filium autem matri ejus succensentem, domum incendisse, & omnes, qui in illa erant, concremavisse.*

segmentis Helenæ, & Eriphyles¹ aut Hermonæ monili auctores tradunt, quorum participes, ærurnnarum continua mole oppressi, in extremum venere discrimen: sicut² de Agave, ³ Iocasta, ⁴ Semele, ⁵ Argia & ⁶ Eriphyle ap-

I Aut Hermonæ monili.] Id ipsum autem erat quod postea ad Eriphylem pervenit. Id enim primum à Vulcano Veneri fabricatum fuisse dicitur, & deinde reginarum omnium, quæ Thebis vixerunt: quas istius monilis omne infelicitate deperisse scribit Statius his verbis,

Nec mirum: nam tu infustos donante marito,

Ornatus Argia geris, dirumque monile Hermones. longa est series: sed nota malorum

Prosequar, unde novis tam seua potentia donis.

Iemius hæc, ut prisca fides, Mavortia longa

Furta dolens, capto postquam nihil obstat amori

Pœna, nec ultrices castigare catenæ, Hermones dulce decus sub luce jugali Struxerat. —

Paulo post periculum hujus monilis fidem fecit Hermione, quæ proxime experta est: nam in angues versa est cum marito: ob hanc causam, quod Agenoris & Europæ filius draconem Martis, qui fontem custodiebat, occidit. Ideo vult Statius hoc contigisse, quia nuptialibus donis hoc monile possederat,

Prima fides operi Cadmum comitata jacentem

Hermione, versis in sibila dira querelis,

Illyricos longo sulcavit pectore campos.

2 De Agave.] Hujusmodi venenis infecerat hoc monile Vulcanus (ut d. lib. scribit Statius) ut necesse esset hoc monile gestanti ærurnnarum mole opprimi. Hoc enim usa est Hermione, Agave, Iocasta, Semele, Argia, ultimo Eriphyle, ut ex seqq. patebit. De Agaves furiis Lucanus lib. 1.

— *Ingens urbem cingebat Erynnis,*

Excitans pronam flagranti vertice pinum,

Stridentesque comas: Thebanam qualis Agavem

Impulit. —

Ubi Sulpitius Lucani interpretes, *Agave*, inquit, *Cadmi & Hermones filia, & Echionis uxor, subito furore correpta, Pentheum filium, Bacchi contemptorem, quem aprum esse putabat, dilaniavit.* Idem Lucanus lib. 7.

Cum fuisset Pentheus, aut cum descisset Agave.

3 Iocasta.] Nam & Statius, ubi supra, ad ea, quæ ex eo adduximus, id quoque addidit,

Teque etiam infelix perhibent Iocasta deorum

Possedisse nefas. vultus hac laude celebras,

Heu quibus, heu placitura toris? post longius ordo.

Infelix (inquit Luctatius interpretes) quia non imposuit, per malorum experimenta, finem cupiditati. Nam hoc monile certum est Iocastam post Agavem habuisse.

4 Semele.] Idem Statius, ibidem id quoque subjungit,

Improbam mox Semele vix donancentia collo

Induit, & fallax intravit limina Juno.

Ubi Luctatius, *Vult Semelem infelicitate hujus monilis extinctam, & magis ornatus invidia à Junone, quam pellicatus inductam, ut à Jove improbe posceret, quid nefas esset corpus sustinere mortale. Semelem autem optime improbam dixit, quod voti fuit immodica: ut Jovem vellet cum fulmine.*

5 Argia.] De qua jam supra ex Statio, qui & postea quoque subdidit, *Tum donis Argia nitet, vilescque sororis Ornatus sacro præculta supervenit auro.*

6 Et Eriphyle.] Supra dictum est, & miror quod repetit.

le apparet: quod & Græcis quoque vice proverbii fuit, *κακ' ἐφ' αὐτὸν ἔλκων ὥτε κακίας νέφος*, ' mala ad se tra-

Ut cæ-
cias nu-
bes.

Gravio-
ra
Sambico.

Oppro-
brium
victis.

Iucun-
di acti
labores.

Lupus
in fa-
bula.

Malum
confi-
lium

confu-
lteri
pessi-
mum.

hens, ut Cæcias nubes. Id etiam apud Eleos in prover-
bium cessit, ut in eum qui continuis premitur malis, ² gra-
viora Sambico pati dicerent. Quum vero quispiam iniqua
contentione victus, ulterius damno premitur, ³ Oppro-
brium victis adagium erat: quod à Brenno, quum se Ro-
mani auro redimerent, sumptum memorant. Tritum quo-
que proverbium fuit, ⁴ Iucundi acti labores, quum bene
navatam à nobis operam, suavi memoria repetimus. Et
cum inter loquendum medio affatu is supervenit, de quo
sermo fit, ⁵ lupum in fabula, qui minime nos loqui sinat,
esse dixerunt: nam fere constat, quem prior lupus vide-
rit, proloqui nequisse. Cumque fraus animo agitata, à bo-
no honestoque in praviu transit, atque in auctoris redit
perniciem, ⁶ Malum consilium consultori pessimum, in
adagium venit. ⁷ Ac nulle modis evulgata hucusque enu-
meratis

¹ Mala ad se trahens, ut cæcias nu-
bes.] Eras. Chil. 1. cent. 5. cap. 62.

² Graviora Sambico pati.] Erasmus
Chiliad. 1. centur. 1. cap. 80. Locus
Plutarchi est in Problematis c. 160.

³ Opprobrium victis.] Eras. Chi-
liad. 2. cent. 6. cap. 1. Quid nisi victis
doler. Ex quo intelliges non illic oppro-
brium, sed dolor legendum. nam apud
Plutarchum in Camillo, ex quo id
sumptum est, legitur, ἡ τοῖς νεκροῖς
δολὴν. quæ postrema dictio do-
lorem significat, non opprobrium. Sed
quod καὶ victis scribit Eras. id ante Fe-
stum Pompejum scripserat Livius 1.
Decad. lib. 5.

⁴ Iucundi acti labores.] Eras. Chil.
cent. 2. cap. 43. & iterum Chil. 4. cen-
tur. 9. cap. 27. Iucunda maiorum præ-
teritorum memoria. Virgilii locus est
lib. 1. Aeneidos Seneca in Hercule fu-
rente.

⁵ Lupum in fabula.] Eras. Chil. 4.
cent. 5. cap. 50. Locus Terentii in A-
delphis est act. 4. sc. 1.

⁶ Malum consilium, consultori pessi-
mum.] Eras. Chil. 1. cent. 2. c. 14.
Locus Valerii libro 7. est tit. de sa-
pienter dictis & factis. qui primus
est ejusd. lib. 7. ubi de Papyrio Curfore
Cof. loquitur.

⁷ Ac nulle modis evulgata prover-
bia.] Erasmus collegit 4151. eadem-
que docte & eleganter locupletavit Et
ille quidem omnem diligentiam in il-
lis coacervandis adhibuit, vir quidem
cum in cæteris rebus, tum vero hic (ut
ex illis videre est) diligentissimus. Sed
quis omnia posset? Ego autem non-
nulla ab eo prætermissa, hic summa-
tim subjicienda duxi. Nec dubito quin
& alia sint multo plura, quæ ipse Eras-
mus, si diutius vixisset, in infinitum
auxisset.

Κόπος ὁ κόπον ἄγει. 1.

Est apud Oribasium lib. 1. Eupho-
riston c. 1. ubi aperte declarat id esse
antiquum proverbium. Idque peræque
est, labor laborum solvit, vel pellit. Est-
que illis simile *Clavus clavum, Paxillus*
paxil-

meratis non dissimilia proverbialia fuerunt, communis & quotidiano sermone usurpata, quæ recensere supervacua

paxillum pellit scilicet, aut excutit.

Syri adversus Phœnices. 2.

Est apud Suidam Συρίων ἀντιφράσεις, ubi versutus decipere versutum sategit. Simile illis, *Cretensis Cretensem Cretensis cum Egineta*. de quibus Erasmus Chil. 1. cent. 2. cap. 26. 27. cum improbus agit cum improbo, perfidus cum perfido.

Dixerat ille aliquid. 3.

Virgilius lib. 10. *Æneidos*, ubi Anxurum, ut ineptum factorum & virtutis suæ ostentatorem perstringit, sic scribit,

Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo

Crediderat, cœloque animum fortasse ferebat.

Quo loco Servius admonet proverbialiter esse dictum, ac si diceret, *Non mirum sic occisum esse eum, qui sibi plurimum arrogabat.*

Solus hoc potuit Deus. 4.

Lat. Pacatus in Panegyrico, quem Theodosio scripsit, indicat id esse proverbium, *Mirabamur, inquit, te post imperium esse privatam: multo magis mirum est imperium ferre post ocia. Solus hoc (ut dicitur) potuit Deus.*

Amicus amico bona, illius gratia vult. 5.

Aristoteles lib. 8. *Ethicorum* tum c. 2. tum quoque 7. in fin. ostendit id vice proverbii celebratum.

Area scelerum. 6.

Et id quidem proverbialiter dictum videtur eadem figura, qua *Ilias* malorum, apud Ciceronem etiam ad Attic. lib. 9. epistolar. epist. penult. incip. Utrunque ex tuo consilio. *Reliqua dui, qui comitatus, quæ (ut tu soles dicere) venia, in qua erat area scelerum.*

Vereor Troas. 7.

Αἰδέομαι Τρώας. Habet speciem proverbii de formidolosis, qui vel effœ-

minatissimos ac profligatissimos quosque timent apud Ciceronem multis in locis, ut intelligas id vice proverbii celebrasse: scilicet ad Atticum lib. 2. epist. ejus lib. 5. & totius operis 20. incip. *Cupio quidem.* Et lib. 1. epist. 7. & omnium 119. incip. *Dederam quidem.* & rursus epist. 10. & omnium 129. incip. *Unam adhuc.* & lib. 8. epist. ult. incip. *Omnia mihi.* Quod & sumptum est ex illo versu Homeri libro 6. *Iliados*, quem integrum posuit Cic. 1. illo loco, ubi de Hectore loquitur,

Αἰδέομαι Τρώας, καὶ Τρῳάδας ἐν κλισίῃ πεπλησῖ.

Id est,

Vereor Troas, & Trojanas longa populi ferentes.

Ne pilum quidem. 8.

Idem Cicero ejusdem operis libro 5. epist. 20. omnium 107. incip. *Saturnalius mane. Interca à Cappadocia ne pilum quidem.* Quod habet formam similem illius, *Ne punctum quidem* Chil. 4. cent. 4. c. 85. Simile etiam est illud, *Cum pulvericulo.* de quo Erasmus Chil. 2. cent. 8. c. 85.

Perire non posse, nisi crura fracta essent. 9.

Idem quoque Cicero Philipp. 13. docet id proverbii loco dici solitum. *Ilud tamen mirum, inquit, quod in hoc Planco proverbii loco dici solet, Perire enim non posse, nisi crura fracta essent.* Sic etiam ludit in Eruscinum pro Sex. Roscio Amerino, *Crura quidem vobis, inquit, nemo suffringet.*

Manum & mentum. 10.

Festus Pompejus lib. 11. id dicit esse proverbium ex Græco tractum: sed tam corrupti sunt ipsius codices, qui circumferuntur, ut vix sensum aliquem excerpere queas.

Lacrima in auro. 11.

M. Tullius oppido quam decenter dixit (epist. lib. ad Attic. 12. epist. ejus

lib. 5. omnium 136. in princ.) *Lacunam in auro factam*. Ne, scilicet, in re apparente bona subsit fraus aut malitia. intelligi volens exinanitionem auri, & quasi voraginem quandam ex furto & rapina. Cui simile est & illud Persii sat. 5.

Nequa sub arato mendosum tinniat auro.

Sensus est, Ea es prudentia, ut æs auro coopertum etiam dignoscas, ut solent menfarii. Allegoricòs hoc dicit, eum vitia velamento quodam virtutis obvelata cognoscere. Hocque sapientis est, qui vera libertate fruitur. Ita Britannicus interpretes. Scio autem illius loci Tulliani meminisse Erasimum in proverbio *Lacunam explere*, Chil. 4. cent. 10. c. 88.

Cum insanis insanire & ipsi debemus. 12.

Galenus lib. 1. de Virtutibus naturalibus c. 15. eodemque penult. *Quia vero*, inquit, *jam satis fabulati sumus & quidem nolentes: sed ut est in proverbio, Cum insanis insanire coacti.*

Cæca divitia. 13.

Plato lib. 1. de Legibus indicat id vice proverbii fuisse usurpatum: *Dupliciter*, inquit, *bona dicuntur: alia enim humana sunt, alia divina: dependent autem à divinis & humanis. Divinis igitur quæ majora sunt, susceptis; minora etiam possidentur. Illis autem spretis, utrisque civitas privatur. Minorum vero*

* *his primum est satietas, deinde pulchritudo, tertio vires ad cursum & ad alios corporis motus: quarto divitiæ, quæ non cæcæ sunt, ut vulgo dicitur, si prudentiam sequantur.*

Pennatis pedibus. 14.

Sed & id proverbium fuisse declarat Divus Hieronymus in Epistola ad Florentium inc. *Quantus*. cum dicit, *Ita ut ego ille tardissimus, quem intolerabilis languor vexat, pennatis, ut ajunt, pedibus, certe charitate & toto te salutaverim.* Quibus verbis, ut & Erasmus dicit in scholiis, significabat miram celeritatem, sumpto proverbio à Mercu-

rio, cui pedibus alas addidere Poëtæ. Sed id ipsi Erasino, sua proverbialia convergenti, effluxit.

Ultroneas putere merces. 15.

Est ejusdem Hieronymi ad Marcellam incip. *Nuper cum pariter essemus* (sunt enim multa ipsius ad candem) in fine ejusdem epistolæ, ubi dicit, velle se aliquid illi scribere de quibusdam, quæ memorat, *Nisi*, inquit, *& modum epistolici characteris excederem, & tibi aviditatem magis delatere deberent facere quæstiones.* Tritum quippe est proverbium, *Ultroneas putere merces*: unde & nos de industria riticemus, ut avidius velis audire quæ tacita sunt. Ubi & ipse Hieronymus in scholiis, *Nam suspectæ sunt*, ait, *emptori.* Sic Horatius epist. lib. 2. epist. item 2. in princ. ad Julium Flor.

Multa fidem promissa levant, ubi plenus aquo

Landat, venales qui vult extrudere merces.

Ego vero mallet ad id referre, quod quæ sponte & sine labore, & veluti gratis offeruntur, minus placent, quam quæ cum labore & precio adipiscimur. Scitum est illud Aufonii epigram. 39.

Hanc volo, quæ non vult: illam quæ vult, ego nolo:

Vincere vult animus, non satiare Venus.

Oblatas sperno illecebras, detrecto negatas:

Nec satiare animum, nec cruciari volo.

*Nec * discincta Diana placet, nec nuda Cythere:*

Illæ voluptatis nil habet, hæc nimium: Callida sed mediæ Veneris mihi venditet artem

Fœmina, quæ jungat, quod volo nolo vocet.

Et illud item, *Aquæ furtivæ dulciores sunt: & Panis absconditus suavis.*

Nec ferre videt sua gaudia ventos. 16.

Virg. 10. Æneidos. quo loco Servius, *Proverbium est, inquit, venti ferunt gaudia. id est, latatur incassum.* Sic supra lib. 9.

disputationis foret : quare ne exequar singula , quum non sit animus ea consecrari quæ ab aliis uberius explicata sunt & latius , de his hæcenus dixisse satis habeam. Illud utique antiqui moris erat, quod cum alicui precabantur bene, ut quicquid fuisset , cupitum eveniret , ne quid diri aut in-
 faulti successum læderet , ^{Pollicem premere.} pollicem premere jubebant. Quotiesque in propinqua spe futuri boni, veniam à diis petimus , ^{In sinum despuere.} in sinum despuere solemus , velut ratas preces diis habi-

— Sed aura

Omnia discernunt , & nubibus irrita donant.

Ubi & idem Servius, *Qua, ait, inutiliter jubentur , dicitur ventus discernere: citatque priore loco illud ejusdem Virgil. lib. 11. Æneidos,*

Audiit : & voti Phæbus succedere partem

Mente dedit , partem volucres dispersit in auras.

Illud autem Virgilio sumptum videtur ab Homero *Odyssæ lib. 8.*

— *ἐπὶ δ' εἰς πρὶ βίβαν*

Δειδὼν, ἄρα τὸ φέρον ἀναρπάζουσι ἄλλα.

Id est, ad verbum ,

— *Verbūsi aliquid dictum est*

Durum , cito illud ferant rapientes procellæ.

Philadelphæa opera. 17.

Philo ille Judæus in libro de vita Mosis, sic scribit , *Ptolemæus fuit is, Philadelphus cognomine, tertius ab Alexandro Ægypti Rex , virtutibus regiis supra omnes ætatis suæ , superiorumque seculorum Principes nobilis , cujus nunc quoque ex tanto temporum intervallo decus est inclitum , ob tot relicta per civitates regionisque monumenta magnificentia , ut in proverbium abierint sumptuosa opera ab illo Philadelphæa denominata.*

Plus apud Campanos unguenti , quam apud ceteros olei. 18.

Plinius lib. 18. c. 11. id proverbio celebratum fuisse satis declarat : unde vulgo dictum , *Plus apud Campanos unguenti , quam apud ceteros olei fieri.*

Dioscuri salvatores. 19.

Ælianus Variæ historiæ lib. 1. cap. 30. Græce quidem scripsit , sed hoc sensu, *Ptolemæus Rex amasium habebat Galeatam, pulcherrima forma præditum. Animus vero juvenis longe formam superabat. persæpe igitur etiam Ptolemæus testimonium ei perhibebat , inquit , O lepidum caput nulli unquam ullius auctor incommodi extitisti : at multorum utilitatem promovisti. Accidit aliquando , ut cum Rege adolescens equitaret. Cum vero procul aliquos ad supplicium trahi videret , non esitante in hæc verba Regem assatus est, sed ò Rex, inquit ad Ptolemæum, quandoquidem prospera quadam sentiant istorum fortuna, equos conscendimus, age, si gratum est, calcaribus admotis & velocia persequentes , appareamus miseris, quasi Dioscuri salvatores & advocati salutem ferentes : quod communi proverbio de his diis vulgatum est. Verum ille maximam voluptatem capiens ex ejus bonitate , & propensum ad misericordiam animum amplectens tum nocentes servavit, tum amoris, quem erga puerum gerebat , intentionem multum confirmavit & auxit. Hæc ille. Hoc autem proverbium proxime accedit ad illud, Θεὸς δὲ πρὸ μυχῶν ἐμπαιεῖ. id est, Deus ex improvviso apparens. De quo Erasmi. Chil. 1. cent. 1. c. 68.*

1 *Pollicem premere.*] Erasmus Chiliad. 1. cent. 8. cap. 46. Locus Juvenalis est sat. 3. Horat. epist. 1.1. ep. 17. ad Lollium 2.

2 *In sinum despuere.*] Id sumptum est ex Tibullo lib. 1. eleg. 2. in fin.

*Ubi
quis
male
audis-
set, aut
verbo
offensus
fuisse.*

habituris. Cumque in sermone quotidiano quispiam male audisset, aut verbo voceve offensus foret, ¹ dicto veniam poscere. in adversis vero enunciatis, ² meliora ominari, atque ³ invidiam verbo abesse juebant. In mentione defunctorum, illorum memoriam non sollicitari: in sordidis & obscænis dictis, ⁴ honorem auribus servare, & ⁵ præfari honestatem, veteres consueſſe, memoriæ & litteris proditum est.

*Hunc puer, hunc juvenis turba circum-
stetit arcta:*

Despuit in molles & sibi quisque sinus. Erasmus autem Chiliad. 5. centur. 1. cap. 25. *Despuere malum*, inter proverbialia posuit, nec citat Tibullum ubi supra: sed Plinium non designato loco, sed est lib. 28. cap. 4. Plauti autem locus est in Captivis. Sed tu hic omnino vide, quæ scripsimus in legibus nostris Connubialibus parte 1. num. 17. incip. *Hincque illud.*

1 *Dicto veniam poscere.*] Plinius Junior libro epistolar. 5. epist. ejus lib. 6. totius operis 102. incip. *Amavi curam*, in fin. *Usque*, inquit, *adhuc certe neminem ex his, quos eduxeram mecum, veniam sit dicto, ibi amisi.*

2 *Meliora ominari.*] Cicero de claris Orat. *Melius, quæso, ominare*, inquit Brutus.

3 *Invidiam verbo abesse.*] Livius 1.

Decad. lib. 9. *Abſit verbo invidia, & civilia bella ſileant.* Et 3. Decadis lib. 8. *U: non modo nobis (abſit verbo invidia) ſed ne poſteris quidem timenda noſtris eſſet.*

4 *Honorem auribus ſervare.*] Q. Currius lib. 5. *Ad ultimum opus (honos auribus habitus ſit) ima corporum velamenta projiciunt.*

5 *Præfari honestatem.*] *Honorem*, ni fallor, voluit dicere. Cicero lib. 2. de Finibus, *Eam autem ita perſequitur, quæ palato percipiatur, quæ auribus: cætera addit, quæ ſi appelles, honos præſundus ſit.* Et epist. fam. libro 9. epist. ejus lib. 22. totius operis 174 incip. *Amo verecundiam. Nos autem ridiculi ſi dicimus, ille patrem ſtrangulavit, honorem non præſumur: ſin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præſundus eſt. Nuſquam autem quod meminerim, legi honeſtatem præfari.*

CAPUT XVI.

*Qui primus legem theatralem Romæ tulerit, & quot leges plebem ab optimatibus * poſtea diſtinxerint.*

*Tar-
quini
Prifci
ineden-
dis ſpe-
ctaculis
ſtudiū.*

INter eos qui à prima origine ſpectacula Romæ ediderunt, ⁶ Tarquinius Priſcus opulentiſſus inſtructiſſusque quam

COLERUS.

* *Poſtea diſtinxerint.*] De hac re Li-
pius doctiſſime paſſim in commen-
tario ad Tacitum, & lib. aureo de Am-
phitheatro agit. Cui adjunge, ſi lubet,
Levinum Torrentium in cap. 11. Ne-
ronis.

MERCERUS.

Alex. ſicut & poſt illum Ma-
nutius, ac Sigonius, præſupponit
eandem ſedendi rationem, & le-
gem in Circo, & Theatro fuiſſe. Quod
principium quia falſum eſt, conſequi-
tur, ut multa abſurda hoc toto capite
ſcribat.

quam aliquis Regum ludos fecisse dicitur. Is enim in ludorum apparatu, cultu & magnificentia omnes anteceffit.

Ab

scribat. Singula perstringere mihi non licet per brevitatem temporis. Ne falleris tamen legendis his libris, hac libenter apposui de ratione sedendi in Circo, & Theatro. In Theatro ergo primum quidem, stans Populus Rom. ludos spectavit. Tacit. Annali. 14. *Si vetustiora sepetas stantem Populum spectavisse, si confedisset theatro dies totos ignavia continuaret.* Ex quo interim discis, quamobrem iussus Populus stans ludos spectare. Valerius addit vetitum senatusconsulto, ne quis federet. Capite 4. lib. 2. *Senatusconsulto cautum, ne quis in Urbe, propiusse passus ille, subsellia posuisset, sedens ludos spectare vellet.* Dixi in Theatro. Nam in Circo alia forte ratio. Livius lib. 1. ubi de Tarquinio Prisco. *Tum primum Circo, qui nunc maximus dicitur designatus locus est: loca divisa patribus, equitibusque ubi spectacula sibi quisque faceret, fieri appellati.* Arbitror enim spectacula facere, eo loco esse subsellia ponere, ad spectandum. Quod si aliter interpretatus fueris, leviter repugnabo. Tandem tamen in Theatro sessum est, & primum quidem subitarii gradus, & scena in tempus structa ut loquitur Cornel. Tacit. Et ut alicubi me legisse memini, primi, hoc est, primo & honoratiore loco semper federunt senatores, vel concedente plebe, vel iubentibus censoribus, aut legibus. Tum, Roscius Orho Trib. pleb. equitibus secundum senatores honestatissimum locum in theatro attribuit, nisi vel suo, vel fortunæ vitio decoxisset. Ac ne erres, de solo Theatro egit Lex Roscia. Ad circum non pertinuit. In Circo ergo, si Livio credimus, instituto Tarquinii tantum senatoribus & equitibus divisa loca. Si vero Dionysium sequi malimus, toti populo Cariatim. Sed sive hoc, sive illud probes, hic spectandi modus una cum tempore, & prisce moribus obsolevit: Omnesque ordines promiscue tandem spectantur, us-

que ad Augusti principatum. Qui primus, ut est apud Dionem l. 55. edixit, ut ludi circenses seorsum à patriciis, & equestribus spectarentur. Idipsum confirmat Suet. August. 41. *Dicere fecit, ut in spectaculis primus ordo subselliorum senatoribus vacaret.* Ita tamen se crevit Augustus loca senatorum à plebeis in Circo, ut nihilominus Populus totus dicatur post ea tempora promiscue spectasse. Nam Augustus certum locum senatoribus non ascripsit, ut expressis verbis scribit Dio lib. 60. *Spectaverant inquit jam ante seorsum singuli ordines patriciorum, equitum & plebeiorum: ex eo tempore quo lex de eo lata fuit. Non tamen certi loci singulis erant attributi: sed tunc Claudius ea subsellia patriciis destinavit, quæ nunc quæque sunt: concessit etiam alibi spectare cæteræ plebejæ.* Quare Claudius Imperator primus assignavit in Circo certa loca singulis ordinibus. Et id bene vult. Suet. Nam Claud. 21. *Propria Senatoribus constituit loca promiscue spectare solitis.* Adeo ut priorem illum locum Suet. ex Augusto, debeas explicare ex Dione. Ne sibi Suet. repugnet. Eademque ratio est equitum. Eorum loca secrevit Augustus, ut ex Dione jam liqueat. Certum nihilominus locum iis non attribuit. Id fecit Nero. Tacit. Au. 15. *Equitum Romanorum locos sedilibus plebeis anteposuit apud Circum.* Suet. Ner. 11. *Circensibus loca equiti secreta attribuit.* Quæ loca ubi fuerint docet Plin. c. 7. lib. 8. *Cæsar dictator Euripis Arenam circumdedit quos Nero princeps sustulit. Equiti loca addens.* Per quæ tempora, ne erres, licuit senatoribus, & equitibus non spectare in suo loco: sed una cum plebe. verum tunc oportuit mutatam vestem. Id docet ille locus, quem è Dionis lib. 60. modo protulimus.

TIRAQUELLUS.

6 Tarquinius Priscus.] Dionysius Halicarnassæus lib. 3. in fl.

I Circus

*Circus
maxi-
mus.*

Ab ipso enim ¹ circus maximus spectaculis designatus locus fuit, qui postea ædificiorum magnitudine, & aulico apparatu præcipuus semper exhibendis ludis est habitus, in quo munera ingenti apparatu mox exhibita fuere, divisim locis plebi per singulas curias. ² Cumque intercedentibus annis,

¹ *Circus maximus.*] Halicarnassæus ubi supra, Livius 1. Decad. lib. 1. Varro lib. 1. aut aliorum supputatione 4. de ling. Lat.

² *Cumque intercedentibus annis.*] Livius 4. Decad. lib. 4. Sex. Ælius Pætus, & C. Cornelius Cethegus Censores, gratiam ingentem apud Senatum pepererunt, quod ludis Romanis Ædilibus curulibus imperarunt, ut loca senatoria fecerent à populo: nam antea in promiscuo spectabant. Sed & postea ejusdem Dec. lib. 5. Magalesia, inquit, ludos scenicos, C. Attilius Serranus, L. Scribonius Libo Ædiles curules primi fecerunt. Horum Ædilium ludos Romanos primum Senatus à populo secretus spectavit: præbuitque sermones (sicut omnis novitas solet) aliis tandem quod multo ante debuerit, tributum censentibus amplissimo ordini: aliis demptum ex dignitate populi quicquid majestati patrum adjectum esset, interpretantibus: & omnia discrimina talia, quibus ordines discernentur, & concordia & libertati æque minnenda esse. Ad quingentesimum octavum annum in promiscuo spectatum esse: quid repente factum, cur immisceri sibi in cavea patres plebem nollent? cur divites pauperem confessorum fastidiret? novam & superbam libidinem ab nullius ante gentis Senatu neque desideratam, neque institutam. Postremo ipsum quoque Africanum, quod Consul auctor ejus rei fuisset, poenituisse ferunt. Adeo nihil motum ex antiquo probabile est veteribus, nisi quæ usus evidenter arguit, stari malunt. Hæc ille. Cicero autem in Orat. de Aruspicum responsis, Nam quid ego, inquit, de illis ludis loquar, quos in palatio nostri majores ante templum in ipso M. uris magnæ conspectu, Megalensibus * fieri celebrarique vole-

me casti, solennes, religiosi: quibus ludis primum ante populi confessum Senatui locum P. Africanus iterum Cos. ille major, dedit: ut ludos hæc lues impura pollueret. Idem in Oratione pro Cornelio majestatis reo, *P. Africanus ille superior, ut dicitur non solum à sapientissimis hominibus, qui tum erant, verumetiam à se ipso sæpe accusatus est, quod, cum Cos. esset, cum T. Longo, passus esset tum primum à populari confessu senatoria subsellia separari.* Quo in loco Alconius interpres, *Hæc, inquit, factum est secundo consulatu Scipionis, post septimum annum quam Carthaginensibus bello secundo data est pax. Factum id esse autem Antias tradidit ludis Romanis, quos fecerunt Ædiles curules. Attilius Serranus, T. Scribonius Libo: id cossecisse jussu Censorum Sex. Ælii Peti, C. Cornelii Cethegi.* Et videtur in hac oratione hunc quidem auctorem sequutus Cicero dixisse, passum esse Scipionem secerni à cætero confessu spectacula Senatorum. In ea autem, quam post aliquot annos habuit, de Aruspicum responso, non passum esse Scipionem, sed ipsum auctorem fuisse dandi eum locum Senatoribus, videtur significare. verba ejus adducit, quæ nos supra adscripsimus. Et postea subjungit, *Non præterire autem vos volo, esse oratorie calliditatis, ut, cum opus sit, eisdem rebus ab utraque parte, vel à contrariis utantur.* Nam cum secundum Ciceronis opinionem, auctore Scipione Cos. Ædiles secretum ante omnes locum spectandi Senatoribus dederint. eodem illo facto Scipionis in hac quidem oratione, quia causa popularis erat premebaturque Senatus auctoritate, atque ob id dignitatem ejus ordinis quam possit maxime elevari causa expediebat, poenituisse ait Scipionem,

annis, patribus equitibusque, ac plebi Romanæ confusa loca fuissent ubi spectarent, Corn. Scipione & T. Semprio consulibus, ludis Romanis per ædiles curules discreta loca senatoria à populo fuere: utque suis cuique honos servaretur, lege cautum fuit, ut optimatibus subsellia proxima darentur. Quo tempore præcipua loca ¹ in orchestra Senatoribus data sunt, ² ubi in scena saltabatur, & chorus inducebatur: ³ podium imperatori & consulibus, ⁴ proscenia

Loca in spectaculis prius confusa discreta. Senatorum locus. Imperatoria.

nem, quod passus esset id fieri. In ea Orat. de Arusp. respons. quia in Senatu habebatur, cujus auribus erat blandiendum, & magnopere illum laudat, & non auctorem fuisse dandi: nam id erat levius, sed ipsum etiam dedisse dicit. Val. Maximus lib. 2. c. 1.

COLERUS.

* Hæc vox Mureto videtur expungenda, & est glossemate aliquo in ordinem verborum Ciceronis irrepsisse. Quæ enim Megalensia Megalensibus celebrata fuerunt? Vide de Megalensibus eundem in Scholiis Terentianis.

TIRAQUELLUS.

1 In Orchestra.*] Vitruvius lib. 5. c. 6. In Orchestra autem Senatorum sunt sedibus loca designata, & ejus pulpiti altitudo sit ne plus pedum quinque, uti qui in Orchestra sederint, spectare possint omnium agentium gestus. Juvenalis satyr. 3.

— Similemque videbis

Orchestra & populum. —

Sueton. in Nerone, cap. 12. Deinde in Orchestra Senatūque descendit, & orationis quidem carminisque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipsorum consensu concessam sibi recepit. Ex quo clare intelligis Orchestra non patuisse populo.

COLERUS.

* Idem Vitruvius lib. 5. cap. 7. Julius Pollux lib. 4. cap. 19. affirmat Orchestra esse chori propriam, ut scena æditorum.

TIRAQUELLUS.

2 Ubi in scena saltabatur.] Orchestra ab ὀρχήστρα, id est, salto, sive gesticulor,

dictam, locum esse in theatro, ubi sunt designata Senatorum loca, voluit Vitruvius loco proxime citato. Id quidem apud Romanos: Nam Julius Pollux lib. 4. cap. 19. Chori dicit esse propriam, ut scenam æditorum.

3 Podium Imperatori & Coss.] Idem Suetonius in Nerone, d. cap. 12. paulo ante. Nam petrarō, inquit, præsidere. Cæterum accubans primum parvis foraminibus: deinde toto podio ad aperto spectare consueverat. Verum ex Juven. satyr. 2. id omnibus patuisse videri potest, cum scribit,

Omnibus ad podium spectantibus.

Et in hac quoque significatione podium vocabulo ulus est Aelius Spartianus in Septimio Severo. Vitruvius lib. 3. c. 3. lib. 5. c. 7. lib. 6. c. 4. lib. 7. c. 4. Podium menianorum habet speciem, locus scilicet ad spectandum habilis, cujus pars, quæ magis prævehitur, pulpitum est, veluti pergula quadam. Græci Podia Orthas appellant, ut scribunt Theodosius & Honorius Imp. lib. 8. Cod. de ædificiis privatis. Ulpianus, sed in alia significatione, in l. quasitum. §. item perticæ ff. de fund. instruct. & Plinius l. 37. c. 3. ejus Nepos epist. lib. 5. epist. 6. incip. Amavi. *

COLERUS.

* Circensibus ludis veteri more viatoria gypsea supra podium locabatur. Sed & certa pars Podii fuisse videtur, appellata Suetonio cubiculum, dicto cap.

TIRAQUELLUS.

4 Proscenia & pulpita optimatibus.] Budæus in l. athletas. ff. de iis qui notantur,

Opti-
matum.

nia & pulpita optimatibus, nonnunquam principi, ¹ siquidem Nero è proscenio sæpe spectavit, ² aliquando è pulvinari, quod in prima fronte theatri, spectaculorum locus erat. ³ Fertur tamen Augustus Cæsar, legatos sociarum fœderatarumque gentium, in orchestra consistere vetuisse, quum quosdam libertini generis illic spectare deprehendisset. Post aliquot vero etates, ut imperator una cum sacerdotibus in sella imperatoria ludis præsideret, consuetudo invaluit. ⁴ Quæ quidem scena in fronte theatri ab uno cornu ad alterum porrigebatur versatilis, plerunque ductilis, multis columnis & epistiliis fulta, ⁵ quæ primo parietem non habuit, sed frondibus obumbrabatur: postea tabulis pictis in parietis morem componi cœpta, quæ spectaculorum sedes præcipue inde habitæ. ⁶ Ea enim triplicis generis erat: namque tragica columnis & deorum signis exornabatur, quibus & tabulis pictis, partim ab amicis, partim è Græcia

Quiludis
dispre-
sabant.
Scenæ
ludo-
rum.Tragica
scena.

tur infamia, ex Diomede, Proscenium sic definit, *Erat in scena proscenium, id est, locus ante scenam periclitus, ubi pulpitum excitatum erat, quo actores fabularum prodirent: ita ut scena altius esset pulpito, pulpitum autem altius orchestra: quæ ipsa erat locus saltæ tirm, ob id orchestra dicta, quasi saltatorium.* Virg. lib. Georg. 2.

— *Baccho caper omnibus aris*

Caditur, & veteres ineunt proscenia ludi.

Vitruvius lib. 5. c. 6. ubi Guillel. Philander, interpres.

¹ *Siquidem Nero.* Suetonius in d. cap. in princ. *Nudos spectavit, inquit, è proscenii fastigio.*

² *Aliquando è pulvinari.* Quod de Aug. Cæs. tradit Suet. in vita illius, c. 45. in princ. *Ipsè, inquit, Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat, interdum è pulvinari, & quidem cum coniuge ac liberis sedens.* *

COLERUS.

* Sabellicus putat heic Pulvinar locum fuisse, ad quem Circensibus deferrebant sacra: Vide Fest. in *Thensam*.

TIRAQUELLUS.

³ *Fertur tamen Aug. Cæsar.* Idem Sueton. in vita illius, c. 44. *Rome legatos libe- arum sociarumque gentium vetuit in orchestra consistere, cum quosdam etiam libertini generis mitti deprehendisset.*

⁴ *Quæ quidem scena.* Id ex Servio est narrante illud Virgil. lib. 3. *Georgicôn,*

Ipsè caput tonsæ foliis ornatus olivæ Dona feram. —

⁵ *Quæ primo parietem non habuit.* Servius in lib. 1. *Æneidos* eo versu,

— Tum sylvis scena coruscis Desuper. —

Antiquitus, inquit, theatralis scena parietes non habebat, sed de frondibus umbracula quærebant. Postea tabulata composuerunt in modum parietis.

⁶ *Ea enim triplicis generis erat.* Vitruvius lib. 5. c. 8. in princ. *Genera autem, ait, sunt scenarum tria, Unum quod dicitur Tragicum: alterum Comicum: Tertium Satyricum.* *

COLERUS.

* Isidorus lib. 18. cap. 43.

cia commodatis, utebantur: comica, ædificiorum si
 guram præfert: satyrica vero, montibus inumbratur &
 sylvis. ¹ In ea enim histrionum sedes erant, qui ad eden-
 das in scena operas locabantur. ² In orchestra autem cho-
 ri: reliqua vero loca popularia fuere, in quibus omnis se-
 xus & ætas, atque infimus ordo sine discrimine spectabat:
 qui vero à sedibus exclusi fuerant, ³ excuneati dicti. ⁴ Græ-
 ci vero præter hæc buleuticum construxere in theatro, ubi
 seniores: sicut ephebicum, ubi juvenes spectarent. ⁵ Ante
 hanc vero legem, per annos quingentos sexaginta à con-
 dita

Comi-
 ca.
 Saty-
 rica.
 Histrionum
 locus.
 Chori.
 Populi.
 Excuneati.
 Græci.
 Senio-
 rum.
 Furca
 num.

TIRAQUELLUS.

¹ In ea enim histrionum sedes erant.] Vitruvius d. lib. 5. cap. 8. Idemque apud eos Tragici & Comici actores in scena peragunt: reliqui autem artifices suas per orchestram præstant actiones. Itaque ex eo scenici & thymelici Græce separati nominantur. Ubi Philander interpres, Scenici, inquit, complectuntur Comicos & Tragicos: Thymelicorum vero nomine intelligimus ludios, citharædos, citharistas & tibicines, atque id genus symphoniacorum & θυμῳδοί. Est autem θυμῳδία theatri pars ubi histriones suas actiones perficiunt.

² In orchestra autem Chori.] Julius Pollux lib. 4. cap. 19. dicit Orchestræ Chori esse propriam, ut scenam actorum. Quem locum legas oportet, si theatri pattes scire cupis. *

COLERUS.

* Et Isidorum lib. 18. cap. 44.

TIRAQUELLUS.

³ Excuneati dicti.] Apulejo lib. 10. Excuneati decenti vocabulo dicuntur, qui in cuneo theatri sedendi locum non habent, quasi extra cuneum exclusi. Cuneati autem, qui in cuneo dispositi sunt, & cunei figuram representant. Ita Beroaldus Apuleji interpres de quibus Juvenalis satyra 6.

Cuneis an habent spectacula totis.

Quod securus ames, quodque inde excerpere possis.

Martialis epigram. lib. 1. epig. 83. in Sextilianum,

Ærased à cuneis ulteriora petis.

Suetonius in Augusto, cap. 44. Maritis è plebe proprios ordines assignavit: prætextatis cuneum suum, & proximum paedagogis. Vitruvius lib. 5. cap. 6. Cunei spectaculorum in theatro ita dividuntur. & ante hos Virgilius libro 5. Æncidos,

Nuncius Anchise ad tumultum cuneosque theatri

Incentas perferet naves Eumelus.

⁴ Græci vero præter hæc buleuticum.] Idem de utroque scilicet Buleutico & Ephebio, scribit Cælius Rhodiginus l. 8. cap. item 8. nullo quoque auctore citato. Scio autem βουλευτικὸν Græcis aliud significare: nempe, consulare, senatorium ad consultandum aptum, ad Senatum pertinens, ut βουλευτικὰ νόμοι, leges ad curiam, sive Senatum pertinentes apud Demosthenem. βουλευτικὸς ὄρεσις, jusjurandum Senatorum apud Xenophontem lib. Ὀπομνημονεύματων. id est, de factis & dictis Socratis, 1. De Ephebio autem pro loco in scena, ubi ephebi, id est, juvenes spectabant, sive pro epheborum & puerorum multitudine, est locus apud Lucianum. De bouleuterio Plinius lib. 36. cap. 15. sic scribit, Κυρικοί & Bouleuterium vocant ædificium amplum, sine ferro claro ita disposita contignatione, ut eximantur trabes sine sulturis, ac reponantur.

⁵ Ante vero hanc legem.] Vide supra in princ.

Senato-
rum
subsellia à
popularibus
sejuncta.
Ædili-
um
sanctio
de dignita-
tis cu-
jusque
et gra-
du discrimi-
ne.

dita urbe, populus una cum patribus promiscua iniquitate spectavit. ¹ Postea vero P. Aphricanus superior quum consul esset cum T. Longo, ludis Romanis plurima senatorum subsellia à populari confessu separari jussit. Et quum eo discrimine aliorum studium, aliorum indignatio esset, præbuisse ejus rei novitas non mediocrem plebi sermonem dicitur, ² adeo ut ipsum Aphricanum, quod ejus rei auctor fuisset, poenituisset ferant: gratiamque ingentem apud ordinem senatorium ædiles pepererunt, qui sanxerunt, ut gradus dignitatisque cujusque & fortunæ discrimen foret: mansitque aliquandiu lex servata, usuque didicere, multo præstabilius esse, servato gradu cujusque, quam in colluvione omnium spectaculis interesse. ³ Proditum tamen memorix est, tempore quo promiscuus spectaculorum usus erat, nunquam plebejum præ modestia & verecundia, ante virum senatorium aut consularem spectare sustinuisse. Cumque post aliquot tempora, plebs cum patribus confusis ordinibus nihilominus spectaret, Sex. Ælius Pætus, & L. Cornelius Cethegus censores, ne turba patribus misceretur, quum tantum hominum conflueret in theatrum, alio edicto statuere, quod non sine indignatione plebis factum memorant, quæ se despectui haberi & contemptam esse arbitrata est: ⁴ tametsi Ælium Pætum in censura collegam prioris Scipionis fuisse nonnulli tradant. ⁵ Rursus quum haud longo post intervallo constitutione abrogata, senatus & po-

¹ Postea vero P. Africanus.] Jam diximus supra in princip. ex Livio & aliis. sed & præterea videbis apud Valerium Maximum lib. 4. c. 5. post prin. ubi de populi Romani verecundia scribens, Sed ut, inquit, à laudibus ejus ad facta veniamus: A condita urbe usque ad Africanum, & Tiberium Longum Coss. promiscuus Senatui & populo spectandorum ludorum locus erat: nunquam tamen quisquam ex plebe in theatro ante patres Conscriptos spectare sustinuit. Ad eo circumspecta nostræ civitatis verecun-

dia fuit.

² Adeo ut ipsum Africanum.] Jam & ibi dictum est.

³ Proditum est memoria.] Id ex Valerio Maximo ut supra diximus.

⁴ Tametsi Ælium Pætum.] Titus Livius 4. Decad. lib. 2. Multis, inquit, clavis potentibus viris, creati Censores P. Cor. Scipio Africanus, & P. Ælius Pætus.

⁵ Rursus cura non longo post intervallo.] Dictum est supra in princ. ex Tito Livio, & Asconio Pædiano.

& populus solutissimo more spectarent, Attilius Serranus, & L. Scribonius Libo ædiles curules, scenicis ludis & Romanis, ut divisa loca plebejorum à patribus essent, populusque discretus à senatoribus spectaret, quarta promulgata lege statuere, spectavereque aliquandiu, 'donec lege Julia theatrali' & Roscia, ut in quatuordecim ordinibus & equi-

Attilii
Serrani
&
L. Scribonii
lex.
Senatoribus
& equi-
tibus

I Donec lege Julia theatrali.] Plinius lib. 33. cap. 2. Hac de causa, inquit, constitutum, ne cui jus id esset, nisi cui ingenuus ipsi, patri atque paterno sefertia cccc. census fuisset, & lege Julia Theatrali in 14. ordinibus sedendi.

2 Et Roscia.] Corn. Tacitus lib. 15. ita scribit. & Horat. l. epist. 1. item 1.

Roscia, dic sodes, melior lex, an puorum est

Nenia, quæ regnum recte facientibus offert,

Et maribus Curiis & decantata Camillis? Nam paulo ante dixerat: Et quadringentis sex septem millia desunt,

Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque,

Plebs cris. at pueri ludentes, Rex cris, ajunt, Sireste facies. —

Quo in loco Porphyrio, Iex, inquit, Roscia est, qua cavetur, ut proximis ab Orchestra 14. gradibus spectent, quibus census est quadringentorum sefertiorum. Et paulo post, Hac lex Roscia equitibus data est, ut in primis 14. gradibus sederent ii, qui quadraginta sefertia haberent. Et de hac quoque lege Roscia idem Horatius epod. Ode 4. ad Menam libertum Pompeji Magni,

Sedilibusque magnus in primis eques Othone contempto sedet.

Ubi Acron interpres. Quia L. (ait) Roscius Otho legem Theatralem tulerat, ut in 14. ordinibus sederent equites. Et idem propemodum Porphyrio ibi. Pædianus in Oratio. Cicero nis pro Cornelio, Roscia est, quam L. Roscius Otho biennio ante Coss. firmavit, ut in theatro equitibus Rom. 14. ordines spectandi gratia darentur. Seneca ad Lucilium l. 5. epist. 44. At me Hercules

multis quatuordecim gradus sunt clausi. Idem lib. 7. de beneficiis, c. 12. Equestria omnium equitum Romanorum sunt. Et lib. 4. Controversiarum, Hos 14. gradus Equestria, ab ipsi equitibus appellat L. Florus epit. Livii lib. 99.

L. Roscius Trib. pleb. legem tulit, ut equitibus Rom. in theatro 14. gradus proximi assignarentur. Ante hos Cicero in Orat pro Muræna, l. Otho, vir fortis, meus necessarius, equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, est omnium gratissima, quod honestissimo ordini cum splendore, fructus quoque jucunditatis est restitutus. Plinius d. lib. 33. c. 2. Plutarchus in Cicero. Cum hætenus in theatris equites commixti plebi spectarent ludos, primus Otho eos à plebe disjunct, cumque sessum illis in spectacula designavit, quem nunc usque præcipuum retinent. Quam rem cum plebs ad ignominiam sibi existimaret, prodeunte in spectaculum Othone, contumeliose adversus illum sibila efferret, tum equites contra lato plausu illum susceperunt. Verum mox cum iteratis altius sibilis, & iterum à majori plausu equitum in jurgia alter in alterum prodiret, omne id theatrum inhonestæ speciei completum est. Quare cum ea novisset Cicero, plebem in phano Bellonæ ad se vocatam, adeo modeste increpuit, monuitque, ut cum in spectaculum redissent, Othoni alacri plausu alluderent, & equitibus de gloria & laude viri concertarent. *

COLERUS.

* Sed lex Roscia, & Julia Theatralis de scena tantum caverat, non de curulibus ludis.

Otho-
nis lex.

subfelliis proximioribus senatores atque equites spectarent semota plebe, optimatibus data facultas fuit. ¹ Quorum numerum à divo Iulio adeo excretum fuisse constat, ut quatuordecim ordines, & proxima subfella, solis senatoribus non sufficerent: ² adeo ut Laberius Mimus inter equites sedere iussus, præ angustia recipi vix potuerit. ³ Quod & Syllæ temporibus iterum confusum fuisse crediderim. nam gladiatorum munus viris æque & mulieribus, locis promiscuis & indistinctis, in magna licentia spectandi, & sine ullo discrimine honorum. ⁴ Cautum deinde lege Othonis fuit, quam Tribunus tulit, ut magis fortunarum & pecuniæ, quam generis aut honorum ratio haberetur: ⁵ & non modo patriciis, aut equestribus ordinis, & senatoriis vi-

ris,

TIRAQUELLUS.

¹ Quorum numerum à D. Julio.] Nam & Suetonius in Augusto, c. 35. in princ. scribit, Senatorum affluentem numerum deformi & incondita turba (erant enim super mille & quidem indignissimi, & post necem Cæsaris per gratiam & præmium allecti, quos abortivos vulgus vocabat) ad modum pristinum, & splendorem redegit. Et vide in seq. *

COLERUS.

* Dionys. lib. 55. Et vide Lipsium ad 15. Annal. Taciti.

TIRAQUELLUS.

² Adesut Laberius.] Ex Macrobio lib. 2. Satur. 3. cuius hæc verba sunt, Deinde cum Laberius in fine ludorum annulo aureo honoratus à Cæsare, exestigio in 14. gradus ad spectandum transisset, violato ordine: & cum detractus esset eques Romanus, & cum Mimus remissus, ait Cicero pratererunt Laberio, & sedile querenti, Recepissim te, nisi anguste sederem: simul & illum respiciens, & in novum Senatuum vocatus, cuius numerum Cæsar supra fas auxerat. Nec impune, respondit enim Laberius, Mirum si anguste sedes, qui soles duabus sellis sedere: exprobrata levitate Ciceronis, qua inmerito optimus civis male audiebat. *

COLERUS.

* Adde Senecam Contröversiar.

TIRAQUELLUS.

³ Quod & Syllæ temporibus.] Plut. in Sylla. non longe à fin. Paucos post menses gladiatorum spectaculum edidit. Locis necdum distinctis, ac promiscuis in theatro viris, ac mulieribus, decoram specie feminam & genere illustrem prope Syllam sedere contigit.

⁴ Cautum deinde lege Othonis.] Vide supra in verbo, & Roscia. & adde præterea Juvenalem satyra 3.

Sic libitum vano, qui nos distinxit Othoni.

Et satyra 14. ad fin.

— Effice summam

Bis septem ordinibus, quam lex dignatur Othonis,

Hæc quoque si rugam trahit, extenditque labellum,

Sume duos equites, fac tertia quadraginta, &c.

⁵ Et non modo patriciis.] Hæc usque ad ea verba, Tantæque divitiarum ratio. sunt Plinii lib. 33. cap. 2. cuius verba attulimus supra ibi, Donec lege Julia. satisque probantur ex his, quæ diximus in præced.

ris, sed summis honoribus functis, quibus quadringentorum festertiorum ipsi patri, avoque census non fuisset, spectandi in quatuordecim subselliis jus non esset, eaque loca honoris causa divitibus solum constituta fuere. Quippe tenues & sordidæ inopiæ viros, quamvis claros illustresque, quibus quinquaginta festertiorum non esset census, mixtum cum ditioribus in quatuordecim sedere, minime decere arbitratus est. Tantaque divitiarum ratio fuit, ut duo primi ordines tribunitiis & plebejis ditioribus, exclusis patriciis, vacarent: idque non sine gravi offensione nobilitatis. Quæ quidem subsellia ita compta habuere, ¹ ut crocum & vinum ² per singulos cuneos spargerent, ³ illosque præcipuis odoribus diluerent, ⁴ ac picturis exornarent, ⁵ nonnunquam minio, ⁶ & chrysocolla arenam circi sternerent, ⁷ ita ut Hadrianus balsama & crocum per gradus theatri stravisse feratur. ⁸ Primusque Claudius Pulcher fuisse traditur, qui scenam

*Subselliorum
ornatus.*

I *Ut crocum & vinum.*] Plinius libro 21. cap. 6. ad finem de croco loquens, Ullus ejus, inquit, in coronis nusquam. *Herba enim est folio angusto pene in capillamenti modum. Sed vino mire congruit, præcipue dulci: tritum & ad theatra replenda.* *

COLERUS.

* *Seneca lib. 4. Epist. 90.* Utrum tandem sapientiore putas, qui invenit, quomodo in immensam altitudinem crocum latentibus fistulis exprimat, qui Euripos subito aquarum impetu implet. *Propert. Ovid. & alii.*

MERCERUS.

2 *Per singulos cuneos.*] De his sparsionibus per Cuneos, nec consulto Alexandrum, sed Lipsium potius, Amphitheatri cap. 16. *Sparsiones vero non per cuneos fiebant, sed per gradus, vel è statuis, vel ex quibusdam fistulis latentibus.*

TIRAQUELLUS.

3 *Illosque præcipuis odoribus.*] Id exemplis seqq. probat ex Adriano.

4 *Ac picturis exornarent.*] Plinius lib. 35. cap. 4. cujus verba referemus

infra ibi, *Primusque Claudius.* ubi de Claudio Pulchro.

5 *Nonnunquam minio.*] Plinius l. 33. cap. 7.

6 *Et chrysocolla.*] Plinius l. 33. c. 5. *Visumque jam est Neronis Principis spectaculis harenam Circi Chrysocolla sterni, cum ipse concolori panno aurigaturus esset, introducta opificum turba.* Et addit etiam ramentis lapidis specularis ex eodem Plinio lib. 36. c. 22. *Invenere, inquit, & alium usum in ramentis quoque, Circum maximum ludis Circensibus sternendi, ut sit in commendatione candor.*

7 *Ita ut Adrianus.*] Ælius Spartianus in Adriano Cæsare, sic scribit, *In honorem Trajani balsama & crocum per gradus theatri fluere jussit.*

8 *Primusque Claudius Pulcher.*] Hæc usque ad ea verba, *Q. Catulus.* sunt Valerii Maximi lib. 2. c. 1. ubi de Claudio Pulchro loquitur: nisi quod *Petrcjum* ille, quem hic *Trebonium* vocat. Et interim tamen vide Plinium lib. 35. c. 4. de his ludis hæc scribentem, *Habuit & scena ludis Claudii Pulchri magnam*

scenam variis picturis signisque & tabulis ornavit: Trebo-
nius auro, alii argento, plerique ebore.¹ Q. Catulus velis
Carbasinis theatrum textit: Lentulus Spinther byssino
velo.² Nero Cæsar auri ramenta pro arena stravit,³ &
vela stellata colore cæli posuit,⁴ totumque Pompeji thea-
trum in unum diem auro operuit.⁵ C. vero Antonius &
Murena scenam fecere argenteam.⁶ Cajus etiam Princeps
pegma ex argento duxit.⁷ Nonnunquam qui ludos da-
bant,

*admirationem picturæ, cum ad regularum
similitudinem, corvi decepti imagine, ad-
volarent.*

1 Q. Catulus.] Hic deest dictio, *um-
bris*, ex Val. Maximo ubi supra, ubi de
Catulo, & Claudio Pulchro loquitur.
Religionem ludorum, *inquit*, crescen-
tibus opibus, sequuta lauticia est. Ejus
instinctu Q. Catulus, Campanam imi-
tatus luxuriam, primus spectantium
confectum velorum umbraculis textit.
Plinius lib. 19. c. 1. de lino & lini satio-
ne & ejus generibus loquens, *Postea in
theatris*, *inquit*, *tantum umbram fecere:*
quod primus omnium invenit Q. Catulus,
cum Capitolium dedicaret. Nam quod
hic subjicitur, *Velis carbasinis*, ad Len-
tulum Spintherem refertur, ut mox di-
cemus.

2 Velis carbasinis.] Ita id debes le-
gere uno spiritu, *Velis carbasinis thea-
trum textit Lentulus Spinther*, & delen-
dus est punctus, qui hic ponitur post
verbum, *Textit*, ex Plinio ubi supra, cu-
jus verba hæc sunt, *Carbasina deinde
vela primus in theatro duxisse traditur
Lentulus Spinther Apollinaribus ludis.*
Valerius autem Maximus loco supra
citato, dicit hunc Lentulum adornasse
argentatis choragiis locum versatili-
em, quem fecerunt Lucius & Cinna.

3 Byssino velo.] Hic deest nomen
ejus, qui id fecit. Neque enim is Spin-
ther fecit, sed alia, quæ jam diximus:
nec, si id fecisset, omisissent Suetonius
& Plinius eo loco, quo hujusmodi ve-
lorum theatralium differentias adscrip-
serunt, nec memini me legisse, qui
hoc velo Byssino theatra texerunt.

4 Nero Cæsar auri ramenta.] Dion
Nicaeus in Nerone de Tyridate, Arme-
niorum Rege, scribens, dicit celebrem
conventum, decreto Senatus, in thea-
tro actum esse, cujus non modo sce-
nam, sed etiam ipsum totum circui-
tum intus inauratum, item cætera om-
nia, quæ intro mittebantur, auro orna-
ta fuisse: ipsumque diem his de causis
Aureum cognominatum.

5 Et vela stellata.] Idem Dion d.
loco, *Peripetastinata*, *inquit*, quæ in aëre
extensa erant ad defendendos solis ar-
dores, purpurea fuerunt, stellis aureis
circum undique relucens. Plinius
d. lib. 19. c. 1. *Vela nuper colore cæli stel-
lata per rudentes*, *terra etiam in amphi-
theatris*, *Principis Neronis rubente: in
cavis adium*, & *muscum à sole defen-
dunt.*

6 Totumque Pompeji theatrum.] Pli-
nius lib. 33. c. 3. *Nero, Claudii Cæ-
sar successor, Pompeji theatrum opperuit auro
in unum diem, quod Tyridati, Regi Ar-
menia, ostenderat.*

7 Cajus vero Antonius.] Idem Pli-
nius eodem loco, *C. Antonius ludos in
scena argenteos fecit.* Valerius Maximus
d. lib. 2. c. 1. ubi de Claudio Pulchro.

8 Cajus etiam Princeps.] Idem Pli-
nius in eod. capit. Item Lucius Mu-
rena, & Cajus Princeps in Circo peg-
ma duxit, in quo fuere argenti pon-
do 124.

9 Nonnunquam qui ludos dabant.]
Id sumptum videtur à Donato in fine
præfationis Commentariorum in Te-
rentium, cujus hæc verba sunt, *Aulææ
quoque in scena in terra sternuntur,*
quod

bant, ne populo sol officeret, aulæ suspendebant, plerunque supparo usi sunt, quod posterior ætas pro aulæis accepit, ¹ quæ non modo in theatro, sed in cubiculis fere singulis habuere, ut siquid pulveris caderet, exciperetur. Proditumque memoriæ est, Cn. Pompejum, ne populum æstus officeret, etiam aquæ decursum per subsellia duxisse: ² mox divum Cæsarem in ædilitate omni scenæ apparatu argenteo usum esse, ³ qui etiam in munere gladiatorio, forum Romanum & viam sacram in clivum usque Capitolinum linteis contextit. ⁴ Apud Lacedæmonios vero in omni

COM-

quod pictus ornatus erat ex Attalica regia, Romam usque perlatus: pro quibus Siparia ætas posterior accepit: * Est autem minutum velum, quod populo obstitit, dum fabularum actus commutatur. Quod tamen nonnihil differt ab his, quæ hic scripsit Alexander. Aulæa autem in usu scenarum fuisse testimonio est illud Virg. lib. 3. Georg.

*Vel scenæ aut versis discedat fontibus,
utque*

Purpurea intexti tollunt aulæa Britanni.

COLERUS.

* Nonius facit vestem & citat ibi Varronem & hunc ipsum Virgilii locum ex 3. Georg. Isidorus lib. 19. c. 16. Aulæa vela picta & grandia, quæ ideo Aulæa dicta sunt, quod primum in aula Attali regis Asiæ, cui successit Pop. Roman. inventa sunt.

TIRAQUELLUS.

1 *Quæ non modo in theatro.*] Horat. Sermonum lib. 2. sat. 8. eademque ult.

*Interea suspensa graves aulæa ruinas
In patinam fecere, trabentia pulveris
atri,*

Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.

Quia, ut dicit ibi Porphyrius interpres, Consuetudo apud antiquos fuit, ut aulæa sub cameras tenderent, ut si quod pulveris caderet, ab ipsis exciperetur.

2 *Proditumque est memoriæ Cnæum*

Pompejum.] Valerius Maximus l. 2. c. 1. *Cnæus Pompejus ante omnes, aquæ per semitas decursu, æstivum minuit serorem.*

3 *Mox Divum Cæsarem.*] Suetonius in vita illius, c. 10. loquitur de gestis ab eo in sua ædilitate: nec aliquid tamē de huiuscemodi rebus dicit: nisi quod Ædis, præter comitium ac forum basilicasque, etiam Capirolium ornavit porticibus ad tempus extructis, in quibus abundante rerum copia, pars apparatus exponeretur. Verum id est Plinii d. lib. 33. c. 3. cuius hæc sunt verba, Cæsar, qui postea Dictator fuit, primus in Ædilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo usus est, ferasque argenteis vasis incessere tum primum visum.

4 *Qui etiam in munere gladiatorio.*] Plinius lib. 19. cap. 1. ad finem. *Mox Cæsar Dictator totum forum Romanum intexit, viamque sacram à domo sua ad clivum usque Capitolinum, quod munere gladiatorio mirabilius visum tradunt.* Dion Historicus in Julio Cæsare, Porro autem magnificentissimi apparatus argumentum est, quod ne sol spectatoribus molestus esset, peripetastinata serica supra extensa fuerunt: qui panni facti primo ad barbarorum voluptatem, ab illis ad nos ad muliebres delicias fuerunt importati.

5 *Apud Lacedæmonios.*] Herodotus Halicarnassus in Erato, qui 6. liber

M 3 est,

*Peregrino
Athenis sal-
tare in
theatro
non li-
cebat.*

*Athea-
tris e-
jecti.*

*Rom.
exteris
locum
in spe-
ctacu-
lis da-
bant.*

commiffione ludorum, regum erant loca præcipua, quibus ut inter fpectandum cuique liceret inniti, privilegium datum eft. Athenis fi peregrinus publicis ludis in theatro faltaret, mille drachmarum pœna mulctabatur. ¹ Qua etiam Othonis lege decoctoribus, qui fortunæ naufragio, non fuo vitio decoxiffent, certus in theatro locus conftitutus erat, ² ficut viatoribus tribunitiis, ut eorum quoque vera & falubris ratio haberetur. His quoque qui artem ludicram exercuiffent, ne in quatuordecim federent, eadem lege cavebatur. Qui vero quæftum fui corporis feciffent, quique vilitate & gula aut luxuria fe auctoraffent, vel ære obligaffent, à theatro arcebantur penitus. Quod Athenis quoque ftatutum ferunt, ut qui multis flagitiis dedecoratus, aut nota turpitudinis nefariæ inſignis foret, à fuggeftis & ludis arceretur: idque adeo procaciter fervatum eft, ut præfecti fubſelliorum per cuneos difpofiti, à fubſelliis, in quibus immeriti fedebant, quibus equefter non fuiſſet cenſus, vi fpectatores dejicerent. ³ C. tamen Gracchum accepimus, cum animadvertiſſet contra inſtituta majorum, patriciis & plebejis loca ſpectaculorum mercede locari nullo delectu, accitis operariis & fabris illa fuiſſe demolitum. Solitosque Romanos Principes, ob multa in rempublicam merita, Maſſi-

eſt, Quoties aliqua publica viſceratio fit, primi in cœna Reges diſcubant, & iis primis diſtribui incipiar utrique eorum duplum omnium, & in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant.

¹ *Qua etiam Othonis lege.*] Tullius Philippica 2. *Illud tamen audaciæ tuæ, quod ſediſti in 14. ordinibus, cum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus: quamvis quis fortunæ vitio, non ſuo, decoxiſſet.* Spartianus de conſtitutionibus Adriani Principis loquens, *Decoctores, inquit, bonorum ſuorum, ſi ſux auctoritatis eſſent, caramidari in amphitheatro & dimitti juſſit: id eſt deridendos per theatrum præberi.*

² *Sicut viatoribus Tribunitiis.*] Tacitus libro 16. *Liberto & accuſatori operæ, locus inter viatores tribunitius datur.**

COLERUS.

* Et forte hi non procul à Tribunis fedebant, uti ad obſequia apparere poſſent.

TIRAQUELLUS.

³ *C. tamen Gracchum.*] Plutarchus in ejus vita, Cum eſſet populus, *inquit, gladiatores in foro ſpectaturus, plerique magiſtratum pulpita ad ſpectandum circa forum extruxerant, eaque mercede locabant. Hæc eos amoliri Gracchus juſſit.*

I Muſi-

Massiliensibus, ² exterarumque gentium legatis ab ultimis oris, locum inter senatores spectandi, pro insigni munere largiri: in quo proditur memoria de Germanis lepidè factum, qui cum alios de Romanis benemeritos in senatorum subselliis spectassent, ne inferiores officio viderentur, ipsos non admissos, sua sponte subsellia adisse, & una confedisse. ³ Contra vero L. Flaminium Q. Fratrem, cum senatu motus, in commissione ludorum humilis & despectus extrema in parte sederet, populus universus ob fratris egregia facinora revocavit, & inter consularia subsellia admisit. ⁴ Idem tamen Massilienses tam severæ disciplinæ fuere, ut nullum aditum juventuti in scenam vel theatrum darent, quod essent morum corruptela, ne per

Massilienses
juvenes
in scenam vel
theatrum
non admiscere.

obscæ-

1 Massiliensibus.] Justinus lib. 43. Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus spectaculorum in senatu datus, & sædus æquo jure percensum.

2 Exterarumque gentium.] Hæc usque ad versic. Contra vero. sunt Corn. Taciti lib. 13. non procul à fin. ubi de Frisiorum legatis loquitur, cujus hæc verba sunt, *Profectique Romam, dum aliis curis intentum Nervonem opperiantur, inter ea, quæ Barbaris ostentantur, intravere Pompeji theatrum, quo magnitudinem populi viserent. Illic per ocium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) diu confessum cære, discrimina ordinum, qui eques, ubi Senatus percussantur, advertere quosdam cultu externo in sedibus Senatorum: & quinquam forent rogantes, postquam audierant, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitia Romana præcellerent, Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse, exclamant, digrediunturque & inter patres considunt: quod comiter à visentibus exceptum, quasi impetus antiqui, & bona emulatio.*

3 Contra vero L. Flaminium.] Valerius Maximus lib. 4. c. 5. post princip. scribens de popul. Romani verecun-

dia, & L. Flaminio Senatu moto à Catone ob scorti amores, propter quos captivum Gallum, aut propria manu confoderat, aut turpiter feriri jusserrat. L. Flaminius, ait, extrema in parte theatri constitit, qui à M. Catone & Flacco Censoribus senatu motus fuerat, consulatus jam honore defunctus, frater etiam T. Flaminii Macedoniæ, Philippique victoris: omnes enim eum transire in locum dignitati suæ debitum coegerunt. Plutarchus in T. Flaminio, Cum ludi publice spectarentur, & patres conscripti digniori de more sedissent ordine, L. Flaminius in extrema theatri sede abjectus humilisque conspectus, populi in se misericordiam commovit. Mox itaque populus id acerbis ferens oculis, crebris cum clamoribus superiorem in partem transire coëgit, quem evestigio Consulares inter se viri sessum receperunt.

4 Idem tamen Massilienses.] Valerius Maximus lib. 2. c. 1. Eadem civitas (de Massiliensibus loquitur) severitatis custos acerrima est, nullum aditum in scenam mimis dando, quorum argumenta majore ex parte stuporū continent actus: ne talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumat.

obscænos motus juvenes impudicitia lascivirent. ¹ Augustus vero Cæsar milites atque equites ita discrevit à populo, ut eos qui bellis civilibus attrito patrimonio, equestrem censum non haberent, si tamen ipsis aut parentibus antea fuissent, in quatuordecim spectare permetteret, edicto legis non obstante: ² qui etiam cuneum suum prætextatis & pædagogis assignavit: fœminas quoque, quæ promiscuæ antea assuerant, nisi ex superiore loco spectare jussit, adeo

*Matronæ ab athletarum spectaculis reje-
ctæ. Vestales.* ut summa theatri deinceps solis matronis paterent: licet ab athletarum spectaculis nova constitutione omnem muliebrem sexum postea abdicaret. Virginibus vero Vestalibus contra prætoris tribunal locum dedit. Utque senatoribus quoties quid spectandum publice ederetur, primus subselliorum ordo vacaret, cavit edicto. ³ Mox Tiberius spectantium immodestiam exilio mulctavit: & quum confusis nihilominus ordinibus, & sine discrimine personarum spectarent, ⁴ Claudius Cæsar senatoribus loca re-

Nero. stituit. Nero vero equitum subsellia sedibus plebejorum, & inconditæ turbæ præposuit, ne equester ordo à plebe vulgari & sordidis hominibus indistinctus foret. ⁵ Quod & Domitianus sequutis temporibus renovata lege theatriali, pene oblitterata, iterum fecisse dicitur. ⁶ Alexander autem Macedo militibus qui secum militiam meruissent,

¹ *Augustus vero.*] Suetonius in vita illius, c. 40. Quum autem plerique equitum, attrito bellis civilibus patrimonio, spectare ludos è quatuordecim non auderent metu poenæ theatralis, pronunciavit non teneri ea, quibus ipsis, parentibusve equester census unquam fuisset.

² *Qui etiam cuneum suum.*] Hæc usque ad verba, *Mox Tiberius.* sunt ejusdem Sueton. in Augusto, cap. 44.

³ *Mox Tiberius.*] Suetonius in ejus vita, cap. 35.

⁴ *Claudius Cæsar.*] Suetonius in vita illius, c. 22. Circensibus loca equiti secreta à cæteris tribuit. Tacitus libro 15.

⁵ *Quod & Domitianus.*] Suetonius in vita illius cap. 8. Suscepta morum correctione licentiam theatrali promiscue in equire spectandi inhibuit. *

COLERUS.

* Vide Sueton. in Nerone c. 11.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Alexander autem Macedo.*] Curtius lib. 10. Eis deinde, inquit, nunc modeste incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentissimeque donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum, Macedoniæ præfectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosque sedere jussit.

ſent, poſt emerita ſtipendia, priores ſedes in theatro, utque coronati ſpectarent, pro munere largitus fuit. ¹ Eratque *Cæſarū conſtitutum* Cæſarum temporibus, ut ſtatio cohortis ludis aſſideret, ut theatralem licentiam cohiberent: & ſi quid turbarum aut majoris tumultus ingrueret, præſto forent. ² Quam Nero Cæſar dimovit, quo major ſpecies libertatis foret, & plebs modæſtiæ experimentum ſua ſponte daret. Illud ſine controverſia convenit, adeo poſt temporum curricula degeneraſſe Romanos, & cenſus aſtimatione ferri ſolitos, ut non ſolum ad implendas equitis facultates, ³ non minus millibus quadringentis opus eſſe ducerent, ⁴ ſed ad Decurionatum nullos, niſi quibus centum millium nummum cenſus fuiſſet, promovendos putarent. ⁵ Qui quidem decurionatus, & domi & foris magiſtratus præcipuus fuit. Namque erat ⁶ decurio cubiculariorum præfectus, ⁷ & municipalis: tum ille qui

¹ Eratque conſtitutum Cæſarum temporibus.] Quod ex iis quæ ſequuntur, patet.

² Quam Nero Cæſar dimovit.] Tacit. lib. 14.

³ Non minus millibus quadringentis.] Quod & nos ſupra diximus & dicemus in ſeq. ex Plinio.

⁴ Sed ad Decurionatum.] Plinius Junior epistoſarum lib. epist. 19. incip. *Municeps meus*. Eſſe autem ibi centum millium cenſum, ſatis indicat quod apud nos Decurio eſt. Igitur ut te non Decurione ſolum, verum etiam equite Romano perſuamur, offero tibi ad implendas equitis facultates 300. millia nummum. Et neſcio an alibi reperies de cenſu Decurionum.

⁵ Qui quidem Decurionatus.] Quod in ſequentibus dicitur.

⁶ Decurio cubiculariorum.*] Suetonius in Domitiano, c. 17. ubi loquitur de Saturio Decurione Cubiculariorum. Et is forte eſt quem Ammianus Marcellinus l. 20. vocat Decurionem Palatii. Sed cum ad latebras, inquit, ſe-
ceſiſſet occuſas, accidentium varietate

perterritus Julianus, aliquis Palatii Decurio, qui ordo eſt dignitatis plenior gradu ſigna Petulantium ingreſſus atque Celtarum, Facinus indignum turbulente exclamat. Palatii Decurio dictus eſt is, qui præpoſitus erat Palatio.

COLERUS.

* Ego alium fuiſſe puto, à Palatii decurione. Cubicularium vocant Græci *ἀρχοσίων*. Decurionem autem Cubiculariorum vocat Suetonius, qui, ad militiæ ſimilitudinem parti alicui cubiculariorum præfuit. Ut erant Palatii decuriones, & Leſticariorum decuriones. Recentiores decanos vocitarunt.

TIRAQUELLUS.

⁷ Et Municipalis.] De quo titulus eſt ff. *C. de Decurionibus*. Is autem apud nonnullos de cauſis capitalibus cognoſcebat, ut intelliges ex Apulejo lib. 10. Meta. Nec in ſtabulo, inquit, ſed in domo cujuſdam Decurionis divertimus: ſtatimque me commendato cuidam ſervulo, ipſe ad præpoſitum ſuum qui mille armatorum ducarum ſuſtinebat, ſolicite proſciſcitur. Ubi Beroald. interpres, Poſſeſt, ait, etiam

¹ qui decem equitum turmis præfectus militabat, Decurio dictus est. ² Fuitque Pomponii opinio, eos etiam qui in Senatum & concilium publicum adsciti fuerant, cum coloniæ deducebantur, quasi Principes coloniæ, quæ pars decima colonorum erat, decurionum numero censerî.

accipi pro Senatore municipali. Et enim in municipiis dicitur Decurio: modo vero Decurionem accipe pro turmæ equitum præfecto. Cicero in Orat. pro Sextio loquitur de Decurionibus Capuæ. De Decurionibus scribit Pomponius in *l. pupillus est.* de verb. signif. Valla lib. 6. c. 32.

1 Qui decem equitum turmis.] Sed & decem equitibus, ut scribit Pompejus lib. 4. & qui item præest uni turmæ equitum, quæ 32. equites habet, ut tradit Vegetius de Re militari l. 2. c. 14. Varro ante hos l. 1. aut aliorum computa. 4. de ling. Latina, Turma, inquit,

terma est: Et in U. abiit, quod terdeni equites ex tribus tribubus Titienfium, Ramnium, & Lucerum fiebant. Itaque primi singularum decuriarum Decuriones dicti, qui ab eo in singulis turmis, sunt etiam nunc terni.

2 Fuitque Pomponii opinio.] Scilicet Jurisconsulti in *d. l. pupillus est. §. Decuriones. ff. de verb. signif.* Decuriones quidam dictos ajunt ex eo, quod initio cum coloniæ deducerentur, decima pars eorum, qui deducerentur, consilii publici gratia conscribi solita sit. Alciat. in *d. l. de Decurionibus* amplissime differit.

CAPUT XVII.

Quid apud Scævola Jurisconsultum sit hierosiarchus, & quid sit calix diatretus.

Hesterno die inter duos jurisperitos, vesanos an furiosos vero magis nomine censendos, nescio, clamorosa disceptatio, & animosa contentio fuit, quid sibi vellet

l. annua §. Attia ff.

¹ Scævola de legatis annuis, qui censuit, quod si testator ex redditu cœnaculi & horrei ² hierosiarcho & libertis qui in templo illo erunt, decem annua reliquisset, non ipsis modo, sed & successoribus legatum videri. Quid esset hiero-

TIRAQUELLUS.

1 Scævola.] In *l. Annua his verbis. §. Attia fideicommissum. ff. de annuis legatis.*

2 Hierosiarcho.] In ea *l. non Hierosiarcho*, sed *hierophylax*: cum in cæteris codicibus, qui extant, tum in Pandectis Florentinis. unde magis miror, quod Alexander hic *Hierosiarcho* legit. Præsertim quod vix id nomen alibi

reperies. Est autem *Hierophylax*, cujus mentio fit in *d. l. annua. §. Attia*, sacerum rerum custos. quia ἱερός, prima syllaba communi dicitur, sacer, divinus, sanctus, sacrosanctus, & φύλαξ, custos, vigil, asservator, quem Latini Aeditum & Aeditum, id est, sacræ ædis tutorem, sive curam gerentem ab ædibus sacris, quas tuetur, vocant.

1 Hiero-

hierofiarthus, ab altero exquirebatur. Cumque nugator ille vultu & voce immodesta facellum esse diceret, vel locum divino cultui destinatum, & pleraque nugalia ex auctoritate interpretis effunderet: alter qui non minus insipiens & delirus erat, quonam modo successor facello dari posset, edoceri postulabat, cum Iureconsultus hominem signare videatur, non locum. Ille autem cum insolentius & audacius eodem se volveret, & jam non disceptatione, sed petulantissimis verbis vociferarentur tanto tumultu, ut vix manibus temperarent, tandem cum multum fuissent invicem debacchati, sedato clamore, & contentione deposita, me, qui ad hos tumultus forte incideram, velut communem arbitrum appellarunt. Dixi ego falsa illos duci opinione, qui hierofiarthum locum dicerent, aut facellum: sed cum dici convenire, qui prepositus rebus sacris fuisset, quasi princeps sacrorum, *ἱερότης* quod est sacrum, *ἡγεμὴς* quod princeps, quasi sacrarum rerum & sacerdotii caput, quod pontificis maximi proprium esse convenit, *ἱερεὺς* enim sacerdos vocatur, cujus divinarum rerum cura & procuratio est. Eum Græci *ἱερεῖα* dicunt, quod idem plane significat. Quippe sacris præsumt cæremoniis, prædictionibusque deorum multiplici nomine censentur: namque ¹ hierophantas aliquos, ² alios hierodidascalos, nonnullos ³ hieronomos, ⁴ plerosque hiero-

Hierofiarthus.

¹ *Hierophantas.*] Apud Plutarchum in Numa, Philostratum de vita Apollonii lib. 4. cap. 6. ubi sic scribit, *Verum sacrorum antiſtes, quem illi hierophantam appellant, illum sacris admittere noluit, aſſerens nunquam ſe initiaturum eſſe hominem incantatorem & demonibus non liberum.* D. Hieronymus de Monogamia ad Geruntiam, & contra Jovinianum. In quem locum annotavit Eraſm. Hierophantas non proprie dici ſacerdotes, ſed ſacrorum cuſtodes, quos Latine vocamus ædituos, ſic dicti ſunt, ſive ab eo, quod ſacra oſtenderent, ſive quod ſacris veſcerentur ci-

bis. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. de maximis apud Rom. ſacerdotibus loquens, ſic ait, Id genus ſacerdotes, ſive ſacri doctores, ſive ſacrarum legum conſulti, ſive ſacrorum cuſtodes, recte dicendi ſunt, Ego Hierophantas noſtris appellari dixerim.

² *Alioſ Hierodidascalos.*] Id eſt ſacrorum profeſſores.

³ *Nonnullos Hieronomos.*] Id eſt, ſacræ diſciplinæ & institutionis magiſtros & exactores, de quibus Budaus in Aſſe, lib. 4.

⁴ *Pleſoſq; Hierophylaces.*] De quibus diximus ſupra in verbo, *Hierofiartho.*

I Nomo-

2. si
servus
servi.
§. si ca-
licem
diatre-
tum.
Calix
diatre-
tus.
Diatre-
tum.

hierophylaces, aut 'nomophylaces, qui frequentes erant, appellarunt, ² aut stephephoros qui flaminum, ³ vel oronopulos, qui augurum loco fuere. Etiam quæsiwere ex me, quis esset calix diatretus ut explicarem, ⁴ de quo Ulpianum legem Aquilianam interpretatum, mentionem facere ajebant. Dixi ego quantum comminisci potui, diatretum calicem dici (ut Suidas interpretatur) vas torno politum & detornatum, cujus generis frequentia apud veteres fuere: tametsi diarectum nonnulli dici putent, quod (auctore Festo) per antiphrasim malum diem significat, qui sensus haud dubie absonus foret atque impertinens.

Cen-

1 Nomophylaces.] Pollux lib. 8. Nomophylaces, id est, legum custodes strophio candido redimiti sunt. In Concionibus præsidibus assident, intercedentes siquid quod è republ. non sit, sciscitarur. Hi n. 12. erant, legumque custodiam habebant, ac magistratus omnia ex legum præscripto agere cogebant, hominumque facta ad leges revocabant. Sic Rhadamantus in urbe, Talos in agris juxta Platonem in co libro, qui Minos, vel de lege inscribitur, Νομοφύλακες fuerunt. tales fere erant quales Triumviri Romæ. Budæus in Pand. tit. de offic. præsec. pratorio. Plauto Epist. 8. vult in rep. esse quinque & triginta bello & paci præfectos, legum observatores & custodes. De Nomophylacibus sic Columella lib. 12. cap. 2. ad finem, scribit, Quod etiam in bene moratis civitatibus semper est observatum, quarum primoribus, atque optimatibus, non satis visum est bonas leges habere, nisi custodes earum diligentissimos cives creassent, quos Græci Νομοφύλακας appellant. Horum erat officium, eos, qui legibus parent, laudibus prosequi, nec minus honoribus: eos autem, qui non parent, poenâ mulctare. Quod nunc scilicet faciunt, magistratus assidua jurisdictione vim legum custodientes. Cicero lib. 3. de Legibus, Legum, inquit, custodiam nullam habemus. Itaque hæ

leges sunt, quas apparitores nostri volunt: à librariis petimus: publicis literis consignatam memoriam publicam nullam habemus. Græci hoc diligentius, apud quos Nomophylaces creantur.

2 Aut stephephoros.] Sterophorus legendum: nam sic Græci Flamines vocant.

COLERUS.

* Glossarium ἱερομνήμονες vocat. Et alibi Flamen πρύτανης.

TIRAQUELLUS.

3 Vel Oronopulos.] Nec id quid sit, nec unde accepit, scio. *

COLERUS.

* Forte legend. ἱεροστέπτορ.

TIRAQUELLUS.

4 De quo Ulpianum.] In l. si servus servum. §. si calicem diatretum, ut hic in margine annotavit vir certe doctissimus familiaris meus Joannes Ferrerius Pedemontranus. Quid autem sit calix diatretus, de quo ibi loquitur Ulpianus, explicat Budæus in Annotationibus ejus loci. Cælius Rhodiginus libro 27. cap. 27. & de his diatreris fit mentio à Martiale lib. Epigramm. 12. epigramm. 71.

O quantum diatrete valent & quinque comati?

Tunc cum pauper erat, non sitiebat Aper.

Hincque Diatretarii horum calicum artifices in l. i. c. de excusat. art. lib. 10.

I Remis-

Censuit vero Ulpianus, quod si calicem diatretum, hoc est, torno expolitum, artificii reficiendum aut aptandum dederim, si imperitia effractus foret, damni injuria teneri qui suscepit: si vero quod rimas habebat vitiosas, fuerit excusatus, & artificem non teneri Aquilia, nisi periculo suo se facturum convenisset: tunc enim ex locato agi oportere, Aquilia agi non posse.

CAPUT XVIII.

In quo discretus ordo plebejus à patricio fuerit, & in quo patricius à senatorio, quodve discrimen in vestibus apud diversas gentes.

Romulum¹ urbis auctorem in duos ordines populum divisisse, plebejum scilicet & senatorium, illorumque progeniem patricios seu optimates, exemplo Athenien-

*Rom.
in duos
ordines
divisi.*

TIRAQUELLUS.

¹ *Romulum urbis auctorem.*] Totum id principium usque ad ea verba, *Ion vero Athenas*, sunt partim ex Dionys. Halicarnassæo lib. 2. cujus hæc verba sunt, Ita, inquit, distributo per tribus atque curias populo, agro quoque in triginta sortes æquales diviso, singulas curias sortiri jussit, exemplo prius quantum in ministerium sacrorum ac templorum sufficeret, & quadam parte, quæ esset juris publici. Atque hæc fuit una divisio tam virorum, quam agrorum, in qua Rex summam æqualitatem observasse visus est. Nunc alteram dicturus sum virorum duntaxat, quæ ad subditorum curam, honores ac dignitates pertinet. Illustres genere & virtute celebres, opibusque, ut tum ferebant tempora, abundantes, quibus essent liberi, secevit ab obscuris, egenis & humilibus. Inferioris fortuna homines, Plebejos vocavit. hi Græcis sunt *δημολογοί*: potiores vero, Patres, sive quod ætate anteirent alios, sive quod haberent liberos, sive propter nobilitatem generis, sive propter hæc

omnia, exemplo, ut videtur, ab Atheniensium repub. sumpto, quæ florebat illo tempore. Hi enim, bifariam distributa multitudine, Patricios appellabant ex illustribus familiis, & pollescentes opibus, penes quos fuit civitatis regimen: cæteros cives Rusticos, quibus nullum erat in republ. suffragium: licet tandem hi quoque ad magistratus gerendos admissi sunt. Principium, inquam, id partim est ex Plut. in Theseo. Haud tamen, inquit, confusum populum & indigestum ob multitudinem quæ nullo delectu, ac discrimine in urbem confluxerat, contemnendum putavit: verum primus nobiles, quos *βιπαλειδας* ipse vocavit, sejunxit, tum agricolas & artifices. Nobilibus quidem tractandi rem divinam, magistratus ex suo ordine creandi, administrandique leges, tum pia religiosaque interpretandi, definiendique potestatem fecit, eosque cum cæteris civibus quasi ad æqualitatem redegit, cum honore quidem & gloria nobilitas, usu vero ac necessitate agricolæ, multitudine vero artifices superare viderentur.

Patriciorum
artes.
Plebe-
jorum.

Adve-
narum.
Quæ-
stus Ro-
manis
con-
tem-
ptus.
The-
seus.
Hippo-
damus.

Athe-
nien-
ses.
The-
spien-
ses.

nienfium, ἀπαλίδας vocant : humiliores vero & inopem vulgum, plebejos nuncupasse : ¹ hisque ingenuas artes reliquisse, videlicet patriciis militiam & magistratus gerere, sacra facere, jus dicere, publica & urbana negotia administrare : plebejis autem militiam, & agrorum curam, pecorisque depascendi, reliquasque ingenuas artes demandasse, satis constat : mercaturam, sordidas pendendasque artes, ut popinariam, & quæ manuales sunt, ad usum mortalitatis; advenis, & his qui recens advenarant, delegasse : Romanos vero servile ministerium & laboriosa negotia exercere noluisse, quibus omnem quæstum sordidum interdixit : nam quæstus omnis patribus indecorus visus. Quod Theseum in Athenarum institutione, & Hippodamum Milesium in constituendo optimo reipublicæ statu aliosque urbium conditores fecisse, ut fecreti civium ordines, & ingenua officia à servilibus distincta forent, plerique literis adnotarunt. hi enim rempubl. in triplicis status, qualitatise homines divisere. ² Ion vero Athenas in quatuor distinxit ordines : nam ex civibus quosdam agricolas, alios opifices designavit, nonnullos sacris, reliquos urbi præfecit. Thespientes autem in duo divisi sunt genera, opifices & nobilitatem : ³ qui adeo

¹ Hisque ingenuas artes.] Halicarn. d. lib. 2. ad ea, quæ supra adduximus, hæc paulo post subjungit, Romulus, inquit, porro postquam discrevit potiores, ab inferioribus, mox legibus latis præscripsit quid utrisque faciendum : Ut Patricii sacra curarent, magistratus gererent, jus redderent, se cum rempublicam administrarent, res urbanas obirent : Plebeji vero ab his negotiis immunes, quippe qui talium imperiti essent, nec vacaret eis propter inopiam, agros colerent, pecora alerent, exercerent quæstuosæ opificia, ne seditiones orirentur, sicut in aliis civitatibus, dum humiliores protruduntur citrò à potentioribus, aut egeni ac viles excellentioribus invident. Com-

mendavit autem patriciis plebejos, optione cuique è vulgo data, ut quem vellet patronum, sibi legeret.

² Ion vero Athenas.] Strabo libro Geographiæ 8. sic scribit, in superatis Eumolpi commilitonibus Thracibus, tantum famæ laudisque consequutus est, ut Athenienses illi reipublicæ gubernacula committerent. Qui primum quidem omnium multitudinem quaternas divisit in tribus, dehinc in quatuor degenda vitæ vias, quosdam enim agricultores designavit, alios opifices, aliquos sacrorum faciendorum curæ præfecit, nonnullos civitatis custodes.

³ Qui adeo sordidas artes.] Heraclides in Politici in fin. Cælius lib. 22. cap. 48. eodemque ult. in fine eadem scribit

adeo sordidas artes, & omnem quæstum averfati fuere, ut ministerium aliquod didicisse, vel arvo studuisse, polluere nobilitatem crederent: itaque illorum paupertas maxime insignis fuit. ¹ Denique Ægyptii, Græci, Scythæ, Persæ, & Lydi, omnes qui artificio incumberent, pro ignobili- ^{Nobiles} bus ducebant: qui vero militiæ, generosos. ² Scythis ^{qui-} quoque & ^{Scythæ} Thracibus, qui in ocio degunt, honestissimi habentur, qui prudentia & auctoritate anteibant cæteris. ⁴ Arabes autem illorum politiam trifariam divisere, ex qui- ^{Arab-} bus ^{bes.}

scribit quæ Alexander, sed nullum citat auctorem. *Apud Thespienses, inquit, turpe censebatur artem didicisse, vel arvo studuisse: propterea illorum paupertas, tum frequens, tum insignis præcipue.*

¹ *Denique Ægyptii.] De his quoque Herodotus lib. 2. Ægyptii, inquit, ex omnibus hominibus, atque ex omnibus Ægyptiis, maxime illaboratum percipiunt fructum, qui neque prosciendendis aratro sulcis, neque subigendo solo, neque quidquam aliud exercendo eorum, qui in arvis colendis, cæteri mortales laborem tolerant: sed postquam fluvius sua sponte superveniens irrigavit rura, & rursus irrigata deseruit, tunc in suum quisque rus, jacto semine, sues mittit, concultatoque à suisbus semine, messiem deinde expectat, atque ubi suisbus semen versaverit, ita demum frumentum percipit.*

² *Scythis quoque.] Justinus lib. 2. de Scythis loquens, Hominibus, inquit, inter se fines nulli: neque enim agrum excerent, nec domus illis ulla, aut tectum, aut sedes est, armenta & pecora semper pascentibus, & per incultas solitudines errare solitis. Uxores liberosque secum in plaustis vehunt: quibus, coris imbrum hyemisque causæ tectis, pro domibus utuntur. Iustitia gentis ingenii culta non legibus. Aurum & argentum perinde aspernantur, ac reliqui mortales appetunt. Lactē & melle vescuntur. Lanæ his usus ac vestium ignotus. Hæc continentia*

illis morum quoque justitiam dedit, nihil alienum concupiscentibus, &c. Strabo lib. 15. scribit Indos (qui Scytharum moribus utuntur, ut 8. lib. scribit Arrianus in Alexandro) ætati senum prærogativam nullam tribuere, ni prudentia excellant.

³ *Et Thracibus.] Herodotus lib. 5. post prin. Ociosum, inquit, esse pro honestissimo habetur. Agriculatorem vero, pro contemptissimo. Et bello atque rapto vivere pulcherrimum. Atque hi quidem sunt eorum insignissimi mores. Sed adde quod & Lacedæmonii Lycurgus abundantiam otii instituisse visus est: Nam & sordidam artem exercere prorsus non licebat, ut tradit Plutar. in eorum institutis.*

⁴ *Arabes autem.] Diodorus Siculus lib. 6. c. 10. sic scribit, Politia eorum trifariam partita est. Primum locum sacerdotes tenent, quibus adduntur artifices. Secundum agricola habent. Tertium milites, quibus pastores adjiciuntur. Sacerdotes omnium sunt duces: quibus & controversiarum judicia, & publicarum rerum arbitria permessa sunt. Rustici agros colunt, fructus omnes in commune conferentes. Pastores tum ea quæ ad sacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere, alia cum omni ferunt diligentia. Nil enim privatum cujusdam est, domo atque horto exceptis. Milites patriam armis tutantur, Sacerdotes, ultra reliquos, deliciis vacant, vitam ducentes mundam & sumptuosam. Strabo lib. 16. non adeo longe à fin. de Arabia divi-*
sione

Patriciorum à plebejis distinctio.

Arcades pro seleni.

bus sacerdotes primi sunt, his addunt artifices, secundum agricolæ, tertium milites tenent locum. Quam institutionem ab Ægyptiis oriundam, multi in formandis urbibus & moribus instituendis sectati fuere. ¹ Quibus vero rebus patricii à plebe fecernebantur, pluribus exemplis perspectum est. siquidem patricii, & qui nobilitate præstant, quique honeste geniti & liberaliter educati erant, ² bullam in pectore, ³ lunulas in pedibus habebant. erant enim ⁴ fibulæ eburneæ corniculantes instar lunæ. Quod à Numma institutum ferunt, ut senatores, eorumque posterii nigris calceis lunas annecterent. Ab Arcadibus deductum ut se

sione sic scribit, *Sed alia quadam divisione totam felicem regionem in quinque regna partiuntur, quorum aliud bellatores, & omnium propugnatores habet: aliud agricultores, à quibus frumentum ad alios importatur: aliud eos, qui opificia & artes tractant: aliud myrrham fert: aliud ibus.*

¹ Quibus vero rebus.] Ad Romanos redit.

² Bullam in pectore.] Plinius lib. 33. cap. 1. *A Prisco Tarquinio omnium primo filium, cum in prætæxte annis occidisset hostem, bulla aurea donatum constat: unde mos bullæ duravit, ut eorum, qui equo mervissent, filii, insigne id haberent, cæteri eorum.* Plutar. problemat. c. 101. Asconius in 3. in Verrem act. Simul cum prætexta bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea, libertinis scortea, quasi bullientis aquæ sinus communens pectusque puerile. Macrobius lib. 1. Saturn. 1. cap. 6. Et vide in nostris Commentariis Nobilitatis cap. ult. n. 160. incip. *Supra sæpe.*

³ Lunulas in pedibus.] Plutar. probl. c. 76. *Ratio ostendit longa disputatione, Quid est quod qui nobilitate præstare videntur, lunulas in calceis ferunt? An, ut dicit Castor, signum est ejus, quæ in Luna esse dicitur habitationis, & quod post mortem animæ rursus Lunam sub pedibus habeant. An quod Arcades, qui cum Euandro in Italiam venerunt, Proseleos*

appellati, hoc est, Antelunares, eo calcei genere uterentur. Omitto cætera quæ apud Plutarchum legi possunt. Ex quo illud Juven. satyra 7.

— Et nobilis & generosus

Appositam nigræ Lunam subtexit aluta.

Et Statius Sylvarum lib. 5. in Protrepico ad Crispinum,

— Genitum si curia sensit

Primaque patritia clausit vestigia Lunæ.

Martialis Epigrammatum lib. 2.

*Lunata nusquam pellis & nusquam toga.**

Diximus in d. Commentariis Nobilitatis ubi supra.

COLERUS.

* Ego tamen apud Martialem *Lunata pellis* malim legere. Rationem alibi reddam.

MERCERUS.

⁴ Fibulæ eburneæ.] Quod hic de fibulis eburneis, & nigris calceis scribit Alexan. multi non probant. Eam controversiam alias nos favente Deo pro nostro modulo conabimur explicare, nunc certe non vacat.

TIRAQUELLUS.

⁵ Ab Arcadibus deductum, ut se Proseleos.] Id est, ante lunam natos, ut diximus supra. Id etiam tradit Servius in lib. 8. Æneid. in enarratione illius loci,

Arcades

ut se profelenos designarent, velut amplissimum testimonium nobilitatis ferrent, quippe in calceis senatorum lunam adscripsisse; centenum numerum designavit; quo tunc senatores continebantur. Ea enim bulla, aurea fuisse traditur, ^{Bulle} 1 figuram cordis habens, qua etiam obsignasse dicuntur veteres: 2 cum plebei & libertini scorteo loro munirentur: quam quidem pueri ingenui, 3 & illorum qui equo meruissent, filii, ad pubertatem usque 4 una cum praetexta induebant: 5 illamque exacta pueritia, solemniter Festo Laribus suspendebant: sicut Romanae puellae, puellae puppas Veneri Argivae: & maturae viro, crimin

— Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iovem, quum saepe
nigrantem
Egida concuteret dextra, nymbusque
cieret.

Sane, inquit, ad illud alludit, quod primi dicuntur Iovi templa fecisse: nec enim longe sunt à monte Olympico: unde eos dixit, Iovem vidisse, & quod ipsi sunt Arcades *Ἀργεῖοι Λυκῶν*, id est, ante Lunam creati, ut Stat. lib. 4. Thebaidos, Arcades huius veteres, astris, Lunaeque priores

Agrum fida satis. —
Ovidius Fastorum lib. 1.
Orta prior Luna (de se si creditur illi)
A magno tellus Arcade nomen habet.
Idem lib. 2.

Ante Iovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades, & Luna gens prior illa fuit.
Diximus in illis nostris Commentariis Nobilitatis c. 19. n. 29.

1 Figuram cordis habens.] Macrobius lib. 1. Saturn. c. 6. Nonnulli, inquit, credunt ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram in bulla ante pectus annuerent: quam insipientes, ita demum se hominis cogitarent, si corde praestarent.

2 Cum plebei & libertini scorteo loro.] Diximus supra in verbo, Bullam in pectore, ex Plinio, & Asconio Padiano. Macrobius lib. 1. Saturn. c. 6. sic scribit, Ex quo concessum, ut libertinorum quoque filii, qui ex iusta duntaxat matres familias

nati fuissent; togam praetextam & lorum in collo pro bullae decore gestarent. Ex quo illud Juven. sat. 5. Vel nudus tantum, aut signum de paupere loro.

3 Et illorum qui equo meruissent.] Plinius d. l. 33. c. 1. & Macrobius d. l. 1. c. 6.

4 Una cum praetexta.] Macrobius ubi supra. Et Festus Pompeius l. 2. ad finem dicit, Bullam auream insigne fuisse puerorum praetextatorum, quae dependebat eis à pectore, ut significaretur eam aetatem alterius regendam consilio.

5 Illamque exacta pueritia.] Persius sat. 5.

Bullaque succinctis laribus donata pendit.

Huc quoque spectat illud Horatii Sermonum libro 1. sat, 5.

Donasset januae catenam

Ex voto laribus, quae crebat.

Ad lares pueri generosi, inquit Porphyrio interpres, egressi pueritiae annos, bullam auream suspendere consueverant, sicut virgines, renunciantes virginitati, puppas de a Veneri condonabant.

6 Puppas Veneri Argivae.] Persius sat. 5.

Nempe hoc quod Veneri donata à virgine puppa.

Nupturae virgines, ut diximus supra, suas puppas Veneri, ut felix faustumque esset matrimonium, consecrabant: ut & pueri virilem togam sumpturi, bullas laribus.

Palladi
di offe-
rebat.
Sani-
tatis
simu-
lacrum.

viro, compositum capillum Palladi, ¹ Træzene vero puellæ Hippolyto crinem consecrabant. ² In Sicyonia quoque ὕψλας, hoc est, Sanitatis simulacrum fuit, cui virgines crines refecare, & capillos dicare solebant. ³ Athenienses cum ex ephebis excessissent, primitias crinium Delphos deferebant: & cum antiquiores comam circa tempora, aut posteriorem crinem Apollini & fluminibus tonderent, ævo succedente Theseus anteriorem capillum Delphis dedicavit, unde Thesei tonsura prodita est: cujus exemplo juvenes, cum primum ex ephebis excessissent, anteriorem comam Phœbo & Æsculapio aut Libero obtulere primitias: ⁴ postea Romani ⁵ adolescentes magna

Athe-
nien-
sim
adole-
scen-
tes.

¹ Træzene vero puellæ Hippolyto.] Pausanias lib. 2. Apud Træzenos, inquit, Hippolyto omni vitæ tempore sacerdos consecratur, eique sacrificia persolvuntur annua. Præterea & tale quippiam faciunt, Cuilibet puellæ ante nuptias coma detondetur, temploque illam ipsa detonsa dedicat.

² In Sicyonia.] Pausanias in Corinthiacis de Sicyoniorum templis & simulachris loquens, Eodem, inquit, ferme habitu est Hygeæ signum, neque enim illud facile conspicis: Velatum enim undecunque est, partim comis, quas de mulieres detonderunt, partim vero Babylonis vestis laciniis: qua vero cunque religare quis voluerit, eadem traditum est, illud etiam numen placari, cui est Hygeæ nomen (valetudinem bonam appellamus) Alexanori vero & Enamerioni, sua enim & ipsis signa sunt.

³ Athenienses cum ex ephebis.] Super his, usque ad ea verba, Postea Romani, vide omnino quæ scripsi in Commentar. Primigeniorum in præfat.

⁴ Postea Romani.] Suetonius in Nerone, cap. 12. sic scribit, Gymnico, quod in septis edebat, inter Buthysæ apparatus, barbam primam posuit, conditam in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Capitolio consecravit. * Martialis lib. 1. epigram. 88. ubi En-

colpus, Auli Pudentis Centurionis puer, Phœbo consecrat comam,

Hos tibi, Phœbe, vorset totos à vertice crines

Encolpus, domini Centurionis amor:

Grata pudens meriti tulerit cum præmia pili,

Quamprimum longas, Phœbe, recide comas.

Et vide in dicta præfatione Primigeniorum ubi supra. Dion in Nerone, Post hæc celebravit festa alterius generis, quæ dicuntur Juvenalia: ea propter barbam ejus, quæ tum primum rasa fuerat, facta sunt: cujus pilos in sphaeram auream coniectos, Fori Capitolino consecravit.

COLERUS.

* Dion, cum hoc Nero fecit, Juvenalia instituta tradit. An quia illo die Juvenes capillos ponebant & Apollini consecrabant. Glossarium Græcolatinum, Νέων ἑορτή Juvenalia.

MERCERUS.

⁵ Adolescentes magnæ indolis.] Quibuslibet hoc videtur familiare fuisse. Videturque is mos inter privatas, & communes solemnitates referendus. Dies enim barbæ rasæ festus erat unicuique, & solennis. Vide Lipsium in 14. Annal. Taciti. Consecrabant autem diis suis vel barbam, vel capillum. Idque vel cum primum tonderent, ut fortasse Nero, qui apud Sueton. barba

gnæ indolis, primæ lanuginis barbam diis consecrare u-^{Barba}
 furparunt. Et cum primo Romani cives sine tunicis sola^{prima}
 toga amicti forent, postea substrictas brevesque tunicas^{diis ob-}
 citra humerum desinentes habuere. Talares vero & ma-^{lata.}
 nicatas (quas Græci chirodotas vocant) aut discinctas in-
 duere, pro flagitio fuit, ¹ quod erat barbaris proprium,^{vestis}
 talares ferre & manicatas tunicas. Ideo Æmylianus Pauli^{barba-}
 filius, P. Sulpitio Gallo, quod tunicis manus totas ope-^{rorum.}
 rientibus uteretur: ² & Cicero Verri, quod cum talari
 tunica & pallio purpureo incederet, ut probrum objecta-
 vit. ³ Quæ quidem tunica toga tegebatur, sæpius prætexta.
⁴ Cato vero senior cum tunica sine manicis per hyemen in-
 cessit:

bam primam posuit, conditamque in
 auream pyxidem, & preciosissimis
 margaritis adornatam, Capiolino (ut
 emendavit Lipsius) vel in Capitolio
 (ut alii) consecrav. Et Trimalcio Pe-
 tronianus in porticu atmarium ha-
 buit in angulo, in cuius ædícula lares
 positi, & Veneris signum marmoreum,
 & pyxis aurea non pusilla, in qua bar-
 bam ipsius conditam esse dicebant,
 Diis nimirum illis sacratam. Vel mul-
 to ante aliqua de causâ barbam, aut
 capillum alicui Deo sacrabant, deinde
 rondebant, cum rei voti facti essent,
 aut cum tondendi legitimum tempus
 advenisset. Tertull. de anima: *Quis*
non exinde aut totum filii caput reatui vo-
vet, aut aliquem excipit crinem, aut tota
novacula profecat, aut sacrificio obligat,
aut sacro obsignat, pro privata, aut publi-
ca devotione?

I. *Quod erat Barbaris proprium.* Roma hæc tunica pueris meritoriis, & ci-
 nædis peculiares erant. Ideo qui iis
 utebantur, parum pudici habebantur,
 & Veneri dicati. Plaut. Pœnulo: *Quis*
hic homo est cum tunicis longis, quasi puer
Cauponiis? Et paulo post: *Sane hoc ge-*
nus mulierosum est, tunicis demissis: iis.
 Et apud eundem Menæchmus ex eo se
 cinaedum vocari arguit, quia diceretur
 induisse pallam, quæ erat talaris.

TIRAQUELLUS.

² *Et Cicero.*] In Verrem act. 6. hoc
 in Verre reprehendit, quod Imperator
 populi Rom. qui cæsis victimis palu-
 datus ex urbe exisset, in provincia sua
 non modo sine paludamento, sed et-
 iam cum tunica pulla, quæ infimæ ple-
 bis & artificum propria est, in publi-
 cum prodiret. Valerius Maximus lib. 1.
 cap. 6. in mali ominis numero posuit,
 quod M. Crassus, qui à Parthis cæsus
 est, pullum paludamentum sit tradi-
 tum, cum in prælium exeuntibus al-
 bum aut purpureum dari soleret.

³ *Quæ quidem tunica.*] Budæus in l.
 ult. de Senator. *Tunica autem, inquit,*
vestis est, cui toga superinduitur: nostri
sericum vel setam vocant lingua vernacula,
 citatque Quintil. lib. 11. cap. ult.
 Nonius Marcellus ubi de generibus
 vestimentorum, *Prætexta, ait, insigne*
Rom. quod supra tunicas honorati quique
sumunt. *

COLERUS.

* Tertullianus de Pallio, ubi *vestem*
Punicam esse asserit. Ut ex Plauto quo-
 que licet intelligere, Pœnulo. Ennius
 apud Nonium Carthaginenses vocat,
Tunicatam iuventutem.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Cato vero senior.*] Plutarchus in
 Catone Censorio, *Cum autem, inquit,*

Romuli
& Camilli
statue
togatæ
sive tuni-
cis.

Inter-
tunica.
Subu-
cula.
Indu-
tia.
Præ-
texta.

cessit: ¹ & Junior nudis pedibus, veste fusca & sine tunica sola toga accinctus, jus in foro dixit. Idque ex vetere instituto usurparunt, quod ² Romuli statux & Camilli in Capitolio & rostris togatæ sine tunicis erant: ³ Aurelianus tamen Cæsar manicatas & albas tunicas ex provinciis diversis, congiarium populo dedisse fertur. ⁴ Fuitque is corporis habitus non munditiis cultus, sed virilis, in quo personæ decor, & multa majestas inerat: ⁵ intra tunicam vero interula, quam subuculam dixere, carni proxima, æque à viris & mulieribus nullo discrimine sumebatur. Nam postquam binas tunicas Romani habere cœperunt, ⁶ Varro ait interiorem instituisse vocare subuculam, & indufiam. ⁷ Prætextam vero supra tunicam quisque honoratus & nobilis habebat, quam quidem ⁸ pueri patricii aliquando

domum reverteretur, hyeme quidem tunica, demptis manicis, indutum, æstate vero nudum, labore cum servis certare, quibus cum sedere solitum, eodem pane, eodemque vino vesci.

¹ Et Junior.] Plutarchus Catonis Uticensis laborum tolerantiam describens, Omnibus, inquit, ætatis suæ meritis se opposuit, utpote improbis & à quibus contraria via eundem censebat. Itaque cum cæteris hominibus purpuram vestem saturatam murice, atque rutili coloris, placere videret, ipse fuscam gerebat: interdum vero nudis pedibus & absque tunica in publicum prodibat, non gloriam aliquam ex hac novitate captans, sed se ipsum assuescens obscenis rebus duntaxat erubescere: cetera vero, ut ignobilis, aspernari.

² Romuli statux & Camilli.] Plinius lib. 34. c. 6.

³ Aurelianus.] Flav. Vopiscus in vita illius ad fin. sic scribit, Sciendum tamen, congiaria illum ter dedisse: donasse etiam pop. Romano tunicas albas manicatas ex diversis provinciis, & linatas Aphras atque Ægyptias puras.

⁴ Fuitque is corporis habitus.] Vopiscus in eodem Aureliano.

⁵ Intra tunicam vero interula.] Vide

omnino nostras leges Connubiales gloss. l. 3. inter ornamenta muliebria, ubi de interula, atque etiam de subucula loquor.

⁶ Varro.] Lib. 1. de vita populi Romani, ubi illum citat Nonius Marcellus in generibus vestimentorum.

⁷ Prætextam vero.] Asconius Pedianus in 3. in Verrem actione, sic scribit, Prætextam fuisse honestiorum, togam viliorum: communem etiam fuisse habitum & marium & foeminarum. Fuisse quoque Regum docet Plinius lib. 8. cap. 48. & prætorum. Plutarchus in Pompejo, diu dicit Prætores duos Sextilium & Belinum in ipsis prætextis cum ministris lictoribusque, ac cæteris ejus magistratus insignibus, captivos abductos fuisse. Hic vide omnino Macrobiium lib. 1. Saturnalium cap. 6. ubi prætextæ originem & quomodo usurpari cœperit à pueris, scribit.

⁸ Pueri patricii aliquando purpuream.] Nam soli patricii purpura utebantur, ut scribit Plinius lib. 9. c. 36. Distinguit ab equite curiam, diis advocatur placandis, omnemque vestem illuminat, in triumphali miscetur auro. Sed de hoc vide, quæ scripsi in

Commēn-

quando purpuream induebant. Inde enim prima commen-^{Pur-}
datio ineuntis ætatis, & specimen virtutis haberi cœptum.^{pur.}

¹ Libertinis autem & peregrinis, cum quibus nulla esset ne-
cessitudo, aut conjunctio sanguinis, prætexta uti olim
non licebat: post aliquot verò tempora, ut libertinorum
filii illa uterentur, usus obtinuit. ² Quam quidem purpuram
magno honori patriciis fuisse accepimus. Erat enim pro
majestate in pueritia, maximeque patricium ordinem à
plebe dividebat: namque patriciis Tyriæ muricis purpu-
ra dabatur, cum equester ordo & plebejus ³ purpuram non
induerent, cujus usum antiquissimum ⁴ Plinius notavit. Se-
quutis inde temporibus, ad tantum fastigium devenit, ut

⁵ Catoni Uticensi ludos in veste purpurea spectandi facultas
à senatu pro summo honoris gradu tributa sit. ⁶ Tribuno
enim plebis, ⁷ vel plebejo homini purpuram induere, nul-
li erat

^{Tribu-}
^{narum}
^{& ple-}
^{bejorū}
^{vestes.}

Commentariis Nobilitatis, cap. 37.
eodemque ult. num. 160. incip. *Supra*
sepe.

¹ *Libertinis autem.*] Hæc usque ad
versic. *Quam quidem*, sunt Macrobi,
ubi nuper citavimus.

² *Quam quidem purpuram.*] *Supra*
in verbo, Pueri patricii diq.

MERCERUS.

³ *Purpuram non induerent.*] Verum
hoc est, si hoc intelligatur de toga præ-
texta, vel penula, vel alia veste exte-
riori. Alioqui Equites solebant gestare
angustum clavum, ut senatores latum.
Hi vero clavi sine dubio purpurei e-
rant. Et horum clavorum usum non
abstulit Augustus, etsi primus apud
Dionem lib. 49. vetuit purpuram ge-
stare, nisi essent senatores, qui in ma-
gistratu erant. Quin potius liberos se-
natorum quo celerius reipub. assuesce-
rent, protinus virili togæ latum cla-
vum inducere permisit. Cujusmodi
clavorum formam vulgus non satis
assequitur. Acro in Satyr. 5. lib. 1. Ho-
rat. *Latius clavus*, inquit, *colobio* Græce
dicebatur vestis, quæ ad pectus magistra-
tuum extendebatur, in formam lati clavi.
Unde Horat. eadem Satyra *Latum di-*

mist pectore clavum. Hujus formæ du-
bito an fuerit illa mappa laticlavica,
quam Trimalcio Perronius circa o-
neratas veste cervices immisit, fim-
briis hinc atque illinc pendentibus.
Formam illam laticlavi agnoscebant
maiores nostri in solemnioribus ve-
stibus equitum, & nobiliorum. Ag-
nosceas etiam licet in illa veste, quam
pellibus candidis ornata, Rectores
Academiæ Parisiensis immittunt tu-
nicæ, vel si mavis Cappæ suæ Recto-
riæ. Agnosceas etiam in vestibus re-
giis in Episcop. Abbat. & quibusdam
monachis. Nisi quod in his attexitur
cucullus, quem Romana colobia ne-
sciebant.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Plinius notavit.*] Lib. scilicet 9.
cap. 39.

⁵ *Catoni Uticensi.*] Plutarchus in
vita illius.

⁶ *Tribuno enim plebis.*] Plutarchus
Problem. cap. 81. ubi quærit quare
Tribunus purpuram non portat, cum
ceteri magistratus purpurati incedant.
Cujus rei multas rationes subjungit,
quas ille qui voler, videbit.

⁷ *Vel plebejo.*] Jam id dictum est.

li erat fas. Hi enim penulis brevi villo, ¹ præcipue pluvio tempore, ² aut lacerna utebantur: quippe vestis tribuni plebis plebejorumque ³ penula plerunque fuit, ⁴ sicut fagi, ⁵ endromis, & ⁶ cuculli. ⁷ Erant enim frigoribus apti, ⁸ quibus imperatores uti non decebat, ⁹ tametsi legimus Caligulam depictas penulas sæpe induisse. Et plebejam purpuram distinctam à patricia in usu fuisse: erat enim fusca & obsoleta, non murice & cocco, sed herbarum succis infecta. ¹⁰ Eadem vero penula senatores plerunque usos foris invenimus: intra urbem vero non licuit, donec Alexander imperator dum ætati consultum voluit, ut senatores ingravescenti ætate intra urbem penulis uterentur, legem

Pur-
puræ
plebe-
jæ.

I *Præcipue pluvio tempore.*] Spartianus enim in Adriano scribit, Tribuni plebis pluviae tempore penulis uti solere. Notum est autem illud Quintiliani lib. 6. cap. 4. *Galba penulam roganti respondit, Non pluit, non est opus tibi: si pluit ego utar.* Sed hic omnino vide nostras leges Connubiales, l. 3. inter vestimenta muliebria.

2 *Aut lacerna.*] Vide infra in verbo, *Supra quam multi lacernas.*

MERCERUS.

3 *Penula plerunque fuit.*] Hoc intellige post corruptos mores, & everfam libertatem. Nam ante, toga commune Romanorum erat indumentum. Certe etiam Spartianus in Adriano, *Penulis, inquit, Tribuni plebis pluviae tempore uti solebant, Imperatores autem nunquam.* Inde hic locus exscriptus est.

TIRAQUELLUS.

4 *Sicut fagi.*] Quid fagus sit vel fagum & quorum sit vestis, discas ex Cic. Philip. 8. & iterum 14. Suetonio in Augusto, c. 26. & in Othone c. 2. & Nonio Marcello, quo loco tractat de genere vestimentorum, & vide infra.

5 *Endromis.*] De Endromide vide dict. nostras leges Connubiales, ubi supra & infra in verbo, *Sicut endromis.*

COLERUS.

Endromis.] Hinc *Endromidatus* apud Sidonium legitur lib. 2. Epigr. id est, Endromide indutus. Turnebus interpretatur vestem gymnasticam illo versu Juvenalis:

Endromidas Tyrias & sæmineum ceromata.

Glossæ *Gausurus ἐνδοπίς.* lego *Gausapus.* Eadem sunt Trechedipna.

TIRAQUELLUS.

6 *Cuculli.*] Vide infra in verbo, & *cuculli.*

7 *Erant enim frigoribus apti.*] Ex quo illud Horatii Epistol. lib. 1. epist. 11. ad Bullatium,

Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod

Penula solstitio, campestre nivalibus autis,

Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.

8 *Quibus Imperatores.*] Alius Spartianus in Adriano.

9 *Tametsi legimus Caligulam.*] Suetonius in vita illius, cap. 52. *Sæpe, inquit, depictas, gemmatasque indutus penulas, manuleatus & armillatus in publicum proc. sit, aliquando sericatus & cycladatus.*

10 *Eadem vero penula.*] Id usque ad versic. *Sicut endromis,* est Lampridii in vita Alexandri imperatoris.

I *Sicut*

legem promulgasse dicitur, quas supra tunicam induebant, quo essent villi grossioris: ¹ sicut endromis longiori vil- *Endromis.* lo, pinguis & crassa, in frigoribus à divitibus usurpata.

² Quam quidem prætextam ad virilem ætatem pueros de- *Toga qua ætate sumebatur.* ferre licuit; ³ post pubertatem vero in septimo & decimo ætatis anno, dimissa prætexta, ⁴ togam induebant, ⁵ ali- quando puram ⁶ nivei candoris, ⁷ quæ virilis dicta est.

Eam

¹ Sicut endromis.] Ex Martiale l. 4. epig. 19. & vide supra in verbo, *Endromis*, & infra.

² Quam quidem prætextam.] Vide infra in verbo, *Quæ virilis*. Pueritia ex censione Servii Tullii 16. anno finiebatur, puerique esse existimabantur, qui minores essent annis septemdecim.

³ Post pubertatem vero.] Macrobo. libro 1. cap. 6. Ovid. vide infra ibi, *Quam festis solemnique die*.

COLERUS.

⁴ Togam induebant.] De Toga vide Sigonium 3. de judiciis. 19.

TIRAQUELLUS.

⁵ Aliquando puram.] Cicero ad Atticum lib. 5. epist. 21. quæ omnium est 107. Ego cum Laodiceam venero, *Q. Fratris tui filio togam puram iubebo dari.* & lib. 6. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.* Et lib. 7. Ep. 8. omnium 126. Habebamus autem in manibus Antonii concionem habitam 10. Cilend. in qua erat accusatio Pompeji usque à toga pura, id est, ab ejus tyrocinio. & iterum lib. 9. Epist. ult. in pr. Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum, togam puram dedi. Plinius lib. 8. cap. 48. Tanaquil prima texit rectam tunicam, quæ simul cum toga puratyrones induuntur novæque nuptæ. Ex poetis Catullus ad Mallium, epig. 63.

Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est:

Jucundum cum atas florida ver ægeret.

Lucanus in principio libri septimi:

— Para venerabilis æque

Quam curvus ornante toga. —

Id est, nec picta, nec triumphali, nec prætexta. Toga virilis etiam pura dicebatur, hoc est nullo purpuræ prætextu distincta.

⁶ Nivei candoris.] Hinc candidus umbo dictus est Persio sat. 5.

Cum blandi comites, totaque impune subvra

Permisit sparsisse oculos jam candidus umbo.

Nam ibi interpretes, Vestis pura & candida, quam adolescentes tyrocinii die induebant, quæ à forma umbonis & clypei (qui rotundus esse solet) Umbo dicitur. Hanc Cicero appellat togam puram. Scribit enim ad Atticum (ut jam diximus) in tyrocinio filii Ciceronis, togam illi puram dedisse Arpini. Vel umbo vestis hujusmodi appellatur: quia sit velut umbonis & clypei loco, adversus acerbiores & graviores prædagogorum reprehensiones & castigationes. Vide Cælium Rhodiginum libro 14. cap. 16. Sed huc spectare potest, quod Martialis togam niveam vocat lib. 1. epig. 114. ad Attalum,

Sordida cum tibi sit, verum tamen, Attale, dicit

Quisquis te niveam dicit habere togam.

⁷ Quæ virilis dicta est.] Cicero in Lælio. Horatius Carm. lib. 1. Ode 36.

— Memor

Actæ non alio Rege pueritiæ,

Mutat æque simul togæ.

Pueritiæ ibi dicit, pro pueritiæ, per synecopam. Nam, ut scribunt ibi interpretes, adolescentes deposita prætexta,

¹ Eam tamen in quarto & vigesimo à multis sumptam comperimus, sepius in decimoquinto, & sexto ac decimo. Quippe ² Augustus Octavius annorum sedecim, & ³ Cajus Cæsar in undevigesimo. ⁴ Nero autem vix pubescens, togam virilem sumpsit ante tempus, quo maturus imperio videretur. Divus quoque ⁵ Antoninus Philosophus, & ex Cæsaribus complures, in quintodecimo virilem desumpsere togam, tunc cum præceps & lubrica juvenum ætas videbatur. Quam supra prætextam nonnunquam Patricii sumebant, ⁶ cum plebeji, sine prætexta, simplici toga amircerentur: quippe toga erat plebejorum, & infimi ordinis, prætexta honestorum & nobilium, ⁷ Quod etiam circa mulie-

togam accipiebant virilem. Seneca libro epist. 1. *Tenes utique memoria quantum gaudium senseris, cum prætexta posita, sumpstisti virilem togam, & in forum deductus es.* Et de hac toga virili Livius 3. Decad. lib. 6. ubi loquitur de P. Cornelio Scipione, *Ad hac, inquit, jam inde ab initio præparans animos, ex quo togam virilem sumpsit, nullo die prius nullam publicam privatamque rem egit, quam in Capitolium iret.* Suct. in Augusto, c. 94. & in Claudio, c. 2. Lampridius in Commodio, Apulejus Apol. 2. non semel, & omnes ubique.

1 Eam tamen, &c.] Hoc probat exemplis sequentibus.

2 Quippe Augustus.] Suetonius in vita illius, c. 8. *Quadrimum annum agens aviam Juliam defunctam pro concione laudavit. Quadriennio post virili toga sumpta, militariibusque donis triumpho Cæsaris Africano donatus est: quanquam expertus belli propter aetatem.*

3 C. Cæsar.] Suetonius in Caligula c. 10. *Quam defunctam prætextatus etiam tum, pro vestris laudavit: transitque ad Antoniam aviam, & undevigesimo ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, uno atque eodem die togam sumpsit, barbaramque posuit, sine ullo honore, qualis contigerat tyrocinio fratrum ejus.**

COLERUS.

* Vide Tiberium Sueton. c. 54.

TIRAQUELLUS.

4 Nero autem vix pubescens.] Cornelius Tacitus lib. 12. *T. L. Claudio quintum, Ser. Corn. Orfito Coss. virilis toga Neroni maturata, quo capeffendæ reipubl. habilis videretur. Et Cæsar adulationibus Senatus cessit, ut vicesimo ætatis anno consulatum Nero iniret: atque interim designatus proconsulare imperium extra urbem haberet, ac princeps juvenutis appellaretur.*

5 Antoninus Philosophus.] Julius Capitolinus in vita illius, *Virilem togam sumpsit quintodecimo ætatis anno, statimque ei L. Cejonii Commodi filia desponsata est, ex Adriani voluntate. Nec multo post præfectus Latinarum feriarum fuit.*

6 Cum plebeji.] Id jam supra diximus ex Asconio 3. in Verrem act.

7 Quod etiam circa mulieres.] Asconius ubi supra, & Servius in l. 1. Æneid. eo loco,

Romanos rerum dominos gentemque togatam.

Bene, inquit, togatam: quia omnis sexus & conditio toga utebatur, & Nonius Marcellus Afranii auctoritate, & diximus in nostris legibus Connubial. l. 3. inter vestimenta muliebria.

1 Sicut

mulieres servabatur. Nam toga priscis seculis in usu promiscuo tam virorum quam mulierum, nocturnumque ac diurnum indumentum fuit, ¹ sicut palliolum & penula, postea vero illam distinxere. ² Quam festa solemnique die, amplissimo cultu & apparatu magnifico probi adolescentes sumere solebant, præcipue Bacchanalibus festis ³ mense Martio, quibus diebus sumere virilem togam in religione fuit, ⁴ qua signabatur liberioris vitæ pueris facultatem dari. ⁵ Potentiores & insignes nobilitate & honoribus etiam purpuream cum frequenti comitatu ⁶ apud delubra deorum inducebant, ⁷ indeque in forum excepti, solenni officio deducebantur. ⁸ Tenuiores etiam arctam inducere togam:

Toga vestis promissa ad utrumque sexum.

Bacchanalibus toga virilis sumebatur.

Toga arcta.

¹ Sicut palliolum & penula.] Ulpianus Jurisconsultus in l. vestis. §. communia sunt. ff. de auro & argento legat. scribit pallium & penulam communia esse virorum & mulierum. Verum in §. virilia sunt, ejusdem l. ponit inter virilia. Sed vide dictas nostras leges Connubiales, ubi supra in Palliolo & penula.

² Quam festa solemnique die.] Ad togam refertur, & id est Ovidii lib. 3. Fastorum,

Restat, ut inveniam, quare toga libera datur,

Luciferis pueris candide Bacche tuis: Sive quod ipse puer semper juvenisque videris,

Et media est ætas inter utrumque tibi. Seu quia tu pater es, patres sua pignora natos

Commendant curæ numinibusque tuis. Sive quod es liber, vestis quoque libera per te

Sumitur, & vitæ liberioris iter. An quia cum colerent prisci studiosius agros,

Et faceret patrio rure Senator opus. Et caperet fuscis à curvo Consul aratro,

Nec crimen duras esset habere manus.

³ Qua signabatur liberioris vitæ.] Ovidius ubi supra, & lib. 4. de Tristibus eleg. 9.

Interea tacito passu labentibus annis, Liberior fratri sumpta mihiq; toga est.

Et Statius Sylvarum lib. 5. sylva 2.

Quem non corrumpit pubes effræna neque

Libertas proferat toga.

Propertius lib. 4. eleg. 1.

Mox ubi bulla vndi demissa est aurea collo,

Matris & ante deos libera sumpta toga.

⁴ Potentiores.] Macrobi. d. lib. Saturnal. 1. cap. 6. Libertinis vero nullo jure uti prætextis licebat, ac multo minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo: sed postea libertinorum quoque filiis prætextæ concessa est.

⁵ Apud delubra deorum.] Id dictum est in verbo, *Quam festa solemnique.*

⁶ Indeque in forum excepti.] Seneca lib. epist. ad Lucil. 1. cujus verba adduximus supra in verbo, *Quæ virilis dicta est.*

⁷ Tenuiores etiam.] Ad quod respicit illud Horatii epistol. lib. 1. ep. 18. ad Lollium 2.

Arcta decet sanum comitem toga. Utebantur laxioribus & amplioribus togis divites, quam tenues homines, ut idem Horatius Ode 4. Epodon,

Vela
proto-
gis.
Toga
cum
pur-
pura.
Ger-
mani.
Cre-
tenses.
Bithy-
ni.
Pon-
tici.
Argi-
ni.

togam : nam pro opibus veteres , magnas & parvas habuerunt. ¹ Claudius tamen Cæsar toga virili, die, sine apparatu aut solemnī officio, in Capitolium deduci voluit. Supra tunicam vero vela pro togis induisse , animi fuit imbellis & enervati. ² Ea quidem toga, cui purpura prætexebatur, illis tantum dari assuerat , quorum patres magistratus curules & insignes gesserant honores. ³ Namque hic primus iuventæ & bonæ indolis habitus est honos, omenque futuræ virtutis , & magni nominis æstimabatur. ⁴ Germani vero in primis experimentis framea & scuto adolescentes exornabant : illinc enim commendationem ineuntis adolescentiæ auspicabantur. ⁵ Cretensibus militaris stola , his & patera. Bithynis & Ponticis, focci & pallium. Argivis pueris deferre clypeum , insigne munus , & primum decus adolescentiæ censebatur. ⁶ Eam vero togam extremam indu-

*Videsne sacram, metiente te, viam
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat, huc & huc cunctum
Liberrima indignatio?*

Porphyrius justam togæ magnitudinem sex ulnis constituisse vult intelligi.

1 *Claudius tamen Cæsar.*] Suetonius in vita illius cap. 2. *Toga virilis die, circa mediam noctem, sine solemnī officio, lectica in Capitolium latus est.*

2 *Ea quidem toga.*] Toga virilis à puerili distincta erat, quæ prætexta appellabatur: de qua loquens Macrobius in primo Saturn. cap. 6. ita inquit, *Hinc deductus mos, ut prætexta & bulla in usum nobilium puerorum usurparentur ad omen & vota conciliandæ virtutis.*

3 *Namque hic primus.*] Cicerolib. 3. de Legib. sic scribit , *Santoque Ediles oratores urbis, annuæ, ludorumque sollemnium. Ollisque ad honoris amplioris gradum is primus ascensus esto.* Hi jurisdictionem quidem habebant , quæ pars erat Prætoris , ut ait Ulpianus in l. stipulationum alia, ff. de verb. oblig. & Justinianus in §. proponebant. de jure nat. gent. & civ. imperium vero non

habebant , ex minoribus enim magistratibus erant , ut ex Livio & Gellio lib. 14. cap. 13. intelligitur : quorum alter prehendi ducique à majoribus magistratibus Edilem scribit , alter à privato in jus vocari. Itaque Verrina 2. sic scribit Tullius , *Erit tum Consul Hortensius cum summo imperio & potestate : ego autem Edilis , hoc est , paulo amplius, quam privatus.*

4 *Germani vero.*] Cornelius Tacitus de Moribus Germanorum, sic scribit , *Sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus, scuto framedque juvenem ornant. Hac apud illos toga, hic primus iuventæ honos : ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ.*

5 *Cretensibus.*] Strabo Geographia lib. 10. Exinde ad urbem revertuntur, puerque cum muneribus abscedit, tum adductum bimestri tempore in urbem reducunt muneribus, & militari stola, & bove & patera donatum.

6 *Eam vero togam.*] Ut propria Romanorum toga, qui & ex hoc, gens toga

induebant Romani, sapius rasam, nonnunquam pexam & villosam: namque erat Romana gravitate digna, quam propriam habuere, sicut Græci pallium. Ideo qui Romani cives esse defierant, aut civitatis jura amiserant, quique relegati, quibusque aqua & igni interdictum foret, togam induere non poterant: hi enim toga dimissa, pallium sumebant, quod Græcum fuisse satis constat. Togam vero rasam Phrygianam primum Augusti temporibus usurpata^{Pal-} tam^{lium} Plinius asseverat: supra quam multi lacernas induxere, sæpe ludis festis in theatro, quæ amphitheatrales dictæ, & militares erant: alia coccineæ, Bæoticæ^{Toga rafa. Lacerna. Toga amphitheatrales. Coccinea. Bæotica.}

vero

gata dicta est: ita & Græcis pallium. Quod ostendit Quintilianus lib. 11. cap. 3. quod de Pronunciatione est, cujus hæc verba sunt, *Veteres ad calceos usque togam demittebant, ut Græci pallium.* & Suetonius in Augusto, cap. 98. *Sed & ceteros continuos dies inter varia munuscula, togas insuper ac pallia distribuunt: lege propostita, ut Romani Græco, Græci Romano habitu & sermone uterentur.* Hæc ille. Comœdiæ autem palliatæ dicebantur, quæ secundum ritus Græcorum Palliatorum fiebant, ut tradunt Donatus in præfatione Terentii & Diomedes Grammaticus. *

COLERUS.

* Tertullianus ad Carthaginienses: *Vobis vero post injuriæ beneficium, ut senium non fastidium exemptis, post Græchi obscena omina, & Lepidi violenta ludibria, post trinas Pompeji aras & longas Casaris moras: ubi mœnia Statilius Taurus imposuit, solemnina Saturninus Sentius enarravit, cum concordia Juba toga oblata est.*

TIRAQUELLUS.

1 Quibusque aqua & igni interdictum fuit. Jure togæ (ut inquit Plin. lib. epistolar. 5. ep. 11. omnium 77. incip. Audistine.) carent, quibus aqua & igni interdictum fuit.

2 Plinius asseverat. Libro scil. 8. cap. 48. Togas raras Phrygianasque Divi Augusti novissimis temporibus cœpisse, scribit Fenestella.

3 Supra quam multi lacernas induxere.] Martialis lib. 14. epig. 137.

Amphitheatrales nos commendamur ad usus

Cum tegit argentes nostra lacerna togas.

Et Juvenalis sat. 9.

— Pingues aliquando lacernas

Munimenta togæ, duri crassique laboris. Et Suetonius in Augusto, cap. 40. in fin. *Negotium Edilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro, circove, nisi positis lacernis, togatum consistere.**

COLERUS.

* Nam lacernas, positis togis frigoris causa sumebant. Plinius lib. 18. cap. 25. ubi & de Vergiliarum fidere.

TIRAQUELLUS.

4 Et militares.] Propertius lib. 4. eleg. 3.

Omnibus, heu, portis pendent mea noxia vota,

Texitur hæc castris quarta lacerna tuis.

Et Ovidius libro secundo Fastorum, loquens de Lucretia, quæ lacernam texebat marito suo, qui in castris erat, *Lumen ad exiguum famula data pensa trahebant,*

Inter quas tenui sic ait illa sono:

Mittenda est domino (nunc nunc properate puella)

Quamprimum nostra facta lacerna manu.

5 Alia coccineæ.] Est Martialis apopho-

Mæce-
p. is.

vero albæ. ¹ Quam togam plerique laxiorem, nonnulli breviorē usurparunt. ² Legimus Catonem seniore[m] præcurta toga & candida usum, & nunquam centum drachmis majore sumptu: ³ Cæsarem laticlavo fimbriato, laxiore cinctura: ⁴ Augustum quaternis tunicis, ⁵ togisque nec restrictis, nec fufis, ⁶ cum thorace laneo femoralibusque & tibialibus incessisse. ⁷ Mæcenatem molliori veste dis-

cin-

apophoretum lacernarum coccinearum lib. 14. cap. 131.

Si Veneto Prasinoque faves qui coccina sumis?

Nec fias ista transfuga sorte, vide.

6 *Exotica vero albæ.*] *Betica* legendum est ex eodem Martiale, cuius item est aliud apophoretum hoc titulo *lacerna Betica*, num. ejusdem lib. 133.

Non est lana mihi mendax, nec mator ahenis:

Sic placeant Tyria, me mea tinxit ovis.

Quo significatur eas esse albas & nullo colore mutatas. Nam & his lacernis albis utebantur in spectaculis, teste eodem Martiale lib. 4. epig. 2.

Spectabat modo solus inter omnes

Nigris minus Oratius lacernis:

Cum plebs & minor ordo, maximusq;

Sancto cum duce candidus sederet.

Toto nix cecidit repente cælo,

*Albis spectat Oratius lacernis. **

COLERUS.

* De *Betica* lana Tertullianus lib. de Pallio, ubi & *Milesia* & *Selgica*, quæ propter molliorem commendantur, nec non *Tarentina* & *Alatina* lanæ mentionem facit.

TIRAQUELLUS.

1 *Quam togam.*] Dicitur est supra in verbo, *Eam vero togam.*

2 *Legimus Catonem Seniore[m].*] Plurarchus in vita illius, *Nunquam enim,* inquit, *veste majore centum drachmarum sumptum usum se refert.* Unde & est illud Horatii epistol. lib. 1. ep. 20. ad Mæcenatem 3.

Quid? si quis vultu torvo serus & pede nudo,

Exiguæque togæ summi textore Catonem:

Virtutemque representet moresque Catonis?

3 *Cæsarem laticlavo.*] Suetonius in Julio Cæsare, cap. 45. sic scribit, *Etiā cultu notabilem ferunt: usum enim lato clavo ad manus fimbriato, nec unquam aliter, quam super eum cingeretur: & quidem fluxiore cinctura: unde emanasse Sylle dictum constat, optimates sæpius admonentis, Ut male præcinctum puerum caverent.* de laticlavo, vide Budæum in Pandeet. in l. ult. de Senat.

4 *Augustum quaternis tunicis.*] Suetonius in vita illius, cap. 82. in princ. *Hyeme quaternis, inquit, cum pingui toga tunicis, & subucula & thorace laneo & feminalibus & tibialibus muniebatur.*

5 *Togisque, nec restrictis, nec fufis.*] Sant verba Suet. in Augusto, cap. 73.

6 *Cum thorace laneo.*] Id quod diximus & mox sequitur, de femoralibus & tibialibus est Suetonii d. c. 82.

7 *Mæcenatem.*] Is Mæcenas aliqui vir multis virtutibus, maxime vero liberalitate in doctos adornatus, molli tamen & delicatus fuit, & sermone & cæteris rebus, ut videre licet ex Seneca libro epistol. ad Lucilium 20. omnium 114. Suetonio in Augusto, c. 86. Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 4. Ex quo & illud Juvenalis satyra 12. post princ.

—— *Vestem*

Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam,

Atque alias, quarum generosi graminis usum,

Insecis natura pecus. —

1 *Quare*

cinctum, ¹ quare Malacinus dictus : ² Marcum Antom- Mala-
cinus
appel-
latus.
nium, tunica ad coxam cincta, & villosa chlamyde : ³ &
Sextum Pompejum magni filium, post navalem vi-
ctoriam, caruleam semper desumpsisse : ⁴ Horten-
sium, cultiore habitu & elaborato : ⁵ Neroneinque
nullam vestem bis induisse, sapiusque in ornatu tragico
cum cothurnis prodiisse : ⁶ & Caligulam cum deorum in-
signiis, (ita enim loquitur) aurea barba & fulmine, aut
cum fuscina & caduceo, plerumque Veneris habitu, aut
geminatum, manuleatum & cycladatum, semperque
triumphalia ornamenta gestasse : Vespasianumque, veste
& ha-

¹ *Quare Malacinus dictus.* Id sum-
ptum est, ni admodum fallor, ex Ho-
ratio lib. Sermôn. 1. sat. 2. intelligen-
te de Mœcenate, ut nonnulli asserunt:
alii suspicantur, ut tradunt interpretes
ibi,

Malchinus tunicis demissis ambulat.

Sic enim legunt, illi ipsi interpretes:
atque ita dici molles, delicatos, disso-
lutos, dicunt. Alii ibi dicunt *Malaci-
nus*, sive *Malacus*, quæ item dictio
mollem significat, & Græcis & Latinis.
Nam & Aristodemus, Aristocratis
filius, Cumarum tyrannus, Mala-
cus cognominatus est, quod mollis es-
set, minimeque iracundo ingenio, ut
scribit Dionysius Halicarnassæus l. 7.
post princ. Nonnulli legunt *Malchi-
num* Mœcenatem ab Horatio ficto no-
mine esse appellatum, vel $\lambda\pi\theta$ & $\mu\alpha\lambda\lambda\alpha$ -
sus, quæ est pix cum cera mixta: vel
 $\lambda\pi\theta$ & $\mu\alpha\lambda\lambda\alpha\chi\alpha\iota\varsigma$, quod molle significat.
Verum difficile creditur est Horatium
usque eo vel improbum, vel impuden-
tem, vel maledicendi cupidum fuisse,
ut ne Mœcenati quidem, optime de se
merito & gratiosissimo apud Augu-
stum viro pepercit. Verisimilius ita-
que est alium quempiam suæ ætatis,
conficto nomine, ab eo designari, qui
nimis longis & demissis tunicis utere-
tur. *

COLERUS.

* De eodem Mœcenate sic loqui-

tur Seneca 10. epist. 105. *Hoc tibi oc-
curret, hunc esse qui solutis tunicis semper
in urbe incessest.* idem 20. epist. 115.
*Mœcenatem hunc esse sciat, qui in Tribu-
natu, in rostris, in omni publico actu sic
apparuerit, ut pallio velaretur caput ex-
clusis utrinque auribus, non aliter quam
in mîno divites fugitivi solent.*

TIRAQUELLUS.

² *M. Antonium.* Plutarch. in vi-
ta illius, sic scribit, *Semper enim cum in
oculis plurimum erat futurus, tunica ad co-
xam cingebatur, per magnum suspendebat
gladium, chlamydem insuper asperam
circumdabat.* Sed & adde veste qua-
drangula & calceamento Attico, ex
Appiano lib. 5. bellorum Civil.

³ *Et Sex. Pompejum Magni filium.* Ap-
pianus bellor. Civil. lib. 5. *Ferunt,*
ait, *ob hæc gloriabundum, solitam ab Im-
peratoribus deferri chlamydem, Neptuni
in morem ex purpureo in caruleum mu-
tasse colorem.*

⁴ *Hortensium.* Gellius lib. 1. c. 5.
Macrobius lib. Saturn. cap. 13.

⁵ *Nerone.* Suetonius in vita il-
lius, cap. 30. *Hoc idem Heliogabalum
fecisse scribit Lampridius in vita il-
lius. Nam calceamentum nunquam
iteravit: annulos etiam negatur ite-
rasse.*

⁶ *Et Caligulam.* Hæc usque ad ver-
sic. *Vespasianumque*, sunt Suetonii in
Caligula cap. 52.

& habitu neglecto, & vix à gregario milite differente: ¹ sicut de Alexandro Macedone proditum est, cultu habituque paulum à privato abhorrente fuisse: ² & Hierone Syracusano, qui regi vix decoro habitu incessit. ³ Sic divus Severus vilis amiculo & exigua veste adopertus, & à plebe vulgari nihil excellens. ⁴ Et Tacitus simili cultu cum æqualibus, nam in toga, qua privatus utebatur, in imperio sæpe visus fuit. ⁵ Contra Heliogabalus nimis sumptuosa & magni census. Is enim primus ⁶ holosericam vestem induit.

Holoserica vestis.

¹ *Sicut de Alexandro Macedone.] Plutarchus in Alexandro.*

² *Et Hierone Syracusano.] Livius 3. Decad. lib. 4. Nam qui, inquit, per tot annos Hieronem, filiumque ejus Gelonem, nec vestis habitu, nec alio ullo insigni differentes à cæteris civibus vidissent, conspexere purpuram ac diadema, ac satellites armatos, quadrigisque etiam alborum equorum interdum ex regia procedentem, more Dionysii tyranni.*

³ *Sic Divus Severus.] Ælius Lampridius in vita illius, Gemmas de calcamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus: veste, ut & pingitur, alba usus est, nec aurata, penulis, togisque communibus. Herodianus de Severo lib. 2. loquens, Ipse, inquit, inter primos laborans, vilique tabernaculo utens, cibum potumque eundem, quem etiam cæteri milites, capiebat. Nihil unquam Imperatoris luxuriam, nihil deliciarum ostentans, sic ut acceptior indies militibus fieret.*

⁴ *Et Tacitus.] Flavius Vopiscus in vita Taciti Imperat. Togis, inquit, & tunicis iisdem est usus quibus privatus. Holosericam vestem viris omnibus interdixit. Et adde quod Annibal sæpe militari sagulo operiebatur, & vestitu nihil à cæteris excellenti, teste Livio 3. Decad. lib. 1. Agefilans Lacedæmoniorum Rex, auctore Plutarcho, linea vilique veste utebatur. Et Viriatus ille Hispanorum Dux, tantæ virtutis continentiaque fuit, ut cum Consulares*

exercitus frequenter vicerit, tantis rebus gestis, non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit: sed in eo habitu, quo primum bellare coepit, perseveraverit, ut quivis gregarius miles ipso Imperatore etiam opulentior videretur, ut tradit Justin. lib. 44.

⁵ *Contra Heliogabalus.] Ælius Lampridius in illius vita, sic scribit, Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, cum jam subserica in usum essent. Linteamen lotum nunquam attingit, mendicos dicens qui linteis lotis uterentur.*

COLERUS.

⁶ *Holosericam vestem induit.] Holosericas hujusmodi vestes privatis fucare aut distrahere vetant Imperatores. l. 1. Cod. quæ res venire non possunt: ubi de serico plenius dixi: sed nec ulli privatorum licuit, holosericam vestem sub qualibet editione largiri. l. 1. Cod. Theodosiano de expens. ludorum. De serico adde l. 37. §. 1. ff. de evictio. l. 16. §. 7. ff. de publicanis. Porro Serici qualitatem sic ostendit Seneca 7. de benefic. 9. Video sericas vestes (sc. vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est, quo defendi corpus aut denique pudor possit: quibus sumptis mulier, parum liquido nudam se esse jurabit) hæ ingenti summa ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, ut matrona nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quam in publico ostendant.*

Induit. ¹ Gallienus quoque cum chlamyde purpurea gem-
matis fibulis, sæpius tunica aurata prodiit. ² Fertur tamen
Octavius Cæsar liberis Senatorum, in quibus esset virtu-
tis specimen, quo frequentius Senatui affluerent, sum-
pta virili toga laticlavum protinus dedisse. ³ Togam vero
prætextam, ædiles, quæstores, & qui magistratus & ho-
nores gerunt, veluti honoris ornamentum insigne induere
soliti sunt, quæ ex purpura fuisse traditur, ⁴ nonnunquam
bis tincta, quod acrius coloratur, dibapha dicta, quam
Lentulus Spinter in ædilitate primus induisse fertur, cujus
valor denariis mille in libras taxabatur. ⁵ Sed quod discrimi-
minis inter patricios & plebejos purpura faciebat, ut di-
stinctum utrumque ordinem notaret: ⁶ hoc nimirum inter

Præ-
texta
qui in-
due-
bantur
Diba-
pha.

TIRAQUELLUS.

¹ Gallienus quoque.] Trebellius Pollio in Gallienis, Decennia ludos, & pompam exquisito genere voluptatum, describens, ait, Ipse Gallienus medius cum picta toga & tunica palmata inter patres, omnibus sacerdotibus prætextatis Capitolium petiit.

² Fertur tamen Octavius Cæsar.] Suetonius in Augusto cap. 38. Liberis Senatorum quo celerius reipubl. affluerent, protinus virilem togam, latum clavum inducere, & curie inire esse permisit.

³ Togam vero prætextam.] Cicero in Oratione, quam habuit post reditum suum ad Senatum, ille, inquit, unguentis oblitus cum toga prætexta, quam omnes Prætores & Edilesque tum abjicerant, irrisit squalorem vestium & luctum gratissima civitatis. Et Livius 4. Dec. lib. 4. in Oratione Valerii Trib. plebis. Et de Ædilibus item Cicero in Oratione in Vatinius, Te, inquit, Ædilitiam prætextam togam, quam frustra consecris vendidisse. Et in 7. in Verrem actione, post enumerata ea, quæ sibi incumbere in munere Ædilitio, Ob earum, inquit, rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorum in Senatu sententia dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, jus, imaginis ad memoriam prodendam.

⁴ Nonnunquam bis tincta.] Id usque ad versic. Sed quod discriminis, est Plinii Nat. hist. lib. 9. cap. 39.

⁵ Sed quod discriminis.] De quo supra.

⁶ Hoc nimirum inter patricios.] Latum clavum fuisse nobiliorum satis constat ex Horatio sermonum lib. 1. sat. 6.

— Et latum demisit pectore clavum.
Id est, tunicam latis clavis ornata.
Erant autem hi clavi ornamenta quædam purpurea clavorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse asuta: à quibus latus clavus dictus: id est, tunica lati clavi, quod erat insigne majorum magistratum, ut Ædilium majorum, Prætorum, Consulum, denique Senatorum. Plinius lib. 33. c. 1. Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, ut semel coeperunt esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantum. Sueton. in Vespasiano cap. 2. Sumpta toga virili, latum clavum, quanquam fratre adempto, diu aversatus est: nec, ut tandem appeteret, compelli, nisi à matre, potuit. Idem Suetonius in Tiberio, cap. 35. Senatori latum clavum ademit. Idem in C. Claudio, cap. 24. Latum clavum, quamvis initio affirmasset non lecturum se Senatorem, nisi civis Rom. ad nepotem, etiam libertini filio tribuit: sed

sub

*Distin-
ctio ve-
stitus
inter
patricios &
Sena-
tores.*

patricios & senatores laticlavus & tunica latiore purpura efficiebat. Is enim laticlavus & latior tunica, insignia ordinis Senatorii fuere, quæ ordinem senatorium à patricio discernebant, quibus amplissimus ordo notabatur: cum reliquis patriciis, qui ad Senatum admissi non erant, illis uti non liceret. ¹ Quamvis post aliquot ætates, etiam equestri ordini laticlavum distinctum à senatorio tributum inveniamus, ² cujus usus postea à Cæsaribus pro insigni decoro impetrari consuevit. ³ In eo enim aureus clavus affigebatur, quem, quia frequens & promiscuus erat, ⁴ Tacitus Cæsar interdixit, auroque clavatis vestibus uti

pro-

sub conditione, si prius ab equire Rom. adoptatus esset. Et Mart. lib. epigram. 5. epig. 17. in Gelliam,

Dum te posse negas, nisi lato, Gellia, clavo

Nubere: nupsisti, Gellia, cistifero.

Livius 3. Decadis lib. 7. inter munera, quæ Scipio Masanissa filio dedit, tunicam lato clavo fuisse scribit, *Tum puer, inquit, annulum aureum, tunicam lato clavo cum Hispano sagulo, & aurea fibula, equumque donat.* Sueton. in Augusto cap. 94. inter alia præfagia felicitatis Augusti, ponit, quod sumenti togam virilem, tunica lati clavi refuta ex utraque parte ad pedes decidit: fuisseque qui interpretarentur, non aliud significare, quam ut is ordo, cujus insigne id esset, quandoque ei subiceretur. Valerius Maximus libro 5. cap. 1. *Tunica laticlavica donatum ad Masanissam remisit.* Ovidius libro 4. Tristium eleg. 9. significans se latum clavum, id est, Senatoriam dignitatem non esse assecutum,

Cejinus & teneræ primos ætatis honores,

Deque viris quondam pars tribus una fui.

Curia restabat, clavi mensura coacta est.

*Majus erat nostris viribus illud opus.**

COLERUS.

* Distinguit tunicam lati clavi senatorum ab equire, ut annuli equestrem

ordinem à plebe. Plinius libro 33. c. 2. Contrarius *Augusticlavus*, de quo Tacitus. Et hinc *Tribunus augusticlavus* apud Sueton. Othone, cap. 10.

TIRAQUELLUS.

1 *Quamvis post aliquot ætates.* Vide Lampridium in Alexandro Severo.

2 *Cujus usus postea à Cæsaribus.* Nam & id Plinius Sextio cuiusdam à Trajano Cæsare impetravit, ut ipse retulit lib. epistolar. 2. epist. 9. omnium 33. ad Apollinatem, sic enim scribit, *Ego Sexto latum clavum à Cæsare nostro, ego quaesturam impetravi: meo suffragio pervenit ad jus tribunatus petendi, quem nisi obtinet in Senatu, vereor ut decepisse Cæsarem videar.*

3 *In eo enim aureus clavus affigebatur.* Festus Pompejus lib. 14. in verbo, *Picta*, scribit tunicam palmatam à latitudine clavorum esse dictam, *Quæ nunc*, inquit ille, *à genere pictura appellatur.* Quibus verbis satis indicat clavos illos in tunicis acu fuisse depictos. Varro lib. 8. de lingua Latina. Nam si quis tunicam ita consuit, ut altera plagula sit angusta clavis: altera latis, utraque pars in suo genere caret analogia.

4 *Tacitus Cæsar.* Flavius Vopiscus in vita illius: Auroclavatis vestibus idem interdixit. Nam & ipse auctor Aureliano fuisse perhibetur, ut aurum à vestibus & cameris & pellibus submoveret.

æ Erat

prohibuit. ¹ Erat præterea toga prætexta, consularis & ^{Toga prætexta, consularis, & prætoria.} prætoria, quam hi, qui consulatum præturamve gerebant, ferre solitaverunt. ² Quam etiam in coloniis & municipiis, cuicunque magistratui deferre jus erat. Ipsa enim & latius clavi inter antiquissima censentur urbis ornamenta: ³ quippe à Tullo Hostilio, ⁴ nonnulli à Balearibus inventas primum autumant, quæ in omne ævum postea mansere, sicut vestem papaveratam antiquissimam habere originem ^{vestis papaverata.} volunt. ⁵ Etiam tunica palmata, & palmata toga triumphalis, ⁶ & toga picta, quas consules, & hi qui devictis ^{palmata hosti-vestis.}

¹ Erat præterea toga prætexta, consularis.] Jam dictum est ex Plutarchi. in Pompejo.

² Quam etiam in coloniis & municipiis.] Livius 4. Decad. lib. 4. in Orat. Valerii Tribuni plebis, Purpurea, inquit, viri utemur, prætextati in magistratibus, in sacerdotiis: liberi nostri prætextis purpura togis utentur: Magistratibus in coloniis municipiisque, hic Romæ infimogenere magistris virorum, togæ prætextæ habendæ jus permittimus.

³ Quippe à Tullo Hostilio.] Plinius lib. 9. cap. 39. Nam toga prætexta & latiore clavo Tull. Hostilium è regibus primum usum, Hetruscis devictis, satis constat. Livius 1. Decad. lib. 1. scribit, Togam prætextam apud Romanos ab Hetruscis sumptam fuisse.

⁴ Nonnulli à Balearibus.] Strabo lib. 3. Balearium ritus & mores describens, Hi, inquit, primi mortales latitærum induisse feruntur.

⁵ Etiam tunica palmata.] Livius 1. Decad. lib. 10. de insignibus triumphalibus loquens, Quod cum ita se habeat, cui decorum hominum nec indignum videri potest, inquit, eis viris, quos vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaque honoraveritis, quorum domos spoliis hostium affixis insignes inter alias feceritis, pontificalia atque auguralia insignia adjicere? & 3. Decad. l. 10. Masanissam primum Regem appellatum, eximisque ornatum laudibus, aurea co-

rona, aurea patera, sella curuli & scipione eburneo, toga picta & palmata tunica donat. Suctonius in Claudio cap. 17. in fin. Secuti triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed ceteri pedibus, & in prætexta. Crassus Frugi equo phalerato & in veste palmata, quod eum honorem iteraverat. Apulejus Apolog. 1. Ubi triumphantium, inquit, quadrigas albas & togam palmatam. Capitolinus in Gordianis, Palmatam tunicam & togam pictam primum Romanorum privatus suum propriam habuit, cum ante Imperatores etiam de Capitolio, vel Palatio acciperent. Servius enarrans eum locum Virgil. lib. 11. Aeneidos,

Munera portantes eborisque aurique talenta,

Et sellam regni, trabecamque, insignia nostri.

sic scribit. Rom. enim Imperatorum insigne fuit sella curulis. Sicut etiam palmata toga dicitur, quam merebantur ii, qui de hostibus palmam reportassent. Et rursus eclog. 10. in eum locum,

Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Triumphantes, ait, qui omnia habent Jovis insignia, sceptrum & palmatam togam, qua utebantur illi, qui palmam merebantur.

⁶ Et toga picta.] Livius, ubi supra. Festus Pompejus ubi nuper citavimus, eandem dicit togam pictam & purpuream. Plinius lib. 8. cap. 48. scribit

hostibus triumpharunt, veluti augustas, atque illustri & excelso honori debitas, accipiunt: præcipui cultus ornatusque fuere: in quibus decus totius imperii, ingentisque virtutis specimen noscebatur. ¹ Etenim palmata vestis in pace consulis: victoria vero parta, triumphantis indumentum erat: quæ quidem purpureæ, ² auro intextæ erant: ³ & nisi triumphalibus viris, ⁴ atque ex Capitolio & Palatio haud aliter dari essent Jovis solitæ, eo quod tunicæ perquam similes, ⁵ tametsi scutulatam, Phrygiatam, surculatam quoque, undulatam atque clavatam, inter triumphales aliqui annotarint. ⁶ Quam scutulatam Galli primum intexerunt, sicut Phrygiatam Phryges. ⁷ Fertur tamen Gordianus tunicam & togam pictam primus ex Cæsaribus, dum privatus ageret, propriam induisse: neque ex Abolla. Capitolio (⁸ ut moris erat) publicam desumpsisse. ⁹ Abolla

*vestes
trium-
phales.*

autem

pictas vestes jam apud Homerum fuisse, unde triumphales natæ.

¹ Etenim palmata vestis.] Auson. in Panegyrico, *Palmata*, inquit, *vestis*, ut in pace Consulis est, sic in victoria triumphantis. *

COLERUS.

* Palmata tunica erat tantum triumphalis. Picta vero toga & purpurea eadem, *ὁλοπόρου*.

TIRAQUELLUS.

² Auro erant intextæ.] Plutarch. in Paulo Æmylio, *Ipsi* quebatur *ornatissimo curru invehctus*, purpuram auro intextam indutus.

³ Et nisi triumphalibus.] Quod satis constat ex superioribus.

⁴ Atque ex Capitolio.] Vide omnino quæ dicam lib. 6. cap. 6. in fine. & diximus ibi, *Etiā tunica palmata*, ex Capitolino in Gordianis.

⁵ Tametsi.] Plinius lib. 8. cap. 48.

⁶ Quam scutulatam Galli.] Plinius in eodem cap. 48. Ex quo discas hic non *Phrygiatam*, sed *Phrygianam* esse legendum, nec *scutulatam*, sed *surculatam*. Scutularæ vestes appellantur, quod orbibus quibusdam, quasi scutulis depictæ sint. Juvenalis sat. 2.

Cerulea indutus scutulata, aut galbana rasa.

⁷ Fertur Gordianus.] Vide in verbo, *Etiā palmata tunica*, ex Julio Capitolino in Gordianis.

⁸ Ut moris erat.] Infra lib. 6. c. 6. ad fin. Lampridius de Alexandro, *Prætextam & togam pictam nunquam*, nisi Consul, accepit: & eam quidem, quam de Jovis templo sumptam alii quoque accipiebant Prætores aut Consules.

⁹ Abolla autem.] Suetonius in Caligula, cap. 35. ubi de Ptolemæo, cui vestis pretiosa, causam mortis præstitit, apud Caligulam. Ptolemæum, inquit, & accersitum è regno, & exceptum honorifice non alia de causa percussit, quam quod edente se munus ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animadvertit. Servius in lib. 5. Æneid in eum locum,

— Duplicem ex humeris rejecit amictum.

Id est, inquit, abollam, quæ duplex est, sicut chlamys. Martialis l. 8. epigr. 48.

Nescit cui dederit Tyriam Crispinus abollam,

Dum mutat cultus induiturque togam.

autem externorum regum fertur, ¹ sicut Romanorum trabea: magni tamen splendoris, qua rarerent Romanos usos invenimus. Nam soli reges ² aut consules trabeati incesse, ³ tametsi militarem ⁴ nonnulli senatorium amictum abollam fuisse dicant. ⁵ Quam plerique phi-
Trabea.
Philosophorum vestis.

¹ Sicut Romanorum trabea.] Scilicet Regum ex Plinio d. lib. 8. cap. 48. Trabeis usos accipio Reges. Et 9. lib. cap. 39. Purpuræ usum Romæ semper fuisse video: sed Romulo in trabea. Nam & hinc Romulus trabeatus dicitur. Ovid. lib. Fast. 1.

*Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
Cum rudibus populis annua jura daret.*

Virgil. Æneidos 7.

*Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis.* —

Ubi Servius, ex Suetonii auctoritate, lib. de Vestium generibus, Trabearum tria genera ponit, Unum diis consecratum, quod est tantum è purpura: Aliud Regum, quod est purpureum: habet tamen album mixtum purpuræ: fuitque (teste Virgilio lib. 11. loco, quem ibi, *Etiā tunica palmata*, citavimus) Romanor. Regum insigne. Tertium augurale, quod est è purpura & cocco. Ex hocque est illud Juvenalis sat. 8. ad fin. loquentis de Servio Tulio Romanorum Rege 6.

*Ancilla natus trabeam & diadema
Quirini,*

*Et Fasces meruit Regum ultimus ille
honorum.*

Cujusmodi autem ea fuerit, declarat Dionysius Halicarnassæus lib. 2. circumdistinctam fuisse purpura, sub tegmine puniceo, vestemque fuisse gentilem Romanis honorificam.

² Aut consules.] Dionysius Halicarnassæus libro 5. Ammianus Marcellinus libro 26. *Agentes igitur in memoratis urbibus Principes, sumpserunt primitus trabeas consulares, omnisque annus dispendiis gravibus rem Romanam afflixit,* & Ausonius in Protreptico ad

neptem de studio puerili,

Ut trabeam, pictamque togam, mea præmia, Consul

Induerer, fastisque meis prælatus haberer.

Sed & adde quoque Dnces ex Dionysio Halicarnassæo d. lib. 5. Augures, ut dictum fuit in præced. & diceretur postea, & Equites Rom. Idibus Julii, ex Valerio Maximo lib. 2. cap. 1. ubi de ordine equestri, his verbis, *Trabatos vero Equites Idibus Julii Q. Fabius transsebi instituit.* Utebantur etiam trabea in funebri pompa, si Cornelio Tacito credimus, qui lib. 3. in princ. in Germanici funere, sic ait, *Igitur Tribunorum Centurionumque humeris cineres portabantur, præcedebant incompta signa, versi fasces. atque ubi colonias transgredierentur, atrata plebs, trabeati Equites, pro opibus loci vestem, odores, aliaque funerum solennia cremabant.*

³ Tametsi militarem.] Norius Marcellus ubi de generibus vestimentorum, auctoritate Varronis in Cosmophthorine.

⁴ Nonnulli Senatorium.] Ex quo Juven. sat. 4.

— *Rapta properabat abolla*

Pegasus attonite positus modo villicus urbi.

Is Pegasus fuit Jurisconsultus celeberrimus, qui à Vespasiano urbi præfectus fuit, ut illic dicit Juvenalis & scribitur in l. 2. §. 2. ff. de orig. jur.

⁵ Quam plerique Philosophi.] Martialis lib. 4. epig. 56. loquens de Cosmo Cynico Philosopho,

Cerca quem nudi tegit uxor abolla grabati,

Cui dat latratos obviaturba cibos.

Et Juvenalis satyra tertia de Stoico quodam

*Trabea
triplici-
cis ge-
neris.*

philosophi desumpserunt, ¹ licet Græcos milites & ² philosophos palliatos, ³ nonnunquam chlamydatos legamus. ⁴ Primus enim Romulus trabea usus fuit, ⁵ quæ triplicis generis erat: namque unum diis consecratum, sola purpura interiebatur: aliud regium ex purpura, immixto albo, quam Reges Consulcsve induebant: tertia auguralis fuit, quæ ex purpura fiebat & cocco: quo genere augures uti assuebant, dum auguria captant. Sæpius tamen sub tegmine puniceo, alterno textu purpura distinguebatur: neque sum ignarus, ⁶ Maurorum Numidarumque Regum amictum

quodam Philosopho,

— *Atque audis facinus majoris abolla,
Stoicus occidit Baream, delator amicum,*

Discipulumque senex. —

Ubi Britannicus interpres, Ergo, inquit, majoris abollæ, id est, non militaris, sed philosophicæ: & ideo majoris & gravioris auctoritatis.

¹ *Licet Græcos milites.*] Jam dictum est supra pallium proprium esse Græcorum.

² *Philosophos palliatos.*] Herodes Atticus apud Gellium lib. 9. cap. 2. *Videō, ait, barbam & pallium, Philosophum non video.*

COLERUS.

* Philosophi hoc habitu fuere, palliati, criniti, barba prope ad pubem usque porrecta. Gellius illo loco. Hinc Seneca epist. 115. *Asperum, incultum & intorsum caput, & negligentior barba, & indictum argento odium, & cubile humi positum.* Sed cur indictum argento odium? Hoc primum profiteri eos oportebat, in cenam operam spernere. l. 1. §. 4. ff. de extr. cognitionibus: & proinde alio loco scribitur raros esse qui philosophentur. l. 6. §. 7. ff. de excus. tutorum.

TIRAQUELLUS.

³ *Nonnunquam chlamydatos.*] Chlamys est proprie vestis militum, quæ & paludamentum vocatur apud Nonium Marcellum de generibus vestimentorum, & probat illud Plauti in Milite

glorioso actus 5. scen. 1.

Magis sapiens, de tunica, chlamyde, & mucrone, qui speres.

Et Virgilii lib. 8. *Æneidos,*

— *Ipse ægmine Pallas*

In medio, chlamyde & pictis conspectus in armis.

Ideo si hæc verba Alexandri ad milites referas, bene est: si ad Philosophos, ut verum fatear, nescio ubi ita Philosophi dicti sint. Eutropius autem de Gestis Romanorum libro nono, capite ultimo, tradit quod ante Domitianum imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat, reliquaque communia, quod etiam scribit Eusebius in Chronicis.

⁴ *Primus enim Romulus.*] Plinius libro nono, cap. 39. Hincque *trabeatus* dictus est Ovidio libro primo Fastorum, ut supra diximus. Dionysius Halicarnassæus libro secundo loquens de Romuli primo triumpho, sic scribit, *ipse pompam extremis claudcbat indutus purpuram, & coronatus laurea, quadrigisque intractus, quo augustiorem se faceret.*

⁵ *Quæ triplicis generis erat.*] Hæc usque ad versic. *Sæpius tamen.* sunt Suetonii in libro de genere Vestium, & ex eo Servii, ut diximus supra in verbo, *Sicut Romanorum trabea.*

⁶ *Maurorum, Numidarumque regum.*] Quod probat exemplo seq. *Jubæ, qui rex fuit Maurorum ac Numidarum.*

etum esse purpureum sagum. ¹ Quare Juba rex sagulo usus ^{Sagum.}
 purpureo dicitur. ² Assyriorum tunica partim purpurea ^{Assy-}
 fuit, ³ partim alba. ⁴ Medis autem, ⁵ Persis, & Armenis ^{Medi.}
 regibus ac Lydis, amictus purpureus quadrangulari figura, ^{Persie.}
⁶ & Cidaris, ⁷ quamvis Persici reges triplici anaxyride & ^{Arme-}
 cultu duodecim millium talentorum quandoque usi sint. ^{Lydi.}
⁸ Phœnicibus vero, ⁹ Syris, & ¹⁰ Cilicibus regibus ^{Phœ-}
 chlamys cum crepidibus: ¹¹ Romanis quoque læna, ^{nices.}
 quæ ^{Syri.} ^{Cilices.} ^{Roma-}
 ni.

1 Quare Juba Rex.] A. Hirtius in Comment. de bello Africo.

2 Assyriorum tunica partim purpurea fuit.] Herodotus lib. 1. Assyriorum amictum describens, *Duabus tunicis, inquit, amiciuntur: una linea usque ad pedes demissa, altera super hanc læna: postremo candida & brevi penula circumdantur.*

3 Partim alba.] Strabo l. 16. Assyriorum mores describens, *Vestes, inquit, gerunt interiorem tunicam ex lino talarem, exteriorem ex lana, amictum album.*

4 Medis.] Xenophon Pædiæ Cyti lib. 1. Medorum (ait) tunicæ sunt purpureæ & amictus candidi.

5 Persis.] Strabo lib. 15. ad finem, de Persarum habitu sic scribit, *Persæ amictum æstate purpureum vel varium, hyeme autem varium, tiaras Magorum insulis similes.* Q. Curtius l. 3. Cultum Regis luxuria notans, Purpureæ tunicæ medium album intextum fuisse, scribit.

6 Et Cidaris.] Q. Curtius lib. 3. *Cidarim, inquit, Persæ capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat.* In Levitico cap. 8. Moyses, cum ante fores Tabernaculi lavisset Aaron & filios ejus, vestivit pontificem subucula linea, accingens eum baltheo, & induens eum tunica hyacinthina, & desuper humerale imposuit, Cidari quoque textit caput. A quibusdam Cidaris tiara creditur, alii coronam, alii strophium sacerdotale esse contendunt. *

COLERUS.

* De Cidari supra lib. 2.

TIRAQUELLUS.

7 Quamvis Persici Reges.] Strabo libro 15. paulo ante fin. de Persarum Principum cultu loquens, *Principes, inquit, anaxyridem triplicem habent, & tunicam manicatam, duplam, genu tenui, cujus suffultura candida est, exterior vero pars colore infecta.* Q. Curtius d. l. 3. Persarum Regis cultum describens, *Pallam, inquit, auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruebant, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina.*

8 Phœnicibus vero.] Herodorus l. 7. Phœnicum & Syrorum, qui Palæstinam incolunt ornatum hunc in modum describit, *Circa capita galeas Græcanicis proximas gerunt, induti thoracibus lineis, cum scutis umbone carentibus, cumque jaculis.*

9 Syris.] Dictum est in præced. de militum, non Regum ornatu.

10 Cilicibus regibus.] Herodot. eodem l. 7. in Catalogo copiarum Xerxis scribit, Cilices laneis indutos vestibus, tulisse circa capita gentiles galeas, pro scutis parmulas è crudo bovis corio. & ibidem scribit, Reges Cypriorum mittis redimitos centum quinquaginta naves armatas duxisse.

11 Romanis quoque læna.] Varro l. 4. linguae Latinae, *Læna, inquit, quod de lana multa: duarum enim togarum instar, ut antiquissimum mulierum Ricinium, sic hoc duplex virorum. Lænam*

Tapro-
bani.
Naba-
thæi.

¹ quæ χλαῖνα dicta, regales cultus ornatuſque fuere.² Taprobanæ rex ſyrmate veſtitur,³ Cyrus ſtola Medicæ,⁴ Nabathæorum reges ſola purpura.⁵ Cleomenes ſæpius brevi tunica amictus apparuit.⁶ Antigonus⁷ & Ariſtippus agreſti, & regi

Feflus Pompejus ſcribit eſſe veſtimenti genus habitus duplicis, eam quidam appellatam exiſtimant Thuſce, quidam Græce, quam Clanam dicunt. Nonius vero libro de Veſtimentorum generibus, putat eſſe Veſtimentum militare, quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur, citans illud Virgil. l. 4. Æn.

— Tyrioque ardebat murice læna

Demiffa ex humeris. —

Ubi Servius dicit, genus eſſe veſtis, & proprie togam duplicem, amictum angulare. Eam vero Virgilius tribuit Ænæ, ut hinc forte acceperit, quod Alexander hic dicit. Cicero de Claris Orat. dicit lænam etiam fuiſſe veſtem ſacerdotalem, qua Flamines uti ſolebant, cum ſacrificia facerent, Qui, inquit, eum Coſ. eſſet, eodemque tempore ſacrificium publicum cum læna faceret, quod erat Flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione & ſeditio nunciata, ut erat læna amictus, ita venit in concionem. Dionyſius lib. 6. loquens de Caſtore & Polluce, ſic ſcribit, Adoleſcentes dicuntur duo, bellicas induiti lænas, in foro Rom. apparuiſſe.

¹ Quæ χλαῖνα dicta.] Eraſmus Chiliad. l. cent. 10. cap. 100. Χλαῖνα, inquit, ſumma veſtis eſt, quæ pro tempore ſumitur ad ventos, pluviam, frigique depellendum, quaſi Latine dicas Pennula: citatque illud Iuvenalis ſatyra 5.

— Et multo ſtillaret pennula nimbo.

Pollux lib. Onomaſticon lib. 7. cap. 13. de Veſtium ſpeciebus duo Chlænarum genera poſſimum fuiſſe tradit: alterum ſimplex, ἀπλοῖς, ὡς ὄμπρος, χλαῖνας τ' ἐνὶ μενίστρῳ ἕλας καὶ ὑπερβέν ἕσταδι. Alterum duplex, διπλῶν ἐνὶ ἀδύῳ, ut apud eundem, contra frigora comparatum. Mos autem erat Gallis lanis villoſis uti. Galli lana quidem aſpera, cæterum oblongis villis, unde

& hiſſuta texunt ſagula, quæ Lænæ vocantur: auctore Strab. lib. 16. ubi Gallorum habitus & arma deſcribit. Hómèrus lib. 2. Iliad. ubi Agamemnonem veſtibus & armis inſtruit, viderur uſurpaſſe pro paludamento, ſeu pallio militari, quod Græci chlamyda vocant.

² Taprobana Rex.] Solinus cap. 66. Cuius, inquit, Rex diſſimili à cæteris. Veſtitur ſyrmate, ut eſt habitus, quo Libærum patrem amictiri videmus.

³ Cyrus ſtola Medicæ.] Xenophon Pædiæ Cyri lib. 8. Itaque elegit ſtolam Medicam, & ipſe ferre, & ut familiares ea uterentur perſuaſit. Hac enim viſa eſt ei occultare, ſi quis defectum aliquem haberet in corpore: præterea ea induſtos, & pulcherrimos, & maximos uſtendere.

⁴ Nabathæorum Reges.] Strabo l. 16. non longe à ſin. Nabathæorum mores deſcribens, tradit Reges purpuratos incedere.

⁵ Cleomenes.] Plutarchus Cleomenis facilitatem atque humanitatem deſcribens, ſic ſcribit: Qui vero Cleomenem adibant, cum tamen Rex dici ſimul & haberi vellet, non purpuram, non laticlaſurum, non tricliniorum, aut ſellarum ingentes apparatus conſpiciebant, non liſtorum, aut janitorum turbam, non ſcribarum multitudinem, qui diu multumque rogati, vix tandem per litterulas reſpondere dignantur: ſed ipſe brevi tunica amictus, ultro ſeſe venientibus offerens aderat, petentibus comiter benigneque reſpondens, ſummaque humanitate, & loqui & audire paratus.

⁶ Antigonus.] Plutarchus in Demetrio.

⁷ Et Ariſtippus.] Id (puto) accepit à Plutarcho in Arato: ſed is, ni fallor, de Arato intelligit, non de Ariſtippo: licet de eo eodem in loco loquatur.

regi vix decoro habitu. ¹ Contra Demetrius non modo diademate, sed veste ex auro & purpura conspicuus erat.

² Sexticula vero non regia, sed imperatoria vestis fuisse traditur. ³ Athenienses autem reges sæpe Creticum induc-

bant: apud quos ex provinciis vestes nomina sumpserunt: præter ⁴ Tarentinidam fuit ⁵ Sardonica, ⁶ Sicula, ⁷ Theraea, ⁸ Phrygia, & ⁹ Cassiaca militibus propria, ¹⁰ ac deutorurga, ¹¹ diphthera, ¹² pastoricia & ¹³ byssacæna, ¹⁴ ac aliæ multiplicis generis. Sed quod discriminis inter viros senato-
rios & consules ac triumphales, purpura & palmata vestis faciebat, ut cæteris præstarent: idem discriminis cultus, vestitusque in mulieribus fuit. Etenim matronæ & spectatæ pudicitie mulieres, ¹⁵ nisi nigro capillo, & longe lateque

Sexticula.

Vestes ex provinciis nominatæ.

Discrimen vestitus in mulieribus.

Matrona.

fusa

¹ *Contra Demetrius.*] Plutarchus in illius vita, Demetrium diadema gestare, vestibusque auro contextis, & purpura uti tradit.

² *Sexticula.*] Unde id accepit, nescio.

³ *Athenienses autem Reges sæpe Creticum.*] De hoc Rhodiginus lib. 16. cap. 10. in princip. sed nullo auctore citato. At id est Pollucis lib. 7. c. 17. de Byssinis, ubi vestem hanc Clavaram vocat. sic enim ait, *Clavata quoque dicebatur Athenis, qua Rex utebatur.*

⁴ *Tarentinidam.*] De hac quoque Cælius Rhodiginus d. lib. 6. cap. 10. sed nullo auctore citato. Est autem Pollucis dicto cap. 17. lib. 7. ubi sic scribit, *Tarentinidium, per spicua vestis est, à Tarentinorum usu & luxuria denominata.*

⁵ *Sardonica, Sicula.*] Idem Cælius ex Polluce d. lib. & cap. de Byssinis.

⁶ *Theraa.*] Pollux d. lib. cap. 17. *Theraa*, inquit, *variegata*, c. autem 13. declarat quare Theraum vocetur, his verbis, *Et Theræum indumentum, aut ab insula, aut quod feram intextam habet, dicitur.*

⁷ *Phrygia.*] Cælius ubi supra. *Togas raras, Phrygianasque* D. Augusti temporibus novissimis cœpisse, scribit Fenestella apud Plinium l. 8. c. 48.

Pollux d. cap. 17. de Byssinis, *Phrygia*, inquit, *muliebris*, ab illis, quorum frequentissimus usus est, denominata.

⁸ *Cassiaca.*] Cælius ubi supra, ubi declarat quare ita vocetur.

⁹ *Ac deutorurga.*] *Deuterurga* legendum. Iulius Pollux d. lib. 7. cap. 17. *Bis*, inquit, *operatam autem tunicam appellaverunt, quam nunc interstinctam vocitant, & Deuterurgos eos, qui huiusmodi conficiant, quod & Lysippus in Bacchidibus ostendit.*

¹⁰ *Diphthera.*] Cælius ubi supra, de hac, nullo item citato auctore. Sed Iul. Pollux d. lib. 7. cap. 15. declarat cuiusmodi sit: sic enim scribit, *Diphthera, tunica stricta, habens cervical.* Sed reperies in alia significatione apud eundem eodem lib. 7. in fine. Herod. lib. 5.

¹¹ *Pastoritia.*] Cælius ubi supra, hanc eandem cum superiore esse dicit.

¹² *Byssacæna.*] Idem Cælius ibid.

¹³ *Et aliæ multiplicis generis.*] De quibus Nonius Marcellus de genere Vestimen. Cælius & Pollux ubi supra, & è recentioribus in libro de Re vestiaria.

¹⁴ *Nisi nigro capillo.*] Vide quæ statim dicam in verbo, *Meretrices flarum capillum haberent.*

¹⁵ *Et longe lateque fusa toga.*] Voluit

Meretrices.

fusa toga ad talos demissa, ' stolaque² & flammeo,³ ac vit-
tis⁴ & reticulo, quo capita velarent, utebantur: cum⁵ me-
retrices

aut certe debuit dicere, *Stola ad talos demissa* ex Horatio lib. 1. Serm. sat. 2.

Ad talos stola demissa & circumdata palla.

Stolam esse muliebrem vestem Ulpianus putavit, in l. vestis. §. muliebria. ff. de auro & argento mundo leg. Muliebria, inquit, sunt, quæ matris familias causa comparata sunt, quibus vir non facile uti potest sine vituperatione: veluti stola, pallia, tunica, capitia, zona, mitra (quæ magis capitis tegendi, quam ornandi causa sunt comparata) plagula, penula. Cui Cicer. locus Philip. 2. suffragari potest, *Sumpsisisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti.* Ovidius lib. 3. de Ponto, elegia 3. ad Maximum,

— *Quarum nec vitta pudicos*

Attingit crines, nec stola longa pedes.

Ex quo Cæsar Caligula (ut scribit Sueton. in vita Caligulæ, cap. 23.) *Liviam proaviam suam, Ulyssæ stolatum* nominare solebat, significans eam mulierem esse astutissimam. Vide nostras leges Connubiales lib. 3. inter ornamenta muliebria, ubi de Stola.

COLERUS.

1 *Stolaque.*] Stola mulierum fuit. Seneca libro de vita beata cap. 13. *Hoc tale est, quale vir fortis stola indutus.* Unde & Tatianus oratione adversus Græcos, vocat *σολὰ ἀπὸνδρωπων* viro indignant. Hinc Ulpianus Muliebria vestimenta appellat, quibus vir non facile uti potest, sine vituperatione: Huius autem generis esse stolam, pallam (ita enim legendum est, non pallia) tunicam, capitia, zonas, mitras, plagulas, penulas.

TIRAQUELLUS.

2 *Et flammeo.*] Hoc enim sive vestis, sive regmen capitis, quod magis puto, urebantur matronæ, ut tradit Nonius Marcellus, ubi de genere vestimentorum differit, & vide in nostris legibus Connubial. ubi supra.

3 *Ac vittis.*] Vide infra in verbo, *Absque flammeo & vitta.*

4 *Et reticulo.*] Et id matronas decet, ut pater ex eo, quod scribit Lampridius in vita Alexandri Severi, *Matronas autem, inquit, regias contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus.* Hoc nobiles Italicæ matronæ utuntur.

5 *Meretrices flavum capillum haberent.*] Servius enarrans illud Virgilii ad fin. lib. 4. *Æneid.*

Nondum illi flavum Proserpina vertice crinem

Absulerat. —

Matronæ, inquit, nunquam datur flavus crinis, sed niger tantum, contra flava coma dabatur meretricibus, unde Iuvenalis Sat. 6.

Et nigrum flavo crinem abscondente galero

Intravit calidum veteri centone lupanar.

Ibi enim loquitur de Messalina, Claudii Imperatoris uxore, quæ matronalem pudicitiam mentiens, nigros crines ferebat: sed, ut erat omnium impudentissima, cum ad lupanar iret suam libidinem expletura, ne agnosceretur, flavo galero caput tegebatur. Et huc quoque spectare potest quod Horatius lib. 1. Car. Ode 6. *Pyrrhæ meretrici flavum crinem tribuit,*

Cui flavam religas comam

Simplex munditiis?

Et ante hos Euripides in Electra, introducit Electram hæc de Clytemnestra, matre impudica, dicentem,

Ξαθὲν καλὸν ἵππον πλόκεμον ἐξήκεις κόμην.

Id est,

Flavos speculi iudicio cincinnos componebas.

Verum huic sententiæ contradicit, quod scribit Ovidius de Lucretia loquens, matrona castissima, lib. 2. *Factorum non adeo longe à fin.*

Forma

retrices flavum capillum haberent, ¹ & togam subdu-
ctiorem ² absque flammeo & vitta: ³ quam togam viri-
lem,

*Forma placet, niveusque color, flavique
capilli,*

*Quique aderat nulla factus ab arte
decor.*

Et Catullus in Argonauticis, five de
Nuptiis Pelei & Thetidos de Ariadna
loquens,

*Non flavo retinens subtilem vertice mi-
tram.*

Et in epig. de Coma Berenicens,

*Fixa corona foret: sed nos quoque fulge-
remus*

Devotæ flavi verticis exuvie.

¹ Et togam subductiorem.] Nonius
Marcellus, ubi de genere Vestimento-
rum: *Meretrices*, inquit, *succinctiore*
veste utebantur, citatque illud Afranii,
Meretrix cum veste longa, peregrino in
loco solet tutandi causa sese sumere.

² Absque flammeo & vitta.] Vitta
honestarum matronarum, virginum
& Vestalium capitis tegmen erat. Ti-
bullus lib. 1. eleg. 6.

*Sit modo casta doce: quamvis non vitta
ligatos*

*Impediat crines, nec stola longa pe-
des.*

Ovidius lib. 3. Fastorum, de Rhea Syl-
via Vestali,

*Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa ca-
pillis*

Decidit ante sacros linea vitta focos.

Et lib. 4. de Veneris festo,

*Rite deam colitis Latæ matresque nu-
rusque,*

*Et vos quæ vitta, longaque vestis
adeff.*

Et lib. 2. de Tristib. volens ostendere,
se libros de Arte non scripsisse gravio-
ribus fœminis, post horum versuum
repetitionem,

Este procul vitta. —

mox addit,

*Æquid ab hac omnes rigidas summovi-
mus arte,*

*Quas stola contingi, vittaque sumpta
erat?*

Et alii, quos & nos adduximus in illis
nostris legibus Connubialibus l. 3. in-
ter ornamenta muliebria: ubi de vit-
tis & de instita loquor. Ex quibus
etiam intelligis vittam meretricibus
denegari, ex Servio lib. 7. *Æneid.* ibi,
*Solvite criminales vittas, capite orgia me-
cum.*

Vitta, inquit, *solarum matronarum*
erant: nam meretricibus non debebantur.
Et Virgilio d. lib. 7. paulo ante, de A-
lecto loquente, quæ reginam Ama-
tam, Latini Regis uxorem, invaserat,
totumque illius corpus & habitum oc-
cuparat,

— *Fit tortile collo*

*Aurum ingens coluber: fit longæ tania
vitta,*

*Innectitque comas, & membris lubricus
errat.*

³ *Quam togam virilem.*] Nescio cur
virilem addit: cum toga (ut jam dixi-
mus) fuerit communis virorum &
mulierum, nemoque de his qui de hac
te loquuntur, de virili dicit. Illud au-
tem certum, quod mulieres adulterii
damnatae, aut compertæ, remota stola,
togam induebant, ut meretrici aptam.
Ia enim prostare solebant cum togis
puellæ, ut discernerentur à matronis:
ut scribunt Acron & Porphyrio in
id trahentes illud Horatii lib. 1. Ser.
Satyra 2.

— *Quid inter*

Est in matrona, ancilla, peccæne togata?
Illic enim *togatam*, meretricem signi-
ficare, quam opponit matronæ. Sed &
huc propius accedit illud Tibulli l. 4.
ad Sulpitiam,

*Sit tibi cura togæ potior, pressumque
castillo **

Scortum quam Servi filia Sulpitia.
Nam illic *togam* pro meretrice posuit.
Et illud quoque Juvenalis Satyr. 2.

*Damnetur si vis, etiam Carphinia, ta-
lem*

Non sumet damnata togam.

lem, quæ adulterii crimine damnatæ erant, dimissa stola, sumere cogeantur. Namque meretrices prostabant cum toga¹ & stolis pullis,² quibus etiam ianthino & cocco uti inhibitum est.³ Fuitque aliquando mulieribus vetitum, ne versicolori veste uterentur, lege Oppia:⁴ quod etiam à Nerone factum memorant, qui mulieribus amethystini & Tyrii usum interdixit.⁵ Quæ quidem stola plebeiis, quamvis honestis, non dabatur: siquidem patriciæ & grandes natu matres, illam honoris causa deferebant. Erat enim ad imos pedes fluxa,⁶ quam instita contexta ambibat.⁷ Rectam vero tunicam & puram togam nova nupta induebat: quam etiam⁸ tyronibus, dum mili-

Stola.

Nova
nupta.

Et Martialis lib. 2. epig. 39.

Coccina famose donas & ianthina mœ-
*ches,**Vis dare, quæ meruit, munera? mitte*
togam.

Et nos quoque diximus in nostris legibus Connubialibus.

COLERUS.

* *Quasillo* legendum: Intelligit enim ancillam quasillariam, quæ erat fordida conditionis. Petronius: *Nec contenta mulier tam gravi injuria mea, convocat omnes quasillarius, summiæque fordidissimam partem.* Et Juvenal. *quasillariam* intelligit, illo versu:

Horrida quale facit residens in codice
pellex.

TIRAQUELLUS.

1 *Et stolis pullis.*] Pullus ex Virg. 3. lib. Georg. pro nigro, & Tibullo l. 1. eleg. 2. & infinitis aliis locis.

2 *Quibus etiam ianthino.*] Quod satis innuit Martialis, ubi nuper citavimus.

3 *Fuitque aliquando mulieribus vetitum.*] Id est, ex Livio 4. Decad. lib. 14. in princ.

4 *Quod etiam à Nerone.**] Tranquillus in Neronis vita, cap. 32. *Et quum interdixisset, inquit, usum amethystini ac Tyrii coloris, summisissetque, qui nundinarum die, pauculas uncias venderet, præclusit cunctos negotiatores.*

COLERUS.

* De his coloribus Plinius lib. 9. cap. 41. & lib. 21. c. 8. Martialis apophoret. 154. & 166. Juv. Sat. 7.

— *Purpura vendit*
Causidicum, vendunt amethystina.
Sic olim Cæsar, ante Neronem, usum conchyliatæ vestis ademerat.

TIRAQUELLUS.

5 *Quæ quidem stola.*] Jam supra dictum est non semel.

6 *Quam instita contexta ambibat.*] Horatius lib. 1. Serm. Sat. 2.

Quærum subsuta talos tegat instita veste.

Ovidius lib. 1. de Arte amandi,
Este procul vittæ tennes, insigne pudoris;

Quæque tegis medios instita longa pedes.

Diximus in dictis nostris legibus, ubi de Instita loquor inter ornamenta muliebria.

7 *Rectam vero tunicam.*] Plinius libro 8. cap. 48. & alibi dictum est supra lib. 2. c. 5.

MERCERUS.

8 *Tyronibus dum militiæ adscribuntur.*] Rectius esse puto, pridie quam sumerent togam virilem, ut jam præmonuimus.

militiæ adscribuntur tributum invenimus. ¹ Cyclas quo- *Cyclas.*
que, ² palla & ³ ricinus ⁴ cum crocoto honestarum ve- *Palla.*
stes fuere virginum & matronarum, ⁵ licet citharædis *Rici-*
quandoque palla in usu fuit, ⁶ quæ syrma dicta est. ⁷ Erat *nus.*
enim tragædorum. ⁸ Cyclas vero rotunda, ⁹ quam A- *Croc-*
lexander Romanus imperator matronis regiis dedit, quæ *ton.*
plus sex unciiis auri non haberent cum reticulo: & pal- *Syrma.*
lium auro aspersum cum inauribus, & monili baccato.

Cro-

TIRAQUELLUS.

¹ Cyclas quoque.] Juvenalis Sat. 6.
Hæc sunt quæ tenui sudant in Cyclade.
Et vide nostras leges Connubiales, ubi
de Cyclade loquor.

COLERUS.

Cyclas quoque.] Sumfit forte à Fe-
sto, in voce *regillis*. Idem Festus, ubi
de rectis loquitur. Plinius de Caja Ca-
cilia: *Ea prima texuit rectam tunicam:*
quales cum toga pura induuntur, novæque
nuptæ. Græci scriptores vocant *ἐπὶ ὀστῶ-*
δισιν ἡλῶνα.

TIRAQUELLUS.

² Palla.] Nonius Marcellus, Pallam
honestæ mulieris vestimentum esse
scribit, hoc est, tunicæ pallium, quod &
hinc satis liquet, quod Senatus Rom.
misit dono ad Reginam Cleopatram
pallam pictam cum amiculo purpureo,
apud Livium 3. Decad. lib. 7. non adeo
longe à princ. & de hac quoque in dd.
ll. Connub.

³ Et Ricinus.] Dicitur etiam *Rici-*
nius. Marcellus dicit esse palliolum
fœminæ breve. Varro de vita po-
puli Romani lib. 1. Et quo, inquit, mu-
lieres in adversis rebus, ac luctibus, cum
omnem vestitum delicatorem, ac luxurio-
sum postea institutum ponunt, *Ricinia*
sumunt. Vide dict. leg. Connub. ubi de
Ricinio.

⁴ Cum crocoto.] Vide dict. leg. Con-
nub. & infra, in verbo, *Crocoton quoque*.

⁵ Licet citharædis quandoque palla.]
Horatius in Arte poetica,

Post hunc personæ pallæque repertor ho-
nestæ

Æschylus. —

Et Juvenalis de Citharædis loquens
Satyr. 10.

Et quibus aurata mos est decurrere pal-
la.

⁶ Quæ Syrma dicta est.] *Syrmate*
uti Reges insula Taprobanæ diximus
supra ex Solino c. 66.

⁷ Erat enim tragædorum.] *Syrma* ge-
nus vestis, quæ in gravioribus poematis
recitandis trahabatur ab histrioni-
bus. Martialis lib. 4. ad Flaccum,

Musa nec infans Syrmate nostra tu-
met.

Et lib. 12. epig. 95. in Tuccam,
Transulit ad tragicos se nostra Thalia
coturnos,

Aptasti longum tu quoque Syrmati
bi.

Juvenalis Satyr. 8. ubi Nerone[m] irri-
det, qui tragœdias egit,

Ante pedes Domiti longum tu pone
Thyeste

Syrma, vel Antigones, seu personarum
Menalipes.

Et iterum Satyr. 15. post princ. ponit
Syrmata pro tragœdiis,

Nam scelus à Pyrrha, quanquam omnia
Syrmata voluit,

Nullus apud tragicos populus facit.

⁸ Cyclas vero rotunda.] Quod no-
men ipsum indicat. Nam Græci *κύ-*
κλον, circulum, & *κυκλῶν*, circundo di-
cunt. Videtur autem esse vestis tenuis-
sima explicabilis & spatiosa.

⁹ Quam Alexander Rom. Imp.]
Lampridius in vita illius.

¹ Crocoton quoque rotunda & fimbriata, sed tantum locupletibus concessa. ² Vittasque ³ & supparum, ⁴ ac togam prætextam, solæ virgines deferebant, quæ nuptis non dabantur. Erant enim insignia pudoris & verecundiæ, quibus mos erat, capillos aut humeris defluentes, ⁵ aut reticulo

Virgines.

¹ *Crocoton quoque rotunda.*] Crocota dicuntur tunica infecta croceo colore: talia autem vestimenta delicata sunt & foeminea. Marcellus Mollicina, à mollicie dicta putat. Apud Græcos κρότων & ἐστὶς & ἁλῶν &, id est, species tunica: & ut inquit Suidas, *Crocotos est ἐνδύμα ἐγκύκλιον*, id est, vestimentum orbiculatum. Plautus in Aulularia act. 3. scen. 5. *Crocotarios* infectores dixit, qui crocota inficiunt, tinguntque vestes crocei coloris.

² *Vittasque.*] Vide, quæ supra diximus, & in nostris legibus Connubialibus.

³ *Et supparum.*] Sex. Pompeius libro 17. *Supparum* vestem puellarem interpretatur, eandemque esse existimat cum ea, quæ & subucula & camisia dicitur, quod Afranii, testimonio probat, *Puella non sum, supparo si induxasum*. Varro autem lib. 4. de ling. Lat. dicit esse genus togæ levis & angustæ, quod supra induatur: quemadmodum subucula, quod subtus induatur. Sed vide in nostris legibus Connubialibus. *

COLERUS.

* Ibi vide Scaligerum, qui locum corruptissimum restituit.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Act togam prætextam.*] De hac supra dictum est.

MERCERUS.

⁵ *Aut reticulo collectas.*] Duo hic sunt animadvertenda. Prius est de ornatu comæ Virginalis, quem hic attingit, non expressit Alex. Is talis erat. Virgines ut plurimum infecta coma erant. Tertul. lib. de Veland. Virginib. *Virginari volunt sola capitis nuditate*. Comam non solebant dividere. Hoc enim proprium erat earum, quæ jam

nupserant. Tertul. *Crimibus à fronte divisas apertam professæ mulieritatem*. Capillos vero alias colligabant in vertice capitis. Idem Tertul. *Virginea comæ habitus ipse propriæ sic est, ut concumulata in verticem, ipsam capitis arcem ambitu crinium contegat*. Quod isdem pene verbis tradit etiam Isidorus. Hic ornatus videtur etiam familiaris fuisse ancillis. Fotis enim apud Apul. crines habet leviter demissos, & cervice pendulos, ac deinde per colla dispositos, sensimque sinuato patagio residentes: quos tantisper ad finem conglobatos, in summum verticem nodus astringit. Et meretricibus. Horat. *Die & arguta properet Neæra Myrrheum nodo cohære crinem*. & alibi, *Lyden eburna dic age cum Lyra maturet incemptum Lacenæ more comam religata nodum*. Et sexcenta ejusmodi. Atque hic ornatus in puellis Corymbos, in Maribus Scorpis dicebatur. Unde factum, ut quod in metam & conum fastigiatus esset, Corymbos, & ab auctoribus de Limitand. agris acervus lapidum in metam desinens, Scorpis dicatur. Inde etiam factum, ut apud Petronium, Capillamentum muliebri, Corymbion dictum sit. Virgines porro ita ornatas Cirratas dicebant. Sic Germani, qui eo modo in nodum torquebant comam, ut auctor est Cornelius Tacitus, tam sæpe apud auctores dicuntur Cirrati. Alias vero Capillos puellæ demittebant deorsum, versum in humeros, & pone tergum: & tunc esse in Cincinnis dicebantur. Hi capilli, aliqua ratione intorri erant. Quod agnosce in illo ornatu Lunæ, apud Apul. 11. Miles. *Jam primum crines uberrimi, proluxique, & sensim intorri, per divina colla sensim dispersi, meliter*

culo collectos ferre: ¹ licet vittarum duo genera inveniamus: virginalem unam, alteram nuptialem, aut quae nubentes velabantur. ² Strophium vero pectoralem fasciam, vel capitis ornatum, nonnulli cingulum fuisse autumant, & soleas purpureas puellarum calceos. Sed tamen strophium, ³ mitras & purpureas fasciolas, ancillarum fuisse amictus,

*Vitta-
rū duo
genera.
Stro-
phium.*

*An-
mictus,
cilla.*

*molliter defluebant. Nisi mavis intortos cincinnos dici annulatos. Quales illi de quibus Seneca de brev. vitæ: Quo-
modo incandescunt si quid ex juba sua
decisum est, si quid extra ordinem jacuit,
nisi ut omnia sua in annulos reciderunt.*
Nam falluntur longe, qui Cincinnos
eosdem faciunt, cum Cirris, & crini-
bus in orbes, seu annulos flexis, ut
alibi dicitur. Hi enim proprii matro-
narum, illi virginum. POSTERIUS
quod hic animadverto, est quod Alex.
duo facit vittarum genera, unum quo
virgines, alterum quo nubentes vela-
rentur: voluit dicere uterentur. Nam
velari vitta mulierem nemo dicat. Res
vero sic habet. Quia virginum capilli
indiscriminati ornabantur unica
vitta, in vertice religabantur, ut dixi-
mus. Quia vero Matronarum coma
dividebatur acu, quæ ob id discernicu-
lum appellabatur, duabus vittis etiam
religabatur. Quo modo non erunt fa-
cienda duo vittarum genera, sed di-
cendum tantum virgines unica, ma-
tronas duabus vittis usas esse. Quod
verum esse colligas, ex multis aucto-
rum locis. Propert. *Mox ubi jam facibus
cessit prætexta matris, Vinxit & acce-
ptas altera vitta comas.* Plaut. Mostell.
*Huic morem gerendum censeo, & capin-
dos crines.* Idem Casina. *Utque eam
ornatam adducas Matronarum modo, Ca-
pite compto, crines, vitta asque habeat.* Ibi
enim crines sunt orbes crinium. Ex
quibus magis ac magis confirmatur,
quod supra diximus, Virgineam co-
mam non ita colligatam fuisse, ut erat
coma Matronalis. Duplex autem illa
vitta videtur concessa Matronis à Se-
nato, post reconciliatum Coriolanum.
Apud Valer.

TIRAQUELLUS.

¹ *Licet vittarum duo genera.]* Vide
in nostris legib.

² *Strophium.]* Nonius Marcellus de
genere Vestiment. dicit esse fasciam
breve, quæ virginalem papillarum
tumorem cohibet, auctoritate Turpi-
lii, Plauti, Tullii, & Varronis, quibus
alios addidimus in nostris legibus
Connubialibus, ubi omnino vide.
Hinc *stropharii* dicti, strophiorum ar-
tifices, quorum inceminit Plautus in
Aulul. act. 3. scena 5. Martialis fasciam
pectoralem appellat, sic scribens in
Apophor. 134.

*Fascia crescentes domine compefie pa-
pillas:*

*Ut sit, quod cupiat nostra tegatque
manus.*

MERCERUS

³ *Mitras ancillarum.]* Tam con-
sentaneum est hoc, quam quod Scali-
ger annotavit in Propert. *Mitras or-
namenta fuisse vetularum.* Utrumque
certe minus verum apparebit ex seq.
Mitra ergo alias cingulum dicitur. Un-
de Homerus discinctos vocat *amitro-
chitonas*: & Euripides *μίτρας ἀναδύ-
τοις πυθμὶ ζεῶς πλέκων* id est, *mitris
revinctis disponere capillum.* Et opinio-
ne nonnullorum, Corollæ concinnatæ
ex fasciis, & orariis mitræ dicuntur,
quod caput vinciant. Tunc *Mitra* forte
derivabitur à *μίτρα* qui est filum, vel
eam significationem habuerit, ex eo,
quod, ut est apud Isidorum c. 4. l. 19.
*mitra funis est, quo navis media vinciri
solet*: Alias *Mitra* dicitur veli genus,
quo mulieres Romanæ caput amicie-
bant. Uterque autem *Mitræ* usus, &
regendo, & ligando capiti Romanis
videtur cognitus. Certe *Mitris* mulie-
res

*Fascio-
la cru-
rales.*

mictus, multitestati sunt: 'Idque à Cicerone Clodio ob-
jectum, quod in strophio, mitra & purpurea fasciola, se
ancillam mentitus, sacra Bonæ deæ polluisset.' Fasciolas
vero

res debebant caput velare. Tamen quo
ornatiores apparerent, ita Mitras suas
complicabant, ut pene cingula quæ-
dam essent, quibus caput vinciebant.
Tertul. de veland. Virgin. *Mitris &
lanis non caput velant, sed conligant: à
fronte quidem protectæ, quæ proprie au-
tem caput est, nudæ.* Et ad eum usum
fortasse seminitæ tandem sunt in-
venta. Quas Ulpianus non inter vesti-
menta, sed inter ornamenta refert.
Viri Romæ mitris non videntur usi,
nisi forte sacerdotes Isis qui apud
Apul. *Mitellis* ornantur. Et qui Bacchi
Comites videri vellent. Ex his liquet
mitrarum usum legitimum fuisse ve-
lando capiti. Ideo Servius admonet
*Mitras eo loco fuisse feminis, quo pilea
viris.* Admonet præterea, *Mitras* ali-
quando dictas *Calanticas*. Quod non
est omnino respuendum. Cicero enim
ipse videtur id confirmare. Clodium
enim muliebriter vestitum, modo *mi-
tratum* facit, modo pro mitra *Calanti-
cam* ei tribuit. Id vero si verum est,
habebimus fortasse Mitram non so-
lum caput velasse, sed etiam infra hu-
meros demitti solitam esse. *Calanti-
cam*, enim, seu *Calanticam*, seu *Cal-
aticam* (iis enim modis scriptum hoc
vocabulum legitur) Latini dixisse vi-
dentur quod Græci *ῥηδῆμα*. *Ῥηδῆμα*
autem Græcorum Eustathio in 14.
Iliados dicitur demitti solitum à capi-
te usque ad humeros. Quamquam non
ignoro Hyginum docuisse *ῥηδῆμα*
esse cingulum. Sed eo etiam nomine
magis *Calantica* & *mitra* Latinorum
respondebit. Præterea mitras quidem
certe alicujus magnitudinis oportuit
esse, utpote quæ ne elabetentur è ca-
pite, retinaculis vincirentur. Nam *Et
tunica manicæ, & habent redimicula
mitra.* Ex his vero omnibus & præser-
tim ex Tertul. locis citatis, habemus
Mitras non fuisse ancillarum solum,

sed etiam honestiorum matronarum.
Neque enim Tertul. perstringit eis lo-
cis luxuriam *Ancillarum*, sed *Matrona-
lem* potius. Et id etiam evincit quod
scribit Servius, *Mitras eo loco feminis
esse, quo pilea viris.* Nunc tollendus est
alius error eorum, qui mitras peculia-
res faciunt vetulis. Catullus certe in-
ter vestimenta Ariadnes, quæ puella,
& pene virgo gestaverat, mitram nu-
merat. *Non flavo retinens subtilem ver-
tice mitram.* Apul. 2. Miles. Adolescenti,
cui depiles erant genæ, & levi pue-
ritia splendidabant, sequiorem sexum
mentito, *Mitellam* in capite tribuit.
Et Cynthia Propertiana, cui senectus
plus satis gravis, cuique rugæ seniles
invisæ prorsus erant, utitur mitra.

*Quæ cum Sidonia nocturna ligamina
Mitra*

*Solverit, atque oculos moverit illa gra-
ves, &c.*

Quæ loca satis evincunt, non *vetula-
rum* magis, quam *ancillarum* peculia-
res mitras fuisse. De Mitra alia para-
bam, sed relinquenda fuerunt, quia
plus satis molestæ nobis operæ hoc
loco fuerunt.

TIRAQUELLUS.

1 *Idque à Cicerone Clodio obiectum.*
Ciceronis verba ex Oratione de Aru-
spicium responsis ad Senatum, hæc
sunt, *P. Claudius à crocata, à mitra, à
muliebribus soleis, purpureisque fasciis:
à strophio, à flagitio, à stupro est factus
repente popularis: nisi enim mulieres ex-
ornatum ita deprehendissent, nisi ex eo
loco, quo eum adire fas non erat, ancilla-
rum beneficio emissus esset, populari homi-
ne populus Rom. respub. circe tali careret.*

2 *Fasciolas vero crurales.* Valerius
Maximus lib. 6. cap. 2. de Pompejo
candida fascia crus alligatum habente,
Favonium dixisse, *Non refert qua in
parte corporis sit diadema.* Quint. 1. 2.
cap. 3. *Fascias*, inquit, quibus crura ve-
stiantur.

vero crurales, crurum pedumque velamenta, æquè viris ac mulieribus communes aliqui volunt, ¹ quæ sæpe purpureæ, ² nonnunquam conchyliatæ erant. ³ Fasciæ vero pectorales dabantur pueris, ⁴ quæ virides fuere. ⁵ Sicyonia ^{Pueri.} Calcei muliebres. ⁶ & focci, calcei muliebres delicatioris cultus & amatorii. Erant ^{bres.}

fiuntur. Sed tu omnino vide nostras leges Connubiales, ex quibus discas fascias fuisse pectorales & crurales.

1 *Quæ sæpe purpureæ.]* Quod constat ex eo loco Tullii citato in verbo, *Idque à Cicerone:* & præterea ex C. Caligula cap. 17. ubi illum dicit viris, pueris ac fœminis fascias purpuræ ac conchylii distribuisse. Et Julius Capitolinus in vita Claudii Albini, *Accessit, inquit, omen, quod cum pueri ejus familiæ ruffulis fasciis illigarentur: quod forte lotæ a quæ uide essent ruffula fasciæ, quas mater prægnans paraverat, purpureæ matris illigatus est fascia: Unde illi joco nutricis etiam Porphyrii nomen inditum est.*

2 *Nonnunquam conchyliatæ.]* Ex eodem illo loco Suetonii.

3 *Fasciæ quoque pectorales.]* Ut patet ex illo Julii Capitolini loco citato ibi, *Quæ sæpe purpureæ.* Sed & puellis & fœminis ad cohibendas earum mammas, ut patet ex Martialis apophoreto, citato in verbo, *Strophium,* & ex aliis, quos cito in legibus Connub.

MERCERUS.

Fasciæ pectorales dabantur pueris.] Voluit dicere puellis, quibus humeri erant altiores, vel quæ minus erant graciles. Terent. *Demissis humeris, vinculo pectore,* ut graciles fiant: Si qua est paulo habitior, pugilem esse ajunt. Ovid. *Convenient humeris tenues Omaletides alis.* Eas Varro *Capitis,* Nonius vocat *Custulas.* Earum usum Matronis ne neges, etsi sero Romæ apud illas receptus est. Varro 3. de vita Populi Roman. Neque id ab orbita matrum familias instituti, quod eæ pectore, ac lacertis erant apertis, nec capitis habebant. Quod vero Alexander

addit eas virides fuisse, in disquisitionem voco.

TIRAQUELUS.

4 *Quæ virides fuere.]* Juv. Sat. 5.

— *Viridem thoraca iubebit*
Asserri. —

Thorax enim Græcis pectus est, ut intelligi potest ex Celso lib. 3. cap. 5. & Plinio lib. 20. cap. 12. & Jul. Polluce lib. 7.

5 *Sicyonia.]* Lucillius à Festo Pompejo citatus.

Et pedibus læva Sicyonia demit honesta. Lucretius lib. 4.

Unguenta & pulchra in pedibus Sicyonia rident.

Et Tullius l. 1. de Oratore, de Socrate loquens, *Si mihi calceos Sicyoniis attulisses, non uter, quamvis essent habiles & apti ad pedem, quia non essent utiles.* Et horum etiam meminit Pollux l. 7. c. 22. ubi scribit, nomen ipsam indicare quorum inventum sit.

6 *Et focci.]* Hinc Socculi. Suetonius in Caligula, cap. 52. scribit, Caligulam nonnunquam in publicum processisse cum focco muliebri. Idem in Virellio, cap. 2. *Claudium uxoribus, libertisque addictum, ne qua non arte decerneretur, pro maximo munere à Messalina petiit, ut sibi pedes praberet ex calceandis: detractumque focculum dextrum inter togam, tunicasque gestavit assidue, nonnunquam osculabundus.* Plinius lib. 9. c. 35. *Quin & margaritas pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis focculis addunt.* & lib. 37. cap. 2. de C. Caligula loquens, qui super omnia muliebria focculos induebat è margaritis. Isidorus lib. 19. Etymologiarum, c. 33. eodemque ult. dicit foccos & focculos ita dictos, quod foccum habeant, in quo pars plantæ injiciatur.

Erant enim veteribus calcei 'specie varia: nam' & gallicæ &

MERCERUS.

Et focci delicatioris cultus.] Socci mulieribus valde familiares, & integris moribus Romanis, & corruptis. Diverſo tamen modo. Integris moribus in uſu fuerunt, quia poſſiſſima laus matronarum erat domum ſervare, ibique lanam facere, & liberos erudire. Hi enim calcei tam accommodati erant uſui domeſtico ſœminarum, quam ſoleæ virorum, à quibus fortasſe forma non differebant. Ob id certe Caja Cæcilia crepidas, ceu foccos ſuos dicitur dedicafſe Sango, ut eſſent teſtimonium ſuæ aſſiduitatis in ſervanda domo. Denique ob eam rem arbitror foccum factum eſſe ſolemne nuptiis, ut admoneret novas nuptas ſui officii, hoc eſt qua cura ſervare domum deberent. Corruptis vero moribus ad luxuriam mulieres uſæ ſunt foccis, eo modo quo viri ſoleis. Propterea foccos varie ſolebant ornare gemmis, uniönibus, margaritis, quo ad oſtentationem eſſent compoſitiones. Itaque tam molle fuit *in foccis*, quam diſcinctas prodire. Romani enim negotioſiores, domi nec cingebantur, nec calceos ſuos calciabant ſibi: ſed tum ea agebant cum domo eſſent egreſſuri. Varro, *Domo exeo, intro, pedes corrigiis compedio*. Quo ſcilicet expeditiſ perſicerent negotia ſua. Quamquam non nego inter indicia exercitiæ patientiæ juvenilis, & aſterioris vitæ fuiſſe, quod quis calceos haberet ſine corrigiis, & equum duceret ſine ephippio. Quod ſibi juveni Cato ſcribit contigiſſe. Socci vero forma quæ fuerit, non eſt facile dicere. Iſidorus Soccum dictum putat, quaſi ſaccum haberet, in quem pars anterior pedis mitteretur. Quod non omnino rejicio, & arbitror tale calcei genus idem eſſe, cum eo quod Tertullianus multiforme cognominat, & ſtipatum ait diligenter, ne follicaret, & ſtriſtum arctius obſtragulo. Alii foccos, ſoleas, & crepidas ejuſdem generis, & formæ faciunt. Nec obſtina-

tius repugno: moventur hac ratione, quod unum pro alio promiſcue dici vident. Apud Ciceronem Orat. pro Rabirio Poſthumo Pub. Rutilius ut evitaret crudelitatem Mithridatis in togatos, dicitur veſtitum muſaſſe, & *foccos ſumpſiſſe*, hoc eſt quod ajunt à roga ad pallium tranſiſſe, à Romano habitu ad Græcicum. Suet. autem cum idem à Tiberio factum dicere vellet, dixit *cum redegiſſe ſe à patrio habitu ad pallium, & crepidas*. Quare Suetonius vocat *crepidas*, quos Cicero illa Orat. *foccos* vocavit. *Crepidæ* vero, & *ſoleæ* ejuſdem formæ fuiſſe videntur. Ultræque enim inteſtæ erant. Hi porro focci, diverſi coloris fuerunt ſaltem poſt tempora Cæſarum. Apud Vopiſcum Aurelianus *Calceos muleos, cereos, galbos, & cederatios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit*. Quo loco non enumerantur varia calceorum genera, ſed varii tantum colores: quod Alexandrum videtur feſelliſſe.

COLERUS.

1 *Calcei ſpecie.*] De calceis vide Si-gonium 3. de judiciis 20.

TIRAQUELLUS.

2 *Gallica.*] Gellius lib. 13. cap. 20. refert T. Caſtrium diſcipulis ſuis pro-bro vèrſiſſe, quod feriato die conſpicerentur, lacernis induti & gallicis calceati. Scribitque id verbum eſſe novum, nec diu ante atatem Ciceronis uſurpari cœptum: citatque illud ipſius in ſecunda Antonianarum (id eſt Philippicarum, ita enim appellat ipſe Cicerone) *cum gallicis & lacerna cucurriſſi*. Cui adde & alium ejuſdem Ciceronis eadem Philippi. locum, *Nam quod quærebas, quomodo rediſſem, primum luce, non tenebris: deinde cum calceis & toga, nullis nec gallicis, nec lacerna*. Gallicæ ſunt ſoleæ lignæ, aut è ſubere, quibus ſœminæ poſſiſſimum utebantur, quas crepidas appellari poſſe, Gellius ubi ſupra affirmat. Hoc calceamenti genere utuntur Galli pluvioſo tempore. *Fulgus* (inquit

cæ¹ & soleæ & cothurni: tum³ mullei albi, hederacei, cerei & linteï, calceorum species sunt: [†] qui cum antea *Calceorum species* communes viris æque ac mulieribus forent, sequuti Cæfares, inter quos⁵ Aurelianus, illos viris ademere, & foeminarum calceis addidere, ⁶ quas etiam ferunt compedes habuisse

quit Baysius lib. de Re vestitaria.) *Gatoz as vocat, des Caloches.*

1 *Et soleæ.*] Gellius ubi supra, & Isidorus libro Etymologiarum 19. cap. 33. *Solea*, ut scribit Pompejus l. 17. dicta est, quod solo pedis subjiçatur. Eas autem muliebres esse jam intelligis ex eo loco Ciceronis de Arusp. responsis, citato supra in verbo, Idque à Cicero- ne. *Solea* (ut Pollux lib. 7. c. 22. definit) est *lepis*, ut pes pulverem tantum non contingat. *Vingus* (ut scribit Baysius) vocat, *Souliers* à l' *Apostolique*, quod ijs calcæati *Apostoli domini* pinoi solèant. Inde *soleatus* soleis indutus. Cicer. 7. in Verrem act. *Stetit soleatus prætor populi Romani cum pallio purpureo.* Sed & alia quoque significat solea, ut videre est apud Pompejum eod. lib. 17. sed alio loco.

2 *Cothurni.*] Genus calceamenti, subere quodammodo sublevati, quo utebantur Tragædi, ut eminentiores apparerent: & viatores, ne tam facile impingerent in lutum: item etiam virgines, ut grandiores apparerent sub longa stola. Quapropter cothurnos ipsos de furis vincere solebant. Virgil. lib. 1. *Æneidos*, ubi Venus advenienti filio, noluit se deam fateri, illique primum occutrit,

*Virginibus Tyriis mos est gestare phæ-
tram,*

*Purpureoque alte furas vincire cothur-
no.*

Ex quo patet & his mulieres esse usas, ut & ex illo Juvenalis Sat. 6.

— *Aliam credas, cedo, si breve
parvi*

*Sortita est lateris spatium, breviorque
videtur*

*Virgine Pygmæa, nullis adjuncta cothur-
nis.*

Sed de hoc amplius in nostris legibus Connubialibus, & vide præterea Isidorum, ubi supra. *Cothurnus* (inquit Pollux lib. 7. c. 22.) utrique pedi convenit & unde & *Theramenem* cothurnum vocarunt, propter eam, qua in rep. utebatur, alterationem.

3 *Mullei albi.*] Genus calceamentorum, ut tradit Festus Pompejus l. 11. Sed quod Alexander subiungit *albi, hederacei, &c.* nescio unde acceperit. Scio autem Plinium lib. 9. cap. 17. auctoritate Feneſtella, scripsisse, Mullo pisce datum nomen à colore mulleorum calceamentorum: ipsi quoque mulum (ut paulo post subdit) expirantem versicolori quadam & numerosa varietate spectari. *

COLERUS.

* Titinnius:

— *Jam cum mulleis*

Te ostendisti, quos tibi tibi calceas.

Tibi tibi dicit, hoc est, ad mediam usque tibiam, quo more veteres calceabantur. Tertullianus libro de Pallio: *Impuro crui purum, aut mulleolum inducit calceum.*

TIRAQUELLUS.

4 *Qui cum antea communes.*] Ut patet ex sequent.

5 *Aurelianus.*] Vopiscus in vita illius ad finem, *Calceos mulleos*, inquit, & *cereos*, & *albos*, & *hederactos* viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.

6 *Quas etiam ferunt compedes.*] Pollux lib. 7. c. 22. inter calceos memorat *κοῖνῶδες*, id est, compedes calceos, scilicet, tenues & seniles. Jacobus Tuscanus in Lexico Græcolatino, *κοῖνῶδες*, ὀδὸς, inquit, calceamentum lacerum, non cooperiens totum pedem, præterea angustum. Hefychius scribit *κοῖνῶδες*, id est, *ῥωδῆμαλα μικρά*.

Mulle habuisse ex argento, cum ex auro vetarentur. ¹ Qui mullei, sicut veteribus monumentis extat, olim fuere calcei Albanorum regum, deinde patriciorum facti, demum patriciis adempti, & mulieribus traditi: sicut crepidas antea senatores, mox equites, demum milites habere proprias. ³ Soleas autem calceamenta dixere, quibus plantarum calces in fine teguntur, habenis juncta, ceteris prope nudis. ⁴ Apud Achæos autem calcei foeminarum fuere albi & tenues. Atheniensibus elaborata artis, ⁵ iphicratides dicti. Græcis ⁶ nymphides ⁷ & arpidides, ⁸ multiplici futura, sicut ⁹ Scythicæ, ¹⁰ Laconicæ, ¹¹ Persicæ, ¹² Amyclaidæ & Alcibiadæ. ¹³ Persæ enim cal-

Crepidæ.

Soleæ.

Iphicratides.

Nymphides.

Arpidides.

Persicæ.

Amyclaidæ.

Alcibiadæ.

¹ Qui mullei.] Festus Pompejus libro 17. Mulleos, inquit, calceamentorum genus ajunt esse, quibus Albanorum Reges primi, deinde Patricii usi sunt, quod probat auctoritate M. Catonis libro Orig. 7. Qui magistratum curulem cepisse calceos mulleos allucinatos, * ceteri perones. Item Tintinii in Setina, Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis ** in calceos, quos putant a mullando, id est, suendo dictos.

COLERUS.

* Legendum alii uncinatos.

** Tibialium legendum, ex editione Scaligeri, ut jam ostendi.

TIRAQUELLUS.

² Sicut crepidas.] Servius libro 8. Aneid. in eum locum,

Et Tyrrhena pedum circumdat cingula plantis.

Eadem prope ad verbum dicit Pollux lib. 7. cap. 22. *Crepida*, inquit, *habitus militaris*: quas nonnulli poetarum, *Arpides* vocarunt. Quidam hoc nomen a crepitu, hoc est, a sono, quem ambulando reddunt, dicunt appellatum. Certius tamen est ex Gellii l. 13. c. 20. & Persii Sat. 1. auctoritatibus, dicere vocem esse Græcam. Ejus calceamenti futores crepidarios dixerunt.

³ Soleas autem.] Gellius ex T. Castrinio Rhetore lib. 13. cap. 20. *Ommia*, inquit, *serme* id genus, quibus plantarum

calces tantum in fine teguntur, cetera prope nuda, & teretibus habenis juncta sunt, soleas dixerunt, nonnunquam voce Græca, crepidulas.

⁴ Apud Achæos.] Appianus bell. Civil. lib. 5. scribit M. Antoninum sibi assumpsisse calceamenta candida, qualia Atheniensium sacerdotes, quos Phœcarios vocant, deferre consueverunt. Pollux lib. 7. c. 22. scribit, albos calceos maxime fuisse meretricios.

⁵ Iphicratides.] Pollux ubi supra ab utentibus dictos scribit.

⁶ Nymphides.] Cælius lib. 28. c. 27. *Nymphides*, inquit, *calceamenta sunt muliebria & sponsalia*.

⁷ Et arpides.] Pollux lib. 7. cap. 22. in princ. scribit crepidas a nonnullis poetarum *arpides* vocari, ut supra in verbo, *Sicut crepidas*.

⁸ Sicut Scythicæ.] Ab ea gente inventæ, ut scribit Pollux ubi supra.

⁹ Laconicæ.] Lacomibus quoque inventæ, ut ille dicit.

¹⁰ Persicæ.] Hujusmodi calceos fuisse proprios mulieribus, scribit Pollux, ubi supra, & vide infra in verbo, *Persicæ enim*.

¹¹ Amyclaidæ.] Et de his Pollux ubi supra, qui dicit calceos liberaliores: ipso vero nomine locum significare: scilicet Amyclas.

¹² Et Alcibiadæ.] Ab Alcibiade, qui

illis ute-

ce utuntur alto & duplo, ut magni appareant: ¹ Assyrii ^{Nabathæi.} parvo; ² Ægyptii papyraceo, ³ Babylonii soleis Thebanis ^{Indi.} similimo, ⁴ Cretenses militari, ⁵ Nabathæi sandalio. ⁶ Indi ^{Nudo} ex arborum corticibus nonnunquam soleas pedibus ad- ^{pede}debant. ⁷ Phocion vero nudo pede incescit, ⁸ & Cato Uti- ^{qui in-} censis mira patientia, ita ut vix cruda hyeme calcearetur: ^{cide-} ^{bant.} ⁹ quod de Socrate ¹⁰ & Aristodemo legimus. ¹¹ Lycurgus quoque

jis utebatur, Polluci eodem loco, & Athenæo ex Satyro lib. 12. Dipnosophist. c. 16.

13 *Perse enim.*] Strabo l. 15. Persarum cultus & mores describens, Calceamentum, inquit, altum ac duplum. Xenophon Pædiæ Cyri lib. 8. Calceos tales habent, in quibus, qui eos ferunt, etiam aliquid subiciant, quo majores esse videantur quam sunt.

1 *Assyrii parvo.*] Strabo lib. 16. ornatum scribens, sic inquit, Calceamentum gerunt non sane magnum.

2 *Ægyptii papyraceo.*] Herodotus libro 1. iterumque 2. Sed posteriore loco de sacerdotibus tantum Ægyptiis loquitur. Nec hi solum, sed & hi, qui secundum flumen Indum habitant calceamenta gestant ex papyro.

3 *Babylonii soleis Thebanis similimo.*] Herodotus lib. 1. Babyloniorum cultus describens, Calceos, inquit, gerunt gentis more, soleis Thebanis similimos.

4 *Cretenses militari.*] Strabo l. 10. de Cretensium moribus loquens, Præterea, inquit, & sagulo & calceo uti militari, eisque arma in primis pretiosissima fieri munera.

5 *Nabathæi sandalio.*] Strabo l. 16.

6 *Indi ex arborum corticibus.*] Philostratus in vita Apollonii lib. 2. c. 9. scribit eos, qui secus Indum fluvium habitant, calceamenta ex arborum corticibus facta gestare. Arrianus in vita Alexandri lib. 8. scribit, Indos calceis uti corio elaboratis albo, altioribus ac soleis variis, quo proceriores appareant.

7 *Phocion nudo pede.*] Plutarchus in vita illius, Ruri, inquit, ac militiæ nudo

semper incescit pede: nisi hycms atrocior illum ad calceos impulisset. Idcirco ferunt inter jocantes milites nullum fuisse significandi crudelis frigoris certius argumentum, quam affirmare calceatum Phocionem tunc fuisse.

8 *Et Cato Uticensis.*] Plutarchus in vita illius, tantæ illi laboris patientiæ fuisse scribit, ut cum amici, qui una iter faciebant, equis veherentur, singulos ipse adiens, & pariter cum illis loqueretur, pedibus ipse vadens, cum illi veherentur. Idem Plutarchus in eodem Catone, Sæpe sine calceis, & sine tunica in publicum prodibat à primordio. Hinc illud Horatii lib. 1. epistol. epist. 19. ad aliud supra eodem cap. citatum,

Quid est si quis cultu torvo ferus, & pede nudo,

*Exiguæque togæ simulet textore * Catonem,*

Virtutemque representet, moresque Catonis?

COLERUS.

* Tesquore legendum.

TIRAQUELLUS.

9 *Quod de Socrate.*] Aristophanes apud Laërtium, sic scribit,

Elatus fastu vias terit, oculisque innuit,
Et discalciatus mala multa tolerat,

Et inter nos cultu gratitatem præ se fert.

10 *Et Aristodemo.*] Atque etiam de P. Scipione, & Germanico apud Cornelium Tacitum lib. 2. ubi Germanici in Ægyptum profectionem describit, *Levavit, inquit, apertis horreis pretia frugum, multaque in vulgus grata usurparit, sine milite incedere pedibus inter-*

Hispani.
Ligures.
Galli.
Antigenus.
Imperatorii.

quoque pueris Spartæ pro calceamento pedum nuditatem dedit, quo facilius acclivia ascenderent, & declivia peragrarent. ¹ Empedocles ferreo calceo incedebat. ² Hispani è sparto, Ligures Cantabrico, ³ Galli agrestes perone. ⁴ Demetrius vero Antigoni eo vanitatis processit, ut aureo calceo calcearet. ⁵ Augustus altiusculo usus fuit, ut procerior videretur, ⁶ Caligula focco muliebri, ⁷ Diocletianus ⁸ & Heliogabalus gemmato, ⁹ Carinus gemmatis fibulis.

His, & paricum Græcis amictu, P. Scipionis emulatione, quem eadem facillasse apud Siciliam, quamvis flagrantem adhuc Pœnorum bello, accepimus.

¹¹ *Lycurgus.* Plutarch. in Lycurgo, de adolescentium Spartanorum educatione loquens, *Progressu ætatis eam, iis junioribus scilicet, exercitationem intendebant, ut ad cutem usque seipsos tonderent, & discalciatos incedere, ac frequentius nudos ludere consuefacerent.*

¹ *Empedocles ferreo calceo.* Imo æreo ex Laërtio in vita illius: Phavorinus (inquit Laërtius) in Commentariis auctor est, crepidas item æreas & Delphicam sumxisse coronam. Alianus de Varia historia, lib. 12. cap. 32. scribit Empedoclem usum fuisse calceis æneis.

² *Hispani è sparto.* Plinius Naturalis historiae libro 19. c. 2. Sparti naturam & usum ejus describens: *Hinc, inquit, strata rusticis* (Carthaginensis Hispaniæ citerioris scilicet) *eorum, hinc ignes faceque, hinc calciamina, & passiorum vestis.*

³ *Galli agrestes perone.* Pero rusticum est calceamentum, ut inquit Servius lib. 7. Æneidos, ubi priuscos Latinos perone in bellis usos ostendit,

— *Vestigia nuda sinistra*

Institvere pedis, nudus tegit altera pero. Altus autem erat ad mediam tibiam, quo minus limo ac luto aratorum pedes inficerentur. Juven. Sat. 14.

Nil vetitum scissæ volet, quem non pudet alto

Per glaciem perone tegi.

Budæus in annot. in Pandect. in l. in

nave, titulo locati, Perones tibialia sunt laxa, quibus nostrates rustici utuntur, sic dicta (ut arbitror) quod peræ modo sint informia. Hinc *peronatus*, peronibus calceatus apud Persium Sat. 5.

Navim si possat sibi peronatus arator
Luciferi rudis. —

Vulgus Gallicum *gustres* vocat, sive, *triquehouës, ou botte & bourde.*

⁴ *Demetrius.* Plutarchus Demetrii mollem vestitum taxans, scribit eum auratis calceis pedes ornare solitum.

⁵ *Augustus.* Suetonius in vita illius, c. 79.

⁶ *Caligula focco muliebri.* Plin. l. 9. cap. 35. Suet. in Caligula, cap. 52. Et diximus supra, ubi de focco.

⁷ *Diocletianus.* Eutropius libro de Gestis Rom. 10. cap. 19. eodemque ult. scribit Domitianum Imperatorem, ornamentum gemmarum vestibus calceamentisque indidisse. Et idem Eusebius in Chronicis: & Cassiodorus in Coss. Romanis.

⁸ *Et Heliogabalus.* Lampridius in vita illius, *Habuit, inquit, & in calceamentis gemmas & quidem sculptas: quod risum omnibus movit, quasi possent sculptura nobilium artificum videri in gemmis, que pedibus adhærebant.* Idem Lampridius in Alexandro Severo non longe à princip. sic scribit, *Gemmas de calceamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus.*

⁹ *Carinus.* Flavius Vopiscus in Carino, inquit, *gemma in calceis, nisi gemmata fibula usus non est.*

I Apud

lis. ¹ Apud Ægyptios autem innuptas puellas calceis uti ^{Puell-}
 non licet, ut evagandi licentia cohiberetur, quum nudo ^{la in-}
 pede extra septa prodire nefas foret. ^{nuptæ} ² Cupezia vero non ^{apud}
 muliebres, sed tibicinum calcei erant. ^{Ægy-} ³ Palla vero picta ^{ptios.}
 cum amiculo purpureo. ⁴ Apud Persas, stola Medica cum ^{Cupe-}
 armillis & torque. Ægyptiis, sacra Isidis vestis, regina- ^{zia.}
 rum amictus ornatusque fuere, quibus insigniis, velut ^{Perse.}
 verissimis notis, à vulgo secernebantur. Quam quidem ^{Rigi-}
 pallam pueris, puellisque quandoque traditam legimus. ^{narum}
⁵ Apud Græcos vero, Arabes, ⁶ Lydos, Phryges, ⁷ & Assy- ^{ami-}
 rios, longa stola, mitris & mitellis matronas & viros orna- ^{plus}
 ri, traditum est: ⁸ virorum apud eosdem frequens vestis ^{Mitra.}
 stola quadrata fuit. ⁹ Theſſialis demissa chlamys erat omni ^{Mitella}
 tempore accommodatior. ¹⁰ Calantica autem Romanis ca- ^{Tessu-}
 pitis fuit ornatus, non vestis. ¹¹ Lycurgus juvenibus una ^{la.}
 tantum ^{Calan-}

¹ Apud Ægyptios.] Plutar. in præ-
 ceptis Connubialibus n. 31. Ægyptiis
 mulieribus uti calceamentis patriis mos
 non fuit, ut sese domi continerent.

² Cupezia vero.] Nullibi legi Cupe-
 zia, & puto hic errorem esse in verbo,
 vel auctoris, vel librarii, quod magis
 credo, & legendum esse Crupezia, de
 quibus Julius Pollux lib. 7. Onomasti-
 cōn c. 22. τὰ ὑπερβία ζύλινον ὑπό-
 δημα πεποικιλμένον eis ἐνδύσιμον ἔχον.
 Crupezia autem ligneum calceamentum,
 factum ad auspiciationem chori. Unde
 Crupeziophori Bœotes existunt.

³ Palla vero picta.] Vide ad quid id
 referatur, nisi velit hanc quoque esse
 tibicinum.

⁴ Apud Persas.] De habitu Persa-
 rum, & calceamentis, & stola Medica
 jam diximus supra hoc eodem cap. ex
 Xenophonte & Strabone.

⁵ Apud Græcos.] Plutar. in Solene.
 Quos ubi conspexit Solon ab insula co con-
 tendere, mulieres longe abire iussit, ex
 juvenibus impuberes deligent, earum ve-
 stitu, mitris & calceamentis ornavit.

⁶ Lydos, Phryges.] Servius enarrans
 illud carmen Virgillii Æneidos 4.

Mæonia mentum mitra, crinemque ma-
 dentem.

scribit Lydios, qui Mæones dicuntur,
 & Phryges mitris usos fuisse.

⁷ Et Assyrios.] Id est, Babylonios
 ex Herodoto lib. 1. Capita, inquit, ha-
 bentes comata mitris redimunt.

⁸ Virorum apud eosdem.] Appianus
 de Civilib. Rom. bellis lib. 5. de M.
 Antonio, sic scribit, Exutus nempe cu-
 ris omnibus & Imperii obsequiis, stola
 quadratam Græcorum more, pro patria
 & domestica induit.

⁹ Theſſalis.] Theſſalicarum chlamy-
 dum meminit Pollux lib. 7. cap. 17.
 cum scribit, Chlamydes vero Theſſali-
 cas nuncuparunt. Et Theſſalicanis, pro
 chlamydidibus induimur.

¹⁰ Calantica.] Tegenen est muliebre,
 quod capiti innectitur. Cicero in Clo-
 dium apud Nonium Marcellum, Tun-
 cum vincirentur pedes fasciis, cum ca-
 lanticam capiti accommodares? Vide in
 nostris legibus Connub.

¹¹ Lycurgus.] Plutarchus in antiquis
 Lacedæmoniorum institutis, Emenſo,
 inquit, duodecimo ætatis anno, sine tu-
 nica jam debebant, pallium unum in an-

Una
tantum
veste
quiu-
teban-
tur.

Galli
nobili-
ores.

tantum veste, eaque obsoleta, & nullo discrimine à cæteris uti toto anno permisit. ¹ Zeno quoque nullum discrimen vestis esse inter cives, sed eosdem amictus viros ac mulieres ferre præcipiebat. ² Solon plus tribus vestibus quinquam uti lege prohibuit. Apud reliquas vero gentes vestitus habitusque dissimiles fuerunt. ³ Nam Gallis nobilioribus tinctas gestare vestes, aut saga hirsuta virgata; hyeme crassiora, æstate subtiliora longis villis, & ⁴ brachas ⁵ longis femoralibus, ⁶ auro pictas, ⁷ intonsas, & varii colo-

num capientes. Justinus libro 3. inter præclara Lycurgi instituta, hoc refert, *Furcibus non amplius una veste uti toto anno permissum, nec quemquam cultius quam alterum progredi, nec epulâri opulentius, ne imitatio in luxuriam vertere-tur.* Sed & apud Cretenses pueri una tantum veste tam per hyemem, quam per æstatem utebantur, auctore Heraclide in Politicis.

1 Zeno quoque.] Cirticus scilicet ex Laërtio in vita illius, Zenonem scribit eandem vestem viros ac mulieres indui præcepisse, nullamque corporis nudare partem.

2 Solon.] Plutarchus in vita illius, *Egressionibus quoque mulierum, ac fletibus, ac celebratibus lege prospexit, ut omnem immodestiam intemperantiamque cohiberet, exire cum tribus tantum vestibus jubens.*

3 Nam Gallis nobilioribus.] Strabo lib. 4. Gallorum habitus describens, sic ait, *Etenim aurca illis sunt gestamina, collo quidem torques: manibus autem & lacertis armille, dignitatis honores tinctas gestant vestes, & auro pictas. & paulo ante, Lana quidem aspera, cæterum oblongis villis, unde & hirsuta texunt sagula.* Diodorus Siculus l. 6. aut aliorum supputatione 5. cap. 9. *Manuum articulos, inquit, & brachia armillis aureis exornant. Circa collum insuper grandes torques gestant ex solido auro, & in digitis annulos.* Et aliquot interjectis,

Sagula ferunt virgata: hyeme quidem crassiora, æstate subtilia. Et ad id quod de Sagis dicitur spectat, quod Cicero in Orat. pro Fontejo Gallos vocat Sagatos.

4 Brachas.] Sueton. in Jul. Cæsare cap. 80. *Galli in curia brachas deposuerunt, latuini clauum sumpserunt.* Vopiscus in Aureliani triumpho de Xenobia Imperatrice, *Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea, tunica Galbina, brachis Gallicis ornatus.* Tacit. lib. 18. *Ornatum Cecinna mancipia & colonia in superbiam trahébant, quod versicolore sagulo, brachas tegimen Barbarum indutus, Togados alloqueretur.* Hinc Narbonensem provinciam ante Brachatam dictam fuisse constat Plin. testimonio lib. 3. cap. 4. Cæterum D. Hieronym. ad Fabiolam de veste sacerdotali, & Divus Ambrosius lib. Officior. 1. *Brachas appellant feminalia, siue femoralia, quibus pudibunda velantur.* Græcis *αἰσχροῦ* vocantur. Nostri vulgo *brayer*, ou hant de chausses, vocant. Alii scribunt gemino cc. sine aspiratione.

5 Longis femoralibus.] Strabo d. l. 4. *Sagis, inquit, vestiuntur, comas nutriunt, prolixis utuntur femoralibus.*

6 Auro pictas.] Strabo ibi.

7 Intonsas & varii coloris.] Strabo d. lib. 4. Diodorus ubi supra. *Vestes ad terrorem intonsas ac coloris varii ferunt.* Et hac alludit Tacitus loco citato in verbo, *Brachas.*

coloris¹ quas anaxyrides Græci vocant: tum² collo torques & monilia, frequens mos fuisse traditur. Quas quidem brachas, non apud Gallos modo,³ sed Medos⁴ & Scythas⁵ aliosque barbaros in usu comperimus: Tum endromides⁷ & cuculli frigoribus apti,⁸ Gallorum propria

Ana-
xyri-
des.
Bra-
cha:
Endro-
mides.
Cucul-
li.

com-

1 Quas Anaxyrides Græci vocant.] Diodorus ubi supra, scribit Gallos Anaxyridas brachas vocare, his verbis, Ἐδοῦσι δὲ χιτῶν καὶ λατὰ καὶ κίματα, χιτῶνας μὲν σάπτεσσι χιτῶμασι παντοδαποῖς δὲ λατὰ καὶ κίματα, καὶ ἀναξυρίδας ἐκείνοι βραχάς ποσειδομένησιν. Id est, vestibus autem utuntur mirabilibus, tunicas quidem tingunt floridas, & Anaxyridas illi appellant.

2 Collo torques & monilia.] Dictum est supra in verbo, Nam Gallis nobilioribus.

3 Sed Medos.] Brachatos appellat Persius satyr. 3.

Quæque docet sapiens brachatis illita Medis

Porticus in somnis. —

Et quisquis est in carinine Priapejo,

Medis laxior Indicisque brachis.

Ex quo etiam intelligis Indos his uti solitos.

4 Et Scythas.] Hoc etiam vestium genere usos esse Scythas testatur Ovidius lib. 5. Tristium eleg. 8.

Pellibus & laxis arcem mala frigora brachis,

Oraque sunt longis horrida tecta comis.

5 Aliosque Barbaros.] Brachis Persas usos esse, testis est Herodotus lib. 8. breves arcus ac brevia spicula, longas brachas gerentes, in pugnam eunt. Ovid. d. lib. Trist. 5. eleg. 11.

Hos quoque, qui geniti Græcia creduntur ab urbe,

Pro patrio cultu Persica brachia tegit.

Et Sarmatas apud Pomponium Melam l. 2. cap. 1. Valerium Flaccum lib. Argonauticon 5.

Et jam Sarmaticis permutant carbasa brachis.

Lucanum lib. 1. Pharsalia,

Et qui te laxis imitantur Sarmata brachis

Vangiones. —

De Indis autem jam diximus ex obseuro carmine.

6 Tum endromides.] De his bis dictum est supra: sed quod frigori arcendo conveniat, ut hic dicit, testimonio est Martialis lib. 4. epig. 19.

Sordida, sed gelido non aspernanda Decembri

Donâ, peregrinam nitidas endromidem.

Et Juvenalis satyr. 3. ostendens Græcos peritissimos esse ad adulandum:

— Igniculum Bruma si tempore possas, Accipit endromidem: si dixeris, Astuo, sudat.

Idem satyr. 6. taxat mulieres Romanas quod endromide Tyria uterentur.

7 Et cuculli.] Columella l. 1. cap. 8. eodemque ult. Cultam vestitamque familiam magis utiliter, quam delicate habeat, munitamque diligenter à vento, frigore, pluviaque: quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, vel sagis cucullis. Id si fiat, nullus dies tam intolerabilis est, quo non sub divo moliri aliquid possit. Est autem capitis tegmen, quod vulgo nostrates Cappam vocant. Ex quo Martialis l. 5. cap. 14.

Ilinc cucullo prospicit caput tectus.

Et de hoc quoque Juvenalis satyr. 3.

Contentusque illic Veneto, duroque cucullo.

Et satyr. 6. Et hunc alii cucullionem diminutive Græcorum forma, vocant: & in his Cato Rei rusticæ, c. 2. & 135. & Julius Capitolinus in vita Veri, his verbis, Fertur in tantum vitiorum Cæjanorum & Neronianorum ac Petellionum fuisse amulum, ut vagaretur nocte per tæernas

*Vecto-
nes.
Moni-
lia fer-
rea.*

commenta sunt. ¹ Apud Vectones ² & Cantabros, mulie-
res monilia ferrea collo circumdare, & à fronte protensum
umbraculum, quod attrahant, quum velint, & retrahant.

*Gni-
dani.*

³ Alias protentas comas in altum erigere, illasque baculo
obvolvere: nonnullas sinciput expilare, magni decoris
putabatur. ⁴ Gnidanorum uxoribus, qui juxta Lotopha-
gos sunt, multi æstimabatur, fimbrias pelliceas ferre plu-
rimas, quas munera adulterii fumebant, illaque præcipuæ
dignationis erat, quæ pluribus fimbriis muniretur. Sic-
ut Curetibus, qui Ætoliæ incolunt, longas stolas puella-
res induere. ⁶ Et Andrimachidarum uxoribus utroque cru-
re æneam armillam innectere. ⁷ Arabibus Nabathæisque,
tunicas cum subligaculis ferre. ⁸ Indorum fuit ornatus in
veste candida, & carbasis miræ tenuitatis auro purpuraque
distinctis. ⁹ Medorum oculis pictis incedere, colorato ca-
pillo, coma protensa, circa collum monili, & armillis
circa manus, capite velato, ¹⁰ veste pellucida & fluida.

*Cure-
tes.
Andri-
machi-
des.
Ara-
bes.
Indi.
Naba-
thæi.
Medi.*

Con-

*bernas ac lupanaria, obtecto capite cucul-
lione vulgari viatorio.*

⁸ Gallorum propria commenta.] Sci-
licet ipsi cuculli, qui proprie Gallorum
sunt, præsertim Santonum Galliæ po-
pulorum. Juvenalis satyr. 8.

— Si nocturnus adulter,

*Tempora Santonico velas adoperta cu-
cullo.*

Et Martialis lib. 14. epig. 128.

— Gallia Santonico vestit de bardo cucullo.
Nam ita appellat veluti cucullum bar-
dorum, qui ipsis ex Gallis erant, in
primis studio philosophiæ, vaticina-
tionibus, & carminum laudati, Stra-
boni lib. 4. Diodoro Siculo lib. 6. c. 9.
& Lucano lib. 1. Cucullorum etiam
bardicorum mentio fit apud Jul. Ca-
pitolinum in vita Pertinacis.

¹ Apud Vectones.] Vetiones legen-
dum est ex Strabone, qui hæc de illis
scribit lib. 3.

² Et Cantabros.] Idem Strabo ibid.

³ Alias protentas.] Hæc usque ad
versic. Gnidanorum uxoribus, sunt Stra-

bonis ibi, d. lib. 3.

⁴ Gnidanorum uxoribus.] Herodot.
lib. 4. Gindanos hos vocat.

⁵ Sicut Curetibus.] Strabo lib. 10.
Curetum nominis rationem reddens,
sic ait, *Curetas Ætoliæ habitantes nomen
hoc adeptos esse ferunt, quia sicuti κῆρυξ,
hoc est, puellæ, muliebres longas stolas in-
duunt.*

⁶ Et Andrimachidarum.] Strabo
lib. 4.

⁷ Arabibus Nabathæisque.] De his
duobus Strabo l. 16. paulo ante finem,
*Tunica, inquit, in subligaculis & san-
dalis.*

⁸ Indorum.] Strabo lib. 15. & Q.
Curtius lib. 8.

⁹ Medorum.] Hæc usque ad ea ver-
ba, *Veste pellucida, sunt Xenephontis
Pædiæ Cyri lib. 1. Et idem de Persis,
ut scilicet, oculos suppingerent colo-
ribus, tradit idem auctor ejusdem ope-
ris lib. 8.*

¹⁰ Veste pellucida & fluida.] Justinus
lib. 41. ubi idem dicit de Persis.

I Con-

¹ Contra vero Persarum : nam crassiore utebantur , laxa & *Persæ.*
 fluxa cinctura , nonnunquam stola Semiramidis. ² Quare
 Alexander Macedo utrorumque inspecto habitu , Persi-
 cam induit vestem , Medorum admittere recusavit. ³ Sic
 Gratianus Cæsar , devictis Germanis , Romanum negle-
 xit cultum , amictu Alano atque equo pariter usus. ⁴ Assy- *Assy-*
 riorum mos erat duplici amiculo vestiri , altero lineo ad *rii.*
 pedes demisso , altero laneo , quod superinduebant. Mau- *Mau-*
 rusiis crassam vestem , aut laceram quam induebant , pro *rusi.*
 tempore variare vetabatur. ⁵ Persæ amictum habent æsta- *Persæ.*
 te purpureum , hyeme varium. ⁶ Troglodytæ serpentum
⁷ & piscium coria. ⁸ Massagetæ ex arborum corticibus *Massa-*
 amictus intexebant , Scythicis fere similes. ⁹ Mardo- *getæ.*
 rum genti proprium fuit crassiorem vestem & non ultra *Mardi.*
 genua induere , proque capitis ornatu fundam fronti anne-
 ctere. ¹⁰ Indi quoque dissimiles habitus corporis mira spe- *Indi.*
 cie

¹ *Contra vero Persarum.*] Diximus
 supra ex Strabone & Curtio in verbo,
Quamvis Persici reges.

² *Quare Alexander Macedo.*] Plu-
 tarchus tum in vita ipsius , tum in li-
 bro , de Fortuna aut virtute ejusdem
 Alexandri , & Q. Curtius lib. 6. Justin.
 lib. 12.

³ *Sic Gratianus Cæsar.*] Paulus Dia-
 conus lib. 11. de Gestis Rom.

⁴ *Assyriorum.*] Herodot. de Baby-
 loniis loquens , qui & ipsi Assyrii sunt ,
 lib. 1. & Strabo lib. 16.

⁵ *Persæ.*] Scilicet Principes ex Stra-
 bone lib. 15. cujus hæc sunt , ut & su-
 pra diximus. Nam , ut illic subdit , mul-
 tudo tunicam duplam gerit , ad mediam
 usque tibiam descendentem , circum caput
 Sindonii panni volumen.

⁶ *Troglodytæ serpentum.*] Troglody-
 tas vesci , non vestiri , carnibus serpen-
 tum , tradit Solinus cap. 45. *

COLERUS.

* Sed forte ex Strabone colligere
 vult lib. 17. ubi ait , quosdam barba-
 rorum serpentum ac piscium coriis
 usos.

TIRAQUELLUS.

⁷ *Et piscium coria.*] Ut & Chelono-
 phagi ex Pomponio Mela lib. 2. cap. 8.
 quo de sinu Persico loquitur. Plin. 1. 6.
 cap. 24. Solino cap. 67. in fin. Chelono-
 phagi coriis piscium vestiuntur. Strabo
 lib. 16. Chelonophagi testudinum testis
 vestiuntur , que adeo magna sunt , ut vel
 in eis navigent.

⁸ *Massagetæ.*] Strabo lib. 11. Idem-
 que de Germanis dicit Pomponius
 Mela lib. 3. cap. 3. ubi de Germania , sic
 scribit , Viri , inquit , sagis velantur &
 libris arborum. Strabo lib. 15. scribit ,
 Indicos philosophos , quos Sylvicolas
 appellant , vestes ex arborum cortici-
 bus habere. Herodotus libro 1. paulo
 ante fin. Massagetæ , inquit , & amictum ,
 & vicium habent Scythico similem.

⁹ *Mardorum.*] Q. Curtius Mardorum
 mores & cultum corporis describens ,
 sic ait , Comæ prominent hirtæ , vestis su-
 per genua est , funda vinciunt frontem : Hoc
 & ornamentum capitis & telum est.

¹⁰ *Indi.*] Strabo lib. 15. in diversis
 locis. Pomponius Mela lib. 3. cap. 7. de
 India Solinus c. 65.

cie variarunt. Namque alii nudi agunt, ¹ nonnulli piscium, ² ferarum, aut avium pellibus amicti sunt, ⁴ plerique lino, multi lana vestiuntur: alii in cultu corporis ita accurati, ut ⁵ faciem coloribus pingant, ⁶ candidam vestem in-

¹ *Nonnulli piscium.*] Arrianus l. 8. Rerum gestarum Alexandri. Solinus c. 67. in fin.

² *Ferarum.*] Scilicet Sobii Indorum populi apud Curtium lib. 9. *Sobii pelles ferarum pro veste, clara protelo erant.* Indi quoque apud Arrianum d. lib. 8. cujus hæc sunt verba, *Indi pastores suere, quemadmodum & Scythæ, qui neque agricultura student, neque urbes incolunt, neque templa diis extruunt: sed plaustis errabundi in alia atque alia loca pro tempore commeant: pellibus ferarum, quas venando occiderant, amicti, arborum foliis pascuntur.* & Sibesi, gens Indica, pellibus amictebantur, ut Arrianus scribit eodem lib. 8. Atque etiam Indi maritimi, apud eundem Curtium dicto libro nono, his verbis, *Ferarum pellibus tecti, piscibus sole duratis & majorum quoque beluarum, quas fluctus ejicit, carne vescuntur.* Qui & ipse postea in genere dicit, Indos pellibus ferarum, quas venando occiderant, amictos fuisse. Quod & ipsum de Germanis tradit Tacitus, de Moribus Germ. & Ægyptiis Diodorus Siculus lib. 2. cap. 1. Et ex his est illud Lucretii l. 5.

Necdum res ignis scibant tractare, neque uti

Pellibus & spoliis corpus vestire ferarum.

Cæterum alii caprarum pellibus vestiebantur, ut Getuli & Sardi ex Varrone lib. 2. Rei rusticæ cap. 11. ad fin. Scythas quoque pellibus pro vestibus uti testimonio est illud Arriani, quod superius citavimus. Et Virgil. de his loquens lib. 3. Georg.

Et pecudum fulvis velantur corpora setis.

Ubi Servius tradit, hujusmodi vestes Rhenones dici, citatque Salustium in historiis. Sed cui adde quod scribit Cæ-

far lib. 6. belli Gallici, Germanos uti parvis rhenonum tegmentis. * Hucque etiam spectat quod de Camilla scribit Virgil. lib. 11. Æneid.

Pro crinali auro, pro longa tegmine pallæ,

Tigridis exuvie per dorsum à vertice pendunt.

Et de alio quopiam lib. 8.

Quem fulvâ pelle leonis,

Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.

Strabo l. 15. scribit Montanos Indiæ pellibus cervorum uti, & peras, radicibus & medicamentis plenas gestare.

COLERUS.

* *Rhenones* vocant Galli pelles & exuvias ferarum. Quod eos à Græcis accepisse omnium eruditissimus Scaliger autumat, qui *ῥήνας τὰ μὲλα* vocant. Nam & ipsos Gallos aliquando Græce locutos esse. Germani etiamnum juvencos parvos vocant *Önder.*

TIRAQUELLUS.

³ *Aut avium.*] Seneca ad Lucilium epist. lib. 14. epist. ejus lib. 2. omnium ejus operis 90.

⁴ *Plerique lino, multi lana vestiuntur.*] Solinus cap. 65. de Indorum cultu loquens, sic scribit, *Alii lineis, alii lancis peplis vestiuntur, pars nudi.* Pomponius Mela lib. 3. cap. 7. de India loquens, eadem scribit. Adde & alios ex Indis ferre vestem de tegete, quam ubi è flumine messuerunt, incideruntque, plectentes in modum storeræ, tanquam thoracem sibi induunt.*

COLERUS.

* *Isidorus* lib. 19. cap. 23. Persis quoque *linamenta* tribuit. Sic enim lego, non *linimenta*.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Faciem coloribus pingunt.*] Strabo libro 15. Arrianus lib. 8. *Barbam*, ait, *Indos*

induant, aurum gestent, ¹ lapillis ornentur. ² Mauri leo- *Mauri.*
 num, pardorum & urforum tergoribus, ³ alii serpentum &
 piscium coriis velantur. ⁴ Scythiæ magna pars tergo vul-
 pium & murium operiti incedunt, ⁵ sicut Geloni hostium *Geloni.*
 cutibus. ⁶ Britanni reliqua nudi, ventrem & cervicem fer- *Britan-*
 ro cingunt. ⁷ Hispani primum breve sagulum, mox stolas *Hispa-*
 & togas Romano more acceperunt, quare stolati dicti &
 togati. ⁸ Gymnesiarum incolæ junceo ornantur amictu, *Gym-*
⁹ Belgæ hirsuto sagulo, ¹⁰ Germani sago cum fibula: aut si *Belgæ.*
 desit *Ger-*
mani.

Indos alio atque alio colore fucare: ut in aliis alba, in aliis phænicea, in nonnullis ruffa, in quibusdam viridis, in aliquibus nigra videtur. Similiter Agathyrsi. Virgil lib. 4. Æneid.

— *Pictique Agathyrsi.*

Ubi Servius: *Agathyrsi, populi sunt Scythiæ, colentes Apollinem Hyperboreum, Picti, non stigmata habentes, sed pulchri, id est, Cyanea coma placentes. Hos Plinius lib. 4. cap. 12. scribit habere capillos cæruleos. Pomponius Mela l. 2. cap. 1. ubi de Scythia Europæa loquens sic scribit, Agathyrsi ora artusque pingunt, ut quique maioribus præstant, ita magis vel minus: ceterum iidem omnes notis, & sic ut abini nequeant. * Solinus cap. 25. Gelonis, inquit, Agathyrsi colimitantur cæruleis picti colore, fucatis in cæruleum crinibus. Et Geloni, de quibus & Virgil. lib. 2. Georg.*

Easque domos Arabum, pictosque Gelonos.

COLERUS.

* An hi sunt, quos proprio nomine *Pictos* vocavit antiquitas? Isidor. lib. 19. cap. 23. sic scribit de illis: *Nec abest gens Pictorum, nomen à corpore habens, quod minutis opifex acus punctis & expressor nativigraminis succos includit, ut has ad sui speciem cicatrices ferat, pictis at tubus maculosa nobilitas.*

TIRAQUELLUS.

6 Candidam vestem induant.] Strabo lib. 15. *In cultu, inquit, corporis nimii: nam & aurum gestant, & lapillis ornantur, & sudonem candidissimum*

induant, & umbrellas secum portant.

1 *Lapillis ornentur.*] Ut Nisai, qui & ipsi sunt Indorum populi, utebantur veste distincta maculis, ut prodit Arrianus lib. de Gestis Alexand. 8.

2 *Mauri.*] Strabo lib. 17. *Leonum, & pardalium, & urforum pelles induunt, & dormientibus subserviunt.*

3 *Alii serpentum.*] Strabo dicto libro paulo post, *Nonnulli ex iis barbaris serpentum ac piscium coriis indumentis ac stramentis utuntur.*

4 *Scythiæ magna pars.*] Seneca l. 14. epistol. ad Lucilium epist. ejus lib. 2. omnium ejus operis 90. *Nam hodieque magna Scytharum pars tergis vulpium induitur, quæ tactu mollia & impenetrabilia ventis sunt.*

5 *Sicut Geloni.*] Herodotus lib. 4. Solinus cap. 25. *Geloni de hostium cutibus, & sibi indumenta faciunt & equis suis tegmina. Pomponius Mela lib. 2. cap. 1. ad finem. Geloni hostium cutibus equos seque velant: illos reliqui corporis, se capitum.*

6 *Britanni.*] Herodotus lib. 3.

7 *Hispani.*] Livius 3. Dec. lib. 2.

8 *Gymnesiarum.*] Strabo lib. 3. auctoritate Philetæ in lib. Interpretationum, *Hirtæ, inquit, vestis, sordida, varus limbus involvitur, & junceum ornamentum, perinde ac junceis circumcinctis: fundas vero aut junceas, aut & setis aut nervis contextas gestant.*

9 *Belgæ.*] Strabo lib. 4.

10 *Germani.*] Pomponius Mela l. 3. cap. 3. quo de Germania scribit, *Vir,*
 ait,

desit fibula, spina conferta: locupletes vero stricta veste singulos artus exprimente. Quinetiam apud veteres sapientiae professores, diversi cultus corporis ornatusque fuere. Namque, ¹ Diogenes corpore seminudo fuit, veste humili & sordida; qui quum Rhodios veste conspicuos cerne-
Philosophorum vestes.
ret, illos duxit nimium insolentes: rursus quum Lacedæmoniis in veste sordida & inhonesta occurrisset, etiam hos insolentes nuncupavit. ² Pythagoras alba amictus veste,
Corona aurea Pythagorae.
³ neque ex mortuo animali quippiam ferens, auream coronam gestabat, ⁴ nonnunquam purpuratus. ⁵ Crates man-
ticam & sordidum palliolum. ⁶ Aristippus Socraticus Milesiam chlamydem, aliquando amictum viliorem indue-
bat,

ait, *sagis velantur, aut libris arborum.* Cornelius Tacitus de Moribus Germanorum, sic scribit, *Tegmen omnibus sagum, fibula: aut si desit, spina confertum.* Cæsar libro 6. belli Gallici, *Pellicibus,* inquit, *aut parvis rhenonum tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda.* De Rhenonibus autem supra diximus. *

COLERUS.

* Alii tamen *Sagum* assignant *Gallicis*, atque hanc vocem Gallicam esse omnino Plinius & alii contestantur. Vide & Varronem lib. 4. de ling. Lat. sub finem. Plinius alicubi scribit Gal-
COLERUS.
lorum inventum esse, sagos scutulis dividere, ubi scutulas in veste vocat, quas Diodorus *τετραπύλας*. Et scutularum sagum idem, quod Virgilio & Propertio virgatum. Adde Isidorum lib. 19. cap. 23.

TIRAQUELLUS.

¹ Diogenes.] Ælianus lib. 9. de varia Historia, tit. de splendide vestitis, sic scribit, *Diogenes cum venisset Olym-
TIRAQUELLUS.
piam, & Rhodiacos quosdam adoles-
centes videret preciosis magnificisque ves-
tibus amictos, cum risu inquit: Hoc nihil prater fastum. Deinde cum incideret in Lacedæmonios lacevis squalentibusque tunicis amictos: Hæc, inquit, longe alia est superbia. Et vide in nostris le-*

gib. Connubial. l. 3. num. 56. incipit *Diogenes.*

² Pythagoras.] Laërtius in vita illius. Ælianus de varia Historia lib. 12. cap. 32. *Pythagoras,* inquit, *Samius alba veste amiciebatur, & gestabat coronam auream, atque anaxyrides.* Maximus Tyrius Philosophus Platonius, Ser-
TIRAQUELLUS.
mone 37.

³ Neque ex mortuo animali.] Philostratus in vita Apollonii lib. 1. in princip. *Vestitum,* inquit, *ex morticina materia confectum, renuisse Pythagoram dicunt, & ab animantium omnium esu abstinnisse: nec tale quicquam omnino sacrificandum putasse.*

⁴ Nonnunquam purpuratus.] Maximus Tyrius ubi supra in fine. *Pythagoram quidem purpura vestitum, Socratem vilissimam stola, Xenophontem & thorace & clypeo armatum, Sinopeum pugilem, Telephis ipsius exemplo, baculo ac pera instructum: quorum omnium ornatus cum persona, quam reverent, optime faciebat.*

⁵ Crates.] Thebanus scilicet. Laërtius in Cratis Thebani vita.

⁶ Aristippus.] Laërtius in vita ipsius, & Plutarchus in lib. de Fortuna aut virtute Alexandri. Maximus Tyrius ubi supra: *Aristippus,* inquit, *ille, qui purpuram gestaret, unguentisque oblitus esset, haud intemperantior Diogene fuit.*

bat, cætera nudus. ¹ Aristoteles vero decorus habitu, & nitido vestitu fuit, tonsa coma, digitis redimitis auro. ² Hippias cultu visendus suis manibus elaborato, ³ sicut Apollonius Tyaneus linteis, & ⁴ Gorgias purpura conspicui erant. ⁵ Heraclides molliori veste, ⁶ Zeno tenui pallio. ⁷ Empedocles Agrigentinus præter purpuram, etiam calceamentis ærcis incedebat. ⁸ Demosthenes molli tunica & nimis accurata, ⁹ Aristides trita lacerna, ¹⁰ Socrates vilissima stola, ¹¹ Xenophon cum thorace & clypeo. Fuitque Homeri opinio, antiquissimos Græcorum, pelles leonum pardo-

*Anti-
quorum
vesti-
tus ex
anima-
liū pel-
libus.*

¹ *Aristoteles.*] Eadem scribit Ravisius Textor Nivernensis in sua officina: sed nullum citat auctorem. Sed id est Diogenis Laërtii in vita Aristotelis in principio.

² *Hippias.*] Ælianus de varia Historia lib. 12. cap. 32. scribit Hippium purpureis vestibus amictum in publico versatum esse.

³ *Sicut Apollonius Tyaneus.*] Philostratus in vita illius, lib. 1. cap. 6. Primum, ait, ex animalium vellere confectas vestes respiciens, linteis amictiri decrevit, & simul comam nutrire cepit, & alibi sæpe apud eundem Philostrat.

⁴ *Gorgias.*] Ælianus d. lib. de varia Hist. c. 32. scribit eum purpureis vestibus usum fuisse.

⁵ *Heraclides.*] Ponticus scilicet. Laërtius in vita illius, Hic, inquit, mollicula veste utebatur, tumen- tique fuit corpore, adeo ut illum Attici non jam Ponticum, sed Pompicum vocarent.

⁶ *Zeno.*] Laërtius de Zenone Citrico hæc scribit, Erat autem patientissimus, & simplicissimi victus, crudisque cibis tantum utebatur, & tenui pallio.

⁷ *Empedocles.*] Laërtius in vita illius, auctoritate Neanthlis & Phavorini. Ælianus variae Historiae lib. 12. cap. 32. Empedocles vero Agrigentinus, inquit, purpura utebatur & calceis ærcis. Philostratus in Helladicis.

⁸ *Demosthenes.*] Gellius lib. 1. c. 5. Demosthenem, ait, tradunt & vestitu cæteroque cultu corporis nitido, tenuis- que, nimisque accurato fuisse. Petrus Crinitus lib. 6. cap. 9. uti etiam Demades ejusdem temporis orator eximius, ex Plutarcho in Phocione, cujus hæc verba sunt, Nam tibi uni, inquit Phocion, maxime omnium civitas iure crediderit homini unguentato, & myrtum undique redolenti, quare nemo videre cupiat, aut in vestitu splendidior, aut domi lotior, aut in omni luxus genere delicatior.

⁹ *Aristides.*] Plutarchus in Aristide. Cum ipsum trita lacerna indutum, in luce omnium, in oculis civitatis venire intueamini. Philostratus in vita Apollonii lib. 6. c. 11. scribit Aristidem Athenas rediisse eadem veste, & quidem vili ac semilacera.

¹⁰ *Socrates.*] Maximus Tyrius d. Sermone 37. jam supra citato, ubi de Pythagoræ purpura scripsimus. Sed & adde crepidibus, ex Æliano variae Historiae lib. 4. cap. 11. ubi de Socratis delitiis.

¹¹ *Xenophon.*] Maximus Tyrius ubi supra, & Ælianus ejusdem illius operis lib. 3. cap. 24. de Xenophontis pulchritudinis amore, Dicitur, inquit, habuisse scutum Argolicum, thoracem Atticum, galeam Boeotio artificio factam, equum Epidaurium.

*Cultus
Roma-
norum.
Lectica
mulie-
rum.*

*Viri
uxoris
nomine
privi-
legium.*

*Athe-
nien-
ses.*

*Syra-
cusani.*

¹ pardorumque, ovium & caprarum ac luporum à principio induisse. Postea impotentia muliebri eo vesaniae proces-
sum fuit, ut maximos induta cultus, ² purpuraque & auro,
ac gemmis redimita procederent: armillas annulosque in
digitis aureos, colloque monilia, & catenas circa latera
margaritis inserta, in auribus vero uniones & cylindros
ad ostentationem luxus, Romanæ mulieres ferrent: ipsas-
que auro fulgentes juncto vehiculo & carpentis, festis
profestisque diebus per urbem perque oppida vehi prodi-
tum sit. Quod non modo Romanis, sed & sociorum
Latini nominis uxoribus decoris causa tributum ferunt:
quibus quidem vehiculis nisi casta & spectata probitatis
fuiſſent, alias uti non decebat: à quibus viri una sedentes,
descendere minime cogi poterant, quasi in tuto essent præ-
sidio privilegio uxoris. ³ Quare Domitianus Cæsar novo
statuit edicto ut probrosis fœminis lecticæ usus adimere-
tur. ⁴ Fuitque apud Athenienses servatum, ut Atticæ fœ-
minæ Doridam vestem, quam prius induebant, simili-
mam Corinthiæ, ne fibulis necerentur, in lineam com-
mutarent: ⁵ & à Syracusanis lege sancitum, ne viri aut
mulieres majori sumptu ornarentur, ni prius se constupra-
tas, & omni nequitia impudicas docerent. ⁶ Quod prope
cum

¹ *Pardorumque.]* Homer. lib. 3. I-
liados post princ. ubi non Græci, sed
Paris introducitur,

Παρσάρην ὀπίσσω ἔχων.

Id est:

Pellem pardi humeris habens.

² *Purpuraque & auro.]* Valerius
Maximus lib. 2. cap. 1. de usu vini
mulieribus interdicto. *Cæterum, in-*
quit, ut non tristis earum & horrida pu-
dicitia, sed honesto comitatus genere tem-
perat: & esset indulgentibus maritis, & au-
ro abundanti & multa purpura usæ sunt:
& quo formam suam concinniores effice-
rent, summa cum diligentia capillos cinere
utilarunt.

³ *Quare Domitianus.]* Suet. in vita
illius cap. 8.

⁴ *Fuitque apud Athenienses.]* Stra-
bo lib. 5.

⁵ *Et à Syracusanis.]* Philarchus lib.
Historiarum 25. & ex eo Athenæus
Dipnosophistar. lib. 12. cap. 6. legem
apud Syracusios fuisse scribit, qua cau-
tum erat, ne mulieres auro ornaren-
tur, neve floridas vestes gestarent, ac
neque purpureos habentes contextus,
nisi si qua se publicam amicam esse fa-
teretur.

⁶ *Quod prope cum Ephesiis.]* Cicero
lib. 5. Academicarum Quæstionum,
ubi Heraclitus Physicus Ephesios ta-
xans ob expulsam urbe Hermodorum,
Universos, ait, esse morte multandos,
quod cum civitate expellerent Hermodo-
rum, ita locuti sint, *Nemo de nobis minus*
excel-

eum Ephesiis compar fuit, qui quum vitis inquinatissimi ^{Ephesi.} essent, neminem frugi vivere passi sunt. Hermodorum- ^{Her-} que, quod vir probatissimus esset, urbe exegere: ^{modo-} qui Ro- ^{rus.} mæ postea leges decemvirales interpretatus, ² statua in comitio à populo donatus fuit. Hoc quoque inter cetera notatum est, ³ consules paludatos, ⁴ nonnunquam trabecatos, ⁵ paludatis licitoribus ad bella ducere solitos. ⁶ Namque erat paludamentum vestis imperatorum, qua summi ^{Palu-} duces, persæpe utebantur: ⁷ ornatus tamen militaris, ^{damentum.} quam

excellat, sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Strabo lib. 14. huc sententia quadrat, sic scribit, In Epheso fuisse viri memoratu digni, ex antiquis Heraclitus, cui cognomen fuit Scotinos: item Hermodorus, de quo hic idem Strabo inquit, Dignos esse omnes Ephesios strangulari, qui Hermodorum virum inter eos frugi eiecerunt, dicentes, Nemo nostrum frugi esto, alioquin cum aliis ejiciatur. Læcius in Heraclito Epheso in princip. scribit, inquit, Ephesios caput, quod amicum suum Hermodorum ejicerent, dicent, Merentur Ephesii omnes adulti mori, impuberibusque jubent deselinquere, quoniam Hermodorum sui præstantissimum expulerunt, dicentes, Nostrium nemo inæqualis sit, quoniam si quis erit talis, alioquin cum aliis.

1 Qui Romæ.] Strabo ad hæc, que in præced. diximus subjiciens, inquit, Hic vir leges quasdam videtur Romanis conscripsisse. Hunc Plinius lib. 14. c. 5. scribit interpretem fuisse legum Decemviralium. Plinii verba in seq. subscribemus. Pomponius Jurisconsultus in l. 2. ff. de origine juris. §. exactis deinde regib. Hermodorum quendam Ephesium in Italia expulsum, auctorem fuisse Decemviris tradit duodecim tabularum ferendum.

2 Statua in comitio.] Plin. dicto lib. c. 5. de Statuis Romæ positis, loquens, sic ait, Fuit & Hermodori Ephesi statua in comitio, legum, quas Decemviri scribebant, interpretis publice dicata.

3 Consules paludatos.] Varro lib. 3. aut aliorum supputatione 6. linguae Latinae. Livius 1. Dec. lib. 9. loquens de T. Veturio Calvino, & sp. Polthumio Coss. sub jugum missis apud Furculas Caudinas, tum à Coss. abire lictores jussi, paludamenta que detracta. Et 3. Decad. lib. 1. & 5. Decad. lib. 2. de Licinio Coss. & diximus supra l. 3. cap. 3.

4 Nonnunquam trabecatos.] Dionysius Halicarn. lib. 5. & diximus etiam ubi supra.

5 Paludatis licitoribus.] Liv. 1. Dec. lib. 1. & iterum 5. in Oratione M. Servilii Coss. Et diximus quoque supra d. lib. 3. c. item 3.

6 Namque erat paludamentum.] Varro lib. 6. ling. Lat. Valerius Maximus lib. 1. cap. 6. ubi de M. Crasso. Corn. Tacitus lib. 18. ubi de Vitellio loquitur. Plutarchus in Crasso, & in Cæsare. Plin. lib. 22. cap. 2. Cæcum Imperatoris dicatum paludamentis. Et vide supra lib. 2. cap. 8. & d. lib. 3. cap. 3.

7 Ornatus tamen militaris.] Varro ubi supra. Liv. 1. Decad. lib. 1. Princeps Horatiusibat tergemina spolia præsegerens: cui soror virgo, qua desponsata uni ex Curiatis fuerat, obvia ante portam Capenam fuit: cognitoque super humeros fratris paludamento sponsi, quod ipsa consecerat, solvit crines, & flebiliter nomine sponsum mortuum appellat. Et iterum lib. 9. & 3. Decad. lib. 5. Inter hæc dicta paludamento circum latus brachium

¹ quam chlamydem appellarunt. ² Militesque sagatos militiæ domique incedere consueſſe. ³ Saga enim, ⁴ chlamys & lacerna, militum veſtes fuere. ⁵ Adde etiam lænam quam ſupremam induebant, licet ſubſequentis temporibus ⁶ Antoninus Philoſophus Auguſtus milites ſub ſe ſtipendiarios, togatos eſſe juſſerit, nec unquam ſagatos incedere paſſus ſit. ⁷ Manſitque diu Romæ conſtitutum, ut ſervi ingenuorum veſte non uterentur: ⁸ quippe qui nec colobias, nec calceos habebant, quæ liberis dabantur. Crepidis

brachium intorto (nam ne ſcuta quidem ſecum extulerant) in hoſtes impetum fecit. Et alibi ſape. Feſtus autem Pompejus lib. 14. tradit omnia ornamenta militaria paludamenta dici. Et Marcellus de Genere veſt. dicit Aulæam eſſe tanquam paludamentum barbarici habitus militaris.

¹ *Quam chlamydem appellarunt.] Nonius Marcellus dicto lib. de Genere veſtiment. Eutropius autem lib. 10. cap. 29. eodemque ult. de Diocletiano Imperat. loquens, Nam prius imperii inſigne in chlamyde purpurea tantum erat, reliquæque communia.*

² *Militesque ſagatos.] Capitolinus in M. Philoſopho. Per Brundiſium veniens in Italiam, togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe juſſit: nec unquam fuerunt ſagati ſub eo milites.*

³ *Saga enim.] Sagum, veſtis eſt index belli, ut toga pacis, quam tamen Conſulares non geſtabant: id quod oſtendit Cicero Anton. 8. Equidem P. C. quanquam hoc honore uſi togati eſſe ſolent, cum eſt in ſagis civitas: ſtatui tamen, à vobis cateriſque civibus in tanta atrocitate temporis, tantæque perturbatione populi Romani non diſſerre veſtitu. Sagum Nonius, ubi ſupra, dicit eſſe veſtimentum militare. Nam & hinc ad ſaga iri, pro eo quod eſt apparari bellum & ad arma procurrare: quod probat multis auctoritatibus Eraſmus Chilia. 4. centur. 8. cap. 10. Sagati etiamnum erant ad bella exeuntes, ut paludati Conſules, & reliqui exerci-*

tium Duces, qui Imperatores etiam vocabantur.

⁴ *Chlamys.] Nam & inter militares veſtes ponitur Polluci lib. 7. c. 3. & Caſſiodoro Variarum lib. 14. ep. 9. & dictum quoque eſt ſupra.*

⁵ *Et lacerna.] Jam diximus & probavimus eſſe militarem.*

⁶ *Adde etiam lænam.] Nonius ubi ſupra. Læna, inquit, veſtimentum militare quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur. Et vide ſupra.*

⁷ *Antoninus Philoſophus.] Supra in verbo, Militesque ſagatos, ex Capirolino.*

⁸ *Manſitque diu Romæ.] Ut conſtat ex ſeq.*

⁹ *Quippe qui nec colobia.] Servius enarrans eum locum Virg. lib. 1. Æneid.*

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Colobia autem appellant veſtimenta mutila ſine manicis & quaſi trunca, à verbo Græco, κολλοβω, id eſt, brevio, decurto, mutilo. De quibus crebra ſit mentio apud ſcriptores Eccleſiaſt. & in decretis Canonicis 19. q. 4. Colobis antiqui utebantur: & ut auctor eſt Gellius lib. 7. cap. 12. ſubſtriſtas & breves tunicas citra humerum deſinentes, ſine manicis habebant: quod genus Græci dicunt, ἱζομίδης. Nam tunica manicata non ſine probro habebantur. Hæc Beroaldus interpres, in libro 8. & 11. Metamorphoſ. Apuleji.

dis quoque aut mulleis uti servos aut plebejos, erat lege vetitum. ¹ Syracusani vero, ut discrimen ingenuæ & servilis personæ notaretur, servis equi characterem inusserunt: ² Samii quoque captivos Athenienses, noctuæ figura. ³ Athenienses vero Samios bello captos, Sameæ navis signo deformarunt. Nonnunquam servis ⁴ literas inusserunt, ⁵ qui literati dicti. ⁶ Apud Lacedæmonios quoque ingenui alebant comam, namque omnes comati erant, ⁷ cum serv-

VOS bant.

¹ Syracusani vero.] Plutarchus in Nicia, ad fin. Nonnulli quoque pro servis venditi, quibus equi characterem in fronte inurebant, quod servitutis volebant argumentum esse.

² Samii quoque.] Herodotus lib. 4. Plutarchus in Pericle, Samii persecuti contumeliis Athenienses, captivis noctuam in frontibus inusserunt.

³ Athenienses vero.] Plutarchus ubi nuper citavimus. Ælianus variæ Historiæ lib. 2. cap. 9. sic scribit, Athenienses captivos Samiorum punctis in facie notabant, quæ noctuam referrent: quod ipsum etiam Atticum erat psephisma.

COLERUS.

⁴ Literas inusserunt.] *Vestigia* appellat Ulpian. in fragmentis tit. 1. §. 11. indicia in facie vel corpore, igne aut ferro impressa. Gajus lib. 1. Inst. 1. §. 4. *στίγματα κατὰ τὸ πρόσωπον*. Theophilus Inst. de libertis: Pænæ causa nonnunquam in facie reorum hujusmodi indicia, vestigia, stigmata inscribebantur, quod Constantinus lege lata sustulit, hac addita ratione, quod facies quæ ad similitudinem pulchritudinis est cælestis, stigmatè minime maculetur. Contentus itaque fuit, hujusmodi indicia in manibus & suris reorum imprimi.

TIRAQUELLUS.

⁵ Qui literati dicti.] Servi literati dicuntur à literis fronti inustis. Fortasse autem id accepit ex eo, quod Plutarchus, ubi supra, tradit Aristophanem comicum ad ea stigmata, de quibus postremo loco dictum est, respicere, cum scribit,

Tom. II.

Σαμίην ὁ δὴμὸς ἐστὶν ὡς πολυγράμματος.

Id est,

Populus Samiorum valde literatus est. *

COLERUS.

* Et Petronius: Notum fugitivorum epigramma.

Literati dicti.] Alii vocant inscriptos. ut Græci γράμμεινες.

TIRAQUELLUS.

⁶ Apud Lacedæmonios.] Herodotus libro 1. Lacedæmonii, inquit, legem tulerunt, ut in posterum comati essent, cum antehac non fuissent. Et lib. 7. Ea Lacedæmoniorum est consuetudo: Quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comunt. Plutarch. in Lyfandro, in princ. ubi scribit, unde capitis intonsi orta sit consuetudo, & in Apophthegmatis Imperatorum ubi de Lycurgo, & in Apophthegmatis. Laconicis ubi de Nicandro, & Philostratus in vita Apollonii, lib. 8. cap. 3. Spartanorum Rex Leonidas, fortitudinis causa, comam gestabat, quod amicis modestiorem, hostibus vero terribiliorem, propter ipsam videri se arbitrabatur. Hinc & Spartani omnes nutrire comam capere, quod non minus hunc Regem quam Lycurgum, aut Iphitium venerarentur.

⁷ Cum servos.] Aristophanes in Avibus:

Ἐπεὶ δὲ ὄντα δῶλος ὦν κίβηλος ἔχεις;

Id est,

Ac dñm servus cum sis, portas comam?

Nam servis apud Græcos comam putare nefas habebatur.

Q

I Idem

Amphimachalos. Heteromachalos. Radende barbe consuetudo quando introducta.
 vos crines habere non deceret. ¹ Idem in omni fere Græcia, ubi servis nutrire comam nefas erat: qui etiam ab ingenuis distinguebantur tunica: ² namque amphimachalos liberis, ³ heteromachalos servitiis dabatur. ⁴ Apud Romanos vero ab urbe condita ad annum CCCCL IIII. ⁵ juvenes pariter ⁶ ac senes intonsos fuisse liquet. ⁷ Sed postquam Publius Ticinius è Sicilia tonsores adduxit Romam, inde ut juvenes rasitarent barbam, capillumque tonderent, ad annum quadragesimum institutum mansit, post eum vero non licebat. Primus enim qui barbam quotidie rasitaret,

TIRAQUELLUS.

¹ *Idem in omni Græcia.*] Cæteri autem ingenui cives alebant, quod ex eo vel satis liquet, quod Homerus sæpe Ἀχαιὸς ἀπαρομύωνας, id est, Græcos crinitos vocat, quod videre licet ex l. 2. Iliados non semel.

² *Namque amphimachalos.*] Vestis habens duas manicas, quæ liberis congruebat, ab axillis ita cognominata, quæ Græcis vocantur ἀνὰ ἄλῃ, ut Etymologici auctor annotat. Et Rhodiginus lib. 16. cap. 10.

³ *Heteromachalos.*] Dicebatur vestis servitiis dicata, manicam tantum habens, ex etymo. Cælius Rhodiginus ubi supra.

⁴ *Apud Romanos.*] Plinius Varro- nis auctoritate lib. 7. cap. 59. Gellius lib. 3. cap. 4. Varro autem lib. Rei rusticæ 2. cap. 11. eodemque ult. *Omnino tonsores in Italiam primum venisse ex Sicilia dicuntur, post Romam conditam anno quadragesimo quinquagesimo quarto, ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosque adduxisse P. Ticinium Menam.* Olim tonsores non fuisse adsignificat antiquorum statua, quod pleaque habent capillum & barbam magnam. Hinc Ovid. lib. 2. Fastorum avos intonsos vocat.

Denique quodcumque est, quo corpora nostra plantur,

Hoc apud intonsos nomen habebat avos.

Et capillatum Consulem Juvenalis. Et Catonem intonsum Horatius Car. lib. 2. Ode 15.

— *Non ita Romuli*

Præscriptum, & intonsi Catonis Auspiciis, veterumque norma.

De quo etiam Lucanus lib. 2.

Ille nec horrificam sancto dimovit ab ore

Cæsariem, duroque admisit gaudia vul- tu.

Ut primum tolli feralia viderat arma, Intonsos rigidam in frontem descendere canos

Passus erat, mæstamque genis incrementum barbam.

MERCERUS.

⁵ *Juvenes pariter.*] Contra Alexandrum morem radendæ barbæ, & tondendi capilli Livius agnoscit circa annum 369. Ubi de Manlio Capitolino agit. *Satis constat, inquit, magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum, ac barbam promississe.* Sed tamen Alexand. Varro- nem, & Plinium, & alios auctores habet, quos verius hæc in re sensisse satis probabile est.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Ac senes intonsos.*] Hæc alibi latius & suo loco explicantur.

⁷ *Sed postquam P. Ticinius.*] Hæc usque ad ea verba, *Quod servis, sunt* Plinii lib. 7. c. 59.

taret, Aphricanus traditur: deinde Augustus: ¹ quod servilis vilioribus erat inhibendum, qui intonsa barba & capillo hirsuto fuere. ² Fuitque animadversum, ante Hadrianum Cæsarem imperatores barbam sæpe rasitavisse. Ipse enim ex Cæsaribus primus promissa barba incescit & capillo. ³ Commodus imperator cum nulli tonsori crederet, ⁴ sicut Alexander Pheræus ⁵ & Dionysius, sibi ipse candente carbone juglandium putaminibus barbam adurebat, ⁶ qui etiam fucato capillo cum ramentis aureis incescit. ⁷ Quod de Lucio Vero ⁸ & Galeno imperatoribus traditum est, qui auri scobem crinibus aspersere. ⁹ Arabes,

Ramenta aurea in capillis.

Aban-

¹ *Quod servilis.]* Diximus rasuram servilem fuisse, & Græcorum mancipia rasa fuisse, idque probavimus auctoritate Aristophanis in Avibus.

² *Fuitque animadversum.]* Dion Nicus in Trajano. Aelius Spartianus in Adriano, *Statura fuit procerus, forma comptus, flexo ad pectinem capillo, promissa barba, ut vulnera, quæ in facie naturalia erant, tegetet.*

³ *Commodus Imperator.]* Lamprid. in vita illius, *Fuit forma quidem corporis justa, vultu insubido, ut ebriosi solent, & sermone incondito, capillo semper fucato, & auri ramentis illuminato, adurens etiam & barbam timore tonsoris.*

⁴ *Sicut Alexander Pheræus.]* Cicero lib. Offic. 2. Plutarch. in Pelopida, *Thalamus in quo dormire consueverat, erat in fastigio, atque ante illum cinctus, canis ligatus, terribilis omnibus, præterquam illis, qui consueverant ibi versari, & ei qui dabat cibum.* Valerius Max. lib. 9. c. 14.

⁵ *Et Dionysius.]* Cicero lib. 5. Tuscul. quaestio. Ita propter injustam dominus cupiditatem in carcerem quodammodo ipse se incluserat, quin etiam, ne tonsori collum committeret, tondere filias suas docuit, ita sordido ancillarique artificio regie virgines, ut tonsoricula, tondebant barbam & capillum patri, & tamen ab iis ipsis, cum jam essent adultæ, ferrum removit: instituitque ut candentibus juglandium putaminibus, barbam

sibi & capillum adurerent. Idem Cicero Offic. lib. 2. *Quid censemus superiorem illum Dionysium, quo cruciatu timoris angis solitum, qui cultros metuens tonsorios, candente carbone sibi adurebat capillum? Plutarchus in Dione, Eo timoris senior Dionysius processerat, ut cum nemini fidem haberet, suspectos omnes duceret mortales, ita ut capitis crines tonsorio radere cultro nequaquam auderet, sed pigmentarius quidam accedebat, adurens eum carbone cæsuriem.* Valerius Maximus lib. 9. c. 14.

⁶ *Qui etiam.]* Scilicet Commodus: Id enim (ut diximus supra in verbo, Commodus Imperator.) de eo refert Lampridius in vita illius.

⁷ *Quod de Lucio Vero.]* Spartianus in Aelio Vero.

⁸ *Et Galeno.]* Gallieno legendum est, qui imperator fuit. Idque de eo tradit Trebellius Pollio in vita illius, *Crinibus suis auri scobem aspersit, radiatus sæpe processit.* Nullus autem ex imperatoribus Galenus dictus est.

⁹ *Arabes.]* Plutarchus in Theseo, *Abantes primi anteriorem capitis partem abarserunt: quem quidem morem non ab Arabibus, ut quidam existimant, didicerunt: nec Myrsos imitati, sed quod natura bellicosi essent, & cominus fugiendi, ac præter ceteros manus cum hostibus conferendi peritia tenerent: & paulo post infert, Ne igitur ullas hostibus ad capiendum ausus darent, tondebantur.*

Qui
caput
tonde-
bant.

¹ Abantes & Mysii, ne in conflictu belli, hostibus præda forent, anteriorem capillum rasitarunt: ² qui etiam puellarem capillum in rotundum tondebant, tempora subradentes. Ferunt ³ Curetas & Ætolas pariter, quum à fronte essent capillati, & crinibus ab hostibus raperentur, frontem abra-

xisse,

¹ Abantes.] Idem Plutarchus ubi supra, & longo ante tempore Homerus libro 2. Iliados in Catalogo non multo post princ.

Τῶν δ' ἄμ' Ἀβάντες ἔποντο δοιοῦπι-
θεν κομίσαντες.

Id est,

Hunc & simul Abantes sequebantur
veloces à tergo comati.

Vocat enim à tergo eos comatos, veluti essent à fronte decapillati. Statius lib. 7. Thebaid.

— Chromin atque in terga comantes

Non ego Abantiadas, non te saxosa Ca-
riste,

Non humiles Ægas, altumque Capharea
dixi.

Pollux composita voce ὁπιοκομάς
eosdem appellat.

² Quietiam.] Scilicet Arabes, ex Herodot. l. 3. non adeo longe à princ. cujus in eam rem hæc verba sunt: κεί-
οντα ὑποβόλαια, περὶ ὑπὸ νύκτις τὰς
κεφαλὰς. id est, *tondentur in orbem le-
viter, rasis circumquaque temporibus.*
Quod & de Macis tradit idem Herod.
lib. 4. Quod scilicet summum verti-
cem capitis tondebant, in medio ca-
pillos crescere sinentes, hinc atque
hinc in orbem tendentes. Sed & Ju-
dæi Solymos montes incolentes co-
mam in orbem tondebant, si credi-
mus Chærolo veteri poetæ, cujus hunc
versum citat Josephus in libro contra
Appionem, & Eusebius Evangelicæ
Demonstrationis libro nono.

Λύχμαλές Ci κεφαλὰς τερχοκεράδες.
Hoc est,

Squallentes capita, & tonfi orbiculariter
omnes.

³ Curetas & Ætolas.] De his duo-
bus Strabo lib. 10. ubi & ob id illos
κερητῆς, id est, *detonsos* appellatos fuisse.

σε ἄπ' τ' κεφαλῆς, id est, *tonsuræ*, quod &
ipsum tradit Athenæus lib. 12. cap. 11.
ubi adducit in eam rem hos Æschyli
versus ex Philarcho lib. 11. Historiæ-
rum,

Χρισδῶντι πλοκάμῳ ὥς παρθένοισι
ἀλῶντι,

Ὅθεν χαλεπὴν κέρηλα λαὸν ἦναι Cap.

Id est,

Fluens capillus mollium instar virgi-
num,

Hinc virginalis dicier gens ambiit.

Eustathius in lib. 23. Iliados scribit,
Curetes ad delicias alentes cincinnos,
venustarum virginum more, à ton-
sura nomen esse adeptos. Priori ety-
mo Curetes succenturiantur apud co-
micum Agathonem in Thyeste fabu-
la, gloriantes nomen se accepisse à de-
tonsa coma, postquam à connubio
ambitæ puellæ rejecti fuerant, his ver-
sibus,

— Ε'πεὶ τὴν πρῶταν κλῆ-

Θυγάτρε μνηστῆρας ἐκ ἐτύχημα

Γάμω, κέμας κειράμεθα, μάρτυρας
τρύφης.

* Ἦπερ ποσειδὼν χεῖμα παίζεισθαι φρονί,

Ε'πὶ νόμον γ' ἐν δὲ δὺς ἐχέμεν κλέει,

Κερῆτες εἶναι κερῆμα χεῖριν περιχός.

Hos versus tumultuaria opera Latinos
fecit Hadrianus Junius, Hormani, Me-
dicus in Commentario de Coma c. 6.
de Tonsuræ generibus,

Pronactis ambientes gnata nuptias,

Passi repulsam, mox testes libidinis

Comas totondimus, animi solatium

Frustrati: gloria hinc sequitur cognomi-
nis

Tonsum ob capillum quod Curetes dici-
mur.

Quonquam & ipse Strabo, & alii id
quoque nomen aliunde illis datum di-
cunt.

I Quod

fisse, & ab occipite cæsariem nutrisse. ¹ Quod de Alexandro Macedone proditum est, qui barbam militibus radi jussit, ne hostili prædæ ansam darent. ² Ferunt quoque Machlyes nativa consuetudine occiput crinitum gestare: ³ sicut Auses anteriorem capitis partem. ⁴ Contra Lycurgus Spartanos milites promisso capillo & comatos esse voluit, ⁵ licet more Laconico barbam ad cutem rasitarent: illos propterea aut venustiores, aut visu terribiliores esse arbitratus, apud eos enim populares à cæsarie noscitabantur. ⁶ Quod Mauris ⁷ & Britannis in more fuit, ut cincinnis ornati essent rutilis comis, & tam composito capillo, ut in incessu vix se contingi paterentur, omni corporis parte abrafa, præter caput & labrum. ⁸ Lycii comam tanti fecerunt, quos.

¹ *Quod de Alexandro Macedone.*] Plutarchus in Apophthegmatis ipsius Alexandri, & in Theco. Chrysippus autem lib. 4. de Voluptate, & ex eo Athenæus lib. 13. c. 6. tradunt, Alexandri temporibus radendæ barbæ morem fuisse primum excogitatum, antea inusitatum, quando ille luxu Persico fractus atque eviratus, Macedonicam asperitatem prorsus exuisset.

² *Ferunt quoque Machlyes.*] Herodotus lib. 4. *Machlyes quidem Africæ populi, occiput crinitum gestant, Auses vero anteriorem capitis partem.*

³ *Sicut Auses.*] Herodot. ubi supra. Sed his adde Arcades, testimonio Virgil. aut alterius auctoris obscæni carminis,

Fronte crinitos Arcades vides.

⁴ *Contra Lycurgus.*] Plutarchus in vita illius & in Apophthegm. Laconicis.

⁵ *Licet more Laconico.*] Apud Lacedæmonios, ut esset discrimen aliquod inter magistratus & promiscuum vulgus, tum etiam ut plebs, in minimis morigera, imperio assueceret, Ephori magistratum ineuntes, præcipere solebant, auctore Plutarcho in Agide, & in lib. de Sera numinis vindicta, ut

mentum tonderent, legibusque obtemperarent, ne sævire cogerentur, teste Aristot. Græce enim est, *νεπειδὴ τῆ μύστικα*, ex quo liquet noluisse eos tollere penitus virilitatis signum: sed intra quosdam medioritatis cancellos coercuisse. Hæc citat Hadrianus Junius in Comment. de Coma, cap. 2. Idem Plutarchus in Alcibiade, & in Cleomene.

⁶ *Quod Mauris.*] Strabo libro 17. *Ornare se satagebant come implexu & bamba: quo fiebat ut inter ambulandum rarisime se mutuo contingerent, ut intantum maneret capillorum decus.*

⁷ *Et Britannis.*] Cæsar lib. 5. de bello Gallico, tradit Britannos omnem corporis partem rasitavisse, præter caput & superius labrum, quod barbarici illorum attribuentum est. Cicero pro Roscio Comædo, in C. Fannio Chæreâ rasuram vix mancipio dignam detestatur his verbis, *Qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne ullum viri boni pilum habere dicatur.* Et iterum, *Nonne ipsum caput, & supercilia penitus abrafa, olere malitiam & calliditatem videntur?*

⁸ *Lycii.*] Lycii tanti comam fecerunt, ut ne dubitarint quidem multæ nomine fiscum Mausoli Carix Regis

cerunt, ut ne crines tonderent, æra pœnæ nomine Mausolo regi Cariæ solvere non dubitarent. ¹ Argivi cum antea criniti essent, victi à Lacedæmoniis, amissis Tyriis, deplorandæ calamitatis causa capillos totonderunt, voventes se non resumpturos, nisi Tyrias recepissent: ² sicut Sybari à Crotoniatis direpta, universi Milesii capita deraferunt, & ingentem luctum ediderunt. ³ Maxies vero dextram capitis partem comatam gerunt, sinistram radunt. ⁴ Lusitani autem comas tondere nefas ducunt, itaque illas diffundunt ut fœminæ. ⁵ Idem & Gallicomati, quibus plurimus capillus erat, æque maribus & fœminis inde nomine imposito. ⁶ Indi capillum pectunt sæpius, quam ton-

inexplebilem, & hydropis instar semper siticulosum, explere, quo liberis esse & immunibus liceret à legis imperio, quæ crinium tundendorum necessitatem proponebat, uti refert Aristoteles Oeconomicôn lib. 2. quam legem Condalus, Regis præfectus, commentus fuerat, ut ἐπιπυλάειον, hoc est, congiarium eliceret.

1 *Argivi.*] Argivos ob amissam in campis Thæreaticis victoriam, accisis in rebus lege cavissè, Ne quis comam nutritet ante recuperatum pristinæ gloriæ decus, ab Herod. lib. 1. proditum legimus, derelicto priore comam alendi studio. E diverso, Lacedæmones tum victores sanxere, Ne quis comam tonderet, abrogato more isto ipsis solenni.

2 *Sicut Sybari.*] Idem quoque nuper scripsit vir utique multiscius Hadrianus Junius in Commentario de Coma, cap. 2. nullo præter morem auctore citato. Verum id est Strabonis lib. 6. & Herodoti in Erato.

3 *Maxies.*] Herod. lib. 4. scribit Maxies dextram capitis partem capillatam gessisse, lævam rasisse. Credo tamen illos dici etiam Machlyes, de quibus diximus in verbo, *Ferunt quoque Machlyes.*

4 *Lusitani.*] Strabo lib. 3. scribit, Lusitanos, qui in montibus horridam

& incultam vitam, humi ferarum ritu strati, degebant, longas, ut fœminæ, inferius diffundere comas solitos. Nec Persæ quoque comam tondebant, ex quo à Delphico oraculo peculiari epitheto Criniti vocati sunt, apud Herodotum lib. 6. Marcellinus lib. 23. Persas longis capillis hirsutos tradit.

5 *Idem & Galli comati.*] Strabo libro 4. Plinius lib. 11. cap. 37. Ex quo & comata Gallia eidem Plinio, lib. 4. cap. 17. & Ciceroni Philippic. 8. Virgil. lib. 8. Æneidos loquens de Gallo, qui in summum Capitolii evaserat, quem Manlius, anserum clangore casu excitatus, umbone deturbatum facile prostravit, his verbis,

Aurea casaries illis, atque aurea vestis. *

COLERUS.

* Ibi aurea vestis nihil aliud est, quam aurea, id est, flavida barba. Sic quoque de Gallis historiæ loquuntur. Monui in libello meo, Juvenilium curarum.

TIRAQUELLUS.

6 *Indi.*] Quintus Curtius lib. 8. scribit, Indos sæpius capillum pectere, quam tondere, mentum semper intonsum esse, reliquam oris cutem ad speciem levitaris exaquare: quin etiam Regem ipsum in pectendo, ornandoque capillo, responsa legationibus, & jura

tondent, barba semper intonsa. ¹ Agathyrſi cæruleo fucantur capillo. ² Arabes quoque intonſi fuere, barba ſolum abraſa. ³ Auctores habet, Scythas ⁴ & Parthos, quo majorem terrorem incutiant, quoque ſubita & improvifa formidine hoſtes magis afficiant, hirsutis crinibus fuiſſe. ⁵ Idem apud Germanos Cattoſque, quibus ruſſus erat crinis, coactus in nodum: qui etiam duxere nefas barbam capillumque tondere, aut alio cultu eſſe, niſi hoſtis ca-

put

jura popularibus reddere ſolitum. Solinus cap. 65. Indorum mores ſcribens, ait, *Indis omnibus promiſſa caſar-ies non ſine ſuco cærulei, aut crocei coloris.* Diodorus Siculus lib. 4. cap. 5. ſcribit, Indorum moris eſſe per omnem vitam barbam nutrire: huncque morem à Dionyſio accepiſſe, quem barbarum nominaverunt. Strabo l. 5. ſcribit, Indos in victu frugales eſſe, præſertim in caſtris, comam & barbam nutrire, ornatu plurimo uti, & à furis magnopere abſtinere. Quin & Indos multum poſuiſſe ſtudii in peccando, teſtimonio Ovidii lib. 3. Faſt. innotefcit, epitheto iſto hoſ inſignientis,

Intere aliter depexis crinibus Indos Vincit, & Ego dives ab orbe redit.

¹ Agathyrſi.] Agathyrſos cæruleo capillo notabiles facit Plinius lib. 4. cap. 12. non adeo procul à fine. Solinus cap. 20. aut aliorum computatione 25.

² Arabes.] De his dictum eſt ſupra.

³ Auctores habeo Scythas.] Scilicet Plutarch. in Craſſo, & Quintum Curtium lib. 4. ita de Scythiſ loquentem. At interdum primum occuſuras terribiles Scytharum facies, Bactrianorumque, hirta illis ora, & intonſas comas eſſe.

⁴ Et Parthos.] Plutarch in Craſſo. Cum Parthorum ceteri ſicut Scythæ penitus incultis, atque intonſis de induſtria crinibus utantur, quo aſpectu etiam & facie majorem videntibus terrorem incutiant,

⁵ Idem apud Germanos Cattoſque.] De utriſque Cornelius Tacitus lib. de Moribus Germanorum, *Apud Cattoſ, inquit, in conſenſum vertit, ut primum adoleſcentes adoleverint, crinem barbamque ſummittere, nec niſi hoſte caſo, exuere votivum, obligatumque virtuti, oris habitum.* Et de Sicambris, qui & ipſi Germani ſunt, Martialis in Amphitheatro Cæſaris epig. 3.

Crinibus in nodum tortis venere Sicambris,

Atque aliter tortis crinibus Æthiopes.

Et de Germanis in univerſum Juvenalis ſat. 13.

Cæcula quis ſupruit Germani lumina? flavam

Cæſariem? & madido torquentem cornua cirro?

Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus una.

Et Seneca lib. 3. cap. 26. de Ira, *Non eſt Æthiopis inter ſuos inſignitus color, nec ruſus crinis & coactus in nodum apud Germanos dedecet.* *

COLERUS.

* Idem Seneca epiſt. 126. *Quid capillum ingenti diligentia comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel, ut Scythæ ſolent, ſparſeris.* Et ſic de crinibus in nodum contortis Martialis. præter verſum à Tiraquello citatum: *Rhenique nodos, aureamque mitrellam.* Terullus Germanis cirros adtribuit. Et alii complures, quos congeſſit in Notis illis doctiſſimis ad Tacitum Lipſius. 1

put ex acie retulissent. ¹ Quamvis tradatur Parthorum esse, capillum effundere, Germanorum jungere, Scytharum spargere. ² Ægyptiis vero flava coma despectui erat, & lege cautum, ne quis eam ferret, quod ea Typhonus fuisse dicebatur, ³ sicut Agrigentiini cæruleum colorem interdixerunt, quod eo Pharaïdis satellites usi sunt. ⁴ Apud Suevos usurpatum est, horrentem capillum ligare in summo, ut hostibus terrori sint, vel flectere. ⁵ Dacæ cum caput radant totum, in summo vertice circum crescere sinunt. ⁶ Riphæi. Contra Riphæi: nam mulieres pariter & viri detonso sunt

TIRAQUELLUS.

¹ *Quamvis tradatur Parthorum esse.*] Hadrianus Junius in commentario de Coma, eadem scribit, citatque Senecam. Adde & Euboicos, quiincipit radebant, occipitium comatum relinquentes: unde ὀπισθοκομῶν, composita voce, dicebantur apud Pollucem libro 2. μέν τελευτῶν. Et è diverso Thracum in frontem muliebriter demittere, ex quo & ipsi Homero ἀποκομῶν, id est, ut interpretantur nonnulli, in summo capite comantes, neque promissam crinium sylvam alentes: sed ad justum & medium quandam statum crinitos, ut lib. 4. Iliados ad finem annotat doctissimus Eustathius, quod & ipsum dicit Pollux ubi supra, licet Homerum non citet: quamquam alii aliò eam appellationem trahant, scilicet ad longos crines.

² *Ægyptiis vero.*] Diodorus Siculus lib. 2. cap. 4. loquens de Animalibus diis apud Ægyptios sacris, eorumque cultu, sic scribit, *In Osiridis, veluti frugum ac fructuum reparatoris, memoriam apud pios immortalem, boves rufos, quoniam videntur colore similes Typhoni, qui Osiridem necavit, immolari permisum. Et homines quoque colore Typhonis antiqui Reges ad sepulchrum Osiridis sacrificio mactabant. Qua ex causa paucissimi Ægyptii reperiuntur, externi plures.*

³ *Sicut Agrigentiini.*] Plutarch. in Politicis, Agrigentiini, inquit, contra

tyrannide liberati, publice sanciverunt, ut nulli cæruleo colore vestimentum gestare liceret, ideo quod tyranni satellites & corporis ejus stipatores eo colore subligaculis uti soliti erant.

⁴ *Apud Suevos.*] Tacitus libello de German. moribus insigne scribit fuisse Suevorum gentis, obliquare crinem, nodoque substringere: quæ nota eos à reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem à servili separabat, & paulo post sic scribit, *Ea cura forma, sed innoxia. Neque enim ut ament, amenturque, in altitudinem quandam & terrorem adituri bella compti, ut bustium oculis, ornantur.*

COLERUS.

* Quod hic de Suevis, id alii de Germanis in genere dicunt.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Dacæ.*] Idem scribit Hadrianus Junius in dicto Commentario de Coma, cap. 2. nullum tamen auctorem citat.

⁶ *Contra Riphæi.*] Legendum Arymphæi, ex Pomponio Mela, 1. cap. ultim. ad fin. his verbis, *Tum continuis rupibus late, aspera & deserta regio ad Arymphæos usque permittitur. His justissimi mores, pro domibus nemora, alimenta bacca, & maribus & fœminis nuda sunt capita. Libet adscribere Plinii verba, quæ cap. 17. lib. 6. ubi Riphæorum meminit, hæc sunt, Ibiq; Arymphæos quosdam accepimus, haud dissimilem Hyperboreis gentem. Sedes illis nemora,*

so sunt vertice, & capillo deraſo, adeo ut glabri videantur:

¹ ſicut Myconii omnes calvitio laborant, ² æque ut in Cau- Ægy-
canii.
no omnes lienofi. ³ Non ſic in Ægypto, ubi raro calvitium
fuit. ⁴ Produnt auctores, Athenienſium vetuſtiſſimos ca- Athe-
nien-
ſium
cicada
pillis colligendis cicadas aureas annectere, ut eo argumen-
to autochthones, hoc eſt, primos & ſine origine ſe proba-
rent. ⁵ Cajus vero Cæſar comatos tanto deſpectui habuit, in co-
mis.
ut quo-

*mora, alimenta baccæ, capillus juxta ſæ-
minis virisque in probro exiſtimatur, vi-
tus clementes. Solinus cap. 27. omnia
quæ de Arymphaïs ſcribit, ex Plinio,
ubi ſupra, mutuatus eſt.*

*I Sicut Myconii.] Strabo lib. 10.
Myconias, inquit, etiam quidam calvos
appellant, cum illud vitium ea paſſim exu-
beret in inſula. Idem affirmat Plin. li-
bro 11. c. 37. Atque etiam nomina ex
eo pilo ſcilicet capillatis Alpium incolis,
Gallia Comata, ut tamen ſit aliqua in hoc
terrarum differentia. Quippe Myconii,
carentes eo gignuntur, ſicut in Cauno lie-
noſi. Donatus interpretans Hecyram
Terentii act. 3. ſcen. 4 ibi,*

— Callidemidem hoſpitem

*Myconium, qui mecum una advectus eſt,
conteni.*

& paulo poſt,

*Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus,
ceſus.*

*Imperite, inquit, Terentium de Myconio
criſpum dixiſſe ajunt, cum Apollodorus
calvum dixerit: quod proprium Myco-
niis eſt, ut Lucilius,*

Myconi calva omnes juventus.

*Utri etiam Orgenippæi tam viti quam
mulieres. Quod ferunt accidere pro-
pter vim nativam aquæ, quam bibunt,
apud Xenodotum in Colleſtaneis in
proverbio νῆμα καὶ χόρα. Et Agrip-
pæi apud Herodotum lib. 4. niſi iidem
ſint.*

*2 Æque ut in Cauno.] Diximus ex
Plinio in præced. Et adde quod Pella
civitas lienofos facere ſolebat in bal-
neis, ut ex Machone apud Athenæum
lib. 8. c. 7. non longe à princ.*

3 Non ſic in Ægypto.] Ægyptios

pauciſſimos habuiſſe calvos prædica-
tur, quod ſoliti fuerint à pueris ad vi-
vam uſque cutem radi, quo compa-
ctius ſpiliuſque ad ſolem capitis os
redditur, ut in Thalia non longe à
princ. auctor eſt Herodotus, & ex eo
Euſtathius in Dionyſium Periegetem.

*4 Produnt auctores Athenienſium.]
Plato in Menexeno, Lyſias in funebri
concione. Ariſtophanes in Avibus. A-
pulejus lib. ultimo Aſini aurei. Thu-
cydides initio hitorix de Athenienſi-
bus loquens, Poſtquam, inquit, deſiere
uti tunicis, & religatis capitis cirris au-
reas implicare cicadas. Philoſtratus l. 2.
Hellenicôn, Draco Minervæ, qui etiam
num in arce ſtat, videtur populum Athe-
nienſium ſalutare, propter aurum, quod
illi in cicadas capitum ornamenta con-
vertabant. Gregor. Nazianzenus,
Cecropidæ indigenæ natam tellure cica-
dam*

Innodant. —

Lucianus in Navigio, Majoribus neſtris
decorum vidibatur ſenes coma luxuriare,
religantes crobylum aurea cicada excep-
tum. Quem morem expreſſit & in Ciri
Virg. ſeu quicumque alius ejus poëma-
tis auctor eſt, de Niſo Pandionide lo-
quens,

*Aurea ſclenii comptum quem fibula
ritu*

*Mepſopio, tereti neſtebat dente cicada.
Et nos quoque diximus in noſtris
Commentariis Nobilitatis.*

*5 Cajus vero Cæſar.] Scilicet Cali-
gula apud Suetonium in illius vita, ca-
pite 35. Pulebros & comatos quoties ſibi
occurrerent, occipitio raſo deturpabat. Sed
& idem cum aliquando magnam ho-
minum*

*Barbâ
aut ca-
pillum
infice-
re, im-
belle.*

ut quoties occurrerent, occipitio raso deturparet. ¹ Capillum vero aut barbam inficere coloribus, imbellis fuisse & enervati, exempla sunt. In primis ² Philippi Macedonis, qui quum ex amicis Antipatri arbitrum delegisset, quem advertisset barbam & capillum inficere, protinus gradu deiecit, & judicare vetuit, velut mendacem. Quod compar fuit cum eo, qui Spartæ concionabatur, quem quum Archidamus rex fucato capillo vidisset, profari vetuit, & in medio affatu exigi iussit. Cui non inconvenit, ³ quod de Gorgia Leontino proditum est: qui cum in Olympiis de communi Græcorum concordia insigniter peroraret, Melanthus eum ludibrio habuit, quod de totius Græciæ concordia agitare, qui se, uxorem, & ancillam concordem habere nesciret: quæ ob zelotypiam irata, quotidie dissidium peteret. ⁴ In quo fuit experimentis cognitum, quod his qui è Sybari biberent, fucarentur capilli nigri: ⁵ qui vero è Crathi,

minum multitudinem, sive eorum, qui erant in vinculis, sive aliorum quorundam, eos omnes à calvo ad calvum, ut dici solet, occidi iussit, & τὸ τῆ φυλακῆς μέγιστον τὸ φονεῖν. Hæc sunt verba Dionis referentis lib. 58. quo illius vitam scribit.

¹ Capillum vero.] Hoc probat exemplis seqq.

² Philippi Macedonis.] Erasmus ex Plutarcho in Apophthegmatis Philippi, Ex Antipatri amicis, inquit, quendam in judicium numerum adscripserat. Verum post ubi cognovit illum tingere barbam & capillos, submovit eum, dicens, Qui in capillis fidus non esset, eum in rebus gerendis non videri dignum, cui fideretur. Fuco utebatur in tingendis capillis, ubi non multum erat lucris: multo magis usurus erat fuco in publicis negotiis, ubi dolus interdum ingens adfert emolumentum.

³ Quod de Gorgia Leontino.] Plutarchus in præc. ptis connubialibus, c. 45. Gorgia Oratore in Olympia Græcis orationem de concordia recitante, Melanthus quidam, Iste, inquit, de

concordia disputat, qui sibi, uxori & ancillæ, tribus solis, ut concordem essent, non persuasit. Nam Gorgiæ amor quidam, & uxori zelotypia adversus ancillam esse videbatur.

⁴ In quo fuit experimentis cognitum.] Plinius lib. 3 r. cap. 2. Theophrastus in Thuriis, inquit, Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus & pecoribus. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibunt, nigriores effi, durioresque & crispo capillo. Et vide in seq.

⁵ Qui vero è Crathi.] Plinius ad ea, quæ supra proxime adduxi, hæc subjungit, Qui ex Crathide bibant, candidos mollioresque ac porrecta coma. Strabo libro 6. Crathis homines in eo lotos casarie candidos & flavos efficit, ac multis medetur morbis. Sotion, Hæfigonus historicus, & tragicus Euripides, ubi ait: ἄν ὑπερίφ' αὐτοῦ καὶ τὸν ὁ ἑαυτὸν χαίρειν ποιοῦσιν καὶ δίδωσι. Hoc est, Quam rigat pulchre, qui flavos rutilare facit crines Crathis. Est enim ea emendatior lectio, quam quæ in libris, qui circumferuntur,

Crathi, flavi & fluxi, ¹ sicut de Clitumno proditur in Mevania. ² Legimus tamen Hannibalem ducentem in Italiam, crinibus sæpe mutatis, se à Gallorum perfidia vindicasse: & Pyrrhum coma coloribus fucata incessisse. ³ Romanas-
que matronas rutilare capillos consuesse. Mansitque Ro-
mæ observatum, ⁴ in Saturnalibus ⁵ synthesibus uti, quibus
diebus

Capil-
lorum
luxus.
Syn-
thesis.

feruntur, legitur in hunc modum, *ἄν
ὁδὲ ξινὴ καλλιτέλειαν ὁ ξανθὸν χαίταν
πορσεύων κρότης*. Illam lectionem ag-
noscit Eustathius. Idem de hoc amne
testatur Ovidius lib. 15 Metamorph.
& de Sybari fluvio similiter, in hæc
verba,

*Crathis & hinc Sybaris vestris conter-
minus oris,*

*Electro similes faciunt, auroque capil-
los.*

¹ Sicut de Clitumno.] Quod aperte
innuit illud Virgilli lib. 2. Georgicôn.

*Hinc albi Clitumne greges, & maxi-
ma taurus*

*Victima: sæpe tuo perfusi flumine sa-
cro*

*Romanos ad templa deùm duxere
triumphos.*

Ubi Servius scribit Clitumnum flu-
vium esse in Mevania, quæ pars est
Umbriæ partis Thuscæ: de quo fluvio
dicit Plinius in Historia naturali, quod
animalia, quæ eum potaverunt, albos
fœtus creant. Subjungitque ideo ma-
xima victima Virgilio dici, quia trium-
phantes de albis tauris sacrificabant.
Locus autem Plinii, à Servio citati, est
lib. 2. c. 103. cujus hæc verba sunt, *In
Phalisco Clitumni amnis aqua pota, can-
didos boves facit*. Sed & quoque id pa-
tet ex Statio Sylvarum lib. 1. sylva 4.
ad fin. in Soteria pro Rutilio Gallico:

— *Nec si vacuet Mevania vallis,*

*Aut præsent niveos Clitumna novalia
tauros*

Sufficiam. —

² Legimus tamen Hannibalem.] Li-
vius 3. Decad. lib. 2. in princip. dicit
illum mutasse vestem & tegumenta
capitis, nulla crinium mentione facta.
Plutarch. autem in vita illius, de ea re

loquens, illud tantum dicit, eum Gal-
lorum insidiis prope circumventum,
calliditate ingenii periculum evasisse.
At Polybii est lib. 3. cujus hæc verba,
ut Latine verba sunt à non indocto in-
terprete: *Hannibal dum in hybernis a-
geret, insidiis à Gallis sapienter peti-
tus, Punico ingenio se defenderat: crines
diversarum ætatum artificiose compositos,
ac larvatos parari jussit. His assidue mu-
tatis, variis etiam vestibus larvatis, cri-
nibus convenientibus utebatur: adeo ut
non solum his, qui raro eum viderant, sed
etiam familiaribus ignotus esset.*

³ Romanasque matronas.] Cato in
Originibus: *Mulieres, inquit, nostræ
capillum cinere ungitabant, ut rutilus
esset crinis. Valerius Maximus lib. 2.
cap. 1. tit. de usu vini mulieribus in-
terdicto, memoriæ prodidit, Mulieres
Rom. indulgentibus maritis, quo earum
pudicitia honesto comitatis genere tempe-
rata esset, & quo formam suam concin-
norem efficere, summa cum diligentia
capillos cinere rutilasse.*

⁴ In Saturnalibus synthesibus.] Ex
quo illud est Martialis Apophoretum,
Synthesis c. 141.

*Dum toga per quinas gaudet requiescere
lucet,*

Hos poteris cultus sumere jure tuo.

Nam Saturnalia, festa erant quinque
dierum, ut hic scribit Macrobius Saturn.
l. 1. c. 10. mense Decembri Saturno dicata,
quibus Romani, togæ depositis, *Synthe-
sim, brevem vestem & negotiis aptam*
sumebant, servisque discumbentibus in-
serviebant, munera ultro citroque mitti,
remittique solebant.*

COLERUS.

* Tertullianus lib. de Pallio: *Uti-
que sicut vestigia cæstum vinia occupavit,
ita &*

*Lacer-
as albe
quando
fune-
bantur.
In ve-
ste pul-
la lu-
dis in-
teresse
non li-
cebat.*

diebus diuissa toga synthefim sumebant. ⁶ quamvis Nero Cæsar citra dies Saturnalitios synthefim induit discinctus & discalceatus. Diebus autem natalitiis, quibus natalem quisque suum annuum celebrabat, & calendis Januariis, ⁷ nonnunquam ludis Romanis, ⁸ albas lacernas prætextasque indutos incedere, & ludos spectare. ⁹ Nam in veste pulla ludis interesse, Augustus inhibuit, neve quis pullatorum media cavea sederet, edicto cavit. ¹⁰ In ludis vero fune-

*ita & endromidis solocem, aliqua multi-
tia Synthefi extrusit. Ex quo loco Ter-
tulliani animadvertas, fuisse vestem
mollem & delicatam, ut & ex Sueton-
nii loco, quem Dion sic expressit :
ἡρώδιον π ἐνδεδυμένος ἀνδρῶν καὶ γυναι-
κῶν παρὰ τὴν αἰχρὰν ἔχων.* Sed Juriscon-
sulti Synthefim pro integra velut serie
ac compositione quadam vestium ac-
cipiunt : uti & Martialis l. 2. Epig. 46.

MERCERUS.

⁵ *Synthefibus uti.*] Usus *Synthefis* non videtur agnovisse Alexand. Quis vero fuerit, & quæ *synthefis* forma, discite ex Saturnalib. Lipsii.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Quamvis Nero.*] Suetonius in vita illius, cap. 51. staturam & cultus corporis ejus scribens, sic inquit, *Plerumque synthefim indutus, ligato circum col-
lum sudario, prodierit in publicum sine
cinctu & discalceatus.*

⁷ *Nonnunquam ludis Romanis.*] Lacernis in spectaculis usos fuisse, & potissimum candidis, quæ togis superinduebantur, satis indicat illud Martialis epigramma lib. 4. epig. 2. in Oratium quendam, qui cum solus nigra lacerna spectaculis interesset, cæteris omnibus albatis, factum est, ut repente cadente nive, cæteris concolor redderetur. Verba ejus hæc sunt,

*Spectabat modosulus inter omnes
Nigris munus Oratius lacernis,
Quum plebs, & minor ordo maximusq;
Sancto cum duce candidus sederet.*

*Toto nix cecidit repente cælo :
Albis spectat Oratius lacernis.*
Idem Martialis lib. 14. c. 137.

*Amphitheatrales nos commendamus ad
usus,*

*Cum tegit algentes nostras lacerna to-
gas.*

Quod nos supra ad aliud citavimus.

MERCERUS.

⁸ *Albas lacernas.*] Non ego credulus Alexandro, hac saltem in parte. Qui lacernarum albarum mentionem ab ullo auctore factam non video. Quamquam ea de re nil pronuncio, usque ad sequentem editionem. Alias scio album colorem familiarem fuisse Romanis, in vestitu tum festo, tum profesto.

TIRAQUELLUS.

⁹ *Nam in veste pulla.*] Suetonius in Augusto cap. 41. scribit, Augustum sanxisse, ne quis pullatorum media cavea sederet. Quamvis quidam codices habeant *bullatorum* (ut scribit Be-roaldus interpres) & tunc ad pueros ingenuos, qui bulla aurea utebantur, erit referendum. *

COLERUS.

* Sed nimis ineptum videtur, si quis malit *Bullatorum*, quam *Pullato-
rum*. Orchestra erat Senatorum, Eque-
stria equitum, Cavea pullatorum sive
plebis confessus dicebatur. Cavea ve-
ro, in Primam, Mediam & Summam
divisa. Augustus igitur non nisi in
summa sive ultima cavea pullatos spe-
ctare permisit. Vide de hac re Lipsium
& Torrentium in Suetonium.

TIRAQUELLUS.

¹⁰ *In ludis funebribus.*] Hæc usque ad versic. *Ferunt primos Lacedæmonios,*
sunt Lampridii in vita Commodi.

funebribus penulati spectatores erant. Penulas enim tunc populus fumebat, cum in cæteris togati convenirent, nisi in gladiatorio munere, ad quod frequentes penulati convenere, quod Commodus Imperator servari iussit. ¹ Ferunt primos Lacedæmonios, ne populus in ludis algeret, penulas sumpsisse. ² Antoninus vero Bassianus novo vestis genere populum donavit, quare Caracallæ nomen tulit. ³ Augusti vero tempore, toga rasa & Phrygiana dari *In calamitate* cæpta. Illud etiam admonendum existimo, quoties infig- *re pu-* ni calamitate vel clade, aut aliis belli casibus populus affe- *blica* ctus esset, in magna consternatione ⁴ iustitium indici, ⁵ clau- *luctus* di æra- *indi-* *cia.*

¹ Ferunt primos Lacedæmonios.] Tertullianus in Apologetico cap. 6.

² Antoninus vero Bassianus.] Ælius Spartianus in vita illius. Ipse, inquit, Caracalli nomen accepit à vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat: unde hodieque dicuntur Caracallæ huiusmodi, in usu maxime Romanæ p. v. bis frequentata.

³ Augusti vero tempore.] Plin. l. 8. c. 48. & dictum est supra hoc eodem cap.

⁴ Iustitium indici.] Livius l. Dec. lib. 3. Dictator cum Magistro equitum in concione venit, iustitium edicit, claudi tabernæ tota urbe jubet, vetat quemquam privatis quicquam rei facere: Et ejusdem Dec. lib. 4. ubi de bello Vejentium, Iustitium in foro, tabernæque clausæ. & lib. 9. loquens de exercitu Romano sub jugum missò à Samnitibus apud Caudinas furculas, Postquam, inquit, deditiōnem tum fæde factum acceperunt: extemploque, sine ulla publica auctoritate, concessum in omnem formam luctus est. Tabernæ circa forum clausæ, iustitiumque in foro suis sponte ceptum prius, quam indictum. Cornelius Tacitus lib. 2. ubi de morte Germanici, Hos, inquit, vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante Senatusconsultum, sumpto iustitio desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia, gemitus, nihil compositum in ostentatio-

nem. Ovidius in Consolatione ad Liviam loquens de morte Drusi ad Liviam, iustitium describit,

Ince, ti clauduntq; domos, strepitantque per ulem,

Hic illi paridi clamque palamque dolent.

Jura silent, mutæque tacent sine vindice leges,

Afficitur toto purpura nulla foro.

Et Suetonius in Tiberio, cap. 52. Itaque, inquit, ne mortuo quidem perinde affectus est, sed tantum, non statim post, à finire ad negotiorum consuetudinem rediit, iustitio longiore inhibito. Apulejus lib. 4. Metamorph. Cuncta etiam civitas congemebat, luctuque publico confestim congruens edicitur iustitium. Iustitium dicitur luctus publicus, sicuti docet Fulgentius Placiades, quod indici solebat in reipub. calamitatibus. *

COLERUS.

* Aliud ab Iustidio, quod veteres Grammatici interpretantur Α'ρροντιλνδ η'ρ'ε'ρ'α'.

TIRAQUELLUS.

⁵ Claudi ararium.] Cicero Orat. de Aruspicio responsis, Quæ sunt occultiora, quam ejus, qui ausus in concione est dicere, iustitium edici oportere, jurisdictionem intermittere, claudi ararium, judicia tolli. Sed & domus claudi in luctu publico jam diximus ex Tacito & Ovidio.

di ærarium¹ & tabernas, ac judicia tolli solere. Et quod per magnas calamitates fiebat in mœstitia publica, Romanos² dimissis togis,³ positisque laticlavis & aureis annulis,⁴ saga sumere, velut in luctu & summa sollicitudine se esse denotarent. ⁵ Si tamen consulares viri forent, licet ob calamitatem populus in sagis esset, ipsi tamen in togis erant, ne deformi tetroque habitu tantam dignitatem fœdarent. ⁶ Sed nec saga, donec lætiore fortuna, aut illustri victoria clades emendata foret, dimittebant. Qua victoria potiti, vel quum fuis fugatisque hostibus, fœdissimum bellum finitum foret, exuto iustitio, in communis signum lætitiæ, populus universus prætextas, reliqui vero magistratus insignia & ornamenta sua ac pristinum ordinatum cultumque sumebant. Illud quoque discrimen ordinum personarumque est notatu dignum, quod⁷ apud Tapyras,⁸ Basteranos & Iberos, incultasque nationes circa Hyrcaniam servari meminimus, ut viri atras vestes induant, crinesque longiores gerant: fœminæ vero albis tunicis,

Apud
Tapy-
ras, Ba-
stera-
nos &
Iberos
discrimi-
nem or-
dinum.

1 *Et tabernas.*] Hoc jam vidimus ex Livio ubi supra in verbo, *Iustitium indici*, & videre quoque poteris apud eundem 3. Dec. lib. 3.

2 *Dimissis togis.*] Vide infra in verbo, *Saga sumere* in loco Orosii ibi citato.

3 *Positisque laticlavis.*] De his duobus Livius 1. Decad. lib. 9. ubi de pacis Caudinæ nuncio, ad ea, quæ supra ibi, *Iustitium indici*, ex eo diximus, subiungit, *Laticlavi, aurei annuli positi*, & iterum eodem lib. ad fin. ubi etiam dicit, phaleras depositas. Suetonius in Augusto, cap. 100. *Alii*, inquit, *exequiarum die penendos annulos, ferreosque sumendos censuerunt*. Quod & nos alibi annotavimus. Sed ad id, quod de phaleris dictum est, adde Plin. 1. 3. c. 1.

4 *Saga sumere.*] Julius Florus epitome Livii lib. 72. *Q. Servilius Proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. Saga populus sumpsit*. Et li-

bro seq. *L. Caesar Cos. feliciter contra Samnites pugnavit, ab eam victoriam Rome saga posita sunt*, quæ scilicet sumptuerant, d. lib. præcedenti. Paulus Orosius lib. 5. cap. 18. *Cumque L. Julius Caesar ab exercitu Imperator appellatus esset, Romanique nuncios de victoria mississet, Senatus sagum, hoc est, vestem mororis, quam exorto sociali bello sumptuerat, hac spe arridente deposuit, atque antiquum togæ decorem recuperavit*.

5 *Si tamen consulares viri.*] Cicero Philippica 8. *Equidem P. C. quanquam hoc honore usi, togati esse solent, cum est in sagis civitas*. Jam diximus supra ubi de toga.

6 *Sed nec saga.*] Quod & videre licet ex locis Julii Flori, & Orosii supra citatis in verbo, *Saga sumere*.

7 *Apud Tapyras.*] Strabo libro 11. *Tapyri atras vestes gerunt & comas longas, mulieres vestes candidas, & comas breves*.

8 *Basteranos & Iberos.*] Strabo 1. 3. 1 *Apud*

nicis, ac brevibus tonsisque comis incedere cogantur.
 1 Apud Parthos autem 2 Persasque equo vehi, vel pedes ire, *Parthi.*
 nobilitatem à vulgo distinguebat. Nullus enim honeste *Persæ.*
 genitus, pedibus incedebat: quod compar fere cum Ro-
 manis fuit, quibus plebejæ pedibus incedunt, matronæ
 nobiles lecticis vectabantur: 3 eisdemque Parthis qui prin-
 cipem locum habent, anaxyridem triplam induunt, &
 manicatam tunicam: plebs vero erat in tunicis sine mani-
 cis. 4 Apud Indos byssum induere, nisi nobilis, nemo *Indi.*
 poterat. 5 Thracibus punctos esse in facie, nobiliores de- *Thra-*
 monstravit: non punctos, ignobiles & obscuros. 6 Idem *ces.*
 Britan-

1 Apud Parthos.] Justinus lib. 41. Parthi equis omni tempore vectantur. Hoc discrimen inter servos liberosque esse, quod servi pedibus, liberi non nisi equis incedant.

2 Persasque.] Strabo lib. 15.

3 Eisdemque Parthis.] Strabo d. li- bro 15. Apud Athenienses autem tunica utrinque manicata liberorum erat: u- nicam autem manicam habens servorum, ut scribit Pollux Onomasticon lib. 7. cap. 13. Verum apud Rom. minime honestum erat, tunicas ferre manica- tas. Apud Virgilium lib. 9. Æneidos, Romulus Numanus Trojanis hostibus ignaviam, & ut ita dicam, effœmina- tionem obijciens ait,

Vobis picta croco & fulgenti murice ve-
stis,

Et tunica manicas & habent redimicu-
la mitra.

Quem locum in id trahit Gellius l. 7. cap. 12. dicitque Q. Ennium Cartha- ginensium tunicatam juventutem non videri sine probro dixisse. Et P. Afri- canum Pauli filium, virum omnibus bonis artibus, atque omni virtute præditum, P. Gallo homini delicato, inter pleraque alia, quæ objectabat, id quoque probro dedisse, quod hujusce- modi tunicis, manus totas operienti- bus, uteretur. Cicero quoque Catili. 2. probro Catilinæ objecit, quod mani- catus esset, his verbis, Postremum autem

genus est non solum numero, verum etiam genere ipso atque vita, quod proprium est Catiline, de ejus delictu, imo vero de complexu ejus ac sinu, quod pexo capillo nitidos, aut imberbes, aut bene barbatos videtis, manicatis & talaribus ac tritis tunicis, velis amictos, non togis. Quod etiam vituperat Varro (testimonio Servii locum Virgilii supra dictum e- narrantis) dicens, Manicatis & talaribus tunicis. Nam colobii utebantur anti- qui.

4 Apud Indos.] Philostratus in vita Apollonii l. 2. c. 9. scribit, Nobiliores Indiæ bysso indui. Byssum autem ex arbore nasci ferunt, quæ altitudine quidem populos æquat: foliis autem salici æquiparatur. hæc Philostratus.

5 Thracibus.] Herodotus lib. 5. post princ. Thracum mores scribens, sic ait, Punctis notatas esse frontes, nobile judicatur: non esse notatas punctis, ignobili- le. Cicero Offic. lib. 2. de Alexandro Pheræo, Barbarum, & eum quidem com- punctum notis Threiciis, districto gladio, jubebat anteire.

6 Idem Britannis.] Herodianus li- bro 3. ubi de Britannorum moribus, Britanni, inquit, ipsa notant corpora pi- ctura varia, & omnisariam formis ani- malium: quocirca nec induuntur quidem, videlicet picturam corporis ne adope- riant. Vide Il. Connub. l. 3. num. 11. ubi de Glaſto.

Britanni. Britannis, ¹ Gelonis ² & Agathyrsis, apud quos qui
Gelonis. cæruleo pinguntur, honoribus præstant: minus autem
Agathyrsi. pingi, humilitatis signum erat. ³ Indis quoque, ⁴ Atheniensibus
Auri in auribus. & Persis, in auribus ferre aurum, nobilitatem designavit. ⁶ Ex Germanis viri clari illustresque, stricta nec fluitante utuntur veste: cæteri, sagis cum fibula. ⁷ Apud Suevos ingenui obliquant crinem, & nodo substringunt, quum servi fluxa coma & crinibus incedant.
Germanorum vestes. ⁸ In Libya primores sagis velantur, vulgus vero bestiarum pellibus amicti sunt. ⁹ In Ægypto viri binis utuntur vestibus, fœminæ singulis: ¹⁰ universis nisi lineas ferre vestes non

¹ *Gelonis.*] Nam & hos pingi tradit Solinus lib. 25. *Gelones Agathyrsis collimitantur cæruleo picti colore, fucatis in cœruleum crinibus.* Hos pictos vocat Virgilius lib. 2. Georgicôn,

Easque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Id est, *stigmata habentes* (inquit Servius) & *sunt populi Scythia*: citatque locum ipsius Virg. quem mox adducimus.

² *Et Agathyrsis.*] Et hos pictos scribit Virg. *Æncid.* 4.

Creteque Dryopesque fremunt, pictique Agathyrsi.

Ubi Servius, contra, quam dixerat priori loco, *Populi sunt*, inquit, *Scythiæ, colentes Apollinem Hyperboreum: Picti, non stigmata habentes, sed pulchri, id est, Cyanea coma placentes.* Pomponius Mela lib. 2. cap. 1. de Scythia Europa, *Agathyrsi*, inquit, *ora artusque pingunt, ut quique majoribus præstant, ita magis vel minus, cæterum isdem omnes notis: & sic, ut ablu neguant.* Et Solinus d. cap. ad ea, quæ proxime dicta sunt, subjungit, *Nec hoc sine differentia. Nam quanto quis altero præstat, tanto propensiore nota tingitur, ut sit indicium humilitatis minus pingi.*

³ *Indis quoque.*] Arrianus de Geffis Alexand. lib. 8. *Inaures Indii geffant ex ebore, qui locupletiores sunt tan-*

tum: neque enim vulgo id genus ornamentiferunt.

⁴ *Atheniensibus.*] Apulejus lib. 1. de Dogmate Platonis, de his loquens, *Auri*, inquit, *tantum reliquit, quantum puer, nobilitatis insigne, in auricula gestavit.*

⁵ *Et Persis.*] Vide tractatum nostrum Nobilitatis, ad finem.

⁶ *Ex Germanis.*] Cornelius Tacitus in libello de Moribus & pop. Germaniæ, *Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatæ & Parthi: sed stricta, & singulos artus exprimente: cæteris omnibus tegumen, sagum, fibula, aut si desit, spina consertum.*

⁷ *Apud Suevos.*] Idem Tacitus d. lib. quem citavimus supra, ubi de Suevorum coma. Id tamen addemus ex eodem Tacito, Suevos usque ad canitiem horrentem capillum retro sequi, ac sæpe in ipso vertice religare, Principes ornatiorem habere. Apud Ægyptios vero coma prolixa insigne nobilitatis fuit, teste Luciano in Navigio.

⁸ *In Libya.*] Pomponius Mela l. 1. cap. 8. quo Cyrenaicam describit, *Primores*, inquit, *sagis velantur: vulgus bestiarum pecudumque pellibus.*

⁹ *In Ægypto.*] Herodotus libro 2.

¹⁰ *Universis.*] Herodotus eodem libro, sed paulo post.

non licebat. ¹ Neque referre alienum fuerit, quod circum- *Circum*
padanis populis usuvenisse tradunt, ut lugubres vestes lon- *pada-*
go tempore induerent, intestino mœrore affecti propter *nos una*
Phaëthontis casum, quod de cælo præcipitatus, fulmine *luctus*
ictus, & in Eridanum dejectus foret. Sicut in Daunia ² Ari- *ob Phaë*
stoteles refert mares & fœminas lugubria vestire, quos *thontis*
post Trojæ eversionem, quum illuc delati sedes occupas- *casum.*
sent, ut orbatos se patria & fortunis indicarent, in poste-
rum candidis abstinuisse, & pullas vestes desumpsisse.

¹ Neque referre alienum fuerit.] Plinius l. 3. c. 16. & lib. 37. c. 2.

² Aristoteles refert.] Si is est: sunt enim qui addubitant, in de Mirabilibus auscultationibus, cap. 106. Daunii omnes accolæque, tam viri quam fœminæ atratis tantum vestibus utuntur: ea nimirum de causa, quod Trojana mulieres, dum captivæ ad ea loca essent tra-

ductæ, metuentes ne gravem servitutem sub milicibus Græcis experirentur (nam tum ea loca inhabitabant) naves incendunt: tum ut jugum servile effugerent, tum ut viros, manendi necessitate impedita detinerent. Adde superioribus quod Persæ subligacula coriacea, reliquamque vestem è corio deferebant, ex Herodoto lib. 1.

CAPUT XIX.

Qui numerus augurum, quæve potestas aut jus quondam fuerit & quomodo auguria caperentur.

Quæstioni diu res fuit, qui numerus augurum olim *Augu-*
apud Romanos fuerit, quod sacerdotium magnæ *rum*
religionis fuisse constat. ¹ Et tamen à principio, ut in *nume-*
tribus centuriis, Rhamnensi, Titienfi & Luceri, singuli *rus im-*
essent augures, constitutum foret, quorum numerum in- *par.*
parem esse decere arbitrati sunt: tamen sequutis tempo- *Augu-*
ribus, quin ² ad quatuor, mox quinque numerum aucti *res qua-*
tuo- *tuor.*
fue- *Quin-*
que.

TIRAQUELLUS.

¹ Et tamen à principio.] Hæc usque ad versic. Idque ante primum, sunt Titi Livii l. Decad. lib. 10. Vide de his L. Gregorium syntag. 17. Historiæ deorum Gentilium fol. 742. & 743.

MERCERUS.

² Ad quatuor, mox quinque.] Id unde hausit Alexander, non bene scio: sed in re minus certa affirmative nimium loquitur. Scio vulgum

tradere Servium Tullium cum Tribubus Romuleis unam addidisset, vel potius nova divisione urbem in quatuor tribus divisisset; Tribus etiam Auguribus Romuli, unum addidisse, ut singuli essent ex singulis tribubus. Id vero probare non possum, cum videam non placuisse gravissimo auctori Livio. Cujus sunt verba lib. 10. *Quemadmodum ad quatuor Augurum numerum nisi morte duorum id redigere colle-*

Novem.

Viginti quatuor.

fuerint, nulla controversia est: donec, ut non ultra novem collegium excederet, Senatusconsulto cautum fuit. Idque ante primum Punicum bellum, ¹ quo tempore Sora & Alba coloniarum deductae fuere. ² Demum à Sylla dictatore collegium propagatum ferunt, ut ultra novem, quindecim crearentur, ita ut quatuor & viginti essent. ³ Hi

ergo

gium potuerit, non invenio: cum inter Augures conslet imparem numerum debere esse, ut tres antiquae tribus Rhamenenses, Titienenses, Luceres, suum quaque Augurem habeant; aut si pluribus sit opus, pari inter se numero sacerdotes multiplicent, sicut multiplicati sunt, cum ad quatuor quinque adjecti, novem numerum, ut terni in singulas essent expleverunt. Ex quibus verbis multa colligas. Primum in legendis Auguribus non fuisse habendam rationem tribuum, quas Servius instituerat. Deinde non esse tutum docere quatuor Augures Romae constitutos fuisse, Lege vel sanctione aliqua publica. Quum Livius velle videatur, sex fuisse potius, quam quatuor: Nempe binos ex singulis tribubus. Tertio quod scribit Alexander more majorum Augurum numerum imparem esse debuisse, etsi videatur auctoritate Livii niti, non niti tamen. Ita enim Livius dicit imparem Augurum numerum esse debuisse, non ut velit imparem numerum in ea re quodammodo religiosum fuisse: Alioqui certe Romani vix nunquam pares Augures, hoc est quater-nos, vel senos creassent: Et Livius, cum insinuat se existimare eo anno Augurum numerum ad quatuor redactum esse morte duorum, potius, quam quod quatuor tantum secundum leges creari debuerint, suam ipsius sententiam confutaret. Neque enim potuissent esse seni, quod videtur existimare Livius. Itaque imparem Augurum numerum tantum esse voluerit Livius, quia singuli ex singulis veteribus tribubus creari deberent, ex prisca institutione. Nil vero obstitisse, quominus plures ex quaque tribu crearentur. Mo-

do tot ex una, quot ex alia fierent. Quarto ex illis Livii verbis etiam colligas, nunquam, saltem opinione Livii, quinque Augures esse creatos: quod tamen hic affirmat Alexander, sed parum (ut dixi) prudenter. Sed & hic est refellendus alius error Alexandri. Docet enim Syllam Dictatorem Augures creasse usque ad viginti quatuor. Eum vero refellit Epitome Liviana lib. 89. his verbis, *Pontificum, Augurumque numerum ampliavit, ut essent quindecim.* Eorum vero numerum postea auxit Augustus. Qui, ut est apud Dionem lib. 49. Valerium Messalam, quem ante inter proscriptos Antonius morti destinarat, inter Augures, numerum etiam eorum augens, ascripsit.

TIRAQUELLUS.

¹ *Quo tempore Sora & Alba.] Livius 1. Decad. lib. 10. in princ. Cujus verba haec sunt, Soram atque Albam coloniae deductae: Albam in Aequis sex millia colonorum scripta. Sora agri Volsci fuerat, sed possederant Samnites, eo quatuor millia hominum missa.*

² *Demum à Sylla dictatore.] Sed aliter L. Florus epitome Livii lib. 89. Sylla dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit, rebusque novis: ei publ. statum confirmavit: Pontificum Augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim.*

³ *Hi ergo veluti interpretes.] Sic enim Helenum augurem appellat Virg. lib. 3. Aeneid.*

Trojægena interpret divum, qui numina Phœbi,

Qui tripodas, Clarii lauros, qui sydera sentis,

Et volucrum linguas, Et præpetis omina penna.

ergo velut interpretes internunciique decorum, tantæ dignationis habiti sunt, ut eum qui aruspicinam fecerat, in senatum adscribi, & inter patres legi, fas esse duceretur.

¹ Regibus quoque sicut jura dare & sapere, ² ita divinare, regium munus erat. Itaque à primo ortu urbis, ³ iidem Reges & augures erant, qui futura prædicere, & jura darent. ⁴ Denique Romulus hoc sacerdotio præditus, optimus augur fuisse traditur. ⁵ Proditumque est, Romæ optatimum

Augur
in di-
gnitas.

Reges
& au-
gures
iidem.
Romu-
lus au-
gur.

Sic Euander Carmentam matrem, Fatiloquam, Deum interpretem vocat apud Liv. 1. Decad. lib. 1. non adeo longe à principio, his verbis, *Jove nate Hercules satve, inquit. Te mihi mater veridica, interpret dñm, aucturum cælestium numerum cecinit.* paulo ante, *Euander venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam Fatiloquam, ante Silyllæ in Italiam adventum, miratæ hæ gentes fuerant.* Et hi quidem nuncupatum interpretes Jovis religionum vocantur ex verbis legis 12. tabularum ascriptis Ciceroni lib. 2. de legibus. Idem Cic. Anton. 13. *Utrum igitur augurem Jovis Opt. Max. cujus interpretes, internunciique sumus, utramque populus Rom. libentius sanciet?* *

COLERUIS.

* Cic. lib. 3. de leg. *Est boni auguris meminisse, maximis reipubl. temporibus præsto esse debere: Jovisque Opt. Max. se consiliarium atque administrum datum, ut sibi eos, quos in auspicio esse jufferit: Cælique partes sibi definitas esse traditas, è quibus sæpe opem Reipubl. ferre possit.*

TIRAQUELLUS.

¹ Regibus quoque jura dare.] Id enim proprium Regum fuit, ut ex pluribus docui in nostris Commentariis Nobilitatis.

² Ita divinare.] Vide sequentia.

³ Iidem reges & augures.] Ut statim patebit. Nec id solum apud Rom. sed & alios, ex Cicerone libro 1. de Divinat. Sic Anius Deli insulæ Rex & sacerdos erat Virgilio lib. 3. *Æncidos,*

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbique sacerdos.

Ubi Servius, *Apud majores, inquit, Rex erat sacerdos & pontifex. Sic hodie Imperatores, pontifices dicimus.*

⁴ Denique Romulus.] Cicero dicto lib. 1. statim post princ. Principio hujus urbis parens Romulus, non solum auspicio urbem condidisse, sed ipse etiam optimus augur fuisse traditur. Idem Cicero cod. libro: *Itaque Romulus augur, ut apud Ennium, cum fiare item augure.*

⁵ Proditumque est.] A Cicerone eodem illo lib. cujus verba adscribimus, *Quocirca bene apud majores nostros Senatus tum, cum florebat imperium, decrevit, ut de Principum filiis sex singulis Etruriæ populis in disciplinam traderentur, ne ars tanta, propter tenuitatem hominum, à religionis auctoritate abduceretur ad mercedem atque questum.* Festus autem Pompejus lib. 18. *Tages, inquit, Genii filius & nepos Jovis, puer dicitur, disciplinam aruspicii dedisse duodecim populis Etruriæ traditur.* De hoc Cicero lib. 2. de Divinat. scribit ad hunc modum, *Tages quidam dicitur in agro Tarquinienfi, quum terra araretur, & sulcus altius esset impressus, extitisse repente, & cum affatus esse, qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Etruscorum, puerili specie dicitur & sus, sed senili fuisse prudentia. Ejus aspectu cum obstupisset bubulcus, clamoremque majorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totamque brevi tempore in eum locum Etruriam convenisse: tum illum plura loquenti multis audientibus, qui omnia ejus*

Rom.
sex op-
tima-
tum
filii
Hetrur-
scis
tradi-
ti.
Augu-
rum
domi-
cilium
Fesul-
lis.
Singu-
lis tri-
bus
singuli
augu-
res præ-
fecti.

timatum filios sex, Hetruriæ populis, ut augurandi artem ediscerent, ex decreto senatus in disciplinam tradi solitos, ut Romæ augurandi scientia & ars innotesceret. Quæ quidem incredibilis & pene divina, ¹ Fesulis pollebat, ubi domicilium augurum esse ferebatur, ² quod & veteri lege sancitum erat, in hæc verba: Prodigia & portenta ad Hetruscos aruspices, si senatus jussit, deferunto, Hetruriæque principes disciplinam discunt: quibus divis decreverint procuranto, iisdem fulgura & ostenta pianto, auspicia servanto, auguri parento. Et infra: ³ Singulis quoque tribubus olim singuli augures præficiébantur, qui sacris cæremoniis prædictionibusque deorum præssent, publica privataque auspicia curarent, sicut à Romulo constitutum fuit. ⁴ Postea vero comitiis curiatis, quæ pontificis maximi

verba exceperint, literisque mandaverint: omnem autem orationem fuisse eam, qua aruspiciæ disciplina contineretur: eam postea crevisse rebus novis cognoscendis, & ad eadem illa principia referendis. Ovid lib. 15. Metamorphoseôn,

At nymphas tetigit novæ res, & Amatione natus

Hand aliter stupuit, quam cum Tyrribennus arator

Fatalem glebam motis aspexit in arvis
Sponte sua primum, nulloque agitante,
moveri.

Suavere mox hominis, terræque amittere formam,

Oraque venturis aperire recentia satis.
Indigens dixere Tages, qui primus Etruscum

Edocuit gentem casus aperire futuros.

1 Fesulis.] Cicero ubi supra.

2 Quod & veteri lege sancitum.] Cicero 2. de legibus, ubi hæc omnia hujus legis verba, paucis exceptis, adscripsit. Valerius Max. lib. 1. cap. 1. de Cerere placanda, Tantum, inquit, studium Antiquis non solum observandæ, sed etiam amplificandæ religioni fuit, ut florentissima tum & opulentissima civitate decem Principum filii S. C. singulis Etruriæ populis, percipiendæ sacrorum

discipline gratia, traderentur. In quo Cicero tantum à Valerio dissentit de numero: Sex enim Principum filios tantum scribit Cic. Valerius autem decem.

3 Singulis quoque tribubus.] Livius 1. Decad. lib. 10. Cum inter augures constet impari numerum debere esse: ut tres antiquæ tribus, Rhamnenses, Tatienses, Luceres, suum quæque habeant augurem. Pomp. Lætus de Sacerdotiis Rom. Primum tres augures fuisse, à tribus tribubus.

4 Postea vero comitiis curiatis.] Gruchius de Curiatis comitiis, lib. 3. c. 2. Comititia autem peculiararia auguribus creandis disces ex Livio 4. Decad 1.9.

MERCERUS.

Postea vero comitiis curiatis.] Hic omnia sunt perturbata. Apparet autem voluisse Alexandrum tradere, modum creandorum Augurum. In quo tamen mancus est, & falsus. Falsus, quia post legem Domitii putet creatos Comitiiis Curiatis, qui creati sunt Tributis. Mancus autem, quia tradere debuit primum à regibus esse creatos Comitiiis Curiatis, vel certe à Collegis cooptatos. Post exactos vero reges, creatine fuerint à Populo, an à Collegio

maximi dicuntur, non à populo universo, sed à minore parte, & selectis, quibus sacerdotia mandare curæ erat, de concilii sententia eligebantur: namque ipsi nominabant, quos dignissimos judicarunt. ^{Augurum creatio.} ^{Auguratus munus non adimebatur.} Nonnunquam si quis augur decessisset, à duobus unus nominari, & à toto deinde collegio expeti & cooptari poterat: Qui postquam ad sacerdotium admissi fuerant, mox inaugurati, ut mos erat, captatisque auguriis in collegium admittebantur. Et tametsi præsentibus admitterentur soli, sæpius tamen absentium habitam rationem comperimus, quod lege Julia cavebatur. ^{Auguratus munus non adimebatur.} Cumque sacerdotia semel collata, ob plurimas causas adimi solerent, solus auguratus perpetuus fuit: ideo semel collatus, quoad vita suppetit, etiam magnis intercedentibus causis viventi non adimitur. Quare Fabius Maximus proditur duobus & sexaginta annis summa cum laude auguratum gessisse ad ultimam senectam.

Collegio non audeo definire. Livius in hac re varius est. Lib. 39. videtur docere comitiis à Populo creatos esse. Extremo, inquit, prioris anni comitia Auguris creandi habita erant. Contra lib. 40. videtur docere cooptari solitos à Collegis. Augur, inquit, (Sp. Posthumus Albinus) decessit. In locum ejus P. Scipionem fratrem Africani, Augures cooptarunt. & lib. 45. Augur eo anno mortuus est C. Claudius. In ejus locum Augures legerunt T. Quinctium Flaminium. Tamen vix est, ut Livius alio loco quam citato meminerit Comitiorum in creatione Augurum. Sed & Cic. Orat. in Rullum scribit sacerdotia, de quibus tulit Domitius, à Populo per religioem mandari non potuisse. De eo tuum esto judicium.

TIRAQUELLUS.

1 Nonnunquam si quis augur decessisset. Cicero lib. 2. de legibus & Philippica 2. Augur augurem in demortui locum nominando cooptabat, ut testatur Cicero, Philipp. 13. his verbis, In primis paternum auguratus locum, in

quem ego eum (ut quod à patre accepi, filio reddam) mea nominatione cooptabo.

2 Cumque sacerdotia. Hæc usque ad versicul. Quare Fab. sunt Livii 1. Dec. lib. 1. & Plutarchi probl. c. 99.

3 Quare Fabius Maximus. Livius 3. Decad. lib. 10. dicit eum augurem duos & quadraginta annos fuisse. Plinius lib. 7. c. 48. Quintus Fabius Maximus, inquit, tribus & sexaginta annis augur fuit. Valerius Maximus Alexandro subscribit, his verbis, Quare Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratus sacerdotium sustinuit, robusta jam ætate id adeptus: quæ utraque tempora, si in unum conferantur, facile seculi modum expleverint. Sed & Paulus Æmilius augur factus, sic patriis moribus intendit, sic veterum circa divina observantiam & disciplinamque cognovit, ut nominis & honoris duntaxat gratia concupitum prius, auguratum inrer supremos magistratus habendum ostenderit, philosophis astipulatus, qui religionem scientiam cultus divini esse definiunt, ut in ejus vita scripsit Plutarchus.

Augur Etiam. ¹ Si quis tamen augur hulus pateretur, licet in
qui sacerdotio foret, augurandi tamen jus non habebat. Ex-
hulus hulceratis quoque avibus auguria captari non licere, (si-
habe- quidem morbosæ aves auspicia nulla faciunt) sæpe relatum
ret. est. ² In augurum enim collegio illud præcipue servatur,
Aves ut sicut quisque ætate præcedit, ita maxime primatum te-
exhul- neat: quippe inter augures majores natu, etiam his qui
cerate. cum imperio sunt, præferri solent. ³ Horum ergo pro-
Ætatis prium fuit, ex avibus vaticinia observare, signaque rerum
ratio futurarum, & à diis monita, contemplari: si opportune
in au- evolassent, aut sedes idoneas accepissent, obnunciare:
gurum de prodigiis, somniis, auguriis atque oraculis, portentis,
colle- extisque responsa dare. Tum observationes auspiciorum,
gio. procurationes expiationesque, vatum libros, portentorum
Augu- explanationes, & monita deorum edicere, si quid
rum ingruente fato casurum foret, & quod salvis auspiciis fie-
munus. ret. Quodve augurium lætum, quodve piaculare esset,
 quod minas cælestes ingruentesque calamitates, aut fatale
 exitium afferret, præmonere & vaticinari, quæ lege au-
 gurali latius decreta & perscripta sunt, cujus verba ad-
 scripsi: interpretes Jovis optimi maximi publici augures,
 signis & auspiciis postea vidento, disciplinam tenento,
 sacerdotesque vineta, virgetaque & salicta publica augu-
 ranto, quique agent rem duelli, quique populare auspi-
 cium præmonento, ollique obtemperanto, divorumque
 iras providento. Hisque parento, cælique fulgura regio-
 nibus ratis denotanto, urbemque & templa & agros, li-
 berata & effata habento: quæque augures injusta, nefa-
 sta, vitiosa, dira dixerint, irrita infectaque sunt: quique
 non paruerit, capitale esto. & infra: Ipsique auguriis
 auspi-

Lex
augu-
ralis.

¹ Si quis augur. [Hæc usque ad vers.
 In augurum, sunt Plutarchi probl c. 37.
 & iterum 73.]

² In augurum enim collegio. [Cicero
 in lib. de Senectute, Neque, ait, solum
 honore antecedentibus, sed iis etiam, qui

cum imperio sunt, majores natu augures
 anteponuntur.]

³ Horum ergo proprium. [Hæc prope-
 modum sunt Ciceronis lib. 2. de legi-
 bus, ubi & ipsam legem auguralem
 posuit.]

auspiciis que captandis interesse debent, eaque notare, ac inspicere & referre, & an egregie esset litatum, declarare: quibusque hostiis, & quibus sacris ac supplicationibus, & quæ ad pulvinaria, tetra prodigia procurarentur aut expiarentur, enunciare. Sed tamen soli auguri sine collegio *Non augur unus, sed totum collegium* auspicia interpretari non licuit: totum enim collegium censere, & sententiam ferre decebat, si quid exquisitius *auspiciis interpretatur.* interpretari vellent, si durior forte casus ambigua foret interpretationis, qui indubium controversiamque veniret: ad quos etiam de singulis prodigiis & portentis, quæ eorum prædictio foret, & an fædo vel felici exitu eventura essent, omnes tanquam ad adytum aliquem consultum ibant.

¹ Tum si qui magistratus vitio creati forent, eorum responso vel admittebantur, vel magistratu abire cogeantur: itaque Dictatores, Consules, Prætores, & reliqui magistratus vitio creati, nequid divini obstaret, ex responso aruspicum, magistratu abire sæpe coacti sunt. ² Poterantque augures propter tetra prodigia, aut si quid officeret, comitia creandis magistratibus vel impedire vel vitare. Quotiesque ex arce augurium petebant, ³ lituum sine nodo, hoc est, baculum à summo inflexum, in parte qua robustior est, quod ⁴ insigne augurale fuit, tenebant: ⁵ quo cæli region- *Augurium cum ex arce petebatur. Lituus auguris.*

¹ Tum si qui magistratus.] Cicero lib. 2. de legibus, Livius 1. Decad. l. 8. Valerius Max. lib. 1. cap. 1. ubi loquitur de Tib. Graccho.

² Poterantque augures.] Cicero l. 2. de legibus & in 2. Philipp. cuius hæc verba sunt, Tum hic bonus augur eo se sacerdotio præditum esse dixit, ut comitia auspiciis, vel impedire, vel vitare posset.

³ Lituum sine nodo.] Cicero lib. 1. de Divinat. Livius 1. Decad. libro 1. Augur dextra manu baculum, sine nodo aduncum tenens, quem lituum appellaverunt. Plutarchus in Romulo, lituus est inflexus baculus, quo ad inaugurandum sedentes cæli spatia designant.

⁴ Insigne augurale fuit.] Servius

in lib. 3. Georgicôn ibi,

— Lituosque pati, tractaque gementem

Ferre rotam. —

Lituum erat augurum baculus aduncus, sine nodo. Gellius lib. 5. c. 8. Lituus est virga brevis, in parte, qua robustior est, incurva, qua augures utuntur. Quod & ipsum asserit Cicero lib. 1. de Divinatione. Quid, inquit, lituus iste vester (quod clarissimum est insigne auguratus) unde vobis est traditus? Nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit. Qui quidem Romuli lituus, id est, incurvum & leviter à summo inflexum bacillum (quod ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenit)

Tem-
pla.

nes & certa spatia, quibus videnda ad se pertinere volebant, quæ templa dicta sunt, præfinirent, & certa finitione signarent, ut quod dextrum, quodve sinistrum esset, oculis & animo metiri possent: nam manu cæli spatia notare, salvis auspiciis, non licebat. ⁶ Quo quidem lituo augur prospectu in urbem, atque agros captato, regiones ab oriente ad occasum terminabat, limite decumano, & cardine ex transverso, signo metato, quo oculi ferrent quam longissime. ⁷ Qui quidem lituus etiam regium fuit insigne, in quo potestas dirimendarum litium esse noscebatur. ⁸ Proditumque memoriæ est, Romuli lituum ambas cuspides ab imo & à summo inflexas habuisse, præter formam litui auguralis. ⁹ Ex notatis vero regionibus,

Lituus
regium
insigne.
Regio-
nes in
cælo ab
auguri-
bus no-
tata.

venit) cum situs esset in Curia Saliorum, quæ est in Palatio, eaque designasset, inventus est integer. Macrobi. lib. Satur. 5. c. 8.

5 Quo cæli regiones.] Livius 1. Dec. lib. 1. Servius lib. 7. Æneidos, in eum locum,

Ipsæ Quirinali lituo.

Lituus, inquit, incurvus augurum baculus, quo utebantur ad designanda cæli spatia: nam manu non licebat. Et in libro 6. Æneid.

Ipsa sub ora viri.

Et nos alibi jam late diximus.

6 Quo quidem lituo.] Plutarchus in Numa Pompilio.

7 Qui quidem lituus.] Servius ad ea quæ ibi, Quo cæli regiones, ex Virgil. in 7. Æneidos, subjungit, *vel lituum, id est, regium baculum, in quo potestas erat dirimendarum litium.*

8 Proditumq[ue].] Plutar. in Romulo.

9 Ex notatis vero regionibus.] Varro lib. 6. linguæ Latinæ, non multo post princip. Ejus, inquit, templi partes quatuor: sinistra ab Oriente, dextra ab Occasu, antica ad Meridiem, postica ad Septentrionem. Festus Pompejus lib. 14.

Quæ ante nos sunt, antica, & quæ post nos sunt, postica dicuntur: & dexteram anticam, sinistram posticam dicimus. Sic

etiam ea cæli pars, quæ sole illustratur ad Meridiem, antica nominatur: quæ ad Septentrionem est, postica: rursum, quæ dividuntur in duas partes, Orientem atque Occidentem. Servius in 9. eclog. ibi,

Ante sinistra cava.

Augures, inquit, designant lituo spatia, & eis dant nomina, ut prima pars antica, posterior postica, item dextra & sinistra: ut jam alibi diximus. Et in l. 2. Æneid. ibi,

Limen erat cæcæque fores.

Per posticum, inquit, ingressus est. Nam fores anteriores obfesse erant. Est autem posticum neutri generis. Horat. Epistol. lib. 1. epist. 5. ad Torquatum,

*Atria servantem postico falle clien-tem.**

Nam antica & postica, in fœminino genere, augurale est. Idem Servius in lib. 6. Æneid. eo loco, ubi, *Meris est,* inquit, *ut captantes auguria, certa sibi spatia designent, quibus volebant videnda ad se pertinere: quod spatium totum appellatur, & extremæ partes, antica & postica vocabantur.*

COLERUS.

* Posticum Grammatici Græci exponunt *ὑποθύρον*, καὶ *ὑπερύροον*, καὶ *ὑψύροον καὶ ὀπνὴν τῆς οἴκας.*

I Quam-

gionibus, prima antica, posterior postica, tum dextra & sinistra dictæ. Quamvis Hetrusci vates cælestium prodigiorum periti, cælum in duodecim partes dividerint, anticamque ad occiduum, quoniam omnis illuc inclinatus motus, & posticam ad orientem: dextras ad septentrionem, sinistras vero ad meridiem proclinare voluerunt.

² Sedebat enim augur velato capite, ³ & duplici toga augurali, quæ læna dicta est, ⁴ vel trabea amictus ex purpura & cocco, cum captabat auspicia, & lituo cæli regiones notabat. Ipseque cæsa victima observatis notatisque signis, longum carmen præfatus, preces effundebat: quas si forte non rite didicisset, ne quid præpostere diceretur, aliquo præeunte emittebat. Græcis vero augur non trabea amictus, sed toga candida velatus, poscit auguria. ⁶ Macedonibus quoque vates in amictu candido, auream gerens coronam, captat auguria & vaticinatur. Post effusas vero preces, oculis in cælum fixis, ⁷ sedere convenit,

momen-

TIRAQUELLUS.

¹ *Quamvis Hetrusci.*] Aliter Philosophi. Nam Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextras mundi partes Orientales dixere, à quibus initium motus: sinistras Occidentales. Empedocles dextras mundi partes juxta circulum solstitialem æstivum: sinistras juxta hyemalem judicavit.

² *Sedebat enim augur.*] Plut. Numæ imperii auspicia & ingressus scribens, *Capitolium*, inquit, *ascendit*, ubi qui auguribus præerat, illum velato capite, ad Meridiem vertens, precatus est. Livius 1. Decad. lib. 1. *Augur ad levam ejus, capite velato, sedem cepit.*

³ *Et duplici toga augurali.*] Diximus supra hoc eodem lib. cap. 18. Lænam esse genus vestis. Quæ est proprie duplex amictus auguralis, sic etiam, ut puto, legit Alexander: quamvis in omnibus libris, quos hætenus vidi, *auguralis* legatur.

⁴ *Vel trabea.*] Diximus præterea ex Suetonii libello de genere vestis, tertium genus trabeæ esse augurale ex

purpura & cocco mistum.

⁵ *Ipseque cæsa victima.*] Plutarch. in Numa.

⁶ *Macedonibus.*] Quintus Curtius lib. 4. ubi loquitur de Aristandro vate Alexandri Macedonis.

⁷ *Sedere convenit.*] Serv. in lib. 6. *Æneidos* ibi,

— Sic effatus vestigia præsit

Observans, quæ signa ferant.

Quia, inquit, *ad auguria captanda, post preces, immobiles, vel stabant, vel sedebant.* Sed idem enarrans illud ipsius Virgilli in prin. lib. 9.

— *Luco tum forte parentis*

Pilumni, Turnus sacrata valle sedebat. Secundum, ait, *augures, sedere, est auguria captare: nam post designatas cæli partes, à sedentibus captantur auguria, quod & ipse supra lib. 7. latenter ostendit, inducens Picum Regem solum sedentem,*

— *Parvaque sedebat*

Succinctus trabea.

Quod est augurum, cum alios stantes induxerit.

Loca in quibus auguria observantur. Momentis omnibus paratum intentumque, toto animo affixum, ¹ facto ubique silentio, ne quid videretur audireturve, quod auspiciū dirimeret, quoad de cælo servasset, captataque auguria & signa missa forent: quibus missis, ² ex avibus quæ oscines, quæ præpetes vel inferæ, & antacitæ vel strepentes advolarent, & si dextra vel sinistra, ³ quæve admissivæ essent, ⁴ & quæ arculæ, ⁵ quæve cliviæ, aut inebræ, quæ vetarent. Tum si motus pronus vel obliquus, supinus an rectus, aut in latera, referebat: conveniebatque extemplo augurem adire, ⁶ & auguriū firmari: ⁷ namque unum vidisse auspiciū, non erat satis.

Notandum. Adnotatumque exemplis est, non ubique & passim auguri captare auspiciā licere, quia nisi in præscriptis destinatisque locis,

¹ *Facto ubique silentio.*] Plutarchus in Numa captante auguria, sic scribit, *Silentium summum tanta in multitudine formæ tenebat, cunctis eventum observantibus, & de futuro suspensis.*

² *Ex avibus quæ oscines, quæ præpetes.*] Dicitur est supra hoc eodem lib. cap. 13.

³ *Quæve admissivæ essent.*] Festus Pompejus lib. 1. *Admissivæ aves dicebantur ab auguribus, quæ consulentem juberent.* *

COLERUS.

* Unde crebro in ista significatione usurpatum legimus verbum, *Admittere.*

TIRAQUELLUS.

⁴ *Et quæ arcule.*] Idem Pompejus, *Arcula dicebatur avis, quæ in auspiciis vetabat aliquid fieri.* *

COLERUS.

* Putat tamen Scaliger omnino ibi emendandum, *Arctia.* Cum quo sentiunt Glossæ: *Arctius εἰρηκός, καλυπτός.*

TIRAQUELLUS.

⁵ *Quæve cliviæ.*] *Cliviæ auspiciā dicebant* (teste Festo lib. 3.) *quæ aliquid fieri prohibebant, & jam de his cliviis auspiciis diximus supra d. cap. 13.* *

COLERUS.

* Vide Festum in *Inebræ & Enebræ.* Glossarium: *Enibra ἐναλίς. Enibrum ἐναλίς. Eniber picus ἐρπυς πορνέας. Inebræ ὄρνεις ναυδίσκων.* Servius in fragmentis: *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pennis, vel volatu omnia possunt facere: quæ si fuerint prospera, Præpetes: si adverse, Inebræ dicuntur.*

TIRAQUELLUS.

⁶ *Et auguriū firmari.*] Virgilius libro 2. *Æneid.*

Da deinde auxilium pater, atque hæc omnia firma.

Quo in loco Servius, *Non sufficit, inquit, Romano more, unum vidisse auguriū, nisi firmentur ex simili: nam ex dissimilibus posterioribus, dissolvuntur priora.*

MERCERUS.

⁷ *Namque unum vidisse Auspiciū.*] Ita est, vel teste Virgilio: *Da deinde auxilium pater, atque hæc omnia firma.* Et apud Cic. *Auguriū Mario ostentum non prius fidem invenit, quam misso tonitru à Jove firmaretur.* Quare sic versus ea de re claudit, *Sic Aquilæ clarum firmavit Juppiter omen.*

¹ *Quibus*

locis, ¹ quibus Tesqua nomen, ² aut in arce, vel ad veteres curias, augures: ³ Pontifices vero, nisi in postmuro, auspi-

TIRAQUELLUS.

¹ Quibus Tesqua nomen] Fest. Pompejus lib. 18. Tesqua loca augurio designata. Cicero aspera esse ait & difficilia. Horatius 1. Epistol. 14.

— Nam quæ deserta & inhospita Tesqua

Credis, amœna vocat, mecum qui sentit: & odit,

Quæ tu pulchra vocas. —

Ubi Acron dicit, Tesqua loca deserta & difficilia, lingua Sabinorum dici: & deserta & repleta sentibus sic nominari. Porphyrius alter interpretes, dicit esse loca aspera & sylvestria. Lucanus lib. 6. non longe à prin. Tesqua nemorosa vocat,

Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua.

Varro lib. 6. de lingua Latina, non admodum longe à prin. Tesca scribit per c, literam, putatque tesca dicta, quasi tuesca, à tuendis sacris: locaque quædam agrestia interpretatur, Deo cui-piam consecrata, Accii testimonio id ipsum confirmans ex tragœdia, cui Philoctetæ nomen est, in hunc modum citato, Lemnia quis tu es mortalis, qui in deserta & tesca te apportes loca. * Loca enim quæ sint, designat, cum dicit Lemnia. Præstolare & celsi Cabyrum delubra tenes, mysteriaque pristina casti concepta sacris. Deinde Volcania templa sub ipsi collibus, in quos delatus locos dicitur, Alto ablimine cæli. Et Næviis, Expirante vapore vides unde ignes cluit mortalibus diræis. Quare hic qui tesca dixit non erravit: neque ideo quod sancta, sed quod ibi mysteria sunt, ac tuentur, tuesca dicta, post tesca. Hæc Varro.

COLFRUS.

* Hunc versum sic emendant: Quis tu es mortalis, qui in Lemni tesca te ad portas loca? Verba dein tesquorum, seu templorum dedicandorum, ex veteri formula tradita à Varrone, talia Scalliger posuit apud Festum: Templa. tescaque, incita. sancto. quæ. ad. ego. caste.

lingua. nuncupavero. ollo. veter. arbor. quisquis. est. quam. me. sentio. dixisse templum. tectumque. esto. in sinisterrum. olla. veter. arbor. quidquid. est. quod. me. sentio. dixisse. templum tectumque. esto. in dexterrum. inter. ea. convecione. conspitione. cortumione. utique. reflesime. sensi. Tesca vero sunt veteri Glossario: κατὰ κρημνοί, καὶ πύλεις, καὶ ἐρυμοὶ τόποι.

TIRAQUELLUS.

² Aut in arce.] Plutar. in vita Numæ scribit, Numam auguribus sacerdotibusque assumptis Capitolium ascendisse ad captandum augurium.

³ Pontifices vero.] Id, ni fallor, accepit à Festo Pompejo libro 14. dum scribit, Postmuri pontificale pomærium, ubi pontifices auspicabantur. Dicitur autem pomærium, quasi promurium, id est, proximum muro. Et vix alibi id verbum invenies: nullibi autem (nisi admodum decipior) postmuri, quo utitur hic Alexander, & credo cum legisse postmuri, non prelmuri. * Scio autem pomærium, aut, ut alii legunt, pomerium dictum, quod esset post murum: vel testimonio Varronis l. 1. aut aliorum computatione 4. linguæ Latinæ. aut Livii 1. Decad. lib. 1. in hunc modum, Pomærium, verbi vim solam intuentes, postmærium interpretantur esse. Est autem magis circamærium, locus, quem in condendis urbibus quondam Hetrusci, qua murum ducturi erant, certis circa terminis inaugurate consecrabant: ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiam coniunguntur, & extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli. Hoc spacium, quod neque habitari, neque arari, us erat, non magis quod post murum esset, quam quod murus post id, pomærium Romani appellarunt, & in urbis incremento semper quantum mænia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur. In pomærio autem pontifices auspicari solitos, videri potest ex eo quod scribit Cicero lib.

auspicia captare fas erat. ¹ Sed sciendum, non omnibus auguribus, sed solo magistro augurum de cælo auspicari licuisse: qui huic muneri præfectus, magister à collegio eligebatur. ² Observatumque, ut si extra urbem, aut in pomærio, vel domo conductâ, seu quovis tabernaculo, quod cœperat, augur auspicetur, & inter augurandum nondum firmis signis, urbem aut pomærium inauspicato transfessus foret, ut rite captentur auspicia, primum omitti tabernaculum, & alterum sumi necesse fore: denuoque auspicari oportere, ex quo novus auspiciorum instauratur aspectus. ³ Et cum certa dies auspiciis dicata esset, post

*Auspici-
cii tem-
pora.*

ine-

lib. 2. de Natura deorum, loquens de Tiberio Graccho augure, his verbis, *Itaque tum illos exire iussit, post autem è provincialiteras ad collegium misit, se, cum legeret libros, recordatum esse, vitio sibi tabernaculum captum fuisse in horto Scipionis: quod cum pomærium postea intrasset habendi Senatus causâ redeundo, cum idem pomærium transiret, auspicari esset oblitus. Itaque vitio Coss. creatos esse.* Repetitur hoc exemplum l. 1. de Divinat. à Valerio lib. 1. tit. 1. de Cultu deorum, & à Plutarcho in Marcello. Sed interim adverte ad id, quod scribit Servius enartans eum locum Virgilii lib. 6. *Æneid.*

— Sic effatus, vestigiâ pressit.

Quia, inquit, proprie effatus, sunt augurum preces. Unde eger, pœst pomæria, vocatur effatus, ubi captabantur auguria. Gellius lib. 13. c. 14. *Pomærium quid esset, augures populi Romani qui libros de auspiciis scripserunt, istiusmodi sententia definiunt, Pomærium est locus intra agrum effatus, per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus, qui facit finem urbani auspicii.*

COLERUS.

* Atqui hodie apud Festum legitur *Prosimurium*, non, *prostrumium*.

TIRAQUELLUS

1 Sed sciendum est non omnis.] Plutarchus in Numa, Capitolium ascendit, ubi qui auguribus præerat, Numa ca-

put dextra manu tenens, precatus est, & contra quam longissime prospectum oculi ferebant, quæ à diis immortalibus auspicia signare mitterentur, circumlustrabat.

2 Observatumque est.] Val. Maximus lib. 1. cap. 1. de Cultu deorum, *A Tiberio, inquit, Graccho ad collegium augurum literis ex provincia missis, quibus significabat, se, cum libros ad sacra populi pertinentes legeret, animadvertisse vitio tabernaculum captum, comitiis consularibus, quæ ipse fecisset: eaque re ab auguribus ad Senatum relata, jussu ejus C. Figulus è Gallia, Scipio Nasica è Corsica Romam redierunt, & se consulatu abdicaverunt.* Cicero l. 2. de Divinatione. *Auspicium optimum habemus ad omnes res, præterquam ad comitia: quod quidem institutum reipub. causa est: ut comitiarum vel in iudiciis populi, vel in jure legum, vel in creandis magistratibus, Principes civitatis erant interpretes.* At Tib. Gracchi literis Scipio & Figulus, quod cum augures judicassent eos vitio creatos esse, magistratu se abdicaverunt. Quod & supra proxime, ubi de postmurio pontificum diximus ex Cicerone lib. 2. de Nat. deorum.

3 Et cum certa dies.] A. Gellius l. 3. cap. 2. *Magistratus quando una die eis auspicandum est, & id super quo auspicaverunt, agendum, pœst mediam noctem auspicatur, & post meridiem sole magno: auspicaturque esse & egisse ex eodem die dicuntur.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 3.

1 Nam-

mediam noctem ad mediam futuram diem auspicari licere. Septima autem aut sexta diei hora, non decebat: ¹ namque incipiente aut crescente die, non autem desinente, iusta auspicia fuere. Post Sextilem quoque mensem, quo tempore aves aut imbecillæ, aut morbosæ sunt, vel pulli earum imperfecti, auspicari non licuit: eo enim tempore à pontifice maximo de cælo servare vetabatur. In quo id fuit constitutum, ut non modo ² morboris avibus, ³ sed cuicumque funeri augur admoveere manus, & feralia attr-
 ctare vetaretur. Si autem post augurium susceptum ad aquam venire contingeret, ne ejus interventu augurium frustraretur, quod aquæ intercessu interrumpi certum est, fufis precibus aquam haurire, & vota promittere oportebat. ⁴ Poteratque idem & pontifex & augur esse, duobusque simul sacerdotiis præponi, cui etiam lictor præibat, sic ut pontifici maximo. Et tamen post susceptos honores, auguratus conferri soleret, tamen ⁵ Fabius Maximus, admodum adolescens, priusquam ullum gereret magistratum, auguratum gessisse dicitur. Quotiesque pro diversis captarentur, illius prævalere auspicia, qui in summo esset magistratu, certum est: ideo Consulis auspicia, si cum Prætoris confundantur, præponi haud dubium esse. ⁶ Fuitque

*Augur feralia non attr-
 ecta-
 bat.
 Pestan-
 guium
 obser-
 vata.
 Ponti-
 fex &
 augur
 simul.
 Majo-
 ris ma-
 gistra-
 tus au-
 gurium
 minori
 præse-
 rebat-
 tur.
 Auspi-
 cia pro
 republ.
 optima.*

¹ Namque incipiente.] Hæc usque ad versic. In quo id fuit const. sunt Plurar. problem. cap. 37. ubi horum rationem reddit.

² Morboris avibus.] Quod supra dictum est.

³ Sed cuicumque funeri.] Corn. Tacitus lib. 1. Neque, inquit, Imperatorem auguratu, & vetustissimis caeremoniis præditum attr-ectare feralia debuisse.

⁴ Poteratque idem.] Nam Q. Fabius Maximus augur & pontifex simul fuit, ex Livio 3. Decad. lib. 10.

⁵ Fabius Maximus admodum adolescens.] Ut pater ex Livio 4. Decad. l. 3. Sed & idem Livius 3. Decad. lib. 9. in fin. tradit Titum Sempronium, admodum adolescentem, augurem creatum:

quod tunc, inquit, perrarum erat in mandand. sacerdotiis. Titus Sempronius Gracchus (ut memoriæ prodidit Plut. in Gracchis) P. filius seditiosorum Gracchorum pater, qui bis Cos. & censor fuit, idemque & summus augur & vir sapiens, vir mira fortitudine & æquitate præditus, cooptatus in collegium augurum, cum esset admodum adolescens. Paulus Æmilius, qui Persem cepit, juvenis factus est augur, ut scribit Plutar. in vita Pauli Æmylii.

⁶ Fuitque exemplis cognitum.] Id dictum est Q. Fabii Maximi apud Tullium in Catone Majore, ubi sic scribit, Augur cum esset, dicere ausus est, Optimis auspiciis cageri, quæ pro republ. salute fierent: quæ contra temp. ferrentur auspi-

*Sorici
occentu
auspi-
cia di-
repta.
Domus
auguris
aperta.
Aura
silenti
& pla-
cida
augu-
ria ca-
ptan-
da.
Minora
auspi-
cia ma-
joribus
cede-
bant.*

que exemplis cognitum, apud augures optimis auspiciis ca-
geri, quæ pro Reipubl. salute susciperentur: quæ contra,
inauspicata esse & monstifica. Illud quoque dixisse non
ab re fuerit, ¹ occentu soricis dirimi auspicia, ² sicut aquæ
interventu irrita fiunt: ³ utque luminaria domus auguralis
semper aperta sint, nulloque operculo claudantur. Quod-
que cum auspicia captant, cælo non turbido nec procelloso
aut pluvio, sed aura silenti & placida, ubi omnia pura &
tranquilla sunt, auspicentur, ne venti flatus aut tempestas
avium gressus à suo cursu divertat. ⁴ Estque observatum,
ut minora auspicia semper majoribus cedant, licet priora
sint. ⁵ Siquidem cornicis aut columbarum auspicia, aquila
superveniente irrita fiunt: aquilarum vero augurium, ful-
mine adveniente nullum est.

auspicia, contra fieri. Cicero Philip. II. Jupiter ipse sanxit, ut omnia, quæ reip. salutaria essent, legitima & iusta haberentur. Ubi videtur Cicero illud Hectoris ad Polydamanem fratrem exprimere, cum is augurem suaderet de rebus gerendis consulere, Iliad. 12.

Εἰς οἰανὸς ἀρεῖς & ἀμυνέειν θεὸν πρότερος. Id est,

Augurium optimum, pro patria pugnare.

Eobanus sic vertit,

Augurium tamen est, quod prævalet omnibus, unum,

Pro patria pugnare, armis defendere cives.

Ita etiam vertit Budæus,

Augurium felix patriam tutatier unum. Quæ & ipsa sententia citata est, & probata Aristoteli Rhetoricorum l. 2. ipsi Ciceroni ad Atticum l. 2. epist. 19. Plinio Juniori lib. epist. 1. epist. 18. ad Tranquillum. Aphthonio in præexercitamentis, & Plutar. in lib. de fortuna & virtute Alexandri.

¹ *Occentu soricis.*] Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. de Cultu deorum, de Fabio Maximo. *Occentus soricis auditus, Fabio Maximo Dictaturam, C. Flaminio magisterium equitum deponendi*

causam præbuit. Plinius lib. 8. cap. 57. Soricem occentu dirimi auspicia, annales reseritos habemus.

² *Sicut aquæ interventu.*] De quo supra dictum est.

³ *Utque luminaria domus.*] Hæc usque ad versic. *Estque observatum*, sunt Plutarchi problem. cap. 72. ubi horum reddit rationem.

⁴ *Estque observatum.*] Servius in 9. eclog. Virgilii enarrans illud,

Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.

Sed idem paulo aliter in 12. Æneid. in eum locum,

Cesserit Ausonio si fors victoria Turno. Sit, inquit, in auguriis prima posterioribus cedere. Vide Gellium lib. 13. c. 14. & in seq.

⁵ *Siquidem cornicis, aut columbarum.*] Quod non obscure probat illud Virgilii ecloga 9. Ex quo loco ipse Servius dicit in posteriore illo loco, id ideo esse, quia aquila plus potest, quam columbæ, ut & ipse dicit ejusdem loci auctoritate in lib. 2. ejusdem operis ibi,

Jupiter omnipotens, precibus si flesteris ullis,

Aspice nos. —

CAPUT XX.

Qui essent equi funales in Tranquillo, contra nonnullorum interpretationem probabilis opinio.

ANceps quæstio fuit apud grammaticos, ambiguo sensu in utranque partem agitata, qui essent equi funales, qui in solemnî triumphî apparatu juxta triumphantis currum incedebant. Nuper in cœtu patriciorum, in controversiam certamenque venit, quoniam modo accipi conveniat, quod est in Tranquillo dictum, Tiberium Actiaco triumpho Augusti currum fuisse comitatum sinisteriore funali equo, cum Germanicus dexteriore veheretur: qui essent funales equi, quærebatur. Cumque varia & fere populari opinione ferrentur, nobisque cum minime probarentur, visum tandem est, funales dici equos, qui funibus alligati currum triumphantis traherent: quibus prætextatibus, summi imperatores vectabantur triumphî die, in quibus ingenui pueri sedere veteri more solebant. Prætextatos enim filios in equis triumphantium vehi, & Cicero

Funales equi apud Suetonium. Prætextati filii in equis triumphantium.

TIRAQUELLUS.

[Quod est in Tranquillo.] In Tiberii Cæsaris vita, cap. 6. sic scribit, *Dehinc pubescens, Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est sinisteriore funali equo, cum Marcellus, Octaviae filius, dexteriore veheretur.* Itidem Statius in sexto Thebaidos, in ludis Archemori, equum nomine Thoën dixisse videtur funalem, qui jugalis erat, & in cursu equestri Arimeto interviebat, tanquam tertius ille habenalis in triga. Sic enim ait,

— Nec verbera vocæ,

Nominibusque cient Pholoën Admetus
& Irin

Funalemque Thoën. —

Equi loris juncti hinc & inde currui triumphali, funales dicebantur, & alio nomine Habenales. Cujus rei mentio fit à Dionysio in 8. Antiquitatum, scribente, Institutum vetus fuisse &

heroicum, ut trium equorum curtus in ludis decurrerent. Duobus enim equis junctis tertius juxta adhibebatur, Habenalis dictus: qui vinctus loribus à prætertrahendo, simulque jungendo *παρὰ πρὸς* vocabatur à prius.

COLERUS.

* Sed videtur alius esse Statii funalis, & Dionysii *παρὰ πρὸς* ab hoc Suetonii. Hic enim pro eo acceperim, qui extra jugum incedit, & jugali opponitur, quem Græci *σφαῖρον* & *σφαῖρα* appellant. Vide Onufrium Panvinum libro de triumpho. Turneb. lib. 14. cap. 17. Torrent. ad Tib. cap. 6.

TIRAQUELLUS.

[Et Cicero meminit.] In Oratione pro L. Muræna, *Aut cum sedere, inquit, in equis triumphantium prætextati potissimum filii soleant.*

I Quare

Unde
funales
dicti.

ineminit, & multi prodidere. ¹ Quare Paulus Æmilius, devicta Macedonia, filios duos impuberes: ² & Germanicus curruin quinque liberis onustum, in triumpho duxit. ³ M. quoque Antoninus Philosophus, & Verus, triumphi die mille puellas virgines in equis triumphalibus vexere. ⁴ Vel quod in his insiderent, qui funalia præferebant & faces, propterea funales dictos veterum auctoritate probari: ⁵ nam pervulgatum fere est, faces & lumina tam in apparatu triumphi quam juxta triumphantem deferri solere. ⁶ Divus enim Cæsar ad lumina quadringenta in Capitolium trium-

¹ Quare P. Æmilius.] Id accepisse videtur a Plutarcho in vita ipsius.

² Et Germanicus.] Cornelius Tacitus de Germanici triumpho sic scribit, C. Cælio, L. Pomponio Coss. Germanicus Cæsar ad 7. Calend. Junias triumphavit de Chersæis Cattsisque & Angriuariis, quæque aliæ nationes usque ad Albim colunt: lecta spolia, captivi, simulacra montium, fluminum, præliorum: bellumque, quia conficere prohibitum erat, pro confecto accipiebatur. Angebat intuentium visus eximia ipsius species, curruisque quinque liberis onustus.

³ M. quoque Antoninus Philosophus.] Julius Capitolinus in vita illius.

⁴ Vel quod in his insiderent.] Utruncunque sit, certe clarum est, funale dici à fune: nam & funale pro ipso fune accipitur apud Livium 5. Decad. lib. 2. paulo ante fin. Funus media, duo funalia imparia habebat. Accipitur & pro re quapiam lucente ex fune, aut cera, aut alia re pingui composita. Unde & funalis cereus apud Valerium Maximum, ubi loquitur de C. Duillio, lib. 3. cap. 7. C. autem Duillius, qui primus navalem triumphum ex Pænis retulit, quotiescunque epulaturus erat, ad funalem cereum, præunte tibicine & fidicine à cæna domum reverti solitus est. Et simpliciter funali pro cereo apud Cicero. de Senect. Delectabatur, inquit, crebro funali & tibicine: quæ sibi nullo exemplo privatus sumpserat, tantum licentia dabat gloria. Et Plinius, aut quis-

quis est, in lib. de viris Illust. Duillio, inquit, concessum est, ut prælucente funali & præinente tibicine, à cæna publica rediret. Hic simpliciter funale appellat, quod Valerius, ubi supra, vocat cereum funalem. Ovidius libro 12. Metamorph.

— Et primus ab ade

Lampadibus densum vapuit funale coruscis.

Silius Italicus lib. 6. in fin. de hoc eodem Duillio loquens, ait,

Cui nocturnus honos funalia clara sacer-

que

Post epulas tibicen adest.

Servius in illud lib. 1. Æneid. in fine,

— Et noctem flammis funalia vincunt.

Funalia, inquit, à funibus, qui intra ceram sunt. Hos ante usum papyri cera circumdatos habebant. Unde funera dicta: quia funes incensi illa precedebant. *

COLERUS.

* Addo locum Panegyristæ Laudatione Theodosii: Quid portas virentibus fertis coronatas? quid auleis undantes plateas, accensisque funalibus autem diem referam?

TIRAQUELLUS.

⁵ Nam pervulgatum est faces.] Ut patet exemplo seq.

⁶ D. enim Cæsar.] Sueton. in vita illius, cap. 37. sic tradit, Ascenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos gestantibus.

Quæ

triumphans ascendit, elephantis lychnos dextra sinistraque gestantibus. Quod eo constitutum ferunt, tum ut spectatior triumphi apparatus & conspectior foret, tum ut luminaria, si forte tenebris obortis, pompæ triumphali non sufficeret dies, ad arcendas tenebras præsto forent: ipseque triumphans, luminibus circa adhibitis, conspectior fieret. Propterea haud ab re visum, sicut in Cæsaris triumpho elephantos lychnos gestasse legimus, compari modo funalia & faces equos juxta triumphantem ferre, dici probabiliter posse. Unde funales equos à funalibus, quæ in equis triumphalibus præferebant, probe dici argumentamur. Ex quibus licuit nobis æstimare, vel quod funibus currum traherent, vel quod faces juxta triumphantem deferrent, sicut veteri exemplo probatum est, funales equos dici & æstimari.

CAPUT XXI.

*Qui fuerit apud veteres cœnandi usus, quæve hora prandii
& cœna, quotque singulis lectis cœnitabant,
* & quid apud externos.*

Antiquis ¹ torum ex palustri ulva, ² & ex stramento, ³ vel ex cespite fuisse, ⁴ & longo tempore ex pulte
Torus
& ci-
bus
non primi
seculi.

MERCERUS.

Quæ in hoc capite nostra egent animadversione, discutiuntur in convivio nostro Romano.

COLERUS.

* *Et quid apud externos.*] De hoc ritu peculiariter scripsit Ciacconius, & Justus Lipsius & Fulvius Ursinus.

TIRAQUELLUS.

¹ *Antiquis torum ex palustri ulva.*] Naso libro Fastorum primo, inopiam & frugalitatem priscorum Romanorum graphice describens, ait,

*Dum casa Martigenam capiebat parva
Quirinum,*

Et dabat exiguum fluminis ulva torum.

Et paulo post,

Tom. II.

Nec pudor in stipula placidam cepisse quietem,

Et sanum capiti supposuisse, fuit.

² *Et ex stramento.*] Juvenalis sat. 6. in prin.

Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor

Frondebis, & culmo, vicinarumque ferarum

Pellibus. —

Plinius lib. 18. cap. 3. *Quies somnusque in stramentis erat.* vide in præced.

³ *Vel ex cespite.*] Seneca in Hercule Octavo act. 2.

Cespes Tyrio melior estro

Solet impavidos ducere somnos.

Virgilius libro 8. *Æneidos* describens Euandri in *Æneam* benevolentiam,

S qui

non pane Romanos victitasse, perspicuum exemplis & probatum est: postea cum annis intercedentibus ex illo *Mensæ*. agresti cultu desitum esset, ⁶ mensas in quibus epularentur, ex acere aut fraxino ⁶ quadratas, ⁷ deinde orbiculatas fecisse, in quibus pranderent & cœnarent, satis constat. Quem morem à Laconibus Romanos sumpsisse crediderim, quibus nullæ fuere mensæ nisi ex robore. Romanis enim antea lecti erant ⁸ Archiaci & Bœotici, humiles & breves.

Laben-

qui cum epulis solemnibus accepit, Sic enim ait,

Hæc ubi dicta, dapes jubet & sublata reponi

Pocula, gramineoque viros locat ipse sedili,

Præcipuumque toro & villesi pelle leonis

Accipit Æneam. —

4 *Et longo tempore ex pulte.*] Plinius lib. 18. c. 8. *Pulte non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum: quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur. Et Ennius, antiquissimus vates, obsidionis famem exprimens, offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat. Et hodie sacra prisca atque natalium pulte fritilla conficiuntur: videturque tam puls ignota Græciæ fuisse, quam Italiæ polenta. Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. de modo comedendi antiquorum, Erant, inquit, adeo continentiae attenti, ut frequentior apud eos pulsus usus, quam panis esset.*

5 *Mensas, in quibus epularentur, ex acere.*] Ex Plinio lib. 33. cap. 11. *Ante se autem paulo lignea rotunda solida, nec multo majora quam mensas fuisse. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere aperta, aut citro cepisse. Et de acere quoque probat illud Virgilianum l. 8. Æncidos,*

— Solioque invitat acerno.

Illudque Martialis inensæ acernæ apophoretum 90. lib. 14.

Non sum crispa quidem, nec sylva filia Mauræ,

Sed norunt laetas & mea ligna dapes.

6 *Quadratas.*] Plinius d. libro 33. cap. 11.

7 *Deinde orbiculatas.*] Athenæus libro 11. cap. 13. reddit rationem quare prisca circulares mensas parabant. Quod in orbem & circuitum factum est, orbiculatum dicitur. Unde poma orbiculata à Varrone lib. 1. de Re rust. cap. 59. quæ rotunda sunt, figuramque habent orbis in rotundum circumacti. Vide infra ex Servio. Et Suet. in Nerone: *Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus, vice mundi circumageretur.*

8 *Archiaci.*] Horatius Epistolarum lib. 1. epist. 5. in prin.

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis.

*Archaicis nonnulli doctissimi viri legunt. Sunt autem Græco nomine Archiaci lecti Latino antiqui: id est, antiquo modo & more fabricati. Utitur hoc nomine Dionys. Halicarnassæus l. 2. Quomodo autem mensæ Archaiæ, eodem modo, & lecti Archaii sunt appellati: suntque intelligendi lecti imperite & parum eleganter facti.**

COLERUS.

* Sic sentit quoque Petrus Nannius Miscell. l. 4. Et Lucretius Parerg. l. 161. Turnebus vero *Archiacos* lectos legit, & arbitratur esse humiles, parvos, inelegantes, non sumptuosos, ab Archia artifice sic vocatos: ut Seneca vocat *Sæthericos*, de artificis nomine, rudes, impolitos, inelegantes, Advers. lib. 1. cap. 18.

1 Laben-

¹ Labentibus deinde moribus, tantæ luxuriæ factæ sunt, ut ærati primum lecti, abaci, triclinia, & monopodia, quæ Cn. Manlius Asia devicta primum vexit in triumpho, deinde ² citreæ mensæ, ³ quæ elephantinis pedibus sustinebantur, ⁴ orbiculatæ, magno sumptu fierent, ⁵ quarum pretium auro appendebant, ⁶ aut ex ebone ⁷ vel testudine, sectis

TIRAQUELLUS.

1 Labentibus deinde moribus.] Hæc usque ad ea verba, Deinde citreæ mensæ, sunt Livii 4. Decad. lib. 9. non adeo procul à prin. Et super eo quod dictum est de Asia, Plin. lib. 3. cap. 11. sic scribit, Asia primum devicta luxuriam misit in Italiam, &c.

2 Citreæ mensæ.] Est hujusmodi mensæ citreæ apophoretum Martialis lib. 14. cap. 89.

Accipe felices, Atlantica munera, sylvas,

Aurea quæ dederit dona, minora dabit.

Athlantica autem appellat, quod in Athlante monte Mauritania sylva est, quæ citrum arborem & cedrum producit, unde mensarum infania: quas foemina viris contra margaritas regerunt, ut scribit Plinius lib. 13. cap. 15. in princip. ubi & tu videbis immensa mensarum pretia. Et de his mensis citreis est illud Lucani lib. 9.

Sed citri contenta comis vivebat, & umbris

In nemus ignotum nostræ venere securæ,

Extremoque epulas mensasque petivimus orbe.

Sunt tamen qui ibi legunt cedri, nam & ex ea arbore mensas fuisse factas satis constat ex Plinio lib. 13. c. 15. *

COLERUS.

* Sed tamen videtur ibi retinendum citri pro cedri. Est & alia citrus quam Medicam vocant, Pomifera, à cujus pomis vestibus inferis, ad odorem concipiendum, Vestis citrosa dicitur Nævio, ut vult Macrobius. Festus tamen citrosam vestem dictam vult, quod sit undatum crispa.

TIRAQUELLUS.

3 Quæ elephantinis pedibus sustinebantur.] Vide infra proxime,

4 Orbiculatæ.] Servius in eum locum Virgilio lib. 3. Æneidos,

Ambesas subigat malis absfingere mensæ. Ambesas, inquit, undique esas: id est, rotundas. Mai res enim has habebant, in honore eorum Paniceas.

5 Quarum pretium auro appendebant.] Ad quod nonnihil illud Martialis nuper citatum.

6 Aut ex ebone.] Celsus Juriscons. in l. Labeo. ff. de suppl. leg. Nam, inquit, scitili, aut lignea, aut citrea, aut ærea denique suppellectili utebantur: nunc ex ebone, atque testudine & argento: jam ex auro etiam atque geminis suppellectili utuntur. Juvenalis satyra 11.

At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,

Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur

Unguenta, atque rose, latos nisi sustinet orbes

Grande ebur, & magno sublimis pardus hatu.

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,

Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,

Et quos deposuit Nabathæo bellua saltu, Jam nimios capitique graves.

7 Vel testudine, sectis.] Hæc usque ad ea verba, In cœnaculis enim, sunt Plinii lib. 9. cap. 11. Testudinum putamina, inquentis, secare in laminas, lectosque & repositoria his vestire, Catbilius Pollio instituit, prodigi & sagacis ad luxuriæ instrumenta ingenii. Sed & lectos olim ex testudine factos fuisse, testis est Philo Judæus in lib.

Tres
lecti in
cœna-
culis
& tri-
clinii.

ētis putaminibus in laminas, quod Carbilus Pollio instituit primus: adeo ut non modo mensas, sed lectos & repositoria testudinum putamine vestirent. ¹ In cœnaculis enim domorum ² aut tricliniis stratis tribus lectis, ³ prisci illi sedentes cœnitabant, in quibus tres fuisse mensas ⁴ Varro significat, ex quibus una vinaria orbiculata, cylibantum dicta, à poculis quas *κύλικας* Græci vocant: altera lapidea, oblonga columella suffulta, cui cartibulum: tertia, quadrata, quæ

de vita contemplativa his verbis, *Triclinia lectos habent eburneos, aut testudineos, aut pretiosioris materia, gemmatos plerisque, stratos auro intexta purpura, vel aliis floridis coloribus variis oculos allicientibus.* Et Lucianus in *Asino aureo*, *κλῖν βω μέγλην δὲ πὸν χελώνης Ἰνδικῆς πεποιημένην.* id est, lectus erat magnus ex Indica testudine factus. Et ex eo Apulejus lib. 10. ejusdem tituli, *Lectus*, inquit, *Indica testudine perlucidus, plumbea congerie tumidus, veste serica floridus.* Juvenalis sat. 11.

Nemo inter curas & seria duxit habendum,

Qualis in Oceani fluctu testudo nataret,

Clarum Trojgenis sacra & nobile fulcrum.

Unde est illa indignatio Senecæ in libro 7. de beneficiis cap. 9. *Video elaboratam scrupulosa distinctione testudinem, & seditiosorum pigerrimorumque animalium testas, ingentibus pretiis emptas, in quibus ipsa illa, quæ placet varietas, subtilis medicatis, in similitudinem veri coloratur.* Plinius lib. 16. c. 43. *Portentosa ingenia appellat, quæ materiam in mari quæsiere ad lectos, testudinemque in hoc secuere.* Idem quoque Plinius lib. 33. cap. 11. auctoritate Feneſtellæ, dicit Tiberii Cæsaris principatu testudineis repositoriis argentum addi coeptum. Vide præterea in præced.

¹ *In cœnaculis.*] Varro l. 4. *Ubi cubabant, cubiculum: ubi cœnabant, cœnaculum vocabant. Postquam in superiore parte cœnare cœperunt, superioris domus uni-*

versa cœnacula dicta. Postquam ubi cœnabant, phira facere cœperunt, ut in castris ab hyeme hyberna. Hybernus domus vocantur: contra æstrum. Cœnacula dicuntur, ad quæ scalis ascenditur, ut scribit Festus Pompejus l. 3. Sed & de cœnaculo diximus supra lib. 3. c. 14.

² *Aut tricliniis stratis tribus lectis.*] Servius lib. 1. *Æneidos* in eum locum,

— Aulais jam se regina superbis

Aurea composuit sponda. —

Scribit antiquæ stratis tribus lectis epulari solitos, errareque eos, qui triclinium dicunt ipsam basilicam, aut cœnationem. Unde Cicero in Oratione pro Murena, *Atque ille rogatus, ut triclinium sterneret, stravit pelliculis hædinis lectulos puniceos.* * Et Horat. *Serm. lib. 1. sat. 4.*

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Ubi Acron interpres, id est, duodecims in triclinio: nam & inde triclinium dictum est, à tribus lectis. Juvenalis sat. 5.

— Ergo duo post,

Si libuit, menses neglectum adhibere clientem,

Tertia ne vacuo cessaret culcitra lecto,

Una finis ait. —

Ex quibus Juvenalis verbis apertissimum est, triclinium discubitorium tribus fuisse instructum lectis, atque inde nomen accepisse.

COLERUS.

* De hædinis pellibus Seneca l. 16. *Epist. 96. inf.*

TIRAQUELLUS.

³ *Prisci illi sedentes.*] Vide infra.

⁴ *Varro.*] Lib. 4. de lingua Lat.

1 Perſe

ta, quæ vasa detinebat, cui urnarium dixere nomen. ¹ Per- *Perse.*
 fæ vero, cum antea in vimineis toris discumberent, postea
 lectos auro fulgentes & geminis magnifice construxere,
 in quibus vasa non minoris census adæquarunt, quos tanto
 censu exultos, ac regionum apparatus in castris, Pausanias *Pausa-*
 cum devicto Mardonio ad Plateas vidisset illoneglecto, *næ fin-*
 modica mensa Laconicam cœnam fecisse dicitur. Græci *galitas.*
 in symposio Græciensi frequenter cœnitarunt. ² Apud *Græci.*
 Romanos vero Heliogabalus argenteas primus mensas ha- *Roma-*
 buisse dicitur: ³ quibus in soleinni epulo duæ tantum men- *nt.*
 sæ adhibebantur, una carniū, altera pomorum. ⁴ Nam- *Mense*
 que veteribus cibus mundus erat, & simplex, neque opero- *a gen-*
 sis condituris, aut appetentia exquisitus, sed sine apparatu *tea.*
 & sine impensa. ⁵ Prandium enim & cœna in propatulo *Pran-*
 fiebat, quia palam cœnitare dedecus non erat: secreto ve- *dium*
 ro cœnitasse, probro & ignominæ fuit. ⁶ Id quod La- *& cœ-*
 ceda- *na in*
 propa- *tulo.*

¹ *Perse vero.*] Hæc usque ad versic.
 Græci in symposio, sunt Herodoti lib. 9.
 Plutar. in Apophtheg. Pausaniæ, &
 Cleombroti.

² *Apud Romanos vero Heliogabalus.*] *Lampridius* in vita illius. *Primus dein-*
de mensas & capsas argenteas habuit.

³ *Quibus.*] *Servius* in lib. 1. *Æneid-*
os ibi,

Postquam exempta fames epulis, mense-
que remota.

Ubi non carniū dicit, sed epularum,
 quod non longe distat: nisi quod alte-
 rum altero generalius est. Verum idem
Servius in libro 8. ejusdem operis in
 eum locum,

Instaurant epulas & mense grata se-
cunda

Dona ferunt. —

Idem dicit quod hic Alexander.

⁴ *Namque veteribus.*] Hoc in se-
 quentibus videbitur.

⁵ *Prandium enim & cœna in propa-*
tulo fiebat.] *Valerius Maximus* l. 2. c. 1.
Fuit, inquit, etiam illa simplicitas anti-
tiquorum in cibo capiēdo humanitatis
simul & continentie certissimus index.

Nam maximis viris prandere & cœnare
in propatulo, verecundie non erat, nec
sane ulla epulas habebant, quas populi
oculis subjicere erubescerent. Et *Isidorus*
 lib. Etymologiarum 20. cap. 2. *Macro-*
 bius vero lib. 3. Saturn. c. 17. in princ.
 scribit, legibus Rom. præceptum fuisse,
 ut patentibus janiis pransitaretur &
 cœnaretur. *Sic ut oculis civium testi-*
bussatis, luxurie modus fieret. Hinc est
 quod *Juvenalis* sat. 1. conqueritur suo-
 rum temporum mores, qui à prisca
 illa vivendi norma declinassent, quod-
 que suæ ætatis homines majorum in-
 stituta mutassent, propter luxuriam,
 nec jam in propatulo, sed intra priva-
 tas ædes multijuga, luxuriosaque, &
 laute parata cœna, cœnarent,

— *Quis fercula septem*

Secreto cœnavit avus. —

⁶ *Id quod Lacedæmonii.*] *Plutarch.*
 in probl. cap. 32. & ante illum *Strabo*,
 lib. 15. ubi idem dicit de Indis. Sed
 & Reges ipsi *Lacedæmonii*, cum domi-
 erant, in commune convivabantur, ut
 tradit idem *Plutarchus* in *Agefilao*. Et
Ægyptii, & *Mosynœci* in propatulo

cedæmoniis Lycurgi lege cavebatur: quod ideo constitutum ferunt, ne quis splendidius altero vesceretur. Hymeneque ad focum, æstivo anni tempore in aprico cœnitabant.

*Cœne
initium.*

*Secun-
dæ men-
sæ.*

¹ Ovum vero & mel, initium cœnæ fecere. ² In secundis mensis poma ³ & mel, sicut ad principia convivii, ⁴ multiformes nuces dari assuevere. ⁵ Apud majores autem semen candidi papaveris cum melle ⁶ & lactuca plerunque mensas

secun-

vescebantur. Priorum, scilicet, Ægyptiorum testis est Herodorus, cum ait, *Domus ventrem exponant, exterius in viis comedunt: reddentes rationem, Quæ sunt turpia, sed necessaria, ea in occultis fieri debere: palum vero quæ non sunt turpia.* Posteriorum Pomponius Mela lib. 1. cap. 21.

¹ Ovum vero.] Horat. Sermon. 1. 1. sat. 3.

— Si collibuisse, ab ovo

Usque ad mala citaret, Io Bacche, modo summa

Voce, modo hac resonans, quæ chordis quattuor ima.

Ubi Porphyrius interpres, *Quum enim, inquit, hodieque initium cœnæ, quippe cum in gustu statim à balneis offeratur: mala autem apud veteres inter cetera secundæ mensæ offerebantur.* Athenæus lib. 2. Dipnoso. auctoritate Naucratis, scribit in convivii ova apponi solita. Idem tradit l. 14. c. 17. etiam in secundæ mensæ ova apponi, his verbis, *ἐξ ὁδοῦ δὲ καὶ ἐν τῇ δούλει τραπεζῇ.* *

COLERUS.

* Varro Endymionibus: discumbimus maffati, dominus maturat ova ac cœnam committit. Et Cicero ad Pætum: *Integram sanem ad ovum adfero.*

TIRAQUELLUS.

2 In secundis mensis poma.] Jam dictum est nuper ex Horatio & ipsius interprete. Sed non omittendus Ovidius in elegia de Nuce,

Poma cadunt mensis non interdicta secundis.

Ubi etiam intelligit de nucibus. Pollux l. 6. c. 11. speciatim nominat ea, quæ secundæ mensæ erant apud Græcos.

3 Et mel.] Infra in verbo, *Apud majores autem.*

4 Multiformes nuces.] Supra ibi, *in secundis mensis poma,* & infra ibi, *Deinde ut uva,* ex Horatio. Præterea videbis Athenæum lib. 14. c. 17. ex Clearcho in Pandroso, his verbis,

Cape aquam in manus, nequaquam: bene habet, cape bone.

Nihil pejus puri impone mensæ nuces at bellaria.

Et Macrobius lib. 3. Saturn. c. 18.

5 Apud majores autem.] Plinius libro 19. cap. 8. non procul à fin. *Papaveris, inquit, sativi, candidi semen tostum in secundæ mensæ cum melle apud antiquos dabatur.* *

COLERUS.

* Varro de re rust. l. 3. *Favus venit in altaria, & mel ad principia convivii, & in secundum mensam administratur.*

TIRAQUELLUS.

6 Et lactuca.] Horat. Sermon. 1. 2. sat. 4.

— Nam lactuca i natat acri

Post vinum stomacho. —

Ubi Porphyrius interpres, *Hinc, inquit, apparet apud veteres ultimis mensis lactucam dari solitam, & Mart. l. 13. ep. 14.*

Clandere quæ cœnas lactuca solebat arvorum,

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes? Athenæus autem lib. 3. cap. 11. *Omni- bus, inquit, antiquis in more positum erat, ut neque uvas ante cœnam afferrent, neque lactucas, vel aliud hujusmodi quidpiam, velut nostris temporibus invaluit consuetudo.* *

COLERUS.

* Virgilius Moreto: *Grataque nobis hunc requies lactuca ciborum.*

I Deinde,

secundas fecit. ¹ Deinde, ut uva, ficus, pyrum, & alia pomorum genera darentur ² bellaria, in usu fuit: Iberis autem, ut in symposiis glandem in secundis mensis tribuant, magni putabatur. ³ Græcis ova cum turdis & leporinis carnibus, ac mellitis placentis, secundæ mensæ frequentius data sunt: quibus erat iste mos, ut in fine cœnæ linguas igne torridas, post sermones degustandas darent. ⁴ Præcipua tamen bellaria traduntur fuisse Attica lauta atque eximia. ⁵ Platonis vero bellaria fuere ficus, cicer, faba, myrti baccæ, & ex fago glans prunis tosta. ⁶ Fertur Helio-
gabalus

Iberi.

Græci.

Attica bellaria.

Platonis bellaria.

TIRAQUELLUS.

¹ Deinde, ut uva.] Virgilius loquens de uva Rhodia lib. 2. Georg.

Non ego te mensis & diis accepta secundis

Transferim Rhodia. —

Et Horatius Serin. libro 2. sat. quoque 2.

— Tum pensilis uva secundas,

Et nux ornabat mensas, cum duplici ficu.

Martialis lib. 5. epigr. 120. ad Toranium,

Mensæ munera si uoles secundæ,

Marcentes tibi purrigentur uva,

Et immen pyra, quæ serunt Syrorum :

Et quas docta Neapolis creauit,

Lentocastaneæ uapore tosta.

Vinum tu facies bonum bibendo.

Posthæc omnia forte, si moriebit

Bacchus, quam solet, & suritionem,

Succurrent tibi nobiles olive,

Piceni modo quas tulere rami,

Et feruens cicer, & tepens lupinus.

Parua est cœnula, quis potest negare ?

Ex quibus intelligis quæ eo tempore fuerunt secundæ mensæ.

² Bellaria.] Ea significant omne genus secundæ mensæ. Nam quæ πρῆματα Græci, vel τερψιματα dixerunt, ea veteres nostri bellaria appellarunt, ut tradit Gellius lib. 13. cap. 11. & Macrobius lib. 2. cap. 8. & lib. 3. cap. 18. in princip. Scribitas autem, quæ inter bellaria sunt, esse secundæ mensæ, docet Martialis lib. 3. epigr. 17. his verbis,

Circumlata diu mensis scriblita secundis

Urbat nimio sæua calore manus.

Heraclides autem Tarentinus apud Athenæum lib. 2. cap. 10. utrum bellaria in principio cœnæ apponi debeant, ut in quibusdam Asiæ locis, & in Græcia consueverunt, an in fine. Nam si in fine, majore accidit nutrimento in ventrem & viscera prius ingressio, nunc, bibendi gratia, illatas cibisque immixtas, inflationes & nutrimenti ipsius corruptiones operari, quia id quod sequitur natura supernatare, & ad digerendum est operosum: ex quo cruditates fiunt & ventris oppressiones.

³ Græcis ova.] Hæc usque ad versic. Quibus erat, sunt Athenæi lib. 14. Di-
philosophi. cap. 17. auctoritate Aristophanis in Leptinisco, Alexidis in Polyctlea & aliorum. Dabatur, inquit, ouum etiam in secunda mensa, velut lepores, turdique cum placentis inferiebantur. Sed quod ad placentas, de quibus hic Varro in saryra Menippæa apud Gellium lib. 12. (alias 13.) cap. 11. & Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 8. de secunda mensa eas removet.

⁴ Præcipua tamen bellaria.] Plato lib. 3. de Republ. vituperat hujusmodi bellaria, quæ tamen plurimis, ut dicit, jucunda & delicata videntur.

⁵ Platonis.] In lib. 2. de Justo.

⁶ Fertur Helio-
gabalus.] Lampridius in illius vita, *Parasitis in secunda men-*

*Panes
& paniceæ
mensæ.
Panis
species.*

gabalus pro luxus affluentia parasitos in secundis mensis novo genere edulii saginasse: nam cereas dapes, aut lignea edulia vel eburnea, sæpe fictilia aut marmorea exhibuit, cum per singulos missus tantum biberent, velut vescerentur, & manus abluerent.¹ Panem vero paniceasque mensas non argenteis vasculis, sed vimineis canistris Romani inferebant: Græci vero per promas.² Quos ex multiplici genere variarunt: ³ nam & plebejus erat, & filigineus, qui candore præstabat: & tritico, præcipue⁴ Campano, quod (auctore Varrone) cæteris præstaret, ⁵ sicut in Falerno vinum, ⁶ in

Casinati

sa sæpe ceream cenam, sæpe ligneam, sæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam marmoream etiam, vel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diversa materia, quæ ipse cenabat, cum tantum biberent per singula fercula, & manus, quasi comedisent, lavarent.

¹ *Panem vero paniceasque mensas.] Servius lib. 1. Æneidos eo loco,*

Dixit, & in mensa laticum libavit honorem,

Primaque libato summo tenus attigit ore.

Tangit, inquit, morem Rom. qui Paniceas sacratasque mensas habebant, in quibus libabant.

² *Quos ex.] Scilicet panes, & quod mox dicit, variarunt, scilicet, Romani, ut utrumque ex sequentibus apparet.*

³ *Nam & plebejus & filigineus.] Plebejus quis sit nomen indicat: Siligineus autem delicatior erat. Seneca ad Lucilium epist. 120. Utrum hic panis sit plebejus, an filigineus, ad naturam nihil pertinet. Illa ventrem non delectari vult, sed impleri. & rursus 124. Non habet panem meus pistor, sed habet villicus, sed habet atriensis, sed habet colonus: Malum panem, inquis. Expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & filigineum fumes reddet. Idco non est ante edendum, quam illi imperet. Licet sint qui in utroque loco similagineum legant. Plinius autem lib. 18 cap. 8. tradit Siliginem proprie dici tritici deli-*

tias, & cap. seq. in princ. Esiligine, inquit, lautissimus panis, pistrinarumque opera laudatissima. Sed & iterum c. 10. in princ. tradit similaginem ex tritico fieri laudatissimam. Et ut intelligas an, & quid inter utranque, scilicet, filiginem, & similaginem intersit, vide ipsum Plinium dictis locis. Cæterum panis similaginei meminit Ecclesiasticus cap. 39. his verbis, Initium necessaria rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum. sal, lac, & panis similagineus, & mel, & botrus uvæ, & oleum, & vestimentum. Sed & tu interim vide quid de albo pane scripsimus in Commentariis Nobilitatis cap. 20.

⁴ *Campano.] Inno vero ipse Varro lib. 1. Rei rusticæ, cap. 2. tritico Appulo primas, ut farri Campano tribuit, Quod far, ait, conferam Campano? quod triticum Appulo? quod vinum Falerno? quod oleum Venafro? & Plin. l. 18. c. 7. triticum Italicum cæteris præfert.*

⁵ *Sicut in Falerno vinum.] Varro ubi supra, de quo & nos diximus in dictis Commentariis Nobilitatis, cap. 3 l. num. 454. incip. in libello.*

⁶ *In Casinati oleum.] Varro, ubi supra, non Casinati, sed Venafro, sive Venafiano principatum tribuit, ut etiam Strabo libro 6. non semel, & Plinius lib. 15. cap. 2. Unde & Horatius Carm. lib. 2. Odæ 6.*

*— Ubi non Hymeto
Mella decedunt; viridique certas
Bacca Venafro. —*

Et

Casinati oleum, ¹ in Tusculano ficum, ² in Tarentino mel præferebatur cæteris. ³ Erat & secundarius panis, & ⁴ ostrearius, ⁵ artolaganus, ⁶ speusticius, ⁷ subcinericius, & ⁸ artopticius: inter quæ ptisanam velut saluberrimam

Et lib. Serin. 2. sat. 4.

— *Insuper addes*

Pressa Venafrana quod bacca remisit olivæ.

Idem Sat. 8. hujus lib.

His mistum jus est oleo, quod prima Venafræ

Prescit cella. —

Juvenalis sat. 5.

Ipse Venafrano piscem perfudit.

Subaudi oleo. Præstitisse cæteris oleum Venafranum declarat hoc Martialis distichon lib. 13. Xenio 98.

Hoc tibi Campani sudavit bacca Venafræ:

Unguentum quoties sumis, & istud olet.

Verum Casinum & Venafrum eadem aut proxima videri possent ex Catone Rei rusticæ cap. 136. dum scribit quo pacto pollinfectionem in agro Casinate & Venafræ sic dari oporteat. Sed eadem non esse constat ex eodem, qui ea separat cap. præcedenti, & Plin. lib. 3. cap. 5.

1 *In Tusculano ficum.*] Laudantur & ficus Atticæ, & Laconicæ, & aliæ apud Athenæum multorum auctoritate lib. 3. cap. quoque 3.

2 *In Tarentino mel.*] Quod & affirmat Horat. loco illo Carin. libro 2. Ode 6.

3 *Erat & secundarius panis.*] Plin. lib. 18. cap. 9. ubi hunc cibarium appellat his verbis, *Et Cibarii, quod secundarium vocant, sextarios quatuor.* Suetonius in Augusto, cap. 76. *Secundarium panem, & pisciculos minutor, & caseum bubulum manu pressum, & ficos virides biseras maxime appetbat.* Isidorus l. 1. Etymologiarum cap. 2. Horatius epist. lib. 2. epist. 1.

— *Vivit siliquis & pane secundo.*

4 *Et ostrearius.*] Plinius l. 18. c. 11. *Panis, inquit, ipsius varia genera pro-*

sequi supervacuum videtur: alias ab obsoniis appellati, ut Ostrearii: alias à deliciis, ut Artolagani: alias à festinatione, ut Speusticii: necnon à coquendi ratione, ut Furnacei, vel Artopticii, aut in clibanis cocti.

5 *Artolaganus.*] Plinius d. lib. & c. Hos tamen pro minus delicatis accipere videtur Cicero lib. 9. Epistolarum familiar. epistol. 20. ejus lib. omnium vero 172. ad Papyrium Patum, *De discenda tibi sunt sportella & artolagani tui.* Artolaganus autem genus cibi ab ἄρτο, id est, panis, & λαγάνων, quod Græce dicitur, ut exponit Hesychius auctor Græcus, genus placentæ ex simila in oleo coctæ in patella: est etiam, eodem auctore, genus panis oleo aspersi. Et Athenæus lib. 3. c. 16.

6 *Speusticius.*] Plinius d. 11. c. 1. 18. à festinatione dici scribit: σπεύδω enim Græce, festino significat.

7 *Subcinericius.*] A ratione coquendi quidam panes nuncupati sunt, ut fumacei & subcinericii, qui sub cinere coquuntur. Græce ἐκρυφίας ἄρτο. At non memini me legisse apud Latinos de subcinericio pane, præterquam in sacris Bibliis, ut Genesis cap. 18. Judicum cap. 7. & 3. Regum 17. & 19. Osæ cap. 7. & forte alibi. Subcinericii panis mentionem facit apud Athenæum lib. 3. c. 15. Nicostratus in Ædittuo, & ingeniosus obsonator Archestratus.

8 *Artopticius.*] Plinius lib. 18. c. 9. & 11. Dicitur autem Artoptesius, ab artoptesia instrumento panibus coquendis accommodato: cujus meminit Plautus in Aulularia act. 2. scen. quoque 2.

Ego hinc artoptam ex proximo utendum peto

A Congrione. —

Talis autem panis erat tostus & inde

nam¹ magnopere commendarunt, quæ à Græcis sumpta origine, ad Romanos fluxit. ² Postquam Alicam Romani invenerunt, cujus Græci inexpertes sunt. Græcis quoque multiplicia panum genera comperimus. ³ Nam & zymitas, hoc est fermentatos, & obelias, & cribanitas & canchrydias & apyritas, pytirias & pyrinos panes legimus. ⁴ Placentarum quoque genera varia, tarentinas, crassianas, ficulas, clustras, plicias, guttatas, montianas, mustaceas & spiras, quæ fiunt ex casco. ⁵ Proditumque memoria est, antiquissimos Romanorum, cœnæ tantum panem adhibuisse, prandio vero carnibus vesci, ⁶ non elixis, sed assis & veru decoctis, aut frictis: ⁷ quibus Parthi abstinebant, ⁸ & nisi venatu quæsitis, nulli vesci permissum. ⁹ Et cum paucissimi

con-

nomen. Nam Græce *ἑσπέρω*, est *asso*, sive *terreo*, *ἡ ἀρτο*, panis: unde & *artopta* instrumentum ad panem totum faciendum. Hæc Beroaldus in Suet. Augustum cap. 76. Est & alius panis *Depstitius* (ut id addas) apud Catonem Rei rusticæ, c. 74. Sed nonnulli ibi legunt *Depstitum*.

1 *Magnopere commendarunt.*] Plin. lib. 18. cap. 7. & lib. 22. cap. 25. & Galen. lib. 1. de Facultate aliment.

2 *Postquam, Alicam Rom. invenerunt.*] Plinius lib. 18. cap. 11. Galenus ubi supra. Athenæus l. 1. Dipnos. in universum tribuit Italici. De ea autem est apud Martialem lib. 13. Xenium 6.

Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere dives,

Si tibi noluerit mittere dives, eme.

Porro quo pacto ex hordeo aut zea, alica confici possit, docet Palladius l. 7. qui Junius inscribitur, c. 12. & Constant. Cæsar lib. de Agricultura 3. c. 7.

3 *Nam & zymitas.*] De his septem, præter quam Apyritis scribit Julius Pollux lib. 6. cap. 11. dicunturque *ἐβελιδαι*, tanquam dicas *veruales*, quod scilicet verubus sunt assati, vel constipati: vel quia venderentur obolo, *καὶ ἐβελιδαι*, de quibus Plinius d. lib. 18. cap. 11. *καὶ χυδαι*, ut legit Pollux ubi

supra, sive etiam *καὶ χυδαι*, qui ali- quibus *apyritæ*, ex eo genere tritici, de quo Theophrastus lib. 8. historiae Plantarum, cap. 4. *πυρελαι*, *fursuracæ*, cæteris (ut scribit Pollux) viliores, *πύρινοι*, *triticeæ*. Zymitis adversi sunt azymi. Sed alia multa genera panis videbis apud eundem Pollucem in d. lib. Isidorum Etymologiar. lib. 20. c. 2. Rhodigin. lib. 9. cap. 16.

4 *Placentarum quoque genera.*] Vide de his Cælius Rhodiginum ubi supra, & de aliis Pollucem in d. lib. c. 11. & Athenæum lib. 14. cap. 19.

5 *Proditumque memoria est.*] Valer. lib. 2. cap. 19.

6 *Non elixis, sed assis.*] Hic omnino vide in nostris Commentariis Nobilitatis, cap. 31. ubi aperte multisque testimoniis docui vereres illos, & Græcos, & Romanos his uti foliis.

7 *Quibus Parthi abstinebant.*] Veluti in sequentibus patebit.

8 *Et nisi venatu quæsitis.*] Justinus lib. 41. Parthorum mores & victum describens, tradit Parthos carne non nisi venatibus quæsitâ vesci.

9 *Et cum paucissimi convivæ erant.*] Gellius auctoritate M. Varronis ex satyris Menippæis, lib. 13. cap. 11. sic scribit, *Dicit autem convivarum nume-*

convivæ erant, non minores tribus : cum plurimi, non ultra novem in eadem mensa eisdemque lectis cœnitabant : tam-
 et si vetus feratur adagium, Septem convivium, novem convi-
 vicium facere, quod scilicet obstrepente multitudine tu-
 multuantur potius quam in sobrio convictu sint. ² Græcis
 quatuor aut quinque convictores unis mensis adhibere, satis
 erat. Carmanis vero separatæ singulis convivis sedes sunt,
 & sua cuiq; in accubitu mensa. Fertur tamen L. Verus Im-
 perator præter exempla majorum, cum duodecim solem-
 ni convivio primus accubuisse. Homerus usque ad decem
 probavit. ⁴ In symposio autem Platonis octo conveniunt
 & vi-

Conviviarum
nume-
rus.

Ada-
gium.
Græci.

Car-
mani.

L. Ve-
rus nu-
merum

conviviarum
auxit.

rum incipere oportere à Gratiarum num-
 mero, & progredi usque ad Musarum :
 id est, proficisci à tribus, & consistere in
 novem : ut cum paucissimi convivæ sunt,
 non pauciores sint, quam tres : cum pluri-
 mi, non plures quam novem. Macrobius
 ejusdem Varronis auctoritate l. r. c. 7.
 Hucque alludit illud Horatii Carm.
 lib. 3. Ode 19.

— Da, puer, auguris
 Muræ, tribus aut novem
 Miscentur cyathis pocula commodis.
 Qui Musas amat impares,
 Ternos ter cyathos attonitus petet
 Vates : tres prohibet supra,
 Rixarum metuens, tangere Gratia,
 Nudis juncta fororibus.

1 Tametsi vetus feratur adagium.]
 Apud Julium Capitolinum in vita L.
 Veri Imperatoris. De quo vide Eras-
 mum Chiliadis primæ cent. 3. c. 97.

2 Græcis quatuor aut quinque.] A-
 thenæus lib. 1. Dipnosophist. cap. 1.
 ubi describit in eam rem versus Ar-
 chestrati Syracusii, vel Geloi in inscri-
 pta castronomia, ut voluit Chrysippus,
 Cœnare una homines hinc divite men-
 sa,
 Atque adsint illi vel tres, vel quattuor
 omnes :
 Non plures, vel quinque, foret nam cœna
 parata
 Militibus rapide promptas rapientibus
 escas.

Quo significatur convivæ aut tres, aut
 quatuor, aut ad summum quinque esse
 debere : alias mercenariorum & rapto
 viventium conventum esset. Sed id
 perpetuum non erat apud Græcos :
 quandoquidem apud Lacedæmonios
 convenire solebant ad cœnam quin-
 deni, aut paulo pauciores, vel plures,
 ut ait Plutar. in vita Lycurgi. Alexan-
 der Severus multitudine convivarum
 offendebatur, dicens, se in theatro &
 circo manducare.

3 Fertur tamen L. Verus.] Julius Ca-
 pitolinus in vita illius, & notissimum
 ejus quidem, inquit, fertur tale convi-
 vicium, in quo primum duodecim accu-
 buisse dicitur : cum sit notissimum dictum
 de numero convivarum, Septem convi-
 vicium, novem vero convivium.

4 In symposio autem Platonis.] Athe-
 næus dicto lib. 1. cap. item 1. ad finem.
 Verum in Timæo ipsius Platonis tres
 aut quinque requiruntur ἐκ δύο τρεῖς
 & δὲ τετραπλῶ. At Lacedæmoniis in
 suis conviviis (ut supra hoc eodem ca-
 pite diximus) conveniebant quindenii :
 ferebantque singuli farinæ medim-
 num singulis mensibus, vini choas
 octo, casei quinque minas : præterea
 obsonii gratia, perparum quiddam
 nummorum : ad hæc vero, si quis sacri-
 ficasset primitias, aut si quis venatus
 esset, partem prædæ in convivium mit-
 tebat, ut tradit Plutar. in Lycurgo.

& viginti: ¹ In quibus mensis Romani liberos cum pueris puellisque adhibebant, qui ad fulcra lectorum, ² servi ad pedes. ³ In ipsis autem lectis cum viris cubantibus fœminæ

¹ *In quibus mensis.*] Suetonius in Claudio, cap. 32. *Adhibebat, inquit, omni cœnæ & liberos suos cum pueris, puellisque nobilibus, qui, more veteri, ad fulcra sedentes, referentur.* * Cornelius Tacitus lib. 13. scribit moris fuisse, principum liberos cum cæteris ejusdem ætatis nobilibus sedentes vefci in aspectu propinquorum, propria & parciore mensa.

COLERUS.

* Per *fulcrum lecti*, inum lectum intelligit. Pars enim lecti fulcrum erat: itaque Ulpianus legato fulcrum lecti contineri ait, legato lecto. Augusti igitur liberi ad imam fulcri partem sedisse intelligendi sunt. Huc pertinet Dionis locus, de Cajo Principe, cum ait, *Ibi Pomponius secundus consul ad pedes ejus affidens cibum capiebat, ac subinde demisso capite eos deosculabatur.*

TIRAQUELLUS.

2 *Servi ad pedes.*] Seneca lib. 3. de Beneficiis, cap. 27. *Servus, inquit, qui cœnanti ad pedes steterat, narrat, quæ inter cœnam ebrius dixisset.* Suet. in vita Caligulæ, cap. 26. illum arguit quod nihilo reverentior leniorque erga Senatum, quosdam summis honoribus functos, cœnanti ipsi modo ad pluteum, modo ad pedes stare succinctos linteo, passus esset. Cæterum scribit Agretius Grammaticus, circum pedes dici obsequia servorum, ante pedes amicorum. Hinc est illud Ciceronis dictum in 3. in Verrem actione, *Servos artifices pupilli cum haberet domi, circum pedes autem homines formosos & literatos, suos esse dicebat, se misisse.* Martialis autem lib. 13. epig. 40. *Servos, qui convivii assistunt ad pedes simpliciter appellat.*

At ipse retro flexus ad pedum turbam Inter catellis anserum exta lambentes Partitur apri glandulas palæstrit is. Idem lib. 7. epig. 19. ad pedes dicit,

Nec esculenta sufficit gula prædæ, Mistro lagenam replet ad pedes vino.

Et lib. 12. epig. 88.

Bis Cotta soleas perdidisse se questus, Dum negligentem ducit ad pedes vernam,

*Qui solus inopi præstat & facit turbam: Excogitavit homo sagax & astutus, Nefacere possit tale sepius damnum, Excalceatus ire cœpit ad cœnam.**

COLERUS.

* Suetonius iterum in Galba c. 22. *His autem ministris reliquæ reliquiarum ab accubantibus dividebantur, aut potius projiciebantur, ut idem Sueton. eodem capite.* Et Seneca Epist. 278. Marcellinum admonuit non esse inhumanum, quemadmodum, cœna peracta, reliquæ circumstantibus dividuntur, sic peracta vita, aliquid porrigi his, qui totius vitæ ministri fuissent.

TIRAQUELLUS.

3 *In ipsis autem lectis.*] Sunt verba Valer. Maximi lib. 2. cap. 1. post princ. Et ad id quod dicitur, *Viris cubantibus*, illud sciendum est, de cœnantibus vel vescentibus dici solitum accumbere, discumbere, recumbere: sed id inter ea differre, quod accumbere, deorum est: Virgil. lib. 1. Æneid.

— *Tu das epulis accumbere dicitur.* Discumbere, hominum est: Idem Virgil. in eod. lib.

Jam pater Æneas & jam Trojana juvenis

Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.

Et paulo post,

— *Toris jussi discumbere pictis.*

Recumbere ferarum est, hincque illud lib. 8. Æneid. de Cerbero,

— *Te janitor Oci*

Offa super recubans antro semesa cruento.

Hæc Acron in Horat. Carm. librum 1. Ode 27. Verum hæc differentia non semper

nae sedentes cœnitabant : ¹ à principio enim majores nostri

semper observatur. Nam & accumbere de hominibus dicitur apud Plautum in Amphitryone actus 2. scena 2.

ALC. Cœna appesita est, cœnavisti mecum, ego accubui simul.

AMPH. In eodem lecto ? ALC. in eodem. *SOS. heu non placet convivium.*

Ciceronem in 3. in Verrem action.

Tum ille negavit, moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. De qua re loquens idem ipse Cic.

paulo ante, verbo discumbendi usus est.

Et 7. in Verrem actione, *Muliebria quotidie convivicia essent, vir accumberet nemo, præter ipsum.* Liv. 3. Dec. lib. 8.

Cœnatumque simul apud Regem est, eodem etiam lecto Scipio atque Asdrubal

(quia ita cordi Regi) accubuerunt. Uti etiam verbum accubare, quod est ejusdem

significationis apud Ciceronem lib. 4. Tusculan. quæst. *Gravissimus auditor in Originibus dixit Cato, morem*

apud majores hunc epularum fuisse, ut deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque

virtutes. & in Catilinam, *Qui mihi accubantes in convivio eruant in sermonibus suis eadem bonorum.* Et Columellam lib. 11. cap. 1.

Nec nisi sacris diebus accubans cœnet. Sed & recumbere de hominibus quoque dici, probat il-

lud Plinii Junioris Epistol. lib. 4. epist. ejus lib. 22. omnium autem 88 incip.

Interfui Principis. Cœnabat Nerva cum paucis, Vespento proximus, atque etiam in

sinu recumbebat. Et iterum epist. omnium 100. *Recumbebat mecum vir egregius Fidius Rufinus, super eum municeps*

ipsius. Et Martial. lib. 2. epigram. 19.

Debet Aricino convivica recumbere cli-

vo,

Quem tua felicitem, Zoile, cœna facit.

Et lib. 7. epigr. 77.

Sportula nulla datur, gratis convivica recumbis.

Sed quicquid sit de ea Acronis differentia, satis constat viros in conviviiis eubare solitos, sive id accumbere, aut

accubare : sive discumbere, aut recum-

bere vocemus. Quod & videre quoque

licet ex Cicerone ad Atticum libro 5. epist. ejus lib. 1. omnium 87. *Discubui-*

mus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensamisit, illa rejecit. Et Gellio

lib. 3. cap. 19. *Apud cœnam Favonini Philosophi cum discubuit fuerat, cœ-*

piusque apponi cibus, servus assistens mensæ legere inceperat. Quod intellige

secundum ea, quæ sequuntur.*

COLERUS.

* Modus autem accubitus hic erat. Accumbebant reclinata supra parte

corporis in cubitum sinistrum, infera in longum porrecta ac jacente : capite

leviter erecto, dorso à pulvillis modice suffulto. Plautus Milite : *sed procum-*

bunt, & se percellunt, dimidiati dum ap-

TIRAQUELLUS.

1 *A principio enim majores.] Virg. lib. 7. Æneid.*

Ha sacris sedes epulis, hic avicte cæsa Perpetuis soliti patres considerare mensis.

Ubi Servius, *Majores enim, inquit, nostri sedentes epulabantur : quem morem*

habuerunt à Laconibus & Cretensibus, ut Varro docet in libris de Gente populi

Romani, in quibus dicit quid à quaque traxerit gente. Quem etiam locum Vir-

gili in id expendit ipse Servius in eundem lib. 2. Æneidos eo loco,

At domus interior regali splendida luxu Instruitur. —

Quod & ipsum antiqui Græci observabant ex Homero lib. 3. Odyssæ,

Ἀμφότερων ἔλε χεῖρες, καὶ ἴδρυσεν ὄψιν δαίτι.

Id est,

Amborum prehendit manum, & sedere fecit ad convivium.

Et iterum ad finem ejusdem libri, *Δαίνυντο ἐξ ὀμφου.*

Id est,

— *Epulabantur sedentes.*

Ægyptii testimonio sacrorum Bibliorum, Genesis cap. 43. ad finem, ubi sic

scribit, *Rursusque lota facie egressus Joseph, continuit se, & ait, Ponite panes.*

Fami- stri sedentes epulabantur, ¹ Laconum more, ² adhibitis
na & etiam principum liberis apud summos viros, cum cæteris
pud id ætatis pueris nobilibus, qui propria & parciore mensa, in
Græcos conspectu affinium vescebantur. ³ Apud Græcos vero fœ-
non ac- minas in vili convivio accumbere nisi propinquorum, non
cumbe- licebat: ⁴ quibus consuetudo mansit, ut in primis epulis
bant brevioribus poculis transigerent, in fine vero laxiora adhi-
cum berent: quare ⁵ Græco more bibere, est capacioribus po-
vinis. culis haurire, ⁶ quibus lex data, ut in symposiis aut biberent,
Græco- aut
rum bi-
bendi
mos.

nes. Quibus appositis, seorsum Joseph, & seorsum fratribus, Egyptiis quoque, qui vescebantur simul, seorsum (illicitum est enim Egyptiis comedere cum Hebræis, & prophætanum putant hujusmodi convivium) sederunt coram eo, primogenitus juxta primogenitum a suis, & minimus juxta ætatem suam. Id quod expendens Philo Judæus in libro, cui titulus est, de Joseph, Nondum, ait, discumbendi mos receptus erat. Et Heroës & Macedones, ut tradunt Duris, & Egesander, & ex eo Arhenæus lib. 1. cap. 11. Quod & testimonio Homeri scribit Athenæus lib. 5. cap. 3.

Inde thronos sedete super, sedesque paratas.

Idem dicit Athenæus l. 8. c. 13.

1 *Laconum more.*] Quod jam dictum est, ex Varrone & Servio in præced.

2 *Adhibitis etiam Principum liberis.*] Hæc sunt Suetonii & Taciti, quorum verba supra adduximus in verbo, *In quibus mensis.*

3 *Apud Græcos.*] Cicero in 3. in Verrem actio. cujus etiam verba attulimus ibi, *Servii ad pedes,* & Probus Amylius in præcœnio ejus libri quo clarorum virorum vitas describit. Et idem quoque apud Macedones observatum fuisse, intelliges ex Herodoto lib. 5. & Justino lib. 7. Mulier enim quæ contra viri voluntatem, vel eo ignorante, extraneorum convivia petierit, repudiari poterit, juxta l. *consen-*

su. C. de repud. Convivia enim, Veneris præludia sunt. Accur. in l. *quod ait lex. ff. ad. eg. Jul. de adult.*

4 *Quibus consuetudo mansit.*] Alexander Aphrodisæus hujus rationem reddit problem. cap. 81. Et ex hoc miratur Anacharsis apud Laërtium in vita illius cur Græci initio convivii parvis poculis uterentur: ubi vero saturati essent, majoribus Athenæus lib. 1. cap. 18. auctoritate Aristotelis in Tyrhenerum legibus, scribit Tyrhenos cœnare cum mulieribus dispositis sub eodem vestimento.

5 *Græco more bibere.*] De quo Cicero in 3. in Verrem actio: *Vos omnes Verres certiores facit quid opus esset, mature veniant, discumbitur: fit sermo inter eos & invitatio, ut Græco more biberetur: hospes hortatur, poscunt majoribus poculis, celebratur omnium sermone letitiaque convivium.* Sed vide infra in verbo, *Nonnulli Græco more.*

6 *Quibus lex data est.*] Cicero lib. 5. Tusculan. quæst. Mibi, ait, quidem in vita servanda videtur illa lex, quæ in Græcorum conviviis obtinetur: *Aut bibat, inquit, aut abeat, & recte. Aut enim fruatur aliquis pariter cum aliis voluptate potandi: aut, ne sobrius in violentiam violentorum incidat, ante discedat. Sic injurias fortuna, quas ferre nequeas, desugiendo relinquant.* Cantio Græca convivialis hæc erat, *πέντε πίνα, πέντε πίνα, ἢ μὴ τέτραπα,* hoc est, *bibe quinque, bibe tres, bibe quinque cyathos.*

aut abirent. ¹ Sicut apud Scythas scythiffare, erat intemperatius bibere. ² Nonnulli Græco more bibere dicunt esse, quoties deos aut amicos inter pocula appellarent singulos nominatim, toties haurire, & large merum bibere: utque quum magistratus & honores dabant, vina pateris circumferrent: cumque alicui propinassent, nominatim designare cui poculum darent: & primo deos, deinde amicos appellare: totiesque haurire affatim, & bona à diis precari. ³ Et tametsi vino vim sapientiæ adhiberi putarent, si quan-

Scythiffare.

Propinatio.

¹ Sicut apud Scythas scythiffare.] Herodotus lib. 9. & ex eo, & Chameleonte Heracleote in libro de Temulentia. Athenæus lib. 10. Dipnosophist. cap. 8. & rursus ex Hieronymo Rhodio in lib. de Ebrietate 11. c. 17. Erasim. Chil. 2. cent. 3. cap. 17. Quid autem sit Abscythiffare, videbis apud eundem Athenæum lib. 12. cap. 8. in fine.

² Nonnulli Græco more.] Asconius Pædianus in d. 3. action. in Verrem Ciceronis: Græco more bibere est cum cyathis meroplenis saltare: & primo deos, deinde amicos suos nominantes, toties merum bibere, quoties Deum & charos suos nominatim vocant. ad quem morem alludit Horatius lib. Catm. 3. Ode 19.

Da Lunæ propere novæ

Da noctis mediæ, da puer auguris, &c. Ubi Acron, Hoc modo veteres festivitatem conviviorum celebrare consueverant, ut singulos vini cyathos sub singulorum deorum, aut clarissimorum hominum nomine in poculis apponi juberent, & vide infra in verbo, Et ne intepescerent. *

COLERUS.

* Horat. alibi:

— Dicat Opuntie

Frater Megillæ, quo beatus

Vulnere, qua pereat sagitta.

Tibullus:

Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat,

Nomen & absentis singula verba sonent.

Plautus Stichus:

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.

TIRAQUELLUS.

³ Et tametsi vino.] Martialis lib. 5. epig. 65.

Sextantes Calliste duos infunde Falerini,

Tu super æstivas Alcine funde nives.

Et lib. 12. epig. 17.

Ebria Setino sit sæpe & sæpe Faleris:

Nec nisi post nivicam cæcuba potat aquam.

Et lib. 14. epig. 103.

Setinos moneo nostra nive frange trientes,

Pauperiore merotingere lina potes.

Et seq. epigram.

Attenuare nives norunt & lintea nostra:

Frigidior cælo non salit unda tuo.

Et epigram. 117.

Non potare nivem, sed aquam potare vigentem,

De nive commenta est ingeniosa sitis.

Et Plinius lib. 19. cap. 4. Hi nives, illi glaciem potant, pœnasque montium in voluptatem gulæ vertunt. Servatur algor æstibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat. Alter Plinius Junior Epistolarum l. 1. epist. 15. de quodam suo convivio loquens, Parata erant, inquit, lactucæ frigidae, cochlear terna, ora bina, alicum mulso, & nive. Athenæus quoque lib. 3. cap. 21. auctoritate Alexidis & Dioxieratis in Inscripto: Euthyclis in Decoctoribus, Xenophontis in Memorabilibus, Chare-

tis

si quando tamen vinum aqua admiscerent, illud tepesactis nivibus diluebant, nonnunquam marinam vino adhibebant, quo incorruptius foret. ¹ Romanis etiam corollas poculis accipere, ² festisque diebus coronatos & fertis redimitos epulari

tis Mytilenæi in Historiis de Alexandro : Strattidis in Refrigeratoriis, & Callistrati Commistorum libro 7. Ostendit veteres nivibus in potu cum vino usos fuisse. Quibus adde Cicero- nem lib. 4. de Finibus, *Quibus vinum diffusum sit è pleno ænophoro, cui nihil dempservit nix.* Ira enim eum locum emendavit Paulus Manutius. Sed illud tamen non omiserim hujusmodi aquam nivalem esse admodum insalubrem, ut videre licet ex Aristotelle probl. sect. 24. quæst. 19. & Gellio lib. 19. c. 5.

¹ Romanis etiam corollas.] Hinc enim illud Virgilii lib. 1. Æneidos, *Crateras magnos statuant & vinacoronant.*

Quia scilicet, ut scribit ibi Servius, antiqui pocula coronabant. Et ad id quoque trahit illud libro 3. Æneidos,

Tum pater Anchises magnum cratera corona

Induit, implevitque mero, divosque vocavit,

Stans celsa in puppi. —

Illudque lib. 7. ejus operis,

Crateras magnos statuant, & vinacoronant.

Ubi idem Servius dicit vina ibi accipi pro pateris, citatque locum illum proximum. Nec Romani tantum, sed & Græci id faciebant, vel Homero teste lib. 21. Odyssæ,

— Κῆρος ὃ κρητῆρας ἐπεσέφατο ποτοῖο.

Quæ sententia etiam Tibulli auctorit. lib. 2. elegia 5. confirmari potest, *Aut è veste succis tendent umbracula fertis*

Vincta, coronatus stabit & ipse calix.

² Festisque diebus coronat.] Coronatos antiquitus fuisse in computationibus, testimonio sunt Plautus, Virgilius, Ovidius. Ille enim in Amphitryone act. 3. sc. 4.

Cipiam mihi coronam in caput, a simulabo me esse ebrium.

Et iterum in Pseudolo act. 5. sc. 2. post princ.

Quid te ego video? PSEUD. cum corona ebrium Pseudolum tuum.

Virgilius de Sileno ebrio loquens ecloga 6.

Serta procul tantum capiti delapsa jacebant,

Et grævis attrita pendebat cantharus ansa.

Et lib. Æneid. 7.

— *Frondenti temporavamo*

Implicat. —

Ubi Servius, *Diebus enim, inquit, festis ita epulabantur. Ex quo loco Alexander id accepisse videtur, quod hic dicit. Ovidius lib. 5. Fastor.*

Tempora sutilibus pinguntur tecta coronis,

Et latet injecta splendida mensa rosea. Ebrius incinctis Philyra convicia capillis

Salat, & imprudens utitur arte meri. Sutiles autem coronas solennes fuisse, præsertim sacris, auctor est Plinius libro 21. cap. 3. *Sutilis, inquit, Saliorum sacris invenimus & solennes coronis.* Ex quibus facile intelligis legendum apud Martialem *sutilibus non subtilibus*, ut quidam legunt lib. 5. epig. 65. quod & ad hunc locum pertinet,

Pinguescat nimio madidus mihi crimis amomo,

Lassenturque rosas tempora sutilibus.

Posssetque videri Græcos obtinuisse ex Aristophane in Equitibus,

Ὡς περ κοῖνας, ἑταρον μὲ ἔχων αὐτὸν δῖπῃ δὲ ἀπολωλώς.

Et Cratino in Mollibus, Nicostrato, Philoxeno Dithyrambico in Inscripta cœna, & Eubulo Tittheo, & ab his Athenæo

epulari mos erat ¹ cum lemniscis. Erant enim fasciæ colo-^{Lem-}
ratae, quæ coronis addebantur, cautumque fuit, ut He-^{niscæ:}
truscis corollis lemnisci tantum aurei darentur, ² sumpta
ab Ionibus consuetudine, qui in lautioribus culinis primi
corollas invenere: ³ quod ab Indis usurpatur, ut ad fami-
liare

Athenæo lib. Dipnosophistarum 15. c. 13. Hanc autem rei causam Aristoteles & Ariston Peripateticus prodiderunt, uterque in suis libris Rerum amatoriarum. Et ex eis idem Athenæus ejusdem operis lib. 15. cap. 5. Nam cum veteres liberalius in suis symposiis, vino se invitarent, & profusus biberent, ut capitis doloribus, qui ex vino largius hausto fiunt, occurrerent, fasciis id & aliis ligamentis circumligabant. Postea autem progredientibus ætatibus hominum, ut assoleret, ad explenda ornandaque antiquitatis inventa, ingeniosum semper genus, necessitati & utilitati huic ornatum & elegantiam inesse voluit, inventumque addidit decorem. Corollæ igitur in symposiorum licentia introductæ sunt, quæ & usum priorem facile præstarent, & spectantium oculis nitidam etiam cultus elegantiam decenter afferrent. Nam & alias (ut id quoque addas) coronas ad valetudinem hominum compositas fuisse, testimonio est Plinius, qui d. l. 31. c. 3. scribit in eis esse aliquam valetudinis portionem, in potu atque hilaritate præcipue, odorum vi subrepente fallaciter. Quod & docet Dioscorides libro 4. c. 127. ubi de Hippoglossò tractat. Idem Plinius lib. 24. cap. 10. ubi de simlance, Coronam, inquit, ex eo Smilace scilicet, factam impari foliorum numero, ajunt capitis doloribus mederi, & cap. 12. statim à princ. Spina alba scilicet contra scorpiones auxiliatur Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Et lib. 27. cap. 11. etiam statim post princip. ubi de Hippoglossa. Capitis dolorem corona ex his (Hippoglossæ foliis) imposita minuit. & cap. seq. ubi de Polygono. Plutarch. probl. symposiacôn

Decad. 3. prob. 1. Galenus lib. 2. Pharmac. loc. c. 2. & Marcellus Burdigalensis cap. 1. non semel.

¹ Cum lemniscis.] Festus lib. 10. statim post princ. Lemnisci, id est, fasciæ coloris dependentes ex coronis propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum laurearum. Plin. l. 21. cap. 3. Crassus dices, primus argento auroque se imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & lemnisci, quos adjici, ipsarum coronarum bonus erat apud Hetruscis, quibus iungi non nisi aurei debebant. Servius lib. 2. Æneid. enarrans eum locum,

Præceis ibant evincti tempora tenis. Vitis, inquit, rusticis, & significat lemniscas coronas, quæ sunt de frondibus & discoloribus fasciis, ut ait Varro. Plutarch. in Sylla tradit sacrificanti Syllæ oblatam ἄει λωβὸν, laureæ coronæ speciem, λεμνίσκων δὲ καὶ ληριμέταν, id est, lemniscis duobus præpendentibus. Interpres vero pro lemniscis corymbos maluit reddere.

² Sumpta ab Ionibus.] Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. ubi de civitate Spartana, Audierant, inquit, inde, nempe ex Asia, & immedicos sumptus & omnia necessaria voluptatis genera fluxisse: primosque Ionas unguenti, coronarumque in convivio dandarum, & secundæ mensæ ponendæ consuetudinem, aut parva luxuria irritamenta cepisse. Verum eum morem accepisse videntur à Prometheo, qui cum à Jove vinculis liberatus fuisset in Caucaso coronam habuisse dicitur, ut se victorem impune peccasse diceret. Lege Higinum.

³ Quod ab Indis usurpatur.] Alexander apud Q. Curtium lib. 9. exemplo Liberi patris coronatus cum exercitu, devicta India, triumphavit.

*Fercu-
lorum
in cœ-
nis so-
lenni-
bus af-
ferendi
ratio.
Potan-
di ra-
tio.
Famu-
lorum
munera
in con-
viviiis
solen-
nibus.
Delitię
corrup-
tis mo-
ribus.
Versa-
tilia la-
quearia
cœna-
tionum.*

liare convivium coronati accedant. Quinetiam vetusti mo-
ris erat, fercula exquisita & lautiora à ministris coronatis
cum cantu & tibicine in cœnis solennibus afferri, ¹ poculis-
que coronatis bibere, summamque cœnarum lautitiam tri-
patina distinguere, una murænarum, altera luporum, tertia
myxionis piscis: ² & ne intepercerent, cum obsoniis focos
quoque transferri institutum. Singulisque poculis singulos
deos aut heroas, nonnunquam amicos advocare, adstante
cantorum turba, ac toto servitio & famulatu: quorum alter
reliquias colligit, quæ è mensa cadunt, alter murmur com-
pescit, alius sputa è pavimento, & si quid immundi est ver-
rit: eoque processere delitiæ, declinatis corruptisque mo-
ribus, uti ³ totos apros una mensa apponerent, quem ⁴ pri-
mus Romanorum Servilius Rullus apposuisse fertur. Dein-
de multam venationem, & condimentorum varietatem
apponi usurpatum. Quinetiam versatilia cœnationum la-
quearia ⁵ Nero commentus fuit, ut quum fercula admitte-
bantur,

1 *Poculisque coronatis.*] Supra in
verbo, *Romanis etiam corollas.*

2 *Et ne intepercerent.*] Vide supra, ubi
de Græcorum bibendi more diximus.
Sed quibus adde Martialem illis, quæ
ibi diximus, alludentem l. 1. epig. 39.

*Narcia sex cyathis, septem fustina bi-
batur,*

*Quinque Lycas, Lide quattuor, Ida
tribus.*

*Omnis ab iasuso numeretur amica saler-
no:*

*Et quia nulla venit, tu mihi Somme
veni.*

3 *Totos apros una mensa apponerent.*]
Ex quo illud Juvenalis sat. 1.

— *Quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros animal propter convivium na-
tum.*

Quamquam Tiberius Cæsar, ut scribit
Suetonius in vita illius, cap. 34. affir-
mans omnia habere, quæ totum dimi-
diatum aprum apposuit. In cœnis lau-
tioribus præcorum bini & terni man-
debantur apti: quidam etiam appone-

bantur millarii, sic appellati à pon-
dere mille librarum: quorum Varro
lib. 3. de Re rust. & Seneca Epist. li-
bro 21. meminerunt.

4 *Primus Romanorum Servilius Rul-
lus.*] Plinius lib. 8. cap. 51. ubi lo-
quitur de solido apro, *Solidum aprum,*
inquit, *Romanorum primus in epulis ap-
posuit P. Servilius Rullus, patre ejus Rul-
li, qui Ciceronis consulatus legem Agra-
riam promulgavit.*

5 *Nero commentus fuit.*] Sueton. in
vita illius cap. 31. *Cœnationes laquea-
ta tabulis eburneis versatilibus, ut flores
& ex fistulis, unguenta d' super sparge-
rentur.* Seneca lib. 14. epist. ad Luci-
lium 2. omnium epist. 91. de hujus-
modi Versatilibus laqueariis hæc tra-
dit ad hanc rem apprime conducentia,
*Hodie utrum tandem sapientiorum pu-
tas, qui invenit quemadmodum in im-
mensam altitudinem crocum latentibus
fistulis exprimat, qui euripos subito aqua-
rum impetu implet, aut siccant, aut
versatilia cœnationum laquearia ita coag-*

bantur, alia facies cubiculi desineret, alia succederet. ¹ Ægyptiorum mos traditur, ut in familiaribus cœnis brassicam præsumant in primis, eo edulii genere ebrietatem discuti arbitrati, ² quam Cato oleribus præposuit cunctis, ita ut mane illam esse oporteret jejunum. ³ Nonnulli nuces, lupinos, citrum & apium, quod venenis prodesse, velut antidotum, præcepere. ⁴ Græci vino madentes: oleo per-

Ægyptii.

Alii.

Græci.

un-

mentat, ut subinde alia facies atque alia succedat, & toties testat, quoties secula mutantur. *

COLERUS.

* Vide eundem Senecam lib. 2. quæst. Naturalium, & Spartian. in Hadriano.

TIRAQUELLUS.

¹ Ægyptiorum mos.] Athenæus lib. 1. Dipnosoph. cap. 3. eodemque ult. ubi & idem dicit de Sybaritis ex Timæo. Et quod hæc ebrietatem discutiatur, tradit Aristot. ejus rei rationem reddens problem. sect. 3. quæst. 34. cap. 17. Vide tamen Plinium lib. 20. cap. 9. qui scribit, Brassicam vino aduersari, ut inimicam vitibus, Antecedente in cibis caveri ebrietatem. Postea sumpta crapulam discuti. Sed ut redeam ad Athenæum. Is continuo subiungit, Raphanum ebrietatem quoque prohibere & discutere, auctoritate Alexidis & Eubuli. Et veteres etiam Raphanum appellasse Brassicam, etiam auctoritate Apollodori, Carystii, Alexandridis, Nicocharis & Amphidis: Ut interim non prætermittam, brassicam & vitem, sibi natura quadam occulta aduersari, ut vitis brassicæ odorem fugiat: testis Theophrastus, & ex eo Athenæus ubi supra in fine.

² Quam Cato.] In lib. de re Rust. cap. 157.

³ Nonnulli nuces.] Servius de his omnibus loquens in lib. 2. Georgic. ibi:

— Ac membris agit atra venena.
Radices, ait, nuces, lupini, citrum, apium
profunt contra futurum, non contra jam

acceptum. Unde etiam ante alias ullas epulas hæc solebant apponere. Hæc Servius Sed quod ad apium pertinet, antiquitus cœnantes apio se coronabant. Horatius lib. 2. Carminum Ode 7.

— Quis udo

Depreperare apio coronas,

Curatve mysto? quem Venus arbitrum

Dicit bibendi? non ego sanius

Bacchabor Edonis: recepto

Dulce mihi fuerit est amico.

Quod scilicet, ut ibi tradit Acron, apii corona ebrietatem prohibere dicitur. Et idem libro 4. ejusdem operis, Ode 11.

Est mihi noxum superantis annum

Picenus Albanicadus: est in horto,

Phylli, nestendis apium coronis.

Ubi & ipse idem Acron: Alæus, inquit, frequenter se dicit coronari, vel quia tardius depotatur, qui prandet apio coronatus, ut,

Floribus, atque apio crines ornatus amaro.

Qui locus est apud Virg. Eclog. 6. Plinius lib. 19. c. 8. de Apio scribit, Quod honos erat ipsi in Achæia coronare victores sacri certaminis Nemææ. Ænea & sociis ejus, cum primum in Italiam devenissent, humi discumbentibus, solum apio fuisse substratum, idque illis mensæ loco fuisse scribit Dionys. Halicarnass. lib. 1.

⁴ Græci.] Vide, an id adaptari possit quod tradit Aristot. lib. 2. Rhetoricorum, ubi de locis & entymematis tractat. quanquam alio respicere videatur. & problem. libro 3. cap. 34.

Sal. ungunt & sale, ¹ qui etiam ante reliquas dapes sal, velut
Roma- amicitiae symbolum hospitibus apponunt: ² sicut Romani
ni. lactucas, quod ebrietatem discuterent. Quinetiam ³ Æ-
*Egy-*gyptiorum usus erat, ut in solenni epulo propinquorum &
ptii. affinium, qui decessere, aromatibus referta corpora iisdem
 lineamentis & specie recentissima, ac si vivi essent, intro-
 ducant: hisque praesentibus, & quasi convivis adhibitis,
 epulentur: & si quando regum convivii advocarentur, va-
 sa haberent, in quibus ventrem levarent aut vomerent.
Cre- ⁴ Cretensibus, accubantes vesci, instar magni criminis erat,
teses. itaque stantes epulabantur, ⁵ contra Lusitani: nam seden-
*Lusi-*tes coenitabant: ⁶ quod Alexander Macedo fecit, qui se-
tani. dens vescebatur. Græci quoque in toris ex boum tergori-
Græci. bus assidentes, ordine ludunt & vescuntur. ⁷ Galli, dum
Galli. coenant, in stramentis assident. ⁸ Galatæ in pellibus lupor-
Galatæ. um

¹ *Qui etiam ante reliquas.*] Vide
 Erasimum Chil. 1. cent. 6. c. 10. &
 Chil. 4. cent. 9. c. 80.

² *Sicut Rom. lactucas.*] Plinius li-
 bro 20. c. 7. & de his supra ibi, *Et la-
 ctuca.*

³ *Quinetiam Ægyptiorum.*] Hero-
 dotus lib. 2.

⁴ *Cretensibus.*] Servius, auctoritate
 Varronis in libris de Gente populi
 Romani, in eum locum Virgilii lib. 7.
Æneid.

— *Hic arête cæso*

Perpetuis soliti patres considere mensis.
 Sic scribit longis ad ordinem exaqua-
 tis sedentium. *Majores enim nostri se-
 dentes epulabantur: quem morem habue-
 runt à Laconibus & Cretensibus.* Hera-
 clides autem in Politicis scribit, Cre-
 tenses sedentes in thronis epulari. Pyrgi-
 on quoque l. 3. Legitimorum apud
 Athenarum lib. 4. cap. 5. tradit Cre-
 tenses sedentes comedere, junioribus
 illis ministrantibus. Quo etiam in lo-
 co idem Athenæus, ejusdem Pyrgio-
 nis & Dosiade libro 4. Rerum Cre-
 tensium auctoritate, cujusmodi co-
 rum convivia essent memoriae prodit.

⁵ *Contra Lusitani.*] Strabo lib. 3.
 de Lusitanorum ritibus, sic scribit, *Pro
 oleo butyrum usurpant, sedentes coenitant,
 edificatos in pariete hemicyclos habentes.*
 Similiter & Illyrii apud Hermippum
 libro 2. Philippicarum rerum, & ex eo
 Athenæus lib. 10. cap. 14. *Illyrii, ait,
 coenant libanisque sedentes mulieresque
 ducunt in conventus.*

⁶ *Quod Alexander Macedo.*] Du-
 ris apud Athenæum libro 1. Dipno-
 sophist. capite 11. & Plutarchus in
 vita ipsius Alexandri. Subdit autem
 Athenæus ex Hegesandro, in mo-
 re positum fuisse apud Macedones,
 ut nullus decumberet inter convi-
 vas, nisi extra retia aprum interfe-
 cisset: tunc enim sedere inter convi-
 vantes licebat.

⁷ *Galli.*] Strabo lib. 4. *Hanc etiam,
 inquit, in atatem vulgo humi cubant, ex-
 nitantes in stramentis assident, plurima
 illis cum lacte esca.*

⁸ *Galatæ.*] Diodorus Siculus c. 6.
 alias 9. *Coenant sedendo omnes, non in
 sedibus, sed in solo super luporum, aut ca-
 num stratis pellibus.* Alia de coenis Ga-
 latarum videbis apud Athenæum l. 1.
 cap. 11.

rum aut canum. Cato junior post civile bellum, non ac-
cumbens ut prius, sed sedens, cibo parciore usus fuit. ¹ Con-
tra de Terentio Varrone ² & Hannibale legitur, ut post
afflictas res stantes cœnarent. ³ Apud Indos solus rex in *Indi*.
lecto ex stramentis facto accubat, ceteri sedentes epulan-
tur. ⁴ Spartanis communia erant convivium, pauperes cum *Spar-*
ditioribus eodem vescuntur obsonio: festisque diebus, *tani*.
quos ⁵ Phiditia nuncupant, ⁶ nigrum jus ⁷ & panem igni *Phi-*
duratum apponunt: ⁸ utque regi duplum obsoniorum quam *ditia*.
cæte-

¹ *Contra de Terentio Varrone.*] Julius Frontinus lib. 4. Stratagematôn, cap. 5. barbam capillumque submisit, & postea nunquam recubans cibum cepit, eadem scribit Eutropius Rerum Rom. lib. 3. cap. 3.

² *Et Hannibale.*] Plutarchus in vita illius.

³ *Apud Indos.*] Philostratus in vita Apollonii libro 2. cap. 12. cujus verba libuit subscribere, Rex in lecto ex stramentis facto accubat: juxtaque usum ex agnatis ejus ad summum quinque, ceteri sedentes epulantur.

⁴ *Spartanis.*] Strabo lib. 10. Plutarch. in Apophtheg. Lycurgi.

⁵ *Phiditia nuncupavit.*] Aristot. Politicôn lib. 2. cap. 7. Cicero lib. 5. Tusculan. quart. Quid ex victum Lacedæmoniorum in Phiditiis nonne videmus? ubi cum tyrannus cœnavisset Dionysius, negavit se jure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum. Plutarchus in Lycurgo. Cujusmodi autem erant ac quibus cibis in his Phiditiis uterentur, quantumque quisque in eo conferebat, sigillatim declarant Dicaearchus in Inscripto Tripolitico, Sphænius Reipubl. Laconicæ lib. 3. Molpisi in opere ejusdem tituli, & alii apud Athen. lib. Dipnosophist. 4. cap. 4.

⁶ *Nigrum jus.*] Cicero ubi supra, Plutarchus in Cleomene, & in antiquis Lacedæmoniorum institutis, statim post princ. à Cicerone paulum dissentit. sic enim scribit, Ferunt Dionysium tyrannum emisisse Laconicum coquum

hujusce juris nigri gratia, illique imperasse, ut sibi jus illud concinnaret, impense nulli parcens: quo degustato offensum desipisse: tunc Dionysio dixisse coquum, O Rex, hoc jus tunc gustandum est, cum Laconica exercitatione te exerceris. Exercitationes autem Laconicæ sunt venatus, palæstra, curtos, fol, pulvis: quibus haud dubie rebus salus & sitis parantur: quibus condimentis condiendæ sunt epulæ, si cas suaves sciti-que saporis esse concupiscimus.

⁷ *Et panem igni duratum.*] Plutarchus in Alcibiade, Nam cum viderent ipsum ad tendendam usque ad eutem barbam more Laconico, tensiones adhibere, & frigidis balneis uti & duro pane, nigroque jure vesci, vix adduci poterant, ut crederent eum esse virum, quem acceperant, in omni deliciarum genere fuisse versatum. Idem in Cleomene, Amicorum cuidam aliquando subitus est, quod hospites convivio suscipiens, vinum nigrum & panem duratum igni apposuisset. Ubi legendum videtur, jus: non vinum.

⁸ *Utque Regi duplum.*] Herodot. libro 6. describens Spartanorum Regum dignationes & jura, sic tradit, Quoties aliqua publica visetratio fit, primi in cœna reges discumbant: & iis primis distribui incipiat, utriusque eorum duplum omnium, quem ceteris convivis. Xenophon in Orat. de Laudibus Agesilai, Duplicem, inquit, portionem in convivio ex constituto accipiens, nec sic quidem tota utebatur, verum simplici, nec

Scolia.
Encomia ad
lyram.
Syssi-
tia.
Andria.
Titthe-
nidia.

cæteris detur, lege sancitum erat, non societatis gratia, sed ut posset obsonio quem vellet honorare. Qui etiam assuerant ' excellentium virorum laudes ignavorum fœda scelera in epulis canere ad lyram, ' quæ dicunt scolïa. Idem apud Athenienses : nam in celebri epulo quod ' Syssitiam⁴ vocant, tenuiores cum ditioribus una conveniunt, & æqualem obsoniorum partem ferunt. Cretenses ejusmodi comestationes, ' andria dicunt, ⁶ Persæ titthenidia,

Græci

integra ea, contentus, reliquum distribuebat : ratus geminam Regi portionem dari, non societatis gratia, sed quo possit, quem ceteri honorare. Idem Xenophon in Repub. Lacedæmoniorum non procul à fin. Atque, ut Reges in publico discumbere, convivium eis publicum, Lycurgus scilicet, instituit, & duplici parte in cœna honoravit : ut non duplo magis quam alii ederent, sed quo & ex hoc, quem ceteri, honorare quiverent.

I Excellenrium virorum laudes.] Nam in Platonis Symposio Alcibiades Socratis laudes decantat, & apud Plutarchum in Aristotele Calisthenes Alexandri. Idque ipsum faciebant Romani, ut postea dicitur.

2 Quæ dicunt scolïa.] De hujusmodi carminibus convivalibus, quæ Græci scolïa vocant, meminit Plato in Gorgia, Aristophanes in Avibus & in Vespiis. Plutarchus Symposiacôn lib. 1. & in Musica, ubi, Pindari auctoritate, hujusce carminis inventionem tribuit Terpandro, cum ea nullus in cantu usus antea fuisset. Scolïa autem Græci interpretantur συμποτικὰ ᾄσματα, id est, convivæ escantilenæ : carmina convivalia, sic dicta, quod non quivis ea caneret, sed eruditi duntaxat. Vide Rhodiginum l. 6. Antiquarum lib. 12. cap. 15. Erasimum in Proverbiis, Admeti nania, Carica musa, canere ad mystum. *

COLERUS.

* Et Jul. Scaligerum libris de re Poëtica.

TIRAQUELLUS.

3 Syssitiam vocant.] Strabo lib. 10.

sic ait, Ideoque pueri ad conventus, quos Græges appellabant, commeari videbantur : viri autem ætatis adultæ ad convivæ, quæ Virilia vocabant Συσιτια, ut tenuiores æqualem cum locupletibus portionem è publicis alimentis assequerentur.

4 Tenuiores cum ditioribus.] Plutarchus in Lycurgo, Nam, inquit, neque usus, neque fructus, neque faciès omnino, aut ostentatio fuerat magni apparatus, cum una cum paupere opulentus ad cœnam iret.

5 Andria dicunt.] Aristoteles lib. Politicôn 2. c. 3. 7. 8. & 10. Scribit Athenæus lib. 4. cap. 5. Convivantiibus Cretensibus duas fuisse destinatas domos, quarum unam dicerent Andrion, sive virilem : alteram, in qua dormirent hospites, Cœmeterium : in Andrio duæ primæ constituebantur mensæ hospitibus destinata, prætereaque Xenicæ nuncupata, mox sequebantur reliquæ. Idem Athenæus lib. 5. cap. 1. Dionysius Halicarnassæus l. 2. Strabo autem lib. 10. dicit & apud eos esse Συσιτια. *

COLERUS.

* Festus vocat Androna. Cui subscribit Vitruvius lib. 6. c. 10. Græci, inquit, ἀνδρῶνας appellant œcos, ubi convivæ virilia solent esse, quod eo mulieres non accedant : Vide Suidam & Pollucem lib. 1. cap. 8. Oecon autem ἀσφατόν vocat Plinius lib. 36. cap. 25. Statius Sylv. lib. 1.

— Subeuntque novis ἀσφατά figuris.

TIRAQUELLUS.

6 Persæ Titthenidia.] De quibus etiam Rhodiginus lib. 27. cap. 25. nullo au-

¹ Græci *τελείων*, ² Syri *grammatias*. Fuere quoque ³ Spartanis *Τελία*.
 cœnæ copides, in quibus capra immolabatur, & ⁴ alia æclon. *Gram-*
⁵ Apud Indos ara mensæ in modum constituta, pluribus *matia*.
 accubantibus circum: in eaque carnibus appositis, quilibet *Copides*.
 conviva è sua sede ad mensam vadit, & quam vult partem *Indi*.
 capit, atque in sedem reversus, carnibus & pane vescitur.
⁶ qui etiam comestationes in propatulo; ⁷ Laconico more
 faciebant. ⁸ Neque alienum fuerit, quod apud Gymno-
 sophi-

lo auctore citato. Sed id, ni fallor, est Herodoti lib. 9. non longe à fin. *ᾠαν*, inquit, *nomen Persicæ Τυττα*, Græce *τέλειον*, id est, perfecta, in qua Rex solum caput ornatur, Persæque strenis donat. Sed ibi loquitur de cœna regali, quæ semel quotannis eo die, quo Rex creatus est, instituebatur, quæ ex eo repetit Athenæus de Persarum conviviis loquens lib. 4. Dipnosophist. cap. 6. dicitque Persarum idiomate *Τυττα* Græce *annum* appellari. At Rhodig. ubi supra, ex Athen. lib. 4. c. 4. scribit, Titthenidia convivia celebrari, quando Titthæ, id est, nutrices pueros deferrent mares in Dianæ templum, quam Corythalliam dicunt prope Tiassum ad Cletam.

¹ Græci *τελείων*.] Vide in præced. Athenæus autem libro 2. scribit Græcos sacra convivia *θαλείας* vocare. Idem lib. 14. cap. 3. Caseos latos ac tenues Cretes Thalias appellant, ut ait Selucus: quos in quibusdam sacrificiis comburunt. Hæc Athenæus.

² Syri *Grammatias*.] Cælius Rhodiginus lib. 18. cap. 34. sic scribit, Posidonius Historiarum libro 16. Syrorum delitias incessens, oleo eos perungi pretioso arguit, linique unguentis, diei partem maximam in Grammatiis (sic autem communes vocant concœnationes) cibis faburrari & potu.

³ Spartanis cœnæ copides.] De quibus etiam Rhodigin. lib. 27. cap. 25. & Nicolaus Leonicus de Varia historia lib. 2. c. 87. sed & nullo auctore

laudato. Polemon autem apud Athenæum lib. 2. c. 13. in fine, auctor est, apud Lacedæmonios in prandiis, quæ Copides dicuntur, fabas, phaseolos virides, & caricæ bellaræ apponi solere, & nihil aliud. At lib. 4. cap. 4. dicit quod hic dicitur de capræ immolatione, ampleque declarat cuiusmodi erant hæ Copides ex multis auctoribus Græcis: nempe Polemone in Canathro, Cratino in Pluris, Eupoli in Ilotibus, Aristophane, Philyllo in Civitatibus, Epilyco in Adolescentulo, Molpide & Sæxo, in Repub. Lacedæmoniorum, Dioscoride lib. 2. de ejusdem repub. & Aristocle de rep. Laconum lib. 1.

⁴ Et alia æclon.] Idem quoque Rhodiginus ubi supra, & hujus mentionem facit idem Athenæus d. lib. 4. cap. 4. Polemonis auctoritate, scribit, Illis, qui ad Phiditium accedunt in Lacedæmone, post cœnam æclon asserre consueverunt: panes in canistro vimineo, atque singulis carnem apponunt. Eum autem qui partes distribuit, sequitur minister, qui æclon pronunciat, ac nomen mittentis solet addere.

⁵ Apud Indos.] Philostr. in vita Apollonii, lib. 2. c. 12.

⁶ Qui etiam.] Strabo lib. 15.

⁷ Laconico more.] Supra dictum est.

⁸ Neque alienum fuerit.] Hæc usque ad vers. *Persarum mos*, sunt Apuleji libro 1. Floridorum, de Gymnosophistarum disciplina loquens, ira scitbit, Igitur ubi mensa posita, priusquam edulia apponantur, omnes adolescentæ ex

Gym-
nosophi-
starum
mas in-
terro-
gandi
adole-
scentes
ante
pran-
dium
vel cœ-
nam.
Consul-
tatio-
nes in-
ter po-
cula.
Persæ.
Bactri-
ani.
Græci.

Thra-
ces.

sophistas traditur, ut paratis instructisque mensis, ante-
quam dapes apponantur, adolescentes singuli qui ad epu-
lum conveniunt, quid generi humano lucrifecerint, quod-
ve sapienter dictum factumve fuerit illa luce coram senio-
ribus exprimere cogantur. Et qui deses aut remissus, nihil
frugi in medium affert, impransus manet, & foras extru-
ditur, quibus disciplinis illos ad virtutem acuebant. ¹ Per-
sarum mos erat, inter pocula de rebus seriis consultare: &
post comestiones, si quid sanctiore scedere concludi vel-
lent, concubinas advocare, & circumferre, tanquam ea ad-
hiberent scederi, quæ apud eos sancta & chara sunt. Idem
Bactrianis, ut inter pocula de bellis consultent, & si quid
complacitum est, merum largius infundant: & ² Græcis,
quibus vetustissimo jure usurpatur, ut postquam magnifice
epulati fuerant, quasi refoto animo, de bellis decernant
largioribus poculis, quæ si quando circumferebant, ³ à dex-
tris incipiebant. Thracæ post intemperatissimas perpota-
tiones, primo in vino & alea versari, mox ad illicitos con-
cubitus accedere solebant. Si qui vero ea vecordia fuere,
ut post

diversis locis & officiis ad dapem conveniunt. Magistri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonum fecerit. Hic alius s. commemorat inter duos arbitrum delectum, sanata similitate, & conciliata gratia, purgata suspitione, amicos ex offensis reddidisse: itidem alius, sese parentibus quid iam imperantibus obedisse: & alius, aliquid meditatione suar cepisse, vel alterius demonstratione didicisse. Denique & ceteri commemorant. Qui nihil habet adferre cur prandeat, impransus ad opus foras extruditur.

¹ Persarum mos erat. Strabo l. 15. ad fin. De rebus maximis inter vinum consultant, quas ipsi firmiores putant, quam quæ in sollicitate fuerint de liberare. Herod. lib. 1. Quintus Curtius, ubi etiam scribit illos inter epulas de bello consultare. Maximus Tyrius ser. 12. Xenodatus in proverbio *νῆμα & καὶ*

χοῖρα. Athenæus libro 4. cap. 6. non longe à princ.

² Et Græcis. Dosiadas lib. 4. Rerum Cerenensium apud Athenæum l. 4. cap. 5. tradit, Cereneses post cenam de rebus publicis primum consultare, postea de rebus in bello gestis mentionem facere, eosque laudare, qui viri & boni & fortes fuerunt, juvenes intèrim ad probitatem strenuitatemque simul adhortantes.

³ A dextris incipiebant. Alianus lib. 10. cap. 10. Vide Alianum de varia Historia, lib. 3. Idem vero Thracæ post pocula in rixas & pugnas sanguineas vertebantur, teste Horatio Carin. lib. 1. Ode 27.

*Natis in usum latitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est: tollite barbarum
Morem; verecundumque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.*

ut post epulas nudas mulieres introducant, ¹ Dionysii prioris exemplo, aut alia quam sibi obsonia convivis ministrent, fuit pro flagitio habitum, velut scelus & nequitia singularis. ² Interque epulas & pocula primum libare diis ^{Libatio epularum & poculorum.} dapes, & bene precari convivis, & secundum precationem dapibus cum modestia vesci, prisca moris erat, haud aliter, quam si sacrum epulum esset. Siquidem apud majores, ³ inter res sacras mensa habebatur. ⁴ Nam Pisidæ cœnantes, parentum manibus primitias reddunt. Romani & Græci in convictu familiari, ciborum particulis & vino in ignem coniectis libamina diis dabant, ⁵ & primitias cœnarum Laribus quibus sal cum pane & caseo pro pulmentario cessit. ⁶ Utque primus calix Jovi Olympio misceatur, secundus heroibus, tertius servatori Jovi. ⁷ Et quum vinum purum dabatur, observatum est, ut Jovem Sospitem advocarent, ne temulentos faceret. Quum vero aqua dilutum, Jovem appellare Servatorem. ⁸ Persarum reges ^{Persarum ante reges.}

1 Dionysii prioris exemplo.] Idem Neronem facitasse scribit Cornelius Tacitus lib. 15. in stagno Agrippæ, his verbis, *Scorta visabantur nudis corporibus.*

2 Interque epulas & pocula.] Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 11.

3 Inter res sacras mensa.] Idem Macrobius ibid.

4 Nam Pisidæ.] Nicolaus ad h. e. in his verbis, *Πισιδæ δειπνῶντες αἰπεύοντες τοῖς γονόσιν*, quod & ex eo repetit Stobæus Serm. 42. Pisidæ convivantes parentibus primitias libant, ut nos diis *ᾠδῶσπονδοῖς* dictis.

5 Et primis cœnarum Laribus.] Vide nostros Commentarios de jure Primigeniorum, in Præfatione num. 71. incip. Id quod etiam in.

6 Utque primus calix.] Pindarus Isthmiorum Ode 5 post princ.

— Εὖν νεμέα

Μὲν πρῶτον ᾧ ζῶ τὴν, ἄλῳν

Δείξιμφοι στεφάνων.

Νῦν αὖτ' ἐν ἰατρῷ, δεσπότη

Νηπεί δεσπότη, πενή-

κονία παίδων ὀπλοπάτε
ἑυλακίδα νικῶντι, εἰς ᾧ τρεῖν
σωτήρα ποσειδένας ἑλυμ-
τίω, αἰγῶνα κάλα-

Σπένδειν μετ' ἰφθύμοις ἀοιδεῖς.
Et ibi ipsius interpres doctissimus, qui
& in id citat Sophoclem in Nauplio,
Ζῶ παυσίλυπέ τε καὶ διὸς σωτήρα
Σπονδὴν τρεῖτα κράτη.

Et Æschylus in Epigonis.

Λοβᾶς διὸς μὲν πρῶτον ἄρα καὶ γάμῃ
Ἡρασε. εἶτα δ' ὀδυτέρῃ καὶ κράτην
Ἡρασε νεμῶ, εἶτα τρεῖν διὸν καὶ σ-
τήρ δὲ τὰν λῖβα.

7 Et cum vinum purum.] Athenæus lib. 2. c. 1. Dipnosophist. & l. 10. c. 9.

8 Persarum Reges.] Serinus apud Stobæum Serm. 42. *οἱ Πέρσων βασιλεῖς πρὸ μὲν τῆς θυσιᾶς, καὶ ὀστεβείας ἀγέροντες, πρὸ δὲ τῆς πίπνιν, ἀξιοῦσι εἰς ὁ βασιλῆος καὶ νόμου.* Idem Stobæus de legibus & consuetudinibus, Sermone 44. sic vertit, *Persarum Reges ante sacrificia de pietate differunt antequam bibant, de temperantia: pugnaturi vero de fortitudine.*

ante cibum de modestia disputant, ante sacrificium de justitia, ante bellum de fortitudine. Et post trinam potationem, cum modestia epulati bona à diis precabantur. Nonnulli inter bellaria honores diis ac magnis heroibus dabant. ¹ Quum vero apparatu magnifico exquisitissimæ epulæ dabantur, trinis ferculis, sequutis mox temporibus etiam senis, Romani cœnam exhibuere: idque luxuria erat: ² quomodo Augustus convivia inisse fertur, quibus non amplius trinis ferculis, aut quum abundantissime, senis convivabatur. ³ Julius vero Cæsar in Ægypto convivia multiplici ferculo protraxit cum Cleopatra ad primam lucem. ⁴ Nero quoque effusus in luxum & epulas, à medio die ⁵ ad medias noctes, inter vina & scorta accubasse fertur. ⁶ Domitianus non ultra Solis occasum. ⁷ Et Heliogabalus tam perditæ

¹ *Quum vero apparatu magnifico.* Id probat ex eo quod sequitur de Augusto.

² *Quomodo Augustus.* Suetonius in vita illius, c. 64. Cœnam ternis ferculis, aut quum abundantissime, senis præbebat, ut non nimio sumptus, ita summa comitate. Verum veteres illi Romani duobus tantum ferculis utebantur, ut tradit Servius in lib. 1. Æneid. ubi ejus rei Catonem citat auctorem. Et Satyrus Juvenalis sat. 1. damnat quod septem ferculis recentiores cœnarent. * Plinius libro 11. cap. 53. ut perniciosam damnat ciborum varietatem, *Homini cibis, inquit, utilissimus, simplex. Accervatio saporum pestifera, & condimenta perniciosiora.* Sic Dissarius apud Macrobius lib. 7. c. 4. affirmat.

COLERUS.

* Illo versu:

Quis fercula septem Secreto cœnavit arvens.

TIRAQUELLUS.

³ *Julius vero Cæsar.* Suetonius in ejus vita, cap. 52. Lucanus libro 10. Pharsalia luxuriosum convivium luculenter describit, quo Cleopatra Cæsarem accepit, quem dicit longis alioquiis produxisse noctem.

⁴ *Nero quoque.* Suetonius in vita illius, cap. vigesimo septimo.

COLERUS.

⁵ *Ad medias noctes.* Solebant enim veteres diem agendis rebus, noctem curandis corporibus dare. Hinc, *vocationes de die*, apud Catull. Horat. lib. 2. Sat. ult.

— *Dicitur heri illic*

De mediopotare die.

Huc refero illud Horatianum Ode 1. lib. 1.

Et partem solido demere de die.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Domitianus.* Convivabatur frequenter, ac large: sed pene raptim, certe non ultra solis occasum, nec ut postea comessaretur. Auctor Sueton. in Domitiano, c. 21.

⁷ *Et Heliogabalus.* Lampridius in vita illius, sic scribit, Exhibuit aliquando & tale convivium, ut haberet viginti & duo fercula ingentium epularum, sed per singula lavarent, & mulieribus uterentur, & ipse & amici, cum jurejurando quod efficerent voluptatem: & paulo ante, Lintheamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens, qui linteis lotis uterentur.

1 Sicut

ditæ nequitia & luxuriæ fuisse, ut viginti duo fercula ingentium obsoniorum una cœna admiserit, nunquam lotis linteaminibus usus, sed novis & recentibus semper; ¹ sicut Galenus, qui aureis linteaminibus stravit. ² Caligula una ^{Galieni.} die centies sesterterio cœnavit, qui etiam ex auro panes & ^{Caligulae.} obsonia apposuit, ³ Vitellius quoque inter apparatissimas ^{Galieni.} epulas largissimo sumptu discubuit, qui una cœna à fratre ^{Vitellii.} exceptus fuit, in qua duo millia lectissimorum piscium, & septem avium, apposita traduntur. ⁴ Titus convivia instituit jucunda magis quam profusa, ⁵ Geta maxima prandia ^{Titii.} per singulas literas jubebat, ut pullum, perdicem, pavonem, porcellum: piscem & pernam unis epulis apponeret, ^{Æstiva convivia.} & sic per singula elementa apparatus divideret. ⁶ Heliogabalus æstiva convivia coloribus distinxit, ⁷ sicut Lucullus ^{Heliogabali.} per deos. Auctor est Spartianus, Ælium Verum imperatorem omnium primum excogitasse pentapharmacum ^{Luculli.} præcipui saporis, ex summe, phasiano, crustulo, aprugna ^{Ælii} sive perna & pavone, ⁸ instar Vitellianæ patinæ, quæ im- ^{penta-} ^{phar-} ^{maci.}menso

¹ Sicut Galenus.] Imo & mantilibus, ut scribit Trebellius Pollio in vita illius. Sed hic legendum est *Galienus*, ut alibi monuimus.

² Caligula.] Seneca in lib. de Consolatione ad Albinam, cap. 9. C. Cæsar, inquit, quem mihi videtur rerum natura edidisse, ut ostenderet quid summa vicia in summa fortuna possint, centies sesterterio cœnavit uno die, & in hoc omnium adjunctus ingenio: vix tamen invenit, quo modo provinciarum tributum una cœna fieret. Suetonius in vita illius cap. 37. Conviviis ex auro panes & obsonia apponebat, Aut frugi hominem esse oportere discitans, aut Cæsarem.

³ Vitellius.] Suetonius in vita illius cap. 13. De hac cœna sic refert Eutropius lib. 8. cap. 5. & ultim. Notissima certe cœna memoria mandata est, quam Vitellius frater exhibuit, in qua supra ceteros sumptus duo millia piscium, & septem millia avium apposita traduntur.

⁴ Titus.] Idem Sueton. in vita illius, c. 7.

⁵ Geta.] Ælius Spartianus sic in vita illius scribit, *Habebat etiam istam consuetudinem, ut convivia, & maxime prandia, per singulas literas juberet, scientibus fereis, velut in quo erat anser, aprugna, anas: item pullus, perdix, pavorus, porcellus, piscis, perna, & quæ in eam literam genera edulium caderent: & idem fæstianus, farta, ficus, & alia.*

⁶ Heliogabalus.] Ælius Lamprid. in vita illius.

⁷ Sicut Lucullus per deos.] Plutarchus in Lucullo & Carinus Imperator, auctore Flav. Vopisco, per libras sed eo modo quo superiores, utpote qui centum libras avium, centum piscium, mille diverse carnis in convivio suo frequenter exhibuit.

⁸ Instar Vitellianæ.] Suet. in Vitellio cap. 13. Hanc quoque exuperavit ipse dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem Clypeum Minervæ

menso constitit, quam clypeum Minervæ appellavit. Cui proxima fuit, ¹ Æsopi patina, sexcentis sestertiis taxata, in qua aves vocales & canoras apposuit nummis sex singulas cœmptas. ² Pertinax vero imperator contra, qui dimidiatas lactucas & carduos in privata cœna apposuisse fertur. ³ Divus quoque Cæsar, ⁴ & Octavius Augustus in quotidianis cœnis cibi minimi fuere & vulga-

Æsopi
patina.

Cæsaris.
Octa-
vii.

αἰγίστα πολίεχς διέλιθαι. Plinius libro 35. cap. 12. scribit hæc, At Hercules Vitellius in principatu suo ducentis sestertiis condidit * patinam, cui faciendæ fornax in campis adificata erat: quoniam eo pervenit luxuria, ut etiam fictilia pluris constent, quam murrhina. Propter hanc Mutianus altero consulatu suo in conquisitione exprobravit patinarum paludes Vitellii memorie, quam illa sordiores, cujus veneno Asprenati reo Cæsius Severus accusator objiciebat interisse 130. convivias. Hujus patinæ Vitellianæ meminit Dion Nicaeus in Vitellio, his verbis, Patinam quidem unam apparavit, in quam impendit decem millia aureorum, linguis cerebrisque & jecoribus piscium, & quarundam avium in eam coniectis. Hanc patinam cum fictilis esse non posset, propter magnitudinem argenteam fecit, eaque diu permansit, veluti res diis consecrata, quousque Adrianus eandem conspiciatus, tolli ac dissipari jussit.

COLERUS.

* Torrentius legit, Condiit, neque enim operis, sed obsonii sumptum notat. Similiter Juvenalis sat. 11.

Et quadringentis nummis condire gulam

Fictile. —

De alia Patina Domitiani vide Juvenalem sat. 4. Et Drusillani, Claudii Cæsaris servi, apud Plinium lib. 33. cap. 11. De Æsopi apud eundem Plinium & Senecam lib. 15. epist. 96. Tertullianum de Pallio. Val. Max. l. 9. cap. 1. Horat. lib. 2. sat. 3.

TIRAQUELLUS.

¹ Æsopi patina.] Plin. lib. 10. c. 51. Clodii Æsopi, tragici histronis patinam celebrat sexcentis sestertiis taxatam: in qua posuit aves cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas cœmptas, nulla alia inductus suavitatem, nisi ut his imitationem hominis manderet.

² Pertinax vero.] Julius Capitolinus in Pertinace sic scribit, Cum verbis esset affabilis, re erat illiberalis, ac prope sordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret: & nisi quid missum esset edulium, quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missos ponebat.

³ D. quoque Cæsar.] C. Oppius apud Sueton. in vita Cæsaris, c. 53. docet C. Cæsarem adeo circa victum indifferentem fuisse, ut quondam ab hospite conditum oleum, pro viridi appositum, aspernantibus cæteris, solum etiam largius appetisse, ne hospitem, aut negligentiam aut rusticitatis videretur arguere. Cæsaris circa victum facilitas, vel ex eo patet, quod scribit Plutarch. in ejus vita, Mediolani apud hospitem Valerium Lecnem cœnans, cum appositis asparagis Valerius unguentum pro oleo insillasset, facile manducavit, & opipac. Idque moleste ferentes sodales castigavit: dicens, Debuit satis esse his, qui hoc imprebant, hoc non uti: qui hanc rusticitatem culpant, non nisi rusticus esse potest.

⁴ Et Octavius Augustus.] Sueton. cap. 76. de cibis Augusti loquens, Cibi, inquit, minimi erat, atque vulgaris fere.

vulgaris. ¹ Tiberius diebus solennibus pridiana sæpe ob-
sonia & semesa apposuit. ² Theodosius modico & castrensi
cibo contentus fuit. ³ Trajanus etiam in vescendo fru-
galissimus fertur. ⁴ Laudaturque Iulianus Imperator,
quod statarium prandium caperet, castrensi cibo & mini-
stro obvio contentus, qui per triduum, porcellum & le-
porem divisit. ⁵ Regibus vero Ægypti in cenarum mag-
nificentia & regali luxu, nihil præter vitulum & anserem
apponere licuit. Regibus Persarum, nisi pane, pulte, car-
damo & sale vesci. Antigonus etiam parco & vulgari cibo
contentus fuit. ⁶ Aristippus, licet tyrannidem occupasset,
cibo

Tibe-
rii.
Theo-
desii.
Traja-
ni.
Regum
Ægy-
ptiorum.
Regum
Persa-
rum.
Anti-
goni.
Ari-
stippi.

¹ *Tiberius.*] Idem Sueton. in vita illius cap. 34. Et ut parsimoniam publicam exemplo quoque iuraret, solennibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semesa obsonia apposuit.

² *Theodosius.*] Pacatus in Panegyrico ipsius Theodosii, ubi etiam Septimius Severus ex Herodiano lib. 2. & Basianus ejus filius ex eodem l. 4.

³ *Trajanus.*] Dion Nicæus in vita illius: ubi tamen dicit, quod licet vinum largius biberet, sobrius tamen erat. Vetus Aurelius Victor in Epitomate vitæ illius tradit, tantum in co-
fuisse maximarum rerum modum, ut quasi temperamento quodam virtutis miscuisse videretur: nisi quia cibo vi-
noque paululum deditus erat. Plin. Junior in Panegyrico ipsius, Num tili in medio cibis, semperque mensa commu-
nis? Num ipsum tempus epularum tuarum cum singularitate contrabat, extendit humanitas? & alia multa, quæ in eam sententiam subduntur.

⁴ *Laudaturque Iulianus.*] Ælius Spartianus in vita illius: Iulianus, ait, tantæ parsimonie fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret, si quis eiforte misisset: sæpe autem nulla existente religione, oleibus leguminibusque contentus, sine carne cœnaverit. Iulianum laudat Marcellinus lib. 21. quod fuerit sobrius Imperator his verbis, Ideo latens, quod toleranter

& fortiter nullius cibi indigens mundior, sed paucis contentus & vilibus, oppidum forinsecus transibat incaute, inicitus egre in illud Cyri veteris dictum, qui cum delatus ad hospitium interrogaretur ab eo, Quid ad convivium parari deberet, Penem responderet solum: Sperare enim aiebat prope rivum cœnaturum. Miræ frugalitas in Imperatore & Rege Barbaro, quibus panis erat satis pro obsonio, quique sitim aque spe descrebant in cœnam.

⁵ *Regibus vero Ægypti.*] Diod. Siculus lib. 2. cap. 3. Herodotus ante eum, qui de sacerdotibus loquitur lib. 2.

⁶ *Aristippus.*] Quis is fuerit nescio. Scio autem Aristippum Cyrenaicum Philosophum Socraticum molliter, sumptuose & voluptarie vixisse, ut tradit Laërtius in vita illius. M. Cicero lib. 3. ad Q. Fratrem, Tum ab Aristippo, quem illæ magis voluptariæ disputationes delectant, Cyrenaica Philosophia manavit. Horatius Epistolarum libro 1. epist. 17. ad Scævam,

Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Aristippus: si sciet regibus uti,
Fastidiet olus, qui me notat.

Athenæus lib. 8. c. 6. scribit, Aristippum Socraticum obsonii helluonem, reprehensum aliquando fuisse à Platone ob voracitatem obsonii, de Aristippi deliciis scribit idem Athenæus libro 12. c. 22.

cibo tamen vili refotus, & exclusis stipatoribus, cœnavit:

Agathocles.

Annari Babylon.

regis luxus.

Potus

in conviviis.

Vinum

Græcum.

Divus

Cæsar.

Vasa,

quibus

cina in

convivia in-

ferre-

bantur.

' sicut Agathocles nunquam sine scitilibus, memor paternæ obscuritatis, quod figulo patre genitus foret, adeo quod inter vasa aurea figulina semper admiserit.² Inter cæteros autem belluones Annarus Babylonæ rex, tanti luxus fuisse proditur, & tam profundæ gulæ, ut stola muliebri amictus, mero & unguento madens, centum & quinquaginta psaltriis simul accubantibus, velut officina nequitie magnis effusionibus cœnaret.³ Vinum vero Græcum semel tantum etiam in lautissimis conviviis apponere solebant. Namque veteribus fuere convivia jucunda magis quam profusa,⁴ primusque divus Cæsar triumphalibus cœnis, quatuor vini genera, præter instituta majorum dicitur apposuisse, Falernum, Chium, Lesbium, & Martinum. Antiquissimi (ut Varro ait) primo utres, deinde tinas, demum vini amphoras & cupas apposuerunt.

⁶ Quod (teste Homero) heroicis temporibus fuit usurpatum,

1 Sicut Agathocles.] Aufonius epigram. 9.

Fama est scitilibus cœnasse Agathoclea Regem,

Atque abacum Samio sæpe onerasse luto.

Ferculagemmatis cum poneret horrida vasis,

Et misceret opes, pauperiemque simul. Quærenti causam, respondit, Rex ego qui sum

Sicania, figulo sum genitore satius.

Fortunam reverenter habe, quicunque repente

Dives ab exili progrediendi loco.

2 Inter cæteros autem belluones Annarus.] Ctesias & ex eo Athenæus libro 12. cap. 13. ubi tamen non hunc Regem fuisse Babylonæ, sed ex primitibus regiis.

3 Vinum autem Græcum.] Plinius libro 14. cap. item 14. scribit, L. Lucullus puer apud patrem nunquam lautum convivium vidit, in quo plus semel Græcum vinum daretur.

4 Primusque Cæsar.] Idem Plinius

eodem lib. 14. cap. 15.

5 Ut Varro ait.] Libro de vita populi Romani apud Nonium Marcellum in generibus vasorum & ponderum.

6 Quod teste Homero.] Libro scilicet nono Odysseæ.

Βῆν, ἀτὰρ αἶνον ἀσπὲν ἔχον μέλαν οἶνον.

Id est,

Id est, sed caprinum utrem habebam nigri vini.

Et Iliad. lib. 3.

Ἄρνε δὺο, καὶ οἶνον δὺ φερον, καὶ πρὸν ἀρῆρας.

A' σὺ δὲ ἔρ αἰγίω.

Id est,

Agnos duos, & vinum latum fructum terræ

Utre in caprino. —

Et id quidem videre licet ex sacris literis. Nam Josue 9. cap. scribitur, Tulerunt sibi cibaria & utres vinarios scissos atque confutos. & iterum paulo post, Utres vini novos implevimus, & 1. Reg. cap. 4. Et tulit ducentos panes, & duos

utres

patum, ut vina utribus inferrent. Sylla præter omnis generis condimenta, vinum supra quadragenarium epulo publice præbito, populo dedit. ^{Sylla.} ^{Arabi.} Arabes quum longiori potu indulgerent, nemini supra duodena pocula bibere fas erat. ^{Germani.} ^{Augustus.} Germanis, si indulgeris ebrietatem, quantum concupiscunt, licet. Augustus ^{Hannibal.} Octavius senos sextantes non excessit. ^{Cæsar.} Hannibal nunquam plus sestatio vini indulgit. ^{Alexander.} Cæsar quoque vini parcissimus fuit, & bene diluti. ^{Cato.} ^{Uticensis.} Alexander Macedo, ad unumquemque calicem, multo colloquio sermonem protrahebat, ^{Plato.} ^{Democritus.} qui tamen aliquando triduo incaluit. ^{vero} Fertur Uticensis quando ad auroram cum amicis perpotando vigilasse, non ut mergeret, sed ut reprimeret curas: ^{Democritus.} quod Plato non improbavit, quum largiori vino aliquando refici animos putaret. ^{Democritus.} Democritus

utres vini. & ejusdem operis, cap. 25. Festinavit igitur Abigail & tulit ducentos panes & duos utres vini, & Matthæi cap. 9. Non mittimus vinum novum in utres veteres. Quod & repetitur Marci 2. & Lucæ 5.

1 Arabes.] Non omnes quidem, sed Nabathæi ex Strabone lib. 16. non multo ante fin. sic enim scribit, Rex Nabathæorum in apparatu maximo multis a continue convivis celebrat, nemo supra duodena pocula bibit.

2 Germanis.] Cornelius Tacitus libro de Moribus Germanorum.

3 Octavius.] Suetonius in vita illius, cap. 77. Vini quoque, inquit, natura parcissimus erat. Non amplius ter bibere cum solitum super cœnam in castris apud Mutinam. Corn. Nepos tradit. Postea quoties largissime se invitaret, senos sextantes non excessit: aut, si excessisset, rejiciebat.

4 Hannibal.] Plutar. in vita illius. 5 Cæsar quoque.] Suetonius in ejusdem Cæsaris vita, cap. 53.

6 Alexander Macedo.] Plutar. in vita illius scribit quod majus loquendo quam potando tempus ad unumquemque calicem protrahebat, semper longius sermone producto.

7 Qui tamen aliquando triduo incaluit.] Alianus Variæ historiæ, lib. 3. cap. 23. de Alexandri crapula sic scribit, Verum illa non sunt amplius laudanda in Alexandro, quod cum quinta die mensis, ut fama est perpotasset apud Eumæum, deinde sexta crapulam edormiverit, neque plus illa die fecerit, quam ut surgeret, & duobus de crastina profectio-
ne mandata daret, inquit, eam summo mane futuram. Septima deinde die epulatus est apud Perdiccam, quæ se rursus vino ingurgitavit, & octava dormivit. Et decimoquinto die ejusdem mensis, iterum indulgit vino, & sequenti, solito more, crapulam semmo decoxit. Vigesimoquarto cœnavit apud Bagoam. Athenæus lib. 10. cap. 11. Plurimum, inquit, bibebat Alexander, ita ut ob temulentiam sæpius duos dies dormiret ac duas noctes.

8 Fertur Uticensis.] Scilicet Cato, ex Plutar. in vita illius.

9 Quod Plato.] In lib. 1. & 2. delegibus, & ex eo Gellius lib. 15. c. 2.

10 Democritus.] Plin. lib. 8. cap. 6. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, & quare quaterni cyathi sextarii non essent potandi, ubi Demetrium non Democritum scribit Ex concilio vero Laodicensi, sacerdoti maxime

Ana-
charsi-
dis di-
ctum.
Ebuli
dictū.

vero quaternos cyathos aut sestarios minime censuit ex-
cedere oportere: ¹ siquidem, juxta Anacharsim, primum cra-
terem ad sitim pertinere dixit, secundum ad hilaritatem,
tertium ad voluptatem, quartum ad insaniam. ² Vel, ut Ebu-
lus, poëta Cyprius, qui bene sentientibus tria tantum pro-
pinari pocula putavit. Sanitati primum, Amori alterum,
tertium Somno, quartum non utique nostrum, sed injuriæ:
ultimum vero ἐγμῶν appellari voluit. ³ Nam postremo
Græci Mercurio litabant, velut somni largitori, & bono
dæmoni, cui gratias agebant, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος.
Perse. ⁴ Persæ vero tribus libationibus factis, à diis immortalibus
bona

maxime non licebat ultra tertiam vi-
cem poculum contingere, can. quan-
do. 44. distinct. sed quantum id pocu-
lum esset non declarat. Ad hunc au-
tem locum pertinet vetus illud Græ-
corum adagium, quo præcipitur ἢ πέν-
τε πίνευ, ἢ τετρα, ἢ μὴ τέτρα. id est,
*Aut quinque bibe, aut tria, aut ne qua-
tuor.* Cujus meminit Plutar. Symposia-
côn decade 9. Et Athenæus libro 10.
Dipnosophist. 16. & aliis ejusdem li-
bri locis. De quo vide plenissime Eras-
mum, Chiliad. 2. cent. 3. c. 1.

I *Siquidem juxta Anacharsim.*]
Laërtius in vita illius. Apulejus l. 4.
Floridorum: ubi tamen id Asclepiadi
tribuere videtur, sub exemplo dictu
digno & in memoratu. Air enim quatuor
esse crateras vini: quarum prima per-
tinet ad sitim, secunda ad hilaritatem,
tertia ad voluptatem, quarta ad insa-
niam. Hic autem ipse Anacharsis, cum
certamen bibendi statutum fuisset
apud Periandrum, primus præsentium
omnium factus ebrius, præmium
præpostere expetivit, tanquam hic
esset finis cujusdam victoriæ inter
potandum, sicuti etiam meta est cur-
sus, ut tradit Athen. lib. 10. c. 12.

2 *Vel, ut Ebulus, poëta Cyprius.*]
Ebulus legendum est ex Athenæo refe-
rente id lib. 2. Dipnos. cap. 1. recitat-
que versus in eam rem ipsius Ebuli,
qui sunt hujusmodi, quibus introducit

Bacchum dicentem,

Prudentibus viris ego tres misceo

Crateras, unum sanitatis gratia:

*Primum bibunt hunc: grati amoris al-
terum,*

*Dulcis voluptatisque. Ac inde tertium
Somni; bibunt hos turba nam prudentiū
Redemptium domum. Nec est inde am-
plius*

Quartus virorum potus, ast injuriæ.

At quintus est clamoris. Est lascivia

Sextus sacratus. Sugillationibus

Est septimus. Vocantis est octavus hinc.

Est nonus ire.

Apulejus lib. 4. Floridorum & Fulgen-
tius in Mythologicis, ubi de Dionysio
alia potationum genera tradunt. *

COLERUS.

* Horatius quoque:

Qui Musas amat impares,

Ternos ter cyathos attonitus petet

Vates: tris prohibet supra

Rixarum metuens tangere Gratia:

Ad numerum igitur Musarum &
Gratiarum bibebant. Plautus aliquan-
do decem definit, Sticho:

*Vide quot cyathos bibimus? St. tot quot
digiti sunt in manu.*

TIRAQUELLUS.

3 *Nam postremo Græci Mercurio.*]
Pol-
lux, auctoritate Homeri, Onomasticôn
lib. 6. cap. 16.

4 *Persæ vero.*]
Xenophon Prædiæ
Cyri lib. 2.

bona precati, convivium dissolvebant. ¹ Tiberius vero bi-
 duum & duas noctes potu continuasse fertur, ² & Traja-
 nus capacioribus scyphis, sed citra ebrietatem bibisse. ³ Bo-
 nosus autem bibit quantum nemo alius. Proditumque
 memoriae est, Commodum Cæsarem in æstuationibus in-
 gens vini poculum haurire cunctis acclamantibus, Vive
 Cæsar. Inter cæteros proditur ⁴ Zenocrates philosophus, ^{Zeno-}
 invitante Dionysio, vini choam hausisse, & præmium tu-
 lisse: atque Ennius nimio hausto mero, articulare mor-
 bum contraxisse, quo extinctus fuit. ⁶ Apud Nabathæos
 vero plura duodenis exiccate pocula, erat ignominiosum.
⁷ Ipse vero Dionysius junior usque adeo vino marcidus
 fuit, ^{Dionysius ju-}
 fuit, ^{nior.}

¹ Tiberius.] Suetonius in vita illius, cap. 42. Plinius lib. 14. cap. ultim. loquens de Tiberio ad merum proniore: inquit, *Eadem mei commendatione credidere L. Pisone, urbis Romæ curatorem, ab eo deletum, quod biduo duabusque noctibus potationem continuasset apud ipsum jam Principem. Seneca quoque de hoc L. Pisone, Tiberii combibone, ebrioloque, cui præfectura urbis ob hoc data est, sic scribit lib. 12. Epist. ad Lucilium, epist. 1. omnium vero 8. I. Piso urbis custos, ebrius ex quo semel factus est, fuit, majorem partem noctis in convivio exigebat, usque in horam sextam fere dormibat; hoc erat ejus matutinum. Officium suum tamen (quo tutela urbis continebatur) diligentissime administravit. Huic & Divus Augustus dedit secreta mandata, cum illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiscens in Campaniam, præfecturam urbis dedit: cum multa in urbe & suspecta relinqueret & incursa: puto quod bene cesserat illi Pisoni ebrietas. Hætenus Seneca.*

² Et Trajanus.] Dion in vita illius. Et vide quæ de eo dicta sunt supra.

³ Bonosus autem.] Fla. Vopiscus in vita illius, scribit eum hanc rem mirabilem habuisse, ut quantum bibisset, tantum ingeret: neque unquam aut ejus pectus, aut venter, aut vesica gra-

varetur. Unde Aurelianus Imperator dicebat, *Bonosum non ut videretur natum fuisse, sed ut biberet.*

⁴ Zenocrates.] Laërtius in vita illius, Ælianus de Varia historia lib. 2. & l. 1. c. 12. Ex quibus intelliges non Zenocrates, sed Xenocrates legendum.

⁵ Atque Ennius.] Q. Serenus Sammonius. Nam & hinc Horatius lib. 1. Epistol. epist. 19. obiter eum perstringit, tanquam vino plus satis deditum: si tamen id serio scripserit.

Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma

Prosiluit dicenda. —

⁶ Apud Nabathæos.] Hoc jam supra diximus ubi de Arabibus disseruimus ex Strabone lib. 16. ad finem.

⁷ Ipse vero Dionysius Junior.] Aristoteles in Republ. Syracusiorum, & ejus auctoritate Athenæus l. 10. c. 12. non multo post prin. Plutar. in Dione, & de ejus vinositate Aristotel. lib. 5. Politicôn cap. 10. & Ælianus Variæ historiae, lib. 2. & iterum 6. ubi Theopompus auctoritate dicit eum nimia bibacitate oculis amisisse. Quod & ipsum, ejusdem testimonio, tradit Athenæus ubi supra. Justinus lib. 21. *Sublatis, inquit, deinde amulis, in segnitie lapsus, saginam corporis ex nimia luxuria, oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulcerem,*

Socrates.

Mithridates.

Leonides.

Phigalei.

Promachus.

Novellius.

Tricongius.

Prandii & cœnæ tem-

pus.

fuit, ut ad nonaginta dies mero incaluerit. ¹ Socrates tamen fertur nunquam vino hilarior fuisse, sed eodem statu semper. ² Accusaturque Mithridates tantæ bibacitatis, ut præmia plus haurientibus proponeret. Neque subticendum, ³ quod Leonides adversus Byzantios vinolentissimos fecisse dicitur, qui quum obsidione premeretur, neque cives pro mœnibus continere posset, quod passim ad cauponas cursitarent, ut illos in officio haberet, ad mœnia cauponas & vinarias officinas disposuit, ⁴ id quod apud Phigaleos bibacissimos pariter fecit. Inter omnes autem vinolentissimos, ⁵ Promachus Macedo memoratur, quatuor ingurgitans cantharos, & ob id ab Alexandro corona donatus, qui triduo supervixit postea. Et ⁶ Novellius Tricongius raræ gloriæ inter bibacissimos. ⁷ Prandia vero pris-

ci an-

non denique splendorem ferre lucis ipsius posset.

1 Socrates.] Laërtius in vita illius.

2 Accusaturque Mithridates.] Nicolaus Peripateticus in 103. historia, & ejus auctoritate Athenæus Dipnos. l. 1.

3 Quod Leonides.] Alianus Variæ historiæ lib. 3. cap. 14. Vinolentiam Byzantium scribens, ait, Leonides, Dux militaris Byzantium, in acerrima urbis oppugnatione, cum hostes mœnia adorarent, & illi relictis excubiis, totus dies in consuetis diversoriis tererent, mandavit, ut cauponæ ipsis in mœnia transferrentur. Quo sophismate sero tandem eis persuasit, ut aciem ne desererent, cum pretextus & causa, quamobrem abirent, non esset.

4 Et apud Phigaleos.] Damon in libro de Byzantio, & ejus auctoritate Athenæus lib. 10. cap. 14. testatur Leonidam, Ducem Byzantium, cauponarum scenas apud mœnia tendi jussisse, ac vix tandem ordinem relinquentes constitisse.

5 Promachus Macedo.] Plutar. in vita Alexandri, & de hujus quoque bibacitate Alianus Variæ historiæ lib. 2. scribit cum consequutum fuisse victoriam in potandi vini certamine, quod A-

lexander instituerat in honorem Callani Brachinani Indici sophistæ. Athenæus lib. Dipnosophist. 10. c. 12. auctoritate Charidis Mitylenæi, in Historiis de iis, quæ pertinent ad Alexandrum.

6 Novellius Tricongius.] Plin. lib. 14. cap. 22. eodemque ultim. Apud nos cognomen etiam Novellius Torquatus Mediolanensis, ad proconsulatum usque à prætura honoribus gestis, tribus congiis (unde & cognomen illi fuit) epitis uno impetu, spectante, miraculi gratia, Tiberio Principe in senecta jam sero, atque etiam aliis sero, sed ipsa juvenia ad merum pronior fuerat.

7 Prandia vero prisca.] Prandium (inquit Festus Pompejus lib. 14.) ex Græco est dictum: nam meridianum cibum cœnam vocabant. Idem Festus l. 3. Cœna, ait, apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium. Vesperna, quam nunc cœnam appellamus. Nonius, Quæ nunc prandia sunt, cœnas Sabini habebant, & pro cœnis vespernas appellabant. Cœnam pro prandio posuit Terent. in Eunucho actus 2. scena 3. ibi, Rogitare ad cœnam ut veniat. *

COLERUS.

* Hoc certe vel ex Etymo hujus vocis ma-

ci antelucana habere, in meridiano cibum cœnam dicere solebant.¹ Quod & Græcis vetustissimo in usu fuit: Namque Eumæum² scribit Homerus matutina hora prandium fecisse. Postea illo more desito, servatum est,³ ut prandia¹⁴ in usu non essent: sed qua hora cœna apparabatur, ea prandium fieret,⁴ quod tempus nona esse consuevit, sæpe octava: ante mediam vero diem pransum fuisse,⁵ vel antelucanam cœnam fecisse, crimini dabatur. Idque erat dissoluti & helluonis.⁶ Siquidem post forensia negotia transacta apud priscos fiebat prandium: cœnas vero, quod nocte

plerun-

cis manifestum est. κοινὴ nihil aliud quam communio mensæ. Raro enim solus cœnat. Unde apud Comicos quoque una esse, interpretor una cœnare.

Glossæ: *conœna κοινὴ πρῶς.*

TIRAEQUELLUS.

1 Quod & Græcis.] Quod probat exemplo seq.

2 Scribit Homerus.] *Odyssæ* l. 14.

Ἀνδρῶν ἐπεὶ δειπνῶσι καὶ ἡραρὲ θυμὸν ἔδωκ' ἦν.

3 Ut prandia in usu non essent.] Servius enarrans cum locum Virgilii l. 4. *Æneid.*

Nunc eadem labente die convivium querit.

Quia, inquit, in usu non erant prandia, ut Juvenalis,

Exul ab octava Marius bibit.

Qui locus est sat. 1. Et Isidorus lib. 20. *Etymologiarum* cap. 2. At hæc Servii sententia ab omnibus excluditur, eamque multis antiquorum scriptorum auctoritatibus refellit Beroaldus, in notis ipsius Servii, cuius hæc sunt verba, Non eo inficias, olim me pedibus ivisse in sententiam Servii: sed ex multiplici variaque lectione deprehendi, apud priscos in usu fuisse non minus prandia, quam cœnas, & homines bis in die saturos fieri solitos: quod in primis affirmat Cic. in 5. *Tusc. quæst.* Platonem solitum improbare vitam Italicorum: quoniam bis in die saturi fiebant. Apud Plant. & Terentium vetustissimos scriptores, prandia celebrantur, &c. Lampridius in Alexandro

Severo, *Hic*, inquit, *vescens*, aliquando prandium inibat, aliquando cibum usque ad cœnam diserebat, prandit tamen sepius.

4 Quod tempus nona esse consuevit.] *Martialis* lib. 4. *epig.* 8. ad Euphemum, Sufficit in nonam nitidis octava palæstris,

Imperat extructos frangere nona toros.

Athenis autem feri solebat cum advesperasceret, ut videre licet ex Gellio lib. 17. c. 8. in prin.

5 Vel antelucanam cœnam.] Nam & hanc cœnam Catilina & Iocius, ut probum, objecit Cicero in 2. in eum Oratione: Quorum, inquit, omnis industria vitæ & vigilandi labor in antelucanis cœnis expromitur. Talis ebrietas in Pisonem arguitur. Ubi galli cantum audivit, avum suum revixisse putat, mensam tolli jubet.

6 Siquidem post forensia negotia.] *Martialis* id videtur exprimere d. l. 4. *epig.* 8.

Prima salutantes atque altera conterit hora,

Exeret raucos tertia cassidicos.

In quintam varios extendit Roma labores.

Sexta quies lassis, septima finis erit.

Sufficit in nonam, ut supra proxime,

Hora libellorum decima est Eupheme meorum,

Temperat ambrosias cum tua cura dapæ.

*Ves-
pernae.*

plerunque fierent, ¹ vespernas dixere. ² Sed tamen prandium leve & modicum, cœna autem fuit copiosior: ³ tametsi Aristoteles large prandendum, & parce cœnandum putarit. Et licet Romanorum antiquissimos noctu cœnasse nonnulli opinati fuerint, constat tamen post multas ætates usum invaluisse, ut postmeridianis horis vescerentur.

Perse. ⁴ Persis quoque in meridie semel tantum vesci consuetudo fuit: ⁵ qui erat Æthiopum mos, ut unico cibo contenti essent diebus singulis, ut alerent corpus, non faginant: ⁶ tametsi abusus postea Persis invaluerit, ut à mane ad vesperam, quicquid est temporis, unico prandio concluderent. ⁷ Fertur Alexander Macedo appetente nocte cœnasse, & primo diluculo prandio accubuisse, ⁸ plerunque ad multam noctem cœnam protraxisse. ⁹ Galba ante lucem vescebatur, Cicero ante occasum solis perraro discubuit. *Tarentini.* ¹⁰ Præ cæteris vero Tarentini usurparunt, matutinis se poculis ingurgitare, adeo ut temulenti in forum convenirent. ¹¹ Indi horam prandii aut cœnæ non noverunt, sed ut cui-

que

¹ *Vespernas dixere.*] Festus Pompeius ubi supra in verbo, *Prandia* vero. Isidorus lib. Etymologiarum 20. c. 2. *Est,* inquit, *cœna vespertina, quam Vespernam antiqui dicebant.* Sic enim legendum est, non *vespertina*, ut vulgo legitur.

² *Sed tamen prandium leve.*] Corn. Celsus lib. 7. cum de hyeme loquitur, sic ait, *Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Estate vero & potione & cibo sapius corpus eget: ideo prandere quoque commodum est.* Plinius libro 28. capite 5. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius senescere.

³ *Tametsi Aristoteles.*] Lib. probl. cap. 32.

⁴ *Persis quoque in meridie.*] Nam & Xerxem Persarum Regem Herodotus lib. 7. tradit non solere bis in die cibum capere.

⁵ *Qui erat Æthiopum mos.*] Diodorus Siculus lib. 2. cap. 1.

⁶ *Tametsi abusus postea Persis.*] Strabo lib. 15.

⁷ *Fertur Alexander.*] Plutarchus in l. 2. de Fortuna & virtute Alexandri, sic scribit: *Alexander prandio cum primo diluculasset accubebat, cœna vero jam appetente nocte:* & de ejus vinositate jam supra diximus.

⁸ *Plerunque ad multam noctem.*] Plutar. in Alexandro.

⁹ *Galba.*] Cibi plurimi traditur, quem tempore hyberno etiam ante lucem capere consueverat, auctor Suetonius in Galba, cap. 22.

¹⁰ *Præ cæteris vero Tarentini.*] Alianus de Varia historia, lib. 12. c. 30. Tarentinorum temulentiam hanc fuisse scribit his verbis, *Tarentinis à summo mane poculis indulgere mos erat, & in medio plenuque hominum foro inebriari.* De eorum præterea temulentia Plato l. 1. de legibus & Athenæus, Clearchi auctoritate, libro Dipnos. 12. c. 7.

¹¹ *Indi.*] Strabo lib. 15. *Cætera, inquit, non facile quis admittat, ut quod soli*

que libitum, comessababantur: qui etiam Persarum¹ & Numidarum mos, ut quacunque hora vescerentur.² Dio-^{Numi-}
genes quoque nullam temporis horam prandio definivit.^{da.}
^{Dio-}
^{genes.}
^{Loci}
^{ratio}
^{in con-}
^{stitis.}
³ Senioribusque velut ætate venerabilibus, aut his qui prudentia & auctoritate anteirent, primi discubitus & honoratior locus dari, ipsique sublata mensa primi assurgere consueverant.⁴ Erat autem Romanis locus honoratior, qui summus in mensa fuit: ⁵ nonnulli in medio discubuisse, hono-

sili degant, & quod non una omnibus & cenandi & potandi hora sit, sed ut cuique libitum sit.

1 *Et Numidarum.*] Strabo lib. 17. scribit necesse esse Numidas inopes esse, & plerumque radices edere, & carne, & lacte, & caseo uti. Salustius in Jugurtha, scribit, Numidas plerumque Lacte & Fetina vesci: & neque salem, neque alia gula irritamenta quærere: cibumque illis adversus famem atque sitim, non libidini, neque luxuriæ esse.

2 *Diogenes quoque.*] Nam is percontanti qua quis hora prandere debeat. *Si dives est,* inquit, *quum vult: si pauper, quum potest.* Auctor Laërtius in vita illius.

3 *Senioribusque.*] Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. De honore impenso senibus à juvenibus. Gellius lib. 2. c. 15. Juvenalis sat. 13.

Credebant hæc grande nefas & morte piandum;

Si juvenis vetulo non affurrexerat.

Communi omnium gentium more comprobatum est (ut testatur Cicero lib. 1. de Inventio.) ut majoribus natu à natu minoribus assurgatur. Id quod idem lib. 1. Officior. confirmat: *Estigitur,* inquit, *adolescentis majores natu vereri, exque iis deligere optimos & probatissimos, quorum consilio & auctoritate utatur.*

4 *Erat autem Romanis.*] Vide nostros Commentarios Primigeniorum in præfat. numer. 15. incip. Undecimo, Seniores.

5 *Nonnulli in medio.*] Homerus li-

bro Iliados 24. Priamum collocat inter liberos,

Ὀδ' ἐν μέσσοις γεραιῶς

Ἐντυπᾶς ἐν χλαδίῃ κεκαλυμμένος.

Et Virgilius Didonem reginam mediam quoque constituit lib. 1. Æneidos,

— Auleis jam si regina superbis

Aurea composuit sponda mediamque locavit.

Ex quo Donatus & Servius interpretes annotarunt, eum locum apud veteres fuisse potiorē. Afferuntque illud Salustii in historia Roman. quæ utinam etiamnum extaret. *Discubere Sertorius inferior, in medio super eum T. Fabius Hispaniensis senator ex præscriptis, in summo Antonius, & infra scriba Sertorii Versius, & alter scriba Mæcenas in imo, medius inter Tarquinium & Denatium Perpenna.* * Hactenus Salustius, qui ita Sertorii convivium describit, ut ipsum, quia dominus convivii erat, in imo loco, Senatorem in medio, tanquam honoratiori, collocaret. Idem autem Salustius in Jugurtha, scribit apud Numidas medium locum honori duci. Et Xenophon Pædiæ Cyri lib. 2. tradit, Cyrum solitum fuisse medium inter amicos honoratos discubere. De quo & tu vide quæ plenius diximus in dictis Commentariis Primigeniorum in præfat. num. 116. inc. *Hoc intellige,* & seq.

COLERUS.

* Hunc Salustii locum Lipsius aliter citat lib. 3. Antiq. Lect ubi omnino medium locum reliquis potiorē fuisse affirmat.

honoratius putarunt. ¹ In imo vero convivii dominus cœnabat. ² Apud Græcos non modo loci dignitate viros fama præcellentes in concilio vel mensa, sed poculis majoribus, & carne opiniore honestabant. ³ Indis ut cuique in mentem venit, in quacunque parte lecti discumbere licet, non enim honorum personæve ratio in mensa habetur. ⁴ Apud Persas magna ratio mensæ, præsertim regiæ fuit, in qua præter matrem, & regis conjugem, nemini interesse permittitur, ⁵ tametsi matronas quandoque adhibitas legamus. ⁶ Egyptiis autem si quis ad cœnam regis non vocatus accederet, capitis luit prænam, post epulas vero, ⁷ eruditas confabulationes, deinde fides & tibia, ac symphonias & can-

TIRAQUELLUS.

¹ *In imo vero convivii.*] Jam dictum est in præced. ex salustii, Donati & Servii sententia.

² *Apud Græcos.*] Ut supra de Spartanorum Regum dignationibus & jure diximus, ex Herodoto & Xenophonte. Et vide supra in duobus locis, ubi declaratum est, quid sit Græco more bibere.

³ *Indis.*] Philostratus in vita Apollonii, lib. 3. cap. 8. *Discubuerunt*, inquit, *velut in cœnaculo*, nullum tamen Regi præcipuum locum assignantes, quod apud Græcos Romanosque maximi existimatur: sed ut cuique in mentem venit, accubere.

⁴ *Apud Persas.*] Plut. in Artaxerxe. Sed & quod ad conjugem pertinet, idem Auctor in Præceptis Connubialibus, cap. 16. *Cum Persarum*, inquit, *regibus legitime uxores accumbunt, unaque comessant: cum vero ludere lascivireque, ac se plusulum vino incitare volunt, dimotivisti, citharistrias, meretriculas quoque ac pellices adhibent.* Et recte quidem uxores non sinunt intemperantiæ, ebrietatunque participes fieri. At Heraclitus Cumanus, qui Persicas res scripsit, lib. 2. Inscriptorum apparatusum ipud Athenæum l. 4. cap. 6. *Supra*, inquit, *Rex solus & prandet & cœnat: quævis aliquando una mulier cœnat & nonnulli filiorum.* Post

cœnam pellices canunt coram illo & tripudiant.

⁵ *Tametsi matronas.*] Herod. lib. 5. tradit, Persarum morem fuisse, ut quoties cœnam magnam exhiberent, concubinas & adolescentulas uxores ad allidendum introducerent. Sed & Plutarchus in Artaxerxe, tradit, Artaxerxem fratres, Ostanem, Oxathrem, natu juniores, ad eandem mensam vocasse, & una secum epulari voluisse. Et inibi quoque tradit Cyrum juniorem Aspasiæ, & alias mulieres intromissas ad cœnam admisisse.

⁶ *Eruditas confabulationes.*] Gellius lib. 13. cap. 11.

⁷ *Deinde fides & tibia.*] Hæc usque ad versic. *Abydeni*, sunt Tullii & Valerii Maximi. Ille enim lib. 1. Tuscul. quæst. post princip. scribit, esse in Catonis Originibus, Solitos esse in epulis canere convivas ad tibia cinem de clarorum hominum virtutibus. Et Libro 4. ejusdem operis etiam post prin. ex illis quoque Catonis Originibus, *Morem*, inquit, *apud majores hunc epularum fuisse, ut deinceps, qui accumberent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes atque virtutes.* Hic autem scilicet Valerius lib. 2. cap. 1. de Institutis antiquis, sic scribit, *Majores natu in convivis ad tibia egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant,*

quo

& cantus, illorum qui majorum laudes carmine decantabant, adhibere antiqui moris erat. ¹ Abydeni in hospitali ^{Abydeni.} mensa & festis epulis postquam opipare epulati fuerant, infantes admittunt garrulos & festivos, ut his obstrepentibus garrientibusque convivæ alacriores fiant. ² Romani ^{Moriones.} etiam moriones, ut oris deformitate & stultitia oblectarent: nonnunquam petulantes & improbos scurras, qui lasciva licentia, & impudentissimis jocis, derisui essent. ³ Neque omittendum, quod de Sybaritis proditum est, ^{Sybaritis.} apud quos omnium libidinum illecebræ fuere, ut ad festum convivium & solenne epulum non psaltrias modo & histriones, sed equos composito saltatu ad symphoniarum cantum psallentes introducant. ⁴ Apud Galatas & Celtas ^{Galatæ. Celtæ.} ad mensam, postquam vino incaluerant, ex provocatione dimicatur ad vulnera: sicut apud Samnites inter epulas erat mos digladiari: ⁵ quod mox Campani odio in Samnites ^{Samnites.}

quo ad ea imitanda juvenutem alacriorera redderent. Sed quod ad tibias pertinet, illud addendum ducimus, quod Ulysses apud Homer. l. 21. Odyssææ ad fin. pronunciavit,

Νῦν δ' ὥρῃ καὶ θύρῃσι ἀχαιῶσι τρυφᾷ

Ἐν φάτῃ, αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἐψήδαδ' ἄδῃ

Μολπῇ καὶ χορμῶσι, τὰ γὰρ τ' ἀναθήματα δαΐδ'.

Id est,

Nunc autem hora & cœnam Achivis præparare

In luce, et postea & aliter delectari

Cantu & cibara. Hæc enim additamenta convivii.

Sic enim ad verbum traducit Andreas Divus. Et quod scribit Quintilianus lib. 1. c. 17. Sed & vide infra in verbo, Hadrianus: ubi de Hadriano.

¹ Abydeni.] De Abydenorum deliciis Athenæus l. 12. c. 9. ex Hermippo in Militibus, Aristophane in Galatea, Antiphone in lib. Contumelia in Alcibiadem, Callino in Elegiis, & Archilochæ.

² Romani etiam moriones.] Supra li-

bro 3. cap. 21. diximus.

³ Neque omittendum, quod de Sybaritis.] De horum luxu & libidine Ælianus de Varia historia, lib. 1. cap. 19. & lib. 14. cap. 20. Plutar. in Pelopida post princip. Athenæus lib. 13. Dipnosoph. c. 6. Maximus Tyrius Ser. 11. 31. & 33. Ex recentioribus Erasmus Chiliad. 2. centur. item 2. cap. 65. Cælius Rhodiginus lib. 7. cap. 9. Leonicius Varix historia, lib. 3. cap. 97. Sed quod de equis privarim dicit, id Suidæ est, & Æliani de Natura Animalium l. 6. cap. 23. & Athenæi ubi supra.

⁴ Apud Galatas & Celtas.] De his duobus Diodorus Siculus lib. 2. cap. 9. Et de Celtis Posidonius lib. Historia- rum 23. & ex eo Athenæus l. 4. c. 17.

⁵ Quod mox Campani.] Strabo l. 5. ad fin. Eo, inquit, deliciarum provocati sunt, ut ad gladiatorum paria depugnantorum, convivas insitarent ad cœnâ, numerum quidem eorum præ cœnarum dignitate definiens. Et Posidonius l. 30. apud Athenæum lib. 4. cap. 17. attestatur nonnullos ex Campanis singulari certamine inter convivia digladiari.

nites detractis armis vendicarunt, ut pro cœnarum magnificentia, paria pugnatorum destinarent. ¹ Idem factum memoratur ab Indis, qui quum post epulas aureos crateres circumtulissent, strenuitatis & fortium factorum, periculum facerent. ² Octavius vero postquam fuerat discubitus, picturas inversas convivis venditabat, ut aut expleret desiderium, aut frustraretur, ³ nonnunquam histriones, aut aretalogos admittebat. ⁴ Vespasianus dicatitati super cœnam & jocis scurrilibus usque ad ineptias vacabat. ⁵ Tiberius ex lectione quotidianas quæstiones frequenti convivio proponebat. ⁶ Nero Cæsar citharædos

¹ Idem factum memoratur ab Indis.] Philostratus in vita Apollonii, lib. 2. cap. 12.

² Octavius vero.] Suetonius in Augusto, cap. 75. Solebat, inquit, & inæqualissimarum rerum sortes & aversas picturas in convivio venditare, incertoque casu speciem mercantium, vel frustrari, vel explere: ita ut per singulos lectos licitatio fieret, & seu jactura, seu lucrum communicaretur.

³ Nonnunquam histriones aut aretalogos.] De utrisque idem Sueton. in Augusto cap. 74. Nam & ad communionem sermonis tacentes, vel summissim fabulantes provocabat, & aut acromata & histriones, aut etiam triviales ex circuludis interponebat, ac frequentissime aretalogos. Aretalogus autem is dicitur, qui fingendis mendaciis auditores movet ab arte verborum, Nam ἀρετή significat virtutem, & λόγος verba. Juvenal. sat. 15.

— Aut risum fortasse quibusdam Moverat, ut mendax aretalogus. *

COLERUS.

* Imo aretalogus ab ἀρετός, significat gratum & placentem, quales scurræ & nugatores. Turneb. lib. 10. c. 12. Vide Josephum Scalig. lib. 2. Aufon. lect. cap. 5.

TIRAQUELLUS.

⁴ Vespasianus.] Idem Suetonius in vita illius, cap. 22. Et, inquit, super

cœnam autem & semper alias comissimus multa joco transigebat. Erat enim dicacitatis plurima, & sic scurrilis ac sordida, ut ne pretextatis quidem verbis abstineret.

⁵ Tiberius.] Idem Sueton. in vita Tiberii, cap. 70.

⁶ Nero Cæsar.] Inter ceteras disciplinas (ut memoriæ prodidit Sueton. in Nerone cap. 20.) pueritiæ tempore imbutus & musica, statim ut imperium adeptus est, Terpnium citharædum, vigentem tunc præter alios, accersit: diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paulatim & ipse meditari, exercereque cœpit. Sic quoque Alcinoüs apud Homerum tum lib. 8. tum lib. 13. post princ. continuo adhibet Demodocum citharædum. Sic & Dido apud Virgilium libro 1. Æneid. Iopam. & in convivio deorum citharam pulsat Apollo apud eundem Homerum lib. Iliad. 1. ad finem,

— ἔδ' ἐπ' θυμὸς ἐδίδετο δαιτὸς ἕσιος;
Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἢ νῆχ'
Ἀπόλλων.

Id est,

Neque amplius animus indigne convivio æquali,

Neque lyra pulchra, quam tenebat Apollo.

Plin. Secundus epistolarum lib. 1. epist. 15. scribens ad Euritium, qui ad scœ-

dos advocabat primi nominis. ¹ Cato Uticensis à cœna deambulabat. ² Pomponius Atticus libellos lectitabat. ³ Quod Alexander Severus fecit, ut in mensa familiari sæpe librum legeret: solitus vel legentes audire, vel aliis legentibus vesci. ⁴ Hadrianus comœdias, lectores & poëtas admittebat. ⁵ Heliogabalus sortes convivales post cœnam proponebat, ut alius haberet decem camelos, alius muscas, vel auri libras, aut decem ova, urfos, glires & lactucas decem. ⁶ Sylla quamvis ferox & impotens, in comestationibus comis erat & facilis. ⁷ Fertur quoque idem Severus Alexander, post epulas catulos cum porcellis & perdices ad pugnam sæpe committere, ⁸ & Cleomenes, sublati mensis, vinum crateris circumferre. ⁹ A Græcis vero ænigma & gryphos post convivalia lusus proponebatur, cujus captiones solventi præmium carnis portio, non solventi pœna erat ut falsum hauriret peculum. ¹⁰ Parthis admittere concubinas post epulas non improbat-

Cato
Uti-
censis.
Pomp.
Atti-
cus.
Alex.
Seve-
rus.
Hadri-
anus.
Helio-
gaba-
lus.
Sylla.
Alex.
Seve-
rus.
Cle-
menes.
Græci.

tur: *thi.*

ad scœnam illius, cum promississet, non venerat: *Audisses*, inquit, *comœdum*, vel *lyristen*, vel, *quæ me aliberalitas*, omnes.

¹ *Cato Uticensis.*] Plutarchus in vita illius non multo ante fin.

² *Pomponius Atticus.*] Corn. Nepos. aut quisquis is est, qui vitam illius diligentissime & eloquentissime scripsit.

³ *Quod Alexander Severus.*] Ælius Lampridius in vita illius.

⁴ *Hadrianus.*] Ælius Spartianus in vita illius ad finem, *In convivio*, inquit, *tragœdias, comœdias, attellanas, semibucas, lectores, poëtas pro se semper exhibuit.* Vide Plinium citatum supra ibi, *Nero Cæsar.*

⁵ *Heliogabalus.*] Lampridius in vita illius.

⁶ *Sylla.*] Plutarchus in vita illius, scribit Syllam inter potandum quotidianis d'cacitatibus certasse, & cœnanti Syllæ nullum circa seria usum fuisse.

⁷ *Fertur quoque idem Alexander.*]

Lampridius in vita illius, *Voluptates, ait, scenicas in convivio nunquam habuit, sed summa illa obiectatio fuit, ut catuli cum porcellis luderent, aut perdices inter se pugnarent, aut aves parvula sursum ac deorsum volitarent.*

⁸ *Et Cleomenes.*] Sublati mensis tripes æneus cum æneo cratere, qui vino plenus erat, inferri consuevit. Duæ præterea ex argento phialæ corylas binas capientes, & argentea pocula admodum parva: his quantum cuique libuisset bibere licebat, nolenti autem nemo poculum porrigebat. Hæc Plutarchus in Cleomene. De alterius autem Cleomenis vinolentia Ælianus de Varia historia lib. 2. cap. 40. Quidam dediti potationibus & multipoti.

⁹ *A Græcis vero ænigma & gryphos.*] Quales scripsit Aufonius Edyllium lib. 15.

¹⁰ *Parthis.*] Justinus lib. 41. *Quamobrem (de Parthis loquitur) fœminis non conviviat, autum virorum, verumetiam conspectum interdicit.* Macrobius lib. 7. Saturn. c. 1. *Doceat nos*, inquit,

*Baby-
lonii.*

tur: uxores autem domi abditas, in virorum conspectum non adducunt. ¹ Babylonii autem in convivii à principio, fœminarum modestus est habitus: paulatim deinde pudore prophanato, summa velamenta exuunt: & post epulas ultimis amiculis revelatis, pudibunda ostendunt, in omnemque licentiam jocorum & lasciviarum pudorem abjiciunt. ² Fuitque veteri more servatum, quod bibente aliquo

*Auspi-
cia &
omina
in con-
vivii.*

ex convivis, mensam tolli non sinerent: namque auspicii mali & detestabilis putabatur. Quod si inter cœnandum ferculum à mensa revocatum foret, nisi cœna continuaretur, nisi que appositis epulis vescerentur, inter dira fuisse. Quinetiam per mensas deflare, aut prolapsum cibum è manu non reddi, ominosum erat: ³ tametsi quorundam opinio fuerit, quæ è mensa decidunt in communi convictu, nec tollere, nec gustare, illa heroum esse opinati.

*Lectio
in cœ-
na.
Tempe-
rantis
exem-
pla.*

⁴ Quodque apud honoratos & doctos viros, nunquam fere sine lectione cœna fuit. Et quum convictus frequens in cœnam & prandium divisus foret, plerique tanto temperamento & tenui convictu fuere; ut sola cœna contenti, nunquam ante Solis occasum, & nisi post decimam ac-
cum-

vel peregrina institutio, & disciplina à Parthis petita: qui sœlent cum concubinis, non cum conjugibus inire convivii: tanquam has & in vulgus produci, & lascivire quoque, illas non nisi abditas tueri deceat tectum pudorem. Quomodo autem Parthorum cœnæ fierent, videbis apud Athenæum lib. 4. cap. 14.

¹ Babylonii.] Id usque ad versic. Fuitque veteri more, sunt Q. Curtii l. 5. non adeo longe à princ. Babylonii, inquit, maxime in vinum, & que ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Fœminarum convivii incuntium in principio modestus est habitus: deinde summa quæque amacula exuunt, paulatimque pudorem prophanant, ad ultimum (honos auribus habitus sit) ima corporum velamenta projiciunt. nec meretricum loc dedecus est, sed matronarum virorumque, apud quos co-

mitas habetur vulgati corporis vilitas.

² Fuitque veteri more servatum.] Hæc omnia usque ad versic. Quinetiam per mensas deflare, sunt Plinii lib. 28. cap. 2. in diversis locis.

³ Tametsi quorundam opinio.] Nam Aristophanes ἐν τοῖς ἡρώεσσιν in Heroibus, apud Laërtium in vita Pythagoræ, scribit, Heroum esse quæ deciderint è mensa: ideoque ea gustare fas non erat. Quod & ipsum inter symbola Pythagorea multi reponunt τὰ πεσύντα μὴ ἀναρπάζειν, id est, Quæ deciderint ne tollas. Aut ut alii efferunt, μὴ δὲ γέυειν ἅπ' ἀν' αὐτὸς τὸ γεγεμένον καὶ ἀρπύσσειν, id est, Ne gustato quæcumque in mensa deciderint.

⁴ Quodque apud honoratos.] Quod supra dictum est de Pomponio Attico.

I Asinius

cumberent. Inter quos memoratur ¹ Asinius Pollio, qui quum esset tota die negotiosus, ita post decimam animum relaxavit, ut nec legendis minimis literulis vacaret. Quidam noctu, alii media die negotiis pausam fecere. ² Nonnulli autem tanta ingluvie, & ventre tam voraci fuere, ut ve- ^{Inglu-}lut impuri helluones effusas perpotationes, & exquisita ob- ^{vies.}sonia quadrifariam dividerent, in jentacula, prandia, cœnas & comestationes, semper instructis paratisque mensis tanto apparatu, donec vino madidi & crapula distenti fierent. Quod quidem obscuris sævientibus moribus, à nonnullis pessimo exemplo factitatum est. Antea vero non licuit, ne ingentia animi bona, ingluvie corporis scædarent. ³ Apud Siculos autem usus erat, bis in die epulis saginari & faturum fieri, quibus templum, Saturitati dicatum erat. ⁴ Quare Siculæ mensæ & Syracusanæ delicię tanquam lautissime in proverbium venere, & ⁵ sicut apud Gręcos Pharsali & ⁶ Bœotii voracissimi habiti. Quare ab Athe-

*Siculi.
Satu-
ritatis
tem-
plum.
Siculæ
mensæ.
Syracusa-
næ
delicię.
Phar-
sali.
Bœotii.*

nien-

¹ *Asinius Pollio.*] Cælius Rhodiginus antiquar. Lect. lib. 11. c. 1. sed nullo auctore citato.

² *Nonnulli.*] Ut Vitellius, de quo Suetonius in vita illius, cap. 13. ita infit, *Sed vel præcipue luxurię scævitięque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat, in jentacula, & prandia, & cœnas comestationesque, facile omnibus sufficiens vomitandi consuetudine.*

³ *Apud Siculos.*] Plato in epistola ad Dionis propinquos, & ex eo Cicero lib. 5. Tusculan. quæst. Est præclara epistola Platonis ad Dionis propinquos: in qua scriptum est his fere verbis, *Quo cum venissem, vita illa beata, qua ferebatur, plena Italicarum Syracusiarumque mensarum, nullo modo mihi placuit, bis in die faturum fieri, nec unquam pernoctare solum.* Athenæus libro 12. cap. 10. Idem de Tyrrenhis tradit Diod. Siculus l. 6. cap. 9.

⁴ *Quare Siculæ mensæ & Syracusanæ.*] De his Plato & Cicero ubi supra, & Plato lib. 3. de Repub. Aristopha-

nes ἐν δελαιέσσιν. Aristides in Pericle, Lucianus in dialogo Simili & Polystrati. Meminit & Macrobius Siculæ mensæ lib. 7. cap. 5. Vide Erasim. Chil. 2. cent. 2. c. 68.

⁵ *Sicut apud Græcos Pharsali.*] Athenæus lib. 10. cap. 2. *Carpuntur, inquit, & Pharsalii, tanquam voraces, unde Mnesimachus in Philippo.*

Venit quis, ut mensas comedat & Pharsalii,

Hic nullus est agunt bene isti, nanquid &

Urbem vorant Achaicam coctam simul?

Et lib. 12. cap. 10. auctoritate Theopompi Philippicarum lib. 2: sic ait, *Sumptuosissimi sunt omnium hominum Pharsalii ac pigerrimi.*

⁶ *Et Bœotii.*] Athen. d. lib. 10. capite 2. auctoritate Eubuli in locis plurimis, Diphili in Bœorico, Mnesimachi in Bulyride, Alexidis in Tropheio, Achæi in certaminibus, Polybii Megalopolitani libro 20. Historiarum.

Pulla
veste
convivis
interesse
non de-
cebat.
Cœna-
toria
& tri-
clinia-
ria con-
vivis
data.

nientibus fatui, rudes, ¹ & pingues dicti sunt propter ἀδυναμία: quippe quum à conviviis crudi discederent, distenti rursus se ingurgitabant. ² Quod & Plato improbavit, ³ & Romani duxere nefas, ut bis in die saturum fieri, vecordis esse ducerent. ⁴ Hoc quoque apud convivas servatum legimus, ut in familiari convivio, aut epulis lautioribus aliquem attractum, aut, pulla in veste discumbere ducerent nefas, nam depulso languore animi, non in tristitia convivio interesse decet. ⁵ Propterea Vatinio, quod epulo Q. Arrii atra in veste accubuerat, à Cicerone objectum, & crimini datum est: quippe bellos convivas, & convictores faciles, in candida, non pulla veste accumbere decet, tametsi cœnatoria & tricliniaria con-

¹ Et pingues.] Homerus lib. 5. Iliados Bœotos populum valde pinguem dicit,

— Παρ' εἰς οἱ ἄλλοι

Νῦν βοιωτῶν μάλα πύνα δῆμεν ἐ-
νόητες.

Id est,

— Apud autem ipsum alii

Habitabant Bœotii valde pinguem popu-
lum habentes.

Horatius Epist. lib. 2. epist. 1. ad Aug-
ustum,

— Quod si

Judicium subtile videndis artibus, illud
Ad libros, & ad hac Musarum dona
voceres,

Bœotum in crasso jurares aëre natum.

M. Tullius de Fato, ostendens quan-
tum inter locorum naturas interfit, ita
scribit, Inter locorum naturas quantum
interfit, videmus: alios esse salubres, al-
ios pestilentes: in aliis esse pituitosos
& quasi redundantes: in aliis exiccatos
atque aridos: multaque sunt alia: quæ
inter locum & locum plurimum differunt:
Athenis tenne cælum, ex quo acutiores
etiam putantur Attici: Crassum Thebis:
itaque pingues Thebani & valentes. Quo
ex loco intelligere licet, Bœotios, qui
crasso cœlo uterentur (Thebæ enim
in Bœotia fuerunt) pingues, crassos,

atque hebetes fuisse.

² Quod & Plato improbat.] In d.
epist. ad propinquos Dionis, & ex eo
Athenæus lib. 12. cap. 10.

³ Et Romani.] Cicero d. libro 5.
Tuscul. quæst.

⁴ Hæc quoque apud convivas.] Quod
videre licet ex eo quod sequitur, sed
hic legendum atratum, non attractum;
ex iis, quæ illico sequuntur. Sed hic
fuit error librarii, ut opinor.

⁵ Propterea Vatinio.] Cicero in O-
rat. contra Vatinium: cujus hæc verba
sunt, Atque illud etiam scire ex te cu-
pio: quo consilio, aut qua mente feceris, ut
in Epulo Q. Arrii, familiaris nostri, cum
toga pulla accumberes? quem unquam vi-
deris? quem audieris? quo exemplo, quo
more feceris? Et paulo infra, Quis un-
quam cœnavit atratus? Ita enim illud
epulum est funebre, ut minus sit funeris:
epula quidem ipse dignitatis. Et rursus
paulo post, Quis unquam in luctu dome-
stico, quis in funere familiari cœnavit
cum toga pulla? cui de bainis exeniti,
præter te, toga pulla data est? cum homi-
num millia accumberent: cum ipse epuli
dominus Q. Arrius albatu esset, tu in
templum Castoris te cum C. Fidulo atra-
to, cæterisque tuis furiis funestum intu-
listi?

convivis dari antiqui moris fuerit. ¹ Ferturque Hadrianus ^{Hadrianus.} Cæsar semper aut toga summissa, aut pallio tectus, accubuisse. ² Et Saloninus imperator, milites epulari cum sanguis jussisse, hyeme gravibus, æstate tenuibus. Quo tempore servatum est, ut milites cum imperatore cincti discumberent. ³ Tum frequens hæc fuit observatio, quod si quis ad cœnam benigne invitatus iret, alios pari affectu aut sanguine conjunctos eisdem advocare epulis non vetabatur, veluti comites secum & umbras duceret. ⁴ Sua au-

Umbras ad ducere ad convivium.

tem

¹ Ferturque Hadrianus Cæsar.] Ælius Spartianus in vita illius, sic scribit, *Ad convivium venientes Senatores, stans excepit: semperque aut pallio tectus discubuit, aut toga submissa.*

² Et Saloninus Imperator.] Hæc usque ad versic. Tum frequens, sunt Trebellii Pollionis in vita Salonini Gallieni: cujus verba quia memoratu & cognitu digna videntur, hic apponam, *Cum cingula sua plerique militantium, qui ad convivium venerant, ponerent, hora convivii Saloninus puer, sive Gallienus, his akvatos constellatosque balteos rapuisse perhibetur: & cum esset difficile in aula Palatina requirere quod perisset, ac taciti militares viri detrimenta pertulissent. postea rogati ad convivium, cincti accubuerunt. Cumque ab his quæreretur, cur non solverent cingulum, respondisse dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem, ut deinceps cum Imperatore cincti discumberent.*

³ Tum frequens hæc fuit observatio.] Plato in Symposio, & Plutarch. lib. 7. ejusdem operis, ubi de hujusmodi umbris loquitur, Horat. epist. lib. 1. ep. 5. ad Torquatum.

— Locus est & pluribus umbris:

Sed nimis arcta premunt olivæ convivii capra.

Quem locum exponit Erasmus Chil. 1. centur. 1. cap. 9. his verbis, *Admonet Torquatum, ut ad cœnam veniat paucis comitatus, videlicet Bruto, Septimio & Sabino: non quod sit defuturus in accubitu locus, si velit plures umbras secum adducere: verum id futurum incommodi, ut*

alarum odor offendant convivii suavitatem, si angustius seditur. Deinde, si velit omnino plures umbras, id est, comites, pramoneat se de numero, ne non respondeat apparatus. Idem Horat. sat. 8. l. 2.

— Quos Mæcenas adduxerat umbras.

Umbræ autem dicuntur convivæ, qui ad convivium eunt, à convivatore quidem non vocati, sed à vocatis ducti: illos videlicet sequentes, ut umbra corpus.

⁴ Sua autem sponte.] Macrobius Homeri testimonio lib. 1. Saturn. c. 7. *Supervenire fabulis non evocatos, haud equidem turpe existimatur: verum sponte irruere in convivium aliis præparatum, nec ab Homero sine nota, vel in fratre memoratum est. Locus autem Homeri est lib. 2. Iliados, ubi Menelaus non invitatus, ivit ad convivium, ab Agamemnone fratre summis Græcorum præparatum. Hujus in eam rem carmen est,*

Κίχλησιν ὃ γέροντας ἀριστῆας παραχαίω.

Νέσσεα μὲν πρόπτε καὶ Ἰδμεῖνα ἀνακτα.

Αὐτὰρ ἔπειτ' αἰανὲς Νῆς, καὶ τυδεὸς ὕϊον.

Ἐκ τὸν δ' αὖτ' ὀδυσσεύα δι' ἡμῖν ἀτάλαντον.

Αὐτόμαθ' ὃ οἱ ἦλθε βολῶ ἀγαθὸς Μενέλαος.

Ἡ δ' εἰ γὰρ κατὰ θυμὸν ἀδελφεὸν ὥς ἐπονείτο.

Id est,

Vocavit insuper senes optimates ex omnibus Græcis.

*Reges
aliquot
convivi-
vales.*

tem sponte convivio, aliis parato, se intrmittere non decebat. Si qui vero non accersiti & ἀντόμαζι irent, in imam lecti spondam deduci jubebant. Tum si forsan minus tempestive, neque ad horam constitutam, conviva accederet, illum nisi triclinio circuito, admitti non sinebant: & tunc epulari jussus, discumbebat. ¹ Reges tamen Spartanorum sero prodeuntes, cœnæ parte mulctantur: quippe ad cœnam non euntibus binæ chœnices farinæ, & vini singulæ cotylæ mittuntur, ² dupla vero præsentibus. ³ Ideo ephori Agidi regi Lacedæmoniorum quum ad Phiditia non accederet, cœnæ partem petenti abnegarunt. ⁴ Tum si quando inter epulas incendium quisquam nominaret, ne quid ea res diri portenderet, aquam sub mensam inspergebant, à quibus observatum est ut aliquo ex convivarum numero è triclinio prodeunte, verri solum nullo modo sinerent, hoc infandum omen & pernitiosum portentum augurati. Si tamen ad lumina cœnarent, aut illa in triclinio essent, veteris instituti fuit, ut lumen in lychno non extinguerent, sed illud sua sponte emori sinerent. ⁵ Quodque mensam prisci nunquam vacuam tolli jubebant semperque prandii partes superesse voluere: sive antiqui victus parsimoniam, sive morem, quo aliquid reliquiarum in mensa superesset, felix omen erat, veteri instituto adnotantes. Legimus tamen cœna per-

acta,

*Nestora quidem in primis & Idome-
num Regem:*

*Sed posthac Ajaxes duos & Tydei filium:
Sextum autem rursus Ulyssēm, Jovi
consilio parem.*

*Ulysseneus autem ei venit voce bonus
Menelaus.*

*Noverat enim in animo fratrem, quo-
modo operaretur.*

Lampridius autem in vita Alexandri Severi tradit ipsum non vocatum sæpius ad amicorum convivia itasse.

¹ Reges tamen Spartanorum.] Herodotus libro sexto.

² Dupla vero præsentibus.] Supra dictum est.

³ Ideo Ephori Agidi.] Plutarchus in Apophthegmatis Lycurgi, ubi præterea dicit Ephoros Agidem mulctasse, quod ad Phiditia non accessisset, sed apud uxorem cœnasset. Quod & nos supra retulimus.

⁴ Tum si quando inter epulas.] Hæc usque ad versic. Si tamen ad lumina, sunt Plinii libro 18. cap. 2. Incendia inter epulas nominata, aquis sub mensis profusis abominamur: recedente aliquo ab epulis, simul verri solum: aut bibente conviva, mensam vel repositorium tolli inauspicatissimum judicatur.

⁵ Quodque mensam.] Plutarchus problematôn cap. 64.

acta, reliquias & semesa obsonia ministris astantibus dividi & circumferri antiqui moris & exempli fuisse.

CAPUT XXIII.

Quæ ipse dictu admirabilia de umbrarum figuris noctibus fere singulis Romæ expertus fui.

NOta¹ & vulgata res est, ædes quasdam Romæ, quas ego incolui, evidentissimis ostentis ita infames, ut nemo illas incolere ausus fuerit, quin assiduis umbrarum illusionibus, & tetrīs imaginibus, noctibus fere singulis inquietetur: in quibus præter nocturnos tumultus, quos medio fere noctis silentio audiebamus, & horrendos fremitus cum ejulatu, striduloque vocis sono, quibus lachrymari & tremere videbatur, speciem hominis squalida facie, vultu minaci, nigro corpore, aspectu formidabili, nomen suum exprimentem, & opem implorantem, cernebamus. Sed ne quis hoc fabulosum aut commentitium putet, auctor est Nicolaus Tuba, vir multæ & expertæ fidei, qui quum rei explorandæ gratia, cum nonnullis doctis juvenibus prima facie ad nos adventassent, cupido incessit animo, hæc quæ à me promebantur, vero testimonio experiri, & an vera essent intueri. Et ne quid inexpertum relinquerent, noctem pervigilem egere mecum, ut rem notam exploratamque haberent. Neque eos opinio fefellit: nam quum accensis luminibus pervigiles starent, haud procul species hæc dira terribilique facie, & vultu tetro representata est, quam ipsi tumultuari, & diris nos vocibus agitare videbant: cumque omnia clamore & tumultu streperent, post multa oculorum ludibria, tantum formidinis pavorisque intulit, ut territi & trepidi vix mente in-

CAPUT XXII.

TIRAQUELLUS.

Id caput nullum est in Alexandro, verendumque, ne Librarius, pro XXII. posuerit XXIII. eumque numerum postea sequutus sit: verum ita, ut repeti, reliqui.

¹ Nota & vulgata res est.] Simile quippiam refert Plinius Junior Epist. lib. 5. epistola 5. omnium 101. ad Maximum, incipit, *Nunciatum est*. Sed, ut semel dicam, quid de hisce rebus sentiam, ego mera somnia esse puto.

¹ Festi-

te incolumi satis constarent. Et cum totæ ædes gemitu funesto miscerentur, singulisque cubiculis pestis illa importuna obversaretur, dum propius accederemus, illam retro cedere, & querula voce lumen effugere cernebamus. Demum cum multum diuque tumultuata fuisset, haud multo post, ubi multum noctis processit, visio omnis illa dilapsa est. Sed præ cæteris quæ ibi expertus sum, non omittam miraculum ingens, quod mihi plane vigilanti majore aliquanto trepidatione haud multo post obvenit: nam cum tenebris obortis, cubiculi fores obserassem firma sera, jaceremque in lectulo, nulla adhuc quiete composita, lumine accenso, horribilem illam speciem foris jam tumultuari, & cubiculi fores manibus pulsare sentiebam. Nec multo post, simulacrum illud, opertis adiectisque foribus (vix credibile dictu) per commissuras & rimas in cubiculum se intromisit: quod sub lectulo meo jacens, cum Marcus alumnus & cliens meus, utpote qui è conspectu cubabat, tetra & dira facie aspiceret, pavore subito consternatus, luctu & gemitu omnia opplebat, ipsamque intromissam non sine formidine clamabat. Idque cum mihi, qui clausum cubiculi ostium aspicerem, vix credibile videretur, interim dirum illud simulacrum quod sub lectulo jacebat meo, manum & brachium protendere, lumenque quod juxta aderat, extinguere vidimus: quo extincto, libellos meos, & quicquid rerum erat, querula voce miscere, ac omnia evertere non destitit. Mox cum ad tumultum exciti socii eo se contulissent, lumenque intromissuri obversarentur vestibulo, interim ipsam opertum cubiculi ostium manu aperire, & foras effugere vidimus. Erat enim ipsius species, ut plane perspeximus, simulacro hominis nigerrimo non absimilis. Illud utique mirum fuerit, dignumque memoratu, figuram illam, dum nobiscum sic luctaretur, quum fores cubiculi referasset, ab his qui lumen intromisere, minime conspectam: sed quum primum cubiculi fores exivit, elapsam ex oculis illico discessisse, & in auras evanuisse.

CAPUT XXIV.

Qui cultus domorum quondam fuerit, & quare majorum imagines in postibus & arma in arvis & vestibulis haberent, & quid de exteris.

Quibus pristini decoris memoria relicta fuit, hoc etiam literis adnotasse accepimus, amplas domos in primis gressibus vestibula habuisse, quæ spatia licet pars ædium forent; tamen illa pro ædibus fuisse nemo ignoravit. Erat enim locus vacuus, per quem de via ad fores patebat aditus, in quo præstolari qui salutatum venerant, aut si con-

TIRAQUELLUS.

I Vestibula habuisse.] Plautus in Mostellaria act. 3. sc. quoque 3.

Viden vestibulum ante aedes & ambulacrum ejusmodi?

Virgilius lib. 2. Æneidos,

Vestibulum ante ipsum primoque in limine.

Ubi Servius, Vestibulum, inquit, dicitur prima januæ pars. Dictum autem, vel quod januam vestiât, ut videmus cameram sustentatam columnis. Vel, quoniam Vestæ consecratum est: unde nubentes puellæ limen non tangunt, ne numini dicatum locum calcantes sacrilegium committant. Singula enim domus sacrata sunt, ut culmina Diis penatibus: Mæcricæ, quæ ambit domum, Hercæo Fori. Idem Servius alibi, scilicet, lib. 6. Æneidos, ibi,

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci.

Vestibulum, inquit, non habet etymologia proprietatem, ut ait Varro: sed fit pro capto ingenii. Dicitur enim vestibulum, quod vestiât januam. Alii vestibulum à Vesta dictum volunt: nam illi janua consecrata est: alii: quod nemo illic stet. In limine enim solus est transitus. Ut enim vesanum non sanum, sic vestibulum non stabulum. Ovidius lib. 6. Fast. Vestibulum à Vesta nomen accepisse ait,

Tom. II.

Hinc quoque vestibulum dici reor, unde precamur

Quæ sanus, Vesta est, quæ loca prima tenet.

Gellius lib. 16. cap. 5. auctoritate Cæciliæ Galli in lib. de significatione verborum, quæ ad jus pertinent, Vestibulum, inquit, non in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum, per quem à via aditus accessusque ad aedes est: cum dextra sinistraque inter januam teque, quæ sunt viæ iuncta, spatium relinquitur: atque ipsa janua procul à via est vacanti interstita. Et quibusdam interjectis, Qui domos igitur amplas relinquit faciebant, locum ante januam relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. In eo loco qui dominum ejus domus salutatum venerant, prius quam admitterentur, consistebant: & neque in via stabant, neque intra aedes erant. Et eadem propemodum scribit, tacito Gellii nomine (ut semper alias) Macrobius lib. 9. Saturn. c. 8. *

COLERUS.

* Adde Nonium Marcellum & Isidorum lib. 15. cap. 7. Græci vocant ἀεγπύλαιον. In lautiorum ædibus magnificæ & splendida, magnoque aggestu suspensa visebantur vestibula, ut eleganter describit Seneca lib. 12. epist. 85.

X

I Quod

si convento opus foret, tempus operiri solebant: ¹ quod quidem prima aut altera diei hora esse consuevit. Fuit enim apud majores non modica laus illis, qui ex claris familiis erant, quam plurimos clientes, non modo ceteras togatorum, sed & tenuiores amicos habere, à quibus observarentur quotidie & colerentur, cumque his ad forum deducerentur frequenti comitatu: namque maximi decoris erat, amplos viros illustresque etiam ab infima plebe quotidie salutari, appeti, deduci, reduci & consuli, eisque decedi & assurgi. ² Fiebat enim salutatio more prisco ³ dextram jungendo dextræ: quippe cum referat Varro, omnem antiquorum honorem, dextrarum constituisse virtute, ⁴ nonnunquam osculo, ⁵ plerumque assurgendo, caput-

Salu-
tandi
mos
apud
vete-
res.

TIRAQUELLUS.

¹ Quod quidem prima.] Martial. l. 4. epig. 8. ut jam scripsimus supra c. 21.

² Fiebat enim salutatio.] Servius enarrans eum locum lib. 1. Æneid.

— Cur dextræ jungere dextram

Non datur? —

Majorum fuit, inquit, hæc salutatio, cujus causam dicit Varro, Callimachum sequutus, asserens, omnem eorum honorem dextrarum constituisse virtute: ob quam rem hæc se venerabantur corporis parte.

MERCERUS.

³ Dextram jungendo dextræ.] Vulgarior salutandi ratio inter familiares fuit, manum advenientis osculari. Plaut. Amphit. Equidem te certo heri hic advenientem illico & salutari, & valuisse usque exquisivi mi vir, & manum prehendi, & osculum detuli tibi. Qui mos vulgatus fuit eversa republ. Salutatores autem quotidiani caput ut opinor aperientes, suo quisque ordine mane quidem Ave: vespere autem Vale, dicebant, Seneca c. 34. l. 6. de Benef. Huic pervenire usque ad distringendam libertatem licet, cujus vulgare, & publicum verbum, & promiscuum ignotis Ave, non nisi suo ordine emittitur. Non omittebatur nomen ejus, qui salutabatur, quod pluribus, si liceret, probarem.

TIRAQUELLUS.

⁴ Nonnunquam osculo.] Id de Juda proditore, qui osculo Jesum Christum tradidit Judæis, ut scribitur Lucæ 22. Judæis, unus ex duodecim appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. Jesus autem dixit illi, Juda, osculo Filium hominis tradis? Persæ (ut scribunt Herod. lib. 1. & Strabo lib. 15. ad fin.) salutationis loco se mutuo, si in via invicem sibi occurrant, osculantur & pares sint. Quod si alter fuerit humilior paulo, genas osculantur duntaxat. Vide Plutarch. in problem.

⁵ Plerumque assurgendo.] Sueton. in Augusto, cap. 56. scribit, Augustum acerbe tulisse, quod populus honoris causa assurrexisset filiis suis adhuc prætextatis. Sic enim scribit, Eisdem prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum, gravissime questus. Idem in Tiberio cap. 31. Nec mirum, cum palam esset, ipsum quoque eisdem assurgere, & decedere via. Plutarchus in Pompeii vita, & Appianus de Civilibus Rom. bellis libro 1. tradunt, Syllam dictatorem solitum fuisse de sella assurgere privato Pompejo, & equo descendere, & caput aperire. Servius enarrans illud Virgilit lib. 1. Georg.

Tmolus,

'caputque denudando, quod apud nostrates frequenti in usu est: mansitque observatum, ut salutantes imperatorem, antequam admitterentur, interiores aulici scrutarentur, sinumque prætentarent, ne quis cum telo esset. Nonnunquam ut valentissimi servi catenis religati, pro ostio aditum custodirent, ne non vocati admitterentur. ³ Laudanturque Vespasianus, ⁴ M. Antoninus & ⁵ Alexander Severus imperatores, quod salutarentur patente cubiculo, ministris admissionalibus remotis. Apud Parthos vero regem adire vel salutare sine munere, nulli licitum erat. Quibus clientibus ab his quos sectabantur, frequens sportula dabatur, quæ prius

Impe-
rato-
rem sa-
lutatu-
ri.
Offia-
rii fir-
vi.
Sportu-
la clien-
tibus
salu-
tanti-
bus da-
ta.

Tmolus, & assurgit quibus & Rex ipse Phænus.

Sic ait, *Assurgit significat cedit: quod tractum est à sedentibus, qui in honorem alicujus surgere consueverunt.*

1 *Caputque denudando.*] Plutarch. problematōn cap. 10. ubi rationem reddit cur deos salutantes caput operiunt: viros autem dignitate præditos & honore dignos, si etiam velati occurrerint, caput aperiant: Nam Æneæ, prætereunte Diomede, caput operiens, rem divinam fecit. Diximus & in præcedent. ex Plutarcho in Pompejo.

2 *Ut salutantes Imperatorem.*] Suetonius in Claudio, cap. 35. *Reliquo autem tempore salutatoribus scrutatores semper apposuit, & quidem omnibus & acerbissimos.* Herodian. lib. 3. *Neque enim temere quisquam à Severe missus ad illum introducebatur, nisi prius deposito militari gladio, sinuque excusso.**

COLERUS.

* Sic in Vespasiano Sueton. c. 12. *Non temere quisvis ad Principes admitteretur.* Hinc ortum admissionis illud officium de quo apud eundem Suet. ibid. c. 14. apud Vopiscum in Aurel. mentio est *Admissionum magistri:* & apud Ammianum lib. 15. Sed vide de his Senecam lib. 1. de clement. & lib. de Beneficiis 6. cap. 33. & 34. Erant deinde primæ & secundæ admissio-

nes, de quibus splendide Senec. lib. 6. de Benefic. cap. 33. & 34.

TIRAQUELLUS.

3 *Laudaturque Vespas.*] Suet. in vita illius c. 21.

4 *M. Antoninus.*] Jul. Capitolinus in vita illius.

5 *Alexander Severus.*] Ælius Lampridius in vita illius, *Salutaretur quasi unus de Senatoribus patente velo, admissionalibus remotis.* Admissionales autem dicuntur, qui aulicos admittunt in cubiculum Principis ad eum salutandum. Qui vero ei rei præerant, vocabantur Magistri admissionum, quorum Ammianus Marcellinus mentionem facit lib. 15.

6 *Frequens sportula.*] Juvenalis Satyra 1. conqueritur imminutam esse prioris sportulæ liberalitatem.

— *Sportula primo*

Limine parva sedet, turbæ rapienda togata.

Martialis est distichon in Apophoretis, ejus inscriptio est, *Toga.*

Si matutinus facile est tibi rumpere somnos,

Mentita venit sportula multa toga.

7 *Quæ prius centum quadrantes fuit.*] Huc alludit Martialis lib. 1. epigram. 2. ad Flaccum de sportula,

Dat Bajana mihi quadrantes sportula centum,

Inter delicias quid facit ista fames?

*Voca-
tores.
Congia-
rium.
Dona-
tium.
Con-
giaria
dicer-
su à di-
versis
Impe-
ratori-
bus po-
pulo
data.*

prius centum quadrantes fuit: ¹ deinde rectam dari insti-
tutum: ² quare vocatores principis dicti, qui ad cœ-
nam convivas admittebant: quorum nonnulli mercede
accepta, aliquos subditios principum sæpe cœnis advoca-
runt. ³ Quam Nero ad sportulas revocavit, qui etiam ple-
bi congiarium quadragenos nummos viritim dedit. ⁴ Siqui-
dem Imperatoris munus, quod populo dabatur, congiar-
ium dictum est: quod vero militibus, donativum. ⁵ Mox
Domi-

Et lib. 3. epigr. 7. de sportula,
Centum miselli jam valete quadran-
tes,

Antambulonis congiarium lassi:

Quos dividebat balnearum elixus.

Quid cogitatis ô fames amicorum?

Regis superbi sportula recesserunt.

¹ Deinde rectam.] Idem Martial.
lib. 8. epigr. 50. ad Gaium Domi-
tianum,

*Grandia pollicitis quanto maiora dedi-
sti,*

*Promissa est nobis sportula, recta data
est.*

Domitianus enim (ut scribit Sueton.
in vita illius, cap. 7.) sportulas publicas
sustulit, revocata cœnarum rectarum
consuetudine. Recta cœna sportulæ
opposita erat. Liberaliores enim divi-
tes, civilioreque saluatoribus suis le-
gitimum convivium exhibebant: quæ
recta cœna dicebatur. Sordidi autem
& maligniores rectæ cœnæ loco spor-
tulam tantum præbebant. Auctor Bu-
dæus ex l. si mulier, ff. de donat. inter vir.
& uxorem. *

COLERUS.

* Sportæ, unde sportulæ & sportel-
læ, calathi erant viminei, quibus ad
rem pennariam utebantur. Ulp. l. 4. de
penu leg. Hinc dictæ sportulæ, quæ pro
salutationis officio clientibus eroga-
bantur: sive id obsonii aliquid, sive
slices, aut quadrantes essent.

TIRAQUELLUS.

² Quare vocatores Principis.] Plin.
lib. 35. cap. 10. de Apelle, sic ait, Sub-
ornato fraude amulorum, plano regio in-

vitatus, ad regis cœnam venit. Indignan-
tique Ptolemæo, & vocatores suos osten-
denti, ut diceret à quo eorum invitatus
esset, ari epto carbone extincto è foculo,
imaginem in parietem delineavit, agno-
scente cultum plani rege ex inchoato pro-
tinus.

MERCERUS.

Quare vocatores.] De vocatoribus
vide nostrum convivium. Hi enim ad
cœnam convivas ex munere vocabant.

TIRAQUELLUS.

³ Quam Nero ad sportulas revoca-
vit.] Suetonius in vita illius, cap. 16.
Adhibitus sumptibus modus, publicæ cœ-
næ ad sportulas reductæ.

⁴ Siquidem Imperatoris munus.]
Cornelius Tacitus lib. 12. Additum
nomine ejus donativum militi, congiar-
ium plebei. Plinius Junior in Pane-
gyrico laudat Trajanum quod congiar-
ium populo dedisset, quo locupletatæ
sunt tribus cum donativum acceperant
militibus. Senec. libro 4. de Beneficiis,
Congiarium, inquit, munus est Imperato-
rium, quo donabatur populus, sicut dona-
tivo milites. Et ut auctor est Quint. li-
bro 6. cap. 4. de risu, Congiarium com-
mune est liberalitatis atque mensuræ. A-
lexander Severus congiarium, auctore
Lampridio, ter populo dedit: donati-
vum militibus ter: carnem populo ad-
didit. Clavarium autem donativi no-
men est, ut scribit Tacitus lib. 19.

⁵ Mox Domitianus.] Hoc jam dixi-
mus supra ibi, Quæ prius centum qua-
drantes, cum declararemus locum
Martialis.

Domitianus sportulas ad cœnas reduxit, in ¹ qua frequens obsonium panis, oleum & porcina caro dari solita, absque vino. ² Divus vero Julius ad conciliandum populi favorem, frumentum viritim dedit ternos modios, & totidem olei libras, tricenos quoque nummos singulis, & centenos pro mora. ³ Augustus Octavius frumentum plebi gratuitum & menstruum, ⁴ Nero quadragenos nummos viritim congiarium largitus fuit. ⁵ Cæsar vero trecentos sestertios, & forensia viris & pueris, ac fœminis fascias purpuræ & conchylii, nonnunquam pro sportulis panaria cum obsonio. ⁶ Domitianus etiam congiarium nummorum CCC. senatui, & equestri ordini panaria, plebi vero sportellas cum obsonio. ⁷ Cato junior novo more tribuit sportulas: Græcis ex tritico, raphano, blito & apio, Romanis autem vini amphoras, carnes porcinas, ficus, & ligno-

¹ In qua frequens obsonium.] Scilicet sportula. Juvenalis Sat. 1.

Sportula quid referat, quantum rationibus addat,

Quid facient comites, quibus hinc toga, ca'ceus hinc est,

Et panis sumusque domi? derisissima centum

Quadrantes lætica perit, sequiturque maritum

Languida, vel prægnans & circumducitur uxor.

Ubi Domitius interpret, Ex sportula, inquit, omnia sibi cœmabant, quæ & ad victum & cultum pertinerent. Unde Martialis lib. 5. epig. 77.

Sportula nulla datur, gratis conviva recumbis:

Dic mihi, quid Romæ Gargiliare facis?

Unde tibi tegula est, & fusca pensio cellæ?

Unde datur quadrans, unde vir es Chiræ?

² Divus vero Julius.] Suetonius in vita illius, cap. 38. Populo, præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, tricenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritim divisit: & hoc amplius centenos pro mora. *

COLERUS.

* Ibi vide Levinum Torrentium Suetonii interpretem.

TIRAQUELLUS.

³ Augustus Octavius.] Suetonius cap. 42. Sic ne plebis, frumentationum causa, frequentius à negociis arceatur, ter in annum quaternum mensium tesseras dare destinavit: sed desideranti consuetudinem veterem, concessit rursus, ut sui cuiusque mensis acciperet. Et capite seq. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sepe levissimo, interdum nullo pretio viritim admensus est, tesserasque nummarias duplicavit.

⁴ Nero quadragenos.] Idem Sueton. in Nerone, cap. 10.

⁵ C. vero Cæsar.] Scilicet Caligula ex eodem in vita illius, c. 17.

⁶ Domitianus.] Idem Suet. in vita illius, cap. 4.

⁷ Cato Junior.] Plutar. in vita Catonis Uticensis, Dona attribuit, Græcis quidem ex porre, & lactuca, & raphano, & blito, & apio: Romanis autem vini amphoras, carnes porcinas, & ficus, & cucumeres, & lignorum fascies.

lignorum fasces. Quamvis apud antiquissimos sextarii lactis darentur, vini nunquam, ¹ nisi quod à Cornelio Cethego in consulatu mustum rutatum populo datum est. Ancus vero Martius rex, salis in odia sex millia congiarium populo erogasse fertur, ex quo tantum quisque ferebat, quantum in singulorum capita descriptum erat, ab undecimo ætatis anno. ² Augustus etiam tricenos & quadragenos, nonnunquam singulis quinquagenos & ducentenos nummos largitus fuit: ac ne minores quidem pueros præterit, ³ sicut Trajanus infantes quoque ad sportulas admisit. Tiberius trecentenos viritum dedit, & prandium mille mensis. ⁴ Galba dedit populo congiarium, & epulum senatui & equestri ordini, ac præter epulas forensia viris, fœminis ac pueris fascias purpuræ & conchylii, quibus veteres pro caligis utebantur. ⁵ Et mox Nero, ⁶ Domitianus, ⁷ Hadrianus ⁸ & reliqui Cæsares munera populo sæpe largiti sunt. ⁹ Sed Hadrianus novo more, aromata, balsama & crocum: nonnunquam duplex congiarium, ternis per singulos aureis divisis. ¹⁰ Commodus singulis denarios septingenos videnos quinos. ¹¹ Aurelianus vero ad Parthicum proditurus bellum, quum

Duplex
congiarium.

¹ Nisi quod à Cornelio Cethego.] Plinius lib. 19. cap. 8. Invenio mustum rutatum populo datum à Corn. Cethego, in consulatu collega Quintii Flamini comitiis præstitis.

² Augustus.] Sueton. in vita illius, cap. 41.

³ Sicut Trajanus.] Plinius Junior in Panegyrico laudat Trajanum, quod in dando congiario infantes quoque admisisset, ut ira alimentis Principis crescerent, experirenturque ab infanzia parentem publicum in munere educationis. Nullum est enim magno Principe, immortalitatemque merituro impendii genus dignius, quam quod erogatur in posteros. Pauperibus educandis una ratio est, bonus Princeps. Dion in Trajano, scribit eum civitatibus Italia multa largitum esse

ad educationem liberorum, in quos magna contulit beneficia.

⁴ Galba.] Tacitus lib. 17.

⁵ Et mox Nero.] Dion in Nerone.

⁶ Domitianus.] Idem Dion in vita illius.

⁷ Adrianus.] Idem Dion in vita illius.

⁸ Et reliqui Cæsares.] Ut scribunt Ælius Spartianus in Septimio Severo, Lampridius in Heliogabalo & Alexandro Severo.

⁹ Sed Adrianus.] Hæc usque ad versic. Commodus, sunt Ælii Spartiani in vita Adriani.

¹⁰ Commodus.] Lampridius in vita illius.

¹¹ Aurelianus.] Flavius Vopiscus scribit, Aurelianum quo tempore proficiscebatur ad Orientem, bilibres coronas

quum bilibres coronas singulis promississet, & aureas populus expectaret, siligineas dedit novo genere panis, quodinceps usi fuere: qui tamen populo universo panem, oleum & suillam carnem postea divisit, ¹ vinumque dare statuerat nisi morte præventus fuisset. ² Fuitque observatum, ut principes assumpto imperio, ad conciliandum favorem, Congi-
 arium darent populo, quod annuimplerunque homi-
 nes clarissimi, & summis honoribus functi, pro officio & impe-
 clientela velut stipendium capiebant. Erant ergo hi quos sumptu-
 isti sectabantur, illorum patroni & defensores: sui que offi-
 cii ducebant, in fidem illos & clientelam habere, tutelæ-
 que suæ ducere, & ope juvare. Quinetiam non foris tan-
 tum, sed intra domesticos Lares, libertos servosque salu-
 tatores comperimus, qui bis in die frequentes aderant: ut
 mane salvere, vesperi valere, domino aut patrono dice-
 rent. ³ Nec non populis & nationibus, ac bonis & fideli-
 bus fociis, patronos publice fuisse Romæ homines hone-
 stissimos summo loco natos, qui fortunarum propugnato-
 res erant, & civitatum defensores non pœnitendi, quo-
 rum

ronas populo promississe, si victor re-
 diret: & cum aureas populus speraret,
 neque Aurelianus, aut posset, aut vel-
 let, coronas eum fecisse de panibus,
 qui nunc siliginei vocantur, & singu-
 las quibusque donasse: ita ut siligi-
 neum suum quotidie toto ævo suo &
 unusquisque reciperet, & posteris suis
 dimitteret. Nam & carnem porcinam
 idem Aurelianus populo Rom. distri-
 buit, quæ hodieque dividitur.

¹ *Vinumque dare statuerat.*] Idem
 Vopiscus in Aureliano non multo ant.
 fin. *Statuerat, inquit, & vinum gratui-
 tum populo Rom. dare: ut quemadmo-
 dum oleum, & panis & porcina gratuita
 præberetur, sic etiam vinum daretur,
 quod perpetuum hæc dispositione conceperat.*

² *Fuitque observatum.*] Ut patet ex
 iis, quæ dicta sunt supra in verbo, *Si-
 quidem Imperatoris munus.* Ubi de Im-
 peratoris munere, & multis seqq.

³ *Nec non populis & nationibus.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 2. Plut.
 in Romulo. Cicero Philipp. 2. *Vexavit
 Puteolanos, quod C. Cassium, quod Brutus
 patronos adoptassent.* Mos enim fuit
 (ut ibi scribit Beroaldus) iste prisco-
 rum, ut singulæ nationes, atque adeo
 populi patronos Romæ peculiares ha-
 berent, in quorum essent clientela. Sic
 Siculi Marcellos habuerunt: Lacedæ-
 monii in tutela Claudiorum extite-
 runt: Fabius Sanga patronus fuit Al-
 lobrogum. * Quinetiam principes
 mei Bononienses fuere in tutela An-
 toniorum, secuti que sunt partes An-
 tonianas in bellis Civilibus: unde fit,
 ut cum patroni clientibus parentum
 loco sint, nefas esse videatur Bono-
 niensem quempiam Antoniorum no-
 men inceslere, & Antonios stilo per-
 stringere. Hæc Beroaldus.

COLERUS.

* Salust. bello Catilinario.

*Plebs
per cli-
entelas
divisa.*

rum studio & fide singula negocia in senatu facerent, & promoverent: ¹ siquidem Syracusani in clientela Marcel-
lorum fuere, Lacedæmonii in Claudiorum, Puteolani Bru-
torum, Neapolitani Liciniorum, ² Bononienses Antonio-
rum ³ Allobroges patrono Fabio Sanga usi sunt. ⁴ Ma-
rius Herenniis, ⁵ Cæsar quoque Græcorum patrocínio ple-
runque affuit. ⁶ Plebs denique ipsa sub patriciorum equi-
tumque Romanorum tutela per clientelas divisa erat,
quod à Romulo à primis originibus institutum ferunt, ut
plebei singulos patronos ex patribus legerent, quorum
con-

TIRAQUELLUS.

¹ Siquidem Syracusani.] Cic. in 6. in Verrem act. Itaque ille noster civis, sum-
musque Imperator M. Marcellus, cujus
virtute captæ, misericordia conservatæ
sunt Syracusæ, habitare in ea parte urbis,
que insula est, Syracusanum neminem
voluit. Livius 3. Decad. lib. 6. Legati
(Syracusanorum scilicet) benigne ap-
pellati, ac dimissi, ad genua se Marcelli
Cos. projecerunt: obsecrantes, ut quæ
deplorandæ ac levandæ calamitatis causa
dixissent, veniam eis daret, & in fidem
& clientelam se, urbemque Syracusas ac-
ciperet. Post hæc Consul clementer ap-
pellatos eos dimisit. Asconius Padianus
in 1. in Verrem act. Valerius Maximus
lib. 4. cap. 1. Cicero lib. Offi. 1. Apud
majores nostros, inquit, tantopere justitia
cultæ est, ut hi, qui civitates, aut natio-
nes devictas bello receperunt, earum pa-
troni essent more majorem.

² Bononienses.] Suetonius in Augu-
sto, cap. 16. Bononiensibus quoque pu-
blice, quod in Antoniorum clientela an-
tiquitus essent, gratiam fecit conjurandi
cum tota Italia pro partibus suis.

³ Allobroges.] Dionysius Halicar-
nassensis libro 2. ubi abunde scribit de
conjunctiōibus clientum & patro-
norum, quæ nihil distabant à necessi-
tudinibus propinquorum: & quemad-
modum clientes patronis indigenti-
bus succurrebant. Appianus libro 2.
bellorum Civilium, Legati, inquit, rem

*Fab. Sanga annunciant. Erat autem is
Allobrogum patronus in urbe, ut ceteris
populis olim Romæ adesse mos fuit. Sa-
lust. in Catil. Itaque Q. Fab. Sanga, cujus
patrocínio plurimum civitas utebatur,
rem omnem, ut cognoverant, aperiant.*

⁴ Marius Herenniis.] Plutarchus in
Mario, ubi dicit Marium & ejus pa-
rentes Herenniorum familiæ semper
clientes fuisse.

⁵ Cæsar quoque Græcorum patrocínio.]
Adde & tu quod Getuli fuere in tutela
Marii ex Hircio in bello Africano. Ni-
fæi Neronum ex Cicerone Epistolar.
familiar. lib. 13. epist. 66. ejusdem lib.
& omnium 337. Cyprii & Cappado-
ces Catoris, ex eodem Cicerone ejus-
dem operis lib. 15. epist. 6. ad eundem
Catonem. Locri, ejusdem Cicero. li-
bro de legib. 2. Atque etiam Campa-
ni, ex eodem in Orat. in L. Pisonem.
Mamertini, Q. Claudii Pulchri ex eod.
Cicer. in 6. in Verrem act. Segestani,
P. Scipionis, ex eadem act. Magna pars
citerioris Hispaniæ, Pompeji, ex Cæ-
sare lib. 2. belli Civilis. Samnites, Fa-
britii, ex Valerio Maximo lib. 4. c. 3.
Tifernates, Plinii Secundi ex eod. Plini-
o lib. Epist. 4. epist. 1. his verbis, *Op-
pidum est prædiis vestris vicinum, nomen
Tifernum, Tiberium, quod me pene adhuc
pererum patronum cooptavit.*

⁶ Plebs denique.] Hæc usque ad ver-
ba, *Præterque*, sunt Dionysii Halicar-
nassæi, & Plutarchi in Romulo.

consilio & auctoritate niterentur. Præterque vestibula
 fuere ¹ cava ædium, ² & peristylia, ad quæ quisque suo jure
 non vocatus admittebatur. ³ In foribus vero & atriis do-
 morum, ara, focus & Lar familiaris erant. ⁴ namque focus
 erat ara deorum penatium, quem instar numinis habebant:
⁵ in quibus non deorum modo simulacra, quos singulis ædi-
 bus in larario colebant, sed imagines ac expressos vultus il-
 lorum qui familiæ decus fuere & ornamentum, ac princi-
 pum & patronorum, quos quisque colebat, habere assue-
 rant. ⁶ Quare L. Vitellius, Vitellii pater, Narcissi & Pal-
 lantis imagines inter lares coluisse fertur. ⁷ Cereæ enim
 imagi-

*Cava ædium
 & peristylia.
 In foribus & atriis.*

Cereæ imagines in armariis.

¹ *Cava ædium.*] Vitruvius l. 6. c. 3. in princip. ubi ea quinque generibus esse distincta dicit, quæ declarat. Id autem uno verbo *Cava ædium* vocat Plinius Junior, Epistolar. lib. 1. epist. ejus lib. 17. omnium 41. non semel.

² *Et peristylia, ad quæ.*] Vitruvius eodem lib. 6. cap. 7.

³ *In foribus autem & atriis domorum.*] Vide quæ sequuntur.

⁴ *Namque focus erat ara.*] Cato de Re rustica, cap. 5. dum loquitur de re divina in foco facienda. Virgil. lib. 12. *Æneides*,

In medicis focos, & diis communibus aras.

Et ibi Servius. Et Ovidius lib. 1. de Tristibus, eleg. 3. ubi describit lachrymas, quas fudit uxor, posteaquam jussit Cæsar cum in exilium abire,

Illæ etiam ante Lares sparsis prostrata capillis,

Contigit extruētos, ore tremēte, cibos.

Hincque etiam illud Horatii Epodon Ode 2.

Sacrumque vetustis extruat lignis focum

Lassi sub adventum viri.

Ubi Porphyrio, *Sacrum*, ait, dicit, quia ara deorum penatium est focus. Et Acron, *Diis*, inquit, *Penatibus* sacer est. Et illud quoque Plauti in Aulularia act. 2. scena 5.

*Hæc imponentur in foco nostro, lari,
 Ut fortunatas faciat gnata nuptias.*

⁵ *In quibus.*] Scilicet atriis, ex Plinio lib. 35. c. 2. *Apud maiores in atriis imagines hæc erant, quæ spectarentur: non signa externorum artificum, nec ara, aut marmora.* Seneca lib. 3. de Beneficiis. cap. 28. *Qui imagines in atrio exponunt, & vermina familiæ suæ longo ordine ac multis stemmatum illigata flexuris in parte prima ædium collocant, uti magis, quam nobiles sunt.* Et ad Lucilium epist. 44. *Non facit nobilem atrium plenum fumosis imaginibus.* Vide infra lib. 6. cap. 14.

⁶ *Quare L. Vitellius.*] Suetonius in Vitellio, cap. 2. scribit, Vitellium coluisse inter lares aureas Narcissi & Pallantis imagines.

⁷ *Cereæ enim imagines.*] Plinius libro 35. cap. 2. ad id, quod nuper diximus, addit, *Expressi cere vultus singulis disponebantur armariis, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilitia sacra.* Semperque defuncto aliquo totus adevat familia ejus, qui unquam fuerat, populus. Stemmata vero lineis discurrabant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magistratu gestarum. Et Ovid. lib. Amorum primo, eleg. 8.

Nec te decipiant veteris plena atria cere

Tolle tuos tecum pauper amator avos.

*Ima-
gines
fami-
lic in
exequi-
alibus
pompis
educta.*

imagines in atriis domorum singulis disponebantur arma-
riis, quos ita celebrabant colebantque, ac si illi quorum
vultus exprimebantur viverent. Quas festis diebus, & in
summa gratulatione & lætitia, laureis fertis & floribus
ornare, illorumque natales dies festa luce celebrare sole-
bant. In luctu vero & gemitu familiæ, tanquam conscii
doloris essent, & tacita mœstitia funestarentur, deforma-
re: ¹ tantoque honore dignos putabant, ut illas cum sin-
gulis imaginum titulis, illorum præcipue quorum dignitas
maximæque res gestæ fuere, in exequiali pompa & appa-
ratu funeris extra ædes producerent, & longa serie velut
familiæ decora repræsentarent, illæque defunctorum exe-
quias, & una funus comitarentur. ² Ita tradito more, ut
domino aut aliquo ex familia vita functo, illius imago tam
circa limina domus, quam pro foribus locaretur, ut defun-
cti desiderium repræsentata illa species leniret, posteros-
que ad præclara facinora domi forisque obeunda invitaret.
³ In eisdem quoque atriis & foribus, ac circa domorum limi-
na, hostium spolia, quos quisque vicisset, quorumque victor
extitisset, etiam enses & clipei, galeaque & currus, ac de-
victarum navium rostra, veluti avitæ gloriæ, & fortium
factorum ornamenta affigi assuevere: quæ quanto vetusti-
ora erant, tanto plus decoris & majestatis habebant. ⁴ Ideo
nec vetustate consumpta reficiebantur, nec effracta resar-
ciebantur. Hæc enim omnium ad se vertebant oculos,
quo

*Hostiū
spolia
in a-
triis.*

Et Juvenalis Satyr. 8.

*Tota licet veteres exornent undique ce-
re*

*Atria, Nobilitas sola est atque unica
virtus.*

Et in tota hac Satyra insectatur eos,
qui aut majorum gloria, aut falsis for-
tunæ bonis efferuntur, existimantes
veram inde hominis nobilitatem pen-
dere. Apulejus lib. 6. Metamorph. *Et
depictam in tabula fuge præsentis ima-
ginem, mea domus atrio dedicabo.*

¹ *Tantoque bonore.]* Hæc usque ad

versicul. *Ita tradito, sunt Plinii. l. 35.
cap. 2. & aliorum, quos longo ordine
tibi in eam rem cito in nostro Com-
mentario Nobilitatis cap. 20. num. po-
stremæ editionis 150. incip. Id quod
eti. m.*

² *Ita tradito more.]* Supra ex Plinio
lib. 35. cap. 2.

³ *In eisdem quoque atriis.]* Plin. ubi
supra, *Aliæ, inquit, foris & circa li-
mina animorum ingentium imagines e-
rant, affixis hostium spoliis.*

⁴ *Ideo nec vetustate.]* Plut. cap. 36.

I Adco-

quo intuentium animos cogitatio subiret, ut pari ipsi exemplo ad magna facinora, magnasque res invitarentur. Nec solum privatas domos, sed porticus & decorum templa hostilibus spoliis tanquam tropæis exornare, vetustioris erat: tantique exempli fuere, ut illa posteris non mediocris stimulatio fuerit, ne degeneres ipsi, neve ignaviam tam claros triumphos turpibus factis dictisque cœdarent.

¹ Adeoque hæc propria familiæ ornamenta sunt habita, ut quamvis alienatis ædibus novo domino spolia & imagines refigere non liceret. Hæcque statuas, quibus splendor & vetustas familiæ notabatur, amovere, est habitum nefas: ^{Belgarum} ^{rum} ⁿⁱ ^{Galat} ^{tarum} ^{Gelonorum} ^{rum} ^{Egyptiorum} ^{Pardalis} ^{immunitatis} ^{signum} ^{Pindarii} ^{domui} ^{ab} ^{Alexandro} ^{parcium} ^{tum}. ² Belgarum vero fuit mos barbaricus, cæcorum hostium capita postibus tanquam spolia affigere. ³ Qui etiam Galatarum, qui ultra Rhenum incolunt, usus traditur, ut spolia hostium sanguine perfusa, & trunca capita foribus affigant. ⁴ Gelonorum hostium cutes, ut eæ omnibus spectaculo sint, ac fortium factorum insigne documentum, & hostibus pertimescendum foret. In Ægypto autem in vestibulis domorum alas vulturum proponere, indicium nobilitatis & vetustatis familiæ censebatur. Apud Phryges pardalis pro foribus affixa (Homero teste) signum immunitatis erat, ne hostium incursum pateret. ⁵ Alexander vero captis Thebis, ut Pindari domui parceret, illam inscribi iussit.

In parcium tum.

¹ Adeoque hæc propria.] Plinius d. lib. 35. cap. 2. ubi ad illud, quod supra ibi, in eisdem quoque adduximus, subiungit, *Quæ nec emptori refringere liceret, triumphabantque etiam, domini mutatis, ipse domus.* Et erat hæc stimulatio ingens, exprobrantibus telis, quotidie imbellem dominum introire in alienum triumphum. Cicero Antoniana 2. Antonii improbitatem arguit ex virtutis insigniis, quibus Pompeii domus erat ornata, quod eam ingredi ausus sit, his verbis, *An tu illa vestibula, rostra, spolia, cum aspexisti: domum tuam te intrare putas? fieri non potest.*

² Belgarum vero.] Strabo de his loquens lib. 4. *E prælio decedentes cervi-*

cibus equorum hostium capita suspendunt, eaque domum delata, ut sint spectaculo, postibus affigunt.

³ Qui etiam Galatarum.] Diodor. Siculus lib. 6. cap. 9. *Capita hostium, in acie cadentium abscissa, equorum alligant collo. Hostium spolia sanguine perfusa, famulis tradunt, in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda.* Vide Strabonem lib. 4.

⁴ Gelonorum.] Herodotus libro 4. Plinius libro 7. capite 2. Solinus capite 25.

⁵ Alexander.] Plutarchus in ejus vita, dicit eum pepercisse stirpi Pindari, uti etiam Arrianus de Gestis illius, lib. 1.

*Pina-
cothecæ.*

*Atria
inau-
gurata.
Senatus
in
atriis
coegeba-
tur.*

¹ In eisdem quoque atriis pinacothecæ non mediocri paratu dispositæ erant: in quibus tabulæ pictæ, cælaturum argentum, stragula vestis, signa & ornamenta reponerantur. ² Sicut Græcis fuere cheli & ³ cistæ, ⁴ phascoli & ⁵ riscus, in quibus egregia suppellex, & muliebris mundus servabantur. Quæ atria plerunque inaugurata fuere: namque haud aliter in illis senatus cogi poterat, quam si inaugurata templa fuissent. Non tamen omnes; sed solas palatinas ædes inaugurari servatum est, ut habita in his senatus decreta, rata forent. Eas quidem ædes veluti augustissimas, vestibula regalia habere, cognitum est: atriaque potentiora, ⁶ peristylia amplif-

¹ In eisdem quoque atriis.] De huiusmodi pinacothecis Vitruvius lib. 1. cap. 2. & lib. 6. cap. 4. & 6. Varro lib. Rei rusticæ, 1. cap. 2. & 59. & Plinius lib. 35. cap. 2. post princ. inquit, *Tabulæ pictorum pinacothecas implent* Sunt autem pinacothecæ repositoria tabularum pictarum. Ita exponit Beroald. in Sueton. Aug. cap. 72.

² Sicuti Græci fuere cheli.] Apud Homerum lib. 8. *Odyssææ*,
Δέδο γυναι φέρε χηλὸν ἀειπρεπέ
ἥ τις αἰεῖσιν.

Id est,

Age mulier, fer arcam pulchram, quæ optima.

Et paulo post,

Τόφρα δ' ἄρ' ἀρήτη ξείνῳ περικαλλέα
χηλὸν

'Εξέφερον θαλάμοιο. —

Id est,

Interea vero Arete hospiti pulchram cistam

Extulit ex thalamo.

³ Cistæ.] Apud Ciceronem in 5. in Verrem actio. *Quaterum H S. quos mihi Senatus decrevit, & ex arario dedit, ego habeo & in cistam transferam ex fisco.* Et Juvenalem satyra 3.

Famque cæcis Græcos servabat cista libellos.

Et Ulpianus Jurisconf. in l. 1 § si cista. ff. depositi *Si cista, inquit, signat. deposita sit, utrum cistatantum petetur, an & species comprehendenda sint?* Has

Græci *τάλαρες* vocant, de quibus Homerus lib. 4. *Odyssææ*,

Φυλάω δ' ἀργύρεον τάλαρον φέρε.

Loquitur autem de ornamentis Helenæ. Julius Pollux cap. 19. ponit cistas inter vestium repositoria. *

COLERUS.

* Vide & Hesychium. Est autem Græcum nomen ἀπὸ τῆς ἐλαείδος. Sed Cistæ nomen porrigitur etiam ad alia.

TIRAQUELLUS.

⁴ Phascoli.] Apud Pollucem lib. 7. cap. 29.

⁵ Et riscus.] Terentius in Eunucho act. 4. scena 6.

C. Viden tu illum Thais? P. ubi sita est?

T. in visco.

Odiosa cessas?

Riscus Donato cista est pelle contenta. * Fenestra dicitur parva in pariete, ad rerum repositionem plerunque relicta. Trojanum est vocabulum, sive Phrygium. Nonius scribit esse loca in parietibus angusta.

COLERUS.

* De riscu quoque Pollux scribit: sed & hujus significatio latior est. *l. argument. §. mundus. ff. de auro & argent. legato.* & in vet. contractu emptionis: *suppellectilem & cum ea basem, cofinum, riscum.*

TIRAQUELLUS.

⁶ Peristylia.] De quibus Vitruvius lib. 3 c. 1. lib. 5. c. 11. & lib. 6. c. 3. 7. 9. non semel. & lib. 7. c. 5. & 9.

amplissima, ¹ & conclavia ² insigni pavimento: ³ triclinia-
que ⁴ & ampla prætoria, ⁵ ac cœnationes mira cælatu-
ra & arte. ⁶ Nonnunquam xyſta, colles, nemora, hor-
tos, ⁷ piscinas, ⁸ euripos, annes, & aquarum ductus,
por-

¹ *Et conclavia.*] De his Vitruvius
c. 4. & 8. & lib. 7. c. 2. in fin. & c. 3.
non ſemel & c. 5. in prin. & cap. 9.

² *Insigni pavimento.*] De pavimen-
torum differentiis & nobilitate vide-
bis apud Vitruvium ſæpe, ut l. 5. c. 10.
& lib. 7. c. 1. & alibi. Et Ciceronem
lib. 3. de Orat. Plinium lib. 36. c. 25.
in prin. & Feſtum lib. 14.

³ *Tricliniaque.*] De his Vitruvius li-
bro 6. cap. 6. non ſemel. & cap. 7. 8.
& 9. in prin.

⁴ *Et ampla prætoria.*] Aſconius Pæ-
dianus in 3. contra Verrem actio-
ne, *Veteres, inquit, omnem magiſtra-*
tum, cui pareret exercitus, Prætorē
appellaverunt. Unde & Prætorium ta-*
bernaculum iſus dicitur, & in caſtris
porta prætoria, & hodie quoque præſe-
ſtus prætorio. Tranquillus in Auguſto,
cap. 72. *Ampla & ope, oſa prætoria gra-*
vabatur. Id eſt, iniquo animo ferebat
Auguſtus villas quaſdam elegantius &
ſumptuoſius extructas. Et in C. Cali-
gula, c. 37. *In extructionibus prætorio-*
rum, atque villarum omni ratione poſtha-
bita, nihil tam efficere concupiſcebar,
quam quod poſſe effici negaretur. Ulpia-
nus in l. plenum ff. de uſu & habit. Præ-
torium urbanam villam appellavit, his
verbis, *Plenum autem uſum habere de-*
bet, ſi & villæ & prætorii relictus eſt.
Vide Budæum in l. videamus. ff. loc. &
cond.

COLERUS.

* Gloſſæ: Prætor *ſεπτην* &.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Et cœnationes.*] Budæus in l. ſi cu-
jus rei uſus fructus. §. item ſi domus. ff. de
Uſufructu & quemadmodum quis uti-
tur. Scribit Cœnationes potentio-
rum eſſe, ut cœnacula inquilinorum
& pauperum. Citatque illud Juvena-
lis ſat. 7.

— *Et argentem rapiat cœnatio ſolus.*
De his meminit Columella lib. 1. c. 6.
Plinius Junior lib. 2. epistolarum ejus
lib. epist. 17. omnium 41. non ſemel,
& lib. 5. cap. 6. *Gulaſtorium, graviorque*
cœnatio margini imponitur, hoc eſt, locus
ubi cœnabant. Suet. in Nerone, c. 31.
Præcipua cœnationum rotunda, qua per-
petuo diebus, ac noctibus vice mundi cir-
cumageretur. Martial. lib. 2. epig. 59.

⁶ *Nonnunquam xyſta.*] Vitruvius li-
bro 5. cap. 11. *Hæc autem porticus ξυςδς*
apud Græcos vocatur, quod athletæ per
hyberna tempora in tectis ſtudiis exer-
centur. Facienda autem xyſta ſic viden-
tur, ut ſint inter duas porticus ſylvæ, aut
platanones, & in his perſiciantur inter
arbores ambulationes, iſique ex opere
ſignino ſtationes. Et lib. 6. cap. 10. *Item*
aliæ res ſunt ſimiles, uti xyſtus, prothyron,
telamones, & nonnulla alia cjuſmodi.
ξυςδς enim Græca appellatione, eſt porti-
cus ampla latitudine, in qua athletæ per
hyberna tempora exercentur. Noſtri au-
tem hypathras ambulationes xyſtos ap-
pellant, quas Græci ξυςδς & ξυςδς dic-
unt. Sed & xyſti meminit Cicero in
lib. de Claris Oratoribus. & lib. Aca-
dem. quaſt. 4. & ad Atticum libro 1.
epist. 5. Plinius Junior libro Epist. 2.
epist. 17. non ſemel. & l. 5. epist. ejus
operis 6. omnium 102. ad Apollina-
rem.

⁷ *Piscina.*] Plinius Junior in prio-
re illo loco, & l. 5. epist. 6. Varro Rei
ruſt. lib. 3. cap. item 3 Cicero ad Attic.
lib. 2. epist. 16. & ad Q. Fratrem lib. 3.
epist. 23. Columel. lib. 1. cap. 5. Plin.
lib. 8. cap. 16. & lib. 9. cap. 17.

⁸ *Euripos.*] Vitruvius lib. 7. cap. 5.
Cicero lib. 2. de Legibus in prin. *Duc-*
tus aquarum, quos iſti Nilus & Euripos
vocant, quis non, cum hæc videat, irriſe-
rit? Nam & ſtatim hic noſter Alexan-
der ductus aquarum ſubjungit.

¹ porticusque pavimentatas, cultu & laxitate conspicuas,
² sylvasque ³ & ambulationes. ⁴ Siquidem in his publica
 concilia & judicia, arbitriaque & conventus frequen-
 tes fieri consueverant: inque earundem palatarum æ-
 dium vestibulo, & pro foribus regiæ, laurus semper &
 civica ex quercu, præcipuum insigne clementiæ Cæsarium,
 affixæ viscebantur. ⁵ Quæ quidem atria in primo aditu do-

Matres
famili-
as in
atriis.
Græci.
Andro-
nitis.
Gynæ-
ceum.
Par-
thorum
zeloty-
pia.
Reges
conclusi
apud
Par-
thos.

mus, & proxima ianuis extruebantur, in quibus matres fa-
 milias degere, ⁶ & lanæ operam dare assueverant: ⁷ quod ali-
 ter à Græcis servatum meminimus, quibus andronitis in
 primis ædibus erat, gynæceum vero ubi mulieres opera-
 bantur, in conclavi & recessu intimo, præ pudore & mo-
 destia locabantur. ⁸ Ideo non extra, sed ab intus fores pul-
 sabantur, ne imparatas offenderent: ⁹ quod etiam à Parthis
 usurpatur, ut gynæconitum in secreto domus à viris se-
 motam haberent: ¹⁰ quippe cum non modo uxorum, sed pel-
 licum pudicitiam ita suspectam habeant, ut nisi capite oper-
 to, & velato vehiculo, illas in publicum prodire sinant, ne-
 minique propius accedere liceat. ¹¹ Apud quos reges quo-

que

¹ *Porticusque pavimentatas.*] Ego
 admodum decipior, nisi id acceperit à
 Cicerone in Oratione pro Domo sua,
In palatio pulcherrimo prospectu porticum
cum conclavibus pavimentatam trecentum
pedum concupierat.

² *Sylvasque.*] Vitruvius d. l. 6. c. 10.
 & Plinius in d. epist. lib. 2. epist. 17. *

COLERUS.

* De quibus & Cuiacius Obser-
 vat.

TIRAQUELLUS.

³ *Et ambulationes.*] Idem Plinius
 ejusdem operis lib. 5. cap. 3. Et Julia-
 nus Iuricons. in l. si cuius rei usus fr.
 (quæ olim incipiebat, æquissimum
 esse) §. fructuarius, versic. & si forte. ff.
 de usufr. & quemad. quis utatur fruatur.
 Vitruvius lib. 5. cap. 11.

⁴ *Siquidem.*] Scilicet porticibus.

⁵ *Quæ quidem atria.*] Festus Pom-
 pejus lib. 1. ubi dicit unde atrium di-
 catur, Et vide Vitruvium lib. 6. cap. 9.

⁶ *Et lanæ operam dare.*] Nam Asco-
 nius Pædianus in Orat. Cicer. pro Mi-
 lone scribit telas ex vetere more in
 atrio texi solitas.

⁷ *Quod aliter à Græcis.*] Paulus
 Æmilius in proœmio vitarum illu-
 strium virorum. Vitruvius lib. 6. c. 9.
 & vide omnino nostras leges Connub.
 l. 10. num. 21. & 22.

⁸ *Ideo non extra.*] Ad Romanos re-
 dit, qui id faciebant, ut tradit Plutar.
 probl. cap. 9.

⁹ *Quod etiam à Parthis.*] Vide num.
 seq.

¹⁰ *Quippe cum non modo.*] Idem pro-
 pœmodum de Persis scribit Plutarch. in
 Artaxerxe. Et vereor ne Alexander
 hic lapsus sit, Parthis tribuens quod
 Persarum est: præsertim cum nihil ta-
 le de Parthis loquitur.

¹¹ *Apud quos.*] Hoc absque dubio
 de Persis est intelligendum, ut patet ex
 Herodoto lib. 3.

que in penetralibus regiae occlusi, sub specie majestatis deliteſcunt. ¹ Sed tamen triumphales domos hoc amplum habuisse ferunt, ut fores ² de via aperiantur, non intus, sic-
ut de Publicolae familia proditum est. Præter quæ potentio-
rum domos ³ basilicas habere ante vestibulum, magno or-
namento duxere, ⁴ in quibus esset tribunal, tanquam plus
inisset auctoritatis, quod judicia publica ante ædes daren-
tur: nonnunquam scholasticæ exercitationes & declama-
tiones in his fierent, quippe cum frequens ibi esset audito-
rii locus: licet basilicas foro conjunctas plerunque lega-
mus, in quibus convenirent negotiatores, & merces ex-
ponerent. Communis tamen thalami descriptio sic erat,
ut primo poneretur loco septum, ubi janua, mox aula,
inde porticus peristylos Soli exposita, postea ⁵ prodromus,
ultimo

*Basilicæ
ante
poten-
tiorum
domos.
Scho-
lasticæ
exerci-
tatio-
nes &
decla-
matio-
nes.
Thala-
mi de-
scrip-
tio.*

¹ Sed tamen triumphales domus.] Ad Romanos revertitur: idque usque ad versic. Præterque, est Plinius l. 36. c. 15.

MERCERUS.

² De via aperiantur.] Quid sit id cognosce ex cap. 27. lib. 13. Observationum Cujacii.

TIRAQUELLUS.

³ Basilicæ.] Cicero ad Atticum libro 2. ep. 29. & in Verrem actione 6. & in Oratio. pro Murena. De Basilicis autem publicis dictum est supra lib. 2. cap. 12.

⁴ In quibus esset tribunal.] Quintilianus lib. 12. cap. 5. ad fin. Seneca lib. de Benefic. Fremitu judiciorum basilicæ resonant. Plinius Junior Epistola l. 2. epist. 11. Sequuntur auditores, actoribus similes, conducti & redempti mancipes: conveniunt in media basilica, ubi tam palam sportule quam in triclinio dantur. Et lib. 5. epist. ult. in prin. Descenderam in basilicam Juliam, auditurus, quibus proxima comperendinatione respondere debeam. *

COLERUS.

* Suetonius in Caligula cap. 37.

TIRAQUELLUS.

⁵ Prodromus.] Nescio cur Alexander inter partes ædium prodromum posue-

rit, cujus significatio Latina est præcursor, antecedens, emissarius, de quo Cicero ad Atticum lib. 1. epist. 7. Nam mihi Pompejani prodromi nuntiant a parte Pompejum acturum. Et lib. 16. epistol. 3. Prodromi nulli, satis illud oportune. Hinc Aquilones prodromi apud Plinium lib. 2. cap. 47. his verbis, Hujus exortum dielus ostendit Aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Et ficus prodromi apud eundem lib. 6. cap. 26. in fine, Ficus & præcoces habet, quas Athenis prodromos vocant. Apud Theophrastum libro 1. cap. 1. προδρομοι καρποι, præcoces fructus dicuntur. Et apud eundem Plinium libro 18. cap. 28. Etesiarumque prodromi status incipiunt. Columella lib. 11. c. 2. Sexto, inquit, Idus Julias prodromi flave incipiunt. Et hic certe erravit Alexander, vel librarius, quod magis puto: nam prodromus legendum est, non prodromus. Est autem prodromus pars ædium quam Latini vestibulum vocant. De quo Homerus l. 14. Οδυσσεα parum post prin.

Τὸν δ' ἂν εἰς ἐνὶ προδρόμῳ δρῶ ἤμμερον
εἶθε αἰ αὐτῶν

Ἐν τῇ δὲ δρόμῳ πρὸς τὴν εἰς χῶ-
ρον. Id est,

Hunc

ultimo domus, & in posticis ædium hortus. ¹ Cœnaculum vero supra ædes erat, scalis ferentibus in publicum, nonnunquam in ædes versis. ² A principio vero urbis tam simplex vitæ cultus, ut rudi cæmento constructas domos, & scandulis robusteis aut stramenteis contextam urbem per annos quadringentos usque ad Pyrrhi bellum legamus, ³ qui modicus cultus Hispanis, Aquitanis ⁴ & Lusitanis, ⁵ atque Ægyptiis fuit, quibus in modicis diversoriis degere, sepulchra vero magnificentissima extruere patrii moris erat. ⁶ Non sic Agrigentini & Megareses: ⁷ nam juxta Platonis verbum, ædificabant ut semper victuri, epulabantur ut morituri. ⁸ Indi quoque in cultu corporis accuratissimi erant:

Cultus simplex à principio urbis.

Platonis dictum. Indi.

*Hunc autem in vestibulo invenit sedentem, ubi ei porticus
Alta edificata erat circumspicuo in loco.*

Et lib. 15. ejusdem operis etiam post princip.

Εἶπε δὲ Τηλέμαχον, καὶ Νέστορ
ἄγλαόν ῥόν,
Εἴδον' ἐν πορθέμῳ Μενελάου κλισίῳ.

Invenit autem Telemachum, & Nestoris inclitum filium

Dormientem in vestibulo domus Menelai illustris.

Nec tantum domorum privatarum pars erat: sed & templorum, ex Polluce lib. 1. cap. 2. post prin.

¹ Cœnaculum. } Varro lib. 5. de lingua Latina, & dictum est supra lib. 3. cap. 14.

² A principio vero urbis.] Hæc usque ad versic. *Qui modicus cultus*, sunt Plinii lib. 16. cap. 10. post prin. auctoritate Corn. Nepotis.

³ Qui modicus cultus Hispanis.] Iustin. lib. 43.

⁴ Et Lusitanis.] Diod. Sicul. l. 6. c. 9.

⁵ Atque Ægyptiis.] Id usque ad verba, *Non sic*, est Diod. Siculi lib. 2. cap. 1.

⁶ Non sic Agrigentini.] Ælianus de Varia historia, lib. 12. cap. 29. Plato,

inquit, filius Aristonis, cum vidcret Agrigentinos magnis impensis ædificare, eodemque modo cenare: Agrigentini, inquit, ædificant, quasi semper victuri: & comedunt, quasi semper morituri.

⁷ Nam juxta Platonis.] Id non Platoni, sed Diogeni tribuit Tertullianus in Apologetico, cap. 39. Pliutarchus probl. 131. Megaresium luxum describens, sic ait, Megarensis Theagene tyrannò ejecto, parum diu in administranda republ. modestis se & temperatos præstiterunt. Inde multam, ut ait Plato, & intemperantem libertatem tribunis popularibus ipsis propinantibus, penitus corrupti, cum cæteris in rebus in locupletes & copiosos insolenter se gerere cœperunt, tum vero eorum domos invadentes, homines pauperes splendide, & effulse convivari ac cœnare volebant: idque si negaretur, omni violentia & petulantia utebantur. Denique facto plebiscito, usuras à creditoribus, quas antea solvissent, repetebant: idque Palintociam appellaverunt.

⁸ Indi.] Strabo l. 15. Indi, inquit, in tumulis & sepulchris faciendis parci, in cultu corporis nimii. Nam & aurum gestant & lapillis ornantur, & sindonem candidissimam induunt, & umbellas secum portant.

erant: in sepulcris vero extruendis, parci & modici. ¹ Gal-
 lis domicilia pluteis & cratibus intexere mos erat. ² Bri-
 tannis ³ & Suevis, in tuguriis una cum armentis stabulari:
⁴ Liguribus montanis, speluncas & vastissimos specus
 incolere, aut cubilia modica & subobscura. ⁵ Germani non
 cohærentibus ædificiis habitant, sed suam quisque domum
 spacio circumdat. Medi diverforia habent, magnis recessi-
 bus circumdata & nemoribus manu confitis: ⁶ alii lateritias
 fecere domos, quas Euryalus & Hyperbius invenere pri-
 mi. ⁷ Scythæ ⁸ & Nomades, quia fusi per agros sunt, car-
 ris

Galli.

Britan-
ni.

Suevi.

Ligu-
res.Ger-
mani.

Medi.

ate-
ritie

domus.

Nomi-
des.

¹ Gallis domicilia.] Idem Strabo li-
 bro 4. Domicilia & pluteis & cratibus
 ad testudinem habent, & quidem perma-
 gna, multis inpositis lacunaribus.

² Britannis.] Idem Strab. d. lib. 4.
 non multo post ea, quæ supra adduxi,
 hæc subjungit, cum de Britannorum
 moribus & statura loquitur, Eorum ur-
 bes sunt nemora: latissimos enim circos,
 dejectis obstruunt arboribus, ubi constru-
 unt tuguriis, & ipsi pariter & armenta
 stabulantur.

³ Et Suevis.] Tacitus in libello de
 Moribus Germanorum.

⁴ Liguribus.] Diodorus Siculus li-
 bro 6. cap. 9. non longe ante fin. Ligu-
 res in terra cubant ut plurimum: rari sub
 tecto, aut in tuguriis jacent: plures ad
 cava saxa, speluncasque ab natura fa-
 ctas, ubi tegantur corpora, diveriunt.

⁵ Germani.] Cornelius Tacitus de
 Moribus Germanorum, Nullas, inquit,
 Germanorum populis urbes habitari satis
 notum est, ne pati quidem inter se junctas
 sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons,
 ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant
 non in nostrum morem connexis & cohæ-
 rentibus ædificiis. Suam quisque domum
 spacio circumdat, sive adversus casus
 ignis remedium, sive inscitia ædificandi.
 Herodianus !. non multo post prin.
 Rara, inquit, apud Germanos structura
 è apide ac lateribus coëstilibus, densisque
 potius sylvis, quorum confixis coagmenta-
 tisque lignis, quadam quasi tabernacula
 ædificant.

⁶ Alii lateritias.] Hæc usque ad ver-
 fic. Scythæ, sunt Plinii lib. 7. cap. 56.
 Quintus autem Curtius lib. 7. tradit,
 Parapanisadas, qui Bactrianis ad Oc-
 cidentem conjuncti sunt, tuguria la-
 tere primo struere, & usque ad sum-
 mum ædificiorum fastigium eodem
 laterculo uti. Caterum structuram la-
 tiorum ab imo, paulatim incremento
 operis in arctius cogi, ad ultimum in
 carinæ maxime modum coire.

⁷ Scythæ.] Herodotus lib. 4. Strabo
 lib. 7. ubi de Sarmatis. Iustinus lib. 2.
 Scytharum mores scribens, ait, homi-
 nibus inter se fines nulli, neque enim
 agrum exercent, nec domus illis ulla, aut
 tectum, aut si des est, armenta & pecora
 semper pascentibus, & per incultas solitu-
 dines errare solitis. Philostratus in vita
 Apollonii, lib. 7. cap. 12. tradit, Scy-
 thas in curribus vitam degere. Idem
 Nomades à Geographis dicuntur.

⁸ Et Nomades.] Strabo lib. 7. No-
 mades vocat ἀναζωοῖς, id est, plan-
 stris ædium vice utentes, his verbis,
 Sed qui nunc carros habitant pro domi-
 bus, & Nomades, id est, pastores vocan-
 tur, qui è pecoribus, lacteque & caseo de-
 gunt, præsertim equino. Et idem repetit
 l. 11. non procul à prin. Philost. in vita
 Apollonii, l. 6. c. 12. Illic, inquit, Æ-
 thiopes habitant, Nomades appellati qui
 civitates in curribus positas habent. Sed
 & adde quod Agathyrsi & Sauroma-
 tæ pro sedibus plaustra habent, teste
 Pomp. Mela l. 2. c. 1. post prin.

Hyper- ris quocunque fors tulit, pro tecto & lare utuntur. ¹ *Hyper-*
borei. perboreis nemora, vel luci, ac sparsa tuguria domus sunt:
Dar- nam præaltas sylvas & rupes invias incolunt. ² *Dardani*
dani. foveas sub fimo, & sordidas ædes habent. Phryges olim
Phry-
ges. ³ & Troglodytæ sub effossis tumulis, ⁴ Baleares in faxis
Troglodyta. concavis, cuniculis ad corporis magnitudinem dimensis:
Baleares. alii ex ulva palustri latibula intexerunt. ⁵ Mardorum gens
Mardi. specus infodiunt montibus, in quos se, conjuges & liberos
Æthio- receptant. ⁶ Æthiopes ⁷ & Indorum magna pars subter-
pes. raneas domos habent. Massilienses ex palcis in ⁸ Meroë
Indi. ex palma, ⁹ Cathromotitæ ex ligno. ¹⁰ Indi quoque ¹¹ Æ-
Massilienses. gyptii & ¹² Britanni, ex arundinibus. ¹³ Ichthyophagi ex
In Meroë. ostreis

Cathromotitæ. 1 *Hyperboreis.*] Pomp. Mela lib. 3. cap. 45. ubi de Scythia. Plinius lib. 4. cap. 12. & lib. 6. cap. 13. ubi idem dicit de Arymphæis: uti idem etiam Mela lib. 1. cap. 21. eodemque ult. Solinus lib. 26.

2 *Dardani.*] Strabo lib. 7. *Dardani*, inquit, natio proisus agrestis, adeo, ut sub fimo speluncas defossas incolant, degantque: studio tamen capti musica tibias & fides & id genus instrumenta usurpant.

3 *Et Troglodytæ.*] Diodorus Siculus lib. 4. c. 3. Strabo lib. 11. ubi eos dicit habitare in cavernis. Plinius l. 5. c. 8. scribit eos specus excavare, & hæc, inquit, illis domus. Et idem propemodum Solinus c. 44. Pomp. Mela lib. 1. c. 8. Cyrenaicam describens, dicit eos specus subire alique serpentibus. Et Arrianus lib. 8. Nam & hinc ita appellari videntur *τὸν τὸν τρωγλῶν*, id est, specu sive caverna, & Martianus Capella lib. 6. quo loco de Africa loquitur, dicit eos habitare in specubus. Et Ælianus de Animalibus, lib. 9. cap. 44. *Troglodytæ*, inquit, natio hominum in subterraneis degit cavernis, atq; inde hoc nomen sibi vendicant. De quibus est & illud Virgilii lib. 3. Georg.

Ipsi in defossis specubus, securi sub alta
Ocia agunt terra. —

Sed & his adde Sarmatas ob sæva hymis admodum demersis in humum se-

dibus, specus, aut suffossa habitantes, apud Pomp. Melam. lib. 2. cap. 1.

4 *Baleares.*] Diodorus Siculus l. 6. c. 5. *Habitant in faxis concavis, juxtaque præcipientes petras. Effossis cuniculis ad corporum tegumenta utuntur, & vitæ securitatem.*

5 *Mardorum gens.*] Q. Curtius l. 5.

6 *Æthiopes.*] Herodorus lib. 3.

7 *Et Indorum.*] Idem Herod. ibi, *Æthiopes*, eorumque finitimi, eodem quo *Indi* *Calandiae* utuntur semine, subterraneasque obtinent domos.

8 *In Meroë ex palma.*] Strabo l. 17.

9 *Cathromotitæ ex ligno.*] Id est, lignorum compage ex Strabone lib. 16.

10 *Indi.*] Q. aurem Curtius libro 9. scribit, Indos maritimos tuguria conchis & cæteris purgamentis maris instruere. Herod. d. lib. 3. dicit quosdam illorum habitare in palustribus fluminis.

11 *Ægyptii.*] Diodor. Siculus l. 1. c. 3. & lib. 2. cap. 1. post prin.

12 *Et Britanni.*] Et similiter Sardien-
ses ex Herodoto lib. 5. & Septentrionales populi ex Plinio l. 16. c. 36.

13 *Ichthyophagi.*] Strabo l. 15. de his loquens, *Domicilia ex ossibus cetorum & ostreorum conchis magna ex parte faciunt. Nam trabium & fulcrorum usum costæ præbent, portas maxilla, & vertebrae sunt mortaria, in quibus pisces subiguntur.*

ostreis marinis, aut ex piscium ossibus tecta contingant.

¹ Chelonophagi partim ex alga, partim ex testudinum testis, ² gens circa Nasamones & Troglodytas, & ³ Chaldaei profugi ex sale. ⁴ Spithamæi ex ovorum, putaminibus & pennis. ⁵ Contra vero Arabes & Sabæi: nam limina, postes, cellas, fulciamenta, parietes & domorum tecta habent augustissima, ex ebore, auro & argento atque sumptuoso lapide & smaragdo, luxu ingenti, laquearia vero citro & ebore extructa, qualem Alcinoi domum ⁶ Homerus tradit, auro, argento, electro atque ebore fulgentem. ⁷ Persæ quoque magnas gazas, & quicquid est auri, in domibus ponunt. Regum Indorum regia argenteis imaginibus tota dislin-

Chelo-
nophagi.

Chal-
dæi.
Spitha-
mæi.

Ara-
bes.

Sabæi.

Odyss.
7.
Persæ.

Indo-
rum: re-
gia.

guntur. Et rursus lib. 16. de eisdem loquens, *Hi in speluncis habitant: vel turris o' ex frondibus constructis, & trabibus ac tignis ex ossibus ac spinis ceterum perfectis.*

¹ *Chelonophagi.*] Strabo d. lib. 16. ad ea, quæ proxime adduximus, subiungit, *At Chelonophagi testudinum testis conteguntur, quæ adeo magnæ sunt, ut vel in eis navigent. Nonnulli ex alga mari tecta ingentes & montuosos cumulos facientes, eos suffodiunt a quæ inhabitant.* Plinius de testudinibus tantum lib. 6. cap. 24. Sed & eos, qui Taprobanem habitant, testudinum superficie domos operiebant, ut tradit Martianus Capella lib. 6. ubi de India.

² *Gens circa Nasamones.*] Hi sunt *Hammanientes*, qui sunt inter Nasamones (quos antea Mesammones Græci appellavere ab argumento loci medios inter arenas sitos) & Troglodytas, qui domos sale montibus suis exciso, seu lapide, construunt, ut scribit Plinius lib. 5. c. 5. Solinus c. 41. Et vide interim Herodotum l. 4. & Plinium l. 3. cap. 7. ubi & de Carthis loquitur, qui muros domosque massis faciunt. At ipsa Nasamonum domicilia virgultis erant compacta, suspensis circa lentiscos, & ea quoquo versus versatilia, ut scribit Herodotus illo lib. 4.

³ *Chaldaei profugi.*] Strabo lib. 16. *In interioribus, inquit, sinu urbs jacet nomine G' rha, quam Chaldaei tenebant, à Baly'onia profugi, loca salia, & domos ex sale habitantes, quas cum salis squamæ, propter solis ardorem separata, continue cadunt, crebro aquis aspergunt, atque eo pacto continent parietes.* Suntque & alii, qui ex sale domos suas conficiunt, ut Atlantes ex Herodoto libro 4. Et Carthis habitant, oppido Arabiæ, ut diximus supra proxime ex Plinio.

⁴ *Spithamæi.*] Strabo lib. 16. Plinius lib. 7. c. 2. scribit, Casas Spithamæorum luto, plumisque, & ovorum putaminibus construi. Aristoteles (teste ibidem Plinio) in cavernis vivere Pygmæos Spithamæos tradit.

⁵ *Contra vero Arabes & Sabæi.*] De utrisque Strabo lib. 16. Nabathæis autem, qui & ipsi sunt ex Arabibus, domus sunt ex lapide sumptuoso, urbes sine mœnibus, ut idem Strabo tradit eodem libro non multo ante fin.

⁶ *Homerus tradit.*] Lib. 7. Odyssææ non adeo procul à prin. Adde autem Aphrorum pastoralium domos fuisse compactas virgultis, suspensis cum lentiscis, & eas quoquo versus versatiles, ex Herod lib. 4.

⁷ *Persæ quoque.*] Strabo l. 15. ad fin.

*Lycur-
gi insti-
tutum.*

*Athe-
niens-
es.*

*Augu-
sti edi-
cium.*

distinguitur, eamque ex auro vites percurrunt, fultæ aureis columnis. ¹ Fuitque institutum Lycurgi apud Spartanos, ut domorum culmina securi, januas vero serra discindant, ne quis insignius altero ædificaret. ² Quare Agesilai domus ab inopi & privata haud dissimilis fuit: ³ sicut Pompeii domus usque ad tertium triumphum. ⁴ Athenienses cum antea specus & abditos saltus incolerent, primi lateritias ædes calce & cements construxere. Postea vero in tantum magnitudinis urbis ædificia processere, ut tota ædificiis exurgens, in quatuor aut quinque contignationes, & multa tabulata tecta excitarent, maximasque domos maximis domibus imponerent, ut orator ⁵ Aristides professus fuit, ⁶ ita ut Augusto Cæsari, ne urbs ruinis laboraret magna mole ædificiorum, ne quis supra septuaginta pedes sublimius ædificaret, inhibere necesse fuerit, ⁷ licet ipse modicas eades inco-
leret, & toro modicè instrato cubaret. ⁸ Quod & Nero Cæsar

¹ Fuitque institutum Lycurgi.] Hæc usque ad versic. *Quare Agesilai*, sunt Plutar. in Apophthegmatis ipsius Lycurgi, in hæc verba, *Percutantibus quibusdam, cur tectum à securi fabrefactum domibus imponi jussisset: januam autem solum à serra, nulloque aliorum instrumentorum: Ut crues, inquit, omnibus in rebus, quas in domum inferunt, mediocritate utantur, & nihil eorum, quæ aliis chara sunt, habeant: qualia sunt pocula, & lecti ac mense pretiosæ.*

² Quare Agesilai domus.] Plutar. in Agesilao. Sed & Romuli domus canna, & straminibus composita erat, ex Ovidio de ea loquente lib. 3. Fastorum,

*Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati,
Aspice de canna straminibusque do-
mum.*

*In stipula placidi capiebat muneræ so-
mni,*

Et tamen ex illo venit in astra toro.
Virgilius lib. 8. Æneidos,

*Romulesque recens horrebat regia cul-
mo.*

Ubi Servius ait, Curiam Calabriam

dici, quam Romulus texerat culmis. Idem Ovid. lib. 1. Fastor. Romuli regiam casam vocavit, ut,

*Dum casâ Martigenam capiebat parca
Quirinum,*

*Et dabat exiguum fluminis n'vato-
rum.*

Hæc postea summæ apud Rom. religioni fuit.

³ Sicut Pompeii domus.] Plutar. in vita illius, *Atqui*, inquit, Pompejus ipse usque ad tertium triumphum modice atque incompote habitavit. Pulchrum deinde cum illud theatrum à Rom. longe diffinatum construxisset, splendidiorem domum, veluti à theatro appendicem, ædificavit: qua etiam ab invidia inta-
ctus est.

⁴ Athenienses.] Plinius lib. 7. c. 56.

⁵ Aristides.] Plut. in vita illius.

⁶ Ita ut Augusto Cæs.] Strabo l. 5.

⁷ Licet ipse.] Suetonius in Augu-
sto, cap. 72. & 73.

⁸ Quod & Nero.] Cornelius Tacitus lib. 15. *Ceterum*, inquit, *urbis, quæ domus supercrant, non, ut post Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim ere-*
ta:

far post incensam urbem, diuensis vicorum ordinibus & viarum spatiis, statuit, ne ultra præscriptum ædificia tollerentur. Quare Æmylius Porcina à L. Cassio accusatus, & pæna mulctatus fuit, quod villam nimis sublinem ædificasset. produntque Tyrios adeo editas maximis contignationibus domos aliquando struxisse, ut parum abfuerit, quin tota terræ motu corruerit. Sed quæ sint instrumenta domus, quæ relicta domo instructa ad novum dominum transeant, sæpe quæsitum est: ^{Instrumenta domus.} & præter imagines, & affixa spolia, ista etiam ^{Ulpianus in l. quæsitum.} Paulus jureconsultus de instructo fundo adnotavit: Specularia, pegmata, canales, harpagones, hamos, centones, siphones, scalas, perticas, spongasque, quibus instrumentis domus contra vim ignis ad incertos casus defenditur, squalor abluitur, & immunditiæ purgatur. ^{Centones.} ^{intexta} Dixere autem centones, ex villis grassioribus sagula

Et: sed diuensis vicorum ordinibus, & latius viarum spatiis, cobibita ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additisque porticibus, quæ frontem insularum protegerent.

1 Et præter imagines & affixa spolia.] De quibus supra dictum est.

2 Paulus Jurisc.] Imo vero Ulpianus in l. quæsitum. §. si domus, & multis seqq. ff. de fundo instr. & instr. leg.

3 Hamos.] Hamas legendum est, non hamos in hoc loco Jurisconsulti, uti etiam Alciatus lib. 1. Prætermisso- rum. Quod vel satis probatur ex alio loco Pauli Juriscons. in l. nam salutem, §. sciendum est autem. ff. de offie præfect. vigi. ubi ita scribitur, Sciendum est autem, præfectum vigillum per totam noctem vigilare debere: & oberrare calcatum, cum hamis & dolabris, ut curam adhibeat, omnes inquilinos admonere, ne per negligentiam aliquam incendii casus oriatur. Plinius Junior libro Epistol. 10. epist. 34. omnium 293. ad Trajanum, Cum diversam partem provincie circumirem, Nicodemie castissimum incendium multis privatorum domos, & duo publica opera, quanquam via interjacente, Geru-

siam & Isson, absumpsit. Est autem latius sparsum, primum violentia venti, deinde inertia hominum, quod satis constat ociosos, & immobiles tanti mali spectatores perstitisse, & alioqui nullus usquam in publico sipo (aut, ut alii legunt, & verius, siphos) nulla hama, nullum denique instrumentum ad incendia comespescenda, & hæc quidem, ut jam Principi parabantur. Catellianus autem Cotta memor. incip. Harpago, dicit in hoc loco Juriscons. hic citato ab Alexandro, legendum Amas, sine aspiratione, uti etiam scribitur in Pandectis Florentinis. Sed in iisdem in d. §. sciendum, cum aspiratione legitur. Vide ipsum Cottam.

4 Dixere autem centones.] De his Sisenna libro quarto Historiarum apud Nonium Marcellum, Toppis ac. to madesactis centonibus integuntur, quos supra perpetua classi suspensa cilicia obtenduntur Plaut. in Epidico act. 3. sc. 4. Quin tu alium quæras, cui centones sartias.

Id est (ut interpretatur Erasinus Chiliad. 2. cent. 4.) quem tu gloriosis mendaciis & confarcinatis fabula-

Siphones.

Harpagones.

intexta vilioribus pannis: quibus domorum tecta, tabulata aut lignæ machinæ militares, adversus incendia, si ignis major vis ingruat, muniuntur. ¹ Siphones vero, fistulas follibus junctas seu machinās hydraulicas, quibus agitis, ad superiora ædium exhauriunt aquam, qui etiam ² organa pneumatica dicti. ³ Harpagones, ferreas manus, seu asse-

res

mentis expleas. Cato Rei rusticæ, cap. 2. *Funes veteres, novosque fieri: Centones, cuculiones familiam oportuisse sibi sarcire.* Et capite 59. *Quoties cuique tunicam aut sagum dabis, prius veterem accipito, unde centones fiant.* Cæsar libro 2. bellorum Civilium, de obsidione Massiliæ loquens, *Centonesque insuper iniecerunt, ne aut tela tormentis missa tabulationem perfingerent, aut saxa ex catapulitis lateritium discerperent.* Et paulo post, *Coria autem, ne rursus igni ac lapidibus corrumpantur, centonibus conteguntur.* Et lib. 3. tradit milites aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas sibi fecisse, quibus tela vitarent. Columel. lib. 1. cap. 8. *Cultam vestitamque familiam magis utiliter quam delicate habeat, munitamque diligenter à vento, frigore, pluviaque, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis: centonibus confectis, vel sagis cucullis.* Juven. sat. 6. de Messalina loquens,

Intravit calidum veteri centone lupanar.

Ex quibus locis facile intelliges non unam esse hujus vocabuli significationem, præter eam qua significat opusculum structum variis de locis, sensibusque diversis carminibus: cujus scilicet structura ita solidatur, ut coëant in unum, aut cæsi duo versus, aut unus, aut sequens cum medio. Nam duos junctim locare ineptum est, aut tres una serie, meræ nugæ, ut tradit Ausonius, qui & ipse Centonem consuit ex solis poematis Virgillii, uti etiam Falconia opus alterius argumenti: unde & Virgillii centones, atque ex Homero centones dicti, de quibus D. Hieronymus in præfatione veteris Testamenti.

¹ *Siphones.*] De his quoque Cornelius Celsus. Columella lib. 3. c. 10. *Naturali enim spiritu omne alimentum vivientis, quasi quædam anima per medullam trunci, veluti per siphonem, quem Diabetem vocant mechanici, trahitur in summum.* Et lib. 9. cap. 14. de apibus loquens, *Optimum est per aditum vestibuli siphonibus dulcia liquamina immittere, & ita penuriam temporum sustinere, dum Arturi ortus, & hirundinis adventus commodiores polliceantur futuras tempestates.* Plinius lib. 2. cap. 65. ad fin. de aqua in summa juga erumpente, *Quo spiritu acta, & pondereterræ expressa, siphonum modo emicat.* Et lib. 32. cap. 10. *Ego suggestia ora forficibus præcidunt, ac veluti siphonibus desluit sanguis, paulatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur.* Et Juvenalis sat. 6.

— *Miscuriant hic,*

Effigiemque dex longis siphonibus impleant.

Et Plinius Junior quo lococitavimus supra in verbo, *Hamos.* Indeque diminutivum *Siphunculus* apud eundem Plinium Juniorem lib. 5. epistol. ejus lib. 6. omnium 101. *In hoc fonte crater, circa siphunculi plures, qui miscent jucundissimum murmur.* Rursusque, *Es sibadio aqua, velut expressa cubantium pondere, siphunculis effluit, carvato lapide suscipitur, gracili marmore continetur.*

² *O. gana pneumatica.*] Plinius 1. 19. cap. 4. *Si minus, è puteo pertica, organisque pneumaticis, vel tellenonum haustu rigandos.* Ita enim dicuntur, tanquam de eis spiritalia, quæ scilicet, vi flatu, vel spiritus aliquid hauriunt, vel attrahunt.

³ *Harpagones.*] Livius 3. Decad. lib. 10. *Asseres, inquit, ferro unco præfixi*

res ferro unco præfixo, quo igni furenti obviam irent,
 1 quos ab Anacharse Scythia inventos nonnulli volunt.
 2 Pegmata vero compactam machinam ex ære, marmore ^{Pe-}
 vel ligno, tum ornatus, tum commodi causa, instar illo- ^{gmata.}
 rum quæ in pompæ apparatu producuntur, quibus etiam
 intra ædes uti assuerant. 3 Addit Paulus horologium æreum ^{Pro-}
 domi non affixum, & prothyrum, relicta domo instructa ^{thy-}
 ad dominum transire. 4 Est autem prothyrum instar vesti- ^{rum.}
 buli, plerunque opertum, quod ante ædes & ostium fit:
 quod non esse vestibulum merito nonnulli putant, sed
 ligneam structuram in isto vestibulo ante fores: qua ob-
 stante quasi repagulo apertis januis, quæ intus fiunt, non ap-
 parent, sumpsitque nomen à $\pi\rho\delta$ quod ante significat, $\theta\upsilon\rho\epsilon\alpha$
 autem janua, unde hypothyra valvarum illa hians cavitas ^{Hypo-}
 dicta. 5 Censuitque Pomponius jureconsultus ex auctori- ^{thyia.}
 tate

fixi (harpagones vocant milites) ex
Punicis navibus injici in Romanas cepti.
 Caesar belli Civilis libro 1. *Antesigna-*
nos centuriones, Caesar ei classi attribue-
rat, qui sibi id muneris depoposcerant, hi
manus ferreas atque harpagones parave-
rant. Hirtius de bello Hispanienti, *Se-*
cumque extulerant calcatas ad fossas
complendas, & harpagones ad casus, quæ
flamentis à nostris hybernorum causa a-
dificatæ erant, diruendas & incenden-
das. Dicuntur autem $\rho\eta\delta\ \tau\epsilon\ \alpha\iota\ \pi\epsilon\ \rho\epsilon\ \nu$,
 id est, *rapere*. A quo etiam verbum
 harpagare in eadem significatione u-
 surpavit Plautus in Aulularia act. 1.
 scen. 4.

— Hei misero mihi,

Aurum mihi intus harpagatum est.

Et in Bacchidibus actus 4. sc. 4

— Nullus fugi

Esse potest homo, nisi qui bene & male
facere tenet improbus

Cum improbus sit, harpaget, furibus su-
retur, quod queat.

1 Quos ab Anacharse Scythia.] Pli-
 nius libro 7. cap. 57.

2 Pegmata.] Seneca ad Lucilium,
 epist. 88. aperte ac diserte declarat,
 quæ & qualia sint hujusmodi pegmata,

ubi videre poteris: uti etiam Joseph.
 de bello Judaico, lib. 7. cap. 1. Festus
 autem tradit, pegmata esse ex ære, aut
 marmore armamenta: quæ, ut pluri-
 mum, in atriis, quandoque in portici-
 bus aulisque assigebantur, majorum
 aliorumque fortium vltorum gesta
 certius, quam pictura, ostendentia. Et
 de his quoque Cicero ad Atticum l. 4.
 epist. ejus lib. 8. omnium 77. Plinius
 libro 33. cap. 3. Sueton. in Claudio,
 cap. 34. Juvenalis sat. 4. Martialis in
 Amphitheatro Domitiani Cæsaris e-
 pigram. 2. & lib. 8. epig. 33. ad Pau-
 lum.

3 Addit Paulus horologium.] Imo
 Ulpianus in d. l. *quæ situm*. §. *Papinia-*
nus. ff. de fun. instr.

4 Est autem prothyrum.] Vitruvius
 lib. 6. cap. 10. *Prothya* Græce dicen-
 tur, quæ sunt ante in januis vestibula, &
 subdit, Nos autem appellamus, *prothya*,
 quæ Græce dicuntur $\theta\upsilon\rho\epsilon\alpha$. *

COLERUS.

* Vide potius Cujacium libro 14.
 Observationum cap. 1.

TIRAQUELLUS.

5 Censuitque Pomponius.] In l. *sta-*
tuta, quæ est penul. ff. de verb. signif. *

tate Labeonis, prothyra ejusmodi, si pro ædibus sint affixa, ædium partem esse, tametsi facile demi possint & reponi: sicut ligneam structuram, quæ æstate tolli, hyeme reponi solet, ædium esse Labeo putavit, quoniam perpetua causa parata forent: itaque alienata domo, prothyra ejusmodi una cum domo ad emptorem transire voluit. Verba vero Pomponii jureconfulti de verborum significatione, hæc sunt, Idem Labeo ait, Prothyrum quod in ædibus fieri solet, ædium est.

Et ibi Alciarus eo nomine intellexit, quæ ex tabulis conficiuntur, ad arcenda, dum valvæ aperiuntur, irrumpentia frigora: aut, tabularum vice, appositos ostiis tapetas, sive aulæa.

COLERUS.

* Et l. *quasitum*. §. *Papinianus de instrum. vel. instr. leg.* Aliud est Prothyrum in Novell. Leonis, hoc est, pars & sequella ædium, l. *arbor*. §. *de vestib.*

C A P U T XXV.

In extis inspicendis quæ prospera, quæve dira sint, & quæ boni, quæve mali prænuncia.

QUI augurum disciplinam observarunt, quique illorum præscita perscrutati sunt in fibris extisque inspicendis, inter ea quæ dira aut secunda essent, multum interfuisse volunt: licet alii alio modo illa interpretari, & eorum eventa prædicere solebant. ¹ Et tametsi in extis contineri cor, cerebrum, pulmonem, stomachum, lienem, hepar, seu jecur, communi opinione receptum fuit, ² quas Græci *Φρενὰς* dicunt, incredibili fabrica convincta, quorum ex habitu & colore, salubritatis & pestilentia signa ostenduntur: tamen nullum discrimen vehementius fuit, ³ quam

si ca-

TIRAQUELLUS.

¹ Et tamen si in extis. Cicero l. 1. de Divinatione. Plinius lib. 11. c. 37. *Extæ hominū ab inferiore viscerum parte separantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellant phrenas.* Festus lib. 5. dicit, *Extæ dictæ, quod ea diis profecuntur, quæ maxime extant, eminentque.*

² Quas Græci *Φρενὰς*.] Supra in præcedenti ex Plinio.

³ Quam si caput iocinoris. Cicero lib. 1. & 2. de Divinat. Livius 3. Decad. lib. 7. & 10. post princ. & 5. Decad. lib. 1. ubi de Cneo Cornelio, & Q. Petilio Coss. Plinius d. lib. 11. capite 37. Plurarch. in Cimone ad fin. & in Alexandro Magno non multum procul à fin. Jul. Obsequens Prodigiorum cap. 76. & 126. Appianus libro 2. bellorum Civilium, ubi de prodigiis mortis Cæsaris.

si caput jecinoris, ¹ vel ipsum jecur in extis defuisset, ^{Capite}
² quod caput extorum dicitur, tunc omen exitii malo- ^{jeci-}
 rumque fuisse, funestumque & magni terroris, nisi in solici- ^{nois}
 tudine & metu, quia curas tunc perimere ³ putarunt. ⁴ Cum- ^{vento}
 que hepar ex non puro sanguine sit, quia sanguis purus cogi- ^{inter}
 tur circa cor: tamen in hepate sedem vaticinii esse, & præ- ^{exta.}
 sagium futurorum, periti haruspices opinati sunt. Quo men- ^{vatici-}
 se Claudius Cæsar veneno interceptus fuit: sacrificanti ^{nii in}
 jecinoris caput defuisse constat, ⁶ quod & Cajo principi ^{hepate.}
 evenisse memorant: ⁷ quæ exta pestifera dicta fuere. ⁸ Si ^{Extæ}
 vero in jecore extremum ⁹ quod fibra dicitur, ita locare- ^{pesti-}
 tur, ut ab ima fibra jecinora intrinsecus replicata essent, ^{fera.}
¹⁰ aut si geminum jecur foret, per hæc lata & magna por-
 tendi,

¹ Vel ipsum jecur.] Livius Decad. 5. lib. 1. Cneus Cornelius evocatus à viatore, cum templo egressus esset, paulo post rediit confuso vultu: & exposuit patribus conscriptis, bovis si sivenaris, quem immolavisset, jecur defluxisse, id se victimario nuntianti parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse, & vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter absumptum.

² Quod caput extorum dicitur.] Ex Plinio ubi supra id sumptum videtur: qui tamen id dicit. Hæc enim sunt ipsius verba, Jecur in dextra parte est: in eo quod caput extorum vocant, magna varietatis.

³ Putarunt.] Plinius d. l. 11. c. 37.

⁴ Cumque hepar.] Hæc usque ad verba, Quo mense, sunt Apollonii Tyanæi apud Philostratum in vita illius, lib. 8. cap. 3. non multo ante fin. cuius hæc sunt verba, Hepar, in quo vaticinii sedem esse dicunt artis periti, ex non puro sanguine consistit: totum enim sincerum purum sanguinem continet cor, eoque per venas in universum corpus diffundit. Sed miror quod Alexander hic ponere videtur jecur & hepar ut diversa, cum idem sunt: alterum autem Latinum, alterum Græcum.

⁵ Claudius Cæsar.] Plinius lib. 11. cap. 37.

⁶ Quod & Cajo Principi.] Idem Plinius ibi.

⁷ Quæ exta pestifera dicta sunt.] Fest. Pompejus lib. 14. Pestifera, ait, auspicia esse dicebant, cum cor in extis, aut caput in jecore non fuisset.

⁸ Si vero in jecore.] Plinius ubi supra, Dico, inquit, Augusto Spoleti sacrificanti primo potestatis suæ die*, sex victimarum jecinora replicata intrinsecus ab ima fibra reperta sunt: responsumque, duplicaturum intra annum imperium. Eadem ferme scribit Tranquillus in Augusto, cap. 95.

COLERUS.

* Id evenisse Augusto, quo die bellum sibi contra Antonium, una cum potestate Prætoria, decretum intellexit, scribit Dion lib. 46.

TIRAQUELLUS.

⁹ Quod fibra dicitur.] Servius in 10. lib. Æneidos in eum locum, Cui pecudum fibra, cæli cui sidera parent.

Fibra, inquit, jecoris extremitas.

¹⁰ Aut si geminum jecur esset.] Plin. ubi supra ita de hac re loquitur, ut nesciam an de gemino jecore, an de gemino capite jecoris intelligat: nam ad

Omen
felicita-
tis
ex in-
specto
joci-
nere.

Infeli-
citas.

tendi, argumentaque felicitatis esse nemo dubitavit. ¹ Autum jecoris caput aut duplicatum, nimis lætum auspiciū facere, sicut exta duplicata magnas facere accessiones, prolationemque finium & triumphum portendi voluerunt. ² Et tametsi circa Briletum & Thermen in Thracia, & in Chersoneso juxta Propontidem tradat Plinius bina jocinora leporibus inesse, & si alio transferantur, alterum interire: tamen id non esse prodigium, omnium opinione receptum est. ³ Syllæ immolanti jecur extrema sui parte speciem laureæ coronæ præ se tulit, mirabili ostento felicitatis futuræ. Si vero lividum esset aut vitiosum, ⁴ vel si in coquendo distabuit, ⁵ aut sanies purulenta efflueret, ⁶ caputve fibrarum pustulas haberet, piaculare esse, & magna facere infortunia, constans opinio fuit. ⁷ Idcirco denuo augebantur victimæ, donec iterum cæsis hostiis litatum

ea, quæ ex eo adduximus supra ibi, *Claudius Cæsar*, addit continuo, *M. Marcello circa mortem, cum perit ab Hannibale, defuit jecur in extis: Sequenti deinde die geminum repertum est.* At *Valerius Maximus* libro 1. cap. 6. scribit, *M. Marcello sacrificanti jecur victimæ sine capite inventum fuisse, cum proxima victima jocinoris duplex caput habuisset, quibus inspectis aruspex respondit, non placere sibi exta, quæ prima trunca, secunda nimis læta apparuissent. Sed siue fuerit duplex jecur, siue jecoris caput duplex (ut scribit Valer.) id fuit inauspicatum Marcello, contra quam hic dicit Alexander ab Alexandro.*

¹ *Autum jecoris caput.*] Vide præced. Sed ita ut non omittas quod *Liuius* 3. Decad. lib. 7. de eodem Marcello loquens, in hunc modum scribit, *Immolasse eo die quidam memorie prodidit Cæs. Marcellum: & prima hostia cæsa, jecur sine capite inventum: in secunda omnia comparuisse, quæ assolent. Autum etiam visum in capite: nec id sane aruspici placuisse, quod secundum trunca & turpia exta, nimis læta appa-*

ruissent. Ex quo loco hæc Alexander accepisse videtur. *Plutarchus* in vita illius, scribit, *Marcellum sumpto vate immolasse. primæque hostiæ jecur sine capite fuisse: secundæ quam immensum caput apparuisse.*

² *Et tametsi.*] *Plinius* d. libro capite 37.

³ *Syllæ.*] *Plutarchus* in vita illius.

⁴ *Vel si in coquendo distabuit.*] *Liuius* 5. Decad. lib. 1. *Dum de his rebus in Senatu agitur, Cn. Cornelius evocatus à viatore, cum templo egressus esset, paulo post rediit confuso vultu: & exposuit Patribus conscriptis, bonis sese senariis, quem immolavisset, jecur defluxisse: id se victimario nuntiante parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse, & vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter consumptum.*

⁵ *Aut sanies purulenta.*] *Cicero* libro 2. de Divin. Jul. Obsequens Prodig. cap. 64. in princ.

⁶ *Caputve fibrarum.*] *Cic.* d. lib. 2.

⁷ *Idcirco denuo.*] Vide omnino nostros *Commentarios* in l. boves. §. hoc sermone.

tatum foret. ¹ Ex corde quoque unde sanguinis origo ma- Ex cor-
de.
nat, licet à principio auspicia sumere minime solerent, po-
steaquam in extis corda rinari cœperunt, quo tempore
Pyrrhus post multiplices clades Italia pulsus fuit, hoc ob-
servarunt haruspices, ² ut si cor silens jaceret, neque pal-
pitaret, ³ aut in extis defuisset, calamitates portendi &
magnas fortunæ minas crederent. ⁴ Divo Cæsari, dum re-
rum potiretur, immolanti cor defuisse dicitur, tristissimo
eventu: namque haud multo post conspiratione conjunctis-
simorum cæsus occubuit. ⁵ Quod de Pertinace proditum
est, ut qua die morte sublatus fuit, sacrificanti non modo
cor victimæ, sed hepar deesset. Si autem in summo corde
⁶ pinguedo foret, aut solito majus, raptumve ab aquila aut
avibus fuisset, nimium propitios deos ostenderunt. ⁸ Dum
Hermocrates diis sacra faceret, raptum cor victimæ, & à
corvo elatum in sublimem, felix auspiciū fecit, quo Cardi-
am urbem ad Corinthum auspicatissime condidit. ⁹ Sicut
avo Galbæ, fulgur procuranti, cum aquila exta rapuisset, &
in

¹ *Et corde quoque.*] Hæc usque ad
versic. *Hoc observarunt*, sunt Plinii d.
lib. 11. cap. 37.

² *Ut si cor silens jaceret.*] Cicero in
lib. 2. de Divinatione.

³ *Aut in extis defuisset.*] Cicero
lib. 2. de Divin. Plinius lib. 28. c. 2.
Val. Max. lib. 1. cap. 6. ubi de Pomp.
Plutarch. in Cæsare inter mortis pro-
digia. Festus Pompejus lib. 14. ubi de
pestiferis. Vide in seq.

⁴ *Divo Cæsare.*] Cicero lib. 1. de
Divin. Maximo est argumentum, quod pau-
lo ante interitum Cæsaris contigit, qui
cum immolaret illo die, quo primum in
sella aurea sedit, & cum purpurea veste
processit, in extis bovis optimi cor non fuit.
Et libro secundo ejusdem operis hanc
reperit historiam. Meminit & Plinius
d. libro 11. cap. 37. Cæsari Dictatori,
quo die primum veste purpurea processit,
atque in sella aurea sedit, sacrificanti bis
in extis cor defuit. Ovidius Metam. l. 15.
enumerans prodigia quæ C. Cæsaris

eandem præcesserunt; ait, *Cæsumque ca-
put. eperitur in extis.* Ubi Raphaël in-
terpres. *Extæ sine capite significant mor-
tem alicui imminere.*

⁵ *Quod de Pertinace.*] Jul. Capitol.
in vita illius, *Eadem die* (qua scilicet
cæsus est) *immolante Pertinace, negatur
in hostia cor repertum: & cum id vellet
procurare, caput extorū non deprehendit.*

⁶ *Pinguedo foret.*] Plinius lib. 11.
cap. 37. *In corde summo, pinguedo est
quædam latis extis.*

⁷ *Raptumve ab aquila aut avibus.*] *U-
t ex sequentibus videbitur in verbo,
Sicut avo Galbæ.*

⁸ *Dum Hermocrates.*] Imo Hermo-
cres ex Stephano, qui hæc de illo scri-
bit, in libro de Urbibus.

⁹ *Sicut avo Galbæ.*] Suetonius in
Galba, cap. 4. *Avo quoque ejus fulgur
procuranti, cum exta de manibus aquila
rapuisset, & in fugiferam quercum con-
tulisset, summum, sed seruum imperium
portendi familiaris responsum est.*

in sublimem quercum detulisset, imperium portendit.

*Cordis
pra-
grandis
vel exi-
gui in-
dicium.
Her-
moge-
nis &
Ari-
stome-
nis cor-
da hi-
spida.
Ex fel-
le.*

¹ Fuitque animadversum, cor quibus prægrande esset, pavidos facere: quibus exiguum, aspectu formidabili, & audaces: quare Hermogenis summini rhetoris, & qui præcicissimi ingenii fuit, mortui dissecto corpore, hispidum cor inventum est. ² Tametsi tradatur apud eruditos, eos qui hebeti essent sensu, corde duro & spisso: qui vero ingenio valerent, molli fuisse: ³ id quod Plinius de Aristomene Messenio, & ⁴ alii de Lyfandro, cujus defuncti cor pilosum inventum esset, meminere. Fel quoque in extis augurium facere proditum est, quod sub hepate angusto ore, & fundo ampliore apparet, ut purum illud clarumque reddat. ⁵ Si tamen geminum reperitur, licet prodigium sit, tamen magnæ spei fortunam portendit. ⁶ Quo enim tempore Augustus apud Actium profligato Antonio victor fuit, eo ipso victoriæ die, geminum fel in extis invenisse traditur. ⁷ Arato quoque sacrificanti, cum geminum fel haruspex inspe-

¹ Fuitque animadversum.] Plinius lib. 11. cap. 37. Bruta existimantur animalia, quibus cor durum, riget: audacia, quibus parvum est: parvula, quibus prægrande. Aristoteles de Partibus animalium lib. 3. cap. 4.

² Tametsi tradatur.] Aristoteles ubi supra, Quæ sensu, inquit, hebeti sunt, cor habent durum & spissum: quæ autem sensu valent, mellius.

³ Id quod Plinius.] Hæc oratio non recte hic ponitur, sed poni debuit ante præcedentem, continuo post verbum, inventum est. Estque Plinii d. lib. 11. cap. 37. cujus verbalibui adscribere, quia notatu digna, Hinc corde gigni quosdam homines proditur, neque alios fortioris esse induritie, sicut Aristomenem Messenium, qui trecentos occidit Lacedæmonios. Ipse conculneratus & captus, semel per cavernam latomiarum evasit, angustos vulpium aditus sequutus. Iterum captus, sopitis custodibus somno ad ignem advolutus, lora cum corpore exussit. Tercio capto, Lacedæmonii pectus dissequare cau-

sa videndi, hirsutumque cor repertum est.

⁴ Et alii de Lyfandro.] Et de Leonide Lacedæmonio Plutarchus in Parallelis cap. 7. auctoritate Aristidis primo rerum Persicarum libro. Homerus lib. 2. ad finem Catalogi, Pylæmenium vocat hirsutum corde,

Παραγώνων δ' ἠγείτο πύλαμενός τε
λάστον κῆρ. Id est,

Paphlagonius autem Pylæmenius habens densum cor.

Sed id alio spectat, neque enim is mortuus erat: sed ad animum, ni fallor, referebatur.

⁵ Si tamen geminum.] Quod patet exemplo sequenti.

⁶ Quo enim tempore Augustus.] Plinius lib. 11. cap. 37.

⁷ Arato.] Plutarchus in vita illius, Dicitur non multo ante Arato sacra facienti, in jecore duos felles extitisse, eadem pinguedine obvolutos: ratem quoque consultum dixisse, quæ capit alissimo odio dissiderent, ea perbrevis inter se firmissima amicitia coitura.

inspexisset, quæ capitali odio diffiderent, mox sincera fide conciliari, societatesque & fœdera jungi prædixit, quod verissimo eventu postea consequutum est. Fuitque disciplina augurali traditum, ¹ ut fel Neptuno perpetuo dicatum sit, *Fel Ne-* velut humoris auctori. ² Quod si in extis prægrande fel in- *ptuno* veniretur, prodigii loco est habitum. Sed quamvis prodi- *dica-* giosum, magna semper & felicia portendit. ³ Fert tamen A- *tum.* ristoteles in Naxo prægrande fel pecoribus innasce: ⁴ circa Chalcidem Eubœæ, ⁵ & in Ponto, pecori nullum esse: ⁶ cervo quoque & damæ, equo, mulo & asino, camelo atque apro, usque defuisse. ⁷ Sicut perdices in Paphlagonia bina corda habere, ⁸ & in Bisaltia lepores bina jecora. Et in agro Cretensi pecora circa Gnoson splenem habere tradunt, circa Cortynam non habere. Vel quod idem tradit in ⁹ Seripho insula, ¹⁰ & in Acantho Macedonia ¹¹ & apud Cyre-

¹ *Ut fel Neptuno.*] Plinius d. lib. 11. cap. 37. de felle loquens, *Aruspices*, inquit, *id Neptuno & humoris potentia dicaverunt.*

² *Quod si in extis.*] Vide quæ sequuntur.

³ *Fert tamen Aristoteles.*] Lib. de Historiæ animalium 1. cap. 18. *Fellis privationem, vel in victimis non usquam percipi certum est: quippe cum parte quadam agri Chalcidici Eubœæ fel nunquam pecori sit: aut in Naxo omnibus ferme quadrupedibus adeo grande, ut qui sacra fecerint advenæ stupeant: rem scilicet, prodigii loco, sibi arbitrantur, non talem esse naturam terræ illius quadrupedum.* Et idem Arist. lib. 2. de Partibus animalium, cap. 2. Plinius libro 11. capite 37. At Ælianus lib. Animal. 11. cap. 29. scribit duplici felle in Naxo fuisse esse.

⁴ *Circa Chalcidem.*] Plinius & Arist. ubi supra.

⁵ *Et in Ponto.*] Ælian. de Natura animal. lib. 11. cap. 29. At Plinius ubi supra, non id dicit simpliciter, sed eo carere, qui absynthio vescuntur in Ponto.

⁶ *Cervo.*] De his omnibus idem Plinius ubi supra.

⁷ *Sicut perdices.*] Plinius ubi supra, Theophrastus apud Gellium libro 16. cap. 15. Ælianus de Animal. lib. 10. cap. 35.

⁸ *Et in Bisaltia.*] Gellius, ubi supra auctoritate Theopompi, & Ælianus de Animal. lib. 1. cap. 27. Aristoteles, aut quisquis is est, Mirab. Auscult. cap. 118. Plinius autem d. lib. 11. cap. 37. sic scribit, *Bina jecora leporibus circa Brileum, & Tharmen, & in Chevernonne-fo ad Propontidem, ubi de Bisaltia non meminit.*

⁹ *In Seripho insula.*] Plinius lib. 8. cap. 58. *Mutæ sunt,* inquit, *ranæ in Seripho, unde extat proverbium, Rana Seriphia.* de quo Erasinus Chiliad. 1. cent. 5. cap. 31.

¹⁰ *Et in Acantho Macedonia.*] Plin. lib. 11. cap. 51.

¹¹ *Et apud Cyrenem.*] Plinius lib. 8. cap. 58. *Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente vocalibus durat genus earum.* Aristoteles d. lib. de Mirabilib. auscultationibus cap. 64. scribit, *In Cyrenæ ranas mutas & sine voce esse.*

Cyrenem ranas non coaxare. ¹ Et in Emathia Macedoniae sues unguiculos nasci: ² atque in Cappadocia mulas foetus parere, ³ & in Eleo agro mulos non educi, neque *Ex pulmone.* propterea ominosum aut prodigium videri. Pulmo vero sub corde est, ⁴ spirandi officina: is incisus & geminus, tempus dirimere, ⁵ & diem differre traditur. ⁶ Si vero simplex esset & solidus, continuare temporum curricula, nullasque cunctiones & moras afferre, opinati sunt. ⁷ Si vero pulmonis fibra lateret, aut cum corde & jecore conjunctus foret, vel si parvo distinguitur intervallo, miseros casus portendere voluerunt. *Ex lie- ne.* ⁸ Lien adversus jecur, sinistra in parte est: siquidem ventriculo annectitur in intestino: ut jecur purum reddat. Quod si in dextram vergeret, ferale auspicium &, praedicere quae magno malo luuntur, haud dubium esse: ⁹ qui tamen abundans, homines decolores facit.

¹ *In Emathia Macedoniæ.]* Plinius lib. 11. cap. 46. & Aristot. d. lib. & cap. In Macedonia Ematheolicis suis solidas ungulas esse scribit.

² *Atque in Cappadocia.]* Aristot. d. lib. cap. 65. Plinius libro 11. c. 44. auctoritate Theophrasti, scribit in Cappadocia vulgo mulas parere: sed esse id animal ibi sui generis.

³ *Et in Eleo agro.]* Pausanias Eliacorum priore lib. qui 5. est, sic scribit, Rhedam trahabant muli jugales bini, in-vento neque prisco, neque eleganti: Et alioqui antiquitus inter portenta Eleis multi fuere, atque adeo, ut animal id intra fines uli religio esset.

⁴ *Spirandi officina.]* Verba sunt Plinii lib. 11. cap. 37. sic scribentis, Sub eo, corde scilicet, pulmo est, spirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco spongiosus, ac fissulis inanibus carus. Aristoteles lib. 3. de Partibus animalium cap. 6. Pulmo igitur spirandi officio delegatus est, qui originem quidem sui matris accipit ex corde: sed suam amplitudinem, tum inanitate, aditum spiritui patefacit: cum enim attollitur, influit spiritus: cum contrahitur, effluit. & non multo post in ejusdem cap. fin. Pul-

mo igitur, inquit, spirandi gratia datus immo est, sed exanguis. Idem Arist. in lib. de Spirazione, loquens de Cordulo pisce, qui pedibus subnititur, & branchias gerit, sic tradit, Hujusce rei causam illam penitus, quod pulmones ad-junguntur causa refrigerationis, quam flatus ipse praestaturus est. Ac spirabile quidem viscus, propterea Pneumon, hoc est, pulmo appellatus videtur, quod pneu-matos, id est, flatus receptaculum: si praebent.

⁵ *Et diem differre traditur.]* Cicero lib. 1. de Divinatione.

⁶ *Si vero simplex esset.]* Cic. eod. lib.

⁷ *Si vero pulmonis fibra lateret.]* Idem Cicero ibid.

⁸ *Lien.]* Hæc usque ad ea verba, Qui tamen, sunt Plinii d. lib. 11. c. 37. Aristot. de Historia animalium lib. 1. cap. 18. Lien à l'eau aque in omnibus, quæ membra ista disposita habent per Naturam, non prodigiis. Jam enim legitimum illam locum in nonnullis quadrupedum lienem cum vicino e permutasse visum est. Ventri lien annectitur, qua omentum obducit.

⁹ *Qui tamen abundans.]* Vide infra ibi, Unde verbum Stratonici.

Quare

facit. ¹ Quare in terra Caria Caunios, quod sub gravi cœlo degunt, mirum in modum lienosos dicunt esse. ² Unde verbum Stratonici citharœdi, illic ambulare mortuos quod omnes mirifice pallerent facie tabifica. In fordiciidiis ^{Fordici-} ^{cidia} ^{sacra.} ³ quibus hostias quæ uterum ferunt, immolare præcipitur, si foetus biceps aut mancus in utero esset, ⁴ vel interaneis exulceratis appareret, exta ejusmodi imminentium malorum nuncia esse, creditum est. ⁵ Dracones in extis ^{Draco-} ^{nes in} ^{extis} ^{appa-} ^{ruisse.} apparuisse, lætum fecere auspiciū, ⁶ contra Graccho sacrificanti, ad exta irrepsisse adeo iocinere, necem futuram & imminens fatum portenderunt, quæ mox subsequuta sunt. ⁷ Exta quoque de sacrificantis manu ab aquila fuisse ^{Extā} ^{ab a-} ^{quila} ^{raptā.} raptā, tam efficaci auspicio fuere, ut nullum præsentius aut felicius

¹ Quare in terra Caria Caunios.] Plinius d. libro 11. cap. 37.

² Unde verbum Stratonici.] Strabo lib. 14. de Cauno civitate loquens, Cum regio, ait, valde felix sit, omnes tamen consistuntur, urbem & æstate & autumno gravem esse, propter æstus ac pomorum copiam. Unde hujusmodi quædam narrantur, quod Stratonici citharædus videns Caunios colere admodum viridi, dixit hoc illud esse, quod poeta (Homerus libro sexto scilicet) inquit,

Οἴνπερ φύλλων γῆρην, πίνδε κ' ἀνδρῶν.

Id est,

Tale quidem genus est hominum, quale est foliorum.

Cum vero illum incusarent, quod urbem, ut morbidam, carperet: Ego (inquit) eam morbidam dicere ausim, ubi mortui ambulant.

³ Quibus hostias quæ uterum.] Varro lib. 5. linguæ Latinæ. Festus Pomponius lib. 6. non longe à princip. Fordiciidiis, inquit, boves fœda, id est, gravida immolabantur, dictæ à fœtu. Ovid. 4. Fastor.

Fœda, ferens bos est: fœcundaque, dicta ferendo:

Hinc etiam fœtus nomen habere putant.

Et Columella lib. 6. cap. 24. Postnum coitum fœda non admittit taurum.

⁴ Vel interaneis.] Hæc superius explicata.

⁵ Dracones in extis.] Plinius lib. 11. cap. 37. Cecinnæ Volaterrano dracones emicuisse de extis lato prodigio traditur.

⁶ Contra Gracchos sacrificanti.] Titus Livius 3. Decad. lib. 5. Tib. Graccho, inquit, priusquam ex Lucanis moveret, sacrificanti, triste prodigium factum est. ad exta sacrificio perpetrato, angues duo ex oculis allapsi, edere jecur, conspectique repente ex oculis abierunt. Id cum aruspicum monitu sacrificium instaurarentur, atque intentius exta reserata servarentur, iterum ac tertium venisse tradunt, libatoque jecinore intactos angues abiisse. Cum aruspices ad Imperatorem id pertinere prodigium præmonuissent, & ab oculis cavendum hominibus, consiliisque: nulla tamen providentia fatum imminens moveri potuit. Ubi non de dracone, sed de anguibz loquitur. Aliter Plutarch. in Gracchis. Alia autem ex dracone auguria, id apud Homerum lib. 2. Iliados, & Plutarchum in Crasso, ubi de Spartaco loquitur.

⁷ Extā quoque de sacrificantis.] De aquilæ auguriis supra cap. 13. diximus.

*Extæ
manu
lappa.*

*Capita
hostia-
rum præ-
cisa
suum
sanguini-
nem
lambentia.
Crassi
aut
tenuis
sanguini-
nis in
victi-
cis in-
dicia.*

feliciter fuerit. ¹ Si tamen è manu decidissent vel viscera cruore infecta essent aut livida, nigrisque distincta maculis, vel si omentum & membrana viscera continens, hians foret, aut sanguine suffusa, indubiam necem & fatale exitum portenderunt: ² quale Crasso evenit, cum contra Parthos ducturus lustraret exercitum, documento futuræ magnæ calamitatis. Præcisa vero hostiarum capita suum sanguinem aut exta lambere, ³ Pyrrho sacrificanti obitum luctuosum & fœdos eventus designarunt. ⁴ Iidem Cimoni formicarum catervas sanguinem victimæ corripuisse, adnotarunt. Ferunt tamen divinandi periti, sanguinem victimæ crassio rem & calidior em, efficacior em vim portendere: qui verò tenuior esset & frigidior, majorem habere intelligentiam. Estque inter exempla, præcisum caput victimæ fluctu maris absorptum, atque exta non comparuisse, ⁵ Callicratidi Lacedæmonio interitum vitæ attulisse. Subit tamen

¹ Si tamen è manu decidissent.] Plutarchus in Crasso, cum Crassus, ut moris erat, sacrificio instituto lustraret exercitum, porrecta ab aruspice viscera è manibus cecidere: quod cum graviter omnes, qui adstant, perturbasset, arridens Crassus, *Talia nobis, inquit, incommoda senectus adfert: attamen arma nunquam è manibus ceciderunt.* Hujus celebris dicti meminit Erasmus in Apophthegmatis M. Crassi.

² Quale Crasso evenit.] Appianus in libro, qui Parthicus inscribitur, postremo, inquit, cum solito more lustraret exercitum, & maculatis hostiis augur exta illi porrexisset, decidere è manibus. *Qua in re cum præsentis subtristari cerneret, risu edito, hujusmodi, inquit, senectus est: sed nec armorum ulla è manibus effugient nostris.* Quod jam supra ex Plut. dictum est.

³ Pyrrho.] Plinius lib. 11. cap. 37. *Et profecto nihil incredibile fit, existimantibus, Pyrrho Regi, quo die periit, præcisa hostiarum capita repisse, sanguinem suum*

lambentia.

⁴ Iidem Cimoni.] Plutarch. in vita illius ad finem, cum vates de more victimam cecidisset, id sanguinis, quod jam humi congelatum erat, formicarum caterva paulatim corripientes ad Cimonem deportabant, & circa pedis pollicem extendentes, diu huic rei intentæ singulos latebant.

⁵ Callicratidi.] Plutarchus in Apophthegmatis illius, *Facto sacrificio, cum ex vate audisset, extis exercitui victoriam portendi, sed Imperatori mortem: nihil exparefusus, Haud penes numi (inquit) sunt res Sparta: me siquidem mortuo, nihil deterius habitura est patria: sed si hostibus cessero, aliquid decedet patriæ.* Itaque cum Cleandrum pro se ducem designasset, navali prælio cum hostibus congressus, fortiter pugnans vitam cum morte commutavit. Non tamen declarat eorum extorum formam. Xenophon Rerum Græcarum lib. 1. tradit illum navim excussam in mari decidisse. Quod proxime accedit ad prodigium hic ab Alexandro relatam.

tamen illa reputatio, veteribus tradi monumentis, ¹ galli-
 naceorum fibras maxime diis gratas videri, ² sicut talparum
 magi verissima dicunt, illisque haud secus quam solenni
 victima pulcherrime litari. Hæc enim sunt exta argutissi-
 ma, in quibus divina mens inesse creditur. Fuisseque Cy-
 priorum inventum, ex suillis extis fieri divinationem, quod-
 que nisi ex sana victima, neque litari, nec futura prænosci
 poterant. Ea vero exta quæ nihil habent divinationis,
 quæque expianti non litant, tanquam sine nutu, nulloque
 afflatu divino, ³ muta dicuntur, quibus non esse litatum no-
 tabatur. Quæ autem multum felicitatis & fortunæ polli-
 centur, ⁴ regalia dicta sunt. Apud magos vero, talparum
 exta ⁵ & ranarum, eventus fortunatos, nonnunquam mag-
 nos casus prædicere crediderunt. Cumque cætera viscera,
 detractis extis, postquam litatum erat, aræ imposita igni
 darentur, ipsa tamen exta nunquam elixa: sed veru deco-
 cta apponebantur: sola tamen arietis exta aqua elixa sacris
 epulis apponuntur. ⁶ Neptuno vero & fluctibus quum sa-
 cra faciunt, mare ingressuri, aliquando ipsam hostiam non-
 nunquam cruda exta in mare projiciunt, & vina infundunt.
 Illud utique non ab re fuerit meminisse, quod periti rerum
 literis

*Ex gal-
linaceo-
rum fi-
bris.
Ex tal-
parum.
Ex suil-
lis ex-
tis.
Sana-
victi-
mum
esse co-
porate-
bat.
Extā
muta.
Rega-
lia.
Extā
quæ
appo-
nuntur in
victi-
mis.
Neptu-
no &
flucti-
bus sa-
crifi-
candi
ratio.*

TIRAQUELLUS.

¹ Gallinaceorum fibras.] Cicero l. 2.
 de Divinatione. Plinius lib. 10. c. 21.
 de Gallis, & quo modo castrentur lo-
 quens, *Hi, inquit, maxime terrarum*
imperio imperant: extis etiam fibrisque
haud aliter, quam opime victima diis
grati.

² Sicut talparum.] Plinius l. 30. c. 3.

³ Muta dicuntur.] Festus Pompe-
 jus lib. 11. *Muta exta appellabant, ex*
quibus nihil diminutionis animadvertē-
*bant.**

COLERUS.

* Scaliger sic: *Muta exta dicuntur,*
quibus nihil divinationis, aut responsi
elicitur. Ut contra Adjutoria, quæ cer-
tum aliquid indicant, aut ab incendio, aut
à veneno talique re certum instare pericu-
lum portendunt, aut finium deminutio-
nem.

⁴ Regalia dicta.] Pompejus lib. 16.
Regalia, inquit, exta appellantur, quæ
potentibus insperatum pollicentur hono-
rem, privatis & humiliores hereditates,
suos familiæ dominationem.

⁵ Et ranarum.] Nam ex ranæ visce-
 ribus, hoc est, liene: jocinore, corde,
 lingua & ossiculo, multa veneficia
 posse fieri, tradit Plinius lib. 32. c. 5.
 Hinc illud Juvenal. sat. 3.

— Ranarum viscera nunquam
 Inspexi. —

⁶ Neptuno vero & fluctibus.] Livius
 3. Dec. lib. 9. post Scipionis precatio-
 nem, hæc scribit, *Secundum eas preces*
cruda exta, cæsa victima (ntimos) in
mare projecit.

344
quibus-
que vi-
sceribus
vis.

literis adnotarunt, singulis visceribus hominum suam vim
& affectus innatos fuisse: idcirco ¹ homines splene ridere,
² felle irasci, ³ jecore amare, ⁴ corde sapere ⁵ & timere.

¹ *Homines splene ridere.*] Persius
Sat. 1.

*Quid faciam? sed sum petulanti splene
cachinno.*

Id est, lascivo & in risum prurienti.
Nam, ut scribit Plin. lib. 11. cap. 37.
*Splen, sive lien, risus atque jecorum fides
est.* Et Serv. in illud Virg. lib. 8. Æ-
neid.

*Hic vero Alcide furiis exarserat
atro*

Felle dolor.

Quo, inquit, ita irascimur, & secundum
Physicos, ut splene ridemus. Hinc illud
pervulgatum,

Splen ridere facit, cogit amare jecur.

² *Felle irasci.*] Plinius lib. 11. c. 37.
& lib. 28. cap. 9. Fellis naturam &
usum describens, inquit, *Inter omnia
autem communia animalium, fel prastan-
tius in effectu. Est enim vis ejus exalsa-
cere, mordere, scindere, extrahere, di-
scutire.* Et hinc illud Virgilii citati in
præced.

³ *Jecore amare.*] Supra in verbo,
Homines splene ridere.

⁴ *Corde sapere.*] Plinius d. lib. 11.
cap. 37. dicit, mentem in corde habi-
tare.

⁵ *Et timere.*] Lactantius lib. 6. c. 15.
de affectibus loquens, sic scribit, *Quod
si, ut medici dicunt, letitiae affectus in sple-
ne est, ira in felle, libidinis in jecore, timo-
ris in corde: facilius est interficere animal
ipsum, quam ex corpore aliquid evellere:
quod est animantis naturam velle mu-
tare.**

COLERUS.

* Huic capiti addere non discon-
veniens erit, quæ interpretes Euripidis
de ratione divinandi ex Cauda victimæ
affert: si repanda, inquit, & recurva esset
in igne, difficultas, & eventus belli peri-
culosus. Si vero prætensa, & deorsum ver-
gens, clades & calamitas. Si in sublime &
altum elevarctur, victoria portendebatur.
Idem alibi ait; Rurum fuisse aruspici-
bus in sacris, vesicam obturatam lana
victimarum, vinetamque igni injicere.
Itaque ex crepita & ejaculatione uri-
næ, cum rumperetur, conjectarunt &
divinarunt. Hæc in Phœnissis.

CAPUT XXVI.

*Consualia, equitia, & ludi Apollinares, quando à Roma-
nis fierent, quoque modo Diti sacra fiant,
& quo tempore.*

Con-
sualia.

Romulum ¹ urbis conditorem, pace cum finitimis par-
ta, Neptuno equestri solennes fecisse ludos, Consua-
liaque

TIRAQUELLUS.

¹ *Romulum.*] Dionysius Halicarnas-
seus lib. 2. Cum multæ ac validæ gen-
tes Rom. essent finitimæ, amica nulla,
volens eas conciliare sibi per connu-
bia (qui mos contrahendæ societatis
antiquis habebatur firmissimus) cogi-
tansque alias civitates aspernaturas

novos convenas, nec opibus potentes,
nec rebus gestis nobiles: nullam ta-
men ex adverso contentionem fore, si
vini excusaret necessitas: ex consensu
Numitoris avi sui cepit consilium, ra-
ptis non paucis simul virginibus con-
nubium quaerere. Quæ sententia post-
quam placuit, primum Conso Deo,
consilio-

liaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, auctores me-
morant. ² Fuit enim Confus consilii deus, cujus ara in cir-
co ma-<sup>Consus, atque
eius tem-
plum.</sup>

consiliorum occultorum prædici, vo-
vit, si conarus succederet, solenne fe-
stum & sacrificium: deinde re cum
Senatu communicata, illis quoque
comprobantibus, indixit celebritatem
festumque Neptuno diem, dimissis
circum finitimas urbes, qui invitarent
ad conventum & certamina, quæ tunc
instarent, tum virorum, tum equorum
varia. Titus Livius 1. Dec. lib. 1. paulo
videtur dissentire à Dionysio, cum
inquit, *Jam res Romana adeo erat vali-
da, ut cuilibet finitimarum civitatum
bello par esset: sed penuria mulierum, ho-
minis statem duratura magnitudo erat:*
quippe quibus nec domi spes prolia, nec
eius finitimi connubia essent. Tum ex
consilio patrum Romulus legatos circa vi-
cinas gentes misit: qui societatem commu-
niunq; novo populo peterent. Nusquam
benigne legatio audita est: adeo simul
omnes spernebant, simul tantam in medio
crecentem molem sibi ac posteris metue-
bant. Egrediente Romana pulvis passa: &
haud dubie ad vim spectare res cepit, cui
tempus locumque aptum, ut claret Romu-
lus, ægritudinem animi dissimulans, ludos
ex industria parat Neptuno equestri so-
lennes: Consualia vocat. Plutarchi. in
Romulo etiam hujus historiae memi-
nit. *

COLERUS.

* Tertullianus lib. de Spectac. c. 1.
Et nunc ara Conso illi in Circo adfissa est
ad primas metas, sub terræ cum inscri-
ptione hujusmodi: CONSVS CONSI-
LIO, MARS DVELLO, LARES
CVM ILLO POTENTES. Nescio cui
rei interpretetur Verus Glossarium,
Consuum Isidis filium.

TIRAQUELLUS.

1 In quibus Sabinas } Halicarnas-
sus ad ea quæ dicta sunt in præced.
adjungit, Facto, inquit, deinde ad eam
celebritatem consilii plurimorum
hospitum cum uxoribus, simul & libe-
ris, peractisque sacris Neptuni & cer-
taminibus extrema ludorum die, cum

jam solvenda esset celebritas, mandat
juvenibus, dato signo, rapiant virgi-
nes, quæ spectatum venerant, quam
cuique fors obtulerit, serventque castas
illam noctem, postridie vero ad se ad-
ducant. Tum juvenes catervatim di-
visi ubi quod convenerat signum cla-
tum viderunt, discurrunt ad rapiendas
virgines, magno tumultu, ac vocifera-
tione hospitum, majus aliquod ma-
lum suspicantium. Sequenti vero luce
adductarum virginum inæstitia de-
jectos animos Romulus consolatus est,
rapinam eam non ad injuriam specta-
re, sed ad conjugium dictans. Post
hæc comperto puellarum sexcentarum
octoginta trium numero, delegit toti-
dem viros cœlibes, quibus eas in ma-
trimonium dedit ritu cujusque patrio,
ignis & aquæ societatem inrer conju-
ges pactus. Tit. Livius & Plutarchus
ubi supra. Cornelius Nepos, si is est,
lib. de Viris illustribus, cap. 2. Præ-
terea Varro lib. 5. de ling. Latina,
Consualia à Conso dicta sunt, quod tum
serie publicæ ei Deus, & in circo ad a-
ram ejus ab sacerdotibus sunt ludi illi,
quibus Virgines Sabine raptae.

2 Fuit enim Confus. } Dionysius Ha-
licarnassæus ubi supra. Ovidius 3. Fa-
storum,

Festa para Conso, Confus tibi cætera di-
cet,

Illo festa die dum sua sacra canes.

Festus Pompejus lib. 3. inquit, *Con-*
sualia ludi dicebantur, quos in honorem
Consi faciebant, quem Deum consilii pu-
tabant. Servius in eum locum lib. 8.
Æneidos,

— *Magnis Circensibus actis.*

Raptæ, inquit, sunt Sabine consualibus,
hoc est, mense Martio. Confus autem est
deus consiliorum: qui ideo templum sub
tecto in Circo habet, ut ostendatur, teclum
debere esse consilium: Hinc est quod &
fidei penno velata manu sacrificabatur:
quia fides teclæ esse debet, & velata.
Ideo autem dicato Consi simulachro, ra-

co maximo, undique aggesta humo, abdita erat, quod arcanum esse consilium putarunt: ¹ quam aram cum ludos celebrant, omnibus adire fas est, reliquo anni tempore non est licitum: ² in qua Romani sacrificiis igneis aliisque solennibus festos agere dies assuerant, quæ feriæ publicæ dictæ sunt, ³ in quibus sacris victima erat mulus, quoniam id genus quadrupedum primum vehiculo junctum fuisse credunt, eo quod ⁴ Lunæ vehiculum traherent, ⁵ equosque & asinos coronis fertisque exornare, & feriari, neque illos labori admittere mos erat, quod instituta navigatione, quum

om-

*Victi-
ma in
Con-
suali-
bus.*

puerunt Sabinas, ut tegetetur initum de raptu consilium. Arnobius lib. 3. adversus Gentes, *Salutaria*, inquit, & *fida consilia nostris suggerit cogitationibus Consus*: & in contrarios exitus cur assidue vertitur placitorum inopinata mutatio? Dionysius lib. 1. ait, Neptuno equestri templum ab Euandro in Latio erectum, diemque festum statutum, quem illi *ἱεραία*, Larini *Consualia* nominant, quo die cessabant ab opere equi & muli fertisque redinebantur. Divus Augustinus lib. 4. cap. 11. *Ipse sit, Deus Consus, prabendo consilia*: & ipsa dea *Sentia*, *sententias inspirando*. *

COLERUS.

* Arnobius lib. 3. *Salutaria & fida Consilia nostris suggerit cogitationibus Consus*. Eiusdem meminit lib. 8. Aufonius in Eclogario, ubi agit de feriis Romanis.

TIRAQUELLUS.

1 *Quam aram*.] Plutarchus in Romulo, inquit, *Fama vulgata ab eo primum est, cuiusdam Dei aram conditam sub terra invenisse, eique Deo Consus nomen indiderunt, sive à consilio, quod consiliarius foret, sive Neptunus equestris. Nam ara in circo maximo posita, quæ reliquum quidem tempus latet: in equestribus autem certaminibus aperitur.*

2 *In qua Romani sacrificiis igneis*.] Dionysius Halicarnassensis d. lib. 2. &

ex eo Lilius Gyraldus Historiæ deorum, Syntagmate 5. sic scribit, *Sacram autem illam solennitatem nunc etiam Rom. celebrant, & Consualia vocant, in qua etiam ara subterranea constructa juxta Circum maximum, circumfissa terra, sacrificiisque & igneis solennitatibus colitur, cursusque eorum junctorum agitur, & non junctorum, Consus à Romanis, quem quidam interpretes in linguam Græcam, πούδωρα, & πούδωρα esse dicunt, hoc est, Neptunum & Terriquassatorem: ac propterea subterranea colitur ara eum tradunt, quod hic Deus terram habeat.*

3 *In quibus sacris*.] Festus Pompejus lib. 11. ex quo Alexander hunc locum, ni fallor, accepit, id non ita dixit: sed ejus hæc verba sunt, *Mulis celebrabantur ludi in Circo maximo Consuales: quia id genus quadrupedum primum putatur coeptum curru, vehiculoque adjungi. Hæc ille, quibus nihil de immolatione dicit: sed his, non equis, hos ludos celebrari.*

4 *Luna vehiculum traherent*.] Idem Pompejus continuo ante id quod supra proxime ex eo adduximus, *Mulus*, inquit, *vehiculo Luna habetur, quod tam ea sterilis sit, quam mulus: vel quod ut mulus non suo genere, sed equis creetur, sic ea Solis, non suo fulgore luceat.*

5 *Equosque*.] Diximus supra ibi, *Fuit enim Consus, ex Halicarnassensi l. 1. Plutar. probl. c. 47.*

omnium generum merces navibus advchantur,ocium quodammodo jumentis & remissio data sit : ¹ vel quod equos primum Neptunus domuerat ; & equitandi artem invenerat, ² quare Hippius dicebatur. Huic ³ Sextili mense , die octavo post decimam, equestres ludos Romulum instituisse ferunt, quarto ab urbe condita anno, qua die raptas Sabinas volunt : ⁴ tametsi mense Martio primum Consualia instituta, eoque tempore raptas Sabinas nonnulli testati sint. ⁵ Plerique diis Laribus, dum Romani ludos celebrant, Romulum Sabinas rapuisse dicunt. ⁶ Erat ergo is ludus, ut equi & muli juncti & soluti in circo maximo, magno spectantium studio currerent. ⁷ Qui vero fuerit raptarum numerus, inter auctores discrepat. Quidam non ultra triginta fuisse tradunt, quæ curiis nomina dedere: nonnulli quingentas, plerique septem & viginti, ut Valerius Antias: alii sexcentas & tres supra octoginta. Præterque ludos Consuales, Marti quoque in Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu ⁸ Equitia nuncupavit: ⁹ qui, si quando alluvione Tiberis inun-

Neptunus e-
quorum
domi-
tor.
Con-
sualia
quan-
do cele-
brata.
Ludi
forme
in Con-
suali-
bus.
Sabi-
narum
raptarum
nume-
rus.

Equi-
tia.

¹ Vel quod equos primum Neptunus.] Pausanias in Achaicis, qui 7. lib. est.

² Quare Hippius dicebatur.] Pausanias ibi, & in Arcadicis. Festus Pompejus libro 8. rationes hujus nominis tres addit in hæc verba, Hippius, id est, equester Neptunus dictus est, vel quod Pegasus ex eo & Pegaside natus sit: vel quod equuleus, ut putant, loco ejus suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deprecaret: vel quod tridentis ictu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos jaciebant non quaque anno in mare.

³ Sextili mense, die octavo.] Plut. in Romulo.

⁴ Tametsi mense Martio.] Servius lib. 8. quo loco supra citavimus.

⁵ Plerique diis Laribus.] Asconius Pedianus in 2. in Ver. Ciceronis act.

⁶ Erat autem is ludus.] Vide supra ibi, In quibus sacris.

⁷ Qui vero fuerit numerus raptarum.] Plutar. in Romulo eadem, sed diversis verbis, scribit, quæ hic Alexander, qui sic ait, Raptas esse quidam triginta tantum tradunt, à quibus & curias nuncupatas esse. Valerius autem Antias quingentas viginti & septem. Juba autem (& Dionysius lib. 2.) sexcentas octuaginta tres.

⁸ Equitia.] Equiria legendum ex Varro. lib. 5. de ling. Lat. Ovid. lib. 2. Fast. ad fin.

Janique duæ restant noctes de mense secundo,

Marsque citos junctis curribus urget equor.

Ex vero positum permansit Equiria nomen,

Quæ deus in campo perspicit ipsi sue.

⁹ Quæ si quando alluvione Tiberis.] Ovidius lib. 3. Fastorum,

Alteri gramineo spectabis Equiria cam-

po,

inundasset campum, in Cælio monte, ubi Martialis campus erat, colebantur. ¹ Sicut vi fluminis inundato circo maximo, extra portam Collinam ad ædem Veneris Erycinæ Apollinares celebrantur. ² Erant enim ludi Apollinares ex prædicto Martianorum carminum, quibus Cannensis clades scripta fuit, bello Punico secundo victoriæ causa instituti. Alii à Cornelio Sylla prætore urbis ex responso Martianorum fratrum, à quibus fata Romanorum præscripta erant, inventos dicunt fuisse. ³ In quibus decemviri Apollini bove aurata & duabus capris auratis, Latonæque bove aurata, sacra Græco ritu facere assuerant, quos prætore præfidente, populum laureatum spectasse, Apollini pro cuiusque copiis stipe data, Titus Livius auctor est. ⁴ Cumque antea incerto die fierent, Publius Licinius Va-

rus

*Quem Tiberis curvis in latus urget
aquis.*

Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,

Cælius accipit pulverulentus equus.
Festus Pompejus lib. 5. Equiria, inquit, ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur. Et lib. 11. Martialis campus in Cælio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, si quando aquæ Tiberis campum Martium occupassent. *

COLERUS.

* Tertullianus de Spectac. cap. 1. dehinc Equiria Marti Romulus dixit. Aufonius:

*Nunc etiam veteres celebrantur Equiria
ludi,*

*Prima hæc Romanus nomina circus
habet.*

TIRAQUELLUS.

1 Sicut vi fluminis.] Livius 3. Dec. lib. 10. Inter quæ etiam aquarum insolita magnitudo in religionem versa: nimis abundavit Tiberis, ut ludi Apollinaris, circo inundato, extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris parati sint.

2 Erant enim ludi Apollinares.] Livius ejusdem Dec. lib. 5. Macrobius lib. 1. Satur. c. 17. Servius in lib. 6. Æneidos

in eum locum,

— Festosque dies de nomine Phœbi.

Ludos Apollinares, inquit, qui secundum quosdam, bello Punico secundo, instituti sunt, tempore Syllano, ex responso Marti anni una fratrum, quibus Sibylla prophetaverat, quorum extabant, ut Sibyllina responsa. *

COLERUS.

* Tertullianus: Megalenses & Apollinares, item Cereales & Neptunales & Latiales & Florales in commune celebrantur.

TIRAQUELLUS.

3 In quibus decemviri.] Hæc usque ad vers. Cumque, sunt Livii 3. Decad. lib. 5. & Macrobius ubi supra, & Festi Pompeii libro 1. Hincque extat illud Ovidii lib. Metam. 7.

— Indutaque cornibus aurum

Melima, vota facit.

Et ejusdem operis lib. 10.

— Et blandis induta cornibus aurum,
Conciderunt icte nivea corvix juvenec,
Thuraque fumabant. —

Ubi Raphaël Regius interpres, inquit, Cornua victimarum inaurari solebant.

4 Cumque antea.] Hæc usque ad versic. In quorum celebritate, sunt Livii 3. Decad. lib. 7.

rus prætor urbis legem tulit, ut dies ante tertium Nonas Quintiles his ludis status foret : isque in perpetuum facer haberi cœptus est. ¹ In quorum celebritate, matronas spectatæ pudiciæ in propatulo epulari, omnique cæremoniarum genere festum diem agere produnt, puerosque manibus amplexos psallere, & hymnos Apollini canere, ² sicut Dianæ virgines. ³ Quæ quidem Equitia singulis annis duodecimo calendas Majas in circo quando celebrabantur. in quibus post equos, vulpes stipulis alligatæ, accensa Ara flamma, cursitabant. ⁴ Præterque aram Consi, quæ in Ditis & Proserpinæ in loco abdito in Martio campo ad Tarentum colebatur, locum denominatum, quod ibi Tiberis ripas tereret, qui ⁵ Rumon propterea dictus ⁶ & Serra, ad quam rarus erat accessus hominum. ⁷ Diis enim

¹ In quorum celebritate.] Livius 3. Decad. lib. 5. Hæc est, inquit, origo Ludorum Apollinarium, victoriæ non valetudinis ergo, ut plerique rentur, votorum. Factosque populus coronatus spectavit, matronæ supplicare, vulgo apertis januis in propatulo epulati sunt : celebræque dies omni cæremoniarum genere fuit. Macrobius ubi supra.

² Sicut Dianæ virgines.] Titus Livius 3. Decad. lib. 7. scribit, Tum septem & viginti virgines longam indutæ vestem cæmen in Junonem Reginam canentes ibant. Sed an ad rem faciât, vide.

³ Quæ quidem Equitia.] Supra diximus ex Ovidio.

⁴ Præterque aram.] Festus Pompejus lib. 18. Tarentum, inquit, locus in campo Martio dictus, quod eo loco ara Ditis patris terra ocularetur. * Sed hic & apud illum legendum est Terentum ex his, quæ dicam in seq.

COLERUS.

* Festus Scaligeri : Tarentum, in campo Martio locum, ait per d dicendum fuisse Verrius, quod terendus sit secularibus Ditis patris ludis : & tera-

tur ab equis quadrigariis, quorum agilitas æquiparet morus ipsos Lunæ. Quod quam aniliter relatum sit, cuius manifestum est.

TIRAQUELLUS.

⁵ Rumon.] Hæc eadem Gyrالدus Syntagmate 17. nullo auctore laudato. Sed hæc sunt Servii enarrantis illud Virgilii lib. 8. Æneidos,

— Ego sum pleno quem gurgite cernis
Stringentem ripas, & pinguis culta secantem,

Cæruleus Tiberis, exlo gratissimus amnis.

Stringentem, inquit, id est, radentem, imminuentem : Nam est Tiberini fluvii proprium : adeo ut ab antiquis, Rumon dictus sit : quasi ripas ruminans & exedens. Etiam in sacris Serra dicebatur : unde ait,

— Et pinguis culta secantem.

In aliqua etiam urbis parte, Terentum dicitur, eo quod ripas terat. Hæc ille.

⁶ Et Serra.] Vide præcedentia.

⁷ Diis enim inferis.] Festus Pompejus lib. 1. paulo ante fin. Altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui diis inferis

*Sacra
& ludi
ad arā
Ditis
& Pro-
serpi-
næ.
Pluto-
nis tē-
plum.
Eume-
nidum
tem-
plum.*

nim inferis aram non à terra sublinem, sed sub effos-
sa humo statui decere putabant, ad quam ex præcepto
Sibyllini carminis, altero & quinquagesimo anno ab
urbe condita, sacra & ludos institutos memorant, ad
eamque ter annis singulis accessum placandis manibus
patere: videlicet postride Vulcanalia, & ante sextum
Idus Novembris, & ante tertium Nonas Octobris.
¹ Apud Eleos vero Plutonis templum semel tantum pate-
fit, & quamvis patens, nulli introire licitum est. ² Sicyonii
quoque semel annis singulis Eumenidum prope Afopum
diem agunt, & sacrum faciunt. ³ Cumque humanis ca-
pitibus prius Ditem placarent, postea ab Hercule admoni-
ti, hominum simulacra victimas dederunt. ⁴ Observa-
tum-

*peris in adificiis à terra exaltatis sacra
faciebant, diis terrestribus in terra, diis
infernalis in terra effossa.*

1 Apud Eleos.] Gyraldus de Diis
Gentium, l. 17. nullo quoque auctore
citato, sed id est ex Pausania lib. 6. qui
de Elianis est, non longe à fine. *Sum
vero* (inquit Pausanias) *Sumani ambi-
tum & ædem* (utrunque enim Elci Su-
mano dedicarunt) *semel quotannis ape-
riunt, neque tunc introire cuiquam, præ-
terquam sacrificulo, fas est. Soli omnium
ex cognitis gentibus, Elci Ditem patrem
ob huiusmodi causam venerantur. Cum
exercitum ad Pylon, quæ in Elide est, op-
pugnandum Hercules adduxisset, openi ei
ferente Minerva, præsto etiam sibi ad se-
rendum auxilium Sumanum fuisse di-
cunt, quod ei honores habuissent, ut qui
in Herculem offensiore animo esset.*

2 Sicyonii.] Idem quoque Gyal-
dus, ubi supra, quod est Pausaniæ l. 2.

3 Cumque humanis capitibus.] Idem
Gyraldus ibi, ex Macrobio lib. 1. c. 7.
cujus in eam rem verba adduxi, Cum-
que diu humanis capitibus Ditem, &
virorum victimis Saturnum placare se
crederent propter oraculum, in quo
erat,

*Καὶ κεφαλὰς Ἀδὴ, καὶ τῶ περὶ πύμ-
πης φῶτα.*

Herculem ferunt postea cum Geryo-
nis pecore per Italiam revertentem,
suasisse illorum posteris, ut faustis sa-
crificiis infausta mutarent, inferentes
Diti non hominum capita: sed oscilla
ad humanam effigiem arte simulata:
Et aras Saturnias non mactando vi-
ros, sed accensis luminibus excolen-
tes: quia non solum virum, sed & lu-
mina φῶτα significavit.

4 Observatumque fuit.] Idem Gyal-
dus ubi supra. Virgil. Æneid. 6. osten-
dens eremonias sacrorum, quæ diis
inferis fiebant,

*Quattuor hic primæ migrantes terga
juvencas*

*Constituit, frontique inspergit vincta sa-
cerdos,*

*Et summas carpens media inter cernua
setas,*

*Ignibus imponit sacris libamina prima,
Væ vocans Hecaten caloque Ereboque
potentem.*

Et paulo post:

— Ipse atri velleris agnam

*Æneas matri Eumenidum, magnæque
sorori*

*Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina
vaccam.*

*Tum Stygio Regi nocturnas inchoat
aras,*

Et

tumque fuit, ut sterilibus pecudibus & juvencis, ac vino, ^{Quibus}
 melle, lacte & sanguine Diti sacra fiant: ^{vitti-} ^{mis} ^{Diti} ^{sacri-}
 mæ legibus inferis diis vina libare vetaretur, his verbis: Vi- ^{sicaba-}
 no rogam ne respergito. ^{tur, &} ^{qua ca-} ^{remo-}
^{nia.} ² Eas quidem aras, quæ plerum-
 que ³ geminæ fuerunt & pares, dum sacra faciunt, sicut re-
 liquias inferorum, nigris vittis aut cæruleis ornant, & cu-
 presso. ⁴ Cumque pecudes immolant, spirantem cruorem
 in effosam terram mittunt: vinumque, lac & mel una in-
 fundunt, visceraque cæsæ victimæ ter circum aras du-
 cunt, igne accenso, hoc piaculari sacro inferos evocari ar-
 bitrati. ⁵ Invaluitque mos, ut infernis diis facturi sacra, pa-
 res victimas, easque sinistra immolent: ⁶ & quum manes ex- ^{Manes.}
 piandi sunt, pocula libent, rogamque vino, aut sepul-
 chrum conversa manu inspergant, in quibus litasse piacu-
 lum erat: nigrasque hostias immolent, vinaque effundant,
 vasaque in ignem mittant, visceraque igni apposita oleo in-
 spergant, quippe Diti sacra exhibentes, cui omnia perdere
 proprium est: lignaque sterilia è sepulchris eruta, atro igni
 apponant: neque oriente luce, ut superis, sed noctu, vel
 meridie, aut decrescente die, hostiam immolare conve-
 nit, capite ita confutito, ut terram non cælum spectet.

Cum-

*Et solida imponit taurorum viscera
 flammis,*

*Pingue superque oleum fundens ardenti-
 bus extis.*

Tibullus lib. 3. eleg. 5. in fin.

Interea nigras pecudes promittite Diti,

Et nivei lactis pocula mixta mero.

Horatius lib. 2. Carin. Ode 14.

Non si tricenis, quotquot eunt dies,

Amice places illachrymabilem

Pluvona tauris.

¹ *Quinquam Numæ legibus.* [Plinius
 lib. 14. c. 12. Numæ Regis, inquit, Pest-
 humia lex est, Vino rogam ne respergito,
 datque hujus legis rationem.

² *Eas quidem aras.* [Idem Gyraldus
 ubi supra.

³ *Geminæ fuerunt & pares.* [Vide
 infra in verbo, Invaluitque mos.

⁴ *Cumque pecudes immolant.* [Virg.

5. Æneid. parentalia Anchisa descri-
 bens, ait,

*Hic duo rite mero libens carchesia Baccho,
 Fundit humi duo lacte mero, duo san-
 guine sacro,*

Purpureosque jacit flores, &c.

⁵ *Invaluit q. mos.* [Plutar. in Numa,
 ubi & illud dicit, Superis imparia li-
 tari. Quod & observans Servius in il-
 lud Virgilit lib. 6. Æneidos, post justa
 Miseno peracta,

*Idem ter sacros para circumtulit undæ,
 &c.*

Aut sæpius, aut re vera ter. Licet enim
 à funere, contraxerit pollutionem:
 tamen omnis purgatio ad superos per-
 tinet, unde & ait, imparem numerum:
 aut quia hoc ratio exigit lustrationis.

⁶ *Et cum manes expiandi sunt.* [Li-
 lius Gyraldus ubi supra.

¹ Cumque in deorum sacris qui rem divinam facit, corporis prius ablutione purgetur: inferis qui funebria exhibiturus est, omiſſa ablutione, levi tantum ſpargitur ramo.

² Eſt tamen Fabii Serviliani pontificis maximi diſciplina traditum, ut atro die manibus parentare non liceret, ne infeſti manes fierent: quia quum in his ſacris Ianum & Iovem præfari neceſſe ſit, quem atro die advocare piaculare eſt, eo die ſolemni precatatione uti, & inferis ſacrum facere vetabantur. ³ Hi tamen ludi ad Tarentum ſeculares dicti, qui non ſtato die, ſed à prima origine ſingulis centum annis: ex præcepto Sibyllinorum carminum fiebant, quorum ⁴ auctor Valerius Publicola fuit, qui primus cæſis

atris

¹ Cumque in deorum ſacris.] Et idem quoque Gyraldus ubi ſupra, nullo item auctore citato: ſed id ipſum ſcribit Serv. in enarratione ejus loci l. 4. Æn.

Dic corpus properet fluviali ſpargere lymphæ.

In eum locum trahens & illum ejuſdem operis lib. 6.

Spargens rore levi, & ramo ſelicis olivæ.
Et illum lib. 2. ejusdem operis,

Donec me flumine vivo

Abluero.

Quia ſacrificantes, ut Servius ait, diis ſuperis abluebantur.

² Eſt tamen Fabii Serviliani.] Gyraldus ubi ſupra. Macrobius à me ante citatus lib. 1. Satur. c. 16. Sed & Fab. Servilianus Pont. in l. 11. negat oportere atro die parentare: quia tunc quoque Janum, Jovemque præfari neceſſe eſt, quos nominari atro die non oportet.

³ Hi autem ludi ad Tarentum.] Tarentum legendum eſt, ut ſupra diximus, & docet Martialis l. 4. epig. 1.

Hic colat ingenti redeuntia ſecula luſtro
Et quæ Romuleus ſacra Tarentus habet.

Et lib. 10. epig. 63.

Bis mea Romano ſpectata eſt vita Tarento,

Et nihil extremos perdidit ante rogos.
Et Statii Sylvarum lib. 1. ſyl. 4.

Nec tantum induerint ſatis nova ſecula crimen,

Aut inſtaurati peccaverit ara Terenti.

Et Aufonii in Grypho ternario,

Trina Terentino celebrata trinocſia ludo:

Qualia bis genito Thebis Trieterica Baccho.

Vide tamen Valerium Maximum, qui de his loquens Tarentum vocat l. 2. c. 1. ubi de Valeſio quodam loquitur, viro locuplete & ruſticæ vitæ, qui duobus filiis ægtorantibus & filia ad deſperationem uſque medicorum laborantibus, aquam calidam iis à ſoto petens, genibus innixus, lares familiares, ut pueroꝝ periculum in ipſius caput transferrent, oravit: orta deinde vox eſt, *Habiturum eos ſalvos, ſi continuo flumine Tiberis deſectos Tarentum portaret.*

⁴ Auctor Valerius Publicola.] Plut. in vita illius. Et ei, quod de Trinocſio dicitur, aſtipulatur Valerius Maximus, & Aufonius ubi ſupra, & Horatius de his ludis loquens in carmine ſeculari, *Certus undenos decies per annos Orbis, ut cantus, reſeratque ludos, Ter die claro, totieſque grata Nocte frequentes.*

Nam, ut dicit Acron interpres ibi, *Ludi ſeculares ternis diebus & noctibus agebantur, pro cultu Salis die, & nocte Luna.*

atris bobus, Diti maribus, Proserpinæ fœminis, trinoctio ludos ad Tarentum fecit. Proditur tamen decretum inter Pontifices, ut si defuncto cadaveri iusta quispiam exhibere *Cadaveribus inhumatis iusta exhibita.* vult, & an inhumatum esset, in dubium veniret, satis haberent, si quibusdam sacris precationibusque exhibitis, glebam absenti cadaveri, aut terram injicerent, terque injecto pulvere, à labe erroris cadaver, manesque expiatis ducerent: atque si operto humo cadavere, os exceptum fuisset, donec purgetur, inhumatum videri.¹ Est quoque notatum, in æde Libitinæ, ea quæ humanis corporibus usui sunt, Romanos venditare, qui nisi mense exacto, & vespere ac *Romani.* Februario mense, mortuis dare inferias solebant.² Delphi vero apud aram Epitymbiæ Veneris manes evocabant, & defunctis parentabant: Græci autem paucis à *Delphi.* morte diebus feralia litabant defunctis obsequia: observatumque ut reliquo corpore combusto, plerumque digitum, membrumve, aut crines seponerent, quibus tanquam cadaveri iusta persolverent & parentarent. Exteris vero *Exteri.* gentibus diversa parentatio fuit.³ namque apud Plataenses manibus peremptorum civium dabantur inferiæ, ut præcedente tibicine, vehicula multa lauro & myrto fusca, cum coronis sequantur, mox lactis, vini & olei libationes succedant: deinde purpuram indutus Princeps, cujus ductu res geruntur, exclusis servis, mactato ante pyram tauro, ubi Iovem & Mercurium adorasset, manes illorum qui pro patria ceciderant, ad cœnam advocet: postea cratere merum libans, se defunctorum manibus propinare assueveret: hoc modo illos, velut claro præconio excitos, expiari opinati. Achillis vero manes in Sigæo nisi nudos & unguentis delibutos circa sepulchrum decurrentes, nudos expiare

¹ Est quoque notatum.] Plut. Probl. 22.

² Delphi vero.] Plutar. d. prob. 22. sic scribit, Delphis enim Epitymbiæ Veneris exigua sane statua posita ostenditur, ad quam manes ad parentationes &

libationes, & elicere, & evocare consueverunt.

³ Namque apud Plataenses.] Id totum usque ad versic. Achillis vero, est Plutarchi in Aristide.

Alba-
ni.Effe-
dones.Augi-
la.Ægy-
ptii.Del-
phi.

piare compertum est. ¹ Apud Albanos, manibus defun-
ctorum parentare, aut iusta persolvere, nulli permittitur,
quod defunctos humana ope putabant non egere. ² Effe-
dones, purgatum defuncti caput inaurant, illique quotan-
nis hostias mactant, & iusta persolvunt. ³ Augilæ, qui
ultra Cyrenem sunt, nullos deos, præter defunctorum ma-
nes, putabant, ab illis ubi tumultis incubuere, per somnia
responsa accipere opinati. Ægyptii dum manibus defun-
ctorum parentant, post preces oppleti lacrymis, tumulum
amplexantur & coronant: ⁴ quibus mos erat, in insula quæ
Abatos dicitur, ut si quomersum in flumine cadaver non
appareret, centum annis illi funus facerent & ita manes
expiarent. ⁵ Delphi cum Pyrrhi tumulum nullo honore
antea

¹ *Apud Albanos.*] Strabo libro
Geographiæ II. eorum mores descri-
bens, sic ait, *Albani præcipue senectu-
tem venerantur, non parentum modo, sed
etiam ceterorum. Mortuorum curam ha-
bere, aut meminisse nefas est: nam cum
mortuis pecunias desodiunt. Idcirco pau-
peres vivunt, cum patrimonium nullum
habcant.*

² *Effedones.*] Herodotus in Melpo-
mene, talibus eos moribus uti tradit,
*Quoties pater alicui decessit, omnes ejus
propinqui pecora adducunt, quæ ubi ma-
ctaverunt, concideruntque, concidunt &
mortuum patrem inter illius, à quo con-
vivio accipiuntur, commisitque carnibus
convivium exhibent. Caput tamen defun-
cti denudatum, purgatumque inaurant,
eoque pro simulacro utuntur, agentes illi
quotannis majores hostias ceremoniasque.
Non diversa ab his tradunt Solinus
c. 25. Pomponius Mela in princ. Geo-
graphiæ lib. 2.*

³ *Augilæ.*] Pompo. Mela Geogra-
phiæ I. cap. 8. ubi Cyrenaica describit,
*Augilæ, inquit, manes tantum deos pu-
tant, per eos dejerant, eos ut oracula con-
sulant precatique quæ volunt, ubi tumultis
incubere, pro responsis ferunt somnia.*
Solinus c. 44. quæ de Augulis scribit,
sumpsit ex c. 8. lib. 5. Plinii.

⁴ *Quibus mos erat.*] Servius in illud
Virgillii I. 6. Æneidos.

*Sic demum lucos Stygios, regna in re-
visis, Aspicias.*

Seneca, inquit, de sacris Ægyptiorum
scribens, refert, juxta Syenein, extre-
mo Ægypti locum esse, quas Philas, id
est amiceas vocant: quia illic placata
est Isis irata, quod membra Osiridis
mariti, non inveniebat: quæ inventa,
quum sepelire vellet, elegit vicinæ pa-
ludis, tutissimum locum, quem adtran-
situm constat esse difficilem. Linnosa
enim est palus, & papyris referta, ultra
hæc brevis insula inaccessa hominibus:
dicta ab hoc ἀβάτος. Hinc Lucan I. 10.

*Hinc Abatos, quod nostra vocat vene-
randa vetustas.*

Hæc palus Styx vocatur, quod tristi-
tiam transeuntibus affert: sane ad il-
lam insulam, ab iis, qui sacris imbuti
sunt, certis transitur diebus. Vicini au-
tem populi cadavera suorum ad alte-
ram regionem transferunt: sed, si quis
in fluvio pereat, nec ejus inveniat
cadaver, post centum ei annos persol-
vunt officia. Hinc tractum est,

*Centum errant annos, volitantque hæc
littora circum.*

⁵ *Delphi cum Pyrrhi.*] Pausanias in
Atticis.

antea coluissent, postea cum didicissent illum contra Gallos pro Delphis adfuisse, Pyrrhi manibus in posterum parentarunt: Delii vero pueri & puellæ, Hyperboreis virginibus vita functis, tonsis crinibus parentasse dicuntur, quos fufis involutos, supra illarum monumentum puellæ deponunt, pueri vero in sepulchris. Getarum lex erat, manes viri defuncti non aliter nisi morte uxoris expiari.

¹ Ad Tereii sepulchrum si qui parentant, aut immolant, hordei loco calculis utuntur. ² Romani vero floribus ornare sepulchrum, & sacrificio atque epulo defunctis parentare solent, nonnunquam thure & mero supplicare, ³ sine tibicine, quibus in acie cæsis, fuit tam ara quam annua parentatio constituta. Et tametsi mense Februario mortuis dare inferias consuessent, ⁴ Decius tamen & Brutus, contra majorum instituta, Decembri mense parentabant. Proditurque memoriæ Trajanus imperator, in ea domo qua Alexander Macedo morte sublatus fuit, ejus manibus parentasse, & sacrum fecisse. Maxima vero manium evocatio ⁵ (Homeri testimonio) apud Avernum traditur fuisse, in quo cæsis victimis, & carmine effuso, manes defunctorum ab inferis per diras execrationes eliciunt:

IMOX

¹ *Ad Tereii sepulchrum.*] Idem Gyraldus supra sapius, nullo auctore laudato. Id autem est Pausaniæ in Atticis.

² *Romani vero.*] Ovidius lib. 2. Fastorum,

Est honor & tumulis animas placare parentis,

Parvaque in extructas munera ferre pyras.

Parva perunt manes, pietas pro divite grata est

Munere, non avidos Styx habet ima deos.

Tegula porrectis satis est velata coronis,

Et sparsæ fruges, parvaque mica salis.

Inque mero mollita Ceres, violæque solute:

Hæc habeat media texta relicta via.

Nec majora veto: sed & his placabilis umbra est:

Adde preces postitis & sua verba facis.

³ *Sine tibicine.*] Servius l. 11. Æn. in funere Pallantis ibi,

It cælo clamorque virum, clangorque tubarum.

Ante enim, inquit, mortui ad tubam deducebantur, citatque illud Persii sat. 2.

Hic tuba, candela, tandemque beatulus alto

Compescitus lecto.

⁴ *Decius tamen & Brutus.*] Textor in officina, Sacrificiorum & victimarum genera describens, cum Parentalia definit, sic ait, *Decius & Brutus parentabant Decembri mense: quia Saturno consecratus est hic mensis, quem habent in numero dæorum inferorum,*

⁵ *Homeri testimonio.*] Odyssæ l. 11.

I Nota

*Apium
in ma-
nium
sacris
& se-
ralibus
cœnis.*

mox tenuissima effigie, & hominis simulacro sub noctem apparente, responso excepto super quo consulturi venerant, è conspectu imago in auras puncto temporis dilabitur. ¹ Notatumque & illud, in deorum manium sacris & feralibus cœnis, præter lentes & offas, apium apponi, quibus qui sacris intererant, vescerantur. ² Neque solum spectacula & ludos, sed deorum sacrificia & manium parentationes, si quando minus rite exhibita, aut si non omnia iusta & solennia servata essent, ex levibus omisis causis, aut plus iusto servatis, secundo & tertio ac sæpius veteres instaurare & reficere consueffe.

¹ Notatumque illud.] Plinius libro 20. capite 11. Plutarchus in Timoleone.

² Neque solum.] Hic omnino vide, quæ scripsi in Commentariis in l. bores §. hoc sermone. 1

C A P U T XXVII.

Quæ sacra expiationis causa à Romanis servabantur, & quibus ex causis furent, quæve apud exteros.

*Sacra
solennia
& stata.*

INter plurima sacra quæ vetus religio habuit, ¹ quædam solennia & stata fuerunt, quæ eodem stylo modoque indici semper & fervari, solita sunt, quorum ritus & cærimonias

T I R A Q U E L L U S.

¹ *Quædam solennia & stata fuerunt.*] Stata sacrificia sunt, quæ certis diebus fieri debent. Cato in ea, quam scribit de L. Vesturio, de sacrilegio commissio: cum ei equum ademit, apud Festum Pompejum, Tu, inquit, quod in re fuit, sacra stata, solennia sancta deservisti. Cicero lib. 1. Tuscula. quæst. Cum enim illud ad solenne & statum sacrificium curru vehi ius esset. Et in Orat de Aruspicium responsis, Majores statas solennisque ceremonias. Ovid. l. 1. Fast. Cum mihi (sensit enim) lux hæc indicitur, inquit

Musa, quid à Fastis, non stata sacra petis?

Livius 3. Decad. lib. 10. Statius lib. 1. Thebaidos,

— Inde hæc sacra stata quotannis
Solennes recolunt epulæ. —

Sacra stata (inquit Lactantius interpret) constituta, quæ differri nefas est: Stata ab eo quod stent, neque mutentur, neque differri possunt, ut Virgilius l. 8. Æneidos.

Interea sacra hæc, quando huc venistis amici,

Annua, quæ differre nefas, celebrate sacra n'es

Nobiscum, & jam nunc sociorum assuescite mensis.

Macrobius Satur. lib. 1. c. 16.

monias transgredi aut omittere, ¹ nulli fas erat: ² siquidem si lapidibus pluisset, Novendiali semper sacro expiatum *Expia-*
fuit. Hoc enim sacrum ³ novem dies colebatur, ⁴ quod vel *tio ubi*
prætor urbanus, ⁵ vel pontifex maximus ex senatus decre- *lapi-*
to indicebat. ⁶ Idque vel cælesti voce in Albano missa, *abus*
vel aruspicum monitu. Si vero cælestes minæ terroresve, *pluif-*
aut tetra renunciarentur prodigia formidinesque, vel si ter- *set.*
ribilis species, aut quid novum & inopinatum oblatum es- *Ubi ex*
set, ⁷ ut cum duo vili soles, ⁸ facesve de cælo colluxissent, *cælo o-*
⁹ aut crinita sidera insigni novitate, vel igneus turbo, atque *stent a*
appa-
ruif-
sent.
info-

1 Nulli fas erat.] Ut patet ex eo loco Catonis, qui L. Veturio equum ademit, quod ea sacra deseruisset.

2 Siquidem si lapidibus pluisset.] Livius 1. Decad. lib. 1. & 3. Decad. lib. 1. paulo ante fin. & iterum lib. 2. scribit, Præneste ardentes lapides cælo cecidisse, iterum 3. 5. 6. 7. & 10. ubi ita scribit, Et in palatio lapidibus pluit, id prodigium, more patrio, novendiali sacro expiatum. Et 4. Decad. lib. 4. 5. 8. 9. Et 5. Decad. lib. 4. & alibi sæpe. Julius Obsequens Prodigiiorum cap. 3. 33. 51. 52. & 54. & alibi sæpe. Appianus lib. 4. bellorum Civilium, Imbres lapidei è cælo missi, continua fulmina in templa statuasque deciderunt.

3 Novem dies colebatur.] Livius 1. Decad. lib. 1. Festus Pompejus lib. 12. ubi de Novendialibus feriis.

4 Quod vel prætor urbanus.] Sueton. in Claudio, cap. 22. *

COLERUS.

* Vide Gellium lib. 10. cap. 24. & Macrobi. lib. 1. c. 4. & cap. 16. Nec tantum Prætor urbanus, sed etiam Consules pro arbitrio potestatis ferias indicare solebant: quinetiam Dictator aliquando feriarum constituendarum causa dictus fuit, teste Livio lib. 7.

TIRAQUELLUS.

5 Vel Pontifex maximus, &c.] Livius 1. Decad. lib. 7.

6 Idque vel cælesti voce.] Livius 1. Decad. lib. 1. Romanis quoque eodem prodigio Novendialis sacrum publice su-

sceptum est: seu voce cælesti ex Albano monte missa (nam id quoque traditur) seu Aruspicum monitu: mansit certe solenne, ut quandocunque idem prodigium nunciaretur (scilicet cum lapides cælo caderent) seræ per novem dies agerentur. Jul. Obsequens c. 3. eadem scribit.

7 Ut cum duo visi soles.] Liv. 3. Dec. lib. 8. Et Albæ duos soles visos referebant, & ejusdem Dec. lib. 9. ex 5. Dec. lib. 1. tres simul soles effulsisse tradit. Julius Obsequens Prodig. cap. 41. 43. & 72. & tres soles simul apud eundem cap. 66. 127. & 129. Et Capenæ duas interdiu lunas ortas tradit idem Livius 3. Decad. lib. 2. post princ. Obsequens cap. 30. Arimini tres lunas distantibus cæli regionibus exortas memorie prodidit. Appianus l. 4. bello Civil. Circa solem insolita apparere signa.

8 Facesve de cælo colluxissent.] Livius 3. Dec. lib. 3. & 5. Decad. lib. 1. non semel, & iterum lib. 3. & 5. & alibi sæpe. Jul. Obsequens cap. 69. 88. 113. & 127. Ovid. Metam. lib. 15.

Sæpe faces visæ mediis ardere sub astris.

9 Aut crinita sidera.] Plinius l. 2. cap. 25. Obsequens c. 127. Sueton. in Julio Cæsare cap. 88. Stella crinita per septem dies continuos fulsit, exorians circa undecimam horam. Et Maro in laudem Cæsaris, illud videtur cecinisse ecloga 9. quæ Mæris inscribitur.

Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.
Idem Suetonius in Nerone c. 36. Ner-
minue

insolita mundi facies fulsisset, ¹ strepitusve armorum de cœlo auditus, ² & ingentibus procellis effusus imber foret, ³ vel misto sanguine Tiberis fluxisset, ⁴ tecta^{que} publica ædesve

minore scintilla foris, & in externos grassatus est. Stillacrinita, quæ summis potestatibus exitum portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cæperat. Seneca lib. Naturalium quaestionum 7. eodemque ultimo in quo agitur de Cometis, cap. 21. tradit hæc, Sex mensibus hic cometes, quem nos Neronis principem letissimo vidimus, spectandum se præbuit in diversum illi Claudiano circumactum. Cornelius Tacitus lib. 14. Sydy cometes effulsit, de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem Regis pertendat. & lib. 15. Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuncia: Vis fulgurum non alias crebrior, & sydy cometes sanguine illustri semper Neroni expatiuntur. Dion in Vespasiano, Iis, inquit, qui de comete nescio quid inter se colloquebantur, ait, Non mihi sed Parthorum Regi mortem portendit: ille comatus est ego calcus sum. ἐνέειν & ὅδ' ἔστιν, ἐγὼ δὲ φάλαγγς εἰμι. Albertus Magnus lib. 1. Meteororum ubi huius rationem reddit. Lucanus lib. 1.

*Ignota obscuræ viderunt sydera noctes,
Ardentemque polum flammis, cœloque volantes*

Obliquas per inane faces, crinemque timendi

Sydesis, & terris mutantem regna cometen.

Cicero lib. 2. de Natura Deorum, Tum facibus visis cœlestibus, tum stellis his, quas Græci cometas, nostri circinnatas vocant, quæ nuper bello Octaviano magnarum fuerunt calamitatum prævencie. Virgil. lib. 2. Georg. in fin.

Non alias, cœlo ceciderunt plura sereno

Fulgura, nec diu toties arseret comete.

1 *Strepitusve armorum.*] Virgilius lib. 1. Georgicôn,

Armorum sonitum toto Germania cœlo

Audit, insolitis tremuerunt motibus Alpes.

Ovidius lib. 15. Metamorphoseôn enumerans prodigia, quæ ante eadem Julii Cæsaris apparuerunt, inquit, *Arma ferunt nigras inter crepitantia nubes,*

Terribilesque tubas, auditaque cornua cœlo

Præmonuisse nefas: Solis quoque tristis imago

Lurida sollicitis præbebat lumina terris. Appianus lib. 4. bellorum Civilium, scribit hominum immanes voces auditas, armorum strepitus, equorum cursus, inspectante nemine, auditos. Julius Obsequens cap. 105. scribit fremitus armorum ex inferno auditos.

2 *Et ingentibus procellis.*] Livius 1. Dec. lib. 5.

3 *Vel misto sanguine.*] Virgil. libro Æneid. 12.

*— Recalcent nostro Tyberina fluenta
Sanguine adhuc, campique ingentes ossibus al bent.*

Et idem de aliis fluminibus & lacubus, ex Livio 3. Decad. lib. 2. post princip. Nunciatum est, inquit, aquas Cæretæ sanguine mixtas fluxisse, & 4. Decad. lib. 3. scribit flumen Amiterni cruentum fluxisse. Et 3. Decad. lib. 7. de aqua Albana, quæ cruenta fluxit. & eodem lib. Vulsiniis sanguine lacum inanasse, & non multo post, Minturnenses, terribilius quod esset, adiciebant: Sanguinis rivum in porta fluxisse. Et Obsequens c. 30. ubi de fluvio Piceni.

4 *Tecta^{que} publica.*] Liv. 3. Decad. lib. 4. scribit, atrium publicum in Capitolio tactum de cœlo fuisse. Et ejusdem Dec. lib. 6. Murns ac portæ tactæ, & Arctia etiam Foris ades de cœlo tactæ fuerat, & lib. 5. murns turre^{sque} quædam Cumis non ictæ modo fulminibus, sed etiam decussa.

¹ ædesve deorum de cælo tacta essent, ² aut alia terribilia monstra & prodigia cælestia ostendantia minas appareant, his avertendis terroribus piacularibus sacrificiis factis ad placandas iras, ³ vel feriæ indicebantur, ⁴ aut lectisternia tribus stratis lectis, ⁵ Jovi, Vulcano & Minervæ (siquidem hi jactus fulminum possidebant, ⁶ nonnunquam ludorum celebritate, decreto pontificum procurabantur.

⁷ Fiebant enim supplicationes cum solenni precatone ur-
be tota, circa omnia delubra phanaque & pulvinaria, in
quibus honos diis dabatur: senatoresque & patricii ⁸ cum
conjugibus & liberis, ⁹ plerumque coronati, nonnun-
quam

*Suppli-
cationes quæ
bus cæ-
lestis fie-
rent.*

¹ *Ædesque deorum.*] Idem Livius 3. Decad. lib. 1. ad fin. Ædem Spei, quæ in foro Olitorio est, fulmine ictam, & lib. 4. Ædem in campo Vulcani de cælo tactam, & lib. 7. Minturnis ædem Jovis, & lib. 8. & 4. Decadis lib. 2. & 7. & lib. 9. ubi de æde Opis, & alibi sæpissime, & Obsequens cap. 71. de æde Saluris.

² *Aut alia terribilia.*] Livius 3. Decad. lib. 10. post princ. & sæpe alias, aut si pestilentia grassaretur ex eodem 4. Decad. lib. 10. Aut si læte plueret, ex eodem 3. Dec. lib. 7. Aut si luce tenebræ abortivæ essent. 4. Decad. lib. 8. Et apud Obsequentem cap. 30. Aut stellæ per diem perpetuo apparent, aut stellæ in longum productæ medio quasi aëre suspensæ, ex Herodiano lib. 1.

³ *Vel feriæ indicebantur.*] Livius 4. Dec. lib. 10. *Senatus censuit & Coss. edixerunt, ut per totam Italiam triduum supplicatio & feriæ essent.* Et 5. Decad. lib. 2. *Horum prodigiorum causa, res divina factæ, & supplicatio unum diem, feriæque habitæ.* Et 5. Dec. lib. 1.

⁴ *Aut lectisternia.*] Livius 1. Dec. lib. 5. ubi primum lectisternium factum est, & lib. 7. post princ. & 3. Dec. lib. 1. ad finem, & lib. 2. post princ. & de hujusmodi lectisterniis vide eundem 4. Dec. lib. 6. in princip. Et Valerium Maximum lib. 2. cap. 1. ubi de Valesio quodam loquitur. Et de P. Va-

lerio Publicola, qui primus Cof. fuit cum Bruto, fecitque lectisternium per trinoctium. Vide præterea Servium in 12. lib. Æneid Virgilii, in eum locum,

— *Et divi sacra ditis.*

ubi sic ait, *Lectisternia dicuntur, ubi in templo hominis sedere consueverunt.* Divum Augusti lib. C. vitatis 3. c. 17. & Censorinum de die Natali.

⁵ *Jovi, Vulcano, & Minervæ.*] Livius 3. Dec. lib. 2.

⁶ *Nonnunquam ludorum celebritate.*] Livius 3. Dec. lib. 7. *Et cum vis morbi nec humanis consiliis, nec ope divina levaretur, visis superstitione animis, ludique quoque scenici, nova res bellicoso populo (nam circi modo spectaculum fuerat) inter alia cælestis iræ placamina instituta dicuntur.* Et ejusdem Dec. lib. 7. ubi, ut prodigia, quæ nunciata erant, procurarentur, decretum fuit, ut C. Hostilius prætor ludos Apollinis, sicut his annis voti factique erant, voveret faceretque, & iterum eodem libro 7. & ejusdem Dec. lib. 10.

⁷ *Fiebant enim supplicationes.*] Livius 3. Decad. lib. 1. ad fin. & 4. Dec. lib. 10. & sæpe alias, & Julius Obsequens cap. 54.

⁸ *Cum conjugibus & liberis.*] Livius 3. Dec. lib. 2.

⁹ *Plerumque coronati.*] Livius 4. Decadis libro 4. ejus verba afferemus infra & 1.6. & 10. & 5. Dec. 1.3.

quam omnes tribus & ordines, præeunte pontifice maximo, aliquando duumviris, præcedentibus pueris ingenuis & libertinis, ac virginibus¹ patrimis & matrimis coronatis, vel² lauream tenentibus manu, ³ voce modulata pronuntiantibus carmen, prælata pompa, frequentes supplicare, & pacem deum exposcere solebant. Græci vero si quando territi malis supplicabant, vetustum carmen inter vota precesque cani jubebant, hoc tenore: Beatorum antiquissima sanitas, in omni tempore tecum sum. ⁴ Quæ quidem pulvinaria apparatus lecticæ divorum erant, in quibus numina pro majestate juxta aras sublimia extabant, ⁵ quibus fasciculi ex verbenis (struppi vocati) pro capitibus locabantur. Hæ quoque supplicationes, si quod justum bellum in exteris nationes indictum, aut si pro aris focisque & deorum templis, ac solo patrio pugnandum foret, ut ea res populo Romano focisque ac nomini Latino bene & feliciter eveniret, utque bonis auspiciis ac diis bene juvantibus arma fumerent. ⁶ Ac victoribus bello viris, ob res feliciter ductu

Pulvinaria in lecticis.
Alia supplicationum causa.

¹ *Patrimis & matrimis.*] Livius 4. Decad. lib. 7. post princ. Supplicatio earum religionum causa fuit, quibus Diis Decemviri ex libris ut fieret, ediderunt. Decem ingenui, decem virgines, patrimi omnes, matrimique omnes, ad id sacrificium adhibiti, & Decemviri lætentibus nocte rem divinam fecerunt. Patrimi & Matrimi dicuntur, qui patrem, aut matrem adhuc viventem habent. Julius Obsequ. cap. 55.

² *Lauream tenentibus manu.*] Liv. 4. Decad. lib. 10. *Majores duodecim annis omnes coronati, & lauream in manu tenentes dupliciter erunt.*

³ *Voce modulata pronuntiantibus carmen.*] Livius 3. Decad. lib. 7. quo loco infra citabimus, & 4. Decad. lib. 1. *Carmen præterea ab ter novenis virginibus cani per urbem jusserunt: donumque Junoni Regina ferri.*

⁴ *Quæ quidem pulvinaria.*] Servius libro 3. Georgicôn ad finem, *Pulvinaria*

ria, inquit, pro templis ponimus, cum sint proprie lectuli, qui sterni in quibusdam templis consueverant. Acron in Horatium lib. 1. Carm. 17. *Pulvinaria, ait, dicebantur aut lecti deorum, aut tabulæ, in quibus stabant numina, ut eminentiora viderentur.* Solebant Rom. vel devictis hostibus, ut vidimus, vel quovis alio modo rep. bene gesta, & periculo propulsato, ad omnia pulvinaria deorum supplicationem decernere, atque aliquor dies festos lætitia publica celebrandos indicere. Sic Cicero Catil. 3. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum conjugibus & liberis vestris.*

⁵ *Quibus fasciculi ex verbenis.*] Festus Pompejus lib. 17. non adeo longe à fin. *Struppi, ait, vocabantur in pulvinaribus fasciculi de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponebantur.*

⁶ *Ac victoribus bello viris.*] Quod exemplis postea probatur.

ductu eorum gestas, in quibus grates diis agebant, ¹ mulieresque eximios cultus, viri prætextas atque amplissima ornamenta sumebant, à senatu maximi muneris loco sæpe tributæ sunt, ² modo plurium dierum, modo paucorum, prout magnifice gesta & prosperi successus postulabant. ³ Divo Julio in expeditione Gallica, contra quos ^{Supplicatio} multiplici clade dimicatum est, ob claras pugnas quindecim dierum supplicatio decreta fuit. ⁴ Et D. Brutus ob ^{D. Julio de-} profligatum Antonium bello Mutinensi (quod antea contigit nulli) quinquaginta dierum supplicationes meruit, ^{creta.} ^{D. Bruto.} ⁵ Cicero quoque in senatu C. Octavio ob res feliciter gestas, per omnia templa phanaque pariter quinquaginta dierum supplicationes decrevit. ^{C. Octavio.} ⁶ In quibus grandes natu matres manibus amplexæ, atque viri semotim coronati procedere, & cum bonis precationibus & faustis ominibus ad templa convenire, & diis gratias agere solebant. In his quoque præcipue cives lætari, ⁷ quod vitu-

¹ *Mulieresque eximios cultus.* Livius 3. Decad. lib. 7. & 8. dicit amplissima veste omni solutas metu, cum liberis, diis immortalibus gratias egisse.

² *Modo plurium dierum.* Livius 1. Decadis lib. 3. ubi de supplicatione decreta ob victoriam L. Valerii & M. Horatii Coss. & lib. 5. ubi de supplicatione etiam decreta ob Vejos captos, & alibi sæpe, & videbis etiam ex seq.

³ *Divo Julio.* Plutarchus in vita illius, *Hæc ubi Senatu renuntiata sunt, per sacrificia indictasque solennitates, quindecim dierum supplicatio, quantum ulla in victoria nunquam superiori tempore obtulerat, diis immortalibus decreta est.* Cæsar lib. 2. belli Gallici in fin. *Ob easque res ex literis Cæsaris dies quindecim supplicatio decreta est: quod ante id tempus acciderat nulli.* Sed & eidem supplicatio viginti dierum à Senatu decreta est, ut & idem scribit lib. 4. ejusdem operis in fin.

⁴ *Et D. Brutus.* Legendum Decimus ex Appiano Alexandrino, qui id

refert lib. bellorum Civilium 2. & 3.

⁵ *Cicero quoque in Senatu C. Octavio.* Cicero Antoniana 14. nomine trium Imperatorum Octavii Cæsaris, Hirtii & Pansæ Consulium, quinquaginta dierum supplicationes decrevit ob res in Antonium gestas. Appianus bellorum Civilium lib. 3. *supplicationes ob res in Antonium gestas 50. dierum anniversarias Senatus habendas censuit, quod nec unquam bello Celtico, aut aliis in præliis decrevere Rom.*

⁶ *In quibus grandes natu matres.* Liv. 1. Dec. lib. 5.

⁷ *Quod vitulanti dixere.* Macrobi. lib. 3. c. 2. auctoritate Titii & Varro. Nonius Marcellus, *Vitulantes*, inquit, veteres gaudentes dixerunt, dictum à bonæ vitæ commodo: sicuti qui nunc est in summa lætitia, vivere cum dicimus. Nonius Lycurgo, *Ut in venatu vitulantes ex arvis locis nos mittant pœnis decoratos feris.* Hæc Nonius. Festus lib. ult. à vitulis deducit, qui summa in pratis lascivia exultant. *Vitulans*, inquit, læ-

Titu-
lari.

Suppli-
catio
trium-
phi
præro-
gativa.

vitulari dixere, ¹ delubra patere, ² aras sacrificiis sumare, ³ honoreque ac donis cumulari, ⁴ nonnunquam vinum ⁵ & thus publice dari legimus. Fuitque supplicatio aliquando prærogativa triumphi: nam quibus ob res bene gestas supplicationes decretae sunt, haud multo post feliciter confectis bellis, à senatu speciosos triumphos datos comperimus. Observatumque ut quoties obsecrationes, supplicationesque aut lecti sternia indicebantur, ⁶ à iurgiis & litibus temperarent, ⁷ victisque vincula demerent: & tamen ob rei militaris facinora aut partam victoriam sup-
plicatio

tans gaudio, ut prætulo vitulus. * Ennius, Habet is cerenam vitulans victoriam. Quibus adde Plautum in Persa act. 2. sc. 3. *Opes, spes bonas, copias, commendanti lubens, vituloque marito.*

COLERUS.

* Recte, Sic Varro quoque sentit. Sic Graeci dicunt *μολοίαν*.

TIRAQUELLUS.

¹ Delubra patere.] Supplicationem solennem Romae scribit Livius 3. Dec. lib. 2. Item 4. Dec. lib. 10. Ritus supplicationis in pestilentia describit Virgil. lib. 4. Æneid.

Principio delubra adunt, pacemque per aras

Exquirunt. —

Ubi Servius, Delubrum, inquit, dictum est, ut supra propter locum, in quo manus abluntur, vel propter tectum conjunctum, aut lignum simulachrum, delubrum dicimus libro, id est, resoligno factum: quod Graece *ἑστῶς*, dicitur. Macrobius lib. 3. cap. 4. Varronis auctoritate scribit, Delubrum alios existimare locum esse, in quo, præter ædem, sit area assumpta: alios, in quo Dei simulachrum dedicatum sit. Ita dictum, quod in eo dii ponantur: sicut candelabrum dicitur, ubi candela figitur. Cicero lib. 3. de Natura Deorum *Est mihi tecum pro aris & focis certamen, & pro deorum templis atque delubris.*

² Aras sacrificiis sumare.] Servius

in eum locum Virgilii ecloga 1.

— *Quotannis*

Biffenos cui nostra dies altaria fumant.

³ Honoreque ac donis cumulari. Liv. 3. Decad. lib. 7. Vide Gyraldum hist. Deor. syntagmate 17. ubi de supplicationibus & lectisterniis.

⁴ Nonnunquam vinum. Liv. 1. Decad. & lib. 10. *Azerruncorum causa supplicationes in biduum Senatus decrevit: publice vinum ac thus præbitum.*

⁵ Et thus. Plinius lib. 22. c. 24. ad fin. scribit thure & costo supplicari. Livius ubi supra.

⁶ A iurgiis & litibus. Apud Ciceronem lib. 2. de legibus: *Ilex est, Ferriis iurgia amoris, easque in famulis, operibus paratis habent.* Sic lib. 1. de Divinat. se ita explicat, *Rebusque divinis, quæ publice fierent, ut facerent linguis imperalatur: inque feriis imperandis, ut lictibus & iurgii se abstinerent, quod ad omnia pertinet.* Hincque illud Ovidii loquentis de sacrificiis lib. Factorum 1.

*Prosperalux oritur, linguisque animis-
que ferate:*

*Nunc dicenda bono sunt bona verba
die.*

*Lite vacent aures, insanaque protinus
absint*

Furgia, differ opus livida turba tuum.

⁷ Victisque vincula demerent. Livius 1. Decad. lib. 5. ubi de lectisternio primum Romæ factio loquitur.

plicatio decerni soleret duci absenti, ¹ uni tamen Ciceroni <sup>Cice-
roni.</sup> togato & præsenti, quod rempubl. è conjuratorum manibus eripuerat, & cives conservarat, supplicatio decreta fuit. Estque animadversum, plerumque à matronis quibus viri essent, Junoni supplicatum, primum in Capitolio, ^{Junoni.} deinde in mari proximo, unde hausta aqua templum & simulacrum inspergebant. <sup>Suppli-
cationis.</sup> Post aliquot vero ætates, de-
fluxis moribus, & collapsa disciplina militari, ob levissimas sæpe causas & quæ ad rempubl. vix pertinerent, supplicationes decretas invenimus: <sup>levissi-
mas.</sup> quippe Neroni ob ^{crusis.} recitationem carminum in theatro, vel ob fugas civium <sup>Nero-
ni.</sup> infandas, & ob publicas clades, quod scævum esset in noxiorum bona, & levibus de causis, sæpe decrevit supplicationem senatus. Nam quoties fugas aut cædes jussi et Nero, toties diis grates habitas auctores referunt. Fuitque ista vaga popularis supplicatio. Græcis autem ob prospectus ^{Græci.} successus, & partam de hostibus victoriam, rarerent supplicatio, sæpius epulum per singulas tribus publice dari, & ludi indici solebant. Si cui tamen supplicatio pro insignibus factis dabatur, apud Athenienses servatum est, ut vasa <sup>Athen-
enses.</sup> aurea & argentea in pompis efferrent, & sacra decernerent, quasi hoc magnificentum laudationis munus foret. ⁴ Si

vero

¹ Uni tamen Ciceroni.] Ciccr. in Catil. Orat. 3. Atque etiam, inquit, supplicatio diis immortalibus pro singulari eorum merito, meo nomine decreta est, Quirites: quod mihi primum post urbem conditam togato contigit: & his decreta verbis est, Quod urbem incendiis, cæde civis, Italiam bello liberavissim. Quæ supplicatio, si cum cæteris conferatur, Quirites hoc inter sit, quod cæteræ bene gesta, hæc una conservata Republ. constituta est: Et in Pisonem, Mibi togato Senatus, ut multis bene gestis, si dunt nemini, conservate Reipubl. singulari genere supplicationis decorum immortalium templa patefecit. Et Antoniana 2. & 14. item in Catilin. Orat. 4. item pro Sylla.

² Post aliquot vero ætates.] Id pro-

bat ex sequentibus.

³ Quippe Neroni.] Hæc usque ad versic. Fuitque, sunt Cor. Taciti lib. 14. sæpe, & præsertim in fin.

⁴ Si vero seminares.] Livius lib. 4. Decad. 1. obscenos animalium, & errantes in alienos naturæ foetus scribens, ait, Ante omnia abominati seminares, jusque in mare extemplo deportari: sicut proxime C. Claudio, M. Livio Coff. deportatus similis prodigii scætus erat: nihilominus Decemviri ad hunc liberos de portento eo jusserunt. Decemviri ex libris res divinas easdem, quæ proxime secundum id prodigium factæ essent, imperarunt. Carmen præterea ab ter novenis virginibus cani per urbem jusserunt, domumque Junoni Regine ferri. Et lib. 9.

Ubi
monstra
edita
essent.
Obbu-
bonem
aut lu-
pum
cellam
Jovis
aut Ca-
pitol.
ingres-
sum.
Ambur-

vero seminares, aut insoliti animalium partus, & alia monstra informia edita essent, jussu foetu exportari, & in mare vel flumen dejici, à ter novenis virginibus carmen per urbem canebatur, donum deinde Iunoni ferebatur. ¹ Quod si bubo ² vel lupus cellam Jovis, aut Capitolium intrasset, propter id prodigium, tedæ aut victimæ, nonnunquam sulfuris & ³ aquæ lustratione urbem aut Capitolium expiarunt, & lustrarunt, ⁴ quæ victima Amburbialis dicta. Licet singulo ⁵ perfecto quinquennio, per censores urbem lustrari

Sub idem tempus & ex Umbria nuntiatum est, Seminarem duodecim ferme annos natum inventum. Id prodigium abominantes, arceri Rom. agro, necarique quam primum jusserunt. Seminares autem appellat his locis Androgynos, si-ve Hermaphroditos, qui scil. ambigui, si-ve utriusque sexus sunt, ut declarat ipse Livius illo priore loco. Nam & hi primum pro prodigio & monstro habitati sunt, ut tradit Cicero lib. 1. de Divinatione, Quid ortus Androgyni? nonne fatale quoddam monstrum fuit? Plin. lib. 7. c. 3. Gignuntur & utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynas vocatos, & in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis. Quod & ipsum iisdem verbis repetit Gellius libro 9. cap. 4. in fin. Nam & hos partus prodigiosos fuisse constat ex eodem Livio 3. Decad. lib. 7. ubi inter alia quædam prodigia id ponit. Et Si- nueffe natum ambiguo inter marem ac feminam sexu infantem, quos Androgynos vulgus, ut peraeque faciliore ad duplicanda verba Græco sermone appellat. Et lib. 7. de simili partu loquens, Id vero aruspices ex Hetruria acciti, sædum ac turpe prodigium dicere: exitorem agro Rom. p. ocul. terræ contactu alto mergendam, vivum in arcam condidere, prope- Elumque in mare projecerunt. Decrevit item Pontifices, ut virginis ter novenæ per urbem euntes carmen canerent. Et Julius Obsequens capite 81. Lunæ, inquit, Androgynus natus, præcepto aruspicum in mare deportatus. Post-

ea vero desit id prodigium haberi necarique, sed in deliciis haberi, ut diximus ex Plinio: hincque coeptum est quæri, Utrum mas, an femina existimandi sunt: responsumque est, Ejus sexus esse existimandum, qui in eo prævalet. l. quæritur. ff. de statu hominum.

¹ Quod si bubo.] Plinius libro 10. cap. 12.

² Vel lupus.] Livius 1. Dec. lib. 3. Lupos, inquit, in Capitolio visos ferunt à canibus fugatos: ob id prodigium lustratum Capitolium esse.

³ Et aquæ lustratione.] Ut infra in verbo, Sulphur, & iterum in verbo, Ovis, & in duobus seqq.

⁴ Quæ victima Amburbialis dicta.] Festus Pompejus lib. 1. Amburbialis, inquit, bestia dicebatur, quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur. Gyrallus de Hist. Deorum syntag. 17. *

COLERUS.

* Idem Festus: Amtermini qui circa terminos Provinciæ manent. Unde amicire, amharbium, ambarvalia, amplexus dicta sunt. Sed Festi vindex Scal. ibi aliter legit, quem vide.

TIRAQUELLUS.

⁵ Perfecto quinquennio.] Asconius Pædianus 1. in Verrem act. quæ divinatorio dicitur, Censores, inquit, completo quinquennio urbem lustrabant, & Solitaurilia sacrificia de sue, ovis, tauro faciebant. Et de hujusmodi Solitaurilibus Cato rei Rusticæ cap. 141. non semel, Ubi Suovitaurilibus (sic enim ea sacra nominat)

lustrari sue, ove & tauro, aut verre, & tauro, & ariete, qui circumducebantur, quæ Solitaurilia vocantur, inveniamus. In quo fuit constitutum, ut mense Februario^{tauri-} quo tempore urbs lustratur, ^{lia &} Februo (qui lustrationi^{corum-} præest) in primis litarent, & sacrum facerent: mox censor^{dem} in magna ordinum frequentia deos imperii præfides solenni^{ceremonia.} precatione advocaret, ut rem Romanam, urbes, templa, fines, aquas perpetuo servarent incolumes, & prosperos successus darent, dubiisque conatibus adessent: malaque averruncarent, vota que in sequens lustrum promitterent: circumque urbis pomerium sereno cælo pontifices, flamines, & omnes augures, sacrificuli & vates, Vestales virgines, galli sacerdotes, septem viri epulonum, quindecim viri sacrorum, & falii, sequentibus patribus & omni

nominat) dicit immolari porcum, agnum & vitulum: docetque sacrificii ritum Varro lib. quoque rei Rusticæ 2. cap. 1. *Et quod*, inquit, *populus Romanus cum lustratur, Suovetaurilibus circumaguntur verres, aries, taurus.* Dionysius Halicarn. *Solitaurilibus*, inquit, *hostiæ taurus, aries, & hircus ter circumductæ circum exercitum, Marti mactatæ sunt.* Livius 1. Decad. lib. 8. Quiutilianus lib. 1. cap. 10. Festus Pompejus lib. 17. non longe à princip. tradit Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significare, tauri, arietis, verri: quod omnes ex solidi integrique sunt corporis. Pomponius Latus de Magistrat. Rom. Diomedes autem Charisius lib. 1. Artis Grammaticæ, *Solitaurilia*, ait, *quidam putant dicenda à victimis sue, ove, & tauro: sed Valgius de rebus per epistolam quasitis, Solitaurilia dicta ait esse, & à solis maribus sumptum esse: Hæc Diomedes.* Glossarium: *Solitaurilia* Συρία ἐν τὸς κερὰ καὶ ταύροις. ubi legendum, ἐν τοῖς κερὰς.

I. Quo tempore urbs lustratur. Ovidius l. 2. Fastorum statim post princip. Et Festus Pompejus lib. 6. ubi de Fe-

bruatio mense. Varro lib. 5. de lingua Latina. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 13.

2. Februo.] Macrobius ubi supra. Censorinus de die Natali, cap. 18. Divus Augustinus lib. 7. cap. 7. Civitatis Dei, *Idco*, inquit, *terminalia eodem mense Februario celebrari dicunt, cum sit sacrum purgatorium, quod vocant Februum: unde mensis nomen habet.* Ovidius loco supra proxime citato,

*Februa Romani dixerè piamina patres:
Nunc quique dant verbo plurima signa fidem.*

& paulo post,

*Denique quodcunque est, quo corpora nostra
strapiantur,*

Hoc apud insonsos nomen habebat avos,

*Mensis ab his dictus: sancta quia pelle
luperçi*

*Omne solum lustrant, idque piamen
habent.*

*Aut quia placatis sunt tempora plura
sepulchris,*

Tunc cum ferales præteriere dies.

*Omne nefas, omnemque mali purgamine
causam,*

Credebant nostri tollere posse senes.

A a 4 I Gabino

*Quid
in lu-
stris
conden-
dis pre-
caban-
tura
diis.*

*Athe-
nien-
ses.*

omni plebe, ¹ Gabino ritu cum solenni precatione procederent. Cumque in precationis carmine, quum lustrum conderet, antea rogaretur, ut dii immortales rem Romanam volentes propitiique propagarent, & ampliorem facerent: postea aucto propagatoque late imperio ad summum culmen, Scipio Æmilianus censor, in condendo lustro, non ut ampliorem facerent, sed tantum ut rem Romanam servarent incolumem, rogari iussit, tanquam ad ultimum amplitudinis provecta esset. Mansitque diu mos, ut in omni precatione quam pro populo facerent, pro senatu quoque & Quiritibus precarentur: neque fas esset, in solenni prece sine altero alterum nominare: ² sicut Athenienses (ut refert Theopompus) quum vota diis effunderent, Chiis & sibi prospera precabantur, & in Panegyris, quæ singulis quinquenniis fiebant, per præconem sibi & Plataënsibus bona precari usurparunt. ³ Deinde Philippo subirati, propter continuas clades & belli mala decreto sanxerunt, ut quoties sacerdotes prospera Atheniensi populo, fociisque & exercitui precabantur, toties Philippum, liberos, terrestres navalesque copias, atque omnem Macedoniam, exitiali carmine & diris imprecationibus dete-

¹ *Gabino ritu.*] Livius 1. Dec. lib. 8. devotionis faciendæ ritus scribens, de Decio Cos. ait, *Ipsè incinctus cinctu Gabino, armatus in equum insiluit: ac se in medios immisit.* Lucanus Pharsaliæ lib. 1. Romanorum morem in urbis lustratione graphice describens, sic inquit,

Mox jubet, & totam pavidis à civibus urbem

Ambiri, & seslo purgantes moenia lustris,

Longa per extremos pomœria cingere fines.

Pontifices sacri, quibus est permissa potestas,

Turba minor sequitur ritu succincta Gabino:

Vestalemque chorum ducit vittata sacerdos,

Trojanam soli cui fas vidisse Minervam.

² *Sicut Athenienses.*] Herodotus lib. 6. scribit, Athenienses sibi & Plataënsibus bona precari solere.

³ *Deinde Philippo.*] Livius 4. Decad. lib. 1. De Atheniensibus loquens, *Sacerdotes, ait, publicos, quotiescunque pro populo Atheniensi, fociisque & exercitibus, & classibus eorum precarentur, toties detestari atque execrari Philippum & liberos ejus, regnumque, terrestres navalesque copias, Macedonum genus omne, nomenque.* Nec hic omittendum quod etiam de Lacedæmoniis tradit Plutarchus in antiquis eorum institutis, illos suis precibus adjicere solitos, ut injuriis quoque affici possint. Preces autem ipsorum esse, ut ex bonis actionibus bona darentur, & nihil aliud.

detestarentur. ¹ Nero tamen dum Isthmi opus auspicatur, ^{Nero.} in præfationis carmine sibi tantum & populo Romano bona precatus fuit, dissimulata senatus mentione. ² Utque cum lustrum fieret, publicus luctus populo minueretur, ^{In lustrum publicus luctus minuitur.} quia in publica lætitia illuvie & luctu fœdari non decebat. ³ Sulphur quoque lustrationibus adhiberi plerique volunt. ^{Sulphur lustrationibus adhibetur.} fuit enim religiosum, inmaximeque valuit procurandis religionibus, ad expiandas suffitu domos, quæ lustratio in rebus pluribus fiebat ob incolumitatem: ⁴ nam vitula præcedente, aut agna coronata, messis, ager, fundus, terra, grex vel pecus ⁵ ter circumlustrabatur, prosequente agrestium turba cum fistula solennique psaltatu & clamoribus, deum deamve cui sacra fiunt, invocante, uti morbos, va- ^{Ambarvale sacrum tantum.} stitudinem, calamitates & intemperies prohiberent, frumenta-que grandire & bene venire sinerent, pastores pecora-que fervarent. ⁶ Quod quidem ambarvale sacrum etiam

¹ Nero tamen.] Corn. Tacitus l. 16.

² Utque cum lustrum fieret.] Fest. Pompeius lib. 11. Minuebat, inquit, populo luctus ædis dedicatione, cum à Censoribus lustrum condebatur, cum votum publice susceptum solvebatur.

³ Sulphur quoque lustrationibus.] Dioscorides lib. 7. cap. 78. Plinius libro 35. cap. 15. auctor est, sulphur habere in religionibus locum ad expiandas suffitu domos. Proclus nobilis Platonius scribit in lib. de sacrificiis, Sacerdotes in purificationibus, uti solitos sulphure, atque asphaltu, hoc est, bitumine, aqua marina aspergentes: quoniam (ut ille inquit) purificat sulphur propter odoris acumen, aqua vero marina propter igneam portionem. Apulejus triplicem in sacrificiis purificationem signat. Ibidem, inquit, simulachris rite dispositis, navem fiberrime factam, picturis miris circumseptus variegatam, summus sacerdos tedulucida, & ovo, & sulphure, sollemnissimas preces de casto præfatus ore, quam purissime purificatam, deæ nuncupavit dedicavitque. Ovid. Metam. lib. 7.

Terque semen flamma, ter aqua, ter sulphure lustrat.

Tibullus lib. 1. eleg. 5.

Ipseque ter circumlustravi sulphure puro,

Carminum cum magico præcinnissit annus.

Et Propertius lib. 4. eleg. 9.

Imperat & totas iterum mutare lacer-nas,

Terque meum tetigit sulphuris igne caput.

Juvenalis satyra secunda, quem infra citabimus, cum de triplici animarum purificatione agitur. Et diximus etiam in nostris Commentariis Nobilitatis, cap. 21. num. 199. incip. & cum sulphur. & vide etiam infra ibi, Ovo. ubi de ovo & duobus seq.

⁴ Nam vitula præcedente.] Servius in Virgil. eclogam 3. ibi,

Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.

⁵ Ter circumlustrabantur.] Supra in verbo, Sulphur quoque.

⁶ Quod quidem Ambarvale sacrum.] Supra lib. 3. c. 12.

*Ostia
quando
condi-
ta.*

tutandis imperii finibus fiebat. Primus enim imperii finis, festi locus, ad quintum sextumve lapidem ¹ ab urbe notabatur: mox Lavini, ubi diis patriis Romani reges pro salute urbis sacrum facere assuerant. Postea Anco regnante, usque ad mare imperium prolatum. Ostiaque in ora Tiberis condita. Tempore deinde procedente, longe dilato auctoque imperio, post magnos progressus aliis in locis, ubi fines Romani imperii erant, Pontifices uno simul tempore velut in patrio solo sacrum concelebrarunt, & ambarvalem victimam fecerunt: ² donec Romani imperii terminus à Gadibus ad mare rubrum & Oceanum, & ab oriente ad Euphratem, quo Lucullus processit, & Oluros, quo ductu Pompeii Magni Romana signa illata sunt, imperii terminus propagatus fuit: à meridiano vero ad tractum Libyæ, & à Septentrione ad Rhenum & Istrum, qui quidem latius processerunt, ³ quam Cyri imperium fuisse traditur, cujus regnum terminos habuit ab oriente mare rubrum, à Septentrione Pontum Euxinum ab occidente Cyprum & Ægyptum, à meridie vero Æthiopiam. ⁴ Si tamen ager lustrandus foret, ita lustrabatur, ut Iunoni & Iano vina libarent prius, mox Martem patrem, ut sciens volensque propitius adesset sibi & familiæ, advocarent, agrumque perfecto sacrificio lustrarent. ⁵ Apud Græcos urbs exemplo Epimenidis lustrabatur, ut binas oves nigri & candidi velleris ex urbe pagove, quo ire vellent, liberarum dimitterent, subsequutis custodibus, qui illas ubicunque accubuis-
*Agri
lustran-
di ra-
tio.*
Græci.
Galli. sent, beneficienti deo immolarent. ⁶ Gallis vero lustrandi ur-

¹ *Ab urbe notabatur.*] Strabo libro 5.

² *Donec Rom. Imperii.*] Appianus in Proœmio historiæ Libyæ.

³ *Quam Cyri Imperium.*] Xenophon Pædix Cyri lib. 8.

⁴ *Si tamen ager lustrandus foret.*] Id Catonis est rei Rusticæ cap. 141. Virgil. 1. Georg.

Et cum lustrabimus agros.

⁵ *Apud Græcos.*] Gyraldus syntag.

17. nullo auctore citato.

⁶ *Gallis vero.*] Idem Gyraldus eodem libro nullo item auctore citato: sed est ex Luctatio interprete Statii lib. 10. Thebaidos in eum locum,

— *Et tandem matri data flere potestas:*

Lustralemne feris ego te puer inclyte Thebis,

*Devotumque caput, nilis ceu mater ale-
bam?*

di urbem usus erat, ut hominem purioribus cibis anno saginarent, ac festo die urbe tota circumductum, extra pomerium educerent, eumque mox lapidibus obruerent.

¹ Si autem oves lustrarentur, observatum est, ut pastor summo diluculo aqua illas inspergeret & sulphure, herbaque Sabina & lauro igne succensis, circum ovilia suffumigaret: cumque sacro carmine, milio & libo cum lacte & sapa Pali sacra faceret: quo suffitu pecora expiari, & morbos depelli, ac diras tabes exterminari putarunt. ² Quod si exercitus lustrandus esset, is instructus, præcedente sue aut hirci,

ove & tauro, in campo Martio lustrabatur, armatosque milites, pedites equitesque lauro coronatos rem divinam & lustrale sacrificium facere oportebat ³ sub divo, ut fuit à Servio institutum, qui hoc lustrationis genus invenit primus:

⁴ quem diem Armilustrum nuncupant: ⁵ in quo id magnopere

Lustrare civitatem, inquit, humana hostia Gallicus mos est: nam aliquis de egentissimis pollicebatur præmiis, ut se ad hoc venderet, qui anno toto publicis sumptibus alebatur purioribus cibis: denique certo & solemni die per totam civitatem ductus ex urbe, extra pomeria saxi occidebatur à populo.

¹ Si autem oves lustrarentur. Idem Gyraldus ubi supra, sed nullo auctore citato verum hæc usque ad versi. Quod si exercitus, sunt Ovidii l. 4. Fast.

Pastor oves saturo, ad prima crepuscula lustrat:

Unda prius spargat, virgaque terrat humum.

Frontibus & fixis decurentur oscilia ramis,

Et tegat ornatas longa corona fores.

Cerulei fiant puro de sulphure sumi,

Te tæque fumanti sulphure balet ovis.

Ure maris rores, tidamque herbasque Sabinas,

Et crepet in mediis laurus adusta focis.

Libaque de milio milii fiscella sequatur,

Rustica præcipue est hic dea læta cibo.

Adde dapnes mulctramque suas, dapibusque refectus

Sylvicolam tepido lacte precare Palem.

Ad id quoque pertinet quod Tibullus lib. 1. eleg. 1. scribit,

Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis,

Et placidam soleo spargere lacte Palem.

Et ad id quoque quod de sapa etiam hic dicitur, est ipsius Ovidii non adeo longe ab his, quæ ex illo supra diximus.

Que precor, eveniant: & nos faciamus ad unum

Pastorum domina grandia liba Pali.

His dea placanda est, hæc tu conversus ad ortus

Dic quater, & vivo perlue rore manus.

Tunc licet apposta veluti cratera camelis,

Lac nireum potes, purpureæque sâpam.

² Quod si exercitus lustrandus esset. Gyraldus ubi supra. At id est Livii 1. Decad. lib. 1. in regno Servii Tulli, & Dionisii Halicarnassæi lib. 4.

³ Sub divo. Plutar. in Bruto.

⁴ Quem diem Armilustrum. Varro libro 4. linguæ Latinæ hoc nomen ab ambitu lustræ dictum existimat, quod ibi circumferretur pompa & equi curerent.

pere servatur, ut qui hostias ducunt, elegantur bonis nominibus, inde certa omnia & felices successus toto exercitui captantes. ⁶ Mansitque constitutum, ut quum exercitus & castra lustrabantur, triticum militibus pro cuiusque contubernio daretur, & singulis drachmæ, muneraque & donativum, vota que in proximum lustrum exolvenda duces promitterent. ⁷ Macedonibus vero inter divisam hostiam, priorem ad dexteram, posteriorem ad lævam viæ, aut discissæ canis viscera, armatas copias & exercitum traducere, instructo paratoque milite præcedere, & simulacrum pugnæ edere: cumque cohorte regia, & omni belli apparatus, arma ab ultima origine regum proferre, & sacrum piaculare facere, lustrandi mos fuit. ⁸ Xerxes autem milite detrectante militiam, in duas partes dissecto, exercitum traduxit, & hac victima execrabili milites lustravit, & crimina expiavit. ⁹ Si vero classes navalesque copiarum lustrarentur,

Macedones.

Xerxes.
Classicum ac navaliu lustrandi mos.

rerent. Aliter Plutarchus in Romulo. Adde Paullum apud Festum, & ejus castigatorem doctissimum Jos. Scaligerum. Glossæ: *Armilustrum* ὁπλοκαθαρμός, ἑπλοκαθαρσία.

5 In quod magnopere servatur. Cicero l. i. de Divinatione, in lustranda colonia ab eo qui eam deduceret: Et cum Imperator exercitum, Confor populum lustraret, bonis ominibus, qui hostias adducerent, eligebantur.

6 Mansitque constitutum. Plutarch. in Bruto.

7 Macedonibus vero. Id usque ad versic. Xerxes autem. est Livii 7. Dec. lib. 10. & Quinti Curtii lib. 10. Macedonum, inquit, Reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte. Intra id spatium armati omnes starent, hinc milites, hinc equites, illinc phalanx.

8 Xerxes autem. Herod. lib. 7. scribit quod cum Pythius Lydius, cœlesti ostento perterritus, à Xerxe petiisset militiæ vacationem pro suo filio natu

maximo: is ob id admodum indignatus, jussit eundem filium discindi medium: ejusque discissi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad sinistram disponi, illacque exercitum transire.

9 Si vero classes. Idem Gyrardus ubi supra, & in libro de Navigiis. Sed id est ex Livio 3. Decad. lib. 9. sic scribente, Ubi illuxit: Scipio è prætoria navis, silentio per præconum facto, Dii duæque, inquit, qui maria terræque colitis, vos precor quæsoque, quæ in meo imperio gesta sunt, geruntur, postque gerantur: ea mihi populo, plebique Romanæ, sociis, nominique Latino, qui populi Romani, qui que meam sectam, imperium, auspiciuque terra, mari, amnibusque sequuntur, bene vertant: itaque vos omnia bene juvetis: bonis auxiliis auxitis: salvos incolumesque victis perduellionibus, victores spoliis decoratos, præda onustos, triumphantesque mecum domos reduces sistatis: inimicorum hostiumque ulciscendorum copiam faxitis, quæque populus Carthaginiensis in civitatem nostram facere molitus est, ea ut mihi populoque Rom. in civitatem.

rentur, disposita classe in litore, aram quæ mari abluebatur, construere convenit: in qua sacerdotes victimas cæderent, mox circumstante exercitu, cæsam victimam atque exta per classem in litore dispositam naviculis circumferrent, cum solenni carmine & precatione, ducibus una infidentibus in scaphis: divisæque hostiæ partem in mare cum visceribus porricerent, partem vero flammis adolerent, commodo classem lustrari, & calamitates depelli opinati. ^{R. Si} ^{l. 1. r. 2-} ^{tit. 10.} Rogus quoque militari more lustrabatur, ut instructæ armatæque acies ter circumincensam pyram, ubi defunctos in acie cremabant, arma quatientes cum luctu & lamentabili carmine, nunc frena & balteos, nunc galeas & cristas, sæpius enses & arma spoliaque in ignem mitterent, & cum tripu-

statem CARTHAGINENSIS una exempla eden-
di facultatem detis. Secundum eas preces
cruda extra castra víctima (uti mos) in
mare projecit, tubaque signum dedit pro-
ficiscendi. Ita enim vulgo legitur: sed
ego non *projecit* legendum puto, sed
porricit: per ea, quæ alibi de porricien-
di verbo diximus. Sed & de hujusmo-
di classium illustratione. Appianus l. 5.
belli Civilis, Cæsar classis exercitum
hoc modo purgavit, Altaria primum
maris in littore sita alluantur undis,
multitudo omnis circumquaque ma-
gno silentio per naves affidet: Sacer-
dotes in mari confidentes sacra faci-
unt, terque per exercitum scaphis
circumvesti, purgamina sacra defe-
runt, ducibus una adnavigantibus &
purgamina extollentibus, ut ab exer-
citu infelicia quæque depellant. Divi-
dentes deinde ea, partem in mare por-
riciunt, partem altaribus impositam
flammis adolent, ac protinus multitu-
do omnis ea benedicit. Sic Romani
classiem solent perpurpare. Virgilius
lib. 5. *Æneidos*,

*Dii quibus imperium pelagi, quorum
aqua curro,*

*Tibis laetus ego hoc candentem in litore
taurum*

Constituam ante aras voti reus, extaque
falsos

*Porriciam in fluctus, & cina liquentia
fundam.*

I Regus quoque militari more lustratur.] Hæc omnino sunt Virgilio l. II. Æneidos, cujus hæc verba sunt,

Ter circum accensos cincti fulgentibus
armis

*Decurrere rogas, ter maxum funeris
ignem*

Lustrare in equis, ululatusque ore de-
dere.

Spargitur & tellus lachrymis, spargun-
tur & arma.

*Et cæli clamorque virum, clangorque tu-
barum.*

*Hinc alii spolia occisis direpta Latinis
Coniiciunt igni, galeas, enseque decoros.*

Franaque, ferventeſque rotas: pars, mu-
nera nota,

*Ipsorum clypeos, & non felicia tela
Multa bonum circa mactantur corpora.*

Setigerisque suis, raptasque ex omnibus

In flammam jugulant pecudes : tum lit-

Ardentes spectant socios, semustaque

Busta: neque azealli possunt, nox humida

Interit cœlum stellis ardentibus a-

ptum.

Curia-
rum ac
populi
lustra-
tio.

Tubu-
lustria.
Som-
niorum
cura-
rum &
fasci-
nantium.
Athe-
nien-
ses.
Peri-
stiar-
chi.

tripudiis decurrerent: hostiisque ad rogiū immolatis, inferias occisorum manibus darent: flammaque extincta, occisorum cineres multo arenæ aggere cumularent, quum tot urnæ singulis non sufficerent. ¹ Curias quoque & populum purgari accepimus, ut excerptum vitulum ex fordæ bovis immolata utero (² sicut in Fordicidiis mos est) per vestalem natu grandioreni igni comburerent, exque illius cinere, & equi sanguine, adustisque fabarum stipulis suffimen fieret, quo populus & curiæ Palilibus purgantur: quod quidem in templo Vestæ præcipua cura ad dubios casus & incerta fortunæ servabatur, hoc modo ab infortuniis populum universum expiari putantes. ³ Præter quæ, Tubulustria veteres celebrarunt, diebus quibus Martio mense tubæ sacrorum in atrio Saturio lustrabantur. Somnia quoque meticulosa & curas, fluminis ablutione purgari, & fascinationes, ⁴ saliva jejuna repelli, veteri superstitione creditum est. ⁵ Apud Athenienses ⁶ & Lydos sacrum piaculare fit, ut conciones, theatra & populum minutis porcellis lustrent per peristiarchos, & ita calamitates averterent

¹ Curias quoque & populum purgari.] Supra c. 25. ex Varrone. Ad illas autem lustrationes adde & domorum lustrationem fieri solitam aqua pura & olivæ frondibus, ut satis colligitur ex illo loco Virgilii lib. 6. *Æneidos*,
Spargens rore levi & ramo felicitis olivæ
Lustravitque domos. —

Ubi & id annotavit Donatus, ubi & hac lustratione dicuntur homines & clares, & cætera omnia purgari & expiari. De urbis lustratione diximus supra ex Lucano.

² Sicut in Fordicidiis.] Diximus supra cap. 25. non adeo longe à fin.

³ Præter quæ, Tubulustria.] Varro lib. 5. de ling. Lat. *Tubulustrum*, inquit, appellatur, quod eo die in atrio futuro sacrorum tubæ lustrantur. Ovidius lib. 3. *Fastorum*,

Summa dies è quinque tubam lustrare canoram

Admonet, & forti sacrificare deæ.

Et l. 5. legend. *tubilustria* dicunt. quod supra etiam indicavi. Vide Scalig. ad Festum.

Proxima Vulcani lux est, quam lustria dicunt:

Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.

Festus Pompejus lib. 18. Ex quibus intelliges nonnullos hæc Tubulustria vocare. Et de his quoque diximus supra lib. 2. c. 22. ad fin. & iterum l. 3. c. 6.

⁴ Saliva jejuna repelli.] Plinius libro 28. cap. 4.

⁵ Apud Athenienses.] Cælius Rhodiginus lib. 6. cap. 12. & lib. 27. c. 17. ubi sic scribit, *Morem quippe Athenienses fuisse produnt, conciones expurgandi atque theatra, & omnino quemlibet populi conventum. Id vero minutis fiebat porcellis, quos nominabant Catharsia. Ejusmodi obibant munus, qui dicebantur à collustratione Peristiarchi.*

⁶ Et Lydos.] Herod. lib. 1.

¹ Siqui-

rent & averruncarent. Sed quod est de sulphure dictum, ^{Sulphur in sacris.} idem de lauro & verbena compertum est: ^{Verbena. Laurus.} ' siquidem verbena ² & laurus suffitionibus frequens fuit, propter religionem animo incussam, quod qui aliquo essent piaculo polluti, sæpius sulphure, ³ nonnunquam aqua, ⁴ ovo, igni, ver-

¹ *Siquidem verbena.*] Terentius in Andria act. 4. scena item 4.

— *Ex ara hinc sume verbenas tibi, Atque eas substerne.* —

Ubi Donatus interpres, *Verbenæ quasi herbena, redimicula sunt ararum.* Et paulo post, *Verbenæ sunt omnes herbæ, fondeſque ſectæ ad aras coronandas: vel omnes herbæ fondeſque ex aliquo loco puro decerptæ.* Et Virg. eclog. 8.

Verbenasque adole pingues, & mascula thura,

Et lib. 12. Æneid. ibi,

— *Et verbena tempora vincti.*

Ubi Servius, *Abſtræc Verbenas vocamus omnes fondeſque ſacratas, ut eſt laurus, oliva, vel myrtus: citatque illud Terentii ſupra adductum. nam myrtum fuiſſe Menander teſtatur, de quo Terentius tranſtulit. Et Horatius lib. 1. Carminum Ode 19. de Glycera,*

Hic vitum mihi ceſpitem, hic

Verbenas pueri ponite, thuraque

Bini cum putera mevi,

Maſtata veniet lenior hoſtia.

Ubi Acron, *Verbena, inquit, aut terra virens, aut ceſpes ad ſacrificium.* & Ode 11. lib. 4.

— *Ara caſtis*

Vincta verbenis ardet immolato

Spargier agno.

Ubi idem Acron, *Verbenæ ſunt omnes herbæ, fondeſque ſectæ ad aras coronandas: dictæ quaſi herbena. Eſt autem Verbena (ut ſcribit Plinius l. 22. c. 2.) gramen ex arce cum ſua terra evulſum. Hac utebantur legati cum ad hoſtes clarigatum, id eſt, res raptas clare repetitum, mittebantur. Hac Jovis menſaverrebat, domus purgabantur, ac luſtrabantur, ut ſcribit idem Plin. lib. 25. c. 9. Dioſcorides autem ante Plinium lib. 4. cap. 56. dicit quod *isæx**

βελάνη dicta eſt. id eſt, *ſacra verbena.* quod ſcilicet, ut omnes tradunt, ad amuleta & expiationes commendatur. Sed & ex Apulejo Apolog. 1. & Metam. lib. 11. perſpicue intelligitur Verbenæ uſum eſſe in ſacris. Quintus Curtius lib. 4. ſcribit, Verbenas in auguris manu præferri dum litaret, his verbis, *Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Ariſtandrum vocari jubet. Ille in candida veſte verbenas manu præferens, capite velato præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victorianaque propiciantis.*

² *Et laurus.*] Plinius lib. 15. cap. 30. eodemque ult. & Feſtus Pompejus libro 10. ubi loquitur de laureatis militibus & Juvenalis quo loco quem tibi infra citabo.

³ *Nonnunquam aqua.*] Virg. d. l. 12.

— *Alii fontemque ignemque ferebant.*

Ubi fontem pro aqua poſuit, ut & ibi annotavit Servius.

⁴ *Ovo.*] Ova adhiberi in luſtrationibus, ſacrificiis & expiationibus, multorum teſtimoniis docemur. Ovidius lib. 2. de Arte,

Et veniat, qua luſtret annuſ lectumque locumque:

Præſerat & tremula ſulphur & ova manu.

Et Juvenalis ſat. 6.

Grande ſonat, metnique jubet Septembris & Auſtri

Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis.

Hincque Lucianus in dialogo, cui titulus eſt, *κατάπλως ἢ τόχων*, dixit τὰ ἐν τῇ κατάρασι τῶν ὄων, id eſt *purgationum ova*: oſtendens ova eſſe. Apulejus libro 11. dicit, ſumum ſacerdotem Iſidis teda lucida, & ovo, ſulphure, ſollemniffimisque precibus in navis expiatione

Tres verbena & lauro expiantur, ¹ Tres enim istæ species vete-
purgan- ribus fuerat usu frequentes: aut enim teda & sulphure pur-
di spe- gari, vel aqua ablui, vel aëre ventilari solebant, ² quod Ho-
cies. meri testimonio à Græcis servatum legimus: apud quem
Odyss. Ulysses eadem procorum igne & sulphure expiari iussit.
21. ³ & Orestes aqua, quæ septem fluminibus confundebatur,
circa ablutus, dimisit furorem: ⁴ quam marinam esse convenit,
faciem. quum propter vim igneam magnopere purgationibus con-
Expur- sentanea putetur: nanque mari sæpe expiantur quæ violata
gandi sunt. ⁵ Troezeni quoque ut à materna cæde Orestem ex-
genus, piarent, ex Hippocrene aquam adhibuerunt. Inter reli-
diis per quas vero expiationes proditur rarum expiandi genus, ut
perpetuo qui deos sibi iratos & nunquam propitios cerneret, lintea-
alicui tus lucernam & laurum manu tenens, genibus obrepere
iratis. debeat,

piatione usum fuisse quod jam supra diximus. Cælius lib. 27. cap. 17. hujus rationem reddit.

I Tres enim istæ species.] Hæc usque ad vers. Quod Homeri. sunt Virgilii libro 6. Æneidos, ubi Anchises de animarum purgatione poetice respondet Æneæ filio,

— *Aliæ panduntur inaneis*

Suspense ad ventos: aliis sub gurgite vasto

Insectum eluitur scelus, aut exurit igni.

Nam, ut scribit Servius ibi, *In sacris omnibus triplex est hominis purgatio: aut teda purgantur & sulphure, aut aqua abluuntur, aut aëre ventilantur.* quod erat in sacris Liberi. Hoc enim est quod inquit Virg. lib. 2. Georg.

Et te Bacche vocant per carmina læta, tibi que

Oscilla ex alta suspendunt mollia pinna.

Nam, ut ibi inquit Servius, *per oscilla genus purgationis, quod maximum est, intelligimus.* Id autem quod apud Iuvenalem tangitur sat. 2.

— *Quoties hic talis ad illos*

Umbra venit, cuperent lustrari, si qua darentur

Sulphura cum tedis, & si foret humida laurus.

Subditque Servius Virgilium in illo loco bonum ordinem executum fuisse: ut ante aëriam, inde aquæ, post ignis diceret purgationem. Sed & idem Servius enarrans d. locum lib. 2. Georg. dicit, sacra Liberi patris ad purgationem animæ pertinere. Omnem item purgationem, aut per aquam, aut per ignem, aut per aërem fieri.

2 Quod Homeri testimonio.] Lib. scilicet 22. Odyssææ ad fin.

Ὅϊ τε δέειον γυνὴ κακῶν ἀνθρώπων, ὅϊ τε δὲ μοι πῦρ,

Ὅφρα δειρώσω μέγαρον. Id est, Porta sulphur anus malorum medelam, porta autem mihi ignem. —

Ut suffiam domum. —

3 Et Orestes aqua.] Pausanias l. 2.

4 Quam marinam esse convenit.] Cicero in Oratione pro Sexto Roscio, *Mare, inquit, quo omnia, quæ violata sunt, expiari putantur.* Et vide omnino, quæ de hoc scripsimus in nostris Commentariis de Nobilitate cap. 31. num. posterioris editionis 589. incip. *Præsertim autem.* & num. seq.

5 Troezeni.] Pausanias d. lib. 2. qui Corinthiaca inscribitur.

I Ipsam

debeat, & vocibus acclamare, numinaque sibi irata palam profiteri. ¹ Ipsam vero laurum, quum suffitionibus & magicæ adhiberetur, accendere & igni admoveere convenit: quæ si admota sonantius crepat, haud dubie propitia numina designavit: si vero nullo murmure tacet, infelicitatem.

² Aliter in prophanis usibus oleam aut laurum comburere, infandi auspicii erat: ³ præterque laurum etiam myrtum suffitionibus addiderunt. Oleumque & bitumen marina inspersum aqua, admisto sulphure, atque æs, in lustrationibus expiationibusque adhiberi compertum est, maximeque dabatur opera, ne quibus diebus urbs populusve excidium aut calamitatem insignem passi fuissent, lustrum quoquomodo fieret, quia sædo exitu & gravi strage omnia casura putabantur. Quod si bovem aliudve animal loquutum, aut hoc genus portenta nunciata forent, veteris instituti erat, sub divo senatum & patrum concilium haberi, quod expiationis genus putarunt. Fiebat enim senatus non in Rostris, neque in curia, ⁴ ubi habetur frequens: sed in loco aprico, & patenti cælo, ab auguribus tamen inaugurato, ne irritum senatusconsultum fieret. ⁵ Si vero terra

ingenti

¹ Ipsam vero laurum.] Eustathius in lib. 1. Iliados Homeri. Et hinc illud Tibulli lib. 2. eleg. 6.

Ut succensa sacris crepitet bene laurea flammis,

Omine quo felix, & sacer annus eat.

Laurus ubi bona signa dedit, gaudete coloni:

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Et Propertius lib. 2. elegia 27. ad Iovem pro amica ægotante,

Deficiunt magico torti sub carmine rhombi,

Et tacet extincto laurus adusta foco.

Claudianus de ea lib. 2. de Raptu Proserpinæ,

— Venturi præscia laurus

Fluctuat. —

Et 3. Panegyri Fatidicam eam vocat, vel quod Apollini fatidico Deo dicata est: vel quod ex ejus crematæ strepitu

Tom. II.

fitura colligebant, ut jam probavimus. sic autem ait Claud.

— Que numine tanto

Littora fatidicas attollunt Delia lauros. Quanquam & hæc posteriora loca ad aliud referri possunt ex Antiphone, Philochoro, Artemone, Serapione, & Ascalone, ut eos refert Fulgentius Placiades lib. 7. ubi loquitur de lauro.

² Aliter in prophanis usibus.] Plinius lib. 15 cap. 30. eodemque ultimo, sic scribit, Adeoque in prophanis usibus pollui laurum & oleum fas non est, ut ne propiciandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræque debeant.

³ Præterque laurum etiam myrtum.] Plinius eod. lib. 15. c. 29. & l. 16. c. 32.

⁴ Ubi habetur frequens.] Livius 1. Decad. lib. 5. ad finem.

⁵ Si vero terra ingenti concussa motu.] Livius 4. Decad. lib. 4. non adeo pro-

cul

*Nomen
dei sub-
iicetur in-
terre-
motus
expiat-
tione.*

ingenti concussa motu aut urbs agrive contremiscerent, quod raro evenire, & magna portendere dixerunt, sapius supplicationem in triduum decrevere, duumviris præcuntibus: nonnunquam ut ex una familia omnes coronati supplicarent, ¹ vel ferias prætor urbanus agris levandis mentibus indiceret concione advocata. ² Nomen vero Dei cui sacrum fieret, suppresserat, ³ utque jurgiis & litibus temperarent, admonerat. ⁴ Fuitque animadversum, nunquam urbem Romam tremuisse, quin alicujus futuri mali prænuncium esset: ⁵ utque semel motu terræ enunciato, pro quo feriæ indictæ, conceptæve erant, alium tetramotum eadem die nemo enunciaret, quod fœdum & magni discriminis foret. ⁶ Cur autem dei nomen cui sacrum fieret, suppresserant, illud causæ traditur, quod cum telluris motorem certum deum, qui eam vini haberet, veteres non

cul à fine, Principio, inquit, anni, quo L. Cornelius, Q. Minutius Coss. fuerunt, terræ motus ita crebri nuntiabantur, ut non rei tantum ipsius, sed feriarum quoque ob id indictarum homines tæderet. nam neque Senatus haberi, neque res publ. administrari poterat, sacrificando expiandoque occupatis Consulibus. Postremo decemviris adire libros iussis, ex responso eorum supplicatio per triduum fuit coronati ad omnia pulvinaria supplicaverunt.

1 *Fel ferias prætor urbanus.*] Suetonius in Claudio, cap. 22. *Observavitque sedulo, ut quoties terra in urbe movisset, ferias advocata concione, prætor indiceret.*

2 *Nomen vero Dei.*] Gellius Noctium Attic. lib. 2. cap. 28. *Peteres, inquit, Rom. cum in omnibus aliis vitæ officiis, tum in constituendis religionibus, atque in diis immortalibus animadverendis castissimi cautissimique, ubi terram movisset senserant, nunciatumve erat, ferias ejus rei causa edicto imperabant. Sed Dei nomen, ita uti solet, cui servari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant, ne aliud pro alio nominando sul-*

sa religione populum alligarent. Eas ferias si quis polluisset, piaculoque ob hanc rem remotus esset: hostiam, si deo, si deæ, immolabant. Idque ita ex decreto Pont. observatum esse M. Varro dicit: quoniam & qua vi, & per quem deorum deorumve terra tremere, incertum esset.

3 *Utque jurgiis & litibus temperarent.*] Cicero lib. 2. de legib. & lib. 1. de Divinatione. & dictum est supra hoc eodem cap.

4 *Fuitque animadversum.*] Plinius lib. 2. cap. 84. in fin. *Nusquam urbs Roma tremuit, ut non futuris eventus alicujus id prænuncium esset.*

5 *Utque semel motu terræ enunciato.*] Livius 4. Decad. lib. 4. ubi his, quæ ex eo adduximus supra ibi, Si vero terra ingenti, hæc subjunxit, *Item ex auctoritate Senatus Coss. edixerunt, ne quis quo die terræ motu nunciato, feriæ indictæ essent, eo die alium tetramotum nunciaret.*

6 *Cur autem Dei nomen.*] Hæc sunt Platonis in Philebo, Æschyli Agamemnone, Euripidis apud Clementem Alexandrinum libros Stromaion, Catulli in hymno ad Dianam, & Gellii d. lib. 2. cap. 28.

non dignoscerent, illum qui huius rei præfset, nuncupare pontificales vetarunt libri: & ne ancipiti æstimatione ferrentur, aliumque pro alio deo colerent, aut non offensum numen placarent, satius duxere, dei nomen cui sacra fierent; suppressere, quam illum frustra aut perperam nominare. ¹ Illud vero non est ab re dixisse, quod apud Athenienses servatum legimus, ut si qua enunciarentur monstra, quæ expiatione egerent Agyis, id est, vestibulariis diis, in semitis viarum sacra exhiberent: ² quare Agycus Appollo colebatur eximie, ut si id bene & feliciter casum esset, prosperos successus darent, & promissa firmentur atque admitterent: si vero moles aliqua instaret mali, aditu inhibito & obsepto averterent & averruncarent.

¹ Illud vero non est ab re dixisse. In line loquitur: ubi tu, sibi, videto. terpres Aristophanis. Sed quod hic ² Quare Agycus Apoll. Horatius auctor noster interpretatur Agyis, id libro 4. Carm. Ode 6. & ibi Acron & Porphyrus, & Pausanias in Arcad. & Eleorum lib. 1. & Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 9. Gyræd. ubi supra.

CAPUT XXVIII.

Quæ affinitas cum Sexto Tarquinio Superbi filio, & quæ Collatino cum Bruto, & Lucretiæ cum utroque fuerit.

Super Ovidii Nasonis versu de Fastis secundo, ubi Lucretia Sextum Tarquinium Superbi filium singulari scelere & audacia, domi exceperit, hostem pro hospite, quum illius stuprandæ mala eum libido cepisset, dum inquit:

Comiter excipitur, sanguine junctus erat.

Quo jure cognationis Lucretia Sexto Tarquinio jungeretur, & quid Junio Bruto, qui Tarquinium regno eiecit, affinitatis cum Lucretia fuerit, apud studiosos, animo tunc ocioso & remisso inter circulares jocos quærebatur, supervacua tunc forsan disputatione. Cumque nonnulli ob incertam cognationem Tarquinii, Collatini & Egerii,

Ovidii
locus in
Fastis.

*Junius
Egerius
Tarquini-
us Superbi
nepos.*

incipiti affirmatione ferrentur: nos in re obscura ob-
tustatem, dum cognationis gradum per omnia exempla
colligimus, invenimus Junium Brutum Tarquinia sorore
superbi regis natum, utpote ex sorore genitum, Superbo
nepotem fuisse. Collatinus vero, cui Lucretia nupta fuit,
quum Egerii filius foret, sive (ut nonnulli tradunt) nepos:
ipseque Egerius cum Tarquinii Prisci frater fuerit, nihil
ambigitur, quod si Tarquinius Priscus Superbo avus exti-
tit, quin Collatinus nepos Egerii, frater patruelis Super-
bo, & Sexto avunculus fiat. Quod si Egerium Collati-
no patrem dicamus fuisse, prout frequens opinio est,
haud dubie Collatinus Superbo non frater, sed velut ex
fratre avi natus, major avunculus foret, invicemque Sex-
tus Tarquinius Collatino pronepos fieret: Lucretia vero
eo gradu quo Sextus Tarquinius Collatino sanguine jun-
ctus erat, eodem affinitatis jure Sextum attingeret. Quod
si Collatinus & Brutus ex duabus Tarquinii fororibus editi
sint, prout alii censent, nulla controversia est, quin Col-
latinus & Brutus arctissimo gradu conjuncti fiant, ipseque
Sextus Lucretiæ nepos sit. Si autem Tarquinius Priscus
Superbo non avus, sed pater fuit, ut multi exequuti sunt,
Collatinus Egerii filius; & Superbus, velut ex duobus
germanis prognati, fratres patruelos erunt, Lucretiaque
Collatini uxor, nulla dubitatio foret, quin Sexto avun-
cula censeatur, interque Sextum & Lucretiam jura sum-
mæ necessitudinis forent. Hic est enim ille Brutus om-
nium sermone celebratus, qui legum & libertatis summus
auctor & vindex, cum furere se simulasset, latentem ani-
mum nimium diu reconditum, suo tempore detexit:
magnificaque oratione, non vecordis & dementis, avun-
culo imperium abrogavit: populusque Romanus auspi-
cium imperiumque sequuti suum, ex gravi servitio & do-
minatu

TIRAQUELLUS.

1 Sexto avuncula.] De Lucretia lo-
quitur, quam Sexti Tarquinii avuncu-

lam esse dicit, & nove, ut arbitror.

2 Hic est enim ille Brutus.] Livius 1.
Decad. lib. 2.

minatu regio se in libertatem vendicavit. Sed quod de Junio Bruto, qui Tarquinium regno ejecit, idem de Decio Bruto, qui conspirans cum Cassio, necem Cajo Cæsari intulere, ducesque & assertores Romanæ majestatis fuere, factum comperimus. ^{Collati- ni & Bruti cognatio.} siquidem hic propiore affinitate Cæsari, quam Junius Brutus Tarquinio junctus fuit: non enim nepos, ut ille, sed filius esse creditus est. Nam quum Servilia soror Uticensis, materque Bruti fuerit, cum qua adolescens Cæsar consuetudinem non sine probro habuisse fertur, cumque eo tempore Brutus ex Servilia natus foret, haud dubie Cæsaris filius vulgo habitus est. ^{Junius Brutus.} Quod ipsum Cæsarem die cædis suæ, quum undique infestis mucronibus appeteretur, dixisse ferunt. ^{Decius Brutus.} Iunia vero tertia soror Bruti, Cassio nupta fuit. ^{Junia Bruti soror.} Porcia autem Catonis filia, mulier non muliebris spiritus, quum Bruto nupsisset, cum miris modis, & super omnium amorum ardores amasse fertur, ^{Portia Catonis filia.} ex qua Bibulum tulit. Quæ cum post afflictas fortunas Bruti necem audisset, quum mori animo destinasset, inque fixum statutumque haberet, & ne vim sibi afferret, vetita arma fuissent: ea præsentia animi fuit, ut

1 *Idem de Decio Bruto.*] Legendum Decimo, ut præced. cap. admonuimus. quanquam non is est de quo loquitur, sed M. Brutus, ut videre licet apud Suetonium in Cæsare, cap. 82. Plutarchum in vita ejusdem Cæsaris, Appianum bellorum Civilium, lib. 2.

2 *Siquidem hic propiore affinitate.*] Suetonius, Plutarchus & Appianus ubi supra.

3 *Quod ipsum Cæsarem.*] Suetonius ubi supra, *Esse*, inquit, *tradiderunt quidam M. Bruto irruenti dixisse, id eum tene-
re; Et tu fili.*

4 *Junia.*] Plutarchus in Bruto.

5 *Porcia autem.*] Plut. ibi. Valerius Maximus lib. 3. cap. 2. ubi quod hic dicit, non muliebris spiritus: alter, minime muliebris animi dixerat.

6 *Ex qua Bibulum tulit.*] Hic memoria lapsus est Alexander: Nam Por-

cia non ex Bruto, sed ex priore marito hunc Bibulum susceperat, ut tradit Plutar. ubi supra.

7 *Quæ cum post afflictas fortunas.*] Valerius Maximus lib. 4. cap. 6. Plutar. in Bruto in fine, *Porcia*, inquit, *cum mori statuisset, & nemo amicorum assentiebat: imo diligenti cura id prohibebant, ex igne ardentis prunas arripuisse, atque bibisse: deinde os claudentem se vitam extinxisse.* Martialis lib. 1. epig. 99.

Conjugis audisset fatum cum Porcia Bruti,

Et subtrahenda sibi quæreret arma dolor.
Nondum satis, ait, mortem non posse negari:

Credideram satis hoc vos docuisse patrem.

*Dixit, & ardentis avido bibit ore sit-
illam*

In nunc & ferrum turba molesta nega.

Mor-
tem
sibi con-
sciscere
apud
quos
laudi
et apud
quos
contra
probro
daba-
tur.

Plato-
nis sen-
tentia
de mor-
te sibi
non con-
sciscen-
da.

ut clauso cubiculi ostio, ne cuius interventus facinus mor-
raretur, incenso carbone, & sibi in fauces indito memor
generis & Romani nominis, necem sibi ipsa conscivit:
tantus vigor animi ingenique fuit, tantique spiritus mu-
lier, admonitu patris, qui pariter manus sibi mortifero vul-
nere intulerat, fuisse credita est. ¹ In qua quidem re subit
recordatio, veteribus literis & annalium monumentis ex-
tare, quod tametsi apud varias gentes vim sibi afferre, &
necem sua sponte consciscere, dignum laude & magni fue-
rit habitum: apud Thebanos tamen qui mortem sibi con-
scivit, nulla fuit laude dignus: quin potius id crimini da-
batur & probro, eoque facinore pudendam inscitiam &
imperitiam coarguebat suam, velut sui carnifex, inmanif-
que naturæ foret. ² Athenienses vero cum necem quis-
quam sibi manu conscivisset, defuncto cadaveri manum
tanquam facinorosam abscindunt: illamque divisam à cor-
pore, inhumatam relinquunt, reliquum vero cadaver
humo tegunt. ³ Quod Platonis documentum fuit, qui cen-
suit optimum quenque infracto animo vim fortunæ & in-
cursus calamitatum potius ferre, & nisi cum dies promif-
sus advenerit, neminem injussu Dei mortem sibi conscif-
cere, aut ante tempus fato fungi oportere: idque magni-
ficentius præclariusque videri.

¹ In qua quidem re.] Vide omnino
quæ scripsimus in nostris Commenta-
riis Nobilitatis, cap. 31. num. 501.
incip. Ex qua illud. & seq. & iterum
inc. Præter ea et eos qui sibi. & multis
seq.

² Athenienses.] Æschines in ora-
tione adversus Ctesiphontem.

³ Quod Platonis documentum.] Tum
in Phadone, tum in lib. 9. de legibus.

Eadem de re disputat Augustinus l. 1.
de Civitate Dei. Aristoteles egregie
l. 3. Ethic. τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, φέρουσι
πέναν ἢ ἔρωτα, ἢ πλῆγαν, καὶ ἀνδρείς,
ἀλλὰ μᾶλλον δόξαν. Μαλακία γὰρ τὸ
φέρειν τὰ ἐπὶ πόνον. Et Martialis habet
Epigramma in hanc sententiam:

Rebus in adversis facile est contemnere
vitam.

Fortiter ille facit qui miser esse potest.

ALEXANDRI AB ALEXANDRO,

JURISPERITI NEAPOLITANI,

GENIALIUM DIERUM LIBER SEXTUS.

C A P U T I.

*Locus ex tertio Cicconis de Officiis, quid venditor emptori
præstare teneatur, cum Sigismundo in
suburbano discussus.*

CUM Sigismundo Fulginate, viro docto, & ^{Sigis-}
multarum rerum cognitione claro, vetus mihi ^{mun-}
à prima adolescentia consuetudo fuit. Is quan- ^{das}
quam multis rerum actionibus, pluribusque ^{Fulgi-}
muneribus apud pontifices magno usui foret, si quando ^{natus}
tamen negociis pausa fieret, (quod vix illi contingere po-
terat, ut in tanta mole rerum ab immodico labore con-
quiesceret) id quod ocii dabatur, lectioni clarorum viro-
rum, aut suorum temporum scribendis annalibus, rebusque
vel pace vel bello gestis, perlibenter exhibebat. Nonnun-
quam in suo prædiolo in monte Ianiculo; miro prospectu
& collibus amœno, ubi ædiculas habebat, cum amicis se
recipiebat, ibique lepidis jucundisque sermonibus, id quod
erat laxamenti, una familiarissime conferebat. Præstabat
nonnunquam nobis ipse cœnulam, ut non nimis insolentem,
sic profecto sobriam & modestam, ac temporibus
consentaneam: & ut erat ipse comis, facilisque natura,
ita facilem nobis victum, non exquisitis valde obsoniis ap-
parabat, siquidem asparagos atiles acido vino & pipere
conditos cum jusculo tepidulo, ac ferculum cucurbitæ,

cum immatura uva ibidem expressa, & decocta largo succo, quibus perlibenter vescebatur, obsonia nobis exhibebat: addebat etiam pyrum pomumque persicum miro odore fragrantia. Post cœnulam vero, si quando ocium erat à negotiis, ut animo vacaret, illius sermonibus & congressus spectatæ virtutis ac pacis artibus & ingenio clari viri diutius perfruebat. Forte autem quum æstivo anni tempore postmeridianis horis, ejus rogatu accersituque ad eum ventitarem, eundem ad aquilam perspicuo liquore & frigore manantem per roseta, arbusculasque undique topiario opere dispositas, perque hortensia ablaqueata, & latissima vireta nacti sumus: aderant ibi complures honesti adolescentes, Latinæ Græcæque eloquentiæ professores, cum quibus de literarum studiis perquam libenter sermocinabatur, quos ipse minutis quæstiunculis variæ eruditionis diversimode exercebat. Inter quos adolescens quispiam indolis bonæ, libellum Ciceronis de officiis tertium lectitabat, præterque multa ad edictum ædilium pertinentia, quæ ex fide bona emptori venditorem præstare oportere censuit, hæc legebantur: *Si pestilentes ades quis vendat, quæ salubres habebantur, aut in quibus serpentes sint, teneri venditorem ex edicto ædilium, id quod dolo vendiderat recipere, emptori que precium reddere.* Idem, *Si in annonæ caritate frumentum aliquo advexerim, solusque ego sciam multos illic frumenta advecturos, ita ut illorum adventu inopiam paulo post levaturi sint, illa me etiam nota facere, neque subitendum, ut taciurnitate mea capiantur, plurisque quam æquum sit, frumentum ego vendam:* omnia denique quæ venditor sciat, ne emptor ignoret, in distrahendis rebus ex bona fide præstari oportere, & pleraque hoc genus per jucunde lectitabat. Cumque hæc & multa in hanc sententiam ille legisset: Quoniam, inquit Sigismundus, istud accadat modo, ut venditor ea quæ diversa & longe aliena sunt, in distrahendis mercibus præstare teneatur, equidem ignoro, nam ut in re quam distrahere quispiam vult, quid morbi vitiique sit,

Cice-
ronis
locus.

fit, emptori palam facere debeat, puto ad edictum ædili-
 um pertinere, ut si servus fur errove sit, aut equus calce,
 vel bos cornu petere soleat, aut quod nunc Cicero dixit,
 ædes pestilentes sint, habeanturque salubres, vel quid oc-
 culti vitii latentisque morbi sit, illud enunciari debere, fa-
 cile, inquit, assenserim: quæ vero extrinsecus manent in
 casu posita, illa per venditorem prædici, ad eaque edictum
 ædilium legesve ullas extendi, nequaquam inquit, mihi
 quispiam persuadet. Ideo se mirari Ciceronem, qui tan-
 quam aliquid morbi vitiique inesset in re vendita, perinde
 id quod postea eventurum, & in casu & fortuna situm es-
 set, per venditorem prænunciari voluerit. Cumque ex
 his qui assisteabant, quidam ætate gravis, & in literis satis
 proficiens, se arbitrari respondisset, quod sicut quædam ad
 morbum vitiumque rei venditæ vix pertinent, sed tamen
 quovis modo profutura sunt, nosse ædiles, ne emptores
 capiantur, à venditoribus enunciari & palam fieri manda-
 verunt, ita hoc quoque jussisse: Sicut (inquit) vetus edictum
 ædilium fuit, ne veteranus servus pro novitio veneat, etiam
 si nullo morbo vitioque affectus sit: utque si mulus castratus
 sit, tametsi æque bonus, emptorem non latere voluerunt:
 ita si sciam aliquos in summa frumenti inopia, paulo post
 annonæ caritatem levaturos, illa à me prænosci debere,
 ne fraudis occasio detur, pariter censuerunt, atque ex æquo
 & bono jusserunt, ut quod proscribenti liquet, etiam si for-
 te eventurum sit, enunciari debeat, ne quod venditor sciat,
 emptor ignoret. Nunquam (inquit Sigisfinundus) id mihi
 in mentem venire posset, neque quisquam mihi argumen-
 tis defendet, ut ædictum ædilium hoc comprehendere sen-
 tiam, ut eventa negotiorum, quæ temere & fortuito futu-
 ra sunt, per venditorem prædici debeant, quæ si reticean-
 tur, redhibitioni propterea locus sit, quum istud asserere,
 summæ mihi videatur improbitatis & inscitia. Cumque
 ex me quid mihi probaretur exquireret. respondi magni
 referre, in re de qua agitur, quid morbi vitiique esset enun-

*Edi-
 ctum
 veteris
 ædi-
 lium.*

*Alexandri
enarratio
loci
Ciceronis.*

ciare, an quæ casu futura sint, prædicere & divinare. Quæ enim insunt in re quæ distrahitur, & ad ipsius pertinent notionem, quam venditor ante præsensit, ut si quo morbo vitioque laboret, vel labe afficiatur, ex edicto ædilium nota facere jubemur emptori: quæ vero pendent à casu & fortuna, & diversa sunt, nullis nos legibus aut edictis cogi enunciare. Quid enim interest mea, si navis ex Asia veniens, huc merces allatura, & paulo post arctissimam annonam levatura sit, dummodo in re de qua agitur, nihil dolo malo factum sit? Alioqui dicendum foret, an frumenti, olei & vini, quod distrahere quispiam volet, annona vel caritas eo anno futura sit, vel si cancri sidere, aut vastitate, seu alia frugum peste, aut ira deum, fata interitura, vel hostium strage, vel chasinate, ea res deperitura sit: quod (ut videtis) non est in re de qua agitur, sed in casu positum: & illa prædicere, profecto ridiculum foret. Nam quod edicto ædilium cautum est, ut præstetur à venditore, ne quid in re proscripta vitii lateat, neve quid veri reticeatur, aut fictum quid accersitumve aliquid sit aliunde, & quod stetur pacti & conventi formulæ, satis esse lege prospectum, ne quid vitii latentis supprimatur, quod ipse sciat, emptor ignoret. Alioqui ipsum redhibituro iudicio teneri certum est, idque non adeo severe & restricte jure civili traditum esse, sed parce & molliter: quippe si quid venditor dixit commendandæ suæ mercis causa, illud præstari ædiles non coegere, ut si servum frugi, dicto audientem esse venditor dixerit. quæ enim commendandæ mercis causa in venditionibus dicuntur, venditorem non obligant: neque enim constituta auctione ita quis proscribit, fundum sterilem aut domum pestilentem vendo. At si dicat servum literatum, artificem, nomenclatorem, arithmeticum, fabrum aut textorem, quo pluris veneat, id præstare proculdubio cogitur. Præterea in re modica decipi emptorem posse, etiam jureconsulti voluere. Non enim redhibitorio iudicio teneri dixerunt eum, qui pluris aliquanto

*Emptorem
in re
modica
decipi
posse.*

rem

rem distraxit, quam quanti aestimata sit: siquidem res bona fide vendita, propter minimam rem inempta fieri non debet. Sed ubi ita immenso mercatur quispiam, ut magnam pati jacturam necesse habeat, tunc redhibitioni locum fore, edicto adilium cautum fuisse. Quod si ita est, huic sententiæ convenit, hocque argumento convincimur, ut neque eum qui navem hunc frumentum advecturam, cujus adventus annonæ caritatem & arctos commeatus levaturus sit: neque eum qui frumenta diripi, agros vastari, vel annum adversum frugibus, longe ante præferat, & minime enunciarit, redhibitorio judicio teneri arbitrer: cum hæc non insint in re quæ proscribitur, sed in eventu fortunæ. Et quod nunc Cicero inquit, eum qui rem distrahit, debere etiam quæ aliunde futura sunt, enunciare, ut si navem huc frumentum advecturam sciat, quo vilitas annonæ consequutura, aut venditæ merces viliores futuræ sint, emptori prædicere, profecto eo pertinere crediderim, ut præcipi intelligamus, ab eo qui ex intimo artificio virum bonum instituit, & ita instituit, ut ne minima quidem in re quovis prætextu contra jura legesque, contraque humani generis societatem aliquid admittitur: non eum qui de civilibus actionibus, quantumque moribus legibusque permittitur, inquirat. *Vir bonus.* Quæstioni diu res fuit, quid virum bonum, quid civilem & politicum deceat. Viro enim bono hoc datur, ut ubique sanctus, ubique castus, honesti cultor, pius & integer sit, cujus ne erratum quidem minimum fuerit, ne dicam vitium: qui nullo malo perterritus, nulla calamitate victus fortunæ cedat, nihil expetat, nihil dicat, nihil faciat in vita, nisi summa cum laude & dignitate, in nulla re delinquat, nullius rei poeniteat, servetque fœdera humani generis ita inviolata in magnis minimisque rebus, ut ne minima quidem conscientiæ labe detineatur. *Civilis.* Civilem vero dixere hominem, qui legum judiciorumque metuens, quantum moribus legibusque tributum est, id
tanto

tanto temperamento agit, ut quoad fieri possit, nihil perperam aut inconsulte admissurus sit, qui sua providentia, religione, fide, quantumque ratione provideri potuit, reipublicæ & civium salutis consulat, legibus parcat, patriam tueatur, proximos amet, refrenet libidines, & indomitas cupiditates, verecundiam servet, atque etiam si in aliquo delinquit, id tamen agit, ut civilia officia, humanique generis fœdera, quam minimum lædat: quippe quum nos optimum dicimus, cui pauciora desunt. Quæ cum ita sint, non fuit ab re, ut sanctus iste homo tam defecato animo & tam integer, quem nos magis fingimus quam invenimus, non modo si quid esset in re vitii, sed & si quid aliunde futurum putaret, ut nullam officii partem deferat, quamvis minimum prædicere teneatur. Hæc nos cum Sigismundo Fulginate, ingenii magni & spectatæ virtutis viro, flagrante diei æstu, incredibili suavitate discerebamus.

CAPUT II.

*Quæ maxima fuerint oracula, * quæve templa celebria apud plerasque gentes; in magna religione & cultu.*

Del-
phicum
oracu-
lum.
Del-
phos.

INter ¹ oracula quæ apud Græcos Aphrosque præcipuo cultu fuerunt, ad quæ homines ventitabant, ² Delphicum in terris clarissimum fuisse cultu, & religione longe excellens, uno omnium testimonio traditum est. Fuit enim Delphos totius orbis ³ umbilicus, commune humani gene-

COLERUS.

* Varia oracula recenset Tertullianus libro de anima cap. 27.

TIRAQUELLUS.

¹ Inter oracula.] Horum omnium demones auctores esse tradit Eusebius Preparationis Evangelicæ, lib. 1. c. 3. in fin. & Demonstrationis Evangelicæ, lib. 5. cap. 1. post prin.

² Delphicum.] Hujus oraculi memi-

nit Homerus lib. Odysseæ 8. cum scribit Agamemnonem ab illo responsum petiisse,

Ὡς γὰρ οἱ θεῶν μυσθία το φεῖτε
Δελφῶν

Πυθῶν ἐν ἡρώεσσιν. —

Et ii, quos infra citabo.

³ Umbilicus.] Auctor Priapeorum, Delphos Pythius orbis umbilicum.

Strabo lib. 9. In medio namque quodammodo

generis oraculum, 'in monte Parnasso excelfo & prærup-
te alto sita civitas, nullis incenibus, sed tantum abruptis
rupibus saxisque munita, arduo & difficili ascensu, in quo<sup>nassus
bicol-</sup>

Nyfa

modo Græcia, & intra & extra Isth-
mum, imo & totius orbis consilere v. de-
ba. ur: unde & telluris umbilicum ap-
pellabant. Et ante hos Pindarus, & En-
nius apud Varronem lib. 3. aut alio-
rum supputatione 6. linguæ Latinæ, O
sancte Appollo, qui umbilicum terrarum
obtines. Id quod etiam citat ex poëta,
quem non nominat, Cicero lib. 2. de
Divinatione, Nam umbilicum (inquit
Varro) dictum ajunt ab umbilico nostro,
quod is medius locus sit terrarum, ut um-
bilicus in nobis: quod utrumque est fal-
sum. Neque hic locus est terrarum me-
dius, neque noster umbilicus est ho-
minis medius. Itaque pingitur, qui
vocatur ἰσθὲν à Pythagora, ut media
cœli ac terræ linea ducatur infra um-
bilicum, per id, quo discernitur homo
mas, an fœmina sit, ubi ortus humanus
similis, ut in mundo. Ibi enim omnia
nascuntur in medio, quod terra mundi
media. Præterea si quod medium, id
est umbilicus, ut pila terræ: non Del-
phis medium, & terræ medium non
hoc, sed, quod vocant, Delphis in æde
foramen adlatum est quiddam, ut the-
sauri speciem, quod Græci ὑμφαλὲν
umbilicum dixerunt. Vitruvius autem
libro de Architectura, 3. cap. 1. Item,
inquit, corporis centrum medium natura-
liter est umbilicus. Nanque si homo collo-
catus fuerit supinus, manibus & pedibus
pansis, circumquaque collocatum centrum in
umbilico ejus, circumagendo rotundatio-
nem utrarumque manuum & pedum di-
giti linea tanguntur. Hæc ille, quibus do-
cet umbilicum hominis esse medium
torus corporis: non ut par sit distan-
tia ab eo ad verticem capitis & ad pe-
des ipsius, sed ut passis manibus & pe-
dibus fiat similis rotunditas. Idem cen-
set Galenus lib. 2. de Placitis Hippo-
cratis, & Platonis, & lib. 15. de Usu
partium. Ex quo fit, ut umbilicus pro
medio in quacunque re ponatur. Ci-

cero in 6. in Verrem actione, Ennam,
civitatem Sicilia, vocat ejus insulæ
umbilicum. Raptam, inquit, Liberam,
quam eandem Proserpinam vocant, ex
Ennesium nemore arbitrantur, qui locus,
quod in media insula est situs, Sicilia um-
bilicus nominatur. Livius 4. Dec. lib. 5.
Jam prius, cum Etulos, qui umbilicum Græ-
ciæ incolerent, in armis cum inventum,
antesignanos ad asperissima quæque belli
paratos. Sicuti Italiae umbilicus in Rea-
tino agro ponitur Plinio lib. 3. cap. 12.
& Solino cap. 8. uterque Varronis au-
thoritate. Ante hos Plaut. in Menæchi-
mi actu 1. scen. 2.

Dies quidem jam ad umbilicum est di-
midiatus mortuus.

Scio autem alias umbilicum usurpâ-
pro fine. Horat. Epod. Ode 14.

Deus, deus nam me vetat,

Inceptos olim, promissam carmen, jam-
bos

Ad umbilicum adducere.

Id est, absolvere, finire. Solebant enim
veteres illi librorum suorum tegu-
menta umbilicis ornare. Aut (ut in-
quit Porphyrio) in fine libri umbilici
ex ligno, aut ossæ solent poni. Catullus ad
Varum,

Novi umbilici, lora rubra, membrana

Defecta, plumbo & punice omnia
aquata.

Et Martialis ideolibrum quartum hoc
epigrammate clausit,

Ohe jam satis est, ohe libelle,

Jam pervenimus usque ad umbilicos,

Tu procedere adhuc & ire quæris,

Nec summa potes in scheda teneri.

Et lib. 5. epig. 6.

Nunquam grandia nec molesta poscit,

Quæ cedro decorata, purpuraque

Nigris pagina crevit umbilicis.

Et alibi sæpe.

I In monte Parnasso.] Hæc descri-
ptio maxima ex parte est Strabonis li-
bro 9.

Nyfa civitas Libero consecrata, Cyrra vero ad montis radices juxta mare. ¹ Erat autem Parnassus Phocidis mons in Bœotia, in duos divisus colles, Thitorea & Hyampeum, quorum alter Libero, Apollini alter dicati fuere, ² Helicon vero Musis. ³ In Cythæronis autem vertice Sparticarum nympharum antrum colebatur, qui mons juxta Olympum situs erat, supra quem Olympi editissimus vertex decem fere stadiis attollebatur. Qui ejusdem nominis mons ⁴ & in Macedonia, ⁵ & in Thessalia, ⁶ Mysia, ⁷ Cilicia, ⁸ Elide, ⁹ & Arcadia excelsus quidem attollitur. ¹⁰ Templum vero intra urbis ambitum fuit, quod pariter non manu extructa, sed nativa præcipitia munivere aditu difficili & angusto, quippe quem ex quinque lapidibus tantum, velut mole objecta, obstructum ferant, in medio autem exigua planities, & in ea hiatus, ex quo ventus & acer spiritus manans, mentes vatium in recordiam vertit. Eoque spiritu ex infimo specu edito, quasi divino afflatu Phœbas in tripode stans, mente furibunda, statis diebus, qui-

Cythæ-
ron
Sparti-
carum
nym-
pharum
antrū.

Templi
Apol-
linis
locus
apud
Del-
phos.

¹ Erat autem Parnassus.] Herodotus lib. 8. ubi & hos colles ita ut hic appellat. Servius l. 10. Æneidos in eum locum,

Pandite nunc Heliconæ deæ, cantusque moerete.

Parnassus mons, inquit, Thessaliæ juxta Bœotiam qui in duos finditur juga, Cythæronem Liberi, & Heliconem Apollinis & Musarum. Hanc Servii opinionem sequitur Lactantius Grammaticus primo Thebaidos Statii.

² Helicon vero Musis.] Servius & Lactantius ubi sup. & ante hos Strabo lib. 10. *Qui, inquit, Musis Heliconæ consecratur, Thracæ fuere, Bœotiæ accolæ.* & lib. 9. *Helicon mons Bœotiæ juxta Thebas, atque Phocidi vicinus, non procul à Parnasso, eique æmulus & altitudine & circuitu, qui & ipse Apollini sacer est & Musis.* Plinius lib. 4. c. 7.

³ In Cythæronis autem vertice.] Pausanias in Bœoticiis. ubi nymphas has Cythæronidas vaticinatas præcis tem-

poribus sermone hominum vulgatum fuisse scribit. vocat autem eas *Sphragidas*, non *Sparticas*.

⁴ Et in Macedonia] Varro lib. 6. de lingua Latina, & Servius in lib. 4. Æneidos.

⁵ Et in Thessalia.] Ut dictum est ex Servio supra in verbo, *In monte Parnasso.* Mela lib. 2. c. 3.

⁶ Mysia.] Strabo lib. 12. *Præsa urbs est, in Olympo Mysiæ sita.* Et eodem lib. *Proponitidi imminet Olympus Mysius.* & *Idæ.* Vide etiam Herodotum l. 1.

⁷ Cilicia.] Idem lib. 14.

⁸ Elide.] Idem Strabo lib. 8.

⁹ Et Arcadia.] Pausanias in Arcadicis, qui est liber octavus. Ad lævam Heræ licæum mons est, quem olympum etiam : Sacrum alii arcadum jugum nuncupant.

¹⁰ Templum vero.] Justinus lib. 24. Strabo lib. 9. Diodorus Siculus lib. 16. cap. 6. ubi hujus oraculi rationem describit. Plinius lib. 24. c. 43. ad fin.

quibus fieri licet, consulentibus responsa canit: ¹ licet ferant Apollinem sex mensibus apud Lycios, sex apud Delum vaticinari, reliqua vero oracula aliquando Idibus, nonnunquam calendis: nunc die oriente, nunc desinente, responsa dabant: ² quæ à mulieribus tantum, quæ erant templi vates, vaticinantis in modum ferebantur. ³ In quo id præcipuum fuit, ut qui oraculum consulit, brevi admodum oratione quid velit exposcat, ⁴ utque nullum Latine edatur oraculum, neque edi priusquam ab imo, dum sacrificant, tota victima contremiscat: nec capitis commotionem satis esse, sed omnibus illam partibus quati oportere. ⁵ In quo proditur

1 *Iicet ferant Apollinem.*] Hæc usque ad versic. *Quæ à mulieribus*, sunt Servii tum lib. 4. in enarratione ejus loci

*Qualis, ubi hybernâ Lyciam, Xanti-
que fluentia*

*Deserit, ac Delum maternam inuifit
Apollo.*

Aliud, inquit, agens, aliud offendit. Nam Apollo sex mensibus hyemalibus, apud Pataram Lycie urbem: & sex æstivis, apud Delum dat responsa. Tum lib. 6. statim post prin.

Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.

Et huic quod de Lyciis dicitur, adstri-
pultur, quod Homerus lib. 4. Iliados, Apollini nomen dedit *Λυκην*.

Εὐχομένη Ἀπολλωνί Λυκηνῶν καὶ Δελφῶν.

Id est,

*Vox autem Apollini Lycegeni, glorioso
in arcu.*

Lycium quoque eum appellatum fuisse constat ex Pausania in Atticis & Corinthiacis, Diodoro Siculo lib. 6. c. 17. Macrobio Saturn. lib. 1. cap. 17. Propertio lib. 3. eleg. 1. & aliis. Et quod in Lycia fuerit Apollinis oraculum, tradit Festus Pompejus lib. 10. Ex quo & Lyciæ sortes Virgil lib. 4. *Æneid.*

Italiam Lyciæ jussere capeffere sortes.

& paulo post,

*Nunc Lyciæ sortes, nunc & Jove missus
ab alto*

*Interpres diuinum fert horrida iussa per
auras.*

Et Statio lib. 3. Thebaidos.

— Lyciæque parent contendere sortes.

2 *Quæ à mulieribus tantum.*] Strabo lib. 9.

3 *In quo id præcipuum fuit.*] Philostratus in vita Apolloni lib. 6. cap. 5. de oraculo Delphico loquens, inquit, *Ibi, ut tu ipse nosti, qui ab oraculo aliquid poscit, brevi admodum oratione, quid poscat exponit.*

4 *Utque nullum Latine edatur oraculum.*] Quanquam apud Apulejum lib. Alini aurei 4. Apollo Milesius, Græcus & Ionicus propter Milesiæ conditorum, sic Latina sorte respondit,

*Montis in excelsi scopulo desiste puellam,
Ornatam mundo funerei thalami,*

*Nec speres generum mortali stirpe crea-
tum,*

*Sed sævum atque ferum, viperumque
malum.*

*Qui pennis volitans super aethera cuncta
fatigat,*

Flammaque & ferro singula debilitat.

*Quem tremit ipse Jovis, quo numina
terrificantur,*

*Fluminaque horrescunt & Stygia te-
nebra.*

5 *In quo proditur memori.c.]* Plutar. in Alexandro, sic scribit, *Folens, Alexander scilicet, illius gratia expeditionis, diuinum consulere oraculum, Delphos venit. Tum forte nefasti dies agebantur, in qui-*

*Cere-
moniæ
& ri-
tus Del-
phici.
oraculi
consu-
lendi.*

Alexander dicitur memoriæ, cum infasto die Pythiam reluctantem & invitam Alexander cogeret, illam vi coactam, quod esset invictus respondisse: quod pro omine acceptum veridico præfagio, futuræ magnitudinis prænuncium fecit. In eo quidem templo, Apollinis simulacrum fuit humana effigie: ¹ in Delo, Draconis: ² in Lycia vero lupi. ³ Quam urbem Python, ob interfectum Pythonem, dictam comperimus: nam ⁴ & Pythius Apollo, ⁵ & Pythia festa, & ⁶ ludi Pythii, ⁷ & ipsa vates Pythia dicta, & ⁸ Pytheum oraculi

in quibus nefari quidem illi mos est oracula. Quamobrem cum ipsam primo vatem reluctantem, seque lege tuentem crasset, ipse invitam trahens templum ascendit. Ea vero studio ac hominis importunitate victa, Invictus es, inquit, fili. Qua voce accepta Alexander, haud alio sibi opus esse vaticinio dixit, verum assequuntur se, quod ab ea cupiebat, oraculum. Nec multo ante, scilicet anno sexto Philippi patris Alexandri (ut scribit Diodorus Siculus lib. 16.) Philomelus Pythiam uti aliquid sibi de patriæ rebus prædiceret, monuit. & cum vates eam ipsius patriam sibi videri responderet, minari & cogere eam, uti tripodam incenderet, cepit Philomelus. Ad cuius vim inferentis asperitatem offensa mulier, cum dixisset, Tibi quidem quodlibet permittitur: lætus plurimum, verbum id, utpote oraculum rebus suis aptissimum, accepit Philomelus, quod tamen tandem ei cessit pessime.

1 In Delo, Draconis.] Strabo lib. 9.

2 In Lycia vero lupi.] Pausanias in Corinthiacis.

3 Quam urbem Python.] Pausanias lib. 10.

4 Et Pythius Apollo.] Propertius lib. 2. cap. 29.

Deinde inter matrem Deus ipse, interque sororem

Pythius in longa carmina veste sonat. Pausanias libro 2. & 5. Ita autem dictus à Pythonē serpente, Terra genito, quem Appollo, adhuc puer sagittis suis confecit, apud Ovid. lib. 1. Metam.

cuius hæc verba sunt,

Illam quidem nollet, sed te quoque maxime Python

Tum genuit populisque novis incognite serpens

Terror eras, tantum spatii de monte tenebas.

Hunc Deus Arcitenens, & nunquam talibus armis.

Ante, nisi in damis, capreisque fugacibus, usas,

Mille gravem telis exhausta pene pharetra

Perdedit, effuso per vulnera nigra veneno.

Arnobius contra Gentiles lib. 3. & 8.

5 Et Pythia festa.] Ovid. lib. 1. Metamor.

Instituit sacros celebri certamine ludos Pythia perdomit & serpentis nomine dictos.

Hujus certaminis victores, teste Luciano, lauro coronabantur, additis pomis ex Apollinis templo sumpris.

6 Ludi Pythii.] Strabo lib. 9. & vide sup. lib. 5. c. 8.

7 Et ipsa vates Pythia.] Strabo dict. lib. 9. Diod. lib. 16. supra citato.

8 Et Pytheum oraculi locus.] Herod. lib. 6. Sunt autem Pythii, qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, quique publice cum regibus pascuntur. Tertull. Apolog. c. 45. Tu homo, tantum nomen si intelligas, te vel de titulo Pythiæ discens. Intelligit ibi reor Terrullianus τοῦ πύθι πικρῶν, quod erat templo Delphis inscriptum.

oraculi locus. Spartæ quoque Pythios nuncupant, qui ^{Pythii} Delphos ad consulendum oraculum mittebantur, qui pu- ^{Spartano-} blice cum regibus cibaria habent, & vescuntur una. ^{rum.} Huc ex omni orbe prava religione incussa, qua se hominum vanitas confundebat, viri principali dignitate insignes, frequentes consultum ibant, eaque ex omnibus vera & longe clarissima oracula habita sunt. Quare regum populorumque amplissimis donis, muneribusque, & inultarum urbium thesauris refertum templum fuit: inter quos Agil- ^{Agill-} linorum & Spinenfium non in postremis gazæ fue- ^{norum} re. ^{Sp-} Quod quidem cuncta oracula antiquitate excelle- ^{nenfium} bat. Proximum huic fertur ^{gazæ in} Dodonæi Jovis oraculum. ^{templo} Dodona enim ampla in Epiro civitas, & satis florens ha- ^{Apoll-} bita. Epirus autem Molossorum regnum erat. Templum ^{nis Del-} vero juxta nemus Iovi sacrum, in quo arbores responsa da- ^{phict.} re dicebantur, omnibus circa populis sanctum, à Pelasgis ^{Dodo-} constructum, & paludibus circumfusum, ^{nium} quercusque vo- ^{oracul-} cales illic fuisse, fama vulgavit, ad quas ut in dubiis cas- ^{um.} bus responsa acciperent, capti superstitione homines reli- ^{Epirus.} giose

1 Huc ex omni orbe.] Strabo lib. 9.

2 Quod quidem cuncta oracula.] Nam & id antiquitate dicit insigne Strabo d. lib. 9.

3 Dodonæi Jovis.] Ut etiam tradit Servius in l. 3. Æneid. quo loco statim citabimus.

4 Dodona enim ampla in Epiro.] Herodotus l. 2. non semel. Strabo l. 5. 7. & nonnihil lib. 16. Livius l. Decad. lib. 8. Pomponius Mela lib. 2. cap. 3: ubi de Macedonia. Plinius in Præfatione lib. 4. Probus in lib. 1. Georg. Virgilii. Solinus cap. 21. Stephanus de urbibus in Dodona, Lactantius, Statii interpretes lib. 3. Theb. ibi,

Et nemorum Dodona parens.

Scribit Dodonæum oraculum fuisse in Epiro, ubi de quercu columba omnibus responsa dabat. Ipse autem Strabo d. lib. 7. non multo ante fin. dicit hoc oraculum, quemadmodum & cætera,

quodammodo derelictum esse.

5 Quercusque vocales.] Ex quo illud Homeri loquentis de hujusmodi oraculo lib. Odyssæe 19.

Τὸν δ' ἐς Δωδώνην φάτο βέβηκός,
ἔφθε. Θεοῖο

Ἐκ δρῦος ὑψιπόρου διδὸς βαλλὼ
ἱπακῆσσι.

Hunc autem in Dodonem dicebat ire, & de Dei

Ex quercu alta Jovis consilium audiret.

Illud Hesiodi apud Strabonem lib. 7. non procul à fine,

Δωδώνην φηγόν τε πηλοσγῶν ἔδρανον
ἦεν.

Id est,

— Atque habitæ Græciæ oracula quercus.

Et ibi Probus & Servius interpretes, & idem Probus in lib. 1. ejusdem operis.

Oracu-
la A-
pollinis
ambi-
gua.

gioſe accedebant. ¹ Fuitque proditum memoriæ, quercui Dodonæ famulantes, divinandi facultatem accipere: ² ſoliſque Bœotiis, ſi quando conſulto opus foret, viros reſponſa dare, ³ primamque ſagum & columbam Dodonæ vaticinatan: quotieſque oraculum edebatur, ⁴ lebetes æneos ad numerum, ſive caſu, ſive conſulto, tinnitus edere canoros. ⁵ In quo Deucalion & Pyrrha deſinentibus aquis, poſt diluvium conſediſſe, & numen conſuluſſe perhibentur. ⁶ Subinde Alexander Epiri rex eodem oraculo monitus, ut urbem Pandosiam & amnem Acheruſium, tanquam fatalia loca vitaret, in reſponſis habuit, oraculi fortem de his quæ in Theſprotis eſſent, intelligere arbi-

¹ *Fuitque proditum.*] Herodotus libro 2. hanc hiftoriam copioſe explicat. De hac ipſa re etiam plura, & quidem doctè, congeſſit Ianus Parrhaſius priuo Raptus Proſerpinae ſuper illud,

Unde data populis fruges, & glande relictæ

Ceſſerit inventis Dodonia quercus ariſtis.

² *Soliſque Bœotiis.*] Strabo lib. 9. ubi ejus rei rationem reddit.

³ *Primamque ſagum & columbam.*] Herodotus dicto lib. 2. Id ramen fabuloſum eſſe aurnat Strabo lib. 7. paulo ante fin. Vide tamen Dionyſium Halicarnaſſum l. 1. & Probum in d. l. r. Georg. Servium in 9. eclog. Virgilii paulo poſt prin. *In Epiro, inquit, dicitur nemus fuiſſe, in quo reſponſa dabant columba: quod ideo fingitur, quia lingua Theſſala Peliades & columbae & vaticinatrices vocantur.* Ovid. Metam. 13.

Vocalemq; ſuaterram Dodonida quercu.

⁴ *Lebetes æneos.*] Eraſmus Chil. 1. cent. 1. c. 7. Dodonæum æs tam apud Græcos, quam Latinos in proverbium ceſſiſſe de homine improbo & importunæ loquacitatis ex diverſis ſcriptoribus oſtendit. In Dodona duæ fuerunt ſublimis columnæ, in altera pelvis ærea, in altera penſile pueri ſimulachrum, flagellum æreum manu tolerantis. Quoties autem ventus vehe-

mentius flaſſet, fieri conſuevit, ut ſcutica impulſa crebrius lebetem feriret. Is autem percuſſus tinnitum reddebat, multum temporis durantem. At Suidas tradit ex quodam Damone, Iovis Dodonæi oraculum lebetibus æreis undique ſepum fuiſſe, ita conjunctim collocatis, ut invicem ſeſe contingerent. Itaque neceſſe erat fieri, ut uno aliquo lebetum percuſſo, viciffim omnes reſonarent, ſonitu mutuo contactu ab aliis ad alios ſuccedente. Durabatq; in longum tempus tinnitus ille, videlicet in orbem redeunte ſono. Ad has pelves reſpexit Virg. lib. 3. Æneid. commemorans hoſpitalia dona, quæ priſcorum conſuetudine Æneæ digreſſuro, tum hoſpiri, tum civi ſuo, Helenus, Epiri, poſt Pyrrhum, Rex, & Andromachæ maritus, donarit, his verbis,

Ingens argentum, Dodonæſque lebetes.

⁵ *In quo Deucalion & Pyrrha.*] Parnaffus, ſicut Stephanus narrat, olim Larnaffus vocari erat ſolitus, propter ea quod Deucalionis illuc appulſit ἀλφειός, hoc eſt linter contextus, ſive ærea, quam Deucalion ædificavit conſilio Promethei patris. Ludo. Vives in c. 10. lib. 18. Civitatis Dei.

⁶ *Subinde Alexander Epiri Rex.*] Hæc uſque ad verſicul. *quod quidem templum,* ſunt Strabonis lib. 6. & Juſtini lib. 12.

1 Quod

arbitratus: qui quum infestissimas gentes in Brutiis armis petit, & belli jure vastat, apud ejusdem nominis loca, ^{Tem-} infanda strage victus, oraculi fidem veram implevit. ^{plum}
^{Apol-} ^{linis} ^{Del-} ^{phici &} ^{Philip-}
^{vasta-} ^{tum.} ^{Fons in}
^{temple.}

1 Quod quidem templum Philippus Macedo. Sed Ætoli hujus templi porticus omnes demoliti sunt: ornamenta, quæ maximo studio atque impensa adhibita fuerant, dejecerunt: neque solum superiorem partem incendio concremarunt, verumetiam mœnia ipsa funditus eruere. Everterunt statuas numero ultra duo millia, quamplurimas etiam fregerunt, ab his duntaxat abstinentes, quæ vel figuras, vel inscriptiones deorum habebant, ut scribit Polybius lib. 5.

2 In eo quoq; fons sacer. Pomponius Melalib. 2. c. 3. In Epiro Dodonæi Jovis templum, & fons ideo sacer, quod cum sit frigidus, & immersus facies, sicut ceteri, extinguit: ubi sine igne procul admoveatur, accendit. Hujus fontis meminit Solinus cap. 12. Plinius c. 103. lib. 3. In Dodonæ, inquit, Jovis fons cum sit gelidus, & immersus facies extinguit, si extinctæ admoveantur, accendit. Idem meridie semper deficit, quæ de causa Anapætuomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit. Lucretius hunc fontem describens, in 6. causam cur id accidat, conatur ostendere. Ejus versus, quod elegantes sint, adscripsimus,

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sepe

Stuppa jacet flammæ, concepto protinus igni,

Tedique consimili ratione accensa per undas:

Collucet, quocunq; natans impellitur auris,

Nimirum quia sunt in aqua permulta vapores

Semina, de terraque necesse est funditus ipsa

Ignis corpora per totum consistere fontem,

Et simul expirare foras, exireque in auras,

Non tam viris tamen, calidus queat ut fieri fons.

Divus Augustinus lib. 2. r. cap. 7. Civitatis Dei, Prodigiis hujusmodi naturæ operibus raro aliam rationem prætexi ait, quam quod talis eorum sit natura.

3 Tertium vero Dindymæi Apollinis. Hæc sunt Herodoti lib. 1. Strabonis lib. 11. & 14. non multo post prin. Pomp. Melæ lib. 1. cap. 17. ubi de Ionia in prin. Post Basilicem, inquit, Ionia aliquot se ambagibus sinuat, & primum à Possidio Promontorio inflexum inchoans, cingit oraculum Apollinis, dictum olim Branchide, nunc Didymæ. & Plinii l. 5. 29. Statius l. 3. Thebaidos,

— Patrique aqualis honori

Branchus.

Ubi Luctatius Placidus, ejusdem Statii interpres, Terentiani versus sic citat,

— Branchiadæ Phœbo cantasse Jovisque

Pastorem Branchum, cum captus amore pudico,

Fatidicas sortes docuit depromere Pæan. Branchus Thessalus fuit diæctus Apollini, ut Hyacinthus, quem acriter interfectum dolens, templo & sepulchro consecravit. Hæc Luctatius. Legendum esse autem Didymæus, non Dindymæus, auctoritatibus supra citatis patet.

Oraculum
Apollinis
Didymæi.
Branchus.

tium vero Didymæi Apollinis oraculum antiquissimum, & multi nominis habetur, quod Branchidarum nuncupant. Branchus enim Thessalus fuit Apollini dilectus, & filius habitus, quem interfectum dolens, templo & divinitate sacravit. ¹ Is autem Apollo Milesius dictus. ² Est autem Miletus totius Ioniæ caput. Templum vero ad decem & octo stadia ab urbe, à litore autem viginti aberat, maxima mole & profusis sumptibus extructum, auctumque amplissimis donis; ³ quod Xerxes deorum hominumque contemptor, dum innumerabilibus copiis Græciæ bellum parat, nulla religione aut deûm verecundia, sicut multa, incendiis & ruinis deformavit, templumque & aras evertit. ⁴ Annis deinde intercedentibus, Milesii oraculo moniti, uberiori impensa illud omnium maximum & dignum tanto numine restaurarunt, ita ut ob magnitudinem fastigio extruendo nullæ contignationes suffecerint. ⁵ Quartum in urbe Bruti Latone oraculum inclytum divitiis me-

Oraculum
Latone
Bruti
vitis.

¹ Is autem Apollo Milesius.] Nam & hunc Milesium appellat Apulejus Metam. lib. 4. Dei, inquit, Milesi vetustissimum percentatur oraculum, quem postea Apollinem esse dicit. Huius etiam oraculi Milesii meminit Apul. lib. 5. Metam. & Sozomenus in historia, ubi de Licinii interitû agit, huius oraculi ita meminit. Denique etiam Græci dicunt, tunc eum expertum fuisse divinationem Milesii Didymæi Apollinis, eique consulenti de bello, respondisse Deum per hos Homeri versus,

O senior, servat juvenis te miles in armis.

Te dure excipiet senium, & tua vita soluta est.

In vulgatis Sozomeni excerptis pro Milesii & Didymæi Latinus interpres parum hoc tenens, Miletii & Gemini interpretatus est, ut scribit Gyraldus historiæ Deorum syntag. 7.

² Est autem Miletus.] Plinius lib. 5. cap. 29. Miletus, inquit, Ioniæ caput, Lelegeris ante & Pityusa & Anactoria

nominata, super 80. urbium per cuncta maria genitrix. Mela d. l. r. c. 17. ubi de Ionia.

³ Quod Xerxes.] Strabo lib. 14. post princ. de Didymæo Milesio, sic scribit, Post Posidium Milesium est oraculum Apollini Didymæo sacrum apud Branchidas ad decem & octo stadia ascendenti: id à Xerxe incensum est, quem admodum cætera templa omnia Ephesio excepto. Branchidæ autem Dei thesauris Persæ traditis, cum eo fugientes abcesserunt, ne preditionis & sacrilegii pœnas penderent.

⁴ Annis deinde intercedentibus.] Idem Strabo ad ea subiungit, Postea Milesii templum construxerunt omnium maximum, quod propter magnitudinem remansit sine tello, variis antiquarum artium donis sumptuosissime honoratum.

⁵ Quartum in urbe Bruti Latone.] Herodotus lib. 2. in duobus locis. Strabo lib. 17. Sed hic ex iis legendum est Euti, non Bruti

memorant. Urbs autem Bruti in Ægypto contra Nili ostium, quod Sebeniticum dicitur. Templum vero media in urbe situm, omnibus circa populis sanctum, & cæremoniis sacrum erat, porticum habens decem passibus altam, in quo ¹ oraculum Cambyſi redditum est, in Ecbatanis illum decessurum, ambiguo nemine decepto, cum alteræ apud Syros, alteræ in Medis essent. ² Delii quoque *Delii*
fortes & oracula, indubia semper habita sunt. Fuit autem *fortes.*
Delos una ex Cycladibus, cui nomen ³ Ortygia: ⁴ ædes vero mari imminabat, à qua proximus in Eubœam trajectus erat: quinque enim passuum millibus ab ⁵ Tanagra aberat. Tanagra autem in Eubœa vetus traditur civitas. *Tanagra.*
⁶ In quo quidem templo ipsum Apollinem natum & alitum fabulantur, ⁷ tantæ religionis, ut ne Persæ quidem *Templi*
cum innumerabilibus copiis bellum parant, & omnia belli jure vastant, violentas aut sacrilegas admoveere manus *Apollinis in Delo*
austi *bonus.*

¹ Oraculum Cambyſi redditum.] Herodotus in Thalia, qui tertius liber est, Sed cum fuisset jam antea Cambyſi redditum ex urbe Buti oraculum, eam in Ecbatanis decessurum, ipse interpretabatur se in Ecbatanis Medie ubi res ejus omnis erat, se uem citat futurum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur.

² Delii quoque fortes.] Servius in lib. 3. Æneidos, ibi,
Sacra mari colitur medio gratissima tel-
lus

Nereidum matri. —
Dicta est insula, Delos scilicet, primo Ortygia, quia Græcè ὄρτυξ dicitur coturnix: & quia postea emergens apparuit, Delos. Nam Δῆλον, manifestum dicunt. Vel, quod verius, quia Apollinis oracula, quæ ubique obscura sunt, illic manifesta dantur. Plinius cap. 12. lib. 4. Ipsa, inquit, longe clarissima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos. Aristoteles apud eundem Plinium ἀπὸ τῆς δῆλος, quod opera aquis repente apparuerit. vide & Pausan. in Arcad. Tertullianum de Pallio, & Apologetico,

³ Ortygia.] Strabo lib. 10. Solin. cap. 17. & 18.

⁴ Ædes vero mari imminabat.] Livius 4. Decadis lib. 5. ad finem, Templum, inquit, est Apollinis Delium imminens mari, quinque millia passuum à Tanagra abest, minus quatuor millium inde in proxima Eubœa est mari trajectus.

⁵ Tanagra autem in Eubœa.] Ptolemaeo lib. 3. cap. 15. Tanagra est oppidum Bœotiae Mediterraneæ.

⁶ In quo quidem templo.] Cicero in 3. in Verrem act. de eo templo loquens, est enim tanta apud eos ejus fari religio atque antiquitas, ut in colloco ipsum Apollinem natum esse arbitrentur.

⁷ Tantæ religionis, ut ne Persæ quidem.] Cicero in ea ipsa oratione paulo post ea, quæ nuper ex eo diximus, de eodem templo loquens, Tantæque ejus auctoritas religionis & est, & semper fuit, ut ne Persæ quidem cum bellum toti Græciæ, diis hominibusque indixissent, & nullo numero navium classem ad Delum appulissent, quicquam conarentur, aut violare, aut attingere. Hanc historiam abunde scribit Herodotus lib. 6.

ausi fuerint: in cuius ara nullum immolari animal prodi-
tum est: ¹ quare morbo & pestilenti contagione coacti
Delii, id decreto sanxerunt, ne homines defunctos ibi
cremarent, neve sepelirent, ² neque in Delo canes ale-
rent, scilicet ut ab omni cede insula immunis foret. ³ Cum-
que oraculo moniti Athenienses Delum expiarent, hoc
expiationis genus invenere, ut cadavera sepulchris condi-
ta inde eruerent: ⁴ atque edixere ne quis in Delo morere-
tur, neve quis homo nasceretur: sed morituri & pariturae
mulieres, in Rhenam insulam Delo proximam transmi-
grarent. ⁵ Cujus aræ hoc proditur mirum & monstrificum,
ut ex

In Delo
nemo
vel na-
sceba-
tur vel
morie-
batur.

1 *Quare morbo & pestilenti.*] Thucydides lib. 4. scribit in Delo nec pa-
rere, nec sepelire, nec canem alere fas
fuisse. Strabo lib. 10. *Haud enim, ait,*
inter Delon mortuos aut sepelire, aut e-
mare fas est.

2 *Neque in Delo canem.*] Strabo d.
libro ad ea subjungit, *Canem etiam in*
Delo alere nefas.

3 *Cumque oraculo moniti, &c.*] Stra-
bo d. lib. 10.

4 *Atque edixere.*] Plutarchus in
Apophthegmatis Pausaniæ Cleobroti
scribit, Mulieres ex lege, quæ apud De-
lios erat, neque parere, neque mortuos
sepelire. Et Pausanias lib. 2. idem de
Æsculapii ludo dicit, ait enim, *Æscula-*
pium lucum circumquaque montes cingunt,
intra cujus ambitum mori nequaquam aut
nasci religio est, eodem scilicet ritu, qui &
in Delo insula servatur.

5 *Cujus aræ.*] Id Plutarchi est in li-
bello, quo disserit, utra animalia pru-
dentiora sint, an aquigena, an vero
terrigena. Verum idem in Theseo de
ara in Delo scribit, non quidem ex
dextris, sed ex sinistris tantum corni-
bus compactam, quem *κεράτωρα βω-*
μὲν appellat, id est *corneam aram*. Sed
utrumque sit, Ovidius non exprimens
ex utris sit, in epistola Cydippes ad A-
contium hæc de ea re scribit,

Minor & immuneris structam de corni-
bous aram,

Et de qua parienti arbore nixa dea est.
Quin & Callimachus poeta in Apolli-
nis hymno, quadrimum adhuc Apolli-
nem scribit ex cornibus Cynthiadum
caprarum, quas foror Diana in venatu
occiderat, aram compegisse, funda-
mentagæ item & parietem è solis
struxisse cornibus. Ipsi autem sunt
hæc verba,

Τέλεσθαι τὰ πρῶτα θεμελίαι Φοῖβος
ἐπιζη

Καλὴ ἐν ὀρτυγίῃ, ἀεικλή ἐνδοθὶ λίμ-
νῃς,

Ἀρτεμὶς ἀγρώσασσα καρήνια σιω-
χὲς αἰγῶν

Κωθιδάδων φορέεσκεν, ὅθι ἔπλετο βω-
μὸν Ἀπόλλων,

Δείμαστο μὲν κεράτων ἐδίδου, πῆξαι
βωμὲν

Ἐκ κεράων, κεράεσσι περικύβητος
τοῖχος.

Quadrimum prima fundamenta Phœbus
jecit,

Pulchra in Ortygia orbiculari in lacu.

Diana venata cornua assidue caprarum
Cynthiadum tulit, ipse vero comexuit
aram Apollo,

Extruxit quidem cornibus fundamenta,
compegit autem aram.

Ex cornibus, corneos vero circumduxit
parietes.

Laërtius quoque Diogenes ceratinae
aræ, hoc est, è cornibus factæ, mentio-
nem nonnullam facit in Pythag. vita,

1 *Sicut*

ut ex dextris cornibus animalium mira arte compactis erecta fuerit, ¹ sicut Thebis aram Apollinis Spodii ex sacrificiorum cineribus constructam ferunt, unde cognomen tulit, ² quam nonnulli inter orbis miracula adnumerant: ³ ad quam quum accessisset Pythagoras, ipsum ob religionem adorasse fertur: ⁴ & ne aram sanguine scedaret, hostiam immolare minime voluit, sed frumento, hordeo, atque placentia, sine igne sacrum fecit. ⁵ Quæ insula tantæ sanctitudinis habita est, ut ad eam quotannis Athenienses tacti religione, variis mercibus onustam navim mitterent, quo tempore quenquam vinciri, aut supplicio affici, religioni fuit, donec rediret navis. ⁶ Cumque cætera responsa Apollinis sub nubilo verborum & sensu ambiguo redderentur, ⁷ sola Delii oracula nullo tegmento exposita atque aperta fuere. ⁸ Etiam in Attica ara Iovis supremi exemplo

*Ara
Apollinis
Spodii.*

*Rhenæ
insula
sancti-
tudo.*

*Delii
oracula
aperta.
Ara
Jovis
in At-
tica.*

¹ Sicut Thebis aram Apollinis Spodii.] Pausanias lib. 9. qui de Boeoticis est. Supra lapidem, inquit, Sophronistæra est Apollinis ara, cognomento Spodii, è victimarum cineribus congesta.

² Quam nonnulli inter orbis miracula.] Cassiodorus autem lib. 7. Variarum epistola incip. Romanæ inter septem orbis miracula id minime ponit.

³ Ad quam cum accessisset Pythagoras.] Diogenes Laërtius in vita ipsius, & Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 6. post prine. Constat enim (sicut Cloarthus Verius Ordinatorum lib. 2. docet) esse Deli aram, apud quam hostia non exditur, sed tantum solenni Deum prece venerantur. Verba Cloarii hæc sunt, *Delii ara est Apollinis Τεχνοποιæ, in qua nullum animal sacrificatur: quam Pythagoram, velut inviolatam, adorasse produnt.* Ubi Macrobii Apollinem Τεχνοποιæ, id est genitorem, non Spodium vocat. Spodos autem sive Spodium, cineris genus est, quod ex fornacibus ærariis sursum evolat, atque inde recidit in pavimentum.

⁴ Et ne aram sanguine scedaret.]

Laërtius ubi supra. Vide Cenforinum de die Natali.

⁵ Quæ insula.] Herodotus lib. 6. Erat enim Atheniensium in Sunio biremis quædam quam Delum jam inde à Theseo quotannis mittebant.

⁶ Cumque cætera responsa.] Herodotus lib. 1. in Græcorum oraculis & alibi sæpe. Eusebius Præparationis Evangelicæ lib.

⁷ Sola Delii oracula.] Id ex Servio supra diximus hoc eodem cap. 2. ibi, *Delii quoque sortes.* & ad ea adjungit idem Servius, quod quanvis quædam oracula Apollinis obscura sint, tamen semper vera sunt. Philostratus item in vita Apollonii lib. 6. tradit Apollinem Delium, nullis portentis præmissis, quæ sibi videntur respondere.

⁸ Etiam in Attica ara Jovis supremi.] Deorum enim supremus est Jupiter. Pausanias lib. 1. qui de Atticis est, *In vestibulo Jovis supremi ara est, ad quam victimas non exdunt: sed libedunt axat apponunt, ac vino quæ minus urantur religione probantur.* Et de hujusmodi quoque Jove Hypato, id est, altissimo, supremo, idem Pausanias l. 9.

haud dissimili traditur, ad quam nihil convenit animatum immolari: sed variis libamentis & bellariis absque vino sacrificatur. ¹ In Paphiæ quoque Veneris ara, licet ex cæsis hostiis captentur auspicia, illic tamen sanguinem effundere non decebat. Igne enim puro & precibus tantum altaria adolentur, in cuius sacris certissima hædorum fibris fides habita semper. ² In Patara quoque Lyciæ oraculum Apollinis & delubrum magnæ felicitatis fertur, in quo sex anni mensibus responsa dantur, quæ Lyciæ sortes dictæ. ³ Eo enim excellentiæ crevit, ut opibus ac fide Delphico haud absimile fuerit. ⁴ Præter quæ, Amphiarai ⁵ & Trophonii oracula, Græcis inclytæ religionis fuerunt:

qui de Bœoticis est. Gyraldus Historiæ deorum syntag. 11. Orphei carmen citat his verbis,

Χαίρε ἀρα θεσπιάτωρ ζῶς ἀφρίτε,
χαίρ' ὕπατε ζεῦ.

1 In Paphiæ Veneris ara.] Cornelius Tacitus lib. 18. Titus Vespasianus, oram Achaïæ & Asiæ, ac larva maris prætervectus cum in Cyprum insulam pervenisset, cupido illum incesit adeundi visendique templum Paphiæ Veneris inchoytm per indigenas advenasque. Tantum Cinarades sacerdos consulitur. Hostiæ, ut quisque vorisset, mares delignantur. Certissima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ effundere vetitum, precibus & igne puro altaria adolentur, nec ullis imbribus, quanquam in aperto, maleseunt. Simulacrum deæ non effigie humana. Continuus orbis latiore initio, tenuem in ambitum, metæ modo exurgens.

2 In Patara quoque.] Pomp. Mela lib. 1. cap. 15. de Lycia. Unde Pataraus Apollo diæus Horatio lib. 3. Car. Ode 4.

— Qui Lyciæ tenet

Dumetæ, natalemque sylvam,
Delius & Pataraus Apollo.

In Patara (ut diximus ex Serv. supra in verbo incip. Licet ferant Apollinem.) sex mensibus hyemalibus Apollinis dabantur responsa. Statius lib. 1. Thebaid. ad fin.

Phæbe parens, seu te Lyciæ Pataraus nivosus

Exercent dumeta iugis. —

Festus Pompejus lib. 10. scribit, Lycii Apollinis oraculum in Lycia maxime claritatis fuisse ob luporum interfectionem. λυκαῖον enim lupus est.

3 Eo enim excellentiæ.] Pomponius Mela, ubi supra proxime, de Patara, Lyciæ oppido, loquens, ait, Illam nobilem facit delubrum Apollinis, quondam opibus, & oraculi fide Delphico simile.

4 Præter quæ Amphiarai.] Cic. 1. 1. de Divin. Atque etiam ante hos Amphiaræus & Tiresias non humiles, & obscuri, neque eorum similes, ut apud Ennium est, qui sui questus causa facta suscitant sententias: sed clari, & præstantes viri, qui avibus & signis admoniti, futura dicebant: quorum de altero etiam apud infimos Homerus ait solum sapere: cæteros umbrarum vagari modo. Amphiaræum vero sic honoravit fama Græciæ, Deus ut habetur, atque ut ab ejus sole, in quo est humatus, oracula peterentur. Amphiarai templi meminit Strabo libro 9. & Val. Max. lib. 9. c. 16.

5 Et Trophonii.] Herodotus lib. 1. Cicero Tusculan. quæst. lib. 1. Livius 5. Decad. lib. 5. Strabo lib. 9. Plura Erasim. scribit Chil. 1. cent. 7. cap. 77. parœmia, In antro Trophonii vaticinatus est.

re: ea enim vetustate & fide præcipua habita sunt. Fuit enim Amphiaras divinus vates, ¹ cui Oropii divinos honores decrevere, ædemque illi candido marmore dedere: quem tanto cultu studioque Græcia honoravit, ut ² inter deos illum reciperet: in eoque solo ac sede ubi humatus sepultusque est, ³ certissima responsa daret, ⁴ quæ quidem in somnis edebantur. nam post purgationem & sacrificia diis, quorum nomina in ara insculpta erant, mactato ariete, pellem substernebant, in qua incubantes, somnia captabant, illorum significatus & eventa mox interpretati. ⁵ Eratque publicæ constitutione sancitum, ut in Amphiarai templo nullus Thebanus obdormisceret, aut vaticinaretur. ⁶ Fons quoque in eo visebatur, ad quem qui accepto oraculo morbo levabantur, argentum & aurum signatum mittere tenebantur. ⁷ Apud Canopum quoque in templo Serapis, ⁸ & in phano Pasiphaës, ⁹ & in Pergamo Æsculapii: atque

*Fons in
Am-
phiarai
templo.*

¹ Cui Oropii.] Strabo d. lib. 9. Pausanias lib. 1. *In deorum, inquit, numerum Amphiaræum primi omnium Oropii retulerunt, quos reliqui Græci sequuti sunt.* Et paucis interjectis, *Apud Oropios templum Amphiaræi, & eidem d. candido lapide signum dedicatum est, &c.*

² Inter deos illum reciperet.] Cicero loco nuper citato ibi, *Præter quæ Amphiarai. & seq.*

³ Certissima responsa daret.] Cicero d. loco. Statius lib. 7. Pausanias d. lib. 1. & 2. Amphiaræum conjectandi somnii solertissimum fuisse ostendit his verbis, *Constat illum somniorum divinatione tradita, tum demum in deorum numerum relatum. Consulendi quidem causæ qui accedunt, lustrantur omnes. Propiaculo res divina est, quam cum Amphiaræi ipsi faciunt, tum cæteris, quorum in eadem ara inscripta sunt nomina. Deinde arietem immolant, cujus substrata pelle dormientes, nocturna visa expellant.*

⁴ Quæ quidem in somnis.] Pausan. d. lib. 1. Et huius quoque meminit Herodotus lib. 8. & Philostratus in vita

Apollonii lib. 2. cap. 14. ubi sacerdotes eos, qui responsa accipere volunt, integrum diem à cibo, à vino autem tri-duo jubent abstinere, ut pura expurgataque anima ostensorum rationes colligere melius possint.

⁵ Eratque publicæ constitutione sancitum.] Herodotus d. lib. 8.

⁶ Fons quoque in eo visebatur.] Pausanias d. lib. 1. *Est etiam, ait, apud Oropios fons templo proximus, quem Amphiarai nuncupant: ad quem neque divinam rem faciunt, neque aut ad lustrandum, aut ad manus lavandas, aqua ea nisi fas putant. Solum, qui morbo, oraculi monitu, levati fuerint, signatum aurum, argentumve, more majorum, in fontem abijciunt.*

⁷ Apud Canopum quoque in templo Serapis.] Strabo lib. 17.

⁸ Et in phano Pasiphaës.] Plutarchus tum in vita Agidis, tum Cleomenis.

⁹ Et in Pergamo Æsculapii.] Pausanias lib. 4. Nîm & hic Pergameus & Pergamenus dictus est. Martial. lib. 9.

Ara
Ardali.
 1 atque in Narbaca apud Hyrcanos oracula pariter ex somniis edebantur, 2 & apud Troezenos Ardali ara, in qua Somno & Musis immolabatur: quique responsa accipiunt, integrum diem à cibo, à vino autem triduum abstinere convenit. 3 à quibus edita fors olim Mardonio fuit, qua contra Spartanos in acie pugnans occubuit. Quibus quidem oraculis populi omnes cæca opinione ducti, tantum fidei dedere, ut eorum responsis moniti, sævientes tempestates & prælia vitasse credantur. Quod quidem 4 Amphiarai templum in Attica: 5 Trophonii vero apud Thebas Bœotiae fuit, 6 à Cadmo (ut dicitur) conditas, 7 Bacchi & Herculis

epig. 17. de coma Earini,

Consilium formæ speculum, dulce, quæ capillos

Pergameo posuit dona sacrata Deo.

Stratius de eadem Earini coma loquens Sylvarum lib. 3. sylva 4.

Pergameus intrasse domos, ubi maximus agris

Auxiliator adest, & festinantia sistens

Fata, salutifer omnis Deus incubat angui.

Et Q. Serenus Sammonicus statim post princ.

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas

Nosti, atque in cælum manes revocare sepultos,

Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

1 *Atque in Narbaca apud Hyrcanos.]*

Strabo lib. 11. Hic etiam Narbaca civitas est, in qua oraculum est eorum, qui ex insomniis respondent.

2 *Et apud Troezenos Ardali ara.]*

Pausanias lib. 2. qui de Corinthiacis est. & Stephanus in lib. de Urbibus.

3 *A quibus edita fors olim Mardonio.]* Plutarchus in Aristide.

4 *Amphiarai templum in Attica.]*

Pausanias l. 1. qui Attica inscribitur.

5 *Trophonii vero apud Thebas Bœotiae.]* Herodotus lib. 8. Strabo lib. 9.

6 *A Cadmo, ut dicitur, conditas.]*

Diodorus Siculus lib. 5. cap. 2. in prin-

cip. & lib. 6. cap. 11. & Laërtius Placidus in lib. 7. Thebaidos Statii. Et hinc illas Cadmeas vocat Homerus Iliados lib. 5.

Αΐψελος ἐς Θήβας πολίτας μέλα καδμείωνας. Id est,

Legatus ad Thebas multos inter Cadmeos.

Et Propertius lib. 1. eleg. 7. in principio. ad Ponticum poetam,

Cum tibi Cadmeæ dicuntur Pontice Thebæ,

Armaque fraternæ tristia militia.

Alii ab Amphione, ut Strabo lib. ultimo. Solinus cap. 12. sic scribit, Bœotia Thebis enitet. Thebas condidit Amphion, non quod lyra saxa duxerit, neque enim par est id ita gestum videri) sed quod affatus suavitatem homines rupium incolas, incultis moribus rudes, ad obsequium civilis pellexerit disciplinam. Alii denique ab Ogyge Rege, ut Varro Rei Rustica lib. 3. c. 1.

7 *Bacchi & Herculis patriam.]* Plautus in Amphitryone. Diodorus Siculus d. lib. 6. c. 12. & Solinus d. c. 12. ad hæc quæ in præced. citavimus, subiungit, Urbs ista numinibus apud se ortis gloriantur, ut perhibent, qui sacris carminibus Herculeum & Liberum celebrant. Unde à Seneca in Hercule furenti, Ferax deorum terra vocatur. Plinius lib. 4. c. 7. Hincque Theocritus ipsum Herculem Bœotium vocat.

1 *Quas*

culis patriam, ¹ quas Alexander Macedo diruit, civibus sub corona venundatis, ² quæ ἐπὶ τῶν πυλῶν dictæ sunt; quæ civitas juxta Magnesiā & Thessaliā haud longe à mari sita est: ubi Trophonii oraculum multi nominis, qui quum à Bœctiis de Thebano bello consulererur, ibique res divina fieret, ³ gallos gallinaceos perpetim cecinisse ferunt, quo concentu Thebanis insignis victoria prædicta fuit. ⁴ Aliæ vero Thebæ in Ægypto fuere in regione Thebaida ⁵ ἐκ τῶν πυλῶν, ⁶ quas nonnulli Heliopolim, plerique Thebas

¹ Quas Alexander Macedo diruit.] Plutarchus in Alexandro, & Demosthene. Arrianus quoque in vita Alexandri libro 1. Polybius lib. 5. & Q. Curtius lib. 2.

² Quæ ἐπὶ τῶν πυλῶν dictæ sunt.] Id est, septem portarum. Homerus lib. 4. Iliados,

Ἡμεῖς κὶ Θῆβης ἑὸν εἶλεμεν ἐπὶ τῶν πυλῶν. Id est,

Nos etiam Thebarum fidem cepimus septem portarum.

Ovidius lib. 13. Metam. de eadem, Urbs erat & septem posses ostendere portas,

Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa docebant.

Et Pindarus sæpe tum in Nemæis, Ode 9. tum in Isthmiis Ode prima ad fin. & Hesiodus lib. 1. Operum & dierum,

— Εἴ πο' ἐπὶ τῶν πυλῶν Θῆβην καὶ δμῶνίδι γαίῃ.

Ovidius lib. 2. Tristium eleg. 1. eademque ult.

Cur tacui Thebas & mutua vulnera fratrum?

Et septem portas sub duce quamque suo?

Et Statius lib. 3. Thebaidos, volens ostendere Niobem quatuordecim filios habuisse ait,

— Misero quæ tu multo

Bina per ingentes stipabant funera parvas.

Et rursus paulo ante,

— Tunc visalæ caræ

Culina, septemque jugo concurrere portas.

Lucatius in lib. 7. Thebaidos Stat. Apulejus lib. 4. Metamorphos. *Vix enim Thebas Heptapylos accepimus*, quod est huic disciplinæ primarium studium Pausanias lib. 9. septem portarum nomina ponit.

³ Gallos gallinaceos.] Cicero lib. 1. de Divinatione, & Plinius l. 10. c. 21.

⁴ Aliæ vero Thebæ in Ægypto.] Plinius lib. 36. cap. 8. & c. 14. ubi tradit hoc totum oppidum pensile fuisse.

⁵ Εἰς τῶν πυλῶν.] Id est, centum portarum. Homerus lib. 9. Iliados.

— Οὐδ' ὅσα Θῆβας Αἰγυπτίαις ἐθι πλείεστα δόμοις ἐκ κήμαλιν κέεται.

Αἰδ' ἐκ τῶν πυλῶν εἰσι. Id est,

— Nec quanta Thebas

Ægyptias, ubi multæ in domibus opes jacent,

Quæ centum portarum sunt.

Et ex eo Strabo lib. 17. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Juvenalis Sat. 15. statim post princ.

Atque vetus Thebæ centum jacet obruta portis.

⁶ Quas nonnulli Heliopolim.] Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. & lib. 3. c. 1. Herodotus autem lib. 2. dicit Heliopolim distare à Thebis Ægyptiis spacio quatuor millium octogintorum & sexaginta stadiorum: verum Strabo d. lib. 17. non Heliopolim, sed Diospolim vocat. Et de his Thebis vide præterea Pomp. Melam lib. 1.

Tropho-
nii Jo-
vis ora-
culum.

bas dixere, ¹ quæ civitas à Busiri condita, stadiorum cen-
tum quadraginta ambitu ferebatur. ² Aliæ in Thessalia
juxta Amphisum anmem, ³ quæ Phthioticæ dictæ. Et in
⁴ Lycia aliæ Thebæ, patria Andromedes. ⁵ Aliæ juxta
Miletum: ⁶ in Ionia quoque, ⁷ in Syria, in Attica, Catao-
nia, ⁸ & in Italia apud Lucanos Thebæ fuisse traduntur.
⁹ præter quod fuit Trophonii Jovis oraculum in Lebadia
Bœo-

¹ Quæ civitas à Busiri.] Id usque ad
versic. Aliæ in Thessalia, est Diodori
Siculi lib. 1. c. 2.

² Aliæ in Thessalia.] Apud Solin.
lib. 13. aut aliorum comput. 14.

³ Quæ Phthioticæ.] Apud Livium
4. Decad. lib. 3. Thessalorum, inquit,
genti præter libertatem concessam, Achæi
Phthiotæ dicti Thebis Phthioticis &
Pharsalo excepto. Et ejusdem Decad.
lib. 9. Thebas Phthias unum maritimum
emporium fuisse quondam Thessalis quæ-
stuosum & fugiferum. Et 3. Decad. 1. 8.
Incolabant uilem eam profuzi ab Thebis
Phthioticis. Et apud Strab. lib. 9. The-
salis apud Plinium lib. 4. c. 8.

⁴ In Lycia aliæ Thebæ, patria An-
dromaches.] Unde illam Thebanam
vocat Ovid. lib. 4. Tristium, eleg. 3.

Nec cruciari minus, quam cum Thebana
eruentum

Hæciora Thessalico vidit ab axe rapi.

Hæ ὑποπλάκην dictæ sunt Homero
lib. 6. Iliados, unde scribit, Andro-
macham Hæctoris uxorem & Astyana-
ctis matrem, natam esse ex Eetione
Cilicenfibus imperante. Ex quo intel-
ligis hic Cilicia, non Lycia legendum
esse. Versus Homeri hi sunt,

Ἀνδρομάχην θυγάτηρ μεγαλήτιος
ἡτίωνος.

Ἡτίωνος, ὃς ἐν αὐτῇ ὑποπλάκῃ ὤκλεισεν,
ὅθι ἔη ὑποπλάκην, Κιλικίαν ἀνδρεσ-
σιν ἀνδρῶων. — Id est,

Andromache, filia magnanimi Eetio-
nis:

Qui quidem Eetion habitabat in Hypo-
placo ὑποπλάκῃ,

Thebis in Hypoplaciis, Cilicibus viris
imperans.

Et paulo post,

Ἐκ τῶ πόλιν πέρσεν Κιλικίων ὅς ναυε-
τάωσαν
ὅθι ἔω ὑψιπλον. καὶ δὲ ἔκλειαν ἡε-
τίωνος.

Id est,

Et civitatem devastavit Cilicum bene
habitata:

Thebas celsiportas: interfecit autem Ee-
tionem.

Ut interim non omittas eundem Ho-
merum lib. 1. ejusdem operis,

Ὡς ἔμεθ' ἐς ὅθι ἔω ἱερῶ πόλιν ἡετίων-
νος.

Id est,

Vivimus in Thebem sacram civitatem Ee-
tionis.

Sed & de Thebis Hypoplaciis Strabo
lib. 13.

⁵ Aliæ juxta Miletum.] Vide Ste-
phanum in lib. de urbibus.

⁶ In Ionia.] Hæ, ni fallor, sunt
Thebæ Dirceæ, vel Afopix, de quibus
Strabo lib. 8.

⁷ In Syria.] In Attica & Catao-
nia.] Stephanus in libro de urbibus.

⁸ Et in Italia apud Lucanos.] Caro
hanc interiisse tradit, & ex eo Plinius
lib. 3. cap. 11. Fuere & aliæ Thebæ
Corlicæ cognominatæ apud Iones jux-
ta Heliconem Plinio lib. 4. cap. 3. Aliæ
item à Libero conditæ in Aphrica Di-
vo Hieronymo in epistolam Divi Pau-
li ad Galaras, quas nunc dicit Thebe-
bestem vocari. Aliæ item in Pamphy-
lia Straboni lib. 14. Stephanus autem
in libro de urbibus novem Thebas
annumerat.

⁹ Præter quod fuit Trophonii Jovis
oraculum in Lebadia.] Herodotus lib. 8.

Strabo

Bœotia, in hiatu subterraneo, tetro & horrido, imo & angusto recessu, ad quem scalis descensus erat: quo confluentes magnis difficultatibus descendere nudos, aut in veste alba, & lino vel purpureo amiculo, placentasque lemuribus offerre oportebat, ne quo periculo forent aut noxæ, haustoque oraculo, per alium terræ hiatum ad superiora niti. ¹ In quo illud proditur mirum, cum qui post consultum oraculum inde digressus foret, animo semper afflicto & jacenti, nunquam ridere solitum esse: ² juxta quod duo fontes visebantur, alter Lethæ, cujus aquam descensuri si haurirent, omnium daretur oblivio: alter Memoria, ex cujus haustu, omnium quæ unquam vidisset, recordatio subiret. ³ Sicut Thasius duo vini genera nasci produntur, alterum quod somnum conciliaret, alterum quod fugaret. ⁴ Ipsius vero statua non in templo, sed in tumulo nimis edito visebatur, quæ ferreis obeliscis obsepta erat. Fuitque quoque ultra Cyrenem in extimo sinu ¹ apud Garaman-

Ex Tro-
phonii
antro
recessu
semper
tristes.
Lethæ
fons.
Me-
morie
fons.
Thasius
vini
vici.
Trophi-
ni sta-
tua.

Strabo lib. 4. Pausanias in Bœoticis. Livius 5. Decad. lib. 5. Maximus Tyrius Sermon. 26. post princ. sic scribit, *Sed in antro quoque Trophonii (nam & hujus herois oraculum est circa Lebædiam urbem) qui demonem adire velit, amictu induitur lino, tulari purpureoque, libaque in manibus habens, supinus angustio ingreditur hostiolo: ubi vel visu vel auditu consequitur, ut quum inde erepserit, sibi ipse interpretres vatesque fiat.* Plutarchus in Sylla, Philostratus in vita Apollonii lib. 8. cap. 8. ex quo maxima pars horum, quæ hic Alexander dicit, sumpta est.

¹ In quo illud proditur. Imo vero Pausanias in Bœoticis scribit, digressos ab antro respicere paulo post, & priusnam mentem cum risu recipere.

² Juxta quod duo fontes. Hæc usque ad versic. *Sicut Thasius*, sunt Plinii lib. 3 r. c. 2. Pausanias loco proxime citato hæc scribit, *Sunt fontes duo inter se proximi. Eitenda illis est Lethæ, quæ*

dicitur aqua, quo cunctorum ei, quæ memoria complectebatur, oblivio contingat: Mnemosynes deinde, id est, Memoria, aquas putat, ut ne mens effluat, quominus, quæ intra ea penetrabilia viderit, omnia memoria contineat.

³ Sicut Thasius. Theophrastus Historiæ plantarum lib. 9. c. 20. ad finem, *Apud Thassum*, inquit, *vini somnificum arte quadam conficitur, & aliud, quod potum vigilantissimos facit.* Plinius lib. 14. cap. 18. *Thasios duo genera vini facere proditur; Unum quo somnus conciliatur, alterum quo fugetur.*

⁴ Ipsius vero statua. Redir ad Trophonium: idque est ex Philostrato & Pausania ubi supra.

⁵ Apud Garamantes. Unde Garamanticus dictus est Silio Italico libro 14.

Fer pater afflictis, fer, ait, Garamantice vates

*Rebus opem: inque Italus da certa es-
fundere tela.*

*Jovis
Ammonii
oraculum.*

*Caremonia
Jovis
Ammonio
exhibita
a mago.*

ramantes¹ Jovis Ammonis augustissimum & antiquissimum oraculum, in vastis solitudinibus & campis torridis, siccitate sterili, ac nudo solo; ad quod sole exurente, aestu flagrantissimo, ² per immensas arenarum moles, vastamque planitiem calore & siti infestam, vix iter cuiquam tolerabile fuit: siquidem ventus eas sicut fluctus nunc huc, nunc illuc agitare, & campos velut maria infestare solet: nubes enim pulveres vehit, & fœda tempestate vexat. Post quæ, nemus frequenti sylva oleaque, & proceris arboribus, ³ fontibusque passim manantibus amœnum, in mediis arenis & situ arido haud plus quadraginta stadiorum oraculi septa claudebat: ultra vero late deserta regio, vestigio humano inaccessa. Circa vero Ammonii passim loca incolunt. ⁴ Ipse vero Ammon hircino capite & pelle amictus multis

¹ *Jovis Ammonis.*] De hujusmodi Ammone Herodotus lib. 2. & lib. 4. Diodorus Siculus lib. 4. cap. ult. Strabo lib. 17. qui scribit hoc oraculum suo tempore omnino defecisse. Pomponius Mela lib. 1. cap. 7. ubi Cyrenaicam describit. Lucanus lib. 9.

Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus unum

Inculti Garamantes habent: stat corniger illic

Jupiter, ut memorant, sed non aut fulmina vibrans,

Aut similis nostro: sed tortis cornibus Ammon.

Silius Italicus lib. 3. in princ.

Qua sublime sedens Cyrrhaïs æmulus antris

Inter anhelantes Garamantas corniger Ammon

Entidico pandit venientia secula luo.

Et in fine ejusdem libri,

*Hic ubi nunc aras lucosq; videtis opacos,
Ductore electo gregis (admirabile dictu)*

Lanigeri capitis media inter cornua perstans,

*Marmaricis ales populis responsa cane-
bat.*

Solinus cap. 40. Plutarchus in Alexan-

dro. Quiutus Curtius lib. 4. Arrianus lib. de Gestis Alexand. 3. Servius in 4. lib. Æneid. Virgilio ibi,

*Hic Ammone satus raptâ Garamantide
nympha.*

Lucretius Placidus in lib. 3. Thebaid. Statii ibi,

*Chacuias senuisse tibi: licet aridus Am-
mon Inuideat. —*

² *Per immensas arenarum moles.*]

Nam, ut inquit Servius loco nuper citato, inde nomen sumpsit, quia ἀμμος arena est.

³ *Fontibusque.*] Hæc sunt verba Q. Curtii d. lib. 4.

⁴ *Ipse vero Ammon.*] Herodotus tum lib. 2. tum lib. 4. Macrobius lib. 1. cap. 21. Festus Pompejus lib. 8. Eustathius in Dionysium de Situ orbis. Servius in eum locum lib. 4. Æneid.

*Protinus ad regem cursus detorquet
Hiartam.*

Qui locus in memoriam revocat id, quod scribit Plinius lib. 37. cap. 10. Lapidem quendam vocari, Hammonis cornu inter sacratissimas Æthiopix gemmas, aureo colore, arietini cornu effigiem reddentem, prominenremque prædivina somnia representare.

multis cæremoniis colebatur. ¹ Hunc sacerdotes, quum responsa petunt, aurato navigio vectare, & patrium carmen canere, coque propitiato, petentibus responsa dare solebant, quæ non verbis, ² sed nutu signisque subobscuris ab Aminone edebantur. Quod quidem ad tantæ majestatis fastigium venit, ut illuc post Cambysem, Alexandrum Macedonem, per ingentes æstus, omni tractu sistente, penetrasse, pro miraculo fuerit. ³ In Ægypto quoque Apis oraculum omnium sermone celebratur, erat enim bos, qui & Serapis dictus, corpore niger, candida fronte, in tergo alba nota inguinis, duplicibus pilis in cauda, & lingua cantharo notatus, quem certos vitæ annos excedere non licebat. Hunc in lacum demersum Ægyptii, indicto iustitio, veste abscessa, & laceratis crinibus defunctum plangebant: invento vero, mirifice lætabantur. Responsa autem dare non ut reliqua oracula solitus, sed si manu oblatum pabulum sumpisset à consulentibus, secundos eventus, atque omnia prospera decernebat: si vero abnueret, in dubio malo & memorandis cladibus casura divinabat. Ideo quum à Germanico pabulum oblatum renuisset, funestum omen & indubiam necem, quæ paulo post sequuta est, prænunciavit. A Tenediis vero servatum est, prægnantem vaccam enutrir, cui veluti puerperæ famulantur. ⁴ Apud Æthiopes gens est (Nubas vocant) ⁵ & in Africa

*Apis
oraculum
ejus
forma.*

*Responsa
su
Apis.*

*Tenedii.
Æthiopes.*

phica

¹ Hunc sacerdotes.] Curtius d. l. 4. Hunc, inquit, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes, cum multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ virginesque, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propiciari Jovem credunt, ut certum edat oraculum.

² Sed nutu signisque obscuris.] Strabo lib. 17. Hinc Servius ubi supra, dicit illius simulachrum capite arietino fuisse.

³ In Ægypto.] Strabo lib. 17. Plinius lib. 8. cap. 46. Statius lib. 3. Thebaidos, ibi,

Niliacumque pecus, patrioque æqualis honori

Branchus. —

Et ibi Lucatius interpres, Apim, inquit, dicit taurum lunatum Isidis, quod Ægyptiis motu corporis sui, & quibusdam signis futura prædicit. Solinus in Polyhistore cap. 45. Pomponius Mela libro 1. cap. 9. ubi de Ægypto.

⁴ Apud Æthiopes.] Alianus Historiæ animalium, lib. 3. c. 17.

⁵ Et in Africa Ptoëmbari.] Plinius lib. 6. cap. 30. At ex Africa parte Ptoëmbari, Ptoëmphana, qui canem pro Rege habent, motu ejus imperia augurantur.

Ptoëm- phrica Ptoëmbari, quibus regis vice, canis dominatur,
barii. quem mirifice observant, ex illius motu & nutu imperia,
Persie. & quæ sint placita augurantes. ¹ Persis quoque (ut auctor
 est Aristophanes) aliquando gallus regis vice præfuit &
 imperitavit. Sed præter hæc oracula, quæ augustissima
Templa & sancta habita sunt, templa quoque divitiis & sancti-
divitiis tate inclyta præcipua celebrantur: ² in Græcia, Olym-
et san- pii: ³ in Arabia, Triphili: in Cydonia, Dictæi: in A-
ctitate lexandria, Jovis Sinopitæ: in Libya & Andro Diony-
inclyta. sii: ⁴ in Epidaurò, Æsculapii: ⁵ in Isthmo & ⁶ Tænaro,
 Sumio

tes. Solinus cap. 43. *Hic proximi,* inquit, *summam regie potestatis cani tradunt, de*
cujus nutibus quidnam imperitet, augu-
rantur. Cicero autem lib. 1. de Legi-
 bus, tradit gentes esse quæ canem, ut
 Deum colunt. Vide eundem libro 1.
 de Natura Deorum.

¹ *Persis quoque, ut auctor est Aristophanes.* In Fabula, cui titulus ὄρνιθες,
 id est, de Avibus,

Ὡς δ' ἔχ' ὅτε τῶν τῶν ἀνδρώπων
 ἦρχον τὸ παλαιόν

Α'λλ' ὄρνιθες, καὶ βασιλῶν πολλ' ἐστὶ
 τεκμήρια τῶν,

Α'ντίκε δ' ὑμῶν πρῶτ' ἐπιδείξω ἃ
 ἀλεκτερόν' ὥς ἐτυγάνη,

Ἦξε Περσῶν πρῶτον πάντων, Δαρείν
 ἢ Μεγαβύξ,

Ὅς τε καλεῖται Περσικὸς ὄρνις; ὅπο' ἃ
 ἀρχῆς ἐτ' ἐκείνους.

Id est,

Quod autem non Dei igitur hominibus
 imperavit antiquitas,

Sed aves & regnabant, multa sunt signa
 horum:

Statim autem vobis primum ostendamus
 gallum, quod regnabat,

Imperabatque Persis primum omnibus,
 Dario & Megabyx,

Quare vocatur Persica avis, à domina-
 tione adhuc illa.

² In Græcia, Olympii.] Vide paulo
 infra.

³ In Arabia, Triphili.] Diodorus
 Siculus lib. 6. cap. 10.

⁴ In Epidaurò Æsculapii.] Plinius

lib. 4. cap. 5. In Saronico, inquit, Epi-
 daurum oppidum, Æsculapii delubro cele-
 bre. Strabo lib. 8. Epidaurus non parum
 insignis est civitas, præsertim ex Æscula-
 pii claritate nobilitata, quem varia mor-
 borum genera curasse somniati sunt heni-
 nes. Erat vero templum ægrotantium mul-
 titudine usquequaque repletum, penden-
 tibusque tabellis, in quibus sanati languo-
 res erant inscripti. Solinus cap. 2. Epi-
 dauro decus est Æsculapii sacellum, cui
 incubantes ægrotantium remedia cape-
 sunt de monitis somniorum. Meminit
 Aristophanes in Pluto, & Plautus in
 Curculione, actus 2. scena 1. in princ.
 his verbis,

Migrare certu' est jam nunc è phano so-
 ras,

Quando Æsculap' ita sentio senten-
 tiam:

Ut qui me nihili faciat, nec saluum ve-
 lit.

Viletudo decrevit, accrescit labor:

Nam jam, quasi zena, liene cinctus am-
 bulo:

Geminos in ventre habere videor filios.

Hinc Epidaurius dictus est Ovidio l. 15.
 Metamorph.

Æquore placato patrias Epidaurius a-
 ras

Linguit. —

⁵ In Isthmo.] Unde Isthmius dictus
 est, Strabo lib. 8. Ad Schemuntum por-
 tum angustissima Isthmi tellus est, qua
 navigia transvectantur, ubi est Neptuni
 phanum Isthmi. Et eodem lib. In Isth-
 mo Ne-

¹ Sumio Eubœæ, ² atque Attica ³ & Calabris, Neptuni
⁴ in Acarnania, ⁵ Apollinis Actii: ⁶ in Claro, ⁷ Actio
 & Leu-

mo Neptuni, quem Isthmium vocant, templum cernit, picearum arborum lucum circumclusum, ubi Isthmii ludos celebratos, Corinthii celebrare soliti sunt. Solinus cap. 12. Pausanias in Corinthiacis, & Laconicis.

6 Et Tenaro.] Unde Tenarius Neptunus dictus, ut Suidas tradit. Est autem Tenarus auctore Servio in lib. 4. Georg. promontorium Laconia, circa finem Maleæ, ubi inferorum dicitur esse descensus. Virgil. d. lib. 4. de descensu Orphei ad inferos,

Tenarias etiam fauces, alta ostia Divitis,

Et caligantem nigra formidine lucum
 Ingressus, manesque adiit Regemque
 trementum,

Nesciaque humanis precibus mansuescere corda.

Hinc igitur Tenarius Deus Neptunus dictus Propertio lib. 1. eleg. 13. ad Gallum,

Non sic Æmonio Salmonida missus Eni-
 peo

Tenarius facili presit amore Deus.

Unde Tenarium molum in proverbium abiit, de quo Erasmus Chiliad. 3. cen-
 tur. 7. cap. 85.

1 Sumio Eubœæ.] Herodotus lib. 7. Polymnia, scribit templum Neptuni cognomine Liberatoris in Euboicis ad Artemisium structum esse.

2 Atque Attica.] Pausan. lib. 1. qui de Atticis est.

3 Et Calabris Neptuni.] Plutarchus in Demosthene, scribit, Demosthenem confugisse in Calabriam ad templum Neptuni. Quod & ipsum ante scripserat Pomp. Mela lib. 2. cap. 7. ubi de Mediterranei maris insulis. Attamen adverte quod plerique omnes codices Plutarchi & alias viri minime indocti Calabriam Ægei referunt, pro Calauria falso: putoque hic legendum Calauria ex Pausania in Atticis, Strabone libro 8. Ovidio lib. Metam. 10. & Mela hoc loco posteriore, cuius hæc

Tom. 11.

sunt verba. Troezenio Calauria interignobiles, alias leto Demosthenis nobilis.

4 In Acarnania Apollinis Actii.] Stephanus de Urbibus.

COLERUS.

5 Apollinis Actii.] Vide Strabonem lib. 7.

TIRAQUELLUS.

6 In Claro.] Posset videri Alexandrum debuisse dicere in Colophon, ubi est Clarii Apollinis oraculum apud Plinium lib. 2. cap. 103. in cuius Clarii specu lucana est, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium brevior vita. Solinum cap. 43. aut aliorum supputatione 53. Non longe Epheso Colophon civitas nobilis oraculo Clarii Apollinis. Vide tamen Pomponium Melam lib. 1. cap. 17. de Ionia. Plinium lib. 5. cap. 29. & Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum. Et de hoc quoque oraculo est illud Virgilii lib. 3. Æneid.

Qui tripodas, Clarii lauros, qui sydera
 sentis.

Ubi Servius dicit, Clarium oppidum est in finibus Colophoniorum: unde Apollo Clarius: & per lauros oraculum intelligit. Id quod facit pro Alexandro: nisi quod pro Claro, Clario debuit dicere: nisi hic mendum sit, quod magis credo: nam postea Clario dicit. Et de hoc quoque Statius lib. 8. Thebaidos,

Nec Clarius hæc luce fores, Diulymeaq;
 quisquam

Linna. —

Ceterum Strabo lib. 14. scribit ante Colophonem, civitatem Ionicam Apollinis Clarii, lucum esse: moxque Clarum, non Clarium vocat locum ipsum, ut proinde intelligas Clarum & Clarium indifferenter vocari. Apollo apud Ovidium Metamorph. lib. 1. artificiose potentiam suam commemorans, ait,

— Mibi Delphica tellus

Et Claros, & Tenedos, Patayæaque regia servit.

7 Actia.] Actæ Apollinis oraculum
 D d lum

¹ & Leucade, ² Lycia & ³ Selenuntia Apollinis: ⁴ in Cappadocia, Bellonæ: in eademque, & ⁵ Ionia ⁶ atque Epheso,

lum memorat Strabo lib. 13. Et hinc *Actius* Apollodictus Virgilio libro 8.

Actius hæc cernens arcum tendebat Apollo

Desuper. —

Et Propertius lib. 4. eleg. 6. de Pugna *Actiaca* navali, qua totam historiam complexus est, quæ apud scriptores est celebratissima,

Actius hinc traxit Phæbus monimenta, quæ dejus

Una decem vicit missa sagittarates.

Callimachus apud Hyginum, de Argo, in finibus Magnesiæ ad *Actii* Apollinis templum, quod Argonautæ proficiscentes statuisse existimantur, Argon constructam fuisse dicit. Caterum *Actium* (auctore Dione Romanæ historiæ lib. 50.) Apollinis templum est è regione portuum, qui sunt apud Nicopolim, ante fauces sinus Ambracii situm: qui sinus per angustias longe sese effundens, ipse, & qui ante eum positi sunt loci, appellendis navibus, stationique sunt commodatissimi. Hoc templum Cæsar Octavius, ut idem Dion scribit lib. 51. in princip. majus extruxit, & ludos Musicos & Gymnicos, & equestre certamen cum sacro quinquennali, eidem Apollini constituit, & navium genera usque ad decirem ex captis navibus consecravat.

1 Et *Leucade*.] Idem Apollo à *Leucade* promontorio *Leucadius Deus* dictus est. Propertius lib. 3. eleg. 10. tit. *Fœminas imperare amantibus, in fine.*

Leucadius versus acies. memorabit Apollo:

Tantum operis belli sustulit una dies.

Ovidius lib. Tristium 3. eleg. 1. red-dens rationem cur Augusti janua lauro velaretur, & ea Augustus coronaretur,

An quia perpetuos meruit domus ista triumphos?

An quia Leucadio semper amata Deo est?

Et lib. 5. eleg. 3.

Vel rapidæ flammis urar patienter in Etnæ,

Vel feta Leucadii mittar in alta Dei.

Et Sappho apud Ovidium,

Phæbus ab excelsso, quantum patet, aspicit æquor:

Acticum populi, Leucadiumque vocant.

Strabo lib. 8. scribit, Corinthios *Leucadem* in insulæ formam redegisse: & habere Apollinis *Leucata phanum*, ibique saltum fieri, qui ad sedandos amores valere creditur. Quo in loco Sappho prima dicitur, superbe ab excelsa se dejecisse petra, stimulante Cupidine. Insula hæc *Leucata*, mutato nomine, *Leucada* vocata est: redditque rationem ibi idem Strabo.

2 *Lycia*.] Ut supra dictum est.

3 Et *Selenuntia*.] Strabo lib. 10. post princ. Fuit & *Selenuntii*, inquit, *Apollinis oraculum*. Verum Hellopienses *Istia* transfulerunt, & urbem amplissimam reddiderunt, violentius ingruente tyranno Philistide, post rem apud *Leuctram* gestam. Alia Apollinis oracula videbis infra in fin.

4 In *Cappadocia, Bellonæ*.] Strabo lib. 12. non multo post princ. ubi de *Cappadocia* loquitur, sic ait, *In Antitauro convalles sunt profundæ & angustæ, in quibus sunt Comana civitas memoratu digna & Bellonæ sanum, quod illi Comana vocant.*

5 Et *Ionia*.] Pausanias in *Achaicis*.

6 Atque Epheso *Dianæ*.] Solinus cap. 53. Epheso decus templum *Dianæ, Amazonum fabrica adeo magnificum, ut Xerxes cum omnia Asiatica templa igni daret, huic uni pepercerit*. Plinius l. 36. cap. 14. templum hoc *Dianæ* ita describit, *Magnificentie vera admiratio extat templum Ephesæ Diane ducentis viginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tante molis locaver-*
tur,

so, Dianæ: ¹ in Halicarnasso, Minervæ: ² in Papho, Veneris: ³ in Bosphoro, Apaturiæ: ⁴ in Cypro, Acreæ Veneris: ⁵ in Locris, Proserpinæ: ⁶ in Achaia ⁷ & Catina, Cereris: ⁸ in Samo, ⁹ Argis, ¹⁰ Metaponto, ¹¹ & in Lucania,

Junio-

tar, ante calcatis ea substraxere carbonibus, de in celleribus lana. A quibus autem & qua materia constructum sit, scribit idem Plinius cap. 40. lib. 16. & alibi. Fuisse etiam ab Amazonibus conditum auctor est etiam Mela l. 1. cap. 17. Ibi Ephesus & Dianæ clarissimum templum, quod Amazones Asia potitæ consecrassent traduntur. quod confirmat Justinus libro 2. Meminit etiam hujus templi D. Lucas Aetorum cap. 19. Adde & Ortygia insula ipsius Dianæ ex Diodoro Siculo lib. 6. cap. 2. post prin. *Diana, inquit, in Syracusis insulam à diis accepit Ortygiam ab ea, tum oraculorum responso, tum voce nominatam.*

1 *In Halicarnasso, Minervæ.*] Herodot. lib. 13.

2 *In Papho, Veneris.*] Cornelius Tacitus lib. 18. quem locum jam adduximus supra hoc eodem cap. ubi de Veneris Paphiæ ara. Suetonius in Tito, cap. 5. *Adcoque, inquit, Paphiæ Veneris oraculum, dum de navigatione consuluit, etiam de imperii spe confirmatus est.* Virgil. lib. 1. *Æneid.* de Venere loquens,

Ipsa Paphum sublimis abit, fidesque re-
visit,

Leta suus, ubi templum illi, centumque
Sabæo

Ture valent aræ, fertisque recentibus ha-
lant.

Strabo lib. 14. non procul à fine, Paphum & Palapaphum celebrat, Paphum quidem ab Agenore conditam: Palapaphum vero vetustiore, Veneris templo illustrem.

3 *In Bosphoro, Apaturiæ.*] Scribit Pausanias in Corinthiacis Ætram compressam à Neptuno: Eam ob rem Æthram Minervæ Apaturiæ delubrum, quasi Fallacis dixeris, dedicasse, insulamque Sphæria, quæ antè dicebatur, Sacram nominasse: Instituisse

eandem, ut Troëzeniorum virgines ante nuptias zonam Apaturiæ Minervæ dicarent.

4 *In Cypro, Acreæ Veneris.*] Strabo l. 14. de Cypro loquens, scribit, Montis summum Olympum dici, ubi Veneris Acreæ templum est, quod nec videre, nec adire mulieribus licet. De Junonis autem Acreæ oraculo videbis postea in fin.

5 *In Locris, Proserpinæ.*] Titus Livius 3. Decad. lib. 9. in egregia illa Locrensi oratione, *Fanum est apud nos Proserpinæ, de cujus sanctitate templi credo aliquam famam ad vos pervenisse Pyrrhi bello: qui cum ex Sicilia rediens Locros classe præterveheretur, inter alia sæda, quæ propter fidem nostram erga vos in civitatem nostram facinoræ didit, thesauros quoque Proserpinæ intactos ad eam diem, spoliavit: atque ita pecunia in naves imposita, ipse terra est profectus.* Quid ergo evenit P. C? *clasis postero die fœdissima tempestate lacerata, omnesque naves, quæ sacram pecuniam habebant, in littora nostra ejectæ sunt: qua tanta clade eductus tandem deos esse superbissimus Rex, pecuniam omnem inquisitam in thesauros Proserpinæ, æferri jussit.* Valerius Maximus lib. 1. c. 2. de Neglecta religione. Lactantius lib. 2. c. 8.

6 *In Achaia.*] Plutarchus in Iside & Osiride, & alii, quos statim citabo.

7 *Et Catina.*] Unde Catinensis Ceres dicta ab oppido Siciliæ Ætnæ propinquo, ut ostendit Lactantius lib. 2. cap. 4. Cujus tanta fuit religio, ut adire templi ejus secreta penetralia nefas esset.

8 *In Samo.*] Diodorus Siculus l. 6. cap. 11. Pausanias in Achaicis. Tertullianus in Apologetico, cap. 24.

9 *Argis.*] Pausanias in Atticis & Corinthiacis.

10 *Metaponto.*] Plinius lib. 14. cap. 11.

Dul 2 Meta-

*Templum
in Olympio.
Columna in
templo
Jovis Tri-
phillii.
Templi
Acrae
Veneris
& Euno-
stii mulie-
ribus
adire
nefas.
Persicæ
Dianæ
phanum.*

Junonis. Sed quod est de Olympio dictum, hoc templum¹ in agro Pisano fuit, haud procul ab Elide, ante quod Lucus agresti olea confitus, & stadium omnium maximum, juxta quod Alpheus præterfluens ex Arcadia, mare ingreditur.² In phano autem Jovis Triphillii, columna ex solido auro multo ævo vetusta, cum titulis rerum gestarum sacrata visebatur, quam ipsum Jovem statuisse ferunt. Acrae vero Veneris templum mulieribus nec videre, nec adire fas est.⁴ Sicut Eunoſti phanum in Tanagra adeo mulieribus interdictum fuit, ut si quo infortunio aut vastitate Tanagræi opprimerentur, diligenter inquirerent, ne qua mulier consulto aut casu templo appropinquasset.⁵ Castabalis Persicæ Dianæ phanum tantæ fuit religionis, ut illic dicatæ virgines (quod vix credi potest) super prunas nudis pedibus ambulent innoxia: ⁶ sicut in templo Fero-

Metaponti templum Junonis vitigineis columnis stetit. De hoc etiam paulo post dicetur in verbo, Metapontina Junonis.

II *Et in Lucania, Junonis.] Strabo lib. 6. in prin. & Plutarchus in Pompejo.*

1 *In agro Pisano.] Strabo lib. 8.*

2 *In phano autem Jovis Triphillii.] Diodorus Siculus lib. 6. cap. 10. in fin. dicit, Jovis Triphillii sacerdotes scripta ostendere quædam ab Jove relicta, quo tempore templum construxit, scribit præterea patriam illam refertam esse auro, argento, ære, stanno, ferro: quorum nil extra insulam asportari licet: & alia multa. Sed nihil de Columna aurea. Verum Lactantius Divinarum institutionum lib. 1. cap. 11. hujus columnæ meminit, his verbis, Antiquus auctor Euhemerus, qui fuit ex civitate Messana, res gestas Jovis & cæterorum, qui dii putantur, collegit, historiamque contexit ex titulis & inscriptionibus sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur, maximeque in phano Jovis Triphillii, ubi auream columnam*

positam esse ab ipso Jove, titulus indicabat: in qua columna gesta sua perscripsit, ut monumenta essent posteris rerum suarum.

3 *Acrae vero Veneris templum.] Dictum est supra ex Strab. lib. 14. non multo ante.*

4 *Sicut Eunoſti phanum.] Plut. Problem. 153. Sed & in Italia olim sacro Herculis mulieribus interesse non licebat, ex Macrobio lib. 1. c. 12.*

5 *Castabalis Persicæ Dianæ phanum.] Strabo lib. 12. non adeo multo post prin. Castabalis, inquit, est Dianæ Persicæ phanum, ubi dicunt sacras mulieres illas nudis pedibus super prunas ingredi.*

6 *Sicut in templo Feroniæ.] Strabo lib. 5. Sub monte autem Soractæ urbs est Feronia, quo nomine & dea quædam nuncupatur, quam finitimi miro dignantur honore. Eodem in loco ipsius templum est mirificum sacri genus habens. Nam qui ejus numine afficiantur, nudis pedibus prunas, & copiosum inambulant sub hac dæmone, nulla læsione, cinerem.*

Feroniæ super ignem afflati numine incedebant: ¹ & ad montem Soractis, familiæ, quas Hirpias vocant, super incensam struem insultabant impune, ² quibus perpetuo senatusconsulto vacatio munerum data est. ³ In Achajæ *Fons in Achajæ Cereris templo.* autem Cereris templo fons manet cæremoniis facer, in quem graviore morbo impliciti introspectantes, speculo in fontem demisso, eventa valetudinis internoscant: ⁴ sicut *Templo.* Tral-

I Et ad montem Soractis, familiæ, quas Hirpias vocant.] Plinius l. 7. c. 2. Haud procul urbe Roma in Falisco, um agro familiæ sunt paucae, quæ vocantur Hirpiæ, quæ sacrificio annuo, quid sit ad montem Soractem Apollini, super ambulatam ligni struem ambulantes non aduruntur. Et ex Plinio Solinus c. 8. sic scribit, Per paucae familiæ sunt in agro Faliscorum, quos Hirpias vocant. Hi sacrificium annuum ad Soractem montem Apollini faciunt. Idque operantes gestulationibus religiosis impune exultant, ardentibus liquorum struibus, in honorem divinæ rei flammis parentibus. Cujus devotionis ministerium munificentia Senatus honoratum, Hirpis perpetuo omnium munerum vacationem dedit. Hanc rem cecinit Virgil. lib. 11. Æneidos his versibus,

Summe deùm sanctis custos Soractis Apollo,

Quem primi colimus, cui pineus ardet acervo

Pascitur, & medium freti pietate per ignem

Cultres multæ premimus vestigia pruna. Super quo loco plura Servius ad hujus rei noticiam doctè tradit, inter quæ hæc scribit, Varro ubique expugnator religionis, ait, quum quoddam medicamentum describeret, Ut solent Hirpini, qui ambulaturi per ignes medicamento plantæ tingunt. Silius Italicus de eadem re sic lib. 5. cecinit,

Tum Soracte satum, præstantem corpore, & armis

Aquæcum noscens patrio cui ritus in arvo

Cum pius arcitenens accensis gaudet acervis,

Extra ter innocuus letum portare per ignes,

Sic in Apollinea semper vestigia pruna

Inviolata teras, victorque vaporis ad aras

Dona serinato reserat vestigia Phœbo.

Strabo l. 5. scribit ea sacra non Phœbo, sed Feroniæ celebrari solita, ut diximus in præced. Hirpi autem Sabinorum lingua lupi vocantur. Lege Servium ubi supra.

2 Quibus perpetuo Senatusconsulto.] Plinius ubi supra ad ea, quæ nuper adduximus subjungit, Et ob id perpetuo S. C. militiæ, omniumque aliorum munerum vacationem habent. Solinus d. cap. 8.

3 In Achajæ autem Cereris templo.] Achææ legendum est ex Herodoto in Terpsichore. Paulānias in Achæicis, Pro Cereris æde, inquit, fons est, qui à templo lapideo pariete secluditur: ad eum fontem per exteriorem tramitem descenditur. Ibi oraculum maxime veridicum est. Cognoscuntur ex eo non rerum omnium, sed morborum duntaxat eventa. Speculum tenui suspensum filo demittunt, ut in fonte omnino non mergatur, sed imo ambitu summam aquam contingat. Ubi odores adolerint, & rite deam precatis fuerint, inspicunt in speculum, & ex ejus imaginibus periturusne an victurus is æger sit, de quo consulerunt, divinant. Neque latius hujus aquæ divinationis patet.

4 Sicut Trallibus in antro Charonio.] Strabo lib. 14.

Cati-
nenfis
Cereris
sacrum.
Samie;
Juno-
nistē-
plum.
Lacinia
Juno-
nis ara.
Paphia.
Vene-
ris ara.
Meta-
ponti-
næ Ju-
nonis
tem-
plum
Liberi
patris.
Ephes-
iæ
Diana.

Trallibus in antro Charonio, ¹ & apud Ægyptios in Isidis, ² in Melopidæ semideæ templo in Bubasto, ab ægrotis valetudinis remedia in somniis præsciuntur. Fuitque mos, ut hi qui morbis levare meruissent, remedia, & qua curatione levarentur, ³ in æde Æsculapii velut in albo proponerent, ut essent sempiterno in monumento, & cæteros exemplo juvarent. ⁴ Contrariæ vero religionis Catinenfis Cereris, quam Achaia, sacrarium fuit. ad istud enim viris accedere non licet, sacra vero per mulieres ministrari, & virgines præfici solebant: cujus simulacrum non modo tangere, sed ne videre quidem homini fas. ⁵ Samiæ autem Iunonis dignum sua amplitudine templum, inter septem orbis miracula adnumeratur, quod ab urbe haud plus viginti stadiis aberat. ⁶ In Lacinia Iunonis ara miracula affingunt, ut cineres in ara perflantibus ventis immobiles maneant, ⁷ sicut ara Veneris Paphiæ sub palustri cælo nullis pluviis humectatur. ⁸ Metapontinæ Iunonis templum hoc pro miraculo habuit, ut vitigineis columnis fulciretur. In Libya Liberi patris templum & oppidum ab uno eodemque bis inveniri negant. ⁹ Ephesiæ autem Dianæ supra omnium seculorum memoriam celebratissima &

¹ Et apud Ægyptios Isidis.] Diodor. Siculus l. 1. c. 2. tradit Isidem in somnis opitulari palam eis, quos censuerit dignos.

² Et in Melopidæ.] Vide Jamblichum de Mysteriis Ægyptiorum.

³ In æde Æsculapii.] Strabo lib. 8. de eo loquens, Erat verum templum ægrotantium multitudine usquequaque reseratum, pendentibusque tabellis, in quibus sanati languores erant inscripti. Et de eo dictum est supra.

⁴ Contrariæ vero religionis Catinenfis Cereris.] Lactantius l. b. 2. cap. 4. ubi & hanc Cererem Ennensem quoque vocatam dicit.

⁵ Samiæ autem Iunonis.] Hujus templi Samiæ Junonis meminit Diod. Siculus lib. 6. c. 11. Lactantius l. 1. c. 17.

ubi Varro insulam Samum prius Partheniam nominatam scribit.

⁶ In Lacinia Junonis ara.] Livius 3. Decad. lib. 4. post princ. de templo Junonis Lacinia loquens, ait, Fama est aram esse in vestibulo templi, cujus cinerem nullus unquam moveat ventus. Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. de Miraculis. Plinius lib. 2. c. 107.

⁷ Sicut ara Veneris Paphiæ.] Plinius lib. 2. cap. 96. Celebre phanum habet Veneris Paphos, in cujus quandam aream non impluit.

⁸ Metapontinæ Junonis.] Plinius libro 14. cap. 1. post princ.

⁹ Ephesiæ autem Dianæ.] Strabo libro 14. Plinius lib. 6. c. 40. & lib. 36. cap. 14. & jam diximus supra multo ante.

ina & augustissima ædes fuit, magnis effusionibus & profundissima impensa à tota Asia constructa, septem stadiis ab urbe, nudo & palustri solo: in cuius festo annuo juvenes primo flore ætatis, & virgines cultu excellenti procedere ad templum prælata pompa, & festum diem agere, sponsaliaque invicem inire consueverant. ¹ Delubrum vero Ne-^{Neptu-}ptuni in Achaja, Erechtheum cognominatum, hoc memo-^{ni.}rabile habuit, ut aqua in puteo flante austro fluctuaret, cæteris vero perflantibus ventis jaceret immota: cui compar Aristoteles tradit de Pythopoli urbe ad Ascaniam pa-^{Putei}ludem, ^{apud} cuius putei hyeme exsiccantur, æstate vero ad su-^{Pytho-}perficiem redundant. ² & apud Gades in Herculis templo^{polim.} puteum inundante Oceano exsiccari: ³ Quod vero de Clario dicimus, est animadvertendum, in Claro Jovem, Neptunum & Plutonium, mundum fuisse sortitos, qui mox nugis innumeris orbem implevere. ⁴ Et Colophone in Apol-^{Colo-}linis delubro vates multa aqua epota, ex subjecta lacuna^{phoniæ} spiritu divino tactos responsa dare: ⁵ sicut apud Ligyæos^{vates.} in Thracia, ex intimo adyto Libero consecrato, plurimo^{Ligi-}mero exhausto, veluti numine afflato vaticinari. ⁶ Fuitque^{ræti.} animadversum, in Clario Apollinis, non fœminam, ut^{Vates} Delphis, sed certis è familiis sacerdotes, aut ex Mileto^{Apolli-} accitos, plerunque literarum ignaros, hausta fontis aqua,^{nis in} vati-^{Clario.}

¹ Delubrum vero Neptuni.] Pausanias in Atticis qui primus liber est.

² Et apud Gades in Herculis templo.] Strabo lib. 3. ubi multas ejus rei rationes reddit ex aliis auctoribus. Et Plinius lib. 2. c. 97. ad fin.

³ Quod vero de Clario dicimus.] De hac divisione vide omnino quæ scripsi in nostris Commentariis Primigeniorum.

⁴ Et Colophone in Apollinis delubro.] Plinius lib. 2. cap. 103. Tacitus lib. 2. de Clarii Apollinis oraculo Colophone, ait, Non fœmina illic, ut apud Delphos, sed certis è familiis & ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consul-

tantium, & nomina audit: tum in specum digressus, hausta fontis arcani aqua, ignarus plerunque literarum & carminum, edit responsa, versibus compositis, super rebus, quas quis mente concepit. & ferebatur, Germanico per ambages (ut mos oraculis) maturum exitum cecinisse. Et ad id quod de aqua epota dicit, vide Macrob. l. 1. Saturn. c. 18. post princ.

⁵ Sicut apud Ligyæos.] Lege Ligyæos ex Macrobio, qui id dicit d. lib. Sat. 1. c. 8. ad prin.

⁶ Fuitque animadversum, in Clario Apollinis.] Hæc usque ad versic. Et in Andro, sunt Cor. Taciti ubi supra ibi, Et Colophone in Apollinis.

*Pons
Liberi
in An-
dro.*

vaticinia referre. ¹ Et in Andro, in templo Liberi patris manare fontem, qui Nonis Ianuarii vini saporem habeat: quod si è conspectu templi auferatur, rursus in aquam transcat. Nec defuere qui crederent ² apud Heleos in Bacchi festo quod *Ἰούαν* vocant, tres lebetes in templo sua sponte repleti vino. ³ Et in Bisaltia templum Dionysii esse, in quo cum sacra persolvuntur, si grata deo sunt, mira lux effunditur: contra vero, miræ tenebræ. ⁴ Atque in Ægira, nisi sanguine tauri epoto, sacerdotem non vaticinari. ⁵ Cui compar miraculum fertur Hierapolis antrum esse, quod quum mortiferum exhalet, in eo intereunt omnia, nisi execta, & quæ virilitatem amifere. ⁶ Et apud Potnias Bœotix manare fontem, ex quo equæ indigenæ haurientes, concitentur in rabiem. ⁷ Mirum quoque quod circa Halicarnassum antistiti Minervæ evenire traditur, ut quoties Amphictyensibus, qui ea loca incolunt, aliquid adversi casurum foret, grandis illis nascatur barba, quasi eo portento futuras illis calamitates respondere, ⁸ sicut in terra

*Sacra
Dionysii
in Bisaltia.
Ægirense.
Hierapolis
antrū.
Fons
apud
Potnias.*

¹ Et in Andro.] Plinius l. 2. c. 103.

² Apud Heleos in Bacchi festo.] Eleos scribendum est ex Pausania, qui hæc de illis scribit lib. 6. qui de Eliacis est, non longe ante fin.

³ Et in Bisaltia templum Dionysii.] Herodotus lib. 7.

⁴ Atque in Ægira.] Plinius lib. 28. cap. 9.

⁵ Cui compar miraculum fertur Hierapolis.] Strabo libro 13. ad finem, scribit, Gallos gallinaceos exectos ad aquam, quæ apud Hierapolim est, & Plutonium os, illæfos accedere, ita ut etiam usque ad os appropinquent & introspeciant, & iminergantur, quousque possint spiritum continere: reliqua vero animalia, si introsum progrediantur, statim mori.

⁶ Et apud Potnias Bœotix.] Paulo aliter Plinius lib. 25. cap. 8. Circa Abderam, inquit, & limitem, qui Dionædis vocatur, equi pastu inflantur rabie, circa Potnias vero asini.

⁷ Mirum quoque quod circa Halicarnassum.] Herodorus l. 8. Incolunt Pedenses super Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur contingere, ut quoties Amphictyensibus (qui circa eam urbem habitant) aliquid adversi certum intra tempus est eventurum, tunc antistiti, quæ illic Minervæ est, grandis barba nascatur: quæ res bis apud eos accidit.

⁸ Sicut in terra Caria.] Sed hic adde alia multa oracula præter ea, quæ ab Alexandro in hoc capite relata sunt: scilicet, in Hyfia civitate Bœotix templum Apollinis dimidiata sui parte perfectum erat: Sacer præterea puteus, de quo bibentes vaticinabantur. auctor Pausan. l. 9. qui de Bœoticis est. Et in Meroë Jovis oraculum apud Herodotum lib. 2. Et Laji oraculum apud eundem lib. 5. Et Bacchidis apud eundem lib. 7. & 8. non admodum longe à principio. & Pausaniam libro 4. Et oraculum Martis apud eund. lib. 2. & Myfos.

terra Caria, mulieribus templo dicatis, pilos in genis aut mento innasce, futuræ divinationis signum erat.

CAPUT

Myſos Thraces, eodem teſte eod. l. 7. Et in Matiera oraculum Martis anti-quiſſimum, non abſimile illi Dodo-næo celebrato in fabulis, niſi quod il-lic in ſacra quercu ſedentem colum-bam dicunt varicinari ſolitam. Apud Aborigines avis divinitus miſſa, quam picum vocant, Græci *δρυκελάτιν* nominant, idem faciebat in columna lignea, auctor Dionyſius Halicarnaſ-ſæus. Et Dionyſii apud Satras, Thracia populos, oraculum in editiſſimis mon-tibus ex Herod. l. 7. Et Apollinis Ptoi in phano ipſius ſito ſupra paludem Copaidem, ante montem, proxime Acraphiam, ex eodem Herodot. lib. 8. Et Jovis Ithomitæ Thucydidi, & Ar-chegetæ eidem lib. 6. & Menœſthei l. 3. Et Palicorum Macrobio lib. 5. Saturn. cap. 19. Et Amphilochi in Mallo urbe Ciliciæ, quod Pauſanias lib. 1. ſcribit ſua ætate fuiſſe omnium veriſſimum. Et de eo quoque nonnihil Juſtinus martyr Apologia 2. ad Antoninum Pium, & Livius 5. Decad. lib. 5. ubi id templum dicit eſſe in Oropo, ibique ipſum Amphilochem coli pro Deo. Eſt & oppidum Abydum (ut ſcribit Ammianus Marcellinus lib. 19.) The-baidis parte ſitum extrema. Hic Beſæ Dei localiter appellati, oraculum quoddam futura pandebat, priſcis cir-cumjacentium ceremoniis ſolitum co-li. Et Theagenis apud Thafios oracu-lum, de quo Pauſanias lib. 6. Et Ari-ſtei Proconneſii & Cleomedis apud Aſtypalaos Plutarcho in Romulo. 11 Telluris, Panſaniæ in Eliacis. Et Car-meli Dei, ſi verum dicit Suet. in Veſpaſiano, cap. 5. & Nicephorii Jovis Spartiano in vita Adriani poſt princi-pium, ex libro Apollonii Syri Plato-nici. Et Fanni apud Virg. lib. 7. Ænei-dos, ubi docet oraculis Fauni admoni-tum Latinum, ut generum externum ſibi aſciſcat,

*At Rex ſollicitus monſtris, oraculo
Fauni*

*Fatidici genitoris adit, lucoſque ſub
alta*

*Conſulit Aibunca, nemorum quæ ma-
xima ſacro*

*Fonte ſonat, ſævomque exhalat opaca
nephitim.*

Et Orphei, Apollinis conceſſu in Leſ-bo, de quo Philoſtratus in vita Apol-lonii lib. 4. cap. 4. Et Fortunæ Præneſtinae, de quo Cicero lib. 2. de Divin. Suet. in Tiberio, cap. 6. & in Domi-tiano, cap. 15. Propert. lib. 2. eleg. 3c. ad Cynthiam,

*Nam quid Præneſtis dubias ô Cynthia
ſortes,*

Quid peris Achæi mænia Thelegoni?
Et Statius lib. Sylvarum 1. ſylva 3.

Et Præneſtinae poterant migrare ſiſores. Et Geryonis oraculum in Italia juxta Patavium, Suetonio in Tiberio, c. 14. Et Fortunæ Antianæ eidem in Cali-gula, cap. 57. Macrobius in 1. Saturn. c. 23. apud Antinum ſimulacra Fortuna-rum fuiſſe, quæ promovebantur ad danda reſponſa, Martialis l. 5. epig. 1. ad Caſ. Domitianum,

*ſent tua veridicæ diſcant reſponſa ſiſo-
res,*

Plana ſuburbani qua cubat unda ſecti.
Et apud Orobiam ubi veriſſimum oraculum, ut tradit Strabo lib. 10. poſt princip. Et Abæ, quæ ſunt circa Phœciæm Apollinis delubrum locuples & theſau-ris donariisſque compluribus exornatum: in quo ut tunc, ita nunc redduntur oracu-la, Straboni lib. 9. Herodo 6 l. 7. & 8. Eſt & in Colehia regione Leucothea phanum, quod Phryxus condidit, at-que illius oraculum, ubi aries non ma-ſtatur, olim dives, ætate Strabonis à Pharnace, paulo poſt à Mithridate Per-gameno direptum. auctor Strabo l. 11. Autolycei in Sinope, Sthenidis opus, eid. lib. 12. Et in Cilicia Dianæ Sar-penodix phanum & oraculum, ubi numine perciti reſponſa dabant, ei-dem lib. 14. Eſt & in agro Saunio, circa tumulum, quem Drion vocant,

D d 5

Baſilica

Basilica Calchantis in summo vertice, cui petentes oracula nigrantem immolant arietem, & strata in pelle dormiunt, apud eundem lib. 6. Et in Averno Homerica defunctorum varicina fuisse ferunt, ibique oraculum extitisse, eodem teste lib. 5. Et Menestei quoque oraculum apud eundem lib. 3. Et Tauropolæ, apud eundem lib. 16. Et Musæi, Herodoto lib. 8. Et Junonis Accæ oraculum apud Corinthios inter Lechaum & Pagas Herodoto l. 8. Est & Sena in Britannico mari Ossimicis adversa litroribus, Gallici nominis oraculo insignis, cujus antistites, perpetua virginitate sanctæ numero novem esse traduntur apud Pomp. Melam lib. 3. c. 6. Et Erinnyum oraculum apud Herod. lib. 4. Et alia Apollinis oracula, scilicet, Tegyris apud

Plutarchum in Pelopida, & in Grynao Myrinceorum oppido ex Strabone l. 13. Et Servio in eum locum lib. 4. Æneid.

Sed nunc Italiam magnam Grynaus Apollo.

Juxta Clazomenas, ait, urbem Asia, nemus est Grynaum, ubi Apollo colitur, inde igitur sumit epitheton Grynaei, licet in Delo acceperit oraculum. Hæc ibi. Et in Daphne urbe Syriæ Straboni l. 16. Et in Hiera Livio 3. Decad. l. 8. Æsculapii in Ægis Philostrato in vita Apollonii, lib. 1. c. 5. Et apud Argivos Apollinis Diradiotæ, ubi singulis mensibus agna noctu immolatur, mulierque fatidica, cui viri consuetudo interdicta est, victimæ sanguine libato, furore divinitus afflatur. Pausanias l. 2. Fuere & oracula in Ismeno, & Abis apud eundem lib. 2. & 4.

CAPUT III.

Qui fuerint legati consulum vel pratorum, quæve jurisdictio aut illorum potestas sit.

*Singuli
consules
legatum
sibi ad-
sciscer-
bant.*

Consules¹ designatos cum primum provincias fortiti cessent, legatos sibi nominare, velut comites expeditionis, & adjuutores negociorum, quorum ope consilioque niterentur, quique ipsorum vices gererent quoties abesse contingeret, vulgo notatum est: qui, sicut duo erant consules, ipsi duo pariter fuere, quos vel præsentem legebat senatus, magna prudentia viros, summis honoribus functos, vel absentes nominabat: quibus post consules totius provinciæ legionumque atque exercitus curatio mandata est. ² Tametsi nonnullos à consulibus nominatos, ut pari voto & una mente rempubl. administrarent, ex decreto

TIRAQUELLUS.

¹ *Consules designator.*] Dictatores. Consules, & Proconsules legatos habuisse scribunt Titus Livius lib. 4. 1. Decadis, & multis aliis in locis. & Florus epitome Livii lib. 70. Pomp. Latus lib. de Magistrat. Rom.

² *Tametsi nonnullos à Coss. nominatos.*] Nam & Cor. Scipio Consul tres

sibi legatos nominavit, Sex. Degitium, L. Ampustium, & C. Fabritium Luscinum, teste Livio 4. Decad. lib. 7. non procul à princip. Et Q. Cicero frater duos optimos legatos sibi legit, Tuberonem, Halienum & Gratiadium, ut scribit ipse Cicero Epist. ad Q. Fratrem 1. epist. 1. *Quaquam, inquit, Legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint*

creto senatus sæpissime legationis munere functos legamus. Unusquisque ergo consul suum legatum habebat, quo præcipuo consultore ac ministro consiliorum, *Legati consulum à consiliis* in rebus gerendis, delectuque habendo, totaque administranda provincia utebatur, quorum consilio & auctoritate vel prælia suscipiebant, vel bello abstinebant: qui *bus constituti.* etiam decreta consulum, & arcana consilia sæpissime exquebantur cum fide & cura. ¹ Consulibusque functis consulatū, & finito magistratu, legatos velut legationis munere functos, honore abire oportebat: ² qui quidem plerumque ex plebe aut patribus, ³ nonnunquam prætorii aut consulares fuere. Etiam prætores urbis, ⁴ quique antea consulum gessissent, & magnos bello viros, ⁵ functos honoribus & triumphis, homines fidos acceptosque, legationis munere fungi comperimus: illorumque procuratore *Legatorum consulum officia & auctoritas.* & cura, provincias ab hostili incurso defensas; & sæpe in officio retentas fuisse: quorum etiam auctoritas tam in administranda provincia, quam ducendo exercitu, acieque instruenda, & quando essent admoturi copias, tanti fuit, ⁶ ut absentibus vel impeditis consulibus, summam impe-

sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, nullos ex suis annalibus posse deligere, quos velit & possit imitari. Hælienus autem noster cum animo & benevolentia, tum vero etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratiديو dicam? quem certo scio ita laborare de estimatione sua, ut propter amorem in nos fratrum, etiam de nostris laboret.

¹ Consulibusque functis Consulatū.] Feneftella in lib. de Magistrat. Rom. tit. de Leg. Procoff.

² Qui quidem plerumque ex plebe.] Ut C. Marius, Metelli legatus Arpinas erat, secundum Plutarchum in Mario, & Sallustium in Jugurtha.

³ Nonnunquam Prætorii.] Nam & Q. Fabius Max. Rutilianus quinque Consulatus, summa cum gloria per-

actis, omnibusque & virtutibus, & vitæ emeritis stipendiis, legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellum difficile & periculosum, consciendum gravatus non est, teste Val. Maximo lib. 2. c. 1. de More, quem majores observabant in urbe. Et lib. 5. cap. 7. in prin. & Plutarchus in vita ipsius Fabii Max. paulo ante fin. & in apophthegm. ejusdem, & ante hos Livius lib. 4. 3. Decad. non adeo procul à fine.

⁴ Quique antea consulum gessissent.] Supra in verbo, Nonnunquam Prætorii.

⁵ Functos honoribus & triumphis.] Nam & Q. Fabius, de quo jam diximus, antequam filio legatus fuisset, triumphos clarissimos ex infestissimis hostibus reportaverat, ut tradit Plut. in vita ipsius.

⁶ Ut absentibus Cess.] Aut etiam Dictatore,

imperii tenerent. Consiliorum & fortium factorum, ac meritæ virtutis & ignaviæ cujusque qua cura, qua fide & diligentia, quaque disciplina militari, duces exercitui & castris præfuisſent, ſi quid fictum vanumque aut parum integra veritate afferrent, locupletiffimi teſtes erant: ſoli denique geſta conſulum diligenti æſtimatione perpendere & penſitare debebant. ¹ Tum conſulibus laborantibus, aut morbo implicitis, vel fato perfunctis, ipſi ſuper-eſſe, & munia obire poterant: nanque ipſorum erat officium fiduciariam reipubl. operam dare, poſt conſulem prætoremve, ² non tamen idem juris & poteſtatis habere, ne imperatorias ſibi partes vendicarent: ſiquidem legati munus eſt, omnia ad præſcriptum imperiumque conſulis agere: imperatoris vero, ſummæ rei conſulere, & liberum tenere imperium, eo conſultore & miniſtro. ³ M. Claudius legatus contra literas L. Cornelii conſulis de pugna adverſus Bojos ad ſenatum magnifice ſcriptas, privatim de conſulis negligentia pluribus per literas ſignificavit, quæ illi mox exitio criminique fuerunt: nanque illum criminando effecit, quo minus L. Cornelius de Bojis triumpharet: ipſiſque denegati triumphi, teſtimonium legati præcipua cauſa fuit. ⁴ Quanquam Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, in crimen adductus, acta per ſe cauſa in ſenatu, crimine abſolutus, de Gallogræcis magnifice triumphavit.

*Legati
munus.
Impe-
ratoris
munus.*

*Legato-
rum
trium-
phus.*

ſtatore, & Magiſtro equitum, ut videre licet ex Dionyſio Halicarnaſſæo l. 6. ubi loquitur de T. Ebutio Helva Magiſtro equit. A. Poſthumii d' ſtatoris, & M. Valerio ipſius legato. Et ex Livio l. Decad. lib. 8. ubi de eodem M. Valerio legato.

¹ *Tum Coſſ. laborantibus.*] Ita etiam fecit C. Sulpitius Legatus L. Genutii Coſ. in bello adverſus Hernicos, occiſo ipſo Conſule, apud Livium l. Decad. lib. 7.

² *Non tamen idem juris.*] Cæſar l. 3. belli civil. de P. Sylla Legato Cæſaris loquens ſic ſcribit: *At plerique exiſti-*

mant, ſi acivius inſequi voluiſſet, bellum eo die potuiſſe finire: cujus conſilium reprehendendum non videtur. Alia enim ſunt legati partes, atque Imperatoris. Alter omnia agere ad præſcriptum, alter libere ad ſummam rerum conſulere debet. Sylla à Cæſare caſtris relictus, liberatis ſuis, hoc fuit contentus, neque prælio decertare voluit: quæ res tamen fortasſe aliquem reciperet caſum, ne imperatoris ſibi partes ſumpſiſſe videretur.

³ *M. Claudius.*] Livius 4. Dec. l. 5. non multo poſt principium.

⁴ *Quanquam Cn. Manlius.*] Livius ejuſdem 4. Decad. lib. 8. & 9.

rit. ¹ Quinetiam siquid per legatos in provincia absentibus consulibus, & dum eorum vicem gerunt, fortiter ac dignum laude & triumpho gestum foret, poterat sine consule solus legatus suo jure & merito triumphare. ² De Parthis & Pacoro Ventidius M. Antonii legatus, sine Antonio, licet novo exemplo, triumphavit. ³ Cajus etiam Marius legatus Metelli consulis, ipsum criminando, effecit, ut posthabito Metello, de Jugurtha triumpharet; ⁴ ante cujus currum cum duobus filiis ductus est in triumpho. ⁵ Quinetiam patrem filio legatum fuisse, ⁶ & fratrem fratri, sæpissime compertum est. ⁷ Q. Fabium Maximum, Q. filio consuli legatum adversus Samnites ad Sueffulam obviam prodiisse: & cum experiri vellet an sciret consulem agere, jussum ab eo obsequium præstitisse, & equo descendisse, auctores memorant. ⁸ P. que Scipionem,

¹ *Quinetiam siquid, &c.*] Ut patet exemplis sequentibus.

² *De Parthis & Pacoro Ventidius.*] Plutar. in Antonio. Gellius l. 15. c. 4. Dion in historia ipsius M. Antonii. Et vide Plinium l. 7. cap. 43. & infra c. 6.

³ *C. etiam Marius.*] Plutar. in vita illius, Paulus Orosius lib. 5. cap. 14. Sallustius autem in Jugurtha in fin. dicit illum Calendis Januariis magna gloria Consulem de Jugurtha triumphasse.

⁴ *Ante cujus currum.*] Paulus Orosius d. lib. 5. cap. 14.

⁵ *Quinetiam patrem filio.*] Hoc innox probat Q. Fabii Maximi exemplo. Sed adde è diverso filium patri aliquando legatum fuisse: uti fuit Titus Vespasiano patri, ex Paulo Orosio lib. 7. cap. 5. in fin. & Gordianus filius Gordiano patri Procos. Aphricæ, teste Julio Capitolino in Gordianis non semel.

⁶ *Et fratrem fratri.*] Id quod probat exemplo Scipionis Aphricani ibi, *P. que Scipionem.*

⁷ *Q. Fabium Max.*] Livius 3. Dec. lib. 4. *His procuratis* (inquit) *ex decreto Pontificum, profecti Coss. Sempronius in*

Lucanos, in Apuliam Fabius. Pater filio legatus ad Sueffulam in castra venit, cum obviam filius progredereetur, lectoresque verecundia majestatis ejus taciti antevirent non summoventes patrem, præter undecim fascies equo præfectus senex, ut Consul, animadvertere proximum lectorem jussit: & is ut descenderet ex equo, inclamavit: tum denum desiliens, Experiri, inquit, volui fili, satini seires Consulem te esse. Val. Maximus lib. 2. c. 1. ubi de More, quem majores observabant in urbe, ut diximus supra.

⁸ *P. que Scipionem.*] Livius 4. Dec. lib. 7. post princ. sic scribit, *Cum res aut nova, aut vetustate exemplorum memorie jam exoletæ, relata expectatione certaminis Senatuum erexisset, P. Scipio Aphricanus dixit, si L. Scipioni patri suo provinciam Graciam decrevisset, se legatum iturum. Hac vox magno assensu audita sustulit certamen.* Plutar. in vita ipsius Scipionis. Gellius lib. 4. cap. 18. Plinius Secundus, si is est, de Viris illustribus, cap. 49. & 53. Appianus in Syrico, Florus lib. 2. cap. 8. Sed cui adde Spurio Furio Consuli alterum Furium ipsius fratrem ei datum legatum, apud eundem

nem, cui Aphricano fuit cognomen, Scipioni fratri adversus Antiochum consuli destinato, legatum venisse: tantumque auctoritate effecisse, ut victo Antiocho, & pace Eumeni concessa frater cujus legatus venerat, de Antiocho & omni Asia triumphavit, ob Asiamque à se victam, Asiatici cognomen reportarit. ¹ Illud quoque notatum est, quoties consuli prorogatum fuisset imperium, etiam legati munus ad id tempus diffundi sæpe & prorogari. ² Animadversumque & illud, à primis originibus legatum proconsulis sine equo ingredi consueisse: postea vero à Severo institutum, ut in vehiculis federent, & sive morte obita, sive casu legatus in provincia esse desisset, legationis munus solum consulem sine senatu dedisse: ipsumque consulem aut senatum ³ unum pluresve legatos imperatori impedito, qui vicem suam gererent, & rebus gerendis sufficerent, sæpius creavisse, comitesque expeditionis dedisse. C. ⁴ Cæsari imperatori, cujus in re militari præcipua virtus fuit, dum contra efferas gentes bellum parat, decem legatos consilii socios decrevit senatus, quibus adiutoribus & ministris magnas res gessisse fertur. ⁵ Pompejus quoque bello piratico, contra tot prædones & communes hostes omni genere rapinarum grassantes, quum solus superesse nequiret, quinque & viginti legatos accepit, ⁶ tametsi aliquando solus ipse legati munus obiret. ⁷ Q. etiam Fulvio consuli gravi vulnere affecto, quum exercitui & castris præesse nequiret adversus Hannibalem, ex patrum decreto

tres

eundem Livium 1. Decad. lib. 3. Et Q. Fulvio Flacco Consuli, C. Fulvium Flaccum fratrem legatum datum apud eundem Livium 3. Dec. lib. 5. & 6.

¹ Illud quoque notatum est.] Nam & Procop. legatos habuisse docuimus sup. lib. 2. cap. 27. & hoc quoque cap. in prin.

² Animadversumque illud.] Id usque ad ea verba, Et sive morte, sunt Spartiani in vita Septimii Severi.

³ Unum pluresve legatos.] Ut patet exemplis sequentibus.

⁴ C. Cæsari.] Cicero l. 1. Epist. fam. epist. 7. non longe à fin. Stipendium, inquit, Cæsari decretum est, & decem legati, & ne lege Sempronia succederetur facile perfectum est.

⁵ Pompejus quoque.] Plutar. in vita illius 24. tantum dicit.

⁶ Tametsi aliquando solus.] Plutar. ubi sup.

⁷ Q. etiam Fulvio.] Livius 3. Dec. lib. 7. Itaque & Q. Fabium filium ad exercitum Pennsianum miserunt, & ad Consulem tres legati missi.

I Quibus

tres legati additi fuere. Quinetiam in expeditionem iturum consulem, plures & ultra sex legatos comites duxille com-
pertum est: 'quibus lictores cum fascibus pro muneris dig- <sup>Legato-
rum
licto-
res.</sup> nitate publice dabantur, qui illos velut publico magistratui præcedebant. Subsequentis postea temporibus, in tantum legatorum munus processit, & ad id fastigii devenit, ut quoties laborantibus provinciis subsidia mittenda forent, aut si quid publici privatique negotii maneret, ubi plurimum laboris & periculi impenderet, ea frequens senatus per legatos decerneret, illisque provinciæ administrandæ munus curamque delegaret, <sup>Libera
legatio.</sup> quæ libera dicta legatio est. nam soli sine consule aut prætore, legati munere fugebantur. ³ Quæ etiam legatio à senatu vel populo sapissime dabatur his qui honestam proficiscendi causam, aut præ-
textum

¹ *Quibus lictores.*] Legatos lictores habuisse cum fascibus constat ex Spartiano in Septimio Severo non longe à prin.

² *Quæ libera dicta legatio est.*] Budæus in posterioribus annot. in Pandectas, titu. de legat. Legationes liberæ, inquit, olim ornamenti tantum causâ ab Senatu impetrabantur: quemadmodum Honorarii magistratus à Principibus honestamenti causâ conceduntur, tituloque tenuis obeuntur & geruntur. Hæc ab his Senatoribus impetrabantur, quibus negotia futura erant in provinciis, ut qui hereditates persequi, aut legata, aut qui nomina exigere volebant in Provinciis, legatorum personis acceptis commendabiliores controversias haberent, atque favorabiles. Quamobrem lege XII. tabul. id vetitum erat, his verbis: *Rei sue ergo ne quis legatus esto.* Quæ verba Cicero lib. de legib. 3. exponit. Hæc Budæus. Cicero contra Rullum, *Legatos vestros auctoritate tenni, qui rerum privatarum causâ legationes liberæ obcunt, tamen exteræ nationes ferre vix possunt. Grave est enim nomen imperii: idque in levi persona pertimescitur, propterea quod vestro non suo nomine abu-*

tuntur. Cicero has legationes liberæ in suo consulatu repressit, & annuas fecit, postea lex Julia quinquennales indulgit. Ad Atticum lib. 15. epist. 6. *Habent, ut opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Julia, nec facile addi potest: bella est autem hujus juris quinquenni licentia.* Idem Cicero pro Flacco scribit, Liberæ legationes multos sepe bonos viros sumpsisse causâ nomina exigendi. Suetonius in Tiberio, cap. 31. *Prætor, inquit, designatus liberæ legationem impetravit.* Legationis liberæ meminerunt Plutar. in Gracchis, & Brutus l. 11. Epist. familiar. epist. 1. Idem Cic. ad Atticum lib. 4. epist. 2. ubi legationem *voluntariam* appellat, ad votum postulantis concessam.

COLERUS.

Dicit aliquid de hac libera legatione Lipsius ad 12. Annal. Taciti.

TIRAQUELLUS.

³ *Quæ etiam legatio.*] In illis locis, præsertim Plutarchi in Gracchis, ubi refert, Senatum Scipioni Nasicæ liberæ legationem in Asia decrevisse, quum ob mortem Tiberii Gracchi, cujus auctor fuerat ipse Nasica, videret plebem adversus illum male animatam, & jam de vindicta cogitantem.

*Legati
legio-
num u-
bi crea-
rentur.
Legati
in ordi-
nem re-
dacti.*

*Quæ-
stor le-
gato
præla-
tus.*

*Legat-
tus in
Aphri-
cam
missus.*

textum fugæ per speciem honoris quærent, quo honoratius exciperentur. Quin & scriptum legimus observatumque fuisse, legatos legionum non in senatu modo, sed à du-
cibus exercituum plerunque creari, ¹ qui singulis ² pluri-
busve legionibus præpositi, illarum administrationem cu-
ramque gererent: qui si quid per occasionem & licentiam
dignum animadversione admisissent, poterat eis legationi-
bus munus abrogari, & de gradu dejici: quotiesque quæ-
stor cum legato consulis concurret in iisdem actionibus &
pari causa, quæstor, tanquam plus ferat honoris, præponi
solet. ³ Nec modo consulem, sed & prætorem legatos in
provincia unum pluresve habere, quorum consilio niteren-
tur, nisi prætores urbani forent, quibus nihil opus esse le-
gatis censuerunt. Illud quoque proditum est, legatum qui
in Aphricam accederet, si quid operæprecium, aut dignum
laude in provincia admisisset, haud multo post, inculpatæ
vitæ testimonio illam proconsulem administrasse. Tum
siquando in acie vel castris, urgentibus hostibus, consulto
opus foret, per legatum qui summæ rerum præerat, & pri-
mas

¹ *Qui singulis.* Tacitus lib. 18. memorat, Vedium Aquilam tertiadecimæ legionis legatum fuisse, & lib. 19. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum. Et Cæsar lib. 1. belli Punici ad fin. tradit se singulis legionibus singulos legatos, & Quæstorem præfecisse, testes suæ quæque virtutis. Et ipsi Cæsari adversus Gallos pugnanti Cicero legatus 14. legionis fuit. & Roscius 13. ut scribit Cæsar lib. belli Gallici primo. Idemque de prolegato Cornelius Tacitus l. 15. ubi tradit, Vivianum An-
nium Corbulonis generum Prolegatum quintæ legioni fuisse impositum.

² *Pluribusve legionibus.* Vellejus Paterculus volumine posteriori, Reddatur, inquit, verum L. Asprenati testi-
monium, qui legatus sub avunculo suo Varo militans, gnava, virilique opera dua-
rum legionum, quibus præerat, exercitum
immunem tantæ calamitate servavit, ra-

tureque ad inferiora hyberna descenden-
do, vacillantium etiam cis Rhenum sita-
rum gentium animos confirmavit. Et Ta-
citus lib. 20. Munimium Luperum le-
gatum (is duarum legionum hybernis
præerat) egredi adversus hostem jubet.
Et Cæsar lib. 5. belli Gallici: Sed me-
ridie cum Cæsar pabulandi causa, tres
legiones, atque omnem equitatum cum C.
Trebonio legato misisset.

³ *Nec modo Consulem aut Prætorem.* Tacitus in vita Iulii Agricolæ, Nec le-
gatus, inquit, Prætorius ad cohibendum
potens, incertum suo an militum ingenio:
ita successor simul & ultor electus rarissi-
ma moderatione maluit videri invenisse
bonos quam fecisse. Et Ælius Spartianus
in vita Adriani, legatus, ait, Prætorius
in Pannoniam inferiorem missus, Summa-
tas compressit, disciplinam militarem te-
nuit, procuratores latius evagantes coër-
cuit, ob hoc Cons. factus est.

mas tenebat post consulem, rem ad consilium deferri, ubi legati legionum, primores centurionum, quæstores, tribuni- que & præfecti castrorum consultantes, capita conferebant : & quicquid opus erat factò, communi animo consilioque decernebant : & demum ut erant sententiæ, legati iudicio imperioque sanciebant. ¹ Ab exteris vero Agesi- <sup>Age-
filus
legatus.</sup> laus proditur tanti legati munus fecisse, ut quamvis Imperator maximus, legatorum tamen officia obire non dubitaret.

¹ Ab exteris vero Agesi- <sup>Age-
filus
legatus.</sup> laus.] Plut. in vita illius. Sed adde & alia ad huiusmodi legatos pertinentia Nam Agellus Spartianus in Septimio Severo tradit, quod tum primum factum est, ut

legati vehiculo federent, qui ante pedibus ambulabant. Idem Spartianus in vita Adriani, scribit ipsum Adrianum Armenis Regem habere permisisse, cum sub Trajano legatum habuissent.

CAPUT IV.

*Qui magni dii, qui communes, aut indigetes dicti, quæve
decorum cognomen, & Junonis Romæ
templa fuerint.*

DEorum ¹ quos Prisci coluere, nomina potestatesque multiplices olim veteres statuisse, haud ambiguum est: nam quidam ex his ² Magni, quos Græci θεὸς μεγάλος <sup>Magni
dii.</sup> vocant:

TIRAQUELLUS.

¹ Deorum.] Vide Tullium Tusculanarum lib. 1. Varronem lib. 1. de Re rustica, c. 5. Senecam Natural. quæst. lib. 2. cap. 41. Lactantium lib. 1. c. 20. Livium in 3. Decad. lib. 4. & 5. in oratione Furii Camilli & alibi sæpe. Divum Augustinum de Civitate Dei, libro 4. c. 8. Arnobius disceptationum adversus Gentes, lib. 3. Deos & eorum officia ridicula scribens, ait, *Illud vero, quod sequitur, quale est, quod deos vobis inducitis alios fabros, alios medicos, alios lanarios, nautas, citharistas, aulædos, venatores, pastores, & quod superat, rusticos. Et ille, inquit, muscus Deus est: & hic alter divinus est. Cateri enim dii non sunt, & ventura predicere in scitia nesciunt, atque ignorantia futurorum. Ob-*

stetricis ille informatus artibus, medicorum alius institutus est disciplinis. Ergone singuli sua in re pollent, nec in auxilium vocati alienis possunt in partibus subvenire? Hic in sermone facundus est, atque in verborum continuationibus promptus: bardis enim sunt alii, nec possunt aliquid scitum (si oratio facienda est) eloqui. Hæc Arnobius.

² Magni fuisse Jupiter.] Servius libro 3. Aeneidos in eum locum, Cum sociis, natoque, penatibus, & magnis diis.

Varro (inquit Servius) unum dicit esse, penates & magnos deos, nam sic in Basi scribebatur: Magnis diis. potest tamen hoc pro honore dici. nam dii magni sunt, Iupiter, Minerva, Mercurius, qui Romæ colebantur. Penates

Dii
duode-
cim ma-
jorum
gen-
tium.
Dii Pe-
nates.
Magni
unde.

vocant: plerique Communes dicti sunt, inferioris notæ. Magni fuere, Jupiter, Minerva, Mercurius, quos è Samothracia in Italiam Æneas attulit. ¹ Alii majorum gentium deos, duodecim statuere: hi fuere Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus: virorum autem, Jupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo: ² qui etiam dii Penates ab Ænea appellati: ³ Magnique dicti, vel quod reliquos genere famaue præcellerent, vel quod infinitæ potestatis forent. ⁴ M. Varro Cælum & Terram principes deo-

vero apud Laurolavinium: unde apparet non esse unum. Macrobi. lib. 3. cap. 4.

¹ Alii majorum gentium deos duodecim.] Lactantius lib. de Falsa religione, l. c. 15. Herodotus lib. 2. inter 12. deos Herculem nominat. Duodecim sunt dii, sex mares, & foeminae rotidem, quorum imagines auratæ ad forum stabant, ut refert Varro rerum rusticarum lib. 1. cap. 1. Hos Ennius disticho est complexus:

*Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana,
Venus, Mars,
Mercurius, Jovis, Neptunus, Vulcanus,
Apollo.*

Consentes appellant, quasi consentientes in eo quod est gerendum. Meminit & horum deorum D. August. l. 4. c. 23. Civitatis Dei.

² Qui etiam dii penates, &c.] Servius in lib. 8. Æneidos, ibi,

*Cum patribus, populoque, penatibus, &
magnis diis.*

Alii, inquit, volunt unum esse, alii separant, ut magnos deos accipias, Jovem, Minervam, Mercurium, quos Æneas de Samothracia sustulit. Iam qui fuerint dii penates, quos Æneas in Italiam portavit, non convenit. Macrobius l. 3. cap. 4. ex variis varia colligit. Sunt qui Neptunum & Apollinem velint, quos Virgilius lib. 2. Æneidos muros Trojanos extruxisse scribit. Alii Vestam dicunt. Nam Virgilius cum dixisset,

Sacra suosque tibi commendat Troja Penates. mox addit,

*Sic ait, & manibus vittas, Vestamque
potentem,*

*Æternumque adytis effert penetralibus
ignem.*

Vestam non tam puto ex penatibus fuisse, quam penatibus additum focum. Ideo Dictator, ceterique magistratus Romani, quo die dignitatem inibant, Vestæ & penatibus sacra faciebant, ut scribit Macrobi. ubi supra. Cic. lib. de Nat. Deorum 2. Nam Vestæ nomen à Græcis, ea est enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem ejus ad aras & focos pertinet. Iraque in ea dea, quod est rerum custos intimarum omnis & precatio & sacrificatio extrema est. Nec longe ab hac vi dii penates, sive à peni ducto nomine (est enim omne quo vescuntur homines, penus) sive ab eo quod penitus insident, ex quo etiam penetrales à poetis vocantur.

³ Magnique dicti.] Macrobius dicto lib. 3. cap. 4. Penates Trojani erant magni dii deoi μεγάλοι, qui urbi & Latio præsidebant. Vide D. August. Civitat. Dei lib. 1. cap. 3.

⁴ M. Varro.] Lib. 1. aut aliorum comput. 4. ling. Latinæ, Terra enim & Cælum, ut Samothracum initia docent, sunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque, quas Ambracia ante portas statuit duas viriles species abeneas, Dei magni: neque, ut vulgus putat, hi Samothracæ dii, qui Castor & Pollux: sed hi mas & femina: & hi, quos augurum libri scriptos habent sic, Divi-

deorum, ¹ Ægyptii Serapiū & Isim, ² in Latio Saturnum & Opim: ³ plerique deos Penates Magnos opinati sunt.

⁴ Dixere autem Penates, per quos spiramus, ⁵ & corporis & animi vires possidemus. ⁶ Hos dicunt esse Jovem in medio æthere, Junonem in imo, in summo vero Minervam, alii Apollinem & Neptunum. ⁷ Martem vero, Bel-

lonam

Disipotes, & sunt pro illis, qui in Samothrace Νύκτοι & Δέι. Hæc duocælon, & terra: quod anima & corpus, humidum & frigidum.

¹ Ægyptii.] Strabo lib. 17. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Varro d. lib. 4. *Principes dei Cælum & Terra: hi dei iidem, qui in Ægypto Serapis & Isis, & eos Harpocrates digito significat. Vide ibi conjectanea Scaligeri. Lactantius l. 1. cap. 13.*

² In Latio.] Varro ad ea quæ in præced. adduxi, addit, *Principes in Latio Saturnus & Ops.* Lactantius l. 1. c. 15.

³ Plerique deos penates.] Macrobius lib. 3. c. 4. *Dionysius Halicarnassæus l. 1. de his diis Penatibus sic scribit, Cum Penatibus, quos Æneas à Troja devectos Lavinii collocaverat, templum extructum esset cum adyto, & delubra Lavinio translata in intimum templum recondita, sequenti nocte clausis, ut cum maxime foribus, & inviolatis tecto simul atque parietibus, sponte sua simulachra in pristinas bases transisse reperta sunt: denuoque Lavinio transportata cum votis & sacrificiorum placaminibus, in eundem locum rursus reversa sunt. Dubitatum est diu quidnam factum opus esset, cum neq; sine diis patriis habitandum censerent, neque in semel relictas sedes remigrandum tandem placuit sententia, quæ & religioni deorum & utilitati hominum satisfaceret. Visum enim est simulachra suo loco sinere, & viros qui sacrorum curam gerant, ex Alba ad Lavinium habitandum reducere. Hos deos Romani Penates vocant, Græci vario modo conati significationem reddere, nunc παῖδες, nunc γῆρας: alii κλισίαι, aut μυχίαι, aut*

ἐπίαις. Harum appellationum singulæ juxta aliquam proprietatem eis congruunt: fierique potest, ut licet diversis modis, omnes tamen eis conveniant. Eorum effigiem atque habitum Timæus describit in hunc modum, Sacra apud Lavinium reposita esse caducea partim ferrea, partim ærea, Trojanumque vas fictile, idque se cognovisse ait ex ipsis civibus. Hæc Halicarnass. Hos Penetrales vocat Seneca in Thebaide actu 2. scena 5.

⁴ Dixere autem Penates.] Macrobius ubi supra. ex quo intelliges hic legendum esse, *per quos penitus spiramus.*

⁵ Et corporis & animi vires possidemus.] Macrobius ibi, & ante eum Cicero lib. 2. de Natura Deorum, loco citato in verbo, *Qui etiam dii Penates.* Alia autem de diis Penatibus apud ipsum Macrobiū ubi sup. & Servium lib. 3. Æneid. ibi,

Ipsiusque pater, genus à quo principe nostrum.

Quod dicit, inquit, A quo principe genus nostrum est, potest generaliter intelligi: unde originem ducimus, ut deos Penates, quasi Trojanos intelligas: & ad ritum referri, de quo dicit Labro in libris, qui appellantur de Diis animalibus, quibus ait esse quædam sacra, quibus animæ humana vertuntur in deos, qui appellantur Animales, quod de animalibus fiant. Hi autem sunt dii penates & επίαις.

⁶ Hos dicunt esse.] Hæc usque ad versic. Martem vero, sunt Macrobii ubi supra, sed diversis in locis.

⁷ Martem vero.] Et hæc usque ad vers. Nam Persæ, sunt Servii in lib. 12. Æneid. in eum locum,

In medicisq; focos, & diis communibus aras.

*Dii
commu-
nes.*

lonam & Victoriā, communes & usitatores deos nuncupari, ea (ut dicunt) causa, quod omnibus præsto sunt, & modo ab uno, nunc ab alio beneficia conferri, & passim homines juvari putant. Nonnulli matrem deum, Solem, Lunam, Plutonium & Martem, communes dixere deos, quod hi ferre ab omnibus frequenti cultu curaque observantur: ¹ nam Persæ Ignem deum colunt: ² Scythæ præcipuum deorum Martem, cui eques immolant. ³ Massagetæ & Pœni, Solem & Lunam, alii Plutonium, velut præcipua numina venerantur, ⁴ licet Solem Persarum, ⁵ Lunam Græcorum præsidem nonnulli credant. ⁶ Varro autem qui magna inquisitione collegit, ex omni deorum turba, ⁸ quos supra

*Persæ.
Scythæ.
Massa-
getæ.
Pœni.
Alii.
Græci.*

Sic enim scribit ibi Servius, *Dii communes sunt, ut alii dicunt Mars, Bellona, Victoria: quod hi in bello utrique parti possunt fructus. Ut autem altioris scientie hominibus placet, Dii communes sunt, qui à Ζεὺς dicuntur, id est, qui cæli certas non habent partes, sed generaliter à cunctis coluntur, ubique enim eos esse manifestum est, ut Mater deum, cuius potestas in zonis est. Nam & ideo Mater deum dicitur, quod cum omnibus ejus est communis potestas. Alii communes deos volunt, Solem, Lunam, Plutonium, Martem: hi enim apud homines inveniuntur, & sunt in omnibus terris. Prior tamen sensus est simplex & magis aptus negotio. Hæc ille. Sed his diis communibus adde & Herculem, Virgilio teste lib. 8. Æneid. de eoloquente,*

Communumque vocate deum. —

Et ibi omnino vide Servium declarante, quare deus communis Hercules dicitur.

¹ Nam Persæ Ignem deum colunt.] Herodorus in Thalia, qui tertius liber est: Strabo lib. 15. & alii plurimi à me memorati in Commentariis Nobilitatis c. 31. n. 138.

² Scythæ.] Herodorus l. 5. At idem lib. 4. dicit, Hos solos deorum propitiare, Vestam ante omnes: deinde Jovem ac Tellurem, existimantes Jovis conjugem esse. Post hos Apollinem,

& Cælestem Venerem, & Marrem & Herculem. Pauloque post scribit eos immolare Marti, cum boves & alia pecora, tum præcipue equos.

³ Massagetæ.] Strabo l. 11. Scythæ, inquit, tantummodo Solem deum putant, atque illi equum mactant. Tomyris Massagetarum regina teste Herodoto lib. 1. Clio, in epistola, quam ad Cyrum misit, jurat per Solem Massagetarum dominum. Ex diis (idem inquit paulo post in fin. ejusd. lib. de Massagetis loquens) unum Solem venerantur, cui equos immolant. Hic autem est eis mos sacrificandi, ut deorum perniciosissimo è pecoribus omnibus perniciosissimum mactent. Xenophon expeditionis Cyri libro 4. memorat apud Barbaros moris fuisse, Soli equum sacrificare.

⁴ Et Pœni.] Item Gyraldus de diis Gentium, ad fin. sed id est Herod. l. 4.

⁵ Licet Solem Persarum.] Herod. l. 1.

⁶ Lunam Græcorum.] Cic. lib. 2. de Nat. Deorum.

⁷ Varro autem.] Apud D. Augustinum Civit. Dei l. 4. c. 23. & l. 7. c. 2. & vide Max. Tyrium Sermone primo.

⁸ Quos supra 30. millia.] Apud ipsum Augustinum ubi sup. Pindarus ante illum dicebat 30. esse millia. At Max. Tyrius, qui illum citat d. Ser. 1. dicit innumerabiles esse, sed id refert ad opera & effectus divinitatis.

supra triginta millia fuisset autumat, quosdam seclufit, quos ^{Dii se-} selectos nuncupavit: 'hi fuere, Janus, Jupiter, Saturnus, Mercurius, Mars, Apollo, Genius, Vulcanus, Sol, Neptunus, Liber, Orcus, Juno, Tellus, Ceres, Luna, Diana, Venus & Vesta, illosque selectos velut usitiora numina ^{Geni-} appellavit. 'Geniales vero deos multi putant, Aquam, ^{tes dii.} Terram, Ignem & Aërem; his addunt Solem & Lunam, ex quibus feminibus gignuntur omnia, quibus natali die quisque sacrum facit, quod gignendarum rerum vim haberent, 'qui Genius deorum filius, & parens hominum habeatur. Tametsi binos Genios ab ipso natali die cuique mortali deorum munere datos, bonum scilicet & malum, ^{Geni} Empedocles ^{duo.}

1 *Hi fuere Ianus.*] August. ubi sup.
2 *Geniales vero Deos multi putarunt.*] Fest. Pompejus l. 7. *Geniales deos dixerunt, Aquam, Terram, Ignem, Aërem.* Ea enim sunt semina rerum, quae Graecorum alii *σπέρμα*, alii *σπέρματα*, alii *ἀντρίμια* vocant. Duodecim quoque signa Lunam & Solem inter hos deos computabant. *Geniales autem dicti à gerendo, quia plurimum posse putabantur, quos postea Genios appellarunt.* Scaliger ultima verba Festi sic interpolavit: *Geniales dicti à genendo, quia plurimum posse putabantur, quos postea Genios appellarunt, id est, quia re plurimum pollent, hoc est genitura.* Sunt enim *ἑρὶ γένεσις*. Idem etiam vulgatam lectionem defendi posse putat.

3 *Qui Genius deorum filius & parens.*] Fest. Pompejus d. lib. 7. *Genium* (inquit) appellabant deum, qui vim obtineret rerum omnium gerendarum. *Anfustius: Genius* (inquit) est deorum filius & parens hominum, ex quo homines gignuntur. Et propterea Genius meus nominatur, quia me genuit. *Alii Genium esse putarunt uniuscuiusque loci deum.* Hæc Festus. D. August. l. 1. *Ci vit. Dei c. 13.* ex Valerio Sorano, sic scribit: *Quid est Genius? Deus est, inquit, qui præpositus est, ac vim habet omnium rerum gignendarum. Quem alium hanc vim habere credunt, quam mundum, cui dictum est,*

Jupiter omnipotens progenitor genitrixque? Et cum alio loco Genium dicit esse uniuscuiusque animum rationalem, & ideo esse singulos singulorum: talem autem mundi animum deum esse, ad hoc idem unque revocat, ut tanquam universalis Genius ipse mundi animus esse credatur. Hic est igitur quem appellant Jovem. Nam si omnis Genius deus, & omnis viri animus Genius: sequitur, ut sit oannis viri animus deus: quod si & ipsos abhorrere absurditas ipsa compellit, restat ut eum singulariter & excellenter dicant deum Genium, quem dicunt mundi animum, ac per hoc Jovem. Christophorus Landinus in Horatium Carminum lib. 3. Ode 17. ad Ælium Lamiam, ibi,

— *Cras Genium mero*

Curabis & porco bimestri. —

Genio, inquit, sacrificabant optimo vino, & lautissimis epulis: Ergo quando bene corpus curabant, Genio indulgere dicebantur. Contra quando parvo difficilique victu utebantur, Genium suum fraudare putabant.

4 *Empedocles.*] Apud Plutarchum in libro de Tranquillitate animi. Et id ipsum voluit Euclides Socraticus, & Lucilius l. 9. Satyra, apud Censorinum lib. 2. de die Natali, & Servius in eum locum quem paulo infra citabimus.

Sua cu-
jusque
Juno
& Ge-
nius.

Lares
quatuor.

pedocles reputari, ¹ Menander unum. ² Alii Junonem & Genium suum singulis dederunt, quasi praesides & opugnatores. ³ Lares quoque inter deos receptos fuisse, multorum testimonio probatur, quos antiqui inferiores dixere deos, qui privatarum aedium, ⁴ triviarum, viarumque, ⁵ atque urbis curam agunt: ⁶ ideo Praestites nuncupati. ⁷ Hos Aegyptii quatuor fuisse putant, quos simulatque in lucem

¹ Menander unum.] Ut tradit Plut. ubi sup. Quamquam & ipse Menander duos tribuit illis senariis,

Α παῖς δαίμων ἀνδρὶ τῶν ἡγουμένων,
Α παῖς ἐστὶ μουσαγωγὸς τῆς πόλεως.

² Alii.] Scilicet Epistolarum l. 2. epist. 19. alias 20. Alia de Geniis, vide apud Plutarchum de Placitis philosoph. lib. 1. cap. 8. & Lactantium l. 2. c. 15. Servium enarrantem supplicia, quae sunt apud manes, in lib. 6. Aeneid. ibi,

Quisque suos patimur manes.
Cujus haec sunt verba, Nam cum nascimur, duos Genios sortimur: unus est qui hortatur ad bona, alter, qui depravat ad mala. Nec incongrue dicuntur Genii, quia cum unusquisque genitus fuerit, ei statim observatores deputantur, quibus assistentibus post mortem, aut asserimur in meliorem vitam, aut condemnatur in deteriore, per quos aut vacationem mereamur, aut reditum in corpora. Ergo manes, Genios dicit, quos cum vita sortimur.

³ Lares quoque.] Laris familiaris meminit Cato Rei rusticae, c. 2. Plautus in Prologo Aululariae,

Egolav suam familiaris ex hac familia,
Unde exeunt me aspexistis.

Sallustius in Catilinae Oratione, Illos binas, aut amplius domos continuare: nobis Larum familiarem nusquam ullum esse? Apuleius in lib. de Deo Socratis. Caterum Lares deos domesticos fuisse scribit Tertullianus in Apolog. c. 13. & domus custodes esse Plutarch. problem. c. 51. & Arnobius contra Gentes, lib. 3. Et vide sup. lib. 5. cap. 24.

⁴ Triviarum viarumque.] Arnobius ubi nuper, scribit vulgus arbitrari La-

res vicorum atque itinerum deos esse, ex eo quod Graeci vicos cognominant Lauras.

⁵ Atque urbis.] De Laribus urbium custodibus Ovid. lib. 5. Fastorum, Stant quoque pro nobis, & praesunt mœnibus urbis,

Et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.
Et canis ante pedes saxo fabricatus eodem

Stabat, quae standi cum Lare causa fuit?

Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque est.

Compita grata Deo: compita grata cani.

Et Lucanus lib. 1. Pharsaliae,

— Urbisque laborem

Testatos sudare Lares. —

Et idem Ovid. Fastorum lib. 2.

Fitque gravis, geminosque parit, qui compita servant,

Et vigilant nostra semper in urbe lares.

⁶ Ideo Praestites nuncupati.] Ovidius lib. 5. Fastorum,

Praestitibus Majae Laribus videre Calende

Aram constitui, parvaeque signa Deum.

Et paulo post cur sic dicantur declarat, Causa tamen positi fuerat cognominis illis,

Quod praestant oculis omnia tuta suis. Praesides autem hos vocat Plutarchus, problem. c. 51. quod scilicet praesunt. Fest. Pompejus lib. 14. Praestitem, inquit, in eadem significatione dicebant, quae nunc dicimus antistitem.

⁷ Hos Aegyptii.] Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. paulo ante fin. Ex quo intelli-

cem editus fuisset homo, illius pervigilem curam agere opinantur, quorum nomina Dymon, Tychis, Heros & Anachis. ¹ Fuitque Platonis opinio, homines qui <sup>Plato-
nis opi-
nio.</sup> summa integritate vixissent, post fata effici Lares: si vero improbi detestabilesque fuissent, Lemures. ² Ipse enim trinas fecit deorum species, ex quibus unus est summus, primus & solus deus: alteri medii, quos cœlicolas vocat, tertii, qui diis sunt minores, cœlicolis majores. ³ Dæmones vero ministros deorum, custodes autem hominum putavit. ⁴ Dii nempe ruris & agricolarum, quos vitæ agrestis homines & rustici coluerunt, hi feruntur: Jupiter, Tellus, Sol & Luna, Ceres & Liber, Rubigus & Flora, Minerva & Venus, Lympha & Bonus eventus, qui inorbos, vastitudinem, calamitatem, intemperiesque depellunt. ⁵ Præter hos fuere dii <sup>Dæmo-
nes dii
agricolo-
rum.</sup>

intelligens Alexandrum aberrasse in appellationibus quorundam ex his quatuor. Hujus verba sunt *Ægyptii deos Præstites homini nascenti quatuor adesse memorant, δαίμονα, τύχην, ἥρωα, ἀνδρῆν*. horumque rationem reddit. Scio autem Plinium locutum fuisse de Ananchitide lib. 3. c. 4. ad finem, ubi ita dicit vocari adamantem lapidem, quod metus vanos expellat à mente. Idem ejusdem lib. 8. c. 11. dicit Ananchitide gemma evocari imagines deorum in hydromantia.

¹ *Fuitque Platonis opinio.*] Vide Apulejum tum in lib. de Deo Socratis, tum lib. de Dogmate Platonis: Marcianum Capellam in Nuptiis Mercurii & Philologiæ. Divus Augustinus lib. de Civitate Dei, 9. cap. 11. opinionem Platoniorum, qua putant animas hominum dæmones esse post corpora sic scribit, *Dicit quidem & animas hominum dæmones esse, & ex hominibus fieri Lares, si boni sunt: Lemures seu Larvas, si mali.*

² *Ipse enim trinas.*] Apud Apulejum de Dogmate Platonis.

³ *Dæmones vero ministros deorum.*]

Apul. ibi, ubi & hos dicit Genios Lares posse nuncupari.

⁴ *Dii nempe ruris & agricolarum.*] Varro, qui & hos nuncupatum, ut hic, nominat, lib. 1. de Re rustica, cap. 1. Et hos *deos Rurationis* vocat Apulejus Apologia 1. quibus dicit primitias segetis, vitis & gregis impartiri debere.

⁵ *Præter hos fuere dii Indigetes.*] Servius enarrans illud lib. 1. Georg. ad finem,

Dii patrii Indigetes, & Romule, Vestaque mater.

Indigetes, ait, *proprie sunt dii ex hominibus facti, quasi in diis agentes. Abusive autem omnes dii possunt dici Indigetes, tanquam nullius rei egentes. Sed & idem in enarratione ejus loci l. 12. Æneidos:*

Indigetem Æneam scis ipsa, & scire sateris

Deberi ex eo, satisque ad sydera tolli?

Indigetes, inquit, dii duplici ratione dicuntur. Vel secundum Lucretium, quod nullius rei egant, qui ait,

— *Nihil indiga curæ.*

Vel certe Indigetes dii sunt ex hominibus facti, & dicti Indigetes quasi in diis

Ee 4 agentes.

Dii indigetes.

dii indigetes, qui ex hominibus in deorum numerum asciti, propter eximias belli pacisque artes, quod de genere humano bene meriti essent, post mortem numinibus equati, celebrem posteris memoriam reliquerunt, ut Hercules & Æneas quem vocant indigetem, Castor & Pollux, Æsculapius

agentes. Quod quidem hoc posterius satis indicat illud ipsius Virgil. d. L. 12.

Æneidos. Et ad hanc quoque sententiam Macrobius lib. 1. de Somnio Scipionis, cap. 9. adfert versus Hesiodi in Latinum sermonem ita versos,

*Indigetes divi fato summi Iovis hi sunt,
Quondam homines, modo cum superis
humana tenentes,*

Largi, ac munifici, jus Regum nunc quoque nacti.

Versus autem Græci hi sunt,

Τοι μὲ δαίμονες ἐσσι διὸς μέγας ἄλλ' ἑκάστος,

Ἐδικοί ἐπὶ χθονί, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,

Οἱ ῥα φυλάσσειν τε δίκας καὶ σθένος ἔργα,

Πολυδότεις, καὶ τῷ το γέρας βασιλῆϊον ἔχον.

Festus autem Pompeius lib. 9. *Indigetes* dii, quorum nomina vulgari non licet. Et quibusdam interjectis, *Indiges*, inquit, Æneas ab Æscanio appellatus est, cum pugnans cum Mezentio nusquam apparuisset, in cuius nomine etiam templum construxit.

I. U. Hercules.] Hæc usque ad vers. Atque alii, præterquam quod de Ænea dicitur, sunt Ciceronis ex Legibus 12. tabular. lib. 1. ut nonnulli existimant, quarum hæc verba sunt, *Dii, & illos, qui cælestes semper habiti, columnæ, & illos, quos endo cælo merita vocaverint, Hercules, Liberum, Æsculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.* In quam etiam sententiam C. Cero libro 2. de Natura Deorum, Suscepit autem vita hominum, & consuetudo communis, ut beneficis excellentes viros in cælum summa ac voluntate tollerent: hinc Hercules, Castor & Pollux, hinc Æsculapius, hinc

Liber. Et paucis interjectis, item hinc etiam Romulum quem quidam esse Quirinum putant: quorum cum remanerent animi, atque æternitate fuerentur, dii rite sunt habiti, cum & optimi essent, & æterni. Sed quod de Ænea hic dicitur, constat ex eo loco Virgilii lib. 12. Æneidos, *Indigetem* fuisse vocatum. Quod & asserit Ovid. lib. 4. Metam. de eodem loquens,

*Iustratum genitrix divino corpus odore
Unxit, & ambrosia, cum dulci nectare mixta,*

*Contigit os, fecitque deum, quem turba
Quirini*

*Nuncupat Indigetem, temploque arisque
recepit.*

Tibullus libro 2. elegia 6. de eo loquens,

Illic sanctus eris, cum te veneranda Numici

Unda deum cælo miserit Indigetem.

Liv. 1. Decad. lib. 1. post princ. cum scribit, de eo loquens, *Situs est, quemcumque cum dici jus fuisse est, super Numicum fluvium, Jovem indigetem appellavit, & Gellius lib. 2. cap. 16. & Solinus cap. 8. Sed & de diis Indigetibus Ovidius lib. Metam. 15. ad fin.*

*Dii precor Æneæ comites, quibus ensis
& ignis*

*Cesserunt, diique indigetes, genitorque
Quirine*

Urbis, & invicti genitor Gradive Quirini,

Vestique Casareis inter sacrata penates,

Et cum Casarea tu Phæbe domstice Vestra.

Liv. Decad. 1. lib. 8. *Lares divi Novensiles, divi quorum est potestas nostrorum hostiumque.*

I. Atque

lapius & Romulus: ¹ atque alii, qui dum vixêre, functi laboribus, ob fortia facinora generi humano exhibita, tanto honore habiti cultique sunt, ut ex hominibus in deorum cœtum asciti, p̄o diis celebrarentur & colerentur, quos velut ascriptitios & novos incolas post fata in cœlum receptos putavere. Fuit enim hæc consentiens observatio, ² præcipue apud Lacones, ut eximios præclarosque viros, qui obviam eundo periculis, reimpl. auxissent, ob egregia facinora civibus & patriæ exhibita, ut gratiam meriti redderent, in deorum sedes receptos consecrarent, & in cælum tollerent, illisque divinos honores & humano fastigio ampliora decernerent: templaque, flamines, pulvinar & aras, ac sedes immortalitatis exhiberent. Græci vero propter beneficia, viventes etiam cælo consecrare & immortalitate donare consueverunt, ³ quam apotheosin dixere: ⁴ sicut de Platone ⁵ & Agefilao legimus, atque aliis, qui in cœtum cælestium recepti in vita divinos honores meruere: illisque certamina, ludos & sacra anniversaria dicarunt, tanquam numinibus aut heroibus: illis præsertim, qui tyrannos exegerunt aut vindices libertatis fuerunt. Hi tanquam mortale fastigium egressi, omnium consensu in concilium cælestium asciti, pro diis haberi & coli cœpti sunt. ⁶ Hinc etiam Romani Cæsares, quorum opera & virtute res Romana crevit, & imperii fines late propagati sunt, post funera immortalī memoria consecrarunt, & in deos

Lacones homines

de re- publ. Lene

meritos in deorum catalogū referre- bant.

Græci viventes.

Apotheosis.

Cæsares Rom. inter deos relati.

¹ *Atque alii.]* Ut Liber, ex Cicerone in locis supra citatis. Nam & Plinius lib. 2. c. 7. *Hic est vetustissimus; esse ferenda benevolentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur.* Idem Cic. lib. de Natura deorum 3.

² *Præcipue apud Lacones.]* Vide Aristotelem libro 7. Ethicorum c. 1.

³ *Quam apotheosim dixere.]* Herodianus lib. 4. in princip. quibus ceremoniis hæc inter deos relatio, & in catalogum deorum adscriptio, apud Rom. fieri consuevit, eleganter describit Servius in lib. 5. *Æneidos* post

princip. & dicitur quoque postea.

⁴ *Sicut de Platone.]* Non memini id legisse de Platone, sed vide in seq.

⁵ *Et Agefilao.]* Plutarchus in Apophtheg. Agefilai. Et vereor ne hic vel Alexander, vel librarius aberrarit, & sit legendum de *Plutone Agefilao*. Nam Æschylus apud Athenæum lib. 3. c. 10. scribit ipsum Agefilaum Plutonem fuisse vocatum, uti Aristarchum Jovem, Simonides poëta.

⁶ *Hinc etiam Rom. Cæsares.]* Id videre licet ex Suetonio & aliis vitarum Imperatorum scriptoribus ubique.

Nomi-
nis mu-
tatio,
cum
quis in
deorum
numeris

refer-
retur.

deos receperunt, qui ob æternam gloriam dii indigetes di-
cti, nominibus plerunque mutatis, & novis cooptatis.
¹ siquidem Romulus, Quirinus: ² Ino, Matuta: Leuco-
thea, ³ Albunea: ⁴ Melicerta, Palæmon & Portumnus:

Leda,

1 Siquidem Romulus, Quirinus.] Ut
& supra dictum est ex Cicerone in
verbo, ut Hercules, & præterea scripse-
runt Livius 1. Dec. lib. 1. Plutarch. in
Romulo. Lactantius lib. 1. cap. 21. Et
vide infra ibi, Nam & Curetis.

2 Ino.] Ino, Matuta, Leucothea
eadem Ciceroni 1. Tuscul. cujus hæc
verba sunt, Quid? Ino, Cadmi filia, non-
ne Leucothea nominata à Græcis, Matuta
habetur à nostris? Et lib. de Natura deo-
rum 3. Quid dñde Ino dea dicitur, &
Leucothea à Græcis, à nobis Matuta dice-
tur, cum sit Cadmi filia. * Et paulo an-
te, Jam vero in Græciâ multos habent ex
hominibus deos, Alabandum Alabandi,
Tenedi Tenem: Leucothoem, quæ fuit Ino,
& ejus Palæmonem filium cuncta Græ-
cia, Herculem, Esculapium, Tyndaridas:
Romulum nostri aliosque complures quos
quasi novos & ascriptitios cives in cælum
receptos putant. Ex quo & Ovidius
lib. 6. Fastorum,

Leucothica Grajjs, Matuta vocabere no-
stris,

In portus nato jus erit omne tuo.

Ovid. 4. Metamorph.

— Abstulit illis

Quod mortale fuit, majestatemque ve-
rendam

Imposuit, comenque simul faciemque no-
navit,

Leucotheaque decum cum matre Palæ-
mona dixit.

Hanc Orpheus νῆαυ σῶστέων nomi-
nat. Hinc apud Propertium,

Hanc miser implorat navita Leuco-
theam.

Vide Hyginum Fabularum c. 224. Plu-
tarchum in Camillo, Pausaniam lib. 1.
Messenica. Lactantium Firmianum li-
bro 1. c. 21. ubi ita scribit, Solent enim
mortuis consecratis nomina immutari:
credo ne quis putet eos homines fuisse.
Nam & Romulus post mortem Quirinus

dictus est, & Leda, Nemesis: & Circe,
Marica: & Ino, postquam se præcipita-
vit in mare, Leucothea, materque Matu-
ta, & Melicertes filius ejus Palæmon at-
que Portumnus. Vide præterea Lactan-
tium interpretem Statii lib. 1. Theb.
post princ.

COLERUS.

* Leucotheam Glossæ veteres inter-
pretantur Albueam. Vide infr. Tira-
quell. in Albunea.

TIRAQUELLUS.

3 Albunea.] De qua Virgil. lib. 7.
Æneid.

— Lucosque sub alta

Consuluit Albunea, nemorum quæ ma-
xima sacro

Fonte sonat, seramque exhalat opaca
Mephitim.

Et ibi Servius, Albunea dicta est ab
aquæ qualitate, quæ ex eo fonte est: unde
etiam nonnulli ipsam Leucotheam volunt.
Acron & Porphyrio interpretes Ho-
rati lib. 1. Carm. Ode 7. ibi,

Quam domus Albunea resonantis.

Lactantius Divinarum institut. lib. 1.
cap. 6.

4 Melicerta, Palæmon & Portum-
nus.] De his tribus, quos eundem esse,
his tribus nominibus vocatum, vide
Ciceronem dicto lib. 3. de Natura
deorum, & lib. 1. Tuscul. quæst. &
Ovidium lib. 6. Fast. cum scribit,

Quem nos Portumnus sua lingua Palæ-
mona dicit,

Esse precor nostris æquus uterque lo-
cis.

Festus Pompejus lib. 14. ubi de Por-
tumno, & lib. 3. ubi de Clave. Ser-
vium & Probum, alterum interpre-
tem, in 5. librum Æneidos in eum lo-
cum,

Et pater ipse manu magna Portumnus
eundem

Impulit.

Et

¹ Leda, Nemesis: ² Circe, Marica: ³ Nerfilia, Hora: ⁴ Rhea, deorum mater: Idea, Dindymena, Philena, Pessinuntia, ^{Indorum dii} & Cybele, ^{indigetes.} ⁵ Berecynthia, dictæ sunt. ⁶ Indi vero Jovem ^{Meroitarum.} pluvialem, & Gangem flumen, & velut indigetes deos, ^{Germanorum.} carmine incondito venerantur. ⁷ Meroitæ Herculem, Panama, & Isim: ⁸ Germani Tuistonem deum terra editum, & Man-

Et iterum lib. 1. Georg. ibi,

*Votaque servati solvent in littore nautæ
Glanco & Panopæa & Ino Melicerta.*

Lactantium libro 1. c. 21. & alterum
Lucretium Statii interpretem lib. secundo Thebaid. in eum locum,

— *Famque arva gradu Theumesia &
arces*

Intrat Agoneas. —

& lib. 7. ibi,

*Thebanum toto planxisse Palæmona
Ponto.*

1 Leda, Nemesis.] Lactantius Divinarum instit. d. libro 1. cap. 21. At Pausanias in Atticis, & Isaacius eas diversas faciunt. De hac autem Virg. lib. 7. Æneidos.

2 Circe, Marica.] Lactantius Firmianus ubi supra; Albunea. Et Servius lib. 7. Æneidos ibi, in eum locum,

*Hunc Fauno & nymphæ genitum Lau-
rente Marica*

Accipimus. —

Maricam dicit uxorem fuisse Fauni, quæ est dea litoris Minturnensium, juxta Lirim fluvium. Horatius lib. 3. Carm. Ode 17.

*Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps & innantem Maricæ
Littoribus tenuisse Lirim
Late tyrannus.*

Ubi Porphyryon interpretes inquit, Maricam autem Minturnensis maxime colunt, cujus etiam lucus in ipsa Minturnensi civitate est. Lucanus lib. 2.

— *Et umbrosæ Liris per regna Mari-
cæ.*

Et Livius 3. Decad. lib. 7. ubi dicit Minturnis lucum Maricæ de cœlo tactum.

3 Nerfilia, Ora.] Ovidius Metam. lib. 14.

— *Romuleos cum virgine Thaumanta*

*Ingreditur colles: ubi Syclus ab æthere
lappsum*

*Decidit in terras, à cuius lumine fla-
grans*

*Nerfilia crinis cum sydere cecidit in an-
ras.*

*Hanc manibus notis Romanæ conditor
vobis*

*Excipit, & priscum pariter cum corpore
nomen*

*Mutat, Oramque vocat, quæ nunc dea
juncta Quirino est.*

Ex quibus verbis Nerfilia, non Nerfilia legendum esse intelligis.

4 Rhea.] Hæc usque ad verbum, Berecynthia, sunt Strabon. lib. 10. Et præter ea de Idæa & Pessinuntia Liv. 3. Dec. libro 9. rursusque de Pessinuntia Plutarch. in Mario, & Apulejus l. 11. Metamorph. & Herod. lib. 1.

5 Berecynthia.] Vide infra hoc eodem cap.

6 Indi vero.] Hæc usque ad verbum, Meroitæ, sunt Strabonis l. 15.

7 Meroitæ.] Strabo lib. 17. Meroitæ, inquit, ultra alium quendam barbarum, deum etiam Herculem, Panama, & Isim colunt. Herodotus autem libro secundo tradit eos solos deorum Jovem & Liberum colere.

8 Germani.] Corn. Tacitus de moribus Germanorum, in princ. Celebrant, inquit, carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoremque fuisse. Berofus de regibus Babyloniarum & Assyriorum. Vide Cor. Tacitum in libello de Morib. Germanorum.

Persarum. & Mannum filium : ¹ Astymphalissi Achillem : ² Persæ Amanum & Anandatum : ³ Veneti Diomedem instar nunninis habent, cui etiam ⁴ candidum immolabant equum. ⁵ Sicut Ægyptii Isidem, Mauri Jubain, Pœni Uranum, Macedones Gabyrum, Latini Faunum, ⁶ Siculi Adranum, ⁷ Libyci Psaphonem, ne omnes percenseam deos. Is enim Psaphon quum despectissimus esset, & ultimæ notæ, vocales aves edocuit hæc verba eloqui, Magnus deus Psaphon, quibus dimissis in lucos, audita voce, apud rudes populos est pro deo habitus. ⁸ Thraces Zamolxin, ⁹ Syri Aslarten, Adad

Libycorum. ¹ *Astymphalissi, Achillem.* Ubi id scriptum sit nescio : sed nec qui sint hi Astymphalissi scio. In Epiro tamen legi Achillem ut deum coli, & lingua eorum *Astium* vocari, ut tradit Plutarchus in Pyrrho in princ. Eique sacram ædem in insula, in qua sepultus est, ante Borysthenem, apud Plin. l. 10. cap. 28. aut aliorum computat. 22. templum Achillis esse, & eidem sollemnes ludos Brasiis. Pausanias lib. 7. scribit. Et in Euxino circa Nili ostia insulam Achilli sacram, cui Luce nomen. Denique Achillis sanum esse in Arcadia, quod recludi religio est : at puberibus omnibus, quocunque pugnaturs descendunt, solenne esse Achilli, ante pugnam, rem divinam facere scribit Pausanias lib. 3. qui de Laconicis est.

² *Persæ Amanum & Anandatum.* Strabo de utroque lib. 11. & iterum lib. 15. paulo ante fin.

³ *Veneti Diomedem.* Strabo lib. 5. non adeo longe à princ. & libro 6.

⁴ *Candidum immolabant equum.* Strabo d. lib. 5. *In Venetis sane,* inquit, *quidam Diomedis insignes existunt honores. Nam candidus illi immolatur equus.*

⁵ *Sicut Ægyptii Isidem.* Hæc usque ad verbum, Siculi, sunt Lactantii lib. 1. cap. 15. Ex quo, ex eodem loco, adde, *Sabini Sancum, Romani Quirinum.* Sed quod de Ægyptiis tradit, tradiderunt & omnes rerum Ægyptiacarum scriptores. Sed & quod de Juba hic dicitur,

præter Lactantium, tradit etiam Tertullianus in Apolog. c. 21. & Arnobius contra Gentes lib. 8.

⁶ *Siculi Adranum.* Plutarchus in Timoleone, & in Parallelis.

⁷ *Libyci Psaphonem.* Hæc usque ad versiculum Thraces, sunt Max. Tyrii Ser. 19. & Apostolii Bizantii. Et vide Erasmi, Chil. 1. cent. 2. c. ult. *ψάπων & ὀρνίθες*, id est, *Psaphonis aves.* Simile quippiam de Annone Carthaginensi, qui seipsum pro deo venditare voluit, narrat Ælianus variæ histor. libro 14. cap. 30.

⁸ *Thraces Zamolxin.* Herodot. l. 4. de Getis loquens, qui sunt fortissimi Thracum, ubi dicit eum, qui defunctus est, meare ad Zamolxin demonem, quem nonnulli eorum opinantur eundem esse Gebeleizem. Strab. lib. 7. de iisdem Getis loquens, hos Menandri versus Græcos citat :

Πάντες γὰρ οἱ Θράκες, μάστιγι δ' οἱ
Γέται ἡμεῖς ἀπάντων.

Καὶ γὰρ αὐτὸς ὄρχουσι καὶ θύουσιν τὸ
γένος,

Οὐ σὺ δὲπ' ἐκράδεις ὁμῖν.

Et Origenes adversus Celsum lib. 3. & Laërtius in Pythagora in princ. Herodot. autem lib. 5. post princ. scribit Thraces è diis hos solos colere, Martem, Liberum, Dianam : sed reges, præter populares, etiam Mercurium, eumque è diis præcipue, per quem solum jurant. At idem lib. 9. ad fin. tradit eosdem Thraces Psestoro Indigenæ deo

¹ Adad ² & Agartin, ³ Arabes Dyafarem, ⁴ Horici Tibilineum, ⁵ & Aphri Cœlestum. ⁶ Ægiolenses, Maccranas deas: ⁷ & gens juxta Naucraticum Ægypti, Theutum, vel-
ut

næ deo immolare. Adde & tu Scythas Zamolxin colere ex Luciano in Scythia sive Hospite. Sed hic alius est ab illo Zamolxi, quem Thracæ colunt, ut videre licet ex Strab. lib. 4.

9 Syri. *Astartem*.] Herodot. lib. 1. Arnob. adversus Gentes lib. 8. Tertullianus in Apolog. cap. 23. & vide nostras leges Connubiales in l. 15. numer. 30. *

COLERUS.

* Hæc *Astarte* est, quæ *Astartet* in sacris literis vocatur. Id Phœnicum lingua sonat greges, τὰ μῆλα, tanquam suspiceris dictum à victimarum multitudine. Ea colebatur à Sidoniis, sicut Dagon à reliquis Phœnicibus, & Assyriis. Græcis dicitur Δερκίτις, καὶ Δερκίτης, nimirum detorta voce à Syriaco *Adardaga*. Significatio à pisce, apud Macrobiū Saturn. lib. 1. c. 21. *Archiididis* perpetam pro *Dercitidis* hodie vulgo legitur. Hæc doctiss. Scalliger in Conjectaneis. Vide & Gyrald. syntag. 1.

TIRAQUELLUS.

1 *Adad*.] Macrobius lib. 1. Sat. 1. cap. 23. scribit Jovem, & Assyriorum Adad, eundem esse quem Solem, his verbis, *Et ne sermo per singula nominum deorum vagetur, accipe quid Assyrii de Solis potentia opinentur. Deo enim quem summum, maximumque venerantur, Adad nomen dederunt. Ejus nominis interpretatio significat, unus. Hunc ergo, ut potentissimum deum adorant.*

2 *Et Agartin*.] Lege *Atargatim* ex Macrobio ubi supra, qui ad ea quæ proxime adduxi, hæc subjungit: *Sed subjungunt eidem deam nomine Atargatim: omnemque potestatem eunctorum rerum his duobus attribuunt, Solem, Terramque intelligentes.* Sed adde & eosdem colere Adadunephron geminam ex Plinio lib. 37. cap. 11. quæ forte est is Adad, de quo Macrobi. ubi supra.

3 *Arabes Dyafarem*.] Tertullianus in Apolog. c. 23. *Dusarum* autem hunc vocat Stephanus. Herodot. autem l. 3. post princ. solos deorum arbitrari Dionysum, quem Urotalt: & Uraniam, quam Ailat appellant. Strabo tamen lib. 15. scribit, duos tantum deos ab illis Arabibus coli, Jovem scilicet & Bacchum, qui quæ ad vitam pertinent, principalia dant.

4 *Horici Tibilineum*.] Lege *Norici*, ex Tertulliano, qui hæc de illis scribit d. cap. 23.

5 *Et Aphri Cælestum*.] Tertullianus d. cap. 23. *Et hic Cælestus is est, quem Græci Uranum vocant, quem Pænos, qui ipsi Afri sunt, colere dictum est.* Ulpianus autem epitome Instit. c. 22. *Sedens*, scribit Cælestum Salinensem colli Carthagine. Et hic Cælestus, sive Uranus, is idem est, qui Cælus Ennio & aliis vocatur. *

COLERUS.

* Tertull. Apolog. cap. 23. *Unicuique etiam Provinciæ & civitati suus Deus est, ut Syriæ Astartis, ut Arabiæ Dyafares, ut Norici Tibilenus, ut Æthiopiæ Cælestus, ut Mauritania reguli sui.*

TIRAQUELLUS.

6 *Ægiolenses, Maccranas deas*.] *Ægiolensis*, sive *Eugiates*, & *Maceras* legendum, ex Plutarch. qui idem de illis dicit in vita Marcelli.

7 *Et gens juxta Naucraticum Ægypti, Theutum*.] Plato in Phædro non adeo longe à fin. ubi ait, *Audivi equidem circa Naucraticum Ægypti priscum quandam fuisse deorum, cui dicata sit avis, quam Ibim vocant, Dæmoni autem ipse nomen Theuth.* Et de eo quoque idem Plato in Philebo, & dicemus postea eodem cap. Sed his adde Cilices, Mopsun: Acharnanes, Amphiloichum: Thebanos, Amphiarum: Lebadios, Trophonium, pro diis colere, apud Origenem adversus Celsum lib. 3.

*Care-
moni-
e
rese-
rendi
aliquē
inter
deos.*

ut præsentissima numina coluerunt, qui omnes ex hominibus post funera divinitate donati, diique indigetes post consecrationem habiti sunt. ¹ Quam quidem sic fieri novimus, ut imperatore qui referendus in deos & consecrandus erat, vita functo, pyram in tabernaculi formam construerent, quod auro & ebore, signisque & tabulis pictis exornatum mirifice, alio desuper breviori, usque ad tertiam contignationem erigebant, aquila, cum omnium deorum aggestu in summo culmine locata: lectoque constrato purpura & auro, in quo defuncti effigies jacebat, senatus, equester ordo, ac viri triumphales, quique amplissimos honores gesserant, procedentes lectum deferebant in pyram, cum carmine & hymnis, omnibusque humanis divinisque aggestis honoribus. Demum incensa pyra quum vapore & fumo aquila agitata, è summo culmine tabernaculi, aëra petiisset, religio incussa fuit, ipsius animam per inane cœlum petiisse, ipsumque defæcato quod mortale erat & caducum, in numero cælestium & concilio deorum recipi & haberi. ² Quam consecrationem apotheosin Græci nuncuparunt: qui deinceps inter divos relatus, pro deo colebatur. Fuitque senatusconsulto cautum, ne quis ex Cæsaribus, nisi ex decreto patrum, inter deos referretur. ³ Mirum tamen de Diocletiano proditur, quod sponte deposito imperio, nonum post annum, primus sine imperio, populi jussu, patribus auctoribus cælestes honores & apotheosin meruit. Et de Constantino Maximo, qui diversarum religionum assensu, ab ethnicis inter divos relatus fuit, &

*Senatus-
consultum.
Diocle-
tianus.*

*Con-
stanti-
nus.*

à Chri-

¹ *Quam quidem sic fieri novimus.]* Apud Herodianum describentem Septimii Severi Apotheosin lib. 4. in princ. Herodotum, & Prudentium in Apotheosi 14. Platonem lib. ult. de Repub. Cicronem in Somnio Scip. & Lucanum describentem apotheosin Pompeji lib. 9. in princ.

² *Quam consecrationem apotheosin Græci.]* Ut jam intelligis ex præcedentibus, atque etiam ex Tertulliano in

Apolog. cap. 34. in fine, & Servio in l. 5. Æneid. Virg. in duobus locis.

³ *Mirum tamen de Diocletiano.]* Eutropius de Gestis Romanorum, lib. 9. cap. ult. Pomponius Latus in Compendio Rom. historię, ubi de Nemeseida, sic de Diocletiano scribit, *Diocletianus, qui ab tanto rerum culmine secesserat, nullius consilio adduci potuit, ut pœniteret. Igitur privatius cum esset, post mortem inter divos relatus est.*

à Christianis inter sanctos. ¹ Feruntque magnum illum Agesi-
 laum, cum à Thasiis apothecosi honoratus & inter di-
 vos relatus fuisset vivens, illos interrogasse, ut si deos fa-
 ciendi potestatem haberent, prius seipsos consecrarent,
 postea se deificarent. ² Contra Empedocles; nam tanto *Empe-*
 studio captus fuit, ut pro numine coleretur, ut in medium *doctis*
 Ætnæ incendiū vivens se dejiceret. ³ Inter ceteros pro-
 ditur Eutimus poëta Locris oriundus, oraculi jussu vivens *ambio-*
 consecratus, & inter divos relatus. ⁴ Patrios autem dixe-
 runt deos, qui singulis urbibus præsunt, illarumque præsi-
 des & propugnatores sunt, ⁵ ut Apollo & ⁶ Minerva A-
 thenis, ⁷ Iliensibus & Gnoisiis, qui inde illam oriundam
 ferunt: ⁸ licet Alalcomenii suam dicant. ⁹ Thebis Bœotiis
 Liber

¹ Feruntque magnum illum Agesi-
 laum.] Dictum est supra in verbo, Et
 Agesi-laum.

² Contra Empedocles.] Strabo lib. 6.
 Laërtius in vita illius, & diximus in
 nostris Commentariis Nobilitatis.

³ Inter ceteros proditur Eutimus poë-
 ta.] Pytha legendum est ex Plinio, qui
 id de eo refert lib. 7. cap. 47. Est autem
 Pytha idem quod pugil. Vide omnino
 Hermolaum Barbarum in Castigatio-
 nibus Plinii lib. 9. alias 7. cap. 47.

⁴ Patrios vero dixere deos.] Servius
 lib. 1. Georg. ad fin. eo loco,

Dii patrii Indigetes.

Patrii dii sunt, inquit, qui præsunt sin-
gulis civitatibus, ut Minerva Athenis,
Juno Carthagini. Et alibi horum deo-
 rum mentionem facit Virgil. l. 2. Æn.

Dii patrii servate domum.

Et Cicero in Verrem act. 3. & vide in-
 fra eodem lib. cap. ult. ad finem.

⁵ Ut Apollo.] Cicero lib. 3. de
 Natura deorum: *Vulcani item complures.*
Primus cælonatus, ex quo & Minerva
Apollinem cum, cuius in tutela Athenas
antiqui historici esse voluerunt.

⁶ Minerva Athenis.] Servius ubi
 supra proxime, Lucianus in libro de
 Sacrificiis. Plutarchus in Themistocle,
 & Lactantius lib. 1. cap. 15. sic scribit,
 Nempe Apollinem Delphi Delique, Mi-

nervam Athenienses: quæ quidem Græ-
 cis Athena dicta, vel ipso vocabulo se ei
 Reip. familiarem esse testatur.

⁷ Iliensibus.] Strabo lib. 13.

⁸ Licet Alalcomenii suam dicant.]
 Strabo lib. 8. *Alalcomenii, inquit, ve-*
tustum Minervæ templum habent, eximia
veneratione cultum, ibique deam natam
esse ajunt, sicut & Argis Junonem.
 Proinde Poëtam Homerum, utram-
 que per earum patriam nominatiū
 protulisse. Nam lib. Iliad. 4. post pr.
 ἀλαλκομενήν vocat illo versu,

Ἦεντ' ἀργείνῃ καὶ ἀλαλκομένης ἀθῆνῃ.
 Statius lib. 7. Thebaid.

Ducit Ithoneus & Alalcomenæa Mi-
nervæ Agmina. —

Ubi Luctatius Grammaticus, inter-
 pres scribit, *Alalcomenæa civitas est Bæo-*
tia, in qua regnavit Herculis filius. Et
 paulo post, *in qua nata Alcmena Her-*
culis mater, & in qua etiam colebatur
Minerva. Pausanias in Bæoticis, *Alal-*
comenæa, inquit, non magnus est vicus, ad
radices imas modice editi montis. Loco
 nomen datum ferunt ab Alalcomenæo ho-
 mine indigena, à quo fuerit Minerva enu-
 trita. Sed & Minervæ Alalcomenidis
 meminit Elianus Variæ historiæ l. 12.
 cap. 59.

⁹ Thebis Bæotiis Liber.] Pausanias
 lib. 9.

Liber ¹ & Hercules, ² Juno Carthagini, quam humano
 cruore placabant, ³ eademque Samo, ⁴ Spartæ & Mycenis,
⁶ atque Argis, ⁷ ubi nata fertur: ⁸ Venus Cypro ⁹ & Papho,
 Apollo

¹ *Et Hercules.*] Plinius lib. 4. c. 7. & Pausanias in dicto l. 9. de Boeoticis.

² *Juno Carthagini.*] Venus apud Virgil. lib. 1. Æneidos, periculum, in quo versabatur Æneas apud Didonem, exaggerans à persona Junonis adversariæ, Junonia hospitia (ut interpretatur Servius) Carthaginensia vocat, his verbis,

— *Verror quo se Junonia vertant
 Hospitia.*

Et ante aliquot versibus interjectis,
*Hic templum Junoni ingens Sidonia
 Dido*

*Condebat, donis opulentum & numine
 diva.*

Et in eod. lib. paulo post princ. tradit, Carthaginem præ cæteris locis contempta patria, præcipue à Junone cultam fuisse, cum ait,

*Quam Juno fertur terris magis omnibus
 unam*

Posthabita coluisse Samo: hic illius arma,

Hic currus fuit, hoc regnum dea gentibus esse

*(Si qua fata sinant) jam tum tenditque,
 foveoque.*

³ *Eademque Samo.*] Divus August. lib. 6. de Civitate Dei, cap. 7. *Sacra sunt Junonis, & hæc in ejus dilecta insula Samo celebrantur, ubi nuptum data fuit Jovi.* Lactantius ex Varrone lib. 1. cap. 17. Plutarch. in Pompejo, Pausanias in Achaicis, Tertullianus in Apologet. cap. 24. Et vide supra ibi, *Juno Carthagini*, quod Servius scribit in postremum Virgil. locum citatum, dum interpretans illud,

Posthabita coluisse Samo. —

Non contempta, inquit, sed in secundis partibus habita. Amabat enim Samum genitale solum, sed magis Carthaginem. Sic Juvenalis sat. 16.

Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.

Cicero libro 2. de Legibus, *Atheniensis, inquit, Clisthenes civis egyptius, Junoni Samiæ, cum rebus timeret suis, filiarum dotes concedidit.* Apul. lib. 6. *Metamorph.*

⁴ *Spartæ.*] Homerus lib. 4. Iliad. de Junone,

Ἡ τοι ἐμοὶ πρῆϊς μετὰ πολὺ φιλάται
 εἰσι πόλεις,

Ἀργὸς τε, Σπάρτη τε καὶ δῖα Μυκῶν.

Certe mihi tres quidem multo dilectissimæ sunt civitates,

Argosque, Spartaque, & lativicia Mycenæ.

⁵ *Et Mycenis.*] Homerus ubi supra, & præterea Pausanias in Corinthiacis.

⁶ *Atque Argis.*] Homerus ibi, Plutarchus in Pompejo. Lucianus in libro de Sacrificiis, Interpretes Theocriti, Tertullianus in Corona militis. Hincque etiam illud Virgilii libro 1. Æneidos non longe à princ.

— *Veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Trojam pro charis gesserat Argis.*

Ubi Servius, *Charis, ait, Argis. Illie enim eam coli omnibus notum est.*

⁷ *Ubi nata fertur.*] Nam & eam ἀργεῖαν vocat Homerus lib. Iliados 4. post princ. ἦν τ' ἀργεῖν, quem locum citavimus ibi, licet Alalcomenii, quod scilicet eam Argis natam dicunt, ut scribit Strabo lib. 9.

⁸ *Venus Cypro.*] Corn. Tacitus libro 18. & omnes ubique. Nam & hinc Cypria dicta est. Tibullus lib. 3. eleg. 3.

Et faveas concha Cypria vecta tua.

Ex quo Fest. Pompejus, *Cypria, inquit, Venus, sit ei primum in Cypro insula templum quod constitutum: vel quia parientibus præsideat, quod Græce κῆρυ παρέρε sit.*

⁹ *Et Papho.*] Lactantius lib. 1. c. 15. Tertul.

Apollo Rhodiis, ¹ Lemno Vulcanus, ² Naxus Libero:
³ idemque Apollo Delphis, ⁴ Tænaro Neptunus, ⁵ Cyzi-
 cenis Pallas, ⁶ quod ea urbs pro dote illi fuerat. ⁷ Tenediis,
 Tenes deus: ⁸ Alabandensibus Alabandus, ⁹ Cretensibus
 Diana,

Tertul. in Apologetico cap. 24. Lu-
 cianus d. l. de Sacrificiis. Hincque illud
 Virg. lib. 1. Æneid.

*Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque
 revisit*

Leta fuit. —

Estque Tegæ templum Veneri Pa-
 phia apud Pausaniam lib. 8. non adeo
 longe à sine.

¹ *Lemno Vulcanus.*] Lactantius ubi
 supra. Solinus cap. 21. *Lemnii*, inquit,
Vulcanum colunt, ideo in Lemno metropo-
lis Hephestia. Vulcanum Virg. lib. 8.

Æneid. *Lemnius patrem vocat,*

*Hæc pater Pæliis properat dum Lemnius
 oris.*

Vide supra lib. 2. cap. 14.

² *Naxus Libero.*] Lactantius eodem
 loco.

³ *Idemque Apollo Delphis.*] Hinc
 Delphicus cognominatus est. Ovid
 Fastor. lib. 3. ad fin.

*Mittitur ad Tripodas certa qui forte re-
 portet,*

*Quam sterili terræ Delphicus edat o-
 pem.*

Et Metamorphoseôn lib. 2.

— *Placuit tibi Delphice certe*

Dum vel casta fuit, vel inobservata.

Et lib. 1. Metamorph.

— *Mibi Delphica tellus,*

*Et Claros, & Tenedos, Pataraque re-
 gia feruit.*

Orpheus in Hymnis,

*Γρωίε νῆ σμινθεῦ, ποδοκτένε δελφι-
 κὲ μέγν.*

Sed & adde & Delius ex Luciano ubi
 supra. Nam & hinc Delius vocatus est.
 Tibullus lib. 3. eleg. 6.

Fulserit hic niveis Delius alitibus.

Et Cynthius ubique: nam Delos Cyn-
 thus appellatur, ut tradit Stephanus.

Aut certe Cynthus Deli mons est, ut

scribit Festus Pompejus lib. 3. ex quo
 dicit Apollinem Cynthium vocatum.
 Sunt tamen qui alio referunt hanc
 Delii appellationem. de quo Macro-
 lib. Saturn. 1. cap. 17.

⁴ *Tænaro Neptunus.*] Strabo lib. 8.
 Probus Æmylius in Pausania, & Plu-
 tarchus in Pompejo.

⁵ *Cyzicenis Pallas.*] Adde & Ne-
 metis ex Strabone lib. 13.

⁶ *Quod ea urbs illi pro dote fuerat.*]
 Plutarchus in Lucullo.

⁷ *Tenediis, Tenes.*] Cicero in Ver-
 rem act. 3. *Tenedo* (prætereo pecuniam,
 quam eripuit) *Tenem* ipsum, qui apud
 Tenedios sanctissimus Deus habetur, qui
 urbem illam dicitur condidisse, cuius ex
 nomine Tenedus nominatur: hunc ipsum,
 inquam, *Tenem*, pulcherrime factum,
 quem quondam in comitio vidistis, abstu-
 lit, magno eum gemitu civitatis. Idem
 Cicero lib. 3. de Natura deorum. Stra-
 bo lib. 13. Diodorus Siculus libro 6.
 c. 17. Plutarch. probl. cap. 141. Hæc
 Tenedus multis notata est proverbiiis,
 de quibus Erasmi. in proverb. *τὴν δόξιν
 ἀνδρῶν ποτε.* Vide Ciceronem libro de
 Natura deorum, f. 130. in 8. apud Rob.
 Stephanum.

⁸ *Alabandensibus.*] Cicero d. l. 3.
 de Natura deorum, *Alabandenses* qui-
 dem sanctius Alabandum colunt, à quo
 est urbs illa condita, quam quenkam no-
 bilium deorum: apud quos non inurbane
 Stratonicus, ut multa, cum quidam ei
 molestus Alabandum Deum esse confir-
 maret, Herculem negaret. Ergo, inquit,
 mihi Alabandus, tibi Hercules sit ira-
 tus. Stephanus de Urbibus.

⁹ *Cretensibus Diana, quam Brito-
 martem vocant.*] Strabo lib. 10. Pau-
 sanias lib. 2. qui de Corinthiacis est,
 & iterum lib. 3. qui de Laonicis.

Diana, quam Britomarten vocant: ¹ Thespianis Cupido, ³ Romanis vero Mars: qui præcipuo honore insignes à suis civibus colebantur eximie: quamvis numen quod urbi præflet, ⁴ palam facere nefas putarent, ne evocationes quæ ad avertenda numina, quæ urbibus præfunt, fieri ab hostibus solent, ipsis aliquando innotescerent. ⁵ Erat enim vetus mos, ut in urbium obsidione, ubi ad ultimam dimicationem ventum esset, tutelares deos, sub quorum præsidio urbs foret, certo carmine & verbis conceptis in novas sedes evocarent, templaque ampliora & solennes aras illis promitterent, nefas opinati, deos urbium præfides urbe hostiliter direpta, velut mancipia captivos habere. Persis vero & Ægyptiis nullos patrios habere deos in usu fuit, quod evocationibus illos migrare ex oppidis, & sine tutela deferi timerent. ⁶ Alii vincula & catenas annectebant diis. Nonnulli sponsores à diis petebant ne evocarentur & abirent.

¹ *Thespianis.*] Cicero in Verrem actione 6. Strabo lib. 9. *Thespias*, inquit, prius nobilitavit Cupido, Praxiteles opus suis sculptum manibus. Donum vero consecravit Thespianis Glycerium meretrix, ab illis genus ducens, munus illud ab artifice consecuta. Plinius lib. 36. cap. 5. Pausanias lib. 9.

² *Et Parianis.*] Plinius ubi supra, sic scribit, *Ejusdem & Cupido à Cicerone obiectus Verri*, ille propter quem Thespiæ viscebantur, nunc in Oclavie scholis positus. *Ejusdem & alter nudus in Paro, colonia Propontidis, par Veneri Gnidia nobilitate & injuria.*

³ *Rom. vero Mars.*] Adde & Mygdoniis Rheam ex Luciano in lib. de Sacrificiis.

⁴ *Palam facere nefas putarent.*] Plutarch. problem. cap. 61. Servius in lib. 1. Georg. ad fin. Macrobius libro 3. capite 9. & vide supra libro 2. capite 22.

⁵ *Erat enim vetus mos.*] Livius 1. Decad. lib. 5. Plinius lib. 28. cap. 2. *Verrinus*, inquit, *Flaccus auctores ponit, quibus credat, in oppugnationibus ante*

omnia solitum à Romanis sacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum esset: promittitque illi eundem aut ampliorem locum apud Rom. cultum esse. Durat in Pontificum disciplina id sacrum: constatque ideo occultatum, in cujus Dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. Desigi quidem diris imprecationibus nemo non metuit. Macrobi. d. Satur. lib. 3. cap. 9.

⁶ *Alii vincula & catenas.*] Ut statim probat Tyriorum exemplo, cui adde, Lacedæmonios simulachrum Martis, quem Enyalium vocant, compedibus illigasse, ut tradit Pausanias lib. 3. id eos fecisse eodem consilio, quo Athenienses victoriam ἀντερον, id est, sine pennis, aut involutrum, sive impluvium appellavit. Illi enim vinculis impeditum à se nunquam Martem discessurum: hi semper mansuram secum, quæ pennis careat, Victoriam interpretantur. Sed & idem Pausanias lib. 5. scribit, Calamidem apud Mantinenses eandem Victoriam sine alis effinxisse, imitatus statuum illam, quæ Athenis ἀντερος dicitur.

¹ *Tyrii.*]

rent.¹ Tyrii enim obsidione preffi, Herculis simulacrum, quod magna religione colunt, ne urbem defereret, aurea catena devinxere. Neque solum insignes urbes conspicuæ magnitudinis,² sed oppida pene deformata, & modici vici, ne hostili vastarentur incurfu, patrios deos coluisse feruntur.³ Siquidem Crustumeni⁴ Deluentinum peculiarem habuere, Narnienses Viridianum, Asculani Ancariam, Volsinienſes⁵ Nurciam, Otriculani Valentiam, Sutri-
Patrii
dii &
tutela-
res.

quoque⁶ Norciam.⁷ Sed tametsi peculiaris Juno Carthagini fuerit, & præcipuum nūmen, Romæ tamen non minoris observantiæ cultusque habita est: quippe quam cordi Romanis, & quam regali magnificentia culta celebrataque sit, illud argumento fuerit, quod post initum consulatum⁸ consules Junoni Sospitæ sacrum faciunt,⁹ quodque singulorum

¹ Tyrii.] Plutarch. problem. c. 61. & in Alexandro. Q. Curtius in rebus gestis ejusdem lib. 4. Diodorus Siculus, ubi dicit hinc Apollinem Philalexandrum tum fuisse cognominatum, cum Alexander Apollini catenas aureas & compedes à Tyriis injectos detraxisset.

² Sed oppida pene deformata.] Hoc probat exemplis seqq.

³ Siquidem Crustumeni.] Hæc usque ad versic. Sed tametsi, sunt Tertulliani in Apolog. cap. 23. Sed & de Nortia est illud Livii, 1. Dec. lib. 7. Volsiniis quoque claros indices numeri annorum fixos in templo Nortia Ætruscæ deæ comparere, diligens talium monumentorum auctor Cinthius affirmat. Juvenalis satyra 10.

— Idem populus, si Nortia Tusco Favisset.

Hujus autem deæ nomine sortem fortunamque significari Marrianus Capella in lib. de nuptiis Philologiæ c. 9. scribit.

COLERUS.

⁴ Deluentinum.] Alii legunt Beluentinus.

⁵ Nurciam.] Alii malunt, Nerviam.

⁶ Norciam.] Est qui legat, Sutrinique quoque Murciam. Vide Petrum Crinitum lib. 9. cap. 11. Miror autem cur ex Tertulliano omiſſa sit Faliscorum dea Juno Curitis.

TIRAQUELLUS.

⁷ Sed tametsi peculiaris Juno Carthag.] Ut supra dictum est.

⁸ Consules Junoni Sospitæ.] Cic. pro L. Murana in fin. sic scribit, Dæc etiam Lanuzino municipio honestissimo, quod in hæc causa frequens mæstumque vidistis. Nolite à sacris patriis Junonis Sospitæ, cui omnes Coss. facere necesse est, domesticum & suum Consulem potissimum avellere. Livius 1. Dec. lib. 8. Junonis Sospitæ meminit his verbis, Lanuvinis civitas data sacraque sua reddita cum eo, ut ædes lucusve Sospitæ Junonis communis Lanuvinis municipibus cum pop. Romano esset. Et 4. Dec. lib. 2. scribit votam ædem Junoni Sospitæ à Cn. Cornelio Cos. bello Gallico, quo victoriam reportavit. & ejusdem Dec. lib. 10. Lanuvii simulachrum Junonis Sospitæ lacrymasse.

⁹ Quodque singulorum mensum Cal.] Servius enarrans illum locum Virgilio lib. 8. Æneid.

Curibusque severis,

Matro-
nalia.

Junonis
varie po-
testates.

lorum mensium calendas, præcipue Martias, suo numini dicarunt, & sanctas habuerunt: quare matronalia dicta, quod matronæ illas celebrant pro conjugiiis, & sacrum faciunt, quodque ea die Junonis ædes coli cœpta fuit: sicut Aprili mense Veneri matronæ myrto coronatæ lavant. Ejus variæ potestates & nomina olim fuere: nam &

Cure-

In communem, inquit, mulierum honorem Calendæ eis dicatæ sunt Martia. Horat. lib. 3. ad Mæcenatem Ode 8.

M. viiis celebs quid agam Calendis. Atque idcirco Juvenal. sat. 9. Martias femineis appellat:

— *Longaque cathedra*

Muner a femineis tractat secreta Calendis.

Ubi Joannes Britannicus interpres sic scribit, Calendis igitur Martiis munera mulieribus mittebantur ab amicis, sicuti mense Decembri quinque diebus viris, quo tempore Saturnalia celebrabantur. Et quemadmodum mulieres Cal. Martiis servos cœna excipiebant, tanquam exhortantes eos ad insequentis anni operam: sic & viri in Saturnalibus servos in cœnam admittebant, tanquam eis gratias agentes operæ toto anno navatæ. Unde Tibullus in primo limine 3. lib. ad Nearam,

Martis Romanifestæ venerere Calenilæ,

Exorivens nefris hic fuit annus arvis:

Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa,

Perque vias urbis munera, perque domos.

Dicite Pierides, quonam donetur honore

Seu mea, seu fallor, chara Neara tamen.

Colabant eundem & puellæ. Idem Tibull. lib. 4.

Sulpitia est tibi culta tuis, Mars magne, Calendis:

Spectatum è cœlo (si sapias) ipse veni.

Mittebant & sua matronæ munera.

Plautus in Milite glorioso, act. 3. sc. 2.

Da mihi vir, Calendis quæ mittam, quum Martiæ venerint.

Mulierum autem Martias Calendas colebant (ut scribit Servius d. loco) in memoriam belli cum Sabinis compositi: nam tali die Sabinæ mulieres bella sedarunt. Sed hæc latius describuntur ab Ovidio lib. 3. Fastor. illis verbis,

Cum sis efficiis Gradivæ virilibus aptus, Dic mihi matronæ cur tua festa colant?

Et multis seq.

1 *Quodque ea die.*] Festus Pompejus lib. 11. *Martias*, inquit, *Calendas matronæ celebrabant, quod eo die Junonis Lucinæ ædes coli cœpta sit.* Ex quo & illud Ovidii lib. 3. Fastorum,

Illic à nuptibus Junoni templa Latinis Hæc sunt (si memini) publica facta die.

2 *Sicut Aprili mense Veneri.*] Ovid. lib. 4. Fastor.

Vos quoque sub viridi myrto jubet illa lavari,

Causaque cur jubeat, discite, certa subest.

Et Macrobi. lib. 1. Saturn. c. 12.

3 *Ejus.*] Scilicet Junonis, ut ex sequentibus patet.

4 *Variæ potestates.*] Servius de ipsa Junone loquens lib. 1. Æneidos ad princ. in eum locum,

Quo numine laso.

Et in lib. 8. Æneid. ibi,

— *Tibi enim, tibi maxima Juno.*

Varie, inquit, *sunt ejus potestates, ut Curvetis, Lucina, Matrona, Regina, & dicunt Theologi ipsam esse Matrem Deum, quæ Terra dicitur.* Macrobi. libro 1. Saturn. cap. 17. non multo post princ.

5 *Nam & Curvetis.*] Cato in lib. de Originibus, si ejus est liber, qui ipius nomine circumfertur in fin. *Quirinalis,*

Curetis, ¹ Lucina, ² Matrona, ³ Regina, & ⁴ Opigena quo-

lis, inquit, collis à Junone Sabinorum dea, quam illi *Curitim*, id est, hastatam Junonem vocant. Etenim hastam *Curim* & *Curinam* preferunt: quia his simul & *Hetruscis* non est litera q, sicut *Romanis*. Inde *Quirites*. Festus Pompejus lib. 3. ubi de Cœlibari hasta loquitur, *Matrona*, ait, in tutela Junonis Curetis sunt, quæ ita appellabatur à ferenda hasta, quæ lingua Sabinorum *Curis* dicitur. Et alibi eodem libro, *Curis* est Sabine hasta: unde *Romulus Quirinus*, qui eam ferebat, dictus: & *Romani* à *Quirino* *Quirites* dicuntur. Et paulo post, *Curitim* Junonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant. Et alibi quoque eodem libro, *Curiales* mense, in quibus immolabatur Junoni, quæ *Curis* dicta est. Servius in lib. 1. *Æneid.* quo loco in præcedentibus citavimus, *Multa*, inquit, habet nomina Juno, quæ utitur curru & hasta, affertque illud ipsius Virgillii eodem lib. 1.

— Hic illius arma,

Hic curvus fuit. —

In quo à nonnullis reprehenditur ob id quod de curru dicit, tanquam ab eo intelligeret *Curitim* eam vocari. *

COLERUS.

* Tertullianus vero Apologet. capite 23. *Curitim* vocari Junonem putat, à patre, qui *Curis* vocatus fuerit.

TIRAQUELLUS.

1 *Lucina*.] Terentius in *Andria*, actus 3. scena 1.

Juno Lucina ser opem, serva me obsecro.

Ubi Donatus, *Latine*, inquit, *Juno* à juvando dicta, *Lucina*, ab eo quod in lucem producit. Et ejus loci Terentiani auctoritate, Servius, ubi nuper citavimus, post ea, quæ ibi ex eo diximus, subjunxit, de eadem Junone loquens, dicit eam præesse parturientibus. Varro autem lib. 4. de lingua Latina, *A Latinis*, ait, *Juno Lucina* dicta, vel quod terra, ut *Physici* dicunt, jurat & lucet:

vel quod ab luce ejus, qua quis conceptus est, una jurat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à juvando, & luce Juno Lucina: a quo parientes eam invocant. Plinius lib. 16. cap. 44. Junonem ita dictam putat à lupo, ubi & ejus ædes condita fuit, & loros miræ vetustatis. Cui ad stipulatur illud *Ovidii* lib. 2. *Fastor.*

Gratia Lucinæ dedit hæc tibi nomina lucus,

Aut quia principium tu dea lucis habes.

Parce precor gravidis facilis Lucina puellis,

Maturumque utero molliter aufer o-nus.

Meminit & Lucinæ Junonis D. August. cap. 11. *Civitatis Dei*, lib. 4.

2 *Matrona*.] Livius 3. Dec. lib. 11. non multo ante fin. dicit signum æneum *Matronæ Junoni* in *Aventino* fuisse ædificatum.

3 *Regina*.] Varro lib. 4. paulo ante ea, quæ supra, ibi, *Lucina*, diximus, scribit, Quod *Foris Juno coniunx*, & is cælum, hæc terra, quæ eadem tellus: & eadicta, quod ea cum *Jove* jurat *Juno*: & *Regina*, quod hæc omnia terrestria regit. Livius 1. Decad. lib. 5. in Oratione *Camilli Dictatoris*, & 3. Dec. lib. 2. post princip. ubi de Junone Regina in *Aventino*, & iterum lib. 7. non semel. Plinius lib. 35. cap. 10. ex carmine, quod in pictura *Ardeatis* templi insculptum est. *Plutarchus* in vita *Camilli P. Victor* in 13. regione urbis *Romæ*. Ante hos *Cicero* in Oratione ad *Equites Rom.* antequam in exilium iret. Hucque alludit Virg. lib. 1. *Æneidos*,

Ast ego quæ divum incedo Regina, Jovisque

Es soror & coniunx.

4 *Opigena*.] Festus Pompejus lib. 9. *Opigenam*, inquit, *Junonem* matrone colebant, quod eam ferre opem in partu laborantibus credebatur. D. August. *Civ. Dei*, lib. 4. c. 11.

Ef 3

1 *Hera*.]

quoniam parturientibus opem fert, ¹ Hera, ² Iterduca, ³ Cinxia, atque Hippia: ⁴ à Thufcis Cypra, ⁵ à Laurentibus Calendaris, ⁶ à Corinthiis Anetistos dicta est, quam matrem quoque Deum nuncupant, ⁷ alii Pelasgam: ⁸ sicut Venus, Cypris, ⁹ Adonis, ¹⁰ Verticorda, ¹¹ Aphrodite, ab

¹ Hera.] Ennius apud Ciceronem lib. 1. Officior.

*Vusne velit, an me regnare Hera, quid-
referat fors,*

Virtute experiamur.

Plato autem in Cratylō ἱπρ, inquit, vero *Juno*, quasi ἐπατή, id est, *amabilis*, propter amorem, quo Iupiter in eam afficitur. *

COLERUS.

* Apud Ennium. Fortunam esse Heram verisimile est. Sic Plautus quoque usurpavit.

TIRAQUELLUS.

² Iterduca.] Aut, ut alii pronuntiant, *Iterducam* apud Martianum Capellam in nuptiis Mercurii & Philologiae & D. Augusti. de Civitate Dei, lib. 7. cap. 3. & Arnob. contra Gentes lib. 3. *

COLERUS.

* Nullum ego, quod sciam in illo libro Arnobii *Iterducam* legi. Sed Junonem Fluoniam, Pomonam, Ossipaginam, Februtim, Populoniam, Cinxiam, Caprotinam, ibi conjunctim reperio.

TIRAQUELLUS.

³ Cinxia.] Martianus Capella, & Arnobius ubi supra, & Festus Pompejus lib. 3. *Cinxia*, inquit, *Iunonis nomen sanctum habebatur in nuptiis, quod initio conjugii solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta.*

⁴ *A Thufcis Cypra.*] Strabo lib. 5. sic scribit, *Picent imperium Catellum est. Porro vero Cyprae templum situm est, Thufcorum aedificium: nam illi Iunonem Cypram nominant.* Et Silius Italicus l. 8 *Et quæis littoreæ fumant altaria Cuprae.*

Cupra enim pro *Cypra* more antiquorum.

⁵ *A Laurentibus Calendaris.*] Macrobi. Saturn. lib. 1. ubi hujus appellationis rationem reddit.

⁶ *A Corinthiis Anetistos.*] Unde id acceperit Alexander prorsus ignoro, nec meminisse me uspiam legisse.

⁷ *Alii Pelasgam.*] Propertius lib. 2. cap. 28.

An contempta tibi Iunonis templa Pelasgae?

Cur autem sic vocata sit, discas ex Eustathio, qui scribit Samum Pelasgam dictam à quibusdam Pelasgis, ex quibus & Juno Pelasga dicta est, ut quæ Samia esset, ut dictum est supra.

⁸ *Sicut Venus Cypris.*] Ubique apud Homerum, & alios scriptores *Cypris* & *Cypria* vocatur, de quo & nos aliquid supra diximus.

⁹ *Adonis.*] Ausim sancte dejerare, nusquam id nomen tributum fuisse Veneri. Nori autem sunt omnibus recentissimi Veneris in Adonidem, speciosissimum adolescentem, amores descripti ab Ovid. Metam. 10. Hinc Adonia, Adoniorum festa, Adoniæ dicta. Ammianus Hist. lib. 22. *Evenerat iisdem diebus annuo cursu completo Adonia celebrari, ritu veteri, amato Veneris (ut fabula fingunt) apri dente ferali delito.* *

COLERUS.

* Adeonæ quidem deæ fit mentio apud Augustinum lib. 7. cap. 3.

TIRAQUELLUS.

¹⁰ *Verticorda.*] Valerius Maximus lib. 8. cap. ult. ubi de Sulpitia Servii Patriculi filia, Quinti Flavii uxore loquens, hujus nominis causam & originem reddit. Et nos quoque diximus in nostris legibus Connub. l. 1 §. num. 45.

¹¹ *Aphrodite.*] Vide omnino eas leges Connub.

¹ ab Assyriis Melitta, ² ab Arabibus Alitta, ³ à Græcis Pitho, ⁴ ab Eleis Urania, ⁵ à Scythis Arginipasa, ⁶ à Cypriis Barbata, ⁷ etiam Calva, ⁸ Armata, ⁹ Pandemus, ¹⁰ Apostropha & ¹¹ Callipygos: ¹² à Thebanis Præpotens, ¹³ à Persis Mithra
Veneris diversa nomina apud dixer-
 appel-*fōs.*

¹ *Ab Assyriis Melitta.*] Herodot. lib. 1. Clio.

² *Ab Arabibus Alitta.*] Idem Herodot. d. lib. 1.

³ *A Græcis Pitho.*] Id accepit à Plutarcho probl. c. 10. sed erranter. Nam Plutarchus ibi, ut diversas appellat Venerem & Pitho, id est, furdulam.

⁴ *Ab Eleis Urania.*] Pausanias in Atticis, iterumque in Eleis & Bæoticis, & vide Lucianum in Amoribus.

⁵ *A Scythis Arginipasa.*] Strabo lib. 4. Melpomene, scribit, *Scythas celestem Venerem Artimpasam, Neptunum Thamimasadem nuncupare.*

⁶ *A Cypriis Barbata.*] Vide Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 8. interpretant eum Virgil. locum lib. 2. Æn.

Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes Expedior. — Ubi etiam Servius scribit in Cypro Barbata Veneris simulacrum esse, quod *ἀπερόδιον* vocatur.

⁷ *Etiam Calva.*] Lactantio Divinarum institutionum lib. 1. cap. 20. Urbe à Gallis occupata, obsecrati in Capitolio Romani, cum ex mulierum capillis tormenta fecissent, eadem Veneri Calvæ consecravit. Julio Capitolino in vita Maximianorum. Et vide nostras leges Connubiales l. 15. num. 34.

⁸ *Armata.*] Lactantius ibi, Pausanias l. 3. Vide etiam dictas II. Connub. l. 15. num. 34.

⁹ *Pandemus.*] Id est Popularis Veneris, Pausanias libro 6. iterumque 9. Theocritus in Epigrammate. Artemidorus in lib. de Interpretatione somniorum. Pandemo rem sacram facit Lucianus in Dialogis amatoriiis, Lærtius ubi supra. *

COLERUS.

* Hanc Lucretius vocat, *Volgivagam.*

TIRAQUELLUS.

¹⁰ *Apostropha.*] Tres Veneres sunt,

quarum unam Cœlestem, Popularem alteram, tertiam Apostrophiam nominant. Cognomina imposuit Harmonia, Urania purum significat, & corporum cupiditate vacantem amorem: Popularis, ob Venercos congressus: Jam vero Apostrophix numen coli instituit: id est, Adversatricis, quo ab exlege cupiditate & incestis stupris hominum genus averteret. Hæc Pausanias lib. 9. Hanc nos *vertilem* Venerem dicere possumus: seu, ut Gyraldus Historix deorum Syntagmate 13. scribit, *Verticordiam*. Est & Epistrophix aliud Veneris nomen apud eundem Pausaniam lib. 1. quod ab animadvertendo deductum est. *

COLERUS.

* De triplici Veneris supra à me satis dictum. Sed Arnobius l. 4. adversus Gentes, Quatuor facit Veneres.

TIRAQUELLUS.

¹¹ *Callipygos.*] Athenæus lib. 12. capite 3. ex Cercida Megalopolitano in suis Jambis, hujus nominis causam & originem scribit, hanc videre licet. Callipygos Latine Venus dicitur pulchriclinis natium dea.

¹² *A Thebanis Præpotens.*] De hoc nihil reperi. Pausanias autem lib. 9. memorat simulachra apud Thebanos antiquissima.

¹³ *A Persis quoque Mitra.*] Herodotus in Thalia. Statius l. 1. Theb. in fin. *Adsis ô memor hospitii: Junoniaque arva*

Dexter ames: fru te roscum Titana vocari

Gentis Achmenia ritu, seu præstat Ostrin

Frugiferum: seu Persei sub rupibus antri Indignata sequi torquentem cornua Mitram. *

COLERUS.

* Supra satis de Mitra dixi.

*Apol-
linis.*

appellata est. ¹ Nec minus Apollinem nominibus variis vocatum ferunt: nam ² apud Athamanas Titan, ³ apud Ægyptios Osiris: ⁴ à Persis, ubi in antro colitur, Mithra nuncupatur, ⁵ à Lydiis Lymios, ⁶ ab aliis Eleus. ⁷ In Taurominio Archigetes, ⁸ à Syracusanis Themites, à Græ-

TIRAQUELLUS.

¹ *Nec minus Apollinem.]* Macro-
lib. I. Saturn. c. 17.

² *Apud Athamanas Titan.]* Statius loco supra allegato ibi, *A Persis quoque Mitra*, & ibi Luctatius interpres dicit Apollinem à diversis gentibus variis appellari nominibus. Apud Achemenios enim Titan vocatur, apud Ægyptios Osiris, apud Persas ubi in antro colitur, Mitra vocatur. Quod autem dicit (Status scilicet) *torquentes cornua*: ad illud pertinet, quod simulachrum ejus fingitur relictantis tauri cornua retentare: quo significatur Lunam ab eo lumen accipere, cum cœperit ab ejus radiis segregari. Ex quibus intelligis hic non *Athamanas*, sed *Achemenios* esse legendum. Solem autem, qui & ipse est, ubique Titanum vocari palam est. Ovid. Fast. l. I.

*Respiciet Titan actus ubi tertius Idus,
Fient Parrhasia sacra relata deæ.*

Alia autem de Titane reperies apud Pausan. lib. 2.

³ *Apud Ægyptios Osiris.]* Herodot. lib. 2. Laërtius in Proœmio. Macrobius lib. I. Saturn. cap. 21. Statius, ubi supra, & ibi Luctatius interpres sic scribit,

— *Senpræstat Osiri.*

Secundum Ægyptios, qui Osirim Solem interpretantur: per quem præventum frugibus existimant posse contingere, quæ sicera primum Perse habuerunt, à Persis Phryges, à Phrygibus Romani.

⁴ *A Persis.]* Duris lib. 7. historiæ. apud Athenæum lib. 10. cap. 3. Luctatius Grammaticus ubi supra.

⁵ *A Lydiis Lymios.]* Lemius legendum est, ex Macrobio lib. I. Saturn. cap. 17. ubi declarat ejus cognominis rationem.

⁶ *Ab aliis Eleus.]* Eleus voluit, aut certe debuit dicere ex Macrobio eo in loco, qui originem & rationem ejus nominis tradit. Quanquam & ipse *Eleus* vocetur Euripidi apud eundem Macr. eo ipso loco.

⁷ *In Taurominio Archigetes.]* Thucydides lib. 6. & Appianus Bellorum civilium lib. 5. *Ad Taurominium itaque*, inquit, *delatus, copias veluti ingressus emisit. Non suscipientibus ipsam custodibus, ultra Onobalam fluxum, & Veneris templum classem impulit, & ad Archigetum cursum dirigit, deum quasi vallum eo loco positurus, & Taurominium abinde expugnaturus. Archigetes quidem ex Apollinis habetur simulachris, quod primum illi sacrum statuere in Siciliam sedes transferentes.*

⁸ *A Syracusanis Themites.]* Cicero in Verrem act. pro signis, ubi Syracusæ describuntur, quæ est quinta, cujus hæc verba sunt, *Præterea duo templa sunt egregia, Cereris unum, alterum Liberis, signumque Apollinis, qui Themites vocatur, pulcherrimum, & maximum: quod ipse si portare potuisset, non dubitasset auferre.* Suetonius in Tiberio c. 74. quo in loco Philippus Beroaldus interpres, vir doctissimus, sic scribit, Cum hic M. Tullii verbis ita quadrant Tranquilli verba, ut ab illo mutuatus esse videatur. Cicero Apollinem Temenitem vocat pulcherrimum & maximum. Hic (Tranquill. scilicet) dixit amplitudinis & artis eximie. Sed hoc unum, quæso, lector attende, quod in codicibus Tullianis Apollo Themites vocatur, quem Tranquillus Temenitem dicit. Ex quo videtur aut hic aut illic esse mendum. Nam si à fonte Temenite, qui in agro Syracusano est (cujus meminit Plinius lib. 3. cap. 8.) nomen

¹ à Græcis Thyraos, cui sacrum ante fores faciunt : ² apud Pachyni incolas Libyffinus, ³ à Scythis Oetofcyros, ⁴ à Lesbiis Myricæus, quod myrices, hoc est, virgas tene-
ret : ⁵ apud Spartanos Carnius dictus est, ⁶ ab Athenien-
sibus Patrous ⁷ & Alexicacos, ⁸ à Milesiis & Deliis Ulios
& Pæo-

nomen accepit, erratum erit in libris
Ciceronianis : & pro *Themites* corri-
gendum *Temenites*. Sed vide ne potius
Themites apud Suetonium Tranquil-
lum legendum sit, sicut & apud Cice-
ronem passim legitur : tanquam Apo-
llo *Themites* cognominetur à Theini
dea fabulis celebrata, quæ fatidica fuit,
& ante Apollinem tenebat oraculum
Delphicum, ut dicit Ovidius *Metam.*
lib. 1. quam præesse vaticiniis prodidit
Marcellinus libro 23. & ut auctor est
Strabo lib. 9. olim *Apollo* & *Themis*
*humano generi utilitatem asserre cupien-
tes, oraculum simul comparare decreve-
runt.* Hæc Philippus Beroaldus. *

COLERUS.

* Vide tu doctissimi Turnebi lib. 8.
cap. 13.

TIRAQUELLUS.

1 *A Græcis Thyraos.*] Macrobius li-
bro 1. Saturn. cap. 9. *Etenim, inquit,*
sicut Nigidius quoque refert, apud Græcos
Apollo colitur, qui Ουγγίος vocatur. E-
jusque aras, ante fores suis celebrant : ip-
sum exitus & introitus demonstrantes
potentem. Et Tertull. lib. de Coronis.

2 *Apud Pachyni incolas Libyffinus.*]
Macrobius d. lib. cap. 17. *Hinc est,*
quod apud Pachynum, Sicilia promontori-
um, Apollo Libyffinus eximia religione
celebratur. Nam cum Libyci invasum Si-
ciliam, classem appulissent ad id promon-
torium: Apollo, qui ibi colitur, invocatus
ab incolis, immissa hostibus peste, & pene
cunctis subita morte interceptis, Libys-
tinus cognominatus est. Ex quibus intelli-
gis hic legendum Libyffinus.

3 *A Scythis Oetofcyros.*] Herodot.
libro 4. & Hesychius. Ex quibus intel-
liges hic *Oetofcyros* esse legendum.

4 *A Lesbiis Myricæus.*] Interpres
Nicandri in Theriacis in eum locum,

— Η* αὖν Α' πόλλων

Μαντίας κορυφαίος ἐθήξατο ἐν τέρμιν
ἀνδρῶν.

Multi de Myrica deque ejus vaticiniis
subinfert.

5 *Apud Spartanos Carnius.*] Macro-
bius d. lib. 1. cap. 17. ubi & hujus no-
minis rationem dat. Pausanias lib. 2. 3.
& 4. declarat & hujus cognominis o-
riginem.

6 *Ab Atheniensibus Patrous.*] Ma-
crobius ubi supra. Pausanias lib. 1.

7 *Et Alexicacos.*] Macrobius ibi,
& Pausanias lib. 6. & iterum lib. 8. ex
quibus intelliges quare ita dictus est,
& nos quoque diximus in nostris
Commentariis Nobilitatis cap. 3. i. nu-
mero 9. incip. *Pausanias.*

8 *A Milesiis.*] Strabo lib. 14. non
multo post princ. *Quidam Apollinem,*
inquit, Ulium vocant, ut Milefii ac Delii,
id est, salutiferum & Pæonicum. Nam
ἐλῶ, idem est, quod valeo : hinc ἐλλῶ,
id est, cicatrix dicitur, & illud ἐλετε ἐν
μεγα χάρῃ, id est, jamque vale & sal-
ve. Apollo enim salutifer est, & Arte-
mis, ex eo quod integros faciat. Ma-
crobius lib. 1. cap. 17. ex Menandro,
scribit, Milefios Α' πόλλωνι ἐλῖα pro
salute sua immolare. Et subdit Phere-
cydem referre, Theſea, cum in Cretam
ad Minotaurum duceretur votiſſe pro
salute atque reditu suo, Α' πόλλωνι ἐ-
λῖω καὶ Α' οὐρανῷ ἐλῖα. Sed & paulo
ante, *Eundem* (inquit, de ipſo Apolli-
ne loquens) *deum præstantem salubribus*
causis ἐλῖον appellant, id est, sanitatis
auctorem, ut ait Homerus,

Οὐλετε καὶ μάλα χαίρε.

Qui locus est in hymno ipsius Apolli-
nis. Et vide in dictis nostris Com-
mentariis nobilitatis ubi supra, n. 8.
incip. *à medicina.*

¹& Pæonicus,² in Arcadia Epicurus,³ apud Eleos Obsophagus:⁴ ab aliis Lycius, Phœbus, Phaneus Ismenus, &⁸ Orius dic-

¹ Et Pæonicus.] Macrobius d. lib. 1. cap. 17. Juvenal. sat. 6.

*Parce precor Pæan & depone sagittas,
Nil pueri faciunt, ipsam confugite matrem,*

Amphion clamat: sed Pæan contrahit arcum.

Claudianus in Gigantomachia,
Implorat Pæana suum conterrita Delos.

² In Arcadia Epicurus.] Legendum *Epicurius*, id est, *auxiliaris*, ex Pausania lib. 8. non semel.

³ Apud Eleos Obsophagus.] Polemon in epistola ad Attalum, idque perinde significat ac obsonatorem sive manduconem, apud Athenæum lib. 8. cap. 6.

⁴ Ab aliis Lycius.] Sive *Lycæus*, Pausanias lib. 1. & 2. non semel, Philostratus in Imaginibus. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 17. ubi hujus nominis causas varias ex antiquis auctoribus recenset. Festus Pompejus lib. 10. *Lycii*, inquit, *Apollinis oraculum in Lycia maxima claritas fuit, ob leporum interfectionem, λυκαῖον enim lupus est.*

⁵ Phœbus.] Cornificius apud Macrobius ubi supra, ita dicit illum appellari *Ἰσμενίου φαιβίου*, id est, quod visetur, subditque Macrobius plerosque à specie & nitore Phœbum dictum putare, id est, *καθαρόν, & λαμπρόν*. Et vide Phurnutum, & Apollonii Rhodii interpretes in lib. 1. Argonauticôn, & Heraclidem Ponticum in Allegoriis Homeri.

⁶ Phaneus.] Macrobius ubi sup. *Phaneta*, inquit, *Apollinem appellant Ἰσμενίου φαιβίου, ἑπειδὴ φαιβὴν ἔχει, quia Sol quotidie renovat seipsum.* Unde Virgil.

Mane novum. —

Qui locus est lib. 3. Georg. Alii autem dicunt ita vocari, vel ab apparitione, vel quod eo nomine coleretur à Chiiis, cujus meminit Achæus in Omphale, & Hesychius. Stephanus autem in Urbibus *φάρος* promontorium Chii scri-

bit, unde Phaneus Apollo dicitur: sic vero dictum ab *ἰσμενίου*, quod illic apparuerit Delos Laronæ. Phurnutus scribit Apollinem Delium & Phaneum denominatum *Ἰσμενίου φαιβίου*, id est, à manifestando, quod videlicet omnia illustret, quæ sunt in mundo: sicut Phaneus Apollinis phanum constructum *ἰσμενίου φαιβίου*, id est, *illu- strantis omnia*. Quæ majori ex parte etiam memorat Lilius Gregorius Gyraldus de Diis Gentium, Syntag. 7.

⁷ Ismenus.] Hinc Ismenius. Herodotus lib. 1. Clio. *Siquidem apud Thebas Boetias tripus aureus, quem illic Apollini nuncupavit Ismenio.* Et iterum lib. 5. *Quin ipse vidi apud Thebas Boetias in Ismenii Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibusdam incis- sas, magna ex parte consimiles Ionicis.* Pausanias in Corinthiacis & Boeoti- cis. Stephanus in libro de urbibus vult Apollinem Ismenium appellatum fuisse à fluvio Ismeno.

⁸ Orius.] *Horius* dicendum cum aspiratione, ex Pausania l. 2. non adeo longe à princip. *Horium*, inquit, *quam ob rem appellant, nihil pro certo habeo dicere: coniectura adducor, finibus, vel armis, vel jure potitos, Apollini Horii, hoc est, ac si Terminatori dicas, vota soluisse.* Sed his adde multa cognomina Apollinis ex Macrobio eodem lib. 1. c. 17. videlicet *Hermes ἑρμῆς*, *Ieius ἰήϊος*, *Pæan παῖαν*, de quo Festus Pompejus lib. 14. *Pæan*, inquit, *Apollinem vocaverunt, quod sagittarum ictum eum nocere putabant. Est enim παλεῖν ferire. Alii quod remediis faceret finem talis gravitatis.* Loxias, Delius, Nomius, de quo Phurnutus, & Cicero lib. 3. de Natura deorum, *ἀνορύμης*, id est, *agnorum custos*, de quo Philostratus in Heroicis, Pollux l. 2. & diximus in legibus Con- nubialibus in l. 2. glos. 2. num. 33. *πυρρῆς*, de quo & Stephanus de Urbibus, & Hellanicus in secundo Lesbi- con. Chrysocomos, id est, *auricomus*, de quo

de quo etiam Phurnutus, & ita saepe
Homerus & Hesiodus eum vocarunt.

Ἀργυροτόμος, id est, intonsus. Argyro-
toxus, Smyntheus, οὐρανός, τυμ-
εραῖος, de quo Strabo l. 13. Virgilius
lib. 3. Æneid. & Statius lib. 1. Thebai-
dos, & utriusque interpretes, πύθιος,
Pythius, & horum omnium origines
& causas describit. Et ex his Pausanias
meminit Smynthei lib. 10. & Pythii
lib. 1. non semel, & l. 2. 4. 5. & 8. ad fi.
Sed & præter hæc alia multa cognomina ipsius Apollinis memorat idem
Pausanias, hæc sunt, scilicet, libro 1.
Delphinus, de quo etiam Plutarchus
in Theseo, & in lib. de Industria ani-
malium, Ἀῖγι, inquit, & Διῖτις
Diana, & Delphinii Apollinis ara,
templaque per Græciam multa passim
sunt. Pollux Onomasticon lib. 8. c. 33.

Forum apud Delphinum, ab Ægeo con-
stitutum est: dedicatum autem est A-
pollini Delphinio & Delphinie Diana,
primusque ibi iudicatus est Theseus, ex-
pians cædem ab illo occisorum latronum
& Pallantidarum, quos occidisse qui-
dem confessus est: hoc autem iure fecisse
affirmavit. Decatephorus, id est, De-
cimanus. Parnopius, tanquam dicas
Locustarius aut Culciarius, à locu-
stis, sive Bruchis aut culcibus ab eo
expulsis. Dionysodotus, id est, à
Baccho dictus. Agyieus, id est, Compit-
alis, seu mavis, Compitalicius, sive et-
iam viarum præses, non semel in eo
lib. & iterum lib. 2. & 8. Et de hoc
quoque Horatius lib. 4. Carm. Ode 6.

Phæbe, qui Xantho lavis amne crines,

Dauniæ defende decus camæne

Lævis Agyien.

Et ibi interpretes, Suidas, & Harpo-
craton, & Pollux lib. 9. μεγάλος,
id est, præfagus, sive prævidens. Pæon,
Agræus, id est, agrestis. Prostaterius,
cujus etiam meminit Sophocles in
Electra, & Hesychius. Dictus est au-
tem Apollo Prostaterius, quod ante
januas statueretur. Latous ad fin. ejus
lib. 1. de quo Horat. lib. 1. Carm.
Ode 31.

Frui paratis & salido mihi

Latvæ donec.

Stattius lib. 1. Sylvarum syl. 2. in Epi-
thalamio Stellæ & Violantillæ,

Latous vatum pater, & Semeleius
Euan.

Item lib. 2. Clarius, Didymæus. De
quo Strabo lib. 14. & Ulpianus Epi-
tome institutionum, cap. 22. §. deos.
ubi ita scribit, Deos heredes instituere
non possumus, præter eos, quos Senatus-
consulto, constitutionibus principum in-
stituere concessum est: sicuti Jovem
Tarpejum, Apollinem Didymæum, Mar-
tem in Gallia, Minervam Meliensem,
Herculem Gaditanum, Dianam Ephe-
siam, Matrem deorum Cybelen, eam,
quæ Smirne colitur, & Cælestum Sali-
nensem, Carthaginis, Diradietes, Ægy-
ptius, Maleates, de quo etiam lib. 3.
Thearius, Epibaterius, tanquam di-
cas consensor: Platanistius, Pythæus
non semel in eo lib. 2. Hic enim al-
ius est à Pythio, de quo supra. Et de
hoc quoque ipse Pausanias lib. 3. Item
ex lib. 3. Acritas, Carnias, Epidelius:
nisi is locus sit, qui Apollini sacer
est: nam id incertum est apud Pausa-
niam. Amazonius. Et lib. 4. Amy-
clæus. De quo & Thucydides lib. 5.
Polybius lib. item 5. Strabo lib. 8.
Athenæus lib. 6. c. 4. & lib. 5. Thec-
mius. & libro 6. Acesius, de quo &
nos diximus in Commentariis Nobili-
tatis, cap. 3. mun. 9. incip. Pausa-
nias. & lib. 7. Thyrsæus, Theoxenius,
& lib. 8. Actius, de quo Virgilius li-
bro 8. & Propertius (ut jam diximus)
lib. 4. eleg. 6. de pugna Ætiaca navali.
Cereates, Onæates, Parthasius, Cla-
rius. Et lib. 9. Spodius, id est, Cine-
ricius, quoniam ejus ara de victima-
rum cineribus esset extracta. Polios,
quod aque ac canus dicitur. Boëdro-
mius, de quo & Callimachus in Hy-
mno. Ptous, de quo Herodotus lib. 7.
Lycophron, Stefichorus & Alexander,
& ab eo forte πῶτον ἱερὸν, Ptoum tem-
plum in Boëotia, supra paludem Co-
pæidem lib. 8. Et idem Pausanias li-
bro 10. Sitalcas. Alia quoque Athe-
næus, scilicet, Grynæus. Is namque
lib. 4. citat Hermiam in lib. 2. de A-
polline Grynæo. & Cumæus eodem
loco.

Lib. eif- dicebatur.¹ Observatumque apud Thraces, Lacedæmonios
demfa- & Bœotios fuit, Apollineum & Liberum patrem eadem sa-
cris cra habere, iisdemque honoribus coli. ² Baccho verò Si-
culti. culi Morichum dixere nomen : ³ Arabes, Oracal⁴ & Ado-
Bacchi neum : ⁵ alii Lyæum, ⁶ Erebinthium, ⁷ Sabazium : ⁸ Lacedæ-
cogno- damonii
mina
dixer-
sa.

loco. Sunt & alia, præter illa, plu-
rima à Lilio Gregorio Gyraldo ex an-
tiquis auctoribus recensita in libris de
Diis Gentium, Syntagmate 17. vide-
licet, Lycoctonnis, Lycegenetes, ex
Homero, cuius locus est lib. 4. Ili-
dos, licet cum locum non designet.
Lycoreus, Cœlispeus, Delphicus,
Triopius, *κροῶν*, id est, *Lucio*, Py-
thoctoros, Hecatombæus, Philesius,
Parparius, Tortor, Hyperionides, si-
ve Hyperion, Phaësinbrorus, Epitro-
pius, *μαλλός*, Homerodromus, Bel,
sive Beles, Hecatebeletes, Hecatebo-
les, Hecaërgus, Pegaseus, *ἄναξ*, id
est, *Rex*, Thyraus, Dicæus, sive Dir-
cæus, Palatinus, Leucadius, Theo-
xenus, Hyfius, Pataræus, Cytinus,
Daphnaus, Corypaus, Hylata, Tegy-
raus, *μεταγίνος*, Abæus, Lithesius,
Geruntius, Thelchinius, Mystes, Ge-
nitor, Eutresites, Acræphius, Helius,
Embæsius, & Ecbaesus, Gergithius,
Hyacinthides, Cous, Thymbraus,
Tyrbanos, Aphetor, Enholmos,
Chrysotoxos, Glytotoxos, Arcite-
nens, Chrysochetes, Crinitus, Chry-
sæor, Leschecorius, Lechinarios, Or-
chestes, Phyxius, Nappæus, Telmis-
sius, Eutryptos, Tornax, Larissenus,
Stobæus, Tilphosius, Tilphusa, Tel-
phusius, Phyllæus, Tarrheus, Seli-
nuncius, Salganeus, Musagetes (nec
in repertorio Pausaniæ, ubi Musarum
ductor, nam idem est) Marmarinus,
Aleuromantis, Tragus, Ixius, Sty-
racites, Illeus, Ægletus, Mantous,
Dynastas, Caræon, Cillaus, Helius,
sive Hiëlios, Erisatheus, Cassius, A-
stypalæus, Odryffæus, Euryalus, Zo-
teatas, Zotelestes, Theresimius, Ere-
sius, Thyïus, Thoapus, Thecmius,
Sofianus, sive Sufianus, Aperca. Qui-

bus & tu adde quod *ἐνὶ πύλῃ* à So-
phocle dicitur, ab ea parte scilicet,
Tripodis, in qua Vates sedere solebat,
ut scribitur in Commentariis Aristo-
phanis.

1 *Observatumque.*] Id usque ad
vers. *Baccho*, est Macrobbi mulorum
testimonio lib. 1. Satur. c. 18.

2 *Baccho vero Siculi Morichum.*] *Xenodorus*, aut, ut alii vocant, *Zeno-*
bibus, in collectaneis.

3 *Arabes, Oracal.*] Herod. lib. 3.
non longe post prin. scribit hos Dio-
nyfium, quem Uroralt, & Uraniam,
quam Atilat vocant, solos deorum
esse arbitrari.

4 *Et Adoneum.*] Aufonius Epi-
grammate 30.

*Oxygia me Bacchum vocat,
Ostrim Ægyptus putat,
Myste Phanacem nominant,
Dionysin Indi existimant,
Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pantheum.*

5 *Alii Lyæum.*] Plutarchus in lib.
de cohibenda iracundia. Ovid. lib.
Metam. 4. post prin. nomina Bacchi
enumerans, sic ait,

*Thuraque dant, Bacchumque vocant,
Bromiumque, Lyæumque,
Ignigenamque, satumque iterum, so-
lumque Bimatrem.*

Idem Ovidius Amorum libro 2.
eleg. 18.

*Illic appositonarrabis multa Lyæo,
Pene fit ut mediis obruta navis a-
quis.*

Et lib. 3. eleg. 15. & ult.

*Cerniger increpuit thyrsò graviore
Lyæus:*

*Pulchra est magnis area major a-
quis.*

Phurnutus & Servius hujus cognominis rationem reddit l.4. Æneid. ibi,
Gens epulata toris Lenæum libat honorem.

6 *Erebinthium.*] Hefychius ἐρεβίνθους *σιευστος*, usurpat pro eo, qui nullius rei homo sit, nec dignus: *juxta*, inquit, *proverbiū*, *Cicerinum jus*, de quo Erasmus Chil.2. cent.6. capite 47.

7 *Sabazium.*] Strabo libro 10. ex Demosthene in oratione de corona. Diodorus Siculus lib.4. cap.2. ubi de Baccho & ejus cognominibus, sic ait, *Traditur quoque & alter multa prioritate fuisse Bacchus, quem ajunt ex Jove & Proserpina natum, & à nonnullis appellatum Sabazim.* Hujus genus sacra, honoresque propter pudorem nocturna occultaque agunt. Stephanus de Urbibus, ubi de Sabis loquitur. Cic. lib.2. de legibus. *Novos vero deos*, (inquit) *& in his colendis nocturnas pervigilaciones*, sic Aristophanes facerissimus poeta veteris comœdiæ vexat, ut apud eum Sabazius, & quidam alii dii de peregrinis judicari è civitate ejiciantur. De Sabazio sic Cicero lib.3. de Natura deorum scribit, *Tertium Dionysium Caprio patre, eumque regem Asie præfuisse dicunt, cui Sabazea sunt instituta.* Citatur τσαβαζιε epitheton ex Orpheo. Reperitur certe apud Aristophanem cum in Vespis, tum in avibus. Commentator ait, sic Bacchum seu Dionysium à Thracibus nominari. Atque idem in Avibus annotat, Sabazion à Phrygibus coli, ejusque sacerdotes τσαβας fuisse dictos: citatque auctorem Heracleontem. Monet præterea hanc appellationem ipsum habere à sacris. Nam barbaros τσαβαζιεν dicere τὸ εὐδζειν καὶ τὸ δάσμων τσαβασμὸν. *

COLERUS.

* Apuleius: *Omnipotens & omniparens dea Syria & sanctus Sabazius & Bellona & mater Idæa.* Arnobius libro 4. *Sacra & ritus initiationis, quibus Sabazius nomen est.* Adde & Gyal. lib. 8. de diis gent. Lucia. ὦ ζεὺς, καὶ ὁ κορύβας, καὶ ὁ τσαβαζιεύς.

TIRAQUELLUS.

8 *Lacedæmonii Scythitem & Milichium.*] Sosibius tradit *Sycitem* Dionysium à Lacedæmoniiis cultum, quod peræque significat atque ficulneum: verum Hefychius *Sycitem* legere videtur. Atque ideo sic appellatum, quod ab eo ficum repertam dicunt: quo etiam nomine Milichius aliquando dictus est, quod & milica ficus appellata est. Pausanias autem lib.1. iterumque 2. Milichii Jovis meminit, & lib.10. ad finem, Milichiorum deorum, quos interpretantur blandos, placidos, mites, jucundos, mansuetos, elementes, placabiles. Et Plutarch. in lib. de cohibenda ira scribit deorum regem Milichium appellari. Extatque epigramina Leonis Philosophi de Milichio Jove lib. epigr.1.

— μὴ ὃ νόστον,

Ζῆδος μετ' ἵχνιο λαχὼν σπὸν ἀνέεσσι τῶν.

Id est, *Ne quidem intelligam Jovis Milichii sortitus solum, hominis perniciem.* His autem Bacchi cognominibus adde Omestem & Marvelen, quæ sunt crudelitatis & insanix cognomina, ex lib. Plutarch. de cohibenda ira. Et Euion ex Horat. Carin. libro 1. Ode 18.

Monet Sithoniis non levis Enius.

Et Ovid. lib.1. de arte amandi,

Pars Hymenæa canunt, pars Euio,
euio clamat:

Sic coeant sacro nupta deusque
toto.

Persius Satyra 1.

— *Et Lyncem Menas flexura Cerymbis*

Euion ingeminat, reparabilis adsonat
Echo.

Statio lib.2. Thebaidos,

Et tunc sorte dies noto signata Tonant
tis

Fu'mine, præcepti cum te tener Euie
partus

Transfinsere patri.

Dictus est autem Euus Bacchus, quod cum in Gigantomachia dimicans non apparuisset, Jupiter pater eum à Gigantibus discriptum judicavit,

Minerva Scythitem & Milichium vocitarunt, cujus faciem musto intingere, & fucis ornare vetus mos erat. Tradunt quoque Minervas diversis cognominari nominibus: ¹ nam & Trige-

vit, dixitque Heu, quæ vox gementis est, deinde adjecit *ὦς*, id est, *filius*. Acron tamen in Horatium ait, Bacchum in ea contra Gigantes pugna in leonem à Jove mutatum, Gigantem interfecisse in conspectu patris, ad cujus facinoris comprobationem, dixerit Jupiter, *ὦ υἱέ*, id est, *ô bone fili*. Horatius 2. Car. Ode 19.

— *Eux, parce Liber,
Parce gravi metuende thyrsô.*

Et paulo post:

*Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors Gigantum scandere impia,
Rhexum retorsisti, leonis
Unguibus, horribilique mala.*

Hinc patronymicum *Euias*, quod Bacchi sacerdotem significat. Horat. Car. lib. 3. Ode 25.

— *Non secus in jugis
Ex somnis stupet Euias,
Hebrum prospiciens & nive candi-
dam*

• *Thracem.* —

De nominibus Bacchi copiose Ovid. lib. Metam. 4. Diod. Siculus lib. 4. cap. 2. & Lilius Gyraldus de Diis gentium Syntag. 8.

I *Nam & Trigemina.*] Nullibi, quod sciam, Minervam Trigeminam vocatam legi: verum Tritoniam & Tritogeniam sapissime. De primo Herodotus 4. lib. Silius Italicus libro 3.

*Hinc qui stagna colunt Tritonidos alta
paludis,*

*Qua virgo, ut fama est, bellatrix in-
clyta lympba,*

*Invento primam Libyen perfudit oli-
vo.*

Idem lib. 9.

*Et Pallas Libycis Tritonidos edita
lympbis.*

Pomponius Mela lib. 1. cap. 7. ubi Africam minorem describit, *Super hunc*, inquit, *ingens palus amnem Tri-*

tona recipit, ipsa Tritonis: unde & Minervæ cognomen inditum est, ut incolæ arbitrantur ibi genita, faciuntque ei fabulæ aliquam fidem, quod, quem natalem ejus putant, ludicris virginum inter se decertantium celebrant. Lucanus Mela accinit lib. 9. his versibus:

*Torpentem Tritonos adit illæsa palu-
dem,*

*Hanc (ut fama) deus, quem toto lit-
tore pontus*

*Audit ventosæ perflantem littora con-
cha:*

*Hanc & Pallas amat, patrio quod
vertice nata,*

*Terrarum primam Libyen (nam pro-
xima cælo est,*

*Quod probat ipse calor) tetigit, stagni-
que quietæ*

*Vultus vidit aqua, posuitque in mar-
gine plantas,*

Et se dilecta Tritonida dixit abunda.

De secundo Diodorus Siculus lib. 3.

cap. 5. & lib. 6. cap. 15. *Custodiam*, inquit, *filia Minervæ permisit, paulo ante hæc tempora circa Tritonem fluvium, unde & Tritonia dicta est, genita.* Sext. Pompejus libro 18. scribit Tritogeniam Minervam à ripa Tritonis fluminis dictam, quod ibi primitus sit visa. Servius in lib. 2. Æneidos ibi,

*Nec dubiis ea signa dedit Tritonia
monstris.*

Tritonia (inquit) aut quasi terribilis *ἡ τοῦ τρεῖν*, id est, *timere*, aut secundum Lucanum, ut diximus. Hesychius, Plutarch. in lib. de Iside & Osiride. Verum Hecaten Tergeminam dictam probat illud Virgillii lib. 4. Æneid.

*Tergeminamque Hecaten, tria virgi-
nis ora Diana.* *

Ex quo & Alexander posset hinc excusari: quoniam nonnulli putant Hecaten & Dianam eandem esse. Cui opinionioni

& Trigemina, 'Glaucopis' & Sais ab Ægyptiis appellatur:
 3 à Milesiis Affisia, apud quos mirificum fuit templum:
 4 à Græcis Artemis, 5 à Cretensibus Dictynna, 6 Phœbe &
 Diana:

pinioni refragatur ille idem locus, qui cas, ut diversas ponit, ne longè testimonia alia petamus.

COLERUS.

* Et imitatione Virgiliti Ausonius:
Tergemina est Hecate, tria virginis ora Diana.

Tres autem Dianæ fuisse, cognoscimus ex Arnob. lib. 4. ubi idem quatuor Vulcanos, Æsculapios tres, Bacchos quinque, ter binos Hercules, quatuor Veneres, tria genera Castorum, denique Musarum facit. Sed tamen Diana & Hecate nonnunquam pro eadem Dea accipiuntur, ut & in veteri Glossario Νοτίλκα ἐκείνη, νυκτοδαίμω. Ubi quid aliud Noctilica, quam Luna? Et Luna vero, nonne ipsa Diana? Adde Isidorum lib. 8. cap. 11.

TIRAQUELLUS.

1 *Glaucopis.*] Hoc est, glauca oculis, vel casta Minerva. Cicero lib. 1. de Nat. deor. *Isto enim modo dicere licebit Jovem semper barbati, Apollinem semper imberbem, castos oculos Minervæ, caruleos esse Neptuni.* Minervæ autem perpetuum esse apud Homerum, & alios videbis in nostris legibus connubialibus l. 2.

2 *Et Sais.*] Herodot. lib. 2. Cicero lib. 3. de Nat. deorum, quo loco infra citabimus. Propert. lib. 2. eleg. 2.

Mercurioque Sais fertur Bacchados undis

Virgineum primo composuisse latius.

Arnobius adversus gentes lib. 3.

3 *A Milesiis Affisia.*] Asia scribendum est, aut Affesia, utroque enim nomine cognominata est. Priore scilicet apud Pausaniam lib. 3. non adeo longe à fin. Inter eas ipsas ruinas templum extat Minervæ cognomento

Asia. Pollucem & Castorem crexisse tradunt, quo tempore à Colchica expeditione reduces reverterunt: fuisse vero & Colchis Asiæ Minervæ templum. Altero vero apud Herodotum lib. 1. *Diodecimo autem anno incensis ab exercitu segetibus, hoc rei fieri contigit, segetes ut erant incensæ, valido uigente vento, celerissime pervaserunt Minervæ templum, cognomento Affisia, quo incendio templum deflagavit.* Et Stephanus de Urbibus auctoritate Theopompi lib. 24.

4 *A Græcis Artemis.*] Non memini me legisse Minervam Artemidem dictam, sed tantum Dianam ubique, & hujus appellationis rationem docet Plato in Cratyllo, uti etiam Strabo lib. 14. *Apollo, inquit, salutifer est. Et Artemis ex eo dicitur, quod integros faciat.* Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 15. & Phurnutus, sed vide, quæ dicam infra.

5 *A Cretensibus Dictynna.*] Nec Minervam ita vocatam à Cretensibus, aut aliis, sed Dianam apud Dioscorum Siculum lib. 6. c. 15. aut aliorum computatione lib. 5. cap. 15. Palæphatus in lib. ἀνίστων. Et hoc quoque nomine appellat Tibullus lib. 1. eleg. 4. ad Priapum,

Perque suas impune sinit Dictynna sagittas

Affirmes, crines perque Minerva suos.

Ovid. Metamor. lib. 2.

Ecce suo comitata choro Dictynna, per altum

Manalon ingrediens. —

Et Statius lib. 9. Thebaidos,

Per te Maternos mitis Dictynna labores,

Et ibi Luctatius interpretes sic scribit, *Dictynna ob id dicta Diana Eritomantis filia, virgo Cretensis Dianæ à retibus piscatorum, quæ Græce δίκτυα nominantur;*

Diana: ⁷ à Siculis Lyen, quia parturientium solvit dolores.

⁸ Prima enim fertur Jovis filia: secunda, Nilo orta, quam Ægyptii Saleten dixerunt: tertia quam Arcades Chorion nominant: quarta Pallantis, quæ patrem interemit ipsam vitare conantem, cui pinnarum talaria affinxerunt. Mercurium quoque multiplici ferunt vocatum nomine: ⁹ Galli etenim

tur; à quibus hujus corpus inventum, extractum est. Insula tamen Creta pessilentia laboravit, quam evadere penitus nequiverunt, nisi templum Dianæ instituisent, eamque Dictynnam vocassent à vetibus. Et Pausanias lib. 3. non longe à fin. & iterum lib. 10. quam (inquit) Ambrosenses potissimum venerantur.

6 Phæbe & Diana.] Nec usquam reperies Minervam Phæbam dictam, sed Lunam, quæ à plurimis eadem cum Diana existimatur. Virgilius libro 1. Georg. de Luna,

— Venio semper rubet aurea Phæbe.
Ovidius lib. 1. Metamorph. non longe post princ.

Nec nova crescendo reparabat cornua Phæbe.

Et iterum eodem lib. de Diana,
— Fugit altera nomen amantis

Sylvarum latebris, captivarumque ferarum

Exuvias gaudens, innuptæque æmula Phæbes,

Vitta coercerat positos sine lege capillos.

Et lib. 2. ejusdem operis de Luna,
Quanto splendidior, quam cætera sidera fulget

Lucifer, & quanto, quam Lucifer antea Phæbe.

Et lib. 7. ejusdem operis de Luna,
Desine, Phæbus ait, pœna mora longa querela est.

Dixit idem Phæbe.

Et in epistola Acontii ad Cydippen ad fin. in epologo de Diana,

Hæc tibi me in senis jactatrix scribere Phæbe,

Hæc tibi me vigilans scribere jussit Amor.

7 A Siculis Lyen.] Diomedes & Probus id cognominis Dianæ à Siculis adscribunt: ejusque rei causam afferunt. Hæc eorum verba sunt, Antequam Hiero Syracusas expugnaret, morbo Sicilia laborabat (vel, ut Probus ait, lue pecora interibant) variis & assiduis ceremoniis Dianam placantes, finem malis invenerunt, eandem Lyen cognominaverunt, quasi solutricem malorum.

8 Prima enim.] Hæc usque ad verbum, Mercurium, sunt Ciceronis lib. 3. de Natura deorum, Minerva prima, inquit, quam Apollinis matrem supra diximus. Secunda orta Nilo, quam Ægyptii Saïta colunt. Tertia, quam à Jove generatam supra diximus. Quarta, Jove nata, & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriam nominant, & quadrigarum in ventrem ferunt. Quinta, Pallantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pinnarum talaria affinxerunt. Ex quibus vides, Alexandrum hic unam omisisse, & perperam Saleten, pro Saïten hic posuisse. Ex hisque intelligis totum hunc Alexandri locum ab illis verbis, A Græcis Artemis, esse corruptum ac confusum.

9 Galli Theutatem.] Id est, mortis deum. Luc. lib. 1.

Ex quibus immixtis placatur sanguine divo

Theutates, horrensque seris altaribus Hesus.*

Lactantius lib. 1. cap. 21. Livius 3. Dec. libro 6. in oppugnatione novæ Carthaginis, Quod ubi versus Scipio in tumultum, quem Mercurium Theutatem appellant, advertit, multis partibus nudata defensoribus mania esse, omnes à castris excitos ire ad oppugnandum urbens

etenim Theutatem, ¹ Ægyptii vero Their appellarunt, ² quos quinque numerari plerique autumant, ³ sicut Vulcanos plures. ⁴ Cybelem quoque alii Rheam dixere, ⁵ alii <sup>Cybeles
nomin-</sup> Bere-
na.

bem & ferre scalas jubet.

COLERUS.

* Tertullianus Apolog. c. 9. Major ætas apud Gallos Mercurio profecatur.

TIRAQUELLUS.

I Ægyptii Their.] Plato in Phædro & Phædro Theuth dicit, de quo & nos sup. diximus. Lactantius Divinarum Instit. lib. I. c. 6. Apud Ciceronem lib. scilicet 3. de Divinat. inquit, C. Cotta pontifex disputans contra Stoicos, de religionibus & varietate opinionum, que solent esse de diis, ut more Academicorum omnia faceret incerta, quinque fuisse Mercurios ait: & enumeratis per ordinem quatuor, quintum fuisse eum, à quo Argus occisus sit, ob eamque causam in Ægyptum profugisse, atque Ægyptiis leges ac literas tradidisse. Hunc Ægyptii Theuth appellant, à quo apud eos primus anni sui mensis, id est, September, nomen accepit. * Idem oppidum condidit, quod etiam nunc Græce vocatur ἐρεμνῶν, & Sætie servant & colunt eum religiose: Qui tametsi humaniorum antiquissimus, tamen & instructissimus omni genere doctrine, adeo ut ei multarum rerum & artium scientia Trismegisto cognomen imponerent. Hactenus Lactantius.

COLERUS.

* Alii Theutem vocant. Et apud Varronem lib. 4. de ling. Lat. falso nomen Phœnicum esse scribitur. Mercurii Ægyptii meminit etiam Tert. lib. de anima cap. 15. Sed de Mercuriis quinque Arnob. lib. 4.

TIRAQUELLUS.

2 Quos quinque numerari.] Scilicet Mercurios ex Cicerone, ubi supra.

3 Sicut Vulcanos plures.] Cicero dicto lib. 3. de Natura deorum, paulo ante ea, quæ supra adduximus, sic scribit, Vulcani item complures. Primus cælo natus, ex quo & Minerva, Apollinem eum, cujus in tutela Athe-

nas antiqui historici esse voluerunt. Secundus in Nilo natus Opas, ut Ægyptii appellant, quem custodem esse Ægypti volunt. Tertius è tertio Jove & Junone, qui Lemni fabricæ traditur præfuisse. Quartus Mandalion natus, qui tenuit insulas propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur. *

COLERUS.

* Ad hunc locum forte respexit Arnobius, quem modo citavi.

TIRAQUELLUS.

4 Cybelem quoque alii Rheam dixere.] Strabo lib. 10. non semel.

5 Alii Berecynthiam.] Strabo ibi, & Virgil. lib. 6. Æneidos,

— Qualis Berecynthia mater

Invehitur curru Phrygiæ turrita per
urbes.

Et lib. 9.

Ipsa deum fertur genitrix Berecynthia magnum

Vocibus his affata Jovem.

Et ibi Servius declarans cur ita vocetur, & Divus Augustinus lib. Civitatis Dei 2. cap. 4. & Fulgentius Mythologicôn libro 3. ubi de ipsa Berecynthia & Aty. Hincque cornu Berecynthium Horatio l. 1. Carm. Ode 18.

— Sæva tene cum Berecynthio

Cornu tympana.

Quo scilicet excitabantur ad furorem sacerdotes Cybeles Berecynthiæ. Ovid. lib. 4. Fastorum,

Protinus inflexo Berecynthia tibia
cornu

Flabit, & Id. e. s. festæ parentis erunt.

Atque etiam tubæ Berecynthiæ eidem Horat. lib. 3. Carm. Ode 19.

— Cur Berecynthia

Cessant flamina tibia?

Ubi Acron & Porphyrio interpretes scribunt, Berecynthiam esse urbem Phrygiæ: unde & tibiæ Phrygiæ, quæ sacris Matris deum adhiberi consueverant.

Berecynthiam, ¹ plerique Bonam deam. ² Isidem vero Phryges Pessinuntiam matrem deum vocant: ³ Attici Cecropiam Minervam, Cyprii Paphiam Venerem, Cretes Dictynniam Dianam, Siculi Stygiam Proserpinam, Eleusini vetustam Cererem, alii Junonem, nonnulli Bellonam, plerique Hecaten. ⁴ Prima vero Junonis ædes à Camillo dicata est in Aventino, quæ cæteris longe multumque præstitit, ad quam simulacrum Junonis Vejentanæ allatum memorant, quam Reginam nominatam volunt. ⁵ Altera in Capitolio, ⁶ juxta quam sacri anseres pascebantur, quæ & Regina dicta est. ⁷ Tertia in ar-

ce,

Junonis ædes & ara diversa Roma.

¹ *Plerique Bonam deam.*] Vide infra c. 7.

² *Isidem vero Phryges.*] Strabo libro 10. & Apulejus lib. 11. non multo post princ.

³ *Attici Cecropiam Minervam.*] Hæc omnia usque ad verbum, *Prima*, sunt Apuleji d. lib. 11.

⁴ *Prima vero Junonis ædes à Camillo.*] Livius 1. Decad. lib. 5. in tribus locis, & 3. Decad. lib. 2. post prin. iterumque lib. 7. ubi dicit, ratam de cælo adem in Aventino Junonis Reginæ. Valerius Maximus libro 1. cap. 8. Plutarchus in Camillo, Lactantius lib. 2. cap. 17. P. Victor in 13. regione urbis. Pomponius Lætus in Compendio Historiarum Rom. ubi de Magnitudine imperii Rom. loquitur, scribit, M. Furium Camillum, captis Vejis, Vejentanam Junonem urbi inrulsisse.

⁵ *Altera in Capitolio.*] Cicero in Oratione ad Equites Roman. antequam iret in exilium, *Nunc ego*, inquit, *Jupiter Op. im. Maxime*, *cujus outu ac ditione sola terrarum gubernantur: teque particeps omnium sociæ ac regni Regina Juno: teque Titonia armipotens, Gorgona, Pallas, Minerva, cæterique dii, deæque immortales, qui excellenti tumultu civitatis sedem Capitolii incolitis constitutam*, &c. oro atque obsecro, *serve opem pariter Reip. cunctaque*

civitati, meisque fortunis. Templum etiam Junonis Reginæ habuisse Capitolium, testis est Livius, ubi de bello gesto à Cn. Flaminio contra Ligures. Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. de Miraculis, scribit, Voluntarium Junonis Monetæ, quam Livius Reginam vocat, in urbem Rom. transfertum.

⁶ *Juxta quam sacri anseres.*] Anseres Romanis curæ fuisse ob Capitolium defensum, eisque cibaria à Censoribus locari testantur Plinius lib. 10. cap. 21. & Servius in l. 8. Aneid. ibi,

Atque hic auratis volitans argenteus anser

Porticibus Gallos in limine adesse jubebat.

In Capitolio, inquit, *in honorem illius anseris, qui Gallorum nunciatur adventum, positus fuerat anser argenteus.* Marlianus lib. 2. c. 5.

⁷ *Tertia in Arce.*] Monetam à monendo dictam esse, Cicero de Divinat. 1. monet his verbis, Vocem ab æde Junonis ex arce extitisse, quocirca Junonem illam appellatam Monetam. Ovid. lib. 1. Fastor.

Candida te niveo posuit lux proxima templo,

Qua fert sublimes alta Monetæ gradus.

Nunc bene prospicies Latiam Concordia turbam,

Nunc

ec, cognomento Monetæ, in area, in qua M. Manlii Capitolini domus fuit, quam à L. Furio dictatore votam nonnulli memorant. Nam quum novo motu tota urbs contremisceret, & quibus pia mentis, cuive deo sacrum fieret, non dignoscerent, ex arce vocem auditam ferunt, monentem, ut sue plena sacrum Iunoni & procuratio fieret: inde Monetæ nomen datum. ¹ Novimus quoque in vico Jugario aram Junonis Jugæ conspici, quæ conjugii præesse dicebatur, ² sicut Cinxia & Gamelia Iuno, à nubentibus sancte colebatur: cui sacrificantes, observabant ut bilem à visceribus hostiæ dimoveant, illamque juxta aram defodiant loco abdito & operto, ut signarent sine bile matrimonia esse

Nunc te sacratæ constituere manus.

Finis antiquum populi superator Herustii

Voverat, & voti solverat ille fidem.

Id Camilli voto factum canit idem Ovidius libro Fastor. 6.

Arce quoque ex summa Junoni templa Monetæ,

Ex voto memorant facta Camille tuo.

Ante domus Manlii fuerat, qui Gallica quondam

A Capitolino reppulit arma Jove.

Livius I. Decad. lib. 7. Anno, inquit, postquam vota erat, ædes Monetæ dedicatur, C. M. Rutilio IIII. T. Manlio Torquato II. Coss. Prodigium extemplo dedicationem sequutum, simile vetusto montis Albani prodigio. Plutarchus in Romulo scribit, Tatium Sabinorum Regem eam urbis partem incoluisse, ubi nunc Monetæ est templum, qua ex Palatio in Circum maximum itur, juxta quem locum sunt, quos pulchræ Monetæ gradus vocant. Tatius in arce, ubi nunc est ædes Junonis Menetæ, qui anno quinto, quam ingressus urbem fuerat, à Laurentibus interemptus, septima & vigesima Olympiade, hominem exiit, ut inquit Solinus c. 2. Lactantius cap. 8. lib. 2. Monetæ ædem Cal. Jun. dedicatam scribit Macrobius Saturn. lib. I. c. 12. Hanc Lucanus lib. I.

Castrensem vocat,

*Numina miscbit castrensis flamma Monetæ. **

COLERUS.

* Glossarium exponit Monetam *μνημοσύνη*. Et Higinus: Ex Jove & Moneta Maja. Moneta ergo ἡ μνημοσύνη mater Musarum.

TIRAQUELLUS.

1 Novimus quoque in vico Jugario.] Festus Pompejus lib. 9. non longè post prin. Jugarius vicus dictus Roma, quia ibi fuerat ara Junonis Jugæ, quom putabant matrimonia jungere. Et de hac quoque Junone Joga, sive Jugali, Servius in lib. 4. Æneidos, super hæc Didonis verba,

Nec cui me vinco vellem sociare jugali.

Propter jugum, inquit, quod imponebatur matrimonia conjungendis: unde & Jugo Jugalis dicitur.

2 Sicut Cinxia.] Jam de ea supra diximus.

3 Et Gamelia.] Hoc est, Nuptialis Juno, in nuptiis colebatur. Plutarchus in Præceptis Connubialibus c. 28. Eusebius Præpararionis Evangelicæ l. 3. Et hujus quoque meminit Græcus Pindari interpres. *

COLERUS.

* De aliis Epithetis Junonis, vide Minutii Octavium.

esse oportere. ¹ In Exquiliis quoque Lacinia Junonis templum fuit, & ² in foro Olitorio ara Junonis Matutæ: ³ Ædem in Palatio etiam Junonis Sospitæ summo honore cultam invenimus, juxta templum Cybeles, ⁴ cujus aram Numæ legibus pellex tangere vetabatur. ⁵ Nam in colle Viminali,

TIRAQUELLUS.

¹ *In Exquiliis quoque Lacinia.*] Virgil. lib. Æneid. 3.

— *Attollit se diva Lacinia contra.*

Et ibi Servius, Lacinia, inquit, templum Junonis Lacinia, à rege conditore, ut quibusdam placet, dicitur. Vel, secundum alios, à latrone Lacinio, quem illic Hercules interemit: & in hoc expiato loco, templum Junoni condidit. Strabo lib. 6. Post Scylletium Crotoniatarum fines sunt, & Iapygium terna promontoria: deinde Lacinium Junonis templum, superiori ætate locupletissimum, donisque frequentissimis plenum. Livius 3. Decad. lib. 4. Sex milia akerat ab urbe nobile templum, ipsa urbe nobilior, Lacinia Junonis, sanctum omnibus circa populis. Et lib. 8. in fin. Propter Junonis Lacinia templum æstatem Hannibalegit, ibique aram condidit, dedicavitque cum ingenti rerum ab se gestarum titulo Punici Gracisque literis insculpto. Et lib. 10. ejusdem Dec. Hannibal, quod roboris in exercitu erat in Africam transfexit: multis Italici generis, quia in Africam sequenturos abnuentes, concesserant in Junonis Lacinia delubrum, inviolatum ad eam diem, in templo ipso fæde interfectis. Et 4. Dec. lib. 7. post prin. Romæ Junonis Lacinia templum de cælo caditum erat, ita ut sustigium valdeque deformarentur. Et 5. Decad. lib. 2. post prin. iterumque postea aliquot interjectis scribit ejus templi violati ultionem. Plin. lib. 7. cap. 7. scribit in Lacinia Junonis ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus undique procellis. Val. Maximus lib. 1. cap. 2. d: Neglecta religione, scribit Fulv. Flaccum non impune tulisse, quod in Censura tegulas marmoreas ex Juno-

nis Lacinia templo in ædem Fortunæ equestris, quam Romæ faciebat, transfulerit. Lactantius lib. 2. c. 8.

² *In foro Olitorio ara Junonis Matutæ.*] Liv. 4. Decad. lib. 4. non longe à fin. *Ædes eo anno aliquot dedicatæ sunt: una Junonis Matutæ in foro Olitorio, vota locataque quadriennio ante à C. Cornelio Cos. Gallico bello. Censor idem dedicavit. Altera Fauni. P. Victor in undecima urbis regione eam in foro Olitorio constituit.*

³ *Ædem in Palatio etiam Junonis Sospitæ.*] Ovidius Fastor. lib. 2.

Principio mensis Phrygiæ contermina matri

Sospita delubris dicitur aucta novis. Cicero lib. 1. de Nat. deorum, quatuor Junones inter se confert: duas Sospitas prius, unam nimirum quæ Romæ colebatur, cujus templum in Palatio fuisse memoratur: alteram Lanuvinam. Romanorum Sospita, Lanuviorumque Juno, velut eadem suo apud Cic. d. loco depingitur habitu. Fuit enim eadem id quod ex oratione pro Muræna sub finem, & ex Livio lib. 8. ab V. C. colligitur. Textum & Cic. & Livii jam supra adduximus. P. Victor in decima regione, delubrum Sospitæ Junonis ædis matris deam fuisse conterminum, scribit. Cic. lib. 1. de Divinat. Marlianus lib. 2. cap. 18.

⁴ *Cujus aram Numæ legibus.*] Gellius lib. 4. cap. 3. Legis hæc verba sunt, *Pellex ædem Foris ne tangito.* Festus Pompejus ejus legis verba ponit, in quibus Junonis simpliciter, non Sospitæ fit mentio.

⁵ *Nam in colle Viminali.*] P. Victor in regione quinta, constituit templum Junonis Lacinia in colle Viminali.

minali, ¹ & in porticu Octaviæ, Junonis templum & aram fuisse vulgo proditum memoriæ est. Neque omittendum, nova religione & barbara cæremonia apud diversas gentes Junoni sacrum fieri: ² nam Lavini templum Junonis erat, ^{Særa Juno- nis di- versa.} & juxta specus, unde prodiens draco, virginis manu pascebatur. ³ In Syria in phano antiquissimo sacerdotes dum Junoni sacrificant, invicem digladiantur, ⁴ sicut Corybantes in sacris magnæ deæ, ⁵ & in templo Dianæ apud Ariciam:

¹ *Et in porticu Octaviæ.*] Plinius libro 36. cap. 5. *Intra Octaviæ porticus,* inquit, *in Junonis ade Æsculapius & Diana.* Matlianus lib. 3. cap. 11. Porticum Octaviæ *ἀεὶ θεῶν ἱερὸς* signavit Ovid. lib. 1. de Arte, hoc versu,

Aut ubi muneribus nati sua munera mater

Addit externo marmore dives opus.

² *Nam Lavini.*] Cicero lib. de Nat. deorum 1. Livius 1. Dec. lib. 8. & 3. Dec. lib. 2. post princ. & lib. 9. & 4. Dec. lib. 10. ubi scribit Lavinii simulachrum Junonis Sospitæ lachrymassè.

³ *In Syria.*] Lucianus in Lucio, sive asino, de Syriacis sacerdotibus scribens, inquit, *Illimitras projicientes, & cervicem subtus interquentes, gladiis brachia diffecabant.*

⁴ *Sicut Corybantes.*] Vide Platonem in Euthydemo. Strabo lib. 10. Lucanus lib. 1.

— *Crinemque rotantes*

Sanguinem populis ulularunt tristia Galli.

Corybantes, qui & Galli dicebantur, sacerdotes sunt Cybeles deum matris. Hi insani caput per furem rotant cultrisque faciem & musculos corporis totius dissecant, moribus quoque seipsos impetunt, cum majore se correptos furore, vel simulant, vel revera sentiunt. Apulejus lib. 8. Metam.

⁵ *Et in templo Dianæ apud Ariciam.*] Juxta Ariciam lucus est Dianæ, Artemisium vocant, ubi Barbaricus Scythicusque mos observatur. Namque sacerdos instituitur fugitivus qui-

dam vir gladium tenens, & insultus semper circumspectans, & ut inquit Strabo lib. 5. ad se tutandum strenue paratus. Scribit Servius in hoc Artemisio fuisse arborem illam, quam celebrat Virgil. in 6. (ibi,

Aureus, & solis, & lento vimine ramus.)

de qua infringi ramum non licebat. Hanc historiam Pausanias in Corinthiacis tangit, qui sacerdotes apud Ariciam alii aliis succedebant: non enim ingenui hoc munus obibant, sed servi idem fugitivi: qui singulari certamine inter se dimicant, cum victoria etiam sacerdotium adipiscuntur: semperque victor idem & successor alterius erat, quem morem etiamnum suis temporibus durasse scribit. Id peculiariter regnum vocabatur, & ipse sacerdos rex *Nemorensis* dicebatur, à nemore illo Dianæ sacro, quod Artemisium nuncupari significavimus. Hinc ab Ovidio dictum est in 3. Fastor.

Regna tenent sortes manibus, pedibusque fugaces,

Et perit exemplo postmodo quisque suo.

Item in primo de Arte amandi,

Ecce suburbana templum nemorale Dianæ,

Partaque per gladios regna nocente manu.

Hinc Val. Flaccus in 2. Argonaut.

— *Et soli non mitis Ariciaregi:*

Lucanus quoque lib. 3.

Qua sublime nemus, Scythicæ quæ regna Dianæ.

Caligula, qui omnium commodis in-

Lyfandria.

ciam : apud Crotonem sacerdos brevi scuto superflans sacrum facit, & victimam Junoni cædit. In Samo nisi habitu nubentis & nuptiarum solennibus servatis, Junoni sacrum facere non licet. ¹ In Stymphalo Arcadiæ Junoni triplex sacrum ex tribus cognominibus fit. Unum, velut puellæ: alterum, ut Jovi nuptæ: tertium, velut viduæ. ² Sami quoque, ut dicata Junoni templa, Lyfandria vocentur, Senatusconsulto cautum fuit: & Argis in ara Junonis nulli externo aut peregrino sacrum facere permittitur.

commodabat, immisit quendam fugitivum robustiorem, qui cum rege illo Aricino sacerdote, qui jam multos annos sacerdotio potitus erat, depugnaret: ut ita superatus & vira spoliaretur & sacerdotio, etsi sacerdotium erat vilioris conditionis. Auctor Tranquil. in Caligula, cap. 35.

¹ In Stymphalo.] Pausanias lib. 8. In antiqua Stymphalo, inquit, Temenum habitasse ajunt, Pelasgi filium, eumque

Junonem educasse, & tria templa Deæ extruxisse, totidem etiam indidisse ei cognomenta. Cum virgo adhuc esset, παῖδα, id est, adolescentulam appellavit. Jovi autem jam nuptam, τῆδεταρ, id est, perfectam. A Jove denique cum obdissidium, qualecunque tandem id fuerit, discessisset, & Stymphalum redisset, χήραν, id est, Viduam nominavit.

² Sami quoque.] Plutarchus in Lyfandro.

CAPUT V.

Ex quibus oppidis, quibusque regionibus, aut terrarum oris ingenio clari & præcipua doctrina viri plures evasere.

Eudoxus.

EX multis magnis animis, amplissimisque ingeniis, quæ unquam vidimus aut legimus, illorum qui studio disciplinarum exteras nationes conquifivere, in primis ¹ Homerus fuit, Orpheus, ² Eudoxus, ³ Democritus, ⁴ Pythagoras,

TIRAQUELLUS.

¹ Homerus.] Herodotus in libello de vita Homeri.

² Eudoxus.] Diogenes Laërtius in vita illius.

³ Democritus.] Idem Laërtius in vita illius post princ. & Cicero lib. 5. de Finib. Platonis & Pythagoræ peregrinationes scribens, de Democrito sic tradit, Cur hæc eadem Democritus (qui vere falsore quæreremus) dicitur

oculis se privasse: certe ut quam minime animus à cogitationibus abduceretur, patrimonium neglexit, agros deseruit incultos, quid quærens aliud nisi beatam vitam, quam si etiam in rerum cognitione ponebat: tamen ex illa investigatione naturæ consequi volebat, ut esset bono animo. Idem enim ille summum bonum ἀθυρίαν & sepe ἀκρίαν appellat: id est animi terrore liberum.

⁴ Pythagoras.] Id enim amore indagandæ

goras, ¹ Archita, & ² Plato, clari sapientia: qui ad Gymnosophistas, spectandosque siderum motus, disciplinasque ediscendas, tanquam ad mercaturam bonarum artium profecti sunt. ³ Is vero Eudoxus summus perhibetur astrologus, qua tempestate Galli Senones urbem pervastarunt. ⁴ Pythagoras Tarquinii Superbi tempore vixit. ⁵ Platonem vero post quadringentesimum urbis annum ad Dionysium venisse fama vulgavit. Archita autem dum discendi studio flagrat, multas per oras peregrinatus, captus à piratis, & ve-

*Pytha-
goras.
Plato.
Ar-
chita.*

nun-

dagandæ veritatis ad Ægyptios, Magos, & Persas usque penetravit, ut scribit Lactantius lib. 4. cap. 2. & ante eum Cicero lib. 5. de Finibus.

¹ Archita.] Lærentius in vita illius, & Platonis. Hujus Architæ modestiam in ira sic scribit Cic. Tusc. 4. ex quo illud laudatur Architæ, qui cum villico factus esset iratior, Quo te modo, inquit, accepissem nisi iratus essem.

² Plato.] Nam idem de eo scribit ac de Pythagora Lactantius, ubi nuper citavimus. Et de Platone quoque Cic. dicto lib. de Finib. Cur, inquit, Plato Ægyptum peragravit? ut à sacerdotibus barbaris numeros & cœlestia acciperet? cur post Tarentum ad Architam? cur ad ceteros Pythagoræos Ethecratem, Timæum, Acrionem, Locros, ut cum Socratem expressisset, adjungeret Pythagoræorum disciplinam, eaque quæ Socrates repudiabat, addisceret? Plato post Socratis obitum ad Italiam iterum venit, & Pythagoræos Eurytum Tarentinum, & seniores Architam sectatus, atque ad Indos & Magos intendisset animam, nisi eum bella tunc cœtissent Asiatica. Auctor Apulejus in Dogmate Platonis. Et Cicero Tuscul. 1.

³ Is vero Eudoxus.] Eusebius Chronographus in Olympiade 97. Aul. vero Gellius lib. 17. cap. 21. scribit hunc Eudoxum Astrologum in Græcia nobilitatum fuisse, non longo tempore post bellum Senonicum, cum Galli Romam præter Capitolium cœpe-

runt, Lacedæmonique ab Atheniensibus apud Corinthum superati sunt duce Phormione. Strabo lib. 17. scribit Eudoxum cum Platone in Ægyptum profectum, & cum sacerdotibus annos tredecim versatum fuisse.

⁴ Pythagoras.] Liv. 1. Dec. lib. 1. de Numæ electione loquens sic scribit, Auctorem doctrinæ ejus, quia non extat alius, falso Samium Pythagoram edunt, quem Servio Tullio regnante Romæ, centum amplius post annos, in ultima Italiæ ora, circa Metapontum Heracleamque & Crotonem juvenem amulantiū studia cœtus habuisse constat. Aulus Gellius ubi sup. Postea, inquit, Pythagoras Samius in Italiam venit, Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomen Superbus fuit. Eusebius in Olympiade 64. Cic. lib. 2. de Orat. Quidam, inquit, Numam Pompiliū illum regem nostrum, fuisse Pythagoræum ferunt, qui annis per multis ante fuit, quam ipse Pythagoras: quo etiam major vir habendus est, cum illam sapientiam constituendæ civitatis duobus prope seculis ante cognovit, quam eam Græci natam esse senserunt. Pythagoras Samius floruit in ea parte Italiæ, quæ magna Græcia dicta est, regnante Tarquinio Superbo, ut ait Cic. Tusc. 1.

⁵ Platonem vero.] Gellius, ubi supra scribit, Paucis annis post Alexandrum natum, Platonem Philosophum ad Dionysium Siciliæ tyrannum posteriores profectum fuisse.

Thales. nundatus est. ¹ Sic Thales ille Milesius, cujus sunt multa &
Solon. miranda inventa, ² deinde Solon ³ & Lycurgus, ut legum
Lycurgus. sanctionumque quas tulere, causas rationesque curiosius
 pensitarent, aliique illustres viri, nullum vitæ cultum aut
 paratum requirentes, partim Ægyptios & Æthiopes, par-
 tim Syros, Arabas, Persas, Parthos, Hyrcanos & Indos,
 omnes denique terrarum fibras, ac diversi orbis ultimas
 oras rimando, nihil inexpertum reliquere, dum studia
 bonarum artium, & veri cognitionem undique emendica-
 rent, ita ut ex omnibus sapientissimis viris, quos ulla un-
 quam tulit ætas, in patrio solo paucissimos funeratos inve-
 nias. Quibus exculti doctrinis tantum processere, ut multa
 ingeniorum doctrinarumque monumenta posteris relique-
 rint: suasque non urbes modo & oppida, sed regiones &
 gentes magnis nominibus nobilitarint: ⁴ præcipue vero
Ex Miletu Ionia. Miletus Ioniæ, multiplici doctrina præditis viris excelluisse
 fertur: nam & Thaletis astrologi, qui inter sapientes ad-
 nominatur, Anaximenis philosophi, mathematicorum no-
 bilissimi, qui horologium ostendit primus, Timothei mu-
 sici, & Anaximandri physici, Hecatei historici, atque Æ-
 schini oratoris, qui magno in precio fuere, aliisque scientif-
Ex Asia viri docti. simis viris floruisse fertur. ⁵ Ingenia quoque Asiatica sua
 laude fraudanda non sunt. Ex hac enim poëta Anacreon,
 Mimnermus, & Antimachus, claro præconio celebrati;
 deinde

¹ Sic Thales ille Milesius.] Laërtius in vita illius.

² Deinde Solon.] Plutarch. & Laër-
 tius, uterque in vita illius.

³ Et Lycurgus.] Plutarchus in vita
 quoque illius.

⁴ Præcipue vero Miletus.] Hæc us-
 que ad vers. Ingenia quoque, sunt Stra-
 bonis lib. 14. non multo post princ. &
 alibi quoque eodem libro. Et de ipso
 Thalete, Timotheo & Anaximandro,
 Pomp. Mela lib. 1. cap. 17. Sed quod
 hic dicitur, Anaximandrum primum
 ostendisse horologium, Plinii est lib. 2.
 capite 76. Sed qui primus Romanis

id fecit, discas ex eodem libro 7. ca-
 pite 60.

⁵ Ingenia quoque Asiatica.] Hæc
 magna ex parte usque ad versic. Alii-
 que præcipua, sunt Solini cap. 43. aut
 aliorum computatione 53. quibus ad-
 dit Poëtas & multos alios excellentes
 doctrina & ingenio viros: sic enim
 inquit, Ingenia Asiatica incluta per gen-
 tes fuere. Poëta Anacreon, inde Mimner-
 mus & Antimachus: deinde Hipponax,
 deinde Alcaeus, inter quos etiam Sappho
 mulier. At historia conditores Xanthus,
 Hecateus, Herodotus, cum quibus Epho-
 rus & Theopompus.

I Aliique

deinde Hipponax, & Sappho, atque Alcæus poëta, qui lyricos invenit. Præter hos Xanthus, Hecateus, Herodotus, Ephorus & Theopompus historici, ¹ alique præcipua doctrina viri, illam sempiternæ laudi memoriæque commendarunt. ² Fuit præterea Cartheja seu Iulis, parva circa Delon insula, clara ingeniis virisque: ex ea enim Simonides poëta, qui scripsit multa præclare & Bacchylides, deinde Erasistratus medendi arte clarus, cujus plura documenta sunt: atque Aristo Bionis æmulus ex Peripatetica disciplina duxere originem. ³ Nec minus ex Bithynia & Cyrenis, non dispari laude censendi. Ex illa enim Xenocrates philosophus, & Dionysius dialecticus, Hipparchus & Theodotus. Item Theophanes orator, in causis forensibus versatus egregie, & Asclepiades medicus. ⁴ Ex Cyrenis vero Callimachus, qui elegos scripsit primus, quo tempore Li-

Ex Cartheja seu Iulide.

Ex Bithynia.

Ex Cyrenis.

¹ Alique præcipua.] Ut Xenophanes physicus qui poemata de Sillis fecit, & Polymnastum in musica doctum, ex eodem Strabone lib. 14. Bias, Pittacus, Cleantes, Anaxagoras & Heraclitus ex Solino ubi supra, & privatum de singulis Diogenes Laërtius.

² Fuit præterea Cartheja seu Iulis.] Hæc usque ad versic. Nec minus, sunt Strabonis lib. 10. Dux vero, inquit, restant, Cartheja scilicet, & quam Iulidem appellant, ad quas reliquarum habitatores concurrunt, Carthejam quidam à Pœcëssa, Iulidem vero è Corissia. Ex Iulide Simonides condendorum auctor carminum, duxit originem, necnon illius ex fratre nepos Bacchylides & postea Erasistratus medicus insignis, & ex Peripareticorum secta philosophorum Aristo, Bionis Borystenensis æmulus.

³ Nec minus ex Bithynia.] Hæc usque ad versic. Ex Cyrenis, sunt ejusdem Strabonis lib. 12. Sed & Hipparchum Bithynium fuisse constat ex Æliano lib. de Animalibus 7. c. 8.

⁴ Ex Cyrenis vero Callimachus.] Ea urbs, ut Strabo lib. 27. scribit, vires

claros complures habuit, qui & libertati optime præesse poterant & imminentibus Barbaris fortiter resistere. Et paulo post sic scribit, Ex Cyrene illustres fuere, Aristippus Socraticus, qui Cyrenicam philosophiam instituit, & Areta ejus filia, quæ in schola successit, & Aristippus filius qui matri successit, & pueri dicitur & cognominatus est, & Anniceris, qui Cyrenicam sectam videtur emendasse, & Anniceriam ab ea derivasse. Callimachus quoque Cyrenæus est & Eratosthenes, ambo ab Egypti regibus in honore habiti. Alter poëta simul & grammaticæ studiosus: alter & in his, & in philosophia, & in mathematicis præstantissimus. Hæc Strabo. Quod autem de Livio poëta hic dicitur, nonnihil dissidet ab eo, quod scribit Gellius d. libro decimo septimo cap. 21. cum ait, Neque diu post Callimachus poëta Cyrenensis Alexandria apud Ptolemæum Regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus, quam viginti, cum Pœnis pace facta, Coss. Claudio Centeno Appii Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Livius poëta fabulas docere Romæ cepit.

*Alie
urbes
doctis
viris
clara.
Simo-
nides.*

re Livius poëta Romæ fabulam dedit: & Aristippus Socraticus floruisse dicitur, ¹ cujus filia Areta tantum ingenio valuit, ut post Aristippum scholas cum laude rexit, & disciplinas docuerit. ² Præter quas urbes, Tarsus, ³ Alabanda, ⁴ Tyrus, ⁵ Gnidus, ⁶ Rhodus, variis eruditionibus & doctrinis excellere, præcipuosque & summo ingenio viros eduxere. ⁷ Sed quod est de Simonide dictum, magni exempli

¹ *Cujus filia Areta.*] Diogenes in Aristippo. Strabo ubi supra.

² *Præter quas urbes, Tarsus.*] Strabo libro 14. refert tantum studium Tharsensibus circa philosophiam fuisse & alias disciplinas, quæ in corona versabantur, ut Athenas & Alexandriam & alia loca, in quibus scholæ & philosophicæ exercitationes fierent, superarent: Sed & in hoc plurimum excellere, quod hic indigenæ discunt, peregrini vero non multi huc adveniunt. *Ex Tarsis*, ut scribit ibidem Strabo, *viri illustres fuere, ex Stoicis, Antipater, Archelaus, Nestor, & duo Anthenodori: quorum qui Cordylion dictus est, cum M. Catone vixit, & apud eum mortuus est. Alter vero Sandonis filius, quem à vicis quodam Cananitam dicunt, Cesaris præceptor fuit, & in honore maximo apud illum habitus est. Clarissima præterea hæc urbs fuit eo ipso, quod Paulum Apostolum alumnum habuit, virum unice in religione nostra Christiana memorabilem, ut scribitur Act. c. 22. in princ. Solinus c. 5 1. Martens urbium Tarsus vocat, tum ob ejus vetustatem, tum ob excellens in ea urbe studium.*

³ *Alabanda.*] Alabanda (ut scribit lib. 14. idem Strabo) urbs duobus montibus subiecta est, ita dispositis, ut cistæ inversæ aspectum exhibeant, &c. Alabanda homines molles & suffitos habet, & psalterias multas. Hinc viri memorabiles fuere, duo fratres, oratores, Menecles & Hierocles: item Apollonius & Molon, qui Rhodum migraverunt.

⁴ *Tyrus.*] Fuit nomen proprium patris Didonis, ut auctor est Justinus

lib. 18. qui ab aliis *Belus* est. Hæc urbs Maximum Tyrium, Philosophum Platonicum, alumnum habuit. Is de variis quæstionibus ad multas philosophiæ partes pertinentibus, perpetuæ orationis composuit Sermones, quos anno 1557. excusit Henricus Stephanus, Typographus.

⁵ *Gnidus.*] Strabo lib. 14. *Viri, inquit, à Gnido memorabiles fuere, primum Eudoxus Mathematicus, Platonis sodalis: postea Agatharchides, Peripateticus, vir historicus, ætate nostra Theopompus, Divi Cesaris familiaris, & qui apud eum maxime potest. Item Artemidorus ejus filius. Hinc Ctesias fuit, qui Xerxem medicatus est, & res Syricas & Persicas conscripsit.*

⁶ *Rhodus.*] Strabo d. lib. 14.

⁷ *Sed quid de Simonide.*] Cicero libro 1. de Divinatione Simonidis somnium referens, *Quid, inquit, illa duo somnia, quæ creberrime commemorantur à Stoicis? Quis tandem potest contemnere unum de Simonide? qui cum ignotum quandam projectum mortuum vidisset, cumque humavisset, haberetque in animo navim conscendere, moneri visus est, ne id faceret, ab eo, quem sepultura affecerat: si navigasset, eum naufragio periturum. Itaque Simonidem redisse, perisse ceteros, qui tum navigassent. Hoc somnium refert etiam Valerius Maximus lib. 1. cap. 7. tit. de Somniis. Hunc etiam Simonidem beneficium salutis à diis accepisse scribit Cicero libro 2. de Oratore ad finem, his verbis: Cum cœnaret Cranone in Thessalia Simonides apud Scopam, fortunatum hominem & nobilem, cecinissetque id carmen, quod in*
eum

exempli illius casus fuere, bis monitu divum, partim ruina, partim naufragio erepti. ¹ Asclepiades vero publico fertur ^{Asclepiades.} præconio, quod phreneticos & mente imminuta laborantes, concentu sonorum, mirabili experimento ad sanitatem revocarit. ² De Anacreonte inter mira exempla fatum ^{Anacreontis interitus.} memoratur, & memorabilis illa mors, acino uvæ passæ strangulati: quæ res infirmitatis humanæ nos commonefacit, fortunæque varietatis, atque imminentium calamitatum, vitæque variis casibus expositæ magna nobis documenta dari.

eum scripisset, in quo multa ornandi causa poetarum more, in Castorem scripta & Pollucem fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse, se dimidium ejus ei quod pactus esset, pro illo carmine daturum: reliquum à suis Tyndaridis, quos æque laudasset, peteret, si ei videretur. Paulo post esse ferunt nunciatum Simonidi ut prodiret: juvenes stare ad januam duos quosdam, qui eum magnopere evocarent, surrexisse illum ipsum, prodisse, vidisse neminem. Hoc interim spatium conclarere illud, ubi epularetur Scopas, concidisse, ea ruina ipsum oppressum cum suis interisse, quos cum humare vellent sui, neque possent obritos internoscere ullo modo, Simonides dicitur ex eo quod meminisset, quo eorum loco quisque cubuisset, demonstrator uniuscujusque sepeliendi fuisse. Hactum re admonitus invenisse fertur, ordinem esse maxime qui memoria lumen afferret. Hactenus Cicero. Valerius Maximus hanc etiam historiam narrat lib. 1. ti-

tul. 8. de Miraculis.

1 *Asclepiades.*] Cælius Aurelianus Chronicon lib. 1. cap. 5. Censorinus de die Natali, & Martianus Capella l. 9. c. 6. & diximus in nostris Commentariis Nobilitatis cap. 3 1.

2 *De Anacreonte.*] Valer. Maximus lib. 9. cap. 12. tit. de Mortibus non vulgaribus, scribit, Anacreontem bis humanæ vitæ modum supergressum, & uvæ passæ succo, tenues & exiles virium reliquias foverentem, unius grani humore pertinacius faucibus inhærente, absumptum fuisse. Plinius vero libro 7. cap. 8. conceptum hominum & generationem scribens, inquit, *At qui etiam hodie minoris potes, quantulo serpentis ictus dente: aut etiam, ut Anacreon poeta, acino uvæ passæ: ut Fabius Senator Prætor, in lactis haustu uno pilo strangulatus. Is demum profecto vitæ aqua lance pensitabit, qui semper fragilitatis humanæ memor fuerit.*

CAPUT VI.

Quo apparatu, & qua pompa, quantoque omnium studio olim Romani triumphos agerent: quis ordo servari, & quæ in triumpho ferri consueverant.

QUæ triumphantium pompa & quis ordo fuerit, quantoque omnium studio & apparatu ducibus exercituum, post res feliciter gestas triumphus deferri consueffet, intercise veterum monumentis traditum est. ² In primis fuit observatum, ut qui imperatores rebus bene gestis, post multa facinora militaria, domitis hostibus triumphum poscerent, pacatam provinciam successor in primis traderent, exercitumque victorem, & opimum præda, testemque virtutis & ignaviæ cujusque, meritique & inmeriti, Romanam reducerent. ³ Inque ædem Bellonæ extra urbem senatu evocato, ⁴ (neque enim triumphum petenti, urbem inire

Triumphum petenti quæ prius facienda & observanda erant.

TIRAQUELLUS.

¹ *Quæ triumphantium pompa.*] De triumphis in universum vide Valerium Maximum lib. 2. c. 3. quod est de jure triumphandi. Plutarch. in Romulo. Sed quibus adde & Dionysium Barchinensem omnium primum de Indis triumphasse, elephanto Indico vectum, ut scribit Diod. Sicul. l. 5. c. 2.

² *In primis fuit observatum.*] Hoc patet ex infinitis Livii locis.

³ *Inque ædem Bellonæ.*] Livius 3. Decad. lib. 6. ubi de Marcelli triumpho loquitur, & lib. 8. ubi de triumpho Scipionis loquitur, iterumque ubi de triumpho Neronis & Claudii, rursusque lib. 9. ubi de triumpho sive ovatione L. Manlii. Et 4. Dec. lib. 3. ubi de triumpho Cethegi de Insubrib. Et 4. Dec. lib. 2. ubi de triumpho C. Cicereji prætoris, & alibi sæpe. Adde etiam in ædem Apollinis apud eundem 4. Decad. lib. 7. non multo ante fin. ubi de L. Æmilio Regillo, qui classe præfectum Antiochi Regis devicerat. *Extra urbem, inquit, in æde A-*

pollinis cum Senatus datus esset, auditis rebus gestis L. Æmili Regilli, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naves demersisset aut cepisset, magno consensu patrum triumphus navalis est decretus, & iterum libro 9. post princ. ubi de M. Fulvii Procons. triumpho ex Ætolia.

⁴ *Neque enim triumphum petenti urbem inire fas erat.*] Cælius inter Epistolas familiares Ciceronis lib. 8. epist. ejusdem lib. 6. totius vero voluminis 140. cum scribit, *Neque enim stulte Appianus, qui simulatque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abiecerat.* * Suetonius in Cæsare cap. 18. Plutarch. in eodem Cæsare, & Pompejo & Catone Uticensi, Appianus bellorum Civilium lib. 2. non adeo longe à princ. ubi de Cæsare loquitur.

C O M M E N T A R I U S.

* *Ingredientes urbem abjiecerant Imperium. Ulpianus l. ult. de off. Procons. Proconsul portam Romæ ingressus deponebat imperium.* Cicero ad Atticum lib.

inire fas erat) de rebus à se gestis magnifice, quæ oppida, quasque provincias bello vicissent, aut quibus cum hostibus signis collatis conflixissent, quæque egregia ipsi fecissent, quotque hostium millia cecidissent, omnia denique belli decora, ordine diserebant: ¹ ubi legatos, tribunos militum, centuriones, milites denique exercitus, quo notior testatiorque eorum virtus foret, adesse oportebat, ut meritæ illius virtutis, cui tantus honor debebatur, si quid veri vanique referretur, testes forent. ² Augustus vero Octavius in templo Martis Ultoris, quod in foro suo posuit, senatum de bellis, deque triumphis consuli, utque provincias cum imperio petitori inde deducerentur, in eoque reversi ex provincia triumphorum insignia deponerent, decreto sancivit: ³ tametsi in Martio campo, & in pratis Flaminiis, non semel de triumpho actum inveniamus. Apud Argivos ex militia reversi duces, cum militum agmine totoque exercitu, in Charadro extra urbem concilium advocabant: ibique de militaribus donis, quæ cuique deberentur, optimatum consensu decernebant. ⁴ Sæpius tamen absenti duci, quum de rebus gestis egregie, maxime cognitum esset, à senatu decretus triumphus fuit. ⁵ Cumque res bello gestæ, triumphus.

lib. 7. Epist. 1. Mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra urbem esse cum iustissima causa. Livius lib. 26. Quinto Fulvio ne minueretur imperium, si in urbem venisset, decrevit senatus.

TIRAQUELLUS.

I Ubi.] Totus hic locus sumptus est ex Livio 4. Decad. lib. 1. ad fin. cujus hæc verba sunt, C. Aurelius Cos. cum ex provincia comitiorum causa venisset, questus est L. Furio Prætori, ita triumphum decrevisse Senatum, ut nullius, nisi ejus, qui triumphaturus esset, haud eorum, qui bello interfuissent, verba audiret. Majores ideo instituisse, ut Legati, Trib. militum, Centuriones, milites denique triumpho adessent, ut virtutes rerum gestarum ejus, cui tantus honos haberetur, publice viderentur, Ecquem ex eo exercitu, qui

cum Gallis pugnaverit, si non militem, licet saltem fuisse, quem percunctari posset Senatus, quid veri prætor canere referret. Sed & idem ejusdem Decad. libro 7. loquens de triumpho M. Acilii de Rege Antiocho & Ætolis, Milites, inquit, tantum, qui sequebantur currum, defuerunt: alioqui magnificus, & spectaculo, & facie (alias fama) rerum triumphus fuit.

2 Augustus vero Octavius.] Suetonius in vita illius cap. 29.

3 Tametsi in Martio Campo, & in pratis Flaminiis.] De utrisque Livius 1. Decad. libro tertio, ubi de triumpho L. Valerii & M. Horatii agit.

4 Sæpius tamen, &c.] Ad Romanos redit.

5 Cumque res bello gestæ.] Hæc ex sequentibus patebunt.

Triumphum à populo decreti sine senatus auctoritate.

triumpho dignæ viderentur, prout erant sententiæ, populi jussu, patribus auctoribus, triumphum decernebant: aut si senatus adversaretur, per tribunos ad populum ferri posse, populumque citra senatus auctoritatem triumphos sæpe decrevisse compertum est. ¹ Valerio & Horatio consulibus, victis Sabinis & Volscis, quum triumphus negaretur, L. Icilius tribunus plebis de illorum triumpho ad populum tulit, qui primi ex scito plebis, nullo decernente senatu, triumpharunt. ² Et M. Rutilio dictatori de plebe homini, deditis & victis hostibus, sine patrum auctoritate, solo jussu populi triumphare licuit. ³ Tametsi plures, quum Romæ adversante senatu honos negaretur, in Albano honestos triumphos egisse legamus. ⁴ Primusque M. Papyrius Masso, quum Romæ negaretur, in Albano, ⁵ & alii illius exemplo triumpharunt. ⁶ M. vero Antonio magnæ invidiæ fuit, quod quum deberet Romæ, Alexandriæ de Parthis triumphavit. ⁷ Et Domitio Ænobarbo, quod devictis Arvernīs, nullo decernente senatu, elephanto vectus, velut triumphans totam Italiam pervagarit. Mansitque diu mos Romæ de domitis nationibus & hostibus bello victis triumphandi, ⁸ ad Probum usque imperatorem: Is enim

Probum ultimus Casarum triumphavit.

ulti-

¹ *Valerio & Horatio.*] Id usque ad versic. *Et M. Rutilio*, sunt Livii d. 1. Decad. lib. 5. ubi supra, & Dionysii Halicarnassæi lib. 2.

² *Et M. Rutilio.*] Idem Livius ejusdem 1. Decad. lib. 7.

³ *Tametsi plures.*] Ut retulit ipse Livius 5. Decad. lib. 5. ex Oratione M. Servilli, & ex sequentibus quoque patebit.

⁴ *Primusque M. Papyrius Masso.*] Valerius Maximus lib. 3. cap. 6. Plin. lib. 15. cap. 29. ad fin. sic scribit, *L. Piso tradit, Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphavit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum.*

⁵ *Et alii.*] Ut M. Marcellus apud Plutarch. in vita illius, & Livium 3. Decad. lib. 6. & Plinium Secundum,

si is est, de Viris illustribus c. 14. Et Q. Minutius apud Livium 4. Dec. l. 5. Et C. Cicerus apud eundem 5. Dec. lib. 2. & P. Servilius Priscus apud Dionysium Halicarnassæum lib. 6.

⁶ *M. vero Antonio.*] Plutarchus in vita illius.

⁷ *Et Domitio Ænobarbo.*] Sueton. in Nerone, cap. 2. *

COLERUS.

* Quod Orosius quoque attestatur, ubi inquit: *Idco Domitium Elephantum insecutum fuisse, quod Elephantorum ope devicisset.*

TIRAQUELLUS.

⁸ *Ad Probum usque.*] Hunc enim triumphasse de Germanis & Blemyis, venationemque in Circo amplissimam populo dedisse, scribit Flavius Vopiscus in vita illius.

Quantum

ultimus Cæsarum triumphasse traditur: post quem oblitterata virtute militari, quum vigor ille animi desivisset, & imperium deflexisset, nulli Cæsarum triumphasse leguntur: ¹ quamvis alii Belisarium, qui sub Iustiniano meruit coronam, postremum omnium triumphasse contendunt. Fuitque maxime cognitum, à condita urbe ad Vespasianum & Titum, devictis debellatisque nationibus ab ultimo orbe, Romanos per tot secula ² viginti supra trecentos triumphos egisse: ³ exque Samnitibus solum, hostibus prævalentibus, multiplices tandem clade affectis & debellatis, quatuor supra triginta triumphos inisse: ⁴ pluriesque de Gallis, quam de reliquo orbe terrarum, duces Romanos triumphasse. Et tametsi Romanis tantum civibus olim triumphus decerneretur, ⁵ uni tamen Cornelio Balbo externo & Gaditano, ob devictos Garamantes, tributum legimus, ⁶ Mirumque prodi de Ventidio Basso, qui ductus in triumpho, & multo, eo processit, ut Romanorum primus felicitate mira de

Par-

¹ *Quamvis alii Belisarium.] Pomponius in vita Fl. Val. Iustiniani de Belisarii triumpho sic scribit, Persas, qui transgressis limitibus, Mesopotamiam, Cælefyriam, Syriamque prædati sunt, Belisarius legatus, ab Augusto missus, prelio fudit fugavitque. Trans Euphratem abire coëgit, veteres firmavit limites. Fura imperii toto Orienti asseravit cum victoria redeuntem, & auro curru triumphantem, Iustinianus magna letitia excepit. Idemque dux triumpho insignis, & rebus gestis clarus, recuperata Africa, Gelimerem, Pandarorum Regem, vinculum catenis Constantinopolim misit. Carthaginiem firmius, quam antea, restituit. Triumphus major ac pretiosior Persico fuit, &c.*

² *Viginti supra trecentos.] Paulus Orosius lib. 7. cap. 6.*

³ *Exque Samnitibus.] Multos ex his triumphos describit Livius ubique. At is 1. Decad. lib. 7. scribit triumphos ex ipsis plures pene quam annos ab urbe condita.*

⁴ *Pluriesque de Gallis.] Livius 4.*

Decad. lib. 8. in Oratione C. Manlii Cof. & Florus Epit. lib. 1. c. 6. de bello Samnitico.

⁵ *Uni tamen Cornelio Balbo.] Plinius lib. 5. cap. item 5. & iterum lib. 7. capite 43. & Solinus cap. 42.*

⁶ *Mirumque prodi de Ventidio Basso.] Plutarch. & Dion uterque in vita M. Antonii. Valerius Maximus lib. 6. cap. 10. Plinius lib. 7. cap. 43. Triumphare, inquit, P. Ventidium de Parthis voluit quidem scilum, sed eundem in triumpho Asculano Cn. Pompeji Strabonis duxit puerum: quamquam Massurius auctor est, bis in triumpho ductum: Cicero, mulionem castrumscum suffaraneum fuisse: plurimum, juveniam inopem in caliga militari tolerasse. Gell. lib. 15. c. 4. Juvenal. sat. 7.*

Ventidius quid enim? quid Tullius? an ne aliud, quam

Sylus & occulti miranda potentia sati? Servis regna dabunt, captivis fata triumphos:

Felix ille tamen, corvo quoque ravior allo.

Qui
trium-
phare
recusa-
runt.

Parthis triumpharit. ¹ Fulvius postea Tusculanus, cum & civis & consul Tusculi fuisset, & ad Romanos transisset, tam feliciter egit, ut Thusculum extra sortem velut provinciam assequutus, triumphum Romæ de sua patria egerit, eo ipso anno civitate donatus & consul factus. ² M. quoque Perpenna, Græcus homo, postea consul, de Aristonico iustissimum Romæ duxit triumphum. ³ Proditus tamen est Fulvius Flaccus tantæ moderationis fuisse, ut decretum sibi triumphi honorem ob modestiam recusarit. ⁴ Et M. Fabius, quia fratrem bello amiserat, triumpho cessasse. ⁵ Tiberius quoque Cæsar de Illyriis parta victoria, triumphare noluit, consternata tunc civitate propter Varianam cladem: ⁶ sicut Marius devictis Theutonibus triumphum distulit, conspicatus patriam adventantibus Cimbris laborare. ⁷ Septimius quoque Severus, devictis Parthis,

quum

¹ *Fulvius vero Tusculanus.*] Plinius d. lib. 7. c. 43. varia Fortunæ exempla describens, sic inquit, *Est & L. Fulvius inter insignia exempli Tusculanorum rebellantium Consul: eodemque honore, cum transisset, exornatus confestim à populo Roman. qui solus eodem anno, quo fuerat hostis, Romæ triumphavit ex iis, quorum Consul fuerat.*

² *M. quoque Perpenna.*] Valerius Maximus lib. 3. cap. 4. de his, qui humili loco nati, clari evaserunt. Paulus Orosius lib. 5. cap. 10. Et Eutropius lib. 4. cap. 3. scribunt illum devicto Aristonico apud Straronicem civitatem, Pergami morbo correptum diem obiisse. De quo & Justinus lib. 36. in fine.

³ *Proditus tamen est Fulvius Flaccus.*] Valer. Maximus libro 2. cap. 3. de iure triumphandi. *Quid facias, inquit, Cn. Fulv. Flacco, qui tam expetendum aliis honorem triumphi, decretum sibi à Senatu obres bene gestas sprevit ac repudiavit?*

⁴ *Et M. Fabius.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 9. Liv. 1. Dec. lib. 2. *Itaque Consul, inquit, decernente Senatu triumphum, si exercitus sine impera-*

toæ triumphare possit, pro eximia eo bello opera facile passurum respondit: se familia funesta, Q. Fabii fratris morte, rep. ex parte orba, Consule altero amisso, publico privatoque deformem luctu, lauream non accepturum. Valerius Maximus libro 5. cap. item 5. de pietate erga fratres, Paulus Orosius lib. 2. c. 5.

⁵ *Tiberius quoque Cæsar.*] Sueton. in vita illius, c. 17. *triumphum ipse distulit, mæsta civitate, clade Variana. Nihilominus urbem prætextatus & laurea coronatus intravit: postumque in septis tribunal Senatu astante, conscendit: ac medius inter duos Coss. cum Augusto simul sedit: unde populo consulato, circum templa deductus est. **

COLERII S.

* Neque enim ovans, neque curru ingressus est; sed pedes tantum religionis causa, templa deorum obibat.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Sicut Marius.*] Plutarchus in vita illius, & L. Florus Epitome Livii libro 68.

⁷ *Septimius quoque Severus.*] Aelius Spartianus in vita illius. *Inde, ait, in Syriam rediit victor, & Parthicum sibi deferentibus Patribus triumphum, idcirco recusavit.*

quum pedum valetudine laboraret, triumphum recusavit. Igitur decreto triumpho, Romani magistratus & omnes ^{Triumphi causa} tribus obvia, flaminesque purpura, & sacerdotes ac pontifices apiculis velati, laudantes gratantesque, atque viri ^{niq. Romani.} triumphales consularesque, cunctaque nobilitas & senatus in prætexta & laticlavis, tum omnis sexus & ætas frequentes cum conjugibus & liberis in lætitia publica, omnibus denique ordinibus effusis, cum gaudio ad excipiendum visendumque prodibant. ^{Athenien- ses.} ^{Que ante triumphantem ferebantur.} 1 Apud Athenienses vero, si quando summi duces rebus feliciter gestis urbem inirent, non modo à magistratibus & omnibus ordinibus frequenter obviam itum est: sed deorum quoque imagines producere obviam, & diem Victoriæ consecrare mos erat. 2 Ingressi deinde, longo ordine, montium, fluminum, oppidorum & urbium species, quas bello pervicerat, & vi expugnarat, præcedebant. Urbes enim, montes & flumina, regionesque, quas imperatores bello domuissent, in triumpho duci, vetusti moris erat: 3 quare T. Quintius dictator, Præneste in deditionem accepto, signum Præneste

recusavit, quod consistere in curru affectus articulari morbo non posset. Quibus adde quod Cicero, cum sibi Senatus triumphum decerneret, *Gratius fili,* inquit, *fore composita in æstina seditione, se triumphum Casaris sequi*, ut scribit Plutarch. in Ciceron. & Et P. Scipio Nasica, à Senatu vir optimus iudicatus, imperatoris nomen à militibus & ab Senatu triumphum recusavit oblatum, ut scribit Plin. Secundus, si is est, de Viris illustribus cap. 44.

1 *Apud Athenienses.*] Sic enim fecerunt cum Alcibiades ab exilio reverteretur, auctore Plutar. in vita illius.

2 *Ingressi deinde longo ordine.*] Plinius lib. 2. cap. 5. Et de montibus & fluminibus Cornelius Tacitus l. 2. Germanicus Caesar ad 7. Cal. Junias triumphavit de Cheruscis Chattisque & Angriis, quæque aliæ nationes usque ad Albim colunt: resecta spolia, captivi, si-

mulachra montium, fluminum, prætorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, pro confecto accipiebatur. *

COLERUS.

* Propert. lib. 3. *Et titulis oppida capta legam.* Urbium enim sive oppidorum captarum nomina singula tituli indicabant.

TIRAQUELLUS.

3 *Quare T. Quintius.*] Titus Livius l. Decad. lib. 6. T. Quintius semel acie victor, binis castris hostium, novem oppidis vi captis, Præneste in deditionem accepto Romam revertit: triumphansque signum Præneste de relictum Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Vide Festum Pompejum lib. 18. ubi de triente loquitur.

ste duxit triumphans, ¹ & M. Marcellus Syracusas, & ² Scipio Asiaticus centum triginta oppidorum simulacra uno triumpho detulit, ³ & C. Cæsar Massiliam, Nilum, Rhenum Rhodanumque ex auro, & fatum ex ebore. Sæpe etiam præ multitudine oppidorum ⁴ efficitur turres pro expugnatis urbibus, captarum civitatum simulachra ferentes, in triumpho detulere. ⁵ Fertur Sylla quum omnes Asiæ & Græciæ urbes bello domitas in triumpho duxisset, nulla Romanorum oppida aut civium imagines ducere voluisse: ⁶ Non sic Cæsar: nam imagines Scipionis, Petreji & Catonis inter pompæ fercula repræsentavit. ⁷ Inter quæ tabellas grandioribus literis inscriptas, cum titulis, in quibus naves captæ, urbes tributo affectæ, servæ, aut vectigales, in fidemve acceptæ, oppidaque expugnata, gentes perdomitæ,

Tabella in triumpho prælatæ.

¹ *Et Marcellus.*] Negat Valer. Maximus lib. 2. cap. 3. tit. de jure triumphandi, ei decretum fuisse triumphum ob captas Syracusas: quia sine ullo magistratu ad id missus fuerat. Plutarchus vero in vita illius dicit eum triumphasse in Albano monte, ac in urbe ovationem fecisse, quod & ipsum tradit fecisse Livius 3. Decad. lib. 6. & detulisse in triumphum simulachrum Syracusarum.

² *Scipio Asiaticus.*] Livius 4. Dec. lib. 7. ad fin. *Haec ita multo post, inquit, L. Scipio ad urbem venit: qui ne cognomine fratri cederet, Asiaticum se appellari voluit: & in Senatu, & in concione de rebus ab se gestis disseruit. Er paucis interjectis, sic scribit, Triumphavit me: e intercalario pridie Cal. Martias, qui triumphus spectaculo oculorum major quam Africani fratris ejus fuit. Tulit in triumpho signa militaria 234. oppidorum simulachra 134. &c.*

³ *Et C. Cæsar.*] Massiliam in triumphum à Cæsare portatam fuisse testatur Ciceronis lamentatio lib. offic. 2. his verbis, *Itaque vexatis & perditis exteris nationibus, ad exemplum amissi imperii portari in triumpho Massiliam*

vidimus, & ex ea urbe triumphari, sine qua nunquam nostri imperatores ex Transalpinis bellis triumpharunt. Id confirmat Philippica 8. Quousque enim Massiliam oppugnabis? ne triumphus quidem finem fecit belli, per quem sublata est urbs ea, sine qua nunquam ex Transalpinis gentibus majores nostri triumpharunt? Triumphorum C. Julii Cæsaris meminerunt Appianus bellorum Civilium lib. 4. Plutarch. & Tranquillus uterque in C. Cæsare. Sabellicus Enneadis 6. lib. 7. & Vellejus Paternulus Histor. Rom. lib. 1.

⁴ *Efficitur turres.*] Nam Strabo scribit lib. 3. in triumphos turres ductas, quas in gratiam triumphantium urbes appellabant.

⁵ *Fertur Sylla.*] Valerius Maximus lib. 2. cap. 3. de jure triumphandi.

⁶ *Non sic Cæsar.*] Appianus bellorum Civilium lib. 2. & vide infra.

⁷ *Inter quæ.*] Hæc maxima ex parte sunt Livii in triumpho Q. Cincinnati ab eo descripti 1. Decad. lib. 3. Plut. in vita Romuli, Pauli Æmylii & Luculli. Sunt hæc præterea Josephi belli Judaici lib. 7. c. 24. in triumpho Vespasiani & Titi.

mitæ, & reges bello victi continebantur. ¹ Tum pegmata in tertium quartumque nidum velut exertis ramis, surgentia, & simulachra bellorum artifice manu elaborata, præferebant: ubi captarum urbium præliorumque effictæ species erant: ubi acies victas & fugatas, perculsos consternatosque hostes, castellorum excidia, exercitusque intra fusos, urbes populari, ferro ignique vastari, ædificia incendi, moenia disturbari, claustra revelli, totasque imagines præliorum effictas, facile erat cernere. ² His succedebant spolia hostium, & captiva arma, tum currus spoliis onusti, militariaque signa ex domitis gentibus, non erecta sed inversa. ³ Post hæc catapultæ, balistæ, & tormentorum omne genus vi expugnatum, ac belli apparatus, machinæque ad urbium excidia, rostraque navium vi captarum, ⁴ navesque rostratæ bello victæ, proferebantur. ⁵ quare Lucullus longas & rostratas decem ultra centum in triumpho duxit. ⁶ Præterea falcati currus, clypeiue insignes & scuta, quibus ⁷ L. Papyrius dictator de Samnitibus triumphans forum ornavit: tum lecticæ aureæ, ⁸ æneaque vel argentea signa ex devictis gentibus, quorum supra ducenta octoginta, & marinorea fere totidem, ⁹ M. Fulvius in triumpho quem de Ætolis & Cephalenia habuit, carpentis vexit. ¹⁰ Currusque aurei vel argentei,

¹ *Tum pegmata in tertium quartumve nidum.*] Id privatim est Josephi ubi supra, & vide supra lib. 5. c. 24.

² *His succedebant spolia hostium & captiva arma.*] Livius in triumphis M. Fulvii, & Cn. Manlii 4. Decad. libro 9. post priuc.

³ *Post hæc catapultæ, &c.*] Livius in triumpho aut potius Oratione M. Marcelli 3. Decad. lib. 6. & in triumpho M. Fulvii 4. Dec. lib. 9.

⁴ *Navesque rostratæ.*] Ut patet ex seq. exemplo.

⁵ *Quare Lucullus.*] Plut. in vita illius.

⁶ *Præterea falcati currus.*] Plutar. ibi.

⁷ *L. Papyrius dictator.*] Livius 1. Dec. lib. 9.

⁸ *Æneaque vel argentea signa.*] Cic. in Verrem act 3. P. Servilius quæ signa, atque ornamenta ex urbe hostium & virtute capta, belli lege, atque imperatorio jure sustulit, ea populo Rom. apportavit, per triumphum vexit, in tabulas publicas ad ararium perscribenda curavit Livius in triumpho Marcelli, 3. Decad. lib. 6. & in triumpho Q. Flamini, 4. Dec. lib. 4. & in dicto triumpho Fulvii ejusdem Dec. lib. 9.

⁹ *M. Fulvius.*] Livius 4. Dec. l. 9. non multo post princip.

¹⁰ *Currusque aurei vel argentei.*] Pomponius Lætus in triumpho Diocletiani, cum describit magnitudinem imperii Romani.

tei, ¹ vasaque aurea & argentea omnis generis, spoliaque civitatum vi captarum: ² tum coronæ aureæ, & urbium dona, & populorum, quibus à sociis & fœdere junctis pro virtute dux donatus fuerat, suo ordine sequebantur, ³ quarum nonnullos supra octingentas & duo millia detulisse comperimus. ⁴ Quodque auri vel argenti facti signatique ex manubiis & urbium spoliis, partim rudibus massis quæsitum foret, id omne deferri in triumpho, & perscriptum in tabulis in ærarium est condi solitum. ⁵ Legimus Scipionem, cui Aphricano fuit cognomen, bello Carthaginensi, ex præda argenti cælati pondo numero quadringenta, & vasorum aureorum pondo ducenta millia: ⁶ Paulumque Æmylium, devicta Macedonia, vasorum aureorum, auri-que & argenti signati tantum detulisse, ut ex illo populus Romanus tributum pendere desierit. ⁷ Quinetiam Hercu-

lis

¹ *Vasaque aurea vel argentea.*] Idem Pomponius in d. triumpho Diocletiani, & in vita F. Val. Justiniani.

² *Tum corona aurea.*] L. Manlius (ut Livius 4. Decad. lib. 9. tradit) centum quinquaginta coronas aureas in triumpho tulit, C. Calphurnius Piso Prator de Lusitanis & Celtiberis triumphans 84. Q. Fulv. Flaccus centum viginti quatuor. Scribit & idem Livius 4. Decad. l. 10. L. Æmylium Paulum triumphantem de Liguribus quinque & viginti aureas coronas transtulisse.

³ *Quarum.*] Scilicet coronarum aurearum. Nam Appianus lib. bellorum Civilium 2. tradit Cæsarem in suis triumphis tulisse coronas aureas duas, & viginti ac octingentas supra duo millia, quæ quatuor supra decem & quadringentarum amplius viginti-quinque millium librarum pondus excederent, ex quo haud dubie id Alexander accepit. *

COLERUS.

* Hæ coronæ primitus, ob paupertatem, ut scribit Festus, non aureæ sed laureæ fuerunt. Tertullianus: *Coronant & publicos ordines laureis publicæ causæ.* Magistratus vero in super aureis, &

Athenis & Roma. Præferuntur etiam illis Hetruscæ, hoc vocabulum est coronarum, quas gemmis & foliis ex auro quercinis ob Jovem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumunt.

TIRAQUELLUS.

⁴ *Quodque auri vel argenti facti signatique.*] Id videre licet in omnibus triumphis, descriptis à Livio Plutarch. & cæteris.

⁵ *Legimus Scipionem.*] Plinius l. 33. cap. 11. scribit Scipionem Africanum, cum de Pœnis triumpharet, 4470. pondo transtulisse. Aliter Livius 3. Dec. lib. 10. ad fin. Nam scribit Scipionem tulisse in ærarium argenti pondo centum millia 23.

⁶ *Paulumque Æmylium.*] Plutarchus in vita illius, Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. de Abstinencia & continentia: Plinius lib. 33. cap. 3. *Intulit & Æmylius Paulus, Perse rege Macedonico devicto, prædam pondo trium millium: à quo tempore populus Rom. pendere tributum desijt.*

⁷ *Quinetiam Herculis signum.*] Ascconius Pedianus in 3. in Vetrem aët. *Herculis*, inquit, *signa ante triumphantem vehi per urbem solebant.*

lis signum ante triumphantem non raro in pompa vehi sole-<sup>Hercu-
lis si-
gnum
ante
trium-
phan-
tem
præla-
tum.</sup> lere, ¹ tum si quid visendum & memorabile, atque ævo
priori incognitum, in devicta provincia fuisset, velut rem
spectatissimam novo invento una afferri compertum est.
² Vespasianus Judæa capta, balsamum nunquam alias visam
arborem, & ³ Pompejus victo Mithridate ebenum, priimi
ostenderunt. ⁴ Eundemque Pompejum tertio triumpho,
quem de Asia & Ponto habuit, inter solennia, alveum cum
tesseris lusorium è geminis duabus, magnitudinis miræ,
nulla gemmarum ad eam accedente, detulisse: ⁵ & Aure-
lianum Cæsarem, præter alia spectatissima, tigrides, al-
ces, & camelopardales in triumphi pompa ostendisse, au-
ctores memorant. ⁶ Præter quæ, elephantos ⁷ aut equos
in bello captos, ⁸ simul & obsoles, qui à fœderatis gentibus
& fociis datierant, tanquam pacis pignora deduci notatum
est. ⁹ Qui mos Syracusanis frequens erat, ut captivos equos<sup>Syra-
chsam.</sup> tonsis crinibus, victores autem lauro coronatos ducerent
in triumpho. ¹⁰ Elephantos autem, Curius Dentatus post
Ita-

¹ Tum si quid visendum, &c.] Quod
probat exemplis seqq.

² Vespasianus.] Plinius lib. 12. c. 25.

³ Pompejus victo Mithridate.] Idem
Plinius lib. 12. cap. 4. Solinus cap. 55.
aut aliorum computatione 65. Ebenum
ex India Romæ Mithridatico triumpho
primum Magnus Pompejus exhibuit.

⁴ Eundemque Pompejum.] Plinius
lib. 37. cap. 2.

⁵ Et Aurelianus Cæsarem.] Prin-
ceps totius orbis Aurelianus (ut scribit
Flavius Vopiscus in vita illius) pacatis
per Occidentem Gallis atque undique ter-
ris, Romam iter flexit, ut Zenobia & Te-
trico, hoc est, de Oriente & Occidente
triumphum Romanis oculis exhiberet.
Triumphantem præcesserunt elephanti
viginti, fere mansit Lihycæ, Palestinæ
diverse ducentæ, quas statim Aurelia-
nus privatis donavit, ne fiscum annonis
gravaret. Tigrides quatuor, cameloparda-
li, alces, cætera talia per ordinem ducta.

⁶ Præter quæ elephantos.] Ut vide-

bis paulo post.

⁷ Aut equos.] Quod statim etiam
exemplo comprobabit.

⁸ Simul & obsoles.] Nun & Q. Fla-
minius in suo triumpho obsoles mul-
tos duxit: & inter hos Demetrium
Regis Philippi filiam, & Armenem
Nabidis Lacedæmoniorum tyranni fi-
lium, ut tradit Livius 4. Decad. lib. 4.
& Eutropius de Gestis Romanorum
lib. 4. cap. 1. Pompejus quoque multos
obsoles in suo triumpho duxit, ut pau-
lo post dicemus.

⁹ Qui mos Syracusanis.] Plutarchus
in Nicia paulo ante fin. Ipsi coronati,
suisque eleganter exornatis equis, hostium
tonsus, in urbem redierunt.

¹⁰ Elephantos autem Curius Denta-
tus.] Seneca libro de Brevitate vitæ,
cap. 13. ubi tamen deridet eos, qui
hec scrutantur. Et Marcellus quoque
captis Syraculis octo elephantos, Pu-
nicæ victoriæ signum duxit, ut scribit
Liv. 3. Dec. l. 6. & vide Plin. l. 8. c. 6.

Italia victum fugatumque Pyrrhum, quatuor captivos detulit primus. ¹ L. quoque Cæcilius Metellus, rebus adversus Pœnos feliciter gestis, primo Punico bello centum & viginti: ² & P. Cornelius Nasica triumpho Gallico, præter multa memoranda, equorum gregem bello captorum: & ³ Scipio Asiaticus devicto Antiocho, ultra mille & ducentos eburneos dentes: ⁴ & Cneus Manlius, devicta Asia, monopodia & abacos, ac triclinia ærata, vestemque stragulam, detulere. ⁵ Post hos tubicines multiplici sonoclassicum canentes incedebant, quos longo ordine candidi boves, ⁶ taurique auratis cornibus, infulisque & vittis ornati & auro, mox immolandi sequebantur. ⁷ Hos comitabantur succincti adolescentes, aureas argenteasque patinas tenentes. ⁸ Quibus succedebant tribuni militum, centuriones, præfecti, equitesque insignes ac pedites victoris exer-

¹ *L. quoque Cæcilius Metellus.*] L. Flor. Epit. Livii cap. 19. scribit, Cæcilium Metellum, rebus adversus Pœnos prospere gestis, speciosissimum egisse triumphum, 13. ducibus hostium & centum viginti elephantis in eo ductis. Seneca ubi supra. Plinius lib. 7. cap. 43. & lib. 8. cap. 6. & l. 18. cap. 3. Et ante hos Dionysius Halicarnassus lib. 2. loquens de incendio, quod accidit, quando primum Romani cum Pœnis bello conflictabantur propter Siciliam, scribit L. Cæcilium Metellum, virum Consularem, qui devictis in Sicilia Carthaginensibus, in celebri illo triumpho 130. elephantos traduxerat, posthabito publicæ utilitatis privato periculo, irrupisse in ardens penetrabile, sacraque à virginibus desertæ flammas eripuisse.

² *Et P. Corn. Nasica.*] Livius 4. Decad. lib. 6. ad fin. scribit, P. Corn. Nasicam Cos. triumphasse de Bojis, & in eo Gallicis carpentis arma, signaque & spolia omnis generis transvexisse, & vasa ænea Gallica: & cum captivis nobilibus equorum quoque gregem traduxisse.

³ *Scipio Asiaticus.*] Livius 4. Dec. lib. 7. dicit 1231.

⁴ *Et Cn. Manlius.*] Plinius l. 34. c. 3.

⁵ *Post hos tubicines.*] Plutarchus in Paulo Æmylio, & Juvenalis describens pompas triumphorum sat. 10.

Illinc cornicines, hinc præcedentia longi Agminis officia, & nixos ad frena Quirites.

⁶ *Taurique auratis cornibus.*] Pomponius Lætus in Diocletiani triumpho, de Persis ac Assyriis, sic scribit, *Hinc ferculorum multitudo, & bus sequebantur tubicines, bellicum clangorem intonantes: deinde boves auratis cornibus, quorum medios vittæ cingebant: necnon & femibus vittatos ad sacrificium succincti popæ, hoc est, ministri, agebant.* Servius in libro 2. Georg. Virgilii in eum locum,

— *Et maxima taurus Victimæ.* —

Et Plutarchus ubi supra.

⁷ *Hos comitabantur succincti adolescentes.*] Plutarchus ibi.

⁸ *Quibus succedebant Tribuni.*] Id reperies in omnibus pene triumphis ab auctoribus descriptis.

exercitus, qui ob egregia facinora & navatam in bello operam, dona militaria meruissent. ¹ Nec non milites, quorum spectatissima virtus in bello fuit, quique ab imperatore, civicis, muralibus, castrensibusve coronis torquibusque aureis, phaleris aut armillis donati erant, insignes militari-
bus donis spoliis armisque fulgentes præibant, sequentibus
mox legatis & tribunis legionum in equis. ² Tum reges ³ & *Capti-
vi in
trium-
phum
ducti.*
captivi nobiles, & si qui bello capti insignes forent, ⁴ præ-
cipue hostium duces, contra quos indictum fuisset bellum,
ex tanto fastigio dejecti, in vehiculis aut ferculis, cæteri ve-
ro catervatim ⁵ vincti catenis in servitii notam, præcede-
bant.

¹ *Nec non milites.*] Et id quoque. Sed quod hic addes, hi laureati in triumphum procedebant. Livius quinta Decadis, libro item quinto, in Oratione M. Servilii, Militum quidem propria est causa: qui & ipsi laureati, & quisque donis, quibus donati sunt insignes, triumphum nomine cient, suæque & Imperatoris laudes canentes per urbem incedunt.

² *Tum Reges.*] Plutarchus in Paulo Æmilio & Pompejo.

³ *Et captivi nobiles.*] Livius 4. Dec. lib. 3. in triumpho Cn. Cornelii de Gallis & Insubribus, & ejusdem Dec. lib. 7. in triumpho M. Acilii, & lib. 10. in triumpho L. Æmili Pauli Procons. de Liguribus Ingannis, ubi captivi multi Principes ante currum ducti sunt. Josephus de bello Judaico, l. 7. cap. 24. in triumpho Vespasiani & Titi, & Dionys. Halicarn. l. 8. in triumpho Sicinii. Ex quo & illud Juvenalis sat. 10. de triumpho Marii loquentis,

— *Quid illo cive tulisset*

Natura in terris, quid Roma beatius un-
quam,

Si circumducto captivorum agmine &
omni

Bellorum pompa animam exhaurisset opi-
mani?

⁴ *Præcipue hostium duces.*] Livius ubi supra, scilicet 4. Decad. lib. 3. ubi dicit, Almilcarem ducem Poenorum

ductum fuisse in triumpho Cn. Cornelii, & d. lib. 7. captivos nobiles, Ætolos & regios duces sex & triginta in triumpho M. Acilii, & eodem libro ad finem, duces regios & purpuratos duos, & triginta in triumpho Scipionis Asiatici, & lib. 9. non multo post princ. septem & viginti duces. Et rursum eolibro, duo & quinquaginta duces hostium ducti ante currum Cn. Manlii.

⁵ *Vincti catenis.*] Hinc illud Propertii lib. 2. eleg. 1.

Aut Regem auratis circumdata colla
catenis,

Atque in sacra currere rostra via.
Statius libro Sylvarum 3. sylva 2. in Propemptico Metii Celeris,

Æliæ Ausonias fugit Cleopatra cate-
nas.

Nec tantum cæteri, sed & Reges & Reginas catenatas duci, ut probatur ex illo Statii loco, & ex eo quod Persæus, Macedoniarum Rex, ita ductus est à Paulo Æmilio apud Livium 5. Dec. lib. 5. & Zenobia Orientis Regina, vinctæ, triumphata est ab Aureliano, ut auctor est Flavius Vopiscus in vita Aureliani. *

COLERUS.

* Propertius lib. 3.

Tela fugacis equi, & braccati militis
arcus,

Et subter captos arma sedere duces.

H b 4

I Quare

Ima-
gines
ducum
hostium
mortuo
rum in
trium-
phum
ductæ.

bant. ¹ Quare Pompejus Magnus regum filios & obsides numero quatuor & triginta supra trecentos prætulisse fertur, inter quos Tigranem, Aristobulum, & Mithridatis filios quinque, filias vero duas. ² Cajus quoque Cæsar Aphricano triumpho, Jubæ regis filium infantem, qui mox clarus ingenio evasit, ante currum duxit. ³ Et cum Catonis, Scipionis & Petreji, aliorumque imagines variis casibus affectas detulisset, Pompeii simulacrum deferri passus non fuit. ⁴ Quod si morte obita minime duci valuissent, illorum imagines & simulacra persæpe delata sunt. ⁵ Cum enim Scipio devicta Carthagine, Hasdrubalem, ⁶ Paulus Æmylius Perseum & filios, ⁷ Mariusque Jugurtham regno deturbatos, contra decus regium duxissent captivos in triumpho, ⁸ Augustus post bellum Actiacum Alexandrino triumpho, cum Cleopatram ducere nequiret, ipsius imaginem quæ in manu sibi mortem consciverat, exanguem detulit. In quo omnes gazas Ptolemæorum congestas, tantumque auri & pecuniarum invexit, ut precia possessionum venalium exinde duplicia statuerentur. ⁹ Proditumque memoria est, Lucillum triumpho Mithridatico aureum Mithrida-

TIRAQUELLUS.

¹ *Quare Pompejus Magnus.*] Plutarchus in vita illius, tradit eum in triumpho non Tigranem, sed ipsius filium, cum uxore & filia ipsius Regis, & Tigranis uxorem Sosimam, Aristobulum Regem Judæorum, Mithridatis sororem cum quinqueliberis, Scytharum quamplurimas mulieres, Albanorum & Iberorum ac Regis Comagenorum obsides. Pompeii triumphum splendidissimum scribit Appianus in libro, qui *Mithridaticus* inscribitur, ad fin.

² *C. quoque Cæsar.*] Plutarchus in vita illius, Appianus lib. 2. bellorum Civilium.

³ *Et cum Catonis.*] Hæc usque ad versic. *Quod si morte*, sunt Appiani ubi supra.

⁴ *Quod si morte obita.*] Id patet ex

sequentibus.

⁵ *Cum enim Scipio.*] Scilicet posterior nepos prioris, ex Eutropio lib. 4. cap. 3. Et ipse prior Syphacem Massiliorum Regem, ex Polybio libro decimo sexto.

⁶ *Et Paulus Æmylius.*] Livius 5. Decad. lib. 5. Plutarchus in vita illius, Eutropius lib. 4. cap. 1. Adde & quod confestim Anitius in triumphum duxit Gentium Illyriorum Regem cum conjuge & liberis, & Caranantium fratrem Regis, & aliquot nobiles, ut etiam Livius paulo post eodem lib. 5. scribit, & Eutropius ubi supra.

⁷ *Mariusque Jugurtham.*] Plutarchus in vita ipsius Marii.

⁸ *Augustus post bellum Actiacum.*] Plutarchus in vita Antonii.

⁹ *Proditumque est memoria Lucillum.*] Plutarch. in vita Luculli.

thruidatis simulacrum sex pedum, & clypeum ex preciosis gemmis præter alia insignia detulisse: ¹ & Pompejum Magnum Pharnacis statuum argenteam, ² suam vero ex margaritis, & signa aurea tria, & alia myrrhina, coronasque ex gemmis & margaritis tres & triginta adduxisse: ³ captivosque belli jure vinctos duci noluisse, sed patrio more succinctos ire iussit, quos, exacta pompa, regali munificentia liberos donatosque remisit. Scipio vero Æmylianus expugnata Numantia, nec spolia, nec prædam, nec captivos tulit: quippe cum quicquid esset auri vel argenti, & spoliiorum ac preciosissimarum rerum, & demum se ipsos Numantini cæde & incendio absumpserint, nullaue re nisi victoria ipse potitus fuerit. ⁴ Id tamen in triumphali pompa servatum meminimus, ut cum de foro in Capitolium flecteret triumphans, hostium captivos insignes, qui semina discordiarum & belli auctores fuissent, in custodiam detrudi juberet, ut exacta pompa neci darentur: ⁵ quare cum Adiatorix tetrarcha Galatarum, quod in triumpho Ætiaco ductus, servato more jugulatus fuisset cum filio, insciente

Augustus

Hostiū
capti-
vorum
insig-
niores
in custo-
diam
tradi-
bantur.

¹ Et Pompejum Magnum Pharnacis. Plinius lib. 33. cap. 12. Jam enim, inquit, triumpho Magni Pompeji reperimus translata Pharnacis, qui primus regnavit in Ponto, argenteam statuum: item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosque.

² Suam vero ex margaritis. Idem Plinius libro 37. cap. 2. Pompeji luxum reprehendens sic scribit: Imago Cn. Pompeji è margaritis, illa regio honore grata, illius probioris venerandique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis severitate victa & veniore luxuria triumpho.

³ Captivosque. Appianus in libro qui Mithridaticus inscribitur, non procul à fine, hunc Pompeji Magni triumphum copiosissime describit.

⁴ Id tamen in triumphali pompa servatum. Id patet ex seq. & ex Josepho lib. 7. cap. 24.

⁵ Quare cum Adiatorix. Strabo libro 12. in duobus locis. Posterioris loci libuit verba adscribere propter singularem diorum fratrum inter se amorem. Quare Strabonis verba sunt hæc, Augustus scilicet Casar, Adiatorigem cum uxore ac filius in triumphum ducens, illum cum filio majore statuit interimere. Major vero hic erat: sed cum secundus ex fratribus, militibus, qui eum ducebant, se majorem affirmaret, diu inter ambos contentiosus fuit, quousque parentes Dynto persuaserunt, ut juniori cederet, assentes, cum ipse atate esset provecitior, majorem de matre ac reliquo fratre curam habiturum. Itaque alter cum patre interemptus est: alter vero servatus. Casar ubi viros interemptos sensit, doluit vehementer. Quare eos, qui servati erant, benedictio & cura proscutis, dignitatem eis impertivit.

Tra-
janus
mor-
uus
trium-
phavit.
Vejen-
tium
ducis
imago
repræ-
sentata
per
senem
decre-
pitum
inter
solæn-
nia.
Corona
trium-
phan-
tibus
præ-
lata.
Citha-
rædi
& ti-
bicines.
Deli-
rus.
Cice-
ria &
Man-
duci ef-
figies.

Augusto, nimium indoluisse Augustus, & lachrymas effu-
disse fertur. ¹ Hadrianus quoque triumphum, qui Trajano
debeatur, cum morte obita triumphare nequisset, illi de-
functo exhibuit: quippe triumphi apparatu præcedente, &
omni præda, Trajani imaginem tanquam victoris insignis
victoriæ, cujus ipse dux & auctor fuit, in triumphali curru
vexit. ² Et quia Romulus patrum memoria captis Vejis,
Vejentium ducem senio affectum in triumpho captivum
duxit, inde ut inter solemnia decrepitus senex, exoletus &
excors, qui amula facie illud mentiretur, puerili bulla or-
natus ante currum duceretur, aliquandiu mansit, præcone
Sardianum senem proclamante: nam Vejos Sardianorum
fuisse coloniam veteres tradidere. ³ Imperatorique trium-
phanti oleagineis fertis ornati ⁴ aureas coronas præferebant
ministri, quæ his qui triumphum meritum procurassent, da-
ri assuerant. ⁵ Univerfo mox senatu in albis prætextis jux-
ta currum longe maximum triumphi spectaculum exhiben-
te. ⁶ Tum citharædorum & tibicinum solertissimi artifi-
ces, quos Lydios vocant, canentes psallentesque ibant co-
ronati. ⁷ In quorum medio quispiam pene delirus, qui in-
conditis jocis ineptire videbatur, in talari veste, fimbriis
aureis & armillis ornatus, lasciva gesticatione usque ad
ineptias, risus commovebat. ⁸ Inter quos Ciceriæ effigiem
argu-

¹ Hadrianus.] Id usque ad versic.
Et quia, est Ælii Spartiani in vita ipsius
Hadriani, sic scribentis, Cum trium-
phum ei Senatus, qui Trajano debitus
erat, detulisset, recusavit ipse, atque ima-
ginem Trajani curru triumphali vexit, ut
optimus Imperator, ne post mortem qui-
dem triumphi amitteret dignitatem.

² Et quia Romulus.] Id usque ad
versic. Imperatorique triumphanti, est
Plutarchi in vita ipsius Romuli.

³ Imperatorique triumphanti.] Hic
vide Plinium lib. 33. cap. 1.

⁴ Aureas coronas.] Festus Pompejus
l. 18. cujus verba afferemus postea.*

COLERUS.

* Dixi supra.

TIRAQUELLUS.

⁵ Univerfo mox senatu.] Ælius Lam-
pridius in Alexandro Severo: Post hæc
cum ingenti gloria, cecitante Senatu, e-
quesstri ordine, atque omni populo, &c.

⁶ Tum citharædorum & tibicinum.]
Dictum est supra.

⁷ In quorum medio.] Id probatur ex
seqq. Sed quod hic Alexander dicit in-
conditis jocis, Livius l. Decad. lib. 4.
carmina incondita appellat in triumpho
Mamerci Æmylii Dictatoris de Ve-
jentibus & Fidenatibus.

⁸ Inter quos Ciceriæ.] Ciceriæ le-
gendum ex Festo Pompejo lib. 3. Cice-
ria, inquit, appellabatur effigies quadam
arguta & loquax ridiculi gratia, quæ in
pompa

argutam, ¹ & Manduci, magnis malis ore hianti, cum crepitu dentium, ² aut Petreje quæ ebriam animum effingebat, nonnunquam adhibuere. Tantaque erat apparatus magnificentia, ut cum dies exponendis rebus suffectura non videretur, plerunque triduum, nonnunquam dies integros & noctes totas in apparatu pompæ tributos legamus. ⁴ Siquidem Æmylius Paulus de rege Persa, & Q. Flaminius de Macedonia triduo triumpharunt. ⁶ Julius Cæsar quater eodem mense, ⁷ & divus Augustus tres egit triumphos continuo triduo. Ipse vero triumphans, cui tantus honos dabatur, ⁸ curru aurato

Apparatus magnificentia.

Triumphans curru aurato.

pompa vehi, solita sit, in idque allegat Catonem in M. Cæcilium. Vide infra in verbo, Aut Petreje.

1 Et Manduci.] Idem Pompejus lib. II. Manduci effigies, ait, in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas, formidolosasque ire solebat magnis malis ac late debiscens, & ingentem duntaxat nitum faciens, de qua Plautus ait in Rudente act. 2. sc. 6.

Quid si aliquis ad ludos me pro manduca locem?

L. Quapropter? C. quia pol clare crepito dentibus. Vide in seq.

2 Aut Petreje.] Idem Festus l. 14. Petreje, inquit, vocabatur, quæ pompam præcedens in coloniis, aut municipiis imitabatur animum ebriam, ab agri vitio scilicet petris appellatam. Sed nota quod ex his tribus nullum comperitur nominatum fuisse triumphis adhibitum, ut hic noster Alexander contendit.

3 Tantaque erat apparatus magnificentia.] Id ex sequentibus patet.

4 Siquidem Æmylius Paulus.] Liv. 4. Dec. 14. & Plut. in vita ipsius Æmylii.

5 Et Q. Flaminius.] Livius in eodem illo libro, & Plutar. in Flaminio.

6 Julius Cæsar.] Suetonius in vita illius, cap. 37. & Appianus lib. 2. bellorum Civil. Romam reversus, inquit, Cæsar quatuor interpositis diebus peregit triumphos.*

COLERUS.

* Dion lib. 43. quatuor continuis diebus Cæsarem triumphasse scribit.

TIRAQUELLUS.

7 Et Divus Augustus.] Suetonius in vita illius, cap. 22. & Servius ad fin. lib. 8. Æneidos, ibi.

At Cæsar triplici invecus Romanæ triumpho

Mænia, diis Italæ votum immortale sacrabat.

Tres enim, inquit, Augustus habuit triumphos. Nam primo die triumphavit exercitus, qui Antonium vicerat. Secundo, qui Dalmatas vicerat. Terzio, ipse cum Alexandrino est ingressus triumpho.

8 Curru aurato.] Livius l. Decad. lib. 10. Appianus in Libyco, Scipionis triumphum duobus locis describens in priore sic ait, Scipio post hæc ex Libya in Italiam profectus, universas copias classe traduxit, Romamque ad triumphum reversus est, quem omnium ante se splendidissimum dicitur egisse. Ejus forma, ut nunc fit, ab illis servata est, fuit autem ejusmodi. Sævis redimiti omnes, præcinentibus tubis currus spoliis resertos deducebant. Ferebantur & lignæ turres captarum urbium simulachra præferentes: scriptura, deinde & imagines earum, quas gessissent. Aurum deinceps & argentum partim nudibus massis, partim notis, aut hujusmodi impressum figuris. Coronæ præterea, quas virtutis gratia urbes, aut socii, aut exercitus urbi parentes militibus dedissent. Candidi subinde boves & elephantii illos sequebantur. Post hos Carthaginiensem ac Numidarum Principes bello capti. Imperato-

rato sublimis, atque ornatu humano augustior, 'quatuor insignibus equis, cæteris altior & magnificentior vehebatur, præcedentibus lictoribus, coronatus ² in purpura, cui insigniis imperii & magistratus quem gerebat : qui ut conspectior videretur, ³ minio illini solebat, exemplo Assyriorum & ⁴ Medorum, apud quos inungi oculos, & faciem pingi, ex Cyri instituto assuetum est. ⁵ Persarum reges heliathe cum adipe leonino, ⁶ & Æthiopum proceres minio colorantur, quo

rem lictores præbant purpureis amicti vestibus, tunc citharædorum ac tibiarum turba, ad Hetruscæ similitudinem pompæ. Hi succincti, coronisque aureis redimiti, suo quique ordine canentes psallentesque prædibant. Hos Lydios appellant : ut facile crediderim, Hetruscos à Lydiis sumpsisse originem. Horum in medio quispi. unctalari veste, fimbriis ac armillis aureis splendentibus amictus, gestus varios edebat, hostibusque devictis insultans, risus undique ciebat. Post thuris & odorum copia Imperatorem circumsteterat, quem curru decorato, multifariamque notis resplendente, candidi vehebant equi, auram capite gestantes coronam, lapillis ornata gemis. Hic vestem succinctus purpuream, patriamque, aureis intextam fide ribus, altera manu eburneum sceptrum, altera laurum præferebat, quam Romani victoriæ insigne præferunt. Vehebantur & cuneo pueri virginesque, & ad habenas hinc inde cognati iuvenes : demum, qui exercitum secuti fuerant, scriptores, ministri, secuti ferire : postremo exercitus in turmas aciesque divisus, currum sequebantur. Milites quoque lauro redimiti, laurum manu ferentes, quibus meritorum insignia adjuncta aderant, qui primores hos quidem laudibus ferrent, hos salibus insectarentur, nonnullos insania notarent. Hæc Appianus.

I Quatuor insignibus equis.] Vide paulo post & in præced. Hos autem equos triumphantium niveos vocat Tibullus lib. 1. eleg. 7.

At te victrices lauros Messala gerentem,

Portabat niveis currus eburnus equis.

2 In purpura, cum insigniis.] Miror quomodo Alexander insignis dixerit, non insignibus, cum notum sit omnibus, Bartolum à Laurentio Valla fuisse derisum, in titulo illius libelli de Insigniis & armis. Sed, quod ad rem pertinet, Servius eclog. 10. cujus titulus est Gallus, ibi,

— Quem vidimus ipsi

Sanguineis ebuli bacis minioque rubentem,

scribit triumphantes habere omnia Jovis insignia, sceptrum & palmatam togam, qua utebantur illi, qui palmam merebantur. Unde, inquit, ait Juvénal.

— In tunica Jovis.

De quo & nos alibi diximus.

3 Minio illini solebat.] Plinius libro 33. c. 7. tradit, Jovis ipsius simulacrum faciem diebus festis minio illini solitam, & triumphantum corpora : sic Cæmillum triumphasse. Servius ad id, quod proxime diximus, addit, triumphantes faciem illinire de rubrica instar coloris ætherei.

4 Et Medorum.] Xenophon Pædiæ Cyri lib. 8. ad finem, scribit, Medos habere ornatores, qui & coloribus eos liniunt, infricantque, aliaque decenter aptant.

5 Persarum Reges.] Plinius lib. 24. c. 17. scribit, Heliathe cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum Reges, ut fiat corpus aspectu jucundum.

6 Et Æthiopum proceres.] Plinius libro 3. cap. 7.

quo facie non invenusta, sed pro imperii majestate, forma conspiciant. ¹ Scire tamen licet, Romulum cum de Vejentibus triumphavit, sine curru egisse triumphum. ² Primumque Tarquinium Priscum, ut vero plures certioresque tradunt, Valerium Publicolam, quod Thuscum bello vicerat, quadrijugo curru triumphasse. Gestamenque triumphantium apud prius seculum bullam fuisse, remediis inditis in ea, quæ contra invidiam proficerent. ³ Postea Camillum, quod antea licuit nulli, in triumpho albeis equis urbem inisse tradunt. Procedente mox tempore, ⁴ Pompejus Magnus triumpho Africano, ⁵ & D. Cæsar Gallico, elephantis, ⁶ & Marcus Antonius leonibus ad currum, præter aliorum instituta, triumpharunt. ⁷ Nero autem Cæsar monstifico invento hermaphroditas equas portentosi loco ad currum duxit. ⁸ Heliogabalus majore infan-

Romulus sine curru triumphavit. Quis primum in curru triumphavit.

¹ Scire tamen licet Romulum.] Plutarchus in vita ipsius Romuli. Contra vero Dionysius Halicarnassæus lib. 2. dicit cum in curru triumphasse.

² Primumque Tarquinium Priscum.] Plutarchus in Romulo, & Publicola. Adde autem quod Fabius, avus Fabii illius Maxi. curru trijugo triumphavit, ut auctor est Plutarchus in vita ipsius Fabii Maximi. Pomp. Lætus in Compendio Rom. historiæ, ubi de triumpho & oratione disserit.

³ Postea Camillum.] Livius l. Dec. lib. 9. Plinius Secundus, aut quisquis is est, in libro de viris illustribus, c. 13. Rex, inquit, decem obsidione domuit, deque iis triumphavit. Postmodum crimini datum, quod albis equis triumphasset, & prædam inique divisisset: die dicta, ab Apulejo Tribuno plebis damnatus, A. deam concessit. Et Plutarch. in vita illius. Verum Servius in 4. Æneid. ibi, — *Sola fuga nautas comitabor evanes,* ita de ea re loquitur, tanquam id perpetuum esset, ut triumphantes quatuor albis equis uterentur. Appianus in Libyco de quatuor equis non scribit, sed simpliciter de equis candidis. Et Apul. apol. l. idemque, inquit, triumphantibus

quadrigis. Idem etiam Tibullus loco nuper supra citato.

⁴ Pompejus Magnus.] Plinius lib. 8. cap. 2.

⁵ Et Dicitur Cæsar.] Suetonius in vita illius, cap. 37. Sed Gordianus Imperator in triumpho quoque suo elephantis vestus est, ut tradit Julius Cæpitolinus in vita ipsius.

⁶ Et M. Antonius.] Plinius lib. 8. c. 16. ubi de leonibus, sic scribit, *Leones iugo subdidit, primusque Romæ ad currum junxit M. Antonius, & quidem Civi bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis: non sine quodam ostento temporum, generosos spiritus jugum subire illo prodigio significante.*

⁷ Nero autem Cæsar.] Plinius l. l. cap. 49.

⁸ Heliogabalus.] Elius Lamprius in vita illius, sic scribit, *Canes quatuor in gentes junxit ad currum, & sic est vestitus intra domum regiam: idque prius in agris factum fecit. Proceffit in publicum, & quatuor cervis iunctis ingentibus. Junxit sibi & leones, Matrem magnam se appellans. Junxit & tigres, Liberrum se vocans, eodemque habitu agens, quo illi pinguntur, quos imitabatur.*

infantia, quaternis canibus, mox tigrisbus vectatus fuit. ¹ Aurelianus etiam cervis ad currum triumphavit. ² Inter ceteros proditur Sesostris Ægypti rex, regno impotenti insolens, eo ferociæ processisse, ut sorte ductos reges, annis singulis ad currum jungeret: ut ea pompa per omnium ora vectaretur triumphans. ³ Quod non absimile à Tigranis insolentia videtur, qui tanta fuit secordia, ut reges & dynastæ servilia præberent. ⁴ Alexander tamen Severus imperator, cum de Persis triumpharet, non curru triumphali, sed pedibus, sequente curru quatuor elephantorum, palatium ascendit. ⁵ Tarquinius vero Priscus aurea tunica processit ornatus, ⁶ Pompejus chlamyde Magni Alexandri. Ipsos vero triumphantes ⁷ myrto prius (auctore Masurio) ⁸ innox lauro plexa, & ex laureto, ⁹ quod à Livia

Seso-
stris
inso-
lencia.

Tigra-
nis in-
solentia.

¹ Aurelianus.] Flavius Vopiscus in vita illius, Fuit, inquit, alius currus quatuor cervis junctus, qui fuisse dicitur Regis Gothorum: quo, ut multi memoria tradiderunt, Capitolium Aurelianus infectus est, ut illic caderet cervos, quos cum eodem curru captos vovisse Jovi optimo maximo ferebatur.

² Inter ceteros proditur Sesostris.] Diodorus Siculus lib. 2. cap. 1. Plinius lib. 33. cap. 2. Lucanus lib. 10.

Venit ad occasum mundi que extrema Sesostris,

Qui Pharios currus Regum cervicibus egit.

³ Quod nō absimile.] Plutar. in Lucullo.

⁴ Alexander tamen Severus.] Ælius Lampridius in vita illius, Parthicum Severi triumphum scribens, ait, Pest hæc cum ingenti gloria, comitante Senatu, equestri ordine, atque omni populo, circumfusus undique mulieribus & infantibus, maxime militum conjugibus, pedes palatium descendit, cum retro currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. Lecebatur manibus omnium Alexander: vixque illi per horas quatuor ambulare permissum est, undique omnibus clamantibus, Salva Roma, quia salvus es!

Alexander.

⁵ Tarquinius vero Priscus.] Plinius lib. 33. cap. 3. paulo ante fin. Verrii auctoritate.

⁶ Pompejus chlamyde.] Appianus in Mithridatico ad fin.

⁷ Myrto prius, auctore Masurio.] Plinius lib. 15. cap. 29.

⁸ Mox lauro.] Idem Plinius eodem lib. 15. cap. 30. eodemque ult. & Gellius lib. 5. cap. 6. cujus hæc verba sunt, Triumphales coronæ sunt auræ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id vulgo dicitur Aurum coronarium. Hæ antiquitus ex lauro erant, post fieri ex auro cœptæ. Et huc pertinet illud Virgilii ecloga 8.

— Atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Et ibi Servius. Et Horatius Carm. l. 2. Ode 1.

Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Et vide Servium lib. 6. Æneid. ibi,

— Et ramo felicitis olivæ.
Et quod dicitur in verbo, Deinde aurea coronari.

⁹ Quod à Livia Augusta.] Plinius d. lib. 15. cap. 30. Dion in vita Augusti.

1 Deinde

via Augusta pactum erat, postquam Cæsares imperitarunt: *Ex quibus coronæ* ^{triumphales concinnabuntur.} ^{Servus} ^{incurrit triumphali.} ^{Coronæ post triumphum} ^{Fori Capit. vel templis dicat.}
 1 deinde aurea coronari institutum ferunt. Ex lauro autem
 ideo, vel quod spectatissima ² in monte Parnasso, vel
 quod fulmine afflari nunquam compertum sit. ³ Quam quidem coronam, non ipsos triumphantes gestare, sed servum in curru eodem, qui supra illius verticem ipsam tene-
 ret, post se habere tradunt. ⁴ Suspiciari licet, vel quod one-
 re ferendo triumphantem fatigari minime volebant, vel ut
 humanæ fragilitatis minor foret, cum juxta assidere servum in eodem videret curru, ne per insolentiam nimis sibi
 placeret, & triumphatu superbiret. Quam quidem exacto
 triumpho ⁵ in gremio Capitolini Jovis locare, ⁶ vel tem-
 plis dicare solebant, quod beneficio deorum immortalium

1 Deinde aurea coronari.] Supra dictum est ibi, *Mox lauro.* Sed adde Dionysium Halicarn. & Festum Pompejum lib. 18. ubi *triumphales*, inquit, *coronæ sunt, quæ Imperatori victori aureæ præferuntur, quæ temporibus antiquis, propter pauperatē, laureæ erant.*

2 In monte Parnasso.] Plinius l. 15. cap. 30.

3 Quam quidem coronam.] Ut satis innuit Pompejus nuper citatus, & Plinius lib. 33. cap. 1. his verbis, *Et cum corona ex auro Heirusca sustineretur à tergo, annuus tamen in digito ferreus erat, æque triumphantis, & servi fortasse coronam sustentis.* Et Juven. qui hunc servum publicum fuisse dicit, sat. 10.

Quid si vidisset Prætozem in curribus altis

Extantem, & medio sublimem in pulvere Circi

In tunica Jovis, & piceæ Sarranæ ferventem

Ex humeris aulæa toge, magnæque coronæ

Tantum orbem, quanto cervix non sufficit ulla?

Quippe tener sudans hanc publicus, & sibi Consul

Ne placeat, curru servus portatur eodem.

4 Suspiciari licet.] Rationem secundam amplectitur Juvenalis ubi supra.

5 In gremio Capitolini Jovis locare.] Seneca in lib. de Consolat. ad Albinam, cap. 10. ubi de Curio Dentato, quem tamen non nominat, loquens, *Sed minus beate, inquit, vivebat Dictator noster, qui Sumnitum legatos audit, cum vilissimum cibum in foro ipse manu sua versaret, illa, qua jam sepe hostem percusserat, laureamque in Capitolini Jovis gremio reposuerat.* Plinius d. lib. 15. cap. 30. inquit, *Fasces Imperatorum decorat. Ex his in gremio Jovis optimi maximi deponitur, quoties letitiam nova victoria attulit.* Alter Plinius Junior in Panegyrico, *Allata erat ex Pannonia laureæ, id agentibus diis, ut invidi Imperatoris exortum victoris in signe decoraret.* Hanc Imperator Nerva in gremio Jovis collocarat. Et rursus, *Nec quia vel pater tibi triumphalis, vel adoptionis die dicata Capitolino Jovi laurus idcirco ex occasione omni quaeris triumphos.* Dion de Domitiani triumphis, *De Sarmatis,* inquit, *lauream Capitolino Jovi retulit.* Et Pacatus in Panegyrico Theodosii, *Depositis in gremio Capitolini Jovis laureis, triumphales viri rusticabantur.*

6 Vel templis dicare.] Plinius lib. 6. cap. 4.

*Equis
trium-
phantium
infi-
dentes.*

*Florum
sp.urso.*

*Qui
currum
seque-
bantur.*

de hostibus triumphare contigisset. Sunt tamen auctores, in altera triumphantis manu laurum, ¹ in altera teneri sceptrum, dum triumphali vehitur curru. In equis vero triumphantium, ² ingenui pueri, aut virgines nondum adultæ, proxima cognatione junctæ, ad habenas cognati & affines ³ in veste candida, ⁴ juxta latera scribæ & ministri, qui ducem sequuti, comites expeditionis fuerant, comitabantur. ⁵ Interim per vias effusi omnis sexus & ætas, in communi gaudio flores jacere, & passim diis libare, alii victimas cædere, undique thuris & odorum copia exhalante. ⁶ Post currum vero captivi, servitute exempti, & libertate donati, sequebantur, omnes capitibus rasis & pileati, quasi effugisse servitii tempestatem viderentur. ⁷ Quare Titi Flaminii currum, qui de Macedonia & Nabide triumphavit, Romanorum supra duo millia captivorum, qui bello capti ab Hannibale divenditi fuerant, quos per universam Græciam conquisitos redemerat, liberi postliminio capitibus

1 In altera teneri sceptrum.] Id enim inter cætera triumphantium in signia ponit Servius enarrans illud Virgilii, quod supra eodem capite retulimus. Er plane indicat Juvenalis Sat. 10. non longe à prin.

Danunc & volucrem, scepro qui surgat eburno.

Ubi interpret Georg. Valla, *Volucrem, aquilam, quæ in sceptri eburnei vertice confedit.* Nam & Dionysius Halicarn. lib. 5. loquens de triumpho Menenii Agrippæ, scribit triumphantes sceptrum gestare: ovantes vero minime.

2 Ingenui pueri aut virgines.] Appianus in Libyco. Jul. Capitolinus in vita Marci Antonini.

3 In veste candida.] Ad quod potest videri allusisse illud Martialis lib. 8. epig. 64. ad Domitianum.

Hic lauro edimita comas, & candida cultu

Roma salutavit voce, manuque ducem. Orande luci meritum, testantur & altera dona,

Stat sacer edomitis gentibus arcus ovans.

4 Juxta latera scribæ & ministri.] Appianus in Libyco.

5 Interim per vias.] Idem Appianus loco, quem supra citavimus.

6 Post currum vero captivi servitute exempti.] Quod videre licet ex Valerio Maximo lib. 5. cap. 2. de Gratis, ubi de Terentio Culeone loquitur, qui Scipionis Africani superioris currum triumphantis, quia captus à Carthagenensibus & ab eo recuperatus fuerat, pileum capite gerens, secutus est.

7 Quare Titi Flaminii.] Plutarchus in vita illius. Valerius Maximus d. lib. c. 2. dicit id contigisse Flaminio non cum de Nabide, sed cum de Philippo Rege triumpharet. Et de hoc quoque loquens Livius 4. Decad. lib. 4. Præbuerunt, inquit, speciem triumpho capitibus rasis secuti, qui servitute exempti fuerant. Idem scribit Eutropius de Gestis Rom. lib. 4. cap. 1.

bus rasis sequuti sunt. ¹ Et Cneo Cornelio, qui de Insubribus & Cenomanis triumphavit, turba Cremonensium Placentinorumque colonorum, ab eo obsidione & servitute exempti, pileati post currum incessere. Proditum tamen memoriae est, ² Lucio Furio, qui in praetura de Gallis triumphavit, nec captivos praecessisse, nec spolia praelata, nec milites sequutos. ³ Marcumque Acilium de Antiocho & Aetolis sine militibus triumphasse, & sine exercitu. ⁴ Fuere tamen qui traderent, tribunos praefectosque legionum, centuriones & legatos, equis aut carpento insidentes, interdum pedibus, in pompa triumphali currum prosequutos: ⁵ nam Tiberium triumphantem legati legionum cum triumphalibus ornamentis sequuti fuere. ⁶ Et Messalina post Claudii Caesaris currum carpento vecta fuit. ⁷ Et Aurelianus Caesar Zenobiam vinctam aureis catenis carpento duxit. ⁸ Post haec victrices legiones, militesque victoris exercitus armati, ac divisi in turmas, pleni fortunarum gloriaeque cum jocorum lascivia, ⁹ & carmine triumphali, ludibundi, & spoliis ornati, ¹⁰ verba & inconditos versus

*Joci
liberi
& ac-
clama-
tiones
in triu-
phan-
tem.*

¹ Et Cn. Cornelio.] Livius 4. Decad. lib. 3.

² L. Furio.] Livius 4. Decad. lib. 1. non multo ante fin. & diximus supra.

³ Marcumque Acilium.] Idem Livius 4. Decad. lib. 7.

⁴ Fuere tamen qui traderent.] Quod probat ex sequentibus.

⁵ Nam Tiberium.] Suetonius in vita illius, cap. 20. *A Germania, inquit, in urbem post biennium regressus, triumphum, quem distulerat, egit, prosequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat.*

⁶ Et Messalina.] Idem in vita Claudii, cap. 17.

⁷ Et Aurelianus Caesar.] Flavius Vopiscus in vita illius, *Incedebat, inquit, Zenobia ornata gemmis, catenis aureis, quas alii sustentabant.* Trebellius autem Pollio in Zenobia, paulo diversius historiam hanc scribens, ait, *Ducta est igitur Zenobia per triumphum ea specie,*

Tein. 11.

ut nihil pompabilius populo Romano videretur, jam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortissima, scilicet sine retulisse, cum diceret se gemmarum onera ferre non posse. Vincti erant pedes auro, manus etiam catenis aureis: nec collo aureum vinculum deerat, quod scurra Persicus praeferebat.

⁸ Post haec victrices.] Iam satis dictum est supra.

⁹ Carmine triumphali.] Livius 5. Decad. lib. 5. in triumpho Acilii, & Appianus in Libyco. Huic sententiae adtipulatur Martialis l. 1. epigram. 5. ad Caesarem,

Consuevere jocos vestri quoque ferre triumphi:

*Materiam dictis nec pudeat esse du-
cem.*

¹⁰ Verba & inconditos versus.] Supra dictum est de inconditis jocis & carminibus, quibus adde, quod scribit

li

Dionys-

in triumphantem militari modo jactantes, sequebantur.
 1 Quare Camillus, Romulus, & parens patriæ, ac conditor
 urbis: 2 sicut Marius Cimbrico triumpho, tertius conditor
 appellatus est, 3 & Cæsar inter militares jocos à Nicomede
 subactus, & mœchus Gallus, Lapsana quoque se vixisse apud
 Dyrrachium, milites in Cæsarem inter jocos cavillati
 fuere. 4 M. vero Manlium in triumpho, quem de Gallogræcis
 habuit, milites inter jocos velut nimis indulgentem & ambi-
 tiosum taxavere. 5 Dumque per urbem pompa & tantus or-
 do procedit, per vias perque omnes aditus & deorum tem-
 pla patentia passim tricliniis stratis, omnium generum, æta-
 tum & ordinum effusa multitudo inter vota precesque ad
 aras diis libabant, hostias mactabant, grates diis agebant,
 conceptamque lætitiā, cantu & carmine, ac lætis accla-
 mationibus significabant: donec cum omni apparatu,
 cum

Dionysius Halicarnassæus lib. 7. paulo
 ante fin. his verbis, *Hi serias illas sat-
 tationes ridicule imitabantur, depravantes
 per ludibrium, quibus lusus satyricis
 salibusque jam inde à prisca seculis de-
 lectatos Romanos apparet à triumphis
 etiam. Permittitur enim victores deducen-
 tibus, Jambo & dicteria jacere in
 Imperatores clarissimos, quemadmodum
 Athenis solebant pompam in plaustris
 eluentes, scommatibus obscis impetere:*
*nunc autem extemporalibus utuntur ver-
 ficulis.*

1 Quare Camillus.] Plutarchus in
 vita illius. Livius 1. Decad. lib. 5. Di-
 ctator, Camillus, recuperata ex hostibus
 patria, triumphans in urbem redit: in-
 terque jocos militares, quos inconditos
 jaciunt, Romulus, ac parens patriæ, con-
 ditorque alter urbis, haud vanis laudibus
 appellabatur. Et iterum libro 7. in
 prin.

2 Sicut Marius.] Plutarchus in Ma-
 rio, Popilius, inquit, præsertim tertium
 Romæ instauratorem Marium appel-
 labat, quod non minori discrimine
 tunc Romam servavisset, quam Galli-
 co bello. Itaque lati omnes Romani

cum filiis atque uxoribus Mario & diis
 domi libabant.

3 Et Cæsar.] Suetonius in vita il-
 lius, cap. 49. sic scribit, Gallico denique
 triumpho milites ejus inter cetera carmi-
 na; qualia curiū præsequentes joculari-
 ter canunt, etiam vulgatissimum illud
 pronuntiaverunt,

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsa-
 rem,

Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit
 Galliās,

Nicomedes non triumphat, qui subegit
 Cæsarem.

4 M. vero Manlium.] Livius 4. De-
 cad. lib. 9. non multo post princ. Multi,
 inquit, omnium ordinum donati milita-
 ribus donis, currum secuti sunt: carmina-
 que à militibus ea in Imperatorem dicta,
 ut facile appareret in ducem indulgentem
 ambitiosumque ea dici, triumphum esse
 militari magis favore, quam populari ce-
 lebrem.

5 Dumque per urbem pompa, &c.]
 Id dictum est. Præterea Pomponius
 Lætus magnitudinem imperii Rom.
 scribens, hunc triumphantium morem
 graphice tradit.

quinque his militaribus jötis per mediam urbem & Ve-
 labrum, perque Sacram viam lati & övantes in Capito-
 lium ascenderent, ³ ubi tauros in pompa ductos in Jovis
 optimi maximi templo immolabat, ⁴ quos priusquam de
 nece hostium ducis certissimis constaret argumentis,
 triumphantem minime immolare debere, multi arbitrati
 sunt. ⁵ Epulum post hæc magnificentissimum, & lautum
 omni apparatus genere, uberissimis amplissimisque obsoniis
 ac sumptu magnifico publice dabatur, in quo turdos & mu-
 rænas inter obsonia apparari, & vina præcipua, atque un-
 guenta minio delibuta exhiberi consueverant. ⁶ Quare divus
 Cæsar merito celebratur, qui Aphricano triumpho, præter
 obsonia apparatusissima, uno die in duobus & viginti milli-
 bus tricliniorum instructis, paratisque mensis epulum re-
 gali magnificentia, ad vini Falerni amphoras centum &
 Chii cados centum populo dedisse fertur, ubi & sex iura-
 riarum, nulla una cœna exhibuit. ⁸ Tiberius quoque mille
 mensis prandium paravit. ⁹ Ad illud etiam consules invi-
 tari, mox ne venirent rogari solebant, scilicet ne quis ma-

onizom A. ni. m. m. l. o. g. e. s. "g. e. s. t. i. l. i. t. i. s."

1. Per mediam urbem & Velabrum.]
Suetonius in *Cæsare*, cap. 37. Galli
triumphi die Velabrum prætervehens,
pene curru excussus est, axe defracto.

2. In Capitolium ascenderent.] Suetonius ubi supra proxime. Josephus belli Judaici lib. 7. cap. 24. in descriptione triumphii celeberrimi Vespasii & Titi.

3 *Ubi tanros.*] Servius in lib. 9. *Æneidos*, ibi,

Et statuum ante ar. 15.
Pomponius Latus ubi supra.

4. *Quos priusquam.*] Iosephus ubi supra, sic scribit, Pompei finis fuit Capitolini Iovis templum, quo postquam ventum est, confiliter. Erat autem verus mos patrius, operiri donec ducis hostium mortem qui spiam nunciaret. Is erat Simon Giora, tunc inter captivos in pompa traductus: laqueo vero circumdatus per forum trahebatur, quo cum simul ceciderent, qui ducebant.

Postquam igitur eum finem vitæ habere nunciatum est, omniumque favor secutus est, tunc hostias inphoavere: hisque secundo per vota solennia omne peractis, in palatium recessere.

Epulum.] Columella lib. 9. Et de
triumphantium epulo Posidonius l. 2.
historiarum, & ex eo Athenaeus lib. 4.
c. 15. & lib. 5. c. 15. eodemque ult. Ex
quibus praeterea intelliges, id convi-
vium fieri solitum in templo Herculis.

6 *Quare divus Caesar.*] Suetonius
in vita illius, cap. 38. Plurarij in vita il-
lius. Plinius lib. 14. cap. 15.)

7. *Sex muranarum millia.*] Plinius
libro nono, cap. 55.

8 Tiberius quoque.] Suetonius in vita illius, c. 20. Prandium, inquit, de populo mille mensis, & congiarium tricenos nummos viritum dedit.

9 *Ad illud etiam Coss.]* Hæc usque
ad versic. *Interdum vero,* sunt ex Plot.
problem. 80.

Epule
legio-
nibus
victri-
cibus
ante
fore
exhi-
bitæ.
Coro-
narium
aurum
impe-
ratori
datum
post
trium-
phum.
Mune-
ra data
militi-
bus.

ior triumphante honorem qui illi debebatur, præriperet, utque locus honestissimus triumphanti, cui tantus honos habitus est, daretur, ut illum à cœna omnis ordo & ætas officii causa domum sine offensione reduceret, quæ præsentibus consulibus alteri tribui non decebat. Interdum vero notatum est, epulas, extractasque mensas, ante domos in promiscuo usu rerum omnium victricibus legioni- bus, quo agmine triumphantem sequebantur, exhibitas fuisse. Et post triumphum, ut gratia esset cupulatio, au- rum coronarium ex victis bello gentibus, ob concessam vitam, imperatori dari: quod quidem, nisi triumpho re- cepto, præstari non decebat, pro eo, quod pro corona triumphi à sociis & bello victis gentibus quasi vectigal da- batur, quod Hadrianus primo Italiæ remisit, & in pro- vinciiis minuit. Deinde vero Alexander Severus, una cum negotatorio, populo illud dono dedit. Togas quo- que & sagula, & æraque & donia multiplicia, singulis mi- litibus pro meritis ab imperatore largiri. In quo id ser- vatum est.

1 Interdum vero notatum est, epulas, &c.] Nam Cæsar in suis triumphis ad- jecit epulum & viscerationem apud Suetonium in vita ipsius, cap. 38. Id- que solum fieri in triumphis tradit Columella lib. 3.

2 Aurum coronarium.] Id jam su- pra dictum est ex Gellio lib. 5. cap. 6. atque videre licet ex Servio libro 8. Aeneidos ad fin. ibi,

Dona recognoscit populorum apraque superbis.

Postibus. — Aurum, inquit, coronarium dicit, quod hodie à victis gentibus datur. Imponebant autem hoc Imperatores propter concessam vitam. Et de hujusmodi auro coronario, meminit Cicero in Oratione in Pisonem, Mitto aurum coronarium, quod lex & decerni & accipi vetat, nisi Imperatoribus ex provincia decedentibus ad- dicorandum triumphum. Præter hos, vide l. Judæorum. C. de Judæis, & l. 1. C. de auro coronario, & Spartianum in

Hadriano, Capitolinum in Antonino Pio, Lampridium in Alexand. Severo, Ammianum Marcellinum libro 2. & Dionem lib. 49.

3 Quod quidem nisi triumpho rece- pit.] Quod patet ex eo quod contestum subdit de Hadriano.

4 Quod Hadrianus primo.] Spartia- nus in vita illius.

5 Deinde vero Alexander Severus.] Alius Lampridius in vita illius.

6 Et sagula.] Titus Livius i. Decad. lib. 10. in triumpho Q. Fabii scribit, Data ex prada militibus aris octogenti vini, sagulae & tunicae, præmia illa tem- pestate militum hancquam spernenda. Verum ista latius, & suo loco expli- cantur.

7 Et æraque.] Ut in triumpho Pom- pei apud Plutar. in vita illius.

8 In quo id servatum est.] Et id qui- dem factum fuisse in triumpho Q. Flaminii de Macedonia & Nabido refert Livius 4. Decad. lib. 4. Atque etiam in triumpho

Vatum est, ut quod pediti, duplex centurioni, triplex equiti daretur, una cum stipendio militari & frumento duplici: tribuno vero, multo magis. Anniadversumque & illud est, imperatorem, cui belli summa commissa fuit, decreto jam triumpho, antequam urbem iniret, sæpe tribunos, præfectos, equites, centurionesque ob fortia facinora militaribus donis in primis ornasse, & benemeritis præmia largitum esse: ipsosque cum donis & insigniis militaribus in pompa triumphi præcedere triumphantem, nonnunquam sequi consueſſe. ¹ Præterque assuetos honores, vel locum in Circo ad spectandum cum laurea & sella curuli inter viros triumphales consularesque sibi & posteris, ² vel ut in veste triumphali ludos spectaret, arcumque marmoreum, ³ nonnunquam statuam in Foro pedestrem aut equestrem, ampliore sumptu cum decretis & titulis honorum, in Comitio, in Rostris, in Foro, in Palatio, in Capitolio, ⁴ aut in cella Jovis (qui rarissimus honor contigit) senatum & po-

Dona triumphanti à senatu & populo data.

triumpho P. Scipionis Nasicæ ejusdem Decad. lib. 6. Et in triumpho Scipionis Asiatici ejusdem Decad. lib. 7. ad finem. Et in triumpho M. Fulvii Flacci libro ejusdem Decad. 10. Et in triumpho Q. Fulvii ex Liguribus non multo post, ad fin. ejusdem lib. 10. Et in triumpho Tiberii Sempronii Gracchi. Et in triumpho C. Claudii Pulchri. 5. Decad. lib. 1. & in triumpho Pauli Æmylii 5. Decad. lib. 5. & Anitii ibid. At idem 4. Decad. lib. 3. dicit in duobus triumphis Cn. Cornelii de Insubribus & Cenomanis, & Q. Minutii de Liguribus & Bojis, septuagenos aris militibus divisos: duplex equiti, triplex centurioni. Et eodem libro tertio, in triumpho Marcelli in pedites singulos, datos octingentos aris, triplex equiti centurionique. Sed & illo eodem Decad. lib. 4. tradit in triumpho M. Porcii Catonis ex Hispania militibus ex præda divisos fuisse in singulos ducenos septuagenos aris, triplex equiti, nec quicquam loquitur de centurionibus: uti similiter 5. Decad. lib. 5. scribit, de-

viſta Macedonia, ex præda 400. denarios in equirem, & ducentos fuisse peditibus divisos, nec de centurionibus loquitur.

¹ *Præterque assuetos honores, vel locum in circo.*] Livius 1. Decad. lib. 2. ubi id scribit tributum fuisse M. Valerio Dictatori post triumphum posterisque ipsius. Hæc enim sunt verba illius, *Super solitos honores locus in circo ipsi, posterisque ad spectaculum datus, sella in eo loco curulis posita.*

² *Vel in veste triumphali.*] Id enim fuisse concessum L. Paulo Æmylio tradit Plinius, aut quisquis est, qui illum elegantissimum librum edidit de Viris illustribus, cap. 54.

³ *Nonnunquam statuam.*] Sic Q. Martio Tremulo statua equestris decreta est in foro, apud Livium 1. Decad. lib. 9. paulo ante fin. Cujus hæc verba sunt, *Martius de Hernicis triumphans in urbem rediit: statuæque equestris in foro decreta est, quæ ante templum Castoris posita est.*

⁴ *Aut in cella Jovis.*] Unde id accipit.

& populum triumphantem, aliaque insignia virtutum dona honores dedisse.

cepit nescio. Illud autem scio, triumphantes plerumque sibi solere induere tunicam Iovis, ut tradit Servius in eclog. 10. Virgilii, quam ex templo Iovis sumebant, ex Livio 1. Dec. 1. 10. ubi sic scribit, *Qui Iovis Opt. Maximi ornatu decoratus, curru aurato per urbem vestus in Capitolium ascenderit.* Ex quo illud Iuvenalis satyra decima in prin.

*Quid si vidisset Praetorem in curribus
 aliis*

*Extantem, & medio sublimem in pal-
 vere Circi;*

In tunica Jovis.

De hac autem re ita loquuntur Lampridius in Alexandro Severo, & Capitolinus in Gordianis, ut videri possit, huiusmodi tunicas, scilicet prætextam, pictam togam, & palmatam, non nisi ex templo Iovis etiam Imperatores, & quosvis alios sibi sumere consuevisse, non etiam privatos habuisse.

CAPUT VII.

Responsum Raphaëli Volaterrano, quare legum & causarum studio intermisso in his mitioribus studiis oblectaremur.

QUærebat aliquando ex me, dum Romæ agerem, Raphaël Volaterranus, vir insignis doctrinæ & virtutis, cui ad mores emendatissimos, gravitas libero homine digna, non modicam acceffionem faciebat, quid causæ foret, quod cum causarum patrocinii & foro usque à pueritia essem addictus, illis posthabitis, & quasi forensibus negociis prætermisissis, in his studiis mitioribus ita me oblectarem, ut causarum patrocinii bellum indixisse viderer. Cui hoc causæ referebam, quod leges quæ ad communem utilitatem editæ, studio & labore maximo quæsitæ & meditatæ nobis forent, neque ab his qui iura darent coli, neque perinde ut oporteret, præcipi viderem, doleremque juri dicundo illos plerumque præsidere, qui eas vel turpiter ignorarent, vel per gratiam & sordes facile corrumpi sine-
rent: & quibus servandarum legum præcipua imminet cura, hi maxime legum scita contemnerent: quibus rebus effici, ut tot scita & decreta veterum monumentis nobis tradita, maximisque ingeniis elaborata, & tam pensiculate expensa, unus homunculus nequissimus audacissimusque ignarus legum, iudiciorum & fori, qui magistratui præ-
esset.

esset, non salubri temperamento, nec disceptatione ac iudicio, sed ausu temerario & omni jure neglecto, ad suam libidinem per scelus & nequitiam everteret. Horum non minima exempla dicebam fore ea, quæ dudum experti vidimus. Nuper cum Romæ custodias cognoscerem, operæ precium fuit videre, quæ rerum miracula, monstris & portentis similia, ac dictu fastidienda, quæve turpitudines ad aliquorum libidinem admitterentur contra jus fasque, siquidem sacerdotem quempiam in his nacti sumus, gravem & sanctum virum, vita & moribus ornatissimum, hominem profecto honestæ & magnæ laudis, diu tenebris & carcere maceratum, indignissimam fortunam subire coactum, pro eo quod pecuniam sibi traditam ab eo, qui illam furto subtraxerat, ut vero domino restitueretur, illius jussu mandatoque restituerat, suppresso auctore: ipsumque quæstionibus subdi vidimus, & tormentis vexari, ut illum, qui conscientia culpæ, & spe veniæ adductus, abstulisse confessus fuerat, palam faceret, delinquentisque delicta, quæ ille pœnitens culpæ dixerat, enunciaret: quo discrimine adactus pauper senior, confitentis peccatum & delinquentem enunciare coactus fuit, quod quidem scripto jure vetitum, sanctionibusque & decretis interdictum esse constat. Rursus alium immuni scelere cooperatum, hominem impurissimum turpissimumque, qui maximorum criminum reus, testibus, tabulis, testimoniis, & certissimis documentis convictus fuerat, quæ nec ipse gloriabundus diffitebatur, quique legum iudiciorumque pœnis sævissime coercendus erat, ab eisdem ergastulis, sola præidentis temeritate nullo negotio dimitti & liberari, aliasque audacias & turpitudines, ne dicam scelera indigna auditu profatuque, quæ vix credenti non modo enunciata, sed visa & comperta fuere. Jason Mataflalanus, & Ludovicus Matha, cum sacerdotalibus quibus fungebantur muneribus cedere nollent, quæsitis occasionebus ad inimicorum libidinem, tetro carcere usque eo tenti fuere,

donec illorum arbitrio singulis ornamentis, fama, & fortunis omnibus exturbati, quoad illis liberet, excruciatifunt, non vero iudicio, sed præſidentis ſola temeritate & libidine: ne proſequar viros vitæ inculpatiffimæ, ſumma integritate & fide, falſis criminibus circumventos ab impotentibus inimicis miſeros & laborantes, in quos graviter crudeliterque conſultum vidimus, vel ut afflictaſ fortunasin vaderent, ipſosque de poſſeſſione & antiquiſſimis ſedibus deturbarent, vel ut invidorum libidini obtemperarent: aliaque in miſeros edita exempla, nulla pietate in ſupplices & calamitoſos, eoſque innoxios turpibus iudiciis conſlictari, & uſque premi ab his, qui gratia & opibus plus poſſunt pollentque: alios vero auctores maniſeſti facinoris, ne appellari quidem. Quæ cum viderem, patronisque contra vim potentiorum aut gratiam nihil præſidii eſſe, nihil opis, fruſtra nos in legum controverſiis, & ediſcendis tot caſuum varietatibus tam penſiculate editis, tantum laboris & vigiliarum ſuſcipere, tantoque nos ſtudio fatigari dicebam, cum ad ignaviſſimi impuriſſimique cuiuſque temeritatem, qui juri dicundo præſideret, quem leges virum bonum eſſe volunt, non æquo jure, ſed ad gratiam & libidinem iudicia ferri, decretaque legum tanto conſilio edita, convelli & labefactari viderem.

TIRAQUELLUS.

Hoc caput nullis indiget Commentariis.

CAPUT VIII.

Quæ ſit Bona dea, & quæ à veteribus illi ſacra fierent, quidve Rubigalia, Floralia & Vinalia forent.

INter eos quibus iſta indagare curæ fuit, ſæpe quæſitum eſt, quæ ſit Bona dea, cujus numen tantopere coli à Romanis legimus: quod ſacrum à principio originum inchoa-

TIRAQUELLUS.

I *Quæ ſit Bona dea.*] Hic omnino | vide Macrobiũ lib. I. Saturnaliũ
cap. 12.

I Myr-

choatum, dum imperium stetit, incredibili cæremonia colebatur. Multi putavere Floram, Bonam deam esse, quæ ^{Variæ} Flavii seu Fauni quondam uxor, vino madens, ^{sententia quæ} 'myrteis ^{esset} flagris à viro cæsa, postea cum facti pœniteret, & ipsius ^{Bona} desiderio tabesceret, divinis honoribus coli cœpta fuit: ^{dea.} in cujus ædem licet florum omne genus importent, myrtum tamen inferre non decebat, in memoriam veteris mulctæ, ² sicut in Tenedo tibicinem adire Tenis templum, aut Achillis mentionem facere ob veteris ignominia memoriam vetabatur. Et apud Rhodios præconem accedere ad Occidionis templum, interdictum erat. ³ Quidam Græcorum ex Liberi matribus illam effinxere: alii Medeam, plerique Semelem, multi Proserpinam putant: ⁴ Romani Dryada Fauni uxorem, ⁵ cujus ne nomen quidem viros

1 *Myrteis flagris.*] Plutar. problem. cap. 19. Quid est, quod Floræ, quam Bonam deam nominant, omni florum genere templum exornantes mulieres, domum myrtos non importent: præsertim cum ambitiosius cunctis germinum ac florum varietatibus uti soleant? An illud est quod à fabulatoribus dicitur, Floram Flavii divinatoris uxorem fuisse, quæ cum vino clanculum uberius uteretur, deprehensam myrteis virgis ac flagris à viro cæsam fuisse, dicitur inde factum esse, ut myrtus in ejus ædem non inferatur? Vinum autem cum mulieres ei libant, lac appellant. *

COLERUS.

* Arnobius lib. 5. Advers. gentes: *Fædam igitur, Fatuam, Eonam quæ dicitur Dea, transcamus: quam myrteis cæsam virgis, quod marito nesciente seriam meri ebiberit plenam, Sextus Clodius indicat, sexto de diis Græco: signumque monstrari, quod cum ei divinam rem mulieres faciunt, vini amphora constituatur oblecta: nec myrteis fas sit inferre verbenas: sicut suis scribit in causalibus Bætas. Vide & Lactantium lib. 1. cap. 22.*

TIRAQUELLUS.

2 *Sicut in Tenedo.*] Idem Plutarch. ejusdem operis cap. 141. ubi ejus rei rationem reddit. Diodorus Siculus lib. 5. cap. 17. *Verum, inquit, propter cujusdam tibicinis testimonium, qui novæ insidiis faverat, legem sinxit, ne quis tibicen templum ingrederetur. Belli Trojani tempore, cum Achilles Tenem occidisset, quo tempore Græci Tenedum depopulati sunt, statuerunt postea Tenedii, ut nulli deinceps liceret templo restituto, in eo Achillem nominare.*

3 *Quidam Græcorum.*] Hæc usque ad versic. Romani, sunt Macrobii d. libro 1. Saturn. cap. 12.

4 *Romani Dryada.*] Plutar. Varro autem filiam ipsius Fauni hanc putat apud Macrobium ubi supra.

5 *Cujus ne nomen quidem.*] Macrobius ibi, Hæc, inquit, apud Græcos Τέως γυναικεία dicitur, quam Varro filiam Fauni tradit, adeo pudicam, ut extra γυναικῶν τῶν nunquam sit egressa, nec nomen ejus in publico fuerit auditum, nec virum unquam viderit, nec à viro visa sit: propter quod nec vir templum ejus ingreditur.

Cere-
monia
in sa-
cris
Bonæ
deæ.

ros intelligere fas erat.¹ Qui vero Bonam deam dicunt Fau-
ni uxorem, illam tam illibatæ castitatis fuisse opinati sunt, ut
extra Gynæceum nunquam egressa, nec virum viderit un-
quam, nec à viro conspecta, nomenque fando nullibi au-
ditum sit. Quæ quidem sacra quum Majo mense pro salute
populi fierent, quicquid esset masculum,² domo exigeba-
tur, ita ut non modo extra conspectum summoverentur
viri,³ sed masculæ quoque picturæ tegerentur:⁴ quod
compar Myfiæ Cereris sacrum obtinere dicunt, in quo
⁵ quum septem operentur dies, tertia à templo exactis
viris,⁶ pulsis etiam canibus maribus, mulieres celebrabant.
Cumque in sacris Bonæ deæ vino libetur, illud non suo
nomine nuncupant,⁷ sed lac dicunt esse, vini tamen am-
phoram

¹ Qui vero.] Macrobius loco præ-
ced. citato. Et Lactantius ex Varrone
lib. 1. c. 22. & vide nostras leges Con-
nubiales, leg. 10. n. 26. incip. Et huc
quoque.

² Domo exigebatur.] Plutar. in Cæ-
sare, & probl. cap. 19. & ante hunc Ci-
cero in Oratione de Aruspicio ro-
sponsis, in P. Clodium de sacris Bonæ
deæ loquens, sic scribit, *Quod quidem
sacrificium nemo, nisi P. Clodius, omni
memoria violavit: nemo, inquam adiit,
nemo neglexit, nemo vir aspicere non hor-
ruit, quod sit per virgines Vestales, sit
pro P. R. in ea domo, quæ est in imperio,
sit incredibili ceremonia: sit ei deæ, cuius
ne nomen quidem viros scire fas est: quam
iste ideirco Bonam dicit, quod in tanto sili
scelere ignoret: & in eundem, Homi-
nemque eum, qui pulvinaribus Bonæ deæ
suprum intulerit, eaque sacra, quæ viri
oculis, ne imprudentis quidem aspici fas
est, non solum aspectu virili, sed flagitio
suproque violavit.*

³ Sed masculæ quoque picturæ.] Se-
neca ad Lucilium, lib. 16. epistol. scri-
bit, viros omnes à conspectu religio-
nis Bonæ deæ sic arceri, ut picturæ
quoque masculorum animalium con-
tegantur. De quo & illud Juvenalis
lib. 2.

— Ubi velari pictura iubetur,
Quæcunque alterius sexus imitata figu-
ram est.

Et vide omnino dictas nostras leges
Connubiales ubi supra.

⁴ Quod compar Myfiæ Cereris.] Idem
scribit Lilius Gyraldus de Diis Gen-
tium, syntagm. 14. nullo quoque au-
ctore citato. Sed, ne ignores, id totum
est Pausan. lib. 7. quo Achaica descri-
bit, in fin. Sed addendum, Catanensis
quoque Cereris eam fuisse religionem,
ut adire ejus templi secreta penetralia
viris nefas esset, ut tradit Lactantius
lib. 2. c. 4.

⁵ Cum septem operentur dies.] Vide
nostras leges Connubiales, l. 15. num.
115. incip. Illud quoque ex antiq. & seq.

⁶ Pulsis etiam canibus maribus.]
Pausanias d. lib. 7. de Myfiæ Cereris
sacrificiorum ritu scribens, ait: Solenne
item septem dierum Cereri celebrant. Die
autem festi tertio è templo viri se subdu-
cunt. Relictæ itaque mulieres ea noctu
peragunt, quæ ritus postulat. Non autem
viri solum expelluntur, sed è canibus
etiam mares. Postero autem die reversos
in templum viros deident, & dictæ
exagitant mulieres & has vicissim viri.

⁷ Sed lac esse dicunt.] Plutar. probl.
cap. 19. Macrobius dicto lib. 1. cap. 12.

Athenus

phoram in sacris obvolutam apponunt, ¹ quam dixerē Mellariam: ² ad quod sacrum nisi castas, quæque à viris ^{Mella-} abstinuissent, nullas accedere licebat, ³ templumque deæ ^{ria.} neque virum ingredi, nec interesse permittitur: cuius lu- ^{Sacra} mina purpureis vittis velabantur; ⁴ quæ non ubique & pas- ^{Bonæ} sim, sed in maximi pontificis domo, in recessu intimo, ^{deæ} nocte non autem die fiebant. ⁵ Et licet nocturna sacra piis- ^{quo in} co ritu mulieribus interdicta fuerint, ⁶ in hoc tamen sacro, ^{co fie-} quum pro populo facerent, mulieres noctu interesse non ^{bant.} vetantur: quod quidem tantæ religionis est habitum, ⁷ ut ^{Reli-} illud Vestales virgines obirent, & per illas sacrum fieret. ^{gio.} ⁸ Cujus ædes altera in Aventino, ⁹ altera juxta Ifidis tem- ^{Ædes} plum fuere, ad novam viam. Alii dixerē Bonam deam, ^{Bonæ} ¹⁰ quam Græci Gynæceiam nuncupant, cuius festis diebus ^{deæ.} palmitē tabernacula mulieres intexunt, interque sollemnia ^{Gynæ-} draconem apponunt. ¹¹ Quod sacrum non in pontificis do- ^{ciæ.} mo, sed in ædibus quisque suis celebrare assuerat, aut illis ^{Cere-} quæ essent in imperio consulari, vel prætoriam dignitate. ^{moniæ.}

Dum-

Athenæus autem lib. 10. Dipnosophi-
stōn, cap. 15. scribit, Aristophanem
vocasse vinum ἀφροδίτης γάλα, *Lac*
Veneris, quod sit ipsius Veneris incita-
mentum.

1 *Quam dixerē Mellariam.*] Plutar-
chus, ut supra citavimus.

2 *Ad quod sacrum nisi castas.*] Idem
Plutar. ibi, *An quod*, inquit, *à multis*
tum vero rebus Veneris castæ ac puræ sa-
crum illud obicit? Non solum enim viros
excludunt, sed cum solenne sacrificium
faciunt, quidquid masculinum est illo ex-
igunt.

3 *Templumque deæ nec virum ingre-*
di.] Tibullus lib. 1. eleg. 6.

Exibit quam sepe time: seu visere dicet
Sacra Bonæ maribus non adeunda deæ.
Et vide nostras leges Connub. ubi
supra, & quod supra diximus.

4 *Quæ non ubique & passim, sed in*
maximi pontificis domo.] Scilicet sacri-
ficia deæ, de quo paulo infra.

5 *Et licet nocturna sacra.*] De quo

omnino vide quæ scripsimus in nostris
legibus Connubialibus l. 16. num. 42.
incip. *Septimum, ne uxores*, & seq.

6 *In hoc tamen sacro.*] Nam & in
hoc sacro, quod nocturnum erat, à
mulieribus tantum celebrabatur, ex
Plutarcho in Cæsare, & in Cicerone,
& aliis ubique, & dicitur mox postea.

7 *Ut illud Vestales.*] Cicero in Ora-
tione de Aruspicum responsis loco su-
pra citato, & Plutar. in Cicerone.

8 *Cujus ædes altera in Aventino.*]
Scilicet Bonæ deæ. Idque est P. Victo-
ris in 13. regione urbis Romæ.

9 *Altera juxta Ifidis templum.*]
Idem Victor in 12. regione.

10 *Quam Græci Gynæceiam.*] Macro-
bius, ut diximus supra, lib. 1. cap. 12.
alias Genesiam. Vide Plutar. in Cæ-
sare.

11 *Quod sacrum non in Pontificis do-*
mo.] Plutar. in Cicerone dicit, ea sacra
fieri quotannis in domo Consulis. Vi-
de eundem in Cæsare.

Dumque sacrum fit, ¹ cunctos mares domo exigunt, ne polluerentur, & piaculum fieret, quum ritu sacrorum neque deam conspici, neque sacerdotes palam fieri liceat. Uxor enim exornata, domo maribus exactis, ² novem continuas noctes operata furiali incestu, cum æris crepitu & phanatico discursu sacra peragit: aliis simili temulentia ad id sacrum accitis mulieribus: ³ unde occasio frequens mœchandi, & facultas adulteris data est: ⁴ In cuius sacrificiis canes immolantur: quique huic supplicant, maledictis & probris deam incesunt, neminemque optant bonum invenire, qui domi nascatur: quippe eam dixere Bonam deam, quæ ex corruptis generationes faciat, quare illam Gynæceiam, quasi rerum genitricem, vocant. ⁵ Quod sacrum Damium à more præpostero, ipsaque Damia, sacerdosque Damiatrix dicta. ⁶ Cujus instar apud

Mæchandi
occafio
in fa-
cris
Bonæ
deæ.

Damium.

Sicu-

¹ Cunctos mares domo exigunt.] Plutarch. probl. c. 19. ut supra dictum est.

² Novem continuas noctes.] Id non in sacris Bonæ deæ fieri, sed Isis scriptum Propertius lib. 2. eleg. 33.

Tristia jam redeunt iterum solennia nobis,

Cynthia cum noctes est operata novem.
Atque utinam Nilo percat, quæ sacra repente

Misit matronis Inachis Ausoniis.
Quæ dea tam cupidos toties divisit amantes,

Quæcunque illa fuit, semper amara fuit.

Et de Cereris sacris, quæ Græci Thestrophoria vocant, Ovid. lib. 10. Metamor.

Perque novem noctes Venerem, tactusque viriles

In vetitis numerant.

Vide nostras leges Connubiales l. 15. num. 115. incip. *Illud quoque patet* & seq.

³ Unde occasio frequens mœchandi.] Vide dictas leges Connub. l. 16.

⁴ In cuius sacrificiis.] Hæc usque ad versic. Quod sacrum, sunt Plutarchi problem. cap. 52.

⁵ Quod sacrum Damium.*] Hæc usque ad versic. Cujus instar, sunt Festi Pompeji lib. 4. cuius hæc verba sunt, *Damium sacrificium, quod fiebat in aperto, in honorem Bonæ deæ, dictum à contrarietate, quod minime esset δαμάσιον, id est, publicum, Dea quoque ipsa δαμνα, & sacerdos δαμνας** appellabatur.*

COLERUS.

* Glossarium vero aliter: *Damium* δαμναι, ἐπαθρονον θυγάτριον. Damium autem dictum (contra Festi opinionem) puto, quia pro populo fiebat, idcoque publicum erat. Juvenalis:

Pro populo faciens quantum Lausella bibebat.

** Imo Damiatrix.

TIRAQUELLUS.

⁶ Cujus instar apud Siculos.] Diodorus lib. 5. cap. 2. non adeo procul à fin. Cereri vero, inquit, cum semen in terram jacitur, apparatu ac magnificentia exquisita decem dies festos agunt, priorem representantes vitam: quibus diebus turpiloquio invicem uti consuevere, ut dea dolor, ex filia raptu conceptus, risu & verborum scurrilitate mitigaretur.

I Notæ

Siculos dicunt fuisse, apud quos sacrum Cereri decem diebus, verbis turpibus & obscœnis celebrari produnt, magna verborum licentia, scilicet arbitratae, ex obscœnitate verborum, & jocorum lascivia, Cereris luctum incero-remque levare, quem ex raptu filiae conceperat. ¹ Nonnulli Opem dixere Bonam deam, quæ & Maja dicta est, quam nominibus variis, Faunam & Fatuam, ² & matrem deum, & ³ Idæam, Pessinuntiam, Cybelem, ⁴ Rheam & Phrygiam nuncupant, quia hominibus favet, ⁶ & opem liberis præstat: ⁷ Fatuamque dictam, quod infantes in lucem editos, fandi modos & verba edoceat: ⁸ cui qui vota concipiunt, manu terram tangentes velut parenti & genitrici supplicant. ⁹ Cumque in omnibus sacris, qui

Cere-
ris sa-
crum.Ope-
Opis
variæ
nominat.

Fatuæ.

Cere-
monie.

rem

[¹ Nonnulli opem dixere Bonam deam.] Hæc usque ad verba, Et Matrem deum, sunt Macrobii lib. 1. Saturni. c. 12. aliorum auctoritate.

[² Et Matrem deum.] Varro lib. 1. aur. aliorum computatione 4. de illi-
gua Latina.

[³ Idæam, Pessinuntiam, Cybelem.] Hæc tria sunt Strab. lib. 10. & primum quoque Livii 3. Decad. lib. 9. Ex quo etiam est illud Tibulli lib. 1. eleg. 4.

At qui non audit Musas, qui vendit

Idææ currus ille sequatur Opem.

Et Virgillii lib. 10. Aeneidos:

Alma parens Idææ deum, cui Dindy-
ma cordi,

Turrigeraque urbes, byugique ad frena
leones.

Et rursus lib. 9.

Tympana vocis, latusque vocat Berecyn-
thia matris

Idææ.

Et Ovidii lib. 4. Fastorum,

Protinus inflexo Berecynthia tibia coram

Plabit & Idæa festa parentis erunt.

Et ante hos Lucretii de eadem loquen-
tis lib. 2.

Hanc variæ gentes antiquo more sacro-
viam

Idæam vocitant matrem, Phrygiisque
catervas

Dant comites: quia primum ex illis frui-
bus edunt.

Per terrarum orbem fruges cepisse credi-
ti.

COLERUS.

* Cur Idæa vocetur, declarat Pru-
dentius:

Utque Deum mater Phrygia seheretur
ab Idæ.

TIRAQUELLUS.

4 Rheam.] Vide Strabonem d. l. 10.
& supra eodem lib. c. 4.

5 Et Phrygiam.] Vide eundem. Et
hinc illud Virg. lib. 4. Aeneidos,

Qualis Berecynthia mater

Invehitur curra Phrygiæ turrita per
urbes.

Et ibi Servius, & Hesychius, & Phru-
nutus, qui ita eam dicit vocari, quod à
Phrygibus maxime coleretur.

6 Et Opem liberis præstat.] Id respi-
cit quod supra dixit, eam Opim à qui-
busdam, à quibusdam vero Bonam
deam nuncupari. Et hic vide Macro-
bi. lib. 1. c. 12. & Fulgentium, Mytholo-
gicôn lib. 1. c. 3.

7 Fatuamque dictam.] Et hic quo-
que.

8 Cui qui vota concipiunt.] Divus
Augustinus Varronis auctoritate l. 7.

9 Cumque in omnibus sacris.] Plutar.
probl. c. 11.

rem divinam facit, velare caput soleat; huic apetto capite & invelato sacrificat. ¹ Quam deam Ægyptiis celebre nomen fuisse asseverant: ² cujus simulacrum sinistra scyphum tenet, dextra sistrum: hoc est ancum crepitaculum, quod non spirita, sed motu concussum personat; ab illisque his dicta, cui pervigilia excubiæque nocturnæ à puellis portantur. ³ Cujus sacerdotes linea amicti stola; per urbem lugentes vagantur, mox lati sacra perficiunt: ⁴ in cuius festo qui ex collegio sunt sacerdotes, diversas facies induunt ornatu vario: nam alius incinctus balteo, militem agit, alius venabulo venator incedit, alius longa stola foeminam mentitur; nonnulli cum fascibus procedunt velut

¹ Quam deam.] Scilicet Isidem, de qua aliquid supra dixit & statim post declarat.

² Cujus simulacrum.] Servius in lib. 8. Aneidos, enarrans illud,

Regina in mediis patrio vocat agmina sistro.

Isis, ait, est genius Ægypti, qui per sistri motum, quod gerit in dextra, Nili accessus significat & recessus: per stulam, quam sinistra retinet, ostendit fluentiam omnium lacunarum. Isis autem lingua Ægyptiorum est terra, quam Ism volunt esse. Alibi autem ostendimus sistrum Ægyptiorum esse proprium.

³ Cujus sacerdotes linea.] Juvenalis de his loquens satyr. 6.

Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo

Plangentis populi currit latrator Amibis.

Hincque dea linigera dicta est Ovidio lib. 1. Metam.

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.

Et libro 1. de Ponto eleg. 1. ad Brutum,

Vidi egolinigera nomen violasse satentem

Isidis, Iliacos ante sedere focos.

Et alibi quoque diximus scilicet lib. 2. cap. 9.

⁴ In cuius festo.] Hæc sunt Apuleji lib. 11. Metamorphoseos huiusmodi festum describentis, Hic incinctus balteo militem gerebat, illum succinctum chlamyde crepida & venabulo venatorem fecerant. Alius focis obnuptis indutus serica veste, mundoque precioso, & adtextis capite crinibus incessu persfluo laminam mentiebatur. Et post pauca, Nec ille deerat qui magistratum fascibus purpureis agne luderet. *

COLERUS.

* Hunc ritum eleganter Herodianus quoque in Commodio expressit, sic scribens: *ἡ ὁρχή ἐκαστὸς ἐκαστοῦ μύνης ἡμῶν, καὶ τοῦ θεοῦ πομπῶν τε καὶ τοῦ Ρωμαίου, καὶ πάντα οὕτως ἐκαστοὺς πλάττει σύμφωνα καὶ μὴδία τε βασιλεῶν, οὗτος τε ἡ τέχνη δαυμάτια, τὸ θεῶν πομπῶν. ἀνετόσε πρὸς τῶν ἐκαστῶν, καὶ τοῦ πομπῶν πειράδας, ἐκαστος δὲ βασιλῆος ὅμιλον ὑποκρίνεται. ὅς ἐστιν ὁ πομπῶν ἡ ἐξ αἰρετοῦ ἡμίονος, ὁ μὴ παντὶ τῷ βασιλεῖ μὴ ἀμφιθέσσειν. ὁ ἀπὸ τοῦ πομπῶν τε καὶ κριτικῶν τῶν ἀνδρείων, ὁ ἀπὸ τοῦ πομπῶν διὰ τὸν πομπῶν, καὶ τὸ μὴ μὴ μὴ. Vide & Arnobium lib. 7. Advers. gentes. De origine autem huius festi & ceremoniarum, multa habes apud eundem Herodianum paulo post. Apud Arnobium lib. 5. Apud Tertull. Apologet. cap. 24.*

magistratus. ¹ Post quæ mulieres candidis amiculis fecta ferentes cum speculis & pectine ante simulacrum deæ famulantur, ipsamque comentes cum lucernis & lampade sequuntur. ² Et quia Saturni & Vulcani uxor dicitur, ideo flamen Vulcanalis calendis Majis illi rem divinam facit, & prægnantem suam mactat Majæ & Mercurio, ³ cujus fe-

Fest-

rum

quo-

rum-

dara

nomi-

na.

rias Saturnalibus incurrere notatum est, festosque illi dies Opalia fuisse, quæ tertio die post Saturnalia aguntur: ⁴ sic- ut Robigalia, Floralia, Vinalia, Agonalia, Carmentalia, Angeronalia & Vertumnalia. ⁵ Præter quæ fuerunt sacra popularia non certis familiis tributa, ut ⁶ Fornacalia, ⁷ Pa-

Sacræ
popula-
ria.

lilia,

TIRAQUELLUS.

¹ Post quæ mulieres.] Hæc quoque sunt Apuleji eodem libro quibusdam intersectis, *Mulieres*, inquit, *candido splendentes amicimine, vario lætantes gestamine, verno florescentes coronamine, quæ de gremio per viam, quasacer incedebat comitatus, salum sternebant flosculis, aliæque plicentibus speculis pone texum re ver- sis, venienti deæ obitum componerent obsequium.* Et quæ pectines ebullentes fe- rentes, gestu brachiorum, flexuque digito- rum ornatur, & ob pexum crurium regali- um fingeret: ille etiam quæ cæteris unguentis & geniali balsamo, guttatim excusso, conspergebant plateas.

² Et quia Saturni & Vulcani uxor.] Ad Rom. redit, & de Ope intelligit, quam uxorem & sororem Saturni fuisse, scribit Fulgentius lib. Mytholog. 1. c. 3. Macrobi. lib. 1. Saturn. c. 12. La- ctantius lib. 1. c. 13. & ante hos Dio- dorus Siculus libro tertio Bibliothec- es: alias quarto, cap. quinto.

³ Cujus ferias.] Varro l. 2. aut alio- rum computatione 5. linguae Latinae: Saturnalia, inquit, dicta à Saturno, quod eo die feria ejus fierent.

⁴ Sicut Robigalia.] De his septem, sex vide paulo infra. Sed quod hic An- geronalia vocat, Agonalia dicendum est, ut patet ex his, quæ statim dicet de Agonalibus. Quanquam etiam fue- runt festa Angeronalia, dicta ab An-

gerona, Varro lib. 2. aut aliorum computatione 5. linguae Latinae.

⁵ Præter quæ fuerunt sacra popula- ria.] Festus Pompejus lib. 14. *Popularia*, inquit, sacra sunt (ut ait Labeo) quæ omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa sunt: ut Fornacalia, Palilia, Laralia.

⁶ Fornacalia.] De quibus Plin. l. 18. cap. 2. de Numa loquens, sic scribit, *Is & Fornacalia instituit sarris torrendi fe- rias, & æque religiosus terminis agri- rum.* Plutarch. problem. cap. 89. & in Numa Porcupilio. Festus Pompejus li- bro 6. Et ex poetis Ovidius 2. Fastor. *Curio legitimis tunc Fornacalia verbis*. *Maximus inspicit, nec stata sacra facit.* Hincque dea Fornacalis eidem lib. 6. ejusdem operis.

Sola prius sarris torrebant farræ coloni,
Et Fornacali sunt sua sacra deæ.

Nam & ea Fornax, dicta est apud eun- dem lib. 2. ejusdem operis.

Facta dea est Fornax: læti fornace co- leni,

Orant, ut fruges temperet illa suas. De qua Lactantius falsa religionis li- bro 1. cap. 20. & Festus Pompejus l. 6. in prin.

⁷ Palilia.] De quibus etiam Varro lib. Rei rust. 3. c. 1. & linguae Latinae d. lib. 5. Cicero lib. 5. de Divinat. Tibul- lus lib. 2. eleg. 6. Ovidius lib. 14. Me- tamor. & lib. Fastor. 4. itemque 6. Pro- pertius

Opis
ades.

lilia, Laralia: ¹ Fuit autem ædes Opis in Capitolio una, ² altera in vico Jugario Opis & Saturni. Notatumque, his qui Ope indigerent, ad asylum Cæreris panem dari, quibus nunquam templum claudebatur, ³ sicut ædem Hortæ reclusam esse voluerunt, quum sit hortari, ad res magnas adducere. ⁴ Isis vero ædes una patricia, altera vero Antenodora dicta est, cujus templum in regione Martii campi fuit, proximum Tiberi, juxta Septa & Ovile. Sed quia de Agonalibus loquor, ⁵ sciendum, Agonalia stativas ferias fuisse, ⁶ quibus Jano V. Idus Januarias macatur aries: ⁷ dictique Agonales dies, quod à principe civitatis princeps gregis immolabatur: quippe antiqui agein matrare dixerunt, quod verbum in solennibus frequens usurpatur. ⁸ quorum auctorem Numam Pompilium ferunt. ⁹ Carmentalia vero à matribus familiâs annis singulis fiunt

Ædis
Hortæ
semper
reclusa.

Isidis
ades.

Agonalia.

Agonales
dies.

Agon.

Carmentalia.

peritius lib. 4. eleg. 1. & 4. Persius sat. 1. Festus Pompejus lib. 15. ubi de Pale & Parilibus loquitur. Ex quibus intelliges & hæc Parilia quoque vocari, de quibus alibi diximus.

¹ Fuit autem Opis in Capitolio una.] Livius 4. Decad. lib. 9. Addita, inquit, & unum diem supplicatio est ex decreto Pontificum, quod ædes Opis in Capitolio de cælo tacta erat.

² Altera in vico Jugario, &c.] P. Victor in 8. regione urbis Romæ meminuit ædis Opis, & Saturni in vico Jugario.

³ Sicut ædem Hortæ.] Plutar. probl. cap. 45.

⁴ Isis vero ædes una patricia.] P. Victor in 5. regione urbis Romæ. Spartianus in vita Adriani. Ex quo illud Iuvenalis sat. 6.

A Merce portabis aquas, ut spargat in æde

Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili. Et horum prior Dionysius Halicarnassæus lib. 5.

⁵ Sciendum Agonalia.] Macrobius lib. 1. c. 4.

⁶ Quibus Jano V. Idus.] Ovidius l. 1. Fastor.

Quattuor adde dies, ductis ex ordine Nonis,

Janus Agonalis luce piandus erit.

Nominis esse potest succinctus causa minister,

Hostia cælitibus quo feriente cadit.

Qui calido strictos tincturus sanguine cultros

Semper agat ne rogat, nec nisi jussus agit.

Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu

Nomen Agonalem credit habere diem. Et cætera quæ sequuntur.

⁷ Dictique Agonales dies.] Varro libro 2. aut aliorum computatione 5. linguæ Latinæ his verbis, Dies Agonales per quos Rex in regia arietem immolat, dicti ab agone, eo quod interrogatur à principe civitatis, & princeps gregis immolatur. Alii autem alias causas asserunt, ut Ovidius ubi supra.

⁸ Quorum auctorem Numam.] Plut. in vita ipsius.

⁹ Carmentalia vero.] Varro dicto libro 5. & idem Plutarch. in Romulo. Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Antiquitatum Rom. scribit, Euandro & Carmentæ Romanos quotannis sacrificasse,

decimo octavo calendas Februarias, ¹ in quibus aliquid scortum aut sua morte peremptum attulisse, magnum crimen erat. ² Robigalia à Numa quoque instituta sunt, ^{Robi-} ne rubigo segetes, neve uredo, aut grando invaderet. Id- ^{galia.} eo sexto calendas Maji agebantur, quo die ³ Robigo deo sacrum fieri docuit. ⁴ Floralia à Flora sumpsere nomen, ^{Flora-} qui ut arbores affatim efflorescerent, ad justamque ma- ^{lia.} gnitudinem fructus accederent, quarto calendas Maji, oraculo moniti sacra constituerunt, namque hæc tempora ^{Sacra} frugibus metuenda sunt. ⁵ In cujus festis diebus fœmi- ^{popu-} nas, quæ vulgato corpore quæstum faciunt, denudari, & ^{laria.} pudendis obscœnisque invelatis, per luxum & lasciviam ^{Cere-} currere, & impudicos jocos agere servatum est: ^{moniæ} ⁶ quibus ^{in flo-} etiam fœdiles cicer, fabas & mililia plebi spargere affue- ^{rati-} rant, leporesque & capreas, aliaque mitia animalia ludis ^{bus.} admittere, quos in vico patricio, aut proximo celebra-
bant, noctuque accensis facibus, cum multa obscœnitate
verborum per urbem vadere, & ad tubæ sonitum conve-
nire. ⁷ Fuit enim Flora nobile scortum, hujus auctor ar- ^{Flora.}
gumenti, quæ quum præpotens esset, & divitiis afflueret,
populum Romanum morte lobita heredem fecit, pecu-
niamque

fecisse, quemadmodum reliquis heroi-
bus ac dæmonibus: arasque dicatas eis
etiam fuisse, Carmentæ apud Carment-
talem portam sub Capitolio, Euandro
apud Aventinum collem prope por-
tam Trigemina.

¹ In quibus aliquid scortum.] Gy-
raldus syntagmate 17.

² Robigalia.] Varro lib. 1. Rei ru-
sticæ, cap. 1. & d. lib. 5. de ling. Lat. &
Plin. lib. 18. cap. 29. Rubigalia, inquit,
Numa constituit anno regni sui 11. quæ
nunc aguntur ad 7. Cal. Maji: quoniam
tunc sepe segetes rubigo occupat. Festus
Pomp. lib. 16.

³ Robigo deo.] Plinius & Fest. Pom-
pejus ubi supra.

⁴ Floralia.] Varro d. lib. 1. Rei ru-
sticæ, cap. 1. Plin. d. lib. 18. cap. 29. La-
ctantius lib. 1. cap. 20. Macrobi. l. 1. c. 4.

Tem. 11.

D. August. Civitatis Dei, lib. 4. c. 8. &
lib. 6. cap. 7. *

COLERUS.

* Arnobius l. 3. Flora illa genitrix,
& sancta obscœnitate ludorum, bene cu-
rat ut arva florescant: & cur quotidie
gemmas & pubescentes herbas adurit
atque interficit nocentissimum frigus?
Hujus ludos fuisse obscœnissimos, non
obscurè ostendit Martialis quoque ali-
quot locis.

TIRAQUELLUS.

⁵ In cujus festis diebus.] Plinius ubi
supra. Gyrald. Hist. deorum syntag. 1.

⁶ Quibus etiam Ediles.] Val. Maxi-
mus l. 2. c. 5.

⁷ Fuit enim Flora.] Lactantius l. 1.
cap. 20. Huic deæ Ovid. Fast. 5. quod
floribus præsit, Zephyrum ventum dat
maritum.

Kk

I Quo-

Anti-
stheria.
Ver-
tum-
nalia.

Vin-
alia.

niamque annuam ludis exhiberi voluit: ¹ quorum instar ludorum Antistheria apud Athenienses simili licentia fuisse. ² Vertumnalia vero dies festos Vertumno dicatos habuere Octobri mense, cujus facellum in vico Turario erat, vertentibus se ad dextram sub basilicæ angulo: ³ qui deus mercaturæ & vendendarum rerum habitus. ⁴ Vinalia autem erant duplicia: altera vinis degustandis duodecimo calendas Martias, quum vina pura sunt, quo die Jovi novum vinum libare mos est, quod ex dolio haustum, calpare eximebant. ⁵ Altera, quibus flamen dialis vindemiam auspicatus maturis uvis, vinum legere, & vindemiam fieri jubet: quibus diebus agnam Jovi immolant, interque cæsa & porrecta, vinum legit, quo tempore ex phano Veneris vinum affatim effundebant. ⁶ Fuitque veteri lege sancitum, ut flamen Martialis diceret diem veteri vino libando, medicaminis causa. Inde usurpatum verbum:

Novum

¹ *Quorum instar, &c.*] Gyraldus in libro de Annis & mensibus, ceterisque anni partibus, de his pluribus scribit. Rhodiginus l. 29. c. 1. auctoritate Apollodori, scribit *Antistheria* universim quidem vocari festa Bacchi, privatim vero *Pithægia*.

² *Vertumnalia vero.*] Varro d. l. 5. de lingua Latina. Festus Pompejus libro 19.

³ *Qui Deus.*] Donatus in *Adelphos* Terentii in duobus locis.

⁴ *Vinalia autem.*] Varro d. l. 5. linguae Latinae. Plinius lib. 18. c. 29. Unde Ovid. lib. 4. Fastor.

Cur igitur festum Veneris Vinalia dicant,

Queritis? & quare sit Jovis ista dies?

Et paulo post.

Hostia Tyribeno vota est vindemia Regi,

Juppiter è Latio palmitè donaferes.

Vota valent meliora: cadit Mercurius ingens,

Atque indignanti pectore plangit humum.

Venerat Autumnus calcandis sordidus uvis,

Redduntur merito debita vina Iovi.

*Dicta dies hinc est Vinalia, Iupiter illa Vindicat, & festis gaudet inesse suis.**

COLERUS.

* Festus: Calpar vinum novum, quod ex dolis demitur sacrificii causa, ante quam gustetur. Iovi enim prius sua vina libabant, quæ vocabant *Vinalia*. Vide ad hunc locum Scaligeri conjectanea.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Altera, quibus flamen dialis.*] *Vinalia* (inquit Varro ubi supra) à vino. Hic dies Iovis, non Veneris. Hujus rei cura non levis in Latio. Nam aliquot locis *vindemia* primum à sacerdotibus publice fiebat, ut Romæ etiam nunc: nam Flamen Dialis auspicatur *vindemiam*: & ut jussit vinum legere, agna Iovi facit: inter cujus exta cæsa, & porrecta flamen prius vinum legit.

⁶ *Fuitque veteri lege sancitum.*] Varro ibi, & Festus Pompejus lib. 10. non longe ante fin. ubi de Meditrinalibus.

I Pra-

Novum vetus vinum bibo, novo veteri vino morbo medeor.

Unde Meditrinæ nomen deæ, cujus sacra Meditrinalia, <sup>Medi-
trine
sacra.</sup> & dies Meditrinalis. Sicut ad primitias pomorum nova esse dicebant vetera, & alia exoptabant nova, ominis causa. ¹ Præter quæ fuerunt Rustica vinalia, quod Veneri <sup>Rusti-
ca vi-
nalia.</sup> ædes tunc dicata foret, ejusque tutelæ olitores addicerentur, quibus diebus erant feriat, quæ dies tempestatibus leniendis solennis habebatur, qua novum vinum in urbem ferre, & in cellis vinariis condere assueverant. ² Apud Tusculanos lege cautum erat, ne quis novum vinum, ante <sup>Lex
apud
Tuscu-
lanos.</sup> quam Vinalia calentur, in urbem invehret: Laurentibus, ne quis pomum ex alieno legeret in arimur, quod humeris <sup>Lau-
ren-
tum
lex.</sup> vectaretur: Græcis, ante vernum æquinoctium ne quis vitem incideret, neque uvam ante æquinoctium autumnale gustaret: ⁴ Romanis vino & novis frugibus, antequam <sup>Grae-
corum.
Roma-
ni.</sup> sacerdos primitias libasset, vesci non licuit: ⁵ Græcis quoque

¹ Præter quæ fuerunt rustica Vinalia.] Varro ubi supra, Vinalia, inquit, rustica dicuntur ante duodecimum diem Calendas Septembris: quod tum Veneri dedicata ædes, & orti ejus tutelæ assignantur, ac tum sunt feriat olitores. Festus Pompejus lib. 16. ubi de rusticis Vinalibus. *

COLERUS.

* Vide & Macrobius. Varroniani quoque libri cujusdam titulus est: Vinalia, πῶς Ἀφροδίτων.

TIRAQUELLUS.

² Apud Tusculanos.] Varro non multo ante ea, quæ in præced. citavimus. In Tusculanis, ait, sacris est: Vinum novum ne vehatur in urbem antequam T. alia calentur. *

COLERUS.

* Athenis mos erat, quamdiu ferretur mustum, neminem id tangere. Plutar. Sympotiac. lib. 8. & lib. 3.

³ Interimur.] Lege in arimur, & vide Festum.

TIRAQUELLUS.

⁴ Romanis.] Plinius libro decimo octavo, cap. secundo. Ac ne, inquit,

de gustabant quidem novas fruges aut vina, antequam sacerdotes primitias libassent.

⁵ Græcis quoque in usu erat, in festo, cui Pithægia.] Cælius Rhodiginus Antiquarum lectionum lib. 2. c. 25. sic scribit, Πιθæγια, inquit Proclus, festum veteribus erat, quo in vini participatum & servos advocabant & mercenarios: relinebantur enim tunc primum dolia, proinde sacrare divina, Dionysiaci domi communicatio omnibus patebat. Comprecebantur vero, ut Plut. inquit, ἀβλαβῆ καὶ ποθήριον αὐτοῖς τῷ φαρμάκῳ τὸ ῥῆσιν ῥυϊδῶς, id est, innoxiam salubremque ipsis medicamenti potionem. Undecima mensis die sacrificari hoc Athenis consuevisse, produnt auctores. Hactenus Cælius. *

COLERUS.

* De Pithægia Plutar. 1. 3. sympot. τῶν οἶνων Ἀθῆνῃσι μὲν δεκάτῃ μὲν ὥς κατὰ ῥῆσιν, πιθόρῃαν τὸ ἡμέραν καλῶντες, καὶ πάλαι γε, ὡς βοικεν, ἐϋχρηστο, τὸ οἶνον περὶ ἢ πίνειν ἀποσπένδοντες, ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τῷ φαρμάκῳ καὶ τὸ ῥῆσιν ῥυϊδῶς.

que in usu erat, in festo cui Pithœgia nomen, quo dolia relinuntur, vinum affatim haurire, ad cuius potum non servos modo, sed mercenarios, clientes & rusticam turbam advocabant.

CAPUT IX.

Tantum & quantum comparativo nonnunquam conjungi, ædemque pro domo sæpe apud auctores inveniri.

*Taxa-
tus
Lau-
rentius
Valla,
Elegan-
tiarum
lib. 1.
cap. 18.*

CUM à tumultuariis negotiis, ingenii vegetandi causa, Canimum ad mansuetiores Musas quandoque diverterem, incidimus forte ad id temporis quum hæc commentaremur, in libellum Elegantiarum (quem sic inscripserat) grammatici cujuspiam, docti hominis & confidentis, qui pleraque exquisite & non indiserte ex auctoribus adnotasse videbatur. In quibus ita scriptum legimus: Tantum & quantum, verbo & positivo: tanto & quanto, comparativo jungi oportere, ut quanto es doctior, tanto es melior: quantum potes, tantum elabora. Arguitque Lactantium velut parum diserte loquutum: Quanto frequenter impellitur, tanto firmiter roboratur. Sed quum nos longe secus à probatissimis hæc observata legissemus, profecto id non usquequaque verum putamus: ipsumque qui inter grammaticos principem locum facile tenuit, quod citra calumniam dictum sit, incuriose processisse. Esto enim, quod sic fuerit ab auctoribus sæpe usurpatum, quin secus dici scribique possit citra reprehensionem, non negaverim: siquidem & tantum cum quanto & cum positivo aut comparativo jungi non indiserte, plerumque videmus. Fuitque hæc oratio non erudita solum, sed suis numeris omnibus absoluta. Titus Livius tertio ab urbe condita: Quantum juniores patrum plebi se magis insinuant, eo acius contra tribunitendebant. Lucius Florus epitomarum secundo: Numantia, inquit, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus. Idem de Cassiano bello: Sed

Sed quanto est efficacior fortuna quam virtus, tantum esse virtutem. Plinius Nepos epistolarum ultimo: Quantum ab hujusmodi cupiditatibus remotior ejus animus esset, tanto impensius, &c. Tacitus historiarum quinto: Tiberius, inquit, quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in lusus. Plinius quoque historiae naturalis decimoseptimo, multum superlativo junxit: Domus inquit, multum pulcherrima consensu omnium, atate ea in colle Quirinali, C. Aquilii fuit. Quin etiam dixit grammaticus noster, proxime accedere ad vim comparativorum ante & post, ut tanto ego ante veni, non tantum.

Contra quod auctoritas Plinii & aliorum obvia est, Naturalis historiae 18. Quantum igitur universas terras ager Campanus antecedit, tantum ipsum pars ejus quae Laboriae dicitur. Caesar commentario 6. Omni, inquit, nobilitate Hedunorum interfecta, tantum potentia antecesserunt: & aliis passim auctoribus probatissimis, in quibus liquet, tantum cum quanto & comparativo & positivo, non absque cultu Latini sermonis jungi licere. In eodem quoque libello scriptum fuit, Aedem singulari pro templo, plurali numero pro domo accipi oportere, nisi sacras adjeceris, quod tamen secus dictum definitumque plerumque est. Q. Curtius lib. 5. Stabant (inquit) ad fores *In* aedis ejus, in qua rex vescebatur. & alibi: Excubabant *em-* *dem* servatis noctium vicibus, proximi foribus aedis. Cicero *l. b. 3.* pro Cluentio: Atque illo tempore, inquit, in aede T. An- *cap. 7.* nii hominis honestissimi, Scalenus accersitus ab Oppiano venit. Rursus aedes plurali pro templo T. Livius non semel ponit: Duumviri, inquit, grati fuere aedibus dedicandis. Suetonius in Claudio: Spectacula, inquit, edidit, quum prius ad superiores aedes supplicasset. Neque abnuerim, quin frequens habeat usus, ut aedes plurativo numero pro domo, pro templo vero singulari dici conveniat. Sed tamen quin altero etiam modo Latine dici possit, isque sermo citra reprehensionem probabilis sit, licet

parcius circumspectiusque antiqua dicta & veterum auctoritas facit.

TIRAQUELLUS.

ID caput ex eorum num. est, quibus Alexander Laurentium Vallam vellicar, ejus tamen nomine suppresso: idque ex duobus locis ipsius Vallæ. Primus est in libro Elegantiarum primo cap. 18 alter libro ejusdem operis tertio cap. 7. Sed adverte quod locus Cornelii Taciti hic designati libro 9. est mendosus. Is enim est libro 4. ubi sic scribitur, *Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus & omnibus insede-*

rat, quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus & malum otium resolutus, ubi legendum, ut vides, in luxus non lusus. Locus autem prior Plinii est lib. 17. cap. 1. Sed hic locus est hic corruptus. Nam in emendationibus codicibus ita legitur, Multo vero pulcherrima consensu omnium atate ea in colle Viminali C. Apulii equitis Roman. Posterior autem locus ipsius Plinii est lib. 18. cap. 11.

CAPUT X.

Quæ lege duodecim tabularum mulier & commode, quæve parum consulte, & nimis severe scripta videbantur.

Popu-
lus Ro-
manus
trecentos
annos sine
legibus
vixit.
Decem
viri
quando
primum
creati.
Leges
12. tabularum
Athēnis Ro-
manam
tradu-
xit.
Leges
scriptæ
à qui-
bus pri-
mum
propo-
sita.

A Condita¹ urbe ad annum fere trecentessimum, populum Romanum ancipiti bello distractum, sine legibus certis, suis tantum moribus vixisse, neque externas leges conquisivisse satis constat. Trecentesimo demum exa-cto anno post finitimos superatos, bello quietis rebus, quum respublica legibus formanda videretur, decemviros legum ferendarum causa creaverunt: qui Athenas profecti ad jura statuenda, ut peregrina instituta, scita, moresque noscerent, divino consilio leges duodecim tabulis in æs incisas, in foro proposuere, excerptas à Solonis legibus, quæ axibus ligneis continebantur, quibus boni æquique jussa, pravi delictorumque depulsio, tum judiciorum ordo, & bene vivendi norma, pœnæque ac præmia constituta sunt: à quibus postea omnis divini humanique nostri juris sanctio manavit. Quæ quidem leges quum longi temporis abusu antiquatæ essent, & vetustate consenuissent, novis postea editis, quæ eadem illa continerent, licet mutatis verbis, eadem tamen scita & constituta mansere. Primi enim qui leges

TIRAQUELLUS.

¹ A condita urbe.] Hæc sunt Liv. 1. Decad. lib. 3. & Pomponii Juriscon-
sulti in l. 2. ff. de orig. jur.

I Zephy-

leges scriptas proposuere æquandæ libertatis causa, ¹ Zephyrii fuere Locri in Brutiis, à Zephyrio promontorio dicti, Ajacis Oilei socii: ² licet alii in Bœotia Locri Opuntii prodantur, ³ Patrocli patria: alii Epignemidii in eadem Bœotia: ⁴ alii Ozolæ à malo odore nuncupati, in Libya.

⁵ His ergo Zephyriis Zeleucus, Spartanorum & Cretensium placita imitatus, qui à Minoë vetustas leges acceperunt, acerbiores leges conscripsit pœnasque jure debitas, juris atque injuriæ regulas, scripto præfinivit, ut metu judiciorum & pœnarum à criminibus abstinerent. Antea enim omnis animadversio criminis, non scripto jure, sed judicis arbitrio edebatur. ⁶ Postea Athenienses à Dracone & Solone scriptas leges in Prytaneo ab eo ^{Legum-}fixas & propositas, juraque & judicia acceperunt. ⁷ De- ^{latores} ^{dicer-} ^{farum} ^{gentiū.} mum Romani inoderando jura, summis infimisque æ- quando, illorum exemplo scriptas promulgarunt. ⁸ Et sicut Cretensibus Minos, ⁹ sic Zoroastes Bactrianis & Per-

¹ Zephyrii fuere Locri.] Strabo l. 6. Ex quo intelliges hic legendum esse Epizephyrii, & iterum l. 9.

² Licet alii in Bœotia Locri Opuntii.] Strabo d. lib. 9.

³ Patrocli patria.] Ceterum (inquit Strabo d. lib. 9.) ex Opuntia terra natum esse Patroclum testatur Homerus, qui cum eadem patrasset inuitus, fuga se subtraxit ad Peleum.

⁴ Alii Ozolæ à malo odore nuncupati.] Strabo ibi. Plutar. probl. cap. 128. ubi & alias rationes hujus appellationis affert & Servius lib. 3. Æneidos in eum locum,

Hic & Naritii posuerunt mœnia Locri.

⁵ His vero Zephyriis Zeleucus.] Diodorus lib. 12. Strabo lib. 6. Ephori auctoritate, & ante eum Aristoteles Politicôn lib. 2. c. 10.

⁶ Postea Athenienses à Dracone & Solone.] Plutarchus in Solone, Diogenes Laërtius in vita ipsius Solonis, Gellius lib. 12. cap. 18. & alii plurimi. Sed tu adde alios Atheniensium lo-

gumlatores Cradem, aut, ut alii vocant, Caladem, ex Pausania lib. 1. qui de Articis est.

⁷ Demum Romani.] Livius & Pompejus supra jam citati.

⁸ Et sicut Cretensibus Minos.] Aristoteles lib. 7. Politicôn c. 10. Strabo lib. 16. Diodorus Siculus lib. 2. cap. 1. & lib. 6 cap. 15. *Leges præterea multas, inquit, Cretensibus dedit, simulans eas ab se in quadam spelunca meditatas.* Et hinc legiser Minos dicitur Ovidio l. 5. Amorum elegia nona, aut decima ad Cererem,

Optavit Minos similes sibi legiser annos.

Sed & Ceres ipsis quoque Cretensibus leges dedit, ex Diodoro lib. 6. aut 5. cap. 2.

⁹ Sic Zoroastes Bactrianis.] Zoroastes, (auctoribus Plinio lib. 7. cap. 16. & lib. 3. cap. 1. Iustino lib. 1. & Sabellico Enneadis 1. lib. 5.) Bactrianorum Rex, Asirologix peritissimus, Magicas artes creditur invenisse, legesque Bactrianis dedisse.

& Persis leges dedit, ¹ Charonda Carthaginensibus, ² Zamolxis Scythiis, ³ Plato Magnesiis & Siculis, ⁴ Ægyptiis vero Minas, ⁵ Trismegistus, ⁶ & Bocorus, ⁷ Thebanis Philolaus, ⁸ Andronodorus Chalcidensibus, qui in Thracia sunt, ⁹ Protagoras autem Thuriis, ¹⁰ quibus postea abrogatis

¹ *Charonda Carthaginensibus.*] *Charondas* legendum est, nec is quidem Carthaginensibus, sed Thuriis, aut, ut alii vocant, Tyriis, leges dedit: apud Diodorum Siculum l. 12. & Valerium Maximum lib. 6. cap. 5. de Iustitia.

² *Zamolxis Scythiis.*] Herodotus libro 4. Melpomene, Strabo l. 7. Diodorus Siculus lib. 2. cap. 5. memoriz prodiderunt, Zamolxin Getis (qui ex genere Scytharum sunt) leges dedisse.

³ *Plato Magnesii & Siculis.*] Sed & ipsis Siculis Timoleon una cum Cephalo & Dionysio Corinthiis leges tulit ex Plutarcho in Timoleone. At Plato rogatus à Cyrenensibus, ut ipsis leges scriberet, ac reip. statum componeret, recusavit dicens: Perdifficile esse condere leges tam felicibus: indicans (ut scribit Erasmus Roterod. ex Plut. in Lucullo in Apophthegmaris Platonis) eos non facile parere salubribus monitis, qui successu rerum elati sibi felices viderentur.

⁴ *Ægyptiis vero Minas.*] Diodorus Siculus lib. 2. cap. 5. *Post antiquum*, inquit, *Ægyptiorum vitam, quam deum herorumque tempore fuisse subulantur, tradunt persuasisse primum multitudini scriptis uti legibus Menam, magni animi virum, vitæque inter omnes probatæ.* Ex quibus verbis intelligis *Menam*, non *Minam* legendum.

⁵ *Trismegistus.*] Hunc quintum fuisse Mercurium scribit Cicero lib. 3. de Natura deorum, his verbis, *Quintus, Mercurius scilicet, quem colunt Phœneæ, qui & Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Ægypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse.* Hunc Ægyptiis Theyn appellant, eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur. Hactenus Cicero. Lactantius Fir-

manus libro Divin. institut. cap. 6. de hoc Mercurio loquens, *Idem*, inquit, *oppidum condidit, quod etiam nunc Græce vocatur Ἀπύρριος: & Saitæ servant & colunt eum religiose. Qui t. metz homo fuit antiquissimus, tamen & instructissimus omni genere doctrinæ: adeo, ut ei, multarum rerum & artium scientia, Trismegisto cognomen imponerent.*

⁶ *Et Bocorus.*] Diodorus Siculus libro 2. cap. 3. ubi hunc Bocchoridem appellat, cum sic scribit, Legum, quæ ad hominum commercia pertinent, Bocchoridem iatorem scribunt fuisse. Eusebius libro Chronicôn 3. cap. 10. ubi hunc vocat Boechorum. Sed Sasoehis, vir prudentia excellens, geometriæque inventor, leges multas, quæ ad deum religionem cultumque pertinent, prioribus addidit, ac Ægyptiis astrorum cursus ostendit, apud Aristotelem Politicôn lib. 7. cap. 10. & Diodorum Siculum lib. 2. cap. 5. ubi ultra ipsum Sasoehim, tradit & Sesoestrem, Verchorim, Amasim, & Darium Xerxis patrem, leges tulisse. Sed & Isidem Ægyptiis leges statuisse, quibus iustitia æque omnibus servaretur, vi atque injuria, timore poenæ, sublati: hæcque de causa præcos Græcos Isidem legiferam appellasse, tanquam primam legum inventricem, scribit ipse idem Diodorus Siculus lib. 1. c. 2.

⁷ *Thebanis Philolaus.*] Aristoteles lib. 2. Politicôn cap. 10.

⁸ *Andronodorus Chalcidensibus.*] Immo Androdamas ex Aristotele, ubi supra proxime.

⁹ *Protagoras autem Thuriis.*] Digenes Laërtius in vita illius in prin.

¹⁰ *Quibus postea abrogatis & inductis Metellus.*] Sed & superioribus adde Pythagoram Crotoniatis leges dedisse, ex

gatis & inductis, Metellus devicta Creta, illas cum Romanis commutavit. ¹ Lacedæmonii vero non jure scripto, ^{Lacedæmonii jure scripto non habentur.} sed moribus tantum, usu annorum comprobatis, pro lege ^{Indi.} usi sunt. Ideo Lycurgus leges scriptas Spartanis nullas ^{Quæ olim in 12. tabul. scripta, parum comperitum.} dedit, sed omnium consensu mores, tanquam si lex edita fuisset, experiundo observarunt. ² Indi quoque literas non novere, sed æquissimos mores, legis vice habuere: hique adeo tenaces fuere, ut omni scripto juri anteirent. Sed quæ ^{Indi.} prisca instituta per conditores Romani juris eisdem ^{Quæ olim in 12. tabul. scripta, parum comperitum.} tabulis ad verbum scripta fuerint, parum comperta sunt, quum ad manum non sint, nullique annales extent, nulla- que monumenta vetustatis: nisi quod pauca, quæ ad morum disciplinam & judicia spectant, inter ceteros auctores pro-
dunt. ³ Extantque (ut multi asserunt) Hermodori Ephesii ^{Hermodorus.} legum

se, ex Diogene Laërtio in vita illius. Saturnum Latinis ex Virgilio l. 8. Æn.

Primus ab æthere venit Saturnus Olympo,

Is genus indocile ac dispersum montibus altis

Composuit, legesque dedit, Latiumque vocavit

Maluit: his quoniam tutus latuisset in oris.

Phidonem Corinthiis ex Aristotele libro 2. Politicō cap. 4. Hippodamum Miletiis eodem lib. c. 6. Italiam Oenotriis, qui nunc Ausonii dicuntur, ex ipso Aristotele l. 7. Polit. c. 10. Metecro- masdem Persis, ut conjectari potest ex Plutarcho in libello, cui titulus est, In principe requiti doctrinam. Zaratrem simulato nomine Arianis ex Diodoro Siculo l. 2. c. 5. Micarium, Cyrenaici Iovis filium, Lesbiis ex eodem lib. 6. c. 16. Dioclen Syracusis ex eod. Diodoro lib. 12. Nicodorum Mantinensibus ex Æliano lib. 2. de Varia historia. Arymbam & Tharlitam Epirotis, ut de primo testatur Iustinus l. 17. de secundo Plutarchus in Pyrrho post prin. Dionysium Bacchum Indis, ex Diodoro Siculo lib. 3. c. 10. & Arriano de ge-
n. Alex. Alexandri libro 8. & Charondam

Rheginis ex Heraclide in Politicis, ut interim prætermittam Moysen Iudæis ex sacris nostris Bibliis. Cererem autem primam omnium leges tulisse, quibus homines iuste pieque vivere assuescerent, & inde Legiferam dictam tradit Diodor. Siculus l. 6. c. 2. & iterum 15. Ex quo illud Virg. l. 4. Æn.

— *Maestram leclat de more bidentis*

Legiferæ Cereri. —

Ubi Servius scribit, *Leges enim ipsa dicitur invenisse. Nam & sacra ipsius Thesmophoria vocantur, sed hoc ideo fingitur, quia ante inventum frumentum à Cerere, homines passim sine lege vagabantur, quæ feritas interrupta est invento usu frumentorum, postquam ex agrorum divisione nata sunt jura.*

¹ *Lacedæmonii vero.*] Plutarchus in Lycurgo.

² *Indi quoque.*] Diodorus lib. 3. Strabo lib. 14.

³ *Extantque (ut multi asserunt) Hermodori.* Illic vir, ut inquit Strabo l. 14. leges quasdam videtur Romanis conscripsisse. Hermodorum in Italia exulantem, fuisse auctorem decemviris 12. tab. ferendarum, quæ ea de causa Decemvirales dicuntur, diximus supra lib. 5. c. 13.

Qua-
dam
ex 12.
tabulis
relata.

legum decemviralium primi interpretis scripta relata, cuius statua ob id fuit in comitio erecta. ¹ Ex quibus pleraque explorata & satis utiliter, quaedam duriter & inhumane, nonnulla remissa & leniter videntur constituta, quorum aliqua probanda, multa velut immitia & agrestia refellenda sunt, nisi forte multo ævo intercisos & reconditos illius sensus non tenemus. Ex his non alienum fuerit, aliqua, licet nimis pervetusta & obsoleta, annotasse: ² nam faciem carpere, ³ & genas radere unguibus, mulieres percommode vetabant: ⁴ neque magicis artibus segetem ex alieno traducere, ⁵ neque defunctorum corpora in urbe uri aut sepeliri utiliter sanciverunt: ⁶ ejulatusque & flebiles questus, quotidianasque lachrymas, & cantus lugubres in funeribus inhibuere: ⁷ sicut à Solone constitutum fuerat. Verba ex ea lege hæc sunt: ⁸ Faciem ne carpito, ⁹ neve alienam segetem pellegeris. ¹⁰ mulieres genas ne radunto, neve

¹ Ex quibus pleraque.] Aul. Gellius lib. 20. c. 1.

² Nam faciem carpere.] Servius in 12. Æneidos Virgilii eo loco, Et roseas laniata comas.

Ubi Servius, Moris fuit, inquit, ut ante rogos humanus sanguis effunderetur, vel captivorum, vel gladiatorum: quorum si forte copia non fuisset, laniantes feminæ genas, suum effundebant cruorem, ut rogis illa imago restitueretur. Tamen sciendum, cautum lege duodecim tabularum, ne mulieres carperent faciem: his verbis: Mulier faciem ne carpito. Cicero libro secundo de Legibus.

³ Et genas radere unguibus.] Plin. lib. 11. cap. 37. Infra oculos malæ, homini tantum, quas præsci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à feminis eas vetantes. Pudoris hæc sedes.

⁴ Neque magicis artibus segetem.] Vide paulo infra.

⁵ Neque defunctorum corpora in urbe uri.] Cicero in secundo libro de legibus, ubi hujus rei rationem reddit, &

de hoc satis abunde diximus supra l. 3. cap. 2.

⁶ Ejulatusque.] Ut patebit ex seq. & tradit etiam Cicero lib. 2. Tuscul. quæst. Ingemiscere, ait, nonnunquam viro concessum est, idque raro: ejulatus ne mulieri quidem. Et hic nimirum est fletus, quem duodecim tabulæ in funeribus adhiberi vetuerunt.

⁷ Sicut à Solone constitutum fuerat.] Cicero libro 2. de Legibus, Plutarchus in Solone, ἀμυχὰς καὶ τοῦ ὤφθους ἀρῆς, id est, lacerationes plangentium sustulit.

⁸ Faciem ne carpito.] Servius, ut diximus supra, verbum legis immutat: nam cum in lege dicatur, Genas ne radunto, ipse legit, Faciem ne carpito: fortassis, ut intellectus fieret illustrior.

⁹ Neve alienam segetem.] Plinius lib. 18. cap. 6. quo loco loquitur de C. Furio Cresino, & vide eund. l. 28. c. 2. ubi mentionem facit 12. tabul.

¹⁰ Mulieres genas ne radunto.] Et id item supra. Sed adde Ciceronem libro 2. de Leg. ubi in duobus locis adscribit hæc verba hujus legis.

I Neve

¹ neve lessum funeris ergo habento. ² in urbe ne urito, neve sepelito. ³ Tum si quis in suo arborem panxit, à vicini fundo quinque saltem pedes abesse voluit, in hæc verba, *Car- mine. evoca- bantur fruges. Sancti de pa- tribus erga fi- lios, & contra.* Si quid in agro plantaveris, quinque pedes à vicino abesto: Si ficum aut oleam, pedes novem abesto. ⁴ Quod autem alienam segetem pellicere beneficiis lex vetuit, ideo cau- tum est, quod carmine evocari fruges, & alio transferri ve- teres credidere: quod ne liceret ad alterius injuriam con- dere, etiam lege sanxerunt. ⁵ Insuper filios sub patris jure

1 Neve lessum funeris ergo habento.] Cicero eodem libro in duobus locis, & in priore exponit eam dictionem lessum pro lugubri ejulatione: voxque est fictitia per Onomatopœiam. Plautus in Truculento act. 4. sc. 2.

— Tbetis quoque etiam

*Lamentando lessum fecit filio. **

COLERUS.

* Tria præcipue in funere erant: Exsequiæ, Lessus sive Lausus, & Silicernium. Lausus apud Ciceronem lugubrem ejulationem significare putat. Restituit hoc vocabulum, vir nobilissimus & doctissimus Plauto, Pænulo:

*Non designator præteriens obambulet,
Neulessum ducat, dum bistrio in scena fiet.*

Varro Meleagris: *Funus exsequiati cum lausu ad sepulcrum antiquo more silicernium consecimus.*

TIRAQUELLUS.

*2 In urbe ne urito neque sepelito.] Su- pra ibi, Neque defunctorum corpora. **

COLERUS.

* Vide & epist. ad famul. lib. 4. e- pist. 12. ubi Cicero impetrare non potest ab Atheniensibus, ut Marcelli corpus intra urbem sepeliatur.

TIRAQUELLUS.

3 Tum si quis in suo arborem panxit.] Hæc verba legis 12. tabul. sunt apud Ciceronem d. lib. 2. de Legibus. 1

4 Quod autem alienam segetem.] Pli- nius lib. 28. c. 6.

5 Insuper filios sub patris lege esse.] Dionysius Halicarnassæus l. 2. ubi de-

scribit leges Romuli, Romanus, *inquit*, legislator permisit etiam patri vendere filium, nihil deterritus crudelitatis specie, quod res gravior videri posset, quam pro affectu domestico, quodque maxime quis miretur, in hac dissoluta disciplina Græcorum educatus, quasi durum & tyrannicum, hoc quoque patri concessit, licere illi terna filii venditione pecuniam quærere, majorem largitus potestatem patri in filium, quam hero in mancipium. Servus enim semel venditus, deinde libertatem adeptus, in posterum sui juris est. Filius vero à patre venditus, si liber fieret, rursam sub patris potestatem redigebatur. Iterum quoque venundatus & liberatus, servus, ut ante, patris reddebatur: post tertiam demum venditionem eximebatur è patris potestate. Hactenus Dionysius. Hinc, ut scribit Franciscus Balduinus Juriscons. in legem Romuli 17. tres illæ in emancipandis liberis imaginariæ venditiones & manumissiones, quarum fit in jure Civili mentio. Sic enim demum extincto patris jure filii jus magis in tuto veteres fore judicabant. Atque hanc quidem Romuli legem tam placuisse Romanis, ait Dionysius, ut etiam relata sit inter duodecim Tabulas, & multis annis severissime servata. Numa tamen ab initio eam non nihil mitigavit. Caterum jus alioqui vendendi filii fam. plane patri ademptum fuisse tempore nostrorum Jurisconsultorum, certo adfirmare non possum: quamvis

esse, illosque victus necessitatibus causa patrio jure vendere, & precium quaestui esse, usque ad tertiam auctionem, neve id fraudi ignominiaeve esset, neque filiis quicquam in bonis esse, patribus viventibus, voluere, nisi patrio jure emancipatione solutus foret, aut se jubente sponsam filius duxisset, quod antea à Numa Pompilio cautum fuerat, quem etiam pater occidere poterat. Sed quum à prisca illa

quamvis eorum responsa nullam esse tradant liberi hominis venditionem: & creditorem tradant relegandum esse, qui sciens à parente pignori acceperit filiumfamilias, & patrem evictionis nomine obligari, qui filium suum tanquam servum ignoranti emptori vendidisset. Sed posteriorum Caesarum rescriptis plane sublata fuisse hanc venditionis speciem satis constat. Extat Diocletiani atque Maximiani rescriptum in l. 1. C. de patribus qui filios suos distrax. Liberos à parentibus neque venditionis, neque donationis titulo, neque pignoris jure, aut alio quolibet modo, nec sub prae-textu ignorantiae accipientis, in alium transferri posse. Constantinus tamen postea in l. 2. C. illo titulo, singularem unum (ut vocat) casum excepit. Voluit enim, ut inops pater, non habens unde se alat, possit filium vendere sanguinolentum, hoc est, recens natum, & adhuc à matre rubentem: qui tamen in suam iterum ingenuitatem asseri possit, restituto emptori precio, aut alio oblaro mancipio. Sed humaniores sunt illae aliae dux, quae extant lib. 11. integri Codicis Theodosiani, de alimentis, quae inopes parentes de publico petere debent, si domi non habent, quo suam sobolem alant. Hæc Baldvinus. Huius Constitutionis verba hic libuit adscribere, *Provinciales egestate victus etque alimentis inopia laborantes, liberos suos vendere vel oppignerare cognovimus. Quisquis igitur hujusmodi reperietur, qui nulla rei familiaris substantia fultus est, quique liberos suos egre ac difficile sustulit, per fiscum nostrum, an-*

tequam fiat calamitati obnoxius, adjuvetur, ita, ut proconsules praesidesque, & rationales per universam Africam habeant potestatem, & universi, quos adverterint in egestate miserabili constitutos, stipem necessariam largiantur, atque ex horreis substantiam tribuant competentem.

1 *Neque filiis.*] Alcianus in l. pactum, quod detul. C. de pactis. num. 3. post Bart. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & postum. & ante eos Dionysius Halicarnassæus lib. 8. de Spur. Cassio loquens, qui ob affectatum regnum de rupe præcipitatus est, sic ait: *Quid si pater ejus iudex simul & accusator punitorque fuisset, nec domus ejus esset diruta, nec bona publicata. Apud Romanos enim nihil fieri possident viris patribus: sed licet eis & pecuniis & corporibus filiorum uti arbitratus suo.*

2 *Aut se jubente sponsam filius duxisset.*] Numa Pompilius Romuli successor, ab initio hanc Romuli legem nonnihil mitigavit, ut his verbis scribit idem Dionysius libro 2. *Si pater filio concessit uxorem ducere, futuram sacrorum ac bonorum juxta leges participationem, patri posthac nullum jus esto vendendi filium, quod ille non scripisset, nisi ante jus fuisset patri vendendi filios.* Sicuti & Ulpian. l. 1. §. ult. ff. de lib. exhib. ait, non posse patrem filiam nuptam abducere: ne bene concordantia matrimonii jure patriae potestatis turbentur.

3 *Quem etiam pater occidere poterat.*] Romanorum legislator Romulus (auctore Dionysio d. lib. 2.) Solonis, Pittaci, Charondæque leges, permittentes

illa severitate postea desivissent, sequuti interpretes jus naturæ, merito caverunt, ut liberi parentes alant: aut

VIN-

mittentes patribus filios exheredare, domove pellere, non satis graves esse judicans, ad coercendam juvenum contumaciam, & ut parenti suus honos conservaretur, omnem potestatem patri dedit in filium, idque, toto vitæ tempore, sive in carcerem eum mittere, sive flagris cadere, sive victum ablegare ad rustica opera, sive necare libeat, etiamsi filius traçter Rempubl. etiamsi magistratus gerat maximos, etiamsi liberalitatis laudem publice sit promeritus. Quo jure usi sunt Brutus, Manlius Torquatus & Sp. Cassius, ut idem dicit idem Dionysius lib. 3. Non fuit tamen (ut Balduinus scribit in d. 17. l. Romuli.) ea semper qualem Romulus instituit. M. Brutus in quadam sua ad Atticum epistola, *Dominum*, inquit, *ne parentem quidem Majores nostri voluerunt esse.* Sed & in pietate magis, quam atrocitate consistere debere patriam potestatem, judicavit Adrianus Imperator l. 5. ff. ad legem Pomp. de parricid. & temperatissimam eam esse oportere Seneca pronunciavit. Sane jus olim patri fuisse vitæ & necis in filium Constantinus ait l. ult. C. de patria potest. & Paulus noster fatetur l. 11. ff. de lib. & posthum. non minus licuisse occidere, quam exheredare filium familias. Sed licuisse magis aliquando, quam licere non obscure significant. Nam & abdicationem, qua Græci utebantur, sustulerunt, l. abdicationis. C. de pat. potest. & ne majorem quidem ullam parentum asperitatem in castigandis filiis leges Romana tolerarunt. Certe Trajanus l. ult. ff. si quis à paren. manu. voluit, ut pater cogeretur emancipare filium, quem contra pietatem male traçtabat: & ex consilio Neratii Prisci, & Aristonis, tam inhumano patri denegavit bonorum possessionem, quæ manumissori datur. Sed & memoriæ proditum est, Auxonem Equitem Romanum, quod filium suum virgis immoderatus cecidisset, sic

Romæ publice à parentibus omnibus, & filiis familias, nihil equestrem dignitatem reveritis, obsessum esse, ut suis enim styliis confoderent: & Augustus vix potuerit confossum liberare. Certe rescripta Cæsarum non patiuntur emendationem propinquorum (ut vocant) in immensum extendi: & sic quod sit delictum filii familias, graviori aliquo supplicio dignum dedi nolunt magistratum judicio. Sed & cum videret Romuli lex, ideoque pater Horatii illius Tergemini, qui, quod sororem occiderat, homicidii accusabatur, contenderet judicem se esse debere: reclamavit Rex Servius Tullius, populoque Roman. judicium relinquere voluit. Testis est Dionysius lib. 3. Ergo nunc parens sit potius accusator, quam judex. Durus fortasse videbitur & crudelis pater, qui filium capitis faciat reum. Sed ô singularem legum Romanarum humanitatem! Si quis pius clemensque parens infelicem filium, ne alius eum accuset, cogatur offerre judicem misericordix: volunt filio remitti extremum supplicium: ne contra pietatem, atque humanitatem, pater filio vitam, quam dedit, sua delatione eripere videatur. Sic enim dicitur (l. 13 §. ult. de re militari.) Divus Pius desertorem qui à patre suo fuerat oblatas, in duriorem tantum militiam dari jussisse: ne videretur pater ad supplicium filium obtulisse. Hactenus Balduin.

1 *Liberi parentes alant, aut vinciantur.* Parentum necessitatibus liberos succurrere justum esse, scripsit D. Antoninus Pius l. 1. C. de alendis liberis à parentib. Divi fratres, à competenti iudice cogendos filios, ut patri alimenta præstent, rescripserunt, l. 2. C. eod. Justin. in l. fin. §. ipsum autem filium. ab ipsis liberis parentes alendos esse, si inopia ex utraque parte vertitur, edixit. Sed & naturali ratione eo cogendos liberos Ulpianus respondit in l.

Modus
ven-
dendi
pueros
aut
man-
cipia.

vinciantur. ¹ Quam emancipationem, seu cuius rei alienationem, secundum formulas antiqui juris ita fieri jubebat, ut non minus quinque testibus, Romanis civibus, & libripende, qui libram æneam tenebat, is qui mancipium accipit, æs tenens, ita dicat: *Hunc ego hominem ex jure Quiritium, meum esse ajo*: post quæ verba, ære percutit libram, atque illi æs dat, à quo mancipium accipit, quasi per imaginariam venditionem precii loco, in jus suum & ditionem vindicaret de alterius manu. Quæcunque igitur alienatio duo-

in l. si quis à liberis. §. parens. ff. de agnoscend. vel alend. lib. vel parent. Hujus legis meminit Quintilianus lib. 5. capite 10. hanc præterea legem sæpe videbis apud Declamatores, scilicet, Senecam, Quintilianum, & reliquos. Hæc enim facit initium 1. & 7. declamat. lib. 1. Declamationum Senecæ: rursumque 7. lib. 2. & 20. lib. 4. Controversiarum ipsius Senecæ, & 5. declam. Quintiliani.

¹ *Quam emancipationem.*] Hæc sunt Ciceronis lib. 2. de legib. & Boëtii in tertia parte Commentariorum in Topic. Ciceronis in eum locum, *Abalienatio est ejus rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, &c.* Definit enim, inquit Boëtius, quid sit abalienatio ejus rei, quæ mancipi est. dicens, Abalienatio est rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut cessio in jure, inter quos ea jure civili fieri possunt. Nam jure civili fieri aliquid non inter alios, nisi inter cives Rom. potest: quorum est etiam jus civile, quod 12. tabul. continetur. Omnes vero res, quæ abalienari possunt, id est, quæ à nostro ad alterius transire dominium possunt, Mancipi dictæ sunt. Mancipi res veteres appellabant, quæ ita abalienabantur, ut ea abalienatio per quandam nexus fieret solennitatem. Nexus vero est quædam juris solennitas, quæ fiebat eo modo, quò in Institutionib. Cajus exponit. Eiusdem autem Caji lib. 1. inst. de Nexu faciendo, hæc verba sunt, *Est autem Man-*

cipatio, imaginaria quædam venditio, quod ipsum jus proprium Rom. est civium, eaque res ita agitur, Adhibitis non minus quam quinque testibus civibus Romanis puberibus, & præterea alio ejusdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur Libripens. Is, qui mancipium accipit, ita dicit, Hunc hominem ex jure Quiritium meum esse ajo, isque mihi emptus est ære, æneaque libra. Deinde ære percutit libram: idque æs dat ei à quo mancipium accipit, quasi precii loco. Quæcunque igitur res lege 12. tab. aliter, nisi per hanc solennitatem, abalienari poterat. Sui juris autem ceteræ res nec mancipi vocabantur. Eadem vero etiam in jure cedebantur. Cessio vero tali fiebat modo, Apud magistratum populi Romani, vel apud Prætores, vel apud Præsides provinciarum, is, cui res in jure ceditur, rem tenens ita vindicat, Hunc hominem ex jure Quiritium meum esse ajo. Deinde postquam hic vindicaverit, Prætor interrogat eum, qui cedit, an contra vindicet. Quo negante, aut tacente, tunc ei, qui vindicaverit, eam rem addicit. Idque legis actio vocabatur. Hæc tenus Boëtius. Hujus abalienationis meminit Horat. epist. lib. 2. ep. ult. illis carminib.

Si proprium est, quod quis libra mercatur & ære,

Quædam (si credis consulti) mancipatus usus.

Meminit & Plutarchus in libro de Scra numinis vindicta.

duodecim tabulis haud aliter nisi hac solennitate fieri jure poterat, aut cessione, quæ fieret apud magistratum populi Romani, ut cui res jure ceditur, rem tenens ita vindicet: Hunc ego hominem ex jure Quiritum meum esse ajo: mox prætor interroget eum qui cedit, an contra vindicet. Quo negante aut tacente, ei qui vendicarat, rem addicit. Idque legis actio dicitur, quia traditione pura cessio rei Mancipi non explicabatur. Quare usurpatur, ut in emptione rerum quæ Mancipi sunt, libra interponeretur, & libripens. ¹ Si tamen filius è muliere, quæ vulgato corpore quæstum fecit, & non justis nuptiis editus, aut à patre nullis foret artibus instructus, lege Solonis patrem alere minime cogi poterat. ² Glandem quoque suam in alienum fundum pro-
 cidentem, ut liceat tollere in alieno, ³ quique injuria alterius arbores cæcidisset, in singulas ficlos aris vigintiquinque pœnam solvere cogebat. ⁴ Tum inter jura stillicidio-
 & parietum, ne quis ædibus tignum injunctum eximere
 cogab-

Legis actio. Filius mulieris, aut artibus non instructus, patrem alere non cogebatur. De stillicidiis & parietibus.

¹ *Si tamen filius.*] Plutarchus in vita Solonis auctoritate Heraclidis Pontici, nam ibi subdit, Qui in congregatione & commercio mulieris decorum non servat, is facile declarat, se non liberorum gratia ad eam rem impelli, sed voluptati potius indulgere. Ideoque mercede se privat, nec sibi jus parentis in liberos reliquum facit, quibus ipsa procreatione dedecus & ignominiam attulit. Aliud tamen nostris legibus, quibus pater & filius naturales sese mutuo alere debent, ut supra diximus.

² *Glandem quoque suam.*] Plinius lib. 16. cap. 5. *Cantum est, inquit, lege 12. tabularum, ut glandem in alienum fundum procidens liceret colligere. Idque etiam attestatur Jurisconsultus in l. unica. ff. de glande legenda. Sed & tu interim vide l. Julianus. §. 2. ff. ad exhib.*

³ *Quique injuria alterius arbores cæcidisset.*] Idem Plinius lib. 17. c. 1. *Enit, inquit, & arborum cura legibus*

præcis: cautumque est 12. tabulis, ut qui injuria cæcidisset alienas, lucret in singulas aris 25. De quo & tu vide l. 1. ff. arbor. furtim. casar. & totum cum tit. & l. duobus. §. colonus. ff. de jurejur.

⁴ *Tum inter jura stillicidiorum & parietum.*] Ulpianus in l. 1. ff. de tigno injuncto. & l. gemma. ff. ad exhibendum: & Paulus in l. in rem actio. §. tignum. ff. de rei vind. Idem l. de coff. de donat. inter vir. & uxor. Cajus, l. adeo quidem. §. sed & si. ff. de acquir. rer. domin. ubi sic scribit, omne, quod in edificatur, solo cedit: nec tamen ideo is, qui materia dominus fuerit, desit dominus ejus esse: sed tantisper neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum de ea agere, propter legem 12. tabularum: qua cavetur ne quis tignum alienum ædibus suis injunctum eximere cogatur, sed duplum pro eo præstet. & Paulus l. qui res suas. §. ult. in fin. de solution. & liberat. & Justinianus in §. cum in suo. inst. de rerum divisione.

cogatur, sed duplum pro eo præstari, ¹ neve quadrupes pauperiem alteri faxit, sed dari animal pro noxa, aut ejus offerri æstimationem lege cavebatur, ² quod à Solone statutum erat, ut si canis morfu affecisset quippiam, quatuor pedum capistro nexus dederetur, quod de omni quoque pecore sancitum est. ³ Iisdemque legibus quoties de alicujus statu causa agitur; ut liber an servus sit, in dubium veniat, dari vindicias secundum libertatem aut servitutem cavebatur. ⁴ Utque ad agrum meum per tuum eunti via mihi pateat, quæ in porrecto octo, in anfractu sedecim pedum foret. ⁵ Dari autem vindicias secundum libertatem tunc dicebatur, quum prætor super assertione liberi capitis, aut servilis personæ, quem assertor servum aut liberum dicit, de quo ambigitur, datis induciis, decernit edicto, ne interim asserto vis inferri valeat per assertorem, sed in libertate qua fungitur, maneat. Cum vero prætor assertum in servitute pro servo teneri apud assertorem interim jubet, vindiciæ secundum servitutem dicuntur dari.

Vindiciae secundum libertatem. De vindiciis vide l. 2. §. in tuum. ff. de orig. jur. Vindiciae secundum servitutem.

⁶ Furta quoque eadem lex usque adeo averfata est, & tam severa

1 Neve quadrupes.] Ulpianus in l. 1. in princip. ff. si quadrupes pauper. fec. dicat. Si quadrupes, inquit, pauperiem fecisse dicatur, actio ex l. 12. tab. descendit: quæ lex voluit, aut dari, quod nocuit, id est, animal, quod noxiam commisit: aut æstimationem noxiæ offerri. Noxia autem est ipsum delictum. Quæ actio ad omnes quadrupeds pertinet, & Justinianus in §. 1. instit. eod. tit. sic scribit, Animalium nomine, quæ ratione carent, si qualæservi, aut pavore, aut feritate pauperiem fecerint, noxalis actio lege 12. tabul. prodita est.

2 Quod à Solone.] Plutarchus in Solone, Noxa, inquit, quadrupedum legem tulit, quæ eamem, qui quidpiam morfu affecisset, trunco quatuor pedum alligatum dedi jussit, commentum ad securitatem elegans.

3 Iisdemque legibus.] Pomponius Jurisconsultus in l. 2. ff. de orig. jur. & ante illum Dionysius Halicarnassæus

lib. 2. Paulus, in l. ordinata. Cajus in l. si de libertate. ff. de liberali causa.

4 Usque ad agrum meum.] Cajus in l. via ff. de servit. rust. præd. Via latitudo ex l. 12. tab. in porrectum octo pedes habeat: in anfractu, id est, ubi flexum est, sedecim. Varro l. 6. ling. Lat. in verbo, Anfractu.

5 Dari autem vindicias.] Pompon. in l. 2. §. initium 13. ff. de orig. juris. & ibidem Budæus & Zasius. Vide præterea Festum Pompejum lib. 19.

6 Furta quoque eadem lex.] Totum hoc 12. tab. caput commemorat Gellius lib. 11. cap. 18. cum probare vult Decemviros neque pari severitate in puniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate usos esse. Audiebant illi quam acerbè Draco Atheniensis furta omnia puniri volebat, quam leniter Solon, qui sublato mortis supplicio, dupli tantum pœnam furibus indixit. Audiebant apud Lacedæ-

severa correctione plectit, ut furem manifestum in servi-^{Lex de}
tutem tradat illi cui furto quid subtractum foret. Furem^{furib. l.}
vero nocte deprehensum, quoquo modo: die vero, si telo^{si pi-}
se defenderet, & demum cum clamore occidi permiserit,^{gnore.}
in hæc verba: ^{S. fi-} *Si nox furtum factum sit, si im aliquis oc-*
cisit, jure casus esto. ^{nem. ff.} ^{de fur.} ^{Furta} ^{per lan-} ^{con-} ^{ccm} ^{co}
^{con-} ^{ccm} ^{co} Furta quoque per lancem & licium

Lacedæmonios quanta esset furtorum
& quam impia licentia. Prudenter ipsi
delegerunt in medium quandam ratio-
nem puniendi coercendique furti:
quod quidem impune grassari non po-
test, quin omnis tollatur humana so-
cietas. Et quidem quod attinet ad pri-
mum caput hujusce legis Decemvira-
lis, extat quoque apud Cic. Is enim in
Oratione pro Milone, 12. *Tabula*, in-
quit, *nocturnum furem quoquo modo,*
diurnum autem si se telo defenderet, in-
terfici impune vulerunt. Sed & Cælius
noster scribit l. 4. *ad legem Aquiliam*,
Legem 12. *Tabul.* furem noctu depre-
hensum occidere permisisse, ut tamen
id ipsum cum clamore testificetur.
hancque legem enarrans lib. 1. *ad le-*
gem 12. Tabul. quid hic telum appel-
letur, quamque late pateat ejus signi-
ficatio, pluribus verbis explicuit, ex-
tatque ejus interpretatio in Pandect.
l. 233. *si caville tur. §. telum vulgo. ff.*
de verb. sign. & à Justiniano repetita
in Instit. §. *telum. Instit. de pub. jud.*
Sane tamen Ulpian. adjicit (l. furem
nocturnum. ff. *ad leg. Corn. de sic.*)
furem nocturnum si quis occiderit, ita de-
mitum impune ferre, si parcere ei sine peri-
culo non potuit. Porro, ut Romani post
Decemviros prohibuerunt aliquem de
saxo præcipitari, l. *si diutino. 25. ff. de*
pænis. sic & liberum hominem alicui
addici, servumque illi fieri pœnæ cau-
sa, noluerunt. Ergo furti sive manife-
sti, sive nec manifesti pœna mutata
est, & ad pecuniariam revocata. Testis
quidem est Polybius, extremum illud
supplicium *ἐυλοκονίας* mansisse in ca-
stris Rom. adversus eos, qui quid in
iis furarentur. Sed aliorum furtorum,
quæ quidem privata essent (nam pecu-

latus & sacrilegii gravior pœna est) ^{licium}
non nisi multam pecuniariam esse vo-^{conce-}
luerunt. *Pœna manifesti furti* (inquit ^{pta.}
Justin. lult. de fur.) *quadrupli est tam*
ex servi, quam liberi persona, nec mani-
festi dupli. Hæc Franciscus Balduinus in
leg. 54. 12. *Tabul.*

I *Si nox furum.*] Hic *nox* inusita-
tissime legitur. Ab eo autem quod *is*,
non enim casu accusativo, sed *im* dixe-
runt. Sic Macrobius. Nam Festus non
im, sed *en* ab eo quod est *is*, deduci
scribit. Ego tamen *em* per *m*, in fine
scribendum puto. Moveret me vetusti
codicis Macrobiani auctoritas, ut *im*
legendum putarem, incastigatumque
Festi exemplar suspicarer nisi id esset
scriptum in dictionibus ab E litera
incipientibus. Vide Cælius Calpagni-
num Lect. antiquarum lib. 2. c. 3. *

COLERUS.

* *Nox*, pro *noctu*, usurpavit aliquo-
ties Plautus. Contrarius fur nocturno
erat Interdiarius *ἡμεροκλέπτης*. No-
cturnum dicebant Græci *ἡμεροκλέπτης*
dormitatorum. Vide Cujacium ob-
servat. lib. 11. c. 27.

TIRAQUELLUS.

2 *Furta quoque per lancem & licium.*] ^{licium}
Franc. Balduinus in leg. 57. 12. *Tab.*
FURTA PER LANCEN LICIVMQUE
CONCEPTA, SICVT MANIFESTA VIN-
DICANTOR. Sic scribit, Decemviros
furta, quæ per lancem liciumque con-
cepta essent, perinde ac si manifesta
forent, vindicavisse, testis est Gellius
lib. 11. c. 18. Sed vellem etiam addi-
disset atque explicuisset, quæ randem
ea furta sint. magna certe molestia po-
steritatem liberasset, quam tanto et-
iam magis id ignorare puduit, quod
etiam Gellius alio loco (scilicet l. 16.

concepta, velut manifesta, severiora pœna punivit. ¹ E diverso

cap. 10.) vehementer rideat quendam jurisperitum, qui, ut ignorantiam in hoc genere suam excusaret, causabatur furtorum quæstiones cum lance & licio evanuisse, omnemque illam 12. Tab. antiquitatem. Tatii Alpini conjectura, aliorum interpretum commentis probabilior esse videtur, furta hæc fuisse, quæ religionis obrentu impostores quidam, tanquam sacrificuli, licio succincti, & lancem ad colligendas stipes circumferentes committabant sacrilegis proxima, nempe rerum, si minus, ad ministerium Dei consecratarum, collectarum tamen ad sacrificia, & eorum nomine. Sacrorum ministros licio succinctos fuisse, ideoque etiam Lictores dictos esse, ostendit Ovid. libro 2. Fastor. Lances quoque inter sacrificia fuisse vel illud Virgilii lib. 8. Æneidos indicio est,

Dona ferunt, cumulant que oneratis lancibus aras.

Si sacrilegos hujus generis fures atque impostores coercere voluerunt 12. Tabul. & prudenter & religiose factum id est. Eorum nequitia si postea indulset posteritas, vel superstitione fascinata, vel talium nebulonum furtis jam satis assueta, nimium certe vecors fuit. Sane Cic. lib. 2. de Legibus edit hanc legem, PRÆTER IDEÆ MATRIS FAMULOS, EOSQUE IUSTIS DIEBUS, NEQUIS STIPEM COGITO. Deinde subjicit, *Stipem susulimus, nisi eam quam ad paucos dies propriam Idææ Matris excepinus. Implet enim superstitione animos, & exhaurit domos.* * Tolerat ergo Cicero *μυταγύρις* (sic enim vocabantur) cum sua mendicitate, cum suis stipulationibus, alios ejus farinae non tolerat stipulatores. Hactenus Francisc. Balduinus. **

COLERUS.

* De qua stipe illa, quam Galli matris Deum, lege à Metello lata, vide August. lib. 7. de Civ. Dei, & Ovid. in Fastis.

** De lance & licio, sic Festus:

Lance & licio dicebatur apud antiquos, quia, qui furtum ibat querere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familie, aut virginum præsentiam. Hactenus Fest. Notum est ex 12. tabulis (inquit Scaliger) ideoque repetundum ab ultimo Atheniensium jure: Nam qui concipiebant in aliqua domo furtum, nudî cincticulo amicti, quod vocatur heic liciu[m] ades suspectas ingrediebantur. Aristoph. *νεφέλαις*:

Κατὰ θεοῦ τιμὰ πον. ἡ δίκη καὶ π, Οὐκ, ἀλλὰ γυνὴς εἰσιέναι νομίζονται. Ἀλλ' ἔχ' φωρῶσιν ἔχων' εἰσέρχομαι. Plato de leg. lib. 12. *φωρῶν δ' ἂν ἐθέλων τις παρ' ἱστωρὶν γυνὴς, ἢ χρωτῖσκον ἔχων ἄλλως τε πορομόσας τὰς νομίμους θεάς, ἢ μὲν ἐλπίων δῖρῃσιν, ἔτω φωρῶν.* Propter familias autem, & virgines opponebat lancem ante oculos, quia etiam in *γυναικωνίπιδι* intrabat. quod non licebat apud Græcos viro externo, ne corrumpendi feminas potius, quam furri concipiendi causa ingressus videretur. Ideoque lancem ob oculos ponebat, ne videret eas. Sed quæro, quid ergo proderat intrasse Gynæconitîn & nihil videre? Sane qui ita oculos tegeret, quid videre posset, quomodo ve furtum concipere, nescio.

TIRAQUELLUS.

1 E diverso *Lycurgus.*] Xenophon *Pædiæ Cyri* lib. 4. & in *Repub. Lacedæmoniorum.* Gellius d. lib. 11. c. 18. Plutarch. in *Lycurgo.* Sed ne fallaris, ita furari apud eos licebat, modo ne deprehenderentur in furto, ut scribit idem Plutarchus in *Apophthegmatis Laconicis, Alius*, inquit, *quidam puellus, cum adesset tempus quo lege cautum erat, ut ingenui pueri quod quisque posset ita furarentur, ne deprehenderentur in furto (nam id turpe erat) virgiam vulpeculam, quam pueri, quibus cum erat, furati fuerant, accepit servandam. Sed advenientibus iis, qui amiserant, ad querendum illam, sub veste quamprimum occulavit.*

verso Lycurgus Spartanis furta impunita esse voluit, quo magis acuerentur ingenia, animoque essent vegeto & solerti, ¹ exemplo Germanorum ² & Ægyptiorum, qui furta legibus inulta reliquere. ³ Si tamen sacerdoti exhibita fuissent, furi ablata rei pars lucro accedebat. ⁴ Apud Persas fuere Cardaces, quibus nullus rapinis modus; nam per occasionem & licentiam rapto vivere permittitur. ⁵ Fertur tamen Dionysius senior, quum sceleris convictos

cultavit. Fera vero faciente, ac pueri ipsius latus ad viscera usque lacerante, tantisper toleravit ne deprehenderetur, dumti, qui querebant, abiissent. Sed cum pueri, id quod factum erat vidissent, accusarentque dicentes: Melius erat manifestare vulpeculam, quam usque ad mortem occultare. Minime vero, inquit, sed satius est doloribus immori, quam in furto deprehendi, ac propter mollitiem turpiter vitam affectasse videri. Et non inulto post, Furantur, inquit, illic pueri etiam ex esculentis quicquid possunt, discentes dextre imponere vel dormientibus, vel indiligenter sua servantibus. Deprehensæ pœna erat vapulare & esurire.

1 Exemple Germanorum.] Cæsar l. 6. Commentariorum, Germanorum mores & victus rationem scribens, ait, Latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiusque civitatis sunt: atque ea juventutis excrescendæ, ac desidiæ minuendæ causa fieri prædicant.

2 Et Ægyptiorum.] Diodorus Siculus lib. 2. c. 3. Gellius lib. 11. c. 18.

3 Si tamen sacerdoti.] Diodorus ubi supra, Lex præterea privatim de furi-bus apud solos Ægyptios hæc erat. Jubebat eos qui furari volebant, nomen suum apud Principem sacerdotum scribere, atque e vestigio furtum ad eum deferre. Similiter quibus res furto crepta erat, apud eundem rei sublata tempus, diem & horam scribere tenebantur. Hoc modo facile invento furto, qui rem amisisset, quarta multabatur parte, quæ daretur furi. Satiator legis esse duxit, cum impossibile

grae esset furta prohiberi, potius alicujus portionis, quam totius rei amissæ homines iacturam pati. Similiter & Samii Mercurio Charidotæ rem divinam facientes, volenti & furari & latrocinari permittunt. Quia oraculo relicta insula, Mycalem cum migrassent, præda ac rapinis decem annis vitam duxerunt, deinde in insulam reversi Samii hostes superant. Plutarchus problem. c. 168.

4 Apud Persas.] Strabo lib. 15. ad finem.

5 Fertur tamen Dionysius senior.] Dionysius auctore Plutarch. in Apophthegmatis ejusdem, cum in aliorum scelerum patratores severe animadverteret, vestium furibus parcere solet, ut Syracusii cœnare inter se & inebriari desinerent. Solent enim lopydæ, id est, vestium fures in balneis frequentibusque conviviis venari. * Quemadmodum autem in balneis vestes deponuntur, ita in conviviis summa vestes abjici solent, ut togæ palliaque. Hæc Erasmus ex Plutarch. in Apophtheg. Dionysii.

COLERUS.

* De furibus balneariis multa habes apud Senecam. Tertullian. de Idololat. Si hoc præceptum ab omnibus manibus defendatur, credo & fures balneariorum manibus suis vivere, & ipsos latrones manibus agere quo vivant. Idco de fuga in persecutione. Nescio dolendum an erubescendum sit, cum in matricibus beneficiariorum & curiosorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearum & a-leones & lemmes, Christiani quoque

gravius puniret, illos qui vestes furabantur, impune abire
Scythæ. jussisse. ¹ Contra vero apud Scythas; quibus nihil erat
 furto gravius, severissima enim plecebantur pœna, qui
 turbato gentium jure, de possessione dominos everterent.
Indi. ² Indi quoque à rapinis velut contra hominum societatem,
 contraque divinum humanumque jus magnopere absti-
 nuere, adeo ut si quis vectigal furatus esset, capite lueret :
Tauro- tametsi Herodotus auctor sit, Tauroscythas furandi li-
scythæ. centia sibi victum quæritare. ³ Id quod Solon apud Athe-
Solonis nas sanctionibus magnopere vetuit, cavens ut si quis
sanctio. quod non potuisset tolleretur, tanquam improbus pœnas
 daret. ⁴ Præ cæteris Draco legumlator, ut ab alieno om-
Draco- nes manum abstinerent, furta tam morosissime pensita-
nis lex. vit, ut eum qui stercoreandi causa stercore bubulum abstu-
 lisset, aut olera, capitis supplicio afficeret : ⁵ censuitque
 furto

figales continentur. Ibi Tertulliani in-
 terpres, ait, alio nomine dictos fuisse
capsarios. Quod non est verum. Capsa-
 rii enim l. 3. §. ult. ff. sunt, qui in bal-
 neis vestimenta custodiunt. quod verbis
 Epiphanii confirmat Iureconsultorum
 Coryphaeus Cujacius observat. lib. 5.
 cap. 8. Iis autem balnearibus furibus
 gravior pœna constituta erat, quam
 aliis. Id cur fiat docet Aristot. Probl.
 sect. 30. Probl. 14.

TIRAQUELLUS.

¹ *Contra vero apud Scythas.* Justini-
 nus ex Trogo Pompejo lib. 2. Scytharum
 mores describens, Nullum, ait,
 scelus apud eos furto gravius, quippe sine
 tecto, munimentoque pecora & alimenta
 habentibus, quid saluum esset, si furari
 liceret?

² *Indi quoque.* Hæc usque ad vers.
 Tametsi, sunt Strabonis lib. 15. Quin-
 etiam apud Bactrianos, qui vel pauca
 furatus esset, sputis dedecorabatur, ut
 ex auctoritate Bardasanis scribit Euse-
 bius Præparationis Evangelicæ, lib. 6.
 cap. 6. Et qui apud Arrios aliquid vel
 minimum furabatur, obruebatur, ut
 ille quoque dicit eodem loco. Et apud

Locros, si quis in furto deprehende-
 retur, oculis privabatur, ut testis est
 Heraclides in Politicis.

³ *Id quod Solon.* Laërtius in vita
 illius. Vide nostras Consuetudines.

⁴ *Præ cæteris Draco.* Plutarchus
 in vita Solonis, ἀπὸ τῆς ἀμαρτανῆς
 μὴ ζημία θάνατος τοῖς λάχυντας καί-
 φαντες ἢ ὀπίσθεν ὁμοίως κοινὰ ζῶσι τοῖς
 ἱεροσύλοις, καὶ ἀνδροπόνοις. id est, omnium
 flagitiorum una pœna mors, qui olera, aut
 mollioris corticis fructus surripuerint, ut
 sacrilegi & homicide puniantur. Gellius
 lib. 11. cap. 18. post princ. Draco, in-
 quit, leges quibus Atheniensis uteretur,
 prius omnium tulit. In illis legibus su-
 rem cujuscunque modi furti, supplicio ca-
 pitis puniendum esse, & alia quæ nimis
 severe censuit sanxitque.

⁵ *Censuitque furto teneri.* Gellius
 lib. 7. cap. 15. & hoc quoque nostris
 legibus observatur, ut scribitur in l.
 qui jumenta 40. ff. de furtis. Qui, in-
 quit, jumenta sibi commodata longius du-
 xerit, alienare re invito domino usus sit,
 furtum facit. & l. si ut certo loco. §. sed
 interdum. Ulpianus sic scribit, Sed
 interdum & mortis damnum ad eum, qui

commo-

furto teneri etiam qui jumentum aliorum, quam quo
utendum acceperat, deduceret. ¹ In Lycia ferunt consti- *Lycii.*
tutum, ut si liber homo quippiam furatur, libertate amif-
sa, servus cogatur esse & mancipium. ² Alexander quo- *Alexander*
que Severus adeo vindex furtorum fuit, ut præter severis- *Severus.*
simas pœnas, nullum raptorem aut furem salutationi ad-
miserit, illosque velut nequissimos è conspectu summo-
verit. ³ Dixere autem furta per lancem & licium, quod *Furta*
fures qui in alienas penetrabant ædes, plerunque (ut est *per lancem &*
sagax furum solertia) licium ferebant, quo furta alligarent: *licium.*
& lancem præ oculis ne innotescerent. ⁴ Eadem quoque
lex cœtus nocturnos & coitiones in urbe nocte fieri ve-
tuit: ⁵ quod lapsu mox temporis obliteratum, postea Ga-
binia

commodatum rogavit, pertinet. nam si
tibi equum commodavero, ut ad villam
adduceres, tu ad bellum duxeris: commo-
dati teneberis, idem erit & in homine.
Resfringitur si volente domino id facere
existimabit. Angel. in §. furtum. ff. de
obligat. que ex malefic.

[*In Lycia.*] Nicolaus αὐτὸς ἑαυτῶν. &
ex eo Stob. Sermone 42.

2. *Alexander quoque Severus.* Lam-
padius in vita illius. T. autem Junius;
ut id addas, cum apud Claudium Cæ-
sarem cœnaret, argenteum poculum
(sive scyphum aureum, ut scribit Sue-
tonius in vita Claudii c. 32.) clam sus-
tulit, quod cum Cæsar audisset furtum
illud nonnulla pœna ultus est, quam
postmodum eum rursus ad cœnam invi-
tavit, qui cum venisset, iussit ministris,
ut nullum illi argenteum poculum, sed
fictilia omnia adferrent atque appone-
rent. Plut. in vita Galbæ. Hanc histo-
riam Corn. Tacitus lib. 17. sic scribit;
*Titus Junius servili deinceps probro re-
spersus est, tanquam scyphum aureum in
convivio Claudii furtus. Et Claudius
postera die, solumnum Junio fictilibus
ministrari iussit.*

3 Dixerunt autem furta per lanceam &
licium.] Festus Pompejus lib. 1. Lance,
inquit, & licio dicebatur apud antiquos,

quia qui *furtum ibat* quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemq; ante oculos tenebat, propter matrum familiae aut virginum praesentiam. Scribit quidem Festus antiquam illam quærendi furti in adibus alienis fuisse solennitatem, vel ne viderentur uxores & mulieres quas religiose ac severe olim & Græcos & Latinos observasse, ut nunc etiam, nullus ignorat, vel ne terrerentur, vel aliam ob causam. Furtum autem quod quis committebat, furtum quærens in adibus alienis, per lancem & liciu conceptum dicebatur, quia licio cinctus & lancem ante oculos tenens furtum faciebat. De hujusmodi furto jam non multo ante ex Franc. Balduino satis ample diximus. Et ego ex Scaligero satis, opinor, fuisse.

4. Eademque lex coetus nocturnos.] Porcius Latro in illa elegantissima declinatione adversus Catilinam, *Primum*, inquit, *1. Tab. cautum esse cognoscimus, ne quis in urbe coetus nocturnus ageret.*

5 *Quod lapsu temporis.*] Idem Porcius ibi ad supra proxime dicta adjungit, *Deinde lege Gabinia promulgatum, qui conciones ullis clandestinas in urbe confecerisset, more majorum, capitali supplicio multaretur.*

Noctis
defini-
tio se-
cun-
dum
legem.

De re-
rum
vendi-
tionibus.
Reti-
centia
in ven-
ditiōe
mul-
ctan-
da.

binia lege innovatum fuit. ¹ Noctemque ita lex definivit, ut post solis occasum noctem esse decernerent. Verba legis hæc sunt: *Ante meridiem causam conicito, quum perorant ambo præsentēs: post meridiem præsentī litem addicito, si ambo præsentēs. Sol occasus suprema tempestas esto.* ² Venditæque rei & traditæ, nisi perfoluto precio vel satisfacto, haud aliter rem ad emptorem transferri voluit. ³ Furtivæque rei usucapionem & dominium inhibuit. ⁴ Quo etiam jure cavebatur, in rebus vendundis ea præstari oportere, quæ essent nuncupata, ita ut pacti & conventi stetur formulæ: quæ qui inficiatus foret, duplicem subiret pœnam. Quod mox à jureconsultis, qui formulas de dolo malo invenerunt, cautius statutum est: nam ⁵ in re vendita si quid esset vitii, quod emptor ignoret, venditor sciat, reticentiam quoque mulctari jusserunt. ⁶ Erat tamen lege con-

stitu-

¹ Noctemque ita lex definivit.] Macrobius lib. 1. Saturn. c. 3. Censorinus de die Natali, c. 9.

² Venditæque rei & traditæ.] Id ex legibus 12. Tab. esse testatur Justinianus in §. venditæ. Instit. de rerum div. Paulus in l. quod vendidi. 9. ff. de contrahenda empt. Quod vendidi & tradidi, ait, non aliter fit accipientis, quam si aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum, vel etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfactione. Et Ulpianus in l. procuratoris. §. sed & si dedi. ad finem scribit, Quia res venditæ, non alias desinent esse mea (quamvis vendidero) nisi ære soluto, vel fidejussore dato, vel alias satisfacto, dicendum erit, vindicare posse me.

³ Furtivæque rei usucapionem.] Id ex legibus 12. Tabul. tradit idem Justinianus in §. Fortunæ. instit. de usucapion. Et id quidem postea confirmatum est lege Attiliæ, aut, ut alii vocant, Atiniae apud Gellium lib. 17. c. 7. & Paulus l. 4. §. quod autem ff. de usucap.

⁴ Quo etiam jure cavebatur.] Hæc lex 12. Tabul. ex Græcis legibus esse videtur. Idem quoque cavisse videntur

Ædiles apud Ulpianum in l. 1. ff. de edil. edict.

⁵ In re vendita si quid esset vitii.] Venditorem vitium morbumve scientem omnia detrimenta, quæ ex emptione emptor traxerit, præstare oportere Julianus apud Ulpianum scribit l. Julianus. ff. de actione empt. ex edicto aditum quod extat in l. 1. ff. de edilicio edict. Hujus legis meminit Cic. lib. 3. de offic. ubi sic scribit, Ac de jure quidem prædiorum sancitum est apud nos in jure civili, ut in his vendendis vitia dicerentur, quæ nota essent venditori. Nam cum ex 12. tabul. satis esset ea præstari, quæ essent lingua nuncupata, quæ qui inficiatus esset, dupli pœnam subiret, à Jurisconsultis etiam reticentiae pœna est constituta. Quicquid est in prædio vitii, id statuerunt, si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, præstari oportere.

⁶ Erat tamen lege constitutum.] De hoc articulo vide ff. judicatum solvi. & ff. in jus vocati ut eant. & ff. qui satisd. cog. & C. de jurejur. propter calum. dan. Cui satisfactioni successit hodie ex Francisci regis I. constitutione apud Gallos domicilii electio. Porro non legi litigatores deponere 50. aureos. Tu

stitutum, ut si quis peteret quod inficiaretur dubia argumentorum fide, ambo, petitor & reus aëcos quingentos apud pontificem deponerent, quod iuramentum dicebatur, & denum re discussa, victor pro quo iudicium staret, nummos reciperet, victi vero ad ærarium ferebatur. ^{Furti} ^{men-} ^{tura} ^{perpe-} ^{chiam} ^{depo-} ^{sitione} Et tametsi lege duodecim tabularum, usucapione biennali fundi dominium transiret ad emptorem, nihilque de urbanis caveretur prædiis, jureconsulti postea legem interpretati, idem placitum juris æquitate ad urbana transfudere. ² qua etiam lege cautum fuit, ut vestibulum sepulchri, sicut sepulchrum, usucapere non liceret. ³ Frugem quoque alterius aratro quasitam nocte pavisse, vel infame carmen proposuisse, puberi duodecim tabulis capitale fuit: impuberi vero, Prætoris arbitrati fuisse pœna. ⁴ Eumque qui hostem concitasset, aut opem tulisset, capite punivit. ⁵ Furti quoque noxalis actio, lege duodecim tabularum constituta erat; ut si servus quadrupesve furtum damnumve admisit, vel fraude aut perfidia quid patra-
vit, dedendo servum aut quadrupedem liberetur dominus. ⁶ Quod si servus equusve meus in stadio coronam

Furti
actio.

Tu tamen interim vide tit. de satiſd. Inſtit. lib. 4. c. 11.

1 Et tametsi lege duodecim tabularum, usucapione biennali fundi.] Cicero in Topicis, & Oratione pro Cæcinnâ, & in oratione de Atulpicum responsis.

2 Qua etiam lege cautum fuit, ut vestibulum sepulchri.] Cic. lib. 2. de Legibus.

3 Frugem quoque alterius aratro.] Plinius lib. 18. cap. 3. Frugem quidem, ait, arato quasitam furtim nocte pavisse, ac secuisse; puberi 12. Tabul. capitale erat, suspensamque Cereris necari jubebant gravius quam in homicidio constitutum: Impubem prætoris arbitrati videri, noxiamve dupliquemve decerni. Idem libro 28. c. 2. cum probare vult magicarum incantationum aliquam esse vim, ait legum ipsarum in 12. Tabul. verba fuisse, Qui FRUGES INCAN-

TASSET. & alibi, Qui MALVM CARMEN INCANTASSET. De eo quod de impubere dixit, vide Gellium lib. 11. cap. 8.

4 Eumque qui hostem concitasset.] Hujus legis testis est Martian. in l. 3. ff. ad leg. Jul. majest. his verbis, lex 12. Tabul. jubet eum, qui hostem concitaverit, quive eum hosti tradiderit, capite puniri. Ubi adverte in antiquis Digestorum libris scriptum esse, Qui-ve opem hosti tradiderit, & non eivem.

5 Furti quoque noxalis actio.] Ulpianus Celsi auctoritate in l. 2. ff. de noxa. act.

6 Quod si servus equusve meus.] Plinius lib. 21. cap. 3. torum hoc caput nobis suppediavit (ut scribit Francisc. Balduinus in l. 14. 12. Tab.) & aliqua etiam in parte interpretatus est. Sic enim

Leges
12. ta-
bula-
rum
circa
ulti-
mas
volun-
tates.

meruisset, domino deberi cavebatur, his verbis: *Qui coronam parit ipse, pecuniamve, ejus virtutis ergo arguitur, quam servus equive meruissent*. Et hæc omnia sapientia prope singulari eisdem tabulis sancita & sacrata fuere. Nec tantum circa corrigendos plectendosque mores, sed circa ultimas voluntates, & bonorum successiones testamento debitas, & ad parentum bona admissionem, eisdem tabulis jura perscripta sunt. ² Nam masculos æque ac fœminas ad bona parentum pariter vocavit, ³ eosque sive testamento valido, sive nullo: ⁴ nec solum natos, sed posthumos, ⁵ invi-

enim lib. 21. cap. 3. loquens de coronis ait: *Semper auctoritas vel ludicro questitarum fuit. Namque ad certamina in circum per ludos & ipsi descendeant, & servos suos quosunque mittebant. Inde illa 12. Tabularum lex, QUI CORONAM PARIT, IPSÆ PECUNIAVE FIVS, VIRTUTIS ERGO ARGUITVR. Quam servi equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, parentibusque ejus, dum intus positus esset, foris ferretur, sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant. Hæc Plinius. Cicero quoque libro 2. de Legibus hujus nobis rei testis esse potest. Cum enim dixisset, Per 12. Tab. sublatam esse servilem uncturam, & circumpotationem funebrem, & sumptuosam respersectionem: addit, Longas quoque coronas esse sublatas. Coronas lemnicatas intelligit, quas cadaveribus imponi prohibuerunt Decemviri. Tum vero subjicit, Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod Coronam virtute partam, & ei qua peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.*

1 Nectantur circa corrigendos plectendosque mores.] Leges enim 12. Tab. circa successiones providisse auctor est Ulpian. in l. is autem 11. ff. de jure patro. Idem Ulp. in lege obvenire. 131. ff. de verbor. signific. Lege, inquit, obvenire hereditatem non improprie quis dixerit, & eam, qua ex testamento de-

fertur, quia leg. 12. Tab. testamentaria hereditates confirmantur, & Justinian. in lege 12. Tab. 14. §. ult. C. de leg. hered. & in §. intestatorum autem. Instit. de hered. qua ab intest. defer. & in §. necessari. Instit. de hered. qualit. & differ.

2 Nam masculos æque ac fœminas.] Justinian. in d. l. lege 12. Tab. in prin. C. delegit. hered. Lege, inquit, 12. Tab. bene humano generi prospectum est, quæ unam consonantiam tam in maribus quam in fœminis legitimis, & in eorum successione necnon & liberis observandam esse existimavit, nullo discrimine in successione habito, cum natura utrumque corpus ediderit, ut inaneat suis vicibus immortale, & alterum alterius auxilio ogeat, & uno semine, & alterum circum-patur.

3 Eoque sive testamento valido, sive nullo.] Lege ult. C. fam. l. eriscum. ubi sic scribit, *Judicio familiae eriscundæ (licet ab intestato ad successionem liberi vocentur) servato Senatusconsulti auxilio, defuncti dispositio custodiat. & l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. C. de testamentis.*

4 Nec solum natos, sed posthumos.] Ulpianus in l. intestato. 3. §. utique & Julianus in l. Titius. 6. ff. de suis & leg. Diocletianus & Maximianus in l. intestato. C. eod. tit. Justinianus in §. 1. Instit. de hered. qua ad intest. defer.

5 Inuitos & necessarios.] Justinian. in §. necessari. Instit. de hered. quali. & diff. Necessarii vero, inquit, ideo dicuntur,

tos & necessarios heredes esse iussit, ¹ proque hereditariis portionibus legata distribui voluit. ² Quod olim Ephialtes <sup>Ephial-
tis ro-
gatio.</sup> ephorus Lacedæmonii lege prohibuit: nam rogationem tulit nimis insolentem, ut liceret patri, filiis omissis, extraneos scribere successores: hoc agens, ut filium quem odio prosequeretur, exheredaret. ³ Solon vero, nisi ex- ^{Selen.} tarent filii, quos testator voluit, scribi heredes iussit pro voluntate. ⁴ Apud Arabes lege cavetur, ut fratres genti- <sup>Ar-
bes.</sup> lium hereditatum successores antecedant filios, quia natu- ^{Lycii.} grandiores sunt: Lycii populi filias, non filios, heredes nuncupant, ⁵ & à matribus cognomenta ferunt. ⁶ quinetiam apud Cantabros vetus erat mos, ut maribus omissis <sup>Can-
tabri.
Ger-
mani.</sup> filias ex asse instituant. ⁷ Germanis vero de bonis testare non licebat: sed si liberi extarent, ad intestati patris hereditatem adinittebantur: si minus, proximiores propinqui.

Apud

cuntur, quia omnino sive velint, sive no-
lint, tam ab intestato, quam ex testamen-
to ex lege 12. Tab. heredes sunt. quod &
ipsum traditur in l. 15. qui putat 15. &
l. necessariis. § 7. ff. de acquirenda vel
omittenda hereditate. conditionibus. § ff. de condi-
tione. & demonstrat. ubi Paulus ele-
ganter & ad instituti sermonis nostri
rationem accommodate scribit. Ne-
cessarios heredes propter patriam po-
testatem dici.

[Proque hereditariis portionibus.]
Justinianus in l. maximum citum 4. de
liberis preter. scribit l. 12. Tab. foemi-
nas aequae ac vires ad intestatorum
successiones admisisse.

[Quod olim Ephialtes.] Franciscus
Balduinus in 26. duodecim Tab. le-
gem hunc Epitadem vocat. sic enim
scribit, Initio mirari aliquis posset, De-
cem viros liberam patribus dedit potes-
tatem filiorum exheredandorum, alio-
rumque quos vellent hereditatem institu-
endorum, cum quidem Solon legem ferens te-
stamentariam, filiorum causam exceperit,
quos bonis paternis iniuria fraudari ini-
quum esse iudicabat. quamquam & apud
Graecos inventus unus Epitades sit, qui

edixerit in fraudem filiorum, ut cuique
liberum esset, cuicumque tandem vellet,
patrimonium suum legare ac testamentum
relinquere: hoc interim agens & captans,
ut filium, quem viderat, immerentem etiam
posset exheredare. Ac primum quidem
populus non intellexit astuti hominis men-
tem: sed ubi patefactum id est, iniusta lex
hac repudiata fuisse dicitur.

3 Solon vero.] Plutarchus in vita il-
lius.

4 Apud Arabes.] Strabo lib. 16.

5 Et à matribus cognomenta ferunt.]
Plutar. de Claris mulieribus, cap. 9. in
fin. Lege, ait, apud Xanthios cautum
est, ut à matribus, non à patribus filii
generis nomen sortiantur. Hoc etiam
refert Herodot. lib. 1.

6 Quinetiani apud Cantabros.] Stra-
bo lib. 3.

7 Germanis.] Tacitus de Moribus
Germanorum, Sororion filius, inquit,
idem apud arumculum, qui apud patrem
honor. & paulo post, Heredes tamen
successoresque sui cuique liberi, & nullum
testamentum. Si liberi non sunt, proximus
gradus in possessione fratris, patrui, arum-
culi.

*Æthio-
pum
regni
here-
ditas.*

¹ Apud Æthiopes ad regni successionem; non regis, sed fratrum filii vocabantur. Proditum tamen memoria est, ² Metelli filios Romæ à patre hereditate exclusos, testamentum tamen irritum non fecisse, satius arbitrati, bonorum extorres fieri, quam qualemcunque patris voluntatem non tueri. ³ Non sic Hortensius orator, & Fulvius Flaccus, nam scelestissimos filios, & parricidii convictos, quamvis bonis se abdicaturos jurassent, heredes tamen bonorum reliquere. ⁴ Attilia vero Variola cum à patre octogenario hereditate exclusa esset, centumvirali tamen iudicio ad patris bona admissa fuit, pro eo quod undecimo post die novercam ei superduxerat, velut decrepitus pater ætate desiperet. Libertorum quoque hereditatem, & tutelam filiorum, si intestati decessissent, ad patronum pertinere.

*Liber-
torum
bona.*

*Tuto-
res.*

Quibusque tutor datus non esset, proximos agnatos, velut fide & constantia singulari, ad tutelam & curam advocavit. Fuitque apud Thuriōs lege cautum, ut bonorum & fortunarum pupilli, agnati proximi curam agerent: ipsius vero educatio, & morum institutio, maternis affinibus daretur. ⁵ Solonis tamen lege cautum fuit, ne is tutor esset, ad quem post obitum, pupilli bona redundarent, ne qua fraus, neu quis dolus compositus pupillo exitio forent: quæ tutela fiduciaria dicta: ⁷ quippe, fiduciam is habere dicitur, cui res aliqua mancipatur & creditur, ut haud multo

*Thurio-
rum
lex.*

*Solonis
lex.*

*Tutela
fidu-
ciaria.*

multo

¹ Apud Æthiopes. Livius 3. Dec. lib. 9. hoc Numidis, non Æthiopibus tribuit, his verbis de Masaniſſa loquens, Regnum ad fratrem Regis Desalcem prægrandem patre. (mos ita apud Numidas est) pervenit.

² Metelli filios. Val. Max. 1. 7. c. 8. de Testamentis, quæ rata manserunt.

³ Non sic Hortensius orator, & Ful. Flaccus. De his duobus idem Valerius lib. 5. cap. 9. de Parentum moderatione adversus susceptos liberos.

⁴ Attilia vero Variola. Plinius Junior Epist. 1. 6. epist. 33. ad Romanum, quæ incipit tollite cuncta. ubi tamen non

Attilia hæc nominatur, sed Accia. Habuit tunc Plinius splendidam orationem, quam ipse Romano plus satis dilaudat. Et de qua Sidonius quoque lib. 8. epist. 10. Solonis tamen lege. Diog. Laertius in vita illius.

⁶ Quæ tutela fiduciaria. Ad Romanos edit. & de hac Iustinianus in §. 1. Instit. de fiduciaria tutela.

⁷ Quippe fiduciam is habere dicitur. Boetius libro 4. Commentariorum in Topica Ciceronis. De quo omnino vide nostrum tractatum Retractum tit. 2. in præfat. n. 37.

multo post illam mancipanti reddat. ¹ Eos Lacedæmonii *Περίδοι* nuncupant, qui alterius tutelam curamque sus- *Tutores duo filiorum apud Indos. Capite minuti ad heredi-*
cipiunt. Apud Indos lege cavetur, ut patre defuncto, fi- *litis* tutores duo, qui illorum curam agerent, peregrini, *latem non ad-*
non cives dentur. ² Atque si nemo suus heres patri existe- *missi.*
ret decedenti, proximos agnatos heredes iussit esse, his
verbis: Agnatus proximus familiam habeto. Si tamen ca-
pite minuti essent, illos ad bona decedentis lex non ad-
mittebat. ³ Patronumque ad bona liberti tunc demum pec-
culiumque admisit, si nemo suus heres foret. ⁴ Suspe-
ctumque tutorem à pupilli tutela amoveri, ⁵ furiososque
& prodigos, quique patrimonium profusis sumptibus de-
bacchantur, in agnatorum tutela & cura esse voluit: quibus
etiam bonorum administratio lege interdicta fuit. ⁶ Viro *Divortium.*
quoque ab uxore divertere, ⁷ aut res suas sibi habere, nisi
causa

¹ Eos Lacedæmonii *Περίδοι*.] Plut. in vita Romuli, & vide nostros Com-
mentarios Iuris primigeniorum, q. 40.
num. 208. incip. Idque jure veteri.

² Atque si nemo suus heres.] Ulpia-
nus in illis fragmentis juris civilis,
quæ ipsius nomine circumferuntur, &
huius quoque legis meminit Iustinia-
nus in §. 1. *Inst. de leg. agnat. successi.*

³ Patronumque ad bona liberti.] Iusti-
nianus in §. 1. *Inst. de successione liber-*
torum. ubi sic scribit, Nam ita demum
lex 12. *Tabul. ad hereditatem liberti vo-*
cabat patrum, si intestatus mortuus es-
set liberis, herede suo nullo relicto.

⁴ Suspectumque tutorem.] Ulpian. in
l. 1. ff. de suspectis tutoribus, *Sciendum*
est, inquit, suspecti crimen è lege 12. Tab.
descendere, & Iustinianus in §. 1. *Inst.*
eod. tit. ubi eadem sunt verba.

⁵ Furiososque & prodigos.] Ulpia-
nus in l. 1. in princ. ff. de Curatoribus
furioso, & aliis, extra minores, dandis,
Legi, ait, 12. *Tabul. prodigo interdictur*
bonorum administratione. & Paulus in
l. *sepe.* 13. eod. tit. *Sepe ad alium è lege*
12. Tab. curatio furiosi aut prodigi per-
venit, alii Praetor administrationem dat,

scil. cum ille legitimus inhabilis ad eam
rem videatur. Hujus legis verba lib. 1.
Rhetor. ad Herennium, referuntur, *Si*
furiosus exisset, agnatorum gentiliumque
in co pecuniaque ejus potestas esto.

⁶ Viro quique ab uxore divertere.]
Legi consensu. C. de repudiis scribit
Iustinianus, matrimonium non posse
dissolvi ab altero conjugum sine legi-
tima causa. Plut. in vita Romuli, scri-
bit cum tribus tantum de causis divor-
tium maritis permisisse: quarum pri-
ma est, si uxores veneficium in liberos
commisissent: altera si partum subje-
cissent: tertia, si probri quid cum alie-
nis viris fecissent. Quod si quis alia de
causa uxorem dimisisset, rum statuisse
ut ejus bonorum pars uxori adjudica-
retur, pars Cereri sacra esset.

⁷ Aut res suas sibi habere.] Hæc ver-
ba erant propria divortii ex l. 2. ff. de
divortii, ubi verba hæc Caji ex lib. 12.
ad edictum provinciale proferuntur,
In repudiis autem & renunciationibus
comprobata sunt hæc verba, RES TUAS
TIBI HABETO. item hæc, TUAS RES
TIBI AGITO. Cicero Philippica 2. *Fru-*
gi factus est. Mimam illam suam suas res
sibi

causa legitime cognita, eisdem tabulis vetabatur: ¹ quo divortio nulla uxoris culpa subsequuto, dos integra repetebatur. ² Si vero culpa inesset, usque ad dimidium dotis in singulos liberos sexta à marito retinebatur. Interdum si divortium fieret, quod melius æquius esset, apud virum manere: quod vero non esset melius æquius, id uxor post divortium vindicare jubebatur. ³ Quod si in confessum aut judicatum lis data foret, triginta dies exolvendo debito præfixi fuere. Verba legis sunt: *Æris confessi, rebusque judicatis, triginta dies justi sunt, post deinde manus injectio esto.* ⁴ Quod si clientem, aut eum qui in fidem patrociniūque venit, quisquam nequam & improbus fraude aut dolo frustraretur, eum lex haud secus puni-

Solutio
debiti.

sibi habere jussit. Ex 12. Tabulis causam addidit, exegit. Hinc Alcmena in Plauti Amphitryone act. 3. sc. 2. divertens à marito, ait,

Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.

Quintil. declamat. 263; Martialis l. 10. epigram. 41. in Proculejam,

Mense novo veterem jam Proculeja maritum.

Deseris, atque Jules res sibi habere suas.

Apuleius lib. 5. Metamor. Confestim, inquit, tōtomeōdis dēre, tibi que res tuas habeo. Plura diximus in nostris legibus Connubialibus, in glossa 8. n. 2. incip. Hincque prædictum. In divortio dos reddebatur uxori, deoque formula ista erat HABE TIBI RES TUAS.

1 Quo divortio nulla uxoris culpa] Justinianus in d. l. consensu. §. vir quoque pari. vers. fin autem aliter. C. de repudiis. sic scribit, Sin autem dīter uxori spē renuntiare voluerint, dotē reddibileat, & ante nuptias donationem amittat.

2 Si vero culpa esset.] Idem in eadem l. §. si vero filio C. eod.

3 Quod si in confessum aut judicatum.] Gellius lib. 20. cap. 1. ubi hæc verba legis 12. Tabul. sic ponit, Sic

enim, opinor, verba sunt legis, *Æris confessi, rebusque jure judicatis, triginta dies justi sunt.* Post deinde manus injectio esto. in jus ducito nī judicatum facit. Hæc Gellius. Scaliger sic legit: *Æris confessi, rebusque jure judicatis, triginta dies justos sunt.* possidea indu manus jactio esto.

4 Quod si clientem.] Hæc lex sumpta videtur ex Commentariis Servii in libro 6. Æneidos, ubi locum illam exponens,

— Et fraus innexa clienti.

Ex lege, inquit, 12. Tabul. dicit, in quibus scriptum est, PATRIBUS SI CLIENTI FRAUDEM FECERIT, SACERESTO.

Si enim clientes, quasi colentes sunt, patroni, quasi patres: tantundem est clientem quantum filium fallere. Et hoc posse fieri ex Horatii dictis intelligimus, qui cum loqueretur (lib. Carm. 2. Ode 18.) de ararīs potentibus, ait de vicino cliente,

— Pollitur paternis.

In finis ferens deo.

Ubi nota tamen hoc displicet; & dicit rarum esse hoc, magisque contrarium, cum magis patroni decipiant: sequenter clientes. Vult autem intelligi per araricatores, qui patroni sunt clientum, quos nunc susceptos vocamus. Haec Servius.

vit, ac si capitali iudicio esset affectus, in hæc verba: *Patro- De pa-
nus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.* Neque enim levi *tronis
erga-
clien-
tem.* animadversione dignum censuit eum, qui fidem labefactaf-
set, quique frustraretur illum, qui in suam fidem & cliente-
lam venit, seque illi commisit & credidit: ¹ Nam clientem
qui tutelæ patroni se commisit, chariorem haberi quam
propinquos affinesque veteres voluere: id quod Persis ² & *Persa-
rum &
Indo-
rum
lex.* Indis magni criminis instar erat, quorum lege cavetur, ut
qui clientem decepisset, ³ quique ter mendacio abusus fuisset,

I *Nam clientem.*] Dionysius Hali-
carnassæus l. 2. tum etiam Plutarch. in
Romuli vita in hæc fere verba scribit,
Ut cum de plebe quisque ex patritiis
aliquem sibi patronum cooptasset,
cunque hic illum in fidem suam rece-
pisset, tum alter alteri pro sua quisque
facultate open ferret: patronus qui-
dem auctoritate & potentia: cliens
autem observantia, & cum opus esset,
fortunis. Nam ille se clienti in civili-
bus negotiis juris interpretem, in ju-
diciis defensorem, in rebus denique
omnibus consiliarium præstabat: hic
contra patronum honore & observan-
tia prosequabatur, in filiabus etiam
elocandis, liberis ab hostibus redi-
mendis, multis pecuniariis præstan-
dis, ære alieno dissolvendo, pecunia,
cum opus erat juvabat. Mutua autem
hæc inter se jura habebant, ut neque
accusandi, neque testimonii dicendi,
neque exercendarum inimicitiarum
potestas inter illos esset. Itaque Aulus
Gellius lib. 20. cap. 1. & lib. 5. cap. 13.
scribit, Moris observationisque populi
Rom. fuisse, ut clientem in fidem rece-
ptum, patroni chariorem haberent,
quam propinquos: eumque etiam ad-
versus hos tuerentur: neque pejus ul-
lum facinus existimasse, quam si quis
probaretur clientem derisui habuisse.
quin & liemisse patronis testimonium
pro cliente adversus cognatos dicere,
adversus clientem non licuisse. Jam
vero quod in hac lege sancitur, ut si
patronus jus illud violarit, sacer sit:

consentaneum est cum iis, quæ Dio-
nysius eo, quem antea citavimus loco,
scribit: Romulum sanxisse, ut cuius
jus esset, illum, tanquam Diti sacrum,
interficere: moremque Romanis fuisse,
ut quos impune occidi vellent, eo-
rum corpora Deo cuiquam, ac præci-
pue alicui ex inferis devoverent. Qua-
propter per multas ætates permans-
runt (ut addit Dionysius) mutua pa-
tronorum ac clientum officia, haud
secus quam cognatae necessitudines,
posteris per manus tradita: & maxi-
ma laus erat nobilium habere clientes
quamplurimos, tam hereditarium
clientelarum, quam pattarum virtute
propria: ingensque certamen erat u-
trisque, ne vincerentur mutua gratia
& benevolentia, dum clientes nullum
patronis negant ministerium, vicissim
patroni nullo corrupti possunt pre-
tio, ut clientes molestari sinerent.

2 *Et Indis.*] Hujus rei rationem
reddit Aelianus Variæ historiæ, lib. 4.
in princ. his verbis, *Sed neque fas est,
hominem Indum aut injuriam inferre,
aut pati. Proinde neque syngrapham aut
depositum faciunt.*

3 *Quique ter mendacio abusus fuisset.* Diodorus Siculus l. 3. Bibliothe-
ces cap. 10. apud Indos, inquit, qui phi-
losophus falsa prædixerit, nullam, præter
quam quod perpetuo silet, pœnam subit.
Strabo l. 1. 5. de iisdem loquens, ait: pu-
blice Reges in eo conventu, qui maximus
apud eos fit, cum novo anno incipiente,
philosophi omnes cum Rege ad venationem
excurrunt:

*Mendacii
d te-
statio,
& con-
tra.
Men-
dacia
jure se-
cundū
varias
species
variis
modis
puni-
untur.
Novum
antiquo
abro-
gat.
Quedā
incivili-
ter &
incu-
risse
decre-
ta.*

fet, illi omnem vitam silentium indiceretur, nulloque ma-
gistratu aut honore dignus haberetur. ¹ Artaxerxes quoque
mirifice mendacium averfatus fuit, adeo ut mendacis ho-
minis linguam triplici clavo affigi jufferit. ² Fertur Epami-
nundas tam severus veritatis cultor fuiffe, ut ne joco qui-
dem quandoque mentitus fit. E diverfo Ægyptiis nullus
mentiendi modus, fummæque mentiendi impunitas erat.
Eademque ³ lex, ut ex duabus pluribusve fententiis decre-
tisve, quoties ancipiti res contentione diftrahitur, femper
ut antiquo abroget novum, utque ⁴ postremum quod po-
pulus juffiffet, id ratum foret, fancitum voluit, ⁵ & plera-
que notatu & fcitu digna: quæ omnia perpenfo judicio, &
librato moderaamine, à prifcis legum conditoribus com-
inode conftituta funt: quorum argumento conjicimus,
quam examinato modo prifci juris interpretes fcita legum
promulgarunt. Contra vero multa incuriofe & fubruffice
partim

exeunt: & quicquid quifque compofnerit, vel obferjaverit eo anno de fructibus, de animalibus, de republica, in medium proferant. Ubi qui ter mendax deprehenfus fuerit, ei per totam vitam ex lege filentium indicitur: qui vera dixerit, immunis & omniteributo exemptus cenfetur. Arrianus lib. 8. geforum Alexandri, de Indorum Sophiftis ita feribit, Si quis eorum ter in divinando erraverit, fententiæ tantum pœna multatur. Deinde feribit mentiri apud eos nefas effe: nec Indorum quenquam in judicium, quod mentitus effet, vocatum effe: Tantum apud eos verum ac fides valet. Philoftratus in vita Apollonii, libro 2. adolescentes apud Indos omni vitio carere oportere oftendens, ait, Quod fi in mendacio deprehenfus, aut deceptus ipfe unquam fuerit, hac multatur pœna, ut nullo amplius magiftratu, aut dignitate fungi poffit, quia communem hominum focietatem mentiendo fraudaverit. Perfæ (de quibus hic loquitur Alexander) liberos fuos, ut tradit Herodotus l. 1. Clío, à quinto anno incipientes ufque ad viciffimum, tribus duntaxat

inftituunt, equitare, arcu fagittas excutere, vera loqui. & paulo poft, Turpiffimum apud eos ducitur mentiri: fecundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas caufas, tum quod neceffum effe eum, qui debet, mendacio quoque obnoxium effe. Xenophon Pædiæ Cyri libro 3. feribit mendacium odiofum effe apud Perfæ.

1 Artaxerxes.] Plutarchus in vita illius, Alterius, inquit, quod ad defectionem duos quoque ex hoftibus fe additurum pollicitus in mendacio deprehenfus effet, linguam tribus clavis configi juffit.

2 Fertur Epaminundas.] Probus Æmylius in vita illius, Adeo, inquit, veritatis fuit diligens, ut ne joco quidem mentiretur.

3 Eademque lex, ut ex duabus.] Ad Romanos redit, idque eff Titi Livii 1. Decad. lib. 9.

4 Utque postremum quod populus juffiffet.] Livius 1. Decad. lib. 3. & 8.

5 Et pleraque.] Hæc ufque ad verficul. Nam de qua re, funt maxima ex parte Sex. Cecillii Jurifconfulti, & Phavorini apud Gellium lib. 20. cap. 1.

1 Quod

partim insolenter & inhumane, non probabili, nec recto
 judicio eadem lege decreta videntur & constituta, quæ for-
 san aut segniter pervisa, aut negligenter animadversa fuere:
 nam de qua re judicio disceptabatur, in re præsentī
 & apud prætorem exhibita ex lege duodecim tabularum
 correptio manus fiebat, ¹ quod ex jure manu confertum *Ex ju-*
 dicitur, atque de ea nisi coram exhibita, minime decerni, ^{re ma-}
 aut jure agi lege poterat. ² Quodque si homo in judicium *fer-*
 cita-

¹ Quod ex jure manu confertum.] Cicero lib. 1. de Oratore, Multisque præfessum qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex jure manu confertum vocarent, quod in alienis possessiones tam temere irruisses. Budæus in Pandect. Transeundum, inquit, ad alia, quorum in primis occurrit, ex jure manu confertum, quod verbum est antiqui juris. Varro lib. 2. de lingua Latina, Conferre manum dicimus cum hoste, inde ex jure manu confertum, vocant. quid autem sit manu confertum, Gellius lib. 20. cap. 9. docet, cujus verba huc pauca transcripsimus. De vindicatione enim loquens, id est, rei vindicatione, quæ olim in re præsentī ex 12. Tabul. jure fiebat, ita inquit, Sed postquam prætores propagatis Italiæ finibus, latis jurisditionibus, negotiis occupatis, proficisci, vindictiarum dicendarum causis, in longinquas res gravabantur, institutum est contra 12. Tab. tacito consensu, ut litigantes non ex jure apud Prætorem manum confererent, sed ex jure manu confertum vocarent, id est, alter alterum ex jure ad conferendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret. Atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, terra aliquid ex eo, uti unam glebam in jus in urbem ad Prætorem deferrent, & in ea gleba, tanquam in toto agro, vindicarent. Cicero pro Muræna formulæ verba hujusmodi fuisse ait, Fundus, qui est in agro, qui Sabinus vocatur, meus est, eum ego ex jure meum esse ajo. Ibi ego te ex jure manu confertum voco. Hæc erant verba ejus, qui vindicabat. A quo vero vindicabatur, ejus hæc erant verba, Unde tu

me ex jure manu confertum vocasti, inde ibi ego te revoco. Cicero in Oratore loco nuper citato metaphoricâs hæc locutione usus est in persona Scævola. Hæc Budæus.

² Quodque si homo in judicium citatur.] Phavorinus Philosophus apud Gellium lib. 20. c. 1. existimans morbum hic appellari ægrotationem gravem cum febris rapida: & jumentum dici pecus aliquid unicum tergo vehens, inhumanam esse hanc legem judicat, ut qui ægrotum domi suæ cubantem, jumento inpositum in jus rapi & veluti efferri, nova funeris specie, juberet. Sed Cæcilius Jurisconsultus, nequaquam ita esse probat. Nam, inquit, morbus in lege ista non febriculatus, neque nimium gravis: sed vitium aliquid imbecillitatis, atque invaliditatis demonstratur, non periculum vitæ ostenditur. Jumentum quoque non id solum significat, quod nunc dicitur: sed vestrabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim nostri jumentum à jungendo dixerunt. Arcera autem vocatur plaustrum tectum undique circumnuntum, quasi arca quædam magna vestimentis instrata, qua nimis ægri, aut senes portari cubantes solebant. His explicatis sic Phavorino respondet: Quænam tibi igitur acerbitas esse visa est, quod in jus vocato puerperrimo homini, velinopi, qui aut pedibus forte ægris esset, aut quo alio casu ingredi non quiret, plaustrum esse dandum censuerunt: neque inferni tamen delicate arcera viusserunt: quoniam satis esset invalido hujusmodi vestrabulum. Atque id fecerunt, ne

causatio

citatur, & morbo aut senio affectus, ad ingrediendum invalidus foret, jumentum aut plaustrum lex dari jubebat, quo æger ille forte spiritum exhalans, supremis annis listeretur: videlicet nondum per patronos & assertores aut sponsores agendi forma constituta: cujus verba adscripsi: *Si in jus vocat, si morbus, æritasve vitium extitit, qui in jus vocabit, jumentum dato: si nolet, arceram ne sternito.* ¹ Id quod lege Ælia postea fuit sublatum, cautumque ut locuples in judicio clienti adesset, in hæc verba: *Affiduo vindex affiduus esto.* ² Dixere autem affiduum, qui pluribus affibus & fortunis locuples foret. ³ Nec minus severe quam duriter: quod si quis

Affiduum.

causatio ista ægri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus, jurisque actiones declinantibus. Hæc Cæcilius. Legis autem verba apud eundem Gellium hæc sunt, *Si in jus vocat, si morbus, æritasque vitium esset, qui in jus vocabit, jumentum: si nolet, arceram ne sternito.* Vide Cujacium I. C. Observat. lib. 12. cap. 18. & l. *Quasit. de re jud.*

¹ *Id quod lege Ælia.* Cicero in Topici non adeo longe à prin. Cum, inquit, lex Ælia Sentia, affiduo vindicem affiduum esse jubeat, locupletem jubet locupletem. Locuples enim affiduus, ut ait Ælius, appellatus est ab ære dando. Hoc caput ita scriptum esse testatur Gellius lib. 16. cap. 10. *Affiduo vindex affiduus esto, Proletario civi qui vis volet vindex est.* Huc pertinere videtur, quod Cælius lib. 2. ad l. 12. Tab. protulit in l. quos nos hostes. §. locuples. 234. ff. de verborum significatione. Locuples est, qui satis idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor restituendam esse petit.

² *Dixere autem affiduum.* Cicero & Gell. ubi supra. Affiduus in 12. Tab. & pro locuplete, & facile munus faciente: dictus ab affibus, id est, ære dando, cum id tempora Reipublicæ postularent. Aut à muneris pro familiari copia faciendi affiduitate. Quintilianus lib. 5. cap. 10. Festus Pompeius lib. 1. *Alii affiduum, inquit, locupletem, quasi*

multorum affium dictum putaverunt. Alii eum, qui sumptu proprio militabat, ab affe dando vocatum existimaverunt. *

COLERUS.

* *Affiduus* proprie est qui affidet. Hinc Plautus dixit: *Affiduo & accubus.* Idem tamen etiam divitem, *Affiduum* vocat. Amphitr. Nescio num eodem significatu Trinumo: Quam urbani affidui cives quos scurras vocant.

TIRAQUELLUS.

³ *Nec minus severe.* Phavorinus Philosophus, apud Gellium d. lib. 20. c. 1. hanc legem reprehendebat, quod in ea scriptum esset, *Quin & si membrum alter imprudens ruperit.* Cæcilius respondet, *Decemviri injuriis atrocioribus talionem apposuisse, dum eo metu coercere homines volunt, & minuire extinguereque violentiam pulsandi atque ledendi.* Neque ejus, qui membrum alteri rupisset, & pacisci tamen de redimenda talione nollet, tantam esse habendam rationem, ut an prudens imprudensve rupisset, spectandum putarent. Deinde subjicit, *Et quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem sit in te, quod tute in alio feceris? Præsertim cum habeas facultatem paciscendi, & non necesse sit pati talionem, nisi eam tu elegeris? Quod edictum Praetorum de aestimandis injuriis probabilius esse his potest? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipsam talionem ad aestimationem judicis redigi necessario solitam. Nam si*

reus,

quis consulto aut casu, alterius membrum rupit aut secuit, è pacto talio pœna erat. ¹ Tum quod simile monstri est, & omnem exuperat secordiam. Si ob æsalienum creditori de-
bitor addictus foret, post distractum patrimonium, re fami-
liari destitutus, postque vincula & catenas, membra ejus bre-
vissimo laniatu ad creditorum libidinem dividi jubebat, ini-
quissimo decreto sævæ atrocitatis immanitatisque. Verba
legis sunt: In jus ducito, ni judicatum faxit, aut se vi & jure
vendicat, statim ducito, vincito, aut nervo & compedibus
quindecim pondo, nec minore: si volet, majore vincito: si
volet suo vivito: ni suo vivit, qui cum vinctum habet, libras
farris indies: si volet, plus dato. Tertiis nundinis parteis se-
canto, si plus minusve secuerint, sine fraude esto, & infra.

*Lex
cinde-
lis in
debi-
tores.*

² Hanc vero legem Athenis Solon antea abrogarat: nam
corpus pro re addici, aut super eo scenerari, sanctionibus
vetuit, quæ lex Scisachtheia dicta, quasi oneris levamen, qua
antea cavet, ut præter bona debitoris, in tergum & corpus
nulla vexatio esset: sicut post 30. tyrannos, parta libertate,

*Sci-
sach-
theia.*

³ Athenienses Amnestiam, hoc est, malorum oblivionem,
legem

*Amne-
stias
lex.*

reus, qui de pacisci noluerat, judici talio-
nem imperanti non parebat, æstimata li-
te, judex hominem pecunia damnavat:
atque ita si reo & pactio gravis, & acer-
ba talio visa fuerat, severitas legis ad
pecunie multam redibat. Hæc Cæcilius
ubi supra.

¹ Tum quod simile monstri.] Hæc us-
que ad versic. Hanc vero, sunt Gellii
cod. lib. 2 c. cap. 1.

² Hanc vero legem Athenis Solon ab-
rogavit.] Diodorus Siculus lib. 2. c. 3.
Plutarchus & Lærtius, uterque in vita
ipsius Solonis. Idem Plutarchus in Po-
litis ad Trajanum, & in libro de For-
tuna & virtute Alexandri, & dictum
est supra lib. 1. cap. 8.

³ Athenienses Amnestiam.] Cicero
Philippica 1. in princ. sic scribit, Nec
vero usquam discidebam, nec à republica
dejiciebam oculos, ex eo die quo in eadem
Telluris convocati sumus, in quo templo,
quantum in me fuit, jeci simulacra pa-

Tom. II.

cis, Atheniensiumque renovari vetus
exemplum: Græcum etiam verbum (*ἀμνη-
στία*) usurpari, quod tum in sedandis
discordiis usurpaverat civitas illa, atque
omnem memoriam discordiarum obli-
vione sempiterna delendam censui. Historia
apud luculentos scriptores sic per scri-
pta est, Thrasylbulus civitatem Athe-
narum oppressam à triginta tyrannis,
cum in libertatem vindicasset, atque
Atticos palabundos in patriam redu-
xisset, non minori prudentia ac mo-
deratione usus, quam fortitudine, ad
cuncta pacificanda, pacemque recon-
ciliandam, legem tulit saluberrimam,
Ne quis antea factarum rerum accusare-
tur: Ne qua præteritarum injuriarum
mentio fieret: Ne quis multaretur.
Et hanc Athenienses *ἀμνηστία* voca-
verunt: hoc est, legem oblivionis: qua
concussus & labens Atticæ reipublicæ
status in pristinum habitum est revo-
catus. Multi auctores hujus legis me-
minere.

Min.

legem edidere qua veterum admissorum impunitas dabatur. ¹ Idem ab Ægyptiis cautum affirmant, ut ultra res & bona debitoris, nulla in corpus animadversio foret: nam pecuniæ creditæ bona, non corpus dixere obnoxium, ² quibus in usu erat, ut defunctorum corpora unguentis delibuta, ac si vivi essent, creditori oppignorarent, & super his cœnerentur, magno dedecore illorum qui constituta die non reuissent. ³ Post aliquot vero tempora ab Atheniensibus cautum fuit, ut si litem pater non persolvisset, filius exolvere, & vinclis publicis interim detineri cogeretur, sicut de Cimonē & aliis traditur. Apud Bœotios qui æs alienum non dissolvit, in foro sedere cogitur: & circumstante plebe in os & ora corbem accipere: qua nulla fuit ignominia major.

Indi. Indis vero qui creditum moratur, à creditore reus agitur: mox præfixa die, si non solvit, manu trunca, & oculo effosso, morte afficitur. Apud Pisidas quoque de abjurato deposito maximum erat iudicium, ut abjurans facinus morte lueret. ⁴ Nec minus severe quod falsum testimonium dixisse convictum, de saxo lex dejici jubebat: ⁵ quod ab Ægyptiis ductum facile crediderim, qui-

minere. Valerius Maximus lib. 4. tit. 1. de Moderatione. Plutarchus in Politicis ad Trajanum. Flavius Vopiscus in vita Aureliani. Paulus Orosius lib. 2. cap. 15. paulo ante fin. Paulus Æmylius in Thrasybulo. Justinus lib. 5. Exerat quoque Emblemata Clarissimi viri D. Andrea Alciati, cujus titulus est, Optimus civis,

Dum justis patriam Thrasybulus vindicat armis,

Dumque simulatas ponere quemque jubet.

Concors ordo omnis, magni instar muneris, illi

Palladia fertum frondis habere dedit.

Cinge comam Thrasybule, geras hunc salus honorem:

In magna nemo est amulus urbe tibi.

¹ Idem ab Ægyptiis.] Diodor. Siculus lib. 2. c. 3.

² Quibus in usu erat.] Idem Diodorus d. lib. 2. cap. 5. circa medium, *Mors est, inquit, apud eos, defunctorum parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, sequitur infamia & sepultura carent.*

³ Post aliquot vero tempus ab Atheniensibus.] Paulus Æmylius in vita Cimonis. Valerius Maximus l. 5. c. 4. ubi de Cimonis pietate erga patrem loquitur.

⁴ Nec minus severe.] Redit ad legem 12. Tab. Idque est ex Gellio l. 1. r. cap. 18. & lib. 20. cap. 1. paulo ante fin. Hoc autem genus supplicii sublatum fuisse neminemque sic damnari posse, ut de saxo præcipitetur, scribit Modestinus Jurisconsultus in l. si diutino. 25. ff. de pœnis. De hujusmodi autem pœna alibi diximus.

⁵ Quod ab Ægyptiis.] Diodorus Siculus

fæpiusque legē repetita postea Claudius jussit, ut sine pa-
 trono quisq; vitæ rationem redderet. ² Contra vero in eum
 qui insigni contumelia quempiam affecisset, tam levem
 mulctam convicians non deberet, ut tantulo impendio
 summa injuria lucretur. Verba legis sunt: *Si quis alteri in-
 juriam faxit, vigintiquinque aris pœna sunt.* ³ *Si quis tamen
 occentavisset, aut carmen condidisset, quod infamum faceret,
 flagitiumque alteri capitale sit.* ⁴ Solon vero severiori disci-
 plina coërcuit injurias: nam pro convicio popularem vo-
 luit actionem dari, ita ut cuius agendi facultas foret. Cum-
 que masculerum progeniem ad parentum bona sine discrimi-
 mine lex vocaret: illos qui per fœminini sexus necessitu-
 dinem pariter sunt conjuncti, ita osos habuit, ut nec inter
 matrem & filiam jus succedendi daret. ⁵ Et quum propter
 membrum ruptum fractumve talionem constituerit, his
 verbis: *Si quis membrum rupit, in eum talio esto: illi qui
 alteri os fregit, quum ea corporis pars sanctior in homine
 sit, ob id admissum nimium tenuiter pœnam dixit, cum
 propter oris dignitatem severiori pœna vindicandum foret.*
⁶ Decedentium quoque voluntates ita lex fovit, ut omne
 patri-

¹ *Postea Claudius.*] Suetonius in
 Claudio, cap. 16. *Nec quenquam nisi sua
 voce, utcumque quis possit, ac sine patrone
 rationem vitæ passus est reddere.*

² *Contra vero in eum.*] Hæc usque ad
 versic. *Si quis tamen, sunt Gellii l. 20.
 cap. 1.*

³ *Si quis tamen occentavisset.*] Fe-
 stus Pompejus lib. 13. *Occentassent, in-
 quit, antiqui dicebant, quod nunc convi-
 cium fecerint, dicimus: quod id clare
 cum quadam canore sit, ut procul exaudiri
 possit, quod turpe habetur, quia non sine
 causa fieri putatur. Et hoc quidem ver-
 bo utitur Plautus act. 1. scena 2.*

— Phæ. *Quid si adeam foreis,
 Atque occentem?*

Et in Persa act. 4. scena 4.

*Hæc enim illi nesci occentabunt ostium,
 exiunt foreis.*

Sed non video quod illic id verbum

eum significatum habeat, quem illi
 Festus tribuit, nec quoque occurrit lo-
 cus unde Alexander id acceperit, quod
 hic dicit. Scalig. sic legit, *Si quis car-
 men occentasit, quod alteri flagitium
 faxit, capitale esto.*

⁴ *Solon vero.*] Plutarchus in ejus
 vita.

⁵ *Et cum propter membrum ruptum.*] Gellius lib. 20. c. 1. & in §. *pœna autem.*
Inst. de injuriis.

⁶ *Decedentium quoque voluntates.*] Ulpianus in Epitome Institutionum
 tit. 11. qui de Tutelis est, §. *testamento.*
 hujus legis verba sic ponit, *Uti legassit
 super pecunia tutelæ suæ rei, ita jussit
 qui tutores daturi appellantur.* Sunt &
 aliæ multæ leges 12. Tab. ab aliis au-
 thoribus memoratæ, ut videre licet ex
 l. de eo. 64. ff. de donationibus inter virum
 & uxorem.

patrimonium, & quicquid in bonis esset, testatori legare permiserit, nihil apud heredem qui onus aditionis habet, ex defuncti substantia remanente. Verba legis sunt: *Uti legassit suæ rei quisque, ita jus esto.* Et pleraque hoc genus quæ acerbissima, dura nimis & agrestia visa sunt. Quod autem lex, si cliens morbo fontico impeditur quo minus fisci valeat, jubet diem judicii esse diffusum, legendum: diffusum. Diffindere diem Jurisconsultorum phrasis est: de qua copiose & erudite Jacobus Cujacius observat. lib. 12. cap. 18. ex bono & æquo factum crediderim. Siquidem sequuti jurisconsulti legem 12. tabularum interpretati, morbo impedito, judiciorum tempora dilabi voluere. Sed cum omnis illa decenviralis severitas, ac tristis & inhumana ratio tam lege Ebutia quam aliis edictis, penitus inducta fuerint, postea sequuti juris interpretes, miti & tractabili ratione easdem leges indefesso studio interpretati, abrogatis his quæ duriora, quæ vero æquiora videbantur sequuti, propositas controversias uberius explicarunt: itaque effecerunt, ut gravi perpenſa judicio, æquissima nobis jura sanctissimaque hodiè tradantur.

CAPUT XI.

Sacrum septimontium in quibus locis urbis fieret, quive septem colles urbis ſint, quæve in illis præcipue dignationis loca forent.

SEPTIMONTIUM ¹ festum agere Romanos, quod septi- ^{Septi-}
 Sinus urbis collis additus foret, apud auctores legimus: ^{montium}
 quo tempore in septem locis sacrum fieri ^{festum.} Varro signifi- ^{Sacrum}
 cat, ^{in se-}
^{ptem}
^{locis}
^{ſiebat.}

TIRAQUELLUS.

¹ *Septimontium.* Id initium usque ad versic. *Sicut inter,* est prope totum Festi Pompeji lib. 17. in duobus locis. Sueton. in Domitiano, cap. 4. *Septimontiali,* inquit, *sacrorum die Senatui, equitique panariis, plebeis sportellis cum asino distributis.* Hoc Festum & Ago-

malis dictum fuit, teste Festo, quod incidebat in Decembrem. Vide & Varro- nem l. 5. De hoc festo Tertullianus loquitur l. de Idololatria: Etiam si rone captande, Septimontium. & Euma, & care cognationis honoraria exigenda omnia.

² *Varro*] Scilicet lib. 2. ant, ut alii computant, 5. de lingua Lat. n. 1.

Paganalia.
Palatiar.
Fagutal.
Capitolinus
prius
Saturnius
Tarpejus
dictus.
Templa
in Capito-
linis
juxta
Anse-
res in
Capito-
linio
juxta.

cat, Palatio, Suburra, Velia, Fagutali, Cælio, Oppio & Cespio: quo die per urbem vehiculis ferri criminofum erat, qui Paganalia dictus, quod non populi, sed montanorum & agrestium dies festus erat. Quod enim in Palatio sacrum fiebat, Palatiar, sicut in Viminali, Fagutal dictum est. Sicut inter urbis colles Capitolinum fuisse præcipuum nemo dubitat, qui Saturnius ab Arcadibus, qui ea loca incolebant, primo nuncupatus, portamque illic excitati castelli Saturniam habuit, phanumque Saturni in Capitolii faucibus, quod ærarium populi Romani fuit: qui etiam Tarpejus à Vestali oppressa, armis, postea Capitolinus ex hominis capite invento dum templi fundamenta effodiunt, denominatus est: in quo præter Jovis optimi max. templum, Junonis Reginae & Minervæ ædes fuere.

Tri

1 Quo die per urbem vehiculis.] Plutarchus problemat. cap. 69. ubi ejus rei rationem reddit.

2 Qui Paganalia dictus.] Id, ni fallor, sumptum est ex Varrone d. lib. 5. linguæ Latinæ, qui tamen id aliter dicit. Hujus verba sunt, *Dies Septimontium nominatus ab his septem montibus, in quæ sita urbs est. Feria non populi, sed montanorum modo, ut Paganalibus, qui sunt alicujus pagi. Montanorum igitur dicit, scilicet eorum, qui in illis septem montibus habitabant. De Paganalibus autem est illud Ovidii libro 1. Fastorum,*

Pagus agat festum, pagum lustrate coloni,

Et date paganis annua liba facis.

Festum igitur Septimontium erat montanorum: Paganalia paganorum, sive rusticorum, sive agrestium, quæ hic confundit Alexander.

3 Palatiar.] Festus Pompejus d. libro 17. ubi de Septimontio priore loco loquitur. At idem eo ipso libro paulo ante fin. *Sacrificium, inquit, quod fiebat Romæ in monte Palatino, Palatiar dicebatur. Ex quibus intelligis id dici & Palatiar & Palatnar, nisi in altero locorum mendum sit.*

4 Sicut in Viminali Fagutal.] Varro lib. 1. aut aliorum comput. 4. linguæ Latinæ. At Festus Pompejus lib. 6. *Fagutal, inquit, sacellum Jovis, in quo fuit fagus arbor, quæ Jovi sacra habebatur.* De Jove autem Fagutali Plinius lib. 16. cap. 10. post princ. Et de lacu Fagutali Solinus c. 2. & Jugi Fagutalis P. Victor in 5. regione.

5 Sicut inter urbis colles Capitolinum, &c.] Hæc usque ad versiculum, *In quo, sunt Varronis de lingua Latina, dicto lib. 4. & Solini cap. 2. Sed de eo quod dicit ærario populi Romani, quod fuit in phano Saturni, vide ea, quæ scripsimus in nostris Retractibus: Et quod item dicit de capite hominis invento, est etiam Titi Livii 1. Decadis lib. 5. ad finem in Oratione Camilli, Hic Capitolium est, ubi quondam capite humano invento responsum est, eo loco caput rerum summamque imperii fore: & Cornelii Nepotis in eo libro, qui de Viris illustribus inscribitur cap. 8.*

6 Junonis Reginae.] Nam & templum hujus Junonis Reginae fuisse in Capitolio, videre est apud Cicero. in Oratio. ad Equites Romanos, antequam iret in exilium. Sed fuit & ejusdem Junonis Reginae aliud templum. in

¹ Tria enim sacella parvo distincta spatio visebantur, medium Jovis tonantis, ad dextram Minervæ, ad sinistram Junonis. ^{Jovis tonantis templum.} Quod quidem Jovis templum semper Sabinis patuisse traditum est ex fœdere quod inter Romulum & Tatium ictum fuit. ^{Quæ in Capitolio servabatur.} ^{Alia templa juxta Capitolium.} ² Juxta quod sacri anseres, qui pervigiles excubitores erant, affluentibus cibo pascebantur. ³ In coque fœdera cum Carthaginensibus icta & innovata, ⁴ & cum Attalo Pergami rege, æneis tabulis, ⁵ pactionesque & privilegia, ⁶ senatusconsulta, plebiscita, & immunitates, usque ab exordio urbis cum exteris gentibus inita servabantur: quæ non modo in tabulis, ⁷ sed in clypeis quoque quandoque scripta fuere. Siquidem fœdus Gabiorum cum Romanis, in corio bovis rotundo instar clypei descriptum visebatur. ⁸ Fidei quoque ⁹ & Terminum templa juxta erant:

Martis

in Aventino, & P. Victorem in 13. regione urbis, ut diximus supra cap. 4. hujus libri sexti, & vide ibi, *Tria enim.*

⁷ Et Minervæ.] Vide d. cap. 4. & in seq.

¹ Tria enim sacella.] Livius 1. Dec. 1. 6. facit Mantium Capitolinum à viatore arreptum, hæc pronunciantem, *Jupiter optime maxime, Junoque Regina, ac Minerva, ceterique dii deaque, qui Capitolium arcemque incolitis, sicine vestrum militem ac præsidem finitis redari ab inimicis?*

² Juxta quod sacri anseres.] Plutarchus in vita Camilli. & vide eundem problem. 98. & Plinium lib. 10. c. 22. in princ. Cicero in oratione pro Roscio, *Anseribus, inquit, cibaria publice locantur & canes aluntur in Capitolio.* Bart. Marlianus Topographiæ urbis Romæ, lib. 2. cap. 4. Vide supra hoc eod. lib. cap. 4.

³ In coque fœdera cum Carthaginensibus icta.] Polyb. lib. 3. scribit fœdera, quæ inter Romanos & Carthaginenses icta fuerunt perscripta in tabulis, quæ conspiciebantur in templo Jovis Capitolini, ubi ab Ædilibus diligentissimè custodiebantur. Et cum cæteris, ut patet ex sequen. & ex Livio 1. Dec.

lib. 2. ubi de fœdere Roman. cum Latinis populis 3. Decad. lib. 6. de fœdere Rom. & Ætolorum. & 4. Dec. 1. 6. de fœdere Rom. & Antiochi. Appianus in libro, qui Syrius inscribitur, & vide supra lib. 5. cap. 3.

⁴ Et cum Attalo Pergami Rege.] Livius Decad. 4 lib. 7.

⁵ Pactionesque & privilegia.] Titus Livius 1. Decad. libro 2. scribit fœdus cum Latinis ab Sp. Cassio uno, quia collega abfuerat, ictum, columna ænea insculptum fuisse, ut monumento esset. & jam alibi dictum est.

⁶ Senatusconsulta.] Sætonius in Vespasiano, c. 8. de restitutione Capitolii loquens, *Instrumentum, inquit, imperii per cherrimum ac vetustissimum consecit: quo continebantur pene ab exordio urbis Senatusconsulta, plebiscita de societate & fœdere, ac privilegia cuiusque concessis.*

⁷ Sed in clypeis quoque.] Hæc usque ad versic. *Fidei*, sunt Festi Pompeii lib. 3. cujus hæc verba sunt, *Clypeus antiqui ob rotunditatem etiam corium lovis appellaverunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum.*

⁸ Fidei quoque.] Nam & Fidei templum fuisse in Capitolio, testes sunt

*Jovis
simula-
crum.
Omnia
deorum
simula-
chra in
Capi-
tolio.*

Martis vero ¹ & Junonis Monetæ in arce, ² cujus solum, domus M. Manlii Capitolini perniciosi civis fuisse traditur, qui novarum rerum cupiens, regnum appetere aggressus est, in quem fuit iusta animadversione vindicatum. Quæ quidem arx Capitolio adhæsit, excubiis valloque circumdata, in qua situm erat Jovis simulacrum ab ortu urbis è compresso. ³ Mentis quoque ⁴ & Veneris Ericynæ, ⁵ atque Opis ⁶ & Juventutis ædiculæ inibi fuere: ⁷ atque omnia deorum simulachra in Capitolio fuisse produntur, ⁸ inter quæ

Cicero lib. 3. de Officiis, & Plinius lib. 35. cap. 10. inter picturas Aristidis Thebani, *Spēctata est, inquit, & in æde Fidei in Capitolio imago senis cum lyra puerum docentis.* & diximus lib. 2. cap. 22.

9 *Et Termini.*] Livius 1. Dec. lib. 5. ad fin.

1 *Et Junonis Monetæ.*] Livius 1. Decad. lib. 7. Solinus cap. 2. Vide supra cap. 4.

2 *Cujus solum, domus M. Manlii Capit.*] Livius 1. Decad. lib. 6. de ipsius damnatione loquens, *Adjectæ mortuo notæ sunt: publica una, quod cum domus ejus fuisset, ubi ædes atque officina Monetæ est; latum ad populum est, ne quis Patricius in arce, aut Capitolio habitaret.* Plutarch. in Camillo. Ovidius l. 6. Fastorum,

*Arce quoque ex summa Junoni templa
Monetæ*

*Ex voto memorant facta Camille tuo.
Ante domus Manli fuerat, qui Gallica
quondam*

A Capitolino repulit arma Jove.

3 *Mentis quoque.*] Livius 3. Decad. lib. 3. T. Octavius Crassus posteaquam ædem Mentis in Capitolio dedicavit, in Siciliam cum imperio qui classi præfesset, missus. Sed vide supra lib. 2. cap. 4.

4 *Et Veneris Ericynæ.*] Livius ubi supra, cujus hæc verba sunt, *Interea Duumviri creati sunt, Q. Fabius Maximus, & T. Octavius Crassus, ædibus dedicandis, Menti Octavius, Fabius Veneri Ericynæ. Utræque in Capitolio est,*

canali uno discretæ. Et vide supra dicto lib. 2. cap. 1.

5 *Atque Opis.*] Livius 4. Dec. l. 9. *Addita, inquit, & unum diem supplicatio est ex decreto Pontificum, quod ædes Opis in Capitolio de cælo tacta erat.*

6 *Et Juventutis.*] Livius 1. Decad. lib. 5. ad fin. & Plinius lib. 35. cap. 10. *Pinxit hic, inquit, raptum Proserpine: quæ tabula fuit in Capitolio in Minervæ delubro supra ædiculam Juventutis.* Fuit autem & alia ædes Juventutis in circo maximo, quam vocit M. Livius Consul, quo die Asdrubalem exercitumque ejus cecidit, & sexdecim post annis C. Licinius Lucullus Duumvir dedicavit apud Livium 4. Decad. lib. 6.

7 *Atque omnia deorum simulachra.*] Servius in l. 2. Æneid. in cum locum, *Panthus Otriades arcis Phæbique sacerdos.*

sic ait, Aut subrogatum intelligimus: aut, quod melius est morem Romanum tetigit. In Capitolio enim deorum omnium simulachra colebantur. Nam Manlius Capitolinus apud Liv. 1. Dec. lib. 6. ad ea, quæ supra ibi, Tria enim sacella ex eo adduximus: post scilicet Jovem, Junonem reginam, ac Minervam eo eo invocatos, subdit, Caterique dii deæque qui Capitolium arcemque tenent. Et P. Victor in 8. regione urbis tradit in Capitolio omnium deorum simulachra celebrari, ex quo hunc locum deprompsit Alexander.

8 *Inter quæ ara Jovis Pistoris.*] Ovidius

quæ ara Jovis Pistoris, ¹ & Veneris Calvæ, ² quam sub tecto nominare religio non sinebat, ³ ibique atrium publicum, ⁴ & Curiam Calabram, quæ casæ Romuli proxima fuit, ubi minor pontifex festos enunciabat dies. ⁵ Ædemque tonantis Jovis ab Augusto, ⁶ novamque aliam custodi Jovi conditam à Domitiano, auctores memorant. ⁷ Quæ curia

Curia
Calabra.
Casæ
Romuli.

vidius lib. 6. Fastorum,

Nomine quam pretio celebratio arce Tonantis,

*Discant Pistoris quid velit ara Iovis.
Cincta premebantur truncibus Capitolia Gallis,*

*Fecerat obsidio jam diuturna f mem.
& cætera quæ sequuntur. Hanc historiam post Ovidium sic describit Lactantius Firmianus lib. 1. c. 20. Eodem tempore Jovi quoque Pistori ara apposta est, quod eos in quiete monuisset, ut ex omni frumento, quod haberent, panem facerent, & in hostium castra jactarent: eoque facto soluta est obsidio, desperantibus Gallis inopia subjici posse Romanos.*

¹ *Et Veneris Calvæ.* Lactantius dicto lib. 1. cap. 20. Julius Capitolinus in Maximinis ad finem scribit, quod tanta fide Aquileienses contra Maximinum pro Senatu fuerunt ut funes de capillis mulierum facerent, cum deessent nervi ad sagittas emittendas: quod aliquando Romæ dicitur factum. Unde in honorem matronarum templum Veneri Calvæ Senatus decrevit. Veneris Calvæ meminit & D. Augustinus epistol. 44. ad Maximum Grammaticum. Bar. Marlianus Topographiæ urbis Romæ lib. 2. cap. 6. *Veneri Calvæ*, inquit, *finium in Capitolio Romani constituere in honorem matronarum: quia capta urbe à Gallis, deficientibus funibus, ex illarum capillis eas fecissent.*

² *Quam sub tecto nominare.* Idem L. Gyraldus Syntag. 13. nullo etiam auctore laudato.

³ *Ibique atrium publicum.* Livius 3. Dec. lib. 4. *Tuisti de cælo atrium publicum in Capitolio, ædem in campo Vulcani, &c.*

⁴ *Et curiam Calabram.* Hæc usque ad versic. Ædemque, sunt Macrobij l. 1. Saturn. cap. 15. cujus hæc verba sunt, *Itaque sacrificio à Rege & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex, calata, id est, vocata in Capitolium plebe, juxta Curiam Calabram, quæ casæ Romuli proxima est, quot numero dies à Calendis ad Nonas superessent, pronuntiabat, & quantas quidè quinquagesimo verbo kalæ, septiminas repetito septies prædicabat.*

⁵ *Ædemque Tonantis Iovis.* Plinius lib. 34. cap. 8. & lib. 36. cap. 6. Suetonius in Augusto cap. 29. P. Victor in regione 8. urbis Romæ.

⁶ *Novamque aliam Custodi Jovi.* Suetonius in vita Domitiani cap. 5. Tacitus lib. 19. in Capitolii conflagratione, *Domitianus prima irruptione apud editum occultatus, solertia liberti linea amictu turbæ sacricularum iomixtus, ignoratus apud Cornelium primum patrum clientem juxta Velabrum delituit. Ac potiente rerum patre, disjecto editui contubernio, medicum sacellum Iovi Conservatori aramque posuit, casusque suos in marmore expressit. Mox imperium adeptus, Jovi Custodi templum ingens, æque in sinu dei sacravit. Extare & nummos æreos, qui id testantur, ajunt. Eutrop. de operibus Domitiani: *Romæ quoque multa opera fecit. in his Capitolium, &c.**

⁷ *Quæ Curia & Romuli casæ.* Virgilius libro 8. Æneid. 8.

Romuleusq; recent horrebat regia culmæ. Ubi Servius, *Curiam, inquit, Calabram dicit, quam Romulus texerat culmæ, ad quam calabatur, id est, vocabatur Senatus & populus à rege sacrificulo: ut quoniam adhuc facti non essent, ludorum & sacrificiorum prænoscerent dies.*

curia & Romuli casa in memoriam vetustatis è culmo fuit & stramentis, quo mos veterum & humilis ille cultus notaretur : sicut Areopagus Athenis ad antiquitatis exemplar luto & palea tegebatur. ¹ Hunc montem auspicato conditum post incensam à Gallis urbem, quasi propugnaculum imperii saxo quadrato cinctum fuisse memorant, ² quem Horatius Pulvillus una cum templo dedicavit. ³ Interjecto deinde quadringentorum & quindecim annorum spatio, incendio absumptum Sylla restituit. Mox magnificis operibus & imaginibus magni sumptus exornatus mons fuit, præcipue Jovis & Apollinis statua cubitorum triginta à Lucullo ex Apollonia Ponti urbe translata, quem deinde restitutum Quintus Catulus dedicavit, ⁴ quod unum suæ felicitati defuisse Sylla testatus fuit. ⁵ Sed quum rursus in Vitellii seditione dissidentibus prætorianis à plebe, civili rabie esset everfus, ⁶ Vespasianus illum denuo restituere aggressus, non perfecit, morte præventus, ⁷ demum Domitia-

Areopagus.
Capitolium exustum à Sylla restitutum. Capitolinus in Vitellii seditione everfus. Capitolium iterum in aliis locis.

¹ *Hunc montem.*] Sabellicus Enneadis 4. lib. 1.

² *Quem Horatius Pulvillus.*] Livius 1. Dec. lib. 2. non adeo longe à principio, Plutarchus in Publicola.

³ *Interjecto deinde.*] Corn. Tacitus lib. 19. *Arserat, inquit, & ante Capitolium civili bello, sed fraude privata.* Appianus Bellorum civilium l. 1. Plutarchus in eodem Publicola de Capitolii consecratione loquens, sic scribit: *Primum à Tarquinio ex ædificatum, dedicavit Horatius: bellis autem civilibus igni consumptum est. At secundum instravit quidem Sylla, dedicationi autem Catulus inscriptus, Sylla morte intercepto.*

⁴ *Quod unum suæ felicitati.*] Sunt verba Plinii lib. 7. cap. 43.

⁵ *Sed cum rursus in Vitellii seditione.*] Cor. Tacitus lib. 19. in vita ipsius Vitellii, *Vix (inquit) reversus erat Martianus in Capitolium, quod velut arcem tutissimam insederant, cum repente milites Vitelliani furentes, nullo duce, ascendunt erecta acie in Capitolium: ubi*

exorto confictu Flavianis Vitellianos obrubant tegulis saxisque, nec tamen festi poterant scandentes Vitelliani. Tunc Capitolium clausis foribus indefensum & indereptum flagravat. Ambigitur utrum oppugnatores ignem telis injecerint, an obsessi, quæ crebrior fama est, quo nitentes ac progressos depulerint.

⁶ *Vespasianus illum denuo restituere aggressus.*] Aurelius Victor in Domitiano, Suetonius in Vespasiano cap. 8.

⁷ *Demum Domitianus.*] Idem Aurelius ibi, & Sueton. in vita ipsius Domitiani cap. 5. *Plurima & amplissima opera incendio absumpta restituit, in quæis erat & Capitolium, quod rursus arserat: sed omnia sub titulo tantum suo, ac sine ulla pristini auctoris memoria.* Plutarchus in Publicola ad ea, quæ sup. ibi, *Interjecto deinde, adduximus, subjungit, Hoc autem rursus in Vitellii seditionibus eversum ac dirutum. Tertium Vespasianus, ea qua in cæteris felicitate usus, de integro reficere aggressus, opus perfecit. Sed instructi deinde à se templi everisionem non vidit: sed tanto*
Sylla

mitianus in imperio restitutum consecravit. ¹ Sed præter hoc fuit aliud Capitolium Capuæ, arx munitissima: ² aliud Beneventi: ³ sicut apud Carthaginienses Byrsa opus invi-^{Byrsa.}ctum late prospectans ⁴ Æsculapio (ut ferunt) dicatum, quod erat Carthagini instar Capitolii. ⁵ Et apud Argos arces duæ, ⁶ ex quibus Larissa egregie munita. ⁷ Et Corin-^{Larissa.}thi^{si.}

*Syllæ fortuna præstitit, quod illum mors ante consecrationem eripuit, hic ante de-
solationem decessit. Una enim cum Ve-
spasiani interitu inflammatum Capito-
lium, incensumque est. Hoc autem quar-
tum à Domitiano perfectum, & consecra-
tum est.*

1 Sed præter hoc fuit aliud Capito-
lium Capuæ.] Suetonius in Tiberio
cap. 40. & in Caligula, scribit hoc Ca-
pitoliū Idibus Martiis de cœlo ta-
ctum fuisse. De quo Silius lib. 11. scri-
bens Campanos monstrasse Annibali
loca Capuæ illustriora, sic ait,

— Monstrant Capitolia celsa,
Stellantesque docent cunpos, Cere rem-
que benignam.

2 Aliud Beneventi.] Suetonius,
aut quisquis is est, in lib. de claris
Grammaticis, ubi de Orbilio loquitur,
Statua Orbilii, inquit, Beneventi
ostenditur in Capitolio ad sinistrum latus
marmoræ habitu sedentis ac palliati,
appositis duobus seriniis.

3 Sicut Apud Carthaginienses.]
Virgilius libro 1. Æneidos,

Mercatique solum, facti de nomine
Byrsam,

Taurino quantum possent circundare
tergo.

Ubi Servius sic scribit, Carthago enim
antea speciem habuit duplicis oppidi,
quasi aliud alterum amplecteretur: cujus
interior pars Byrsa, exterior Magalia.
Hujus rei testis est Corn. Nepos in eo
libro, qui Vita illustrium inscribitur.
Strabo libro 17. Appianus in Libyco
post princip. hujus appellationis rationem reddit. Et circa ejusdem libri
medium ita inquit, *Quæ ad meridiem
spectant & ad mediterranea, ubi &
Byrsa est supra collem triplici muro clau-*

duntur. Paulus Orosius lib. 4. cap. 22.
Carthaginis situm describens, ait,
*Arx, cui Byrsæ nomen erat, paulo am-
plius, quam duo millia passuum tenebat.*

4 Æsculapio, ut ferunt, dicatum.]
Strabo lib. 17. In media, inquit, fere
urbe arx fuit, quam Byrsam vocarunt.
Supercilium satis erectum est circumcircæ
habitatam, in cujus vertice Æsculapii
templum erat, quod Asdrubalis uxor
capta urbe secum concremavit.

5 Et apud Argos arces duæ.] Li-
vius 4. decad. lib. item 4. ubi tamen
eas non nominat.

6 Ex quibus Larissa.] Apud Stra-
bonem lib. 9. & ipsum Livium 4. dec.
lib. 2. & Pausaniam lib. 2. & 3. & Sta-
tium lib. 1. Thebaidos,

Donec ab Inachiis vixta caligine te-
tis

Emicuit lucem de vixta in mœnia sun-
dens Larissæus apex.

Lucatius interpres ibi, Nos non de-
bet, inquit, confundere, quod & The-
salie civitas Larissæ dicitur: à qua &
Larissæus Achilles: hæc enim, quæ
nunc memorat Statius, arx est civitatis
Argivæ, quæ Larissæ dicitur.

7 Et Corinthi Acrocorinthus.] Poly-
bius lib. 2. & iterum 4. Livius 4. De-
cad. lib. 3. Pomponius Mela lib. 2.
cap. 3. Plinius libro 4. cap. item 4.
Stadius lib. 7. Thebaidos,

Jam pronis Gradivus equis Ephyrææ
premebat

Littora, quæ summas caput Acroco-
rinthus in auras

Tollit, & alterna geminæ mare pro-
tegit umbra.

Plutarchus in Arato, Martianus Ca-
pella, ubi de tertio sinu Europæ lo-
quitur.

Acro-
corin-
thus.
Mun-
ychia
Cecro-
pia.
Pelas-
gicum.
Cyath.
Ama-
stris.
Bibra-
ste.

thi Acrocorinthus munitissimus vertex, ¹ qui urbi imminet:
² atque Athenis Munychia ³ & Cecropia, cui πόλις nomen
locus natura magis quam opere septus: ⁴ nam Pelasgicum
(quæ Athenarum pars editior erat) incolere oraculo moni-
ti vetabantur. ⁵ Susis autem Mnemonium, ⁶ in Samo Cy-
this ⁷ & Amasfris, juxta Paphlagoniam Sefamis pro arce
fuit & munimento, ⁸ apud Heduos Bibracte, Brutiorum
Trivertex, ⁹ Syracusis Acradina, ¹⁰ Messenæ autem Itho-
me.

Acra-
dina.
Itho-
me.

¹ Qui urbi imminet.] Videntur hic
confestim subdanda esse quæ postea 5.
ab hinc linea scribuntur his verbis,
Quam Acrocorinthus.

² Atque Athenis Munychia.] Thu-
cydides libro 8. belli Peloponnesiaci.
Strabo lib. 9. Statius lib. 5. Sylvarum
in Epicedio ad patrem,

*Quo non Munychia quicquam præ-
stantius arcis*

*Doctæque Cyrene, Spartæve animosa
creavit.*

Plutarchus in Solone, & in Demetrio,
& Phocione.

³ Et Cecropia.] Plinius lib. 7. c. 56.
Oppidum, inquit, Cecropis à se appella-
vit Cecropiam, quæ nunc arx est Athe-
nis. Fuit quoque Acropolis Athenarum
arx, de qua Lutatius interpres
Statii lib. 12. Thebaidos non multo
ante fin. ibi,

*Ipse quoque in pugnas vacuatur col-
lis.* —

Sic scribit, *Acropolim dicit arcem A-
thenarum, de qua Neptuno & Minerva
dicitur fuisse certamen, percussa à Ne-
ptuno terra, equum dedit, indicium
belli, Minerva vero olivam, pacis insi-
gne.*

⁴ Nam Pelasgicum.] Thucydides
libro 2. belli Peloponnesiaci non ad-
eo longe à princ. Atheniensium ex
agris in urbem commigrationem scri-
bens, sic inquit, *Nec non Pelasgicum,
quod vocatur, summa urbi subiectum,
quodque inhabitare nefas erat: prout &
Pythici oraculi sine vetabatur: dicente,*

— *Satiisque Pelasgicum cæcia ser-
vit.*

Strabo autem lib. 9. scribit Pelasgi-
cum portionem Athenarum ita di-
ctam à Pelasgis. Pausanias lib. 1. tra-
dit Pelasgos cinxisse muris Athenarum
arcem, præter eam partem, quam
Cimon, Miltiadis filius, extruxit.

⁵ Susis autem Mnemonium.] Me-
nemonium legendum ex Strabone l. 15.
qui ita scribit, *Susa enim à Titono con-
dita dicantur, Memnonis patre, ambitu
100. & 20. stadium, figura oblonga,
cujus arx Memnonium dicitur.*

⁶ In Samo Cythis.] Livius 4. Dec.
lib. 8. *Quatuor, inquit, menses obsidio-
nem Sami sustinuerunt: cum ex paucis
quotidie aliqui eorum caderent, aut vul-
nerarentur: & qui supererant, fessi &
corporibus & animis essent, & Romani
nocte per arcem, quam Cyathidem vo-
cant (nam urbs in mare decora in occi-
dentem vergit) murs superato in forum
pervenerunt.*

⁷ Et Amasfris.] Strabo lib. 12. in
duobus locis, & Plinius lib. 6. c. 2.

⁸ Apud Heduos Bibracte.] Strabo
lib. 4. Cæsar autem libro 1. belli Gal-
lici, & iterum lib. 7. dicit id oppidum
esse Heduorum longe maximum ac
copiosissimum: & ut dicit secundo
illo loco, maxime auctoritatis.

⁹ Syracusis Acradina.] Cicero in
Syracularum urbis descriptione, act.
in Verrem 5. de Acradina, sic scribit,
*Altera autem est urbs Syracusis (cui no-
men Acradina est) in qua forum maxi-
mum, pulcherrima porticus, ornatissi-
mum Prætorium, amplissima est curia,
templumque egregium Jovis Olympii.*
Diodorus Siculus lib. 11. Acradinam
Syracu-

me. Quam Acrocorinthum Philippus si haberet, utroque ^{Cad-}
 cornu bovem tenere ¹ Demetrius dictavit: sicut Græciæ ^{inæ.}
 compedes, Corinthum, Chalcidem & Demetriadem, ^{Mem-}
² idem Philippus appellavit. ³ Arx vero Thebana, Cad- ^{phis.}
 mæa dicebatur: ⁴ Ægypti regum Memphis, ⁵ Babylonii ^{Pæra.}
 Ptera, Hierosolymis Mefade, ⁶ Massiliensibus Ephesium. ^{Mesa-}
⁷ Palatinus vero mons Capitolio proximus, quin Arcades ^{de.}
 habeat ^{Ephes-}
^{tinus}
^{mons}
^{unde}
^{dictus.}

Syracusarum urbis partem, ingenti muro munitam scribit. Acradina meminert Livius 3. Dec. lib. 5. & Plutarchus in Timoleone, Dione & Marcello.

10 *Messene autem Ithome.*] Strabo libro 8. in duobus locis, & Plutarchus in Arato.

1 *Demetrius.*] Scilicet Phaleraus. De quo idem Strabo dicto lib. 8. sic scribit, *Quocirca Demetrius Phaleraus Philippo commode dixisse visus est: Quin has, inquit, urbes ambas capessis, si adipiscenda Peloponnesi cupiditate ducaris? Utroque enim cornu bovem continetis: cornua quidem Ithomen, atque Acrocorinthum: bovem vero Peloponnesum esse distitant.* Plutarchus in dd. locis eadem ferme refert.

2 *Idem Philippus appellavit.*] Apud eundem Strabonem lib. 9. Polybium lib. 17. Livium 4. dec. lib. 2. Plutarchum in Arato.

3 *Arx vero Thebana, Cadmæa dicebatur.*] Strabo eodem lib. 9. Paulus Æmylius, Plutarchus uterque in Pelopida: & idem Plutarchus in Alexandro Magno, & in Agesilao, Diodorus Siculus lib. 17. cap. 1. Pausanias lib. 3. & iterum lib. 9. Ammianus de gestis Alexandri, lib. 1.

4 *Ægypti Regum Memphis.*] Strabo libro 17. Diodorus Siculus lib. 2. c. 1.

5 *Babylonii Ptera.*] Herodotus libro 1. Clio, Cræsus, inquit, exercitum traiecit, venit in Cappadociæ locum, qui dicitur Ptera, omnium ejus regionis tutissimum, juxta urbem Sinopem, fere ad portum Euxinum. Plutarchus autem

in Demetrio, scribit duas Babylonii arces fuisse, quas non nominant.

6 *Massiliensibus Ephesium.*] Adde autem superioribus Isauron arcem Ciliciæ apud L. Florum Epit. lib. 3. cap. 6. in bello Piratico, & totius Græciæ arcem Peloponnesum Straboni libro 8. non multo post princ. Byziam arcem Regum Thraciæ, à Teri nefasto crimine hirundinibus invisam, dicit Plinius lib. 4. cap. 11. Tirynte Lycimnam, ab edificatore Lycimno dictam, Strabo dicto libro 8. Et Geram Chalcidentium Diodorus Siculus lib. 16. cap. 12. Et Iampharniam caput arcemque Mediæ Livius 3. Dec. lib. 6. Pergama & Ilion Trojæ. Servius lib. 2. Æneidos, ibi,

— *Et prolapsa videntur*

Pergama. —

Et de Pergamo est illud Homeri lib. 6. Iliados ad fin.

Ὡς οὖτε Πριάμοιο Πάρις κατὰ

Περσέεσσι ἀνέσσει

Τόλμασι παμμάχων, ὥς τ' ἠδὲ Λαοφύλοισι.

Id est,

Sic filius Priami Paris à Pergami arce

Armis undique fulgens tanquam sol pergebat.

Salmacidam Halicarnassii Arrianus gestorum Alexandri libro 1. Orthum Phalamæorum Strabo lib. 9. Iulysi vic arx est Chrysema Strabo lib. 14. Et Lissi Acrolisum Polybius lib. 8.

7 *Palatinus vero mons.*] Hæc sunt Varronis lib. 1. aut aliorum computatione lib. 4. lingux Latinæ. & Virgilli lib. 8. Æneidos his versibus,

Arcades

habeat auctores, nemo dubitat, quem à Palantia urbe Arcadiæ dictum autumant, ipsumque Aborigines, & Reate profectos tenuisse: aut à balatu pecorum, seu Pale pastorum dea, vel à Palatia Latini uxore, sive ab Hyperborea Pallantis filia, vel quod ibi Pallas defunctus sit, nomen sortitum volunt. Constatque prima fundamenta urbis ibi jacta, ¹ Romanque quadratam Romulum fundasse, Palatinumque: ne opportunus injuriæ foret, munivisse. ² Postea ædem Victoriæ, ³ & templum Apollinis & Musarum, ⁴ quod magna mole construxit, cum bibliotheca græca latinaque Augustum addidisse: ⁵ ibique sacellum deæ Viriplaceæ, ⁶ ad quod vir & uxor dissidentes convenire, & in gratiam æquissimis animis redire assuerant, ⁷ ac Febris phanum,

Victoria ædes.
Apollinis.
Musarum.
Viriplaceæ.
Febris.

Arcades his oris, genus à Palante profectum,

Qui Regem Euandrum comites, qui signa secuti

Delegere locum, & posuere in montibus urbem

Pallantis prævi de nomine Pallantum.

Et Servii ibi, & Livii 1. Dec. lib. 1.

¹ *Romanque quadratam.*] Ennius, *Et quis tum curat Romæ regnare quadratæ.*

Cato in Originibus, Plutarchus in Romulo. ubi nuncupatim dicit illam condidisse urbem in eo loco, quem *πόλιν τετραγώνον* vocabant. Dionysius Halicarnassæus non longe à fin. lib. 1. Solinus cap. 2. P. Victor in 10. regione urbis. Festus Pompejus libro 15. ubi illud Ennii citat. Versus tamen ille hodie aliter legitur. Vide quoque Cornelium Tacitum lib. 12.

² *Postea ædem Victoriæ.*] Livius 3. Dec. lib. 2. *Victoriam*, ait, omenque accipere: sedemque ei divæ dare, dicare *Capitolium*, templum *Foris Opt. Maximi* in ea arce urbis Romæ sacratam, volentem propitiamque, firmam & stabilem fore populo Romano. Et iterum libro 9. *Eæ per manus succedentes deinceps aliæ aliis, omni effusa civitate ob-*

viam, thuribus ante januas positis, quæ præferebatur, atque accensæ thure, precantibus, ut volens propitiaque urbem Romanam iniret, in ædem Victoriæ quæ est in palatio, pertulere decem pridie Idus Aprilis, isque dies festus fuit.

³ *Et templum Apollinis.*] Vide infra ibi, *Quod magna mole constructum.*

⁴ *Quod magna mole constructum.*] Intellige de templo Apollinis ex Suetonio in Augusto, cap. 29. *In æde Apollinis* (quæ in Palatio erat, ut scribit Victor in 10. urbis regione) *lychni pendebant instar arboris malæferentis.*

⁵ *Ibique sacellum deæ Viriplaceæ.*] Idem P. Victor in 10. urbis regione.

⁶ *Ad quod vir & uxor dissidentes.*] Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. *Quoties*, inquit, *inter virum & uxorem aliquid jurgii intercesserat, in sacellum deæ Viriplaceæ, quod est in Palatio, veniebant: & ibi invicem loquuti, quæ voluerant, contentione animorum deposita, concordēs revertebantur.* Et vide nostras lege Connubiales.

⁷ *Ac Febris phanum.*] Cicero libro 3. de Natura deorum, Plinius libro 2. cap. 7. *Ælianus* de Varia historia lib. 12. Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. ubi de Veneratione Febris. P. Victor in 10. regione urbis.

I *Ædem-*

num, ¹ ædemque matris magnæ, ² quæ Berecynthia dicta *Matris*
 est, ³ ac templum Lunæ Noctilucae, ⁴ delubrumque Juno- *magne:*
 nis Sospitæ haud longe post extructa fuisse. ⁵ Etiam lucus *Junæ*
 Vestæ à Palatii radice, ad novam usque viam devexus fuit: *Nocti-*
⁶ & Lupercal, ubi Romulus & Remus aliti feruntur & c- *lucæ.*
 ducati. Regionemque Palatii ⁷ ad capita bubula multos *Jun-*
 inibi nominasse, ubi postea sacrarium fuit. ⁸ Huicque re- *onis So-*
 gioni Germalia, ac Sacriportum, & domum Scauri specta- *sospitæ.*
 re, quam Clodius mercatus fuerat, & ad Sacram usque *Vestæ*
 viam portendi Varro significat: Ibi quoque præclara do- *lucæ.*
 mus Cn. Octavii, qui ex ea familia consul fuit primus: *Luper-*
⁹ Crassique oratoris, ¹⁰ Q. Catuli, atque C. Aquilii, & Le- *cal.*
 pidi. ¹¹ Templum quoque Jovis Statoris in Palatii radice *Domus*
 con- *in Pa-*
latina.
Jovis
Stato-
ris tem-
plum:

¹ *Ædemque Matris magnæ.*] Idem
 P. Victor ibi.

² *Quæ Berecynthia dicta est.*] Ut
 dictum est supra eodem lib. c. 4.

³ *Ac templum Lunæ Noctilucae.*] Varro lib. 3. aut aliorum computatio-
 ne 4. linguæ Latinæ, Luna, inquit,
 quod sola lucet noctu. itaque ea dicta
 Noctiluca in Palatio: nam ibi noctu lucet
 templum. Glossarium: Nocticula Nu-
 xloφειρα, ubi legendum, Noctiluca.
 Lunam autem sic dictam fuisse jam
 dixi alibi. Horatius: rite crescentem
 face Noctilucam. Levinus vetustiss.
 auctor, Veneremur igitur almum adorans,
 sive sæmina, sive mas est, ita uti alma
 Noctiluca est.

⁴ *Delubrumque Junonis Sospitæ.*] P. Victor in 10. regione, scribit, Ju-
 nonis Sospitæ delubrum ædi Marris
 deum fuisse conterminum.

⁵ *Etiam lucus Vestæ.*] Marlianus
 Topographiæ urbis Rom. lib. 2. c. 12.
 Cicero de Divinatione, lib. 1. Exau-
 dita vox est à lucu Vestæ, qui à Palatii
 radice in novam viam denexus est, ut
 muri & portæ resciverentur.

⁶ *Et Lupercal.*] Virgil. lib. 8. Æneid.
 — Et gelida monstrat sub rupe Lu-
 percal.

Et ibi Servius. P. Victor in 10. re-

gione. Pomponius Lætus de Antiqui-
 tatibus urbis Romæ.

⁷ *Ad capita bubula.*] Suetonius in
 Augusto, c. 5. Natus est Augustus, in-
 quit, Marco Tul. Cicerone & Antonio
 Consulib. 9. Calend. Octobris, paulo ante
 solis exortum, regione Palatii, ad capita
 bubula: ubi nunc sacrarium habetur, ali-
 quando post, quam excessit, constitutum.

⁸ *Huicque regioni Germalia ac Sacri-
 portum.*] De his duobus Varro lib. 4.
 de ling. Lat. & de Sacriporto Luca-
 nus lib. 2.

*Iam quot apud Sacri cecidere cadavera
 portum?*

Et Florus Epitome Livii lib. 87.

⁹ *Crassique oratoris.*] Plinius l. 17:
 cap. 1. post princ. P. Victor in 5. urbis
 regione.

¹⁰ *Q. Catuli, atque Q. Aquilii.*] Plinius & P. Victor iisdem locis. &
 præterea ipse Victor in 10. urbis re-
 gione.

¹¹ *Templum quoque Jovis Statoris.*] Ovidius lib. 6. Fastorum ad fin.

*Tempus idem Statoris erit, quod Ro-
 mulus olim*

Ante Palatini condidit ora iugi.

Et Livius l. Dec lib. 1. Plutarchus
 vita Ciceronis, & P. Victor in 10. re-
 gione urbis.

† Sc-
moni
lano.
Aven-
tinas
mons
unde
appel-
latus.

constructum à Romulo, quo tempore inter Romanos & Sabinos pugnatum est, multi asseverant. ¹ Ibiq; Cicero- nis domus, ² quæ jussu Clodii demolita, in porticum Li- bertatis translata fuit, fuisse fertur: ³ cui postea ⁴ & Vale- rio Maximo ædes impensa publica ædificatas ferunt. ⁵ Ac Vitrubii Vacci, qui auctor defectionis fuerat: quas dirutas una cum bonis ¹ Semoni Sango consecratas, T. Livius au- ctor est. ⁶ De Aventino autem, quod ibi rex Albanorum feu

¹ *Ibiq; Ciceronis domus.*] Plutar. & Victor ubi supra. Et adde etiam Tarquinii Prisci ex Livio 1. Decad. lib. 1.

² *Quæ jussu Clodii demolita.*] Plu- tarchus ubi supra, *Cæterum*, inquit, *Clodius*, ejectione Cicero- nis, incendio tradit ejus villas, incendio dat ejus domum, ibique Libertatis templum erigit.

³ *Cui postea.*] Cicero in Oratione contra L. Pisonem, *Me consequentibus*, inquit, *diebus in ea ipsa domo, qua tu me expuleras, quam expilaras, quam incenderas, Pontifices, Consules, Præto- res collocarunt, mihiq; quod ante me nemini, pecunia publica ædificandam do- mum censuerunt, & ibi Asconius Pa- dianus interpres doctissimus, & Plu- tarchus ad hæc, quæ supra ex eo addu- ximus, subjungit, Decrevit Senatus omnes civitates, quæ Cicero- nem in exilio fovissent, ornare laudibus, domusque ac villas, quas Clodius combusserat, ære pu- blico reparari.*

⁴ *Et Valerio Maximo.*] Asconius ubi supra, sic scribit, *Valerio Maximo, ut Antias tradidit, inter alios honores domus quoque publice ædificata est in Palatio: cujus exitus, quo magis insignis esset, in publicum versus declinaretur: hoc est extra privatum aperiretur.*

⁵ *Ac Vitrubii.*] Imo Vitruvii ex Livio, qui id refert 1. Dec. lib. 8. Sic etenim scribit, *Eodem anno Privernas bellum initum: cujus socii Fundani, dux etiam Fundanus fuit Vitruvius Vaccus, vir non domi solum, sed etiam Romæ cla- rus. ædes fuere in Palatio ejus, quæ*

Vacci prætæ diruto edificio, publicatoque solo appellata. Et nonnullis interjectis, Vitruvium in carcerem Senatus asserva- ri jussit, quoad Consul redisset, tum ver- beratum necari: ædes ejus, quæ essent in Palatio, diruendas, bona Semoni Sango censuerunt consecranda: quodque ævis ex eis redactum est, ex eo anei orbes facti, positi in sacello Sangi versus ad eam Quiri- ni. Vide Coelum Lect. antiq. lib. 2. c. 3.

⁶ *De Aventino autem.*] Hic vide Varronem lib. 1. aut aliorum compu- tatione 4. Livium 1. Decad. lib. 1. & omnino Servium lib. 7. Æn. in eum locum,

Pulcher Aventinus.

Festum Pompejum lib. 1. Et id quod de Dianæ templo hic dicit, est ipsius Livii 1. Decad. lib. 1. in Servio Tul- lio, & Festi Pompeji lib. 3. & ante hos Dionysii Halicarnassæi lib. 3. ubi id tribuit Anco Martio. Et vide Plu- tarch. Probl. cap. 4. Propertius lib. 4. eleg. 9.

Phyllis, Aventine, quædam est vi- cina Dianæ,

Solvia grata parum, cum bibit omne decet.

Martialis lib. 6. eleg. 9.

Laudat Aventina vicinus Sura Dia- næ.

Aventinensem vero vocat Val. Maxi- mus, *Quisquis*, inquit, *Aventinense deæ immolasset, &c.* Huc quoque spe- ctat illud, *Quæque Aventinum tence Algidumque quindecim Diana preces virorum caret.*

seu Aboriginum Aventinus, prælio fusus & sepultus, monti ^{Templa} nomen dedit: vel ab adventu, quod commune omnium ^{& ar.e} Latinorum Dianæ templum ibi erat, ad quod finitimi fre- ^{in A-} quentes ventitabant: sive ab advectu, quod olim paludi- ^{venti-} bus disclusus mons erat, ratibusque advecti illuc comnea- ^{no.} bant: an ab Avente anime Sabinorum, qui loca tenuere (ut Varro significat) dictus sit, incerta opinio est. ¹ Qui quidem collis modice altus, duodecim fere stadiorum am- bitu esse ferebatur. ² In quo præter Dianæ templum ³ ubi boum cornua suspendebant, ⁴ Lauretum, ⁵ atque Junonis reginæ, ⁶ & Minervæ templa fuere. ⁷ Ibique ædes Bonæ deæ ⁸ & Libertatis, ⁹ quam ex mulctatitia pecunia Grac- chus faciendam locavit. ¹⁰ Forumque pistorium, ¹¹ & scalæ Gemoniæ, ¹² ex quibus damnati dabantur præcipites: ¹³ ara- que

¹ *Qui quidem collis.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 3. scribit, Ancum, collem hanc modice editum, & in orbem stadia ferme 18. complectentem, muro cinxisse. & lib. 10. sic scribit, *Collis Aventinus est 12. ferme stadia- rum ambitu comprehensus moribus, qui nuntum totus habitabatur, sed nemorosus erat & publicus.*

² *In quo præter Dianæ templum*] P. Victor. in 13. reg. Bart. Marlian. lib. 4. Urbis Romæ Topo. c. 3. 4. 5.

³ *Ubi boum cornua suspendebant.*] Plutarchus probl. c. 4. hujus rei ratio- nem reddit.

⁴ *Lauretum.*] P. Victor in 13. re- gione, quæ de Aventino est, scribit fuisse Vicum Loreti (ita enim ibi scri- bitur) majoris, ubi erat Vortumnus. In Aventino (ut scribit Marlian. d. lib. 4. c. 5.) sita erat Laurentum sylva Jovi sacra, in qua Valentinian. 11. Constantini & Gallæ Placidæ filius, fuit interfectus. Et Titum Tatiam regem sepultum fuisse, scribit Sex. Pompejus.

⁵ *Atque Junonis Reginæ.*] Livius 1. dec. lib. 5. & 5. lib. 3. post prin. & iterum lib. 7. Plutarchus in Camillo. & Victor ubi supra.

⁶ *Et Minervæ.*] P. Victor in eodem loco. Marlianus d. lib. c. 5.

⁷ *Ibique ædes Bonæ deæ.*] P. Victor ibi. Marlianus d. lib. 4. cap. 3. scribit ædem Divæ Mariæ, cognomento A- ventinæ, esse in ea parte montis A- ventini, quæ planiciem respicit, ubi olim fuit Bonæ deæ templum.

⁸ *Et Libertatis.*] Idem P. Victor ibi, & Festus Pompejus lib. 10. & Marlian- us d. lib. c. 3.

⁹ *Quam ex mulctatitia pecunia Grac- chus.*] Livius 3. Decad. 1. 4. post princ.

¹⁰ *Forumque Pistorium.*] Victor d. 13. regione.

¹¹ *Et Scalæ Gemoniæ.*] Idem Victor in eodem loco.

¹² *Ex quibus damnati dabantur præ- cipites.*] Sueton. in Tiberio, c. 75. & in Vitellio, c. 17. & diximus sup. l. 3. c. 5.

¹³ *Araq, Iovis Elicio.*] Ovid. Fast. l. 3. *Elicium cælo te Jupiter, unde minores Nunc quoq, celebrant, Eliciumq, vocant.* Livius 1. decad. lib. 1. ubi tamen non Tullum Hostiliū, sed Numam eam dicasse scribit. Plin. lib. 2. cap. 53. ubi de fulminibus evocandis agit, *lucosque & aras & sacra habemus, inter- que Statores & Tonantes & Feretrios, Elicium quoque accipimus Iovem.*

Latini
Aven-
tinum
primo
incolue-
runt.

que Jovi Elicio, ad eliciendos fulgurum monitus, à Tullo Hostilio dicata: ¹ ac ædes Lunæ, ² Remoniumque, quem locum Remus ad inaugurandum templa cepit, ³ & Armilustrum, ubi Tatiùs Romulo confors regni, sepultus erat: ⁴ atque ara Veneris Myrtæ, quam Murciam vocant, fuisse traduntur. ⁵ Illud plane constat, primos Latinos, capta urbe

¹ *Ac ædes Lunæ.*] Ovid. lib. 3. Fa-
storum in fin.

*Luna regit menses, hujus quoque tem-
pora mensis*

*Finit, Aventino Luna colenda ju-
go.*

Livius 4. Decad. lib. 10. post princ.
*Atrax cum vento tempestas signa aenea
in Capitolio dejecit: forem ex æde Lunæ,
que in Aventino est, raptam tulit.*
P. Victor in d. 13. regione.

² *Remoniumque.*] Remonium (Fe-
stus Pompejus lib. 16. scribit) locus est
in summo Aventino, ubi Remus de
urbe condenda fuerat auspicatus. Re-
monium vocat P. Victor ubi sup. Dio-
nysius Halicarnassæus lib. 1. Remu-
rium vocat.

³ *Et Armilustrum.*] Plutarchus in
Romulo scribit, Armilustrum locum
esse in Aventino, ubi Romulus T.
Tatium (is pari potestate cum Romu-
lo regnabat, ut scribit Dionys. lib. 2.)
sepelivit. Varro linguæ latinæ lib. 4.
Armilustrum, inquit, *ab ambitu lustrum*
locus: item circus maximus quod circum
spectaculis edificatus, ubi ludi fiunt, &
quod ibi circum metas fertur pompa &
equi currunt. Et infra lib. 5. *Armilu-*
strum ab eo quod in Armilustro armati
sacra faciunt, nisi locus potius dictus ab
eis, sed quod de eis prius. id ab luendo,
aut lustro, id est, quod circumibant lu-
centes ancilibus armati. Festus vero
Pompejus, *Armilustrum*, inquit, *festum*
erat apud Romanos, quo res divinas ar-
matifaciebant: ac dum sacrificarent tu-
bis caneant. Romani enim arma pri-
vatim habebant, sed ad expeditiones
bellicas ex Armilustro accipiebant, eo-
que referebant bellis consecris. Hinc Spar-
tianus dicit, Vespasianum ex Armilu-

stro arma legionibus permisisse.

⁴ *Atque Ara Veneris Myrtæ,*
quam Murciam vocant.] Plinius lib. 15.
cap. 29. *Quin & ara vetus fuit Veneri*
Myrtæ, quam nunc Murciam vocant.
Festus Pompejus libro 11. *Murcæ **
dæ sacellum erat sub monte Aventino,
qui ante Murcus vocabatur. Ex quibus
duobus locis Alexander totam hanc
orationem confecit. Ante hos Livius
primo Decad. libro 1. sub regno An-
ci Martii, *Tum quoque multis milibus*
Latinorum in civitatem acceptis: quibus
ut jungeretur Palatio Aventinum ad
Murtiæ datæ sedes. Marlianus lib. 4.
cap. 5. P. autem Victor ædem Murtiæ
in 11. regione collocavit. Plutarchus
in Problematis cap. 75. *Quam modo*
Murciam Venerem, olim myrtæam voca-
bant.

COLERUS.

* *Leg. Mercæ.* Murcia per e. scri-
bitur, cum antea per t, inquit Plu-
tarch. Unde à Murrero, quod ibi pro-
ximum erat dictum volunt Varro,
Plinius, Plutarchus. Vide ibi, quæ
Scaliger.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Illud autem constat.*] Livius 1. Dec.
l. 1. in Anco Martio, *Ancus demanda-*
ta cura flaminibus sacerdotibusque aliis,
exercitum novo conscripto profectus Polito-
nium, urbem Latinorum, vi cepit: secu-
tusque morem regum priorum, qui rem
Romanam auxerant hostibus in civita-
tem accipendis, multitudinem omnem
Romam traduxit. Et cum circa Pala-
tium sedem veteres Romani, Sabini Ca-
pitoliū & arcem, Cælium montem Al-
bani implessent, Aventinum novæ mul-
titudini datum. Vide Marlianus lib. 1.
cap. 4.

urbe Politorio ab Anco Martio, Aventinum incoluisse.

¹ Procedente mox tempore, cautum fuisse, ut in Saturnali-
bus ad illum frequentes Romani commearent. ² Quodque
ex septem urbis collibus, quum ceteri intra pomœrium
sint, solus ab urbe disclusus, intra mœnia longo tempore
admissus non fuit: sive quod plebs eo secessisset, sive quod
Remo auspicante, illic non aves addixissent, velut omino-
sum, extra pomœrium fuisse. ³ Cœlius vero à Cœlio [†] Ju-
benno Hetrusco, qui cum non parva manu Romulo con-
tra Latinos ducenti suppetias tulit, quod ibi locum & se-
dem habuere, dictus cognominatusque est, ⁴ cui quendam
Querculano nomen, quod multiplici quercu septus muni-
retur.

*Aven-
tinus
diu ex-
tra ur-
bem.*

*Cœlius
collis*

*unde
dictus.*

*† Ju-
benno.*

*Quer-
cula-
nus.*

¹ *Procedente mox tempore.] Gellius
lib. 13. c. 14.*

² *Quodque ex septem urbis collibus.]*
Hæc usque ad versic. *Cœlius* vero, sunt
Senecæ in lib. de brevitate vitæ, cujus
hæc verba sunt, *Hoc scire magis prodest,*
quam Aventinum montem extra Pomœ-
rium esse, propter alteram ex duabus
causis: aut quod plebs eo secessisset, aut
quod Remo auspicante, illo loco aves non
addixissent.

³ *Cœlius vero à Cœlio Iubenko.]*
Varro lib. 1. aut aliorum computatio-
ne 4. de lingua Latina, sic scribit,
In Suburana regionis parte princeps est
Cælius mons à Cælio Vibenko Tusco
Duce nobili, qui cum sua manu dicitur
Romulo venisse auxilio contra Sabinum
regem. Hi post Cælii obitum, quod ni-
mis munita loca tenerent, neque sine su-
spicione essent, deducti dicuntur in pla-
num, ab eis dictus vicus Tuscus: Et id-
eo ibi Fortunum stare, quod is deus
Etruria. Principes, qui à suspitione li-
beri erant, traductos volunt in eum lo-
cum, qui vocatur Cæliolus. Festus Pom-
pejus lib. 3. Cœlius mons dictus est à
Cæle quodam ex Etruria, qui Romulo
auxilium adversus Sabinos præbuit, eo
quod in eo domicilium habuit. Ovid. l. 3.
Fastorum,

*Cœlius ex alto qua mons descendit in
æquum,*

*Hic ubi non plana est, sed prope
plana via est,*

*Parva licet videas capta delubra Mi-
nerve,*

Quæ dea natali cepit habere suo.

Cornelius Tacitus lib. 4. Vide Ser-
vium in libro 6. Æneidos Virgiliti,
ibi,

*Septemque una sibi muro circumdabit
arces.*

⁴ *Circa quondam Querculano.] Quer-*
quetulanum vocat Tacitus ubi supra:
sic enim scribit, Haud fuerit absurdum
tradere montem cum antiquitus Quer-
quetulanum cognomento fuisse, quod ta-
lis sylvæ frequens sæcundusque erat:
mox Cœlium appellatum à Cæle Vi-
benna, qui Dux Gentis Etruscæ cum
auxilium appellavisset, sedem eam ac-
ceperat à Tarquinio Prisco, seu quis
alius Regem dedit: Nam scriptores in
eo dissentiunt. Cetera non ambigua sunt,
magnas eas copias per plana etiam, ac
foro propinqua habitavisse, unde Tuscum
vicum è vocabulo advenarum dictum.
Hactenus Tacitus. Festus Pompejus
ait, Nymphas Quæquetulanæ appel-
latas, præsidentes Quæqueto, quod
genus sylvæ erat intra portam, quæ ab
eo dicta sit Quæquetulana.

retur. ¹ Quam vero Tullus Hostilius, Alba diruta, Albanos Romam traduxisset, Caelium urbi addidit, quodque frequentius incoletur, ibi sumpsit regiam, ex quo ad plana urbis leni clivo, & prope æquus descensus erat. ² In eo enim templum divi Claudii à Nerone demolitum, postea à Vespasiano instauratum, magna mole constructum erat: ibique Mamurræ domus, ³ & Tetricorum ædes, ⁴ Fauni, ⁵ Veneris & Cupidinis templa fuere, ⁷ & Carnæ deæ sacellum, ⁸ quæque vitalia fovere dicebatur. ⁹ Campusque Martialis, in quo si quan-

Templa domus, & sacella in Caelio.

¹ Cum vero Tullus Hostilius.] Livius l. Dec. lib. 1. Roma interim crevit Alba ruinis, duplicatur circum numerus, Caelius additur urbi mons: & quo frequentius habitaretur, eandem sedem Tullus regia capit, ibique deinde habitavit.

² In eo templum Divi Claudii.] Suetonius Tranquillus in Vespasiano, cap. 9. Fecit, inquit, & nova opera, templum Pacis foro proximum, Divique Claudii in Caelio monte, ceptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum.

³ Ibique Mamurræ domus.] Plinius lib. 36. c. 6. sic ait, Primum Romæ parietes crassa marmoris operuisse totius domus suæ in Caelio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurræ Formis natum, equitem Romanum, præfectum fabrorum C. Caesaris in Gallia.

⁴ Et Tetricorum ædes.] Trebellius Pollio in vita Tetrici Junioris, triginta illorum tyrannorum 23. Tetricorum domus, inquit, hodieque extat in monte Caelio inter duos lucos contra Ilium Metellium pulcherrima, in qua Aurelianus pictus est, utrique prætextam tribuens Senatoriam dignitatem, accipiens ab his sceptrum, coronam civicam picturatum de museo.

⁵ Fauni.] Marlianus Topographiæ urbis Romæ l. 4. c. 9. de Caelio monte, curia Hostilia, & mansionibus Albanorum agens, In proximo est, inquit, templum circulari forma, multis per ambitum columnis ador-

natum, D. Stephano nunc sacratum: olim vero Fauno, ut ex titulo quodam ibi reperto omnes consentiunt. Fuit & aliud hujus templum in insula Tiberina ex Ovid. lib. 2. Fastor.

*Idibus agrestis fument altaria Fauni,
Hic, ubi discretus insula rumpit
aquas.*

⁶ Veneris & Cupidinis.] Marlianus paulo post ea quæ nuper adduximus, scribit in hunc modum, Sessoriani palatium inter portam Næviam & eadem nunc sanctæ Crucis in Hiero. olim Veneris & Cupidinis.

⁷ Et Carnæ deæ sacellum.] Macrobius Satur. lib. 1. c. 12. Nisi auctoritate in commentariis Fastorum sic tradit, Brutus, qui primus Romæ Consul sacellus est, pulso Tarquinio, sacra Carnæ deæ in Caelio monte toti reus fecit. Et de hac jam diximus sup. lib. 2. c. 22. Carnæ deæ meminit & Tertullianus: sed ibi putant legendum esse Carda, non Carna.

⁸ Quæ vitalia fovere dicebatur.] Macrobius ubi supra subdit, Hanc deam vitalibus humanis præesse credunt. Alæa denique petitur, ut jecinora & corda, quæque sunt intrinsecus viscera, salva conferret. Et quia cordis beneficio, cujus dissimulatione Brutus habebatur idoneus emendationi publici status extitit. Hanc deam, quæ vitalibus præest, templo sacra-

⁹ Campusque Martialis.] Varro libro 2. aut aliorum computatione 5. & Festus Pompejus lib. 1. r. Martialis, ait,

si quando Tiberis superfusus campum Martium inundaret, Equiria fiebant. In eo quoque duo aquæductus, ¹ alter *Aquæductus Romæ* Claudii in Palatium, ² Caracallæ alter in Capitolium hodie visuntur. Constat enim, Romæ aquarum multiplices ductus fuisse temporibus variis. ³ nam præter Appiam, ⁴ Cæruleam & Curtiam, ⁵ fuit Anio vetus, ⁶ Martia, ⁷ Tepula, Julia,

ait, campus in Cælio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, si quando aque Tiberis Martium occupassent. Ex quo intelligis fuisse diversos campos Martialem & Martium. Et hunc quoque P. Victor collocat in 2. urbis regione, quæ est Calimontium. De Campo Martiali Ovidius 3. Fastoruni.

1 *Alter Claudii in Palatium.*] Videndus Front. de Aquæductibus.

2 *Caracallæ alter in Capitolium.*] Videndus quoque est idem Frontinus, in eodem libro de Aquæductibus.

3 *Nam præter Appiam.*] De qua Livius 1. dec. lib. 9. Plinius lib. 36. c. 15. P. Victor in lib. de urbis Romæ regionibus & locis paulo ante fin.

4 *Ceruleam & Curtiam.*] Suetonius in Claudio cap. 20. *Claudie aque gelidos & uberes fontes, quorum al. cii Cæruleo, alteri Curtio, & Albulino nomen est, simulque rivum Anienis novo lapideo opere in urbem perduxit, dixitque in plurimos & ornatissimos lacus.* Frontinus lib. 1. de Aquæductibus sic inquit, *Caligula duos ductus inchoavit, quos Claudius consummavit, alteri, quod ex fontibus Ceruleo & Curtio perducebatur, Claudie datum est nomen. Alter Anio novus appellari cæperat.* Plinius ubi supra proxime, *Vicit, inquit, antecedentes aquarum ductus novissimum impendium operis inchoati à C. Cæsare, & peracti à Claudio. Qrippe à lapide quadragesimo ad eam excellentiam, ut in omnes urbis montes levarentur, influxere Curtius & Cæruleus fontes. Erogatum in id opus sestertium ter millies. P. Victor ubi supra. Vide Marlianum lib. 5. cap. 26.*

Lævinus Torrentius hanc inscriptionem suis commentatiis inseruit: IMP. CÆS. VESPASIANVS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. IMP. III. DESIG. IIII. P. P. AQVAS. CVRTIAM ET CÆRVLEAM PERDVCTAS ADIVO CLAVDIO, ET POSTEA INTERMISSAS DILATSASQVE PER ANNOS NOVEN SVAPICVNIA VREI RESTITVIT.

5 *Fuit Anio vetus.*] Plinius d. l. 36. c. 15. Frontinus lib. 1. de Aquæduct. *M. Curius Dentatus, ait, qui Censuram cum L. Papirio Cursore gessit, Anienis qui nunc dicitur Tætus, aquam perducendam in urbem ex manubiis de Pyrrho captis curavit Sp. Carbilio, L. Papyrio Coss.*

6 *Martia.*] Plinius lib. 31. c. 3. eam Marcian vocat, *Clarissima aquarum omnium in toto orbe frigoris salubritatisque palma præconio urbis, Marcia est inter reliqua deum munere ubi tributa. Vocabatur hæc quondam Auscia, fons autem ipse Picania. Oritur in ultimis montibus Pelignorum, transit Marfos & Fucinum lacum. Romam non dubie petent. Mox specum mersa, in Tiburtina se aperit 9. M. p. fornicibus structis perducta.* Martialis lib. 6. epig. 42. de Hetrusci thermis loquens,

*Ritus si placeant tibi Lacunum,
Contentus potes arido vapore,
Cruda virgine, Martiæ mergi,
Quæ tam candida, tam serenâ lucet,
Ut multas tibi suspiceris undas,
Et credas æneam nitere Lygdon.*

Et P. Victor ubi supra.

7 *Tepula Julia.*] Plin. l. 36. c. 15. Victor ubi supra. Frontinus lib. 1. de Aquæductib. & Marlianus d. lib. 4. cap. 17.

Julia, ¹ Virgo, ² Alstetina quæ Augusta, ¹ Claudia, ⁴ & Anio novus, quæ in urbem influunt : Inter quas Martia præcipuo

¹ Virgo.] M. Agrippa Virginem aquam adduxit (ut scribit Plin. lib. 3. r. cap. 2.) ab octavi lapidis diverticulo 11. millia passuum, Prænestina via. Juxta est Herculeus rivus, quem refugiens virginis nomen obtinuit. Horum omnium comparatione differentia supra dicta deprehenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Martialis ubi nuper citavimus. Julius Frontinus lib. 1. de Aquæductib. aliam hujus nominis rationem reddens, ita scribit, *Idem Agrippa cum jam tertium Coss. fuisset, C. Sentio & Sp. Lucretio Coss. post annum decimumtertium, quam Julium deduxerat, Virginem in agro quoque Luculano collectam, Romam perduxit. Virgo appellata est, quod quærentibus aquam militibus puellarum virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti qui foderant, ingentem aquam modum invenerunt. Edicula fonti apposita, hanc virginem pictura ostendit.* Cassiodorus lib. Variar. 7. ep. incip. *Quamvis Romulus ubi dicit hanc appellari Virginem, quod nullis sordibus polluat. Cum enim aliæ pluviarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aërem perpetuo serenum purissime labens unda metitur.* Sunt enim hæc propria ejus verba. Et P. Victor ubi sup. *

COLERUS.

* Meminit virginis aquæ sæpius Martialis.

TIRAQUELLUS.

² Alstetina.] P. Victor in eodem loco, ubi ita scribit, *Halisa sive Halstetina, quæ Augusta.* Frontinus ubi supra ita scribit, *Augustus in supplementum Martiæ, quoties siccitates egerent auxilio, aliam aquam, ejusdem bonitatis, opere subterraneo, perduxit usque ad*

Martium rivum, quæ ab inventore appellatur Augusta. Et paulo ante, *Quæ ratio moverit Augustum providentissimum Principem, producendi Alstetina aquam, quæ vocatur Augusta, non satis perspicio, nullius gratia, imo & parum salubrem, & nusquam in usus populi fluentem, nisi forte cum opus Naumachię aggrediendum, ne quid salubrioribus aquis detrabere, hanc proprio opere perduxit, & quod Naumachię cœperat superesse, hortis subjacentibus & privatorum usibus ad irrigandum concessit.*

³ Claudia.] P. Victor ibi. Cassiodorus ubi supra, *Claudianum, inquit, per totam fistigii molem sic ad Aventini caput esse perductam, ut cum ibi ex alto ceciderit, cacumen illud excelsum, quasi imam valem irrigare videntur.* *Egyptius Nilus, certis temporibus crescens per campos jacentes, superducto diluvio, aëre sereno turbulentus exastuat.* Sed quanto pulchrius Claudiam Romanam per totas fœces montium summitates lavacris ac domibus liquore purissimos fistularum uberibus emisisse? & ita equaliter fluere, ut nunquam se possit desiderata subducere? Ille enim dum recedit, limus est: dum venit insperato, diluvium. Quis ergo famosum Nilum urbis nostræ fluminibus non aestimet esse superatum? Quando ille incolas suos, aut veniendo terret, aut recedendo destituit. Hactenus Cassiodorus.

⁴ Et Anionovus.] Frontinus lib. r. de Aquæductibus, *Quoniam, inquit, duæ Anienis aquæ in urbem fluere cœperant, ut facilius appellationibus dignoscerentur, Anio novus vocari cœpit, & quod illas omnes præcesserat prior Anio, cognomen ei veteris est adjectum.* De hoc autem ait Ovid. l. 4. Metamorph.

Quas Anienis aquæ, cursuque brevissimus almo.

Et Plinius lib. 8. epist. 17. illum dicit delicatissimum amniuum.

cipuo nitore fluit, ¹ ex Fucino lacu defluens, ² quam P. & Quintius Martii Romam primi deduxere. ³ Cærulea vero & Curtia à C. Cæsare & Claudio magno impendio, & substructionibus maximis, à quadragesimo lapide ad urbem ductæ fuere. ⁴ Inter quas Claudia ex Cælio monte in Aventinum perenni manabat fonte, cujus aquæductus duos ⁵ Caligula innovavit, qui ex fontibus Cæruleo & Curtio deducti, pro eo quod illos Claudius novo lapideo opere absolvisset, Claudiæ dictæ sunt aquæ. Alter vero ⁶ Anio novus, in plurimos & uberes lacus divisus fuit. ⁷ Reliquæ à conditoribus, aut à locis denominantur, quarum hodie ductus sumptuosissimi operis licet inspicere, partim extantes, partim collapsos & deformatos. Hunc montem ⁸ (auctore Tranquillo) quum multæ insulæ in eo deflagassent, Tibe-

*Claudia a-
que.*

¹ *Ex Fucino lacu.*] Ut tradit Strabo lib. 5. De Fucino lacu Martia aquæ fontes emanare scriptis mandatum est, quæ rigationes Romæ propinant, quæque reliquas super aquas prebentur.

² *Quam P. & Quintius Martii.*] Plinius lib. 3 r. c. 3. de Aqua Martia loquens ad eam, quæ citavimus ibi, *Virgo.* addit, *Primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Martius, unus è regibus: postea Q. Martius Rex in prætura. Rursusque restituit M. Agrippa.* Plutarchus in vita Coriolani in principio. Frontinus lib. 2. c. 2. tradit eam à Trajano in Aventinum deductam fuisse.

³ *Cærulea vero & Curtia.*] Plinius lib. 36. cap. 15. quem citavimus supra in verbo, *Fuit Anio vetus.*

⁴ *Inter quas Claudia.*] Idem lib. 2. cap. 2. scribit solam Claudiam à Cælio in Aventinum usque per arcus Neronianos perducere.

⁵ *Caligula.*] Suetonius in vita illius, Plinius, Frontinus & alii ubi supra. Et hinc, ut opinor, hæc aqua *Cajana* dicta est Cornelio Tacito lib. 18. quod scilicet ipse C. Caligula eam inchoaverat. Nam & sic *Cajana* necem voca-

vit Suetonius in Tito cap. 2. in princ. scil. ipsius C. Caligulæ.

⁶ *Anio novus.*] Frontinus d. lib. 1. *Anio novus Sublaccensi via ad miliarium 62. in suo rivu excipitur ex flumine, quod cum terras cultas circum se habeat sibi pinguis, & inde ripas saliores, etiam sine priviarum injuria limsum & turbulentum fluit: idcirco à sanctibus ductus interposita est piscina limaria, ubi inter amnem & specum consisteret & liquaritur aqua. Sic quoque quoties imbres superveniunt, turbida pervenit in urbem. Jungitur ei rivus Herculaneus oriens eadem via ad miliarium 43. è regione fontium Claudia trans flumen viamque natura purissimus, sed mixtus gratiam splendoris sui amittit. Cur autem vocetur Anio novus, diximus supra. Vide item eundem Frontinum lib. 2. c. 2.*

⁷ *Reliquæ.*] Nam & alias multas enumerat P. Victor ubi supra. scilicet Herculaneam, Damnatam Trajanam, Anniam, Argentianam, Ciminiam, Sabbatinam, Aureliam, Septimianam, Severianam, Antonianam, Alexandrianam.

⁸ *Auctore Tranquillo.*] In Tiberio, cap. 48.

Exqui-
lia.

Exqui-
liarum
duo ag-
geres.

Tiberius Cæsar precio exhibito restituit, quem propterea Augustum ex suo nomine nuncupavit. ¹ Exquilias autem Servius Tullius auxit, & ut loco dignitas foret, regiam ibi sumpsit: ² quas quod excultæ ab eo potissime fuerint, Exquilias nuncupavit: ³ tametsi ab excubiis regiis dictas nonnulli credant: ⁴ antea enim quod sexticeps erat, Cespium nomen tulit. Hic ex urbis collibus solus duplici jugo & aggere munitur, quum reliqui singulis contenti sint, ex quibus alter Cespium nuncupatur, alter Oppius, qui & lacum Fugulatem, hortos Mœcenatis, & Larium, & Querculanum, facellumque & lucum Martis una complexus est. Malæ quoque Fortunæ, & Junonis Lucinæ templa, cuius festa dies calendis Martiis colebatur à matronis, quod parturientibus opem ferret, ⁶ & lucem daret. Extra vero Exquilias locus fuit, ⁷ cui Puticolæ nomen, ubi puteos in

quos

¹ *Exquilias autem Servius Tullius auxit.*] Livius l. Decad. lib. 1. *Servius*, inquit, *addit duos colles, Quirinalem Viminalemque, inde deinceps auget Exquilias, ibique ipse, ut loco dignitas fieret, habitat.* Dionysius Halicarnassensis lib. 4. Urbi duos colles Viminalem & Exquilinum addidit, singulos iuxta oppidi magnitudine: atque ibi loca civibus lare carentibus ad ædificandum distribuit: ipse quoque Exquiliiis habitavit, loco regionis ejus commodissimo. Dionysii verba in hunc sensum accipe, quia contra Livium sentire videtur, Romulum & Tarium illorum montium quasdam particulas urbi addidisse, Tulliumque Regem majore postea ambitu esse complexum. Id enim Livius innuere voluit, cum ait, *Exquilias auxit.* Nam si auxit, ergo pars ipsarum intra urbem fuerat recepta.

² *Quas quod excultæ.*] Varro lib. 1. de lingua Latina, aut aliorum computatione 4.

³ *Tametsi ab excubiis.*] Varro ibi, & Ovid. lib. 3. Fastorum,

Adde, quod excubias ubi Rex Romanus agebat,

Qui nunc Exquilias nomina collis habet.

⁴ *Antea enim quod sexticeps erat.*] Hæc omnia usque ad verbum, *Cujus festa*, sunt Varronis ubi supra, præter id quod de hortis Mœcenatis, & de templo Malæ Fortunæ, de quibus Varro nihil eo loco dicit. Sed quantum ad primum, id est, hortos Mœcenatis, testis est P. Victor in 5. regione urbis Romæ. Alterius scilicet, Malæ Fortunæ, Plinius lib. 2. cap. 7. *Ideoque etiam publice Febri phnum in Palatio dictum est. Orbonæ ad ademlarium ara, & Malæ Fortunæ Exquilii.*

⁵ *Quod parturientibus opem ferret.*] Varro lib. 1. aut aliorum computatione 4. & alibi diximus.

⁶ *Et lucem daret.*] Varro ibi, & Ovidius, qui & aliam rationem reddit lib. 6. Fastor.

Gratia Lucinæ de lit hæc tibi nomina lucus.

Aut quia principium tu de alucis habet.

Vide Plinium lib. 11. cap. 44.

⁷ *Cui Puticolæ.*] Varro ubi supra, Extra oppida, inquit, à puteis Puticolæ, quod ibi in puteis obruebantur homines,

quos defunctorum publice cadavera in subjectam foveam mittebantur, fuisse proditum est, ¹ exemplo Themistoclis, qui Melitæ templum juxta domum constituit, in quo damnatorum corpora cum vestibus & laqueis condebantur.

² Quirinalis quoque ³ & Viminalis, quin inter septem numerentur, nulla controversia est. ⁴ sed Quirinalis à Quirini phano, qui ibi colebatur, sive quod à Curibus profecti loca tenuerunt, nuncupatur, ⁵ qui Agonius, ⁶ & porta quæ illuc ferebat, Agonenfis, quæ etiam Collina dicta. Cumque in Quirinali diversi aggeres forent, singuli sua nomina sortiti fuere. ⁷ Namque ex his uni Tricepsos ad ædem Quirini, ⁸ contra quam sacellum Semonis [†] Sangi visebatur: ⁹ alteri Salutari, ob Salutis ædem: ¹⁰ tertio Mutiali, ad ædem [†] Jami.

Quirinalis
collis
unde
dictus.
Quirinalis
aggeres
& nomina.
† Jami.

dei

mines, nisi potius, ut Ælius scribit, Puticolarum quod putrescebant ibi cadavera projecta, qui locus publicus ultra Exquilias. Festus Pompejus lib. 14. non longe à princ. Puticuli, ait, sunt appellati, quod vetustissimum genus sepulture, ut puteus fuerit, & dicti puticuli, quia ibi cadavera putrescerent. Ex quibus intelligis hic apud Alexandrum non Puticolas, sed Puticuli legendum. Acro: *A puteis fossis ad sepelienda cadavera pauperum, locus dictus est puticuli.*

¹ Exemplo Themistoclis.] Plutarch. in vita illius.

² Quirinalis quoque.] De hoc colle Ovid. 6. Fastor. de Fidio loquens, *Hunc igitur veteres donarunt ade Sabini,*

Inque Quirinali constituere iugo.

Et vide infra in verbo, *Sed Quirinalis.*

³ Et Viminalis.] Tertiæ regionis colles, inquit Varro lib. 4. linguæ Latinæ, ab quinque decorum suis appellati: quæ nobiles duo colles, Viminalis à Jove Viminio, quod ibi sunt aræ eius, aut quod ibi vimineta fuerint. P. Victor in 5. regione.

⁴ Sed Quirinalis à Quirini phano.] Varro addit ad prædicta, *Collis Quirinalis ubi Quirini sanum, qui à Curetibus,*

qui cum Tit. Tatius Curibus venerunt Romanam, quod ibi habuerunt castra. Festus Pompejus lib. 15.

⁵ Qui Agonius.] Festus Pompejus ubi supra, sed sunt ejus rei verba corrupta. Et præterea lib. 1. ubi de Agoniis sacrificiis.

⁶ Et porta, quæ illuc ferebat, Agonenfis.] Festus Pompejus in postremo loco allegato, eo nomine appellatam esse dicit, quod inundato Circo Flaminio, Agonales ludi, qui in eo celebrabantur, extra ipsam portarentur: ludosque ipsos ideo Agonales esse dictos, quia locus in quo initio facti sunt, fuerit sine angulo. Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte: hinc Romæ mons Quirinalis, eodem auctore dicitur Agonis & Collina porta Agonenfis: & vide sup. lib. 4. c. 6.

⁷ Namque ex his uni Tricepsos ad ædem.] Varro d. lib. 4.

⁸ Contra quam sacellum Semonis Sangi.] Livius 1. Dec. lib. 8.

⁹ Alteri Salutari.] Varro d. lib. 4. Festus Pompejus lib. 7.

¹⁰ Tertio Mutiali.] Varro ibi, *Collis Mutialis, inquit, quin Tricepsos apud ædem dei Fidii in delubro, ubi æditus habitare solet.* Sed hic ex Varrone & aliis legendum est ad ædem dei Fidii.

dei Diffidii, nomen erat, ut Varro inquit. ¹ In eo quoque Numa Pompilius domum habuit, quæ ad Augusti tempora mansit incolumis, ² ubi & Primogeniæ Fortunæ templum, ³ quæ Publica dicta est, ⁴ ac Fidiæ Sabini dei, ⁵ Salutis ⁶ & Floræ, templa fuere. ⁷ Habuitque circum multa memoria dignum, ⁸ & vallem Quirinalem, ubi Pomponii Attici domus, cui Tamphilianæ nomen, ⁹ aliasque domos clarissimas. ¹⁰ Viminalis vero, vel ab ara Jovis Viminei, vel quod ibi viminum sylva esset, denominatus fertur: ¹¹ ubi campus Viminalis, ¹² lucus Petilinus, ¹³ & templum Junonis Lucinæ. ¹⁴ Qui quidem colles à Servio Tullio post censum perfectum urbi additi sunt. Hic enim, adjecto Exquilino & Viminali, quod intermediæ spatii est, stadiorum sex è Collina porta ad Exquilinam, turribus munivit, & muro sepsit, ne quando excursiones illinc fierent, & hostium præsidium foret: in cujus medio porta Viminalis nomen habet. ¹⁵ Habuitque hortos Salustianos, qui præter amœnitatem,

pro-

¹ In eoque Numa.] Solinus c. 2.

² Ubi & Primogeniæ Fortunæ templum.] Livius 3. Decad. lib. 9. & 4. Dec. lib. 4. & 6. Dec. lib. 3. & Plut. in lib. de Fortuna Rom. & probl. cap. 74. 106. & alibi quoque diximus.

³ Quæ publica est.] P. Victor in 6. regione urbis Romæ.

⁴ Ac Fidiæ Sabini dei.] Varro d. 1. 4. Ovidius Fastorum 6. Victor in d. 6. regione, & diximus supra libro 5. capite 10.

⁵ Salutis.] P. Victor in d. 6. regione. & de hac quoque vide Livium 1. Decad. lib. 9. & Macrobius libro 1. cap. 16. & 20. Festus Pompejum libro 17. & sup. lib. 4. cap. 16.

⁶ Et Floræ.] P. Victor ibi. Tacitus autem libro 2. scribit ædem Floræ juxta Circum maximum ab L. & M. Publiciis constitutam.

⁷ Habuitque Circum.] P. Victor ibi.

⁸ Et Vallem Quirinalem, ubi Pomponii.] Id totum est Probi Æmili in vita ipsius Attici, sed Pamphilianam

vocat eam domum, quam hic Tamphilianam nuncupat. P. autem Victor hanc Attici domum ponit in 6. regione, in qua erat collis Quirinalis.

⁹ Aliasque domos.] Ut domus Domitiani, ut tradit Victor ibi.

¹⁰ Viminalis vero.] Varro linguæ Latinæ lib. 4. Festus Pompejus lib. 19.

¹¹ Ubi est campus Viminalis.] Victor in 5. urbis regione.

¹² Lucus Petilinus.] Victor in eodem loco. Marlianus lib. 1. Topographiæ urbis Romæ cap. 8. Livius Decad. 3. lib. 6. Itaque prædicta die in Petilinum lucum extraportam Flumentanam, unde conspectus in Capitolium non est, concilium populi indictum.

¹³ Et templum Junonis Lucinæ.] Victor ibi.

¹⁴ Qui quidem Colles à Servio Tullio.] Hæc usque ad versic. In cujus medio, sunt Varronis lib. 5.

¹⁵ Habuit hortos Salustianos.] P. Victor in 6. regione urbis. Meminit horum quoque Plinius lib. 7. c. 16. Vide Plutarch. in Crasso.

Vimi-
nalis
collis
unde.

Porta
vimi-
nalis.
Salu-
stiani
horti.

profusissimi sumptus erant. Post aliquot vero tempora ædibus pulcherrimis magnæ molis ornatus mons fuit. Inter quas conspicuæ magnitudinis ¹ M. Crassi domus, nec minore sumptu C. Aquilii equitis juris scientissimi, ² qui primus de dolo malo invenit formulas, cujus pleraque extant egregie constituta: ³ nec non Q. Catuli instructas, aliasque Romanorum civium ædes conspicuas, in eodem colle annotavere annales.

¹ M. Crassi domus.] Imo vero L. Crassi illius Oratoris celeberrimi ex Plinio lib. 17. c. 1. & dictum est supra, quanquam & P. Victor in 5. regione M. Crassi domum collocet in colle Viminali.

² Qui primus de dolo malo invenit formulas.] Cicero lib. 3. Officiorum,

Nondum enim, inquit, Aquilius collega & familiaris meus, eas pertulerat de dolo malo formulas. In quibus ipsis, cum ex eo quæreretur quid esset dolus malus: respondebat, cum esset aliud simulatum, aliud actum. Vide ff. ad leg. Aquil.

³ Nec non Q. Catuli.] Plinius uli nuper citavimus.

CAPUT XII.

Qui flamines primi Romæ fuerint, quodve flaminis officium, quibusve essent caeremoniis addicti.

NUma ¹ Pompilius summus religionum cultor, inter cætera inventa & constituta, flaminem Iovis assiduum sacerdotem legisse fertur, qui re & æstimatione magna fuit, eumque insigni veste, toga prætexta, & curuli sella ac lictore adornasse, duosque illi flamines adscivisse, unum Marti, Quirino alterum, genere famaue longe principes, quibus sacra faciendi & victimas immolandi datum

TIRAEQUELLUS.

¹ Numa Pompilius.] Id princ. est Livii 1. dec. lib. 1. ubi sic scribit, Sed quia in civitate bellicosa plures Romuli quam Numæ similes reges putabat fore, iturosque ipsos ad bella, ne sacra regia vicis deferrentur, Flaminem Jovi assiduum sacerdotem creavit insignique eum veste, & curuli regia sella adornavit. Huic duos flamines adiecit, Marti unum,

alterum Quirino. Est item Plutarchi in vita ipsius Numæ, & D. Augustini de Civitate Dei lib. 2. cap. 15. Flaminis caeremonias & leges scribunt, cum Plutarch. in Problem. tum Gell. lib. 1. cap. 15. ex Fabio Pictore, Masurio Sabino, Varrone, & aliis, tum etiam Fenestella in libello de Sacerdotiis Romanorum cap. 5.

*Dialis.
Furi-
nalis.
Furina-
ce.*

tum munus erat. ¹ Post aliquot vero tempestates, aucta civitate, quum augeri sacerdotia oporteret, quindecim flamines constituti fuere, qui omnes à diis quibus sacra faciebant, cognomenta sortiti sunt, ² quorum primus Dialis, ultimus Pomonalis. Pomona enim, pomorum dea est: ³ Martialis vero, Viminalis, ⁴ Quirinalis, ⁵ Vulcanalis, Carmentalis, ⁶ Falacer & ⁷ Palatualis, ⁸ ac Peciri flamen, Martiani sodalis, & reliqui deinceps post Dialem fuere: ⁹ Dialis enim, quod Jovis sacerdos foret: Furinalis à Furina, cujus etiam ¹⁰ feriæ Furinales: ¹¹ Falacer à Falacre pomono-

¹ *Post aliquot vero tempestates.* Hæc insque ad vers. *Post quos*, sunt magna ex parte Varronis lib. 1. aut aliorum computatione 4. & iterum 3. aut 6. Linguae Latinae, & aliorum, quos tibi citabo in seq. Idem Feneffella cap. 8.

² *Quorum primus Dialis.* Festus Pompejus lib. 11. *Maximæ*, inquit, *dignationis flamen Dialis est inter quindecim Flamines, & cum ceteri discrimina majestatis sue habeant, minime habetur Pomalis, quod Pomonale visimo fructus agrorum praesidet pomis.* Tu tamen eund. vide l. 13. ubi de ordine sacerdotum.

³ *Martialis vero.* De quo Livius 5. Dec. lib. 4. ubi de P. Quintilio Varo flamine Martiali vita functo. & lib. 5. ubi de L. Posthumio Albino Flamine Martiali inaugurato eo anno. Valer. Max. lib. 1. c. 1. de cultu deorum, *Mentellus*, inquit, *Pont. Max. Posthumium Consulem, eundemque flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne à sacris discederet, multa indicta, passus non est.* Fest. Pompejus d. lib. 13. & Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 13. ubi scribit luxuriosam cenam Merelli Pontif. Max. quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est à L. Julio Cesare Augure. Cic. Philippic. 11. *Craffus Consul Pontif. Maximus Flacco collega Flamini Martiali multam dixit si à sacris discessisset: quam multam populus remisit.*

⁴ *Quirinalis.* De quo Livius 1. dec. lib. 1. & 4. decad. lib. 7. in duo-

bus locis, quibus loquitur de Q. Fabio Pictore. & Val. Maximus lib. 1. cap. 1. de Cultu deor. de L. Furio Bibaculo, & Festus d. lib. 13.

⁵ *Vulanalis.* Varro ubi supra.

⁶ *Falacer.* Vide infra in verbo, *Falacer.*

⁷ *Palatualis.* A Palatua, inquit Varro lib. 6. & vide infra ibi, *Palatualis.*

⁸ *Ac Peciri flamen Martiani sodalis.* Id haud dubie accepit à Julio Capitolino in vita Pertinacis, ad fin. ubi sic scribitur, *Filius Pertinacis Peciri flamen est factus Marciani sodalis.* Sic enim legebatur in antiquis codicibus, sed corrupte. Nam vera lectio hæc est, *Filius Pertinacis patris flamen est factus. Marciani sodales, &c.* ut dicam in verbo *Helianus*. Nam & Imperatores habebant suos Flamines, qui dicebantur *ἑπομνημονες καὶ ὁσίους* Glossario.

⁹ *Dialis enim quod Jovis sacerdos esset.* Varro lib. 4. *Cum Dialis*, inquit, *à Jove sit, qui Dionis est.* Verum Festus Pompejus lib. 6. ubi de flamine loquitur, dicit Dialem flaminem appellari à Dio, à quo vita dari putabatur hominibus.

¹⁰ *Ferie Furinales.* Festus Pompejus dicto libro 6. *Furinalia*, inquit, *sacra Furinae, quam deam dicebant.* Cicero lib. 3. de Natura deorum Eumenidas commemorans, *Quæ*, inquit, *si deæ sunt & Athenis sanum est, & apud nos, ut ego interpretor lucus Furinae, Furiæ*

pomiorum deo: ¹ Palatualis vero quia illi Deæ in cujus tu- ^{Palatualis.}
tela Palatium erat, sacra faciebat, nomina cepere: post
quos nonnullis ex Cæsaribus in deos relatis, post funera
flamines tributi ex Cæsarum nominibus, quorum sacris
præerant, denominantur: ² ut Martianus, ³ Helianus, ⁴ An-
toninianus, ⁵ & reliqui. ⁶ Erantque curiales flamines, ma- <sup>Fl. cu-
riales.</sup>
jores: plebis vero minores: nam præter præscriptos, quum <sup>Fl. ple-
bis.</sup>
in sua quisque curia publica sacra facerent, singulisque cu-
riis sui ministri essent, à quibus sacra populo dabantur, ⁷ hi <sup>Singu-
lis cu-
riis bi-</sup>
nimirum curiales flamines, eo quod curiis præessent, dicti
sunt, singulis enim curiis bini præpositi erant sacerdotes, <sup>ni præ-
positi</sup>
honesti ordinis, moribus & virtute præstantes, quorum <sup>sacer-
dotes.</sup>
nemocitra quinquagesimum annum inferior ætate fuit: ⁸ qui
nisi à collegio nominarentur, ad flaminium admitti non po-
terant. Quippe sacerdotes, nisi quos dignissimos putabant,
ad collegium nullos admiscere, admissique inaugurabantur:
quo

*viæ sunt speculatrices (credo) & vindices
facinorum & sceleris.*

II *Falacer à Falacre pomiorum Deo.*]
Id, ut jam diximus, est Varronis d. li-
bro 4. Sed locus ipse Varronis adeo
obscurus est, ut minime intelligam
quid velit dicere. & ei videtur contra-
dicere id quod supra ibi, *Quorum pri-
mus Dialis.* adduximus ex Fest. Pomp.
lib. 11. Idem vero Varro lib. 4. *Fla-
min*, ait, *Falacer à divo patre Falacre,*
nec adjicit, pomiorum deo, ut hic A-
lexander dicit: sed id, ut puto, voluit
jungere ex eodem d. lib. 6.

1 *Palatualis vero.*] Festus Pompe-
jus lib. 14. *Palatualis*, inquit, *flamen*
constitutus est ad sacrificandum ei deæ,
in cujus tutela Palatium est.

2 *U: Martianus.*] Vide in seq. &
supra ibi, *Et Peciri flamen.*

3 *Helianus.*] *Helvianus* legendum
est ex Julio Capitolino in vita Pertinacis
ad fin. *Marci socii, qui divi
Marci sacra curabant, Helviani dicti
sunt propter Helvium Pertinacem.* Ita
enim habet vera lectio, quæ corrupta
erat in antiquis codicibus, ut jam dixi-

mus. Sed & de his loquens Ælius Spar-
tianus in Septimio Severo, *Fumus*, in-
quit, *consorium Pertinacis imagini duxit,*
*eumque inter divos sacravit, addito fla-
mine & sodalibus Helvianis, qui Mar-
ciani fuerant, se quoque Pertinacem vocari*
jussit.

4 *Antoninianus.*] Idem Capitoli-
nus in Antonino Pio, & in Antonino
Philosopho, & Spartianus in Caracalla.

5 *Et reliqui.*] Ut Aurelianus ex Ca-
pitolino in Antonino Pio, & Alexan-
drinus ex Lampridio in Alexandro
Severo.

6 *Erantque.*] Festus Pompejus li-
bro 11. *Majores*, ait, *flamines* appella-
bantur *Patricii generis, minores plebei.*

7 *Hi nimirum Curiales flamines.*] Pompejus lib. 3. *Curiales flamines cu-
riarum sacerdotes.*

8 *Qui nisi à collegio nominarentur.*] Augur enim augurem cooprabat in
demortui locum, ut testatur Cic. Phil-
lip. 14. his verbis, *In primis paternum*
Auguratus locum, in quem ego eum, ut
quod à patre accepi filio i edulam, mea no-
minatione cooptrabo.

Adji-
ciales
& adi-
pales
cœna.
Fla. à
quibus
crea-
rentur.

¹ quo die auguribus, pontificibus, regi sacrorum, & Vestalibus virginibus, ² cœnas opiparas magnifice apparabant, ³ quæ ⁴ adijciales seu adipales dictæ. ⁵ Nonnunquam vero pontificem maximum flaminem creavisse exemplis relatum est, siquidem Cneus Valerius Flaccus à Publio Licinio Pontifice maximo Dialis flamen creatus, sacerdotium gessit magnifice, qui quum fuisset vita & moribus inquinatissimus, & parum secunda fama, postea summa religione & continentia flaminio præfuit, magnoque honore & pudore spectatissimus evasit. Sæpe tamen à dictatore flaminem proditum, plerunque à populo vel principe comperimus. Qui tametsi pro-

¹ Quo die.] Macrobius Saturnal. libro 3. cap. 13. Cœnarum autem Auguralium meminit Cicero lib. 7. Epistolarum Familiarium ad Gallum. & Varro lib. 3. de Re rustica, cap. 6. ubi sic scribit, *Primus omnium Q. Hortensius Augurali adijciali cœna pavones posuisse dicitur, quod protinus factum, tam luxuriosi, quam severi boni viri laudabant.*

² Cœnas opiparas.] Quod satis indicat Horat. Carm. 2. Ode 14. in fin. *Absumet heres Cœcuba dignior Servata centum claribus, & mero Tinget pavimentum superbo Pontificum potio cœnis.* Quo loco Cælius Rhodiginus scribit prælutas cœnas Pontificales dici proverbio. Quod & Macrobius observat loco supra citato, ubi vetustissimam quandam Pontificis cœnam describit dicens summo apparatu eam & omnigenis lauticiis assatim instructam fuisse.

³ Quæ adijciales.] Plinius lib. 10. cap. 20. Pavonem tibi gratia Romæ primus occidit Orator Hortensius adijciali cœna sacerdotii. Et lib. 29. cap. 4. post princ. de Catulina loquens, Catulos latentes adeo pueros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur his. Genito mane catulo res divina fit, & in cœnis deum etiamnum ponitur catulina. Adijcialibus

quidem epulis celebrem fuisse, Plauti fabulæ indicio sunt. Hactenus Plinius. In qua re tamen tibi sciendum est utrobique in quibusdam codicibus Plinii *Adijciali* & *Adijcialibus* legi. Quod autem dicit Plinius de Fabulis Plauti, Fabulæ ei Saturio nomen erat, ut videre licet ex Festo Pompejo, ubi scribit Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos. Plautus in Saturatione refert. hæc ille. sed ea Comœdia injuria temporis periit. De cœna adijciali supra dixi, & vide Jos. Scalig. Conjectanea.

⁴ Adipales.] Festus Adipales cœnas sacerdotum vocat, quæ & Adijciales dicuntur. Imo, Dapales. Hinc dapatilia, veteres vocabant omnia lautæ & opipara.

⁵ Nonnunquam vero.] Hæc usque ad versic. Sæpe tamen, sunt Livii 3. Dec. lib. 7. *Flaminem Dialem in circuitu inaugurari coëgit P. Licinius Pontifex Maximus C. Valerium Flaccum.* Sunt & Valerii Maximi lib. 6. c. 9. de Mutatione morum fortunæ. ubi paulo amplius hanc historiam scribens, ait, *C. Valerius Flaccus à P. Licinio Pont. Maximo flamen factus, quo facilius à vitii recederet, ad curam sacrorum & caeremoniarum converso animo, usus duce frugalitatis religione, quantum prius luxuria fuerat exemplum, tantum postea modestia & sanctitatis specimen evasit.*

proditus esset, non tamen sacerdotium gerebat, quin à pontificibus prius esset in collegium cooptatus. ¹ Qui quidem, quod pileum gestaret, in quo virgula oleaginea ² modicum lanæ habens in summo, instar fungi inerat, ³ flamines quasi *Flamines un-*
de di-
sti.
 filamines dicti sunt: ⁴ quem quum per æstum ferre non possent, dempto pileo, caput ligabant filo, ⁵ quod nudo capite incedere fas non erat. Solus tamen inter reliquos flamines ⁶ Dialis albo galero insignis est, quem nisi ex ovis *Flam.*
dialis
albo
galero
in-
signis.
 albæ tergore Iovi immolata fieri non decebat, ut eo insigni à reliquis conspicuus foret. ⁷ Festo tamen die flamen

¹ *Qui quidem quod pileum gestaret.*] Fest. Pomp. lib. 1. *Albogalerus*, ait, à galea nominatur. Est enim pileum capitis, quo *Flamines*, id est sacerdotes *Jovis* utebantur: fiebant enim ex hostia alba *Jovis caesa*, cui affigebatur apex virgula oleaginea.

² *Modicum lanæ habens.*] Virgilius lib. 8. *Æneid.*

Lanigerosque apices. — Et ibi Servius Honoratus sic scribit, *Flamines in capite habebant pileum in quo erat brevis virga desuper habens lanæ aliquid: quod cum per æstus ferre non possent, filo tantum capita religare ceperunt: nam nudis penitus eos capitibus incedere nefas fuerat. Unde à filo, quo utebantur, Flamines dicti sunt, quasi filamines.* Pileum illum Flaminicum Apicem durum fuisse constat. Dionys. lib. 2 imo Flameum potius, unde postea Flamines. Vide Jos. Scalig. ad 6. Varronis de ling. Lat.

³ *Flamines quasi filamines.*] Fest. Pompejus lib. 6. *Flamen*, ait, *Dialis dictus*, quod filo a *fidue* veletur, idemque appellatur *Flamen quasi filamen*. Et Servius ubi nuper. Aliter autem Plutarch. in Numa. à pileo quasi *Pilamines* dictos scribit. quem & ipsum vide problem. cap. 39.

⁴ *Quem cum per æstum.*] Servius ubi supra in verbo *Modicum lanæ habens.*

⁵ *Quod nudo capite incedere fas non*

erat.] Flamines scribit Varro lib. 4. linguae Latinae, quod in Latio capite velato erant semper, ac caput cinctum habebant filo, Flamines dicti. Gellius lib. 10. cap. 15. caeremonias & leges Flaminis scribens sic ait, *Ac sine apice sub dio esse licitum non est: sub tecto uti liberi.* & Servius ubi supra ibi, *Modicum lanæ habens.*

⁶ *Dialis albo galero insignis est.*] Festus Pompejus quo loco citavimus supra in verbo, *Qui quidem quod pileum.* & Gellius d. lib. 10. cap. 15. ex M. Varronis lib. 2. Rerum divinarum verbis, *Is solus*, inquit, *album habet galenum, vel quod maximus est, vel quod Jovi immolata hostia abato fieri oporteat.*

⁷ *Festo tamen die.*] Servius in d. 1.8. ubi sup. ad eò, quæ adduximus, addit, *Verum festis diebus filo deposito pilea necesse erat accipere, quæ, secundum alios, ad ostendendam sacerdotii eminentiam sunt reperta, sicut columnæ mortuis nobilibus superponuntur ad ostendendum eorum cūmen.* Alii dicunt propter eminentiam dignitatis: sed quia cum sacrificarent apud *Laurolavinium*, & eis extra frequentes aves, de vicinis venientes lucis, arriperent, eminentia virgarum eas terrere voluerint. Exinde etiam consuetudo permansit, ut apud *Laurolavinium* ingentes haberentur virgæ, non breves, ut in urbe. Sunt etiam qui Flamines à gestamine pilei, quasi *Pilamines* dici putant. Hactenus Servius.

¹ *Quippe*

men & si æstu laboraret, filo dempto, pileum fumebat tunc enim filo ligasse caput, non satis erat. ¹ Quippe celebri die flaminem sine pileo esse non convenit. ² Est tamen observatum inter flamines, Dialem assidue pileum lanamque gestare, quum reliquis flaminibus, tunc quum sacrum faciunt, & festa ac religiosa die cum pileo esse deceat. ³ Si tamen mortem oppetere Dialem forte contingeret, tunc quum agit animam, cum pileo esse minime convenit: deposito enim pileo decumbere, & animam efflare oportebat. ⁴ Aliter apud Ægyptios, nam sacrarum literarum scriptores, qui loco flaminis sunt, puniceum filum pro insigni capitis, non pileum deferunt. ⁵ Horum ergo in sacrificiis deorum, non minimum jus potestasque fuit. Nam quæ sacra diis darentur, & quæ victimæ cæderentur, & quando exta offerrentur, & an perfecto sacrificio litatum foret, enunciare debebant: tum sacrorum cura & cæremoniarum ad eos spectavit & pertinuit. ⁶ Quod sacerdotium non sicut auguris, perpetuum erat: siquidem si sacra non rite fecisset, aut neglectæ religionis flamen argui posset, seu aliquid adversus constitutum faceret, flaminio abire oportebat. ⁸ Sulpitius enim flamen, quod inter sacrificandum

Sacrarum literarum scriptores loco flaminis apud Ægyptios. Flaminium munus. Flam. quibus de sacris sacerdotio ejicerentur.

¹ Quippe celebri die.] Plutarch. problem. Rom. cap. 39.

² Est tamen observatum.] Apud Appianum bellorum Civilium lib. 1. Quo etiam pertinet illud lib. 2. Æneid.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli Fundere lumen apex. —

Ubi Servius, Apex, inquit, proprie in summo Flaminis pileo virga lanata, hoc est, cujus extremitati modica lana est: quod primum constat apud Albanum Afcanium statuisse. Sed eos in capite lanam tulisse satis videri potest ex eo Prudentii loco in Apotheosi,

Flamen & ipse suas miratur vertice lanas

Cedere. —

Dicebatur istud velamentum laneum, apiculum.

³ Si tamen mortem oppetere.] Idem

Appianus d. l. 1. sed alio loco loquens de L. Merula Flamine Diali, Itaque, inquit, Merula venas sibi incidit, & ex tabellis illi adstantibus clare deprehensum est, eum pileum prius abjecisse. Non enim sacerdotem fas fuit eo indutum mortem obire.

⁴ Aliter apud Ægyptios.] Vide Diodorum Siculum lib. 6. cap. 10. Herodotum in Euterpe.

⁵ Horum ergo.] Ad Romanos redit. Pomponius Lælius de Sacerdotiis Rom. cap. 10. Fenestella c. 8.

⁶ Quod sacerdotium.] Id probat ex sequentibus.

⁷ Sicut Auguris.] Augur enim perpetuus erat, quod dictum est lib. 5. cap. 19.

⁸ Sulpitius.] Valer. Maximus lib. 1. cap. 1.

¹ Etiam

dum apex prolapsus fuisset, sacerdotio dejectus fuit.
¹ Cajus etiam Claudius, & Cornelius Cethegus, quod
 exta victimæ perperam dederat, abire flaminio neces-
 sum habuit. ² Cumque flamen sacra diis dare, & ho-
 stiam immolare vult, flamineum puerum aut puellam ^{Flami-}
 juxta habebat, qui parati intentique ministerio, & sa- ^{nci pue-}
 crificanti præsto forent, quæque exequenda, quæ patrii ^{ri aut}
 moris & ritus erant, sacris ministraret: ^{puellæ} quos non ni- ^{mini-}
 si ingenuos, patrimos & matrimos esse decebat. ^{strio} ^{uteban-}
^{tur.} Cui ad sacra eunti, præco Præcinitator dictus, præire & præ- ^{Flamē}
 monere solebat populo, ut dum sacra fiunt, ab opere ces- ^{in sa-}
 sarent: qui si contumacius parerent, pignoribus & mul- ^{cris.}
 cta plectebantur: neque enim flaminem aut regem sacro-
 rum religiosis diebus aut feriatis opus facientem videre fas
 erat. Quin etiam dum operabatur sacris eo corporis orna- ^{Orna-}
 tu erat, ^{tus fla-} ut fibulis æneis accinctus, victimas cæderent, & ^{minis.}
 diis

¹ C. etiam Claudius & Cor. Cethe-
 gus.] De his duobus Livius 3. Decad.
 lib. 6. C. Claudius Flamen Dialis quod
 exta perperam dederat, Flaminio abi-
 iit. & Valerius Maximus d. lib. 1. de
 Cultu deorum. ubi scribit P. Cælium,
 M. Cornelium, M. Cethegum, & C.
 Claudium propter exta parum curiose
 adnota aris deorum immortalium,
 variis temporibus, bellisque diversis
 Flaminio abire jussos ac coactos fuisse.

² Cumque Flamen sacra diis dare]
 Pomponius Lætus & Fenestella ubi
 supra.

³ Quos nisi ingenuos.] Livius 4. De-
 cad. lib. 7. non adeo procul à princ. de
 procuratore prodigiorum, Decem in-
 genui, inquit, decem virgines, patrimi
 omnes matrimque ad id sacrificium adbi-
 biti. Festus Pompejus lib. 6. non longe
 à fine, Flaminus, inquit, Camillus puer
 dicebatur ingenuus patrimos & matri-
 mes, qui Flaminii Diali ad sacrificia præ-
 ministrabat, antiqui enim ministros Ca-
 millos dicebant, de quibus supra dixi. Et
 paulo post, Flaminia dicebatur sacerdo-
 talis, quæ Flaminia Diali præministra-

bat, eaque patrimos & matrimos erat, id
 est, patrem matremque adhuc virgos habe-
 bat. Sed & idem lib. 11. Matrimos ac
 patrimos dicuntur, quibus patres & ma-
 tres adhuc virgines. Et lib. 14. Sed ad
 id quod de Camillo dictum est, vide
 quæ proxime dicta sunt supra libro 4.
 cap. 17. Pater patrimus dicebatur apud
 antiquos, qui cum jam pater ipse esset,
 habebat etiam tunc patrem.

⁴ Cui ad sacra eunti, præco præcimi-
 tator.] Hæc usque ad versicul. Quincti-
 am, fere sunt Festi Pompej lib. 14.
 apud quem tamen legitur, Præcinitato-
 res. * Sunt autem qui non inepte pro-
 clamatores legunt.

COLERUS.

* Quam lectionem Scaliger mini-
 me probat. Et legit: Præire est præcla-
 mare, circ clamare. Unde id explicans
 Festus, inquit, clamandi verbo utitur.
 Sed vide ibi.

TIRAQUELLUS.

⁵ Ut fibulis æneis accinctus.] Festus
 Pompejus lib. 9. Infibulati sacrificabant
 Flamines propter usum aris antiquissi-
 mum æneis fibulis.

Flaminica
uxor
flaminis.
Flaminem
unius
cam
dum
taxat
uxorem
ducebat.
Carbasus
flaminis
indumentum.

diis libaret. ¹ Ipsiusque uxorem, ² cui flaminicæ nomen, quoties tonitrua audisset, feriari necessum erat. ³ Cui hoc est muneris loco datum, ut à viro divertere non liceret: ⁴ namque ipse unius vir uxoris, & flaminica viri unius uxor eligebatur: ⁵ sicut Ægyptii ad Tauri sacra semel maritum assumpsere. ⁶ Cumque ob sacerdotii dignitatem, in senatum venire, & sententiam dicere, antea flamini licuerit, idque post temporum curricula eorum desidia oblitteratum esset, L. Flaccus flamen rem longe intermissam revocavit, eique & reliquis flaminibus, ut veteri jure usurpato, in senatum ingredi, & publico concilio interesse, togamque prætextam, & amplissimi ordinis ornamenta habere liceret, senatusconsulto datum est, ⁷ tametsi carbasum flaminis indumentum proprium fuisse dicant. ⁸ Ex eo enim, quoties fre-

¹ *Ipsiusque uxorem.*] Macrobius l. i. Saturnal. c. 16. sic scribit, Flaminica, quoties tonitrua audisset, feriata erat, donec placasset deos.

² *Qui flaminicæ nomen.*] Passim apud omnes. Sed & flaminicæ dicebatur, ut ex Trogō dicemus postea.

³ *Cui hoc muneris loco.*] Gellius libro 10. cap. 15. Flaminem amissa uxore flaminio decedere, & matrimonium Flaminis sola morte dirimi. Plutarchus problemi. 49.

⁴ *Namque ipse unius vir uxoris & Flaminica.*] Tertullianus in lib. de Exhortatione castitatis, & in libro de Monogamia utrobique in fin.

⁵ *Sicut Ægyptii ad Tauri sacra.*] Diodorus Siculus lib. 2. c. 3. & vide infra.

⁶ *Cumque ob sacerdotii dignitatem.*] Livius 3. Decad. lib. 7. C. Flaccus flamen captus à P. Licinio Pontifice Maximo ita repente exiit antiquos mores, ut nemo tota juventute haberetur prior, nec probatior primoribus patrum, suis pariter alienisque esset. Huius famæ consensu elatus ad justam fiduciam sui, rem intermissam per multos annos ob indignitatem Flaminum priorum repetivit, ut in Sena-

tum introiret. Ingressum eum curiam cum L. Licinius Prator inde eduxisset, Tribunos plebis appellavit Flamen. Vetustum jus sacerdotii repetebat. datum id cum toga prætextâ, & sella curuli & Flaminio. Prator non exoletis vetustate annalium exemplis stare jus: sed recentissimæ cujusque consuetudinis usu volebat, nec patrum nec avorum memoria Dialem quenquam id jus usurpasset. Tribuni rem incertâ Flaminum oblitteratam ipsis, non sacerdotio damno fuisse cum æquum censuissent, ne ipso quidem contra tendente Prætoræ magno assensu patrum plebisque Flaminem in Senatum introduxerunt: omnibus ita existimantibus, magis sanctitate vitæ, quam sacerdotii jure rem eam Flaminem obtinuisse.

⁷ *Tametsi carbasum Flaminis indumentum.*] Unde id acceperit nescio. illud scio Valer. Maximum id indumenti genus tribuisse Vestali lib. 1. cap. 1. de Cultu deorum, ubi de Æmylia virgine Vestali. Cæterum de Carbaso vide Nonium Marcellum de Genere vestimentorum.

⁸ *Ex eo enim quoties.*] Id ex sequela ejus est, quod supra ibi, Cumque ob sacerdotii, diximus ex Livio.

frequens senatus haberetur flamini haud secus quam senatori in curiam veniendi, consultandi, suffragandi, censendique potestas data fuit. Et tametsi flamines sacerdotio addicti essent, ^{Fla. 2} non tamen à belli muneribus erant immunes, ^{beli} sæpiusque res à patribus tentata, & in utranque partem sermonibus agitata fuit, ^{mune-} desuperque lex lata fuisset, ut ^{ribus} tam flamines quam reliqui sacerdotes militiæ munere vacarent, nisi Gallorum imminente tumultu, quum respublica milite egeret, à militia minime avocandos decrevisset. ^{non in} ^{totum} ^{immu-} ^{nes.} ^{Fla.} ^{provin-} ^{ciis ali-} ^{quoties} ^{præ-} ^{erant.} ² Sæpe tamen flamines, ne ad bellum irent religione inhibitos ferunt: ³ quippe Cæcilius Metellus Pontifex maximus, Aul. Posthumium consulem, quoniam flamen Martialis erat, ne ad bellum proficisceretur, neve stipendia faceret, inhibuit, ⁴ aliosque vetitos fuisse constat, ne cura belli, & rei militaris procuratio, illos à sacris avocaret. ⁵ Nonnunquam vero Dilem flaminem extra Italiam

¹ Non tamen à belli muneribus.] Hæc usque ad versic. Sæpe tamen, sunt Plutarchi in Camillo, ubi scribit apud Romanos lege cautum fuisse, ut sacerdotes immunes essent à militia, nisi urgeret bellum Gallicum. quod & nos diximus supra lib. 2. cap. 8. ubi & de Ægyptiis & Indiis loquuti sumus.

² Sæpe tamen flamines ne ad bellum irent.] Gellius d. lib. 10. c. 15. & probatur ex seq. & vide etiam ibi, Aliosque vetitos.

³ Quippe Cæcilius Metellus.] Val. Maximus lib. 1. cap. 1. de Cultu decorum. & L. Florus Epitome Livii l. 59.

⁴ Aliosque vetitos.] Ut M. Æmylium Regillum ex Livio 3. Dec. lib. 4. in oratione Q. Fabii, Restat, inquit, ut pauca de iis in quos prærogativa favor inclinavit, dicam, M. Æmylius Regillus Flamen est Quirinalis, quem neque mittere à sacris, neque retinere possumus, ut non dñm, aut belli deseramus curam. Et Q. Fabium Picatorem ex eodem 4. Dec. lib. 7. cujus hæc verba sunt, Q. Fabius Picor Flamen Quirinalis & Prætor, Sardiniam provinciam sortitus est. Prius

quam in provincias Prætores irent certamen inter P. Licinium Pontificem Maximum fuit, & Q. Fabium Picatorem Flaminem Quirinalem, quæ e patrum memoria inter L. Metellum & Posthumium Albinum fuerat. Cos. illum cum C. Lucratio collega in Siciliam ad classem proficiscentem, ad sacra retinuerat Metellus Pontif. Maxim. Prætorum hunc, ne in Sardiniam proficisceretur, P. Licinius tenuit, & in Senatu, & ad populum magnis contentionibus certatum est: & imperia inhibita ultro citroque, & pignora capta, & multa dicta, & Tribuni appellati, & provocatum ad populum est. Religio ad postremum vicit, & dicto audiens esse Flamen Pontifici iussus, & multa ex jussu populi remisse. Ira provincia crepta prætorum magistratu abdicare se conantem, patres auctoritate sua deterruerunt, & ut jus inter peregrinos diceret, decreverunt.

⁵ Nonnunquam vero Dilem flaminem extra Italiam.] Cornelius Tacitus lib. 3. ubi de Servio Maluginensi Flamine Diali imperium Proconsulare Asiæ ambiente disserit.

*Cære-
monie
quibus
Flamen
dialis
astri-
ctus
erat.*

*Fla.
dialis
uxore
defun-
ctus, sa-
cerdo-
tio ce-
dere
coge-
batur.*

liam sortitum provinciam invenimus, asserentem, nullas religiones Diali, Martiali, & Quirinali provincias sortiri vetuisse. ¹ Augustus tamen Octavius annuam absentiam, & provinciarum administrationem Diali concedi vetuit, ne à cura sacrorum nimium diu abesset. ² Qui quidem sicut inter flamines honore præcipuus, sic maximis cæremoniis astrictus erat: ³ quippe soli flamini in primis jurare non licebat, nefas æstimantes, cui decorum sacra & cæremoniæ credita sunt, ipsi verbo asserenti fidem non habere: cui hoc munus impendebat, ut singulis Idibus, quas feriatas habebat, bovem Jovi immolaret: ⁴ utque ad flaminium assumptus, è patrio jure immunis confestim sui potens fiat. ⁵ Eidemque sub divo ungi, ⁶ vel sine interula esse, ⁷ aut equo vehi, ⁸ noctemve unam ab urbe abesse non licebat. ⁹ Si tamen adversa valetudo Dialem incessisset, pontificis maximi arbitrio ultra binotium abesse poterat, dum ne diebus publici sacrificii, nec sæpius quam bis eodem anno procul fiat. ¹⁰ Dialemque, conjuge defuncta, flaminio abire oportebat,

¹ *Augustus tamen Octavius.] Idem Corn. Tacitus d. lib. 3. non adeo procul à fin.*

² *Qui quidem sicut inter Flamines.] Festus Pompejus lib. 11. & dictum est supra in verbo, Quorum primus Dialis.*

³ *Quippe soli Flamini in primis jurare non licebat.] Livius 4. Decad. lib. 1. in fine. Plutarchus problem. cap. 43. Gellius lib. 10. c. 15. Festus Pompejus lib. 9. Notum ex edito perperuo Pratoris: SACERDOTEM VESTALIS FLAMINIS DIALIS IN OMNI MEA IURISDICTIONE IURARE NON COGAM. Livius lib. 31. C. Valerius Flaccus, quem præsentem creaverant, quia Flamen Dialis erat, jurare in leges non poterat.*

⁴ *Utque ad Flaminium assumptus.] Cornel. Tacitus lib. 4.*

⁵ *Eidemque sub divo ungi.] Plutar. prob. cap. 39. ubi rationem reddit.*

⁶ *Vel sine interula esse.] Gellius d. lib. 10. c. 15.*

⁷ *Aut equo vehi.] Plutar. & Gellius ubi supra, & præter ea Fest. Pompejus libro 5. rationem reddens, ait, Equo vehi Flamini Diali non licebat, ne se longius digrederetur, sacra negligerentur.*

⁸ *Noctemve unam.] Livius 1. Dec. lib. 5. in Oratione M. Furii Camilli Dictatoris, Flamini Diali noctem unam manere extra urbem nefas est. Plutarchus, qui hujus rationes tres affert, ubi supra.*

⁹ *Si tamen adversa valetudo.] Cornelius Tacitus lib. 3. Quoties, inquit, valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset, ut Pontificis Maximi arbitrio dum ne plusquam binotium abesset, dum ne diebus publici sacrificii, neu sæpius quam bis eundem in annum.*

¹⁰ *Dialemque conjuge defuncta.] Trogus historicus lib. 22. cujus hæc verba sunt apud Priscianum libro 5. cap. 1. Papirio propter Flaminia flaminio abiit. Plutarch. problemat. cap. 49. Gellius lib. 10. c. 15.*

tebat, quia sine conjuge esse, ¹ aut iterum conjugio copulari non decebat: namque bis nupti, sacerdotio pelluntur.

² Quod ab Ægyptiis æque servatum est, ut semel tantum sacerdotibus fas sit, quum reliqui pro voluntate & facultatibus plures capiant. ³ Frumentum quoque, ⁴ farinam, ⁵ & carnem crudam, ⁶ canem, capram vel ⁷ equum tangere vetabatur. ⁸ Hederam Dialis si attigisset, ⁹ vel annulum cum gemma, ¹⁰ aut nodum habuisset, piaculum admitti putabatur: ¹¹ fabam tangere aut nominare, ¹² vel funebres tibi-

as audire, Diali flammī non licet: ¹³ neque enim feralia

attre-

¹ *Aut iterum conjugio copulari.* Plutarchus ubi nuper citavimus. & Tertullianus in libro de Monogamia ad fin. & in lib. de exhortatione castitatis etiam ad fin.

² *Quod ab Ægyptiis.* Diodorus Siculus lib. 2. c. 3.

³ *Frumentum.* Legendum est, Frumentum ex Plutarcho Problem. c. 109. ubi hujus rationem reddit, & Gellio lib. 10 c. 15.

⁴ *Farinam.* Plutarchus & Gellius in iisdem locis.

⁵ *Et carnem crudam.* Plutar. problem. cap. 110. ubi hujus prohibitionis rationem reddit. & Gellius ubi supra.

⁶ *Canem.* Idem Plutarchus Probl. c. 111. cujus hæc verba sunt: *Quid est quod cane & capella sacerdotem adeo abstinere voluerint, ut non modo attingere, sed ne appellare quidem liceret? An quod capram quasi luxuriosam, atque olidam abhorrent? an quod tanquam morbidam timeant? Videtur etenim præter cætera animalia conitiali morbo tentari, & qui gustarint aut attigerint, hujusmodi aliquid incurrere. Hujus rei causam assignant poros angustos, quibus clausi etiam spiritus sæpiissime includitur, quod arguit vocis tenuitas. Quicumque enim hoc morbi genere tentantur, similem capellæ vocem edunt. Canis vero est minus quidem luxuriosus & fetidus: quanquam sunt qui dicant, ne canem quidem in Athe-*

nienfium arcem admitti fas esse, nec Delum insulam attingere, quod in propatulo & passim coeat, qua in re aliorum animalium dissimilis sit: nam boves, equi, fues, non in propatulo ineunt. Sed veram causam penitus ignorant. Canis enim templis omnibus idcirco arcetur, quod pugnax est animal, & in primis ferox, ut tutum supplicibus perfugium præbeant. Verisimile igitur est Jovis sacerdotem, tanquam animatam & sacram quandam efficiem ac simulacrum, ad quod omnibus, tanquam ad aram, confugere liceat, egenis ac supplicibus repeditum esse, unde nec deterri, nec arceri omnino possint. Quocirca in ipso januæ vestibulo ac limine, eidem posita erat lectica.

⁷ *Equum.* Gellius libro 10. capite 15.

⁸ *Hederam.* Plutarchus Problematum cap. 112. Gellius ubi supra. Festus Pompejus libro 8. rationem reddit.

⁹ *Vel annulum.* Gellius & Festus ubi supra. Vide ibi Scaligerum.

¹⁰ *Aut nodum habuisset.* Idem iisdem in locis.

¹¹ *Fabam.* Gellius quoque ubi supra, & Festus lib. 6. ubi rationem reddit. & vide Plutarchum Problematum cap. 95.

¹² *Vel funebres tibiās.* Idem Festus eodem lib. 6. sed alio loco.

¹³ *Neque enim feralia attrectare.* Cornelius Tacitus lib. 1.

attrectare fas erat. ¹ Capillum si tonderet, nisi æneis cul-
tris, velut turpissimo facinore tenebatur. Quod à Sabinis
sumptum crediderim, quibus æneo cultro sacerdotes ca-
pillum tondere præcipitur. ² Ignem ex Dialis flaminis do-
mo efferri, nisi sacrorum causa, ³ aut procinctam classẽ
videre, paratasque ad bellum copias, piaculare est. ⁴ Mor-
tuæque pecudis corio flamini calceos fieri, nefandum:
⁵ cuius sacerdoti ab urbe tribus abesse noctibus non licet:
⁶ aliisque cæremoniis Dialis astrictus erat, quibus à vilio-
ribus sacerdotibus reliquisque flaminibus cultu & ornatu
longe sanctior erat atque conspectior. ⁷ Ægyptiis vero diu
servatus inolevit mos, ut sacerdoti nec fabam serere aut
comesse, neque aspicere liceret: quibus erat constitutum,

Ægypti-
orum
sacer-
dotum
cære-
monia.

lege

¹ *Capillum si tonderet, nisi æneis cul-
tris.*] Servius lib. 1. Æneidos in eum
locum,

*Ærea cui gradibus surgebant limina,
nexaque*

*Ære trabes, foribus cardo stridebat abe-
nis.*

Ærea ideo (*inquit*) vel quod æs magis
in usu veteres habebant, vel quod reli-
gionis magis apta est hæc materies. De-
nique Flamen Dialis æreis cultris ton-
debatur. Vide Gellium ubi supra.

² *Ignem ex Dialis Flaminis domo.*]
Gellius lib. 10. cap. 15. & Festus Pom-
pejus d lib. 6. sed alio quoque loco.

³ *Aut procinctam classẽ videre.*]
Gellius ibi. & ipse Festus Pompejus
lib. 14. ubi declarat quid sit procincta
classis, ut etiam facit alio loco ejusdem
libri.

⁴ *Mortuæ pecudis corio.*] Idem Pom-
pejus lib. 11.

⁵ *Cuius sacerdoti ab urbe tribus,
&c.*] Plutarchus Problem. cap. 39.

⁶ *Aliisque cæremoniis Dialis astri-
ctus erat.*] Id constat ex Gellio ubi su-
pra.

⁷ *Ægyptiis vero*] Hæc usque ad
vers. Ovis, sunt Herodoti lib. 2. Eu-
terpe, Fabas Ægyptii in sua terra nec
admodum ferunt, neque natas, aut cru-
das, aut in aqua coctas edunt. Sacer-

dotes vero ne aspicere quidem susti-
nent, arbitantes haud mundum illud
legumen esse. Ad id quod dicit de fa-
ba, præter Herodotum, adde Plinium,
qui auctoritate Varronis lib. 18. c. 12.
tradit Flaminem faba non vesci, quo-
niam in flore ejus lugubres litteræ re-
periantur. Et ad id quod de raso capite
dicit, adde illud Apuleji loquentis de
hujusmodi sacerdotibus libro ult. Asi-
ni aurei, *Hi capillum derasi funditus,
vertice prænitentes, magnæ religioni ter-
rena sydera, æreis & argenteis, imo ve-
ro aureis etiam sistris argentum tinnitum
constrepentes.* Hinc calvi passim à poetis
vocantur. Juvenalis sat. 6.

*Qui grege linigero circumdatus, & gre-
ge calvo.*

Martialis,

Linigero fugiunt calvi.

Quineriam Lampridius de Imperato-
re Commodo scribens, sic inquit, Sa-
cra Isis coluit, ut & caput raderet, A-
nubim portaret. Qui loci probant & il-
lud quod de veste lineæ dictum est, uti
etiam illud Ovidii Metam. lib. 1.

*Nunc dea Linigera colitur celeberrima
turba.*

Et Suetonii in Othone c. 12. eodem-
que ultimo: *Sacra etiam Isis sepe in
linea religiosaque veste propalam cele-
brasse.*

lege apud Memphim lata, ut Isidis sacerdotes semper deraso sint capite: utque tertia quaque die corpus eradant, & frigida abluant, ter die, noctu bis: piscium quoque etiam tactu abstineant, nedum esu: vestemque lineam, calceos papyraceos gerant: ¹ ovillis, ² nec suillis carnibus vescantur: ³ sal cibus non adhibeant: ⁴ vino abstineant, aut si bibere libet, perparco utantur: ⁵ mare detestentur & nautas à quibus institutum est, Apidi potum dare ex peculiari puteo, non ex Nili aqua. Apud Græcos vero flaminibus,

Græcorum
Ste-
phano-
phori.

¹ *Ovillis.*] Cur Ægyptii ab ovibus & arietibus abstineant, rationem reddit Herodotus lib. 2. in Euterpe.

² *Nec suillis carnibus.*] Idem Herodotus disto lib. 2. Euterpe, suem Ægyptii spurcam belluam arbitrantur: quam si quis vel transeundo contigerit, abit lotum sese cum ipsis vestimentis ad flumen. Eoque soli omnium subulci in Ægypto, & si indigenæ, tamen nullum ingrediuntur in templum: nemoque aut filiam cuiuspiam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum filiam in matrimonium ducere. Ipsi inter se subulci dant, accipiuntque filias.

³ *Sal cibus non adhibeant.*] Plutar. in Symposiis problem. Dec. 5. cap. 10. ubi tradit causam cur sal divinum Poëta dixerit, scribit quod in universum à salis usu abstineant se Ægyptiorum sacerdotes, qui castitatem inoffensam servant: adeo ut insulso pane vescantur. Qua ergo ratione, id quod sacrosanctum est, & divinum, prophanant & averfantur? Nec ipsi cum Græcis pugnant: nam castitas generis propagationem, risum, usum vini, pleraque etiam, quæ sunt aliqui serîa & haud quamquam frivola, amputat & è medio tollit. Proinde fortassis ipsi, quibus castitatis unicum est studium, à sale, utpote, qui caloris vi libidinem proritat (id quod novelli asserunt) abstinent. Adde, quod veritati est consonum, eos salem fugere, ceu delicatissimum obsonium. Sal enim tantum

non reliquorum obsoniorum obsonium est & condimentum: quapropter & Gratiæ sunt qui illum appellent, quod cibi potissimam partem & utilem condulcoret. Sal corpori nutrimenti caput est, & cibo robur solidumque temperamentum ad urgendam appetentiam præbet. Præterea illud considera, num & inde divinitas illi accesserit, quod & corpora mortua diu imputribilia durabiliaque conservando, morti quodammodo reluctari videatur, nec paritur cadaver omnino computrescere atque in nihilum redigi. *Et paulo post*, Profecto non parum conferre ad genituram sal putatur, in qua Ægyptios esse sententia inmemoras modo. Qui canibus alendis studium ponunt, ubi in Venerem sunt segniore, præter alias escas, salis muriæque conditis carnibus excitant jacentem Venerem, morantemque vim feminalem provocant. Præter ea quæ per mare salem convectant naves onerariæ, innumeram murium copiam producant, fœmellis etiam citra congressum parientibus, ubi salem illixerint. Quinetiam arbitror Venerem Salsuginem dicere, fictitiamque de ea, ceu mari orta, fabulam prodere poëtas, dum volunt sæcundam prolificamque salis naturam indicare. *Hactenus Plutarchus.*

⁴ *Vino abstineant.*] Cœlius Rhodiginus lib. 5. cap. 12.

⁵ *Mare detestentur & nautas.*] Idem Cælius ubi supra.

Hebræ-
orum
sacer-
dotes.
Fla-
minicæ
dialis
cære-
monia.

¹ Stephanophoris nomen fuit, quibus ferre coronam & comam promissam, proprium erat: qui etiam arma sumere, aut Phocensium agros invadere lege vetabantur: ² Poliadis quoque Minervæ flamini hoc dabatur præcipuum, ut caesum recentem tangere perpetua lege vetaretur: Phœbi vero aureum sceptrum coronis & vittis redimitum ferre. Flamini autem Ephesæ Dianæ, qui eunuchus erat, ³ Megabyzo nomen fuit, ⁴ Cereris vero Eumolpidi. ⁵ Apud Hebræos Essai summi sacerdotes loco flaminis erant, qui vino, conjugio & carnibus abstinent & duriori cubili degunt. Sed præter Dialis præscriptas cærimonias, aliæ fuerunt uxori flaminis præstitutæ, quas perpetua lege servare tenebatur, quum ex Romuli constituto sacerdotum uxores cum viris consecrentur, præscriptisque cæimoniis teneantur, namque ⁶ flaminica quum ad Argos vadit, neque

come-

¹ *Stephanophoris.*] Herculis sacerdos apud Tharfos Stephanophoros dicebatur, dignitate præsigni, scribit Cœlius Rhodiginus lib. 5. cap. 12. sed nullum, more suo, citat auctorem.

² *Poliadis quoque Minervæ.*] Strabo lib. 9.

³ *Megabyzo.*] Laërtius in Xenophonte, *Profectus deinde Ephesum, dimidium auri, quod secum tulerat, Megabyzo Dianæ sacerdoti servandum tradit quoad reverteretur.* Plinius l. 3. c. 10. scribit, Megabyzi sacerdotis pompam pictam esse in Dianæ Ephesæ templo. & cap. 11. ejusdem sepulchrum ibidem ostendit. Hujus præterea sacerdotis Dianæ meminerunt Quintilianus l. 5. cap. 12. & Appian. Bellorum civilium lib. 4.

⁴ *Cereris vero Eumolpidi.*] Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. ad fin. Et vide Æschinem in oratione adversus Ctesiphontem.

⁵ *Apud Hebræos Essai.*] Porphyrius in libro de Abstinentia carniū & ex eo Eusebius Preparationis Evangelicæ lib. 9. c. 1. Plinius lib. 5. c. 17. eos Essenos vocat, eorumque ritus, mores, & superstitionem describit. Quin-

etiam Philo Judæus hæc & multa alia, miranda quidem, de his scribit in libro cui titulus est, *Quod liber sit, quisquis virtuti studet.*

⁶ *Flaminica cum ad Argos vadit.*] Gellius lib. 10. cap. 15. Et Ovidius de Flaminica loquens libro 6. Fastorum, scribit,

*Non mihi detonsum crinem depectere
buxo,*

*Non unguis ferro subsecuisse licet.
Non tetigisse virum, quamvis Iovis ille
sacerdos,*

Quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Et ibi Antonius interpretes Gellii auctoritate d. lib. 10. cap. 15. *Flaminica,* inquit, *conjunx cum non ad Argos, nec comebat caput, nec pecebat capillum. Similiter & hoc mense Junio, ante steruus delatum. Eidem à Cal. Iuniis ante id tempus nec licebat secare unguis, nec virum tangere, hoc est Flaminem Dialem: cuius unguium & capilli tegmina subter arborem silicam terra operiebantur. Ejusdem capillum non tondebat, nisi qui liber homo esset.* Idem Ovid. lib. Fastorum 3. de Flaminica,

*His etiam conjux capitis distincta Dialis
Lucibus, impexas debet habere comas.*

I Qua-

comere caput, neque capillum pectere debet: ¹ quotiesque tonitrua audisset, feriata erat: ² cui mense Junio, nisi post Idus, nec unguis secare, nec capillum comere, neque virum tangere permissum: cuius unguium & capilli præsemina subtus arborem [†] filicam terra operiri necessum erat: ³ Illi quoque fabis vesci, ⁴ aut gradus supra tres ascendere, minime licet: ⁵ solaque Dialis uxor sacrorum causa sub viri potestate & jure est. ⁶ Fuitque amictus flaminicæ purpureus quadratus fimbriatus, cui nomen ricæ, quo velut palliolo utebatur. ⁷ Plerique flammeum vestem flaminicæ proprium duxere, cui cælum fulmineum color, ⁸ & tutulum capitis ornatus, cui inerat vitta purpurea, quæ crinibus annectitur. ⁹ Hoc quoque non in postremis fuerit, quod si quis

[†] Vide
Cælum
lib. 15.
cap. 8.

Flami-
nicæ a-
mictus.

¹ Quotiesque tonitrua audisset.] Macrobius lib. 1. Satur. c. 16. & supra dictum est.

² Cui mense Junio.] Gellius d.l. 10. c. 15. & diximus supra in verbo, Flaminica cum ad Argos vadit.

³ Illi quoque fabis vesci.] Festus Pompejus lib. 6. Fabam, inquit, nec tanges, nec nominare Diali Flaminici licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere: nam & Lemuralibus jacitur Larvis, & parentilibus sacrificiis adhibetur, & in flore ejus luctus litera appaere videtur. Id Varro confirmat apud Plinium lib. 18. c. 12. Varro de Vir. Pop. Rom. lib. 1. Quibus temporibus in sacris fabam jactant necti, ac dicunt se Lemures domo extra januam ejicere. Et Ovid. in fastis. Eadem hebetare sensus existimata est & somnia facere. Cicero lib. 1. de Divinatione: Ex quo etiam Pythagorici interdillum putatur, ne fibra vescerentur, quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis vere contrarium.

⁴ Aut gradus supra tres ascendere.] Gellius dicto lib. 10. cap. 15. Flaminica scalas, quæ Græce κλίμακες appellantur plus tribus gradibus ascendere religiosum.

⁵ Solaque Dialis uxor.] Corn. Tacitus lib. 4. Igitur, ait, tractatis religionibus, placitum, instituto Flaminum nihil

demutari. Sed laetalex, qua Flaminica Dialis, sacrorum causa, in potestate viri, cetera promiscuo foeminarum jure ageret.

⁶ Fuitque amictus Flaminicæ.] Festus Pompejus lib. 16. Granii auctoritate scribit, Ricæ & Riculas esse muliebri cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimitur. Et eodem lib. in fin. Ricæ, inquit, vestimentum quadratum, fimbriatum & purpureum, quo Flaminicæ pro palliolo utebantur. Ex quo loco hæc Alexander haud dubie assumpsit. Varro l. 4. de lingua Latina, Ricæ, ait, à ritu: quod Romano ritu sacrificium foemina cum faciunt, capita velant.

⁷ Plerique Flammeum vestem Flaminicæ.] Festus lib. 6. Flammeo amictu nubens ominis boni causa, quod eo assidue utitur Flaminica.

⁸ Et tutulum capitis ornatus.] Festus lib. 18. non adeo procul à princ. Vide Varronem lib. 3. aut ex aliorum computa. 6. ling. Lat. & Fulgentium in lib. vocum antiq. ad Calcidium. Ita summum fastigium pilei vocabant, cui addebatur virgula ex felici arbore, quæ in Flaminibus dicebatur Stroppus, in Flaminicis vero Inarculum.

⁹ Hoc autem non in postremis fuerit.] Hæc usque ad versic. Aelicit, sunt A. Gellii lib. 10. cap. 15.

Fla-
men
ali-
quando
alios
etiam
magi-
stratus
simul
gere-
bat.

quis nocens ad flaminem accederet, illo die ab omni poena criminis tutus erat : qui si vinclis nexus foret, eisdem solutus laxabatur. Ac licet sacerdoti, ut rebus divinis impensius vacaret, neve à sacris cultuque & religione deorum, aliarum rerum cura sejungeretur, magistratus gerere non liceret : tamen & flaminem honores gessisse, & consulatum una & flaminium administrasse, ac tam rebus divinis quam humanis præfuisse, atque utriusque honoris ornamenta gestasse, apud multos tradita memoria est.

1 Tamen & Flaminem honores gessisse.] Nam eosdem fuisse Flamines & Prætores atque etiam Consules legimus. Videlicet Q. Fabium Pictorem simul & Flaminem Quirinalem apud Livium 4. Decad. libro 7. non semel.

Et C. Valerium Flaminem Dialem & Prætozem ejusdem Decad. 4. lib. 9. ut non mirum videri debeat, si & Flamen Aedilis curulis esse poterat, ut fuit idem Val. Flaccus apud eundem 4. Decad. lib. 2.

C A P U T XIII.

In quot cohortes, manipulos, centurias, decuriasque phalanx dividatur, & quæ illius descriptio fuerit.

Pha-
lanx.

Quod¹ legio quondam apud Romanos fuit, id phalangem² Græcis, ³ Macedonibus & ⁴ Dardanis, exte-

T I R A Q U E L L U S.

1 Quod legio quondam.] Servius l. 2. Æneidos in eum locum,

Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat

A Tenedo, tacitæ per amica silentia luncæ.

Phalanx, inquit, Macedonum lingua, legio. Quod & ipsum dicit l. 11. ejusdem operis,

— Tum mæsta phalanx Teucrique sequuntur.

2 Græcis.] Ut patet ex d. illo loco Æneid. 2. & lib. 6. ejusdem operis,

Et Danaum procures Agamemnoniæque phalanges.

Et ex Homero libro 4. Iliados, ubi de ipsis Græcis & Trojanis,

Ἀλλὰ νῖον συνορῶμεν κίνυντο φάλαγξ

Τρώων δ' ἰπποδάμων, ἢ ἀχαιῶν.

Et privatim de Atheniensibus idem Homerus lib. 2. ejusdem operis.

Σπῆσι δ' ἄγων ἴν' ἀθλωμένων ἵσαντο φάλαγξες.

3 Macedonibus.] Quod jam supra dictum est ex Servio. Et eorum quidem phalanx proprie erat, ut videre licet ex Livio 1. Decad. lib. 8. cum dicit, Et quod antea phalanges similes Macedonicis, hoc postea manipulatim structa acies capiti esse. & omnes ubique. Et vide infra.

4 Et Dardanis.] Nam & de his loquitur Homerus d. lib. 4. & Virgilius lib. 11. loco supra allegato ibi, Quod legio quondam. Et de his tribus Vegetius Rei militaris, lib. 2. cap. item 2. in prin.

¹ exterisque nationibus valuisse, monumentis proditum est.
² Ea enim in libero campo, & si quando exspatiari licuit, magno usu fuit. Cum vero arctis faucibus & præruptis faxis, aut inter viarum angusta premitur, non est ea vis potestasque: quippe Macedonica phalanx innobilis, ³ semper ex stabili peditum agmine, nec partiri, nec dividi facilis erat, quod in Romana legione longe secus, quotiesque conjunctos servat ordines, & suis turmis ita fertur instructa, ut continenti agmine vir viro, armis arma conjuncta forent, magno præsidio munita, ad victoriam maxima momenta fecit: sicut Orthia phalanx, quæ in cornua procedit, & in profunditatem ita instruebatur, ut nec à tergo assiliri, nec à fronte occurfari, neque à lateribus præ magnitudine circumveniri posset: ⁴ quod etiam Macedonicæ phalangi erat proprium, prælongas hastas ante clypeos objicere, ita ut nisi in libero campo ejus nullus usus foret. ⁵ Si vero laxatis ordinibus semel esset dissoluta, robore simul atque ordine dissipato, omnis vis virtusque ejus puncto temporis dissolvuntur. ⁶ Hanc, qui de instruendis aciebus memoriam relique-

Macedonica
phalanx.

Orthia
phalanx.

¹ *Exterisque nationibus.] Ut Arcadibus apud Virgil. lib. 12. Æneidos,*

At fratres animosa phalanx accensaque luctu,

Pars gladios stringunt manibus, pars missile ferrum

Corripunt, cæcique ruunt. —

Marmaridibus apud Silium Italicum lib. 5.

Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem,

Cynphiacque globos dubitarem irrumperere turme.

Et Helvetiis Cæsar lib. 1. belli Gallici, Milites nostri à loco superiore pilis missis, facile hostium phalangem perfrugerunt. Et de Romanis, ut postea dicitur.

² *Ea enim libero campo.] Livius 4. Decad. lib. 1. Erant, ait, pleraque sylvestria circa, incommoda phalangi, maxime Macedonum: quæ nisi ubi prælongis hastis velut vallum ante clypeos objecit*

(quod ut fiat, libero campo opus est) nullius admodum usus est. Ex quo loco hic haud dubie sumptus est.

³ *Semper ex stabili peditum agmine.] Quintus Curtius lib. 3. de Macedonicis loquens, Sed Macedonum aciestorvasane & inculta, clypeis hastisque immobiles cuneos & consistit robora virorum teget. Ipsi phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conferta sunt, ad nutum momentis intenti, sequi signa, ordines servare didicerunt. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obistere, circumire, discurrere, in cornu mutare pugnam, non duces magis, quam milites callent. Hactenus Curtius.*

⁴ *Quod etiam Macedonicæ phalangi.] Hæc sunt ex Livio 4. Decadis lib. 1. cujus verba adduximus supra ibi, Ea enim in libero campo.*

⁵ *Si vero laxatis ordinibus.] Hoc alibi artigitimus ex Vegetio.*

⁶ *Hanc.] Scilicet phalangem Macedonicam.*

Phalanx ex quæ constabat a pulcherrimas gentes. liquere, quique in ea describenda multum studii & operæ contrivere, ¹ ex novem armatorum millibus, alii ex viginti quinque millibus, ut Syri: Persæ ex quadraginta millibus definire. Cujus exemplo Persæ adversus Æmylium Paulum ex quadraginta millibus phalangem instruxit, ² Alexander Romanus imperator ex triginta millibus, ³ Macedones vero ex sedecim millibus, trecentis octoginta quatuor militibus constare dixerunt, quos phalangitas vocant: ⁴ sicut à Philippo primum, mox ab Alexandro descripta fuit, qua quidem externi duces velut firmissimo robore usi fuere: nam tanti momenti fuit, ut incredibile dictu sit, quam parva manu quantas copias fuderit. Sequutis inde tempestatibus, Græcorum duces diversas turmas legionesque describere, inter quas Macedonum robur ⁵ Sarissophorus magni æstimatur, quo velut firmissimo munimento in posterum usi sunt. Lacedæmonii raras instruxere phalanges, Germani densatis agminibus, scutis capita contecti, objectis parvis, phalangem ita composuerunt, ut ad irrumpendum magna momenta faceret. ⁶ Ea vero phalanx ita descripta erat, ut in minimas partes dividi, rursus momento temporis in unum colligi posset: quoque distinctior esset, singulæ ipsius partes propria sortitæ sunt nomina: Siqui-

¹ Ex novem armatorum millibus.] O-
cto dicit Vegetius l. 2. capite item 2.

² Alexander Rom. Imperator.] Lam-
pridius in vita illius.

³ Macedones vero.] Livius 4. Dec.
lib. 7. loquens de exercitu Antiochi,
Regis, inquit, acies 10. & 6. millia pe-
ditum more Macedonum armati fuere,
qui Phalangitæ appellabantur. Et de hac
quoque Phalangitarum appellatione,
idem 5. Decad. lib. 2. & iterum 3. Nec
tamen idem semper fuit numerus Pha-
langis. Nam Polybius lib. 5. Phalanx,
ait, circiter viginti quinque millia conti-
nebat, & alibi eod. lib. Phalangis mul-
titudinis ultra viginti hominum millia con-
tinebat.

⁴ Sicut à Philippo primum.] Scilicet

Alexandri Magni patre ex Diodoro
Siculo lib. 16. c. 1.

⁵ Sarissophorus.] Id est, Sarissas de-
ferens. Vide infra cap. 22. De his au-
tem Quintus Curtius libro 4. Itaque
Alexander Arcem Ducem hastatorum,
quos Sarissophoros vocabant, adversus
Scythas mittit. Livius 4. Decad. lib. 6.
Tum Macedonum robur, quos Sarissopho-
ros appellabant, velut firmamentum circa
ipsas munitiones, constituit. Ex quo loco
Alexander hunc locum desumpsit. Sa-
rissas Macedonum describit Ælianus
de Instruendis aciebus, cap. 4.

⁶ Ea vero phalanx.] Hæc propemo-
dum sunt Æliani de Instruendis acie-
bus, & Modesti de Vocabulis rei mili-
taris ad Tacitum Augustum.

Siquidem hæc phalanx quadruplaris, in singulas duplares *Quadruplares.* dividitur, quibus cornua nomen indidere: quarum singula octo millia centum nonaginta duos milites habent, *Duplares.* decurias vero quingentas duodecim. Hanc postea duplicem in duas simplices iterum partiti fuere, quarum singulas *Simplices.* ex hominibus quatuor millibus octoginta sex effecerunt. Item simplex ista in duas rursus dividitur partes, quibus *Meros.* nomen Meros, quæ hominum duorum millium quadragintarium describitur, quarum quælibet ex centum viginti octo decuriis constat. Rursus Meros cohortem milliarium facit: ea autem est hominum mille vigintiquatuor, *Cohors milliarium.* hoc est, centuriarum sexagintaquatuor cuius præfectus *Tribunus major.* major tribunus appellatur. Ista deinde miliaria in duas *Quingentarias.* quingentarias, quarum singula homines quingentos duodecim, centurias triginta duas habent, ejusque ductor *Tribunus minor.* tribunus minor: eandemque quingentariam in duos manipulos partiti sunt. *Manipuli.* Singuli vero manipuli homines recipiunt ducentos quinquaginta sex, decurias vero sedecim, *Manipularius.* cui ductor manipularius præerat, quam & Synagiam vocant. *Synagia.* Rursus manipulum duas centurias facere volunt, *Centuria.* quarum quælibet milites centum viginti octo, hoc est, octo decurias capit. Nam duplicata centuria manipulum facit, *Centurio.* cuius præfectus centurio ordinarius vocatur. *Centuria simplex.* Simplex vero centuria duas quadruplares decurias facit, quarum

I Quibus cornua nomen indidere.] Terentius in Eunuch. act. 4. scen. 7.

Tu Similio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dextrum.

Cæsar lib. 1. bel. Gall. Ipse à dextro cornu prælium commisit & omnes ubique.

2 Singuli vero manipuli.] Aliter Livius 1. Decad. lib. 8. Servius lib. 11. in eum locum,

Tu Voluse armari Volscorum edice maniplis:

Maniplis, inquit, significis, qui secundum antiquum morem in legione triginta erant. Legio autem habebat sex cohortes, sexaginta centurias: licet in his rebus

accessu temporis ducum varietas semper mutaverit militie disciplinam. Vide Vegetium Rei militaris lib. 2. cap. 6. & quæ dicta sunt supra lib. 1. c. 5.

3 Quarum quælibet milites 128.] Aliter Festus Pompejus l. 3. ubi de centuria loquitur.

4 Cujus præfectus Centurio ordinarius.] Vide tamen an & qui huic præerant Duplicarii dicebantur. Nam Livius 1. Decad. lib. 2. de Apio loquens, Ad hoc Centuriones Duplicariosque, qui reliquebant ordines, virgis cæcos securi percussit. Vide Gode-Scalci Stewech. commentarium in Vegetium.

*Decu-
ria du-
plaris.
Decu-
ria sim-
plaris.*

*Rom.
pha-
lange
usi.*

*Galli.
Celti-
beri.*

rum singulæ hominum sexaginta quatuor: quæ quadrupla-
ris in duas duplares dividitur, quarum ex trigintaduobus
militibus fiunt singulæ: duplarisque decuria in simplarem,
quæ ex sedecim militibus scribi dicique consuevit. ¹ Hæc
enim totius phalangis Macedonicæ, quam ex sedecim mil-
libus trecentis octoginta quatuor militibus veteres effece-
runt, percommoda descriptio fuit. In qua duo sunt cor-
nua, duplaresque phalanges duæ, simplares quatuor, partes
octo cohortes milliariæ sedecim, quingentariæ triginta
duæ, manipuli sexaginta quatuor, centuriæ centum viginti
octo, decuriæ quadruplares ducentæ quinquaginta sex,
duplares sexcenta duodecim, simplares mille viginti qua-
tuor. Ex his ergo effici cogique potest, quid phalanx, quid
cohors, manipulus, centuria, decuriave sit, quantumque
militum in disponendis aciebus externa descriptio una-
quæque capere assuevit. ² Qua quidem phalange Roma-
nos duces contra exteras gentes aliquando usos comperi-
mus, illamque non uno militum numero descripsisse: ³ nam
contra Mithridatem & Archelaum Sylla & Romani pleri-
que duces contra exteros phalange usi sunt. ⁴ Postea vero
manipulatim struere aciem cœpere, illamque in plures or-
dines, turmas, decurias centuriasque, atque ordines divise-
re. ⁵ Galli vero & Celtiberi, ⁶ atque exteræ nationes ple-
ræque, non phalangem, sed catervas habuere, hominum
denum, aliquando senum millium. Sed quod est de cohorte mil-

¹ *Hæc enim totius phalangis Macedo-
nicæ.]* Vide supra in verbo, *Macedones*.
Phalangis Macedonicæ formam de-
scribit Appianus in libro, qui Syrius
inscribitur.

² *Qua quidem phalange Romanos.]*
Cæsar lib. 1. bellorum Civilium, Sue-
tonius in Nerone, c. 19. Tacitus l. 8.
Herodianus l. 4. ubi de phalange Ma-
cedonica Antonini Bassiani. & in seq.
Nam & Athenæus lib. 6. Dipsosphi-
star. cap. 8. eodemque ultimo, tradit,
Romanos à Tyrrenis accepisse, eas-
que in pugnas constituere à Samniti-

bus didicisse.

³ *Nam contra Mithridatem & Ar-
chelaum Sylla.]* Appianus in Mithrida-
tico.

⁴ *Postea vero manipul.]* Liv. 1. Dec.
lib. 8. & quod antea phalanges similes
Macedonicis erant hoc postea mani-
pulatim structa acies cœpit esse.

⁵ *Galli vero & Celtiberi.]* De his
duobus & aliis pluribus Barbaricis
nationibus Vegetius libro 2. capite
item 2.

⁶ *Atque exteræ nationes.]* Ut Ger-
mani ex Corn. Tacito lib. 20.

1 Græcos

te milliaria dictum vel quingentaria, licet animadvertere, illam dissimili modo ¹ Græcos variasse, qui pro tempore & locis & prout quisque commodum putavit, cohortes non una facie describere: ² siquidem Polybius ex nonaginta hominibus cohortem fecit, Callisthenes ex septingentis, Ephorus ex quingentis lectis viris, quam sacram nuncupavit. Samnites quadragenariam fecere cohortem, quæ ³ Linteata dicta. Camertes sexcentorum hominum cohortem Romanis aliquando misere ex fœdere. ⁴ Nestor vero apud Homerum, per singulas tribus cohortes disposuit, ut in conflictu præliorum alter alteri opem ferret, & invicem se juvarent. Fuitque miræ observationis apud Græcos, ut prima cohors tanquam firmissimum robur ex quadringentis militibus fiat, à Romanis vero præter millariam & quingentariam, etiam ex ducentis militibus primum Syllæ temporibus cohortem descriptam fuisse, apud multos nota memoria est.

Milliaria & quingentaria cohortis variatio apud Græcos.

Iliados. B.

¹ Græcos variasse.] Ut patet ex seq.
² Siquidem Polybius.] Lib. 12.
³ Quæ Linteata dicta.] Liv. 1. Dec. lib. 10. hujus nominis rationem reddens, inquit, Ea legio Linteata ab integumento conscripta, quo sacra nobilitas erat, appellata est. Festus Pompejus li-

bro 10. non longe à prin. Iegio Samnitum Linteata appellata est, quod Samnites jurantes singuli ad aram velis linteis circumdatam, non cessuros se Romano militi juraverant.

⁴ Nestor vero apud Homerum.] Lib. Iliad. 1.

CAPUT XIV.

Res sacræ, religiosæ & sanctæ, quæ censerentur apud veteres, quibusque sacrum aut sanctum facere licuit.

Res ¹ sacras, religiosas & sanctas, in nullius semper bonis fuisse, veteri lege servatum est: erant enim sacra divino cultui mancipata. Ait enim Trebatius, *Quicquid decorum ergo habetur, sacrum est, sive ades, sive ara, vel signum, locus aut pecunia, sive quicquid aliud more institutoque civitatis* ² *sacrae Instit.*

TIRAQUELLUS.

¹ Res sacras.] Id initium est ex l. in §. nullius. Instit. eo. tit. & vide Macrobianum. §. sacræ res. ff. de rerum divis. & §. bium lib. 3. c. 3.

Con-
secra-
tionis
cære-
monia.

Injus-
su po-
puli
nihil
consec-
crata-
tur.

tatis rite diis consecratum foret. ¹ Ea vero consecratio, vel à consule aut imperatore ² accenso foculo fit, ³ cum tibicine, ⁴ verbis priscis & solennibus, ⁵ præeunte vero pontifice maximo præfante carmen, ⁶ capite velato, & concione advocata, ac jussu populi, ⁷ injussu enim populi, juxta divinas traditiones, consecrari ædem, terram, agrum, aut sanciri, nihil poterat. ⁸ Postea latum ad populum fuit, plebsque scivit, ut in templi consecratione aræve, etiam jussus senatus, tribunorumque plebis major pars interesset: ⁹ in quod illud

¹ *Ea vero consecratio.*] Livius 1. Decad. lib. 9. ad fin. cujus hæc verba sunt, C. Flavius Cn. filius scriba, patre libertino humili fortuna natus, ceterum callidus vir & secundus, ædem Concordiæ in area Fulcani summa invidia nobilium dedicavit, coactusque consensu populi Cornelius Barbatus Pontifex Maximus verba præire: cum more majorum negaret nisi Cos. aut Imperatorem posse templum dedicare. Sed quod dicit Consulem aut Imperatorem, adde & Prætorem, vel etiam Proprætorem ex Cornelio Tacito lib. 20. quo loco citabimus inferius.

² *Accenso foco.*] Cicero in Oratione pro domo sua ad Pontifices de Consecratione loquens, Atqui C. Attinius patrum memoria bona Q. Metelli, qui proavus tui P. Scipio consecravit foculo posito in rostris, adhibitoque tibicine. Et infra, Quid ergo illa tua tum obtestatio tibicinis? quid foculus? quid preces? quid prisca illa verba voluerunt? Et vide infra num. 7.

³ *Cum tibicine.*] Cicero dictis locis.

⁴ *Verbis priscis & solennibus.*] Id ex Cicerone est in ea ipsa Oratione pro domo sua ad Pontifices, Ego vero si omnia solennibus verbis veteribus & priscis institutis acta esse dicerem, &c. Et paulo post, Si Tribunus plebis verbis non minus priscis & solennibus bona civis cujuspiam consecravit, non valebit? Et vide in præced.

⁵ *Præeunte vero Pontifice Maximo.*] Livius ubi supra lib. 3, & Cornelius

Tacitus lib. 20. quo loco infra citabimus.

⁶ *Capite velato & concione advocata.*] Cicero in d. Oratione pro domo sua, Sed quid ego ceteros? Tu tu, inquam, capite velato, concione advocata, foculo posito, bona tui Gabinii, cui regna omnia Syrorum, Arabum, Persarumque donaria consecrasti.

⁷ *Injussu populi.*] Cicero in illa eadem Oratione, Video, inquit, esse legem veterem Tribunitiam, quæ vetet injussu plebis ades, terram, arcem consecrare. quam postea dicit Q. Papyrius rogasse, ob idque legem Papyriam vocatam fuisse. Idem ad Atticum epist. 2. l. 4. loquens pro domo sua, quam dedicari Clodius contendebat, Cum Pontifex, inquit, ei rei præfectus esset, neque populi jussu, neque plebiscitis id facere jussus esset, videri, posse sine religione eam partem aræ mihi restitui.

⁸ *Postea latum ad populum fuit.*] Livius 1. Decad. lib. 9. ad finem subdens ea quæ supra ex eo adduximus, Itaque, ait, ex auctoritate Senatus latum ad populum est, ne quis templum aræve injussu Senatus, aut Tribunorum plebis partem majoris dedicaret.

⁹ *In quod illud servatum est.*] Valerius Maximus libro 1. cap. 1. de Cultu deorum, ubi de Marcello & templo Honoris, Cum Marcellus, inquit, quintum Consulatum gerens, templum Honori & Virtuti, Clavidio prius, deinde Syracusis potitus nuncupatis debitum votis consecrare vellet, à collegio Pontificum impe-

illud servatum est, ne una cella duobus diis dicetur. ¹ De-
 mum lege Papyria non modo templa & aras, sed ne priva-
 tas quidem ædes sine jussu populi consecrare, aut sempi-
 terna religione obligare licuit, nam quod privatus religio-
 nis ergo sacravit, sacrum non esse consentiunt omnes.
 Fuitque Platonis sententia, ut deorum delubra nemo pri-
 vatus constituat, satis arbitratus ad immolandum publica
 templa patere: ² Funestamque familiam, aut hominem
 finire pollutum, templum aramve dedicare, aut à lugen-
 tibus sacrificari, vel aliquid consecrari, vetabatur: namque
 in luctu diis supplicare, non sacrificare licebat, quum sine
 gemitu aut morsu animi sacris interesse deceat. ³ Propterea
 in sacrificiis anniversariis, & ædis dedicatione, publicum
 luctum minui perpetua lege cavebatur. ⁴ Tum si quando
 exitiali bello & terribili strage diuicatum foret, ne propter
 luctus acerbitem & intestinum urbis malum sacra Cere-
 ris intermitterentur, lugendi tempus ad certam fuit diem
 præ-

Papy-
ria lex.Plato-
nis sen-
tentiaAliæ
obser-
vationes.

impeditus est, negante unam cellam duo-
 bus diis recte dicari: futurum (nimis quid
 prodigii accidisset in ea, ne dignoscetur,
 utri rem divinam fieri oporteret: nec duo-
 bus nisi certis diis una sacrificari solere:
 ea Pontificum admonitione effectum est,
 ut Marcellus separatim ædibus, Honoris ac
 Virtutis simulachra statueret: heque aut
 collegio Pontificum auctoritas amplissimi
 viri, aut Marcello adjectio impense in-
 pedimento fuit, quo minus religionibus
 suis tenor, suaque observatio redderetur.
 Livius Decad. 3. lib. 7. Marcellum aliæ
 atque aliæ objectæ animo religiones tene-
 bant, in quibus quod, cum bello Gallico ad
 Clastidium ad eum Honori & Virtuti vo-
 casset, dedicatio ejus à Pontificibus in-
 pediebatur, quod negabant unam cellam
 amplius quam uni Deo recte dedicari.
 Quia si de celo tacta, aut prodigii aliquid
 in ea factum esset, difficilis procuratio
 foret: quod utri Deo divina res fieret,
 sciri non posset. Neque enim duobus nisi
 certis diis rite una hostia fieri. Ita addita
 Virtutis ædes appropriato opere: neque

tamen ab ipso ædes eæ dedicate sunt.
 Meminit Florus in Livii Epitome li-
 bro 19.

1 Demum lege Papyria.] Cicero in
 oratione pro domo sua ad Pont. & vide
 supra in verbo, Injussu populi.

2 Funestamque familiam.] Livius 3.
 Decadis lib. 2. loquens de clade Can-
 nensi, Tum private quoque per domos
 clades vulgate sunt: adeoque totam urbem
 opplevit luctus, ut sacrum anniversarium
 Cereris intermissum sit: quia nec lugen-
 tibus id facere est fas, nec ulla in illa tem-
 pestate matrona expertus luctus fuerat. Ita-
 que ne ob eandem causam alia quoque sa-
 cra publica aut privata defererentur, Se-
 natu consulto diebus 30. luctus est finitus.

3 Propterea in sacrificiis.] Festus
 Pompejus lib. 11. Minuebatur, inquit,
 populo luctus ædis dedicatione, cum à
 Censuribus lustrum condebatur, cum vo-
 tum publice susceptum solvebatur.

4 Tum si quando.] Id quod diximus
 ex Livio in verbo, Funestamque fami-
 liam.

Græci. præfinitum : quod etiam Græcis in usu erat, ut in annua Cereris celebritate, funestos interesse, ¹ aut vota exolvere, vetaretur. Templi vero consecratio fiebat, ut qui templum ædemve dedicaturus erat, ² postem tenens, ³ accenso foculo, & advocato numine, cui templum ædesve sacran-
*Cere-
monie
in tem-
pli con-
secra-
tione.
Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* tur, se ex prophano usu & humano jure, templum, cellam, men-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* fas, arulas, quæque eo pertinent, eximere, eaque con-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* ceptis verbis ipsi numini (nominat numen) divina huma-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* naque omnia consecrare dicareque affirmet, Sabina herba
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* ad sacrum adhibita, sine qua templum ædemve, phana aut
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* sacella, minime dicari putarunt posse. ⁴ Fuitque constitu-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* tum, ut in dedicanda ara vel simulacro, postem teneri non
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* oporteret, in æde vero necessum foret : in quo est animad-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* versum, si parum recte tabernaculum captum esset, crimen
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* spretæ religionis admitti. Atheniensibus vero in ara con-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* secranda, vel statua dedicanda, mulieres in veste versico-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* lori ollas leguminum circumferunt, illasque gratias agen-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* tes, erecto-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* ribus dividunt. ⁵ Notatumque & illud, conse-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* crationis verba rite concipi oportere, ne syllaba vel verbo
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* cadant : ⁶ quare Metellum pontificem ædem dedicaturum,
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* quum

¹ *Aut vota solvere.]* Festus Pompejus loco supra citato ibi, Propterea in sacrificiis.

² *Postem tenens.]* Livius 1. Dec. 1. 2. in dedicatione ædis Jovis in Capitolio, sic scribit, Postem jam tenenti consuli, sed dum inter precationem deum nuncium incutiunt : mortuum ejus filium esse, funestosque familia dedicare eum templum non posse. Non crediderit factum, aut tantum animo roboris fuerit, nec traditur certum, nec interpretatio est facilis. Nihil aliud ad eum nuncium à proposito aver-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* sus, quam ut cadaver efferrî juberet : tenens postem, precationem peragit & de-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* dicat templum. Valerius Maximus 1. 5. cap. 10. Horatius Pulvillus cum in Capito-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* lio Jovi Opt. Max. ædem Pontifex de-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* dicaret, interque nuncupationem solen-
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* nium verborum postem tenens, mortuum
*Sabina
herba
in de-
dicatio-
nibus.
In de-
dican-
da ara
vel si-
mula-
cro.
Athe-
nien-
ses.
Conse-
cratio-
nis ver-
ba arti-
culate
expri-
menda.* esse filium audisset, neque manum à poste

removit, ne tanti templi dedicationem interrumpere : neque cultum à publica religione ad privatum dolorem reflexit, ne patris magis quam Pontificis partes egisse videretur. Seneca de Consolatione ad Martiam. Ante hos Cicero in d. Oratione pro domo sua, Verbone Pontifices putatis, si is postem tenuerit, & aliquid dixerit, domum uniuscujusque consecrare posset ?

³ *Accenso foculo.]* Dictum est supra in verbo, Accenso foco.

⁴ *Fuitque constitutum.]* Cicero in Oratione pro domo sua ad Pontif. Postem teneri in dedicatione oportere videor audisse templi : & paulo post, Simulachrum autem aut aram si dedicasti, sine religione loco moveri potest.

⁵ *Notatumque & illud.]* Quod probat exemplo seq.

⁶ *Quare Metellum.]* Plinius lib. 11. cap. 37.

quum balbus esset, multum laborasse ferunt, ut verbum Opiferæ, rite exprimere, & sine offensione posset: ¹ sicut Demosthenes linguæ impedimento offensus, adeo blæsus ^{Demo- sthenes blæsus.} erat, ut in exprimendo g literam, multum laborasse dicant, pro qua λ proferebat. ² Utque in consecratione adis, si quando luctu publico populus teneretur, dimissis sagis, ^{Lucretius remissus.} candidas vestes induant. ³ Cumque omnia sacra tanquam diis debita, violari nefas foret: hominem tamen sacrum & deo devotum morte afficere, nefas non putarunt, tanquam ^{Homo sacer.} illius anima diis devota, amplius humani commercii non ^{In loco conse-} sit. ⁴ Religiosum vero locum eum facere dicunt, qui de- functum cadaver aut cineres in locum suum defert, qui ve ^{Sepe- liendi locus apud priuscos Roma- nos.} mortuum in prædio locove suo humo tegit: ⁵ locus tamen ubi crematur corpus, prius quam injecta gleba sit, non ideo religiosus manet, sed prophanus. ⁶ Sed quum à prima ori-

cap. 37. Metellum Pontificem ad eo inexplanatæ fuisse linguæ accepimus, ut multis mensibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda ade Opiferæ dicere.

1 Sicut Demosthenes.] Plutarchus in vita illius.

2 Utque in consecratione adis.] Festus Pompejus libro 11. Minuebatur populo luctus adis dedicatione.

3 Cumque omnia sacra.] Hæc usque ad versic. Religiosum, sunt Macrobij libro 3. cap. 7. Peteres nullum animal sacrum in finibus suis esse patiebantur: sed abigebant ad fines deorum, quibus sacrum esset: animas vero sacratorum hominum, quos Græci ζωδναι vocant, diis debitas existimabant. Quemadmodum igitur quod sacrum, ad deos ipsos mitti non poterat, à se tamen dimittere non dubitant: sic animas, quas sacras in cælum mitti posse arbitrati sunt, viduas ac corpore quam primum illo ire voluerunt. Vide Festum Pompejum lib. 17.

4 Religiosum vero locum.] Martianus in l. in tantum. §. religiosum. ff. de rerum divis. & repetitur in §. religiosum, eodem tit. Idque videre licet ex toto pene tit. ff. de religiosis & sumptibus funerum.

5 Locus vero ubi crematur corpus.] Cicero lib. 2. de Legibus, Prius quam in os injecta gleba est, locus ille, ubi crematum est corpus, nihil habet religionis: injecta gleba, tum & ille humatus est, & sepulchrum vocatur, ac tum denique multa religiosa jura complectitur.

6 Sed cum à prima origine.] Servius in cum locum lib. 5. Æneid.

Præterea, si nona diem mortalibus alium

Aurora extulerit.

Sciendum, inquit, quia apud majores, ubi quis ubicunque fuisset extinctus, ad domum suam referebatur, & illic qui erant octavo die incendebant, nono sepeliebatur. Et rursus lib. 6. ubi de Misenio summo artifice in sono tubæ loquitur,

Sedibus hunc refer ante suis & conde sepulchro,

sic scribit, Apud Majores omnes in suis domibus sepeliebantur: unde ortum est, ut Lares colebantur in domibus: unde etiam Larvas vocamus. *

COLERUS.

* At nobis lib. 3. Varro similiter hæsitans, nunc esse illos manes, & ideo Maniam matrem cognominatam Larum: nunc aëres rursus deos, & Heroes pron-

*Ina-
genes
tulara-
rio.*

*Quo-
rum ci-
neres
in urbe
sepelire
licebat.*

gine intra suas quisque ædes defossa cadavera haberent,
unde Lares in singulis ædibus colendi religio pervasit, in
Larario, in quo præter deorum Penatium, etiam insignium
viro-
rum, quas venerarentur, effictas imagines habebant :
quare Severus imperator religione tactus, Christum,
Abraham, Orpheum & Apollonium, velut deos, intra
ædes veneratus est : postea lege 12. tabularum, ne intra
urbem sepelire liceret, probe cautum fuit : itaque in agris
quisque suis sepulchra & loculos, in quibus cineres suorum
conderent, habuere. Cineres tamen illorum qui trium-
phassent, aut imperatorum, summorumque ducum, qui
rem-

nunciat appellari: nunc antiquorum sen-
tentias sequens, Larvas esse dicit Lares,
quasi quosdam Genios defunctorum ani-
marum mortuorum.

TIRAEQUELLUS.

1 Unde Lares.] Servius ubi supra. Et
vide supra lib. 5. cap. 24.

2 In Larario, in quo, &c.] Quod
probat ex seqq.

3 Quare Severus Imperator.] Scili-
cet Alexander Severus ex Lampridio,
qui id de eo refert in vita ipsius : cujus
hæc verba sunt, *Usus vivendi eidem hic
fuit : Primum, ut si facultas esset, id est,
si non cum uxore cubuisset, matutinis ho-
ris in Larario suo, in quo & divos Prin-
cipes, & optimos electos & animas san-
ctiores, in quibus & Apollonium, & quan-
tum scriptor suorum temporum dicit,
Christum, Abraham & Orpheum, & hu-
jusmodi deos habebat, ac majorum effi-
gies, rem divinam faciebat.*

4 Postea lege 12. Tabularum.] Cicero
lib. 2. de Legibus, ubi ejus legis verba
sic scribit, *Hominem mortuum in urbe ne
sepelito, neve urito.* Quod postea Duillio
Consule Senatus prohibuit, & legavit
(aut ut alii legunt) cavito, ne quis in ur-
be sepeliretur, ut scribit Serv. in 11. l.
Æneid. Virgilii, quo loco statim citabi-
mus. Et hic omnino vide supra l. 3. c. 2.

5 Itaque in agris quisque suis.] Ut
videre licet ex Cicerone in Oratione
pro Sex. Roscio, Cui de tanto patrimo-

nio ne iter quidem ad sepulchrum pa-
trium relictum est. Et Horatio Serm.
lib. 1. Sat. 8. illis versibus,

*Mille pedes in fonte, trecentos cippus in
agrum*

*Hic dabat, heredes monumentum ne se-
querentur.*

Et Livio 1. Decad. lib. 6. Quod & ap-
ud Græcos observabatur, ut docet
Æschines adversus Timachum, & A-
ristophanes in *ἐκκλησιάζεσθαι*, sive
concionantibus. Et apud Hebræos, ut
docent sacra litera, Genes. cap. 23.

*Abrahamus sepelivit uxorem suam Sa-
ram in spelunca duplici, quam quadrin-
gentis siclis argenti probata moneta pu-
blice emerat ab Ephrone, presentibus fi-
liis Heth.* Et ut testatur D. Joannes
cap. 19. in fin. *Josephus ab Arimathea,
& Nicodemus, corpus Dn. nostri Jesu
Christi linteis cum aromatibus obligatum,
ut Judæis sepeliendi mos erat, posuerunt
in monumento novo, exciso in petra, & in
quo nondum quisquam positus fuerat, quod
erat in horto juxta locum, ubi crucifixus
fuerat.*

6 Cineres tamen illorum, qui trium-
phassent.] Plutarchus probl. cap. 79.

7 Aut Imperatorum.] Servius l. 11.
Æneidos in eum locum,

— Arætaque partim

*Finitimos tollunt in agros, urbiq; re-
mittunt.*

Et vide supra lib. 3. cap. 2. ad fin.

rempub. auxissent, ¹ virginumque Vestalium, in urbem ferri, & in foro, condilicebat. ² Primumque Trajanum Augustum sepulchrum in foro meruisse accepimus, ³ quod & posteris deinceps datum est. A qua institutione postea desitum esse crediderim: ⁴ namque Hadrianus, & mox Antoninus Pius Augustus, jus antiquum renovantes, ne cui intra urbem sepelire liceret, edictis decretisque sancivere. ⁵ Quæ Platonis etiam institutio fuit, ut in agro infecundo & sterili sepulchra constituerentur, ne viventibus officiat. Cumque tota familia sepulchri patrisfamilias particeps foret (quippe extra sacra & legem inferri cadaver non licebat) procedente innox tempore, ne in genus & posteros sepulchra descenderent, alia fuit lege sancitum, donec novo postea edicto ad genus & familiam pertinueret. ⁶ Quæ quidem pro dignitate & opibus fiebant majora,

Sepr-
chia
fami-
lia.

Sepul-
chra
pro di-
gnitate
& opi-
bus.

si im-
bus.

¹ *Virginumque Vestalium.*] Servius in eodem loco, ubi & id dicit, Ipsas quoque Vestales, vivas tamen intra urbem in campo Scelerato obrutas fuisse, quod & nos alibi diximus.

² *Primumque Trajanum.*] Solus omnium, auctore Eutropio lib. 8. in princ. Trajanus intra urbem sepultus est, ossa collata in urnam auream, in foro quod edificavit, sub columna sita sunt. Sic autem scribit Sex. Aurelius Victor, Hujus scilicet Trajani, exusti corporis cineres relati Romam, humatique Trajani foro sub ejus columna, & imago superposita, sicuti triumphantis solent, in urbem inserta, Senatu præcens & exercitu.

³ *Quod & posteris deinceps datum.*] Id pugnat cum eo, quod confestim sequitur. Nam Hadrianus nullo alio intermedio post ipsum Trajanum imperavit.

⁴ *Namque Hadrianus.*] Ulpianus in l. Prator ait. 3. §. Dicus. ff. de sepulchro violato. scribit, Hadrianum rescripto suo poenam statuisse quadraginta aureorum, & in eos qui in civitate sepeliunt, quam fisco inferri iussit, & in magistratus, qui hoc passi sunt, locumque publicari iussit, & corpus transferti.

⁵ *Quæ Platonis etiam institutio fuit.*] In lib. 12. de Legibus: Nullum, ait, in loco fecundo & agro ad culturam apto sepulchrum fiat. Sed is locus corpora defunctorum recipiat, qui ad cetera inutilis, & ad id tantum commodus viventes minime ledit. Nec enim à vivis & à mortuis terræ matris fecunditas impedienda est. Nemo ergo aut vivens aut mortuus aliquem alimento privet.

⁶ *Quæ quidem pro dignitate & opibus.*] Quod & nostris legibus probatur l. at si quis. 14. §. hic alio. illis verbis, Equum autem accipitur ex dignitate ejus qui funeratus est: ex causa, ex tempore, ex bona fide: ut neque plus imputetur sumptus nomine, quam factura est: neque tantum, quantum factum est, si immodice factum est. Debet enim haberi ratio facultatum ejus, in quem factum est: & ipsius rei, quæ ultra modum sine causa consumitur. Vide supra lib. 3. c. 7. incip. Eam vero pyram. Ex legibus autem Platonis libro 12. Lex, inquit, ista sit, ut qui maximi census est, ad funus & sepulturam non plus quam minas quinque impendat, qui secundi tres, tertii duas, quarti unam: atque ita singulorum modica erit impensa.

*Lex de
sepul-
chris
struen-
dis.*

*Epio-
dium
& E-
pita-
phium.
Deme-
trii
fun-
ctio.*

si imperatores aut summos duces amplis honoribus fun-
ctos, sepelire, contingeret: minora vero, si mediocris for-
tunæ viros sepulchro condi curarent. In quibus literis ad-
notabant, quot pedes à fronte, quot in latitudinem sacer
locus procederet. Sed quum profusissimæ impensæ, &
magnæ moles sepulchrorum quotidie fierent, sequutis inde
temporibus, ne ampliori opere excitari sepulchrum ¹quam
quod quinque diebus absolveretur, ²nec majori lapide,
quam qui laudes sepulti & titulos honorum acciperet, lege
cautum fuit: ³quod Græci epiodium, ⁴sive epitaphium di-
xere, ⁵id quod Plato legibus cavit, & Græci sanciverè, ne
quis majoris operæ sepulchrum excitaret, quam quod de-
cem homines triduo perficerent: ⁶neve Hermas in Cera-
mico apponere, ⁷aut longe petito procemio epigramma in-
scribere fas foret. ⁸Mox Demetrius rex novis sepulchris

mo-

¹ *Quam quod quinque diebus.]* Id
Platonis est d. lib. 12. de Legibus, *Ag-
ger, inquit, de sepulchris loquens, non al-
tior sit eo cumulo, quam viri quinque die-
bus construere possunt.*

² *Nec major lapide.]* Plato ibi, La-
pides, ait, superstruantur non majores,
quam ut possint defuncti laudes qua-
tuor solum heroicis versibus editas
comprehendere.

³ *Quod Græci Epiodium.]* Epiodium
sive Epicedium, canticum quod dicitur
cadaveri nondum sepulto: alio nomi-
ne Nenia dicitur, ex *ἐπι* super, & *ὠδή*
canticum.

⁴ *Sive Epitaphium.]* Cicero lib. 5.
de Legibus. D. Hieronymus D. Augu-
stino respondens, Epitaphium asserit
proprie scribi mortuorum: sicut ab
ipso epitaphium Nepotiani scriptum
est. Liberitem D. Hieronymi, qui de
viris illustribus inscribitur, à quibus-
dam dicitur Epitaphium, qui titulus,
ut inquit Divus Augustinus, probari
posset, si eorum tantum hominum, vel
vitas, vel scripta contineret, qui jam
defuncti essent. *

COLERUS.

* Hinc Epitaphista, apud Sidonium,

qui Epitaphia conscribit.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Id quod Plato legibus.]* Lib. 12. de
Legib. & vide infra in verbo, *Neve
Hermas in Ceramico.]*

⁶ *Neve Hermas in Ceramico.]* Cice-
ro libro 2. de Legib. paulo ante fin.
*Sed, post aliquanto, propter has amplitu-
dines sepulchrorum, quas in Ceramico vi-
demus, lege sancitum est, ne quis sepul-
chrum faceret operisius quam quod decem
homines effecerint triduo: neque id opere
testorio exornari, nec Hermas hos quos
vocant, licebat imponi: nec de mortui lau-
de, nisi in publicis sepulchris, nec ab alio,
si quis publice ad eam rem constitutus es-
set, dici licebat.*

⁷ *Aut longe petito procemio.]* Cicero
d. lib. 2. de Legibus.

⁸ *Alex Demetrius Rex.]* Cicero d.
lib. 4. de Demetrio, *Sepulchris, inquit,
navis funiunt modum. Nam super terre
cumulum noluit quid statui, nisi columel-
lam tribus cubitis, ne altiorum, aut men-
sam, aut labellum: & huic procuratori
certum magistratum præfecerat.**

COLERUS.

* Et ex hoc & ex sequenti loco Ci-
ceronis apparet, columellas statutas
fuisse

modum statuit, sanxitque super defuncti cineres erigi columellam, quæ ultra cubitos tres non extaret. Quod Sylla^{Syllæ.} lege promulgata constituit, qua funebres impensæ, & ambitiosæ exequiæ, atque ad rogi munera, necnon convivorum impendia, præscripto fine taxabantur: qui tamen in Metellæ conjugis funere legem suam transgressus, profusione maxima exequias dedit. Lycurgus vero defuncti no-^{Lycur-}men tumulo ascribi vetuit, nisi illius qui fortiter pro patria^{gi.} occubisset, & operam in bello reipubl. navasset. ^{Solo-}1 Solon vero pœna coërcuit illos, qui sepulchra delerent, aut in gentilia alienum inferrent. ^{Ægy-}2 Ægyptiis tria fuere sepul-^{ptiis}chrorum genera: unum præcipuum & maximi sumptus, tria quod argenti talento taxabatur: medium, minarum vigin-^{sepul-}ti: humile vero, ex levi materia minimæ impensæ. ^{chrorū}3 Clariora fuere Æthiopibus: nam ditiorum monumenta ex au-^{genera.}ro fiunt, tenuiorum ex argento, inopes autem conduntur^{Æthio-} fictilibus. ^{pes.}4 Indi^{Indi.} & Germani operosa sepulchra, ut gravia^{Ger-} defunctis, aspernati sunt, itaque humili condebantur tumu-^{mani.}lo. ^{Cyrus.}6 Cyrus vero apud Xenophontem, non auro, nec ar-^{Cyrus.}gento condi, sed terræ corpus reddi voluit velut matri. Singulosque singulis sepulchris condi apud Romanos diu^{Ro-}per-^{mani.}

fuisse in veterum sepulchris. De qua re vide eundem Ciceronem in Tusculan. Quæst. ubi de monumento Archimedis, Syraculis ab ipso Cicerone invento. Adde & Javolenum ff. lib. 8. tit. 4.

TIRAQUELLUS.

1 Solon.] Cicero d. lib. 2. de Leg. De sepulchris autem nihil est apud Solonem amplius, quam ne quis ea deleat, neve alienum inferat, pœnaque est, si quis bustum (nam id puto appellari τῦμβον) aut monumentum, inquit, aut columnam violavit, deiecerit, fregit.

2 Ægyptiis.] Diodorus Siculus l. 2. cap. 5.

3 Clariora fuere Æthiopibus.] Vide

Herodotum lib. 3. Diodorum Siculum lib. 3. cap. 5.

4 Indi.] Strabo lib. 15.

5 Et Germani.] Cornelius Tacitus de Moribus Germanorum.

6 Cyrus apud Xenophontem.] Lib. 8. Pædiæ Cyri, cujus hæc verba sunt, τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὃ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργυρῷ, μήτε ἐν ἀλλὰ μὲν ἐνί, ἀλλ' οἷς τάδε χρῆται τῇ γῇ ἀποδόντε. Cicero lib. 2. de Legib. Ac mihi quidem, inquit, antiquissimum sepultura genus illud fuisse videtur, quo apud Xenophontem Cyrus utitur. Redditur enim terræ corpus, & ita locatum ac si: ut quasi operimento matris obducitur. Tu tamen de ipsius Cyri sepulchro vide Arrianum l. 6. gestorum Alexandri, ubi aliud voluisse videtur.

Mega-
renses.

Dioge-
nis se-
peliendi
ratio.

Tyranni
qui si-
bi mor-
tem
consci-
verant,
non se-
pulti.

permanſit, ¹ quod ab Athenienſibus uſurpatum eſt. Mega-
renſes contra: nam tria aut quatuor deſuncta corpora ſin-
gulis condebant tumulis prona: ² contra Diogenes Cyni-
cus: nam corpus in faciem ſepeliri cenſuit, inferiora aliquan-
do convertenda arbitratus. In publico tamen non fuiſſe
jus ſepulturæ, ex decreto pontificum cavebatur. Sed
quum vis morbi Romæ paſſim per ignota capita vagaretur,
³ Antoninus Philoſophus Auguſtus, ut paſſim in urbe
liceret humari, cavit edicto, loco non definito. ⁴ Si qui
tamen tyrannimale de republica meriti, ſupplicio affecti
eſſent, aut ſi qui laqueo & morte inhoneſta, aut malo letho
occubiſſent, ⁵ vel cæleſti eſſent afflati numine, illos con-
di ſe-

1 Quod ab Athenienſibus.] Plutar-
chus in Solone ſic ſcribit, In ſepeliendo
Megarenſes mortuos ad Orientem con-
tulerunt, Athenienſes verſus Occidentem.
Inſtat contra Heræus Megarenſis, aitque
Megarenſes etiam mortuorum corpora ad
Occidentem humi mandare. Illud præter-
ea maius adiungit, Athenienſium ſingulos
ſingula ſepulchra habere, Megarenſes
tres & quatuor uno ſepeliri.

2 Contra Diogenes Cynicus.] Læti-
tius in vita illius.

3 Antoninus Philoſophus.] Lampri-
dius in vita illius, Tanta, inquit, peſti-
lencia fuit, ut vehiculis cadavera ſint ex-
portata ſarraciſque. Tunc autem Anto-
nini leges ſepeliendi ſepulchrorumque ac-
cerimas ſenſerunt: quandoquidem ca-
verunt, ut ſi quis vellet, fabricaret ſepul-
chrum: quod hodieque ſervatur.

4 Si qui tamen tyranni.] Appianus
lib. 2. bellorum Civilium, leges, in-
quit, tyrannorum corpora inſepulta iubent
abjici.

5 Vel cæleſti afflati eſſent numine.]
Adde & ſacrilegos communi Græcorum
lege inſepultos abjici juſſos, ex
Diodoro Siculo lib. 16. cap. 6. Et eos
qui ſibi mortem conſciuiſſent, niſi cauſam
juſtam proſtuliſſent. Unde Quin-
tiliano, ſi is eſt, declamat. 4. hæc lex
celebratur, Qui cauſas voluntariæ mor-
tis in Senatu non reddiderit, inſepultus

abjiciatur. Nam ut ſcribit Hegeſippus
lib. 3. cap. 17. Deus omnipotens the-
ſaurum nobis optimum dedit, atque
incluſum in hoc vaſe fictili, & confi-
gnatum commiſit nobis cuſtodiendum
quoad ipſi placeat repoſcere. Nonne
in utroque crimen eſt, vel rejicere de-
poſitum non repoſcenti, qui dederit:
vel repoſcenti negare? Si hominis de-
poſitum violare pœna infamiæ eſt,
quanto magis violare depoſitum Dei?
Depoſitum Dei anima eſt in hoc cor-
pore, anima quæ mortis iſtius capax
non fit. Non enim ullo mortis vinculo
aſtringitur, atque alligatur, ſed videtur
mortem operari, cum ſolvitur corpo-
re, atque de commiſſo ſibi contuber-
nio ſejungitur. Cur igitur ante repeti-
tum depoſitum mortem interrogamus, &
animam quaſi nutritam à nobis remit-
timus, atque è domo noſtra exclu-
dimus, & corpus ſine decore, & gratia
ſui in terram reſolvimus? Cur exeundi
hinc præceptum non expectamus? Mi-
les teſſeram expectat, ſervus impe-
rium. Si quis horum ſine præcepto
exierit: alter deſertor, alter fugitivus
eſt. Qui hominem fugit, pœna ob-
noxius eſt, quamvis improbum fugerit
dominum: nos optimum omnium fu-
gientes, poſſumus non adſtringi im-
pietatis flagitio? Et non multo poſt ſub-
jungit, Hæc non ſolum moribus homi-
num,

di sepulchro, aut humari non decebat, itaque insepulti abjiciebantur. ¹ Unius tamen Phocionis, publico judicio damnati, quum insepultum cadaver jaceret, servilis manus sepelisse fertur. ² Si autem de cælo sepulchrum tactum, aut fulmine ictum esset, locum à deo expeti, & propterea consecrari putarunt, ³ quod Lycurgo ⁴ & Euripidi poetæ contigisse ferunt, quorum sepulchra de cælo tacta sunt. ⁵ Eratque Græcis lege cautum, ut qui patrimonium prodegerat, sepulchro patrio non humaretur, sed externo: ⁶ Neve quis

Græcorum
lex in
ob
prodigos.

num, sed etiam legibus interdicta accipimus. Namque alii insepultos projici jubent eos, qui in ferrum deiecerunt. Dignum est enim, ut qui patris imperium non expectaverunt, priventur quasi quodam matris gremio, terræ sepulchro. Alii dexteram manum abscindunt defunctis, ut separaretur à membris sui corporis, quod adversus corpus suum vesano militavit furore. Sed hunc exitum sacilegi ferunt, aut proditores, vel percussores parentum, qui verum patrem non agnovērunt, nec sese cognoscunt. deo aut penitus sepeliri prohibentur, aut non toti sepeliuntur. Quod & à Josepho traditur Belli Judaici lib. 3. c. 14. his verbis, *Denique si qui se occiderint, apud nos quidem usque ad Solis Occasum insepultos abjici decretum est, cum etiam hostes sepeliri fas esse ducamus: apud alios autem & dextera jubentur abscindi ejusmodi mortuorum, quæ in ipsos armatæ sunt: quoniam ut corpus ab anima, ita manum esse à corpore alienam existimarent. Quin & qui in calamitate parentes deseruerunt (teste Quintiliano de clām. 6.) insepulti abjiciuntur.*

¹ Unius tamen Phocionis.] Proh. Amylius in vita illius in fin. Aliter Plutarch. in vita illius ad fin. qui Atheniensium in Phocionem mortuum crudelitatem ostendens, sic scribit, *At ejus inimici, quorum nondum erat in vivum satis explicata crudelitas, mortui quoque corpus atrociter insectati sunt. Illud enim nullo prorsus igne succensō, nullo*

funestolimine, nulla denique non honoris modo, sed ne humanitatis quidem significatione, Atticis exportari finibus eduxerunt. Diciturque ex illius familiaribus neminem ejus corpus contingere aut sum, sed Conspionem quendam curandis funeribus quæsum facere solitum, mercede accepta, in Eleusinam deportasse cadaver, ibique igne ex agro Megarico sumpto, id concremasse.

² Si autem de cælo sepulchrum tactum.] Quod probat exemplis seqq.

³ Quod Lycurgo.] Plutarchus in vita illius in fin. Quamobrem, inquit, & Aristoteles ait, minoribus Lacedæmonem quam par esset prosequi Lycurgum honoribus, tamen si maximis prosequuntur. Nam & templum ei condidere, & singulis annis, ut deo, sacra faciebant. Dicitur autem, cum ejus reliquæ domum veherentur, de cælo tactas esse.

⁴ Et Euripidi.] Plutarchus in eodem loco, ubi dicit id eis solis illustribus viris obtigisse, his verbis, *Hæc vero non facile alteri eniquam ex illustribus præterquam Euripidi accidisse, & mortuo & condito in Macedonia juxta Archusam.* Itaque argumentum ac testimonium magnum iis est, qui sunt Euripidis studiosi, illi soli post mortem contigisse, quæ prius diis immortalibus dilectissimo piissimoque Lycurgo contigissent.

⁵ Eratque Græcis lege cautum.] Et id quidem de Abderitis tradit Laërtius in Democrito.

⁶ Neve quis ob prodicionem reus, Athenis

*Prodi-
tores.*

*Ægy-
ptii.*

Persæ.

*Clear-
chi ca-
daver.*

*Hosti-
um sepul-
chra:*

ob prodicionem reus, Athenis tumularetur, tanquam ob crimen famosus foret. ¹ Ideo Phocionis, aliorumque qui prodicionis insinulati pœnas dederant, cadavera extra fines Atticos exegerunt. ² Cimon vero Miliciadis filius, ut pater qui obierat in carcere, humaretur, captivum se præstitit, & servituti mancipavit. ³ Apud Ægyptios si quem pravis moribus vixisse contingeret, ejectum cadaver in vastis solitudinibus exponunt. ⁴ Persæ damnatorum corpora feris & canibus objiciunt. In quo illud traditur mirum, quod cum Clearchi cadaver ob crimen insinulati canibus expositum foret, magna vis venti exorients, illud pulvere texit, tanquam diis significantibus immeritum pœnas dedisse. ⁵ Hostium tamen sepulchra nobis religiosa non sunt: ideo violari sine piaculo possunt, lapidesque inde sublato in quemlibet usum convertere, non est vetitum. Atque licet Athenis magna fuerit sepulchrorum cura, non minor tamen Romanis, qui publica monumenta etiam pauperibus & servis, ubi conderentur, ædificarunt. Apud Græcos quoque detestabili crimine obnoxius erat, & capitis pœna dignus, qui insensitum cadaver reliquisset, adeo ut equos & canes parentis affectu, ⁶ Cimonem ⁷ & Xantip-

thens tumularetur.] Thucydides lib. 1. non adeo longe à fin. ubi de morte & sepultura Themistoclis loquitur. Et Xenophon lib. 1. Rerum Græcarum, ubi & idem de sacrilegis dicit. Ad quod & tu vide supra in verbo, Vel celesti afflatus essent numine.

¹ *Ideo Phocionis.] Valerius Maximus lib. 5. cap. 3. de Ingratis sic scribit, Phocion his dotibus, quæ ad parandum bonorum potentiissimæ judicantur clementia & liberalitate instructissimus, non tantum in eculeo Atheniensibus impositus est, sed certe post obitum nullam Atticæ regionis, quæ ossibus ejus injiceretur, glebulam invenit. Jussus extra fines projici, intra quos optimus civis vixerat. Plutarchus loco quem citavimus supra ibi, Unus tamen Phocionis.*

² *Cimon vero.] Probus Æmilius in*

vita illius post princ.

³ *Apud Ægyptios.] Ægyptii (auctore Diod. Siculo lib. 2. cap. 5.) judicum sententia corpus ejus, qui comprobatus est male visisse, sepulchro privant.*

⁴ *Persæ.] Hæc usque ad versic. Hostium tamen, sunt Plutarchi in Artaxerxe.*

⁵ *Hostium tamen sepulchra.] Cælius in l. sepulchra 4. ff. de sepulchro violato. Sepulchra, inquit, hostium religiosa nobis non sunt: ideoque lapides inde sublato in quemlibet usum convertere possumus: nec sepulchri violati actio competit.*

⁶ *Cimonem.] Plutarchus in Catone Censorio, Equarum Cimonis sepulchra, quibus olympia tertium vicit, penes ipsius monumentum videntur.*

⁷ *Et Xantippum.] Plutarchus ibi addit,*

pum luxisse, & tumulo indidisse legamus. ¹ Anser quoque Lacydi philosopho ita adhæsisse fertur, ut nec domi, neque foris ab eo discederet: quem elatum funere, effusis lachrymis sepelivit. ² Alexander quoque Bucephalo duxit exequias, ³ sicut Agrigentini equis sepulchra & pyramides erexere. ⁴ Inter quos Augustus Octavius, ⁵ & postea Hadrianus Cæsar equo tumulum fecisse traduntur maximi sumptus, & carmen inscripsisse. ⁶ Commodus quoque Prasino equo mortuo sepulchrum in Vaticano fecit. ⁷ Et Romani

*Pec-
dum
sepul-
chra &
exe-
quie.*

addit, *Quid quod etiam canes familiares ac domesticos, cum alii multi, tum Xantippus ille, priscus diligentissime humanos curaverunt? Is enim canem, qui eo tempore, quo civitas urbe relicta Salaminem transisset, triverni secum erat acceperat, in urbe sepelivit. Cui etiam loco Cynotaphium cognomen est. Præterea in Themistocle hanc historiam sic scribit, Memoratur Xantippi Pericli patris canis, quod abeuntis domini desiderium & solitudinem ferre non posset, in mare insulisse, natando trivernem affectus in Salaminem esse delatus, ilique expirans continuis interivisse: quo in loco etiam his temporibus curia tumulum vocant, ubi sepulchrum eius fuisse traditur. Ælianus de Varia historia lib. 8. c. 4. scribit, Poliareum quoque canes & gallos, fratribus oblectatus fuisset, mortuos publice exulisse, & amicos suos ad funus advocasse, splendideque eos sepelisse, & in illorum monumentis columnam erexisse, in eisque illorum epitaphia insculpsisse.*

Anser quoque Lacydi. Plin. l. 10. c. 22.

Alexander quoque Bucephalo. Pomponius Mela lib. 2. c. 47. Plinius lib. 6. c. 20. & lib. 8. c. 42. scribit, Alexander Bucephalo defuncto exequias duxisse, urbemque tumulo circumdedit nomine ejus. Solinus c. 47. aut aliorum computatione 57. Plutarchus in vita ipsius Alexandri, ubi & idem dicit de cane nomine Perita. Et vide Diodorum Siculum 17. Quintum

Curtium lib. 5. Justinum libro 12.

Gellium lib. 5. cap. 2. Arrianum l. 5.

³ Sicut Agrigentini. Pomponius Mela ubi supra, Plinius lib. 8. cap. 42. Solinus ubi etiam nuper.

⁴ Inter quos Augustus Octavius. Plinius d. lib. 8. cap. 42. Fecit, inquit, & divus Augustus ejus tumulum, in quo Germanici Cæsaris carmen est. Agrigentini complurium equorum tumuli pyramides habentur.

⁵ Et postea Hadrianus Cæsar. Dion in vita illius, Magni, inquit, argumentum est, eum studio venandi delectatum fuisse, quod Borystheni equos, quo libenter in venationibus utebatur, mortuo monumentum edificavit, erexitque columnam inscripto epigrammate. Ælius etiam Spartianus in vita illius, Equos, ait, & canes sic amavit, ut eis sepulturam constitueret.

⁶ Commodus. Non ille quidem filius Antonini Philosophi, nec Ælius Verus qui & Cæsonius Commodus dictus est, quem Hadrianus adoptavit: sed alius Verus ejus filius, qui & Commodus dictus est, ex Julio Capitolino in vita illius, cujus hæc verba sunt, Nam & volucri equo Prasino aurum simlachrum fecerat, quod secum portabat. Cui quidem passus erat, & nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat, quem sanguis suo tinctis coactum in Tiberiana ad se adduci jubebat. Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit.

⁷ Et Romani curia. Plinius lib. 10. c. 43.

Egyptii. Romani corvo dedere exequias, præcedente tibicine, duorum Æthiopum humeris elato: Ægyptii vero quum feles aut aliquod animal moritur, cuius superstitioni addicti sunt, sindone contectum, & sale atque aromatibus delibutum, sepeliunt. Quare circa Myridis paludem cornicis atque ibidis sepulchra sumptuoso lapide visebantur. Tantaque apud Græcos cura sepulturæ fuit, ut decem prætores, quod bello navali apud Arginusas vi tempestatis acti, defunctos in acie non sepelissent, ab Atheniensibus capitis accersiti, & ultimo supplicio affecti sint. Et Lacedæmonii dum contra Messenios ducunt, ne milites qui bello ceciderant, insepulti manerent, tesseras in brachiis insculptis nominibus habuere. Inolevitque mos Athenis, ut singulæ tribus singulas arcas, in quibus cadavera & dispersas reliquias illorum qui bello ceciderunt, suæ cujusque tribus inquisita colligerent, in expeditione vehiculis ferant. Unus autem

torus

1. *Ægyptii.* Herodotus libro 2. de Ægyptiorum superstitione loquens, Quibuscumque in domibus, inquit, ut tyro felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti supercilia radunt, & paulo post, Effervuntur feles mortuæ ad sacra tecta, ubi salse sepeliuntur in urbe Bubastii. Diodorus Siculus libro 2. 4. 4. de Animalibus diis apud Ægyptios & eorum cultu & sepultura, cum aliquod eorum animalium, felis, canis, ichneutionis scilicet, moritur, sindone contectum, cum ululatu peccatus percutientes, sale liniunt, ac cedri liquore, unguentisque odoriferis, quod diutius servetur corpus undum, in sacris locis sepeliunt. Eusebius Præparationis Euang. lib. 2. cap. 1.

2. *Quare circa Myridis paludem.* Alianus de Animalibus, lib. 6. cap. 7. & dictum est supra lib. 1. c. 27. De hujusmodi autem animalium sepulturis. Statius Sylv. l. 2. in Epicedio Pileti his versibus,

— Gemit inter bella peremptum
Partus equum; fidosque canes flere
Molossi,

Et volucres habuere rogam, corvusque
Maronis.

3. *Tantaque apud Græcos.* Hæc usque ad vers. Et Lacedæmonii, sunt Valerii Maximi lib. 9. cap. 8. de Temeritate, nisi quod non decem Prætores, sed decem Imperatores dicit. Quamquam scio, & Prætoris appellationem trahi ad Imperatorem. Valerii verba hæc sunt, Atheniensium civitas ad resaniam usque temeraria, quæ decem imperatores suos, & quidem a pulcherrima victoria venientes, capitali judicio excepit, necavit, quod militum corpora, se vitia maris interpellante, sepultura mandare non potuissent. Necesse estatem puniens, cum honorare virtutem deberet.

4. *Et Lacedæmonii.* Sed & adde, apud Romanos magnæ laudi datum fuisse Rompejo, quod eorum cadavera, qui in Triario adversus Mithridatem infelicititer dimicaverant, & qui inhumati adhuc fuerant, splendide ac decore tumularit. Quod cum Lucullus neglexisset, jure odit materiam nactus est, ut ex Plutarcho scripta est in vita Pompeii.

1. Tamesi

torus constratus inanis ducebatur, illorum qui conquisiti non apparerent : & postquam in publicis sepulchris illa condidissent, ne essent inhonorati, insigni testimonio pietatis in defunctos, solenni oratione de ipsorum laudibus, *Oratio sinebris.* quod pro patria mortem pugnando passi fuerant, illos magnificis verbis atque honoribus extulerunt : ¹ tametsi ea procuratio funeris, inter pudendas & minime ingenuas artes haberetur. ² Si cujus tamen ossa cineresque in alienum sepulchrum deferrentur, illa erueret loci dominus, & sine pontificum decreto alio transferre non poterat. Est tamen *Locus fulminis* lege cautum, ut locus fulmine ictus, illico religiosus, & in nullius bonis fiat, quod eum deus consecrasse videbatur : *ictus, religiosus & sacer sit.* ³ utque juxta sepulchrum novum, propiusve sexaginta pedes, invito domino ædes admoveere non liceat. Ideo inviolabilia habita, ⁴ quæ nec præscribi poterant, nec usucapi, *Lex de non violando alieno busti.* sicut nec publica. ⁵ Et tam Romana lege ⁶ quàm Solonis, ne quis alienum bustum violaret aut dejiceret, gravissima fuit pœna interdictum : quare sepulchri violati actio constituta est. Notatumque & illud, sepulchra & loca religiosa, ipsa antiquitate sanctiora fieri, ⁷ eoque diruto, nihilo minus *Antiquitas sanctitatem augerebat.*

¹ Tametsi ea procuratio funeris.] Cicero lib. 2. servilem Pollinctorum familiam vocat.

² Si cujus tamen ossa.] Id Ulpian. est in l. ossa. 8. in princ. ff. de relig. & sumpt. fun.

³ Utque juxta sepulchrum novum.] Hæc lex teste Cicero lib. 2. de leg. non adeo procul à fine 12. Tabula. est. Ejus verba sunt hæc, *Duc sunt præterea leges de Sepulchris: quarum altera privatorum ædificiis, altera ipsi sepulchris caret. Nam quod rogiu bustumve novum vetat propius sexaginta pedes adjici ædes alienas invito domino, incendium veretur acerbum. Quamobrem autem lex adjiciat Novum, intelliges ex verbis Pomponii in l. 3. ff. de Mortuo inferendo & sepulchro ædificando, cum ita loquitur, Si propius ædes tuas quis ædificet sepulchrum, opus novum tu*

nuntiare poteris: sed factò opere nullam habebis actionem, nisi quod vi aut clamo: Si propius ædificium alienum intra legitimum modum mortuus illatus sit: postea cum prohibere non poterit ædificii dominus quo minus alium mortuum eo inferat, vel monumentum ædificet: si ab initio domino sciente hoc fecerit, ex quibus verbis datur intelligi, quare lex addiderit Novum: quasi videlicet, ubi quis semel id passus sit, tacite suo juri renunciassè videretur.

⁴ Quæ nec præscribi poterat nec usucapi.] Non enim ea alienari possunt. §. sacre res. Instit. de rerum divisione. Ideo nec usucapi. l. alienationis. 28. ff. de verb. signif.

⁵ Et tam Romana lege.] ff. & C. de sepulchro violato, per totum.

⁶ Quam Solonis.] Cicero d. lib. 2.

⁷ Eoque diruto.] Justinianus in §. sacra

minus religiosum locum esse, quippe sepulchrorum sanctitas in ipso solo manet. Sancta vero dicuntur loca, quæ sacra legibus plebiscitisve sancita, pœnis adjectis, inviolata manent: siquidem sanctiones aut obtestatione aut consecratione, vel pœnis consecrantur. ¹ Itaque muri & mœnia civitatum, quod illa transgredi non licet, ² & tam intra quàm extra pomerium omnes ab his arcentur, ³ nec cuiquam ædificia illis admoveere fas est, augusta & sancta dicta sunt: ideo illibata juris sanctione defenduntur. Capitale enim fuit, & severiori pœna coercitum, ⁴ etiam lege Romuli,

Pomœ-
rium
san-
ctum.

§. sacra. versi. locus. Instit. de rerum divis. Locus autem, inquit, in quo aedes sacrae sunt ædificate, etiam diruto ædificio, sacer adhuc manet.

1 Itaque muri & mœnia civitatum.] Cicero libro 2. de Natura deorum, Plutarchus in Romulo, & nostræ leges, in l. sanctum est. 8. §. in municipiis quoque, muros esse sanctos, Sabinum recte respondisse, Cassius refert: prohiberi quoque oportere, ne quid in his immitteretur. Et Ulpianus in l. sacra loca. 9. §. muros. ff. de rerum divisione, cum ait, Muros municipales nec rescindere licet sine principis, vel præsidis auctoritate, nec aliquid eis conjungere, vel supponere. Res sacra non recipit estimationem. Et Justinianus in §. sancta. Instit. eod. tit. Sancta quoque res, inquit, veluti muri & porta civitatis, quodammodo divini juris sunt, & ideo nullis in bonis sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus: quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint. Et huc fere respicit Homerus dum Thebana mœnia isēz vocat, lib. 4. Iliados,

Οἱ περ τὸ τ' ἐπαλώωντ' isēz ωρεῖς
τρεῖςα Θήεις.

Quamquam & alio referri potest.

2 Et tam intra quam extra pomerium.] Livius I. Decad. lib. I. Pomerium est circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam, Hetrusci, qua murum ducturi erant, certis circa

terminis inaugurato consecrabant, ut neque interiore parte ædificia mœnibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiam conjungunt, & extrinsecus puri aliquid ab humano cultu pateret soli. Hoc spatium, quod neque habitari, neque arari fas erat, non magis quod post murum esset, quam quod murus post id, Pomerium Romani appellarunt: & in urbis incrementum semper, quantum mœnia processura erant, tantum termini hi consecrati proferebantur. *

COLERUS.

* Vide Festum. Prosimurium esse, ait Antistius in commentario Juris Pontificalis. Pomerium, id est, post murum, ut ait Cato. Olim quidem omne post murum intimum, nunc etiam intra ædificia pomerium quasi promœrium, solet dici. Glossæ. Pomerium ὁ περὶ τὸ τείχος τὸν.

TIRAQUELLUS.

3 Nec cuiquam ædificia.] In d. §. muros.

4 Etiam lege Romuli.] Ex hocque Remum ipsius Romuli fratrem ideo interemptum ferunt, quod mœnia Romæ transiliisset, pronunciaſſeque Romulum sic deinde, Quicumque alius transilit mœnia mea intersectum iri. Et hæc vulgatio fama fuit, ut scribit Livius I. Decad. lib. I. Quamvis, ut Idem dicit, alii aliter Remum intersectum tradant. Et priorem sententiam sequutus est Propertius lib. 3. eleg. 7. ad Me-

mulī, illi qui mœnia transgressus attigisset. ¹ Neque mœnia solum, sed ipsum pomœrium, quantumque circa mœnia loci est, quod nec coli, neque arari fas erat, sanctum esse liquet. Tametsi sacra & religiosa, quandoque sancta dicta sint. ² Leges quoque quarum iussa pœnis & suppliciis ac religionibus in æternum coercentur, eo quia non debent pœnæ sanctione corrumpi, sanctæ dicuntur: quas breves esse convenit, velut monita oraculorum divinitus missa, ut paucis jubeant, non pluribus disputent, suadeantque magis quam comminentur: ³ quas quidem Plato jussit esse quam paucissimas: nam si suo jure funguntur magistratus, nihil opus esse multiplici lege putavit: ubi vero horum improbitate alio detorquentur, ex legum multitudine perniciem afferri dicebat. ⁴ Fuitque opinio Cleonis apud Thucydidem, fatius esse malis legibus astrictam civitatem non facile mutari, quam bonis inconstanter uti. ⁵ Sed tamen leges à populo latæ, aliter ratæ non habentur, quam si pa-

Sacra & religiosa sancta. Leges sanctæ. Leges breves esse convenit. Platonis sententia de legum paucitate. Cleonis opinio. Quas leges ritas habebunt tres Romani.

ad Mœcenatem,

Celsaque Romanis decerpta palatia tauris

Ordiant, & cæso mœnia firma Remo.

Et Lucanus lib. 1.

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Plutarchus in Romulo, & problem. cap. 26. Pomponius in l. ultim. ff. de rerum divis. sic scribit, Si quis violaverit muros, capite punietur: sicuti si quis transcendat scalis admotis, vel alia qualibet ratione. Nam circes Romanos alia, quam per portas, egredi non licet: cum id hostile & abominandum sit. Nam Romuli frater Remus occisus traditur, ob id quod murum transcendere voluerit. Et Justinianus in d. §. sancte, Instit. eodem tit. Alteram autem sequutus est Servius, fabulosam illam priorem existimans, in lib. 6. Æneidos,

¹ Neque mœnia solum, sed ipsum pomœrium.] Livius 1. Dec. lib. 1. in regno Servii Tullii, ubi declarat quid sit pomœrium. Textum citavimus supra in verbo, Etiam lege Romuli.

² Leges quoque.] Ulpianus in l. sacra. 9. §. proprie dicimus, ff. de rerum divis.

³ Quas quidem Plato jussit esse quam brevissimas.] Lib. de Legibus 12. & ex eo Strabo lib. 6. sic scribit. Hoc & à Platone dictum est, quibus leges ad sunt plurimæ, ac pœnæ plurimæ, iis & vivendi ritus depravatos esse. Sicut quibus plures adsunt medici, iis & ægritudines per multas adesse, probabile est. Quod postremum de medicis reperit ipse Plato de Repub. lib. 3.

⁴ Fuitque opinio Cleonis apud Thucydid.] Lib. 1. belli Peloponnesiaci.

⁵ Sed tamen leges à populo latæ.] Legum ferendarum morem scribit Franciscus Maturantius in Comment. in Philip. 1. Ciceronis. Vide Macrob. Satur. lib. 3. c. 17.

— Viden' ut gemine stent vertice cista.

tres auctores fiant, ¹ postquam fuit de cælo servatum, nisi-
que ad populum prius lata, scriba suggerente, consensu po-
puli, ² non per vim, jussuque senatus ³ trinundino promul-
gata, & per præconem prolata, jurata ⁴ & recepta, in
⁵ foro proposita, ac in ærarium condita fuissent. ⁶ Nam
sacro-san-
ctum. quid fieri minime poterat, nisi per populum
ple-

¹ *Postquam fuit de cælo servatum.*] Cicero Philip. 5. *Quam legem igitur se Augur dicit tulisse, non modo tonante Jove, sed prope cælesti clamore prohibente, hanc dubitabit contra auspicia latam esse, augures tantæ auctoritatis fuerunt, ut nihil neque domi, neque foris, nisi auspiciato gereretur: quod Valerius docet lib. 2. cap. 1. de Institutis antiquis. Et Cicero in Oratione in L. Pisonem queritur, Obnuntiationem, qua perniciosi legibus resistebatur, Fufia & Helia legibus (quas propugnacula murosque tranquillitatis atque otii vocat) eversam esse.*

² *Non per vim.*] Idem Cicero d. Phil. 5. *Quibus de causis, inquit, eas leges, quas M. Antonius tulisse dicitur, omnes censeo per vim & contra auspicia latas, hisque legibus populum non teneri.* Idem Philip. 15. *Acta Antonii, inquit, rescidistis, leges refixistis: per vim & contra auspicia latas decrevistis.*

³ *Trinundino promulgata.*] Cicero in Oratione ad Pontifices pro domo sua, *Si quid in cæteris legibus trinundinum esse oportet, in adoptione satis est trium esse horarum, nihil reprehendo.* Et Philip. 5. *Quid? promulgata fuit? quid? nonne ante lata, quam scripta? venne ante factam vidimus, quam futuram quisquam est suspicatus? Ubi lex Cecilia & Didia? ubi promulgatio? trinundinum? ubi pœna recentilege Junia & Licinia?* Quintilianus lib. 2. cap. 4 de legibus loquens, *Sive non trinundino nundino promulgata, sive non idoneo die fuit, sive contra intercessionem, vel auspicia, aliudve quid, quod legitime obstat, dicitur lata esse.* Suetonius in

Augusto. cap. 67. Gellius lib. 4. cap. 9. Macrobius lib. 1. Sat. c. 16.

⁴ *Et recepta.*] Ubi leges in Senatu approbatae erant, & S. C. factum erant, scribebatur, & plures auctoritatem suam adscribebant: cujus rei exemplum extat in epistol. Cælii 7. lib. 8. omnium autem 142. apud Ciceronem in Epistolis Familiaribus Dion. Halicarn. lib. 11. ubi de Curiatibus & Centuriatis concionibus.

⁵ *In foro proposita.*] Servius in l. 6. Æneid. in eum locum,

— *Fixit leges precio atque refixit.*

Possimus, inquit, Antonium secundum Ciceronem in Philippicis accipere. *Fixit autem ideo, quia incise in æreis tabulis leges affigebantur parietibus.* Locus autem Ciceronis est Philip. 1. ut opinor, ubi ita scribit, *Quæ ita conservanda concordia causa arbitratus sum, ut non modo quas vivus Cæsar leges tulisset, infirmandas hoc tempore non putarem: sed ne illas quidem, quas post mortem Cæsaris prolatas esse & fixas videtis.*

⁶ *Nam sacrosanctam.*] Cicero in Oratione pro L. Cornelio Balbo, *Sacro-sanctum, inquit, esse nihil potest, nisi quod per populum plebemve sanctum videretur.**

COLERUS.

* Festus: *Sacro-sanctum dicitur, quod jurejurando interposito est institutum, si quis id violasset, ut morte pœnas penderet: cujus generis sunt Trib. Plebis, Ædilesque ejusdem ordinis, quod affirmat M. Cato in ea quam scripsit, Ædiles plebis sacrosanctos esse.*

plebemque sacratum esset. ¹ Ideo consulibus legem Curiam ferentibus; quia à populo non recepta, sed à tribuno plebis sæpe intercessum fuerat, pro lege habita non est. ² Proditumque memoriæ fuit, malos mores optimis ferendis legibus sæpe causam dedisse: quia ubi perperam vivitur, multiplicibus edendis legibus magna datur occasio. ³ Inde apud Æginetas cautum est, ut qui novæ condendæ legis causam daret, invisus omnibus & execrabilis fieret. Sic apud Indos, si quis aliquid perniciosi invenisset, nisi protinus remedio succureret, morte plectebatur. ⁴ Quæ quidem leges, licet in æternum editæ, quum aut usus coarguit, aut rerum status facit inutiles, pro tempore mutari & induci, ac facile abrogari possunt. ⁵ Portæ vero civitatis non ut incenia, sanctæ sunt: quia quum per illas defuncta ferantur corpora, sacrosanctas minime putarunt: quod enim funestum est, id sacrum aut sanctum fieri minime potest, tamen si alia feratur causa. ⁶ Cum enim urbium conditores mœnia signarent, incincti ritu Gabino, id est, toga rejecta circa humeros, taurum ad dextram, interius vaccam æneo aratro jungabant, stivamque tenentes incurvam, ita ut omnes glebæ in interiorem ruerent partem, perfecto sacrificio

Novæ legis auctor execrabilis apud Æginetas. Legum abrogatio. Postæ cur sanctæ non essent.

TIRAQUELLUS.

¹ Ideo Consulibus legem Curiam ferentibus.] Dionys. Halicar. d. l. 7. 9. & 11. Vide Gellium lib. 15. cap. 27. & Sueton. in Augusto, cap. 65. & Beorold. ibi.

² Proditumque memoriæ fuit.] Salustius in Catilinam.

³ Inde apud Æginetas.] Diodorus Siculus libro 12. scribit, Charondam sancisse, si quem cujuscumque legis abrogandæ libido seu necessitas adduxisset, ei collum laqueo inductum primum circumdare: tum sic ornatum in concionem ad postulandam à populo legis emendationem prodire oportere: quam si non obtinisset, laqueo, quo victus accesserat, strangulabatur.

⁴ Quæ quidem leges.] Livius 4. Dec.

Tom. II.

libro 4. in Oratione Valerii Tribuni plebis, quam habuit pro Oppia lege abroganda.

⁵ Portæ vero civitatis.] Plutarchus in Romulo, & probl. c. 26. & alibi diximus.

⁶ Cum enim urbium conditor.] Virgilius lib. 5. Æneid.

Interea Æneas urbem designat aratro.

Ubi Servius eadem, quæ Alexander hic scripsit, posuit, & nonnihil Plutarchus in locis nuperrime citatis, & vide infra ibi, Quod quidem aratrum. *

COLERUS.

* Vide Isidorum, & Horat. alludit:

— imprimeretque muris
Illiæ aratrum.

Qq

i Quod

Non
cuius
Cæsa-
rum
jus pro-
ferendi
Pomæ-
ria.

mœnia signabant: ubi vero portæ futuræ erant, id loci minime fulcabant, sed aratrum suspendentes, portarum spatia reliquere intacta. Ideo quum mœnia signata solenni sacrificio, sancta sint: portæ, quia signari illas vel fulcari minime decebat, sanctæ minime fuere. In quo id servatum meminimus, ut fruges in subjectam foveam demittant, & ex vicina terra exaggerent, bovesque sulcatis mœnibus immolent. Macedones vero ubi primum urbis mœnia futura erant, polentam inter solennia adhibuere. ¹ Quod quidem aratrum non ædificandis modo urbibus, sed illis funditus evertendis inducebatur, quasi segetes ibi mox futuras denotarent. ² Fuitque constitutum, ut nemo Cæsarium, nisi qui imperii fines propagasset, non provinciali, sed Italico agro quæsito, nationesque signis collatis & iusto prælio perdomuisset, jus proferendi pomœrii haberet. ³ In qua re est animadversum, Syllam ultimum Romanorum, pomœrium protulisse: & post Syllam, Claudium Cæsarem terminos urbis propagasse. ⁴ Si vero non pomœrium, sed tem-

TIRAQUELLUS.

¹ *Quod quidem aratrum.*] Horatius lib. 1. Carm. Ode 16.

*Ira Thyesten exitio gravi
Stragere: & altis urbibus ultima
Stelere causæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.*

Ubi Acron interpres, *Hæc, inquit, consuetudo fuit condendis atque evertendis civitatibus, ut aratro fierent: ut de condenda urbe illud Virgilii, quod nos supra citavimus inverbo, Cum enim urbium conditor, & de evertenda Cicero, Philipp. 2. Ut vexillum tolleret & aratrum circumduceret. Er huc spectat illud Modestini in l. si ususfructus. 21. ff. quibus modis ususfructus amittatur. Si ususfructus civitati legetur, & aratrum in ea ducatur, ut passa est Carthago, civitas esse desinit: ideoque quasi morte desinit habere ususfructum. Illud quoque Lucani lib. 7. Sarmaticumque premat succinctus Consul aratrum.*

² *Fuitque constitutum, ut nemo Cæsarium.*] Seneca in libro de Brevitate vitæ, & Cornelius Tacitus lib. 12. Et vide Gellium lib. 13. c. 14.

³ *In qua re animadversum est, Syllam.*] Hæc sunt Gellii ubi nuper citavimus: ubi Syllam & Claudium, quos & ipse memorat, tradit Divum quoque Julium post Syllam pomœrium protulisse.

⁴ *Si vero non pomœrium, sed templi ambitus.*] Hæc usque ad versic. Notatumque fuit, sunt Corneliî Taciti l. 20. cuius hæc verba sunt, Undecimo Cælandas Juvias, serena luce spaciū omne, quod templo dicebatur, evinctum vitis coronisque, ingressi milites, quibus sancta omnia, felicibus ramis: deinde virgines Vestales cum pueris puellisque patrimis matrimisque, aqua, rivis & fontibus, annibusque haurita, perlucere. Tum Helvidius Priscus, Prætor, præeunte Plauto Heliano Pontifice, lustrata bove taurisque arca, & super cespitem redditus

templi ambitus & area consecranda forent, eam consecra-^{Templi}
tionem fieri accepimus, ut serena luce omnem aream & ^{ambi-}
spatium vitis coronisque evincerent. Mox milites & Ve-^{tus}
stales virgines cum pueris puellisque patrimis & matrimis, ^{consec-}
ex quatuor fontibus aquam spargerent, boveque & tauro ^{ratio.}
aream lustrarent. Prætorque præsides deos precatus, &
magistratus una sacerdotesque & senatus, cum equitibus
& populo, saxum ingens fundamentis injicerent, passim-
que auri & argenti stipes, & metallorum primitias nullis
fornacibus evictas aggerarent. In quo præcipue cavendum,
ne saxum aurumve, in aliud opus destinatum, apponant.
¹ Notatumque & illud, ut non solum funesti à consecratio-
ne & sacris arceantur, sed manci, quique insignes debilita-
te corporis, aut membro non satis utiles sunt, velut indigni
qui sacra tractarent. Propterea M. Sergius ob parvitatem ^{Manci,}
imminutionemque corporis à sacris ut mancus amotus fuit, ^{muti-}
quod sacra tractare nequisset. Quod Persis quoque in usu ^{lati, de-}
fuisse traditum est, quibus morbo affectum, oculo aut mem- ^{biles,}
bro deficientem, dominari, vel sacris præesse inhibetur. ^{& su-}
Quodque res & loca deorum immortalium divino cultui ^{nesti}
mancipata, jussu populi per pontifices mutari & transferri, ^{à con-}
ac prophana fieri posse, verbis conceptis, amota religione, ^{secra-}
sæpe compertum est. ^{tione re-}
^{jecti.}

redditis extis, Jovem, Junonem, Mi-
nervam, præsidesque imperii deos preca-
tus uti cæpta prosperarent, sedesque suas
pietate hominum inchoatas, divina ope
attollerent, vittas, quibus ligatus lapis,
innexique funes erant, contigit. Simul
ceteri magistratus & sacerdotes, & Se-
natus, & eques, & magna pars populi
studio lætitiæque commixti, saxum ingens
traxere: passimque injectæ sunt funda-
mentis argenti aurique stipes, & metal-
lorum primitiæ, nullis fornacibus victæ,
sed ut gignuntur. Prædixere Aruspices

ne temeraretur opus saxo aureo in aliud
destinato.

¹ Notatumque & illud. De fune-
stis est Servius in lib. II. Æneidos in
princ. ibi,

— Quamquam & sociis dare tempus
humandis

Præcipitant curæ, turbataque funere
mens est.

Et alibi diximus. De Mancis Plinius
lib. 7. cap. 28. ubi & id de M. Sergio
dicit. Et vide nostras leges Connu-
biales l. 2. n. 59.

CAPUT XV.

*Locus Ciceronis ex Catone Majore de lege Voconia qua esset,
& qua Furia, & Falcidia, explanatur.*

*Cice-
ronis
locus in
Cato-
ne.*

CUM Palatini fori judicia opperiremur, & tædio in-
terdum ac mora offenderemur, in Bibliothecam
pontificum, quæ ibi fuit proxima, sæpe divertebamur:
ibique, in quoscunque incideramus libellos, varia lectio-
ne cum amicis contrebamus. Cumque Ciceronis Cato-
nem Majorem inibi forte nacti essemus, hæc verba, quæ
ex persona Catonis Cicero memorat, in eo tunc pensita-
bamus: Cum ego quinque & sexaginta annos natus, le-
gem Voconiam magna voce & bonis lateribus suasissem.
Quid Voconia lege, quam tunc Cato suavit, cautum fuisset,
apud nonnullos qui aderant, quærebatur. Et quum
ex nostratibus homo quispiam, fori & judiciorum non
ignarus, idem quod Furia & Falcidia, Voconia lege ca-
veri respondisset, ne scilicet testatori ex bonis suis ultra
dodrantem legare liceret: utque quarta hereditatis pars
scripto heredi saltem maneret incolumis: sæpiusque hanc
legem abrogatam nova constitutione excitatam esse, &
pleraque induceret: dixi ego, indubio errore labi illos,
qui idem Voconia, quod Furia aut Falcidia, statutum
fuisse contenderent: quippe Furia & Falcidia, contra le-
gis XII. tabularum antiquissima decreta, à principio latæ
fuere. Quum enim duodecim tabulis quomodo volet, &
cui quantumque volet, de bonis disponendi, illaque, sive
institutionis, sive legati jure relinquendi, data facultas
foret: postea lege Falcidia & Furia, ut nisi ad dodrantem
legare liceret, statutum fuit. Interjectis inde temporibus,
Q. ' Volumnius Saxa Trib. pl. tulit ad populum, ne quis
heredem mulierem faceret, coërcitæque eo plebiscito mulie-

*Non
idem
Voco-
nia lege
quod
Furia
& Fal-
cidia
statui.*

TIRAQUELLUS.

[Volumnius Saxa.] Ludovicus Vi- bro 3. cap. 21. pro Volumnio reponit
vès in Augustin. de Civitate Dei, li- Voconium.

Hoc

mulierum hereditates sunt. Mox lege Voconia, quam ^{Lex} C. Voconius Aricinus Trib. pl. tulit, sancitum fuit, ut ^{Voconia.} non fœminas modo, sed ne quis census heredem etiam unicam relinqueret filiam, quam legem Cato persuasit: quo quidem plebiscito, ne liceret legare mulieribus ultra quadrantem, sub gravi documento vetabatur: nam quum solidæ hereditates, & magna patrimonia mulieribus assidue legarentur, prorsus ut admirabile videatur, quantum mulierum opes hereditatibus accrevissent: quum obviam eundum putarent, ne tam immodicæ largitiones mulieribus fierent, quibus temere abutebantur, cautum fuit lege Voconia, ut non ultra quadrantem, hoc est, quartam hereditatis partem, mulieribus ex quovis peculio obvenire posset. Lege autem Falcidia non quadrantem, sicut in ^{Falcidia} Voconia, sed ne ultra dodrantem in legatis cuivis absumere ^{lex.} potestas foret, cavebatur, ut saltem quarta pars hereditatis & bonorum, heredi scripto, qui in bona & nomen adscitus erat, maneret incolumis. Quod enim Voconia lex mulieribus tantum interdixit, ne ultra quadrantem legaretur, lex Falcidia ad omnium hereditatem extendit, cavens ne ultra dodrantem, hoc est novem uncias testatori in legatis absumere facultas foret. Post aliquot vero ætates, quum multi adulteri præteritis liberis integrum assen mœchis testamento relinquerent, Domitianus Cæsar salubri constitutione, probrosis fœminis quæ ^{Domitiani} mœcharentur, jus capiendi hereditates legataque ademit, neve lecticis vectarentur, inhibuit. Quod autem ^{statutum} in mœchis ^{in mœchis.} verbis legis cavebatur, ne quis census heredem etiam unicam relinqueret filiam, census is dicebatur, qui multam pecuniam & ultra centum millia nummum in possessione haberet: nam cui multæ essent pecuniæ, multi cen- ^{Census.} sus æstimabatur. Verba vero legis duodecim tabularum, quibus libera facultas disponendi testatori datur, hæc fuerunt: Uti legassit suæ rei quisque, ita jus esto.

CAPUT XVI.

Quid responderim Hieronymo Massaino, cur in eodem forem statu semper, quum ad honores admitterentur alii.

*Hieronymus
Massainus.*

DEmirabatur aliquando Hieronymus Massainus vir multæ eruditionis, & in studiis bonarum artium non minus atque in rerum actionibus versatus abunde, cur, quum plurimos futes & ignavos ad honores & sacerdotia promotos, magnosque & opulentos quotidie videat, me tamen ipse in eadem fortuna eodemque semper tenore aspiceret, cui mercedem laborum studiorumque deberi putaret. Quotiesque in eos sermones venit, oburgabundus & commodo similis meam segnitiam accusabat, increpitaque ignavia, Tantis tu (inquit) laboribus tam diu nihil sapere didicisti? Cumque me non nimis laborare, & mea sorte & parabili fortuna contentum respondissem, is ut me erigeret, languentemque spem excitaret, consilium dedit ut facerem, quod quempiam hominem astu & insigni arte longe clarissimum fecisse comperit, qui quum nullis bonis artibus ad pontificatum obrepere posset, dolia vini præcipui pleraque mercatus, ea pontifici dono dedit, suspicatus fore id quod evenit: quo maxime munere effecit, ut proximo senatu multo ampliora tulerit: namque & honoribus & pontificio donatus postea fuit. Aliosque referebat homines despectissimos turpissimosque, qui prædæ & rapinis assueti, pecunias sive jure, sive injuria calamitosas erogatas, aut vi extortas, ad fiscum conferebant: quibus artibus effecere, ut clari præpotentesque evaderent. Aliosque ignobiles & obscuros sortis infimæ, atque è cæno emersos, ut ajunt, qui quum permodica re familiari essent, & gratia pollerent, tantum valuisse, ut ad sacerdotia & pontificatus, quum multi clari & disert viri concurrerent, omnium suffragatione cæteris prælati sint. Innumerosque referebat alios moribus perditis-

ditissimis, qui sceleris magnitudine ex infima fortuna ad honores obrepserunt. Memoria teneo, quum pueris nobis quidam magna doctrina, & in primis honestus vir, non minus græce quam latine doctus, nihil præsidii, nihil sibi opis ad degendam vitam parare potuisset, vitamque admodum tenuem & anxiam duceret, cum invidos mores cerneret, ac probitati præclusam viam, & quid ubi faciundum esset, animo volueret, ut aliquod in posterum vitæ subsidium parare posset, eo vesaniæ processit, ut coactus inopia, obscenæ & libero homine indignis artibus vacaret (quibus vero artibus, non libet dicere: ita fœdæ & pudendæ sunt) confecta que fuit sibi res ex sententia: namque haud multo post & sacerdotio & opibus auctus, affluens & beatus tranquillissime vitam egit. Adeo despecta fortuna, ubi nullus honos virtuti est, extrema experiri aliquando cogit. Quibus ego exemplis admonitus, vehementer animo consternatus sum, ne quando, ut ejusmodi honores appeterem, subirem scelesti consilii & conscientiae notam. Longe igitur multumque præstat, satiusque fuit, uti ingenio meo, vacuumque his molestiis, modico civilique cultu contentum esse, neque in ambitionem non necessariam incurrere, quam bona animi, si qua sibi homo studio & labore paravit, ea turpi quæstu pessimo exemplo fœdare.

TIRAQUELLUS.

Hoc caput nullis indiget scholiis.

CAPUT XVII.

* *Quibus ex causis ovare ducebatur licebat, & in quibus ovario differt à triumpho.*

Romani duces, qui in hostes victricia tulere arma, si minus ea, quæ gesserant, triumpho digna forent, ut ^{ovandi causæ.} tantum

COLERUS.

* Quid, quibus ex causis triumphare liceat? vide lib. I. cap. 22.

TIRAQUELLUS.

[Romani Duces.] Super hoc capite, vide, Dionysium Halicarnassæum l. I.

tantum ferrent honoris, persæpe quum domum revertissent, minoribus triumphis & ovatione honestati sunt, ¹ quam Græci *εὐδὴ* nuncupant. Causæ vero ovandi, nec triumphandi, hæc ferme traduntur: ² Si non debellati hostes penitus, sed solum pericula depulsa sunt, fusique & fugati, perculsi & consternati, aut à populationibus coërciti, non autem multis & magnis cladibus affecti forent. ³ Si ignominia tantum acceptæ cladis elevata, ⁴ vel paululum laboris admissum, ⁵ aut non in sua & sibi constituta, sed in aliena provincia res gessissent. Qui enim alieno auspicio res gesserunt, de provincia triumphos agere non poterant. ⁶ Si nondum pacata provincia, reliquiæ bellorum superessent. ⁷ Si bella non rite indicta, ⁸ vel cum hoste non legitimo, sed populo Romano indigno, ⁹ ut cum servis, piratis, ¹⁰ & fugitivis bellum fuisset. ¹¹ Vel si deditione facta, mediocri certamine, & incruento prælio pugnatum esset. ¹² Aut si ex provincia exercitus non deportatus: nec successori tra-

ditus.

Plutarchum in vita Marcelli, & Gellium lib. 5. cap. 6.

¹ *Quam Græci εὐδὴ.* Plutarchus ubi supra. Et *εὐδὴ*, ut scribit Dionys. Halicarnassensis libro 5. *Posthumium*, inquit, *minore pompa & humiliori, quam depravato vocabulo nominant Ovationem quasi εὐδὴ.* *

COLÉRUS.

* Plutarchus in Marcello, ab ove ducit nomen.

TIRAQUELLUS.

² *Si non debellati hostes.* Dionysius lib. 8. ubi de ovatione C. Aquilii de Hernicis.

³ *Si ignominia tantum acceptæ cladis elevata.* Vide infra in verbo, *Primus enim Posthumius Tubertus.*

⁴ *Vel paululum laboris.* Plinius lib. 15. cap. 29. Gellius lib. 5. cap. 6. Festus Pompejus lib. 13. ubi de ovali corona.

⁵ *Aut non in sua.* Titus Livius 4. Decad. lib. 4. in ovatione M. Helvii, *Causa*, inquit, *triumphi negandi*

Senatui fuit, quod alieno auspicio, & in aliena provincia pugnasset. Vide supra lib. 1. c. 22.

⁶ *Si nondum pacata provincia.* Livius 4. Decad. libro 9. ubi de Manlio Proconsule; dictum supra lib. 1. c. 22.

⁷ *Si bella non rite indicta.* Sunt verba in eam rem Gellii d. lib. 5. c. 6.

⁸ *Vel cum hoste non legitimo.* Cum iusto hoste dicit Gellius ibi.

⁹ *Ut cum servis & piratis.* De his utrisque Gellius in eodem loco.

¹⁰ *Et fugitivis.* Plinius libro 16. cap. 39. in fin. Scribit autem Gellius d. lib. c. 5. Crassum, cum bello fugitivorum confecto ovans rediret, coronam myrteam, qua ovantes coronabantur, insolenter aspernatum esse, & lauro, quæ triumphantibus dicata est, voluisse coronari. Vide infra.

¹¹ *Vel si deditione facta.* Plinius & Gellius in dictis locis.

¹² *Aut si ex provincia exercitus non deportatus.* Livius 4. Decad. libro 9. ubi etiam de Manlio Proconsule loquitur.

ditus foret. His omnibus ovare, nec triumphare legitimo triumpho, permixtum est. ¹ Primus enim Posthumius Tubertus traditur, qui bello Sabino victor, quod haud multo negotio hostem fuderat, urbem ovans iniit: inde institutum, ut ob præmissas causas ovatio detur, non triumphus. ² Pompa vero & apparatus idem vere ovantis, qui & triumphantis, sed tamen minor perhibetur: ³ nam & universo senatu, & omnibus ordinibus obviam effusis, paratu magno urbem inibat. ⁴ Et oppida bello capta, signaque militaria, spoliaque & captiva arma, muneraque quibus, donatus fuerat, præ se gerebat. Tum duces bello capti, & obsides dati, bellorum machinæ, & currus, vasaque aurea & ar-

[¹ Primus enim Posthumius Tubertus.] Plinius libro 15. cap. 29. in fin. cuius hæc verba sunt, *Bellicis quoque se rebus inseruit, triumphansque de Sabinis Posthumius Tubertus in Consulatu (qui primus omnium ovans ingressus urbem est: quoniam rem leviter sine cruore gesserat) myrto Teneris coronatus incesit, optabilemque arborem etiam hostibus fecit.* Sed aliter Dionysius Halicarnassæus lib. 5. ubi dicit hanc causam fuisse, quod ei triumphus non fuerit decretus, tantum ovatio, ob cladem paulo ante acceptam cum ignominia, quando multis desideratis parum abfuerit, quin ipse in fuga veniret in potestatem hostium. Nam, ut non multo ante scribit, *Posthumius in sinistro cornu abolenda ignominie cupidus, dextrum hostium cornu impulit, nullo vitæ respectu, dummodo vinceret, velut insanus certusque mori, conjiciens se in hostes medios.* Pomponius Lætus meminit hujus Tuberti, in Compendio historię Romanæ.

² Pompa vero & apparatus.] Idem Dionys. d. lib. 5. differre triumphum ab ovatione dicit, quod in hac dux non curru, sed pedibus in urbem præcedit pompam militum: deinde pro intertexta auro trabea induitur toga prætexta, qui quotidianus cultus est Prætorum atque Consulum, nec

sceptrum gestat, ut triumphantes, sed tantum lauream, in cæteris nullo discrimine. Et lib. 9. in fine: *Omnino, Lucretius, inquit, triumphans urbem ingressus est, Velurius ovans rediit ex S. C. pompa pari cætera, nisi quod pedibus, non curru ingressus est.*

³ Nam universo Senatu.] Gellius d. lib. 5. cap. 6. & Servius lib. 4. Æneidos, in eum locum, ubi quid ovatio differat à triumpho scribit:

— *Sola fuga nautas comitabor ovantes.*

Ovatio, inquit, minor est triumphus. Qui enim ovationem meretur, & uno equo utitur, & à plebeis vel ab equitibus Romanis deducitur ad Capitolium, & de ovibus sacrificat, unde & ovatio. Qui autem triumphat, albis equis utitur quatuor, & Senatu præcunte in Capitolio de tauris sacrificat.

⁴ Et oppida bello capta.] Hæc omnia in ovationibus, ut in triumphis fiebant, ut diximus supra hoc eod. libro cap. 6. ubi de triumpho Mitridatico diximus ex Appiano.

⁵ Et currus.] Nam & hinc forte currus ovantes vocat Propertius lib. 3. elegia 8. ad Mæcenatem.

Persequar & currus utroque ab littore ovantes

Parthorum, astuta tela remissa fugæ.

Quant-

Myr-
tea
corona
ovant-
tis.
Ovan-
tes in-
itio si-
ne ex-
ercitu
& le-
gioni-
bus pe-
dites
urbem
ingre-
diebā-
tur.

& argentea, ¹ ac quicquid pecuniarum ex manubiis & præ-
da exactum foret, etiam coronæ oppidorum, quibus à so-
ciis honestatus fuerat. ² Tum si qui milites donis militari-
bus, torquibusque & armillis donati essent, pulcherrimo
comitatu præcedebant. Ipse vero dux, cui ovandi honos
datur, ³ myrtea insignis corona, ⁴ sceptrum manu tenens,
⁵ non triumphali picta vel aurata veste, ⁶ nec curru quadri-
jugo, ut triumphantes, ⁷ sed purpura decorus, ⁸ insidens
equo. Neque senatu sub prætextis juxta currum, trium-
phan-

Quamquam & alio possit referri, & vi-
de infra ibi, *Sola plebe, aut equestri*
ordine.

6 *Vasque aurea & argentea.*] Hæc
portabantur in ovatione, ut in trium-
pho, de quo diximus supra lib. 6. cap.
item 6.

1 *Ac quicquid pecuniarum ex manu-
biis & præda.*] Nam & Appius Clo-
dus Cento ex Celtiberis ovans decem
millia pondo argenti, quinque
auri in ærarium tulit apud Livium
5. Decad. lib. 1. ad finem. M. Hel-
vius ovans (ut idem Livius scribit
4. Decad. lib. item 4.) argenti infecti
tulit in ærarium quatuordecim millia
pondo septingenta triginta duo, &
signati bigatorum 17. millia 22. &
Oscensis argenti 12. millia 438.

2 *Tum si quis milites.*] Gellius lib. 5.
cap. 6. in fin. auctoritate Massurii scri-
bit, milites non sequi solitos ovantes,
sed universum Senatum, quod dictum
est supra.

3 *Myrtea insignis corona.*] Plinius
libro 5. cap. 29. ad fin. Plutarchus in
Marcello & in Crasso. Gellius d. l. 5.
cap. 6. ubi rationem reddit, quod o-
vatio non Martius, sed Veneris trium-
phus foret. Festus Pompejus lib. 13.
ubi de ovali corona. Idem autem li-
bro 11. dicit Papyrium Myrtea coro-
na usum fuisse quod Sardos in campis
Myrteis superasset.

4 *Sceptrum manu tenens.*] Dionys.
Halicarnassæus lib. 5. ut jam diximus
supra in pompa & apparatu ovantis,

scribit ovantes, sceptrum non gestare,
ut triumphantes, sed tantum lau-
ream.

5 *Non triumphali picta vel aurata
veste.*] Dionysius d. libro 5. ubi de
ovatione Posthumii de Sabinis.

6 *Nec curru quadrijugo, ut trium-
phantes.*] Nam hi eo curru utebantur
in triumpho, ut diximus supra cap. 6.
hujus lib. vide infra ibi, *Insidens equo.*

7 *Sed purpura decorus.*] Sueton. in
Nerone, c. 25.

8 *Insidens equo.*] Sabinus Massurius
apud Gellium lib. 5. cap. 6. in fin. pe-
dibus ingredi ovantes dicit. Verum
Tiberius Cæsar, ut scribit Suetonius
in vita illius, capit. 9. veterem morem
aspernatus, curru, instar triumphan-
tium, non equo, vel pedibus instar
ovantium, urbem introivit. * Dion
plurimos ovantes equo vectos fuisse
dicit. Nam de Cæsare, *ἰαπεδόντα ἐν
τῷ ἀλβανῷ.* De Augusto, *τὸ ἐν ἰα-
ποῖς ἐξελάσσει.* De Druso, *τὸ ἐπὶ κέ-
ληλῳ ἐς τὸ ἄστυ ἐλᾶσσει.* De Tyberio,
τὸ ἐπὶ τῷ κέληλῳ ἐπιπικία ἐπεμφε.
De Antonio, *ἐπὶ ἰαπων αὐτὰς ἐξα-
γᾶγοντες.*

COLERUS.

* Dicit Suetonius Tiberium in-
troivisse *Ovantem & Curru*, hoc est,
ovasse & triumphasse. Ovasse autem
puto de Dalmatis, Triumphasse, de
Germanis. Errat igitur Tiraquellus,
qui arbitratr primum Tiberium o-
vasse curru,

phantis more, ¹ sed eo subsequente, ² sola plebe & equestri ordine, aut equitibus præcuntibus incedebat. Sed notandum, eos quibus ovandi dabatur jus, priscis seculis sine exercitu aut legionibus ³ urbem pedibus inivisse: ⁴ Lapsis postea temporibus, ut equo veherentur, morem prævaluisse: ⁵ exque duobus imperatoribus rebus bene gestis, alteri triumphum, alteri ut ovans urbem iniret datum esse. ⁶ Cum Lucretio Tricipitino Veturio consul de Volscis & Æquis triumphavit: sed alteri, ut curru quadrijugo triumphantem legiones sequerentur: Veturio vero, sine legionibus ovans equo veheretur, à senatu datum fuit. ⁷ Bello etiam Punico secundo, Marcus Livius & Claudius Nero de Hasdrubale & Pœnis triumpharunt: sed Livius curru triumphans cum legionibus, Nero autem sine exercitu equo urbem inisse proditur. ⁸ Interdum vero ovantes lauro, non myrto coronatos invenimus: siquidem Marcus Crassus de fugitivis & Spartaco, quos collatis signis vicerat, ex consulto senatus lauro coronatus ovasse traditur. ⁹ Et Tiberius Cæsar quum de Vindelicis mœsta civitate propter repentinum incommodum triumphare nollet, non equo, sed curru cum triumphalibus ornamentis lauro ornatus, ovans ingressus est.

Laurea
corona
ovantium.

TIRAQUELLUS.

¹ Sed eo subsequente.] Gellius d. lib. 5. cap. 6.

² Sola plebe, aut equestri ordine.] Servius d. lib. 4. loco supra citato, in verbo, Et currus.

³ Urbem pedibus inivisse.] Dionysius libro 5. de ovatione Poitumi, & libro 8. ubi de ovatione Aquilii, cujus verba adduximus supra. Et Plutarch. in Marcello.

⁴ Lapsis vero temporibus.] Ut dictum est supra ibi, Insidens equo.

⁵ Exque duobus Imperatoribus.] Vide supra lib. 1. cap. 22.

⁶ Cum Lucretio.] Hæc usque ad versicul. Bello, sunt Livii Decad. 1. libro 5.

⁷ Bello etiam Punico secundo.] Valerius Maximus lib. 4. cap. 1. de Animi moderatione. Et vide supra libro 1. c. 22.

⁸ Interdum vero ovans lauro.] Hæc usque ad versic. Et Tiberius, sunt Plinii lib. 15. cap. 29. ad fin. Plutarchi in Crasso, & Gellio lib. 5. cap. 6. Et vide quod dixi ex Dionysio Halicarnassio lib. 5. supra ibi sceptrum manu tenens. Et adde M. Valerium utraque corona & laurea & myrtea usum fuisse ex Plinio ubi supra.

⁹ Et Tiberius Cæsar.] Suetonius in vita illius, cap. 9. sic scribit, Quas oves & ovans & curru urbem ingressus est primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novæ nec antea tributo genere honoris.

*Equi-
tum
ornatus
in ova-
tione.
Ovan-
tium
sacra.
Ovatio
unde
dicta.
Tibiæ
in ova-
tione.
Obviam
proce-
dunt,
qui e-
quo ve-
heren-
tur, &
contra.*

est. ¹ Turmas quoque equitum non lauro, se olea ornatas, ² cum militaribus jocis & versibus inconditis ovanti præcedere, non subsequi, ut in triumphis solet: ³ neque ovantes candidos tauros aut boves mactare, ut erat triumphanti mos, sed coronatas oves ante se agere, illasque exacta pompa immolare compertum est, quare ovationem dixeret. Neque, ⁴ clangentibus tubis, ut ille Martius solet, sed modulantibus tibiis deduci. ⁵ Illud quoque notatum perhibent, tam in majoribus quam minoribus triumphis, nisi quibus præcipui honoris aut privilegii prærogativa indultum fuisset, ut equo vectarentur omnes, qui ovanti aut triumphanti prodirent obviam, quique erant comites, pedibus & non equo incessisse: quod longo post tempore observatum mansisse in triumphali pompa, multa documenta sunt.

¹ *Turmas quoque equitum.*] Plinius lib. 15. cap. 4. *Oleæ honorem Romana majestas magnum præbuit, turmas equitum Idibus Julis ex ea coronando: item minoribus triumphis ovantes.*

² *Cum militaribus jocis & versibus inconditis.*] Ut videre licet supra cap. 6.

³ *Neque ovantes candidos tauros.*] Plutarchus in Marcello. Festus Pompejus lib. 13. ubi de ovantibus loquitur. Servius in d. libro 4. Æneidos ubi supra. Pomponius Latus in d.

Romanæ historiæ compendio.

⁴ *Clangentibus tubis.*] Ovationem (scribit Plutarchus ubi supra) non in curru laureatus, nec circumclangentibus tubis, at pedes patriciis in calceis, modulantibus tibiis, myrteam gestans coronam ita peregit, ut nulla belli facies esset, sed omnia jucundum magis quam terribilem præ se ferrent aspectum.

⁵ *Illud quoque notatum perhibent.*] Supra capite sexto.

CAPUT XVIII.

*Qui erant Tribuni * militum in Romanis castris, quæve potestas & officium foret, aut jurisdictio.*

*Tribu-
ni mi-
litum
nomen.*

Tribunos ¹ militum qui castris & legionibus præerant, imperium in milites habere, exercituique & summæ rerum præesse, fere pervulgatum est. ² Qui tametsi à pri-

mis

COLERUS.

* Quædam de Tribuno militum dicta sunt lib. 1. cap. 20. supra.

TIRAQUELLUS.

¹ *Tribunos militum.*] Multa de hu-

jusmodi Tribunis militum Livius 1. Decad. lib. 3. & 4. non semel, & 5. in princ. & 6. & 9.

² *Qui tametsi à primis originibus terni.*] Varro linguæ Latinæ lib. 1. aut aliorum

mis originibus terni ex singulis tribubus, Ramnensi, Titienſi, & Luceri crearentur: ¹ tamen militari lege, ut ſingulis quatuor legionibus ² ſeni ac deni tribuni præſſent, ſancitum erat. ³ Qui licet à conſulibus & ſummis ducibus antea eligerentur, poſt aliquot ætates, ut militari ſuffragio & prærogativa crearentur, militibus munus datum fuit. Lapiſis mox temporibus, ut populi ſuffragio & tribuni rogatione fierent, ⁴ lege cautum fuit: ex quibus qui à conſulibus creabantur, ⁵ Ruſuli, mox Rutuli nuncupati, eo quod Rutilius Rufus conſul de illorum imperio primus tuſſet. Aliorum vero tribunorum militarium duo fue-
re genera, aut enim ſuffecti erant, aut comitiati. Suffecti, militari ſuffragio in caſtris: ⁶ Comitiati vero populi juſſu comitiis creabantur. ⁷ Demum ſequuti Cæſares, tribunos ipſi delegere, homines inſigni teſtimonio, in quibus eſſet ſpecimen magnæ & expertæ virtutis. ⁸ Quare
Ha-

Singularum legionum tribuni. Tribuni per quos eliguntur. Tribuni Ruſuli. & Rutuli. Tribuni. Suffecti. Comitiati.

aliorum computa. 4. *Tribuni militum,* inquit, quod terni tribus tribubus Ramnium, Lucerum, Titienſium olim ad exercitum mittebantur.

1 *Tamen militari lege.* Vide ſupra lib. 1. cap. 5. ubi de hac eadem re.

2 *Seni ac deni.* Livius 1. Decad. lib. 9.

3 *Qui licet à Coſſ.* Ut videre licet ex Polybio lib. 6.

4 *Legē cautum fuit.* Illud tamen in illis tandem novatum propter Macedonicum bellum, in Perſea Regem Macedonum, quod Conſules ex S. C. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur, ſed Conſulum Prætorumque in iis faciendis judicium arbitriumque eſſet, ut ſcribit Livius 5. Decad. lib. 2.

5 *Ruſuli, mox Rutuli.* De his duobus Livius 1. Decad. lib. 7. * Aſconius Padianus in 2. in Verrem actione, *Tribunorum militarium,* inquit, duo genera. Primum eorum qui Ruſuli dicuntur. Hi in exercitu creari ſolent. Alii ſunt comitiati, qui Romæ in comitiis designantur. Feſtus Pompejus li-

bro 16. ſic ſcribit, *Ruſuli appellabantur Tribuni militum à Conſule facti, non à populo: de quorum jure, quod Rutilius Rufus legem tulerit, Ruſuli ac poſt Rutuli ſunt appellati.*

C O L E R U S.

* Vide eundem Livium lib. 9. & Polybium lib. 6.

T I R A Q U E L L U S.

6 *Comitiati vero.* Aſconius Padianus ubi ſupra, & de his etiam alibi ſupra lib. 4. cap. 3.

7 *Demum ſecuti Cæſares.* Ut patet ex ſequentibus.

8 *Quare Adrianus Cæſar.* Spartianus in vita illius: Cujus hæc verba ſunt, *nec Tribunum niſi plena barba ſaceret, aut ejus ætatis, quæ prudentia & annis Tribunatus robur impleveret, nec pateretur quicquam Tribunum à milite accipere.* Flavius autem Vopiſcus in vita Probi Imperatoris tradit, ipſum Probum adoleſcentem & prope imberbem Tribun. militum factum fuiſſe Valeriani Imperatoris judicio. Sed & longis ante temporibus legimus Scipionem Africanum ſuperiorem, admodum

*Tribu-
ni à
Cæsa-
ribus
creati.*

Hadrianus Cæsar viros ætatis exactæ & summæ prudentiæ, doctos ætate & usu ad tribunatum evexit: vetuitque edicto, ne imberbis adolescensve, tribunus fieret. ¹Fuitque prisce moris, ut cum princeps ad tribunatum quempian eveheret, gladium illi in manum traderet: quo signabatur, in milites jure militari habere imperium. Cujus edicti verba sic habent: Milites quibus jussi erunt, parento, eorumque tribuni sunt, & infra. ²Huic Lacones & præsidii præfecto harmosten dixere nomen, qui magistratus semestris

*Harmo-
stes.*

modum juvenem, Trib. militum fuisse, apud Valer. Maximum lib. 5. c. 6. de Pietate erga patriam. Extat apud nos *l. si Rufinus 4. C. de testam. milit.* qua cautum est Tribun. minorem annis testantem non posse dare libertatem servis. & *l. ult. eod. titul.* quia licet antiquis legibus permitteretur pupillis, si Tribunatus numerum meriti fuissent, testamentum posse conficere: id tamen Justinianus illius legis auctor abrogavit.

1 *Fuitque prisce moris.*] Hinc est quod Trajanus Imperator cum Tribunatum militum Suræ Licinio traderet, parazonium quo pro dignitate accingendus erat, nudum ei porrexit: ac, *Talem, inquit, inssem accipe, quem pro me ita demum strinxeris, si juste imperavero: quod si perperam quicquam per me fieri cognoveris, eo in perniciem meam utaris, velim.*

2 *Hinc Lacones & præsidii præfecto Harmosten.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 5. non multo ante fin. Quoties (*inquit*) nec leges tuerentur justitiam, nec magistratus ad legum tutelam sufficerent, & in temporum novitatibus opus esset institutis non tam optimis, quam ad præsentem rerum statum accommodatissimis, non solum in improvisis casuum adversitatibus, verum nonnunquam & in immodicis prosperitatibus, quæ bonam constitutionem Reipub. corrumpere, celeremque ac liberam correctionem postularent, necesse erat re-

gias ac tyrannicas potestates rursus in medium proferre, convelas honestioribus vocabulis. Sic Thessali Archos, sic Lacedæmonii Harmostas eos appellabant, pro tyrannis vel regibus: quod religio esset restituere potestates cum jurejurando & devotione abrogatas deorum monitu. Thucydides lib. 1. ubi Laurentius Valla *Harmosten* vertit *Præfectum*. Plutarchus in Lycurgo, ubi Lapsus Florentinus vertit *Conciliatorem*. Cæterum Xenophon in Rebus Græcorum multos Lacedæmoniorum Harmostas memorat. Idem Plutarchus in Alcibiade, *Cum Chalcedoniis, inquit, bellare adortus est, quod defecissent Lacedæmoniorum præsidio & Harmostæ*. Cæterum Xenophon in Rebus Græcorum multos Lacedæmoniorum Harmostas. memorat: scilicet lib. 1. Clearchum: lib. 2. Stenelaum & Lysandrum libro 3. post princ. Thimbronem, & paulo post Dercyllidem, iterumque Lysippum, & alibi eodem libro Tisaphernes & Pharnabazus his conditionibus pacem Dercyllidæ obtulerunt, *Si Lacedæmoniorum Harmostæ ex regis civitatibus abirent*. Pausanias libro 9. scribit, Thebanos post Leuctrensem victoriam, Harmostas Lacedæmoniorum præfectos, quos in civitatibus ipsi Lacedæmonii constituerant, eiecisse. Aliter autem Harmostas accipit Polux, libro 1. cap. 10. *πρὸς συμμάχων εἰρωπτεῖαν καὶ πολέμοισιν*. & libro 3. cap. item 3. *πρὸς μνηστῆρας*.

stris erat. ¹ Illorumque præcipuum munus, castrorum & ^{Tribu-}
exercitus curam agere, ne sine munimento, sine custodiis ^{ni offi-}
sint, pervigiles excubias jubere, ne quid occulto speculatu ^{cia.}
hostes moliri possint. ² In primisque milites ad solenne
jusjurandum adigere: neque enim militi arma capere fas
erat, ni prius apud tribunal legitimum præstisset jusju-
randum, ³ qui etiam in castris jura dabant: quoque in prom-
ptu essent, & nihil moraretur imperium illorum statio in ^{Tribu-}
castrorum principiis erat, ubi tribunal habere, & jura dare ^{ni sta-}
assuerant, ⁴ quibus non virgas, ut consuli aut prætori, sed ad ^{tio.}
terrorem audaciæ, vites lictores præferebant, contumaces-
que milites Romani vel Latini nominis, jussu minus exe-
quentes, non virgis, ⁵ sed vitibus per centuriones: externos
vero

TIRAQUELLUS.

³ Qui etiam in castris jura dabant. [Jurisconsultus in d. l. officium. Polybius lib. 6.]

⁴ Quibus non virgas. [Vide in sequentibus. Virgas pro Lictoribus posuit Juvenalis satyr. 1.]

Præcedant ipsas illi te Consule virgas.

⁵ Sed vitibus per Centuriones. [Plinius lib. 14. cap. 1. paulo ante fin. de vitibus loquens, Quid, quod (ait) insertæ castris summum rerum naturam imperiumque continent? Centurionum in manu vitis & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit Aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat. Et Cornelius Tacitus lib. 1. Centurio, inquit, Lucillus interfecit, cui militaribus sacetis vocabulum, Cedo alterum, indiderant: quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat. Juvenalis loquens de Mario satyra 8.]

Nodosam posthæc frangebat vertice vitem,

Si lentus pigra muniret castra dolabra. Silius Italicus de Ennio, quem Centurionem fuisse dicit lib. 12.

Ennius antiqua Mæssapi ab origine Regis

Misce-

¹ Illorumque præcipuum munus.]

Redit ad magistros militum Romanorum, Jurisconsultus in l. officium. §. de re militari.

² In primisque milites ad solenne jusjurandum adigere.] Jul. Frontinus l. 4. Stratagematon c. 1. L. Flacco & C. Varone Coss. milites primo jurjurando sacelli sunt: ante enim sacramento tantummodo à Tribunalis rogabantur: ceterum ipsi inter se tantum conjurabant, se fugere, atque formidinis causa non abituros, neque ex ordine recessuros, nisi teli petendi feriendæ hostis, aut civis servandi causa. Servius enarrans illud Virgilii l. 7. Æneidos,

Ipse vocat pugnas, sequitur tam cætera pubes.

Sacramentum, inquit, erat in quo unusquisque miles jurat se non recedere, nisi præcepto Consulis post impleta stipendia: id est, militiæ tempora, scilicet viginti quinque annos. *

COLERUS.

* Jurabant milites ante omnia, etiam in principis salutem. Tacitus lib. 15. Arrianus lib. 1. c. 14. Et alludit Tertullianus, libro de corona militis. Formidam autem hujus juramenti haurire potes ex Suet. in Calig. c. 15.

Tribuni
lictores.

Militaris
lex.

vero fustibus plectebant. ¹ Alexander tamen Severus tribunis non lictores aut apparitores, sed milites anteire iussit, quatuor tribuno, sex duci, decem vero legato. ² Eratque militari lege cautum, ut si miles dum cæditur ob crimen, vitem frangeret, aut centurionis vel tribuni manum teneret, de gradu dejectus, militia amoveretur: si autem violentas manus inferret, capite lucret. ³ Cumque reliqui milites passim ferreos haberent annulos, tribunis tamen, centurionibus & legatis, aut his quibus ordo & imperium erat, aurei dabantur: ⁴ à quibus sive in hostes ducere, sive castrametari, sive in prima acie & fronte locari, aut in subsidiis poni, vel in stationes & vigiliis ire conveniret, tesseram milites petebant. Ipsi vero ab imperatore, quod dari oportebat, signum assumebant, copiasque equitum & peditum, quoties dimicandum erat, ornari & instrui, atque in aciem educi jubebant. Milites quoque in conflictu præliorum, singulos & universos hortari & monere, atque in cessantes animadvertere, tribuni proprium munus erat. ⁵ Missionem

*Miscebat primas acies, Latiusq; superbum
Vitis adornabat dextra decus.*

Martianus Jurisconsultus in l. militis agrum. 13. ff. de re militari, sic scribit, Irreverens miles non tantum à Tribuno vel Centurione, sed etiam à principali coercendus est. Nam eum, qui Centurioni castigare se volenti resistit, veteres notaverunt: si vitem tenuit, militiam mutat: si ex industria fregit, vel manum Centurioni intulit, capite punitur. Plinii locum de vite Centuriali scite admodum exponit Perrus Crinitus lib. 22. de Honestâ disciplina, cap. 2.

¹ Alexander tamen Severus.] Alius Lampridius in vita illius, Apparitores denique, inquit, nullos esse passus est Tribunis aut ducibus, nisi milites anteire voluit: iussitque ut ante Tribunum, quatuor milites ambularent: ante ducem, sex: ante legatum, decem: hique ad domos suas reciperentur.

² Eratque militari lege cautum.] In d. l. milites agrum. §. irreverens, cujus

verba adscripsimus supra in verbo, Sed vitibus per Centurionem.

³ Cumque reliqui milites passim ferreos haberent annulos.] Quod & hinc videre licet quod Septimius Severus Imperator primus omnium militibus permisit aureis annulis uti, ut tradit Herodianus l. 3. Et vide Plinium l. 33. cap. 2. Livius l. Decad. l. 3. neminem nisi equirem atque eorum ipsorum primores annulum aureum pro insigni gestasse.

⁴ A quibus.] Scilicet Tribunis militum. Ex Polybio lib. 6. & Vegetio lib. 2. cap. 9.

COLERUS.

⁵ Missionem quoque.] Missionum generales causæ sunt tres. Honestæ est, quæ reimpore militiæ impleto datur. Causaria, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. Ignominiosa, cum quis propter delictum sacramento solvitur. Macrob. lib. 2. de re militari.

I Quod

nam quoque militibus perfunctis militia, si causam probarent, ex auctoritate & jussu consulum dabant. ¹ Quod Fulvius cohortem legionis in qua tribunus erat, sine jussu consulum missam fecerat, Quintus Fulvius Flaccus censor illum ærarium fecit, & senatu amovit. ² Si qui tamen post missionem studio pugnae militare cuperent, nisi secundo sacramento adscripti essent, arma sumere, & merere, aut in hostes tendere nequibant. ³ Marcellus notavit tribu-

*Tribu-
ni mi-
litum
officiū
ex
Mar-
celli.*

rum militum officium esse, milites in castris habere dicto audientes, & intentos imperio, ad exercitationes deducere, in stationes mittere, claves portarum suscipere, ne oculta colloquia ferant, neve quis auctor novi consilii cum hostibus moliri quid possit, stationes, vigiliæ, munitionesque ne infrequentes sint, nonnunquam interdum, sæpius noctu circuire, milites singulis momentis instructos paratosque habere, sive pabulatum, sive frumentatum vadant, præsertim si in procinctu hostes sint, exploratoque in hostes ducere. Cumque frumentum militibus admetitur, ne quid minus æquo impartiant, interesse, neve perniciofa fame, aut inopia afficiantur, utque præparati comæatus abunde sufficiant alimentis, ne arma, viri, equi aut pecunia defint, cum imperatore multo ante prævidere (nam Romani duces rationem commerciorum præcipuam habuere semper) castris locum capere, valetudinarios inspicere, fauciorum curam agere, nomina militum memoria tenere. Quippe imperatorem aut tribunum ignorare milites, pudentia

TIRAQUELLUS.

¹ Quod Fulvius. Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. de Disciplina militari, Q. Fulvius Flaccus, inquit, Censor Fulvium fratrem cohortem legionis, in qua Tribunus militum erat, in jussu Consulis domum demittere ausum, Senatui amovit. Idem scribit Jul. Frontinus Stratagematôn lib. 4. cap. 1.

² Si qui tamen post missionem. Unde Cato ad Pompiliū scripsit, ut si si-

lium pateretur in exercitu remanere, secundo eum obligaret sacramento; quia priore amisso jure cum hostibus pugnare non poterat. Hæc Cicero l. 1. Officior.

³ Marcellus notavit. Imo Martianus * in dicta l. officium. §. ult. ff. de re militari. Flavius Vegetius lib. 2. c. 12.

COLERUS.

* Imo Macer libro primo de re militari.

denda inſcitia eſt. ¹ Neque aliud Othonem ad imperium evexit, quàm quod quemque militum, in agmine, in ſtationibus, in itinere nomine compellabat ſuo, ex hoc gratiam & ſtudia hominum aſſequutus. ² Querelas quoque militum audire, illorumque delicta militari lege plectere, infidum damnosumque militem militiæ gradu dejicere, tribunorum poteſtatis eſt. ³ Fertur tamen Aurelianus Cæſar tam ſeveræ diſciplinæ fuiſſe, ut tribuno per epistolam mandarit, ut militum manus contineret, ne quis pullum aut ovem raperet, aut uvam ex vineis, aut ex ſegete ſpicas: ut arina terſa, calceamenta fortia, veſtis nova, equus defricatus, & mulus centurionatus foret. ⁴ Fuitque antiqui moris, ut miles in caſtris ad centurionem, ad tribunum, mane ſalu-

*Aureliani diſci-
plina in mi-
litarem rapaci-
tatem.*

TIRAQUELLUS.

¹ Neque aliud Othonem.] Cornelius Tacitus lib. 17. ſic ſcribit de Othone Imperatore, *In itinere, in agmine, in ſtationibus vetuſtiſſimum quemque militum nomine vocans, ac Neroniani comitatus contubernales appellando, alios agnoſcere, quosdam requirere, & pecunia, aut gratia juvare, ſtudia militum, jampridem ſpe ſucceſſionis affectaverat.*

² Querelas quoque militum.] Redit ad d. l. Martiani, de qua ſupra in verbo, Marcellus notavit. Id enim ex ea lege eſt. Polybius autem libro ſexto. *Oportet, inquit, ut milites pareant Tribunis, Tribuni ad Conſules referant. Attamen poteſtatem habet Tribunus mulctandi, pignoris capiendi, cadendi-que.**

COLERUS.

* Verum hoc eſt. In militia ipſe Tribunus manu ſua ſupplicium ſumit. Tacitus lib. 15. *Pœna Flavii Vejano Nigro Tribuno mandatur. Et hoc libro alibi: Lateranus manu Stati Tribuni trucidatur. Et lib. 11. Meſſalina iſtu tribuni tranſfigitur. Alias munere hoc fungebantur Speculatores, & frequenter. Adi doctiſſ. Lipſii Commentarios.*

TIRAQUELLUS.

³ Fertur tamen Aurelianus Cæſar.] Hujus epistola militaris eſt ad vicarium ſuum data (ut ſcribit Flavius Vo-piſcus in Aureliano) huiusmodi: *Si vis Tribunus eſſe, imo ſi vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat, uvam nullus auſerat, ſegetem nemo deterat: oleum, ſal, lignum, nemo exigat, annona ſua contentus ſit. De præda beſtis, non de lachrymis provincialium habeat: arma terſa ſint: ſervamenta ſamiata, calceamenta fortia. Veſtis nova veſtem veterem excludat. Stipendium in baltheo, non in popina habeat. Torquem brachialem & annulum appenat: equum ſaginarium ſuum deſicet, captum animal non vendat, mulum centuriatum comiter curet. Alter alteri, quaſi ſervus, obſequatur: à medicis gratiſ carentur. Aruſſicibus nihil d'nt: in hoſpitiis caſte ſe agant: qui litem ſecerit, vapulet.*

⁴ Fuitque antiqui moris.] Polybius libro ſexto: *Equites ordinumque ductores omnes, inquit, oriente luce accedunt ad Tribb. tentoria, Tribuni ad Conſulem: ille quod iſtat agendum, Tribunis edicit, Tribuni Equitibus, ordinumque ductoribus: ii multitudinî promunt, tempore opportuno.*

salutatum vadat, & ad edictum præsto sit. Ac licet tribunis militum centuriones subsint & decuriones, ipsi tamen legati imperio parent. ¹ Eratque militari lege cautum, ne quis ubi tribunus militum fuisset, postea ordinum ductor esset: ² namque centurio, decurio, & ordinis ductor tribuno inferiores sunt. Alexander vero Macedo tanti tribunos & decuriones fecit, ut neminem nisi sexagenarium, ordines ducere siverit. ³ Hoc quoque notatum est, eum qui præconium faceret, inter decuriones admitti non licere, & multo magis inter tribunos. Si tamen antea præconium fecisset, & postea artem desivisset, ad decurionatum admitti poterat, ad tribunatum non utique. Insuper observatum, ut si quando in aliquos iusta movenda forent arma, senatum per tribunum militum de bello indicendo ad populum sæpe tulisse. ⁴ Quodque veteri instituto ad tribunatum admitti nemo poterat, nisi prius alam duxisset: neque alam ducere, nisi cohorti præfuisset: siquidem cohors erat ala inferior: tribunatus vero legionum, post alam conferri darique consuevit.

*Qui ad
tribu-
natum
admis-
si.*

¹ *Eratque militari lege cautum.*] Livius 1. Decadis libro 7. paulo ante fin.

² *Namque Centurio.*] Livius 1. Dec. l. 8. in contentione L. Papyrii Dictatoris, & M. Fabii ob Q. Fabium, qui contra edictum Dictatoris pugnans, vicetat, *Cum*, ait, *polluta semel militari disciplina, non miles Centurionis, non Centurio Tribuni, non Tribunus legati, non legatus Consulis, non Magister equitum Dictatoris pareat imperio.*

³ *Hoc quoque notatum est.*] Hæc usque ad versic. *Insuper*, sunt Ciceronis

Epistolar. famil. libro sexto, epist. 19. ad Lepriam, incip. *Simul ut accepi*, ubi sic scribitur, *Neque enim erat ferendum, cum qui hodie haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur, in municipiis decuriones esse non licere.*

⁴ *Quodque veteri instituto.*] Quibus adde apud Livium 5. Decad. lib. 4. L. Æmylio Paulo, & C. Licinio Consul. Senatum decrevisse, ut in octo legiones parem numerum Tribunorum Consules, & populus crearent: creare autem neminem eo anno placuisse, nisi qui honorem gessisset.

CAPUT XIX.

Qui ludī scenici, qui Megalenses, qui Taurii, Compitaliū, Juvenales, & Honorarii fuerint.

INter spectatissimos ludos, qui plurimi Romæ fuerunt, ^{sui} Romuli ludī à regibus instituti primum, ^{cuique} qui & magni, ^{deorum} & Circenses dicti, præcipui semper habiti sunt, ^{ludi.} Jovi, Junoni, & Minervæ celebres: ¹ nam singulis diis singuli erant dicati ludī: ⁶ quippe venationes & munera Saturno, scenici

Libe-

TIRAQUELLUS.

1 *Romuli ludī à regibus.*] Circenses ludos primus Romæ fecit Romulus, quarto mense ab urbe condita, ut scribit Fabius Pictor, quo die Sabinas rapuit. Circenses dictos scribit Servius in lib. 8. Æneidos, quod ensibus circumdarentur. Nam cum rudis vetustas non loca hujusmodi ludis apta ædificasset, inter enses & flumina eos agebant, ut ignavis utrinque præsens esset periculum. Postea Tarquinio Prisco Rege locus est designatus Circo, qui postmodum Maximus est dictus, ut Livius refert l. Dec. l. 1. *Tum primum Circo, qui nunc Maximus dicitur, designatus locus est: loca divisa patribus, equitibusque, ubi spectacula sibi quisque facerent, Fori appellati. Ludicrum fuit equi, pugilesque ex Hetruria maxime acciti. Solennes deinde annui mansere ludī, Romani Magnique varie appellati.* *

COLERUS.

* Tertullianum quoque lege, principio lib. de Spectaculis.

TIRAQUELLUS.

2 *Qui & Magni.*] Livius, ubi supra. Cicero 2. in Verrem actione, *Hi, inquit, ludī dies quindecim auferent: deinde continuo Romani consequentur.* Ubi Asconius Pædianus sic scribit, *Romani ludī regibus instituti sunt, Magnique appellati, quod magnis impensis dati: tunc primum ludis impensa sunt ducenta milia nummūm.* Alii magnos ludos factos putant, quod consiliorum secretorum Deo, id est, Neptuno lati, tum Regi &

rerum conditarum & diis magnis, id est, Laribus urbis Romæ dati sunt, quibus ajunt raptas Sabinas esse: ut videatur propter hoc dicere Virgilius l. 8. Æneidos,

— *Magnis Circensibus actis.*

Festus Pompejus libro 11. ubi de ipsis magnis ludis, *Magnos ludos Romanos appellabant, quos in honorem Iovis, quem principem deorum putabant, faciebant.*

3 *Et Circenses dicti, &c.*] Virgilio ubi supra, & Suetonio in Cæsare, c. 39. & Nerone, cap. 11. & ubique apud auctores.

COLERUS.

* Plinius lib. 8. cap. 7. & 36. c. 15. ubi circi, ut tunc erat, magnitudinem describit. Tertullianus de Spectac. capite 3.

TIRAQUELLUS.

4 *Jovi, Junoni & Minervæ.*] Cicero 7. in Verrem actio. *Nunc sum designatus Ædilis. Scio mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani nominati sunt, maxima cum dignitate ac religione, Iovi, Junoni, Minervæ esse faciendos.*

5 *Nam singulis diis.*] Lactantius Firmianus lib. 6. cap. 20. ad fin. de Verocultu, *Parlatim, inquit, & cæteris diis idem bonus tribui capit, singulique ludī numinibus eorum consecrati sunt, sicut Sissinnius Capito in libris Spectaculorum docet.*

6 *Quippe venationes.*] Lactantius ante ea quæ supra adduxi, scribit, *Et primitus quidem venationes, quæ vocantur munera, Saturno attributæ sunt: ludī autem*

Libero, Circenses Neptuno : alique aliis numinibus dabantur, quos ad placanda numina una cum sacrificiis, ¹ cumque cantu & tibia celebrabant, prætoris edicto id de- <sup>Præto-
ris edi-
ctum
de lu-
dis</sup> cernente in hæc verba: Ludis publicis, quod sine curriculo & sine corporis certatione fiat, popularem lætitiā cantu, fidibus & tibiis moderanto, eaque cum divino honore jungunt, & infra. Quos etiam urgente bellorum tumultu prætermittere duxerunt nefas. ² Cum enim secundo Punico bello externis hostibus Italia affligeretur, & cuncta bello arderent, eosdem magnifice apparateque factos, & in plures dies instauratos, ³ oleique congios in vicos datos fuisse comperimus. ⁴ Postea confectis bellis & rebus contra Samnites gestis, magnifice Romanos faciendos curasse, illosque coronatum populum spectasse, victoribusque palmas à Græcia translato more, atque epulum ludorum causa ædiles dedisse, Titus Livius auctor est. ⁵ Fuere quoque ludi magni, quos post pugnam ad Thrasimenum vetos in- <sup>Ludi
magni.</sup> venimus, æris trecentis triginta tribus millibus, bobus albis quadringentis, multisque hostiis & aliis divitiis clari, ⁶ quos à Marco Acilio consule in apparatu belli contra Antio-

autem scenici Libero, Circenses Neptuno. Idem Lactantius cap. 6. Epitomes divinarum institutionum, ubi de Spectaculis, quæ vitanda sapientibus & cavenda censet, his verbis, Munerum editiones Saturno factæ sunt. Scena Liberi patris est. Ludi vero Circenses Neptuno dicati putantur: ut jam qui spectat, vel interest, relicto Dei cultu, ad profanus ritus transisse videatur.

1 Cumque cantu & tibia.] Vide sequentia.

2 Cum enim secundo Punico bello.] Livius 3. Decad. lib. 2. & iterum 3. & lib. 5. non longe à principio.

3 Oleique congios.] Id Livii est loco illo postremo, sic enim scribit, Ludi Romani pro temporis illius copiis magnifice facti, & diem unum instaurati, & congii olei in vicos singulos dati.

4 Postea confectis bellis, & rebus con-

tra Samnites gestis.] Post triumphum Lucii Papyrii de Samnitibus, auctore Livio 1. Decad. lib. 10. ad fin. Eodem anno coronati primum ob res bello bene gestas ludos Romanos spectaverunt: palmæque tum primum translato à Græcia more, victoribus datæ.

5 Fuere quoque ludi magni.] Livius 3. Decad. lib. 2. satis longe à princip. Ejusdem, inquit, rei causa ludi magni voti æris 334. millibus, & triente: præterea bubus Jovi 300. multis aliis divinis bubus albis atque cæteris hostiis.

6 Quos à M. Acilio.] Livius 4. Dec. lib. 6. Certa deinde sorte S. C. factum est, quod populus Rom. eo tempore duellum jussisset cum Rege Antiocho esse, quique sub imperio ejus essent, ut ejus rei causa supplicationem imperarent Coss. utique M. Acilius Cos. ludos magnos Jovi voreret, & dona ad omnia pulvinaria.

Antiochum iterum votos, & magno sumptu exolutos, ac dies decem continuos celebratos tradunt: ' in quorum celeberritate, præcipua per singula pulvinaria mittebantur munera. ² Anno inde ab urbe [†] fere quadringentesimo, cum vis morbi ingens urbem pervasisset, & gravi cælo vulerentur morbi, tantaque tabes & vis mali ingrueret, ut nullum pestis suffugium foret, cum ope divina luem minime levare crederent, victis superstitione animis, scenici primum ludi apparatu magnifico facti sunt, quos ludiones ex Hetruria, motibus non indecoris, versibus ridiculis cum cantu & tibicine adhibitis histrionibus, saltantes celebrarent. ³ Eosque ab ædilibus curulibus secundo Punico bello, per quatrimum instauratos, ⁴ ac noctu luminibus accensis celebrari, ⁵ missiliaque varii generis spargi, auctores memorant: ⁶ in quibus inter ludicra scenæ, comœdiæ præsentari solebant, multis fabularum argumentis, & apparatu vario, ⁷ quarum sex fuere genera: namque ex his aliastataria, alia motoria, aliæ togatæ, nonnullæ palliatæ, pleræque prætextatæ, ⁸ aut Atellanæ. ⁹ Eratque constitutum, ut comœdi

† f.
anno
394.
Scenici
ludi
quando
primum
facti.

Comœdiarum
sex genera.

1 *In quorum celeberritate.*] Votum A. C. C. Livius post ea, quæ supra adduximus hæc scribit, *Id votum in hæc verba, præeunte P. Licinio Pont. Maximo, Coss. nuncupavit, Si duellum, quod cum Antiocho Rege sumi populus iussit, ex sententia S. P. Q. R. confectum erit: tum tibi, Jupiter, populus Roman. ludos magnos dies 10. continuos faciet, donaque ad omnia pulvinaria dabuntur de pecunia quantam Senatus decreverit. Quisquis magistratus eos ludos quando, ubique faxit, hi ludi recte facti, donaque data recte sunt.*

2 *Anno inde.*] Livius 1. Decad. l. 7. post prin. Valerius Maximus lib. 2. c. 1. de Institutis antiquis. Divus Augustinus de Civitate Dei, lib. 1. cap. 32. l. 2. cap. 8. & lib. 3. cap. 17.

3 *Eosque ab ædilibus curulibus.*] Livius 3. Decad. lib. 4. *Ludos, inquit, scenicos per quatrimum eo anno primum fa-*

ctos ab ædilibus curulibus memorie proditur.

4 *Ac noctu luminibus accensis.*] Suetonius in Caligula, cap. 18. *Scenicos ludos & assidue, & varii generis, multifuriam fecit, quondam etiam nocturnos, accensis tota urbe luminibus.*

5 *Missiliaque.*] Idem ibidem iis, quæ proxime adduximus, hæc subjungit, *Sparsit & missilia variarum rerum, & panaria cum obsonio viritim distribuit.* Idem in Nerone, cap. 12. *Sparsa & populo missilia omnium rerum per omnes dies.*

6 *In quibus inter ludicra scenæ.*] De scenarum diversitate & generibus dictum fuit supra lib. 5. cap. 16.

7 *Quarum sex fuere genera.*] Dona: tus in vita Terentii.

8 *Aut Atellanæ.*] Livius 1. Decad. lib. 7. non multo post princ. *Atellani, auctore Festo Pompejo lib. 14. proprie*

vocantur

comœdi cum foccis proscenia inirent, actores tragœdiarum cum cothurnis: planipedes excalceati: scenici certatores nudi, circa pudenda tantum velati. Utque ad ostentationem scenæ, in argumentum fabulæ pro personis quas gerabant, varios amictus induerent: quippe Agamemnon sceptrum ferebat, pellem bubulcus, Achilles arma, Telephus pennulam & peram, ita ut pro fabulæ argumento congruens apparatus fieret per artifices scenicos, qui imitarentur affectus. <sup>Decri-
bser-
vatio
in ve-
stibus.</sup> Utque in scena quinque tantum servarentur actus:

nam

vocantur personati: quia jus est iis non cogi in scenam ponere personam, quod cæteris histrionibus pati necesse est. *

COLERUS.

* Ludi Attellani, dicti quia Atella Oscanum urbs. Inde fit, ut apud Tacitum l. 4. Annal. & Ciceronem Epist. ad Marium Oscanum ludicrum quidam docti, interpretentur ludos Attellanos.

TIRAQUELLUS.

9 Eratque constitutum.] Soccus non solum muliebri calciamentum, sed & histrionicum esse, testis est Horatius in Arte,

Hunc socci capere pedem grandesque cothurni,

Alternis aptum sermonibus, & popularibus.

Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.

De Cothurno dictum est supra lib. 5. cap. 15.

1 Scenici certatores nudi, circa pudenda tantum velati.] Vide omnino nostras leges Connubiales l. 16. n. 3 r. & seqq.

2 Utque ad ostentationem.] Hoc ex sequentibus probatur.

3 Quippe Agamemnon.] Sceptrum, quod proprie Jovis erat, ad Reges & Principes & magistratus translatum est. Virgilius lib. 1. Æneidos,

— Celsa sedet Æolus arce
Sceptratenens.

Ovidius Amorum lib. 3. eleg. 1.
Lava manus sceptrum late regale tenebat:

Idius apta pedum scepra cothurnus erat.

Horatius in Arte, ut habitus, ita verba personæ convenientia tribuenda esse censet, his versibus,

Telephe, vel Peleu male si mandata loqueris,

Aut dormitabo, aut ridebo: tristia mæstum

Vultum verba decent: iratum, plena minaturum:

Ludentem, lascivâ, severum, seria distu.

Et paulo post,

Intereit multum Dariusne loquatur an Heros,

Maturusne senex: an adhuc florente juvenenta

Fervidus: an matrona potens, an sedula nutrix:

Mercatorne vagus, cultorve viventis agelli:

Colechus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.

Aut famam sequere, aut sibi convenientia fingere

Scriptor: honoratum si forte reponis Achillem:

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:

Fura neget sibi nata: nihil non arroget armis,

Sit Medea ferox, invictaque: flebilis Ino,

Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes, &c.

4 Utque in scena quinque tantum servarentur actus.] Vide Donatum in vita Terentii. Horatius de Arte poetica,

Comæ-
diæ
anti-
quæ ob-
serva-
tiones.

nam scenico ludioni quinquies prodeunti, ultra prodire non licuit: quod in tragœdia quoque servatum est, ut non plures quam quinque personarum actus fierent. ¹ Utque finito argumento, & scena personis vacua, chorus & tibi-
cen introducatur. In veteri vero comœdia servatur, ut primarum partium communes actiones sint, aut gesta mi-
litiæ domique: postremarum vero convivia, cantus, po-
tiones & lusus. ² Postea, seu ob morum pravitatem, seu quia mali exempli ludi erant, perniciosaque civibus affere-
bant, ita scenicos infectati sunt, ³ ut Scipio Nasica in cen-
sura scenicos ludiones tribu movisse, & ærarios fecisse di-
catur, ⁴ licet institutum foret, ut actores Atellanarum
tribu non moverentur, sed stipendia facerent & mererent:
fuitque vetus mos diu servatus, ut primitiæ spectaculorum,
à ludicris scenicarum choreis inciperent. ⁵ Cumque Idæam
deorum matrem ex Pessinunte Romani advocassent,
præter munera & apparatus magnificentiam, ludos in ho-
norem deæ instituerunt, qui præcipui inde habiti sunt, quos
Marcus Junius Brutus cum templo in Palatio dedicavit,
qui

*Neve minor quinto, neu sit productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata re-
poni.*

¹ *Utque finito argumento.*] Ut videre
licet in Tragœdiis Senecæ, & aliis
Tragœdiarum scriptoribus.

² *Postea.*] Exsequentibus patet.

³ *Ut Scipio Nasica.*] Cicero in libris
de Republ. & ex eo D. Augustinus de
civitate Dei lib. 1. cap. 31. & l. 2. c. 13.
Valer. Maximus lib. 2. cap. 1. de Insti-
tutis antiquis, ubi loquitur de Institu-
tis scenicis, sic inquit, *Ceterum, auctore
P. Scipione Nasica, omnem apparatus
operis eorum (scenicorum neipe por-
tentorum) subiectum hasta venire pla-
cuit. Atque etiam S. C. cautum est, ne
quis in urbe propius se passus mille subse-
lia posuisset, sedens se ludos spectare vellet,
ut scilicet remissioni animorum injuncta
standi virilitas propria Romana gentis
nulla esset.*

-077

⁴ *Licet institutum foret, ut actores
Atellanarum.*] Livius 1. Decad. lib. 7,
post prin. Valerius Maximus ubi nuper
citavimus, *Atellani autem, inquit, ab
Oscis acciti sunt, quod genus delectatio-
nis Italica severitate temperatum, ideo-
que vacuum nota est: nam neque tribu
moveretur, neque à militaribus stipendiis
repellitur.* *

COLERUS.

* Strab. l. 5. Ἰδίον δὲ π τῆς Ὀσκίος
ἢ τῶ τῶν Ἀποσίων ἔθνος συμβέβηκε
τὸ μὲν γὰρ Ὀσκίων ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν, ἢ Ἀλ-
λεκ[?] μῆτις τῶν τῶν Ῥωμαίοις ὡς
παῖματὰ σκληροαῖμα καὶ πνα
ἀγῶν πατρῶν, ἢ μιμολογείας.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Cumque Idæam deorum matrem.*]
Livius 4. Decad. l. 6. Et eundem 3. De-
cad. lib. 9. & 4. Dec. libro item 4.

I Illof-

qui etiam scenici dicti: ¹ illosque Megalenses appellarunt, ² illorumque curam ædiles gerere, ³ ac veris initio prælata divitiarum pompa celebrare: ⁴ permissaque ludendi licentia, personatos juvenes, magistratuum privatorumque munia & personas, & facta dictaque imitari, ⁵ & ante deæ simulacrum ludere, ⁶ matronasque spectatæ pudicitæ in his pfallere, memoriæ datum est. Quibus diebus Romanæ consuetudinis erat, convivia & sodalitates invicem agere, & comessari, victu tamen frugali & modesto, nec die tantum, sed noctu epulari: namque hi ludi præcipue casti, magno favore spectantium conspiciui erant, ⁷ ad quos servos adire non licebat: illosque prætores & magistratus purpurati, in toga & prætexta, atque in ornatu maximo cele-

¹ *Illosque Megalenses appellaverunt.*] Livius, qui & ea Megalesia vocat, 3. Dec. lib. 4. Festus Pomp. *Megalesia*, inquit, *ludos Matris magnæ appellabant.* Cur autem sic appellati sint, scribit Varro l. 4. lingua Latina, his verbis, *Megalesia dicta à Græcis, quæ ex libris Sibyllinis accersita ab Attalo Rege Pergami prope murum Megalesion, ubi templum ejus deæ, advecta inde Romam.* Cicero de Arusp. responsis, *Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum in ipso Matris magnæ conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt? qui sunt more, institutisque maxime casti, solennes, religiosi.* *

COLERUS.

* De his supra dixi.

TIRAQUELLUS.

² *Illorumque curam Ædiles gerere.*] Id videre licet ex Livio in infinitis locis, & inter cætera 1. Dec. l. 7. & Cic. in d. Orat. de Arusp. respon.

³ *Ac veris initio.*] Scilicet pridie Idus Aprilis, ut scribit Livius 4. Dec. lib. 6.

⁴ *Permissaque ludendi licentiæ.*] Primi annis singulis ludi scenici erant Megalesia, in quibus histriones ad novum opus egredientes, mira lascivia, spurcissima & turpissima quæque, in

Matrem deum & Atym distabant: tum & alii per id temporis, etiam honestissimi, Romanorum cultu dissimulato, ut nosci non possent, licentiosissime per urbem vagabantur, nullis verbis factisque foedis parentes, ut auctor est Herodianus in Commod.

⁵ *Et ante deæ simulacrum.*] D. Augustinus de Civitate Dei, lib. 2. cap. 4. & seq.

⁶ *Matronasque.*] Cicero in d. Oratione de Aruspicum responsis, ubi publicos Matris deum ludos negligerenter esse factos, & ob id pollutos ostendit, ita scribit, *Quo si quis liber, aut spectandi, aut etiam religionis causa accesserat, manus asserebantur, quoniam matrona nulla adiit propter vim confectumque servorum.*

⁷ *Ad quos servos adire.*] Cicero in d. Orat. de Arusp. respon. *Istiusmodi, inquit, Megalesia fecit pater tuus? istiusmodi patrum? Is mihi etiam generis sui mentionem facit, cum Athenionis, aut Spartaci exemplo ludos facere maluerit, quam C. aut Appii Claudiorum? Illi cum ludos facerent, servos de carceribus exire jubebant. Tu in alteram servos immisisti, ex altera liberos ejecisti. Itaque qui antea voce præconis à liberis semovebantur, tuis ludis, non voce, sed manu liberos à se segregabant.*

*Pur-
pura
Mega-
rensis.* celebrarunt: ¹ quare purpura Megarensis in vulgi proverbium venit. ² Quibus diebus stipem cogere, Idææ matris familias proprium fuit, quod edicto cavebatur his verbis: Præter Idææ matrisfamilias eosque justis diebus ne quis stipem cogito, & infra. In quibus fuit constitutum, ut patricii Megalensibus motitarent, plebs vero Cerealibus. *Ludi
Taurii.* ³ Præter hos fuere Taurii diis inferis consecrati, quorum origo fertur antiquissima: cum enim regnante Superbo, vis morbi & insanabilis perniciēs per omnes urbis regiones & compita pervagata esset, assidueque funeribus exhausta civitas foret, atque ob esum carniū taurorum pestifer annus gravidas mulieres ita affecisset, ut sisti pestilentia nequiret, in deorum inferorum placamenta hos ludos concelebrarunt, qui Taurii dicti, quod ob taurinæ carnis morbum, *Ludi
Compitali-
tiii.* inventi primum concelebratique sunt, ⁴ in quibus metas circumcurrere, velut in Circensibus servatum est. ⁵ Compitalitios vero ⁶ Laribus, ⁷ quos bis in anno vernis æstivis-
que

¹ *Quare purpura Megarensis.*] Aristoteles lib. 4. Ethicorum cap. 2.

² *Quibus diebus.*] Hæc usque ad vers. In quibus, sunt Ciceronis lib. 2. de Legibus, & jam diximus supra hoc eodem libro, ubi de 12. Tab.

³ *Præter hos fuere Taurii.*] Hæc quoque usque ad versic. In quibus motus, sunt Festi Pompeii lib. 18. De ludis autem Taurilibus Livius 4. Dec. l. 9. *

COLERUS.

* Et Joseph. Scaliger in Castigationib. ad Fest. Ejusdem Festi est, Taurium as, quod in ludos Tauricos consumitur.

TIRAQUELLUS.

⁴ *In quibus metas circumcurrere.*] Varro lib. 1. aut aliorum comput. 4. de lingua Latina.

⁵ *Compitalitios.*] Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 7. Suetonius in Augusto, cap. 31. Nonnulla etiam ex antiquis caeremoniis paulatim abolita restituit: ut Salutis augurium, Diale flaminium, sacrum Lupercale, ludos seculares & compitalitios.

⁶ *Laribus.*] Ovidius lib. 1. Fast.

Fitque gravis, geminosque parit, quia compita servant,

Et vigilant nostra semper in urbe Lares.

Et Varro lib. 2. aut aliorum computatio. 5. de lingua Latina. Et Dionysius Halicarnassæus libro 4. ubi & id dicit, Sacrificis Compitalia sacra facientibus, non ingenuos, sed servos ministrare voluit, quasi hoc gratius esset Laribus: quod festum nostra quoque ætate Romani agitant paucis diebus post Saturnalia cum primis celebre, & sumptuosum Compitalium appellatione: duratque mos ille priscus in sacris placandi Genios per servorum ministeria, qui temporaria libertate fruuntur per eos dies, ut hæc honorifica humanitatem mansuetiores redditi, dominos chariores habeant, & levius ferant suæ fortunæ inclementiam. *

COLERUS.

* Tertullianus de spectaculis c. 1. quem locum alibi jam citavi.

TIRAQUELLUS.

⁷ *Quos bis in anno.*] Suetonius in Augu-

que floribus ornabant, dicatos plerique autumant, quorum origo ab ultima antiquitate fuisse proditur. ¹ Cum enim Prisco Tarquinio regnante, in foco genitale repente apparuisset, quo in sinu admoto, mater Servii Tulli Ocrestes, stupens miraculo, haud multo post Servium Tullium enixa peperit, qui mox regno successit, & quod puero caput arserit, Laris filius esse creditus est: inde Compitalitii ludi primum instituti, inventique fuisse, ² quos per vicorum magistros fieri, & in compitis celebrari, ac per multum temporis desitos, quum solennia ludorum intermittere nefas esset, post L. Lufellum & C. Marium consules à L. Pisone revocatos & magno apparatu instauratos memorant, qui postea non per vicorum magistros, sed præfectos vicorum celebrari cœpti, & demum sublatis collegiis haud multo post discussi fuisse. Tametsi ab Atheniensibus primum institutos Compitalitios nonnulli credant, in quibus præmium victori hircus donabatur: ³ post quos, juvenales, funebres & seculares, vario & solerti ingenio inde recepti paratique sunt: in juvenalibus enim, licet juvenum causa instituti forent, in hisque adolescentibus per lusus & lasciviam admitterentur, ⁴ plerumque

Ludi
juvenales.

Augusto, cap. 31. *Compitales Lares creare bis in anno instituit, vernis floribus & æstivis.*

¹ Cum enim Tarquinio Prisco regnante.] Hæc usque ad versic. Quos per, sunt Plinii lib. 36. cap. 27. eodemque ult. in fin.

² Quos per vicorum magistros fieri.] Et hæc quoque usque ad vers. Tametsi, sunt Asconii Padiani in Orationem Ciceronis contra Pisone.

³ Post quos Juvenales.] De quibus Suetonius in Nerone, cap. 11. scribit Julius Capitolinus Gordianum edidisse de proprio per quadriuum ludos Scenicos & Juvenalia. Sidonius Apollinaris,

Fam fama Juvenalibus peractis,
Suetonius autem in Caligula, cap. 17. in fin. tradit, illum, ut laticiam publi-

cam in perpetuum quoque augeret, adjecisse diem Saturnalibus, appellasseque Juvenalem. *

COLERIUS.

* Sub Augusto quidem trium dierum Saturnalia erant, teste Macrobio lib. 1. cap. 10. Quare non intelligo satis Dionem, qui dicit, Caligulam iussisse quinque diebus agi Saturnalia.

TIRAQUELLUS.

⁴ Plerumque tamen anus, & grandævas.] Suetonius in Nerone, cap. 11. in princ. *Spectaculorum plurima & varia genera edidit: Juvenales, Circenses, Scenicos ludos, gladiatorum munus. Juvenalibus senes quoque Consulares, annis que matronas recepit ad lufum.* Cornelius Tacitus lib. 14. *Nero instituit ludos Juvenalium vocabulo, in quas passim nomina dedit. Non nobilitas cuiquam, nec*

et as,

que tamen anus, & grandævas natu matres, senesque in-
gravescenti ætate, ludis admissos comperimus. ¹ Lusus
erat, quem ludebant turmæ puerorum primo ætatis flore,
& juvenes generosi spiritus, ut equis instratis, hinc inde
dispositis turmis, tanquam acie instructa, composito agmi-
ne, in justæ modum pugnæ cursitarent, speciemque prælii,
modo in occursum eundo, nunc à tergo & in gyrum oc-
cursando præberent, & campestrem incurSIONEM facerent,
² specimenque magnæ indolis, & commendationem in-
euntis adolescentiæ præ se ferrent, ita ut qualis quisque
futurus esset, cujusque spei, facile eniteret. ³ In his quoque

pyr-

*ætas, aut acti honores impedimento, quo-
minus Græci Latinique histriones artem
exercent, usque ad gestus modosque
hand viriles.* Dion in Nerone. Juvena-
libus, inquit, ludis interfuerunt multi,
sed in primis nobilissimi viri. Cujus
rei argumentum est, quod Ælia Catu-
la, foemina nobilissima atque ditissi-
ma, ac jam grandis natu (nata erat an-
nos octoginta) saltavit: Ceteri, qui
propter senectutem, & morbos præci-
pue, nihil poterant facere, saltabant.
Se enim exercebat unusquisque ut po-
terat, erantque ob eas res scholæ con-
stitutæ, quas frequentabant clarissimi
viri, mulieres, puellæ, adolescentuli,
vetulæ, senes. Quod si quis non posset
aliter spectaculum præbere, ad choreas
ibat. Cuique multi pudore adducti, ea
facerent personati, Nero, petente po-
pulo, ab eis personas auferebat, eosque
patefaciebat hominibus, apud quos
ipsi paulo ante magistratus gesserant. *

COLERUS.

* De Juvenalibus ludis omnino
legendus Justus Lipsius ad l. 14. Cor-
nellii Taciti.

TIRAQUELLUS.

¹ *Lusus erat.* Id ex Virgilio est,
hujusmodi ludum describente libro 5.
Æneid.

*Olli discurrere paves atque agmina terni
Diductis solvere choris, rursusque vo-
cati*

Convertere vias, infestaque tela tulere.

*Inde alios incunt cursus, aliosq; recursus
Adversis spatiis, alternosque orbibus
orbes*

*Impediunt, pugnaeque cident simulachra
sub armis.*

*Et nunc terga fuga nudant, nunc spicula
vertunt*

*Insesti, facta pariter nunc pace serun-
tur.*

² *Specimenque magnæ indolis.* Hæc
sunt in Augusto, cap. 43. cujus verba
adscribemus infra in verbo, *Quam
Tranquillus Trojam nuncupavit.*

³ *In his quoque Pyrrhicham.* Serv.
in lib. 5. Æneidos quo loco citabimus
infra ibi, *Quam Tranquillus.* De hu-
jusmodi autem saltatione Plato lib. 7.
de Legibus, Plinius lib. 7. cap. 56.
Suetonius in Cæsare, cap. 39. *Pyrrhi-
cham*, inquit, *saltaverunt Asia Bithy-
niæque Principum liberi*, & in Nerone,
cap. 12. Athenæus Dipsosophistarum
lib. 14. cap. 12. Apulejus lib. 10. & 11.
de Asino aucto refert pueros puellæ-
que Græcicam saltasse Pyrrhicham,
cum nunc in orbem rotarum flexuosi,
nunc in quadratum cuneati, discursus
reciprocos explicarent. Pollux lib. 4.
cap. 14. Scholiastes Homericæ Iliados
lib. 7. Spartianus in Hadriano, Am-
mianus Marcellinus libro 16. Et ex
horum plurimis intelliges cujusmodi
hæc saltatio fuerit. Vide Erasmus
Chil. 3. cent. 7. c. 71. *Pyrrhichen ocu-
lis præ se ferens.*

pyrrhicham saltari accepimus, quæ integris urbis moribus, *Pyrrhicha*
 magno faventium studio fiebat: quæ primum inventa fer-
 tur ¹ in Creta, ² nonnulli à Laconibus ad res bellicas facile
 obeundas, ³ ut armati levi flexu & saltu, nunc se contra-
 hendo, nunc in altum exiliendo, nunc declinando, tela &
 plagas vitarent, disciplinamque ediscerent, ⁴ quæ enoplia *Enoplia*
 saltatio dicta est, ⁵ quam Tranquillus Trojam nuncupavit: *saltatio*
 idque

¹ *In Creta.*] Pyrrhicha saltatio est Græcanica, quam Pyrrhus in Creta prius invenit, auctor Plinius, ubi supra. Scribit Strabo in 10. Pyrrhicham repertam fuisse à Pyrrhicho Curite pro juvenibus ad disciplinam militarem exercendis. Straboni astipulatur Solinus cap. 16. ubi de Creta insula, qui saltationem hanc expressit his verbis, Pyrrhichon docuit Creta Pyrrhicho repertore. Equestres turmas prima docuit lascivas vertigines implicare: ex qua disciplina bellica rei usus datus.

² *Nonnulli à Laconibus.*] Quintilianus lib. 1. cap. 19. Lacedæmonios, inquit, etiam saltationem quandam, tanquam ad bella quoque utilem, habuisse inter exercitationes accepimus. Athenaus d. 1. 14. cap. 12. scribit, Aristoxenum Pyrrhicham à quodam genere Lacone appellationem consecutam esse, ac his etiam temporibus Pyrrhichum nomen esse Laconicum.

³ *Ut armati.*] Nam & hanc ita describit Plato lib. 7. de Legibus, Motus, inquit, Pyrrhiches imitatur flexus corporum, quibus tela plagæ vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum humique se detrahendo: contrarios item gestus imitatur, quibus videlicet contra alios quicquam infertur sagittando, jectulando, feriendo. Diodorus Siculus l. 5. cap. 15. scribit, Cretam reperisse ensem, galeam, ac cum armis saltandi morem, quorum strepitu permagno Saturnus deceptus est.

⁴ *Quæ Enoplia.*] Dionysius Halicarnassensis libro 7. hanc saltationem Pyrrhicham enopliam esse, hoc est, armatam tradit. Pollux lib. 4. cap. 14.

Quamvis hæc à Pyrrhicha distinguere videatur. Strabo d. libro 10. Plin. d. l. 7. cap. 56. Saltationem, inquit, armatam Curetes docuere Pyrrhicham Pyrrhus utramque in Creta.

⁵ *Quam Tranquillus Trojam nuncupavit.*] In Cæsare cap. 59. Trojam lusit, turma duplex, majorum minorumque puerorum, & in Augusto, 43. Sed & Troja ludum, didit frequentissime majorum minorumque puerorum delectu, prisca decorique moris existimans, clara stirpis indolem sic notescere, & in Tiberio cap. 6. in fine. Præfedit & Actiacis ludis & Trojanis Circensibus, ductor turme puerorum majorum, & in Claudio, cap. 21. Ac super quadrigarum certamina Trojae lusum exhibuit, & in Nerone cap. 7. in princip. Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Trojanis constantissime favorabiliterque lusit. Et de hoc quoque ludo Cornelius Tacitus libro 11. Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troja inirent, interque eos Britannicus Imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in Imperium, & cognomen Neronis ascitus, favore plebis acior in Domitium, loco præfugii acceptus est. Hujus autem ludi originem videbis apud Virgilium libro 5. Aeneidos multis versibus, quos supra adduximus ibi, Lusis erat. Quibus paulo post & hos subjecit, quibus ostendit hunc ludum illinc ad Romanos fluxisse,

Hunc morem cursus atque hæc certamina primus

Ascanius, longam muris cum cingeres
 Albanam,

Saltatio in panathenæis.
Saltationes molles.

¹ idque à Romulo institutum ferunt, ut cum armis saltarent milites saltatione quam bellicrepan dixit. ² Sicut in Panathenæis armatos pueros saltare voluerunt, in quibus pueri puellæque forma conspicui, manibus amplexi, nunc in orbem, nunc in obliquum per diversos flexus pyrrhicham in theatro saltabant. ³ Postea vero Gaditani modi, & mollissimæ saltationes, quum essent minus notæ, inventæ fuere, in plures divisæ species: ⁴ in chironomiam, quæ manuum gestu: halma,

Rettulit & priscos docuit celebrare Latinos:

Quo pater ipse modo secum, quo Troia pubes

Albani docuere suos. Hinc maxima porro

Accepta Roma, & patrium servavit honorem:

Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.

Quo in loco Servius, Ut ait Suetonius Tranquillus, ludus ipse quem vulgo Pyrrhicham appellant, Troja vocatur, cujus expressit originem in libro de puerorum lusibus. Hujus quoque meminit Dion Nicæus lib. 43. ubi de ludis & certaminibus à Cæsare populo exhibitis, *Etiam, inquit, Trojam, antiquo more, Patritiorum filii luserunt, juvenesque qui dignitate æquales erant, curribus certaverunt, & lib. 48. Agrippæ prætura, Et Trojam vocatum ludum per nobiles pueros magnifice exercebat.* Et lib. 51. ubi de ludis in consecratione templi Julii factis, ludi omnis generis, inquit, facti sunt, *Patricique pueri Trojam luserunt, virique simili ratione, equis celetibus bigisque & quadrigis certaverunt.*

¹ Idque à Romulo institutum fuit.] Festus Pompejus lib. 2. *Bellicrepan, inquit, saltationem dicebant, quando cum armis saltabant, quod à Romulo institutum est, ne sraile pateretur, quod seccrat ipse, cum à ludis Sabinorum virgines rapuit.*

² Sicut in Panathenæis.] Isocrates

in eo libro, qui Panathenæicus inscribitur. Thucydides lib. 6. De his Plato in Parmenide, Aristophanes in Nubibus, Plutarchus in Theseo, Eusebius Chronographus, ubi de Agone gymnico, Maximus Tyrius, Sermone 33. & 36. Pausanias lib. 4.

³ Postea vero Gaditani modi.] Martialis libro 5. epig. 109. in Cotilum, *Cautica qui Nili, qui Gaditana susurrat,*

Qui movet in varios brachia valsa modos.

Et rursum epig. 120. ad Toranium,

*Nec de Gadibus improbis puellæ,
Vibrabunt sine fine prurientes
Lascivos docili tremore lumbos.*

Et lib. 6. epig. 70. de Telesina,

Edere lascivos & Bethica crummata gestus,

Et Gaditanis ludere docta modis.

Et lib. 14. epig. 203. de Puella Gaditana,

Tam tremulum crissat, tam blandum prurit, ut ipsam

Masturbatorem fecerit Hippolytum.

Et Juvenalis Satyra 11.

*Ersit in expositis ut Gaditana canuro
Incipiat prurire choro, plausuque probat
Ad terram tremulo descendant clune puellæ,*

Irritamentum Veneris languentis.

⁴ In Chironomiam, quæ manuum gestu.] Idem Juvenalis Satyra 6.

Chironomon Ledam molli saltante Batillo

Tuscia vesica non imperat.

Quin.

¹ halina, quæ pedum : ² lactissima, quæ calcibus ad humeros jactis saltabantur, quorum inventores Iones fuisse dicunt, unde gestus quoque pantomimi fluxere : in quo id fuit constitutum, ³ ut in chironomia alii gestus subiti, alii misera- biles, alii longi nomina ferrent. ⁴ Funebres vero ludos etiam inter ludicra scenæ exhiberi accepimus, ⁵ & post ludos epu- lum datum, quibus qui præerant, ⁶ designatores dicti, in ⁷ quibus gladiatorum paria, qui venalem habent sangui- nem, modo plura, nunc pauciora, nonnunquam familiæ lanistarum ad gladiaturam comparatæ, digladiari, vulnera- que & sedes accipere solebant : ⁸ quos in defunctorum il- lustrium memoriam ea de causa institutos ferunt, quod quum hostes bello victi, servique ad sepulchra summorum ducum

Ludi
fune-
bres.
Desi-
gnato-
res.

Quintilianus lib. I. c. II. *Et certe, quod facere oporteat, non indignum est discere, cum præsertim hæc Chironomia, quæ est (ut nomine ipso declaratur) lex gestus, & ab illis temporibus heroicis orta sit, & à summis Græciæ viris, & ab ipso Socrate probata, à Platone quoque in parte ci- vilium posita virtutum, & à Chrysippo in præceptis de Liberorum educatione compositis, non omissa.* *

COLERUS.

* Sidonius Apollin. lib. 4. epist. 7. *Et cum apud crudos ceparumque crapulis esculentos hic agat vulgus, illic ea comitate tractabitur, ac si inter Apicios Epulones & Byzantinos Chironomunt, is, huc- usque ructaverit.*

TIRAQUELLUS.

¹ Halma, quæ pedum.] Ἀλμα, sal- tum Græci vocant. Domitius Calde- rinus, Juvenalis interpres, in eum lo- cum supra proxime citatum hoc genus saltationis, quod motu pedum vehe- mentiore fit, Thermastrida vocat.

² Lactissima, quæ calcibus.] Domitius ubi supra, saltationum Græcorum ge- nera dividens, ἐλαττώματα, inquit, cal- cibus ad humerum jactis, à mulieribus fiebat.

³ Ut in Chironomia.] Domitius Cal- derinus, ubi supra.

⁴ Funebres vero ludos.] Livius 4.

Decad. libro I. ad finem. Donatus in præfatione Terentii. Relege, quæ non incuriose diximus de Ludis funebri- bus, supra lib. 3. cap. 7.

⁵ Et post ludos epulum.] Suetonius in Cæsare, cap. 26. Manus, inquit, po- pulo, epulumque pronuntiavit in filiiæ me- moriam : quod ante cum nemo fecit.

⁶ Designatores dicti.] Donatus in Adelphis, de quibus in l. *Athletas* 4. de his, qui notantur infamia. Vide ibi omnino Budaum in suis Annotationi- bus.

⁷ In quibus gladiatorum paria.] Ita enim communiuebantur ex Suetonio in Augusto cap. 44. ad fin. & in Domi- tiano cap. 4. & Plutarcho in Cæsare.

⁸ Quod in defunctorum illustriæ me- moriam.] Hæc usque ad vers. In qua, desumpta sunt ex Virgilio lib. 10. *Æn.*

— Salmone creatos

Quattuor hic juvenes, totidem quos e- ducat Usens,

Vircentis rapit, inferias quos immet
umbris,

Captivæque regi perfundat sanguine
fluminis.

Quo loco Servius, Sane, ait, Mos erat in sepulchris virorum fortium captivos ne- cari : quod postquam crudele visum est, placuit gladiatores ante sepulchra dimica- re, qui à bustis Eustharii dicti sunt.

ducum olim sæve jugularentur, & sanguinem effunderent, idque posteris sævum & inhumanum videretur scelus, cautum fuit, ut sæva illa desita consuetudine, servi libertique, & damnati capite, ac gladiatores buſtuarii, qui venalem habent sanguinem, usu armorum & astu cruditi, conducti precio per lanistas, digladiarentur: in quibus in æmulationem certamenque virtutis, licet dimicatione pernicioſa, vulnera acciperent darentque, & ferro decernerent: in qua si quis forte succumberet, mercedem lanista perdit gladiatoris accipiebat. Athenienſes vero fures & ſicarios pecunia comparatos, armis inſtruebant, quos, ut in ſcena dimicarent, invicem committebant: ¹ apud quos uſus obtinuit, ut imperatore vita functo, duodecim captivi ad ſepulchrum jugulati, tumultentur una. ² Quæ munera licet ſummæ immanitatis forent, duces in bellum, proſecturi, Romæ plerunque populo exhibuere: ³ ſcilicet ut vulnera cerne-

Athe-
nien-
ſes.

¹ Apud quos.] Nam & apud Homerum Iliados libro 23. Achilles in funere Patrocli duodecim viros fortes maſtavit, & cum cadavere illius igni tradidit,

Δάδεχα μὲν τρώων μεγαθύμων ἡέας ἰαθλῆς,

Τὲς ἂ μὰ σοὶ πάντας πῦρ ἰαθί.

Id eſt,

Duodecim quidem Trojanorum magnanimorum filios fortes,

Quos una tecum omnes ignis abſumit.

² Quæ munera.] Juſtinianus Imperator libro 11. Codicis tit. 43. non immerito prohibet gladiatoria ſpectacula, tanquam cruenta præberi. D. Cyprianus in epistoſa ad Donatum gladiatoriam voluptatem in primis execratur his verbis, Paratur gladiatorius ludus, ut libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet: homo occiditur in hominis voluptatem: & ut quis poſſit occidere peritia eſt, uſus eſt, ars eſt: ſcelus non tantum geritur, ſed docetur. Hæc præterea gladiatoria munera deſtatur Laſtantius Firimianus lib. 6. de vetero cultu, c. 20. *

COLERUS.

* Hos & elegantiffimis verſibus execratur Prudentius:

Sanguinis humani ſpectacula publicus edit

Conſeſſus, legeſque jubent venale parari Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis

Morſibus oblectent hilarem de funere plebem.

Sed hæc ad alia ſpectacula referenda.

TIRAQUELLUS.

³ Scilicet ut vulnera cernere aſſueſcerent.] Pomponius Laſtus in Compendio Romanæ hitorix, ubi de Nemefide. Juſius Capitolinus in Maximino & Balbino Imperatoribus, Celebratis ſacris, ait, datis ludis ſcenicis, ludisque Circenſibus, gladiatorio etiam munere, Maximus ſuſceptis votis in Capitolio ad bellum contra Maximinum miſſus eſt, cum exercitu ingenti, pratorianis Romæ manentibus. Uade autem moſtractus ſit, ut proſciſcentes ad bellum Imperatores munus gladiatorium, & venatus darent, breviter dicendum eſt. Multi dicunt apud veteres hanc devotionem contra hoſtes ſa-

ctam,

cernere assuescerent, cædesque & prælia non formidarent, quibus certa lex data, ut multo gravioribus armis pugnare discant, utque diutius in pugnae simulachris armati assuescant, ut in patientia laborum educati, in conflictu pugnae minus laborarent, neque ut tyrones corporibus animisque deficerent. Utque lanistæ cum hastis & sudibus primo introducantur, mox gladiis decernant, ad præliumque incedant tunicati. Utque ante congressum multa fiant, quæ non ad vulnus, sed ad speciem gesticulationis, & motus agilitatem videantur: procedente mox pugna, ut nudi digladientur, neque in vulnere ingemiscant, neve injussi decumbant, neve postquam decubuissent, ferrum accipere jussi, segnes & cunctabundi accipiant, aut retractent. ¹ Ad quod certamen insignes nobilitate & opibus, neque obscuri generis homines plerumque prodire: ² Nam & Nero Cæsar CCCC. senatores, & DC. equites ad ferrum exhibuit. Et Domitiani temporibus nobiles ad specimen virtutis ostendendum, in arenam prodire non dubitarunt, ³ qui non virorum modo pugnas, sed fœminarum noctu com-

Ham, ut civium sanguine litato, specie pugnarum se Nemesi, id est, vis quadam fortune satiaret. Alii hoc literis tradunt, quod verisimilius credo, ituros ad bellum Rom. debuisse pugnas videre, & vulnera & ferrum, & nudas inter se cohortes: ne dimicantes in bello armatos hostes timerent, aut vulnera, & sanguinem perhorrescerent. Hactenus Capitolinus.

1 Ad quod certamen.] Ut patet ex sequentibus.

2 Nam & Nero Cæsar.] Suetonius in vita ipsius cap. 12. Exhibuit, inquit, ad ferrum * etiam quadringentos Senatores, sexcentosque Equites Romanos, & quosdam fortune atque existimationis integre: ex iisdem ordinibus, confectoresque ferarum, & varia arena ministeria. Corn. Tacitus lib. 15. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed fœminarum illustrum, Senatorumque filiorum plures per arenam sedati sunt. Hinc exiit illud Ju-

Tom. II.

venalis Sat. 8.

Qui sedet, & spectat triscurria Patri-
ciorum,

Planipedes audit Fabios, ridere potest
qui

Mamercorum alapas, quanti sua funera
vendant,

Quid referi? vendunt nullo cogente Ne-
rone.

Nec dubitant celsi Prætoris vendere lu-
dis.

COLERUS.

* Ad ferrum, id est, ad Gladiatores. Sic ad ferrum damnati, & ad ferrum dati, apud J Ctos. Juvenal. Sat. 6. de fœminis gladiatorum amore captis.

— Ferrum est quod amant.

TIRAQUELLUS.

3 Qui non virorum modo pugnas, sed & fœminarum noctu commisit.] Suetonius in vita Domitiani cap. 4. Venationes, inquit, gladiatoresque & noctu

*Quis
primus
gladiat-
orium
munus
dederit.
Matro-
nis lu-
dis in-
teresse
vetti-
tum.*

commisit: ¹ donec cautum fuit, ne equites Romani ludo & arena polluerentur. Prius enim qui gladiatorium edidit munus, ² Junius Brutus in honorem defuncti patris fuisse traditur. Alii Appium Claudium & Fulvium consules, in foro boario gladiatores commisisse primos asseverant. ³ In quo præter apparatus magnificentiam, immanissimas feras, hominesque, qui cum his concurrerent, ad pugnam exhibuit. ⁴ Ad quos matronas admitti erat lege vetitum, ne immanitati aut feritati assuescerent: sicut ab athletarum spectaculis muliebrem sexum ⁵ Augustus avocavit

bus ad lychnuchos commisit, nec virorum modo pugnas, sed & foeminarum. Xiphilinus è Dione in Domitiano, Noctu saepe exhibebat certamina, in eaque nonnas & mulieres introducebat. Exhibiras præterea à Domitiano fuisse foeminarum pugnas testatur Papinius, cum ait in l. Sylvarum, sylva ult.

Stat sexus rudis, infensque ferri,

Et pugnas capit improbus viriles:

Credas ad Tarain ferumq, Phasin, &c.
Juvenalis mulierum impudentiam Satyrica mordacitate dilacerans, quæ Domitiani temporibus in venationes & pugnas theatrales descendebant, inquit:

— *Necia Thuscum*

Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma.

¹ *Donec cautum fuit, ut Equites Romani.*] Tranquillus in D. Octavio Augusto cap. 43. scribit, *Augustum ad scenicas & gladiatorias operas & equitibus Romanis aliquando usum fuisse, verum prius, quam Senatusconsulto interdiceretur: postea nihil sane, præterquam adolescentulum Lucium honeste natum, exhibuisse, tantum ut ostenderet, quod erat bipedali minor, librarum septendecim, ac vocis immensa.* Ulpianus Jurisconsultus l. quod ait Prætor. 2. ff. de his, qui notantur infamia, §. ult. scribit eos, qui quæstus causa in certamina descendunt, & omnes propter præmium in scenam prodeuntes, famulos

esse. Divus Augustinus lib. 2. Civitatis Dei, cap. 27. scribit, Romanos privasse virtutis honore, tribu movisse, agnovisse turpes & fecisse infames eos, qui scenicas artes & obscenos ludos exercerent.

² *Junius Brutus.*] Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. de Institutis antiquis testis est, gladiatorium munus primum Romæ datum esse in foro Boario, Appio Claudio, Q. Fulvio Consulibus. Dederunt autem Marcus & Decius filii Bruti, funebri memoria, patris cineres honorando. Verum Jul. Flor. de uno Junii Bruti filio Decio tantum loquitur, non de Marco: sic enim scribit, Epitome Livii libro 16. *Divus Jun. Brut. munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus.*

³ *In quo.*] Livius 4. Decad. lib. 9. scribit, P. Licinii funeris causa viscerationem datam, & gladiatores 120. pugnasse, & ludos funebres per tri-duum factos, & post ludos epulum.

⁴ *Ad quos matronas admitti.*] Contra tamen innuit Suetonius in Augusto, cap. 44. dum sic scribit, *Fœminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari solenne olim erat, nisi ex superiore loco spectare concessit.*

⁵ *Augustus.*] Eodem illo cap. 44. Et vide hic omnino quæ scripsimus in legibus Connubialibus l. 16. num. 37. incip. *Et ob hæc, ubi multa videbis ad hanc rem pertinentia.*

cavit & dimovit. Non sic Cretenſibus, qui præcipuas & ^{Cre-}
 magno natu mulieres ad gladiatorium munus admitte- ^{tenſes.}
 bant: & Spartæ nulla eſt tam nobilis mulier, quæ precio ^{Spar-}
 conducta non ad ſcenam prodeat. Cumque antea gladia- ^{tani.}
 torii ludi imperatorum munus forent, ¹ Claudius princeps,
 ut pecunia quæſtorum fierent, cavit edicto: quos propter
 cædes & immanitatem, quodque mali exempli eſſent, poſt-
 ea edi prohibuit. ² Et quia nonnulli inopes & modicis fa-
 cultatibus, ſordida mercede conductos gladiatores ad fer-
 rum exhibebant, Tiberio imperante, Senatusconſulto cau-
 tum fuit, ne quis gladiatorium munus daret, cui minus qua- ^{Qui-}
 dringentiſ millibus cenſus eſſet. Poſt aliquot vero ætates ^{bus}
 Theodoricus Gothorum rex ita gladiatores odio proſe- ^{gladia-}
 quutus fuit, ut optantibus Romanis, non modo illos dene- ^{torum}
 gari, ſed nunquam poſtea edi permiſerit. Fuitque in uſu, ^{munus}
 ut in ſinebribus eſſent ſpectatores penulati, quum in cæte- ^{dare}
 ris togati convenirent. ³ Seculares vero ludos, quod ſingu- ^{permiſ-}
 lis centundecem annis, vel quod ſemel tantum hominis ^{ſum.}
 ætate fierent, dictos accepimus. Nam ſeculum veteres hac
 finitione terminarunt. ⁴ Alii niſi decurſo trium ætatum
 ſpa-

¹ *Claudius Princeps.*] Ante Clau-
 dium Iulius Cæſar Ædilis 200. ac 300.
 gladiatorum paria exhibuit, apud Plu-
 tarchum in vita illius.

² *Et quia nonnulli.*] Suetonius in
 Tiberio cap. 34. ſcribit, Tiberium lu-
 dorum ac munerum impenſas corri-
 piſſe, mercedibus ſcenicorum reſciſ-
 ſis, paribusque gladiatorum ad certum
 numerum redactis.

³ *Seculares vero ludos.*] Horatius in
 Carmine ſeculari,

Centus undenos decies per annos
Orbis, ut cantus, referatque ludos
Ter die claro, totieſque grata
Nocte frequentes.

Quam lectionem agnoſcunt omnes
 interpretes, licet ſint, qui ibi legant
 non Undenos, ſed ut denos. Cui lectioni
 aſtipulatur Feſtus Pomp. lib. 17. cum
 ſcribit, *Seculares ludi apud Romanos poſt*

centum annos fiebant: quia ſeculum cen-
tum annos extendi exiſtimabant. Et Cen-
 ſorinus de Die natali, lib. 6. ubi ori-
 ginem horum ludorum deſcribit. Lu-
 dorum ſecularium meminit etiam Di-
 vus Auguſtinus lib. 3. cap. 18. & ibi
 Ludovicus Vives interpres, quem vide.
 Vide præterea Pomponium Latum in
 Epit. Rom. hiftoriæ, ubi de Imperio
 Philippi. & Liliū Gregorium Gyal-
 dum de Annis & menſibus.

⁴ *Alii niſi decurſo.*] Herodianus
 lib. 3. in vita Severi, *Seculares*, inquit,
hi tum appellabantur celebrati (ut ajunt)
decurſo trium ſpacio ætatum: ſiquidem
urbe tota, atque Italia præcones itabant
convocatum omnes ad ludos, quos nec vi-
diſſent hæcenus, nec viſuri poſtmodo fo-
rent. Ita ſcilicet intervallum præteritis,
futuraque celebratis, ſupra omnem eſſe
hominum ætatem ſignificantes.

spacio, seculares fieri negaverunt, ¹ qui supra Tiberim, ² saepius in Capitolio, magna frequentia & favore sunt edi soliti: ³ ad quos licet præco invitaret ad ludos, quos nec vidisset quisquam, nec visurus esset, illos tamen citra hunc annorum numerum persæpe celebratos comperimus: ⁴ nam & divus Augustus seculares fecit, ⁵ & hæud multo post Claudius celebravit, quo intervallo sexaginta tres hæud amplius interfuere anni. ⁶ Mox Domitianus illos instauravit, habita temporis ratione, ex quo ab Augusto editi fuerant, quos Romæ per omnia theatra fieri servatum est, ⁷ in quibus trinoctio terra caligine bobus atris ad Tarantum sacrum Plutoni & Proserpinæ, lectisternium, per-vigilia & supplicationes instar Cereris initiorum fieri solebant, carmine & hymnis in Capitolio à pueris puellisque, patrimis & matrimis, in Apollinis & Dianæ laudem modulato, ⁸ cum quibus sæpe Circenses dabantur una. Quo-rum institutio fertur antiquissima. ⁹ Cum enim Valerius Publicola, qui reges ejecit, tres filios morbo laborantes ex voto recepisset incolumes, voti reus, hos instituit primus, & celebravit: quos antea præteritos vel intermissos ¹⁰ di-vus

Secu-larium
ludo-rum
origo.

¹ *Qui supra Tiberim.*] Scilicet in Vaticano, ut videre est in Suetonio in Claudio, cap. 21. qui quidem Vaticanus erat in Transtiberina regione. Sed Suetonius loquitur de Circensibus, quia sæpe una Circenses fiebant, ut postea dicitur.

² *Sæpius in Capitolio.*] Centesimo-decimo anno (ut scribit Acron) à pueris puellisque inpuberibus in Capitolio cantabatur carmen illud Horatianum, quod nuper citavimus.

³ *Ad quos licet præco.*] Herodianus lib. 3. in vita Septimii Severi, & Suetonius in Claudio, ubi sup.

⁴ *Nam D. Augustus.*] Suetonius in vita illius, c. 31. Plinius lib. 7. c. 48.

⁵ *Et hæud multo post Claudius.*] Idem Sueton. in Claudio, cap. 21. Cornelius Tacitus l. 11. Plinius ubi nuper, Censorinus in d. lib. de Die natali, c. 14.

⁶ *Mox Domitianus.*] Idem Auctor in vita ipsius cap. 4. Aurelius in vita ejusdem, in fine. Tacitus & Censorinus, ubi supra. Martialis lib. 4. epig. 1. de Natali Domitiani,

Hic colat ingenti redeuntia secula lustro,

Et que Romuleus sacra Terentius habet.

⁷ *In quibus trinoctio.*] Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. de Institutis antiquis, ubi de Valerio loquitur, ubi item de Valerio Publicola. Hincque illud Aufonii in Numero ternario,

Trina Terentino celebrata trinoctia ludæ.

⁸ *Cum quibus sæpe Circenses.*] Ut etiam patet ex Suetonio in Domitiano, d. c. 4.

⁹ *Cum enim Val. Publicola.*] Valer. Maximus ubi supra, & vide Censorinum etiam, ubi sup.

¹⁰ *D. Augustus.*] Dictum est supra.

us Augustus magnifico apparatu celebravit, quamvis non vera ratione dimensa. ¹ In quibus juvenes sine aliquo majore natu propinquorum nocturno spectaculo interesse vetuit. ² Postremo Domitianus septimos exhibuit, ad sua tempora ab ortu urbis observatos. Et demum post curricula temporum, ³ Philippus Imperator, millesimo urbis anno ex omni seculorum memoria, apparatissimos seculares fecit: in quibus præter elephantos triginta, leones, tigris, alces atque hyænas & cephos, etiam gladiatorum paria mille, hippopotamum, & rhinocerotem, ferasque inhumanissimas venationi dedit. ⁴ Præter quos fuere ludi theatrales & honorarii, qui æque ac funebres statim non sunt: sed ut quisque ad honores & ædilitatem, præturam vel consulatum evectus erat, ad conciliandum populi favorem maxima hos lætitia coluit & celebravit: ⁵ in quibus elephantorum ⁶ & leonum pugnas, aliarumque beluarum ⁷ venationes,

*Ludi
theatrales
& hono-
rarii.*

¹ *In quibus juvenes.]* Suetonius in Augusto c. 31.

² *Postremo Domitianus, &c.]* Tacitus lib. 11.

³ *Philippus Imperator.]* Hæc usque ad versic. Præter quos, sunt Julii Capitolini in Gordianis, de quo etiam nonnihil Eutropius lib. 9. cap. 4. Paulus Orosius lib. 7. c. 13. Et ad id quod de Hippopotamo dicit, adde, quod Plinius lib. 8. c. 26. scribit, M. Scæurum, Ædilem, primum omnium hippopotamum Ædilitatis sue ludis ostendisse. Et ad id quod de Rhinocerote dicit, adde quod idem Plin. ejusdem lib. 8. cap. 20. Pompejum Magnum omnium primum Rhinocerotem ludis Circensibus exhibuisse.

⁴ *Præter quos fuere ludi Theatrales.]* De hujusmodi ludis Honorariis Suet. in Augusto, c. 32. Ne quod autem, ait, maleficium, negotiumve impræunitate vel mora elaberetur, triginta amplius dies, qui Honorariis ludis occupabantur, actui rerum accommodavit. Festus Pomp. libro 8. Honorarios ludos, ait, quos & Læralia dicebant. Et hos quidem Her-

molaus Barbarus in Plinianis castigationibus c. 4. ita dicit vocari ab honore, qui eos ludos populo edebant. *

COLERUS.

* Sed non existimo tot dies solis Liberalibus occupatos fuisse. Verius fortassis honorarios interpretabimur, honoris seu dicis causâ sic dictos, non quod ludi vere ederentur, vel eos quibus Prætor præerat. Nam & jus Prætorium (quod notunt omnes) honorarium appellatur. Hæc Torrentius.

TIRAQUELLUS.

⁵ *In quibus elephantorum.]* Ut abunde videbis apud Plinium lib. 8. c. 7. & Senecam in lib. de Brevitate vitæ, cap. 13. ubi dicit, Pompejum primum in Circo elephantorum duodeviginti pugnam edidisse: quamvis Plinius in d. c. 7. scribit viginti: aut, ut quidam, ait, tradunt 17.

⁶ *Et leonum pugnas.]* Ut patebit ex sequentibus.

⁷ *Venationes.]* Livius 4. Decad. l. 9. tradit, Spurio Posthumio Albino, & Martio Coss. athletarum certamentum primo Romanis spectaculo fuisse,

ss 3 se, &c

nes, frequenter exhibitas invenimus: ¹ Primus enim Scævola in curuli ædilitate leonum pugnas dedisse fertur, ² mox Pompejus jubatos trecentos quindecim, ³ Cæsar quadringentos: ⁴ donec Senatusconsulto cautum fuit, ne Africanas in urbem inveherent. Contra Cneus Aufidius tribunus plebis: nam Circensium causa importari jussit. ⁵ Postea Augustus tigrin, ⁶ & Domitius Ænobarbus centum urfos Numidicos in ædilitate, & totidem venatores Æthio-

se, & venationem datam leonum & pantherarum, Suetonio in Domitian. c. 4.

1 *Primus enim Scævola.*] Plinius libro 8. cap. 16. Solinus cap. 40. aut aliorum computat. 30. ubi de Africa, *Spektaculum*, ait, *ex leonibus primus edidit Scævola Publii filius in curuli ædilitate*. Verum Seneca in d. lib. de Brevitæ vitæ, cap. 13. scribit primum L. Syllam in Circo leones solutos dedisse, cum alioquin tunc alligati darentur ad conficiendos missis à Rege Boccho *joculatoribus*, ut vulgo legitur: verum *joculatoribus* legendum putat.

2 *Mox Pompejus.*] Plinius ubi supra. Plutarchus autem in ejus vita dicit quingentos. Dion historicus l. 39. tradit, Pompejum theatrum dedicavisse, & in eodem spectacula cum musica, ludosque gymnicos exhibuisse, atque in Circo equorum certamen, multarumque & varii generis beluarum venationes præbuisse. Quinque enim dierum spacio quingenti leones confecti sunt, elephantique octodecim cum armatis depugnaverunt, partim in ipsa pugna mortui, partim paulo post. Nam populus aliquos, etiam in viro Pompejo, miseratus est, cum vulnerati à pugna destitissent, circumeuntesque ad cælum proboscibus lamentati sunt, ita ut sermoni occasionem præberent, non id ab ipsis temere, aut casu fieri, sed jusjurandum, quo persuasi ex Africa traducti erant, implerantibus, sui que vindictam deos

poscentibus. Fertur enim haud prius eos in naves ingresses esse, quam à ducentibus juramento sibi cautum esset, de omni injuria. Hæc Dion, ubi supra.

3 *Cæsar.*] Plinius d. l. 8. c. 16.

4 *Donec Senatusconsulto.*] Plinius lib. 8. cap. 17. *Senatusconsultum*, inquit, *fuit vetus, ne liceat Africanas in Italiam advehere*. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius Tribunus plebis, *permisitque Circensium gratia importare*.

5 *Postea Augustus tigrin.*] Plinius d. c. 17. paulo postea, quæ in præced. adduximus, subjungit, *D. Augustus Q. Tuberone, Fabio Maximo Coss. 4. Nonas Majas theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ ostendit in cavea mansuetam*. Deinde 18. ejusdem libri capite, tradit, Dictatoris Cæsaris Circensibus ludis tigrin (quæ Camelopardalis etiam vocatur) primum visam Romæ.

6 *Et Domitius Ænobarbus.*] Plinius d. lib. cap. 36. ad finem, *Annalibus*, inquit, *notatum est, M. Pisone, M. Messala Coss. ad 14. Calend. Octob. Domitium Ænobarbum Edilem curulem urfos Numidicos centum & totidem venatores Æthiops in Circo dedisse*. Deinde subjungit, *Miror adjectum Numidicos fuisse, cum in Africa urfos non gigni constet*. Solinus cap. 39. aut aliorum distinctione 29. ubi de Numidia & in ea visis. Dion autem in Augusto, tradit P. Servilium Prætorem temporibus ipsius Augusti trecentos urfos, totidemque alias feras inhibuisse & occidisse.

Æthiopes dedit. Hæc enim expectatio munerum, quantum studii & favoris ad conciliandum popularium animos attulerit, quum magnifico sumptu exhibita fuissent, enarratu difficile est: siquidem qui illa ample & largiter dedissent, aut qui munificentia reliquos anteissent, facillimos aditus ad honores, consulatus & præturas, reliquosque magistratus, proximis conitiis habuere: quorum cura & procuratio præcipua ædilium erat. ¹ Et qui illos ob secordiam prætermisisset populare odium & offensam haud dubie incurrit, & velut sordidus & parum civilis, est pro despectissimo habitus. Mamercus enim homini ditissimo, quod ædilitatem, ne sumptus in exhibendis ludis faceret, assequi non curasset, in consulatu repulsam tulit. ² In his enim res commentitias, fabellas & scenas rapræsentare, tum monstra & visu incognita, venationesque & pugnas populo dare assueant: ³ ad quas mulieres descendisse, & cum immanissimis feris sæpe depugnasse comperimus, ⁴ tanto omnium studio, ut triginta & amplius dies, sepositis negociis, Romani ludis impenderent: quos postea Augustus coarctavit, ne ludorum celebritas nimium diu actus forenses & negocia moraretur. ⁵ Theatrales quoque ludos in Li-

Munera huiusmodi scenæ vel honores dant parabant.

Theatralium origo.

beri

¹ *Et qui illos.] Ut patet ex sequentibus.*

² *In his enim res commentitias, fabellas.] Hæc alibi latius explicantur.*

³ *Ad quas mulieres descendisse.] Sueton. in Nerone, cap. 11. de Circensibus loquens, Ex utroque, inquit, ordine & sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Et in Domitiano, cap. 4. ut supra jam diximus, tradit ipsum Domitianum venationes gladiatoresque, & noctibus ad lychnos non virorum modo pugnas, sed & scæminarum exhibuisse. Martialis quoque describens Amphitheatrum Domitiani in princ. sui lib. epig. 6. mentionem facit scæminei prælii, cum sic ait,*

Belliger invictis quod Mars tibi servit in armis,

Non satis est Caesar, servit & ipsa Venus.

Prostratum Nemeus, & vasta in valle leonem,

Nobile, & Herculeum fama canebat opus.

Prisca fides taceat: nam post tuâ mœnura Caesar

Hæc jam scæminea vidimus acta manu.

Hinc illud Juvenalis Sat. 2.

Luctantur paucæ, comedunt collyphias paucæ.

⁴ *Tanto omnium studio, ut triginta.]*

Hæc usque ad versic. Theatrales, sunt Suet. in Augusto, cap. 32. cuius verba adduximus supra, ubi de ludis honorariis.

⁵ *Theatrales quoque ludos.] Servius enarrans illud Virgilio l. 2. Georg.*

— Et ceteris intunt proscenia ludi.

*Eac-
chana-
lium
licen-
tia.*

*Bac-
chana-
lia per
anum
indice-
bantur.*

beri patris honorem inventos fuisse, omnes fere consen-
tiunt, ¹ quos ab Atheniensibus originem duxisse ferunt,
² qui primi Novembri mense Bacchanalia & ludos gymni-
& herouum habitu bacchantes prodirent in forum, & ad fo-
rum tibię cum lasciva gestulatione compositis modis psal-
lerent, vinumque cum bellariis, libaque ex melle, magna
bibendi licentia circumferrent: ³ quos plerumque populus
coronatus spectavit. Quę sacra, præterquam quod per a-
num deliram & temulentam indicerentur, eo insolentię
processere, ⁴ ut mulieres virique ornati hedera, crine fluxo,
lymphatis animis debacchataę, cum thyrsis velut insanien-
tes & furore afflataę obvios ferirent: ministri quoque pha-
natici non minore vesania ferulas gestarent, tanta temu-
lencia & verborum licentia, ⁵ ut Marcus Varro, nisi ab a-
mentibus, fieri potuisse negaret: ⁶ quare ministrę Menades

*Primi, inquit, ludi Theatrales ex Libera-
libus nati sunt, ideo veteres ait. Illud
lib. 11. Æneid.*

*Aut ubi curva choros indixit tibia Bac-
chi.*

*Bacchi, ait, ideo dicit: quia apud veteres
ludi Theatrales non erant, nisi in honorem
Liberipatris.*

*1 Quos ab Atheniensibus.] Virgilius
d. lib. 2. Georg. subjungit,*

*Premiaque ingentes pagos & compita
circum,*

Theſeide poſuere. —

*Et ibi Servius exponens Theſeide, id
eſt, Athenienſes, qui primi ludos inſti-
tuere Liberales.*

*2 Qui primi Novembri mense.] Plu-
tarchus in Theſeo, ſcribit, Minoën in
honorem Androgeï, filii, Gymnica
certamina ſtatuiſſe: præmiun-
que victoribus pueros (quos ſecum Theſeus
adduxerat) tradidiſſe, tantisper in La-
byrinthi cuſtodia aſſervatos. De Bac-
chanalibus & Bacchi ſacris D. Augu-
ſtinus lib. 7. c. 21. & alibi ſæpe.*

*3 Quos plerumque populus coronatus.]
Livius 3. Decad. lib. 5.*

*4 Ut mulieres.] Lucianus in Bac-
cho, Mulieres inſanaę & furioſaę, coro-
nis hederaceis ornataę, cervinis pelli-
bus indutaę, haſtulas quaſdam parvas
gerentes, quibus ferrum non adeſt: ſed
thyſo redimitaę ſunt, & ſcuta quaſdam
laxiter reſonantia, ſi quis tantum ma-
nu tetigerit, ſimilia ſcutis tympana.
Hederam autem Baccho ſacram oſten-
dimus ſupra lib. 4. cap. 17.*

*5 Ut M. Varro.] Divus Aurelius
Auguſtinus lib. 6. c. 9. Bacchanalia,
inquit, ſumma celebrantur inſania: Ubi
Varro ipſe conſtitetur a Bacchantibus
fieri non poſſe, niſi mente commota.
Ubi Ludovicus Vives, interpres, ſic
ſcribit, Nam ſi quieta eſſent, tranquilla-
que mente, nunquam talia facerent: par-
tim inepta ſultaque, partim abominandę
ſæditatis, partim crudelia atque inhumana.
Multę enim cades per huiusmodi ſa-
crificiorum furorem committebantur. Sic
occiſi ſunt Pantheus, & Ninus Indię
Rex, & Lycurgus Thrax, & Orpheus.*

*6 Quare miniſtrę Menades dicta.]
Et Bacchus ipſe Menoles, quaſi totus
furens, ut ſcribit D. Clemens Euſebio
citante.*

des dictæ, 'inter quos Sileni, Satyri, Bacchæ, Lenæ & Chiæ, Mimallones, Najades, Nymphæ & Tityri sacris operabantur. In his quoque comestrationes, 'thyrsi, 'tibie & cantus frequentes erant. 'Et quoniam ad animæ purgationem pertinere dicerent, 'etiam vannum quo triti-
Vannus.
cum

citante. Diodorus Siculus lib. 2. cap. item 2. In multis Græcis urbibus triennio Bacchides mulieres conveniunt: apud quas de mære virgines thyrsum ferunt, in honorem Dei Bacchantes, eique per cætus sacrificantes. Postremo memoriam Mænadum, quæ feruntur illi deo assistisse, hymnis & cantu renovant. Et de his Ovid. lib. 4. Fast.

Mentis inops rapitur, ut quas audire solentius,

Threicias fufus Mænades ire comis.

Juvenalis Satyra sexta,

— Et cornu pariter vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant ululante
priapo Mænades. —

Perfius Satyra prima,

— Et lyncem Mænas flexura corymbis,

Erion ingeminat. —

Catullus autem Mænades hederigeras vocat.

1 Inter quos.] Hæc usque ad versic. In his quoque, sunt Strabonis lib. 10. Ex quo intelligis hic mendum esse in vocabulo Chiæ, & Thyie esse legendum. Sed adde ad id, quod de Silenis, Satyris, & Mimallonibus hic dicitur, illud Ovidii de Arte Amandi, lib. 1.

Ecce Mimallonides sparsis interga capillis,

Ecce leves Satyri præcæta turba Dei:

Ebrius ecce senex pando Sileaus asello

Vix sedet & pressis continet arte juba.

Dum sequitur Bacchas, Bacchæ fugiuntque petronique,

Quadrupedum serula dum malus urget eques.

In caput aurito cecidit delapsus asello,
Clamant Satyri, Surge æge, surge pater.

Et præterea de Mimallonibus Sidenius Appollinaris in præfatione Panegyrici Antemio Augusto consuli,

Tum Faunis Dryades, Satyrisque Mimallones actæ

Ederunt lepidum rustica turba melos.

Et Statii interpretes Luctatius libro 4. Thebaidos, qui Bacchas & Mimallones easdem dicit, citatque illud Persii Satyra prima,

Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.

2 Thyrsi.] Quod patet ex eo loco Luciani non longe ante adducto. Macrob. lib. 1. cap. 19. scribit, Bacchum tenere thyrsum, his verbis, Cum thyrsum tenet, quid aliud, quam latens telum geritur, cujus mucro hedera lambente protegitur.

3 Tibie & cantus.] Ut videre licet ex Suetonio in Domitiano, cap. 4.

4 Et quoniam ad animæ purgationem.] Servius in Virg. quo loco statim citabimus.

5 Etiam vannum.] Nam & vannum ad sacra pertinere satis constat ex Apulejo lib. 11. Metamorph. ubi is loquens de sacris Isis, quam Cere rem nonnulli esse putant, Quintus, inquit, auream vannum, aureis congestam ramulis: & alius ferebat amphoram. Quod etiam non obscure indicat Virgilius lib. 1. Georgicôn,

Arbutæ crates, & mystica vannus Iacchi.

Ubi Servius, Ideo, inquit, quod Liberi patris sacra ad purgationem animæ pertinebant, & sic homines ejus mysteriis progabantur, sicut vannis frumenta purgantur. Hinc est, quod dicitur, Oxyridis membra à Typhone dilaniata, Isis cribro superposuisse. Nam idem est Liber pater, in

Nythi-
leia.Bac-
chana-
lia in-
hibita.Orgia
in Thra-
cia.Evian-
re.
Babyl-
onii.

cum purgatur, ' & ovum sphærali figura adhibebant. Quæ sacra procedente tempore, quum ex diurnis nocturna fierent (unde² Nyctileia appellata sunt) promiscuis ingenuorum & fœminarum stupris, cum strepitu & ululatu in omne facinus & libidinem, perpetuo senatusconsulto, non in urbe modo, sed per omnem Italiam coërcita fuere: maximisque pœnis inhibitum, ne Bacchanalia Romæ, neve in Italia fierent, quum in contubernio fœdissimorum patrantur, essentque maximorum scelerum causa & seminario. Apud Thraces Orgia Bacchi³ ab Orpheo instituta, nisi à menstruosis fiebant. ⁴ Evianes Bacchi festa celebrant, in quibus ludiones primo, mox spectatores, multo vino epoto, ad arma concurrunt. A Babyloniis quoque festus

cujus mysteriis vanus est, quia (ut diximus) animas purgat. Vnde & Liber, ab eo quod liberet, dictus est: quem Orpheus à gigantibus dici esse discriptum.

1 Et ovum sphærali figura adhibebant.] Ovum quoque sacris & purificationibus adhibitum fuisse, alibi abunde diximus.

2 Nyctileia appellata sunt.] Servius enarrans eum locum lib. 4. Æneidos, — Nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Nocte, inquit, celebratus: unde ipsa sacra Nyctileia dicebantur, quæ populus Romanus exclusit causa turpitudinis. Nyctilejus pater Bacchus dictus est Ovidio lib. 1. de Arte amandi,

Ergo ubi contigerint positi tibi munera Bacchi,

Atque erit in socii fœmina parte tori: Nyctileumque patrem, nocturna que sacra precare

Ne jubeant capiti vina nocere tuo.

Et apud eundem lib. 4. Metam. inter cætera Bacchi nomina hoc quoque ponitur,

Nyctileusque Elenusque parens, & Iacchus & Euan.

Et Plutarch. in eo lib. qui inscribitur de Eo quod erat in Delphis, & Pausaniam lib. 1.

3 Ab Orpheo instituta.] Servius in lib. 6. Æn. in eum locum,

Illa chorum simulans evanteis orgia circum

Ducebat Phrygiis. —

Et Antipater Sidonius, cujus in id carmen ira in Latinum vertit Gregorius Gyraldus.

Quique sacros ritus atque orgia mystica Bacchi Repperit. —

4 Evianes Bacchi.] Maximus Tyrius, Philosophus Platonicus, Sermone 12. Quapropter, inquit, minime ego Evianum spectacula laudârim, quibus inter potandum, tam actores, quam etiam spectatores solent oblectari. Evianes duo ad tibiarum sonum, quam alter ab his modularur, simulant pugnam: horum alter agricolam aratoremque agit, alter grassatoris personam, seque ideo armis instruit: prope agricolam quoque posita sunt arma. Ubi grassator in conspectum agricolæ venit, protinus agricola, dimisso jugo, accurrit ad arma: quibus acceptis dein ineunt pugnam, in eaque & ictuum & vulnerum & mutilationum imagines quam similes reddunt: spectacula videlicet convivio indigna. Vide Athenæum lib. 1. c. 8. in fin.

festus dies Baccho plurimò mero exhausto colebatur, in quo noctem perennem lascivis gesticationibus & largiori potu indulgebant. Apud Heleos Bacchæ Dionysio psallentes modulata voce, precantur, ut bovino pede ad se accedat. ¹ Lavini integer mensis Libero dicabatur, quibus diebus obscœnis verbis & spurcissimis uti permillum: ² quod Heliogabalus instituisse fertur, ut in vindemiarum festo multa impudica & obscœna jactarentur in dominos: ³ id quod nostrates servare etiamnum solenne habent: donec per forum virile membrum plauistro transveherent, cui matronæ spectatæ pudicitia, velut sancto numini coronam imponebant. ⁴ Quod etiam Varro fieri consueisse in reliqua Italia scribit, tanta turpitudine, ut per dies festos Liberi membrum per agros plostellis, mox in urbem cum cantu & ululatu ferrent. ⁵ Ab Ægyptiis tanto abusu Bacchanalia fiebant, ut temeto ingurgitati, statuas cubitales per pagos circumferant, protenta mentula magnitudine vifenda, præeunte tibia & choro, cum Mercurii statua veretro porrecto: quas fœminæ & magnæ natu matres velut

Heli

Lavinii.

Ægyptiis.

poin-

¹ Lavini.] D. Aurelius August. Civit. Dei lib. 7. c. 21. sacrorum Liberi patris turpitudinem acriter lace-rans, sic scribit ex Varrone, *In oppido Lavinio unus Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis utebantur, donec illud membrum per forum transvectum esset, atque in loco suo quiesceret. Cui membro inhoneste matremfamilias honestissimam palam coronam necesse erat imponere.*

² Quod Heliogabalus.] Ælius Lampridius in vita illius, *Ferunt multi (inquit) ab ipso primum repertum, ut in vindemiarum festivo multa in dominos jocularia, ab audientibus dominis dicerentur, quæ ipse composuerat, & Græca maxime. Horum pleraque Marius Maximus dicit in vita ipsius Heliogabali. Erant amici improbi & senes quidam & specie philosophi, qui caput ridiculo com-poverent, qui improba quidam pati se di-*

cerent, qui maritos se habere jactarent. Hætenus Lampridius.

³ Id quod nostrates.] D. Augustinus ante ea, quæ supra adduximus, hæc scribit, *Inter cætera, quæ prætermittere, quoniam multa sunt: coger: In Italiæ compitis, quadam dicit (M. Varro scilicet) sacra Liberi celebrata cum tanta licentia turpitudinis, ut in ejus honorem pudenda virilia colerentur: non solum aliquantum verecundiore secreto sed in propatulo exultante nequitia. Nam hoc tuip membrum per Liberi dies festos cum honore magno plostellis impositum, prius per rura in compitis, & usque in urbem postea vehebatur. Deinde subjungit ea, quæ supra adduximus in verbo, Lavini.*

⁴ Quod etiam Varro.] Hæc quæ ex D. Augustino adduximus, Varronis sunt, ubi supra.

⁵ Ab Ægyptiis.] Herodotus lib. 2.

¹ Eadem

Ludi-
crum
quin-
quen-
nale.

pompam triumphalem præ se agebant tam fœdo specta-
culo, ut nihil improbius aut nequius foret. ¹ Eadem quo-
que licentia Athenis vulgo usurpatur Novembri mense,
quo Bacchanalia celebrabant, ut phanatica multitudo Bac-
charum habitu per urbem procederet. ² Fuit præterea
quinquennale ludicrum, in quo tam versu quam prosa ora-
tione græce latineque, tum musica per citharædos & citha-
ristas, tum gymniciis ludis certabatur: ³ quod Nero Cæsar
primus ad morem Græci certaminis è Græcia Roman de-
duxisse, Jovique Capitolino dicasse, atque singulis quin-
quenniis magno certamine animorum celebrasse fertur,
jam intermissis ducentis annis, ⁴ à Lucii Mummii trium-
pho, qui primus hoc spectaculi genus in urbe præstitit. In
quibus quantum quisque facundiæ experimento, aut can-
dore ingenii eniteret, facile apparebat. ⁵ C. vero Caligula,
horum instar, miscellos Lugduni fecit, Græcæ Latinæque
facundiæ experimento. In quo certamine lege sancitum
erat, ut victi victoribus hoc præmii darent, ut ipsorum lau-
des tanquam obnoxii scriberent, & carmine celebrarent.

Triplex
ludiciũ
quin-
quen-
nale.

⁶ Postea à Domitiano triplex institutum ferunt, Capitolino

Jovi,

¹ Eadem quoque licentia Athenis.] Dionysius Halicarnassæus lib. 7. in descriptione ludorum Latinorum, paulo ante fin.

² Fuit præterea quinquennale ludicrum.] Tacitus libro 16. post princ. Sueton. in Augusto, c. 98.

³ Quos Nero Cæsar.] Corn. Tacitus ubi nuper, & Suetonius in Nerone cap. 21. *Instituit, inquit, & quinquennale certamen primum omnium Romæ more Græco triplex, musicum, gymnicum, & equestre, quod appellavit Ne-ronia.* *

COLERUS.

* Quinquennale ludicrum vocat Tacitus. Idque more Græcorum celebratum fuisse ibi refert. Romæ igitur à Nerone primum institutum fuit. Erat & Neapoli, ut Suetonius meminit in August. cap. 98. &

Strabo libro 5. Iterum Suetonius in Claudio cap. 11. Domitiano cap. 4. Caligula cap. 20. Adde his Plinium quoque lib. 4. Epist. 22.

TIRAQUELLUS.

⁴ *AL. Mummii triumpho.*] Corn. Tacitus lib. 14. *Neque quengquam, inquit, Romæ honesto loco ortum, ad theatrales artes degeneravisse, ducentis jam annis à L. Mummii triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe præbuerit.*

⁵ *C. vero Caligula.*] Hæc usque ad versic. *Postea, sunt Suetonii in vita ipsius Caligulæ cap. 20. qui ad ea addit, Eos autem, qui maxime displicensent, scripta sua spongia, linguaue delere iussos, nisi ferulis oburgari, aut flumine proximo mergi maluissent.*

⁶ *Postea à Domitiano.*] Idem Suetonius in Domitiani ipsius vita, c. 4.

Jovi, Musicum, Equestre & Gymnicum, aliquando plurimum coronatorum, ¹ in quibus Papinius Statius victus fertur, victor autem & ter coronatus in certamine Albano, ² quod Domitianus pariter instituit. In quo poëtae certam Minervæ psallebant hymnos. ³ In eo vero Publius Mimographus palmam tulisse dicitur. Athenis quoque ad Thesei sepulchrum celebres hi ludi mansere, in quibus tragædorum certamen. ⁴ Eo enim viri eloquentissimi ex omni Græcia excitati confluxere, inter quos Æschylus, primus tragædiam dedit, in ea victor Sophocles, victus Æschylus, haud multo post mœrore victus occubuit, quibus etiam ludis decem iudices ex singulis curiis præfuerunt. ⁵ Fuitque in more, ut hircus præmium tragædo foret. Utque lyrici hircum immolarent, tragædi hircum, poëta taurum. ⁶ Pro-

¹ In quibus Papinius Statius.] Ut videre est apud ipsummet Statium, Sylvarum lib. 4. Sylva 2. in fin.

*Lux mihi, Trojanae qualis sub collibus
Albæ,*

*Cum modo Germanas acies, modo
Daca sonantem*

*Pralia, Palladio tua me manus induit
auro.*

² Quod Domitianus.] Idem Suetonius & Papinius, ubi supra.

³ In eo vero Publius Mimographus.] Macrobius lib. 1. Satur. cap. 7. Productus, inquit, Publius, natione Syrus, Romæ per Cæsaris ludos omnes, qui tunc scriptæ & operas suas in scenam locaverant, provocavit, ut singulifsecum, posita in vicem materia, pro tempore contenderent. Nec ullor censante, superavit omnes: in quibus & Laberium. Unde Cæsar arridens hoc modo pronuntiavit: Favente tibi me visus es Laberi à Syro. Statinque Publio palmam & Laberio annulum aureum cum quingentis sester- tiis dedit. Nonnihil etiam scripsit Gellius lib. 17. cap. 14.

⁴ Inter quos Æschylus.] Aliter cum

interiisse tradit Valerius Maximus libro 9. cap. 12. de Mortibus non vulgaribus: Nam in Sicilia moribus urbis, in qua morabatur, egressus, aprico loco resedit, super quem aquila testudinem ferens, elusa splendore capitis (erat enim capillis vacuum) perinde atque lapidē eam illisit, ut fractæ testudinis carne vesceretur, eoque ictu origo & principium fortioris tragædiæ extinctum est. Ita Valerius. E diverso autem Philippides, comœdiarum poëta haud ignobilis, cum in certamine poëtarum præter spem vicisset, & latissime gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est, ut scribit Gellius lib. 3. cap. 15.

⁵ Fuitque in more ut hircus.] Horatius in Arte poëtica;

*Carmin qui tragico vilem certavit ob
hircum.*

Et ibi Acron & Porphyrio interpretes. Donatus in suis in Terentium præludiis, Diomedes Grammaticus lib. 3. Priscianus lib. 4. & Isidorus lib. 8. cap. 7. Nam & τραγῳδία Græcis hircus est.

Poëta-
rum
certa-
men in
Elide.

Quin-
quen-
nale
certa-
men
apud
Nea-
polim.

1 Proditur tamen comicus Menander, quum centum & octo scripsisset fabulas in certamine comædorum, licet esset superior, tamen ambitu & factione à Philomene victus renunciatus. In Elide quoque poëtæ accepto themate, carminibus certabant, victorque coronam ferebat donum: Sicut Archelaus Mausolo agona proposuit & ludos, in quibus doctissimi sæpe decertarunt, inter quos Theopompus Isocratis discipulus, omnium consensu, propter singularem vim ingenii, victoriam tulit. 2 Una tamen proditur Corinna, Musca lyrica dicta, tanta eruditione claruisse, ut Thebis cum Pindaro carminibus certaret, & quinques victrix foret. Et Aristophanes quum certamini poëtarum iudex præsideret, poëtæ illaudato victoriam dedisse, quod sua, non aliena recitasset. 3 Euthymus quoque Locris oriundus, tam disertâ scripsit carmina, ut Olympicis ludis semper victor fuerit, semel tantum uni posthabitus. 4 Quinetiam Neapoli quinquennale certamen fuisse tradunt musicum & gymnicum, illis æmulum, quæ in Græcia summa laude celebrantur, 5 quod etiam noctibus magna luce ignium

1 Proditur tamen comicus Menander.] Gellius lib. 17. cap. 4. Quintil. lib. 10. cap. 1.

2 Una tamen proditur Corinna.] Pausanias lib. 9. qui de Bœoticis est, & alii, à me citati in legibus Connubialibus lib. 11.

3 Euthymus.] Plinius libro 7. capite 47.

4 Quinetiam Neapoli.] Strabo libro 5. Geographiæ, Iubente oraculo Neapoli agonem celebratum tradit. Et lib. 9. Apud eos, ait, quinquennalis sacer ille musicus & gymnicus complures dies celebratur agor, illis æmulus, qui per Græciam clarissima celebritate geruntur. Suetonius in Augusto, c. 98. Horum certaminum meminit Statius Neapolitanus Poëta lib. 2. Sylvarum sylvâ 2. ubi de Surrentino Pollii statim post princ.

5 Huc me post patrii latum quinquennia lustris,

Cum stadio jam pigra quies, canusque sederet

Pulvis, ad Ambracias conversa Gymnade frondes,

Trans gentile fretum placidi facundia Polli

Detulit. —

Et rursus lib. 5. sylvâ 3. in Epicedio in patrem,

Ille tuis toties præstrinxit tempora fertis,

Cum stata laudato caneret quinquennia versu.

Tacitus lib. 4. Quinquennale ludicrum Romæ institutum est ad modum Græci certaminis. Ælius vero Spartianus in Hadriano in fin. scribit, Antoninum Pium templum ipsi Hadriano pro sepulchro apud Puteolos constituisse, & quinquennale certamen.

5 Quod etiam noctibus.] Fuit & hoc quinquennale certamen in Cæsarea civitate ab Herode institutum, præmiis

nium singulis quinquenniis Romæ fiebat, magnis oratorum & vatum certaminibus. Neque omiserim à quibusdam traditum memoriæ, Hesiodum carminibus cum Homero in certamine poetarum contendisse, victoremque Hesiodum epigramma cum tripode in Helicone posuisse.

Erant præter hos plebeji ludi spectatissimi, qui exactis regibus pro plebis libertate primum dati sunt: quos nonnulli post secessionem ad sacrum montem institutos ferunt, ob confociatos patrum plebisque animos, quos postea Lucius Sylla, perdomitis hostibus magna plebis expecta-

miis victori propositis, ut tradit Egesippus lib. 1. cap. 31. Josephus antiquitatum Judaicarum, lib. 15. c. 10. *

COLERUS.

* Id ab Herode factum in gratiam honoremque Augusti.

TIRAQUELLUS.

1 Neque omiserim.] Gellius lib. 3. cap. 11. Hoc autem epigramma, cujus is meminit, nobis Dion scriptum reliquit,

Ἡ στίδ' ὅ μ' ἔσταις ἐλικῶνι τὸν δ' ἀνέθηκε

Ἵ μνηρ νικήσας ἐν χαλκίδι θεῶν Ὀμηρον.

Quod hic vertit Lilius Gregorius Gyraldus,

Hesiodus posuit Musis Heliconibus istum,

Cum canu vicit divinum in Chalcide Homerum.

De qua re etiam Plutarchus 1. Symposiacion, & in Convivio septem sapientum, ubi descripsit versus, quibus ipsi decertarunt. Homerus quidem ita,

Μῶσα μοι ἔννεπ' ἐκείνα. τὰ μὲν ἔχοντο παρῳθεν.

Μὴτ' ἔσται μέλιπιδεν. Id est,

Musa mihi referas, quæ non unquam ante fuisse,

Neve futura retro.

Cui mox respondit Hesiodus,

Ἀλλ' ἔταν ἀμφὶ δὲς τύμβω καναχίποδς ἱαπποι

Ἀρκαλὰ σωλεῖσθαι ἐπὶ γόμφους πρὸ νίκης. Id est,

Verum cornipedes quando Jovi, ante sepulchrum

Festinantes propter palmam plaustrea tenebant.

Ob idque Hesiodum maxime omnium admirationi fuisse, atque tripodis præmium assecutum. Hujusque certaminis judicem fuisse ferunt Panidem Regem Chalcidis, unde natum sit proverbium Πανίδος ὑψφθ. id est, Panidis suffragium. De quo Erasmus Chil. 3. cent. 1. cap. 32. Fuit ramen qui Homerum faciunt Hesiodo longe antiquiorem, & inter hos Cicero lib. de Senect. Porphyrius & Solinus cap. 7. Cyrillus lib. 1. contra Julianum, & Eusebius Chronographus. De qua re Heraclides Ponticus duos dialogos scripsit. Sed & tu vide de his Senecam lib. 13. Epist. epistola 89. Gellium d. lib. 3. cap. 11. Pausaniam in Bœoticis, & Vellejum Paterculum lib. 1.

2 Erant præter hos plebeji ludi.] Livius 3. Decad. libro 3. Cicero 2. in Verrem act. & ibi Asconius interpres sic scribit, Victoria ludos Sylla instituit bello civili victor. Secundum quos, Plebeji ludi: quos exactis regibus pro libertate fecerunt: aut pro reconciliatione plebis post secessionem in Aventinum. Meminit etiam horum ludorum Valer. Maximus lib. 1. c. 7. de Somniis, ubi de T. Latino.

3 Quos postea d. L. Sylla.] Appianus bellorum Civilium lib. 1. scribit, L. Syl-

ctatione restituit: ¹ quorum ædiles plebis arbitri & moderatores erant, in quorum celebritate servatum meminimus, ut quoties instaurarentur, ab his ludorum causa ² epulum daretur, ³ quos ex variis causis non semel instauratos comperimus. ⁴ Cereales vero quin in Cereris honorem magnificentissime fierent, nulla controversia est, ⁵ quos Circenses dictos nonnulli volunt: ⁶ nam & deorum imagines in his longo ordine produci, ⁷ & circum metas cursu contendere solebant, ⁸ ovumque in Cerealis pompæ apparatu

L. Syllam Athletas & cætera spectacula Romanæ evocavisse, veluti solamina quadam belli Mithridatici, aut Itali, excusatione adhibita, quasi populum à calore respirare & refrigerari cuperet.

¹ *Quorum Ædiles plebis.*] Ludos Romanos ut faciendos curabant Ædiles Curules, sic Plebejos Ædiles plebis, auctore Livio 3. Dec. lib. 7. qui scribit ludos Roman. semel instauratos ab Ædilibus Curulibus Q. Metello, & C. Servilio, & Plebejis ludis biduum instauratum ab Q. Manlio, & M. Cæcilio Ædilibus plebis, & Jovis epulum factum, ludorum causa. Et 4. Decad. lib. 1. paulo post principium, *Ludi*, inquit, *Romani Scenici eo anno magnifice, apparatusque facti ab Ædilibus Curulibus* L. Valerio Flacco, & T. Quinto Flaminio, biduum instaurati sunt. Et plebeji ludi ter toti instaurati ab Ædilibus plebis L. Apustio Fulone, & Q. Minucio Rufo: qui in ædilitate præter creatus erat, & Jovis epulum factum ludorum causa. Et multis aliis in locis, ut ejusdem Dec. 1. 2. non procul à prin.

² *Epulum daretur.*] Livius 3. Dec. lib. 7. non adeo longe à princ. *Ludi*, inquit, *per biduum instaurati: & Jovis epulum fuit, ludorum causa, &* 4. Dec. lib. 3. & vide in præced.

³ *Quos ex variis causis.*] Vide Titum Livium, & Dionysium ubi supra.

⁴ *Cereales verò.*] Varro lib. 2. aut aliorum computatione 5. ling. Latini

æ, & Livius 3. Decad. lib. 10. Tacitus lib. 15. in fin. *Utque*, inquit, *Circensium Cerealiū ludicrum pluribus equitum cursibus celebraretur.*

⁵ *Quos Circenses dictos nonnulli.*] Scilicet Valerius Maximus lib. 2. c. 1. de Institutis antiquis, ubi de more & institutione ludorum, nunc plebejos, nunc *Circenses* eos varie nominat. Tacitus lib. 15. de Nerone loquens, *Tandem*, inquit, *statuere Circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exequi destinata: quia Cæsar rarus egressu, domoque aut hortis clausis ad ludicra Circi ventitabat.* Vide Politianum Miscellaneorum c. 85.

⁶ *Nam & deorum imagines.*] Multa odorum fragrantia deorum simulachra auro argentoque calata virorum humeris in hac ludorum pompa circumferri, tradit Dionysius Halicarnassus lib. 7. in fin. & ex eo Sabellicus lib. 9. enneadis 2. Rapsod. Macrobius lib. 1. cap. 23. Vehitur enim simulachrum Dei Heliopolitani ferulo, veluti vehuntur in pompa ludorum Circensium deorum simulachra.

⁷ *Et circum metas.*] Varro ling. Lat. lib. 4. *Circus*, ait, *Maximus dictus, quod circum spectaculis adificatus, ubi ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa, & equi currunt.*

⁸ *Ovumque.*] Varro Rei Rusticæ, lib. 1. cap. 2. *Nam non modo*, inquit, *ovum illud sublatum est, quod ludis Circensibus novissimi curientis finem facit* *qua-*

paratu numerabatur primum, ¹ in quibus pervigilia noctu fiebant, ² sicut in sacris Isidis excubiæ: ³ in his quoque ædiles plebis pro equorum cursu plerumque gladiatorum certamen exhibuere. ⁴ Cereri enim ad quintum Ludi
Cereales, seu
Circenses. calendas Aprilis annis singulis Romani rem divinam more patrio facere assuerant: ⁵ quæ sacra, quod è Græcia translata essent, & per Græcos curata, Græca dicta sunt. ⁶ Fuisse enim in Græcia sacra Eleusinæ Cereris spe- Sacra
Græcæ. ta-

*quadrigis: sed ne illud quidem orum vidimus, quod in Cereali pompa ferri solet esse primum. **

COLERUS.

* Spatia circulatorum in Circo ovibus notabantur, ut Livius, Dion, Isidorus, Cassiodorus testantur.

TIRAQUELLUS.

¹ In quibus pervigilia fiebant.] Cor. Tacitus lib. 15. ubi de Junone propitiata, per matronas primum in Capitolio, deinde apud proximum mare, sic scribit, Unde hausta aqua, templum & simulacrum deæ proaspersum est, & lectisternia & pervigilia celebrare fœmine, quibus mariti erant. Suetonius in Caligula, cap. 54. Nec alia de causa videtur eo die, quo perit, pervigilium indixisse, quam ut initium in secnam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Herodianus lib. 3. Vidimus, inquit, sub illo quosdam omnis generis ludos, cunctis editos theatris, simulque supplicationes & pervigilia ad formam Cereris celebratos. Vide Politianum in Miscellaneis cap. 58. ubi de origine & ritu Secularium ludorum.

² Sicut in sacris Isidis excubiæ.] Apulejus lib. 11. Metamorph.

³ In his quoque ædiles.] Dion lib. 7. quadragesimoque ante devictum Brutum, ait, ut Ædiles plebis gladiatorum certamina pro equorum cursibus Cereri exhibuerint.

⁴ Cereri enim ad quintum Calend. Aprilis.] Ovidius in Fastis 4.

Tom. 11.

*Proxima victricem cum Romam in-
spexerit Eos*

*Et dederit Phæbo stella fugata lo-
cum,*

*Circus erit pompa celebr, numeroque
diorum,*

*Primaque ventosis palma petetur
equis.*

*Hinc Cereris ludi, non est opus indice
causa:*

*Sponte deæ munus promeritumque
patet.*

Ubi videre licet interpretes eadem prope scribentes, quæ hic Alexander: quamvis non 5. Cal. sed 5. Idus Mensis Roman. Aprilis scilicet, Cerealia celebrari scribant.

⁵ Quæ sacra.] Cicero in Oratione pro Cornelio Balbo, Sacra Cereris, Judices, summa majores nostri religione confici ceremoniæque voluerunt. Quæ cum essent assumpta de Græcia, & per Græcas semper curata sunt sacerdotes, & Græca omnia nominata. Et iterum l. 2. de Legibus: Neve quem initiant, nisi, ut assolet, Cereri, Græco sacro. Festus Pompejus lib. 7. Græca sacra, festa Cereris ex Græcia translata, quæ ob inventionem Proserpinæ matronæ colebant: quæ sacra dum non essent matronæ quæ facerent, propter cladem Cannensem, & frequentiam lugentium, institutum est, ne amplius triginta diebus lugeretur.

⁶ Fuisse enim in Græcia sacra Eleusinæ Cereris.] Divus Augustinus lib. 7. cap. 20. Lactantius Firmianus False religionis, lib. 1. cap. 21. Lilius Gyraldus Historiæ deorum, syntag. 14.

T 2

I Quæ

Cereris
myste-
ria.

ctatissima, auctores memorant, ¹ quæ obscura luce fiebant, ² sacerdotesque facibus discurrentes cursu phanatico sacra peragebant, à quibus velut sanctissimis & impollutis, impii consceleratique amovebantur, ³ voce præconis, ita ut templum velut omni religione sanctum, alicujus criminis aut noxæ conscio adire non liceret: quod si quis adiisset non initiatus, capite luebat: ⁴ ad quod Nero conscientia sceleris agitated, ingredi veritus fuit. ⁵ Non sic Antoninus Philosophus Augustus: nam fretus innocentia & vitæ integritate, sine discrimine adivit. ⁶ Cujus mysteria magno si-

lento

1 *Quæ obscura nocte fiebant.*] Vide interpretes Ovid. loco supra citato, & Gyraldum d. Syntag. Erasmus Chiliadis 2. cent. 5. cap. 66. scribit, Eleusinia & noctu, & in operto fieri & exclusis maribus.

2 *Sacerdotesque facibus.*] Unde illud Claudiani lib. 1. de Raptu Proserpinae:

— Jam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumque
remugit
Cecropidum, sanctasque faces attollit
Eleusis.

Sacerdotes Cereris à facium gestatione *Daduchos* appellatos, jam supra diximus.

3 *Voce præconis.*] Sueton. in Nerone, cap. 34. *Peregrinatione quidem Græcia Eleusiniis sacris, quorum initiatione impii & scelerati voce præconis summoventur, interesse non ausus est.* Ælius Lampridius in Alexandro Severo, scribit eum jussisse quemadmodum in Eleusiniis sacris dicitur, ut nemo ingrediatur, nisi qui se innocentem novit. Ad quod nonnulli referunt illud Virg. lib. Æneid.

— Procul, ô procul este profani,
Conclamat rates.

Sed Servius ibi profanos intelligit, pro sacris non initiatis: qui (inquit) sanum intrare non poterant. Liv. 4. Dec. lib. 1. tradit, quod cum Acarnanes duo juvenes per initiorum dies non initiati templum Cereris, impruden-

tes religionis, cum cætera turba ingressi essent, tanquam ob infandum scelus, interfecti sunt. (Et vide locum Catulli, quem tibi afferam infra in verbo, *In cujus sacrificio.*)

4 *Ad quod Nero.*] Sueton. ubi nuper citavimus.

5 *Non sic Antoninus Philosophus.*] Qui (ut refert Capitolinus in vita illius) ut se innocentem probaret, Cereris templum adiit, & sacrarium solus ingressus est.

6 *Cujus mysteria magno silentio inclyta.*] Nam & Numenio philosopho, inter philosophos occultorum curiosiori, offensam numinum, quod Eleusinia sacra interpretando vulgaverit, somnia prodiderunt: Viso sibi ipsas Eleusinas deas habitu meretricio ante apertum lupanar videre prostantes: admirantique & causas non convenientis numinibus turpitudinis, consulenti respondisse iratas: ab ipso se adyto pudicitia suæ vi abstractas, & passim adeuntibus prostruitas, ut relatum est à Macrobo. lib. 1. de Somnio Scipionis c. 2. ad fin. Alcibiades, ut tradit Plutarchus, accusatus fuit, quod sacra Cereris enunciaisset. Justinus lib. 5. scribit Attica Cereris festa nulla re magis quam silentio constare. Aristophanes in Nubibus hæc sacra ob id *ἀπὸ τῆς ἐπέας*, id est non dicenda sacra, vocat. Gregorius Nazianzenus in sermone solemnitate Epiphaniarum, quem sic vertit Lud. Vives, Ne-

que

lento incluta, velut arcanum quid, sanctumque in vulgus efferre non licebat. ¹ Quod sacrum à solis matronis fiebat annis singulis. ² Romanique in toga candida spectare ludos mulieresque in veste alba pariter sacrum facere solebant: in quo id fuit observatum, ut tunc diis gratum esse censerent, si à lætis nec funere pollutis celebraretur. Utque in sacris Cereris ante noctem epuletur nemo, ³ atque à vino in primis ⁴ & venere abstineant. ⁵ Utque quinto quoque anno ex Sybillinis carminibus prodigiorum causa jejunium fiat: ⁶ inter quæ præcipuum fuit, ut sacris initiatos, calida abluerent primum, quod castitati prodesse ducerent. ⁷ Apud Athenas in sacris Cereris, quæ dicuntur Adonia, mulieres simulacra defunctorum efferre, multaque funesta & calamitosa iusto comploratu & gemitu effingere tradunt: Sacra
Cereris
apud
Athenas.

que nobis virgo aliqua rapitur, nec Ceres errat, nec Celeus adducit, & Triptolemos, & Dracones, parimque agit, & partim patitur: nam pudet me diem afferre sacrificiis nocturnis, & ex mysterio turpitudinem efficere. Scit Eleusis hæc, & spectatores rerum quæ tacentur, & certe silentio digna sunt, hæc Greg. Nazian.

¹ Quod sacrum à solis matronis.] Val. Maximus lib. 1. cap. 1. de Cultu decorum. Livius 3. Decad. lib. 3. Festus Pompejus loco supra citato in verbo, *Quæ sacra*, & jam alibi diximus.

² Romanique in toga candida.] Val. Maximus ubi supra. Ovidius Metam. lib. 10.

Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,

Illa quibus nivea velata corpora veste,

Primitias frugum dant spicea ferta suarum.

Quod à lugentibus fieri nefas erat, scribit Livius ubi supra proxime, & Plutarch. in Fab. Max. scribit deos fortunatorum honoribus latari.

³ Atque vino in primis.] Virgilius lib. 1. Georg.

Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,

Cui tula de favos, & miti dilue vino.

Quo loco Servius ostendit aliud esse Cereris sacrificium, aliud Orci nuptias. In hoc enim vinum non inferebatur, in illo utique. De nuptiis Orci loquens Plautus in Aulularia, inquit:

Cereri nuptias facturi estis, quia nihil temeti allatum video.

⁴ Et Venere abstineant.] De qua re vide omnino quæ scripsimus in nostris legibus Connub. leg. 15. num. 116. incip. Ovidius.

⁵ Utque quinto quoque anno.] Livius 4. Decad. lib. 6. Eorum, inquit, prodigiorum causa libros Sibyllinos ex S. C. Decemviri cum adissent, renunciarunt, jejunium instituendum Cereri esse: & id quinto quoque anno servandum. Ad quod jejunium pertinet id, quod scribit Plutarchus in Demosthene, quod in his sacris Cereris mulieres jejunabant.

⁶ Inter quæ præcipuum fuit.] Apulejus videndus super his.

⁷ Apud Athenas.] Plutarchus in Alcibiade, & in Nicia, & Ammianus Marcellinus lib. 22.

Siculi.

Græci.

Martiales.
Piscatori.

¹ in cuius sacrificio Atticæ virgines inter solennia, repositis cista sacra capitibus quam occulte deferunt, quum Cereri sacrum quam occultissimis cæremoniis fieret: ² quippe prophano homini Cereris mundum videre nefas erat. ³ Apud Siculos vero Cereri & Proserpinæ diverso anni tempore sacrum fit. Proserpinæ enim maturis messibus decem festos agunt dies: Cereri vero, quum semen in terram mittitur. ⁴ Græcis autem in tribus ludis, præterquam in Cerealiis, accensas faces gestare vetus mos habuit, in Prometheis, in Vulcaniis, in Panathenaicis. ⁵ Præter hos fuere ludi Martiales Marti dicati, ⁶ & alii piscatorii, ⁷ ex quæstu piscan-

¹ *In cuius sacrificio.*] Nam & hinc hæ virgines *Canephoræ* dicebantur, quasi dicas *Canistriphoræ*: de quibus Pausanias lib. 1. Catullus in nuptiis Pelei & Thetidos:

Pars obscura caris celebrabant orgia cistis,

Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani.

Nam & hæ Cereris, & cæterorum deorum sacra Orgia dicebantur, licet Bacchi sacris magis conveniant, ut scribit Servius 4. Æneid.

² *Quippe profano homini.*] Catullus ubi nuper, & diximus supra in verbo, *Voce præconis.*

³ *Apud Siculos.*] Imo (ut apud Phurnutum legitur) Sementis tempore Proserpinæ festa celebrabantur. Cum vero messis esset Cereri sacra, ferebant herbam virentem, cum ludo & laticia: in illa raptam, in hac repletam significantes Proserpinam. Vide Liliū Gyraldum Historiæ deorum, syntag. 6. ubi de Proserpina.

⁴ *Græcis autem in tribus ludis.*] Horum trium ludorum meminit Cælius Rhodig¹ nus Læctionum antiquarum lib. 11. c. 27.

⁵ *Præter hos fuere ludi Martiales.*] Suetonius in Claudio, cap. 4. in prin. in Augusti epistola ad Liviam de testimonio Claudii, quos, ut ibi scribit Beroaldus interpres, Augustus instituit in honorem Martis ultoris. Me-

minit & horum ludorum Trebellius Pollio in Divo Claudio, cum inquit, *Fecerat hoc etiam adulescens in militia, cum ludicro Martiali in campo lumen inter fortissimos quosque monstraret.* *

COLERUS.

* Quidam intelligunt eos ludos, qui in circo Kal. August. quod eâ die Martis ædes consecrata esset, quotannis celebrabantur. Iterum existimant intelligendos esse, qui in veteri Calendario Augusti temporibus proposito, IV. Eid. Maji annotantur.

TIRAQUELLUS.

6 *Et alii piscatorii.*] Festus Pompejus lib. 14. *Piscatorii*, inquit, *ludi vocantur, qui fieri solent pro quæstu piscantium, mense Junio trans Tyberim.* Et alibi eodem libro, *Piscatorii ludi vocantur, qui quotannis mense Junio trans Tyberim fieri solent à populo Romano, pro piscatoribus Tyberinis, quorum quæstus non in macellum pervenit, sed sere in aream Vulcani: quia id genus pisciculorum majorum datur ei Deo pro animis humanis.*

COLERUS.

7 *Ex quæstu piscantium.*] Varro libro 5. de ling. Lat. Ovidius libro 6. Fastor. ludos Tiberinos & piscatorum in mensem Junium refert, atque etiam lib. 3. Fastor. Piscem vivum pro anima hominis in sacrificio oblatum fuisse.

piscantium. ¹ Alii castrenses, qui in castris pratorianis plerumque cum venatione dabantur: ² nonnulli miscellanei, ³ ex ludionum multiplici genere: ³ alii Palatini, in Palatio triduo celebrari soliti in divi Julii honorem, qui victam ar-
 mis Rempublicam in dominationem vertit. ⁴ Alii Capitoli-
 lini, quod Jupiter optimus maximus suam sedem servaf-
 set, qui aliis solennibus additi, collegiumque novum (aucto-
 re senatu) institutum fuit. ⁵ Præcipui Augustales quos Tibe-
 rii tempore tribuni plebis in Augusti honorem facere insti-
 tuerunt. Athenis vero & in omni Græcia multiplices fuere
 ludi: in quibus ad aucupandam popularem gratiam, Theo-
 phrastus fructum divitiarum putavit maximum: nam
⁶ Panathenæa, ⁷ Dionysia, ⁸ Scirophoria, ⁹ Haloa, & A-

Ca-
 stren-
 ses.
 Miscel-
 lanci.
 Pala-
 tini.
 Augu-
 stales.
 Indi
 multi-
 plices
 in Græ-
 cia.

TIRAQUELLUS.

¹ Alii Castrenses.] Sueton. in Claudio, cap. 21. Anniversarium in castris pratorianis, sine venatione apparatuque exhibuit. * Ex quo intelligis castrenses aliquando cum venatione, aliquando sine, editos.

COLERUS.

* In memoriam recepti illic imperii.

TIRAQUELLUS.

² Nonnulli Miscellanei.] Juvenalis satyra 11.

— Sic veniunt ad miscellanea ludi. Suetonius in Caligula, cap. 20. Edidit & peregre spectacula in Sicilia, Syracusis hasticos ludos, & in Gallia Lugduni Miscellos.

³ Alii Palatini.] Erant Palatini ludi (ut scribit Josephus Antiquitatum Judaicarum, lib. 19. cap. 1.) qui in honorem Cæsaris Dictatoris in Palatio triduo celebrabantur, circa templum illi eodem loco erectum. Hos nobiles cum filiis simul & conjugibus libenter spectare solebant. De his quoque ludis meminit Suetonius in Caligula, cap. 56. *

COLERUS.

* Dion. l. 56. defuncto Augusto, præter ea quæ Augustalia vocata sunt, Liviam ludos etiam in Palatio insti-

tuisse scribit; quos ceteri deinceps principes concelebrarunt.

TIRAQUELLUS.

⁴ Alii Capitolini.] Livius 1. Dec. lib. 5. Ludi Capitolini fierent, quod Jupiter optimus maximus suam sedem atque arcem populi Rom. in re trepida tutatus esset: collegiumque ad eam rem M. Furius Dictator constitueret ex iis, qui in Capitolio atque arce habitarent, Senatus retulit.

⁵ Præcipui Augustales.] Tacitus lib. 1. Dion in Augusto, dicit hos ludos celebratos fuisse in vita ipsius Augusti, die natalie ejusdem. *

COLERUS.

* In vet. Calend. etiam hodie legitur IV. Eid. Octob. August. id est, Augustalia. Vide ibi Just. Lipsium ad Tacitum.

TIRAQUELLUS.

⁶ Panathenæa.] De quibus jam supra dictum est.

⁷ Dionysia.] Thucydides libro 5. Maximus Tyrius Sermone 33. & iterum 36. Optima, inquit, Athenis, Dionysia sunt optima etiam Panathenæa: sed tamen celebrantur ab his, qui odia reciproca exercent. Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Pollux lib. 8. cap. 10. οὐδ' ἀρξεν ποιεῖν.

⁸ Scirophoria.] Maximus Tyrius d.

Sermo.

Lacedæmonii.

Ludi quatuor impensius curati.

Spectatores corvati.

¹ & Apaturia celebra fuere. ² Apud Lacedæmonios Gymnopodia, ³ Hyacinthia ⁴ & Chori. ⁵ Patavii, Cestici ab Antenore inventi, quos inter reliquos annumerasse non ab re fuit. Illud utique verum est, quod quanvis ludorum multiplices species forent, tamen ædilitia largitione quatuor curari impensius assuerant, ⁶ Megalenses, Funebres, Circenses ⁷ & Apollinares, magno semper apparatu & habitu, in quibus non tuba aut fistula, ut in aliis, sed sola tibia cane-
bant. Quodque vetusto more quoties festi ludi edebantur, illos omnis ætas, sexus & ordo, ⁸ plerunque coronati specta-

Sermone 33. ad fin. Cæterum apud eosdem mensis quispiam Scirophorion dicebatur, ut tradit Strabo lib. 9. Scirophorion porro, ut scribit Gyraldus in lib. de Annis & mensibus, ultimus est Atheniensium mensis, qui in Majum nostrum cadit: dictus à Sciris, id est, umbraculis, quod hic mensis ædificationibus apertus sit.

9 Halca.] Idem Max. Tyrius ibidem.

1 Et Apaturia.] Herodotus lib. 1. & in vita Homeri Max. Tyrius ubi supra. Tertullianus in Apologetico cap. 39. Sed superioribus adde & Dialia ex Thucydide lib. 1. & Targelia ex Polluce ubi supra. De Apaturiis adde Suidam etiam, Xenophont. lib. 1. ἐν Λυρῶν. Strab. lib. 11. Simplicium in Physicis & Gyrald. Syntag. 13.

2 Apud Lacedæmonios Gymnopodia.] Max. Tyrius d. Sermone 36. Plutarchus in Agesilao, & in libro de Musica, Gymnopodia, inquit, chori erant Spartæ puerorum, qui nudis pedibus cum tripudio laudes deorum caneant in honorem Spartanorum, qui pro patria in Theraiis occubuerant. Pausanias in Laconicis, Athenæus l. 15. c. 8. Suidas, Hefichius, qui hæc appellat Γυμνοπαῖδες, dicitque quosdam tradere in hoc festo Spartiatis adolescentes ordine circumstantes aram, quæ in Amyclis est, terga muris verberibus cadere consueisse. Sed id minime verum: nam in ipso foro festum sine verberibus age-

batur, choream adolescentibus nudis ducentibus.

3 Hyacinthia.] Herodotus lib. 9. eodemque ult. Thucydides libro 5. Strabo lib. 6. Philostratus in vita Apollonii, lib. 6. Maximus Tyrius dictis Sermonibus 33. & 36. Et ex Poëtis Ovidius lib. 10. Metamorph.

Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon hancque

Durat in hoc ævi, celebrandaque more priorum

Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

Unde autem & quare instituta sint & quando celebrabantur, reperies apud Athenæum lib. 4. c. item 4. ex Polycrate in Rebus Laconicis.

4 Et Chori.] Max. Tyrius ubi supra.

5 Patavii, Cestici.] Corn. Tacitus lib. 16.

6 Megalenses, Funebres, Circenses.] De quibus supra.

7 Et Apollinares.] Cicero Philippica 1. & 10. scribit Brutum Prætorē absentem Apollinares ludos fieri procurasse. Meminit & horum ludorum idem Cicero ad Atticum lib. 2. Epistol. epist. ejus libri 17. omnium ejus voluminis 35. Originem horum ludorum discere ex Livio 3. decadis libro 5. & 7. Macrobio Satur. lib. 1. cap. 17.

8 Plerunque coronati.] Livius 3. decad. lib. 5. Hæc est, inquit, origo ludorum

Etabant : 'quare Lucius Crassus cognomento Dives, quod corollas ex auro & argento imitatione foliorum in ludis populo dedisset, celebri memoria habetur. ^{Honor} Fuitque prisca ^{princi-} moris, ut populus in theatro vel circo sæpe ludicrum à ^{pi the-} principe postularet, cujus præcipuo studio teneretur: quo- ^{atrum} tiesque princeps aut imperator, qui perdomitis hostibus ^{ingre-} triumphasset, vel popularis homo plebi percharus, ad lu- ^{dienti} dos & theatrum iret, quum primum in conspectu prodiret, ^{exhi-} communi omnium plausu, & favore concionis, faustisque ^{bitus.} acclamationibus totis theatris exciperetur: nonnunquam universus populus adveniēti principi assurgere, & lacer- nas deponere solebant, ut togati apparerent, qui honor summis tantum ducibus, aut viris summa integritate & fi- de ob merita in populum dabatur. ³ Contra vero deforma- tus ignominia, aut infensus infestusque populo, clamori- bus explodebatur & sibilis. Tum si quando ludi remissè ^{Cum} & leniter, aut non legitime celebrarentur, vel si quo in- ^{ludi} fortunio aut casu repente constitissent, aut si tibicen con- ^{minus} ticiisset, vel inter solennia ludorum commissò spectaculo, ^{bone} ex subita lætitia ad repentinum motum translati essent, aut ^{age-} si in enunciandis ludis versu ædilis errasset aut verbo, vel ^{rentur.} ante commissionem ludorum, sive dum eduntur, tumultus repens, aut aliquid triste auribus oculisque occurrisset, & ex variis causis, tanquam si nefario scelere polluti essent, ejusmodi admissa, ludorum instauratione procurabantur & ex-

rum Apollinariū, victoriæ non valetu-
dinis ergo, ut plerique rentur, votorum:
factosque populus spectavit coronatus,
matronæ supplicare, vulgo apertis ja-
nuis in propatulo epulati sunt, celeberræ
dies omni caremoniariū genere fuit.
Servius in lib. 5. Æneid. ibi,

— Et cingite temporaramis.

Ex Romano, inquit, more: nam festis
ludis omnis ætas coronata spectabat.
quod ostendit per Æneam, Accestem,
Ascanium, per quos omnem demonstrat
ætatē.

I Quare L. Crassus.] Plinius lib. 21.

cap. 3. in prin. Crassus, inquit, dives,
primus argento auroque folia imitatus,
ludis suis coronas dedit.

2 Fuitque prisca moris.] Domitia-
nus populo potestatem fecit bina pa-
ria è suo ludo postulandi. auctor
Tranquillus in Domitiano, cap. 4.

3 Contra vero deformatus ignominia.]
Vellejus Paterculus libro 2. de Titio,
qui Pompejum filium jugulaverat, lo-
quens: Cui intantum, ait, duravit hoc
facinore contractum odium, ut mox ludos
in theatro Pompeji faciens execratione po-
puli spectaculo quod præbebat, pellere-
tur.

& expiabantur. Cum enim pompa duceretur, ¹ quod ob-
vius servus loris medio circo vapularet, infausto augurio lu-
dos pollutos pontifices putarunt. ² Et quum in cæremonia-
rum apparatu thesa procederet, quod equo consternato
auriga habenas sinistra corripuisset, currumque perperam
egisset & circumflexisset, velut ominosum, ludorum in-
stitutione opus esse judicarunt.

¹ *Quod obvius servus loris medio circo
vapularet.*] Cicero libro 1. de Divi-
natione, ubi de T. Latino, Livius
1. dec. lib. 2. D. Augustinus lib. 4. c. 21.
Lactantius lib. 2. c. 8.

² *Et cum in cæremoniarum.*] His
autem Romanorum ludis adde & No-
vendiales, de quibus Servius libro 5.
Æneidos in eum locum,

*Prætereā si nona diem mortalibus al-
mum*

Extulerit. —

Et Apollinares, de quibus lib. 6. ejus-
dem operis,

*Tum Phæbo & Trivia solido de mar-
more templa*

*Instituam, festosque dies de nomine
Phæbi.*

Et ibi Servius declarat quando, &
à quo hi ludi Apollinares instituti
sunt, ut dictum est supra libro 5. ca-
pite 26.

C A P U T XX.

*Qui esset urbis præfectus, quodve officium, quarumque rerum
cognitionem animadversionemque haberet.*

*Præ-
fectus
urbis
aut quid
crea-
tus.*

Solitos¹ Romanos fuisse, quum reges & postea consules
Prætoresque reipublicæ causa abessent, ne quis repens
tumultus fieret, neve urbs sine imperio esset, aut hostium
incursis pateret, præfectum creare, qui urbi mænibus-
que præsideret, jus redderet, & subitis mederetur, sæpe
notatum est: qui si quid in urbe turbatum esset, quum res
postularet, juventutem armare, & per loca opportuna
disponere, arma telaque in propugnaculis ingerere, ca-
stella communire, muros turesque præsidio firmare, at-
que

TIRA QUELLUS.

¹ *Solitos Romanos.*] Id usque ad
versic. *Qui si quid*, est Cornelli Taciti
libro 5. cujus hæc verba sunt, de
L. Pisone loquentis, *Sed præcipua ex
eo gloria, quod præfectus urbi recens, con-
tinuam potestatem, & insolentia parendi
graviorem mire temperavit. namque an-*

*tea profectis domo regibus, ac mox magi-
stratibus, ne urbs sine imperio foret, in
tempus deligebatur, qui jus redderet, ac
subitis mederetur: feruntque ab Romulo
Dentrem Romulium, post Tullo Hostilio
Numam Martium, & ab Tarquinio Su-
perbo, Spurium Lucretium impositos, dein
Consules mandabant.*

¹ *Dispo-*

que omnia custodiis vigiliisque instructa habere, portas claudere, pro portis stationes, ¹ dispositosque stationarios milites ad tuendam populi quietem tenere deberet. Et ne quid falleret, aut nudatum præsidii esset, animadvertere & oculis perlustrare, nihil denique curæ aut laboris omittere. ² Qui tametsi urbi præfectus foret, in suburbiiis æque cognitionem animadversionemque habebat, illique exercitus demandatos, & gerendi belli sæpe negocium datum esse liquet. Quam præfecturam à prima antiquitate Romæ fuisse, multiplici exemplo apparet. ³ Siquidem à Romulo primus Romulus, ⁴ à Tullo Hostilio Mumartius, ⁵ & Sp. Lucretius pater Lucretiæ, regnante Superbo, urbis præfecturam meruerunt: deinde consulibus eam curationem demandarunt. ⁶ Post aliquot vero ætates, tanquam non civile munus, à multis aspernatum est, ita ut eam curationem velut ignobilem repudiantibus plurimis, Q. Servilius ut altercationes dirimeret, filium substituerit eumque extra sortem urbi præfecerit. Quam sæpe intermissam fuisse crediderim.

Orig.
præse-
clura.

quippe

¹ *Dispositosque stationarios milites.*] Ulpian. in l. 1. §. quies. ff. de officio præfecti urbi. *Et sunt, inquit, debet dispositos milites stationarios habere, ad tuendam popularium quietem, & ad referendum sibi, quid ubi agatur.*

² *Qui tametsi urbi præfectus foret, in suburbiiis.*] Hic omnino vide d. l. 1. in princ. & in versic. *Quidquid.* & l. ult. cod. tit. Præfectus urbi intra centesimum lapidem cognoscebat: ultra præfectus prætorio: ut notat Ulpianus in fragm. quæ Pythæus divulgavit. lib. 8. de off. Procons. Quamvis Dio lib. 7. Jurisdictionem ejus angustioribus terminis includit, hoc est, usque ad *πενήκοντα κήματα* *σταδίων*. Sed vide Just. Lips. ad 13. Anal. Taciti.

³ *Siquidem à Romulo primus Romulus.*] Tacitus ubi supra in verbo, *Solitos Romanos.*

⁴ *A Tullo Hostilio Mumartius.*]

Corn. Tacitus ubi supra hunc non *Mumartium*, sed *Numam Martium* vocat.

⁵ *Et Sp. Lucretius pater Lucretiæ.*] Dionysius Halicarnassus lib. 4. Hæc est, inquit, Sp. Lucretii filia, quem tyrannus discedens urbi præfectum reliquit. Feneftella, si is est, quod minime credo, de Magistratibus Rom. cap. 6. in princ.

⁶ *Post aliquot vero ætates.*] Hæc usque ad versic. *Quam sæpe* sunt Livii 1. decad. lib. 4. *Facto S. C. ut duo ex Tribunis ad bellum proficiscerentur, unus res Romæ curaret: certamen subito inter Tribunos exortum, se quisque belli ducem potius ferre: curam urbis, ut ingrata mignobilitaque aspernari. Cum parum decorum inter collegas certamen mirabundi patres conspicerent, Q. Servilius, Quando nec ordinis hujus ulla, inquit, nec Reipublicæ est verecundia, patria majestas altercationem istam dirimet: filius meus extra sortem urbi præcit.*

It 5 I Quippe

Præfectura intermissa sæpe & revocata. Munera alia. Præfecti. ¹ quippe Augustus urbis præfecturam, tanquam novum munus & officium, creavit. ² Demum in tantum processit, ut Nero à cognitionibus præfecturæ urbis honoris initia auspicaretur: ³ & Piso viginti annos præfecturam urbis, velut instar magni muneris, gerere non dubitarit. ⁴ Extatque divi Severi epistola ad Fabium Culleonem: qua cognitio criminum per totam Italiam ad præfectum urbis delegatur. ⁵ Relegandi quoque ad insulas, vel deportandi quos delicti enormitas postulat, ⁶ querelasque servorum libertorumque audiendi, si de patronis dominisque querantur, jus illi potestasque fuit: ⁷ carniūque & fori boarii, piscarii, & suarii cura cognitioque ad eundem spectavit & pertinuit. ⁸ Etiam senatum per urbis præfectum vocari & consuli posse, atque absentibus vel impeditis consulibus senatus consultum fieri, nulla controversia est. Denique diligenter curare nequa pars urbis labaret, neve per occasionem & licentiam aliquid plebs moliri posset: ⁹ neve quid circa urbis

¹ *Quippe Augustus.*] Suetonius in vita illius, cap. 37. Immo auxit tantum & ornavit. de qua Præfect. vide Pompon. ff. de orig. jur.

² *Demum in tantum processit.*] Suetonius in Nerone, cap. 7.

³ *Et Piso.*] Tacitus d. lib. 5.

⁴ *Extatque Severi epistola.*] Apud Ulpianum in l. 1. ff. de officio præfecti urbi. Vide tamen eandem legem in §. initio.

⁵ *Relegandi quoque.*] In d. l. 1. §. relegandi.

⁶ *Querelasque.*] Ex d. l. 1. §. servos. ubi sic scribit, *Servos, qui ad statuas confugerunt: vel sua pecunia emptos, ut manumittantur: de dominis querentes audiet.*

⁷ *Carniumque.*] Hæc usque ad verfic. *Etiam Senatum.* sunt d. l. §. cura. *Cura carnis,* inquit, *omnis ut iusto præcio præbeatur, ad curam præfecturæ pertinet: ideo & forum suarium sub ipsius cura est, sed & cæterorum sive pecorum, sive armentorum, quod ad huiusmodi præhibitionem spectat, ad ipsius curam*

pertinet. Sunt hæc etiam Fenestellæ, aut quisquis is est, ubi supra citavimus.

⁸ *Etiam Senatum.*] Varro lib. 4. Epistolicarum quæstionum, & Artejus Capito in Collectaneorum cap. 259. & ex his Gellius lib. 14 cap. ult. licet, ut ipse ait, Mutius id negaret.

⁹ *Neve quid circa urbis custodiam.*] Nam & Præfectus urbi ob id *Custos urbis* vocatus est Juvenali satyra 13. his versibus,

Hæc quota pars scelerum, quæ custos Gallicus urbis

Usque à Lucifero, donec lux occidat, audit.

Fuit enim is Rutilius Gallicus tempore Domitiani, quo Juvenalis vixit, Præfectus urbi, de quo etiam Stat. l. 1. Sylva 4.

— *Dubitataque sidera cernit Gallicus, es cælo, dīs es Germanice cordi.*

Quis neget? erubuit tanto spoliare ministro

Imperium Fortuna tuum, &c.

urbis custodiam aut munus vigiliarum segniter exequuturi foret, quod ab homine impigro ante perspicere potuisset, prævidere præcavereque debebat: tantique exempli fuit, ut quum fœdissimo bello respublica affligeretur, sæpe urbi saluti fuisse & imperio, magnaue attulisse præsidia compertum sit. ¹ Sed notandum, hunc præfectum aut patriciæ gentis virum, aut senatorem deligi consueisse: idque <sup>Præf-
ti qui
delige-
bantur.</sup> ² exemplo Marci Messalæ oratoris, qui Augusti tempore urbis præfectus fuit, facile dignosci, licet sexto post die magistratu se abdicarit, non ingenuam & parum civilem potestatem esse ratus. ³ Et tametsi Lucium Pisonem & <sup>Lucii
Pisonis
& Cos-
si præ-
fectorum
vino-
lentia,</sup> ⁴ Cossium præfectos urbis vino indulsisse, & multum noctis conviviis exegisse legamus, adeo ut biduum & duas noctes cum Tiberio largiore potu indulserint, illos tamen satis graviter & inoffense urbis tutelam administrasse, con-
tro-

Et paulo post:

Quippe manet, longumque ævo redeunte manebit,

Quem penes intrepide mittis custodia Roma.

Sed & Seneca, quo loco statim citabo, & Josephus, Custodem urbis appellant, quem Suetonius in Tiberio capite 41. Præfectum fuisse dicit.

¹ Sed notandum.] Quod probat exemplo seq.

² Exemplo M. Messalæ.] Eusebius chronograph. loquens de temporibus Augusti, Messala, inquit, Corvinus primus Præfectus urbis factus, sexto die magistratu se abdicavit, incivilem potestatem esse contestans. At Cornel. Tacitus d. lib. 5. aliam abdicationis magistratus affert rationem, cum ita scribit, *Primusque Messala Corvinus eam potestatem & paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi.*

³ Et tametsi L. Pisonem.] Seneca epistolarum ad Lucilium lib. 12. Epist. ejus lib. 1. omnium 84. L. Piso, inquit, urbis custos ebrius ex quo semel factus fuit, majorem partem noctis in convivio

exigebat, usque in horam sextam fere dormiebat, hoc ejus erat matutinum officium: suum tamen, quo tutela urbis continebatur, diligentissime administravit. Huic & D. Augustus secreta dedit mandata, cum illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiscens in Campaniam præfecturam urbis dedit, cum multa in urbe & suspecta relinqueret, & invisita, puto quod bene cesserit illi Pisonis ebrietas. Hactenus Seneca. Suetonius in Tiberio cap. 42. Postea, inquit, princeps in ipsa publicorum morum correptione cum Pomponio Flacco & L. Pione notam, continuumque biduum epulando potandoque consumpsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri Præfecturam urbis consistim detulit. Ex quibus locis supra ostendimus Præfectum urbis, custodem quoque urbis vocari.

⁴ Et Cossium.] Nam & Seneca ubi supra paulo postea, quæ ex eo adduximus, subjungit, *Postea Cossium fecit urbis præfectum, vinum gravem, moderatum: sed mersum vino & madentem adco, ut ex Senatu aliquando, in quem de convivio venerat, oppressus inexcitabili somno tolleretur.*

*Præ-
fectura
honoris
& pau-
lo post
vilitas.*

*Præ-
fectus
latina-
rum.*

*Prien-
ses.
Præ-
fectus in
sacro
Ne-
ptuni
Heli-
conii.
Indi.*

troverſia non eſt. Procedente mox tempore, in tantum præfectura urbis proceſſit, ¹ ut Sabino Veſpaſiani fratri ad præfecturam proceſſiſſe, magni inuneris loco fuerit: ² & Pertinax imperator ex præfectura urbis ad imperium pro-
vectus ſit. Rurſus poſt aliquod intervallum, tam infimæ
fortis habita eſt, ³ ut Heliogabalus omnes lenones ad præ-
fecturam urbis provehere deſtinavit. ⁴ Qui vero præfectus
Latinarum erat, etiam non ſenator fieri poterat: quippe
quum citra ætatem ſenatoriam & ſæpe annis junior crearetur
ex nobilioribus: idcirco præfecto Latinarum, ſenatum
habere non licuiſſe notatum eſt: inter quos Marcus Anto-
ninus Philoſophus, qui poſtea imperitavit, annis junior
⁵ præfecturam urbis geſſiſſe proditur. ⁶ A Prienenſibus
quoque in Neptuni Heliconii ſacro, quod cum Ionibus
commune fuit, juvenis ætate vix adulta præfectus creaba-
tur, & rex. ⁷ Ab Indis in ſex quinterniones urbis præfectura
divi-

¹ Ut Sabino Veſpaſiani fratri.] Hunc fuiſſe præfectum urbis liquet ex Corn. Tacito lib. 19. & Suetonio in Veſpaſ. cap. 1.

² Et Pertinax.] Julius Capitolinus in vita illius, Poſt hoc, inquit, præfectus urbi factus: in qua præfectura poſt Fuscianum, hominem ſecerum, Pertinax mitiſſimus & humaniſſimus fuit, & ipſi Commodo plurimum placuit: quia ille eſſet iterum cum Pertinax factus eſt, & Commode interempto, Imperator confirmatus in caſtra ductus eſt.

³ Ut Heliogabalus.] Lampridius in Heliogabalo ſic ſcribit, Præfectum urbi cum ſæpe poſt cœnam, ad potandum vocabat, adhibitis & præfectis Prætorio, ita ut ſi recuſarent, magiſtri eorum eos cogerent. Voluit & per ſingulas urbes lenones præfectos urbi facere, & ut eſſent in urbe 14. & ſiſſet ſi vixiſſet, promoturus omnes turpiſſimos, & ultimæ profeſſionis homines.

⁴ Qui vero Præfectus Latinarum erat.] Hæc uſque ad verſic. Inter quos. ſunt Gellii lib. 14. cap. 8. eodemque ult. vide in ſeq.

⁵ Præfecturam urbis.] Latinarum poſſet videri voluiſſe dicere, aut certe debuſſe ex Julio Capitolino in vita ipſius Antonini Philoſophi, qui ſic ſcribit, Virilem togam ſumpſit quintodecimo ætatis anno, ſtatimque ei L. Cejonii Commedi filia deſponſata eſt ex Hadriani voluntate. Nec multo poſt præfectus ſeriarum Latinarum fuit. Haſtenus Capitolinus. Verum qui Præfectus urbi erat, idem & Latinarum cauſa relinquebatur, ut patet ex Gellio ubi nuper citavimus. Ex quo & Tacitus lib. 4. Caterum poſtulanſis, inquit, reſ, tam continuus annus fuit, ut ſeriarum Latinarum diebus Præfectum urbis Druſum auſpicandi gratia tribunal ingreſſum adierit Calphurnius Salſianus in Sext. Marium. Et l. 5. de L. Piſone Præfecto urbis poſt ea, quæ ſupra ex eo diximus in princ. huius capituli, hæc addit, Duratque ſimulachrum quæſus ob ſerias Latinas præſicitur, qui Conſulare munus uſu pet.

⁶ A Prienenſibus.] Herodotus l. 1. Clio. Strabo l. 8.

⁷ Ab Indis.] Hæc uſque ad verſic. Græciæ vero, ſunt Strabonis lib. 15.

dividitur : nanque alii peregrinos recipiunt , alii vitam & mores notant , nonnulli defunctorum bona mortefque inquirunt , alii vendendis mercibus præfunt : multi venditarum rerum exigunt decimas , ita ut omne civitatis regimen illi moderentur . ¹ Græcis vero urbis præfectus ἐθνάρχης ^{Græci.} dicebatur , ipsaque præfectura ἐθναρχία . ^{Εθνάρχη.} ^{Χης.} Præter quem fuit prætoriarum cohortium præfectus , ³ annonæque & vigilum , qui in numero magistratuum populi Romani non sunt , sed extra ordinem utilitatis causa creati . ⁴ Ad præfectum enim vigilum de incendiariis , de furiis , de effraCTORIBUS , de receptatoribus , cognitio pertinuit : ⁵ Augustus vero Octavius quum plura orirentur incendia Romæ , septem cohortes opportunis locis constituit , ut unaquæque binas urbis regiones ^{Præ-} tueretur , quas præfecto vigilum subjecit . ⁶ Præfectus vero ^{señus} anno- ^{anno-} ^{nd.}

¹ Græcis vero urbis præfectus .] Apud Josephum lib. 2. belli Judaici Arche- laus Ethnarchos memoratur . Nam Ethnarchos , inquit , præfectus gentis , & ipsa præfectura Ethnarchia .

² Præter quem fuit prætoriarum cohortium præfectus .] De hoc forte intellexit Herodianus lib. 3. in vita Severi , cum de Plautiano præfecto cohortium urbanarum loquitur . Alibi autem scilicet principio libri quinti , scribit Mar- crinus fuisse præfectum cohortis , ut Capitolinus scribit Pertinacem præfectum cohortis in Syriam profectum . De præfecto cohortis fit etiam mentio in l. præfectus . 64. ff. de ritu nuptiarum . Vide infra in verbo , Et haud multo post præfectus castrorum .

³ Annonæque .] Hæc usque ad versic. Ad præfectum . sunt Pomponii Jurisconsulti in l. 2. §. sane præfectus . ff. de origine juris .

⁴ Ad præfectum enim vigilum .] Hæc usque ad versic. Augustus . sunt Pauli in l. 3. §. cognoscit ff. de officio præfecti vigilum . Cujus hæc verba sunt , Cognoscit præfectus vigilum de incendiariis , effraCTORIBUS , furibus , receptatoribus & (forlân legendum receptatoribus) receptoribus : nisi si qua tam a-

trox , tamque famosa sit persona , ut præfecto urbi remittatur . Hæc præterea sunt Cassiodori lib. Variarum 7. epistol. incipiente , Quamvis nomen tuum . & seq. Νυν τοσπαλινγοι apud veteres vocabantur , ut & l. ult. §. legat. de mun. novell. 13.

⁵ Augustus vero Octavius .] Paulus in l. 1. in fin. cum duabus ll. seqq. cod. tit. Strabo vero lib. 5. scribit , ipsum Augustum Cæsarem ad urbanos sui generis defectus præcipuam curam adhibuisse , institutis è libertinorum numero militibus , qui adversus incendia ferrent opem . Vide & Dionem lib. 55.

⁶ Præfectus vero annonæ .] De hoc vide Livium , qui hujus originem tradit l. dec. lib. 4. ibique dicit L. Minutium præfectum annonæ fuisse creatum . Corn. Tacitum lib. 13. Appianum lib. 2. Bellorum civilium , ubi de Pompejo præfecto annonæ . Ubi sic scribit , Romani assidua fame diutius vexati , Pompejum annonæ omnis præfectum & provisorem elegere : eidemque , ut Piratico olim bello , viginti Senatorii ordinis viros adlidere , quos ille vicissim per provincias partitiis est . Ipse nationes undique percurrrens , urbem , frumento , ceteris-

Præfectus morum.
Præfectus castrorum.
legionum.
Et palatii.

annonæ ad levandum frumenti inopiam, convectis com-
meatibus plerunque urbi præfuit & imperio.¹ Præter quos
fuit præfectus morum,² quem cenforem nuncupant,
& haud multo post præfectus castrorum⁴ & legionum,
⁵ ac præfectus palatii temporibus Cæsarum novissimis addi-

que ad victum necessariis, implevit. Quæ ex causa ad ampliorem adhuc gloriam potestatemque pervenit. Marcellum in l. mulierem. 13. in princ. ff. de accus. Vide præterea Cassiodorum lib. 6. Variarum, ubi declarat quod sit hujus præfecti munus. & l. 1. C. de officio præfecti urbi.

1 Præter quos fuit præfectus morum.] Hujusmodi præfectus erat apud Carthaginenses, ut videre licet ex Probo Æmilio in vita Hannibalis.

2 Quem Cenforem nuncupant.] Scilicet Romani, de quo ample dictum est supra libro 3. c. 13.

3 Et haud multo post præfectus castrorum.] De hoc Præfecto Dionys. Halicarnassæus l. 4. ad fin. Literas receptas, inquit, præfecti castrorum à Tyranno relicti T. Herminius & M. Horatius pro concione legerunt: perquisitaq; per singulas centurias sententia militum, quid opus facto sit, cum universi censerent approbanda decreta urbanorum circum, noluerunt amplius Tarquinium admittere. Corn. Tacitus lib. 1. in duobus locis, dum loquitur de Aufidieno Rufo, & Mennio castrorum præfectis, & dum alibi in eodem lib. dicit, Non Tribunus ultra, non castrorum præfectus jus obtinuit. Et lib. 12. dicit, Præfectum castrorum & legionarias cohortes extruendis apud Siluras præfidiis reliquis circumfundunt. Et lib. 13. ubi meminit Istci Capitonis præfecti castrorum. Et lib. 14. Pœni Posthumi. Et lib. 18. Julii Grati uno loco, & Alpheni Vari, in altero. Et rursus ibi, Ante Aquilam, inquit, præfecti castrorum. Et l. 19. Minutii Fusti præfecti castrorum septima legionis. Et eodem libro Cassii Longini. Et Vellejus Paterculus lib. 2. Interempto, inquit, præfecto castrorum, præfe-

ctisque cohortium. Et Suetonius in Vespasiano cap. 1. ubi de Vespasio Pellione, ter Tribuno militum, præfectoque castrorum. Vegetius lib. 2. c. 10. declarans quod fuerit munus hujus præfecti, sic scribit, Ad hujus officium præfecti castrorum positio, Valli & fossie destinatio pertinebat. Tabernacula vel castra militum cum impedimentis omnibus nutu ipsius curabantur. Præterea agri contubernales, & medici, à quibus curabantur, expense etiam ad ejus indus-triam pertinebant. Vehicula sagittarii, necnon etiam ferramenta, quibus materies ferratur vel creditur, quibusque apruntur fossie circa situm Valli & aquæ ductus. Item ligna, vel stramina, arietes, onagri, baliste, ceteraque genera tormentorum, ne deessent aliquando procurabat. Is post longam probatamque militiam peritissimus omnium legebatur, ut recte doceret alios, quod ipse cum laude fecisset. Hactenus Vegetius.

4 Et legionum.] Modestinus in lib. de Nominibus militaribus, ubi declarat quod munus ejus fuerit. Et Vegetius Rei militaris lib. 2. cap. 9. Et noster Scævola in l. Titium 17. §. Præfectus legionis. ff. de administrat. tutor. Et is forte erat, quem Præfectum exercituum vocat Herodianus lib. 4. in vita Antonini, loquens de Audentio & Macrino, præfectis exercituum. Nec multo post scilicet in princ. lib. 5. scribit eundem Macrinum jam imperatorem fuisse præfectum cohortis, quod nos etiam supra diximus in verbo, Præter quem fuit Prætoriarum cohort. præfect. Ex quo possumus intelligere eundem esse præfectum exercituum & cohortis.

5 Ac præfectus palatii.] Ut patet ex sequentibus.

additi, quæ dignitas proxima Cæsarium magnitudini fuit: cui præfecturæ Cleander à Commodo præpositus memoratur, qui propter morum insolentiam, cum filiis una crudeli supplicio excarnificatus, pœnas dedit: Et Similis sub Hadriano, qui deposita palatii præfectura, ad ocium se tradidit, moriensque inscripsit tumulo, quod quàm multos exegisset annos, septem tantum vixit, quibus ocio se dederat. Celebratur quoque Opilius Macrinus qui ex humili fortuna per Caracallam palatio præfectus, mox ad imperium conscendit. Illud quoque à veteribus factitatum novimus, ut quatuordecim curatores urbis una cum præfecto tam urbi quam urbanis negociis præsent. Sed & illud notatum, ad urbis præfectum appellationes

14. Urbis curatores. Apellationes omnium potestatum ad urbis præfectum pertinent.

1. Cui Præfectura Cleander. Vereor ne hic Alexander lapsus sit. Hic enim Cleander, Phryx genere, à Commodo Præfectus pratorio creatus est, ut tradit Herodianus lib. 1. Et Lampridius in vita ipsius Commodi. Nisi eundem existimes esse Præfectum pratorii, sive pratorio, & Præfectum palatii. Fuisse autem & Præfectos pratorii testis est & Corn. Tacitus lib. 17. tibi memorat Cor. Laconem Præfectum pratorii. Et Spartianus in Adriano Tatianum & Septitium Clarum Præfectos pratorii, & in Didio Juliano Tullium Crispinum. Huncque magistratum gessisse Ulpianum sub Alexandro Severo, ut liquet ex Lampridio in vita ejusdem Severi, & ex l. ex divi. 4. C. de locato & conducto. ubi Imp. Severus Domitium Ulpianum parentem suum appellat, his verbis, Qui si majorem animadversionem exigere rem deprehenderit, ad Domitium Ulpianum Præfectum pratorio, & parentem meum remittere curabit. Fuit & Papinianus Præfectus pratorio, ut scribit Dion in Alexandro Severo, & Antonino Caracalla. Extatque titulus huic officio privatum dicatus ff. & C. de officio Præfecti pratorio.

2. Qui propter morum insolentiam. Herodianus & Lampridius ubi supra.

3. Et Similis sub Hadriano. De hoc Simili Dion in Adriano, Similis, inquit, nemini moribus & virtute secundus cum Centurio esset, eumque Trajanus ante Præfectos advocavisset, Turpe est, inquit, tibi Cæsar cum Centurione, remotis Præfectis, differere. Is deinde Præfecturam Prætorianorum invitatus obiit, quæ postea se ipse abdicavit, ac vix tandem dimissus ruri reliquos septem vitæ annos conquievit, suoque sepulchro moriens inscribi jussit hæc verba. Hic jacet Similis, cujus ætas multorum annorum fuit, ipse septem duntaxat annos vixit.

4. Celebratur quoque Opilius Macrinus. Julius Capitolinus, & Dion in vita illius non longe à princ.

5. Illud quoque. Aelius Lampridius in vita Alexandri Severi, Fecit, inquit, Roma curatores urbis quatuordecim, sed ex Consularibus viris, quos audire negotia urbana cum Præfecto urbis jussit, ita ut omnes, aut magna pars adessent, cum acta fierent.

6. Sed illud notatum ad urbis Præfectum. Justinianus in l. Præfectus urbis. 3. scribit, Præfectum urbi præesse cunctis officialibus & potestatibus. & l. seq. universos cives & collegia Præfecto subdita esse.

omnium potestatum, & illorum qui in honore erant pertinuisse, ipsarumque cognitionem animadversionemque habuisse: quod quidem nova constitutione à posteris servatum est. ¹ Antea enim ex constituto Neronis appellationes à iudicibus ad senatum fiebant: cautumque fuit, ut qui à privatis iudicibus ad senatum provocassent, tantum pecuniæ pœnæ nomine exolvere cogerentur, quantum qui imperatorem appellassent. ² A senatu vero ad principem appellare non licere, oratione divi Hadriani cavebatur: ³ nec à præfecto prætorio, qui principis locum tenuit, appellare licuit. ⁴ C. tamen Caligula nimias appellationes inhibuisse fertur, liberamque jurisdictionem magistratibus dedisse, ita ut sine appellatione iudicatum exequerentur, & placita servarent. ⁵ Quinetiam illud quæsitum est, an tutorum curatorumque, qui nequiter & inofficiose in tutela curaque de officio decedentes, versati fuissent: aut filiorum, qui parentes, quos venerari decet, contumeliis probrisque affecissent, in eosque turpissimum facinus admittentes, impias manus intulissent cognitionem animadversionemque præfectus haberet. Et placuit ab urbis præfecto in tutores curatoresque, qui in evidenti caluninia tutelam curamque gessissent: aut in filios, qui parentum dicto contumaces, & minus audientes forent, animadverti cognoscique posse. ⁶ Quod quidem tam legibus & senatusconsultis, quam decretis edictisque principum aliis super alia editis & promulgatis sancitum est.

*D. Hadriani
edictum.*

*Appellationes
nimirum
inhibita.*

¹ Antea enim ex constituto Neronis.] Hæc usque ad versic. *A Senatu.* sunt Corn. Taciti lib. 13.

² A Senatu vero ad Principem.] Sunt verba Ulpiani in l. 1. §. 1. ff. à quibus appellare non licet.

³ Nec à Præfecto prætorio.] Ut scribitur in l. unica. §. his cunabulis. ff. de officio Præfecti prætorio. & Hermogenianus in l. Præfecti 17. ff. de minoribus. & l. 1. C. de sententiis Præfectorum prætorio.

⁴ C. tamen Caligula.] Suetonius in vita illius, c. 16. Magistratibus, inquit,

liberam jurisdictionem & sine sui appellatione concessit.

⁵ Quinetiam illud quæsitum.] Hæc usque ad fin. de Præfecto urbis intelliguntur, ut ex seq. patet. Suntque ea, quæ de tutoribus & curatoribus loquuntur, Ulpiani l. 1. §. item solent. ff. de officio Præfecti urbis. At ea quæ de filii in parentes contumeliis loquitur, sunt ejusdem Ulpiani in d. l. §. cum patronus.

⁶ Quod quidem tam legibus.] Ut l. 1. ff. de ingratis. lib. cum si.

CAPUT XXI.

*Miraculum de homine , qui extrusus è carcere , rursusque
in eum intrusus , inferna se loca ad-
ivisse enarravit.*

INter fabulosa miracula , & puerilibus fabellis similia , multas magnasque res , quæ vix credi dicique possunt , nullum tam impudens mendacium creditum est , quam quod ad hosce annos in Pelignis evenisse dicunt , quod quum novum commentum putaretur , & temere vulgatum , id verum postea fuisse , tam fama celebri , quæ ubique pervasit & vulgata est , quam multorum testimonio , qui rem gestam didicere , non fictis sermonibus , sed certissimis experimentis compertum est. Quo autem pacto se res habuerit , hoc traditur modo : In Pelignis oppidum vetustum est , cujus nomen prætereo libens , licet obscura origine , haud tamen ignobile. In eo dominus qui urbi præerat , superbe avareque civibus imperitabat , ac trucibus dictis factisque in subditos servilem in modum animadvertere solebat , eosque licet imperata facerent , neque segniter mandata exequerentur , ob leves plerunque causas , pœnis & damno mulctabat. Forte autem quum homo quispiam alioqui bonus , sed tenui re familiari , inops atque despectus , ipsius domini venaticum canem , cujus miro studio tenebatur , ita verberare affecisset , ut ob id perisse putaretur : quum id dominus rescisset , vehementer offensus , eum truci & minaci vultu graviter increpitem , in pessimum conjecit carcerem : ibique quum vincetus gravi custodia teneretur , post aliquot dies , hi quibus diligens ipsius cura mandata erat , clauso jam carcere , & tam foribus quam omni aditu præsepto , ne elabi posset , quum ad illum accederent , ut solebant , in eodem intus carcere nusquam invenere : qui diu conquisitus , quum non appareret , nullumque effugii vestigium extaret , rem ad dominum detulere : quod quum credi vix posset , ipseque mirum in mo-
Tom. II. Vv dum

dum obstupesceret, post tres ferme dies, iisdem foribus pessulo firmatis, idem ipse qui modo carceri addictus fuerat, imprudentibus omnibus, & nemine conscio, rursus in eodem intus carcere intrusus apparuit: custodesque, ut cibum afferrent, advocavit: qui quum propere accessissent, omnesque miraculo obstupescerent, cum vultu tetro, & horribili facie, luxatis ustisque membris, aliter longe atque pridem fuerat, conspexere: quem quum interrogassent, unde elapsus, & rursus in eodem intrusus carcere foret, quibusque in locis fuisset, unde tam fœdo & tetro vultu emerisset: ipse velut elinguis, quum nullum proferret verbum, sed attonito stupentique similis foret, ut ad dominum quantocyus admitteretur, postulavit: habere quod illi propere nunciaret, magnum, nec differendum. Cumque ad eum protinus admissus esset, rem mirificam & admirabilem, ac dictu audituque formidolosam, & vix credenda miracula dicere orsus fuit: nam se ab inferis (si libet credere) remissum enarravit. siquidem quum diutius carceris squalorem ferre nequiret, seu desperatione victus, seu iudicium reformidans, inops consilii, malum dæmonem ut sibi præsto esset, seque ex tam tetro carcere relaxaret, advocasse dixit. Nec multo post, dæmonem fœdo aspectu & terribili facie in eodem intus carcere aspexisse, & secum pactum fuisse, ab eodemque & ferreis claustris, non sine gravi pressura extrusum, in loca deinde inferna, & profundas vastitates, ac fundum telluris intimæ actum esse præcipitem, singulaque lustrasse: impiorumque supplicia, & sedes consceleratas, æternasque tenebras & ærumnas vidisse, ac loca fœda & formidolosam, regesque & summos duces in abrupto hiato & profundo voraginis densa mersos caligine affligi, & furiarum ardentibus facibus agitari: gemitusque & ejulatus, ac dies noctesque ploratus mulierum & virorum audisse: pontificesque vidisse infulis & trabeis purpura & auro distinctis, ac gemmis ornatos, aliasque miserabiles facies omnis generis hominum,

ætatum

ætatum & ordinum, in cultu vario afflictas, & jacentes inter præaltas voragines, alios immenso limo haustos æternis suppliciis & nocte cruciari, ipsorumque damnata scelera sempiterno dolore puniri: inter quos plures quos noverat in vita, adnotavit, & præcipue intimum familiarem, quem dum in vita ageret, æqualem sodalemque habuerat, alloquutum dixit: ab eo probe agnitus, & miti fatis sermone requisitus fuit, quid rerum ageretur, & quid reliqui spei sibi foret. Ipseque quum prægravi servitio & crudeli dominatu usque premi respondisset, illum mandasse, ut domino enunciaret, caveret ne quid tale ageret in posterum, neve gravi tributo & iniquo vectigali subditos opprimeret. nanque illi vacuam sedem, quam prope cernebat, præstitutam esse prædixit. Et ut haud dubius promissi foret, fidemque ut dicto haberet, meminisse (inquit) illum debere secreti consilii & mutæ pactionis, quam dum una militarent, & in castris agerent, clam inivissent, quorum nemo particeps aut conscius unquam fuit: quod consilium quum memoriter ille enunciaisset, & non solum dicta conventaque, sed & singula verba sponsionesque quibus uterque astrictus erat, recensuisset, ipsum dominum ordine hæc audientem, animo serio & attentiore factum, mirum in modum obstupuisse: ingensque animo formido incussa fuit, consideranti quonam modo, quæ soli sibi credita, & nulli unquam enunciata fuere, homo ille hebes & tardus ingenio, quasi numine afflatus, explorata haberet, eaque vultu interrito enunciaret. Adjiciunt miraculo, eundem interrogasse illum cum quo tunc sermo erat apud inferos, qui nitido cultu vestituque apparato videbatur, nunquid aliquo cruciatu affligerentur, qui insigni veste & auro conspicui forent? illumque respondisse, perenni incendio, interque maximos cruciatus, & sempiterno dolore usque premi & affligari, idque totum quod auro & purpura fulgeret, ignem atque incendium esse. Et quum ipse id experiri volens, propius manum purpuræ admovisset,

set, admonitum ab eo fuisse, ne tangeret, & tamen efficere nequisse, ut non ex caloris afflatu palmam sibi manus, quam tunc ostendebat, incendio & ipsi purpuræ admotam deflagaret. Erat enim pustulis liventibus, & tetris hulceribus veluti tabe & igne sacro, maloque quod latius serpere videbatur, fere consumpta. Referunt præterea qui illum adivere, cum postquam ab inferis emerisset, quasi mente consternata, hebetique aurium oculorumque sensu affectus foret, semper cogitandum in rarum prodiisse sermonem, vixque sæpius interrogatum collequenti respondisse. Vultu vero tam tetro & aspectu tam deformi revertisse, ut qui dudum à conjugē & liberis prope agnitus foret, is postquam remeavit ab inferis, tam diro vultu, totiusque facie corporis dissimilis effectus est, ut vix eundem illum esse crederent: sæpiusque obortis lachrymis, ob faciei duritatem, & speciem hominis fœdissime mutatam, notos affinesque ipsum alloquutos fuisse ægreque ut ante obitum qui mox consequutus est, res suas dispensaret, ac liberis & posteritati consuleret, vitæ spatium habuisse.

TIRAQUELLUS.

Hoc caput nihil aliud quam histo-

riam, aut potius fabulam sui temporis recitat.

CAPUT XXII.

Quot militum ordines, cujusve generis milites in Romana militia olim militare consueverant, & qui apud exteros.

Militum ordines, quos Romani duces habuere, quibus res magnas gessere, hi ferme traduntur, nomine diversi: namque *Rorarii* dicti, cum quibus priini erant con-

Rorarii.

TIRAQUELLUS.

I. Namque *Rorarii*.] Varro lib. 3. aut aliorum computatione 6. de lingua Latina, *Rorarii*, inquit, dicti sunt à rere, qui bellum committebant ante: id eo quod ante rorat quam pluit. Livius 1. dec. lib. 8. Primum, inquit, vexillum

triarios ducebat, veteranum militem spectata virtutis, secundum *Rorarios* minus roboris atate factisque: tertium accensos minima fiducia manum, eo & in postremam aciem rejiciebantur. Nonius Marcellus in Generibus armorum, ubi declarat quare ita dicantur, describit,

Rorarii

congressus, qui levibus muniti armis, parma & gladium gerentes, sicut ros ante pluviam, sic priusquam procurrent, aut acies adinoverent, hostem incessabant, & primos concursus excipiebant. Præmittebatur enim levis armatura, quæ eliceret, & hostem gradu inoveret, mox equitatum libero cursu & robora legionum immittebant, quæ longius pellerent & fugarent. ¹ Qui etiam antesignani, eo quod primi agminis erant, dicti: ² sicut apud Persas homotimi milites in principiis erant, qui magnopere apud reges nobilitati sunt: ³ inter quos peltati ⁴ & cetrati, qui peltas cetrasque ⁵ (scutorum enim genera sunt) deferebant, haud multo discrimine diversas. ⁶ Pelta enim cetræ haud dissimilis est: ⁷ namque erat cetra scutum ex loro, quo Aphri,

Antesignani.
Homotimi.
Peltati.
Cetrati.
Cetra.
Pelta.

Rorarii appellabantur milites, qui antequam congressæ essent acies, primo non multis jaculis inibant prælium: tractum quod ante maximas pluvias cælum rorare incipiat. Festus Pompejus lib. 1. ubi de adscriptitiis loquitur, Alii, inquit, Rorarios, quod id genus hominum, antequam acies coirent, in modum rorantis tempestatis, dimicaret. & iterum l. 16. Rorarios, inquit, milites vocabant, qui levi armatura primi prælium committebant, quod ut ante imbrem fere rorare solent: sic illi ante gravem armaturam, quod prodibant, Rorarii dicti. Vide Vegetium lib. 2. cap. 15. & 17. Tales fere fuerunt milites, ferentarii, excrucatores, sagittarii, funditores & tragularii.

¹ Qui etiam antesignani.] Ciceroni Philip. 2. Cæsari libro 1. & iterum 3. belli Civilis. Livio 1. decad. lib. 2. 6. & 7. Nonio Marcello inter Armorum genera.

² Sicut apud Persas.] Xenophon Pædiæ Cyri lib. 1. post princ. & lib. 7. ad fin.

³ Inter quos peltati.] Liv. 1. dec. l. 8. non multo post princ. Menippum, inquit, quendam ex regis ducibus cum mille peltatis (pelta cetræ haud dissimilis est) Chalcidem mittit. Et hinc puellæ peltatæ Ovidio lib. Amorum 2. eleg. 14. in princ.

Quid juvat immunes belli cessare puellas,
Nec serapeltatas agmina velle sequi.

⁴ Et cetrati.] De quibus idem Livius 3. decad. lib. 1. & 4. dec. lib. 5. & 5. dec. lib. 4. & alibi sæpe.

⁵ Scutorum enim genera sunt.] Nonius Marcellus tum in Generibus armorum, tum alibi, & Servius lib. 8. Æneid. in eum locum,

Scutis protecli corpora longis.
Festus Pompejus lib. 14. ubi de pelta loquitur.

⁶ Pelta enim cetræ haud dissimilis est.] Quæ sunt verba Livii citata sup. in verbo, Et cetrati. Et idem intelligens ex eodem 4. dec. lib. 1. cum scribit, Nocte cetratos, quos Peltastas vocant, loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.

⁷ Namque erat cetra scutum ex loro.] Servius lib. 7. Æneid. in eum locum,

Levas cetra tegit. —

Cetra, inquit, scutum loreum, quo Africæ & Hispani utuntur. Liv. 4. dec. lib. 1. Hispani sine ulla mole in utres vestimentis coniectis, ipsi cetræ superpositis incubantes, flumen transnatare. Et ante hos Cæsar lib. 1. belli Civilis, Erant legiones Afranii tres, Petreji duæ, præterea scutata ceterioris provincie, & cetratæ ulterioris Hispanie cohortes circiter 800.

Aphri, Hispani, Galli & Persæ plerunque usi sunt, in rhombi figuram : ¹ pelta vero, breve scutum instar lunæ : ² parma, figuræ latioris & circularis. ³ Lusitanis vero scuta fuere duorum pedum latitudinis, quæ nec fibula, nec ansa, nec loro necessebantur. ⁴ Numidica ex coriis sicut ⁵ Græcis. ⁶ Oretanis ⁷ & Gallis quandoque pro munimento fuit pelta, ⁸ queis erant enses obtusa cuspide, ⁹ scuta vero debilia. ¹⁰ Hiphicrates quoque pro parma militibus peltam dedit, hastæque modum duplicavit, & gladios lon-

Par-
ma.
Lusita-
norum
scuta.
Numi-
dica.

¹ Pelta vero, breve scutum, Græc.] Aelianus de Instituentis aciebus. Servius enarrans illud libri 1. Æneid.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Scutis, inquit, brevissimis in modum lune jam mediæ. Lucatius Statii interpres lib. 5. Thebaidos in eum locum, Lunatumque putes agmen descendere.

² Parma, figura latioris & circularis.] Varro apud Nonium Marcellum de genere armorum statim post princ. Quem sequuntur cum rotundis velites leves parmis. Polybius in libello de Castimatione, quæ portionem facit 6. libri, Parma, inquit, firmitatem habet tum ob structuram, tum ob magnitudinem, quæ tutando corpori sit satis. Idem Livius de parma lib. 26. Glossarium interpretatur Σπαικὸν ἔπλον. Lucillius lib. 8. apud Nonium: Inde parastato Chlamys des & barbula prima. ubi emendo: *parma prima*. Nam cum sit rotunda, tripedalem habet diametrum. Vide tamen Nonium Marcellum de genere armorum: ubi dicit, Parmam breve scutum esse. Quod & ipsum dixerat Varro linguæ Latine libro 1. aut aliorum computatione 4. dum dicit ita vocari, quod à medio in omnes partes par sit. Et de hac Virgil. lib. 9. Æneid.

Ense levis nudo, parmaque inglorius alba.

Livius 1. decad. lib. 8. & 3. dec. lib. 2. ubi de Numidis loquitur. Martialis lib. 14. epig. 219. de parma, ait,

Hæc quæ sæpe solet vinci, quæ vincere raro,

Parma tibi scutum punitionis erat.

Et omnes ubique. Hinc Parmula diminutive Horatio lib. Carm. 2. Ode 7.

Tecum Philippos, & celerem fugam

Sensu, relicta non bene parmula.

A qua dicti sunt Parmularii Quintiliano lib. 2. c. 11. post princ. Ego, inquit, Parmularius sum. Et Suetonio in Domitiano cap. 10. Cum hoc titulo impie loquutus Parmularius. Et parmatum à parma Livio 1. Dec. lib. 4. Dat signum Polseis Imperator, ut parmatum novæ cohorti hostium locus detur.

³ Lusitanis.] Strabo lib. 3. Scutum duum pedum ad latitudinem gestant, curvum ad anteriora prospectans, loris dependens, cui neque fibula, neque ansa ulla est.

⁴ Numidica ex coriis.] Hæc autem parmas vocat Livius 3. Dec. lib. 2. ubi de pugna Cannensi.

⁵ Sicut Græcis.] Vide infra ex Strab.

⁶ Oretanis.] Strabo lib. 3.

⁷ Et Gallis.] Strabo lib. 4.

⁸ Queis erant enses obtusa cuspide.] Scilicet Gallis ex Polybio lib. 3. & Livio dec. 3. lib. 2. ubi de Cannensi pugna loquitur, & dicitur postea in hoc eodem capite.

⁹ Scuta vero debilia.] Ipsi quoque Gallis erant scuta longa, sed ad amplitudinem corporum parum lata, & ea ipsa plena Livio 4. dec. lib. 8.

¹⁰ Hiphicrates.] Probus Amylius in vita illius.

longiores fecit, quare peltastæ appellati. ¹ Thracibus ² & Pel-
 Belgis dabatur pelta, quam meridem dixere. ³ Liguribus
 ænea parma. ⁴ Sardis pugio cum pelta. ⁵ Celtiberis leve
 scutum & rotundum. ⁶ Cajus vero Marius parmulas mili-
 tibus inhibuit, illas minus habiles & supervacuas arbitratus. ⁷ Romani autem clypeos peditibus, scuta equitibus dedere:
⁸ quos quidem milites à prima origine clypeis usos com-
 perimus: postquam vero stipendiarii facti sunt, mutato ar-
 morum genere, ⁹ scuta majus tegumentum pro clypeis acci-
 pere, ¹⁰ sicut Latini populi ¹¹ (quare scutata ¹² & cetrata co-
 hortēs

¹ *Thracibus.*] Maximus Tyrius Ser-
 mone 3. in princip. & Herodotus l. 7.
 de Thracibus loquens, sic ait: *Ferentes*
præterea jacula & peltas & pugioncu-
los.

² *Et Belgis.*] Strabo lib. 4. Gladius
 longus à dextro dependens latere, cly-
 peus longus, hasta ad proportionem,
 & Maris peltæ genus est, id est, jaculi.

³ *Liguribus.*] Strabo eodem lib. 4.
 sed multo postea, quæ in præced. ad-
 duximus, Ligurum mores scribens,
 ait, *Non multi admodum equo militant,*
pedites vero in tumultuariis, præsertim
pugnis, opprimi, æreis autem utentes par-
mis: unde conjecturam dedere, se origine
Grecos esse. Tanquam & Græci eisdem
 parmis æneis uterentur. Vide Diodo-
 rum Siculum lib. 6. c. 9. non longe
 ante fin.

⁴ *Sardis pugio cum pelta.*] Strabo
 libro 7. scribit, Sardos ritu Gallico ar-
 mari.

⁵ *Celtiberis.*] Diod. Siculus lib. 6.
 cap. 9.

⁶ *Cajus vero Marius.*] Legendum
C. Marius ex Festo Pompejo lib. 14.
 ubi de Parmulis loquitur, nisi illic
 mendum sit, quod magis credo. Om-
 nino *C. Marius* legendum. Vide Fest.
 in voce *Brutianæ Parmulæ*.

⁷ *Romani autem.*] Apulejus Apo-
 logia prima. Et Seryius enarrans eum
 locum lib. 9. *Æneid.*

Tercentum scutati omnes Volscente Ma-
gistro.

Ad id referens illud ipsum Virgilii de
 equitibus loquentis: nam (ut inquit
 Serv.) *clypei peditum sunt: scuta vero*
equitum, ut hæc: esiora: illi vero longio-
res. Cujusmodi autem erat hic Roma-
 norum clypeus, discas ex Polybio l. 6.
 quo loco eorum castramentationem
 describit.

⁸ *Quos quidem milites.*] Livius dec.
 1. lib. 8. *Adco nihil apud Lat. nos disso-*
num ab Romana republ. præter animos,
erat. Clypeis antea Romanis usi sunt:
deinde postquam stipendiarii facti sunt,
scuta pro clypeis fecere. Hinc facile col-
 ligere possumus Romanos clypeis u-
 sos, cum Latinos iis Romanorum mo-
 re usos legamus. Sed & Romanos o-
 lim Argolyco clypeo usos testantur
 Plutarch. in Romulo & Dionys. Hali-
 carn. lib. 4.

⁹ *Scuta magis tegumentum.*] Verba
 sunt Livii 1. decadis libro 9. in
 comparatione Alexandri & Roma-
 norum.

¹⁰ *Sicut Latini populi.*] Livius 1. dec.
 lib. 8. *Latini, inquit, clypeis Romanis*
ante usi sunt, deinde postquam stipendia-
rii facti sunt, scuta pro clypeis fecere.

¹¹ *Quare scutata &.*] Scutatos mili-
 tes dicit Cicero Philippica 2. *Agmine*
quadrato cum gladiis sequuntur scutati
militēs. Et equites Livius 4. decad. li-
 bro 8.

¹² *Et cetrata cohortes.*] Cæsari lib. 1.
 bellorum Civilium. & dictum est. in
 verbo, *Et cetrati.*

hortes dictæ) ¹ quæ ex cratibus plerunque intexebant.

Scutū
Argo-
licum.

² Antea enim Romulus Argolico scuto utebatur. Post vero ictum cum Tatio foedus, Romani, dimisso Argolico, Sabinorum acceperunt scuta, suaque Romulus cum Sabinis arma commutavit, quibus postea Romani usi sunt. ³ Samnitibus lata, ad summum æquali fastigio fuere, in imo cuneata. ⁴ Marfis amplissima, quæ Decumana dicta sunt.

Decu-
mana
scuta.
Russa-
ti.
Gen-
tium
diversi
clypei.

⁵ Lucani quoque scuta ex vimine confecta, coriis tegebant. Græci frequenter russatis, ⁶ Carthaginenses albis, nonnunquam clypeis diversa insignia ferentibus utebantur: Corinthii rubris. ⁷ Alba vero ferre scuta, Romanis erat ignominie loco: ⁸ nam fortes utebantur pictis. ⁹ Pœni ex auro sculptis imaginibus. ¹⁰ Germani scuta lectissimis coloribus distin-

¹ *Quæ ex cratib.*] Vide infra in verbo, *Lucani*.

² *Antea enim Romulus.*] Romulum & Romanos usos fuisse Argivo clypeo & scuto, tradunt Plutarchus in vita Romuli, & Dionysius Halicarnassæus libro 4. Is autem clypeus Argolicus magnus erat, ut scribit Servius in lib. Æneidos in eum locum,

Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar.

³ *Samnitibus lata.*] Liv. 1. dec. l. 9.

⁴ *Marfis.*] Festus Pompejus lib. 1. *Albesia scuta dicebantur, quibus Aibenses, qui sunt Marfi generis, usi sunt. Hæc eadem Decumana vocabantur, quod essent amplissima, ut decumani fluvius.*

⁵ *Lucani.*] Dionys. Halicarnassæus lib. 5. Livius 3. decad. l. 1. in Saguntinorum obsidione. Servius Sallustii auctoritate in l. 7. Æn. in eum locum,

Electuntque salignas

Umbrosum crates.

Advarici quoque Gallorum populi scutis ex cortice, aut viminibus intextis, quæ subito (ut temporis exiguitas postulabat) pellibus induxerant, utebantur, apud Cæsarem Gallici belli, lib. 2. ad fin.

⁶ *Carthaginenses albis.*] Plutarch. in Timoleone uti etiam Cimbri & Teutones apud eundem Plutarchum in

Mario, & Thraces apud eundem in Paulo Æmilio.

⁷ *Alba vero ferre scuta.*] Virg. lib. 7. Æneid.

— Permaque inglorius alba.

Et huc quoque spectat illud Persii satyra 5.

Permisse sparsisse oculos jam candidus umbo.

⁸ *Nam fortes utebantur pictis.*] Virg. lib. 7. Æneidos,

— Et picti scuta Labici.

Ubi Servius id annotat, citatque illud Virgilii in præced. adductum.

⁹ *Pœni.*] Plinius l. 35. cap. 3. *Pœni,* inquit, *ex auro faciebant & clypeos & imagines, secumque in castris tulere. Certe captis eis talem Hasdrubalis invenit. Q. Martius, Scipionum in Hispania ultor, Isque clypeus supra fores Capitolina adis usque ad incendium primum fuit.*

¹⁰ *Germani.*] Cornelius Tacitus lib. Historiarum, ubi hæc de illis scribit, *Non lorica Germani, non galeam, ne scuta quidem ferro nervoque firmata, sed viminum textus, vel tenuis, & sutas colore tabulas. Et idem Tacitus in libro de moribus German. non adeo longe à prin. Scutaque tantum lectissimis coloribus distinguunt, paucis lorica, vix uni alterique castis aut galea. Ex quo loco hunc certe Alexander sumpsit.*

stinxere. Græci quoque diversa insignia, & numina addidere: ¹ quippe Græcorum clypeis Neptunus inerat, Trojanorum Minerva, ² Ulysses Delphinis insigne in scuto prætulit, ³ Agamemnon formidinem capite leonino cum epigrammate. ⁴ Niciæ scutum auro fulgebat & purpura Lacedæmonii λ, Messenii μ, literas descripsere, ⁵ Alcibiades Cupidinem cum sagittis, Neocorus Aliarcus draconem, ⁶ Demosthenes in scuto aureis literis Bonam Fortunam inscripsit: ⁷ Legio ad Cordubam Pompeii nomen. ⁸ Persis vero cratis erat in manu læva, gladius vel securis in dextris. ⁹ Fertur Alexan. Macedo argyroaspidas ab argenteis clypeis, ¹⁰ sicut Alexander Severus imperator chrysoaspidas ab aureis nuncupasse: ¹¹ id quod à Samnitibus fuit usurpatum, ut argenteis aureisque scutis ornarentur. ¹² Galatæ

Prin-
cipum
ac du-
cum
Gen-
tium.

¹ Quippe Græcorum.] Hæc usque ad versic. Ulysses. sunt Servii enarrantis illud Virgilii lib. 2. Æneidos, Vadimus immixti Danaïs haud nomine nostro.

² Ulysses.] Stesichorus, & ex eo Plutarchus rationem reddens in libro de industria animi ad fin.

³ Agamemnon.] Pausanias libro 5. In Agamemnonis, inquit, clypeo Terror expressus est leonis capite, cum hac inscriptione,

Hic pavor est hominum: manibus gerit hunc Agamemnon.

⁴ Niciæ scutum.] Plutarchus in vita ipsius ad fin. Pollux Onomasticôn l. 1. c. 10. ἐσλαν ὀνόμαζα. ubi ita scribit, λέγεται ὅτι νικίαν πορφύρεαν ἢ χρυσὴν μίξαντα κοσμήσαι τὸ ἀσπίδα. Sed & Herculis clypeus ex Philostrato in vita Apollonii lib. 2.

⁵ Alcibiades.] Plutarchus in vita ipsius, scribit fuisse illi clypeum aureum non patrio ullo insigni, sed Cupidine fulminifero inscriptum. Satyrus autem historicus apud Athenæum Dipnosophistarum l. 12. c. 16. Scribit ipsum Alcibiadem uti solitum clypeo auro atque ebore confecto, in quo insigne erat κεραυνὸν ἡσυχάζοντα vel

ἀγρυπνῶντα, id est, fulmen incurrans, ac strellens.

⁶ Demosthenes.] Plutarch. in vita illius, Literis, inquit, aureis, ita in ejus clypeo scriptum erat, ἀγαθὸν τύχη. Et his adde Theseum, in clypeo depictam faciem leonis, & Polyunicem apri tulisse, ut refert Apollodorus Bibliothecæ lib. 3.

⁷ Legio ad Cordubam.] Hirtius l. 4. qui de bello Alexandrino est.

⁸ Persis vero.] Xenophon Pædiaz Cyri lib. 1. iterumque 2. non multo post princip. Hæc autem, inquit, sunt circa pectus, thorax, & cratis in læva manu, & mucro, ac securis in manu dextera. Et iterum, postea, Hoc solum eis reliquit, ut cum gladio cratæque & thorace pugnarent. Aliter Strabo l. 15. ad fin.

⁹ Fertur Alexander.] Livius 3. Decad. lib. 7. & 4. Dec. lib. 7. ubi loquitur de Antiochi militibus adversus Romanos. Justinus lib. 12. Q. Curtius l. 4. Paulus Orosius lib. 3. c. 21.

¹⁰ Sicut Alexander Severus.] Ælius Lamprid. in vita illius.

¹¹ Id quod à Samnitibus.] Livius 1. Dec. lib. 9. & 10.

¹² Galatæ.] Diodorus Siculus lib. 5. aut, ut alii supputant, lib. 6. c. 9. Qui-

lata animalium formas æneas scuto effinxere, ¹ sicut Lacedæmonius quispiam ingenti scuto muscam effictam habuit: ² & Hanno Carthaginensis argenteo clypeo cum imagine Barchini Hasdrubalis conspicuus erat. ³ Cleomenes verò docuit Lacedæmonios clypeum non ex annulo suspensum, sed brachio insertum habere, quo se firmiter protegerent. ⁴ Philopœmenes Achæis, cum antea scutis levioribus, & ad protegenda corpora minus habilibus uterentur, pro scuto clypeum, pro hastili farissam dedit: qui tamen scutati pedites ferreas ocreas in dextro crurè induebant, ne crurè effracto, neci expositi forent. Sarmatis vero nulla scuta fuere: namque in conflictu præliorum defendi scuto inhibentur: itaque ad vulnera expositi toto corpore patebant. ⁵ Deinde Pilani, qui pilis depugnabant, dicti. ⁶ Fuit enim pilum hastile, habens & ferrum pedale, & trigonum stylo præacuto, quod stupra colligatum emittebant, interdum hastam

dam, inquit, in scutis animalium formas æneas paulum eminentes gestant & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas.

¹ *Sicut Lacedæmonius quispiam.*] Erasmus ex Plutar. in Apophthegmatis Laconum innominatorum l. 2. Lacon quidam, inquit, in clypeo pro insigni generis muscam, eamque non maiorem vera, quibusdam irridentibus, dicentibusque, quod id studio fecisset, quo lateret: Imo, inquit, ut sim conspicuus: Tam enim prope accedo ad hostes, ut ab ipsis insigne cuiusmodi sit, videri possit.

² *Et Hanno Carthaginensis.*] Livius 3. Dec. lib. 5. *In ea præda, inquit, fuisse clypeum argenteum pondo centum triginta octo cum imagine Barchini Asdrubalis.* Sed adde superioribus Sophanem Dercelensem habuisse anchoram insignitam in scuto, quod nunquam acquiescens assidue rotabatur apud Herod. lib. 9. Et Aventinus centum angues & hydram serpentibus cinctam apud Virgil. lib. 7. Æneidos,

— *Statens Herenle pulchro.*

Puleher Aventinus, clypeoque insigne paternum

Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydram.

³ *Cleomenes.*] Plutar. in vitâ illius.

⁴ *Philopœmenes.*] Idem Plutarch. in vitâ illius.

⁵ *Deinde Pilani.*] Varro lib. 1. aut aliorum computatione 4. de lingua Latina, *Pilani triarii* quoque dicti fuerunt, ut idem Varro eodem libro. Et Ovid. 3. Fast. *Pilata legiones* dicuntur apud Vegetium lib. 1. cap. 20. unde & *Antepilani* Marcellino lib. 16. Sed & sunt qui Pilatos hos vocant, ut Livius 1. Decad. lib. 3. uti & Pilatas cohortes Martialis lib. 10. epig. 48.

Nunciat octavam Pharia sua turba iuvenca.

Et Pilata redit, junque, subitque cohortes.

Unde & Præpilati ipsi Livio 3. Decad. lib. 6. & Marcellino lib. 24.

⁶ *Fuit enim pilum.*] Livius 1. Decad. lib. 1. in Saguntinorum obsidione, & Dionysius Halicarnassæus lib. 5. Vegetius lib. 2. c. 29.

hastam habens trium pedum nec minoris præminentia
ferrea veruta: ¹ quo emissio, velut ad id dato signo, citato
gradu in hostes ibant: mox strictis gladiis collato pede,
comminus rem gerebant, quæ ab hostibus missa, Roma-
ni sæpe densatis scutis excipiebant: tametsi nonnunquam
tanto ardore animorum ad arma concursum, & in hostes
itum, est, ut ne mora in pilis emittendis fieret, illa abjice-
rent, & strictis gladiis comminus rem gererent: ² quæ qui-
dem pila Romanis propria, & sua fuere arma: ³ telum
haud dubie quam hasta vehementius: ⁴ sicut gessa Gallo-
rum, ⁵ farissæ Macedonum, ⁶ lancea Hispanorum, gladius
Lace-
diæ

1 *Quo emissio.*] Hæc usque ad versic.
Quæ quidem. sunt Livii 1. Dec. lib. 9.
cujus hæc verba sunt, *Vadunt in præ-*
lium, urgentes signisferos: & ne mora in
concurso pilis emittendis, stringendisque
inde gladiis esset, pila, velut dato ad id
signo abijcitur, stridisque gladiis cursu
in hostem feruntur.

2 *Quæ quidem pila Romanis propria.*] Livius 1. Dec. l. 9. Halicarnassæus l. 5. *Receperunt, inquit, animos, & spei non nihil ex quibusdam prodigiis, sed maxime ex hoc ultimo, quod præcessit diem prælii. Ex pilis defixis ante tentoria: Tela sunt hæc Romanorum, quæ primo congressu ejaculantur, oblonga hastilia crassamento, quod manum compleat tripidaneis ferreis utrinque præfixa vermiculis, una cum ferro longitudine paria mediocribus jaculis.* Servius in l. 7. *Æneid.* in eum locum, *Pila manu, sicciosque gerunt in bella dolores.*

*Pila, inquit, proprie est hasta Romana, ut
Gessa Gallorum!, Sarissæ Macedonum.*

3 Telum.] Hæc verba sunt Livii 1.
Dec.lib.9.

4. *Sicut Gessa Gallorum.*] Cæsar l. 2. belli Gall. Servius ubi supra ibi, *Quæ quidem pila Romanis.* Nonius Marcel. inter genera armorum. Lucilius Statio interpres lib. 4. Thebaidos statim post prin. in eum locum,

— Pars Gessamann, pars robor a flam-
mis

Indurata din. —

Citatque illud Virgilii de Gallis lo-
quentis carmen lib. 8. quod id aper-
tissime probat,

— Duo quisque Alpina coruscant
Gessa manu. —

Ubi & ipse Servius tradit, Gallos vocare Gessos viros fortes. Et Claudian. in Entrop. lib. 2.

Nuper ab Oceano Gallorum exercitus in-
gens

Illis ante vagus tandem regionibus hæ-
sit.

Cessaque deposuit, Grajo jam mitis am-
Etu.

Gessa item Hetruscorum fuisse scribit Livius 1. Dec. lib. 9. Fuisse & Gessorum usum ab Iberis ad Romanos translatum tradit Athenæus lib. 6. c. 8. eodemque ult. At Gerra Persarum fuerit apud Herodot. lib. 9.

5 *Saviffæ Macedonum.*] Livius 1. Decad. lib. 9. in comparatione Alexandri & Macedonum & 4. Decad. lib. 7. ubi dicit has esse prælongas hastas, rursumque lib. 8. & Ovid. lib. 12. Metam.

Qui clypeo gladioque Macedonicaque
sarissa.

Statius lib. 7. Thebaidos.

*Fraxineas vibrant Macetum de more
saryffas.*

Et ibi Lucretius Placidus interpres, &
Lucan. lib. 8.

Primi pellæ as arcu fregere sarissas.

Pellæas enim vocat à Pella regia Macedonia, ex qua & Alexand. Pellæus dictus

Acinacis.
Falarica.
Saguntis.

Lacedæmoniorum, ¹ acinacis Medorum, ² falarica Saguntinorum, ³ sagaris Perfarum, ⁴ rhomphæa Thracum, ⁵ framea Germanorum, ⁶ & sparus rusticorum. ⁷ Theutonico-

Romphæa.
Framea.
Sparus.

dictus est Juvenali sat. 10.

Uans Pellao juveni non sufficit orbis.

Et Plutarchus tum in Flaminio, tum

in Paulo Æmylio, Q Curtius lib. 9.

Festus Pompejus lib. 17. & Servius d.

lib. 7. ubi supra.

6 *Lancea Hispanorum.*] Gellius auctoritate Varronis lib. 15. cap. 30. in fin. ubi de petorito, quod vehiculum appellatur, sic scribit, *Quo in loco Varro lib. 14. Rerum dicinarum, cum de petorito dixisset, esse id verbum Gallicum, lanceam quoque dicit non Latinum, sed Hispanicum verbum esse. Esse tamen Latinum verbum nemo negabit. Et Festus docere potest. A lana dicitur laniare & lancinare. Hinc lancea. Sic enim & in vet. glo. scribitur non lancea, Græcis dicta λανξ.*

1 *Acinacis Medorum.*] Horatius l. 1. carminum Ode 27.

Vino & lucernis Medus acinacis

Immane quantum discrepat.

Ubi tamen Acron dicit Perfarum gladium esse, uti etiam dixerat Herodot. lib. 7. in voto Xerxis. Porphyrio autem Parthorum, uterque pro omni gladio positum. Valerius Flaccus l. 6. Argonauticón dicit esse gladium quo Persæ utuntur,

Insignis manicis, insignis acinace dextra.

2 *Falarica Saguntinorum.*] Livius 3. Dec. lib. 1. declarans cujusmodi telum id erat, sic ait, *Falarica erat Saguntinis, missile telum hastili oblongo & cætera tæreti, præterquam ad extremum, unde ferrum exibat: id, sicut in pilo, quadratum stuppa circumligabant, lineabantque pice: ferrum autem tres in longum habebat pedes, ut cum armis transfigere corpus posset: sed id maxime, etiam si hæsisset in scuto, nec penetrasset in corpus, pavorem faciebat: quod cum medium accensum mitteretur, conceptumque ipso motu multo majorem ignem ferret, arma emitti*

cogebat, nudumque militem ad insequentes ictus præbebat. Virg. lib. 9. *Æneid.* Turnum falaricam jaculari manu potuisse ostendit,

Sed magnum stridens contorta falarica venit

Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,

Nec duplici squammæ lorica fidelis & auro

Sustinuit: collapsa ruunt inmanis membra:

Dat tellus gemitum & clypeum superintonat ingens.

Unde autem dicta sit falarica, & cujusmodi fuerit, discere ex Servio ibi, qui plura de hac machina scribit. Vide etiam Vegetium lib. 2.

3 *Sagaris Perfarum.*] Strabo lib. 15. ad fin. Sed adde & hanc fuisse Massagetarum ex Herodoto lib. 1. ad finem.

4 *Romphæa Thracum.*] Livius 1. Decad. lib. 1. Gellius lib. 10. c. 15. & infra in verbo, *Romphæa vero.*

5 *Framea Germanorum.*] Cornelius Tacitus de Moribus Germanorum, ubi describit illius formam, ut statim dicemus: & de hac quoque Juvenalis satyra 13.

Et Martis frameam & Cyrrhei spicula vatis.

Glossarium: *Framea Πομφαία.* Vide Lipsium curis secundis ad Tacitum.

6 *Et sparus rusticorum.*] Virg. l. 11.

Agrestisque manus armat sparus. —

Erubi Servius, *Sparus*, inquit, est rusticum telum in modum pedis recursum. Et Nonius Marcellus inter genera armorum in duobus locis, *sparum* enumerat. Probus autem Æmylius tradit Epaminundam à Lacedæmoniis sparo fuisse occisum.

7 *Theunicorum vero.*] Virgilius l. 7. *Æneid.*

Theatonico ritu soliti vibrare catejas.

Ubi Donatus, *Hi omnes*, inquit, *imitati Theu-*

nicorum vero catejæ.¹ Erat enim hasta angusto & brevi ferro, romphæa autem ingentis longitudinis.³ Tametsi Hispanum gladium admodum brevem, & sarissam prælongam hastam ferro affixo legamus.⁵ Etiam sica Romanis frequens & peculiaris fuit: quippe Romani milites utroque latere ferebant sicas, dextra brevior, sinistra longior.⁶ Proditum-

*Theutonæ m'iebant telorum species, quæ Catejæ dicebantur. Servius autem dicit esse tela Gallica, unde etiam Theutonorum ritum dixit. At Pierius scribit in Romano codice, & quibusdam aliis Catelas illic legi.**

COLERUS.

* Vide & Agellium, ubi recenset gladiatorum genera.

TIRAQUELLUS.

¹ *Erat enim hasta.*] De framea intelligit, idque est Corn. Taciti de moribus Germanorum, non adeo longe à prin. *Rari, inquit, gladiis, aut majoribus lanceis utuntur, hastas vel ipsorum vocabulo, frameas gerunt angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili ut eodem telo, prout ratio posuit, vel comminus vel eminus pugnent: & eques quidem scuto frameaque contentus est.*

² *Romphæa vero.*] Livius 4. Decad. lib. 1. *Thracis, inquit, Romphæa, ingentis & ipsæ longitudinis inter adjectos undique ramos impediabant.**

COLERUS.

* Glo. Græcolat. *Ρομφαία, Framea, gladium.*

TIRAQUELLUS.

³ *Tametsi Hispanicum.*] Ut facile colligi potest ex Livio 4. Decad. lib. 8. cujus verba afferemus ibi, *Inter levis armaturæ.* Idem Livius 4. Decad. l. 1. de gladio Hispanorum loquens, *Postquam gladio Hispaniensi detruncata corpora, brachiis abscissis, aut tota cervice defecta, divisi à corpore capita, patentiaque viscera, & seditatem aliam vulnorum viderunt: adversus quæ tela, quosque viros pugnandum esset, pavidi vulgo cernebant.*

⁴ *Et Sarissam prælongam.*] Livius 4. Dec. lib. 7. *Ibi, inquit, simul perturbati*

*ordines, & impeditis intercursu suorum usus prælongarum hastarum (Sarissas Macedones vocant) in ulere signa Romanæ legiones, & pila inter turbatos conjicere. & ejusdem Decad. lib. 8. Per operculi foramina prælongæ haste, quas Sarissas vocant, ad summoventes hostes prominabant. diximus supra in verbo, Sarissæ Macedonum. Vegetius autem l. 3. cap. 24. dicit Sarissas esse longissimos contos.**

COLERUS.

* Q. Curtius l. 9. *Macedo iusta arma sumpserat arcum clypeum, hastam, quam sarissam vocant, levis tenens.*

TIRAQUELLUS.

⁵ *Etiam sica Romanis.*] Cicero in 3. in Verrem actione, è quibus ille maximum sicarum numerum extulit. Hincque apud Romanos Sicarii, de quibus extat apud Jurisconsultos titulus, Ad legem Corneliam de Sicariis. & Ciceronem in Orat. pro Roscio, & Suetonium in Cæsare, c. 11. Fuitque etiam sica Persarum propria ex Strabone describente Persarum mores & instituta lib. 15. ad fin. sic enim scribit, *Persæ sagam & sicas habent, circum caput pileum turritum, circum pectus thoracem squamosum.* Et adde superioribus macheram fuisse peculiarem Getarum, qui ob id Macherophori dicti sunt Thucydidi libro 2. ad fin. Atque etiam Thracum ex eodem d. quoque libro 2.*

COLERUS.

* Glof. *sica Σικκίον ἔσφι ἐμχαμπέε.* Quales sunt nunc Turcici gladii. Hinc Sicarini.

TIRAQUELLUS.

⁶ *Proditumque memoriæ est C. Marium.*] Plutar. in vita illius.

tumq; memoriæ est, C. Marium nova primum forma jacula fecisse: nam quum duplici telo antea munirentur, ipse alterum admisit, alterum sustulit, & loco illius clavum panxit, quo firmitus impingerent. ¹ Marcellus ad Molam longiora pila militibus distribuit, quo ferirent vehementius, quum Carthaginenses brevioribus, & minus habilibus uterentur.

Lacedæmonii.
Galatæ.
Spathæ.
Hastati.
Tyrones.
Milites ætate robustiores.
Triarii.

² Cleomenes vero docuit Lacedæmonios pro lancea sarissis uti, quas utraque manu torquere assuefecit. ³ Galatæ pro ensibus spathas gestabant oblongas, quas à dextro latere catenis subnectebant. ⁴ Post quos hastati, qui hastam gestaque ferebant, qui etiam in prima fronte positi, hastis prævalidis ferro munitis militabant: erant enim fere tyrones, tunc primum militiæ adscripti. ⁵ Deinde principes ordines ducebant, milites robustiores ætate, & usu doctiores, ab hastatis per intervalla divisi. ⁶ Tertiū vexilli triarii fuere, qui si qua major vis ingrueret, aut durior casus, principes repelleret, compressis ordinibus uno continente agmine totam aciem clauderent, laxatos languentesque ordines magnis viribus repararent. Tantique roboris erant, ut rebus abscissis & deploratis, sæpe debilitatam virtutem, & fractos restituerent animos. ⁷ Præter hos velites, quod vestiti, & nullis armis muniti, quo expeditiores forent, inter

Velites.

¹ *Marcellus ad Molam.*] Idem Plutarchus in vita ipsius Marcelli.

² *Cleomenes.*] Ipse Plutarch. in vita ipsius.

³ *Galatæ.*] Diodorus Siculus lib. 6. c. 9. scribit, Galatas pro ensibus ferreis spathas gerere oblongas, ærea catena à dextro latere pendentes. Vegetius lib. 2. c. 16. scribit Spathas vocari gladios majores.

⁴ *Post quos hastati.*] Varro lib. 1. aut aliorum comput. 4. de lingua Latina, Livius 1. Dec. lib. 8. Vide Ælianum de instruendis aciebus, qui aliter hastatos videtur accipere, & quæ scripsimus supra lib. 4. c. 7.

⁵ *Deinde Principes.*] Vide & supra eodem lib. 4. cap. 7. Ubi & ego non-

nulla addidi.

⁶ *Tertiū vexilli triarii.*] Vide item ibi, & præterea lib. 1. c. 5.

⁷ *Præter hos velites.*] Livius 3. Dec. lib. 10. Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. de institutis antiquis. Ælianus ubi sup. Et de his quoque idem Livius 4. Dec. lib. 4. & 6. Cic. de claris oratorib. Ovid. in Ibim. Vegetius lib. 3. cap. 16. & 24. Nonius Marcellus de Genere armorum paulo post prin. *

COLERUS.

* Frontin. lib. 4. c. 7. Orosius lib. 4. Isidorus lib. 9. Eutropius & alii. Sidonius Apollinarius epist. 2. lib. 7. *Habetis historiam Furcis eximii, fabulam militiæ velitriciæ.* Miles velitricus, id est *veler.*

¹ inter levis armaturæ milites locabantur, ² quibus parmæ tripedales, breviores quam equestres, & jacula quater-nos longa pedes, ferro præfixo, data sunt, ex celeri cur-su quasi volantes dicti, prompti ad excursiones, qui ad prosequendum inclinatam semel aciem, vagos effusosque prædatores excipiendum, infestasque populationes & va-stitatem inhibendum, tum ad subita belli & repentinas in-cursiones mirum dictu est quanto præsidio fuerint. ³ Hi enim secundo Punico ardente bello, dum Romani ad Ca-puam sedent, ut contra equites, quibus hostis prævale-bat, repugnarent, à Fulvio Flacco proconsule primum in-venti institutique sunt. Quibus additi sequentibus bellis plerunque sagittarii, ⁴ & cohors Peligna velitaribus armis, *Sagit-tarii & Peligna cohors* quorum tela ad remittendum imperitis inhabilia traduntur. Rursus inter militum ordines alii descripti sunt, quibus *additi veliti-bus.* ⁵ prætorianis nomen, qui juxta ducis prætorium excuban-tes, honore atque ordine præstabant, hi enim præcipuo robore & virtute illustres equites, magna & firma præsi-dia fuere, quippe qui circa principis tabernaculum & im-peratoris latera militabant, quum nobilitate & honoribus antecirent. ⁶ Hos antea ⁷ Celeres à Romulo dictos ferunt: *Præto-riani.* siqui-

TIRAQUELLUS.

1 *Inter levis armaturæ milites loca-bantur.* Livius 5. Decad. lib. 2. paulo ante fin. *Ipse velitis ad firmandale-vium armorum auxilia adjectis, ad tu-mulum præcedit.*

2 *Primus parmæ tripedales.* Livius 4. Decad. lib. 8 ubi de his loquens ait, *Hic miles tripedalem parmam habet, & in dextra hastas, quibus eminus utitur: gladio Hispaniensis est cinctus, quod si pe-de collato pugnandum est, translati in le-vam hastis, stringit gladium.*

3 *Hi enim secundo Punico.* Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. de institutis an-triquis. Ex quo intelliges hos non à Fulvio Flacco Imperatore, non Pro-consule inventos, sed à Q. Nævio uno ex ejus Centurionibus.

4 *Et cohors Peligna.* De qua Livius

3. Dec. lib. 5. Et de ea quoque diximus sup. lib. 1. c. 6.

5 *Prætorianis nomen.* De quibus Plinius lib. 6. c. 29. Corn. Tacitus l. 17. non semel. Suet. in Tiberio cap. 37. & in Galba, c. 16.

6 *Hos.* Id est velites, ut patet ex seq.

7 *Celeres à Romulo dictos.* Diony-sius Halicarnassæus l. 2. *Senatu di inde,* inquit, *ex centum senioribus constituto,* videns quod juvenum quoque sibi opus esset aliqua manu ad tutelam corporis, & quorum in rebus urgentibus uteretur mi-nisteriis 300. robustissimos ex nobilissimis familiis electos circa se habuit, commen-datos curiarum suffragiis, quemadmo-dum Senatori antea, denos per singulas curias. *His in universum fuit nomen, sic ut & nunc Celeres: ut plerique tradunt à cele-*

*Cele-
res.
Flexu-
mines.
Tros-
suli.*

liquidem Romulus trecentos circa se, pacis bellicque temporibus habuit expeditos, quos Celeres nuncupavit; ¹ qui postea Flexumines, demum Trossuli, quod oppidum Thufcorum Trossulum sine peditum opera vi cepissent, dicti sunt: ² quos Numa dissolvit, & antiquata militia missos fecit. ³ Primus enim Tarquinius Superbus custodiam ferocissimorum circa se habuit, ut noctu penes regiam excubarent, die autem illius latera cingerent. ⁴ Observatumque fuit, ut is summam militiæ gereret, & impe-

à celeritate ministerii juxta rationem Romani vocabuli. Livius 1. Decad. lib. 1. Trecentosque armatos ad custodiam corporis, quos Celeres appellavit, non in bello solum, sed etiam in pace habuit. Plutar. in Romulo & in Numa Pompilio. Servius in eum locum Virg. lib. 1.

Tercentum scutati equites, Volscente magistro.

Et iterum lib. 11. in eum locum,

Necnon Messapus contra celeresque Latini.

Alludit, inquit, ad militiam Romanam: namque & equites habuit Romulus, ut illo diximus loco,

Tercentum scutati equites. —

quos Celeres appellavit, vel à celeritate, vel à duce Celere, qui dicitur Remum occidisse, in cujus gratia vicem à Romulo fieri Tribunus equitum meruit, & Tribunus Celerum appellatus est. Et Festus Pompejus lib. 3. Vide Plutar. in Rom.

¹ *Qui postea Flexumines, demum Trossuli.] De his duobus Plinius l. 33. cap. 2. Quinetiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in his quoque, qui ad equitatum trahebantur, Celeres sub Romulo regibusque appellati sunt, deinde Flexumines, postea Trossuli, cum oppidum in Thufcis citra Volsce-nios passuum 9. M. sine ullo peditum adjumento cepissent ejus vocabuli. Idque duravit ultra C. Gracchum. Junius certe, qui ab amicitia ejus Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis, Quod ad equestrem ordinem attinet, antea Trossulos vocabant,*

nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt Trossulos nomen quid valeat, multos puder eo nomine appellari: & causam, quæ supra indicata est, exponit, invitosque etiamnum tamen Trossulos vocari. Hactenus Plinius. Et præterea de Trossulis Persius satyra 1. ut nonnulli intelligunt,

— Unde istud dedecus, in quo

Trossulus exultat tibi per subsellia levis? Quamvis alii aliter intelligant. Festus autem Pompejus l. 18. Trossuli, inquit, equites dicti quod oppidum Thufcorum Trossulum sine opera peditum ceperint. Aliter Nonius Marcellus, qui Trossulos dictos putat, quasi torosulos, hoc est, bene habitos & musculorum toris prævalidos, citatque testimonium Varonis ex Sesiqualysse, Nunc emunt Trossuli, nardo nitidi, vulgo Atrico talento equum.

² *Quos Numa dissolvit.] Dionysius Halicar. lib. 2. Plutar. in vita Numæ.*

³ *Primus enim Tarquinius Superbus.] Livius 1. Dec. l. 1. Dionysius Halicarnassæus lib. 4. Primum inquit, satellitio se stipavit audacissimorum hominum, gladios & lanceas gestantium, exterorum & civium: qui noctu excubantes circa regiam, interdum comitantes eum per vias, tutum reddebant ab insidiis. Sed adde quod apud exteros Periander Corinthius primus armatis circumseptus incescit, auctore Laërtio in vita illius.*

⁴ *Observatumque fuit.] Hoc ex sequentibus intelligitur.*

imperatoris vice fungeretur, qui prætorialia castra & prætorianos haberet: namque omnis cura & procuratio rei militaris, desito imperio veteri, ^{Imperator quis.} penes prætorianos fuit, qui quandoque quum Romæ juxta ponicerium castra metantur, magnarum dissensionum causam præbuere: nam per celebria urbis loca super assumendo principe inextricabiles sæpe pugnas conferebant. ² Ideo Tiberius Cæsar, ne per hospitia dispersi, populares tumultus fererent, extra frequentia urbis prætorianis loca dedit. ³ Denique in tantum viribus processere, ut quem vellent, ad spem imperii impellerent, & in principem assumerent, ⁴ assumptumque mox deturbarent, essentque arbitri totius imperii & moderatores, qui etiam spiculatorum ordinem habebant promptissimorum, qui circa ducis latera excubabant: ⁵ unde magni sæpe duces adjumenta sumpsere: ⁶ quippe Aphricanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo non discederent, & cætero belli munere vacarent. ⁷ Sequuti deinde Consules, & demum Cæsares, cohortes ^{Cohortes circa latera Consulum Cæsarium.} circa latera, veluti firma & valida præsidia habuerunt.

In

1 Penes Prætorianos fuit.] Et id quod ex sequentibus.

2 Ideo Tiberius Cæsar.] Suetonius in vita illius c. 37. Romæ, inquit, castra constituit, quibus Prætoriana cohortes, ³ vix ante id tempus, & per hospitia dispersæ continebantur.

3 Denique in tantum viribus processere.] Scilicet Prætoriani milites, ut videre licet ex Suetonio in Galba, cap. 16. Alio Spartiano in Didio Juliano, Josepho loquente de Claudio ad imperium assumpto l. 19. Antiquitatum Judaicarum, cap. 2. & 3. & lib. 20. c. 5. ubi de Nerone.

4 Assumptumque mox deturbarent.] Ex eodem loco Suetonii.

5 Unde magni Duces.] Ut ex sequentibus patet.

6 Quippe Afrikanus.] Livius 3. Decad. lib. 9. statim in fronte, Scipio, inquit, posteaquam in Siciliam venit, co-

luntarios milites ordinavit, centuriavitque ex iis trecentos juvenes florentes atate, & virum robore insignes circa se habebat, ignorantes quem ad usum neque centuriati, neque armati servarentur. Sed non eo fecit, ut essent sui corporis custodes, sed alio spectabat, ut postea declarat. Fest. Pompejus lib. 16. ubi de Prætorialia cohorte, Scipio, ait, Afrikanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, & cætero munere militiæ vacarent, & sexquiple stipendium acciperent. Ex quo loco id haud dubie accepit Alexander.

7 Et demum Cæsares.] Herodianus lib. 2. ubi de Pertinace; Id vero urbana cohortes Imperatorum custodia adhibita graviter molestæ que ferebant. Idem eodem libro in Oratio. Pertinacis, Vos autem Principis curæ custodiæque, & propulsandis aliunde periculis adhibitos, &c.

*Fœde-
re Rom.
iuncti.
Reges
Asia.
Argy-
raspi-
des.
Lace-
dæmo-
nii re-
ges.
Athe-
nien-
ses.
The-
bani.
Mace-
dones.*

In urbe quoque ex præfectura Rheatina delecti milites ad latera consulum excubantes, sæpe reipubl. operam navarunt. Manus quoque equitum Romanorum armata, præsidii causa senatui plerunque affuit. Cato quoque promptoscirca se Firmianos habuisse fertur. Fuitque moris populi Romani, sociali fide & fœdere iunctis, quos reges appellavisset, turmam equitum Romanorum honoris causa, & militarem custodiam velut præsidium impartiri. ¹ Reges quoque Asiae, militum cohortes & robora virorum habuere, quos Argyraspidas à genere armorum nuncuparunt. ² Lacedæmoniorum reges generosissimos juvenes trecentos habuere custodes. ³ Athenienses sacram cohortem, ⁴ quæ ex se invicem amantibus constabat: ⁵ quæ etiam apud Thebanos fuit. Alexander Macedo clypeatos, ⁶ & Persarum mille satellites excubitores adscivit. ⁷ Macedonum quoque reges obser-

¹ *Reges quoque Asiae.] Liv. 4. Dec. 1. 7. loquens de Antiocho Rege Asiae, Ab eadem, inquit, parte paululum producto cornu regia cohors erat: Argyraspides à genere armorum appellabantur.*

² *Lacedæmoniorum Reges.] Dionysius Halicarnassæus l. 2. Herodot. vero lib. 6. dicit centum.*

³ *Athenienses sacram cohortem.] Sed & erant Macedonibus sacræ alæ apud Livium Dec. 5. lib. 2. Medius omnium Rex (de Perseo Macedonum Rege loquitur) erat: circa eum agema quod vocant, equitumque sacræ alæ. Et lib. 4. non adeo procul à fin. Princeps fugæ Rex ipse erat. jam à Pydna cum sacris alis equitum Pellam petebat.*

⁴ *Quæ ex se invicem amantibus constabat.] Uterat Alexandro Magno cohors amicorum apud Arrianum de Gestis ipsius Alexand. l. 1. non semel, & postremo loco eam quoque regiam appellat. Et lib. 2. ubi duas amicorum turmas fuisse dicit, quarum altera Anthebusia, altera Lagæ vocabatur.*

⁵ *Quæ etiam apud Thebanos fuit.] Scilicet sacra cohors ex Plutarcho in Alexandro Et apud hos quoque erat Sacrum præsidium ex eodem Plutar.*

in Pelopida, nisi idem sit quod sacra illa cohors.

⁶ *Et Persarum mille satellites.] Justinus de eo loquens lib. 12. Nunc quoque, ait, custodiam corporis sui non Macedonibus tantum se, verum etiam illis (de Persis loquitur) crediturum. Atque ita mille ex his juvenes in numerum satellitum legit, auxiliorum quoque portionem armatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet. Q. Curtius l. 10 scribit Alexandrum Persis corporis sui custodiam credidisse, Persas satellites, Persas apparitores fecisse. quod & ipsum tradit Plutar. in vita illius. At Arrianus lib. 6. Gestorum ipsius Alexandri prodit eum aliquando septem sui corporis custodes habuisse, quos Sotaphylacas verbo Græco appellabant.*

⁷ *Macedonum quoque reges.] Curtius in universum loquens de his Macedonum regibus lib. 8. Ælianus (privatim loquens de Philippo) Variæ historiæ lib. 14. in fin. Erat & his regibus cohors regia, quæ scil. ad custodiam corporis delecta erat, apud Livium 3. dec. lib. 8. post princ. ubi loquens de Philippo illo postremo ejus nominis Macedonum, Ibi exercitu omni derelicto*

observarunt nobilium liberos habere, qui noctu servatis vicibus, pro foribus ubi rex quiescebat, excubarent.

¹ Alexander Epiri ducentos Lucanorum exules habuit expeditos. ² Aratus vero ad corporis custodiam delectos milites accepisse fertur. ³ Pisistratus Corynephoros. ⁴ Marius satellites, quos vocavit Præcipientes. ⁵ Et Sulpitius tribunus, Marii tempore, manum equitum juniorum custodes advocavit. ⁶ Cumque symbola in castris ab Antigono necce Eumenis darentur, Macedones mille milites expeditos ad ipsius custodiam dederunt. ⁷ Dionysius prævalidis servis latera munivit, & efferis Barbaris commisit custodiam, ⁸ quos quum dimitti Plato suavisset, pene in discrimen vitæ & dissidium venit. ⁹ Petrejus beneficiariis & ce-

Corynepho-
rii.

Præci-
pites.

Benefi-
carii.

cum cohorte regia Demetriadem sese recepit. Idem autem §. Dec. lib. 6. dicit eam cohortem regiam Nicatotis appellatam.

¹ Alexander Epiri.] Liv. 1. Dec. 1. 8.

² Aratus.] Plut. in vita illius.

³ Pisistratus Corynephoros.] Plutar. in Solone. Ea autem vox significat Latine clavigerum, sive clava pugnans.

⁴ Marius.] Unde id Alexander accepit nescio, nisi ex eo quod Plutar. in vita illius appellat Ludium quendam præcipientem, quem sibi ipse Marius in septimo Consulatu ascivit. Alibi autem ipsius satellites Bardæos non semel vocavit, quos ex servis sibi delegerat.

⁵ Et Sulpitius Tribunus.] Plutar. in Mario.

⁶ Cumque symbola.] Plutar. in vita Eumenis.

⁷ Dionysius.] Val. Max. lib. 9. c. 14. Age, Dionysius Syracusanorum tyrannus, hujusce tormenti quam longa fabula, qui duode quadraginta annorum dominationem in hunc modum peregit, Summatotis amicis, in eorum locum ferocissimarum gentium homines, & ex familiis locupletum electos, prævalidos servos, quibus latera sua committeret, substituit. Cicerō autem lib. 5. Tusculanarum quaestionum scribit illum iis quos ex fami-

liis locupletum servos delegerat, quibus nomen servitutis ipse detraxerat, & quibusdam convenis & feris Barbaris corporis custodiam commisisse.

⁸ Quos cum dimitti Plato suavisset.] Lærtius in illius vita lib. 5. non de Satellitio loquutum ait, sed cum de tyrannide disceret, eamque vituperaret, dicente Dionysio, Verba tua otiosorum senum sunt, Platoneque respondente, Et tua tyrannidem sapiunt: ob id iratum Dionysium de Platone trucidando cogitasse refert.

⁹ Petrejus.] Cæsar. 1. 1. Belli civilis: Petrejus vero non deserit sese, armat familiam, cum hac & præterea cohorte Centratorum, barbarisque equitibus paucis, beneficiariis suis, quos sue custodiæ causa habere consueverat, improviso ad vallum adveniat. Et de his beneficiariis militibus, Plinius Junior Epist. lib. 10. epist. 281. incip. Gabius Bassus, cuius hæc sunt verba, Quantum perspicere potui, vir egregius & indulgentia tua dignus: cui ego notum feci præcipisse te, ut ex cohortibus, quibus me præesse voluisti, contentus esset beneficiariis decem, equitibus duobus, Centurione uno. Et Vegetius lib. 3.

COLERUS.

* Ibi Vegetius Beneficiarios dictos censet, quod beneficio Tribunorum

Cetra-
ti.
Turma
immor-
taliū.
Melo-
phori.
Thy-
mochre-
sia.
Soma-
taphy-
laces.
Cyrus.
Indi
reges.

& cetratis stipatus fuit. ¹ Apud Persas turma immortalium, quæ ex decem millibus constabant, ad extremos servabantur casus, ² qui aureos torques, & manicatas tunicas habuere distinctas auro, ex quibus mille selectis, ³ Melophoris dixere nomen: donec Theodosio imperante, ab Ardaburio & nomen & genus mortalium desiere: quorum instar ordo equitum apud Gallos fuit, quem Thymochresiam, ⁴ Græci Somatophylacas vocant. ⁵ Cyrus custodes corporis eunuchos habuit, quo magis in officio essent, eos præter illecebras voluptatum, firmissimum præsidium ratus. ⁶ Indi vero reges, pervigiles mulieres

promoverentur. Aliter Festus: Beneficiarii milites dicebantur, qui vacabant numeris beneficio. è contra munifices vocabantur, qui non vacabant, sed munus Reip. faciebant. Tertullian. de Fuga: Nescio an erubescendum, an dolendum sit, cum in matricibus Beneficiariorum & Curiosorum, inter tabernarios, &c. Sed hoc loco alii sunt beneficiarii ab iis, qui Cæsari, Plinio, Suetonio in Tiberio, Agathioque sunt corporis custodes. Putatque Cujacius etiam in exposit. Novel. 18. Esse exploratores & indices, quos pro hujus ministerii præmio habeat Prætor immunes. Dicuntur & beneficiarii sive curiosi, qui curam habent cursus publici, ut idem doctiss. omnium hujus ævi Jurisconsultorum docet l. 3. de cen. larg. tit. & tit. de Curiosis.

TIRAQUELLUS.

¹ Apud Persas.] Herod. lib. 7. & 8. Et de his quoque Diodorus Siculus libro 11. Athenæus lib. 12. cap. 3. Persarum luxum describens, sic scribit, Regem mulieres trecentæ insuper observant, quemadmodum testatur Heracleides Cynæus lib. 1. Rerum Persicarum, quæ die quidem dormiunt, ut postea permittent, atque per noctem cunctis lychnis accensis, & cytharam pulsant. Utitur illis rex sæpius prope aulam Maliferorum

(erant autem hi satellites, genere quidem Persæ omnes, qui circa mala in hastis gestabant, mille numero: qui etiam optimi ex decem millibus Persarum Asianatorum vocatorum eligebantur) ac pedes per horum aulam incedebat Sardiacis tenuibus tapetibus suppositis, super quibus nulli, præterquam regi, incedere licebat.

² Qui aureos torques.] Herodotus ubi supra.

³ Melophoris.] De quibus Alianus Variæ historiæ l. 9. c. 2. ubi de Alexandro. Et Arrianus l. 7. de gestis Alexandri ad fin. Quamobrem is mihi videtur Macedonum ordinibus Persas Melophoros inseruisse: equitibus vero qui pari cum iis honore essent. Melphori, id est, gestantes in spiculis mala, ut est apud Herodotum.

⁴ Græci Somatophylacas.] Diximus supra ex Arriano in verbo, Et Persarum mille satellites.

⁵ Cyrus.] Xenophon Pedæ Cyri l. 7. Herodot. idem dicit de Smerde Cyris imperante, lib. 3.

⁶ Indi vero reges.] Strabo lib. 15. Et vide Philostratum in vita Apollonii lib. 2. cap. 11. ubi scribit in regia Phraotis Indorum regis nullos custodes fuisse, nullos satellites: sed velut in clarorum virorum domibus paucos familiares tres aut ad summum quatuor homines.

lieres habuere excubantes. ¹ Masinissa parum hominibus *Masi-*
 credens, salutem suam canibus vallavit. ² Julius autem *nissit.*
 Cæsar, omiſſis excubiis, custodes corporis nullos admisit, *Ju-*
 satius arbitratus, semel morti succumbere, quam metu *lius.*
 assiduo detineri. ³ Augustus Calaguritanorum & Germa- *Augu-*
 norum manum advocavit: sicut ⁴ Tiberius Germanos, *stus.*
⁵ & Galba evocatos. ⁶ Cajus autem Caligula Batavos. *Tibe-*
⁷ Antoninus etiam Germanos equites accivit. ⁸ Trajanus *rius.*
 quoque sine stipatoribus aut militari custodia perdiu vixit. *Galba.*
 Fuitque literis proditum, excubias militares & corporis *Caligula.*
 custodes, non Cæsaribus modo, ⁹ sed Augustis mulieribus, *T. Tra-*
 ut *janus.*
Antoninus.

¹ *Masinissa.*] Valerius Maximus libro 9. c. 14. Imo eodem modo ut Augustus Calaguritanorum, ita Cæsar Hispanorum custodia est usus, teste Suetonio 86. cap.

² *Julius autem Cæsar.*] Plutar. in vita illius.

³ *Augustus.*] Suetonius in vita illius cap. 49. Ex militaribus copiis certum numerum partim in urbis, partim in sui custodiam allegit: dimissa Calaguritanorum manu, quam usque ad devictum Antonium, item Germanorum, quam usque ad cladem Variam inter armigeros circa se habuerat.

⁴ *Tiberius Germanos.*] Corn. Tacitus lib. 1.

⁵ *Et Galba.*] Suetonius in vita illius, cap. 10. Et de his quoque inferius dicitur.

⁶ *Cajus autem Caligula Batavos.*] Suetonius in vita illius, cap. 43. Adde & Germanos ex eodem cap. 45. & 58. Adde Galbam Suet. c. 12. Xiphilinum Severo. Josephum lib. 19. Antiquit.

⁷ *Antoninus.*] Scilicet Bassianus Severi filius, ex Herodiano lib. 4. Cæterum, inquit, Germanos sibi omnes adjunxit, atque in amicitiam conciliavit, sic ut ex his socios bellorum, & custodes corporis validissimum quæque & pulcherrimum sibi adseverit.

⁸ *Trajanus.*] Dion in vita illius, Sic dilectus, inquit, & charus civibus ho-

sti duntaxat formidabilis, venationes præterea, convivia, seria, & jocos frequenter cum amicis ac familiaribus exercebat. In quorum domos sæpius vix quatuor comitantibus, etiam sine satellite divertebat: & familiarius cum his recumbens quiescebat.

⁹ *Sed Augustis mulieribus.*] Corn. Tacitus lib. 13. de Agrippina, Neronis matre, loquens, Sed adde præcedentibus triginta Atheniensium Tyrannos, qui se rectores nuncupabant, tria millia satellitum sibi statuisse, teste Justino l. 5. Antipatrum, unum ex Alexandri successoribus, Thraces satellites habuisse ex Plut. in vita Demosthenis. Oroetem Sardibus à Cyro præfectum, mille Persarum satellitibus doriphoris, id est hastatis, sive hastas ferentibus, stipatum fuisse apud Herodotum lib. 3. Artavasdem, Armeniorum Regem, sex millia lectorum equitum circa se, custodiæ tantum causa, semper tenuisse, apud Plutarchum in Crasso. Surenam, Partham potentissimum, mille cataphractus equites & totidem leviter armatos, custodiendi corporis gratia, circa se continue detinuisse, apud eundem Plutarchum in ipso Crasso. Et Jubam regem duo millia Hispanorum & Gallorum equitum, suæ custodiæ causa, circum se habere consueſſe, apud Cæsarem lib. 2. belli Civilis. Aristodemum Cumanum cogno-

*Vexil-
lares
cohort-
es.
Legio-
narii.*

*Cata-
phra-
cti.*

ut matri & conjugii imperatoris, olim apparuisse. ¹ Secun-
di ordinis cohortium urbanarum milites ex Romanis fre-
quenter adscripti sunt, ex quibus vexillares cohortes dele-
gere. ² Tertii legionarii, qui legionibus adscripti milita-
bant, qui tam ex civibus quam Latini nominis & fœdere
iunctis civitatibus sacramento adsciti erant: quoque fa-
cilis dignoscere, diversa habuere insignia: ³ namque
aliis prætoriani, aliis legionarii, atque urbanarum cohorti-
um milites utebantur insigniis. ⁴ Præter quos fuere cata-
phracti loricati equites, ⁵ ferro muniti, & fulti gravioribus
armis,

mento Malacam, tyrannum, satellitium ex vinculis nocte solutis & dam-
natis capitis, quorum magnus erat numerus, armatisque una cum amicis aliis, in quibus erant Hetrusci captivi juvenes, circa se constituisse, ex Dion. Halicarn. l. 7. Adde præterea Mithridatem Ponticum Regem, qui cum somnum caperet, sui corporis custodiam non modo armis & satellitibus excubitoribus committebat, sed & tauro & equo & cervo, quos mansuefactos habebat. Si enim ad custodiam ejus dormientis advigilantes, si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratio-
ne, quam mox percipiebat, atque ille mugitu, alter hinnitu, alius sua propria voce, eum è somno excitabant. Auctor Ælianus lib. 4. c. 4.

¹ *Secundi ordinis.*] De vexillaribus cohortibus Corn. Tacitus lib. 18. *Dextra fronte prima legio incesit, cum duabus vexillaribus cohortibus, & quingentis equitibus.* Livius autem 4. Dec. lib. 5. Vexillarios vocat. *Inferre vexillarios jussit signa.* Alibi idem vexillarium posuisse videtur, pro antesignano 1. Dec. lib. 8. *Ordo sexagenos milites, duos Centuriones, vexillarium unum habebat.* uti etiam Corn. Tacitus lib. 17. *Viso comminus armatorum agmine, vexillarius comitantis Gubani cohortis, deceptam Guba imaginem solo afflixit.* De Vexillariis, & vexillationibus vide Gode-
scalcum Stewechium ad l. 2. Vegetii.

² *Tertii legionarii.*] Nam & hinc Ju-

lius Carus miles legionarius Corn. Ta-
cito d. lib. 17. Et de his quoque infra.

³ *Namque aliis.*] Corn. Tacitus d. lib. 17.

⁴ *Præter quos fuere Cataphracti.*] Livius 4. Dec. lib. 5. non multo ante fin. *Equitum innumerabilem vim trajici Helle-
sponto in Europam, partim loricanos, quos Cataphractos vocant.* Et lib. 7. *His tria millia peditum loricatorum (Cataphractos ipsi appellant) adjunxit.* Ex quibus intelligis, non solum equites, sed & pedites loricanos Cataphractos dici. Aliter autem Ælianus de Instruendis aciebus. Trebellius autem Pollio in vita Claudii Secundi, hos Cataphractarios vocat, *Hinc ex regione Dardania dabis milites ducentos, ex Cataphractariis centum.* Atque etiam Lampridius in Alexandro Severo, *Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus.* Cæterum Thucydides lib. 1. belli Peloponnesiaci non adeo longe à prin. Belli Peloponnesiaci meminit Cataphractarum navium, id est, constratarum, sive tectarum. Uti & Polybius lib. 6. ubi de militari Romanorum disciplina.

⁵ *Ferro muniti.*] Servius l. 11. Æn. in eum locum,

Spumantemque agitabat equum, quem pellis ahenis

*In plumam squamis, auro conferta te-
gebat.*

Cataphracti, inquit, equites dicuntur, qui & ipsi muniti ferro sunt, & equos simili-

armis, qui stabili gradu congregi, & vim excipere solebant: ^{Cataphra-} quibus arma erant, galea, clypeus, ocreæ, lorica, omnia ex ^{terum} ære, hasta & gladius: cassides vero & thoraces peditibus ^{arma.} similes. Hæc enim præ reliquis fortis & invicta acies, tanto robore munimentoque fuisse traditur, ut trepidam diffidentemque aciem plerunque repararit. Erat enim manus hæc validissima, præque cæteris terrori hostibus & formidini, ab hisque gentes sæpius subactæ fuerunt & domitæ: quibus & equis operaimenta fuere lintea, quæ ferreis laminis instar plumæ necessebantur, profecto munimentum contra omne telum insuperabile: ¹ quæ tanti fuere, ut eas Hiphicrates cum æneis commutarit, illasque Atheniensibus dederit. Priscis vero seculis perpauci linteis thoracibus ² (Homero teste) depugnarunt. Maximæ vero firmitatis celebratur ³ thorax ille linteus Amasis Ægyptii regis, cujus singula fi- ^{Tho-} ^{rax} ^{Am-} ^{sis} ^{re-} ^{gis.} la trecentis sexaginta aliis constabant, in quo ex auro & lana versicolore, diversis animalium figuris inscriptæ ejus venatio-

similiter munitos habent, de quibus Sallustius, Equis paria operaimenta erant, quæ lintea ferreis laminis in modum plumæ adnexerant. Quod & probat illud ejusdem Sallustii l. 4. Historiarum apud Nonium Marcellum de Genere armorum, Qui prægredebantur equites Cataphracti ferrea omni specie.

¹ *Quæ tanti fuere, ut eas Hiphicrates.] Paulus Æmylius in vita illius.*

² *Homero teste.] Libro secundo Iliados in Catalogo post princ. de Ajace Locrensi,*

Ἀλλὰ πολὺ μέλιον, ὀλίγον μὲν ἐλὼ
λινεῶν τε.

Id est,

Sed multo minor: parvus enim erat linteum thoracem habens.

Rursumque ibi paulo ante fin. de Amphio,

Τῶν ἡρχ' Ἀδρυσός τε, καὶ Ἀμφι-
λινεῶν τε.

His imperabat Adrastusque Amphius linithorax.

Quod & ex eo annotavit Plinius l. 19.

cap. 1. ad fin. cujus hæc verba sunt, Thoracibus linteis paucos tamen pugnasse testis est Homerus. Sed & apud Xenophontem in Pædia Cyri libro 6. *Abdratus Rex Susorum induebatur thorace linteo more patrio.* Apud eundem in expeditione Cyri Minoris l. 4. *Calybes linteis loriceis ad immum usque ventrem muniebantur: pro plumulis, arcte contortis sparteis funiculis utebantur.* Plutarchus in vita Alexandri tradit illum aliquando thoraca duplicem induisse, quem thoracem ex Isth spoliis acceperat. Sed & de hujusmodi thoracibus linteis Livius 1. decad. lib. 4. Et Paulus lib. 1. qui de Atticis est, ubi de Sarmatis sive Nomadibus, id est, vagis pastoribus loquitur.

³ *Thorax ille linteus Amasis.] Herodotus lib. 3. & Plinius lib. 19. c. 1. Mirentur hoc, ignorantes in Ægyptii quondam Regis, quem Amasim vocant, thorace in Rhodiorum insula ostendi in templo Minervæ 365. filis singula fila constare.*

Stat-
tarii.Cupel-
larii.Cliba-
narii.

nationes erant: ¹Nonnunquam equites galeis & clypeis ferro coruscantibus, in equis infidentes pariter ferro æreque munitis, in acies prodierunt: qui licet multimodis munerentur armis, suras tamen & femora nuda armis habebant, quo expeditiores pedibus forent, ²quos statarios vocatos ferunt, quippe grave agmen, qui nisi firma manu & lento gressu prodibant in aciem. ³Galli cupellarios vocarunt: quibus continuum tegmen erat ictibus impenetrabile. ⁴Perseæ clibanarios, ⁵quod erat proprium Sarmatarum, ferreis laminis,

¹ Nonnunquam equites.] Vide Polybium lib. 6. ubi de militari Rom. disciplina.

² Quos Statarios.] De quibus Livius 1. dec. lib. 9. Statarius, inquit, uterque miles ordinis servans.

³ Galli cupellarios vocarunt.] Corn. Tacitus lib. 3. de Gallis loquens, Cæteri, inquit, cum venabulis & cultris, quæque alia venantibus tela sunt, adduntur è servitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegmen (cupellarios vocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles.

COLERUS.

Facit ergo Alexander cupellarios & clibanarios eosdem; quod rectum esse non dixerim. Certe Clibanarii non alii fuerunt quam cataphracti. Lampridius: Cataphractarios, inquit, quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus. Nazarius Paneg. ad Constant. August. Clibanariis in exercitu nomen est, superne omnibus tectis, equorum pectoribus demissa lorica & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus à noxa vulneris vindicabat.

TIRAQUELLUS.

⁴ Perseæ Clibanarios.] Ammianus Marcellinus lib. 16. Pompam Constantii in introitu urbis Romæ describens, sic scribit, Et incedebat hinc inde ordo geminus armatorum, clypeatus atque cristatus, corusco lumine radians, nitidis loriceis indutus, sparsique cata-

phracti equites, quos Clibanarios dicunt Perseæ, thoracum muniti tegminibus, & limbis ferreis cincti, ut Praxitelis manu polita crederes simulachra non viros. Lampridius in Alexandro Severo, cujus verba supra adduximus in verbo, Præter quos fuerunt Cataphracti.

⁵ Quod erat proprium Sarmatarum.] Corn. Tacitus libro 17. Sarmatarum armaturam scribens, ait, Nanque dictum mirum, ut sit omnis Sarmatarum virtus, velut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum: ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstitit. Id principibus, & nobilissimo cuique tegmen, ferreis laminis, aut præduro corio confectum, ut adversus ictus impenetrabile, ita impetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum. Aliter tamen eos armatos tradit Pausanias libro 1. Equis, inquit, non ad belli munia solum utuntur: sed ex eodem pecore & hostias diis cadunt, & sibi cibum comparant. Ungulas ubi legerint perpuratas, ac dissecas ad similitudinem squamarum draconis expoliunt. Quod si quis draconem non viderit, haud errarit, si opus illud ungulis confectum pineæ nucis adhuc viridis torulis simile esse putarit. Has itaque squamulas perforant, & equinis, vel bubulis, nervulis consuunt, inde sibi loricas concinnant: quæ neque elegantia, neque firmitate loriceis Græcorum inferiores sunt. Ex nanque tum comminus, tum eminus percussæ,

minis, aut præduro corio conferto muniri: qui quum tur-^{Equi-}
 mis instructi vadunt, mirum dictu quanti roboris quantæ-^{tum}
 que formidinis sint. Illorum vero pedestri pugna nihil ig-^{Græco-}
 navius. Græcis quoque dissimililes equitum suere species:^{rum}
 nam quidam 'hippotoxotæ dicti, ' alii scenophori, ' pleri-^{species.}
 que Iphicratenfes summæ laudis, ' sicut apud Romanos ^{Hippo-}
 Fabiani: ' alii Dimachæ gravioribus armis, qui quum opus ^{sceno-}
 est, pedestres fiunt acies: ' nonnulli hippagogi: ' multi ^{phori.}
^{Iphi-}
^{craten-}
^{ses.}
 am- ^{Fabiani}

fx, ictus sustinent. Nam lintæ lo-
 rica, handquaquam pugnantibus uti-
 les, quod ferro vehementius immisso
 pervia sunt, sed venatoribus certo
 præsidio sunt.

1 Hippotoxotæ.] Apud Herodotum
 lib. 9. Thucydidem libro 2. Cæsarem
 lib. 3. belli Civilis non multo post
 princip. Ducenti ex Syria à Comageno
 Antiocho, cui magna præmia Pompejus
 tribuit, nisi erant, in his plerique Hip-
 potoxotæ. Hirtium in bello Africo.
 Pollucem Onomasticôn lib. 1. c. 10.
 αἱ πεδῶν πολέμικόν κ' ὀπλιτῶν.
 Hi autem ita dicuntur, quasi dicas,
 Equites sagittarii.

2 Alii scenophori.] Pollux ubi nu-
 per.

3 Plerique Iphicratenfes.] Vide in
 seq. annotat.

4 Sicut apud Romanos Fabiani.]
 Probus Æmylius in vita Iphicratis,
 Quem quidem, inquit, sic omni disci-
 plina militari erudit, ut quemad-
 modum quondam Fabiani milites, Ro-
 mani milites appellati sunt: sic Iphi-
 cratenfes apud Græcos in summa laude
 fuerunt.

5 Alii Dimachæ.] Pollux ubi item
 supra proxime citavimus, ubi dicit
 eos ab Alexandro inventos. Et Q.
 Curtius libro 5. in vita Alexandri
 Magni: ubi illos non Dimachus, sed
 Dimichas vocat, nisi mendum sit. sic
 enim scribit, Itaque delectis equitum
 sex millibus trecentos, quos Dimichas
 appellant, adjungit: dorso hi graviora
 onera portabant: ceterum equis orbe-
 bantur: cum res & locus posceret pede-

stris acies erat. Ita autem dicebantur ni.
 à duplici genere pugnae & equestris & Dima-
 pedestris, ut declarat Julius Pollux
 ubi supra. Dimacharum meminit Hippa-
 Calius Rhodiginus Læctionum anti-
 gogii.
 quatum, lib. 21. c. 31. in princ.

6 Nonnulli Hippagogi.] Julius Pol-
 lux ubi supra, Equitum species recen-
 sens ita scribit, Hippotoxotæ, dorato-
 phori, contophori, hypaspistæ, sceno-
 phori, Hippagogi, anippi. Verum apud
 Herodotum libro 6. & iterum 7. &
 Livium 5. dec. lib. 1. Hippagogi sunt
 quidam navium species, quæ scilicet
 equos vehunt, nam & hoc nomen
 indicat. Livii verba hæc sunt, Forte
 postero die quam suborta classis tenuit,
 quinque & triginta naves, quas Hippa-
 gogas vocat, ab Elea profectæ, cum equi-
 tibus Gallis equisque Phanas promonto-
 rium Chiorum petebant.

7 Multi Amphippi.] Pollux ibi post
 Hippagogi, continuo hæc subdit,
 ἀνιππίων δύο δ' ἑξῶν ἑτοίμας, καὶ
 ὁ ἑπτα, ἀποσπέντο δαδῆτο, &c.
 id est, anippi. hi vero duos habebant,
 equos, alter ab altero trahabatur: ita de-
 mum exercitatus militibus, ut in alterum
 nullo negotio transfili possent. Et forte
 illic legendum non ἀνιππίων, sed ἀνι-
 σπέντο, ut hic noster auctor loquitur.
 Quanquam scio Herodotum libro 1.
 scripsisse Massageras esse ἀνιππίων καὶ
 ἀνιππίων. id est, ex equis præliari.
 Et de Amphippis his Ælianus quoque
 de Instruendis aciebus. quo loco de
 Antistomo phalange disserit. Et Sui-
 das ubi de vocabulis rei militaris.
 Vide Rhodiginum lib. 21. c. 30.

Am- amphippi, qui equis duobus merebant. Ultra quos in Ro-
phippi. manis castris ¹ Accensi stipendia fecere, qui in demortuo-
Accen- rum locum suffecti cooptative fuerant, quasi ad censum ad-
si seu jecti, qui & adscriptitii, quod suppletes numerum mili-
adscri- tum, legionibus adscribebantur. ² Fuitque nomen or-
ptitii. dinis militaris, sicut principes, commentarienses, vel cor-
Prin- nicularii. Inter levis vero armaturæ milites, ³ ferentarii
Corn- non
mentari-
enses.
Corn-

cularii. ¹ *Accensi.*] Festus Pompejus li-
Feren- bro 1. *Accensi*, ait, dicebantur, qui
tarii. in locum mortuorum militum subito sub-
 rogabantur, dicti ita, quia ad censum
 adiciebantur. Alibi quoque eod. li-
 bro, *Ascriptitii* veluti quidam scripti
 dicebantur, qui suppledis legionibus ad-
 scribebantur. * *Hos & Accensos* dice-
 bant, quod ad legionum censum essent
 adscripti. Vegetius libro 2. cap. 19.
Ad obsequia Judicum, vel Tribunorum,
 necnon etiam principalium deputaban-
 tur milites, qui vocabantur *Accensi*, hoc
 est, postea additi, quam fuisset legio
 completa, quos nunc Supernumerarios
 vocant. Sed & tu vide tandem lib. 3.
 cap. 14. & Varronem lib. 2. aut alio-
 rum computatione 5. linguæ Latinæ
 non longe à fine. & iterum libro 6.
 & Nonium Marcellum : Et quæ alibi
 dixi de *Accensi* alia significatione, &
 quæ dicam in sequentibus. Vide præ-
 terea Budæum in posterioribus anno-
 tationibus, ubi de Optione.

COLERUS.

* Hi & *Ascriptitii* dicebantur, &
Adscripti ut alibi doceo.

TIRAQUELLUS.

² *Fuitque nomen ordinis.*] Hæc sunt
 ex Aſconio Pædiano in 3. in Verrem
 actio. cujus hæc eadem verba sunt,
Accensus nomen est ordinis & promotio-
nis in militia, ut nunc dicitur Princeps,
vel Commentariensis, aut Cornicularius.
Hæc enim nomina de legionaria militia
sumpta sunt. Sed & de Principibus
 Varro lib. 1. aut aliorum comput. 4.
Principes, inquit, qui principio gladiis,
 & post commutata re militari minus il-
 lustres sunt. De duobus alteris Jul.

Firmicus lib. 3. cap. 31. *Erunt Cornicu-*
larii, Commentarienses, Clavicularii.
 De Commentariensibus quoque, sed
 in aliis significationibus Paulus in
 l. in fraudem. § à debitore. versic.
 quotiens apud. ff. de jure fisci. ubi Com-
 mentariensis, ut scribit Accursius,
 pro eo, cui sunt acta commissa, acci-
 pitur. Aliter autem ponitur in l. ad
 Commentariensem, C. de custodia reo-
 rum. ubi pro principe carceris accipi-
 tur. Sed & de Corniculario Valer.
 Maximus lib. 6. c. 1. de Pudicitia, ubi
 de Trib. plebis, Julius Frontinus
 Stratagematôn lib. 3. Suetonius in
 Domitiano, c. 17. Vegetius lib. 2. de
 Re militari, cap. 24. *Qui, inquit, sub*
uno corniculo militabant Centurio, &
sui milites ambo cornicularii dicebantur.
 Symmachus libro 1. Epistolarum ad
 Theodosium, *Prætorianus urbanarum*
cohortium miles ad Corniculariorum gra-
dum inculpati laboris diuturnitate pro-
motus. Et leges nostræ scilicet in l. sa-
 cris seriniis 2. C. de proximis sacrorum
 seriniorum lib. 2. & ibi vide Alcia-
 tum.

³ *Ferentarii.*] Nonius Marcellus in
 armorum genere. *Ferentarii*, ait, le-
 vis armaturæ milites, qui quod opus esset
 auxilio ferrent, ex cursu levi, armis
 gravibus non impediti. Cato de Re
 militari, *Inde partem equitatus Feren-*
tarii prædatum misit. Sallustius in Ca-
 tilina, *Postquam eo ventum est, unde à*
Ferentariis prælium committi posset.
 Hæc Nonius. Festus autem Pompejus
 lib. 1. de Ascriptitiis loquens, *Quos,*
 ait, nonnulli Ferentarios dicebant, quod
 sendis lapidibusque præliaturi, ea modo
 ferrent,

non in postremis erant, ¹ funditores dicti, ² ex Balearibus *Fundi-*
 frequentes, qui saxis & sudibus ³ velut nimbo grandinis, *tores.*
 & omni genere telorum quæ feruntur, non autem ge-
 runtur,

ferrent, quæ in hostes jacerent. Et lib. 6. Ferentarii auxiliiatores in bello à ferendo auxilio dicti, vel quia fundis & lapidibus pugnabant, quæ tela feruntur, non tenentur. Et iterum eod. lib. paulo ante fin. Ferentarii levis armatura pugnatores. Ante utrumque Varro de lingua Latina lib. 3. aut aliorum computa. 6. enarrans illum locum Plauti in Trinummio, scribit, Ferentarium à ferendo, id est, inane & sine fructu: aut quod Ferentarii equites hi dicti, qui eo modo habebant arma quæ ferrentur, ut jaculum. Is autem locus Plauti est in ea fabula actu 2. scena 4.

Satin' tu sanus mentis, aut animi tui,
 qui conditionem

Hanc repudies? nam illum tibi Ferentarium esse amicum

Inventum intellego.

Et de his quoque Tacitus lib. 12. Sed eo quoque irrupere Ferentarius, gravisque miles. Et Vegetius lib. 1. Rei militaris, cap. 20. Aliter autem Ferentarios accipere videtur Elianus in libro de Instruendis aciebus.

1 Funditores dicti.] Quod scilicet fundis uterentur, ut dictum est. Nam & Nonius Marcellus ubi supra, Funditores, inquit, sunt, qui fundis magnis dimicant. Sallustius in Jugurtha, Itaque ipse cum expeditis cohortibus, item funditorum & sagittariorum delecta manu apud primos erat. Sisenna Historiarum 3. Ac post armatos funditores & sagittarios ponit.

2 Ex Balearibus frequentes.] Virgil. lib. 1. Georgic.

Stupea torquentem Balearis verbera funda.

Ubi Servius scribit à Balearibus insulis Hispaniæ, ubi inventa est funda, sic dictas. Probus autem dicit, Baleares insulas Hispaniam continuare, ibique optimos funditores esse. Et Ovidius lib. 2. Metam.

Non secus exarsit quam cum Balearica fundum.

Funda jacit: volat illud, & incandescit cundo.

Et Polybius lib. 3. ubi dicit eam gentem & insulam, propter fundatum usum sic nominatas. Et Lucanus l. 1.

Impiger & torto Balearis verbera funda Ocyor. —

Et lib. 3. vocat, Lygdamum Massiliensem tortorem habenæ Balearis, id est, agitatore fundæ, ex qua torta & rotata emittuntur saxa,

Lygdamus excussa Balearis tortor habenæ

Glande petens, solide fregit cava tempora plumbo.

Diodorus Siculus lib. 6. cap. 6. Aliæ quoque, inquit, sunt insulæ Iberiæ oppositæ, à Græcis Gymneciæ, ab incolarum nuditate, qui ætatis tempore absque vestibus incedunt, ab accolis vero ac Romanis Baleares, à fundæ jactu, qua rectius quam reliqui, lapides jaciunt, appellatæ. Strabo lib. 3. Cæsar l. 2. belli Gallici. Plin. l. 3. c. 5. Plinius dissentit à Veget. Floro & aliis, aitque fundam inventum esse Phœnicum. Balearis fundæ Livius quoque meminit lib. 30. Florus Epitomæ Livii libro 60. scribit, Baleares vel à teli missu appellatos fuisse: vel à Balco Herculis comite, ibi relicto tunc, cum Hercules ad Geryonem navigaret. Vegetius libro 1. cap. 16. (alias 10.) Aut certe Baleares dicuntur, à verbo *bedididv*, quod jacere & ferire significat. Dicunturque Gymneciæ ut alibi & supra diximus.

3 Veluti nimbo grandinis.] Livius libro d. 8. dec. 3. dicit grandinis modo. sic enim scribit, Tanta vis lapidum creberrimæ grandinis modo in propinquantem jam terræ classē effusa est, ut intrare portum non ausi, averterent in altum nares.

runtur, procul hostem missilibus arcēnt, & in fugam agunt: ¹ nonnunquam ense congrediuntur comminus, qui etiam in cornibus & hostem petere eminūs solebant, ² quibus singulis tres fundæ è nervo vel junco, aut setis simplici habena fuere: ³ interdum triplici scutali fundis, sicut ab Ægio, Patris & Dymis funditores usi sunt, cum scuto & jaculo præusto, qui una cum sagittariis & jaculatoribus incēdebant: ⁴ qui usus apud Indos præcipuus erat, ut misso lapide extremos pueri capillos attingant impune. ⁵ Hi inferioris ordinis quam pedites, despectissimique inter milites habiti sunt: quare huic inconditæ turbæ, ad populandum vastandumque agros magis quam justæ pugnæ idoneæ, Cyrus servos præfecit, quasi illos non militare, sed prædæ & rapinis assuetos, servilia exercere duceret. Tametsi sagittariorum & funditorum plerunque delecta manus non temere congressi, magna ad victoriam momenta fecere. Qui quidem sagittarii cum thorace, tibialibus & pharetra, ense accincti nonnunquam sine pharetra cum hasta & scuto præliabantur. Græcis vero, licet ex diversis provinciis funditores & sagittarii stipendia fecerint, ⁶ tamen Cirtæi & Elymæi præcipui habiti

Sagit-
tarii.

Græci.

¹ Nonnunquam ense congrediuntur.] Nam & ipse Livius 4. decad. lib. 7. Camelis, ait, insidebant Arabes sagittarii, gladios habentes tenues, longos quaternæ cubita, ut ex tanta altitudine contingere hostem possent.

² Quibus singulis tres fundæ.] Lucius Florus Epitomarum libro 3. in bello Balearico ita scribit, Tribus quisque fundis præliatur: certos esse quis miretur ictus, cum hæc solæ genti arma sint, id nam ab infantia studium, cibum puer à matre non accipit, nisi quem ipsa monstrante percussit.

³ Interdum.] Hæc sunt Livii 4. decad. lib. 8. cuius hæc verba sunt, Centum funditores ab Ægio, Patris & Dymis acciti. A pueris ii more quodam gentis, saxis globosis, quibus ferme arenæ immixtis stratalitera sunt, fundula mare apertam incessanter exercebantur. Itaque longius certiusque & validiore ictu

quam Balearis funditor, eo telo usi sunt. & est non simplicis habene, ut balearia aliarumque gentium funda: sed triplex scutale crebris suturis duratum, ne fluxa habena volutetur in jaculo glans, sed librata cum sederit, velut nervo missa excutiat. coronas modici circuli magno ex intervallo loci affucti trajicere, non capita solum hostium vulnerabant, sed quem locum destinassent oris.

⁴ Qui usus apud Indos.] Philostratus in vita Apollonii, lib. 2. cap. 12. scribens strenuitates Indorum post potationem sane periculosas, Funda, ait, etiam adeo subtiliter jaculantur, ut emissio lapide aut glante pueri extremos duntaxat capillos attingant.

⁵ Hi.] Scilicet funditores, ex Xenophonte Prædæ Cyri lib. 6.

⁶ Tamen Cirtæi & Elymæi.] Livius 4. Decad. libro 7. horum duorum meminuit his verbis, Extremum cornu

clau-

habiti sunt. ¹ Fertur Scipio Aphricanus adversus Numantinos dimicaturus, omnibus centuriis delectos sagittarios funditoresque miscuisse: qua descriptione effecit, ut de Numantinis insignem victoriam tulerit. Metellus quoque decens in Jugurtham, funditores & sagittarios inter manipulos divisit, ita ut parum absuerit quin ingenti victoria potiretur. ² Calones vero lixasque, licet militiae sacramento adigi non solerent, siquidem servilia ministrabant militibus, illos tamen in aciem produsse, bonam fidelemque operam reipubl. saepe navasse comperimus, tunc quum accisis rebus, & re exterminata, militumque fracta virtute, militare co-
^{Calones unde dicti. Cal.}
 acti sunt: qui quod ligneas clavas vel vallum gestarent, dicti Calones fuere. ³ Calas enim antiqui dixerunt fustes, quos servi portabant in comitatu dominorum, dum in expeditionem vadunt, seu $\alpha\pi\omicron\tau\omicron\upsilon\ \kappa\alpha\lambda\omega\tilde{\nu}$. ⁴ Lixae quoque, qui

EXER-

claudabant quatuor millia misti Cytaci funditores, 4. & Elymaei sagittarii.

¹ Fertur Scipio Africanus.] Sallustius in bello Jugurthino, de Metello cum hoste pugnaturo loquens, ait, Ibi commutatis ordinibus in dextro latere, quod proximum hostibus erat, triplicibus subsidiis aciem instruxit. Inter manipulos funditores & sagittarios dispersit: equitatum omnem in cornibus locat.

² Calones lixasque.] De his duobus Livius 3. dec. lib. 3. Impedimenta subsequi iussit, calones lixasque & invalidos milites vallum ferre. Et de calonibus praeterea Livius 1. dec. libro 5. 7. & iterum 10. Cicero lib. 3. de Natura deorum, Caesar lib. 2. Belli Gallici, ubi scribit Calones etiam inermes, armatis hostibus occurrisse. Horatius lib. 1. Sermonum, Sat. 2.

Hunc permixxerunt Calones. —

Et ibi Porphyrio interpretes, & idem Horatius lib. Epistol. 1. epist. 14.

— Invidet usum

Lignorum & pecoris tibi caelo argutus & horti.

Et ibi item Porphyrio. Et Nonius Marcellus, & Festus Pompejus lib. 3. & lib. 4. ubi exponit verbum proca-

lare. Et in voce Cacula, ubi tamen pessimo flagitio suo Paullus videtur $\kappa\alpha\lambda\omega\tilde{\nu}$ legere pro $\kappa\alpha\kappa\omega\tilde{\nu}$, ut ostendi in Juvenilibus meis. Servius in libro 6. Aeneidos, statim post princ. Et Vegetius lib. 3. cap. 6. Ex quibus intelliges qui ii, & unde dicebantur. Et de Lixis quoque Livius 1. dec. lib. 5. & 3. dec. lib. 1. & 4. dec. lib. 9. Silius Italicus lib. 5.

Mistus eques, nec discretis levia arma manipulis,

Inserti quoque globo pedites, & inutile Marti Lixarum vulgus. —

Lucanus lib. 9.

Stat dum lixa bibat. —

Nonius Marcellus quo loco vocabulum elixus declarat. Festus Pompejus lib. 10. Ex quibus intelliges, qui & ii, & unde dicebantur.

³ Calas enim.] Id ex Servio est, ubi nuper citavimus. Sed vide Porphyrio in Horatium d. l. 1. sat. 2.

⁴ Lixae quoque.] Servius ubi supra: Festus autem Pompejus, Lixae, ait, qui exercitum sequuntur quaestus gratia, dicti, quod extra ordinem sint militiae, eisque liceat quod libuerit: alii eos à Licu appellatos dicunt, quod & ille Herculeus

exercitum sequuti quæstus causa, aquam militibus curabant:

Brutiarii.

¹ Sicut Brutiiarii, quorum opera veluti servorum magistratus utebantur, persæpe militarunt, & munera fecerunt.

Quum enim secundo Punico bello post Cannensem cladem, Brutii ad Hannibalem primi defecissent, postea devicto Hannibale, eos Romani, neque milites scripsere, neque pro sociis habuere, sed magistratibus præstare jusserunt

Picentes.

servorum munia militiæ domique: ² sicut Picentes ob initam cum Hannibale societatem, pro inilitari officio, viatorum & tabellariorum operas præbuere. Super eos quos

Caligati. Legitimi Evocati.

dixi adnumerantur caligati, quibus caligis militaribus uti permissum: tametsi pro ³ caligatis omne militum genus à militari caliga multi accipi contendant: quæ quidem ferreis clavis multiplicibus munitæ erant. ⁴ Præter quos legitimi

EVO-

lem sit sequutus: quidam à ligando quæstum.

¹ *Sicut Brutiiarii.*] Hæc usque ad versicul. *Sicut Picentes.* sunt Gellii lib. 10. cap. 3. ad finem. & Festi Pompeii lib. 1. Ex quibus intelliges *Brutiani* hic legendum esse, non *Brutiarii*. Petrus Crinitus *Honestæ disciplinæ* lib. 2. cap. 7. docet Brutios pro vilissimis servis habitos, quod cum ad Annibalem primi defecissent, eo fugato Senatus sententiam tulit, ut nunquam deinde pro sociis populi Romani haberentur, sed eis, ut servis uterentur. Multa de his Cælius l. 33. c. 1. & in seq.

² *Sicut Picentes.*] Strabo libro 5. in fin. Picentum, inquit, metropolis erat quondam Picentia, nunc vero per vicos vitam agunt, ab Romanis expulsi, propter initam cum Annibale societatem. Quo quidem in tempore pro militari officio, ut viatoris publici, aut tabellarii operam expleant, assignati sunt, quemadmodum & Lucani & Brutii easdem ob causas.

³ *Caligati.*] De his sæpe in nostris legibus, ut in l. 2. in princ. ff. de iis, qui notantur infamia. ubi Ulpianus ita scribit, *Quod ait Prætor, Qui ab exercitu dimissus erit: dimissum accipere de-*

bemus militem Caligatum. id est, ut inquit Accursius, infimum & obscurum: sic Venulejus in l. de militibus ff. de custodia & exhibitione reorum. & in l. à Caligato 21. C. de nuptiis. & ibi glossa. *Caligatus*, ait, dicitur ille, qui habet ocreas ferreas. & §. quisquis *authen.* quibus modis naturales efficiuntur legitimi. Suetonius in Augusto, cap. 25. *Coronas vallares ac murales quam parcissime & sine ambitione, ac sæpe etiam Caligatis tribuit.* Quamquam caligati omnes milites dicerentur: tamen hic intelligit Suetonius gregarios tantum & manipulares. Ita in Caligul. cap. 9. & Vitellio cap. 7. Ulpianus quoque l. 11. de his qui not. infam. Vide Levinum Torrent. comment. ad Sueton.

⁴ *Præter quos legitimi evocati.*] Servius enarrans eum locum Virgilii l. 2. *Æneid.*

Fas mihi Grajorum sacrata resolvere jura.

Ne, inquit, incidat in sacramenti poenam. Sunt enim tria militiæ genera. Plerumque enim evocati dicuntur, & non sunt milites, sed pro milite. Sallust. *Ne quis miles, sive pro milite: item ipse ab iis omnibus evocatos & centuriones.* Plerum-

evocati, & tumultuarii milites fuere, legitimi, quod militiae sacramento iusto delectu ascripti militabant: evocati, qui ex provinciis sociisque civitatibus equo jure & foedere junctis, non Latini nominis militiae munereungebantur: qui non milites sed pro militibus habiti sunt. ¹ Milites enim nominis Latini, proxime morem Romanum instructi erant, lingua, moribus, armorum genere congruentes, disciplina deni-

Plerumque tumultuarii, hoc est, qui ad unum militem bellum. Plerumque sacramento rogati: quia post electionem in Rempublicam jurant: & hi sunt, qui habent plenam militiam: nam quinque & viginti annis tenentur. Subditque, Hæc tria genera sacramenti tangere Virgilium, ut ibi declarat. Idem lib. 7. in eum locum,

Ipse vocat pugnas, sequitur tum cetera pubes.

Tria sunt, ait, militiae genera. Sacramentum, in quo unusquisque miles jurat se non recedere, nisi præcepto Consulis, post completa stipendia, id est, militiae tempora. Conjuratio, quæ fit in tumultu, id est, Italico bello & Gallico: quando vicinum urbis periculum, singulos jurare non patitur, ut inter Gabos fuit. Evocatio, quod genus non tangit. nam ad subitum bellum vocabatur: unde etiam Consul solebat dicere, *Qui vult rempublicam salvam fore, me sequatur.* Et lib. 8. in prin. *Apud majores nostros tria erant militiae genera in bellis gerendis: nam aut legitima erat militia, aut conjuratio, aut evocatio. Legitima erat militia eorum; qui singuli jurabant pro republica se esse facturos, nec discedebant nisi completis stipendiis, id est, militiae temporibus; & sacramentum vocabatur. Aut certe si esset tumultus, id est, bellum italicum, vel gallicum, in quibus ex periculi vicinitate erat timor multus, quia singulos interrogare non vacabat: qui fuerat ducturus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, unum roseum, quod pediter vocabatur: & unum cæruleum, quod erat e-*

quitum. Nam cæruleus color est maris, à cujus Deo equum constat inventum, dicebat, Qui rempublicam vult salvam esse, me sequatur. & qui convenissent simul jurabant: & dicebatur ista militia Co-juratio. Fiebat etiam evocatio: nam ad diversa loca diversi, propter cogendos mittebantur exercitus. Evocatorum autem auctores sæpe mentionem faciunt Cæsar lib. 3. Commentariorum belli Civilis, Erat Crassinus evocatus in exercitu Cæsaris. Et lib. 5. Cumque idem animadverti ceptum esset, subito legatio evocatique obsecrare Cæsarem, ne dubitaret signum dare. Cicero Epistolar. famil. libro 3. epistol. illius lib. 5. omnium 35. Itaque vir una fortem, mihi que in primis probatum Antonium præfectum evocatorum misi ad te, cui, si tibi videretur, cohortes traderes. Suetonius in Augusto, cap. 56. Affuit & clientibus sicut scutario cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum. Et in Galba, cap. 10. Delegit & equestris ordinis juvenes, qui marcente anulorum aureorum usu, evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent. Et in Vespasiano, cap. 1. T. Flavius Petronius municeps Reatinus, bello civili Pompejanarum partium centurio, incertum sponte, an evocatus profugit ex Pharsalica acie, domumque se contulit. Et Vellejus Paternulus lib. 2. Deciderat Cassii caput, cum evocatus advenit, nuncians Brutum esse victorem. Tacitus lib. 17. scribit quosdam dixisse Terentium evocatum occidisse Galbam.

¹ Milites enim nominis Latini.] Livius 1. dec. lib. 8.

*Tumultuarii.
Proletarii.
Capite cenſi.*

denique & cultu Romano, ¹ qui plerunque Gabino ritu toga circuncincta, ita ut lacinia revocata hominem cingeret, militarunt. ² Tumultuarii vero dicti, qui repentino adventu hostium, quum in discrimine extremo res foret, per trepidationem & metum raptim militiae adscribebantur. ³ Etiam proletarios, & capite cenſos quandoque munera feciſſe,

¹ Qui plerunque Gabino ritu.] Idem Livius ubi ſupra, ubi de Decio Coſ.

² Tumultuarii.] Servius locis citatis ſupra in verbo, *Præter quos legi imi evocati.* Et huiusmodi militum tumultuariorum meminit Cæſar lib. 4. belli Civilis, Mittit P. Sextium ad C. Pletorium Quaſtorem, ut legionem adduceret, quæ ex tumultuariis militibus in Ponro conſecta erat. Hincque Livius 1. dec. lib. 5. & iterum lib. 8. & 4. decad. lib. 1. & iterum lib. 5. poſt princ. *Mens ea Senatus fuit, ut in Hiſpania tumultuarii milites legerentur.* Et iterum, *Itaque placere Senatui, ad eum exercitum, quem haberet, tumultuariorum militum ad 12. millia pedites, & quadringentos equites ſcribere eum, quibus oram maritimam provinciam, qua vergeret in Græciam, tueri poſſet.* Hinc etiam tumultuarius exercitus Livio 1. decad. lib. 5. Quippe quibus ſolus tumultuario exercitu raptim ducto aggre ad undecimum lapidem occurſum eſt. Et lib. 8. Tumultuarius undique exercitus raptim conſcriptus convenit. Et tumultuariæ cohortes eidem 4. decad. l. 10. cujus verba paulo poſt adducemus. Et eoſdem vel milites, vel exercitus, vel cohortes, vel legiones tumultuarias, vel ſubitarias fuiſſe, ſatis conſtat ex multis iſtius Livii locis. Nam 4. decad. lib. 1. non longe à princip. *Duabus legionibus ſubitariis tumultus ejus cauſa ſcriptis, additiſque ad eas quatuor cohortibus de exercitu ſuo, C. Appium Praefectum ſecum hac tumultuaria manu per Umbriam, quam tribum Sappiniam vocant, agrum Bojorum invadere jiſſit.* Et

4. decad. libro 10. *Permiſſum ut quaerent, prius ſubitarios milites ſcriberent, ducerentque ſecum.* Nam & ſtatim poſt, *Et Prætori Q. Petilio imperatum eſt, ut duas legiones circum Romanorum tumultuarias ſcriberet.* Et rurſum poſtea ſcribit, *Senatum cenſuiſſe ſubitarios milites tumultus cauſa conſcriptos primo quoque tempore dimitti.* Et 5. decad. lib. 1. C. Claudius Proconſul, audita rebellionẽ Ligurium, præter eas copias, quas ſecum Parmæ habebat, ſubitariis collectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit. Et de his quoque ſubitariis militibus idem Livius. 1. decad. libro 3. *Ad eum explendum Latini Herpicique, & colonia Antium dare Quintio ſubitarios milites (ita tum repentina auxilia appellabant) juſſi.*

³ Etiam proletarios & capite cenſos.] Hos eoſdem eſſe conſtat ex Feſto Pompejo libro 14. Et vide Valerium Maximum libro 2. cap. 1. de Inſtitutis antiquis. & Gellium lib. 16. c. 10. cujus maxima ex parte ſunt ea, quæ hic dicit Alexander. Et præterea Nonium Marcellum. D. Auguſt. Civitatis Dei, lib. 3. cap. 17. cujus hæc verba ſunt, *Tum vero tam multa bella ubique crebuerunt, ut inopia militum Proletarii illi, qui tu quod proliguenda vacabant, ob egeſtatem militare non valentes, hoc nomen acceperant, militiae conſcriberentur.* Vide ibi interpretem. Paulum Oroſium lib. 4. c. 1. ubi Proletarios dicit eos eſſe, qui in urbe ſufficiendæ ſemper prolis cauſa vacabant: eos tamen in bello Tarentino militiae fuiſſe adſcriptos urgente ultima neceſſitate.

fecisse, & reipubl. operam navasse comperimus. Erant enim hi tenuissimi, & modicarum facultarium, qui non ultra mille quingenta æris in censum referebant, domi ad prolem excitandam destinati, dimissa militia, & sacramento soluti, qui temporibus reipubl. difficilimis, quum undique imperium fluctuaret, rebus abscissis, milites quandoque scripti sunt. ¹ Sicut quum post Cannensem pugnam, servitia, obæratos & mercenarios, ac capitalia aulos, militiæ sacramento adigere populus coactus fuit, numero octo millium qui in exemplum justii militis militaverunt, ² quos volones dixere, quod sponte militiæ adsciti, libertatis studio militiam meruissent. ³ Fuitque animadversum, in Romanis

[¹ Sicut cum post Cannensem pugnam.] Livius 3. dec. lib. 2. in duobus locis. Valerius Maximus & Servius quo loco statim citabimus ibi. *Fuitque animadversum.* Macrobius Saturnal. lib. 1. capite 11. Ante id tamen tempus ii, qui ad militiam non adigebantur, urgente necessitate coacti sunt militare apud Livium 1. decad. lib. 7. Et cum (quod per magnos tumultus fieri solitum erat) justitio indicto delectus sine vacationibus habitus esset. Et libro 8. Manerius, cui Gallicum bellum exegerat, scribere exercitum sine ulla vacationis venia: quin opificum quoque vulgus, & sellarii, minime militie idoneum genus, exciti dicuntur.

² Quos volones dixere.] Livius 3. decad. libro 3. de T. Sempronio Cons. ibi, quia ociosa stativa erant, crebro decurrere milites cogebat, ut tyrones (ea maxima pars volonum erat) assuescerent signa sequi, & in acie agnoscere ordines suos. Et lib. 4. Legiones magna ex parte volonum habebat, qui jam alterum annum libertatem facile mereri, quam postulare palam mauerant. Et paulo post, Tunc quod ad volones attineret, omnes ait malle laudatos à se, dignos indignosque, quam quengnam eo die castigatum esse: quod bonum, fustum, felixque reipublica ipsique esset, omnes eos liberos esse jubere.

Tam. II:

Festus Pompejus libro 9. Macrobius dicto libro 1. Satur. cap. 10.

³ Fuitque animadversum.] Ex Val. Maximo lib. 7. cap. 6. post princ. de Senatu populoque Rom. cuius hæc verba sunt, *Nam aliquot adversus præliis Secundo Punico bello exhausta militari juventute Romana, Senatus, auctore Tiberio Graccho Cos. censuit, ut publice servi adversus propulsandorum hostium impetum emerentur: eaque de re per Tribunos plebis apud populum lata rogatione tres creati sunt viri, qui quatuor & viginti millia servorum comparerunt: adactosque jurejurando strenuam se fortemque operam daturus, quoad Pæni essent in Italia, datis armis in castra miserunt.* Et non multo post de Civitate Rom. Cannensis autem clades adeo urbem nostram vehementer contudit, ut opera M. Junii Dictatorum reipubl. administrantis, spolia hostium affixa templis deorum numini consecrata, instrumenta militiæ convellerentur: ac præextati pueri arma induerent, adjudicatorum etiam & capitali crimine damnatorum sex millia conscriberentur. De qua re quoque & tu vide Livium 3. decad. lib. 2. 3. & 4. Oratione L. Valerii, & Servium lib. 9. Aeneidos Virgilii in eum locum,

— Vetiisque ad Trojam miserit armis.

777

ubi

manis castris, nisi ingenuos & libertinos servitute exemptos, militiam meruisse neminem, præterquam secundo Punico bello, quo Hannibal Pænus Italiam omni clade belli pervastabat, quo populus Romanus extremo discrimine adactus, rem defuetam usurpavit, primumque servitia sacramento adegit. ¹ Postea sociali bello ex libertinis duodecim cohortes bonam fidelemque operam reipublicæ navarunt. ² Mox Julius Cæsar ex magna parte perdomitis hostibus, quum ob bellorum clades in locum decedentium nullos sufficere valeret, servos commodatos militiæ adscripsit. ³ Augustus quoque Octavius bello Illyrico & Germanico cohortes libertorum legit, quos voluntarios appellavit, illosque cum ingenuis commisceri, aut eodem uti armorum genere vetuit. ⁴ Hos quoque Romæ incendiorum causa, & si gravior tumultus oriretur, instructos paratosque habuit. Ipse enim servos, qui civilibus bellis stipendia fecerant, confectis bellis, dominis restituit. Lapsis inde temporibus, Antoninus Cæsar voluntarios, quos obsequentes latrones voca-

Voluntarii.

Ubi ita scribit, *Servos sane nunquam militasse constat, nisi servitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cum post Cannensem prælium in tanta necessitate fuit obs Roma, ut ne liberandorum quidem servorum daretur facultas.* Vide etiam Macrobius d. lib. I. Saturn. c. II.

¹ *Postea sociali bello.*] Macrobius ubi supra. Sed & M. Cato, qui Uticæ præerat, delectus quotidie libertinorum Afrorum, servorum denique & cujusque modi generis hominum, qui modo per atatem arma ferre poterant, habere, atque sub manum Scipioni in castra submittere non intermisit, ut tradit Hirtius in bello Africano lib. 5. Et Pompejus quodque copias undique omnes ex novis delectibus ad se cogi jussit: servos pastores adversus Cæsarem armavit, atque his equos attribuit: ex his circiter trecentos equites confecit, ut tradit ipse Cæsar lib. I. belli Civilis.

² *Mox Julius Cæsar.*] Macrobius item ubi supra.

³ *Augustus quoque.*] Macrobius ibi, & Suetonius in vita illius, cap. 25. sic scribit, *Libertino milite præterquam Romæ incendiorum causa, & si tumultus in graviore armena metueretur, bis usus est: semel ad præsidium coloniarum Illyricum contingentium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis: eosque servos adhuc viris, feminisque periculosisioribus indictos, ac sine mora manumissos, sub priore vexillo habuit, neque aut commissos cum ingenuis, aut eodem modo armatos.*

⁴ *Hos quoque Romæ incendiorum causa.*] Suetonius ibi.

⁵ *Antoninus Cæsar.*] Scilicet Philosophus, ex Capitolino in vita illius. Sed hic nonnihil errat Alexander, neque enim hi latrones vocati sunt, sed Volantarii: sed alii ita appellati sunt. nam verba illius hæc sunt, *Servos, quemadmodum bello Punico factum sue-*

iat,

vocavit, & gladiatores contra hostes præpotentes militiæ armavit. ¹ Cleomenes quoque dux Lacedæmoniorum, servitia ad novem millia libertate donasse, & militiæ adscripsisse fertur, quum bellis attriti milite indigerent. ² Sed tamen capite censos propter inopiam & modicam rem familiarem, diu sacramento adscribere non licuit: ³ donec C. Marius capite censos militiæ muneribus fungi, & militare coëgit, qui in exemplum justi militis militaverunt. ⁴ Postremo causarii dicti, quibus causæ ne mererent, legi-^{Causa} timæ suppetebant ^{vii.} sicut beneficiarii, qui perfuncti militia, & data missione, post navatam insigniter operam, mune-^{Benefi-} ris vacatione donati, & militia missi fuere: tametsi benefi-^{ciarii.} ciarios, quod beneficio tribunorum ad militiam evecti ^{Tria} erant, ^{missio-} nonnulli dictos credant. ^{num} ^{genera} Tria enim fuere missio-

rat, ad militiam paravit, quos Obsequentes appellavit. Latrones etiam Dalmatice, atque Dardanie milites fecit. Annasit & Diocemitas: emis & Germanorum auxilia contra Germanos.

1 Cleomenes.] Macrobius d. lib. 1. Satur. cap. 11. Sed & (quod addes superioribus) Thebani ab Alexandro Magno obfessi, servos libertate donatos in valli propugnatione hostibus opposuerunt, apud Diodorum Siculum lib. 17. c. 1.

2 Sed tamen capite censos.] Hoc probat exemplo seq.

3 Donec C. Marius.] Sallustius in Jugurtha, Marius, inquit, interra milites scribere, non, more majorum, ex classibus, sed uti cujusque libido erat, capite censos pleiosq. Id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem Consulibus memorabant. Valerius Maximus lib. 2. c. 1. de Institutis antiquis. Plutarchus in vita Marii, Gellius l. 16. c. 10.

4 Postremo causarii.] De quibus Livius 1. decad. lib. 7. Tertius, inquit, exercitus ex causariis senioribusque à T. Quintio conscribebantur, qui urbi moribusque præsidio sit. Spartianus in Hadriano, Profectus in Gallias omnes Causarios liberalitatibus suble-

vavit. Et hinc Causaria missio dicta est, de qua postea dicitur. *

COLE R U S.

* Seneca quoque causarias partes dixit, ubi vide Janum Gruterum & Mercurialem lib. 6. c. 1. Variar. lect.

TIRAQUELLUS.

5 Sicut beneficiarii.] Festus lib. 1. Et de his Cæsar lib. 3. belli Gallici, Evocatorum, ait, circiter duomillia, quæ ex beneficiariis superiorum exercituum ad eum contulerant. Aliter accepisse videtur ipse Cæsar ejusdem operis belli Civilis, lib. 2. De beneficiariis supra diximus hoc cap. ubi de Petreio.

6 Nonnulli.] Scilicet Vegetius Rei militaris, lib. 2. cap. 7.

7 Tria enim fuere missionum genera.] Hæc sunt ex Ulpiano in l. 2. §. ignominia. ff. de iis, qui notantur infamia. Cujus hæc verba sunt, Ignominia causa, hoc ideo adjectum est, quoniam multa genera sunt missionum. Est honesta, quæ emeritis stipendiis, vel ante ab Imperatore indulgetur. Est causaria, quæ propter valetudinem laboribus militiæ solvit. Est ignominiosa. Ignominiosa autem missio toties est, quoties is, qui mittit, addit naminatim, ignominia causa se mittere: semper enim debet addere cur

num genera, quibus milites exauctorabantur: *Honesti*, quum emeritis stipendiis, & functis commodis missionum, vocationis munere donantur, quo tempore scuta, gladios & arma ¹ dicabant Laribus, ² sicut gladiatores Herculi, quod diis iuvantibus perfuncti militia, rudem accepissent: ³ quod missionis tempus, militi quinquagenario erat definitum. ⁴ Alii, nisi, decennio stipendia meruissent, missionem petere neminem putarunt posse. More tamen Romano, militare sacramentum in undecimum diffundebatur annuum: quo exacto, militia perfunctis missio dabatur. ⁵ Deinde ut decimus sextus annus stipendii finem faceret,

Tibe-

miles militatur. Et Martianus Iurifconsultus in l. milites agrum. §. missionum. ff. de re milit. *Missionum*, inquit, *generales cause sunt tres: Honesti, Causaria, Ignominiosa.* *Honesti est, quæ tempore militiæ impleto datur. Causaria, cum quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. Ignominiosa causa est, cum quis propter delictum sacramento soluitur: Et is, qui ignominia missus est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest. Et si sine ignominia mentione missi sunt, nihilominus ignominia missi intelliguntur.*

¹ *Dicabant laribus.*] Ovidius l. 4. Tristium, elegia 7.

Miles ut emeritis non est satis utilis armis,

Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, laves.

Sic igitur tarda vires adimente senectæ,

Me quoque donari jam rude tempus erat.

² *Sicut gladiatores Herculi.*] Horatius Epistolarum lib. I. epistola I. ad Mæcenatem,

— *Præstans armis*

Herculis ad postem fixis, latet abditus agro,

Ne populum extrema toties exoret arena.

Ubi vide Porphyriionem & Acronem interpretes.

³ *Quod missionis tempus.*] Jam di-

ximus supra lib. I. cap. 20.

⁴ *Alii nisi decennio.*] Plutarchus in vita Caji Gracchi. Sed tu vide Polybium in libello de Romana castrametatione, qui portio est libri 6. ejusdem in princ.

⁵ *Deinde, ut decimus sextus.*] Hæc usque ad versic. *Prætorianæ cohortes.* sunt Cornelii Taciti l. I. Igitur voluntatis inter se rationibus, placitum, ut epistole nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, cæterorum immunes, nisi propulsandi hostis: legata, quæ petiverant, exolveri duplicarique. Iterumque ad finem ejus libri, *Centessimam rerum venalium post bella civilia institutam, deprecante populo, edixit Tiberius militare ararium eo subsidio niti, simul imparem oneri rempublicam, nisi vice simo militiæ anno veterani dimitterentur.* Ita proxima seditionis male consultæ, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, abolita in posterum. Vide Justinianum in l. I. C. de exensationibus veteranorum. Et l. ult. lib. XC. C. de his, qui non impletis stipendiis sacramento soluti sunt, ubi ita scribitur, *Veteranorum ita demum onerum & munerum personalium vacatio jure conceditur, si post vice simum annum militiæ, quam in legione vel vexillatione militaverunt, honestam, vel causariam missionem consecuti esse ostendantur.*

Tiberio imperante cautum fuit, qui etiam militiae tempus ad vigesimum annum propagavit, cavitque ut nisi post vigesimum annum, missio militi non daretur: pratorianae vero cohortes, nisi annis sedecim militassent, ad penates & domesticos Lares non remittebantur. Apud Assyrios autem Ninus Semiramis filius, annis singulis copias sacramento solutas domum remissit. Rursus novos milites, militiae sacramento, nullo praestituto tempore, adegit: quos tamen ultra annum militiae nunquam adscripsit.

¹ *Causaria* vero missio dicitur, quum senecta aut valetudine adversa, vitiove corporis, domos vellent aut res inviscere suas, vel viribus parum validi, minus idonei muneribus essent. Ignominiosa, quae & probrosa dicitur, quum militi ob delictum & grave crimen, quibus reus agitur, ut quia transfuga, desertor, aut fugitivus arguitur, vel timide & diffidenter cum hoste congregitur, ignominia notatus, & militia exauctoratus fuit: ² in qua re licet animadvertere, quod si tribunus militem exauctoravit, hoc est, insignia militaria illi ademit, infamia quoque affecisse videbatur. ³ Post aliquot vero tempestates novi milites nominibus variis à Caesaribus, penes quos fuit jus arbitriumque rerum omnium, militiae adigi coepere. ⁴ nam praeter gregarios, qui vilissimi inter milites sunt, fuere ⁵ legionarii, ⁶ alarii atque mani-

Causaria missio.

Ignominiosa.

Militia exauctorati.

Militum.

Varia nomina.

Gregarii.

Legionarii.

Alarii.

¹ *Causaria vero missio.*] De tribus missionum generibus nempe honesta, causaria & legitima, diximus ex Ulpiano & Maritano in verbo, *Tria enim fuere missionum genera.*

² *In qua re.*] In d. l. 2. §. *causaria*, versic. *sed & si eum. de his, qui not. inf.*

³ *Post aliquot vero tempestates.*] Id probatur ex sequentibus.

⁴ *Nam praeter gregarios.*] De quibus Cicero in Orat. pro Plancio, Sallustius in Jugurtha, Livius 3. Decad. lib. 8. Columella lib. 6. in praefatione. Cor. Tacit. lib. 1. & 14. non semel. Suetonius in Augusto, c. 14.

⁵ *Legionarii.*] De quibus Caesar lib. belli Civil. 1. & iter. 3. & 5. belli Gall.

Asinius Pollio inter Epist. familiares Cicer. Epist. 32. Tacitus l. 12. & 18 & alibi saepe Hirtius in bello Hispaniensi, Alexandrino, & iterum Africano. Hincque etiam cohortes legionariae apud Caesarem lib. 1. belli Civilis, & Livium 4. dec. lib. 4.

⁶ *Alarii.*] De quibus Caesar belli Gallici, lib. 1. Civilis lib. 2. Cicer. Epistolar. famil. lib. 2. epist. ad Caesarem 16. Hincque cohortes Alariae ipsi Caesari lib. 1. iterumque 2. belli Civilis. Livio 1. decad. lib. 10. Et equites Alarii Livio 4. decad. lib. 2. & 10. Tacito lib. 12. Hincque alae dicuntur, quod circum legiones dextra sinistraque, tanquam alae in avium

Ma-
nipu-
larii.

¹ manipulares, qui quidem in legionibus, alis, vel manipulis militabant: ² ex quibus Nero Augustanos, ³ & divus Claudius Dacianos milites legit. ⁴ Probus vero Decimanos, ⁵ Alexander Severus Ostensionales, ⁶ Tiberius

Vige-

corporibus, locabantur, ut dicit Gellius lib. 16. cap. 14. Quod & Servius scribit in lib. 1. Æneid. in eum locum,

Dum trepidant alæ, saltusq; indagine cingunt. Et lib. 11.

— *Et virginis alæ Camille.*

Alæ, inquit, equites dicuntur, quod alarum vice pedites, sive pedestrem exercitum tegunt. nam & alam equitum vocat Livius 3. dec. lib. 6. Plusque aliquanto damni hæc alæ equitum amissa Hannibali, quam Salapia fuit. Et alæ legionum Cicero lib. 2. offic. & ad Atticum lib. 11. epistola ejus lib. 10. omnium 216. Accedit Hispania, & alienata alæ legionum: nec vis eadem, nec voluntaria.

1 Manipulares.] Plautus in Mostellaria actus 1. scena 3. in fin.

Conveniunt manipulares: eccos, prædam participes petunt.

Ubi per synopen Manipulares metri gratia. Et rursum ejusdem fabulæ act. 5. scen. 1. post prin.

Postquam ex obsidione in tutum eduxi manipulares meos.

Et in Milite glorioso act. 3. scen. 2. post prin.

Sic centuri tibi bene sunt manipulares mei,

Cæsar belli Gallici, lib. 7. & belli Civis, lib. 2. Cicero ad Atticum lib. 9. epistola ejus lib. 12. omnium 178. post prin. *Amenis mihi fuisse videor à principio: & me una hæc res torquet, quod non omnibus in rebus labentem, vel potius ventem Pompejum, tanquam unius manipularis, sequutus sum.* Ovidius lib. 3. Fastorum,

Pertica suspensus portabat longa maniplos,

Unde manipularis nomina miles habet.

Servius l. 11. Æneid. in eum locum, *Disiectique duces, desolatique manipuli.* Signiferi, inquit, deserti, quod est nimii

discriminis: namque hoc ubique dux præcipit, ut frequenter circa se sint milites, sicut in Sallustio legimus. Manipuli autem dicti sunt signiferi: quia sub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus hastis fœni manipulos alligabat, & hos pro signis gerebat, unde hoc nomen remansit. hæcenus Servius. Vide quæ dicta sunt supra lib. 4. cap. 2.

2 Ex quibus Nero Augustanos.] Cor. Tacitus l. 14. Neronis gesta scribens, Tuncque primum conscripti sunt equites Romani, cognomento Augustanorum, ætate ac robore conspicui, & pars ingenio procaces alii in spe potentia.

3 Et Divus Claudius Dacianos.] Scilicet, secundus, qui post Gallienum, Valeriani filium, imperavit, ex Trebellio Pollione in vita illius, *Quasigitur, inquit, mi Vennule, si mihi fidem exhibes, ut eum facias à Grato & Herenniano placari, ne scilicet in his hoc militibus Dacianis, qui jam serviunt, ne graviter ferant.*

4 Probus vero Decimanos.] Flavius Vopiscus in vita ipsius Probi. Et horum meminit Hirtius l. 5. qui de bello Africo est, *Non agnosco signa Decimanorum.* Corn. Tacitus l. 13. & 21. & Pomponius Mela lib. 2. c. 5. ubi horum coloniam fuisse Martium Narbonem tradit. At idem Hirtius l. 6. qui de bello Hispaniensi est, Decumanos vocat, Hic Decumani suum locum cornu dextrum tenebant. uti Suetonius in Cæsare, c. 70. in prin. Quamquam & Decumani alios quoque significant: scilicet Publicanorum Principes, qui quæstus sui causa decimas redimunt, ut scribit Asconius Pedianus in 1. in Verrem act. De quibus ipse Cicero in 4. & 5. act.

5 Alexander Severus Ostensionales.] Alius Lampridius in vita ipsius Alexandri, *Milites, inquit, quos Ostensionales*

Vigefimanos, & ¹ alii Primanos, ² Secundanos, ³ Quartanos, ⁴ Quartadecimanos, ⁵ Undevigefimanos, ⁶ Duodevigefimanos à legionum numero, magnæ & expertæ virtutis. Apud Spartanos Neodomadæ omnium habentur fortiffimi, ⁷ quos Perfæ gardates dicunt. ⁸ Antoninus Cæfar lectos milites, Pitamitem & Laconicam centuriam appellavit. ⁹ Ægyptii ¹⁰ & Æthiopes, calasiries & hermothybics: Antiochus alam milleequitum, Gencam: ¹¹ Dion

Neodomadæ.

Gardates le-
lli mi-
lites.Calasiries.
Hermothy-
bics.

Vero Gencam

les vocant, non pretiofis, fed speciofis, clarisque veftibus ornat: nec multum insignibus, aut ad apparatus regium, aut & ferici deputabat, dicens, Imperium in virtute effe, non in decore.

6 Tiberius Vigefimanos.] Corn. Tacitus lib. 1. de Tiberio loquens, non vigefimanos fcribit, fed vicefimanos, fic enim ait, Turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Cæfar ad veftus ad vicefimanos voce magna, Hoc illud tempus obliſcenda ſeditionis, clamat, pergerent, propearent culpam in decus vertere. Et non paucis interfectis, Delinuntur legiones quinta dextro lateri undevigefima in leuam, Primani ducendum ad agmen, vicefimani ad verſum ſequuturos.

1 Alii Primanos.] Idem Tacitus ubi ſupra proxime, & lib. 17. 18. 19. & 20. & ſæpe alibi.

2 Secundanos.] Idem Corn. lib. 21. & Livius 4. Dec. lib. 1. poſt prin. & 1.4. in duobus locis, ubi clare declarat hos dici milites ſecundæ legionis. Hos autem fuiſſe ex oppido Arauſione Galliæ Narbonenſis, tradunt Pomponius Mela lib. 2. c. 5. & Plinius lib. 3. c. 4. Hos autem Hirtius in bello Alexandrino Secundarios vocat, niſi ibi mendum ſit. Adde & in Tertianos ex Corn. Tacito libro 12. & 19. non ſemel. & lib. 21. in prin.

3 Quartanos.] Idem Tacitus l. 20. & Julius Capitolinus in Claudio. Et adde Quintanos apud eundem Tacitum lib. 1. 17. 18. & 20. Sextanos apud Pomponium Melam lib. 2. c. 5. & Plinium lib. 3. c. 4. ubi hos dicunt fuiſſe

ex Arclate. Septimanos ex ipſo Tacito lib. 19. non ſemel, & Pomponio Mela eodem illo loco, ubi eos Septimanos appellat, eoſque fuiſſe ex B littera Narbonenſis Galliæ: uti etiam Plinius ut ſupra. Et Undecimanos ex eod. Tacito lib. 1. Et Tertiadecimanos ex ipſo Tacito d. lib. 1.

4 Quartadecimanos.] Cornelius Tacitus d. lib. 1. & lib. 4. 15. & 18. ſæpe: ubi aliquando eos Quartadecimanos vocat. & l. 19. 20. & 21. Adde Quintadecimanos apud eundem l. 1. & 20. Et Sextadecimanos apud eundem libro 19. non ſemel.

5 Undevigefimanos.] Idem Tacitus lib. 1. non ſemel, & lib. 20. & Hirtius in bello Alexandrino.

6 Duodevigefimanos.] Idem Tacitus lib. 19. & 20. Adde & Unavigefimanos apud eundem lib. 18. Et Duo & vigefimanos ex eodem libro 21. in prin.

7 Quos Perſæ Gardates dicunt.] Probus & Aemilius in vita Daranis.

8 Antoninus Cæſar.] ſcilicet Baſſianus Caracalla, ex Herodiano lib. 4. cuius hæc ſunt in vita ipſius Baſſiani. Sed hic legendum non Pitamitem, ſed Pitam'cam. Nam, ut ille dicit, ita hanc centuriam appellavit, quod eam à Spartanis juvenibus confecit.

9 Ægyptii.] Herodotus lib. 2. paulo ante finem, & lib. 9.

10 Æthiopes.] Herodotus d. l. 9.

11 Dion.] Ita milites Dionis vocabat Soſis quiſpiam apud Plutarchum in vita ipſius Dionis, qui & ipſe poſtea ſic eos appellat.

Dion.
iani.

vero Dionianos. ¹ Illud tamen ad memoriam insigne est, milites Romani nominis à condita urbe ad tribunos militares, & captam à Gallis urbem, per annos fere trecentos quinquaginta suo sumptu & impensa meruisse, ac stipendia fecisse: parte enim anni sub pellibus militabant: parte vero, liberis, uxori & penatibus, sibi que ac familiæ, agrum colendo, & rei rusticæ navando operam, necessaria parabant. Quo autem tempore Vesi diutina obsidione & intestino malo obsessi fuere, quum hyemare oporteret in castris, Romani utili & necessario exemplo docti, militibus stipendium de publico statuere, tunc primum collata stipe, ara militibus constituta sunt. Et deinceps reliqua militia, sumptu & ære publico meruere. Nonnulli Anxure captò sub tribunis militaribus, patres stipendium annuum militibus decrevisse memorant: ² quod quidem denis assibus in dies singulos taxabatur. ³ Postea Tiberio regnante, singuli denarii diurni dati, prætorianis vero bini. Scipio Aphricanus instituit, ut prætorianis sesquiplez stipendium daretur, hoc est, integrum & dimidiatum. ⁴ Domitianus, quartum stipendium aureos ternos, militi tradidisse fertur. ⁵ Apud Germanos epulæ & largi convictus militi pro stipendio fuere. Cyrus ternos obolos singulis nautis stipendium dedit, quibus Lyfander unum adjici procuravit. ⁶ Ægyptii calasiriis & hermothybiis, quos præcipuos habebant milites, præter prædia dabant panis tosti pondera definita, & carnis bubulæ minas singulis: vini vero sextarios qua-

Rom.
initio
nullis
stipendiis
militabant.

Calasiries.
Her-
mothy-
biis.

¹ Illud tamen ad memoriam.] Hæc omnia usque ad versic. Quod quidem sunt majori ex parte Liv. l. Dec. lib. 4. non longe à fin. & iterum lib. 5. tum paulo post princip. tum statim postea in Oratione Appii Claudii.

² Quod quædam denis assibus.] Et hæc sunt Taciti lib. 1.

³ Postea Tiberio regnante.] Idem Tacitus eodem lib. 1.

⁴ Domitianus.] Suetonius in vita illius, cap. 7. in fine. *

COLERUS.

* Quadruplum igitur stipendium fecit Domitianus, quod olim Julius Cæs. dictator duplicaverat. vide Cæsar. Sueton. cap. 26. & Zonaram. Sed de stipendiis militum. vide Lipsii eruditiss. Commentar. ad lib. 1. Annal.

TIRAQUELLUS.

⁵ Apud Germanos.] Corn. Tacitus lib. de Moribus Germanorum.

⁶ Ægyptii.] Herodotus lib. 2. paulo ante fin. & lib. 9. de hoc etiam dictum est supra in verbo, Ægyptii.

1 Merce-

quaternos. ¹ Mercenario milite populus Romanus perra- *Milites*
 ro adiutus fuit: solum enim Punico bello Q. Fabio Maxi- *merce-*
 mo, & T. Sempronio Graccho consulibus, ope externa *narii.*
 adiutus bella gessit, ² & in Hispania Celtiberi stipendiarii *Livius*
 militis auxilio fultus, legiones duxit, ³ quos latrones, quod *lib. 4.*
 mercede militarent, quasi servientes, nuncupavit antiqui- *Dec. 3.*
 tas, qui plerunque circa imperatoris latera excubabant.
⁴ Galli gessatas vocant milites mercenarios. ⁵ Inter cæte- *Galli.*
 ros *Gessat.*

¹ Mercenario milite.] Hæc usque ad
 versic. Et in Hispania. sunt Liv. 3. Dec.
 lib. 4. in fin.

² Et in Hispania.] Et hæc sunt ipsius
 Livii ejusdem 3. Dec. l. 5. non semel,
 & Plutarchi in vita Catonis Censorii.

³ Quos latrones.] Festus Pompejus
 lib. 10. Latrones, inquit, eos antiqui dice-
 bant, qui conducti militabant, quasi
 λατρεῖν, id est, servientes: nam λα-
 τρεῖν est servitus. Alibi autem, scilicet
 lib. 17. Stipatores corporis custodes, quos
 antiqui latrones vocabant: stipati enim
 ferro circumdant corpora Regum. * Ser-
 vius lib. 12. Æneidos ad principium,
 λατρεῖν, inquit, dicimus obsequi &
 servire mercede. Unde latrones vo-
 cantur conducti milites. Moris autem
 erat, ut hos Imperator & circa se ha-
 beret, & primos mitteret ad omne di-
 scrimen, At Varro ante hos lib. 3. aut
 aliorum computatione 6. Latrones di-
 citur à latere, qui circum latera erant Regi,
 atque ad latera habebant ferrum: quos
 postea à stipatione Stipatores appellarunt,
 & qui conducebantur. Ea enim merces
 dicitur Græce κέρδιον, ab eo veteres
 poetæ nonnunquam milites appellant
 latrones, quod item uti milites cum
 ferro, aut quod latent ad insidias fa-
 ciendas. Atque ita ex veteribus poetis
 usus est Plautus in Milite glorioso act.
 1. scena 1. ad fin.

*Videtur: tempus est, ut eamus ad forum,
 Ut in tabellis, quis configari hic heri,
 Latronibus ego dinumerem stipendium.
 Nam Rex Seleucus me opere gravit ma-
 ximo,*

Ut sibi latrones cogere & conscriberem.

Et de his quoque Hesychius.

COLERUS.

* Quod est verissimum. Laterones
 enim dicti prius: alii recentiores La-
 terales vocant, id est, latera regentes.

TIRAQUELLUS.

⁴ Galli.] Plutarchus in Marcella.
 Servius autem enarrans cum locum
 lib. 8. Æneid. Virgil.

— Duo quisque Alpina coruscant
 Gesa manu.

Hæstas, inquit, viriles. Nam etiam viros
 fortes Galli Gesas vocant. & vide supra
 in verbo, Sicut Gessa Gallorum.

⁵ Inter cæteros Cares.] Pomponius
 Mela lib. 1. cap. 16. Cares gens usque eo
 quondam armorum pugnaque amans, ut
 aliena etiam tellura mercede agerent. Stra-
 bo lib. 12. tradit hos tota quondam
 errasse Græcia, passimque stipendiis
 meruisse. Suidas scribit hos primos
 mortalium mercede militasse. Sed &
 adde Athenienses & Thesalos ali-
 quando quoque mercede militasse, ut
 videre licet apud Plutarchi in Apoph-
 thegmatibus Alexandri. Et in universum
 Græcos, apud eundem in Timoleone:
 ubi dicit eos ita militasse sub Cartha-
 ginensibus. & Q. Curium lib. 3. & 5.
 ubi priore loco dicit eos sub Dario, &
 posteriore sub Alexandro militasse. Et
 Gallos apud Iustinum lib. 25. & Cel-
 tas, qui & ipsi ex Gallis sunt, apud Ap-
 pianum in Libyco. Mardos & Iberos
 ex Plutarcho in Lucullo. Cæterum Ar-
 rianus gestorum Alexandri, lib. 2. tra-
 dit ab ipso Alexandro mercenarios
 milites primos in Acie fuisse colloca-
 tos.

Cares. ros Cares mercede militasse, & auxilia conduxisse traduntur, ideo viliores habiti. ¹ Fertur tamen Prusias conductis in Thracia mercenariis militibus, ita Byzantios obsedisse, ut extra mœnia progredi nequirent. ² Parthi nec mercenarios, nec ordinarios habent exercitus, quibus nec certa imperia, nec duces erant. Sed postquam jussu regis ad bellum educi fuerant, confectis bellis, ad propria dilapsi, nullam mercedem stipendiorum perferunt, nisi prædæ. Britanni non ære signato militant, sed aurum, argentum, & alia metalla precium victoriæ ferunt. ³ Scythi, nisi capite hostis oblato, miles prædæ particeps fieri nequit. Chii autem quum servis mercenariis pro milite uterentur, bello subacti, servis propriis victi traditi, & in exilium acti sunt, sicut Syracusis aliquando possessores à clientibus exacti fuere. ⁴ Fertur vero Cato senior cum Celtiberorum manum ducentis talentis, & nimis magno stipendio conduxisset, & ob id increpitus ab amicis foret, quod summam nunquam exolvere valeret, respondisse: si vicerimus, ex hostili prædæ illis satisfiet: si victi forsan erimus, non habebunt unde petant. Fuit præterea memoriæ literis proditum, apud tot dissonas gentes, linguis moribusque differentes, varia etiam armorum specie & dissimili ornatu milites in aciem prodire, & cum hostibus congredi consueisse, quem sibi quisque proprium & peculiarem fecit. ⁵ Etenim Vascones tecto capite aut cum galea pugnare nefas habent. ⁶ Ætoli & Pelasgi dextro pede nudo

¹ *Fertur tamen Prusias.*] Et Perseus Macedonum Rex, ex Plutarcho in Paulo Æmylio.

² *Parthi.*] Idem autem exercitum non, ut alii liberorum, sed majorem partem servorum habent, ita ut Antonio illic bellum inferenti cum 50. milia equitum occurrerent, soli 500. liberi fuerunt, ut scribit Justinus libro 41.

³ *Scythi.*] Herodotus lib. 4. Nam capite allato, sit prædæ quæcumque ceperit, particeps, alioqui experts.

⁴ *Fertur autem Cato senior.*] Plutar. in vita illius.

⁵ *Etenim Vascones.*] Sed & Persæ quoque nudo capite præliabantur, ut tradit Xenophon in Cyro minore l. 1. quavis Herodotus circa capita pilea, quas vocant tiaras, impenetrabilia gestare testetur lib. 7.

⁶ *Ætoli & Pelasgi.*] De utrisque Macrobius l. 5. Satur. cap. 18. At Heronici contra pugnabant nudo pede sinistro, altero armato, ut videre licet apud Virgilium lib. 7. Æneid.

do dimicant, & sinistro crure vestito armis. ¹ Albani & *Al-*
 Iberi ferarum tergo caput amicti. ² Sacæ Scythica gens, *bani.*
 cristatis galeis in acutum desinentibus. ³ Lacones pileati. *Iberi.*
⁴ Persæ turrito pilco. ⁵ Lusitani cristata galea & nervata *Sacæ.*
 casside, aut mitratis frontibus, & jaculo hamato. ⁶ Paphla- *Persæ.*
 gones hasta. ⁷ Spartani brevi pugione præliantur. *Lusi-*
 Salen- *tani.*
 tini exerto humero. ⁸ Gallogræci nullo vestitu calceatu- *Paphla-*
 que amicti, quippe qui nunquam nisi in pugna nudentur. *gones.*
⁹ Balears discincti. ¹⁰ Cares funda. ¹¹ Persæ, ¹² Parthi, *Spart-*
tani.
 Cydo- *Salen-*
tini.
Gallo-
græci.
Cares.
Parthi.

— *Vestigia nuda sinistri*

Insituere pedis, crudus tegit altera
pero.

Et ad hunc morem respiciens Juvena-
 lis sat. 6.

— *Crurisque sinistri.*

Dimidium tegmen. —

Ea autem de Ætolis est ex Euripide
 loco à Macrobio citato: quem tamen
 Aristoteles in lib. 2. de Poëtis in hoc
 reprehendit, quod Ætoli non finistram
 pedem nudum, sed dextrum: ac Virgi-
 lium sequi maluisse Aristotelem.

¹ *Albani & Iberi.*] De his duobus
 Strabo sic ait lib. 11. Clypeos & thora-
 cas habent, item ferinas galeas, quem-
 admodum Iberes ex Albana regio-
 ne. De his etiam Plutar. in Pompejo,
 sed paulo aliter.

² *Sacæ.*] Herodotus lib. 7.

³ *Lacones pileati.*] Festus Pompejus
 lib. 14. *Pilea Castori & Polluci dederunt*
antiqui, quia Lacones fuerant, quibus pi-
leatis pugnare mos est.

⁴ *Persæ.*] Strabo lib. 15. non pro-
 cul a fine.

⁵ *Lusitani.*] Idem lib. 3.

⁶ *Paphlagones.*] Maximus Tyrius
 sermone 3. post prin.

⁷ *Spartani.*] Plutarchus in Lycurgo.

⁸ *Gallogræci.*] Livius 4. Dec. 1. 8.

⁹ *Balears discincti.*] Strabo lib. 3.
 uti & Massesylos & Lybes, de quibus
 dicemus in fine hujus cap.

¹⁰ *Cares funda.*] Maximus Tyrius
 ferm. 3. in princ. Sed & adde ipsos
 Balears, ut plene supra diximus. Et

Acarnanes, ex Thucydide belli Pelo-
 ponnesiaci, lib. 2. Et Rhodios, ex eod.
 lib. 6. & Xenophonte lib. 5. expeditio.
 Cyri minoris. Et Cyrtheos, ex Liv. 4.
 Decad. lib. 7. Et Cretenses ex Appiano
 bellorum Civilium, lib. 2. non semel.
 Et Persas, ex Strabone lib. 15. Et Car-
 duchos, ex ipso Xenophonte ejusdem
 illius operis l. 4. Thraces, ex Appiano
 lib. 2. bellorum Civilium: & Mauru-
 sios & Gymnesios, ex Appiano in Li-
 byco. Et Ligystos, qui adeo solerter
 fundam agitant, ut conspectis avibus
 singulas iectibus singulis destinent, tan-
 quam certi momento omnes casuras,
 ut scribit Aristoteles in libro Mirabi-
 lium auscultationum. Sed ne erres,
 Balears de quibus locuti sumus,
 Gymnastæ quoque dicuntur: quos hic,
 ni fallor, interpretes Appiani Gymna-
 stos vocat. *

COLERUS.

* Plinius hist. natural. lib. 3. cap. 5.

TIRAQUELLUS.

¹¹ *Persæ.*] Xenophon lib. 1. Pædiæ
 Cyri. Herodotus lib. 1. ubi hos dicit
 docere liberos suos sagittare. Strabo
 lib. 15. Hincque illud Virgilii lib. 4.
 Georgic.

Quaque pharetrata vicina Persidis ur-
get.

Et Persarum sagittariorum meminit
 Polybius lib. 5.

¹² *Parthi.*] Seneca ad Lucilium epi-
 stol. 36. Si, inquit, in Parthianatus ef-
 fect, arcum infans statim tenderet. Sucto-
 nius in Vespasiano c. 6. in fin. ubi Vo-
 logesus

Cydo-
nes.
Maca.
Tra-
ces.
Car-
thagi-
nenses.
Ore-
tani.
Numi-
dæ.
Massæ-
fylis.

'Cydones, & Macæ sagittis.' Thraces peltati cum jaculis & romphæa. ⁴ Lacones gladio breviori. ⁵ Carthagenenses brevibus spiculis. ⁶ Oretani jaculo, funda, & gladio. ⁷ Numidæ & Massæfylis effrenatis equis, & sine ephippiis, mirabili velocitate, ita ut modo citato agmine fugiant, modo insequantur, miræ ad cavendum solertiæ: nonnunquam binos trahentes desultorios equos, ita ut inter pugnandum ex fesso in recentem armati confestim transcendant, quod compar fuit ⁸ cum Suevis & Dardanis, qui pariter con-

Leges rex Parthorum ipsi Vespasiano promisit quadraginta millia sagittariorum. Appianus lib. 4. bellorum civilium, ubi de exercitu Bruti & Cassii. Plutarchus in Crasso. Herodianus l. 1. & iterum 4. in epistola Antonini Bassiani ad Artabanum Parthorum regem. Dion in Pompejo. Et ex poetis Virgilius quo loco citabimus infra proxime in verbo *Cydones*, & Catullus epigram. 11. ubi eos sagittiferos appellat: & Claudianus in Epithalamio Honorii & Mariz in prin.

*Princeps cornu scydere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior.
& vide infra in verbo, Parthis, & in ver. Aut sagittis.*

1 *Cydones.*] Strabo lib. 10. & Virg. lib. 12. *Aeneid.*

*Non secus ac nervo per nubem impulsæ
sagittæ*

Armata sævi Parthus quam selle ve-
neni,

Parthus sive Cydon telum immedicabile
torxit,

Stridens & celes incognita transilit
umbras.

2 *Et Macæ.*] Quod hi sagittis utantur, non memini me legisse. De eorum autem in bello tegumentis dicemus infra.

3 *Thraces.*] Maximus Tyrius Serm. 3. in princ. & iterum Serm. 7. & quod de jaculis dicit Ovidius in 1bim,

Pugnabunt jaculis dum Thraces.

4 *Lacones.*] Plutarchus & in Lycurgo, & in Dione ad fin. & in Apoph-

thegmatis Agidis & Antalcidæ. Ex quo & Lacæna quæpiam, nomen enim ignoratur, ad filium dicentem se parvum ensẽ habere, *Adde*, inquit, *& gressum.* quod & ipse Plutarchus refert in Apophtheg. Laconicis.

5 *Carthagenenses.*] Plutar. in Marcello. Distribuerat autem navalis belli longiora pila militibus, eminusque illis ferire Carthagenenses docuerat: qui cum jaculari nesciant, brevibus utuntur manu spiculis.

6 *Oretani.*] Strabo lib. 3.

7 *Numidæ & Massæfylis.*] De iis duobus Strabo l. 17. nisi hi iidem sint, quod eidem placet in alio loco ejusdem libri. Et de ipsis quoque Numidis Liv. 3. Decad. lib. 3. *Nec omnes Numidæ in dextro locati cornu, sed quibus desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso transsultare moris erat. Tanta velocitas ipsis, tanque docile equorum genus est. Idem quoque 4. Decad. lib. 5. Equi, inquit parvuli & graciles, distinctus & inermis eques, præterquam quod jacula secum portat, equi sine frenis. Et paulo post, Numidæ adequitare, dein refugere, sed propius saltu paulatim crebi: & cætera quæ sequuntur. Adde autem quod & hujusmodi equis desultoriis utebantur Indi apud Herodotum lib. 7. Et de his quoque Suetonius in Cæsare cap. 39.*

8 *Cum Suevis.*] Cæsar de bello Gallico lib. 4. non longe à prin. *Equi stridens præliis sæpe ex equis desiliunt, ac pedibus*

confertim pugnant & cedunt. Samnites vibrare hastas antequam dimicent, assuerant: quibus in prælio non utuntur. Euboici¹ & Aphri hastis congregiuntur, quas vocant phalangas.² Cretenses Cydonio arcu & saltu.³ Andabatæ nisi obscuro cælo, novo & inusitato genere, clausis & conniventibus oculis, aut in caligine & tenebris pugnant.⁴ Idem apud Arios, qui juxta Suevos incolunt, ut nisi atra nocte præliari liceat, nigro scuto, corpore colore fucato, & oculis vinctis.⁵ Auctyles quoque Libyci populi, noctu pugnare discunt: die habent inducias.⁶ At non Parthi, quibus pugnare in tenebris est lege vetitum.⁷ Lacones vero, ut in tenebris pugnare discerent, nunquam noctu prævio lumine incedebant.⁸ Contra Athenienses: nam è cubiculo egredi noctu, nisi prælato lumine, Solonis lege vetabantur.⁹ Galli prælongis gladiis, & si-

dibus præliantur, equosque eodem remanere vestigio assuefaciunt, ad quos se celeriter, cum usus est, recipiunt.

1 *Et Aphri.*] Plinius lib. 7. cap. 56. *Prælium*, inquit, *Aphri* contra *Ægyptios* primum fecere *fustibus*, quos vocant *phalangas*. Et de hujusmodi phalangis Cæsar l. 2. belli Civilibus. Vide Nonium Marcellum ubi de phalangis auctoritate Varronis lib. 4. de vita populi Romani.

2 *Cretenses.*] Ovidius l. 2. Metam. — *Cydonio fundebat spicula cornu.*

Est autem *Cydon* insigne *Creta* oppidum, teste Plinio lib. 15. cap. 11. Sed & hi pugnas faciunt cominus & fustibus, ut tradit *Heraclides* in *Politicis*.

3 *Andabatæ.*] D. Hieronymus in *Jovinianum*, *Melius est clausi, quod dicitur, oculis Andabatærum more pugnare.* Et rursus adversus *Helvidium*, *More Andabatærum in tenebris gladium vibrans, &c.* *

COLERUS.

* Pugnant autem hi in equis.

TIRAQUELLUS.

4 *Idem apud Arios.*] *Cornelius Tacitus* libro de moribus Germanorum, non multo ante finem.

5 *Auctyles quoque Libyci.*] Nam id ipsum facere *Βασαντες* *Λιβυε*. *Basul*tos Libyes tradit *Nicolaus* *περὶ ἰσθμῶν* apud *Stobæum* serm. 42.

6 *At non Parthi.*] *Plutarchus* in *Crasso* & in *Antonio*.

7 *Lacones &c.*] *Plutarchus* in *Apophthegm. Laconicis*. Sed nec sic, si luna esset rotunda, id est, in plenilunio, in bellum non procedebant, ut scribit *Strabo* lib. 9. De quo & tu vide *Lucianum* in libello de *Astrologia*, & ante hunc *Herodotum* lib. 6. & *Diogenianum* in *Adagio*, *ἀκραιῶν περὶ αἰῶν*. De quo *Erasmus* chil. 1. cent. 5. c. 85.

8 *Contra Athenienses.*] *Plutarchus* in vita *Solonis*.

9 *Galli.*] *Strabo* lib. 4. *Livius* 3. Decad. l. 2. in pugna *Cannensi*, & 4. Decad. lib. 8. in oratione *Cti. Manlii* & *Polybius* lib. 3. ubi loquens de illa ead. *Cannensi* pugna, *Gallis*, inquit, *Ἡσπᾶν*: *ἵπποι* & *scuta ejusdem forma erant, disparēs ac dissimiles gladii.* Nam *Ἡσπᾶν* quidem brevitate agiles, & cum mucronibus non minus punctim quam casum feriebant. *Gallici* vero prælongi ac sine mucronibus erant. Harum gentium aspectus specie ipsa ac novitate rei terribiles videbatur.

& sine mucronibus, & vastis scutis supra umbilicum, nudi dimicabant. ¹ Hispani brevioribus & acuminatis, leves agilitate corporum, & armorum habitu: nam linteis prætextis, cum purpura & candidissimis tunicis præliantur. ² Ægyptii scutis oblongis, ita ut vix hostem conspiciant, & magnis hastis. ³ Achæi brevioribus, neque ad protegenda corpora habilibus, & hastilibus minoribus, quibus Philopœmenes pro scuto clypeum pro hastili farissam dedit. ⁴ Macedones gravi armatura, ⁵ brevi gladiolo, & levibus peltis. Medi ⁶ & Thessali equitatu valent. ⁷ Massagetæ equis & peditibus Assyrii, Syri, ⁸ Arabes, ⁹ atque Asiatici fere omnes frequentius de curru præliantur: ¹⁰ sicut Britanni qui ingentibus gladiis sine mucrone, ¹¹ & brevibus cetris ictus excipiunt. ¹² Ipsi etiam Arabes velocibus came-

lis

bantur. Galli supra umbilicum nudi pugnant. Hispani linteis purpura prætextis & candidissimis tunicis præliantur. Ex quibus intelligis hunc locum & sequentem fuisse ab Alexandro desumptum.

¹ Hispani.] Livius dict. 3. Decad. lib. 2. & Polybius ubi supra. Et vide quæ dixi de gladio Hispaniensi. supra hoc eodem cap. in verbo, *Hispanum gladium*. Ipse autem Polybius l. 6. quo loco describit Romanorum castramentationem, dicit enssem Hispaniensem ancipitem esse, & mucrone eximio.

² Ægyptii.] Xenophon Pædiæ Cyri lib. 6. non semel, & iterum lib. 7. & Maximus Tyrius Serm. 3. in princ.

³ Achæi.] Plut. in Philopœmene.

⁴ Macedones gravi armatura.] Maximus Tyrius Serm. 3. in princ. Nam & hos galeatos fuisse tradit Polybius l. 4.

⁵ Brevi gladiolo & levibus peltis.] Hæc duo sunt Plutarchi in vita Pauli Æmylii.

⁶ Et Thessali.] Maximus Tyrius Serm. 3. in prin. iterumque 7. Adde & Galatas Istrum incolentes, quos Basternas vocant, ex Plutarcho in Paulo Æmylio: & Scythæ hæc ex Plinio lib. 8. cap. 42.

⁷ Massageta.] Herodot. l. i. ad fin.

⁸ Arabes.] Diodorus Siculus l. 6. c. i. alias 10. & Lucanus lib. 7. ibi,

— Arabesque soluto

Arcu turba minax, &c.

⁹ Atque Asiatici.] Xenophon Pædiæ Cyri lib. 6. ubi de liis. Et adde Pharusios & Nigretes ex Strabone libro 17. Et Zabeces, ubi fœminæ aurigantur currus in bellum, ex Herodoto lib. 4. Et Pœnos, ex eod. lib. 7. Curribus autem falcatis usos fuisse Persas, testimonio est Q. Curtius lib. 4. & alibi sæpe.

¹⁰ Sicut Britanni.] Qui scilicet ex curribus præliantur Diodoro Siculo lib. 6. c. 8. & Pomponio Melæ l. 3. c. 6. ubi & hos dicit falcatis axibus uti.

¹¹ Et brevibus cetris.] Herodianus libro 3. scribit eos scuto angusto & lancea esse contentos, & gladio nudis corporibus dependente. Tacitus autem lib. 12. tradit apud illos nulla loricarum galearumve tegmina fuisse.

¹² Ipsi etiam Arabes.] Livius 4. Decad. lib. 7. His, inquit, insidebant Arabes sagittarii gladios habentes tenues, longos quaternam cubita, ut ex tanta altitudine contingere hostem possent. At Arabes Agrani dicti utebantur arcu & lancea,

lis comminus oblongo gladio, eminus arcu & sagitta, ¹ Ba-
 ctriāni bipennibus & levibus scutis, ² Indi arcu tricubitali
 vel hasta, pelta & lato gladio. ³ Mauri leonum & elephan-
 tum pellibus urforumque amicti, bella gerunt. ⁴ Circa
 Mæotim Laxamathæ viri pedibus, fœminæ equestri prælio,
 non ense, sed laqueo depugnant. ⁵ Sicut Nomades, qui
 Persice vivunt, hostem illaqueatum conficiunt. ⁶ Ex Ger-
 manis Roxani scuto, thorace & galea ex crudo bovis co-
 rio, reliqui immenso scuto armantur, & hasta enormi.
⁷ Æthiopes arcubus longis non minus quatuor cubitis, &
 sagittis longissimis. ⁸ Parthi missilibus telis, ⁹ aut sagittis
 assuescunt, citis cohortibus ¹⁰ nunc occurrentes, nunc ter-

ga

lancea, & gladio & funda, & magna
 ex parte bipennibus: ut tradit Strabo
 l. 13. Sed & adde Ursilianos in Aphri-
 ca, Macetes uti camelis in bellis, au-
 ctore Vegetio l. 3. c. 23.

¹ *Bactriani.*] De his Herodotus l. 7.
 & Q. Curtius l. 3. non admodum longe
 à princ. ubi tamen hos *Barchanos* vo-
 cat, nisi mendum sit, quod minime
 credo. Nam postea de Bactrianis se-
 paratim loquitur. Sed & adde quod
 nuper de Arabibus diximus. Et quod
 Penthesilea etiam bipenni in bello
 utebatur. Claudius in Eutropium l. 1.

— *Danaï fugere bipennem*

Penthesilea tuam. —

² *Inde arcu tricubitali.*] Indorum
 sagittæ sunt binorum cubitorum, quas
 emittunt majore nixu, quam effectū,
 ex Q. Curtio lib. 8. & iterum lib. 9.
 Postea autem eodem lib. 8. scribit eos
 longas & prægraves & nisi prius in
 terram statuerint arcum, non satis
 apte & commode eas imponi. Ante
 hunc Strabo lib. 15. horum tradit ar-
 maturam esse arcum & sagittas tric-
 ubitales, vel hastam & peltam & gla-
 dium latum, tricubitalem. Ex quo hunc
 omnino locum accepit Alexander.

³ *Mauri.*] Strabo lib. 17. Sed &
 Macæ in bellum pelles terrestrium
 struthionum pro tegumento ferunt, ut
 tradit Herodotus lib. 4.

⁴ *Circa Mæotim Laxamathæ.*] Pom-
 ponius Mela lib. 1. c. 21.

⁵ *Sicut Nomades.*] Herodotus l. 7.
 & Pausanias lib. 1. ubi & eisdem Sar-
 matas vocari dicit.

⁶ *Et Germanis Roxani.*] Strabo l. 7.

⁷ *Æthiopes.*] Herodotus l. 7. Strabo
 lib. 17. Hi autem Æthiopes, qui Silli
 vocantur, Orygum cornibus pro armis
 utuntur, ut scribit idem Strabo lib. 16.
 Sed Æthiopes Megabari clavas gerunt
 ferreis nodis ferratas. Utuntur etiam
 lanceis & scutis ex corio confectis, re-
 liqui arcu & lancea, ut & ipse scribit
 eod. lib. 17. Sed & Diodorus Siculus
 lib. 4. cap. 1. de Æthiopibus, qui utra-
 que Nili ripas, insulasque in Nilo sitas
 habitant, *Arma*, inquit, *ferunt scuta*
ex corio crudo bovis, ac parvas hastas, &
ex his alii præcuti acudes, quandoque
lignos arcus quatuor cubitorum, quibus
sagittant ultio protensō pede. Consump-
tis sagittis, sudibus pugnant.

⁸ *Parthi.*] Cornelius Tacitus l. 15.
 & Plutarch. in vita Marcelli, & Crassi.

⁹ *Aut sagittis.*] Idem Plutarchus
 in Crasso. Virg.

Fidentemque fuga Parthum, versisq̃ue
sagittis.

¹⁰ *Nunc occurrentes, nunc terga dan-*
tes, &c.] Virgilius ubi supra Tacitus
 lib. 5. cujus eadem hæc verba sunt. Ju-
 stinus libro 41. Plutarchus ubi supra.

Hiac-

ga dantes, simulata fuga: ' quod apud Scythas ' & Germa-
nos fortissimum pugnae genus censebatur, ut cedere loco
& rursus instare, pro consilio haberent: ' quibus usus erat
cum foeminis equabus praeliari, quod vesicas cursu leva-
rent: mares vero in aciem non producere: ' sicut Bathria-
ni foeminas camelos, ad bella praeprant, maribus in ex-
peditione non utuntur. Sed tametsi Persae Medi & Assyrii,
effuso cursu procursando, eminus jaculis & sagittis hostem
incesserent, haud longis inde temporibus Persae optimates,
thorace pectus, scuto sinistram, dextram gladio vel secu-
ri muniverunt. ' Lydi quoque & plerique barbari, longis
braccis & longis cristis, sed brevi arcu & spiculo armantur.
Quod autem de Cydoniis loquor non omittendum, nullos
Graecorum⁶ praeter Cretenses sagittis uti, institutum pa-
trium

Hincque Lucanus lib. 8. Parthorum
fugax bellum vocat.

1 *Quod apud Scythas.*] Plutarchus
in Mario. Porphyrio in Horatium li-
bro 1. Carm. Ode 35. ubi hinc dicit
eos profugos dici ab Horatio ibi.

2 *Et Germanos.*] Tacitus in libro de
Moribus Germanorum.

3 *Quibus usus erat.*] Scilicet Scy-
this, ex Plinio lib. 8. cap. 43. Homerus
autem lib. 2. Iliados in Catalogo tri-
buit palmam velocitatis equabus Phe-
retiadis ab Eumelo ductis ad bellum
Trojanum. Hi enim sunt versus il-
lius,

Τίς τ' ἀρ' ἔγγ' ἀρεῖς ἔλω σῦ μοι ἐν-
νεπε μέσση

Ἀ' ὕλῳ, ἡ δ' ἱππῶν οἱ ἄμ' ἀτρεΐδῃσιν
ἔπεντο.

"Ἰαποὶ μ' μετ' ἀρεῖσιν ἔσαν φηρητιά-
δαι.

Τὰς δὲ μελ' ἔλαυνε πιδώκεας ὄρνι-
δας ὄς.

Id est,

*Quis horum optimus erat, tu mihi dic
Musa,*

*Ipsorum & equorum qui simul Atridas
sequebantur.*

*Eque quidem multo optimae erant Phe-
retiadae,*

*Quas Eumelus ductabat, veloces pedi-
bus tanquam aves.*

Hucque spectat illud Virg. l. 1. Georg.

— *Eliadum palmas Epiros equarum.*

Ubi Servius, equas dicit, quia veloci-
ores sunt quam equi: quia (ut ait Pli-
nius) inter currendum emittunt uri-
nam. Locus autem ipsius est l. 8. c. 42.

Probus autem in eundem locum Vir-
gili, *Quare, inquit, equarum potius
quam equorum dicat, ipse rationem suam
explicat, cum ait lib. 3. ejusdem operis,
Seu quis Olympiace miratus premia
palmæ*

*Pascit equos, seu quis sortes ad aratra
juvencos,*

Corpora praecipue matrum legat: &c.

4 *Sicut Bulbriani.*] Solinus cap. 62.
aut aliorum computatione 52. Cujus,
ut opinor, ratio est, quod cameli ma-
res in currendo non sunt pares foemi-
nis: ut scribit Herodotus lib. 3.

5 *Lydi quoque.*] Et hi quidem erant
equitatus periti, hastasque per longas
gestabant, ex Herodoto lib. 1. Sed &
sagittarii erant apud Polybium lib. 5.

6 *Praeter Cretenses.*] Nam hos sa-
gittarios optimos fuisse videre est ex
Xenophonte in expeditione Cyri mi-
noris lib. 3. Thucydide lib. 6. belli Pe-
lopon-

trium esse: ¹ nec solum Cydones, & Parthos catervis sagittariorum valere, ² quos hippotoxotas vocant, ³ sed Æthiopes, ⁴ Arabas, ⁵ Indos, ⁶ Scythas, ⁷ Bathras, ⁸ Sarmatas, ⁹ adde Ægyptios, ¹⁰ & Orientis populos, contra ingentes

Ioponnefici. Cæsare belli Gallici, l. 2. & item lib. 3. non multo post princ. Diodorus Siculus lib. 6. cap. 15. Strabo lib. 1. Livius 4. Decad. lib. 7. & 8. Pausanias lib. 1. ubi scribit, antiquis temporibus ex omnibus Græcis Cretensibus gentilitium telum sagittas fuisse, ex quo loco Alexander accepisse videtur id quod hic scribit. Plutarchus in Gracchis, Q. Curtius lib. 4. Ælianus Variæ historiæ, lib. 1. Maxim. Tyrius Sermon. 7. Arrianus Gestorum Alex. l. 2. Solinus c. 16. Trebellius Pollio in vita Claudii Secundi. Hincque illud Virg. 5. l. 3. Georg.

— *Cressumque pharetram.*

Et ibi Probus, qui eos dicit optimos esse sagittarios. Et vide quæ dixi supra lib. 1. cap. 20. Cydones Cretenses dici tradit Servius in lib. 10. Æneidos in eum locum,

— *Infelix nova gaudia Cydon.*

Nam & Cydona mater urbium Cretensium dicebatur, ut tradit Lucius Florus Epit. 3. in bello Cretico. Et hinc illa Lucani lib. 7.

— *Et Creta Cydonas*

Misit. —

quod hic auctor noster ignorasse videtur.

1 *Nec solum Cydones, Persus & Parthos.*] De quibus tribus supra dictum est hoc eodem cap.

2 *Quos Hippotoxotas.*] Id est, equites sagittarios, de quibus supra diximus hoc eodem cap.

3 *Sed Æthiopes.*] Ut diximus supra hoc eodem cap. in verbo, *Æthiopes*. Sed quibus adde Nisicastas & Nistras ipsorum Æthiopum populos, ita dictos, non quod trinos & quaternos oculos haberent: sed quia sagittis præcipua contemplatione uterentur, ex Plin. lib. 6. cap. 30.

4 *Arabes.*] De Arabibus sagittariis

Tom. II.

diximus item supra ex Livio. Cui adde & eundem Livium 4. Decad. lib. 7. & Plinium lib. 16. cap. 36. Appianum Alexandrinum bellorum Civilium, lib. 4. ubi describit exercitum Bruti & Cassii.

5 *Indos.*] Plinius ubi supra. Et hos fuisse sagittarios optimos tradit Philostratus in vita Apollonii, lib. 2. cap. 12.

6 *Scythas.*] Xenophon lib. 3. Expeditionis Cyri minoris, Plinius ubi supra, & Q. Curtius l. 7. in Oratione Legatorum Scytharum ad Alexandrum. Ex quo Virgil. de his loquens in Ciri,

Et gens illa quidem sumptis haud tarda pharetris.

Et Horatius lib. 3. Carm. Ode 8.

*Jam Scythæ laxo meditentur arcu
Cedere campis.*

Et præcipue Geloni, qui ex his sunt. Horatius lib. 3. Carm. Ode 4.

Visam pharetratos Gelonos.

Ubi Acron, Geloni, inquit, gens Scythia sagittis potens: citatque illud Virgilianum. De Dacis, qui & ipsi ex Scythis sunt, est illud Horatii eod. l. 3. Ode 6.

Delevit urbem Dacus & Æthiops,

Hic classe formidatus, ille

Misilibus melior sagittis.

Ubi Acron dicit hos Germanos esse, citans illud,

*Aut conjurato descendens Dacus ab
Istro.*

Et de Iazygibus, qui & ipsi sunt Scythæ, Ovidius in Ibim,

Pugnabunt jaculis dum Thraces, Iazyges arcu.

Ita enim legendum monet Mycillus, non Iapyges.

7 *Bathras.*] Bactros dicit Plinius, à quo totus hic locus sumptus est, dicto lib. 16. c. 36.

8 *Sarmatas.*] Cornelius Tacitus libro 5. & Plinius ubi supra.

9 *Adde Ægyptios.*] Plinius ibidem.

10 *Et Orientis populos.*] Plinius item

Z x in eo-

tes hostium copias, ¹ calamorum & sagittarum jactu præcipue valuiffe, ² quibus plerunque solem obumbrant, & ideo serenos exoptant dies, ³ præ cæteris Magnesi artem sagittandi habuisse traduntur præcipuam, ubi oppidum ⁴ Mothona, ⁵ in quo Philippus sagittæ jactu amisit oculum. Scythis autem adeo sagittarum studium fuit, ut dextra ac sinistra pariter jaculari, & vice alterna in hostes mittere, sublato discrimine, callerent.

in eodem loco, & Julius Capitolinus in vita Maximini senioris, cujus hæc verba sunt, *Et ob hoc maxime orientalia secum traherat auxilia: quia nulli magis contra Germanos, quam expediti sagittarii valent.*

1 *Calamorum.*] Nam & Plinius ubi supra scribit hos, qui supra proxime nominari sunt, calamis in bello uti.

2 *Quibus plerunque solem obumbrant, & ideo, &c.*] Sunt verba Plinii in eodem loco.

3 *Præ cæteris Magnesi.*] Solinus cap. 13. aut aliorum distinctione 14.

4 *Mothona.*] Methona vel Methone legendum est ex Justino & aliis quos statim citabo.

5 *In quo Philippus.*] Justinus lib. 7. ad fin. Solinus ubi supra Diodorus Siculus lib. 16. Callisthenes lib. 3. rerum memorabilem, & ex eo Plutarchus in Paralellis cap. 15. & in vita Sertorii. Adde autem & omnibus superioribus sagittariis Carduchos, quos Xenophon in Cyro Juniore lib. 4. scribit fuisse sagittandi peritissimos, ac arcubus usos fuisse ternum cubitorum, sagittis nihilo binum cubitum brevioribus, nervum intendisse, applicata ad inum arcum laevo pede, sagittasque, scuta & loricas penetrasse. Et Sacos ex eodem Xenophonte in Pædia Cyri lib. 5. Et Massagetæ ex Herodoto l. 1. ad finem. Gelonos ex Virgilio, qui eos sagittiferos vocat lib. 8. Æneid. ad fin. Et Iaxamathas ex Pomponio Mela l. 1. c. 20. Basilides ex eodem lib. 2. c. 1. Mauros ex Herodianò lib. 6. ante fin. & lib. 7. ubi eos Maurusios appellat, nam & hi iidem sunt. Medos ex Lucano l. 4. ibi,

— *Æquatursque sagittas Medorum.* —

& Appiano l. b. 4. bellorum civilium in descriptione exercitus Bruti & Cassii. Getas ex Ovidio libro Tristium 4. eleg. 10. eademque ult.

Functa Phætratis Sarmatis ora Gentis.

Odrysi, Triballo, & Illyrii ex Diodoro Siculo lib. 17. c. 2. Et Armenios ex Æliano de instruendis aciebus c. 45. Dacos ex Livio 4. decad. lib. 5. in descriptione exercitus Romanorum & regis Antiochi. Albanos ex Strabone lib. 11. ubi eos dicit jaculatores & sagittarios habere clypeos & thoraces & ferinas galeas. Quod volui & ad hoc caput adjicere, quo non solum de arcubus & sagittis, sed & de aliis gentilitiorum armorum generibus tractatur. Ideoque & hæc præterea addam Massæylii & Lybes uti solitos pelta parva ex corio confecta, lancea lata & parva distinctos, ex Strabone lib. 17. Volcos dolonibus etiam uti solitos, ex Probo in Virgilium lib. 2. Georg. in id referente illud ipsius Virgilii,

— *Volcoque verutos.*

quasi scilicet veru & dolo idem sit. Ionibus fuisse breves arcus & brevissima spicula & longas brachas, longasque in capite cristas ex Herodoto l. 5. Derivibus hastas ferro præfixas, & nonnullis eorum hastas igne duratas, ex Q. Curtio lib. 3. Sobiis Indorum populis clavas pro telo fuisse, ex eodem l. 9. Chalybibus hastas longas ad cubita 15. unica præfixa cuspidē, ex Xenophonte de Cyri minoris expeditione lib. 4.

CAPUT XXIII.

Quid lex, quid plebiscitum, senatusve consultum, quid praetorum edicta, vel responsa prudentum.

Verum est ¹ quod proditur ab auctoribus à principio originum nullas apud Romanos ex scripto populi iudicio leges latas fuisse: sed quod reges iudicium statuebant, ^{Nulla leges initio Rom. ex scripto populi iudicio.} id pro lege servabatur. ² Arbitria enim principum pro legibus erant: quippe condendarum legum jus arbitriumque tunc penes reges erat, quum delictorum poenas praemiaque constituunt, & querelas civium criminationesque admittunt. ³ Hinc à Romulo leges curiatæ, & reliquis regibus, praecipue à Servio Tullio, absque populi consilio, sed tantum consulto senatu, ⁴ leges sacratæ fuerunt, quibus etiam reges tenebantur: quas sine ordine latas ⁵ Papyrius in unum collegit & acervavit, unde jus Papyrianum dictum. ^{Leges curiatæ. Leges sacratæ. Papyrianum jus.} Quum vero exterminatis regibus, consules & annui magistratus praesent, jus potestasque omnis legis condendae consulibus collata fuit: qui quoties ex usu erat, ex consulto senatus leges ad populum tulere, quæ firmæ illibataeque mansere. Neque consules modo, sed dictatores, praetores, aediles, censoresque ad populum jura dare, & legem ferre poterant, eaque promulgata & demum lata populi jussu, patribus auctoribus, ita summos ac infimos astringebat, ut obedienter imperata facere oporteret. Quod si in lege ferenda

TIRAQUELLUS.

¹ *Quod proditur ab auctoribus.*] Dionysio Halicarnass. l. 2. Livio 1. Decad. lib. 1. Plutarcho in Romulo, & Numa Pompilio, & Pomponio Jurisconsulto in l. 2. in prin. ff. de orig. Juris. *

COLERUS.

* Ubi ait Pomponius omnia manu à regibus gubernata fuisse, hoc est, quæ arbitraria esset.

TIRAQUELLUS.

² *Arbitria enim principum.*] Justinus lib. 1. in principio.

³ *Hinc à Romulo leges curiatæ & re-*

liquit, &c.] Dionysius Halicarnass. l. 1. & Pomponius Jurisconsultus ubi supra. Et de hujusmodi legibus Liv. 1. decad. lib. 5. Cornelius Tacitus lib. 2. Suetonius in Augusto cap. 65.

⁴ *Leges sacratæ fuerunt.*] Aliter Festus Pompejus lib. 17. *

COLERUS.

* Et l. 9. §. *proprie* 3. ff. de rer. divis.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Papyrius.*] Id haud dubie est dicta l. 2. in prin. ff. de orig. Juris. vide Zasium ibid.

renda populus adversaretur, aut senatus illam non acciperet, quippe qui eam ferri aut promulgari non sineret, nullius exempli, nullarumque virium esse censebatur. Ferebat enim præco legem ad populum ex auctoritate & iussu dictatoris, consulis, prætorisve, subjiciente verba & præcunte scriba: qui quum illam promulgasset, id demum firmum erat, si in eo quod lege cavebatur, populus auctor fieret. Ipsaque lata & promulgata, atque in æs incisa, & in ærarium condita, ita ejus scitis omnes astringebat, ut ejus firma maneret auctoritas: adversusque eam si quid factum foret, posset non jure factum videri. Multa quoque per legem lata adversus eum qui secus fecisset, impune irrogari quibat. Si quid tamen ea promulgata, addendum legi foret, detrahendumve, antequam in foro proposita, & in æs incisa fuisset, facile licebat: postea vero vetabatur. ¹ Si tamen non trinundino lex promulgaretur, ² aut Jove tonante, vel per vim & minas, ³ seu per fulgura & tempestates, vel die ominoso & piaculari edita: ⁴ si contra plebis tribunorumve intercessionem, ⁵ aut denique contra auspicia feratur: si neque jurata per consules tribunosve esset, poterat haud dubie abrogari, & pro infecta haberi. Quare quum M. Iubilius Drusus trib. pl. leges pro optimatibus tulisset, Philippus consul qui ei infensus aderat, obtinuit à senatu, ut leges ejus uno senatusconsulto tollerentur, quia contra auspicia latæ erant, propterea illis populum non teneri. Neque enim fas erat pro lege recipi, quod vitio, & non justo imperio editum fuisset aut promulgatum: idque ⁶ lege veteri cavebatur, his verbis: *Legum iusta imperia sunt, his-*

*Que
lex ab-
rogari
pote-
rat, &
pro in-
fecta
haberi.*

¹ Si tamen non trinundino.] Vide paulo post in verbo, *Dictum est autem.*

² Aut Jove tonante.] Leges enim comitiis fiebant: at (ut ait Cicero l. 2. de Divinatione) *Jove tonante, fulgurante, comitia haberi nefas.*

³ Seu per fulgura, &c.] Hoc probatum est ex Cicer. supra in verbo, *Aut Jove tonante.* Idem in Vatinius Jove fulgente, cum populo agi nefas esse.

⁴ Si contra plebis Tribunorumve intercessionem.] Hinc Cic. lib. 3. de Legibus. *Parce jubet lex intercessori.* Et idem ibid. *Intercessor rei male salutaris civis esto.*

⁵ Aut denique contra auspicia.] Id statim probabitur exemplo infra in verbo, *Quare cum M. Iubilius.*

⁶ Idque lege veteri cavebatur, *Legum &c.*] Cicer. de legibus lib. 3.

que cives modeste & sine recusatione parento. & infra: ¹ *Dictum est autem trinundino leges ferri*, quod tribus nundi- ^{Tri-}
 nis proponi leges, demum promulgari deberent. ² *Si quid* ^{nundi-}
tamen alicui ob gratiam, quod dignum aliquod operæpre- ^{no leges}
cium fecisset, contra jus publicum aut legem scriptam in- ^{ferri.}
 dulgendum foret, nonnunquam senatu postulante, populi
 jussu lex abrogabatur, ut ille legibus solvcretur, exemplo ^{Legis}
 Lacedemoniorum, & jus interim connivebat, eademque ^{abro-}
 post annum ferebatur denuo. ³ *Alexander vero Severus* ^{gatio}
imperator nullam sacrasse dicitur legem sine XX. jurispe- ^{ad gre-}
ritorum, & quinquaginta disertissimorum consilio. *Quod* ^{tiam}
quidem jus, in legem, morem, & æquitatem veteres divi- ^{privati}
serunt: ⁴ *jusque ad res humanas, fas ad religionem pertine-* ^{piam.}
re voluerunt. ⁵ *Sed notandum*, non solum leges editas ^{Juris}
 consensu populi sacratas, sed & scita plebis, senatusconsul- ^{divisio.}
 ta, edicta magistratuum, ac jurisperitorum auctoritates & ^{Fas.}
 responsa, demum placita principum, ⁶ & res judicatas, ^{Leges}
 vim legis habuisse: in quibus civile omne jus consistit. A- ^{sacra-}
 nimadversionis enim metu, magistratus dum audaciæ & fa- ^{tæ.}
 cinoribus obviam eunt, his veluti legibus omnes alligarunt.
⁷ *Erant enim plebiscita, quæ rogatione tribunitia legis con-* ^{plebi-}
dendæ causa plebs statuebat: quæ licet à plebe scita essent, ^{scita.}
illa tamen vim legis habere haud dubium est. ⁸ *Quintus*
 enim

¹ *Dictum est autem trinundino.*] Macrobius lib. 1. Saturn. c. 16.

² *Si quid tamen alicui ob gratiam.*] Vide leg. 1. versicul. plane. ff. de constitut. princip. & §. sed & quad. versic. plane. Institut. de jure natur. & gent. civili.

³ *Alexander vero Severus.*] Aelius Lampridius in vita illius.

⁴ *Jusque.*] Ex decretis cano. in c. 2. dist. 1. ibi, *Fas lex divina. Jus lex hu-*
mana.

⁵ *Sed notandum.*] Hæc usque ad verba, *Et res*, sunt Papiniani in l. *jus au-*
tem. ff. de justit. & jure. & Justiniani in §. *constat.* versicul. *scriptum.* & multis seq. Institut. de jure natural. gent. & civili. Et dicuntur postea sigillatim.

⁶ *Et res judicatas.*] A principe per l. ultim. C. de legibus. ubi intelliges ex nostris legum interpretibus quomodo id sit intelligendum. Quid autem de rebus judicans aliorum judicium, tractant & illi in eodem loco & in l. *nemo C. de sentent. & interloc. om. jud.*

⁷ *Erant enim plebiscita.*] Justinianus in §. *plebiscitum.* Institut. de jur. natural. gent. & civili. Et hujus rei exemplum habes apud Livium 1. Decad. libro 3. *Tribunatu*, inquit, *inito L. Icilius plebs rogavit, plebs scivit, ne cui &c.* *

COLERUS.

* Græci vocant *ἄμυρ νόμισμα*.

TIRAQUELLUS.

⁸ *Quintus Hortensius.*] Plinius l. 16.

*Plebi-
scito-
rum &
legum
diffe-
rentia.
Popu-
li &
plebis
diffe-
rentia.
Sena-
tuscon-
sultum.*

enim Hortensius quum plebs in Ianiculum secessisset, in Esculeto legem tulit, ut ea quæ plebs jussisset, omnes Quirites tenerent: ¹ quam L. Valerius, & M. Horatius antea tulerant centuriatis comitiis. ² Magni tamen inter plebiscita legesque intererat, quod plebiscita, ³ tribuno rogante, de his quæ ad plebem pertinent: ⁴ leges vero, consule vel prætore, aut alio magistratu consulente, rogabantur. ⁵ Qui tamen populus differt à plebe, quod in populo patricii, senatores, cunctaque nobilitas insunt: in plebe vero patricii non insunt. Non tamen quicquid populus jussit, ratum esse decet: quia quod jus non esset, populus jubere non poterat. ⁶ Senatus quoque consulta, tametsi ad populum non ferantur, si tamen ea tribuni probassent, & rata esse vellent legis vim obtinere. Erat enim senatusconsultum, quod senatu jubente decernebatur sine lege. Hæc enim illa sunt decreta & consulta patrum, quæ juris statuendi causa, non ob privatam utilitatem decreto amplissimi ordinis statuuntur: quæ tunc rata erant, si tribuni plebis ea censuissent, aliter poterat senatusconsultum per intercessionem tribunitias impediri. ⁷ Fuitque diu observatum, in omnibus senatusconsultis, in quibus aliquem solvi

place-

cap. 10. post princip. Ideoque hæc lex Hortensia dicta est in l. 2. §. deinde cum esset. ff. de origine jur. & in dicto §. plebiscitum. vericuli. Sed & plebiscita. Instit. de jur. natur. gent. & civili, & de his supra diximus.

¹ *Quam L. Valerius, & M. Horatius.*] Livius 1. Decad. lib. 3. de his Consulibus loquens, *Gonium*, inquit, *primum cum velati in contraverso jure esset, tenebanturque patres plebiscitis, legem centuriatis comitiis tulere, ut quod tributum plebs jussisset, populum teneret. Qua lege Tribunitiis rogationibus telum acerrimum datum est.* Idem quoque ejusdem 1. Decad. lib. 8. scribit, Q. Publicum Philonem dictatorem legem tulisse, ut plebiscita omnes Quirites tenerent.

² *Magni tamen inter plebiscita legesque.*] Hoc ex sequentibus patebit.

³ *Tribuno rogante.*] Quod jam supra dictum est in verbo, *Erat enim plebiscit.*

⁴ *Leges vero.*] Justinianus in §. *lex est. Instit. de jur. naturali, gent. & civili.*

⁵ *Qui tamen populus differt à plebe.*] Idem in §. *plebiscitum.* versic. *plebs autem.* eod. tit. & capite, & ab eo Gellius l. 10. c. 20. Et vide omnino quæ scripsi in Commentariis de Nobilitate, c. 37. numer. 24. incip. *Populi appellatione.* & multis seq.

⁶ *Senatus quoque consulta.*] Vide l. 2. §. *deinde quia difficile.* ff. de orig. jur. & l. *non ambigitur.* ff. de legib. & §. *senatusconsultum.* ff. de jur. nat. gent. & civili. & c. *senatusconsultum distinct.* 2.

⁷ *Fuitque diu observatum.*] Id est Asconii Padiani in argumento orationis Ciceronis pro C. Cornelio majesticis reo.

placebat, adjicere, ut de ea re ad populum feratur, quod postea adjici desitum est. ¹ Præter quæ prætorum edicta, <sup>Pre-
torum
edicta.</sup> quæ juris statuendi causa ² in albo proponuntur, legum vicem habuere, ut quum doli metusve causa, aut vi quod factum sit vel clam, se ratum non habiturum promittit: quæ quidem edicta, vel civilis juris declarandi, vel interpretandi, adjuvandi, supplendive causa, à prætore proponebantur: quod jus honorarium dictum est. Et quum prætores olim ob gratiam plerumque variè jus dicerent, ³ Cornelius <sup>Lxx
Cor-
nelii.</sup> legem tulit, ut nisi ex edictis suis perpetuis, & scripto jure prætores jura dare non possent. Fuitque constitutum, ut non prætores modo, ⁴ sed ædiles, censoresque de his quæ cujusque magistratus jurisdictionis sunt, quoties varia & commutabilis ratio aliquid novi decernendi causam daret, edicta proponerent, eaque circumspicte edita, velut jura legesque promulgatas servari mandarent, ita ut si quid contra factum esset, poterat in eum haud secus lege agi, quam si decreta legum labefactasset, aut pratermisset. In quibus etiam servatum comperimus, tunc quum proponuntur aut eduntur, in primis nomen Cæsaris cum honore præfari. Et tamen si annuam dici legem edicta prætorum quidam censuerunt, constat tamen, illorum constituta haud secus quam si perpetua lex esset, sæpe valuisse. ⁵ Estque memoriæ proditum, ut instar edictorum, prætoris interdictiones valeant. nam si quid bono publico ne fieret interdixit, haud secus in eos animadvertit, qui adinifere aliquid <sup>Re-
sponsa
pru-
den-
tum.</sup> contra vetitum, quam si quid fieri jussisset, & ob nequitiam paritum non fuisset. ⁶ Responsa denique prudentum pro legi-

¹ Præter quæ prætorum edicta.] Dicta l. 2. §. eodem tempore. ff. de orig. jur. & §. prætorum. Inst. de jure natur. gent. & civili. Et vide omnino quæ de officio & munere prætorum scripta sunt supra lib. 2. cap. 15.

² In albo proponuntur.] Vide etiam supra lib. 2. cap. 8.

³ Cornelius legem tulit.] Asconius Padianus in illo ipso argumento ora-

tionis Ciceronis pro C. Cornelio.

⁴ Sed Ædiles.] In §. prætorum. vers. proponebant. Inst. de jure nat. gent. & civili. & patet ex l. 1. in princ. ff. de adilit. edict.

⁵ Estque memoriæ proditum.] Vide ff. & Inst. de interdictionibus. per totum.

⁶ Responsa denique prudentum.] Justinianus in §. responsa. Inst. de jure natur. gent. & civili.

Re-
spon-
dendi
jus
quan-
do pri-
mo du-
tum.
Verba
sunt
Pom-
ponii
in l. 2.
non
longe
à fine
ff. de
orig.
jur.
Iuris-
peritus
pecu-
liaris
ad dan-
da re-
spon-
sa
apud
Maza-
cenos.

legibus sæpe habita & recepta sunt. Quum enim interpre-
tandi juris, & sententiæ ferendæ de his quæ in controver-
siam veniunt, potestas his tributa esset, illorum responsa,
librata moderatione edita, nimirum eam vim obtinere, ac
si leges sacratæ fuissent: quæ quidem tantæ auctoritatis
fuere, ut suppressa ratione, illorum placita instar legis ha-
berent. ¹ Ante vero Augusti tempora jus respondendi de
jure controverso, nulli datum fuit: sed qui studiorum suo-
rum fiduciam habebant, consulentibus responsa dabant.
Primus enim Augustus jure consultis, velut legum mini-
stris, de jure respondendi super his quæ in dubium discep-
tationemque venirent, munus dedisse fertur: & ex illo tra-
ditum, ut respondendi interpretandique jura, pro beneficio
à principe peteretur facultas. ² Quare à Tiberio Cæsare,
Sabino jure consulto interpretandi juris, magni muneris
loco, jus tributum fuit: ³ & post eum reliqui Cæsares id
muneris sui esse voluere, ⁴ adeo ut quum ab Hadriano viri
prætorii, ut de jure respondere liceret, pro beneficio pete-
rent, respondisse dicatur, hoc non peti à principe, sed præ-
stari solere: & ideo si quis sui fiduciam haberet, esset-
que juris sciens, respondendi se facultatem non negatu-
rum. Quare illorum responsis leges nonnunquam editæ,
sæpius interpretatæ sunt. ⁵ Feruntque Mazacenos juxta
Cappadoces, cum Charondæ legibus uterentur, ne sine in-
terprete legum scita servarent, si quod dubium jus emerge-
ret, aliquem peritum juris elegisse, cujus responsis & dictis
parerent. ⁶ Ejusmodi fuere tam Papiniani, Servii, Sulpitii,
Pauli

¹ Ante vero Augusti tempora.] Pom-
ponius in l. 2. §. & ut obiter. ff. de orig.
juris. *

COLERUS.

* Immo §. Post hunc. Adde l. 11.
Cod. de advocat. judic. 1. 7. C. de profess.
& medicis.

TIRAQUELLUS.

² Quare à Tiberio Cæsare.] Idem
ibid. versic. ergo Sabino.

³ Et post eum, &c.] Ut probatur ex

sequentibus.

⁴ Adeo ut cum ab Adriano.] Et id
quoque est d. l. 2. ubi supra, versic. &
ideo optimus.

⁵ Feruntque Mazacenos.] Strabo l. 17.

⁶ Ejusmodi fuere.] Sunt nomina no-
strorum Jurisconsultorum. *

COLERUS.

* Quorum vitas eleganter confecit
Franciscus Hotomannus, celebris Ju-
riscons.

I Hic

Pauli & Scævola: quam Ulpiani, Trebatii, Tuberonis, Cassii, & Salvii Iuliani, aliorumque jurisconsultorum magno studio curaue elaborata sententiæ: quibus tam leges quam plebiscita, prætorumque edicta, & senatusconsulta interpretandi facultas erat, proque illorum responsis in iudicio & foro jus sæpe dictum est. ¹ Hic enim Cassius nepos fuit Tuberonis ex filia, quæ neptis erat Servii Sulpitii, juris scientissimus & consultissimus, Papinianus vero Scævola discipulus, & ut in plurimum est monumentis, sub Severo principe in summam commendationem venit. Ulpianus autem, Paulus, Pomponius, Triphoni, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus, Alphenus, Aphricanus, Florentus, Martianus, Callistratus, Hermogenes & Venulejus, sub Alexandro Severo florere, in ejus societatem & jura familiaritatis allekti, Papiniani omnes discipuli. Ulpianum vero ipse Alexander præ cæteris ob morum probitatem, & singularem juris scientiam, amplissimis honoribus honestavit, & re familiari auxit: qui tamen ab Helio Gabalo, quod bonus vir esset, officio motus fuit. Alphenus vero ab adolescentia tonstrinam exercuit, ² mox sub Sulpitio juris scientissimus evasit, ita ut consul effici, & decedens, publico funere efferri meruerit. Trebatius, licet sub disciplina Cicéronis juris peritissimus, aliquot libros de jure civili composuisset, & de religionibus novem, tamen & versu heroico plurimum valuit, & inter poetas adnumeratus est. ³ Salvius autem Iulianus, proavus fuit Didio Juliano, qui post Pertinacem, imperium tenuit. ⁴ Papinianum vero Caracalla jussit interfici, quod fratris necem quem interfecerat, apud senatum excusare nollet, asserentem non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri. ⁵ Fertur vero Caligula, qui

Jurisconsultis quibus interpretandi jus datum.

Caracalla infolentia.

TIRAQUELLUS.

¹ Hic enim Cassius.] In d. l. 2. §. huic successit. ff. de orig. juris.

² Mox sub Sulpitio.] In d. l. 2. §. ad hoc. verfic. ex his auditoribus.

³ Salvius autem Iulianus.] Alius

Spartianus in vita Didii Juliani, in princ.

⁴ Papinianus vero.] Alius Spartianus in vita ipsius Caracallæ.

⁵ Fertur vero Caligula.] Suetonius in vita illius cap. 34.

Prin-
cipum
placita.

Priva-
ta de-
creta
princi-
pum.

Re-
sponso
prin-
cipum
per li-
bellos.
Egre-
gium
Antio-
chi e-
dictū.

qui hostis humani generis dictus est, omnia juriscon-
sultorum placita inducere, & præter se, nullum de ju-
re respondere voluisse. ² Postremo principum placita, quæ
constitutiones appellantur, pro legibus etiam recepta fue-
re. Nam quum divus Cæsar, & sequuti principes summam
imperii haberent, & soli jura darent, omnis condendæ le-
gis jus potestasque lege Hortensia à populo ad principem
translata fuit, ita ut quod principum decretis communis ju-
ris decernendi causa statutum esset, etiam sine populi con-
silio pro lege haberetur. ³ Non tamen omnis Cæsaris vo-
luntas lex putanda est, quia si quid princeps non publico
decreto, ut inter exempla referatur, sed privati juris causa
statuisset, id non esse legem convenit: quippe privata de-
creta principis in exemplum non deducuntur. Divus autem
Trajanus vir omni laude dignus, quum privilegiis ab se
editis, aut ob merita indultis, multos invitari, atque in e-
xemplum trahi videret, veritus ne contra leges moresque
majorum, ad alias causas perferrentur, illaque in judiciis &
foro pro lege acciperent, diplomatibus libellisque nun-
quam ex scripto respondebat, ne perniciosum inde exem-
plum, & quasi seminarium mali oriretur: sed tantum ver-
bo, quibus visum est, assensisse fertur, aut privilegia indu-
xisse. Tamen si vetus mos esset, principem scripto adire,
& consulentibus per libellos respondere. ⁴ Quod & Nero
fecit, qui in jure dicundo nisi scripto, & sequenti die postu-
latoribus respondit. ⁵ Proditur tertius Antiochus tanti de-
creta legum fecisse, ut datis diplomatibus edixerit, ut si
quid suo jussu contra leges & jura decretum foret, ne sibi
parerent, impuneque adversarentur: ⁶ cujus exemplo Age-
filaus,

¹ Qui hostis humani generis.] Plinius
lib. 7. cap. 8. appellat hunc Cajum Ca-
ligulam & Domitium Neronem faces
humani generis, & postea ipsum Ne-
ronem hostem generis humani.

² Postremo principum placita.] Ul-
pianus in l. 1. ff. de constitutio. princip.
Justinianus in §. sed & quod principi.
Instit. de jure natural. gent. & civili.

³ Non tamen omnis Cæsaris volun-
tas.] Is locus supra est allegatus in ver-
bo, Postremo principum, &c.

⁴ Quod & Nero fecit.] Suetonius
in vita illius, c. 15. in princ. & Tacitus.

⁵ Proditur tertius Antiochus.] Plu-
tarchus in Apophtheg. Imperatorum.

⁶ Cujus exemplo Agestilaus.] Idem
in Apoph. Laconicis, Cum quidam, in-
quit,

filiaus, non aliter promissa præstare voluit, quam si iusta essent. Marcus quoque Antonius orator è tot millibus orationum, nullam ex scripto edidit concionem: ut si quid parum laude dignum, & contra legum decreta in his compertum esset, posset à se dictum inficiari. Quod parum prospiciens L. Crassus orator, quum à M. Bruto increpitus esset apud iudices, quod ex duabus orationibus capita inter se contraria edidisset, respondit, orationes esse causarum & temporum, non autem hominum & patronorum.

quit, *ei aliquando dixisset, Promisisti, ac quidem iustum est: sed minus, dixi quid sapius idem repeteret, per Jovem, ait, si idem, sed non promisi.*

CAPUT XXIV.

Qui primi de plebe ad dictaturam, consulatum, & præturam, aliosque magistratus electi fuerint, & de ephoris quæ tradantur.

QUO tempore in monte sacro¹ magistratus sibi plebs creavit, quos sacrosanctos fecit, id cautum est, ne cui patricio illos capere liceret, quod non ab re sancitum fuit: Nam quum adversus potentiam patriciorum, tribunum propugnatorem fautoremque sibi plebs creasset, ut querelas criminationesque in patres acciperet, periniquum videbatur, ut in quo defensores sibi plebs adsciverat, ad id fastigium honoris, illos qui sibi infensi infestique erant, advocaret:² quorum instar ephori apud Lacedæmonios habuere: qui sicut tribuni plebis Romæ consularem potestatem, ita regum Spartanorum insolentiam reprimerent, ne imperio abuterentur, nimiaque ferocia & audacia assuescerent.³ Qui à principio quinque ex amicorum numero fue-

TIRAQUELLUS.

¹ *Magistratus sibi plebs creavit, quos sacrosanctos fecit.*] Intelligit de Tribunis plebis, ut videre est ex iis quæ diximus supra lib. 1. c. 5.

² *Quorum instar ephori apud Lacedæmonios.*] Theopompus cum primus instituisset, ut ephori Lacedæmone crearentur, ita futuri regis potestati oppositi, quemadmodum Romæ Consulari imperio Tribuni plebis sunt objecti,

atque illi uxor dixisset, id egisse illum, ut filiis minorem potestatem relinqueret, *Relinquam, inquit, sed diuturniorem.* Plutarchus in Lycurgo, & ante hunc Cicero lib. 3. de legibus, *Quare, inquit, nec ephori Lacedæmone sine causa oppositi regibus, nec apud nos Consulibus Tribuni.*

³ *Qui à principio quinque.*] Plutarchus in Cleomene.

Lex
Spartana.
Ephorum
insolentia.

fuere, ut ministri regum auxilio allekti, scilicet quum reges foris bella gererent, ipsi domi jura darent, ¹ primum à Theopompo Spartanorum rege instituti necessitatis causa, ² licet Spartana lege cautum fuerit, utrique regi cum exercitu foras prodire non licere. ³ Paulatim eo licentiæ processere, ut regi non assurgerent, ⁴ & seorsum tribunal haberent, ⁵ & non modo magistratus comprimerent, & in disquisitionem vocarent, ac de vendendis emendisque rebus cognoscerent, sed regi, quid facto opus erat, præscriberent, quibusque annis copiæ educendæ forent, quoque tempore equitatus, aut gravis armatura, & peditum acies promovendæ, enunciarent. Adeoque omnium rerum gerendarum censores erant, ⁶ ut Archidamum Lacedæmoniorum regem gravi affecerint mulcta, quod cum uxore exigui corporis nuptias contraxisset, quod liberos tantum non reges se genituros cogitasset, ipsumque in disquisitionem vocare, & in carcerem trudere, atque morte afficere possent, ⁷ sicut de Pausania, ⁸ Agide, & aliis factitatum accepimus, ⁹ eoque insolentiæ processere, ut quum inissent magistratum, servis primum bellum indicerent, quod olim cum Messeniis conspirassent, magnisque calamitatibus & mul-

¹ *Primum à Theopompo.*] Id jam dictum est ex Plutarch. supra hoc eodem cap. in verbo, *Quorum instar ephori.*

² *Licet Spartana lege.*] Herodotus lib. 5. Ob quam Regum dissensionem lex apud Spartam lata est, non licere utrique Regi cum exercitu prodire.

³ *Paulatim eo licentiæ processere.*] Plutarchus in Cleomene.

⁴ *Et seorsum tribunal haberent.*] Idem ibid.

⁵ *Et non modo.*] Hoc videre est ex eodem in ejusdem Cleomenis vita.

⁶ *Ut Archidamum.*] Plutarchus in Agesilao auctoritate Theophrasti, de quo & vide nostras leges Connubiales l. 2. num. 73. incip. *Et nostris.* Sed & Plistonactem & ipsum Regem, ob rem quampiam male administratam pecunia mulctarunt: quam cum ob

magnitudinem solvere non posset, ex Lacedæmone secessit, ut tradit idem Plutarchus in Pericle. Et Agidem quoque Regem, quod reversus ab exercitu, quo Arhenienses debellarat, apud uxorem coenaverat, mulctarunt, eodem teste in Apophr. Lycurgi. Sed & Agesilaum illum magnum mulctarunt prius, quod cives communes sibi soli vendicaret: deinde quod inermis magno se periculo objecisset, ut & tradit idem auctor in vita illius.

⁷ *Sicut de Pausania.*] Thucydides lib. 1. belli Peloponnesiaci, & Xenophon rerum Græcarum, l. 3. in fin. & Probus Æmyl. in vita ipsius Pausaniæ.

⁸ *Agide.*] Plutarchus in vita illius.

⁹ *Eoque insolentiæ processere.*] Plutarchus in vita Lycurgi, ex Aristotelis auctoritate in Politicis lib. 2. cap. 6.

multiplici incommodo Spartam affecissent: ¹ mox, ut singuli barbam rasitarent, per præconem edicerent, ut si qui minus dicto audientes forent, internoscerent. ² Utque majori formidini essent, juxta triclinium ubi tribunal habebant, Timoris sacellum erexere. ³ Utque occasionem re- ^{Sacellum timoris.}gis criminandi scrutarentur, singulis novenniis cælum & sidera silenti nocte observarunt, ut si stellam ex cæli regione in aliam declinantem aut radiantem vidissent, reges contra deos aliquid molitos criminarentur: itaque efficiebant, ut regimini cedere, & magistratu abire cogerentur. ⁴ Erat tamen jus regi, ut si ab ephoris vocatus, primæ & alteri jussioni non pareret, contumacia fraudi non esset: tertiæ nisi paruisset, imperio cogi poterat. Qui quidem ephori una cum regibus singulis mensibus mutuo jurabant, pro legibus Lycurgi imperatum ire, & regnum inconcussum tenere. ⁵ Hos postea Cleomenes, quum crudelem in modum dominarentur, sustulit, & restituta regi potestate, illos de gradu dejecit, & dominium abrogavit. ⁶ Si tamen ^{Ephori gradu dejecti.}reges dissentirent, variatis sententiis, illi qui videretur melior, standum erat: quod si in unam sententiam convenirent, nulli ephorum contraire fas erat: ⁷ Ergo plebejos ^{Plebei magistratus.}magistratus nulli patricio sumere licebat: ⁸ Idque Volero ^{Patricii magistratus cō plebe commun-}tribunus plebis rogatione promulgata statuit, plebsque scivit, ut plebeji magistratus sine patribus, sed tantum admissa plebe, tribunitiis comitiis fierent. Cumque patricii magistratus auspicato fierent, solos plebejos inauspicatos esse, & minoribus regi auspiciis, pervulgatum est. Et tametsi ad dictaturam, consulatum, præturam & censuram

¹ Mox, ut singuli barbam rasitarent.] Plutarchus in Cleomene, ejusdem Aristotelis testimonio.

² Etque majori formidini.] Plutarch. ibid.

³ Etque occasionem Regis criminandi.] Hæc usque ad versic. Erat tamen. sunt Plutarchi in Agide.

⁴ Erat tamen jus.] Idem Plutarch. in Cleomene.

⁵ Hos postea Cleomenes.] Plutarchus in vita illius, & in vita Arati.

⁶ Si tamen Reges dissentirent.] Idem in vita Agidis.

⁷ Ergo plebejos.] Redit ad Romanos, & de hoc supra dictum est in præhujus cap.

⁸ Idque Volero Tribunus plebis.] Livius 1. decad. lib. 2. non adeo longe à fine.

ram nulli nisi patricii antea admitterentur, tamen sequutis temporibus patricii magistratus cum plebe communicati fuere. ¹ Siquidem Sextius primus de plebe consul factus est, quod deinde fuit Licinia lege cautum, ² quam C. Licinius & L. Sextius tribunus plebis promulgarunt, ut consularatus cum plebe communis foret. ³ Quintus quoque Publius Philo præturam, ⁴ & Cajus Licinius Stolo, de plebe homines, magisterium equitum cum patribus gessere. ⁵ Quinetiam dictaturam, in qua summus splendor & amplitudo erat censuramque cum plebe communicatam invenimus: ⁶ nam & Cajus Martius Rutilius primus dictator & cenfor, ⁷ deinde Q. Pompejus, & Q. Metellus uterque

*Exteræ gentes ad magistratus Romæ pro-
vectæ. Tribu-
natus plebis à
patriciis ca-
ptus.*

ex plebe censores facti sunt, ⁸ quam legem Philo dictator tulisse fertur. Omnes denique patricii magistratus, ⁹ etiam pontificatus, & sacerdotia cum plebe comunicata fuere. Nec modo ex plebe cives: ¹⁰ sed Latini nominis, & demum exterarum gentium populi, ad magistratus & honores Romæ proveci fuerunt. ¹¹ Tribunatum vero plebis longo tempore nihil cum patribus consociatum habuisse comperimus, nisi quum finito decemvirali imperio, novos tribunos plebis cooptari oporteret, Spurium Tarpejum & Aulum

¹ *Siquidem Sextius.*] Livius 1. Dec. lib. 6. in fin. & lib. 7. in princip. & libro 10. in Oratione P. Decii Muris. & Plutarchus in Camillo. Plinius autem Secundus de viris illustrib. c. 20. dicit, Licinium Stolonem primum de plebe Consulem factum de quo etiam dictum est supra libro 1. cap. 9.

² *Quam C. Licinius.*] Gellius 1. 17. c. 21. Imo tandem non licuit duos simul patritios Consules creari, teste Livio 3. Dec. 1. 7. & 4. dec. 1. 9. Vide tamen supra 1. 3. c. 3. post princ.

³ *Q. quoque Publius Philo.*] Livius 1. Decad. libro 3.

⁴ *Et C. Licinius Stolo.*] Idem Livius 1. Decad. lib. 7.

⁵ *Quinetiam dictaturam.*] Hoc probat in seq.

⁶ *Nam & Cajus Martius Rutilius.*]

Livius 1. decad. libro 7. & lib. 10. in ea Oratione P. Decii. Lucius autem Florus Epitome ipsius Livii lib. 13. scribit, Domitium Censorem primum ex plebe lustrum fecisse.

⁷ *Deinde Q. Pompejus, & Q. Metellus.*] De his duobus ipse Florus d. Epitom. lib. 59.

⁸ *Quam legem Philo dictator.*] Livius 1. dec. lib. 8.

⁹ *Etiam Pontificatus & sacerdotia.*] Livius 1. decad. lib. 10. Primus autem omnium Pontifex Maximus ex plebe creatus est T. Coruncanus, teste Floro d. Epitom. lib. 18.

¹⁰ *Sed Latini nominis.*] Hic vide Liv. 1. decad. lib. 8. non multo post princ.

¹¹ *Tribunatum vero plebis.*] Hæc usque ad versiculum, *Et mox*, sunt Livii 1. decad. lib. 3.

lum Æternium patricios & consulares, in collegium tribuni adsciverunt. ¹ Et mox Minutius magister equitum, qui de Spurio Melio sumpsit pœnas, & postea Appius Pulcher, ut Ptolemæo bellum indiceret, ² & deinde Publius Clodius, ut tribunus plebis fieret, à patribus ad plebem transire: donec post Syllæ tempora tribunatus plebis passim à patriciis & summis honoribus functis, appeti cœpit: qui provincias sortiri, & imperium gerere, atque cum fascibus & licitoribus etiam extra urbem incedere cœperunt. Tantique postea honoris habitus est, ut populum Romanum ³ Octavio Augusto, ⁴ & deinceps Cæsaribus, tribunatum plebis dedisse, pro magno fuerit munere existimatum. Illud est tamen minime prætereundum, ⁵ quod quum à tribuno pleb. dies dici consuli prætorique possit, ⁶ ipse tamen jure sacrosanctæ potestatis ab omni potentia magistratus immunis erat. ⁷ Si tamen potestate tradita abuteretur, aut si jura

Honori
tribuni
nitia
potestas.

Tribuni
pleb.
potestas
abuteretur.

¹ Et mox Minutius.] Liv. 1. dec. l. 4.
² Et deinde P. Clodius.] Plutarchus in vita Catonis Uticensis.

³ Octavio Augusto.] Disces ex Appiano Alexandrino lib. 5. belli Civilis, Augustum in perpetuum plebis tribunum fuisse à Romanis delectum, ut à primo magistratu ipsum averterent: hisque auspiciis initiisque eum Tribunitiâ potestatem suscepisse, quam tamen immemor ad fulciendam monarchiam deponere noluit, atque insuper in privignos suos Tiberium & Drusum transfudisse. Suetonius quoque in ipsius Augusti vita cap. 27. Tribunitiâ potestatem perpetuam recepit. Tacitus lib. 3. Tiberius summa moderationis parta, quod ingruentes accusatores represserat, mittit literas ad Senatum, quæ potestatem Tribunitiâ Druso petebat, id summi fastigii vocabulum Augustus reperit ne Regis aut Dictatoris nomen assumeret: ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præmineret.

⁴ Et deinceps Cæsaribus.] Ut Vespasiano, ex Plinio in præfatio historia naturalis non longe post principium.

Triumphalis & Censorius tu, sextumque Consul, ac Tribunitiæ potestatis particeps. Et Trajano, ex altero Plinio in Pauegyrico ipsius Trajani, Simul filius, simul Cæsar, mox Imperator & consors Tribunitiæ potestatis, & omnia pariter & statim factus es. Et Adriano, & Antonino Pio, ex Julio Capitolino in vita ipsius Pii. Et Antonino Philosopho, ex eodem in vita illius. Spartianus autem in vita ipsius Imp. Adriani scribit illum à Trajano Tribunum plebis factum, in quo magistratu ad perpetuam Tribunitiâ potestatem omen sibi factum asserit, quod penulas amiserat, quibus uti Tribuni plebis pluvie tempore solebant, Imperatores autem nunquam.

⁵ Quod cum à Tribuno pleb. dies dici Consuli prætorique.] De hoc jam dictum est libro 1. c. 3.

⁶ Ipse tamen jure sacrosanctæ potestatis.] Vide & tu supra eodem lib. 1. cap. 3.

⁷ Si tamen potestate tradita abuteretur.] Hæc usque ad vers. Quod novem. sunt Plutarchi in Tiberio Graccho.

si jura plebis minueret, vel ubi intercedendum minime fuisset, intercederet, seu si contra commoda plebis aliquid molitus esset, poterat ei dies dici, & à consule vel tribunis reus agi: cunctisque suffragantibus tribubus, de gradu dejici, & pœnis coërceri. Tunc enim sacrosanctus esse desinebat, & prophanus erat. ¹ Quod novem tribuni plebis cum Sp. Cassio, ne magistratus more majorum subrogarentur, contra libertatem populi Romani conjurarant, Publius Mutius tribunus plebis eis non solum tribunatum abrogavit, sed & pœnas debitas jure & lege inferri pervicit. ² Et Tiberius Gracchus in tribunatu Octavium collegam contra commoda plebis intercedentem, tribuum majori parte suffragante, potestate privavit. ³ Verba vero legis quibus tribunus plebis sacrosanctus fit, ascripsi: Tribunum invitum, tanquam unum è multis, nemo cogito agere, neque urbe rato, neque alteri ut verberet imperato, neque occidito, neque occidi iubeto. Si quis autem prohibitorum horum quid fecerit, impius execrabilisque esto, bonaque ejus publicato ad sacra Cereris, & qui aliquem hæc agentium occiderit, cædis expiatus esto.

*Legis
verba
de tri-
bunis
sacro-
sanctis.*

¹ *Quod novem Tribuni.] Valerius Maximus lib. 6. cap. 3.*

² *Et Tiberius Gracchus.] Plutarchus in vita illius.*

³ *Verba autem legis.] Hæc usque ad finem capitis desumpta sunt ex Livio 1. dec. lib. 3.*

C A P U T XXV.

Quas acies, quosve exercitus qui duces parva manu profligaverint, quæve flumina Xerxis exercitus epotavit.

*Tres
exercitus
parva
manu
profligati.*

ACies profligatas & exercitus parva manu cæsos ad interitum, ita ut vix pauci superfuerint, tres præcipuos ab auctoribus memoratos ferunt, licet ex omni antiquitate si quis reputare velit, innumeras inveniet. ¹ Quum enim Assyriorum rex Cyrus contra Scythas cum valido exercitu

T I R A Q U E L L U S.

¹ *Cum enim Assyriorum Rex Cyrus.] Hæc prima historia latissime refertur ab Herodoto lib. 1. non longe ante fin. & Justino libro 1.*

1. Alex.

in occēpisset bellum facere, postquam eos ingenti clade affixit, cāso etiam unico regis filio, Tomyris regina Scytharum dissimulans egritudinem animi, inter angustissimos tramites Assyrios nacta, ita illos cæcidit, ut parva manu hostium ingentes copias fuderit, ducentaque millia Persarum una acie trucidarit, tanta cæde, ut ne nuncius quidem luctuosæ cladis superfuerit. ¹ Alteram, quum inter Locrenses Epizephyrios & Crotoniatis sævientibus odiis certaretur, tanto furore animorum, & quasi vecordia ad pugnam fuisse procursum ferunt, ut quindecim Locrorum millia adversus Crotoniatarum centum viginti millia sæve & atrociter pugnam inire non dubitarint, Locrensesque tam parva manu tot millia Crotoniatarum felicitate mira uno prælio attriverint, ita prorsus, ut ex ea strage pauci vix fuga elapsi superfuissent dicantur, eaque ad Sagram Metaponti fluvium commissa pugna, ad posteros celebrem memoriam nominis dederit, vulgo jactato proverbio, ἀληθ' ἔτερεα τῶν ὅπι σάγξαν. ² Tertiam, cum duce Milciade in campis Marathoniis contra Artaphernem & Datym Darii præfectos, ab Atheniensibus uno prælio feliciter pugnatum & debellatum est, in qua decem Atheniensium millia, Persarum plus centum decem millia crudelem in modum affligerunt, toto cāso exercitu. ³ Fuit autem Marathon Atticæ civitas, ab Athenis haud plus decem millibus passuum distans. ⁴ Iterum

Tomyris ad-
versus
Assy-
rios.

Locren-
ses ad-
versus
Croto-
niatas.

¹ Alteram cum inter Locrenses.] Strabo libro 6. & Justinus lib. 20. qui non consentiunt in numero occisorum, & nonnihil Cicero lib. 2. de Natura deor. *

COLERUS.

* Plutarchus in Æmilio, Locrensi cum Rheginis fuisse decem millia. Crotoniensium cxxx. millia Strabo scribit.

TIRAQUELLUS.

² Tertiam cum duce Milciade.] Herodotus libro 6. * Probus Æmylius in vita ipsius Milciadis, Plutarchus in Aristide, & in parallelis, cap. 1. & Ju-

Tom. II.

stinus libro 2. & Paulus Orosius lib. 2. c. 9. ubi dicit ducenta millia Persarum cecidisse.

COLERUS.

* Ubi dicit è barbaris ἐξακισίδις καὶ τετρακοσίς: ex Atheniensibus vero nonaginta duo cecidisse auctor est.

TIRAQUELLUS.

³ Fuit autem Marathon.] Strabo libro 9. Herodotus libro 6. non civitatem, sed locum esse dicit his verbis, Etenim erat locus Atticæ Marathon, proxime Eretriam, ad equitandum opportunissimus. Et Pausanias lib. 1.

⁴ Iterum cum annis intercedentibus.]

A a a

*Spartani ad
versus
Xer-
xem.*

rum quum annis intercedentibus, contra Xerxem arma Græciæ inferentem, qui bellum diis hominibusque indixerat, memorabilis Spartanorum ad Thermopylas, & claustra illa tam natura quam munimento inexpugnabilia, pugna commissa fuit, tropæis & monumentis celebrata: quorum tam insolens victoria proditur, ut decem hominum millia, duce Leonida, contra innumerabiles Persarum copias claustra tenere, & sexcenti Spartani, quingentorum millium castra invadere non dubitarint: ubi tanta strage ad satietatem sævitum est, ut difficile dictu sit, Spartanorum Atheniensiumque, vel singulorum præcipuam virtutem, vel universorum laudes dinumerare: ad id vero cladis processum, ut quid funerum absumptum sit, illud argumento fuerit, quod cadavera passim strata prælio vel tempestate, corporaque morbo & vastitate enecta, aliosque alia peste absumptos, mare & terra vix ceperit: quique modo terrestres navalesque copias ultra decies centena peditum, equitum vero octoginta millia armatorum, in expeditionem duxerat, cuique sexcenta millia frumenti modia diurna cibo, & tot flumina exhausta potui non suffecerint: is cum multa cæde & fuga à paucissimis cæsus & profligatus, inconsulti certaminis, & temerariæ expeditionis insignes pœnas dederit: ipseque tanti exercitus imperator magnificus tanta clade oppressus, inerini nave per stragem corporum armorumque vix effugerit. ' In qua quidem re non minori miraculo proditur, tantas copias ab uno Pythio Bithyno epulo exceptas magnifice, frumentoque, veste ac viatico adjutas. Fuit illa quoque memorabilis exempli clades celebrata sermonibus, cum ad Granicum amnem, aut Arbelam, vel quum ad Armanicas Pylas in faucibus angu-

tibus.] Herodotus l. 7. Diodorus Siculus lib. 11. & Plutarchus in Themistocle.

I In qua quidem re non minori miraculo.] Justinus libro 12. Q. Curtius libro 3. & Herodotus libro 7. Et vide Paulum Orosium lib. 4. cap. 1. Adde

autem superioribus Agathoclem cum duobus tantum millibus suorum 30. millia Pœnorum Hannone duce interfecisse, duobus tantum ex suis consideratis.

angustis ab Alexandro signis collatis cum Dario pugnatum ^{Pugna} est, in qua prope ad internecionem dimicatum fuit: ubi ^{Alexandri} ultra centum millia Persarum peditum feruntur cæsa, equi- ^{adver-} tum vero decem millia: ex Macedonibus vero non ultra ^{sus Dari-} trigintaduo pedites, equites autem centum quinquaginta ^{apud} occidisse. Ad Granicum vero barbarorum viginti millia, ^{Granicum.} equitum vero duo millia fœdum in modum occubuerunt, quum ex Alexandri exercitu triginta quatuor fuisse desideratos, quidam monumentis testati sint. Romani autem li- ^{Roma-} cet incredibili felicitate sæpe hostium copias ad extremum ^{novum} exitium profligarint, tamen præcipuis cladibus, & infanda ^{pavore} strage maxime hostem affecere, ^{manu} vel quum M. Livius & ^{victoria.} Claudius Nero Hasdrubalem suppetias Hannibali ferentem, ad Metaurum ingenti strage debellarunt, ubi par Cannensi cladi exitium redditum fuisse memorant. ² Vel quum Fabius Æmylianus vix triginta millibus militum ad Rhodanum plus ducenta Gallorum millia ingenti strage delevit. ³ Vel quum contra Antiochum haud minus feliciter pugnatum est, plus quinquaginta millibus hostium cæsis, vigintiquatuor equitibus, & trecentis peditibus Rom. desideratis. ⁴ Aut quum C. Marius Cimbro & Theutonos

ad

¹ Vel cum Marcus Livius.] Livius 3. Dec. l. 9. & Plutarchus in Hannibale.

² Vel cum Fabius Æmylianus.] Strabo lib. 4.

³ Vel cum contra Antiochum.] Liv. 4. Decad. libro 6. Valerii Antiatii auctoritate scribitur 10. millenis militum Regii exercitus 40. millia cecidisse, supra 5. millia capta, Romanorum autem 150. interfectos fuisse. Sed & idem ejusdem decad. libro 7. aliam adversus ipsum Antiochum pugnam, quæ ea est, cujus Alexander hic meminit, in qua (inquit Livius) ad quinquaginta millia peditum Regis, & equitum quatuor millia fuisse cæsa dicuntur: Romanorum autem non plus 300. pedites, quatuor & viginti equites, de Eumenis exercitu, qui cum his pugnavat, quinque & viginti.

⁴ Aut cum C. Marius.] Plutarchus in vita illius, & L. Florus Epitome Livii libro 68. ubi scribit cæsa fuisse 200. millia, capta nonaginta. Paulus Orosius in interfectis cum illo convenit, sed captos fuisse 80. millia. Et paulo post scribit alio prælio ipsum Marium eosdem vicisse, in quo 140. millia cæsa sunt, 40. millia capta. Atque ita duobus illis præliis 350. millia eorum occisa, & 140. millia capta, absque innumera mulierum multitudine, quæ se suosque parvulos foemineo furore, vi autem virili necaverunt. Vide Lucium Florum Epit. 3. in bello Cymblico. Et de hac quoque re loquens Seneca libro de Ira 1. Quid Cymbrorum Theutonicorum tot millia superfusa Alpibus ira sustulit, ut tantæ cladis notitiam ad suos non nuncius, sed fama pertulerit?

ad aquas Sextias parva manu cæcidit. ¹ Vel quum Sylla contra Mithridatem ad Orchomenum & Cheroniam ducens, illius copias fudit, & in intimas solitudines egit. ² Aut quum contra Archelaum non longe à Piræo commisso prælio, ita eum deformavit, ut ex viginti hostium millibus vix decem superfuerint, ex Syllæ vero exercitu vix quatuordecim desiderati sint. ³ Aut quum Pompejus eundem Mithridatem strage atrocissima perculit, quadraginta millibus hostium cæsis, non pluribus viginti ex suis interfectis. ⁴ Vel quum Lucullus contra Tigranem bellum magnis conatibus aggressus, multiplici eum clade affecit, in quo Romanorum vix pars vigesima copiis hostium accedere visa est: cujus pugnæ tanta Romanorum felicitas fuisse traditur, ut ultra centum millia hostium promiscua cæde occisa, Romanorum vero non ultra centum vulnerati, occisi autem quinque dicantur. Tam parvo impendio tam insolens victoria stetit. ⁵ Ælii quoque Galli in expeditione Arabica memorabilis victoria inter illustria adnumeratur, ut post excidia & vastationes agrorum pluribus oppidis expugnatis, plus triginta hominum millibus fœde cæsis, & profligatis, non amplius septem ex suis interfectis, illustri victoria potitus fuerit. ⁶ Mitto Caji Cæsaris felicitatem, cujus longe lateque diffusa virtus fuit, quoties belli casibus agitatus contra Aquitanos, Helvetios, Arvernos, reliquosque Gallos & Germanos, aliasque exteras & incultis mori-

¹ *Vel cum Sylla contra Mithridatem.*] Hoc cum sequenti conjungi debet. Archelaus enim ex ducibus Mithridatis unus erat: ut videre est ex Plutarcho in Sylla.

² *Aut contra Archelaum.*] Appianus Alexandrinus in bello Mithridatico, Paulus Orosius historiarum lib. 6. cap. 2. Aliter Plutarchus in vita Syllæ.

³ *Aut cum Pompejus.*] Appianus ibid. & Paulus Orosius d. lib. 6. cap. 4. ubi scribit ex exercitu Regis 40. millia fuisse cæsa aut capta, ex Romanis vix 4c. interfectis.

⁴ *Vel cum Lucullus.*] Plutarchus in vita illius, & vide Paulum Orosium d. lib. 6. cap. 3.

⁵ *Ælii quoque Galli in expeditione Arabum.*] Vide Strabonem lib. 7. ubi de hac Galli expeditione, & lib. 16. non longe à fine, ubi multo plura, & nonnihil lib. 17. & Plinius libro 6. cap. 28.

⁶ *Mitto Caji Cæsaris felicitatem.*] Ipse Cæsar in Commentariis de bello Gallico, Suetonius & Plutarchus in vita illius, Paulus Orosius libro 6. capite 9.

moribus gentes, parva manu innumeras hostium copias fudit. Quoties adversus maximos conatus inop ipse & imparatus præsentissimo animo restitit: quoties admotas hostiliter legiones fudit, quot prælia confecit, quam firmissima hostium præsidia sæpe convulsit, & labefactavit, quas urbes & gentes vi & obsidione domuit, aut deditas in deditionem fidemque recepit, ita ut an virtute animi & inuentis magnitudine, an felicitate & fortuna plus valuerit, difficile sit dijudicare. Sed post tot successus & felicitates una Romanorum clades inter exempla memoratur insignis, quum Lucius Bebius in Hispaniam ducens, agmine inexplorato per abditos saltus & invias regiones in insidias præcipitatus, circumventus à Liguribus & oppressus est, oportueritque Masilienses tam luctuosam cladem per nuncios Romanis significare.² Altera post Cannensem cladem cum duce Cajo Manlio & Quinto Cepione, à Cimbris & Theutonibus, legionibus fuis, plus octoginta Romanorum & sociorum millia ad Rhodanum sæde cæsa & debellata fuere: ubi tantum cladis acceptum, ut vix decem superfuisset dicantur: qua clade populus Romanus in tanto pavore & luctu fuit, ut velut ultima publicorum malorum passus, iustitio indicto, sicut in magna consternatione assolet, prætextas & laticlavos dimiserit, & saga sumpserit. Sed super omnem indignitatem sædi exempli & memoriæ est, quod de Valeriano Cæsare recentiore memoriâ proditum est, qui, quum optimus fuerit, infelix apparuit tamen, postquam vis illa vigorque & virtus bellica, atque antiquum belli decus exolevit, qui in expeditione in Persas quum sædissimo eventu pugnasset, à Sapore Persarum rege, occiso exercitu, captus, usque eo deformatus fuit, tantisque con-

tuine-

¹ Cum Lucius Bebius.] Livius 4. decad. librò 7. paulo ante finem, ubi non declarat quanta illa clades fuerit.

² Altera post Cannensem cladem.] Florus Epitome Livii l. 67. & Paulus

Orosius auctoritate Antiatii l. 5. c. 15.

³ Quod de Valeriano Cæsare.] Aurelius Victor in vita ipsius Valeriani; Eutropius de Gestis Romanorum l. 8. Paulus Orosius libro Historiarum 7. cap. 15.

tumeliis obnoxius, ut post afflictas fortunas, nulla verecundia pristinae majestatis, contra decus imperii, regi Persarum equum ascensuro, humi prostratus dorso gradum faceret. adeo Romani indignissimam fortunam, & gravissimos casus, ac fortis humanæ varietatem, velut magna documenta mortalitatis, nonnunquam experti fuere. ¹ In qua quidem re proditur verbum Galeni filii vecordis & deliri, qui qua die de captivitate patris rescivit, parum curans, verbum Catonis usurpavit: *Sciebam, inquit, me genuisse mortalem.* ² Quæ autem flumina à tot millibus Persarum epota, Xerxi non suffecerint, hæc præcipue traduntur. Scamander & Onochonus in Thessalia: Simois in Phrygia, qui ex Ida sub Illo decurrens quandoque torrentior, ad Sigæum mare ingreditur: Chydorus in Bœotia, Lysus in Samothracia, qui per Thasios fluit: Mænala juxta Hellepontum in Lysimachia. Addit Herodotus lacum in sinu eodem triginta stadiorum, quem sola jumenta Persarum, quum aqua subsalsum saporem habeat, & potui insalubris homini sit, paucis diebus exsiccavere.

Flumina à
Xerxis
exercitu
epota.

¹ In qua quidem re proditur Galeni filii.] Trebellius Pollio in vita illius: sed ex quo discas, non Galeni legendum esse, sed Gallieni.

² Quæ autem flumina.] Hæc usque ad finem sunt Herodoti lib. 7. in diversis locis, præterquam quod de Simoide hic dicitur. Verum ille ipse eo-

dem libro, dicit Epidamnum eorum qui Achaiam perlabuntur, maximum, nisi ægre admodum suppeditavisse. Nec solus Herodotus scripsit flumina ab exercitu exhausta, nam & id quoque dicit Diodorus Siculus, qui tamen illa non nominat libro 11.

CAPUT XXVI.

Quid variae gentes de diis senserint, & quam impia & detestanda sacra apud exteras gentes fuerint.

QUAM impia & falsa inter gentes olim de diis opinio fuerit, quamque multiformes deorum vanitates, & quam infandis sacris prisci deos coluerint, dictu referre difficile est: ¹ si quidem primi mortales nulla doctrinae scho-

TIRAQUELLUS.

¹ Siquidem primi mortales.] Plin. lib. 2. c. 7.

1 Hædas

schola, nec ratione aut lege, sed suo quisque ingenio, & prout impetus animi tulit, deos geniosque adoptando, numina coluerunt. Primos enim qui antiquissimi fuerunt, ¹ hastas colere cœpisse, aut ligna delibrata corticibus pro ^{Hastæ. Ligna deli-} diis veneratos accepimus: inde à Romanis religio fluxit, ^{brata.} ut singulis deorum simulachris hastas darent: ² tametsi antiquissimos Romanorum, centum septuaginta annos sine deorum imaginibus vixisse nonnulli testati sint. ³ Indi ^{Indo-} quicquid colere cœperunt, præcipue maximas arbores ^{num arbor-} deos putaverunt, illasque pro numinibus venerati sunt, quas ^{res.} ferro violasse capitale fuit: ⁴ ex quibus nonnulli draconem ^{Draconem.} quinque jugerum, velut Liberi patris simulacrum, coluerunt: ⁵ Persæ & ⁶ Massagetæ Cælum, Jovem: ⁷ Solem ^{Cælum.} vero deum maximum dixerunt: ⁸ equosque illi sacrave- ^{Jupiter.} runt, quibus interdictum erat, ne quem præter Solem deum colerent. Quicquid vero quernis arboribus nascebatur,

¹ *Hastas colere.*] Justinus lib. 43. Nam & hastas pro Marte coluisse Romanos, auctoritate Varronis tradit Arnobius contra Gentes, lib. 5. *

COLERUS.

* Apud Æschylum quoque Parthenopæus per hastam jurat, & eam colit pro deo, notaque est hasta Cænei etiam proverb. celebrata. Et Arnob. l. 6. non. 5.

TIRAQUELLUS.

² *Tametsi antiquissimos Romanorum.*] Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Plutarchus in Numa, Clemens Alexandrinus lib. Stromat. Eusebius Cæsariensis Euangelicæ præparationis libro 6. c. 21. Sic Persæ nec statuas, nec aras erigebant, sed in loco excelso sacrificabant, ut auctor est Strabo l. 15. non adeo longe à fine.

³ *Indi.*] Quintus Curtius lib. 8. Deos, inquit, putant, quidquid colere cœperunt, arbores maxime quæ violare capitale est, ubi hic noster Alexander videtur legere, arbores maximas, non autem maxime.

⁴ *Ex quibus nonnulli Draconem.*]

Maximus Tyrius Serm. 38.

⁵ *Persæ.*] Strabo lib. 15. non multo ante fin. ubi dicit Cælum Jovem esse eos putare. Asconius Pedianus in 3. in Verrem act.

⁶ *Massagetæ.*] Herodot. l. 1. in fine.

⁷ *Solem vero.*] Strabo ubi nuper citavimus in verbo, *Persæ.* *

COLERUS.

* Quem illi vocant Mitram. de quo alibi copiose dixi. Vide & Tertulian. Apologet. cap. 16. ubi dicit Persas solitos fuisse Solem in linteo depictum adorare, eundemque in clypeo depictum gestasse: eodemque fluvios coluisse Arnobius testatur lib. Advers. Gent. *Ridetis temporibus præscis Persas fluvios coluisse, memoralia ut indicant scripta; Informem Arabas lapidem, acinacem Scythiæ nationes, ramum Progenes Thespiis, lignum Carios pro Diana indolatum: Pessinuntios silicem pro deum matre, pro Marte Romanos hastam, &c.*

TIRAQUELLUS.

⁸ *Equosque.*] Herodotus d. l. 1. in fin. Ex diis unum Solem venerantur, cui equos immolant. Et Justin. lib. 1.

AAA 4 I Idem.]

Sol. batur è cælo missum putabant: ¹ iidem Soli, Lunæ, Tel-
Luna. luri & Igni, Aquæ ac Ventis sacrum facere instituerunt,
Aqua. quos omnes deos, Ignem vero præcipuum duxerunt: ² quæ
Tellus. etiam magorum opinio fuit, ³ cui Thales adstipulatur,
Ignis. qui Ignem tam religiose coluerunt, ut cremare corpora du-
Venti. cerent nefas, ne contagio cadaveris, deorum maximum
Mars. violarent. Multos comperi persuasum habere, Martem
Ensis. pervigilem deum esse, & præsentissimum numen: ⁴ quare
Viscus. Neuri qui juxta Borysthenem sunt, enses pro Martis si-
mulacro adorabant. ⁵ Sunt qui arbitrentur, visco, quod
in querna arbore nascebatur, nullum præsentius numen
Collis æstimari. Hi fuerunt Druidæ, quorum vana superstitio
mari- inter mortales præcipua fuisse traditur. ⁶ Alii mari porre-
mus. ctum collem velut præsentem deum coluerunt, quod eo
Mons. occlusa vallis, æstu Oceani non inundaret. ⁷ Cappadoci-
Mean- bus quoque Mons deus habetur. ⁸ Et Phryges Mæandro
der. & Mar-

¹ *Iidem.*] Scilicet Persæ, ex Herodoto libro 1. & Strabone lib. 15. Nec ii soli ignem & aquam colunt, sed & Ægyptii, ut tradit Porphyrus in lib. de Abstinencia carniæ, & Eusebius Præparationis Evangelicæ lib. 3. c. 2. Quod & de aqua scribit Lucianus in Iove Tragædo. Herodotus autem l. 7. scribit ex Magorum sententia Lunam esse Persarum præsidem. Et ad id quod de Ventis hic dicitur, vide supra l. 3. c. 22. Et vide etiam omnino quæ scripti in Commentariis Nobilitatis c. 31. num. 575. incip. *Ut non tam.* & num. 591. incip. *Ex quibus.* ubi videbis & hos & alios multos ignem & aquam pro numinibus colere.

² *Quæ etiam Magorum opinio.*] Herodot. lib. 3. Diogenes Laërtius in Proœmio.

³ *Cui Thales adstipulatur.*] Vereor ne hic Alexander falsus sit: neque enim aliquid tale de eo reperitur: sed id, quod aquam principium rerum omnium esse dicebat, ut scribit Tullius lib. 1. de Natura Deorum, & alii

multi, quos tibi citavimus in illis Commentariis Nobilitatis cap. 31. num. 586. incip. *Fuerunt*, ut forte pro aqua ignem hic posuerit memoria lapsus.

⁴ *Quare Neuri.*] Herodotus lib. 4. Pomponius Mela lib. 2. c. 1. ad fin. Solinus c. 29. *

COLERUS.

* Sic Acinaces suos Scythæ, ut jam modo dixi ex Arnobio.

TIRAQUELLUS.

⁵ *Sunt qui arbitrantur visco.*] Hæc usque ad versiculum, *Alii.* sunt ex Plinio desumpta lib. 16. c. 44. eodemque ultimo.

⁶ *Alii.*] Scilicet Lybes apud Maximum Tyrium Sermon. 38.

⁷ *Cappadocibus.*] Maximus eodem Sermon.

⁸ *Et Phryges.*] Et Massagetæ Mæotidi paludi, & Tanai, ex eodem Maximo eodem loco. Adde quod & Magi Strymoni equos candidos sacrificaverunt, ex Herodoto lib. 7.

& Marfyæ sacrificant. ¹ Scythæ illi inhospitales qui in ^{Mar-}
 intimas solitudines acti sunt, super farimentorum fascibus ^{hya-}
 vetustissimo collato acinaci, velut Martis simulacro, an- ^{Acti-}
 nui hostiis litabant. Pœni Soli & Lunæ universi sacrifi- ^{macis.}
 cant. ² Syri occæcatis animis pisces ^{Sol.}
 consecrarunt. ⁴ Troglodytæ testudines, ⁵ Heliopolitani ^{Luna.}
 Bovem, ⁶ Memphitæ vero Vaccam, ⁷ Leontopolitani Leo- ^{Pisces.}
 nem, ⁸ Capram & Hircum Mendesii, ⁹ Thebani Aquilam, ^{Colum-}
¹⁰ Lycopolitani Lupum, ¹¹ Babylonii vero Cepum, ab his ^{ba.}
 velut propitio numine petita accipere arbitantes. ¹² Cy- ^{Testu-}
 renaici Acorem, magnum deum muscarum æstimarunt. ^{dines.}
¹³ Arabes ad Memnonium, Cercopithecum cælo dica- ^{Bos.}
 runt, illius opem in rebus afflictis implorantes. ¹⁴ Mitto ^{Vacc.}
 Ægy- ^{Leo.}
 Cera- ^{Capra.}
 pit.

Ægy- ^{Lupus.}
 Cern.

¹ *Scythæ.*] Herodotus lib. 4. Lucianus in Iove Tragædo, Arnobius contra Gentes, lib. 5. *

COLERUS.

* Quod jam supra dixi. Sed illud est lib. 6.

TIRAQUELLUS.

² *Syri occæcatis animis Pisces.*] Xenophon Expeditionis minoris libro 1. alias 3. Cicero de Natura deorum, lib. 3. Diod. Sicul. lib. 3. cap. 2. & Hyginus.

³ *Et columbam.*] Xenophon ubi supra, Diodorus Siculus lib. 3. c. 5. non multo ante fin. Lucianus in Iove Tragædo.

⁴ *Troglodytæ.*] Plinius lib. 9. c. 10.

⁵ *Heliopolitani bovem.*] Strabo l. 17. in duobus locis, Diodorus Siculus l. 2. cap. 4. ubi hunc bovem Mnevum vocat.

⁶ *Memphitæ vaccam.*] Imo Memphitæ, ex eodem Strabone d. libro 17.

⁷ *Leontopolitani leonem.*] Idem Strabo ibi, & Diodorus Siculus libro 2. cap. 4.

⁸ *Capram & hircum Mendesii.*] Herodotus libro 1. Verum hi cum capras, tum vero capros hircosve omnes venerantur. Vide Strabonem ubi su-

pra: & de hirco Diodorus Siculus ubi etiam diximus, qui tamen civitatem in qua hircus colitur, non Mendem vocat, sed *Midetam*: nisi ex diversa sint. Et Maximus Tyrius etiam de hirco, id Ægyptiis in universum tribuens dicit. Serim. 38.

⁹ *Thebani aquilam.*] Strabo & Diodor. ubi supra.

¹⁰ *Lycopolitani lupum.*] Macrobius lib. Saturn. 1. cap. 17. ubi hæc scribit, *λύκων* autem Solem vocari, etiam *Lycopolitana* Thebaïdis civitas testimonio est, quæ pari religione *Apollinem*, itemque *lupum*, hoc est *λύκων* colit, in utroque *selem* venerans.

¹¹ *Babylonii vero Cepum.*] Idem ibi quoque.

¹² *Cyrenæici Acorem.*] Vide Plin. lib. 10. c. 28.

¹³ *Arabes.*] Solinus & Juvenalis sat. 15. post princ.

*Effigies sacri nitet aurea Cercopithecî,
 Dimidio magna resonant ubi Memnone
 chordæ.*

¹⁴ *Mitto Ægyptiorum superstitiones.*] Strabo, & Diodorus ubi supra in multis locis, Plinius libro 8. capite 46. Herodotus lib. 2. Solinus cap. 25. aut aliorum distinctione 45. Lucianus in libro de Sacrificiis, in fine.

Ægyptiorum superstitionem, & falsarum opinionum inep-
Apis. tias, qui Apim præcipuo honore venerati, solum responsa
Isis. dare, & prosperos eventus, aut futuras calamitates præ-
Osiris. monstrare fabulati sunt, 'modo Isim² & Osiridem, 'modo
Serapis. Serapim, & quod dicere piget, ⁴ crocodilos, ' à quibus ho-
Crocodili. minem devorari, tanquam à deo expetitur, magni inune-
Ichneumon. ris habebatur loco, ⁶ modo Ichneumones, ⁷ Ibes & fœda
Ibes. animalia, aliaque ludibria religionum, velut deorum numi-
Feles. na colentes, ita ut gentes aliquas ⁸ quæ Felem auream, ⁹ &
Scarabæi. alios qui Scarabæos pro diis haberent, circa Scyonem fuisse
Vulcanus. legamus. ¹⁰ Germani Solem, Vulcanum & Lunam, so-
 los deos quos cernebant, opinati sunt: ¹¹ quæ Anaximandri
 opinio

1 *Modo Isim.*] Strabo ibidem.

2 *Et Osiridem.*] Idem ibidem.

3 *Modo Serapim.*] Idem Strabo etiam ibidem.

4 *Crocodilos.*] Strabo ibidem, & Diodorus Siculus d. lib. 2. cap. 4. in princ. & postea dicit crocodilum coli apud Miridem paludem. Hincque illud Iuvenalis satyra 15. in princ.

Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens

Ægyptus portenta colat? crocodilon adorat.

Vide etiam Herodotum lib. 2. de his fustissime tractantem.

5 *A quibus hominem devorari.*] Strabo ibid.

6 *Modo Ichneumones.*] Strabo, & Diodorus ubi supra.

7 *Ibes.*] Uterque in iisdem locis & Herodotus lib. 2. insuper & Tertullianus adversus Marcionem lib. 2.

8 *Quæ felem auream.*] Plinius l. 6. cap. 29. scribit in Radata oppido felem aureum coli. Strabo autem & Diodorus Siculus, ubi supra simpliciter dicunt felem ab Ægyptiis coli.

9 *Et alios qui Scarabæos.*] Plinius lib. 30. cap. 11. tradit quartanis febribus prodesse scarabæum, qui pilulas volvit, atque ob id Ægypti magnam partem Scarabæos inter numina colere. Porphyrius in libro de Abstin-

tia animalium, & ab eo Eusebius Præparationis Euangelicæ lib. 3. c. 2. Porro Aristophanes in ea fabula cui εἰρήνῃς nomen est, sive serio, sive ridicule (qui mos illius frequens est) Scarabæos dicit esse in tutela Iovis Catabatis, id est, descensoris. Et hætenus Alexander de Diis Ægyptiorum. Virgilius autem lib. 8. Æneid. de iis loquens sic scribit,

Omnigeninæque deum monstra. * —
 COLERUS.

* Idem testatur Arnobius lib. 1. *Templa felibus, Scarabæis & Uculis sublimibus sunt elata fastigiis.*

TIRAQUELLUS.

10 *Germani.*] Id Cæsaris est lib. 6. de bello Gallico; *Deorum*, inquit, numero Germani eos solos ducunt quos cerunt, & quorum aperte opibus jurantur, Solem, & Vulcanum & Lunam. Reliquos ne fama quidem acceperunt. Tacit. tamen libro de Moribus Germanorum, eos dicit Mercurium, Herculem & Martem venerari: & de Marte quoque testis est Suetonius in Vitellio cap. 10. Sed & alios quoque deos eos colere videbis supra hoc eodem lib. cap. 4.

11 *Quæ Anaximandri opinio fuit.*] Apud Plutarchum de Placitis Philosophorum, lib. 1. cap. 7. quæ fuit etiam ipsius Pythagoræ, ut tradit Laërtius in vita illius.

1. *Quin-*

opinio fuit, ut cœlestia sidera deos esse crederet. ¹ *Quin-* *Sidera.*
 etiam Ægyptii Solis simulacrum diplomatibus consignatis
 adorant, quem Horum nuncupant, illudque precibus & *Horus.*
 votis frequentant assidue. ² Arabes Iovem & Bacchum. *Bac-*
³ Æthiopes ex diis unum mortalem, alterum immortalem *chus.*
 putant: ⁴ nonnulli Pœnam & Beneficium, ⁵ Assyrii ⁶ & Per- *Pœna.*
 sœ unum bonorum largitorem, alterum malorum. Fuere *Benefi-*
 qui crederent nullos deos esse, cæci & excordes, omnia- *cium.*
 que agi fato, animasque cum corporibus interire una. Ex
 his præter ⁷ Diagoram ⁸ & Theodorum Cyrenæum, ⁹ Eue-
 merum Tegeatem, ¹⁰ & Callimachum, ¹¹ ac Prodicum
 Cæum, ¹² aliosque plures, qui *ἄθεοι* dicti, fuere ¹³ Callaici *Athei.*
 gens moribus effera, cultu inhumano & fero, neque jure
 viventes. Numidæ Ammonem in desertis arenis magnis *Am-*
 hono- *mon.*

¹ *Quinctiam Ægyptii.*] Idem scribit Lilius Gyraldus de diis Gentium, syn- tagm. 1. ad finem, sed nullo quoque auctore citato. Sed tu vide Macrobiium Saturnalium lib. 1. c. 21. ubi & id simulacrum describit.

² *Arabes.*] Arrianus autem de Ge- stis Alexandri, lib. 7. dicit duos tan- tum deos Arabes colere, Cœlum & Dionysium, hujusque rei rationem reddit.

³ *Æthiopes.*] Strabo lib. 17.

⁴ *Nonnulli.*] Scilicet Democritus apud Plinium lib. 1. cap. 7.

⁵ *Assyrii.*] Idem Gyrald. ubi supra.

⁶ *Et Persæ.*] Et idem quoque ibi.

⁷ *Diagoram.*] Hunc enim Atheum fuisse tradunt Cicero lib. 1. de Natura Deorum. Diodorus Siculus lib. 13. Plutarchus de Placitis Philosophorum, lib. 1. cap. 7. Sextus Empyricus Pyr- rhomorum lib. 4. Max. Tyrius Sermo- ne 1. Arnobius contra Gentes lib. 8. Lactantius lib. 1. c. 2. & in lib. de Ira Dei, c. 9. Ælianus de Animalibus.

⁸ *Et Theodorum Cyrenæum.*] Plutar- chus ubi supra. Laërtius in vita Ari- stippi, & in vita Bionis, & alibi sæpe. Arnobius d. lib. 8. * Laërtius præci- pue loco postremo citato. Sextus Em-

piricus ubi supra. Ante hos omnes Philo Judæus in libro cui titulus est, *Quod liber sit, quisquis virtuti studet.*

COLERUS.

* Immo Minutius in Octavio. Nam Arnobius septem tantum libros scri- psit. Sed de Diagora aliisque atheis, vide Clement. Alexandrinum, in Ex- hortat. ad gentes.

TIRAQUELLUS.

⁹ *Euemærum Tegeatem.*] Plutarchus & Sextus ubi supra.

¹⁰ *Et Callimachum.*] Vide omnino ibi, duobus in locis.

¹¹ *Ac Prodicum Cæum.*] Sextus ubi supra.

¹² *Aliosque.*] Ut Hippon & Hero- stratus apud Ælium ubi supra in verbo, *Diagoram.* Et in horum numero Epicurus non immerito poni potest, qui, ut scribit Cicero lib. 1. de Natura Deorum, *ne in offensionem Athenien- sium caderet, verbis quidem deos reliquit, re sustulit.*

¹³ *Callaici.*] Strabo lib. 3. *Callaici,* inquit, *nullum Deum esse ajunt.*

Deus igno- tus. Sacrificia. Adven- a immo- lati. Virgo. Puer. Homi- nes & ossa huma- na. Huma- na ho- stia. honoribus frequentant. ¹ Celtiberi cuiquam deo, cuius et- iam nomen ignorabant, plena Luna nocturnum sacrum facere, & ante cuiusque fores saltibus indecoris pernocta- re didicerunt. Quod si illorum sacrificia scrutari, ac barbaros externosque ritus eruere conamur: quam impios cul- tus, & quam infanda sacra, apud tot efferas nationes vario gentium ritu invenimus? ² Scythotauri pro hostiis Dianæ advenas immolabant, Laodicæi Palladi virginem, ³ Arca- des Jovi Lycæo puerum. ⁴ Plerique juxta Borysthenem vecordianimo homines victimas dare, & in sacrificiis deo- rum humanis offibus adolere solebant. ⁵ Blemniæ, ⁶ Cimbri, ⁷ Galli, ⁸ Druidæ ⁹ & Germani, statis diebus, huma- nis

¹ Celtiberi.] Strabo d. lib. 3. Celti- beri & eorum vicini in Boream habitan- tes, cuiquam Deo, cuius nomen non extat, rotunda Luna, tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant, saltus agitantes. Nec apud hos tantum, sed & apud Athenienses deos quosdam ignotos fuisse, testis est Philostratus in vita Apollonii, lib. 6. & Pausanias li- bro 1. & sacræ literæ Actorum c. 17.

² Scythotauri.] Herodotus lib. 4. Pomponius Mela lib. 2. cap. 1. Solin. cap. 20. aut aliorum numeratione 25. Zenodotus in Collectaneis in illo pro- verbio, *νύκτι καὶ ἡμέρας*. Et idem de Scythis simpliciter Lucianus in lib. de Sacrificiis non longe à fine. & Philo- stratus d. libro 6. c. 10. Sed & de his scribit Herodotus libro 4. quod ex ca- privis centesimum quemque immo- labant. Lucanus autem de his lib. 1. ubi postquam locutus est de Teutate & Heso, qui sanguine humano placabantur, subdit,

*Et Taranis Scythica non mitior ara
Dianæ.*

De Tauris autem dicitur postea in verbo, *Longum est exequi*. Cæterum Paulus Orosius in præfat. lib. 5. me- minat crudelissimæ circa advenas Tau- rica Dianæ litationis.

³ Arcades.] Plin. l. 8. c. 22. & Suidas.

⁴ Plerique juxta Borysthenem.] Id

est, Neuri, ex Herodoto lib. 4. Pom- ponius Mela lib. 2. c. 1. Solinus c. 20. aut aliorum computatione 25. in prin.

⁵ Blemniæ.] Procopius lib. 1. de bello Persico.

⁶ Cimbri.] Strabo lib. 7. quem tu vide, propter execrandam istiusmodi sacrificiorum consuetudinem. De his etiam vide Dionysium Halicarn. l. 1.

⁷ Galli.] Cicero in Orat. pro M. Fonteio de Gallis loquens, *Signando*, inquit, *aliquo metu adducti deos placan- dos esse arbitrantur, humanis hostiis eor- um aras ac templa fungunt, ut ne reli- gionem quidem colere possint, nisi eam ipsam prius scelere violarint. Quis enim ignorat eos usque ad hanc diem retinere illam immanem ac barbaram consuetudi- nem hominum immolandum?* Cæsar lib. 6. belli Gallici. Strabo lib. 4. & 14. Diodorus Siculus lib. 5. & 6. cap. 9. Dionysius Halicarnæus lib. 1. Plinius lib. 30. c. 1. paulo ante finem. Solinus c. 33. aut, ut alii secant, 34. Pompo- nius Mela l. 3. c. 1. Lactant. l. 1. c. 21. Galli *Hesum* atq; Teutate humano cru- ore placabant deos. Martianus Capella loquens de Narbonensi Gallia, lib. 6.

⁸ Druidæ.] Cæsar, & Pomponius Mela & Plinius ubi supra. Tacitus li- bro 14. & Strabo lib. 4.

⁹ Et Germani.] Vide infra in verbo Germani.

nis litant hostiis, & cruore captivorum adolent aras, tunc propitiari deum maxime arbitrati quum per cruciatum homines excarnificarent, ex pœnis hominum divinationem & auguria captantes. ¹ Fuitque apud Phœnices & Carthaginenses ninium diu servatum, ut infantes principali honore insignes sorte ductos, in regio ornatu Saturno immolarent hostias: & quem fors morti destinarat, morti subtrahere non licebat: quare multorum civium largis fletibus deplorata funera fuere: à quibus sacris quum desivissent, postea victi ab Agathocle, deos propterea subiratos arbitantes, ut numen placarent, ducentos nobilium filios mactarunt ad aras, adeo cæca mortalitas sub nomine religionis ad infandas cædes agebatur præceps. Id quod à Rhodiis & Cretensibus factitatum comperimus, ut hominem epulis gravatum, ac pueros impuberes festis diebus Saturno mactarent. In Chio & Salamine mos multa secula viguit, ut Diomedis ² & Dionysio homines discerptos jugularent. Ejusdemque Dionysii templum in Arcadia fuit, in quo puellæ ad aram flagellabantur ad necem: sicut Spartæ in ara Mercurii ⁴ & Orthiæ Dianæ pueri.

Infantes immolati.

Homines discerpti.

Puellæ ad necem flagellatæ.

Pueri flagellati.

Quin-

¹ *Auguria captantes.*] Strabo d. l. 4. & iterum copiose lib. 7.

² *Fuitque apud Phœnices & Carthaginenses.*] Plato in Dialogo, cui titulus est *Minos*, vel, de lege. Dionysius Halicarnassæus lib. 1. Diodorus Siculus lib. 20. Plutarchus in Apophth. Imperatorum, ubi de Gelone. Silius Ital. ad finem l. 4. Punicorum illis versibus, *Mos fuit in populis, quos cecidit advena Dido,*

(Infandum dictu) parvos imponere natos, &c.

Tertullianus in Apologetico, cap. 9. Lactantius lib. 1. c. 21. Eusebius lib. 4. Preparationis Evangelicæ. Justinus libro 19. in duobus locis. Paulus Orosius lib. 4. cap. 6.

³ *Et Dionysio.*] Plutarchus in Themistocle, loquens de Euphrantide vate. Themistoclem manu apprehendens, *jussit adolentes primitias, totis mun-*

capatis, Omestæ Dionysio immolari. Idem in Pelopida. Tum etiam qui sub Themistocle immuni Dionysio mactati sunt ante Salaminæ pugnam navalem.

⁴ *Et Orthiæ Dianæ.*] Plutarchus in vita Lycurgi. Cui rei ne fides derogetur, efficiunt pueri, quos nostra etiam tempestate vidimus aliquoties ad aram Dianæ Orthiæ verberibus cæsos mori. Pausanias libro 3. & Philostratus de vita Apollonii libro 6. cap. 10. de Lacedæmonii loquens, *Verberum autem, inquit, consuetudo in Scythicæ Dianæ honorem servatur, quod ita, ut ajunt oracula præceperunt.* Et de hac re etiam Cicero quamvis Mercurii, aut Dianæ aram non nominet, libro 2. Tusculan. quæst. *Spartæ vero, inquit, pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, ut multas è visceribus sanguis exeat. nonnunquam etiam, ut, cum ibi essent, audiebam usque ad necem.*

I Quin-

*Viri
homi-
nes ex-
usti.*

*Boii &
Celta.*

*Tre-
centi
homi-
nes uno
sacri-
fici.*

*Homi-
nes ju-
gulari
& im-
molati.
Homi-
nes af-
fixi su-
dibus.*

¹ Quinetiam alii ingenti simulacro viminibus intexto, & vi-
vis hominibus oppleto, ac igne succenso, hominibusque
fœdum in modum exanimatis, maximum holocaustum diis
offerre putaverunt. Boiis ² & Celtis purgato captivi hostis
capite, calvariam auro cælare, & eo poculo in solennibus
libare, religiosissimum erat. ³ Proditur Aristomenes Mes-
senius Jovi, quem Ithometem appellant, trecentos simul
homines, in quibus Theopompus fuit, uno sacrificio ma-
ctasse: ⁴ & Lacedæmonios eo vesaniæ processisse, ut Mar-
ti humana victima litarent. ⁵ Galatæ & Massagetæ non a-
liter deos rite consuli arbitrati sunt, quam jugulato homi-
ne apud aras deorum, ex cujus casu, tum ex membrorum
laniatu, & fluxu sanguinis, futura divinabant. ⁶ Cimbri
noxios homines servatos, sudibus affixos, diis pro hostiis
dabant. ⁷ Galli præter Hesium & Theutatem Mercurium,
quos humano cruore placabant, gravioribus morbis aut
periculis affecti, ad placandas deorum aras, aut homines
immolabant, aut se immolatuos vovebant: ad cujus a-
ram etiam grandævos ætate pro victimis profecabant.
⁸ Lusitanis vetus mos erat, ex intestinis hominum exta
pro-

¹ *Quinetiam alii.*] Hi sunt Galli, ex
Cæsare in Commentar. de bello Gal-
lico, lib. 6. his verbis, *Alii immani mag-
nitudine simulachra habent, quorum con-
texta viminibus membra viris hominibus
complent, quibus succensis circumventi
flamma exanimantur homines, &c.* Et
etiam Strabo libro 4. de iis sic scripsit,
Magnam etiam è fœno coorto statuas ap-
parantes, eique lignum injectantes, peco-
raque & varias immittentes beluas at-
que homines holocaustum faciebant.

² *Et Celtis.*] Et simile quippiam re-
fert Paulus Orosius Histor. lib. 5. c. 22.

³ *Proditur Aristomenes Messenius.*]
Pausanias libro 4. Fecit posthæc Aristo-
menes Jovi sacrum, quod Hecatompheia
vocant: quasi Centucidium dicas: id sa-
crum fieri patrio instituto traditum ab iis,
qui in pugna hostes centum occidissent.
De hoc etiam Clemens Alexandrinus

in libro quo ad veritatem Gentes hor-
tatur, & ex eo Eusebius lib. Præpara-
tionis Euangelicæ, & Cyrillus in lib.
contra Julianum Cæsarem.

⁴ *Et Lacedæmonios.*] Philostratus
de vita Apollonii, lib. 6. c. 10. Curigi-
tur, inquit, *Thespesion, peregrinos hospi-
tes Dianæ non sacrificant, sicut facere
quondam consueverunt?*

⁵ *Galatæ.*] Diodorus Siculus lib. 6.
cap. 9.

⁶ *Cimbri.*] Vide Strabonem lib. 7.

⁷ *Galli.*] Lactantius lib. 1. cap. 21.
Et Lucanus lib. 1.

*Et quibus inimicis placatur sanguine dire
Theutates, horrensque feris altaribus
Hesus.*

Et vide supra hoc eodem cap. in ver-
bo, Galli.

⁸ *Lusitanis.*] Strabo lib. 3. unde
hæc ad verbum sunt omnia desumpta.

prospicere, atque inde omina & divinationes captare, ab-
 scissasque captivorum dextras pro munere diis offerre. *Dextræ
 diis ob-
 latae.*
 1 Thraces Zamolxim, quem maximum deum putant, non
 aliter fieri propitium estimarunt, quam si ad aram facililan-
 cearum ictu homo concideret, eam optimam & diis gratif- *Homo
 lancea
 ictus.*
 ficam victimam opinati. 2 Germani quoque ritu barbarico,
 Mercurio humano cruore litare religiosissimum putant. *Hu-
 manus
 cruor.*
 3 Idem fecere Senones, qui caeso publice homine, infan- *Homo
 casus
 publi-
 ce.*
 da sacra statis diebus anni celebrabant, his portentis, de-
 licta expiari opinati. 4 Persis quoque ad habendas diis gra-
 tias, viventes juvenes, eosque spirantes sub terra defodere
 assuetum fuit: quem morem Græcis inolevisse accepimus, *Viven-
 tes ju-
 venes
 defossi.*
 ut in anniversaria celebritate Baccho vivos homines sacri-
 ficient: quique ita fuisset immolatus, maximam inter suos
 probitatis laudem ferat. 5 Longum est exequi, qui Tauro- *Viri
 homi-
 nes sa-
 crifi-
 cati.*
 rum mores fuerint, ut apud aram hominem sisterent, &
 post solennes preces, hominis caput clava ferirent, illud-
 que cruci affigerent, truncumque corpus ex ingenti rupe
 in præceps darent, 6 quod cum Leucadiis commune fuisse *Tauri.
 Leu-
 cadii*
 tradi-

1 *Thraces.*] Herodotus lib. 4. &
 Origenes adversus Celsum lib. 3. Et
 de his quoque Sextus Rufus in Histo-
 ria Romanorum scribit, quod captivos
 hostium suis diis dicabant, sanguinem-
 que humanum in ossibus capitum po-
 tabant. Quod & ipsum tradit Lucius
 Florus Epit. 2. in libello Thracio. Sed
 & de iisdem Herodotus ipse libro 9.
 scribit Oebazum in Thraciam fuga e-
 lapsum, eos Plestoro indigenæ Deo
 ritu suo immolasse.

2 *Germani.*] Cornelius Tacitus in
 libro quem de Moribus Germanorum
 inscripsit.

3 *Idem fecere Senones.*] Legendum est
Senones, ex eod. Tacito illo ipso lib.

4 *Persis quoque.*] Herodotus lib. 7.
Audientes, inquit, eum locum *Novem-
 vias Hedonorum* appellari, totidem illic
 pueros ac virgines puellarum indigena-
 rum filios viros defoderunt, Persicum e-
 nim est defodere viventes. Nam & A-

*vestrim Xerxis uxorem, jam provec-
 tæ ætatis, audio bis septem illustrium Persa-
 rum liberos defodisse, ad referendam pro
 se gratiam Deo, qui sub terra situr esse.*

5 *Longum est exequi, qui Taurorum
 mores.*] Virgini naufragos immolant,
 & quoscunque Græcos illuc delatos.
 Hoc modo postquam preces perege-
 runt, hominis caput clava feriunt:
 truncum ejus quidam ajunt proturbari
 è rupe (nam in rupe prærupta tem-
 plum est eorum situum) cruci caput af-
 figunt. De his etiam Lactantius lib. 1.
 cap. 21. Paulus autem Orosius in præ-
 fatione lib. 5. meminit litaturæ crude-
 lissimæ circa advenas Tauricæ Dianæ.
 Servius enarrans illud Virgil. l. 7. *Æn.*
 — Placabilis ira Dianæ.

*Non qualis, ait, ante fuit, vel apud Tan-
 ros humano gaudens sanguine.*

6 *Quod cum Leucadiis.*] Strabo l. 10.
 Et vide nostras leges Connubial. l. 15.
 num. 100. incip. Memoratur.

*Homo
immo-
latus.*

*Coitus
in sa-
cris.*

traditur, ut in Apollinis sacro, avertendæ deorum iræ hominem de montis specula dejicerent & in mare præcipitem agerent. ¹ Fuitque apud Albanos usurpatum, ut hominem sacris initiatum, qui sanctitate polleteret, diu servatum, & opipare saginatum apud aras sisterent, eumque furiali carmine excantatum, quibusdam additis precationibus, cum aliis hostiis immolarent. Tantaque animorum insipientia fuit, & tam præceps libido imperiti vulgi, ut omnes fere mor-

¹ *Fuitque apud Albanos.* Strabo lib. 11. Quidam hujus negotii gnatus sacram hastam tenens, qua mos est hominem mactari, atque ex multitudine procedens, eam in cor per latus urget, illo cadente quædam divinationis signa captant atque in commune proferunt, tum corpore in locum quendam delato, id omnes supergrediuntur hujusmodi piaculo utentes. Sed superioribus addendum puro, quod & Ægyptii homines rufos ad sepulchrum Osiridis sacrificio mactabant, teste Diodoro Siculo lib. 2. Et Achæi, qui ex Athamantis genere nati maximus esset aditu curiæ interdicebant: quod si quis forte adiiisset, continuo mactabatur toto corpore coronis cooperto, Herodoto lib. 7. Et Tarquinienfes 307. milites Romanos captos immolant, apud Livium 1. dec. lib. 7. Et Pœni omnibus annis Herculi humana victima sacrificabant, Plinio lib. 36. c. 5. Et Britanni hospites pro hostia immolabant, Acroni enarrant illud Horatii lib. Carm. 3. Ode 4.

Visam Britannos hospitibus feros.

Et apud Siculos Palici dii primum humano sanguine placabantur: sed postea quibusdam sacris mitigati sunt. Servius in illud Virgilii libro 9. Æneidos,

— *Placabilis ara Palici.*

Et Lactantius enarrans illud Statii libro 12. Thebaid.

— *Siculosque licebit*

Exorare deos. —

Athenienses in insula Lemno, si quis

centum hostes interfecisset, Marti hominem sacrificabant, ut auctoritate Diophanti Lacedæmonii, & Sosicratis scribit Fulgentius in interpretatione vocum antiquarum, cap. 5. ubi de nefrendibus suis tractat. Idem Athenienses tres filios Sandarices fororis Xerxis Regis vivos captos Euphrantidis vatis jussu Omestæ Libero patri immolarunt, teste Plutarcho in Aristide. Busiris Ægyptiorum Rex advenas & hospites immolare solebat. Ex quo Virgilius libro 3. Æneidos post princ.

Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Ubi Probus & Servius id annotarunt. Itali etiam Jovi & Saturno homines immolabant, teste Lactantio libro 1. cap. 21. his verbis, *Galli Hesium atque Teutatem humano cruore placabant deos: qui sane feralis ritus diu similiter apud Italos stetit, qui Latialem Jovem & Saturnum humana placabant hostia.* Et Romani post Cannensem cladem homines (ut deos iratos sibi placarent) immolant, ut est apud Livium 3. Dec. lib. 2. Interim, inquit, ex fatalibus libris sacrificia aliquot extraordinaria facta: inter quæ Gallus & Galla, *Græcus & Græca in foro Boario sub terra viri demissi sunt in locum saxo confectum, ibi ante hostiis humanis Romano sacro imbutum.* Hoc autem postea edito est abolitum, ut testatur Plinius Naturalis historiae lib. 30. cap. 1. his verbis, *Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum est, ne homo immolaretur.*

mortales in ¹ templis coire, & nefandis libidinibus immisceri, ac pudendis genitalibus sacrum facere, quod procreationis seminarium forent, nefas non putarent, ita ut Britannis longo tempore mos inoleverit, conjuges & nurus <sup>Bri-
tanni
litant
sanguine</sup> nudas, & succo herbarum delibutas, ad templa ducere, & ita supplicare, ² ac captivorum sanguine diis litare. ³ Et Corinthi supra mille prostitutas in templo Veneris assidue <sup>Me-
trices
in tem-
plo Ve-
neris
habi-
tantes.
Roma-
ni.
Homi-
nes vi-
vi de-
fess.</sup> degere, & inflammata libidine, quæstui meretricio operam dare, & velut sacrorum ministras deæ famulari. Piget referre Romanos tunc rerum dominos, quibus fœdera, leges & sacra exteris dare nationibus imperium fuit, quanto in errore, & quam tetra caligine versatus fuit victor ille gentium populus, & totius dominator orbis, omni superstitione obnoxius. ⁴ Junones & Genios quotidie sibi ascribendo, & nova numina adoptando: ⁵ qui etiam extracordinaria sacra ex fatalibus libris facere coacti, Græcum, & Græcam, totidemque Gallos, in foro boario ad placandas deorum iras, sub terras vivos defodere veriti non fuerunt. Licuitque diu in sacris hominem interimere, & diis immolare, adeo ⁶ ut Saturnum & Latialem Jovem humana placarent hostia, cujus simulacrum, dum sacrificant, humano sanguine proluebant: ⁷ donec Cneo Cornelio Lentulo, <sup>Homi-
nes im-
molare
apud
Roma-
nos
quan-
do ve-
ritum,</sup> & Pu-

¹ In templis coire.] Vide omnino quæ scriptum est in nostris legibus Connubialibus l. 15. num. 105. incip. *Quamquam.* & multis sequentibus.

² Ac captivorum sanguine.] Solinus cap. 25. aut aliorum scitione 35. & Acron in Horatium libro Carm. 3. Ode 4. & Plinius lib. 30. cap. 1. de Magia loquens (quæ præcipue humana constabat victima) sic ait, *Britannia hodieque eam attonite celebrat, ut dedisse Persis videatur.* Et paulo post in fine capitis, *Non satis æstimari potest, quantum Romanis debeatur, qui sustinere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandati vero etiam saluberrimum.*

³ Et Corinthi.] Strabo lib. 8. Et *Tem. 11.*

vide Athenæum lib. 13. c. 11. & dictas leges nostras Connubiales l. 15. quo loco nuper citavimus.

⁴ Junones.] Hæc usque ad versic. *Qui etiam,* sunt Plinii lib. 2. c. 7. vide etiam Ciceronem lib. 2. de Natura deorum. Sed & Genios, Seneca lib. epist. ad Lucilium 19. epist. omnium 110. & Lactantius libro 2. cap. 15. & alibi diximus.

⁵ Qui etiam.] Livius 3. Decad. l. 2. & Plinius lib. 28. c. 2. non multo post principium.

⁶ Ut Saturnum & Latialem Jovem.] De his duobus Lactantius lib. 1. c. 21. & diximus supra.

⁷ Donec Cn. Cornelio Lentulo.] Plin. lib. 30. c. 1. Et vide omnino quæ scrip-

& Publio Licinio Crasso consulibus, senatusconsulto cautum fuit, ne novam inducere religionem, neve hominem immolare, aut humano sanguine litare cuiquam liceret. Item præter notissimos deos homini vix initiato, & nondum in lucem edito, turbas deorum tanquam pedissequos atque pædagogos, & tot vanitates præfecere: ¹ Profam, ² Postvertam, ³ Egeriam, ⁴ Fluoniam, ⁵ Lucinam, ⁶ Pilumnium,

primus in nostris Comm. Retractum rit. 1. in præfar. num. 59. incip. *Sed quantum.* Et diximus etiam supra hoc eod. c. in verbo, *Fuitque apud Albanos.*

1 *Profam.*] De hac Gellius lib. 16. in fin. *Quando contra Naturam forte conversi in pedes pueri, brachiis plerumque diductis retineri solent, agrius tunc mulieres enituntur. Hujus periculi deprecandi gratia, aræ statutæ sunt Roma duabus Carmentibus: quarum altera Postvorta nominata est, Prosa altera à recti perverſique partus & potestate & omine.*

2 *Postvertam.*] Gellius ubi supra proxime. & Macrobius lib. 1. Saturn. c. 7. ubi Postvortam appellat, nisi hæc alia dea fuerit, quod magis puto: nam & illic Antevortæ alterius deæ meminit, easque aliunde dictas fuisse tradit.

3 *Egeriam.*] Apud Festum Pomp. lib. 5. ubi dicit eam ab egerendo partu dictam: ob quod à mulieribus colebatur. Ea autem colebatur in luco Aricio, cum qua Numma Pompilius & connubium & colloquium se habere simulabat, ut auctor est Plutarchus in vita Numæ, & Livius 1. Dec. lib. 1. Ovidius lib. 3. Fastor.

Egeria est quæ præbet aquas, dea gratiæ Camænis,

Illæ Numæ conjunx, consiliumque fuit.

4 *Fluoniam.*] De qua Martianus Capel. in nuptiis Mercurii, & Arnobius adversus Gentes, & Festus Pompejus lib. 6. ubi ita vocatam Iunonem dicit, quod eam sanguinis fluore in conceptu retinere dicebant. Et nos

quoque de hac diximus supra libro 2. cap. 25.

5 *Lucinam.*] Est autem partuum præses, teste Servio. Terentius in Andr.

Juno Lucina fer opem.
Virgilius in Pollione, id est, Bucolic. eclog. 4.

Castæ favæ Lucina, tuus jam regnat Apollo.

In quibus locis modo pro Junone, modo pro Diana capitur. Cicero libro 2. de Natura Deorum, Luna à luendo nominata sit: eadem est enim Lucina: Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque luciferam, sic apud nostros Junonem Lucinam in pariendo invocant, &c. Plinius lib. 16. cap. 44. putat Lucinam dici, quod oculis præsit & luci. Sunt etiam qui à luco dictam putant, qui Romæ Junoni sacer est in Exquilis. Unde Ovidius lib. 2. Fastor.

Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucis:

Aut quia principium tu dea lucis habes.

De hac etiam diximus supra hoc eodem libro 6. capite 4. in verbo *Lucina.*

6 *Pilumnium, Picumnium.*] Hi duo dicebantur dii conjugales Varroni l. 2. de vita populi Romani, apud Nonium Marcellum de Doctorum indagine, ubi & hos præsidēs auspiciis conjugilibus designatos esse dicit. Servius autem in princ. lib. 9. Æneid. priorem dicit usum invenisse frumenti pinsendi, unde à pistoribus colitur, & ab ipso pilum dictum. Alterum sterco-

rando

num, Picumnum, ¹Edusam, ²Potinam, ³Majam, quæ fatua dicta est, quos sibi deos finxit antiquitas, etiam ⁴Stabilinum & Statanum, ac Fabulinum, ⁵aliosque Magnos, ⁶alios Geniales, ⁷alios indigetes, ⁸nonnullos Patrios deos venerati.

randorum agrorum usum invenisse, unde & Sterquilinus dictus. Virgilius lib. 10. Æneid.

Cui Pilumnus avus, cui diva Venilia mater.

1 *Edusam.*] Educam dicit Varro, & ex eo Donatus in Phormionem Terentii, & *Eduleam*, Divus Augustinus de Civitate Dei, lib. 4. c. 11. & iterum c. 34. eodemque ultimo. Vide etiam Nonium Marcellum lib. de Proprietate sermonis in verbo, *Edusa*.

2 *Potinam.*] Varro, Donatus, & Augustinus ubi supra, & vide etiam eundem Nonium.

3 *Majam, quæ Fatua dicta est.*] Macrobius libro 1. Saturn. cap. 12. Hanc eandem, etiam Bonam, Faunamque, Opemque, & Fatuam, Pontificum libris indigitari. Dicta est autem Fatua à fando, eodem teste Macrobius. ibid. Fuit & alia Maja Atlantis filia & Mercurii mater. Virgilius 8. Æneid.

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maja

Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.

At Majam (auditis si quicquam credimus) Atlas,

Idem Atlas generat, cæli qui sidera fulcit.

4 *Stabilinum, & Statanum, ac Fabulinum.*] De his tribus Cato Censorinus de liberis educandis apud Nonium Marcell. de Doctorum indagine. Verum non *Stabilinum* legendum, sed *Statilium* videtur ex D. Augustino de Civitate Dei, lib. 4. c. 21. ubi ita dici à stando scribit.

5 *Aliosque Magnos.*] De Magnis diis Virgilius lib. 3. Æneid. non longe post princ.

Cum sociis, natoque, Penatibus & majoris Dis.

Ubi Servius, eos nominari qui ira dicebantur. Et de his quoque dictum est supra hoc eodem lib. 6. cap. 4. Vide etiam Macrobius lib. 3. Saturn. capite 4.

6 *Alios Geniales.*] Festus Pompejus lib. 7. & diximus supra ibid.

7 *Alios Indigetes.*] Virgilius lib. 1. Georg.

Dii patrii indigetes. —

Ubi Servius, *Patrii dii sunt, qui præsunt singulis civitatibus, ut Minerva Athenis, Juno Carthagini. Indigetes autem proprie sunt dii ex hominibus facti, quasi in diis agentes.* Livius 1. Decad. lib. 8. Lares, dii novenses, dii indigetes, divi quorum est potestas nostrorum hostiumque. Idem Servius in illud Virgilii lib. 12. Æneidos,

Indigetem Æneam scis ipsa, & scire fateris

Deberi cælo, satisque ad sidera tolli.

Et Strabo lib. 15. dum loquitur de diis Indorum. Festus libro 9. & Macrobius in somnium Scipionis lib. 1. c. 9.

8 *Nonnullos Patrios.*] Virg. lib. 1. Georg. & ibi Servius, ut diximus supra proxime. Et Tibullus libro 2. elegia 1.

Dii patrii, purgamus agros, &c.

Cicero Philip. 2. *Repetebant præterea deos penates, patrios, aras, &c.* Et Dionysius Halicarnas. qui & hos Heræos & Genethlios à quibusdam vocari dicit. Corn. Tacitus lib. 1. *Cerni, inquit, adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis patriis suspendere.* Paulus Orosius lib. 6. cap. 5. Et vide supra eodem lib. cap. 4. Sed & alios multos deos poteris addere ex Varrone, & ex eodem Divo Augustino de Civitate Dei, lib. 4. cap. 8. 11. & 12. & aliis ejusdem lib. & Arnobio in libris contra Gentes.

nerati. Adeo ignara superstitio hominum mentes depravat, & nonnunquam sapientum animos transverfos agit. Quantum debemus CHRISTO domino, regi & doctori nostro, quem verum Deum veneramur & scimus quo præmonstrante explosa ferarum gentium doctrina, rituque immani & barbaro, veram religionem edocti humanitatem & verum Deum colimus evictisque erroribus, & infandis ineptiis, quas prisci coluere, quid quenque deceat, & quibus sacris, quaque mente Deum colere oporteat, noscitur?

F I N I S.

INDEX

INDEX

RERUM ET VERBORUM

MEMORABILIMUM,

Quæ in Contextu Operis occurrunt.

Meminerit Lector Benevolus litterâ a, numeris adjectâ,
primum, b, secundum Operis Tomum
designari.

A.

A Batos insula quæ.	364.b	Academia Athenis quid.	660.a
Abdomina à quibus & cur epulis interdicta.	685.a	Acarnanes quot mensibus annum metiri sint.	826.a
Abii qui.	1078.a	Acca Larentia, Remuli nutritrix.	196.a
Ab i & Calvi Scythis qui, qualesque ha- biti.	1037.a	Acca Larentia à quo sacra instituta.	199.a
Abluendi cadaveris & ungendi & ve- ficiendi mos olim quis.	616.a	Accensus facies gustare, quibus in ludis sumiliare.	660.b
Abluendorum infantium mos elim quis apud diversos.	486.a	Accensi qui.	698.b
Abollæ, quorum vestes.	210.b	Accensis quis, ejusque munus.	206.a
Abraham à quo ethnico Imperatore inter Lares cultus.	596.b	Acci Sinceri laus.	236.a
Abadatæ, Persarum duci, conus in bello qualis.	155.a	Accipiter quale augurium faciat.	134.b
Abretano Fovi suem immolasse, insandum erat scelus.	696.a	Accipitrem occidisse, in Ægypto capita- le.	596.a
Abrogatio legum quando aut quomodo fie- ret.	609.b	Accius tragicus Poëta quando & ubi na- tus.	235.a
Abscissi Romæ olim qui & quomodo ha- biti.	42.b	Accubandi in convivio mos.	284.b. 292.b. 293.b
Abstinibus quando triumphus decerne- tur.	477.b	Accusatori quot horæ, & quot reo confi- tuta.	1010.a
Absentium ratio ubi nulla.	904.a	Acetabuli mensura.	447.a
Absinthio marino qui maximè utantur in sacris.	1091.a	Achei equites.	521.a
Absolutionis notula seu littera apud Roma- nos quæ.	594.a	Achei quot & quales summorum magistratu- m gerentes habere solent.	566.a
Abydeni natura quales.	1038.a	Achæis initium anni quid.	830.a
Abydus, quorum regia.	612.a	Achaorum de Imperatore suo institutum quod.	13.a
Acadinus fons quid miri præstare soli- tus.	96.b	Achaorum in galeis ornatus qualis.	155.a
Acæa quid.	364.a	Achaorum in præliis arma quæ.	718.b
		Achaicus conventus ex quot olim constaret urbibus.	850.a
		Achaicus quis, qua de re cognominan- tus.	333.a
		Achamas tribus.	133.a

<i>Achates annulus quis.</i>	1207.a	<i>Adleſti qui dicti.</i>	991.a
<i>Acherſites unde dictus.</i>	341.a	<i>Adoleſcentes in ſacris Lacedamoniorum</i>	
<i>Achernſus ſpecus ubi.</i>	634.a	<i>flagellati.</i>	1111.a
<i>Achillas Pompeji M. interfeſtor.</i>	19.a	<i>Adoneus, quis & quorum deus.</i>	460.b
<i>Achilles quantis donis ab Agamemnone</i>		<i>Adonia Athenis ſacra quæ.</i>	659.b
<i>donatus.</i>	1129.a	<i>Adonis, dea quæ.</i>	454.b
<i>Achilles apud quos vel nominari veti-</i>		<i>Adoptio liberorum ſimulata, Senatuſcon-</i>	
<i>tus.</i>	378.a	<i>ſulto ſublata.</i>	949.a
<i>Achilles, quorum deus.</i>	441.b	<i>Adoptiones irritæ quæ.</i>	308.a
<i>Achillis aſylum ubi.</i>	781.a	<i>Adoptivi filii quorum nomina ſibi arroga-</i>	
<i>Achillis præceptores qui.</i>	490.a	<i>rent.</i>	41.b.42.b
<i>Achillis mentionem facere ubi neſas.</i>	505.b	<i>Adorari Reges ubi & quomodo ſolent.</i>	418.a
<i>Acici diſponendæ modi ſeu formæ quales</i>		<i>Adorationem qui Imperatores aut reſpue-</i>	
<i>& quot.</i>	928.a.929.a	<i>runt aut excegerint.</i>	418.a
<i>Aciem ex occaſione oblata prudens dux di-</i>		<i>Adorea quid.</i>	1119.a
<i>rigere debet.</i>	928.a	<i>Adramis Lydorum rex primus caſtravit</i>	
<i>M. Acilius Glabrio duumvir.</i>	348.a	<i>mulieres.</i>	479.a
<i>Acinaces quorum proprii.</i>	684.b	<i>Adranus, Sicularum deus.</i>	444.b
<i>Acinaci, velut Martis ſimulachro, qui</i>		<i>Adriaticum mare unde ſic dictum.</i>	849.a
<i>litavit.</i>	745.b	<i>Adſciti in imperium.</i>	979.a
<i>Acorem, muſcarum deum, qui adora-</i>		<i>Adſcripti qui apud Lacedæm. vocati.</i>	967.a
<i>runt.</i>	745.b	<i>Adſcriptitii qui.</i>	698.b.840.a
<i>Acradina Syracuſis quid.</i>	556.b	<i>Advenæ ſeu peregrini quam inſiſi quibuſ-</i>	
<i>Acree Veneris templum mulieribus inter-</i>		<i>dam.</i>	190.b
<i>dictum.</i>	420.b	<i>Advenas Diane qui immolarent.</i>	748.b
<i>Acrocorinthus quid.</i>	556.b	<i>Adulter utroque oculo privatus.</i>	863.a
<i>Acrocorinthus qui haberet, quid habere</i>		<i>Adultera ubi pro ſupplicio omnibus exponi</i>	
<i>diſtus.</i>	557.b	<i>ſolita.</i>	862.a
<i>Acron, Ceninenſium dux, à Romulo vi-</i>		<i>Adulteram ubi viro liceat punire, non ux-</i>	
<i>ctus.</i>	108.a	<i>ri adulterum.</i>	864.a
<i>Acta diuina.</i>	1146.a	<i>Adulteri igne cremati.</i>	863.a
<i>Actus quid ſit. 439.a. quadratus.</i>	440.a	<i>Adulteri quam graviter à Caſare Tiberio</i>	
<i>Actus in comædia & tragædia quot tan-</i>		<i>puniti.</i>	860.a
<i>tum ſervare ſoliti.</i>	631.b.632.b	<i>Adulteria apud quas gentes fuerint impu-</i>	
<i>Ad triarios rem veniſſe, quid indicaret.</i>		<i>nita.</i>	861.a
<i>163.b.</i>		<i>Adulteria ut vindicent magi.</i>	863.a
<i>Adad, quorum deus.</i>	445.b	<i>Adulteria qua potiſſimum lege coercita.</i>	
<i>Adagia à civitatum moribus ſumpta.</i>		<i>860.a</i>	
<i>1042.a</i>		<i>Adulterii damnatæ virilem togam ſumere</i>	
<i>Adagium ſceleratum inter patronos cau-</i>		<i>cogebantur.</i>	218.b
<i>ſarum.</i>	154.b	<i>Adulterii in Actide pœna quæ.</i>	862.a
<i>Adagiorum aliquot paucis explicatorum ca-</i>		<i>Adulterii ſuſpectam quomodo Hebræi ex-</i>	
<i>talogus.</i>	155.b. & ſeqq.	<i>periri aut puniri ſoleant.</i>	864.a
<i>Αδανπος πόλεμ.</i>	160.b	<i>Adulterii apud diverſos quam diverſa pœ-</i>	
<i>Adamus cæſatus in marmore ubi reper-</i>		<i>na.</i>	860.a. & ſeqq.
<i>tus.</i>	81.b	<i>Æacus cur filius Jovis putatus.</i>	380.a
<i>Addiſti qui.</i>	42.b	<i>Æclon, qualis & quorum cœna.</i>	295.b
<i>Adeſpotæ qui.</i>	777.a	<i>Edes quomodo & ſingulariter & plurali-</i>	
<i>Adiatorix quo in triumpho & quanto Au-</i>		<i>ter uſurpetur.</i>	517.b
<i>guſti luctu occiſus.</i>	489.b	<i>Edes diis votæ.</i>	803.a
<i>Adiſciales ſeu adipales cœna quæ.</i>	574.b	<i>Edes Decrum extra urbem, quæ, & quæ ex</i>	
<i>747.a</i>		<i>his poſtea in urbem receptæ. 257.a. & ſeqq.</i>	
		<i>Edis</i>	

RERUM ET VERBORUM.

Aedes Palatina quales & cur inaugurarentur. 332.b
Ædis consecranda caeremonia. 594.b
Ædilitas quando cœpta. 907.a
Ædiles primum creati qui, quales & quot fuerint. 907.a. 908.a
Ædiles plebis. 908.a
Ædiles an fuerint sacrosancti. 915.a. 916.a
Ædiles in Thessalia qui qualescœ fuerint. 912.a
Ædilitas quibus interdicta. 916.a
Ædilitatis munus cum alio munere conjunctum. 914.a
Ædilitatis repulsam passus ac postea imperium adeptus quis. 913.a. 914.a
Ædilitii muneris honor. 913.a
Ædilitium edictum in Judæorum & Ægyptiorum sacra. 911.a
Ædilitium sanctio de dignitatis cuiusque & gradus discrimine in theatris. 176.b
Ædilitium potestas nimia cohibita. 911.a
Ædilitium munus quod. 909.a. & seqq.
Ædilitium in censors potestas. 725.a
Ædium sacrarum cura pates quos olim esset. 719.a
Ægida, Spartiatarum tribus. 133.a
Ægiolensium dea quæ. 445.b
Ægira, cujus regionis urbs. 850.a
Ægis, Atheniensium tribus. 132.a
Ægyptia Sihylla. 739.a
Ægyptiæ tibiæ. 876.a
Ægypti quibus disciplinis filios impuberes exerceant. 431.a
Ægypti animalium figuris sensa exprimabant. 528.a
Ægypti cuiusmodi in bello usi signis. 868.a
Ægypti quantopere dotes aversati fuerint. 956.a. 957.a
Ægypti quomodo sœnus inhibuerint. 48.a
Ægypti sœstis diebus jejunia fiebant. 1077.a
Ægypti quorum animalium figuris affectus hominum indicarint. 432.a
Ægyptiis pro tibiis cantus in sacris adhibiti. 1085.a
Ægyptiis duo genera literarum. 528.a
Ægyptiorum annus. 826.a. 827.a
Ægyptiorum incestuosa conjugia. 181.a
Ægyptiorum deorum imagines ridiculæ. 456.a
Ægyptiorum iuramenta ridicula. 88.b. 91.b

Ægyptiorum in condendis cadaveribus mos. 550.a
Ægyptiorum mos in funere Regis defuncti. 642.a
Ægyptiorum sacerdotes. 321.a
Ægyptiorum sacerdotum caeremoniæ quæ. 582.b
Ægyptiorum sacra. 695.a
Ægyptiorum sacra incrementa. 456.a
Ægyptiorum Regum & Reginarum bonos. 221.a
Ægyptiorum vota in morbis puerorum. 811.a
Ægyptiorum luctus in obitu Regis. 612.a
Ægyptiorum Regum cognomina. 17.b. 18.a
Ægyptiorum lex de vino Regibus dando. 674.a
Ægyptiorum in sœdere percutiendo mos. 29.b
Ægyptiorum superstitio quanta. 746.b
Ægyptiorum in præliis arma quæ. 718.b
Ægyptiorum in adulteros pœna quæ. 862.a
Ægyptiorum in solenni epulo mos. 292.b
Ægyptiorum inhospitalitas. 982.a
Ægyptus quando & à quo primum provincia facta. 19.a
Ægyptus quid præ cæteris regionibus peculiariter habuerit. 515.a
Ægyptus in præfecturas & regiones partita. 511.a
Ægyptus à quo in provincia forma redacta. 512.a
Ægyptus à capra nutritus. 538.a
Æthiopes sodales. 200.a
Ælii Cati consulis abstinentia quanta. 682.a
Ælii Pati & L. Cornelii edictum theatralæ. 176.b
Ælii Veri pentapharmacum quid. 299.b
Æliorum laus à singularitate & modestia. 682.a
Ælius Verus cursoribus suis alas pennatas imposuit. 214.a
Q. Ælius Tubero cur prætura dejectus. 686.a
Æmilia tribus unde sic dicta. 131.a
Æmilianus quis Scipionum cognominatus. 336.a
P. Æmilii institutum militare. 87.a. 88.a
Æmyliorum origo & etymologia quæ. 70.a
P. Æmylius, Terentius Varro C. ss. 160.a
Ænæa regia quæ. 613.a

I N D E X

- Ænæa tubæ primus inventor quis.* 872.a
*Æneis cultus qui sacerdotes tantum tonde-
rentur.* 582.b
Ænobarbi unde sic dicti. 60.a
Æoliis canendi modus qualis. 875.a
*Æquanimitas, ejus aliquando fuerit tes-
sera militaris.* 883.a
Æquimelium quid. 821.a
Æquinoctiales horæ quæ. 1152.a
*Æraria extra urbem quibus in oppidis Ro-
mani habuerint.* 252.a
*Æraria diversorum populorum ubi quondam
fuerint.* 253.a. & seqq.
*Ærarii cura à quæstoribus ablata & ad
quos transata.* 251.a
Ærarium in ade Saturni & quare. ibid.
Ærarium sanctius ubi & quod. 252.a
*Ærarium à Cæsare spoliatum quam dires
fuerit.* 253.a
Ærarium militare. ibid.
Ære diviti qui dicti. 358.a
*Ære gravi quomodo uterentur Romani in
emptionibus.* 1054.a
Ærei nummi in Eatio inventor quis. 1053.a
*Æreis alieni solutio quomodo & quam rigide
apud diversos exigi solita.* 545.b. & seqq.
*Æs ubi seminetur & crescat ut frumen-
tum.* 963.a
*Æschilus quo in certamine, à quo, & quan-
to cum dolore victus.* 653.b
*Æsculapii ædes quod privilegium Pergami
habuerit.* 783.a
Æsculapii sacra. 455.a. 766.a
Æsculapii phanum cur extra urbem fuerit.
259.a. 260.a. 262.a
*Æsculapio qualia animalia immolari so-
lita.* 697.a
Æsopi patina quanti confiterit. 300.b
Æstatem aream vovere quid. 808.a
*Ætas consulum aut aliorum magistratum
quæ tantum fuerit.* 576.a 577.a
Ætas militaris quæ olim. 141.a. 142.a. 145.a
Ætas muneris publici obcundi quæ. 913.a
*Ætas fungendi magistratu apud Thebanos
& Bithynos.* 926.a
Æthiopes indisciæto concubitu miscentur.
192.a
*Æthiopes quid Dario Regi tributum nomine
penderent.* 984.a
Æthiopes per quid jurarent. 89.b. 89.b
Æthiopes cujus coloris amictu præliantur.
147.a. 148.a
*Æthiopes quomodo & quam diverse à ve-
liquis nationibus scribere soliti.* 529.a
Æthiopes quo pacto mori & sepeliri soleant.
555.a. 556.a
Æthiopes noxios ut puniant. 593.a
*Æthiopibus quis qualisve, si regia stupis
vir deesset, imperitaret.* 1170.a
Æthiopes occursum quale auspicium faciat.
151.b
Æthiopum natura perniciosas. 449.a
Æthiopum in educandis pueris mos. 481.a.
in eorum indole experienda. 482.a
Æthiopum in præliis arma quæ. 719.b
*Æthiopum Rege moriente, ejus familiares
etiam sponte intereunt.* 199.a
*Æthiopum mos in pituita infantium silen-
da.* 430.a. quomodo pueros educunt. 481.a
Æthiopum in præliis mos. 932.a
Ætnæ filium quis se mentitus fuerit. 344.a
Ætoli natura quales. 1035.a
Æolorum in fœdere percutiendo mos. 30.b
Africa cui cognomen dederit. 300.a. Vide
reliqua in *Aphrica*.
Agamemnonis præceptor quis. 490.a
Agamemnonis scutum quale. 681.b
Agartus, quorum numen. 445.b
Agræus tunc ades olim celeberrima ubi.
107.a
Agathocles in epulis moderatio quantas. 302.b
Agein quid. 512.b
Agema, ala quæ. 35.a
Ager Romanus ubi terminaretur. 43.a
Agésilai edictum egregium. 730.b. 731.b
Agésilai apophthegmata aliquot. 48.a. 49.a
447.b
Agésilai exercitationes militares. 152.a
Agésilai ornatus militaris. 148.a
Agésilai pia sententia & laus. 1078.a
Agésilai trophæum ubi. 174.a
*Agésilæus rex legati munus obire non recu-
savit.* 433.b
*Agésilæus quibus armis copias instruxe-
rit.* 147.a
*Agésilæus quomodo obsum militem mul-
tarit.* 366.a
*Agésilæus rex quam pueriliter cum filiolo
ludere solitus.* 795.a
Agésilæus qua de re accusatus. 946.a
Agésilæus quam Lycurgi legem abrogavit.
602.a

RERUM ET VERBORUM.

Agésilas quid de Asiaticis iudicaris. 787.a
Aἰγῶν qui Persis dicti. 215.a
*Agidis Atheniensium ducis quantum in
 feneratorum odium,* 48.a
Agidis ornatus militaris. 148.a
*Agillina, cujus regionis urbs, & quo deim-
 cept nomine dicta.* 851.a
Agis in Hilotas quid decreverit. 775.a
Agis ad quod assylium confugerit. 781.a
Aglaia quæ. 6.b
Aqua Funoni sacra. 697.a. ut & Fau-
 no. 700.a
Agonales dies qui. 512.b
Agonalia quid. ibid.
Agonenfis porta quæ & Collina dicta.
 1066.a
Agonenfis porta Romæ quæ. 569.b
Agones qui. 1105.a
Agonius collis Romæ quis. 569.b
Agvanomi Græcis qui. 912.a
Agriadiana porte ubi. 1075.a
Agracuta tribus. 133.a
Agrarii triumviri qui. 745.a
Agri lustrandi ratio. 378.b
Agri male culti ac arati pœna olim quæ.
 680.a
Agriculturæ voca. 816.a
Agricultura quam fuerit olim benef. 680.a
*Agrippa centum & septuaginta balnea
 Romanis struxit.* 1154.a
Agrippæ qui & unde dicti. 74.a
Agrippæ Scyth. qui qual scq; habiti 1037.a
Agrorum alia apud alios dimensio. 364.a
*Agrippina, postquam Claudio conjugata
 fuit, Augustæ nomen tulit.* 8.a
Agrippinæ quot lictores tribut. 211.b
Agreus quis deus & cur ita dictus. 387.b
Agri qui. ibid.
Agæcis asylium ubi, 781.a
*Ajax quantis donis ab Agamemnone do-
 natus.* 1129.a
Αἰγῶν & quæ dea cognominata. 699.a
Aji dei templum. 410.a
Αἰγυπιαῖοι Græcis qui. 1165.a
Aἰγυπτι, quid. 159.b
*Alabandæ quam ridicule simulacra fin-
 gunt.* 1030.a
Alabandus quorum deus. 449.b
Alc dies additæ ab Ægyptiis. 1030.a
*Alatomeni quam apud se deam natam
 jactitent.* 447.b
Alarii militis qui. 709.b

Albæ diversa apud Græcos nomina. 35.a
Alauda, legionis nomen. 33.a
Albacreta quorum pedes illinirentur. 752.a
*Alba ferre scuta, apud quos ignominie
 loco.* 680.b
Alba vestis lugubris apud quos. 619.a
*Albanis pecuniam cum mortuis sepelire in
 loculis, mos erat.* 552.a
in Albano qui & cur triumpharint. 478.b
Albanorum numerus. 495.a
Albanum forum Capuæ. 353.a
Albanus mons. 49.b
Album Pontificis & laicorum. 305.a. 306.a
Albunea dea quæ. 442.b
*Alcæus Poëta cujus, & quid primum in-
 venerit.* 473.b
*Alcibiades quo in bellis navalibus usus si-
 gno.* 882.a
Alcibiadis in clypeo insigne quale. 681.b
*Alemon unde oriumilus & cujus discipu-
 lus sacrit.* 232.a
*Alemon rivulus ubi, ejusque aquæ miracu-
 lum.* 1066.a
Ales quibus & quando vetita. 801.a
Αλκίνοος & ἐπὶ Σαγγεῶν. 737.b
*Alexander Pheræus sibi ipse candente car-
 bone juglandium putaminibus barbam
 adnuebat.* 243.b
*Alexander Epirota quale aliquando habue-
 rit Dodonæ vaticinium.* 403.b
*Alexander Epirota quod satellitium habue-
 rit.* 691.b
*Alexander Macedo quos potissimum militia
 adscriberet.* 146.a
*Alexander Indum navigans qualibus na-
 vium signis usus.* 882.a
*Alexander Macedo quot satellites excubi-
 tores adsciverit.* 691.b
*Alexander Macedo per quas contextis ve-
 stibus uteretur.* 958.a. 959.a
*Alexander oratio musico ad furorem accen-
 sus.* 876.a
Alexander M. Pythiam coëgit vaticinari.
 400.b
*Alexander Serzerus adorationem repudia-
 vit.* 419.a
*Alexander Severus nomina illorum, quibus
 Magistratus delegabat, in albo proponere
 solebat.* 306.a
*Alexander Severus unde Azarenici cogni-
 men sumpsit.* 338.a
Alexandri Macedonis regia ubi. 613.a

<i>Alexandri præceptor quis.</i>	490.a	<i>Amasi Regi quale à militibus impostura diadema.</i>	222.a
<i>Alexandri M. dies natalis quis.</i>	764.a	<i>Amasis Regis cuiusmodi in ocio oblectamenta.</i>	795.a
1142.a		<i>Amasis quomodo ab unoquoque vitæ rationem exigi iusserit.</i>	718.a
<i>Alexandri M. victoria quanta adversus Duriū apud Granicum.</i>	739.b	<i>Amasis Persæ in Barcæos quanta perfidia.</i>	101.b
<i>Alexandri Macedonis cultus & habitus militaris quam splendidus.</i>	148.a	<i>Amastris in Samo quid.</i>	556.b
<i>Alexandri M. diadema.</i>	222.a	<i>Amata quæ virgo, suo nomine tacito, vocari solet.</i>	108.b
<i>Alexandri M. severissima animadversio in milites stationem deserentes.</i>	356.a	<i>Amatum non fuisse, ubi, & quibus dedecus sit.</i>	478.a
<i>Alexandri M. tabernaculum quomodo ornari solitum.</i>	89.a	<i>Amazonius quis mensis dictus.</i>	837.a
<i>Alexandri M. apophthegma.</i>	94.a	<i>Amburvale sacrum ubi, cur, & quando fieret.</i>	377.b. 378.b. 693.a. 694.a
<i>Alexandri Severi laus.</i>	49.a	<i>Ambitus quam variis legibus retusus.</i>	755.a
<i>Alexandri Severi per dies festos oblectamenta quæ.</i>	795.a	<i>Ambitus seu area templi alicujus, quibus ceremoniis consecraretur.</i>	611.b
<i>Alexandria quot & quas habuerit regias.</i>	613.a	<i>Ambranium in præliis aggrediendis mos.</i>	932.a
<i>Alexandriæ qui triumphavit, non Romæ, quanquam Romanus.</i>	478.b	<i>Ambrosia in sacris qui coronentur.</i>	1090.a
<i>Alexandriam fasces Romani cur non ingrederentur.</i>	216.a	<i>Amburbialis victima quæ.</i>	374.b
<i>Alexandrides [leg. potius Anaxandrides] sororis filiam sponsam duxit.</i>	184.a	<i>Ambustus, cuius Romani cognomen & unde.</i>	72.a
<i>Alexandrinæ naves quo propriantur insigni.</i>	881.a	<i>Ametridis [alii Amestridis] quam seel-ratum & impium votum.</i>	818.a
<i>Alexandrinæ natura quales.</i>	1035.a	<i>Amicos Romani quos vocarent.</i>	1172.a
<i>Alexandrinorum vetus in conscribendis militibus mos.</i>	146.a	<i>Amictus mortuorum lanco an lineos esse oportet.</i>	617.a
<i>Alexicacos, deus quis dictus.</i>	457.b	<i>Amictus regum aliquot qualis.</i>	213.b
<i>Alica quibus ignota.</i>	282.b	214.b	
<i>Alienam segetem pellicere, quæ lex quomodo veterit.</i>	523.b	<i>Ammon à quibus maximè cultus.</i>	747.b
<i>Alienationis formulæ.</i>	526.b	<i>Ammonii Foris oraculum ubi & quam olim celebræ.</i>	414.b
<i>Alimusus tribus.</i>	133.a	<i>Ammonii oracula quibus ceremoniis peterentur.</i>	415.b
<i>Alitta, Arabibus quæ.</i>	455.b	<i>Ammonis effigies qualis.</i>	414.b
<i>Allobroges in cuius fuerint clientela.</i>	328.b	<i>Amnemones in Gnido qui.</i>	993.a
<i>Allobroges cui Romano cognomen dederint.</i>	334.a	<i>Amnestias lex quæ.</i>	545.b
<i>Allocutionis templum.</i>	410.a. 412.a	<i>Amæbaum carmen ubi potissimum cani solitum.</i>	291.a
<i>Allegiæ reus apud Græcos quis.</i>	926.a	<i>Amori & Amicitia qui & qua de causa sacrificarent.</i>	932.a. 933.a
<i>Altopia tribus.</i>	132.a	<i>Amphiaræus quis, & quibus post mortem honoribus cultus.</i>	408.b
<i>Alphenus J.C. cuius discipulus, ejusque de suppellectile sententia.</i>	138.a	<i>Amphiaræi oraculum & templum quanti olim habitum.</i>	409.b
<i>Alphenus ex tonsore quantus evaserit Juv-visconsultus.</i>	729.b	<i>Amphicypellum, vasis genus.</i>	669.a
<i>Altreum luforium è gemmis preciosissimis quis triumpho intulerit.</i>	485.b	<i>Amphimasebales quorum tunica.</i>	242.b
<i>Amalthæa, cuius Sibyllæ nomen.</i>	738.a		
<i>Amanuenses qui.</i>	840.a		
<i>Amanus, quorum deus.</i>	441.b		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Amphippi qui.</i>	698.b	<i>Anemotis Pallas quæ & ejus rei domi-</i>	
<i>Amphitheatrales togæ.</i>	203.b	<i>nium habuerit.</i>	810.a
<i>Amphitheatrum à Jul. Cesare extru-</i>		<i>Anetidis deæ phanum.</i>	189.a
<i>ctum.</i>	1194.a	<i>Anetistos, dea quæ.</i>	454.b
<i>Amphorarum diversitas quæ.</i>	444.a	<i>Angerona dea qualis & quomodo fingi</i>	
<i>Amigdala quibus quotidianus cibus &</i>		<i>soluta.</i>	1203.a
<i>vice panis fuerint.</i>	677.a	<i>Angiportus patricius.</i>	402.a.824.a
<i>Amphyktionum conventus.</i>	53.b.55.b.	<i>Anguim in Syria mirabilis quedam na-</i>	
850.a		<i>tura.</i>	400.a
<i>Anacharsidis de numero poculorum di-</i>		<i>Aniensis tribus quando veteribus addita.</i>	
<i>ctum.</i>	304.b		131.a
<i>Anacharsidis in Athenienses dictionum.</i>		<i>Animadversio in peccantem quare fiat.</i>	
1007.a			580.a
<i>Anacharsis à quibus & cur occisus.</i>	981.a	<i>Animadversionum ordo in milites.</i>	358.a
<i>Anacreon cujas fuerit.</i>	472.b		368.a
<i>Anaxiontis mira mors.</i>	475.b	<i>Animalia alia aliis dicata.</i>	697.a
<i>Αναχώντις qui dicti.</i>	530.a	<i>Animalium formas æneas scuto qui effinxerint.</i>	682.b
<i>Ανακλόντις quæ.</i>	283.a	<i>Animalium figuris qui olim pro lituris usi.</i>	
<i>Analecta quæ.</i>	1158.a		527.a.528.a
<i>Anandatus, quorum deus.</i>	414.b	<i>Anio vetus & novus quales Romæ fluvii.</i>	
<i>Anastion quis apud Athenienses mensis.</i>			565.b.567.b
834.a		<i>Anna Perenna qualis nympha.</i>	760.a
<i>Anatis dea quæ.</i>	105.b	<i>Annales.</i>	1146.a
<i>Anaximander physicus cujas fuerit.</i>	472.b	<i>Annales maximi qui dicti.</i>	314.a
<i>Anaximandri de illi opinio quæ.</i>	746.b	<i>Annari Babylonæ regis luxus.</i>	302.b
<i>Anaximenes Milesius quid primus exco-</i>		<i>Annaria lex quæ.</i>	925.a
<i>gitavit.</i>	1152.a	<i>Anni principium apud diversos mensis quis.</i>	
<i>Anaximenes, horologii primus inventor,</i>			829.a.830.a.832.a
<i>cujas fuerit.</i>	472.b	<i>Anni per ætates distincti.</i>	831.a
<i>Anaxyrides quid.</i>	231.b	<i>Anni initio quæ semper observari solita.</i>	
<i>Ancaria, quorum dea peculiaris.</i>	451.b		833.a
<i>Anchora quibus pro caduero fuerit.</i>	34.b	<i>Anni & tempora anni, an à tribunis, an</i>	
<i>Ancialex.</i>	685.a	<i>à consulibus numerarentur, disceptatum.</i>	
<i>Ancilla, serpentem enixa, quid porten-</i>			15.b
<i>derit.</i>	539.a	<i>Anni symbolum Ægyptiis quale.</i>	827.a
<i>Ancillarum vestes propriæ quæ.</i>	221.b	<i>Annoyrum aliquot diversorum catalogus.</i>	
<i>Ancon quid carceris apud Athenienses</i>			826.a. & seqq.
<i>fuerit.</i>	584.a	<i>Annoyrum numerus unde Athenis, unde</i>	
<i>Ancus Martius primus Fortunam virili co-</i>		<i>Lacedæmone, unde Romæ fieri solitus.</i>	
<i>gnominto dedicavit.</i>	96.a		754.a
<i>Ancus Martius ubi sedem suam habuerit</i>		<i>Annum verum qui tandem invenerint.</i>	
<i>Romæ.</i>	608.a		827.a
<i>Ancylum movendorum & condendorum</i>		<i>Annus apud diversas gentes quomodo meti-</i>	
<i>consuetudo quæ.</i>	203.a.204.a	<i>ri aut distingui soleat.</i>	825.a
<i>Andabatarum mirus in præliis mos.</i>	717.b	<i>& seqq.</i>	
<i>Andria quid.</i>	294.b	<i>Annus naturalis & civilis quis.</i>	830.a
<i>Andrimachidarum in elocandis virginibus</i>		<i>Annus magnus quis.</i>	828.a.831.a. mundi-
<i>mos.</i>	191.a	<i>nus quis.</i>	829.a
<i>Andromedes patria quæ.</i>	412.b	<i>Annona duplex quibus dari solita.</i>	1124.a
<i>Andronitis quid.</i>	334.b	<i>Annonæ præfectus quis.</i>	669.b
<i>Andronodorus, quorum legislator.</i>	520.a		Annus-

I N D E X

<i>Annularis digitus quis.</i>	1205.a	<i>Antigonus rex ab Antonio securi percussus.</i>	605.a
<i>Annuli aulci quando è digitis olim deponendi fuerint.</i>	434.a	<i>Antigonis, Atheniensium tribus.</i>	132.a
<i>Annalis qualia diversi insculpta seu infixababuerint.</i>	434.a	<i>Antimachus cujus fuerit.</i>	472.b
<i>Annulo à rege donari apud Persas quid.</i>	199.a. 437.a	<i>Antiochi edictum egregium.</i>	730.b
<i>Annulorum aurorum jus quibus initio concessum. 516.a. quando promiscuum factum.</i>	436.a. 517.a	<i>Antiochi in exercitu ornando luxuriantus.</i>	523.a
<i>Annulorum aureorum jure donatus libertus, habebatur ingenuus, ac nomen mutabat.</i>	436.a	<i>Antiochi inaudita superbia.</i>	344.a
<i>Annulorum sculpturæ variae.</i>	434.a	<i>Antiochi Soteris qualis aliquando fuerit tessera.</i>	884.a
<i>Annulos aureos gestare quibus militibus concessum.</i>	521.a	<i>Antiochis, Atheniensium tribus.</i>	132.a
<i>Annulos qui initio gestabant.</i>	433.a	<i>Antiquitas sanctitatem auget.</i>	605.b
<i>Annulus nuptialis in quo digito gestari solitus.</i>	433.a	<i>Antistertia quid.</i>	514.b
<i>Annulus è sinistra in longissimum dextræ translatus singultus & gravedines levare quibusdam persuasum.</i>	1205.a	<i>Antisthenis philosophi paupertas quantum a. 684.a</i>	684.a
<i>Annulus promissus.</i>	272.a	<i>Antisthenes quoniam legem ob causam uxorem repudiavit.</i>	953.a
<i>Annus. Vide supra in Anni, &c.</i>		<i>Antones, Hercules prognatus.</i>	54.a
<i>Anser Isidi proprie dicatus.</i>	697.a. 705.a	<i>Antonini cognomine quii Imperatores usi.</i>	9.a
<i>Anser cui nationi in epulis & sacrificiis interdictus.</i>	696.a	<i>Antonini Caracallæ cum Julia noverca incestus matrimonialis.</i>	184.a
<i>Anserem mortuum quis philosophus quam luxerit.</i>	603.b	<i>Antonini Caracallæ exercitium.</i>	152.a
<i>Anseres sacri ubi quondam Romæ pascebantur.</i>	466.b. 551.b	<i>Antonini Philosophi lex de Senatoribus precegrinis.</i>	1018.a
<i>Antæi regia ubi.</i>	611.a	<i>Antonini Pii laus.</i>	49.a
<i>Antæus unde genitus.</i>	380.a	<i>Antoniniani sedales.</i>	200.a
<i>Antennates primi contra Romanos arma sumpserunt.</i>	108.a	<i>Antoniorum familia unde orta.</i>	53.a
<i>Antenodora, cujus deæ ades.</i>	512.b	<i>Antoninus Imperat. deum Heliogabalum in præfatione sacrorum reliquis diis præponi voluit.</i>	1099.a
<i>Antesignani milites qui.</i>	677.b	<i>Antoninus quo satellitio usus.</i>	693.b
<i>Antesignanis cedentibus quomodo acies mutaretur.</i>	937.a	<i>Antonius qualem aliquando militibus dederit tesseram.</i>	883.a
<i>Antestherion quis Athenis mensis.</i>	834.a	<i>Antonius qualudi specie, quo omine, à quo videtur.</i>	801.a
<i>Antibysis tribus quando cateris addita, & ejus prærogativa.</i>	130.a	<i>Antri Hierapolitani miraculum quod.</i>	424.b
<i>Αντιχρῆς quid.</i>	1201.a	<i>Anymphi qui.</i>	1078.a
<i>Antichir quid.</i>	1205.a	<i>Anysi ambitio quanta.</i>	758.a
<i>Antidota adversus Venerem.</i>	1078.a	<i>Aosis, fluvius gemmifer.</i>	854.a
<i>Antigoni & Demetrii imagines cur Athenienses cum Jove & Pallade in peplo effuxerint.</i>	172.a	<i>Apaturia Athenis quid.</i>	662.b
<i>Antigoni dictum de Pyrrho.</i>	137.a	<i>Apelles cur Fortunam sedentem effinxerit.</i>	102.a
<i>Antigoni præceptor quis.</i>	490.a	<i>Apenæ quæ.</i>	73.b
<i>Antigoni Regis inscientia.</i>	214.a	<i>Apes quale auspiciū faciant.</i>	140.a
		<i>Aphestes qui in Gnido dictus.</i>	993.a
		<i>Aphctos quis.</i>	319.a
		<i>Aphraeta quid.</i>	881.a
		<i>Aphri pastoritii quomodo & quæ vota facere soliti.</i>	817.a
		<i>Aphri natura quales.</i>	1034.a
			<i>Aphri</i>

RERUM ET VERBORUM.

Aphri per quid jurarent. 90.b. *Vide reliqua in Aphrorum.*
Aphrica cui cognomen dedit. 300.a
Aphricani superioris annulus. 434.a
Aphricanus minor quis. 336.a
Aphricanus quis Scipionum cognominatus. 335.a
Aphricus vicus. 403.a
Aphrodisium iuramentum quid. 99.b
Aphrodite, dea quæ. 454.b
Aphrorum sepe liendi mos. 557.a
Aphrorum vestes militares cuius coloris essent. 146.a
Aphrorum deus quis. 415.b
Aphrorum peculiaris mos, fluxa veste & descinctos incidere. 158.a
Apidi ex qua tantum aqua potus exhiberetur. 583.b
Apis à quibus maximè cultus. 230.a. 746.b
Apis siue Serapis quid. 415.b
Apis oracula qualia & quibus modis redderentur. ibid.
Apri usus in manium sacris & feralibus sacris. 366.b
Aprium, herba qualis. 302.a
Apio opus esse, ubi olim proverbialiter dicebatur. 303.a
Apobæ, ludus qualis. 799.a
Apocinus quid. 497.a
Apodectæ Athenis qui. 726.a
Apolecti apud Ætolos qui. 1012.a
Apolectum, concilium Ætolorum. 993.a
Apolides qui. 839.a
Apollinares ludi cur, quando & à quo instituti. 358.b
Apollini quid immolaretur. 701.a
Apollini quam variè apud Græcos litari solitum. 690.a
Apollinis nomina varia apud varios. 456.b. & seqq.
Apollinis ædes extra portam Carmentalem. 261.a
Apollinis statua Neapoli erecta. 238.a
Apollinis templum ubi. 558.b
Apollinis Spodii ara quam mira. 477.b
Apollinis Smynthæi imago. 1024.a
Apollo & Liber ubi iisdem sacris & honoribus culti. 460.b
Apollo, cuius aliquando fuit tessera militaris. 883.a
Apollo & Minerva quorum dii patrui. 417.b

Apollo ubi natus & alitus. 405.b
Apollo Culiciarius ubi cultus. 106.a. *Erythibius ubi.* ibid. *Pernophion ubi.* ibid.
Apollo Sandaliarius. 406.a
Apollodorus Pergamenus, Augusti præceptor. 490.a
Apollonius Tyandus quid à diis posceret. 1100.a
Apollonii Tyanei vestitus quis. 237.b
Apollonii Tyanei in Spart. dictum. 1156.a. *isdem balnea interdixit.* ibid.
Apophthegma Demadis in Draconis leges. 597.a
Apophthegmata aliquot insignia. 48.a 49.a. 91.a. 137.a. 291.a. 447.b. 951.a
Aposifis, siltationis genus. 497.a
Apostasium quid. 777.a
Apostropha, quæ Cyprii cognominata dea. 455.b
Apothecosis quid. 441.b. 446.b
Apparitores qui. 105.a
Appellationes à quo, ad quem, quomodo vel licitæ vel illicitæ fuerint. 672.b
Appellationes omnes ad quem magistratus pertinerent. ibid.b
Appetitioni dea ubi ara statuta. 105.a
Appia via quanta & quam celebris. 721.a
Appii unde sic dicti. 65.a
Appius Claudex unde sic cognominatus. 65.a
Appii Claudii animadversio in milites lococedentes. 356.a
Appii Claudii censura quam insignis. 721.a
Appius Claudius ob quod facinus cæcatus. 370.a
Appius Claudius reus quam confidens in iudicium venerit. 600.a
Appius Claudius primus ordinem senatorum inquinavit. 997.a
Appius Claudius solus censuram egit. 725.a
Appius Clausus gentis Claudiorum princeps. 65.a
Appuli populi qui. 235.a
Appuli cui vento sacrificarint. 89.a
Apris militarii. 804.a
Aprilis cui dea sacer. 835.a. 836.a
Aprilis Idibus quid fieri consueverit. 761.a
Apros totos anna mensa quæ primus apposuerit. 290.b
Apyritæ panes. 282.b
Agra

<i>Aqua herere, quid.</i>	158.b	<i>Ara ex solis sacrificiorum cineribus conflata qua.</i>	ibid.b
<i>Aqua & ignis cur sponso & sponsæ in limine domus tangenda.</i>	269.a	<i>Ara ventis extructæ.</i>	809.a. 810.a
<i>Aqua & igni quibus interdici soleret.</i>	270.a	<i>Ara frondibus diis sacratis ornata.</i>	1087.a
<i>Aqua à quibus culta.</i>	744.b	<i>Ara inferorum raræ accessu.</i>	359.b. 360.b
<i>Aqua manaria quid.</i>	141.a	<i>Ara cuique deo suæ.</i>	1087.a
<i>Aqua Mercurii.</i>	1065.a	<i>Ara eorum apud quos pro asylis essent.</i>	781.a
<i>Aqua Appia.</i>	722.a	<i>Arabes natura quales.</i>	1038.a
<i>Aqua mira in Lycei Jovis fonte, manu sacerdotis querno ramo agitata, largos effundens imbres.</i>	1064.a. 1065.a	<i>Arabes quomodo politiam suam diviserint.</i>	191.b
<i>Aqua & igni interdicare quid.</i>	587.a	<i>Arabia ad totius imperii regiam ab Alexandro M. destinata.</i>	613.a
<i>Aquæ sacris adhibita apud diversos quales.</i>	1095.a. 8c seqq.	<i>Arabum deus quis.</i>	445.b
<i>Aquam in sacris certaminibus qui quibus aspergere soliti.</i>	662.a	<i>Arabum in adulteros pœna.</i>	863.a
<i>Aquas, quibus hostiæ inspergerentur, super terram posuisse, piaculum erat.</i>	1095.a	<i>Arabum sepeliendi consuetudo.</i>	556.a
<i>Aquarum in sacris usus ac religio quanta.</i>	1076.a. 1077.a	<i>Arabum in sœdere percutiendo mos.</i>	28.b
<i>Aquæ ductus Romæ diversi.</i>	565.b	<i>Arabum incestus nefandus.</i>	181.a
<i>Aquæ ductuum cura penes quos olim esset.</i>	719.a	<i>Arabum pretiosa domus.</i>	339.b
<i>Aquila religiose culta.</i>	866.a	<i>Arabum mos quidam abominandus circa uxores.</i>	192.a
<i>Aquila quando & quale omen ferat.</i>	131.b	<i>Arabum Pontificum ornatus.</i>	322.a
<i>Aquila centum quibus in sacris mactarentur.</i>	809.a	<i>Araneæ letiferi morsus ubi.</i>	400.a
<i>Aquila vel fulminis nomina unde quibusdam data.</i>	341.a	<i>Arati satellites qui.</i>	691.b
<i>Aquila figura in summo sceptri Tarquinii Prisci.</i>	226.a	<i>Aratus quoties Imperator fuerit.</i>	13.a
<i>Aquilæ signum quam nobile apud Romanos, & unde illis allatum.</i>	865.a	<i>Aratus quam grande aliquando votum voverit, sed inhumanum & quomodo persolverit.</i>	813.a
<i>Aquilam qui tanquam numen adorarint.</i>	745.b	<i>Arbor capillata qua.</i>	116.b
<i>Aquilis unde sic dicti.</i>	59.a	<i>Arbor excisis ramis pro tropæo posita.</i>	174.a
<i>Aquilis jurisperiti laus & domus ubi Romæ.</i>	571.b	<i>Arbores ferales & Diti sacræ quæ.</i>	653.a
<i>Aquilum plebiscitum.</i>	773.a	654.a	
<i>Aquitaniæ provincie quot.</i>	511.a	<i>Arbores lanigeræ.</i>	962.a. 963.a
<i>Ara Cons. dei. 355. b. cur undique humo aggesta, abilita.</i>	356.b	<i>Arbores qui pro numinibus venerati sint.</i>	743.b
<i>Ara in atrii domorum.</i>	329.b	<i>Arbores ubi responsa seu oracula dedisse ferantur.</i>	401.b
<i>Ara quibus cæremoniis dedicari solita.</i>	594.b	<i>Arbustula in Eboli nascentis contra adulterium medicina qua.</i>	864.a
<i>Ara maxima Herculis quæ, & ubi.</i>	369.a	<i>Arbusta quid.</i>	329.a
371.a		<i>Arcades qualiter iurare soliti.</i>	98.b
<i>Ara ex solis dextris animalium cornibus constructa qua.</i>	407.b	<i>Arcades quot mensibus annum metiti sint.</i>	826.a
		<i>Arcades Pani & Jovi Lyceo stata die humana victima sacrificabant.</i>	1023.a
		<i>Arcadum horrenda sacrificia qua.</i>	748.b
		<i>Arcadum pueri ut instituerentur.</i>	479.a
		<i>Arcarii qui.</i>	839.a
		<i>Arcera quid.</i>	531.a. 535.a
		<i>Archagatho medico quid Romæ primo datum.</i>	973.a
			Arche-

RERUM ET VERBORUM.

Archelai regia ubi. 611.a
Archelai Regis super Euripide luctus quantus. 622.a
Archelaus rex quale certamen proposuerit. 654.b
Archi Thessalis qui. 1165.a
Archidamus quam levi de causa quam graviter ab Ephoris mulctatus. 732.b
Archierosynes quis. 318.a
Archigetes deus quis. 456.b
Archilochus poeta cur à Lacedæmonii urbe ejectus. 361.a
Archinus Thebanis quis. 1166.a
Archita quomodo & à quibus aliquando captus. 471.b
Architas Tarentinus quomodo se oblectare solitus. 795.a
Archontes Athenis qui & quot. 754.a
Archytas, cujus discipulus & ubi natus. 232.a
Arcirma quid. 533.a
Ardali araubi & qualis. 410.b
Areopagitæ à quo constituti. 992.a
Areopagitæ quomodo sententias capitis ferre soliti. 590.a
Areopagus quid & ubi, & quantus ejus honor. 591.a. 592.a
Areopagus quomodo & cur tam incultè tegeretur. 554.b
Areta cujus filia & quantum ingenio valuerit. 474.b
Aretium, cujus regionis civitas. 851.a
Argentatis rhedis & carrucis uti quibus olim indultum. 1015.a
Argenti libras quot in supellectili habere viro triumphali licuerit. 682.a
Argentum & aurum quibus nationibus olim maxime inuisum & vile fuerit. 1052.a
Argeos quæ simulachra veteres appellarint. 115.b
Arges unde quis dictus. 343.a
Argiletum. 402.a
Arginipasis, Scythis quæ. 455.b
Argivi natura quales. 1031.a
Argivorum post funus quam sumptuosa magnificentia. 649.a
Argivum forum ubi. 353.a
Argorum factiones quot. 887.a
Argyroaspide (aut Argyraspide) qui dicti. 681.b. 690.b
Aricæ forum quid aliquando passum. 353.a

Aries quale auspiciū faciat. 148.b
Arietis ubi sint sacrosancti. 1023.a
Arietis capite qui pro galea in bello usi. 155.a
Arietis damno olim mulctati homicidæ. 586.a
Arion equus quibus in ludis quam mire victor evasit. 68.b
Aristæi factio in Argo. 887.a
Aristides iustior, quid. 162.b
Aristides qua caremonia iustum sœdus cum Græcia firmavit. 27.b
Aristides cur Iustus cognominatus. 344.a
Aristides quâ potissimum re gloriari solitus. 683.a
Aristides cur in exilium actus. 772.a
Aristidis vestitus quis. 237.b
Aristippi factio in Argo. 887.a
Aristippi Socratici vestitus. 236.b
Aristippus Socraticus quando floruerit. 474.b
Aristo Peripateticus cujus fuit. 473.b
Aristobulus unde quis dictus. 342.a
Aristocratia quid. 1173.a
Aristodemi in Optimatum filios edictum quod. 363.a
Aristodemus nudo pede incedere solitus. 227.b
Aristogitonis nomen cur servis indilhibitum. 787.a. 842.a
Aristomenes quot centenarios hominum uno sacrificio mactavit. 750.b
Aristomenis dissecti cor hispidum inventum. 348.b
Aristophanis in Poëtico certamine iudicis iudicium quam mirum. 654.b
Aristophontes quam sæpe causam dixerit, sæpe absolutus. 601.a
Aristoteles Alexandri præceptor. 490.a
Aristotelis vestitus. 237.b
Aristotelis pro Nicanore votum quale. 810.a
Arithmetica ubi vulgo pueros doceretur. 493.a. 494.a
Arma militum membra. 88.a
Arma quibus diis dicarent milites emc-riti. 708.b
Armata, quæ Cypriis cognominata dea. 455.b
Armenia in quot gubernationes partita. 511.a
Armenii per quid jurarent. 89.b
Armi-

<i>Armeniorum Regum diadema quale.</i> 219.a	<i>Artolaganus panis.</i> 281.b
220.a	<i>Artopticius panis.</i> 281.b
<i>Armenorum in fœdere percipiendi mos.</i>	<i>Arcales fratres, qui, quot & unde dicti</i>
29.b	196.a. eorum insigne quid. 197.a
<i>Armenis tribus.</i> 127.a	<i>Arvina cur quidam nominati.</i> 63.a
<i>Armilustrium quid & ubi.</i> 379.b 562.b	<i>Arulam super aram in sacris quomodo qui</i>
<i>Armis abjectis plausum facere quid.</i> 882.a	faciant. 1087.a
<i>Armorum concussu & crepitu quid signi-</i>	<i>Arundinetum quid.</i> 328.a
<i>ficetur.</i> 885.a	<i>A. undinum sanctu quæ gens vulgo victiuit.</i>
<i>Armorum militarium atque ornatum</i>	677.a
<i>apud varias gentes diversitas.</i> 714.b	<i>Arymphæi apud Hyperboreos qui.</i> 1037.a
<i>A. p. o. s. e. y. Lacedæmonis qui.</i> 1165.a	<i>As duodecim uncias continet.</i> 3.a
<i>Arnarion Achæis quid.</i> 993.a	<i>Asarota quæ & unde dicta.</i> 1158.e
<i>Arniensis, seu Carniensis tribus.</i> 128.a	<i>Ascoliafimus quid.</i> 496.a
<i>Arnophagon, cujusmodi apud Athenien-</i>	<i>Asclepiades medicus cujus & quantus fue-</i>
<i>sis judicium.</i> 753.a	rit. 473.b. 475.b
<i>Arnophoron quide quantumque Athenis</i>	<i>Asculanorum dea peculiaris quæ.</i> 451.b
<i>concilium.</i> 992.a	<i>Asiani natura quales.</i> 1038.a
<i>Arota Syracusanis qui dicti.</i> 786.a	<i>Asiarcha T. allianis qui.</i> 1166.a
<i>Arpides, quales calcei.</i> 226.b	<i>Asiaticorum aliquot excellentium ingenio-</i>
<i>Arripere unde dictum.</i> 196.a	rum catalogus. 472.b
<i>Arsices quis fuerit.</i> 14.a	<i>Asiaticorum in comportandis pretiosissimis</i>
<i>Arsacis cognomen qui Reges usurparunt.</i>	<i>quibusque in militiam mos.</i> 888.a
14.a. 15.a	<i>Asina cognomentum unde.</i> 77.a
<i>Arsinœs cum Ptolemæo fratre incestuosum</i>	<i>Asinii Pollionis bibliotheca.</i> 527.a
<i>matrimonium.</i> 182.a	<i>Asini nomine vocari, quam Ægyptiis pro-</i>
<i>Artabæ quæ dictæ, & earum differen-</i>	<i>brosi.</i> 1200.a
<i>tiæ.</i> 444.a	<i>Asini quando fertis & pane coronaren-</i>
<i>Artaxata, quorum regia.</i> 612.a	tur. 707.a
<i>Artaxerxes cur Mnemon cognominatus.</i>	<i>Asini quibus & qua de causa inveni.</i> 877.a
343.a	<i>Asini ubi nulli, & ubi multi.</i> 1200.a
<i>Artaxerxes unde Macrochir cognomina-</i>	<i>Asini cellera quærere quid.</i> 156.b
<i>tus.</i> 1202.a	<i>Asinus cui deo propriè dicatus.</i> 700.a 701.a
<i>Artaxerxes contra Cyrum ducturus, cujus</i>	<i>Asinus ad tyram.</i> 157.b
<i>coloris sagulo milites ornaverit.</i> 147.a	<i>Asinus ad tibiam, quid.</i> ibid.
<i>Artaxerxis cum filiabus suis incestus ma-</i>	<i>Asius canendi modus qualis.</i> 875.a
<i>trimonialis.</i> 183.a	<i>Asper cur dictus Tribunus.</i> 76.a
<i>Artaxerxis in milites delinquentes pœna</i>	<i>Asphalus quid.</i> 791.a
<i>quæ.</i> 362.a	<i>Asses quot ferendi sponsæ jam cum viro</i>
<i>Artaxerxis votum pro uxoris salute.</i> 812.a	congressisse. 284.a
<i>Artemis tiracis dea quæ.</i> 463.d	<i>Asses unciales. 1185 a. semiunciales. ibid.</i>
<i>Artemisia sepe ad consultandum a Xerx</i>	trunciales. ibid.
<i>in senatum accersita.</i> 1015.a	<i>Asidaus quis dictus.</i> 544.b
<i>Artemisia tropæum.</i> 175.a	<i>Asis minor moneta.</i> 1185.a
<i>Artemisium, in Epheso quid.</i> 782.a	<i>Asisfa Milesis dea quæ.</i> 463.b
<i>Artemon an navis pars. 194.a. quid verè</i>	<i>Assyrii quid invenisse dicantur.</i> 528.a
<i>significet.</i> 195.a	<i>Assyriorum ærarium ubi fuerit.</i> 254.a
<i>Arterii servus qua de causa & quam digne</i>	<i>Assyriorum circa mortuos consuetudo.</i>
<i>multatus.</i> 778.a	553.a
<i>Artes liberales quæ.</i> 479.a	<i>Assyriorum mos in Sponsalibus contraben-</i>
<i>Artius in Epidaurio qui.</i> 992.a	dis. 271.a

Affyrorum in nubilibus virginibus elocandis ritus. 187.a
Affyrorum Regum cognomen. 16.a
Affyrorum Regum diadema. 220.a
Affyrorum Reges plures simul habebant uxores. 187.a
A'standes qui Persis dicti. 215.a
Astragali Græcis quid. 790.a
Astragalizontes qui. 791.a
Astria volucres sacræ. 697.a
Astygis somnium quale. 842.a
Astymphaliffærum deus quis. 444.b
Astynomi qui. 753.a
Astyla aliquot servis ubi. 780.a
Astyla apud Spartam. 781.a
Astylorum aliquot recensio. 780.a. & seqq.
Astylorum immunitas per quem seu quos sublata. 780.a. 783.a
Astylum bestiarum omnium ubi. 1024.a
Atabulo vento cur Apuli sacrificarint. 809.a
Ataulphi, Gothorum regis vesana superbia. 10.a
Attellanarum actores quo privilegio donati. 131.a. 632.b
Athamantis, Atheniensium tribus. 132.a
Athæa, Scytharum Regis, quantum eorum studium. 59.b
Athæi qui. 747.b
Athensis prophetissa. 738.a
Athene in quot olim factiones divise. 886.a
Athenarum aer purus. 1031.a
Athenarum tribus decem earumque nomina. 132.a
Athenis ex Erichthi gente magistratus ad sacra Cereris fiebant. 1169.a
Athenienses cur Scironi vento sacrificarint. 809.a
Athenienses quam agrè aliquem exterum civitate donarint. 979.a
Atheniensis quibus animalibus annua solennia Minervæ facere soleant. 700.a
Athenienses in quot ordines ab Ione distincti. 190.b
Athenienses quomodo sævus inhiibuerint. 48.a
Athenienses natura quales. 1040.a
Athenienses ubi mortuos sepelierint. 560.a
Atheniensibus germanas ducere uxores, crimini non fuit datum. 181.a. ex alia

etiam præterquam legitima liberos tollere permissum. 186.a
Atheniensibus ex solis Græcis per Isidem jurare licuit. 87.b
Atheniensibus quid exitio fuerit. 980.a
Atheniensium & Lacedæmoniorum conventus. 936.a
Atheniensium duces in bellum profecturi quid facerent. 572.a
Atheniensium servorum cognomina. 352.a
Atheniensium quanta cura in colligendis cadaveribus bello interfectorum. 604.b
Atheniensium pœna in aditueros. 862.a
Atheniensium in elocandis filiabus ritus. 188.a. 189.a
Atheniensium magistratus quis esse solitus. 566.a
Atheniensium magistratus quibus ministris seu insignibus accedere soleat. 212.a
Atheniensium militare signum quod. 868.a
Atheniensium summus magistratus quis. 754.a
Atheniensium in præliis aggrediendis mos. 932.a
Atheniensium templa extra urbem. 262.a
Atheniensium in bene meritis condensationes. 772.a
Atheniensium in Megareses odium. 981.a
Atheniensium in mortuis sepeliendis cura. 556.a. 557.a
Atheniensium fatum. 1006.a
Atheniensium in literas hostis deprentas modestia. 417.a
Atheniensium militum contra Megareses consuetum juramentum. 162.a
Atheniensium in beneficentis dona quæ. 1127.a
Atheniensium thesaurus ubi recondi solitus. 254.a
Atheniensium vota. 810.a. 811.a
Atheniensium de Persis ad Marathonem victoria quantæ. 737.b
Atheniensium puerperarum præcipuum edalium quod. 485.a
Athenio quis quantusque fuerit. 886.a
Athenionem vocare quid præ se ferat. ibid.
A'θῆναιζεν quid. 1200.a
Athletæ ex Olympiis à Sylla Romanis traditi. 64.b

<i>Athleta victi quomodo pacem peti ostendunt.</i>	945.a	<i>Aventinum qui primum incoluerint.</i>	562.b
<i>Athletarum & histrionum species varia.</i>	660.a	<i>Aventinus cur diu extra urbem fuerit.</i>	563.b
<i>Athletarum paria locique quomodo per sortem disponentur.</i>	63.b	<i>Averno quo animal immolare tur.</i>	705.a
<i>Athletarum victorum statuae quales Athenis.</i>	1030.a	<i>Aves exulceratae nulla faciebant auspicia.</i>	262.b
<i>Athlononea tribus.</i>	132.a	<i>Aves quatuor supra tribunal ubi, & cur pendeant.</i>	591.a
<i>Athosis cuius unius & uxor & filia fuerit.</i>	183.a	<i>Augili per quid jurarent.</i>	91.b
<i>Atinium plebiscitum.</i>	24.a	<i>Augilarum dii qui.</i>	364.b
<i>Atlantes nulla infantibus indeve nomina consuevere.</i>	487.a	<i>Augurale insigne quod.</i>	263.b
<i>Atrebatas quomodo concilium convocare solebant.</i>	1017.a	<i>Augurandi caeremonia.</i>	265.b
<i>Atri dies qui.</i>	295.a	<i>Augurandi jus quis, licet augur, non haberet.</i>	262.b
<i>Atria quod genus aedificiorum.</i>	610.a	<i>Augurandi ex arce mos augurum qualis.</i>	121.b
<i>Atria quam diversa Roma.</i>	ibid.	<i>Auguratus semel uni collatus, nunquam eidem vivo adimi potuit.</i>	261.b
<i>Atria cur essent inaugurata.</i>	332.b	<i>Augur poterat & esse simul pontifex.</i>	269.b
<i>Atria quae pars domus essent.</i>	329.b	<i>Augures quantae olim fuerint estimationis.</i>	259.b
<i>Atriarum qui.</i>	838.a	<i>Augures & reges initio iidem.</i>	ibid.
<i>Atrium libertatis.</i>	609.a	<i>Auguri tangere vetitum quid.</i>	269.b
<i>Atrium publicum in Capitolio.</i>	553.b	<i>Auguria ex avibus captandi quae gentes peritissima fuerint.</i>	132.b. 133.b
<i>Atrophea Fortuna templum.</i>	99.a	<i>Auguria ex quadrupedibus.</i>	145.b
<i>Attali Regis Bibliotheca.</i>	526.a	<i>Auguri soli sine collegio auspicia interpretari non licuit.</i>	263.b
<i>Attali Regis obiectamenta in ocio.</i>	795.a.	<i>Augurii ex arce petendi ratio.</i>	263.b
796.a		<i>Auguris mentientis poena & infortunium.</i>	231.a
<i>Attalida tribus.</i>	133.a	<i>Augurium cuius interventu frustraretur.</i>	269.b
<i>Attalus Rex primus aurum vestibus intertexere instituit.</i>	959.a	<i>Augurium ex caelo quomodo fiat.</i>	123.b
<i>Attalus quidnam germano Eumeni fecerit.</i>	193.a	<i>Augurum magistri munus.</i>	268.b
<i>Attejus quibus diris M. Crassum decesserit.</i>	815.a	<i>Augurum creatio.</i>	261.b
<i>Attica bellaria.</i>	279.b	<i>Augurum domicilium ubi.</i>	260.b
<i>Attica siticulosa.</i>	441.a	<i>Augurum munus.</i>	262.b
<i>Attilia Variola à patre hereditate exclusa, cur centumviralis iudicio admissa fuerit.</i>	538.b	<i>Augurum numerus primo ac deinceps quantus.</i>	257.b. & seq.
<i>M. Attilii Reguli grave supplicium.</i>	311.a	<i>Augustale in castris tabernaculum quomodo & ubi fieri solitum.</i>	89.a
<i>M. Attilii Reguli censura praetura.</i>	713.a	<i>Augustales ludi qui.</i>	661.b
<i>Attilii Serrani & L. Scribonii lex theatralis.</i>	177.b	<i>Augustales sacerdotes qui.</i>	703.a
<i>M. Attilius, quare velut parricida culeo insutus, in mare projectus.</i>	736.a	<i>Augustales sodales qui.</i>	200.a
<i>Avari hominis natura.</i>	5.b	<i>Augustani Neroni qui.</i>	710.b
<i>Aves omnis.</i>	561.b	<i>Augustarum nomen quae mulieres sortire.</i>	7.a. 8.a
<i>Aventinus mons.</i>	ibid.b	<i>Augusti & Caesares reliqui Imperatores à D. Julio & Octavio cognominati.</i>	7.a
<i>Aventini etymologia quae.</i>	ibid.b	<i>Augusti curia.</i>	121.a
<i>Aventini arae & templa quae.</i>	ibid.b		An-

Augusti edictum de altitudine adificiorum. 340.b
Augusti præceptor quis. 490.a
Augusti in desertores stationum pœna quæ. 88.a
Augusti vestitus qualis. 204.b
Augusti in Pollionem Fescennini versus. 291.a
Augusti in annulo signum quod. 434.a
Augusti convivia qualia. 298.b
Augusti forum. 347.a. 351.a
Augusti Idibus quid fieret. 764.a
Augusti porticus. 823.a
Augustus quid mummiis suis incuti jusservit. 1058.a
Augustus mensis cui dea sacer. 836.a
Augustus quibus satellitibus usus. 693.b
Augustus Octavius quanti Senatores fecerit. 997.a
Augustus Octavius filios ascititios edocuit. 491.a
D. Augustus quomodo annum designaverit. 830.a
Augustus quoties Imperator fuerit dictus. 12.a
Augustus quot annos tribunus fuerit. 14.b. 15.b
Augustus cui ludo effusissimè deditus fuerit. 793.a
Augustus Cæsar per quas contextis vestibus uteretur. 958.a. 959.a
Augustus Ægyptum omnem stipendiariam effecit. 19.a
Augustus quomodo sententias de majore negotio rogaverit. 1009.a
Avidii Cassii acerrima in milites stationem deferentes pœna. 356.a
Aula locus in Parthenio, asyllum omnium bestiarum. 1024.2
Auletes Ptolemæorum quidam cur sic cognominatus. 18.a. 19.a
Aurelia porta. 1071.a
Aureliani Aug. de Tetrico & Zenobia triumphus. 171.a
Aureliani exercitia. 152.a
Aureliani severa disciplina in militarem rapacitatem. 626.b
Aureliani sodales. 200.a
Aurelianus Cæsar præter mores institutaque majorum primus diadema usurpavit. 224.a

Aurelianus Imperator gregariis militibus, ut per omne militiæ tempus, fibulas haberent aureas, privilegium dedit. 522.a
Auriliorum cognomen unde. 66.a
Aurelius prætor Senatui, Equites, Tribunos ætarios conjunxit judiciis exercendis. 17.b
Aureus quot drachmis constet. 1189.a
Aurem dextram digito minimo scabere, furoris signum. 1206.a
Aurem imam tangere. 432.a
Auri usum quis militibus interdixit, quissæ indulserit. 521.a. 522.a
Auribus lupum tenere, quid. 157.b
Auricularis digitus quis. 1205.a. 1206.a
Aurifodinis damnati qui. 587.a
Auri scobem qui Imperatores capillis infest. ferunt. 243.b
Auris ima cui dicata. 432.a
Aurum indicia quæ. 423.a. 424.a
Auro signari quando ceptum. 436.a
Aurora quid libarent Athenienses. 707.a
Aurora rosei lacerti. 420.a
Aurum in auribus ferre, apud quos nobilitatis signum. 256.b
Aurum Tolezanum ferre, quid. 164.b
Aurum vicissimarium quod. 252.a
Auspex quis. 265.a
Auspiciandorum nuptiar. ritus. 266. 267.a
Auspiciandorum comitiorum mos. 902.a
Auspicia capta ante prælium. 867.a
Auspicia in convitiis sinistra quæ. 314.b. 318.b
Auspicia si pro diversis captarentur, quæ prævalerent. 269.b. 270.b
Auspicia per quæ dirimantur. 270.b
Auspicia ex piscibus. 230.a
Auspicia diversa ex diversis animantibus. ibid.
Auspicii tempora certa quæ. 268.b
Auspicii è pullis capiendi ritus. 228.a
Auspicii tristes signa quæ. 708.a
Auspiciorum aliquot annotatio. 120.b
Auspiciorum genera quot. ibid.
Autochthoni qui dicantur. 219.b
Autographum quid. 525.a
Auxiliares cohortes. 30.a
Auxiliaria fulgura quæ. 128.b
Auxiliarios qua cautione sibi adsciscerent Romani. 146.a
Ætærenici cognomen quis usurpavit. 338.a

B.

Babylon, cuius regia olim fuerit. 612.a
 Babylon quid Persarum Regi tributi no-
 mine penderet. 985.a. 986.a
 Babylonis quantæ curæ sint sceptræ. 226.a
 Babylonii quomodo absque potu inebriaren-
 tur. 675.a
 Babylonii ubi publicas pecunias deponere so-
 liti. 255.a
 Babyloniorum incestus nefandus. 181.a
 Babyloniorum scriptura. 527.a
 Babyloniorum in nubilibus virginibus clo-
 candis ritus. 187.a
 Bablysa, castellum, Tigranis ararium. 255.a
 Bacchanalia Ægyptiaca quantæ olim turpi-
 tudinis. 651.b
 Bacchanalia quo aliquando mense fierent,
 & quanta eorum licentia. 648.b
 Bacchanalia per totam Italiam quando in-
 terdicta. 650.b
 Bacchanalium ministræ quæ, ministræ qui. 648.b
 Bacchæ quæ. 649.b
 Baccharum apud Heleos mores & præcatis-
 nes. 651.b
 Bacchiadæ familia quamdiu Corinthe im-
 perituri & à quo rejecta. 1170.a
 Bacchi patria quæ. 410.b
 Bacchi cognomina varietas. 460.b. & seqq.
 Bacchi festum apud Babylonios quale. 650.b.
 651.b. apud Athenienses. 652.b.
 Larvini. ibid.b
 apud Helcos. 651.b.
 Baccho quid immolaretur. 701.a
 Bacchus & Jupiter à quibus maximè
 culti. 747.b
 Bacchylides poeta cuius fuerit. 473.b
 Bactriani qui & quam horridi. 299.a
 Bactrianismus quid. 497.a
 Bage nymphæ quam descripserit ætem. 738.a
 Bagoji cognominati Persarum Reges. 17.a
 Balbi theatrum. 1194.a
 Balbura, cuius conventus seu regionis civi-
 tas. 851.a
 Balbutiei exempla quadam insignia. 594.b.
 595.b

Baleares in Romano cognomen dederint. 333.a
 Baleares quot & qualibus fundis utantur. 700.b
 Balearis quomodo infantes educarent. 481.a
 Balcarium in elocandis virginibus mos. 191.a
 Balnea Agrippæ quot. 1155.a
 Balnea Patriciorum & plebejorum di-
 stincta ubi. 1155.a
 Balnea virorum & mulierum distincta. 1153.a
 Balnea quando ingredi licebat. 1153.a
 Balneus qui Imperatores plus satis dediti
 fuerint. 1155.a
 Balneum sine mercede ab Antonino exhibi-
 tum. 1155.a
 Balsamum arborem quis primus in trium-
 pho ostenderit. 485.b
 Barathrum, custodia noxiorum Romæ. 583.a
 Barba antistiti Minervæ enascens quid mali
 pertendat Amphictyonsibus. 424.b
 Barbe radendæ consuetudo quando primum
 Romæ introducta. 242.b
 Barbam primam diis consecrabant adole-
 scentes Romani. 195.b
 Barbam tondere aut alere quibus sit luctus
 indicium. 619.a. 621.a
 Barbari malebant Romam Reges petere, quam
 habere. 220.a
 Barbarorum numerus. 495.a
 Barbata quæ Cypriis cognominata dea. 455.b
 Barchæi ubi, & quanta illorum in desun-
 ctos impictas. 552.a
 Barchina factio apud Carthaginienses. 887.a
 Barritus quid. 931.a
 Basilicæ aliquot Romæ, earumque nomina. 346.a
 Basilicæ domorum quæ & quem in usum
 fierent. 335.b
 Basternæ quæ. 534.a
 Batavi Regem recens electum quæ honorare
 soliti. 222.a
 Batavorum satellitio quis Imperator maxi-
 mè sisus & usus. 693.b
 Batrachium forum ubi. 353.a
 Baccalium, quod vestis genus. 669.a
 Belgarum mos barbaricus. 331.b
 Belgarum in consultationibus silentium &
 mos quis. 1006.a
 Belgarum vestitus. 235.b
 Beli-

RERUM AC VERBORUM.

<i>Belides cujus urbis porta.</i>	1075.a	<i>Bibraſte apud Hedus quid.</i>	556.a
<i>Belidum imagines ubi.</i>	823.a	<i>B carum, quod vaſis genus.</i>	669.b
<i>Belifarius an Romæ triumpharit.</i>	479.b	<i>Bicus quid.</i>	ibid.
<i>Bellariorum aliquot apud veteres deſcriptio.</i>		<i>B. dental quid.</i>	126.b
279.b		<i>Biganummi qui & unde ſic dicti.</i>	1055.a
<i>Belli indicendi mos apud Romanos.</i>	31.b	<i>Bilis quibus poſiſſimum in ſacrificiis dimo-</i>	
<i>apud externos.</i>	33.b. & ſeqq.	<i>enda.</i>	467.b
<i>Belli indicio quæ olim fieri ſolita.</i>	273.a	<i>Bionis in lugentes diſterium feſtium.</i>	622.a
<i>Belli indicendi ceremoniæ.</i>	114.a	<i>Bipennibus qui maximè utantur in prælio.</i>	
<i>Belli ſuſcipiendi initium ex. cujus dei æde</i>		719.b	
<i>daritur.</i>	113.a	<i>Biſſacæna, qualis veſtis.</i>	215.b
<i>Belli Turcici portentæ horribilia quæ.</i>	733.a.	<i>Bithyni Jovem quæ vocent.</i>	455.a
734.a		<i>Bithynia quam illuſtra ingenia protulcrit.</i>	
<i>Bellierum ſaltatio quæ.</i>	638.b	473.b	
<i>Bellona, dea quæ.</i>	466.b	<i>Bithynorum tribunal cur è conſpectu Solis.</i>	
<i>Bellonæ ædes cur diu in urbem non admiſ-</i>		591.a	
<i>ſa.</i>	257.a	<i>Bithynorum Regum cognomen.</i>	16.a
<i>Bellonæ in ædem quando Senatus evocave-</i>		<i>Bitumen in luſtrando quomodo adhiberi ſo-</i>	
<i>tur.</i>	476.b	<i>leret.</i>	385.b
<i>Bellonæ quam ridiculè & immaniter ſaci-</i>		<i>Blemiarum immanitas in ſacrificiis quæ.</i>	
<i>fieri ſolitum.</i>	695.a	748.b	
<i>Bellovacii ut concilium aduocarent.</i>	1017.a	<i>Blutium, Dejotari regia.</i>	611.a
<i>Benefactor cur quidam nuncupatus.</i>	343.a	<i>Boarium forum Romæ cujus Dei ædem ha-</i>	
<i>Beneficarii qui.</i>	707.b	<i>buerit.</i>	348.a
<i>Beneficiorum ſatellitio quis maximè u-</i>		<i>Bocorus, quorum legiſlator.</i>	520.b
<i>ſus.</i>	691.b	<i>Boëdromion Athenis menſis quis.</i>	835.a
<i>Beneficium accipiens quo debeat eſſe animo.</i>		<i>Boëdromionis menſis ſexta & tertia Perſis</i>	
6.b		<i>qualis.</i>	1142.a
<i>Beneficium qui tanquam numen venerati</i>		<i>Bæotii natura quales.</i>	1039.a
<i>ſunt.</i>	747.b	<i>Bæotii voraciſſimi.</i>	315.b
<i>Bene valere, cujus aliquando fuerit teſſira.</i>		<i>Bæotiorum in matrimonio contrahendo vi-</i>	
884.a		<i>tus.</i>	188.a. 273.a
<i>Berecynthia, dea quæ.</i>	443.b. 466.b	<i>Bæotiorum magiſtratus.</i>	567.a
<i>Berecynthiæ ſeu magnæ matris ædes ubi.</i>		<i>Bæthica qualis provincia & ejus conventus</i>	
559.b		<i>quot.</i>	510.a. 511.a
<i>Beremia una ex Iſthalibus.</i>	107.b	<i>Bogus, Mauruſtorum Rex, ab Agrippa ce-</i>	
<i>Berenice quid Hieroſolymis pro voto exol-</i>		<i>cuſus.</i>	605.a
<i>vendo fecerit.</i>	812.a	<i>Boji auratis ſagulis in prælio uſi.</i>	147.a
<i>Beroſus quid primus inveniſſe dicatur.</i>	448.a	<i>Bojorum trilus.</i>	134.a
528.a		<i>Bombyx Con ut fiat.</i>	965.a
<i>Bes quid.</i>	4.a	<i>Bombycum mira nativitas, vita, operatio &</i>	
<i>Effarii.</i>	587.a	<i>mors.</i>	963.a
<i>Beſtiis objici, quorum pœna.</i>	ibid.	<i>Bona damnatorum quem in uſum converti</i>	
<i>Bibere Græcorum more quid.</i>	286.b. 287.b	<i>ſolita.</i>	820.a
<i>Bibienus Carbonem in adulterio deprinſum</i>		<i>Bona Perſiæ venalia proclamari in auctio-</i>	
<i>caſtraſſe dicitur.</i>	862.a	<i>nibus ſervorum quid.</i>	752.a
<i>Bibliotheca Aſinii Pollionis.</i>	527.a	<i>Bona dea quæ.</i>	466.b. 504.b. & ſeqq.
<i>Atali. 526.a. Eumenis.</i>	ibid.	<i>Bona dea, eadem quæ Græcis Gynæcia.</i>	
<i>Piſiſtrati. 527.a. Ptolemæi.</i>	526.a	773.a. 704.a. quid ei immolatum.	
<i>Bibliotheca Oſtaviæ.</i>	1193.a	ibid.	
<i>Biblos quid olim veteres nuncuparint.</i>	527.a	<i>Bona deæ ædes ubi.</i>	561.b

<i>Bona dea sacra qualia.</i>	506.b. 507.b	<i>Brassicam qui cur primo apponere soliti.</i>	ibid.b
<i>Bona Fortuna, cujus in clypeo aliquando insigne.</i>	681.b	<i>Brassida sententia quadam insignis.</i>	945.a
<i>Bona Fortuna templum.</i>	99.a	<i>Britanniae provinciae quot.</i>	511.a
<i>Boni eventus simulachrum.</i>	1028.a	<i>Britanni gladio infestissimi praeliabantur.</i>	147.a
<i>Bononienses in cujus fuerint clientela.</i>	328.b	<i>Britanni quibus animalibus in epulis vel sacrificiis abstineant.</i>	696.a
<i>Bonosus quantum liberit.</i>	305.b	<i>Britannorum horrenda sacrificia.</i>	753.b
<i>Boreæ uti deo vota persolverunt Thuri.</i>	809.a	<i>Britannorum mos quidam abominandus circa uxores.</i>	192.a
<i>Bos candidus omnibus Idibus Jovi à flamine immolabatur.</i>	690.a	<i>Britannorum in pace ineunda consuetudo.</i>	28.b
<i>Bos fulvus cui propria victima.</i>	705.a	<i>Britannorum in praeliis arma quæ.</i>	718.b
<i>Bos jugalis sacrificio non erat purus.</i>	690.a	<i>Britannorum ornatus.</i>	235.b
	691.a	<i>Britomartis quæ dea cognominata.</i>	449.b
<i>Bos quanti vulgo Romæ aestimaretur.</i>	586.a		450.b. 707.a
	1053.a	<i>Britomartis, Gallorum dux, à quo victus.</i>	109.a
<i>Bos quibus ut deus cultus.</i>	745.b	<i>Brixiana, cujus urbis porta.</i>	1074.a
<i>Bos trophæi loco à Lacedæmoniis immolatus.</i>	177.a	<i>Bronci qui & unde sic dicti.</i>	63.a
<i>Bovem ex frumento fictum qui Palladi aliquando obtulerint.</i>	712.a	<i>Bruti animalis loquacitas quomodo expiaretur.</i>	385.b
<i>Bovem immolare cur Solonis lege vetitum.</i>	692.a	<i>Brutiarii.</i>	206.a
<i>Bovem servare qui dicerentur olim.</i>	772.a	<i>Brutarii quales olim habitii.</i>	702.b
<i>Boves ad sacra unde peti potissimum & quomodo farciri soleant.</i>	690.a	<i>Brutii natura quales.</i>	1031.a
<i>Boves injuges cui immolarentur.</i>	699.a	<i>Bruti oppidum, Latonæ oraculo inclitum.</i>	404.b
<i>Boves præfurores ubi sponte se à muliere efferrî sinant.</i>	708.a	<i>Bruti navis quo signo ab aliis internoscerentur.</i>	879.a
<i>Boves ruffæ Typhoni mactatæ ab Ægyptiis.</i>	692.a	<i>Brutus assertor majestatis Romæ.</i>	207.a
<i>Buum aures & cornua quibus in bello pro cornis sint.</i>	156.a	<i>Brutus primus equestri ordine Senatum supplavit.</i>	516.a
<i>Brachæ, quorum vestis.</i>	231.b	<i>Bubo, cujus conventus urbs.</i>	851.a
<i>Brachia Junoni consecrata.</i>	419.a	<i>Bubo quale augurium faciat.</i>	139.b
<i>Brachmanes Indorum.</i>	1036.a	<i>Bubone aut lupo cellam Jovis aut Capitolium intrante, quid fieri solet.</i>	374.b
<i>Brachmanes qualib. utantur chartis.</i>	527.a	<i>Bulbucorum familia unde sic dicta.</i>	55.a
<i>Brachmanibus quot passim licuerit habere uxores.</i>	187.a	<i>Buccina quomodo in prætorianis & quomodo in consularibus castris uterentur.</i>	872.a
<i>Brachmanum in funeribus defunctorum consuetudo.</i>	4-6.a. in puerorum indole experienda mos quis.		873.a
<i>Brachmannum impudentia in virginibus egentibus nuptui tradendis.</i>	187.a	<i>Bucephalo exequias quis aliquando duxerit.</i>	603.b
<i>Brachmannum in defunctos sepeliendos impietas quanta.</i>	552.a	<i>Bulentum in theatris quid.</i>	175.b
<i>Branchidarum templum quod.</i>	404.b	<i>Bulla apud prius seculum triumphantium gestamen fuit.</i>	493.b
<i>Branchus quam fuerit Apollini dilectus.</i>	ibid.b	<i>Bulla cur prætextatis pro pectore penderet.</i>	424.a
<i>Brassica à quo cunctis oleibus prælata.</i>	291.b	<i>Bulla qualis & quorum insigne.</i>	488.a
		<i>Bullæ definitio quæ.</i>	160.b
			<i>Bullam</i>

Bullam esse quid.	ibid.
Bullam in pectore qui gestarent.	193.b
Bupalus cujusmodi Fortuna simulacrum fecerit.	102.a
Buprecii unde sic dicti.	55.a
Buphonus quis dictus.	320.a
Buprestis quid.	331.a
Burri cur quidam cognominati.	58.a
Bursis quas Thebas condiderit.	412.b
Bursitæ cur non utantur tubis.	877.a
Busti alieni non violandi leges.	605.b
Bustuarii gladiatores.	642.b
Buteo qui & ejus augurium quale.	64.a
Batonis cognomen unde quidam nactus.	ibid.a
Buxigia familia quæ.	319.a
Byblus cujus aliquando fuerit regia.	611.a
Eyrsa Car. bagini quid.	555.b
Byssus quomodo & ubi proveniat.	964.a
Byzantii violentissimi.	306.b
Byzæa temeritas, quid.	161.b

C.

C aballatio quid & quibus imprecari solita.	815.a
Cabira, cujus conventus civitas.	851.a
Cacogamia judicia quæ.	948.a
Cacotechnos unde quis dictus.	344.a
Cadavera quot diebus, priusquam cremarentur, asseruari solita.	616.a. 617.a
Cadaveribus inhumatis quomodo justa exhibita.	363.b
Cadiseus quid.	670.a
Cadmea arx Thebanorum.	557.b
Cadmea victoria.	160.b
Cadmi asyllum ubi.	780.a
Cadmus primus literas Græciæ intulit.	527.a
Cadmus quas Thebas condiderit.	410.b
Caduca auspicia quæ.	130.b
Caduceatores qui.	26.b
Caduceum effigie anguinum deferre quid.	34.b
Caduri quomodo pueros educarent.	481.a
Cadus quid sit.	444.a. 670.a. 1096.a
Cæcilius unde originem traxerint.	69.a
Cæcinnus Volaterranus hirundines victoriæ nuncios habuit.	215.a
Cæculus Prænestis conditor.	69.a

Calimoneana via.	409.a
Cære, quondam Agillina, cujus regionis urbs.	851.a
Cæremonia denaria & tricenaria quales.	804.a
Cæremonia in ara maxima Herculis quæ?	371.a
Cæremonia in victimis litandis.	1104.a
Cæremonia referendi aliquem inter deos.	446.b
Cæremonia post editum infantem apud Romanos quæ.	485.a
Carica hora quæ.	1152.a
Cæsar quid significet, & quæ familia cur sic dicta.	74.a
C. Cæsar quali amictu in prælio utretur.	148.a
C. Cæsar acerrimus castigatorem seditioforum & desertorum militum.	356.a
D. Cæsar certum modum credendi præfinit.	46.a
Cæsares & Augusti reliqui Imperatores à D. Julio & Octavio cognominati.	7.a
Cæsares, ne in crimen invidiamque inciderent, Imperatoris nomen, abrogato Regis vocabulo, iterum & sæpe desumpsere.	12.a
Cæsares mensibus nomina à se imposuerunt.	836.a
Cæsares in populum pecunias sparserunt.	473.a
Cæsares ex provinciis à sese subactis cognominati.	337.
Cæsares Romani inter deos relati.	441.b
Cæsaris cognomen quis Imperatorum recensarit.	9.a
Cæsaris ad Mundam necessitas quanta.	93.a
Cæsaris forum.	347.a. 351.a
Cæsaris theatrum.	1195.a
Cæsaribus morte sublatis ad senatum res Rom. perinebat.	48.b
Cæsarium temporibus nullum interregnum fuit.	48.b
Cæsiones unde dicti.	74.a
Caja quomodo unica litera scribi soleat.	40.b
Caja & Cajus quibus olim pecuniaria nominata.	266.a. & 40.b
Cajus Tarentinus quid.	40.b
Caji Principis inaudita superbia.	344.a

Calabra curia ubi Roma. 121.a. 553.b. quo fuerit tectō. 554.b
 Calabria cui vento maxime sit obnoxia. 809.a
 Calabri, populi qui. 235.a
 Calabrorum hospitalitas. 983.a
 Cal'a quid. 701.b
 Calamitas quomodo cœlitus præmonstrari solita. 558.a. 733.a
 Calamitatis publicæ indicia. 253.b
 Calamitosi quomodo quid vivere aut deo-voresoliti. 814.a. 815.a
 Calantica quid. 229.b
 Calcaria currenti addere, quid. 160.b
 Calcei diversarum gentium. 228.b. & seqq.
 Calceorum species diversæ. 224.b
 Calculis hereti loco in cuius parentatione u-
 tantur. 365.b
 Calasiries milites qui apud Egyptios. 145.a. 711.b. 712.b
 Calata comitia quæ, quomodo fierent & quid tractarent. 899.a. 900.a
 Calende singulæ cui sacræ. 766.a
 Calendaria sacra quæ. 51.b
 Calendaris, dex quæ. 454.b
 Calendis singulis quid Regibus Sparta dari solitum. 766.a
 Caligati qui. 702.b
 Caligatos & cinctos quos semper esse oportuerit. 158.a
 Caligula primus Romanorum se adorari iussit. 418.a
 Caligula quibus satellitibus usus. 693.b
 Caligula quam licentiam servis contra do-
 minos permiserit. 779.a
 Caligula qualis & ante imperium & in im-
 perio fuerit. 787.a
 Caligula quas aves sibi ut deo immolari ius-
 serit. 700.a
 Caligula iuramentum maximum per nomen Drusillæ. 95.b
 Caligula cavillus. 119.a
 Caligula cœna sumptuosa. 299.b
 Caligula vestitus qualis. 205.b
 Caligula insolentia & dispectio in Iurif-
 consultos quanta. 729.b. 730.b
 Calistia semene qui vice panis usi. 678.a
 Callicus quis, & cur sic cognominatus. 334
 Callieratidis in Iones diei ferium festivum. 787.a
 Calliocyii Cretensibus qui dicti. 786.a

Callimachus cur Calotechnos cognominatus. 344.a
 Callimachus atheus. 747.b
 Callimachus, elegorum scriptor, cujus fue-
 rit. 473.b
 Callinos unde quis dictus. 339.a
 Callipygos, quæ Cypriis cognominata dea. 455.b
 Calliyrri Syracusanis qui dicti. 786.a
 Calones qui & unde dicti. 701.b
 Calotechnos unde quis dictus. 344.a
 Calpæ quæ. 73.b
 Calphurnia lex contra ambitum. 756.a
 Calphurnii unde orti. 53.a. 69.a
 Calphurnii Pisonis animadversio militaris. 364.a. 365.a
 L. Calphurnius Frugi primus legem Repe-
 tundarum tulit & promulgavit. 69.a. 70.a
 Calphurnius fornix. 409.a
 Calva quæ Cypriis cognominata dea. 455.b
 Calvæ Fortunæ templum. 100.a
 Calvariam hostis captivi auro calare &
 eo poculo in solennibus libare, quibus re-
 ligiosum. 750.b
 Calvatio qui naturâ laborent. 249.b
 Calvum vellere quid. 156.b
 Calydoniæ Palladis templum quantæ digna-
 tionis fuerit. 783.a
 Cama quàm cessè viri sui mortem à Sino-
 rige illam multa fuerit. 270.a
 Cambyse ubi & quale oraculum redditum. 405.b
 Cambysis ararium ubi fuerit. 254.a
 Cambysis horrida in corruptum iudicem
 pœna quæ. 592.a
 Cambysis somnium quale. 843.a
 Cambysis cum sororibus suis incestus. 182.a
 Camaclaria quid. 729.a
 Camelarii qui. 730.a
 Camelas qui in præliis usurpent, non came-
 los. 720.b
 Camelis qui in prælio utantur. 718.b.
 719.b
 Camelos cui seu quibus immolare soliti Ara-
 bes. 692.a
 Camera, barbarum navigium. 881.a
 Camilli qui dicti. 1096.a
 Camilli lex de maritandis ordinibus. 719.a
 Camilli triplex triumphus. 169.a
 Camilli votum quale. 812.a
 F. Camil-

RERUM ET VERBORUM.

F. Camilli laus. 43.a. *ei cur Dictatura in annum prorogata.* ibid.
Camillum [forte Cumerum] quid. 288.a
Camillus contra Latinos & Volscos dimicaturus seniores in verba sua juratos centuriavit. 145.a
Canagnarum fons Vistula consecratus. 106.b
Campani natura quales. 1031.a
Campanis Romanas ducere uxores, aliquando pro munere concessura. 293.a
Campanorum ala quot equitum fuerit & quanti pretii. 36.a
Campus Martialis. 564.b
Campus Martius unde dictus & ejus olim fuerit. 820.a
Campus Rediculi, ubi 261.a
Campus Viminalis ubi. 570.b
Canarium augurium quod. 704.a
Canebridae panes. 282.b
Candaces, Meroë's Regina. 17.a. *ab hac sequentes Regine Candaces cognominata.* ibid.a
Candacis regia ubi. 611.a
Candidati primis Comitibus repudiati, secundis vero admissi. 896.a
Candidatorum coercitio. 759.a
Candidatorum mos. 890.a. 895.a. *supplicatio & humilitas quanta.* 891.a. 892.a
Candidatus ad Magistratum aliquem designatus quid facere soleret. 895.a
Candys, Persarum Lydorumque Regum diadema. 219.a
Caneve ad tibiam, quomodo olim habitum. 479.a
Cantre ad myrtum. 480.a
Canes sepulchrales Hyrcanorum. 553.a
Canes quibus in templis tanquam aditui fuerint. 24.a
Canes quam variè à diversis immolarentur. 703.a. 704.a
Canes à quorum Decorum templis arcerintur. 374.a
Canis ubi dominorum regis seipsum iniecerint. 639.a
Canis in talis quid. 792.a
Canis, cuius aliquando signum militare fuerit. 868.a
Canis ubi aliquando locutus. 733.a
Canis quale aspectum faciat. 147.b
Canis ubi vice regis dominetur. 416.b

Canibus quis Rex pro satellitibus aliquando usus. 693.b
Canibus quis in triumpho reclusus. 494.b
Canum ingens multitudo ubi per aërem ferri visa. 731.a
Canum pellibus cur Laves ornarentur. 702.a
Canicula fidei quid immolaretur. 704.a
Canopica porta Alexandriae. 1073.a
Canabris uxoribus dotes dant. 956.a
Cantabrorum mira quedam amicitiae lex. 198.a
Cantharus, Liberi poculum. 667.a
Cantherius, equus castratus. 330.a
Cantherius, ordo in vitibus. 329.a
Cantherius in fossa quid. 156.b
Cantablenae aliquot nuptiales apud Græcos. 291.a
Capavonia Vestalis quomodo & cur seipsum occiderit. 118.b
Capellæ cognomen unde. 63.a
Capena porta. 1064.a
Capere an sacrificio purus sit, quomodo explorant Græci. 693.a
Capere, navigii nomen in Libya. 881.a
Capri, galli castrati. 330.a
Capilli tondendi aut non tondendi mos quam diversus diversis. 246.b. & seqq.
Capillorum luxur. 251.b
Capillum compositum quæ Palladi mitterent. 194.b
Capitabubula, vicus quis. 406.a
Capita bastiarum præcisa suum lambere sanguinem quid. 352.b
Capita hostium foribus seu postibus affigere qui consueverint. 331.b
Capitale legis Juliae permulta. 858.a
Capitales duumviri qui. 741.a. *triumviri.* 742.a
Capite censi qui. 704.b
Capite minuti an ad hereditatem admitterentur. 539.b
Capite nudo qui præliantur. 714.b
Capite revelato assurgere. 412.a
Capite aperto cressi, salubere. 413.a
Capitis lavandi observatio. 764.a
Capitolia extra Romam plura. 555.b
Capitolio quæ servarentur. 551.b
Capitolium quando incensum. 737.a. 739.a
Capitolium quoties & à quibus restitutum. 554.b
Capitolinus clivus. 425.a

<i>Capitolinus collis quis antea & unde dictus.</i>		<i>Caramanges & Magi, Persarum summus</i>	
550.a		<i>magistratus.</i>	567.a
<i>Capitones unde sic dicti.</i>	58.a	<i>Cardaces qui & quam furaces.</i>	531.b
<i>Capnomantes qui dicti.</i>	1108.a	<i>Carbasus, peculiare flaminis indumen-</i>	
<i>Cappadoces natura quales.</i>	1033.a	<i>tum.</i>	578.b
<i>Cappadoces per quid jurarent.</i>	87.b	<i>Carbilius primus ludi magister, Romæ.</i>	
<i>Cappadoces libertatem deprecati.</i>	512.a	491.a	
<i>Cappadocia in quot præturas seu satrapas</i>		<i>Carbone notari quid.</i>	594.a
<i>divisa.</i>	511.a	<i>Cardamo qui ut pane usi fuerint.</i>	677.a
<i>Cappadocia à quo provincia facta.</i>	512.a	<i>Cares quo fructuum genere potissimum ab-</i>	
<i>Capra an sacrificio pura sit, quomodo ex-</i>		<i>undunt.</i>	676.a
<i>plorent Græci.</i>	693.a	<i>Cares quibus in bello conis usi.</i>	155.a
<i>Capra ubi sponte ad sacrificium prodeat &</i>		<i>Cares qualibus tibiis in funebri pompa</i>	
<i>solvis.</i>	1024.a	<i>usi.</i>	629.a
<i>Capra quibus diis propriè dicata.</i>	698.a.	<i>Cares cur viliores cæteris militibus habi-</i>	
699.a. 701.a. 702.a		<i>ti.</i>	714.b
<i>Capram qui divino honore affecerint.</i>		<i>Cares quot mensibus annum suum termina-</i>	
745.b		<i>runt.</i>	826.a
<i>Caprariorum familia unde sic dicta.</i>	55.a	<i>Carinæ viæ unde dictæ.</i>	407.a
<i>Capræ, insula.</i>	239.a	<i>Carinia, cujus regionis urbs.</i>	850.a
<i>Capriliorum familia unde sic dicta.</i>	56.a	<i>Carmanæ virgines quomodo nubant.</i>	191.a
<i>Capro cui deo sacrum fieret.</i>	698.a	<i>Carmanorum in fœdere percutiendo consue-</i>	
<i>Caprotinæ quid.</i>	1139.a	<i>tudo.</i>	27.b
<i>Caprotinæ Nonæ quæ, & quid in his Ro-</i>		<i>Carmsoli, quod olim oppidum dictum.</i>	852.a
<i>mæ fieri consuetum.</i>	43.b	<i>Carmeli deus ubi cultus.</i>	1092.a
<i>Capsa, Fugurtha ararium.</i>	254.a	<i>Carmen infame edidisse, quâ lege capital</i>	
<i>Caparii qui.</i>	839.a	<i>fuerit.</i>	548.b
<i>Capti quomodo in triumphis reherentur aut</i>		<i>Carmenta & Pelasgi primi Latinis literas</i>	
<i>ferrentur.</i>	487.b	<i>inulere.</i>	528.a
<i>Captivi duodecim ad sepulchrum Impera-</i>		<i>Carmenta quæ sacrificent.</i>	1062.a
<i>toris jugulati una tumulabantur apud</i>		<i>Carmentalia quæ & quando fient.</i>	512.b
<i>Athenienses.</i>	640.b	<i>Carmentalis porta & Carmentis phanum</i>	
<i>Captivi equi quomodo in triumphis duce-</i>		<i>ubi.</i>	253.a
<i>rentur.</i>	485.b	<i>Carmentalis flamen.</i>	572.b
<i>Captivorum sanguine diis litare qui soliti.</i>		<i>Carmentalis porta, quo alio nomine & un-</i>	
753.b		<i>de dicta.</i>	1059.a. 1060.a
<i>Capnæ distincta fora quæ.</i>	354.a	<i>Carmentalis porta cur postea Scelerata</i>	
<i>Capuenses equites.</i>	521.a	<i>dicta.</i>	298.a
<i>Caput sanctior pars in homine.</i>	417.a	<i>Carmina nuptialia ubi primum inventa.</i>	
<i>Caput in sacris velare antiqui moris fuit.</i>		291.a	
<i>ibid.</i>		<i>Carmina Saliorum.</i>	202.a
<i>Caput qui tondrent.</i>	244.b. 246.b	<i>Carmina sua cuique decorum.</i>	1100.a
<i>Caput victimæ fluctu maris absorberi</i>		<i>Carna dea, ejusque sacrum.</i>	460.a
<i>quid.</i>	352.b	<i>Carnæ deæ sacellum ubi.</i>	564.b
<i>Caput in sacris velare quid.</i>	467.a. Vide	<i>Carnibus tantum, non pane, quæ natio</i>	
<i>reliqua in Capita & Capite.</i>		<i>vesti solita.</i>	677.a. 678.a
<i>Caracalla Imperator quam tyrannicè Papi-</i>		<i>Carnibus vesci quando & quomodo consue-</i>	
<i>nianum occiderit.</i>	729.b	<i>runt Romani.</i>	282.b
<i>Caracallæ cognomen unde.</i>	253.b	<i>Carnius, deus quis apud Spartanos.</i>	457.b
<i>Carani trophæum noctu à leone eversum.</i>		<i>Carnius quis apud Syracusanos missus.</i>	
177.a		834.a. 1143.a	

RERUM ET VERBORUM.

<i>Carpentum</i> quid.	531.a	<i>Castra Scelerata</i> quæ dicta.	298.a
<i>Carpici</i> cognomen quis Imperatorum recu- sarit.	338.a	<i>Castrenses</i> ludi qui.	661.b
<i>Carruca</i> quid.	531.a. 534.a	<i>Castrensis</i> coronæ figura.	1121.a
<i>Carrucis</i> non nisi mille proficisci solitus Nero.	535.a	<i>Castrosum</i> præfectus quis.	670.b
<i>Carrus</i> seu carri quid.	533.a	<i>Castrosum</i> militarium aliæ atque aliæ fi- gura.	84.a
<i>Carthago</i> quando vestigalis Pop. Rom. facta.	110.a	in <i>Castris</i> locandis quid præcipue caven- dum.	85.a. 86.a
<i>Carthago</i> à quo eversa.	136.a	<i>Castrosum</i> crebra mutatio laudi an vitio danda.	87.a
<i>Carthago</i> in quot factiones olim divisa. 887.a		<i>Catadromus</i> quid sit.	730.a
<i>Carthaginenses</i> nuptiarum impensis modum flatuere.	957.a	<i>Cataldus</i> quorum episcopus & patronus, & quid prodigii non ita pridem exhibuerit. 734.a	
<i>Carthaginensium</i> in peregrinos odium.	981.a	<i>Catalogi</i> qui dicti.	142.a
<i>Carthaginensium</i> horrenda sacrificia.	749.b	<i>Cataphracti</i> equites qui.	694.b
<i>Carthaginensium</i> in ludu mos.	622.a	<i>Cataphractorum</i> arma quæ & quot.	695.b
<i>Carthaginensium</i> lætitia rebus feliciter ge- stis.	216.a	<i>Cateja</i> quid & quibus olim propria.	685.b
<i>Carthaginensium</i> senatus ex quibus consti- ret.	992.a	<i>Catenæ</i> cur diis quibusdam injectæ.	450.b
<i>Carthaginensium</i> sepeliendi mos.	550.a	<i>Caterua</i> apud Gallos & Celtiberos quid, & quot hominibus constaret.	590.b
<i>Carthaginensium</i> in dandis militibus annu- lis, mos.	437.a	<i>Catheis</i> quis qualisve imperitaret.	1170.a
<i>Carteia</i> insula quot quorumque illustrium ingeniorum parens.	473.b	<i>Catheorum</i> virgines qua lege & more nu- ptui dentur.	190.a
<i>Cartibulum</i> quid.	276.b	<i>Cati</i> qui dicti.	66.a
<i>Carvilius</i> consul cui Fortunæ ædem dedica- vit.	97.a. 98.a	<i>Catinensis</i> Cerevis sacrarium viris inacef- sum.	422.b
<i>Carvilius</i> Ruga primus Romæ uxorem re- pudiavit.	954.a	<i>Cato</i> quibus satellitibus usus.	690.b
<i>Carura</i> in militibus sepeliendis mos.	557.a	<i>Cato</i> cui ludo maxime deditus fuerit.	793.a
<i>Casa</i> Romuli ubi. 553.b. quo fuerit te- plo.	554.b	<i>Cato</i> Censor cur Manlium Senatu moverit. 489.a	
<i>Casalvades</i> quid.	1131.a	<i>Cato Censorius</i> sæpe cum verna & famulatu animum relaxare solitus.	795.a
<i>Casalvium</i> quid.	ibid.	<i>Cato Censorius</i> filium instruxit.	491.a
<i>Cassica</i> , qualis vestis.	215.b	<i>Cato Censorius</i> militem pinguem, veluti reipublicæ incommodum jure incessit. 143.a	
<i>Casorides</i> quæ.	1131.a	<i>Cato</i> quomodo humari voluerit.	552.a
<i>Casoritæ</i> quæ.	ibid.	<i>Cato</i> uxorem suam aliquamdiu amico mu- tuatus est.	193.a
<i>Cassii</i> quam sint impii in senet, & quo- modo eos conficiant.	553.a	<i>Cato Uticensis</i> vix cruda hyeme calceaba- tur.	227.b
<i>Cassii</i> de regno affectato damnati domus quid postmodum facta.	820.a	<i>Catone</i> constantior, quid.	162.b
<i>Cassius</i> Alexandri M. quo fuerit ornatu. 155.a		<i>Catonis</i> Censorii innocentia.	601.a
<i>Cassius</i> J. C. quis.	729.b	<i>Catonis</i> Censorii quanta circa liberos cura. 486.a	
<i>Cassinius</i> Veneri quid immolari solitum.	696.a	M. <i>Catonis</i> censura plus nimio vehemens. 723.a	
<i>Cassori</i> & <i>Polluci</i> qui vota facere soliti.	816.a	<i>Catonis</i> senioris frugalitas.	204.b
<i>Casterium</i> melos quale.	876.a	<i>Catonis</i> cautio adversus continuis defectio- nes Hispanorum.	363.a

Cato-

RERUM ET VERBORUM.

Centurio primus, & principilus, ac primi ordinis ductor, idem fuit.	28.a	Cestius mons quo dictus.	568.b
Centurio cui immediatè subest.	38.a	Cestici ludi à quo inventi.	662.b
Centurio manipularis.	28.a	Cessio qua solemnitate apud Magistratum pop. Rom. fieret.	527.b
Cepum qui, tanquam propitium numen, coluerint.	745.b	Ceibegorum familiae proprium quid.	55.a
Cera ima.	4.a	Cetivizis, promentorium.	254.a
Ceramicus Athenis quid.	352.a. 1128.a. 1130.a	Cetra quid.	677.b
Ceramon, quid carceris in Cypro fuerit.	584.a	Cetrati qui.	ibid.b
Cereales adiles qui.	908.a	Chalcidensis quæ in Italia aliquando occurrant loca.	239.a
Cerania, cujus conventus civitas.	850.a	Chalcæcum Sparta quid.	781.a
Cercetibus gravissima olim pena quæ.	598.a	Chalcus.	1185.a
Cercopithecum qui pro numine coluerint.	745.b	Chalcidenses equites.	521.a
Cercuria quid.	881.a	Chalcidici pulli qui.	227.a
Cercales qui dicti.	384.a	Chaldaicus annus quid.	831.a
Cercales Circenses.	77.b	Chamaeus quæ dicta.	280.a
Cercales ludi qui & cui dicati.	656.b. 657.b	Chaonum magistratus.	567.a
Cerearum imaginum olim apud Romanos in Magnatum domibus ratio quæ.	239.b	Chaos qui statuerint.	79.b
Cereas dupes quis aliquando exhibuerit.	280.b	Characatæ vites.	328.a
Cerei in Saturnalibus missi.	461.a	Charax quid.	ibid.a
Cereri quomodo olim litatum.	467.a	Charinus, Isidis sacerdos.	318.a
Cerri quid immolaretur.	694.a. 701.a	Charondas quorum legislator.	519.b
Cereri sacra quàm olim Græcis & Romanis sancta.	657.b. 658.b. & seq.	Charondas quas & in quos pœnas statuerit.	815.a
Cereri simulacrum.	1026.a	Charonia porta Athenis.	1073.a
Ceritum in tabulas qui à Censoribus referrentur.	717.a	Charonium antrum ubi.	422.b
Cereri fœrum cur obsecris dictis fieri solitum.	509.b	Chartarum genera diversa.	525.a
Cereri Achajæ templum quàm religiosum.	421.b	Chatramotia in quot monades divisi.	511.a
Cereri & Alexandri effigiibus quis pro insigni militiæ usus.	868.a	Chelidonius mulieres, quæ se alienis viris collocassent, dimidium faciei involare jus erat.	275.a
Ceres vetusta dea quæ.	466.b	Cheremacha factio apud Milesios.	887.a
Certamina equestria & Gymnica apud Græcos in defuncti memoriam populo dari solita.	627.a	Chia, Bacchanalium ministræ.	649.b
Certaminis futuri signa diversa apud diversos.	8-8.a	Chii natura quales.	1034.a
Certaminum diversorum apud Græcos olim celebritas quanta.	68.b. & seqq	Chii in quot factiones divisi.	887.a
Cerva cui dea sacra.	698.a	Chii quomodo à servis mercenariis oppressi.	714.b
Cesivum in trislando cum natis, & leiando cum mortuis, mos.	475.a	Chiliarchus apud Persas quis.	1156.a
		Chilonis qui & unde sic dicti.	58.a
		Chiorum mœnis ex pactiosissimo marmore à Cicerone irrisa.	123.a
		Chirodotæ tunice quæ.	195.b
		Chironomus, quod saltationis genus.	639.b
		Chiron, Achilles præceptor.	490.a
		Chirographum quid.	525.a
		Chius in talis quid.	792.a
		Chlamys, qualis vestis.	240.b
		Chœi Ægyptiis mensis quis.	835.a
		Chænix quota modii pars.	443.a
		Chæriatæ qui dicti.	133.a
		Chalargæ curia ubi.	122.a
			Chæ-

Chone unde quis cognominatus. 343.a
Choragium thymelicum quid. 660.a
Chori, quale ludorum genus apud *Lacedæmonios*. 662.b
Chorios quæ *Minerva* dicta. 464.b
Chreocopia lex qua. 48.a
Chrestus cur quidam inter *Græcos* cognominatus. 343.a
Chria *Græcis* quid. 492.a
Christum cum *Orpheo* & *Apollonio* quis Imperator *Ethnicus* inter *Lares* suos co-luerit. 596.b
Chronius quis *Athenis* mensis. 834.a
Chrysærei *Jovis* templum. 55.b
Chrysippi cum incestuosus consensus. 181.a
Chrysippi imago ubi. 1130.a
Chrysippi ridicula opinio de communitate uxorum. 863.a
Chrysippus summæ honestatis & pietatis munus esse iudicavit, parentes defunctus comedere. 554.a
Chrysoastidæ qui dicti. 681.b
Chrysestomos quis & unde quidam cognominatus. 343.a
Chus quot cotulas continent. 445.a
Ciaxares primus *Asiæ* populos in provin-cias distribuit. 512.a
Cibi vulgares diversarum nationum qui. 676.a. & seqq.
Ciborium quid. 670.a
Cibus primi seculi quis. 273.b
Cicadas qui cur capillis suis innecterent. 249.b
Ciceriæ effigies quomodo in triumpho ferretur. 490.b
Cicero an unquam aperuerit literarium lu-dum. 178.a
Cicero cur & quando Imperator fuerit di-ctus. 11.a. 12.a
Cicerones unde sic dicti. 53.a
Ciceroni in exilium profecturo quam sit vulgo commiseratum. 600.a
Ciceroni quid honoris præ omnibus contige-rit. 373.b
Ciceronis domus quid post exilium domini facta. 560.b. 822.a
Ciceronis facetum dictum. 123.a
Ciceronis praeceptor quis. 491.a
Ciceronis aliquot loca declarata. 79.a. 178.a. 179.a. 299.a. 301.a. 302.a. 392.b. 395.a. 607.a. 608.a. 612.b. 661.a. 666.a

Ciconia in sceptro quorum Regum insigne, & quid significavit. 225.a
Ciconia qualem augurium faciat. 133.b
Ciconiam occidisse, in *Theffallia* capitale. 596.a
Cicuri unde sic appellati. 70.a
Cicuta aut venenum ubi publica sit pœna. 591.a
Cidaris quorum Regum diadema. 219.a
Cidaræ & *tiaræ* affinitas. 225.a
Cilices natura quales. 1033.a
Cilicia à quo domita. 331.a
Cilicum Regum honos. 221.a
Cilybantum quid. 276.b
Cimbri cuiusmodi galeis in bello uti soliti. 155.a
Cimbri natura quales. 1037.a
Cimbri quo cantu seu pulsu militiæ usi. 877.a
Cimbri quomodo turmas in acie colligarent catenis. 940.a
Cimbrorum infanda sacrificia quæ. 748.b
Cimiliarchium quid. 252.a
Cimbrorum signum militare quid. 868.a
Cimonis cum *Elpinice* sorore incestuosæ nu-ptiæ. 182.a
Cimonis erga patrem defunctum pietas quæ. 557.a. 602.b.
Cimonis factio *Athenis*. 887.a
Cimonis erga patrem defunctum pietas quæ. 602.b
Cincii lex de munerib. caufidicis non dan-dis. 547.b. 755.a
Cincinnatus unde sic dictus. 76.a
Q. Cincinnatus ab aratro ad dictaturam vocatus. 681.a. ejus frugalitas quanta. ibid.
Q. Cincinnatus cur Dictator creatus. 41.a
Q. Cincinnatus primus obsidionali corona donatus. 1121.a
Cindalsmus quid. 800.a
Cineres quorum in urbem referre, & in foro condere liceret. 559.a. 560.a. 596.b
Cineres ex qua ara nullis omnino ventis disflentur. 422.b
Cineres quot à crematione die, & qui col-ligere soliti. 643.a. 644.a
Cingulum sponsæ cur *Herculaneo* nodo vin-ctum. 276.a
Cingulum Marti consecratum. 419.a
Cinxia,

RERUM ET VERBORUM.

<i>Cinxia</i> , dea quæ.	454.b. 467.b	<i>Clarigatio</i> quid.	32.b
<i>Circæ</i> , post apothecin Marica dicta.	443.b	<i>Clarii</i> Apollinis vates quæ.	413.b
<i>Circenses</i> ludî qui & cui deo sacri.	629.b.	<i>Clarium</i> , cuius fori nomen.	352.a
656.b. unde sic dicti.	72.b	<i>Clavotæ</i> qui dicti Cretensibus.	785.a
<i>Circenses</i> Romam translati.	74.b	<i>Clasium</i> lustrandarum mos quis.	380.b
<i>Circensium</i> ludorum ritus.	74.b	<i>Claudia</i> tribus.	127.a
<i>Circensium</i> factiones quot.	74.b. 76.b	<i>Claudia</i> porticus.	823.a
<i>Circensium</i> genera quot.	76.b. 77.b	<i>Claudian</i> legio.	35.a
<i>Circio</i> vento cur Augustus votum & sacrum fecerit.	809.a	<i>Claudii</i> Caesar. editum in peregrinos.	983.a
<i>Circumpadanorum</i> luctus ob Phæthontis casum.	257.b	<i>Claudii</i> Casaris cum Agrippina in solutum matrimonium.	184.a
<i>Circus</i> maximus à quo primum spectaculis designatus.	172.b	<i>Claudii</i> Casaris somnium.	841.a
<i>Circumcisio</i> quibus gentibus familiaris.	478.a	<i>Claudii</i> Casaris tessera quæ.	884.a
<i>Circus</i> avis qualis.	134.b	<i>Claudii</i> de Bojîs trophæum.	174.a
<i>Circus</i> Flaminius.	1197.a	<i>Claudii</i> Imperatoris in fœneratores editum.	49.a
<i>Circus</i> Floræ.	1198.a	<i>Claudii</i> lex in liberas servis nubentes.	1164.a
<i>Circus</i> Neronis.	1198.a	<i>Claudii</i> Plancii censura quam insignis.	721.a
<i>Circus</i> maximus Tarquinii.	1196.a	<i>Claudii</i> nomen cui mensi inditum.	836.a
<i>Ciritha</i> Massasylorum regia.	611.a	<i>Claudii</i> templum à Nerone demolitum, postea à Vespasiano instauratum.	564.b
<i>Cistiarius</i> quis.	531.a	<i>Claudii</i> & Livii censorum quanta simultas.	128.a
<i>Cistum</i> quid.	ibid.	<i>Claudiorum</i> familia unde Romam venerit.	65.a
<i>Cistia</i> cuius urbis portæ.	1075.a	<i>Claudius</i> Caesar quanti sacerdotium fecerit.	313.a
<i>Cistophori</i> quorum nummi.	1055.a	<i>Claudius</i> Centinianns [seu Centimanus] litteræ R primus inventor.	66.a
<i>Citharædorum</i> certamen publicum ubi & quale.	68.b	<i>C. Claudius</i> Cento comitiolorum causa Dictator dictus.	565.a
<i>Civem</i> Rom., quamvis Reip. perniciosum, in triumpho deferri non licuit.	170.a	<i>Claudius</i> Marcellus Britomartum, Gallorum ducem, vincit.	108.a. 109.a
<i>Civēs</i> Romani quam longo tempore non fuerint relegati.	787.a	<i>Claudius</i> Marcellus ex prætore præconsul designatus.	504.a
<i>Civis</i> perniciosus quis.	1119.a	<i>Claudius</i> Imperator quo ludo maxime delectatus fuerit.	793.a. ejus opus luscivium.
<i>Civica</i> corona unde fieret, quantique olim fuerit honoris.	1120.a		ibid.
<i>Civile</i> jus penes quos solos olim fuerit.	314.a	<i>Claudius</i> per quid jurare solitus.	95.b
<i>Civilis</i> annus quis.	830.a	<i>Claudius</i> Pulcher, non pascentibus in auspicando pullis, cum omni classe prostigatus.	229.a
<i>Civis</i> Romani privilegia quæ & à quo sublata.	770.a. & seqq.	<i>Clavi</i> à Dictatoribus pangi soliti qui fuerint & eorum origo.	40.a
<i>Civis</i> Rom. quo tantum modo ad mortem damnari solitus.	599.a	<i>Clavi</i> figendi causa.	39.a. & seqq.
<i>Civitatem</i> , id est, jus civis Romani, an & quomodo quis amitteret.	968.a	<i>Clazomene</i> , cuius regionis urbs.	853.a
<i>Civitatem</i> quam parce initio Romani darent.	969.a	<i>Clarchi</i> , Heraclienfium tyranni, quantus fœstus.	224.a
<i>Civitate</i> donati raro suffragabantur.	970.a	<i>Clarebus</i> quàm mirè seu divinitus luminatus.	102.b
972.a			Clean-
<i>Civitate</i> donati à pudendis artibus abstinabant & nomina mutabant.	971.a		
<i>Clamor</i> dissonus aut æqualis in primo congressu quid præsignaret.	930.a		

<i>Cleander quam præfecturam, quomodo, sub quo gesserit.</i>	671.b	<i>Cælestus, quorum deus.</i>	445.b
<i>Cleantes quibus usus fuerit chartis.</i>	527.a	<i>Cælibatus multatus.</i>	719.a. 948.a
<i>Cleombrotus ad quod asylum confugerit.</i>	781.a	<i>Cælicolæ Platonii qui.</i>	439.b
<i>Cleomenes cur amico & quam levi de causa subintratus fuerit.</i>	686.a	<i>Cælimontana porta unde dicta.</i>	1062.a
<i>Cleonis opinio de legibus quæ.</i>	607.b	<i>Cælius mons unde sic dictus.</i>	563.b
<i>Cleopatra quomodo in triumpho ducta.</i>	488.b	<i>Cælii montis templa & domus.</i>	564.b
<i>Clepsydris quot hora finiretur.</i>	1152.a	<i>Cælum & Solem qui maxime coluerint.</i>	743.b
<i>Clibanarii qui.</i>	696.b	<i>Cœmptio nuptialis quomodo fieret.</i>	268.a.
<i>Clicentes quam plurimos habere, non modica apud majores latus.</i>	322.b	<i>Cœna apud veteres in propatulo fiebat.</i>	277.b
<i>Climatibus variari hominum ingenia & mores.</i>	1030.a	<i>Cœna exequialis quibus dari solita.</i>	628.a
<i>Clisthenes primus Atheniensibus exilii legem tulit.</i>	771.a. baud multo post sua lege damnatus, pœnas luit.	<i>Cœnæ adjuviales seu adipales quæ.</i>	574.b.
<i>Clisthenes quomodo diversit tribus Atheniensium.</i>	132.a.		747.a
<i>Clisthenes quomodo diversit tribus Atheniensium.</i>	132.a.	<i>Cœnæ nuptiales.</i>	287.a
<i>Clitellas bovi admovere, quid.</i>	159.b	<i>Cœnæ centenariæ.</i>	804.a
<i>Clitumni fluvii potus quales faciat capillos.</i>	251.b	<i>Cœnæ serales quæ.</i>	710.a
<i>Clivi Romæ præcipui qui & quot.</i>	400.a.	<i>Cœnæ Platonice.</i>	680.a
<i>& seqq.</i>		<i>Cœnæ tempus olim quod apud diversos.</i>	307.b. & seqq.
<i>Clivia auspicia quæ.</i>	130.b	<i>Cœnaculariam exercere quid.</i>	729.a
<i>Cloacæ quid sint, & quam multæ Romæ fuerint.</i>	731.a	<i>Cœnaculum quid sit.</i>	728.a. 336.b
<i>Clodii in Censores sanctio quæ.</i>	721.a	<i>Cœnandi loca hyeme & æstate quam diversa.</i>	278.b
<i>Clodii unde originem habuerint.</i>	68.a	<i>Cœnatoria & tricliniaria conviviis data.</i>	316.b
<i>Clælia statua ubi & qualis.</i>	408.a	<i>Cœnis paucis tantum adhibere soliti qui.</i>	282.b
<i>Clælius unde dictus.</i>	39.b	<i>Cœgeonus Getis quid.</i>	1181.a
<i>Cluacina Veneris templum.</i>	408.a	<i>Cognomenta à pecudibus & armentis desumpta.</i>	55.a. 56.a. ex corporis vitio. 56.a. ex fortunæ casibus. 63.a. ex piscibus.
<i>Cluentii unde sic denominati.</i>	68.a		77.a
<i>Cluvert antiquis quid.</i>	409.a	<i>Cognomina aliquot Romanorum quibus de causis quibusdam indita.</i>	53.a. & seqq.
<i>Clusium, ejus regionis oppidum, & quo alio nomine dictum.</i>	852.a	<i>Cognomina gentilitatis ingenuis propria.</i>	42.b
<i>Clustræ, placentarum genus.</i>	282.b	<i>Cognomina ex oppidis aut regionibus derivata, quibus Romæ obnovent.</i>	332.a
<i>Clypeis qui uterentur.</i>	679.b	<i>Cohors milliaria quæ.</i>	589.b
<i>Clypeorum insignia, seu picturæ quæ quibus olim fuerint.</i>	680.b. 681.b	<i>Cohors sacra apud Athenienses quæ.</i>	690.b
<i>Clypeus Minervæ, Vitelliana patina.</i>	299.b.	<i>Cohortes quot justam efficiant legionem.</i>	30.a. 37.a
<i>Cnæus unde dictus.</i>	38.b	<i>Cohortes circa latra qui quomodo habere soliti.</i>	689.b. 690.b
<i>Coalemi unde quidam dicti.</i>	342.a	<i>Cohortis milliariæ & quingentariæ variatio apud Græcos.</i>	591.b
<i>Coci & pistores olim iidem.</i>	676.a	<i>Cohortis Pelignæ tela quæ.</i>	687.b
<i>Coclitis cognomen unde.</i>	57.a	<i>Cohortium differentia.</i>	29.a. & seqq.
<i>Cœci unde quidam Romæ cognominati.</i>	56.a		66

RERUM ET VERBORUM.

Coi rem divinam exhibentes, à solenni epulo servos abegere. 374.a
Cojorum in sponsalibus incandis mos. 270.a
Coire in templis publicè in sacrificiis soliti qui. 752.b. 753.b
Coitiones clandestinae velita. 906.a
Colabrisinus quid. 497.a
Colan quidam urinator quantus. 451.a
Colchi quot pueros & virgines tributum nomine penderent. 984.a
Colchorum regia quæ olim fuerit. 611.a
Colias in talis quid. 792.a
Collatina porta quæ. 1067.a. 1068.a
Collatini cum Tarquinio Superbo cognatio quæ. 388.b
Collega Consulis quomodo fieri solibat. 565.a
Collegii Pontificii numerus diversus. 303.a
Collegium sacerdotale Romæ primum. 196.a
Collina porta quæ & Agonensis dicta. 1066.a
Collina porta Romæ quæ. 569.b
Collina tribus. 126.a
Collis marinus quibus pro deo cultus. 744.b
Colanæ Dianæ templum ubi. 853.a
Colonides via ubi. 408.a
Colophon, cujus regionis civitas. 853.a
Colophone quomodo oracula caderentur. 423.b
Color albus deo imprimis gratus. 1092.a
Color cæruleus cur Agrigentinis interditi. 248.b
Colorare barbam aut capillum, imbelles. 249.b
Columba ubi aliquando vaticinata. 402.b
Columba quos successus augeretur. 136.2
Columba Penei sacra. 698.a
Columbæ apud majores tabellionum vice fungi solita. 215.a
Columbam qui pro dea venerati. 745.b
Columellarum cognomen unde. 63.a
Columna lactaria quæ & ubi. 348.a
Columnæ & imagines in memoriam defunctorum creta. 650.a
Coma flava cur lege apud Ægyptios interdita. 248.a
Comæ & barbæ detonsio, luctus indicia. 619.a
Comæ ubi rego injectæ. 639.a
Comam qui nutrivit. 241.b

Tom. II

Comati quanto dispectui fuerint Cajo Cæsar. 249.b
Comere capita Spartanis militibus quid. 878.a
Comstitutiones Indorum quales. 295.b
Cometis visis quid fieri solitum. 367.b
Comica scena in theatro quæ. 175.b
Comitia calata quæ. 899.a. 900.a
Comitia centuriata quæ. 889.a. qui eis præessent. 893.a
Comitia consularia quomodo & per quos fieri solita. 562.a. & seqq.
Comitia curiata quæ. 897.a
Comitia quibus diebus fieri non licuerit. 902.a
Comitia cur dissolverentur. 902.a. 903.a
Comitia quorum auctoritate iudicerentur. 905.a
Comitia illegitima quæ. 904.a
Comitia sacerdotum propria. 900.a
Comitia Tributa. 901.a
Comitiales dies qui. 1140.a
Comitiati Tribuni qui. 621.b. 901.a
Comitiis diversa decernentibus quid fieret. 897.a
Comitiis primis repudiati, secundis admisi. 896.a
Comitiis qui excluderentur. 903.a. 904.a
Comitiarum auspiciandorum mos. 902.a
Comitiarum genera quot. 889.a. & seqq.
Comitiarum habendorum munus utri Consululm dari consueverit. 906.a
Comitiarum causa Dictator creatus. 40.a
Comitium ubi. 346.a
Comitium unde sic dictum. 408.a
Commentaculum quid. 1087.a
Commentarienses qui dicti. 698.b
Commedi Imp. libacitas. 305.b
Commodo Casari quomodo sit assentatus in mutandis mensium nominibus. 836.a. 837.a
Commodus Imperator quomodo sibi ipse barbam adurebat. 243.b
Comonitio peccantis quare fiat. 580.a
Comædiæ antiquæ observationes. 632.b
Comædiæ in quibus ludis exhiberi solita. 630.b
Comædiarum genera quot. ibid.b
Comædorum insigne quod. 631.b
Comapedes Græciæ quæ & quot. 557.b
Comperendinales dies qui. 1140.a
 Com-

Id id

<i>Compitalia.</i>	463.a	<i>Conopius Hercules ubi cultus.</i>	106.a
<i>Compitalitii ludi, quibus diis, cur & quando instituti.</i>	634.b	<i>Confiscare sibi mortem, apud quos laudi, & apud quos contra probro detur.</i>	390.b
<i>Compluviale vites.</i>	330.a	<i>Consecrandi caeremoniae quae.</i>	592.b
<i>Compluvium.</i>	ibid.	<i>Consecrare quid injussu populi licitum.</i>	ibid.
<i>Comus quid.</i>	496.a	b	
<i>Conceptivae seriae quae.</i>	50.b	<i>Consecratio alicujus rei quibus ritibus, verbis & cautelis fieret.</i>	594.b
<i>Conche in montibus unde.</i>	80.b	<i>Consecrationis verba quam oportuerit articulatè exprimi.</i>	ibid.b
<i>Conciliatrices.</i>	958.a	<i>Consecrationi alicui praesse qui viderentur.</i>	611.b
<i>Conciliorum in diversis regionibus loca olim quae.</i>	52.b. & seqq.	<i>Consiliaria fulgura.</i>	128.b
<i>Concilium populi.</i>	900.a	<i>Consilii fides ubi.</i>	424.a
<i>Concilium sanctius apud Carthaginienses.</i>	1012.a	<i>Consilius Quirinus quis.</i>	116.a
<i>Concinnae quid.</i>	1048.a	<i>Constantinus Maximus quanto & ab Ethnicis & à Christianis honore affectus.</i>	446.b
<i>Concinnator litium quis.</i>	1047.a	<i>Constitutiones D. Pii & D. Hadriani pro servis contra dominos.</i>	775.a. 776.a
<i>Conciones è libello legere licuisse.</i>	1010.a	<i>Constitutiones Principum quando pro legibus haberi coepit.</i>	730.b
<i>Concionis advocanda signum quo cantu fieri solitum.</i>	873.a	<i>Constitutum in omni sacro quod.</i>	1099.a
<i>Concionum habendarum varius apud varios mos.</i>	1009.a. 1010.a	<i>Consualia ludi qui, & à quo, & in cuius honorem instituti.</i>	355.b
<i>Concordiae templum.</i>	405.a	<i>Consualia quando celebrata.</i>	357.b
<i>Concubinas militibus largitus est Imp. Severus.</i>	522.a	<i>Consulares cohortes.</i>	29.a
<i>Concubinas post epulas admittere, Partibus non improbat.</i>	313.b	<i>Consularium virorum feretrum à quibus ferretur.</i>	630.a
<i>Condiendorum defunctorum mos.</i>	550.a	<i>Consulatus insignia quae.</i>	568.a
<i>Confederationis ad scelus aliquod patrandum mos.</i>	31.b	<i>Consulatus ad plebem revolutus.</i>	564.a
<i>Confarratio.</i>	268.a	<i>Consulatus quando Patricius & plebej communis factus.</i>	734.b
<i>Confarrationis foedus quam sanctum.</i>	281.a	<i>Consul de plebe quis primus creatus.</i>	734.b
<i>Confarrationis jure matrimonia inire soliti qui.</i>	315.a	<i>Consul cui immediatè subsit.</i>	38.a
<i>Confederatorum dona.</i>	1130.a	<i>Consul & Censor poterant & simul esse pontifices.</i>	309.a
<i>Congiaria diversa quomodo & à quibus data.</i>	324.b. & seqq.	<i>Consulem unum legitime creatum aliquando alterius nominandi jus habuisse.</i>	565.a
<i>Congiarium quid.</i>	324.b. 326.b. 327.b	<i>Consules bini apud Romanos pari potestate.</i>	565.a
<i>Congius.</i>	444.a	<i>Consules sine magistratu alio praecedente creati.</i>	564.a. 565.a
<i>Conidus centurio quam mirum habuerit castidis ornatum.</i>	156.a	<i>Consules singuli legatum sibi adsciscere soliti.</i>	426.b
<i>Conipedes in Epidaurio qui.</i>	992.a	<i>Consules de plebe quando creati.</i>	17.b
<i>Conjuges nuda ad templa ducere soliti qui.</i>	753.b	<i>Consules duo aliquando de eisdem hostibus partè à victoria triumphantes urbem intrant.</i>	169.a. 170.a
<i>Conjugia quot cognationis gradu apud diversos permixta fuerint.</i>	183.a	<i>Consules statim à creatione quid agerent.</i>	570.a
<i>Conjuzii commoda quae.</i>	947.a		
<i>Conjuzium inter diversas nationes antequomodo ratum olim fuit.</i>	180.a & seqq.		
<i>Conon ex quibus exercitum Atheniensem suppleverit.</i>	146.a		
<i>Conone continentior, quid.</i>	162.b		

RERUM ET VERBORUM.

Consules & Patres quomodo sententiam regabant. 1009.a
Consules in ordinem redacti, atque gradu disjecti. 575.a
Consulis officium. 572.a
potestas. 573.a. 574.a
Consulibus necis intra pomerium non dabatur. 208.a
Consulibus in caput civis Romani an & quomodo jus fuerit. 573.a. 574.a
Consulibus in urbe lictores xij. cum fascibus tantum. 208. foris vero etiam sicures cum fascibus prelatæ. ibid.
Consulibus injussu Senatus provincia discedere non licebat. 575.a
Consultationes inter pocula apud quos fiant. 296.b
Consulium de capite civis nullum jus. 573.a
Consulium alter plebejus quando primum admittitur. 907.a
Consulium imperia quomodo aliquando ultra annum prorogarentur. 577.a
Consulium post initum magistratum vota in Capitolio. 814.a
Consulium uter alteri præferretur, aut uter fasces prius reciperet. 567.a
Consus, consilii deus, ejusque ara in circo maximo. 355.b
Contubernium quid sit. 30.a
Contubernii caput quis diceretur. ibid.
Contumaciam cohibendi causa Dictator creatus. 42.a
Contumeliæ ara ubi statuta. 105.a
Conversio majoris anni quando futura secundum quosdam. 828.a
Convertentis Fortunæ templum. 99.a. 100.a
Conviitii pœna quæ. 548.b
Conviua serius veniens quomodo plecti sole-ret. 318.b
Conviuandi cæremoniæ seu mores gentibus diversis olim quales. 290.b. & seqq.
Conviuarum unius mensæ numerus apud diversos quis. 283.b
eum quis anxerit. ibid.
Conviuia communia Spartanorum. 293.b
Conviuium quomodo dissolverent Persæ. 305.b
Copides, quorum cænæ. 295.b
Q. Coponius quam levi de causa ambitus damnatus. 672.a
Cerber, onerariarum navium insignia. 881.a

Corbona quid. 255.a
Corbulonis in cohortes hosti cedentes pœna. 362.a
Corculorum cognomen quibus datum. 67.a
Corculum unde Scipio dictus. ibid.
Coreyrion quid. 881.a
Cordia lina ubi perdicæ habeant. 349.b
Cordi cognomen unde. 75.a
Cordis auspicia qualia. 347.b
Cordis parvi aut grandis omina quæ. 348.b
Cordi quæ vis infit. 347.b
Cordile [alias Crocodile] quid. 225.a
Coriannos quid. 1207.a
Coriis boni qui pro nummis usi. 1052.a
1053.a
Coriis piscium aut serpentum qui pro vestibus usi. 233.b. 235.b
Corinna quàm insignis Pœtria fuerit & quoties Pindarum vicerit. 654.b
Corinthiæ tibia. 876.a
Corinthiorum sepultura. 560.a
Corinthiorum tribus octo. 133.a
Coriolani nomen unde. 300.a. 332.a
Cornelia, Gracchorum mater, quàm a viro amata. 135.a
Cornelia lex de bonis prescriptorum publicandis. 821.a
Cornelia lex quæ. 685.a. 925.a
Cornelia tribus unde sic dicta. 131.a
P. Cornelii Nasicæ laus. 336.a
Cornelio Balbo primo externorum ob devictos Garumantes triumphus decretus. 479.b
Cornelius Cossus Lartem Tolumnium, Vejen-tum regem, acie victum interfecit. 108.a
P. Cornelius Nasica cur theatrum demoliri fecerit. 1192.a
Cornelius Sylla dictatorem seipsum dixit. 1177.a
Cornelius Sylla legum Romanarum everfor. 771.a. primus Romanor. sine populi judicio cives morte multavit. ibid.
Cornicines quando militiæ canere soliti. 872.a
Cornicis sepulchrum sumptuosum ubi. 604.b
Cornicularii qui dicti. 698.b
Cornix cui Regi nuntii vice fuerit. 215.a
Cornix quàm olim felix nuptias contractu-ris auspiciis. 265.a
Cornua in prælio quæ. 589.b
Cornuum & tubarum concentus quid indi-caret. 871.a
Coræbi sepulchrum. 353.a

<i>Corollæ conuiciales à quibus primum inuen- tæ.</i>	289.b	<i>Cothurni, calceamenti genus.</i>	225.b
<i>Coronæ diis votæ.</i>	805.a	<i>Coturnicum & gallinaceorum pugna qui lu- dere soliti.</i>	800.a
<i>Coronæ militibus dari solita quæ.</i>	1119.a	<i>Cotyla ex quot unciiis confect.</i>	445.a
<i>Coronæ noui generis à Caligula excogitata.</i>	1124.a	<i>Cotyle quid.</i>	670.a
<i>Coronæ triumphantium unde fieri soleverunt.</i>	495.b. quò post triumphum deferri. ibid.b	<i>Corinum quid.</i>	533.a. 534.a
<i>Coronam triumphantis quis quomodo in cur- ru triumphali teneret.</i>	ibid.b	<i>Crasiana, placentarum genus.</i>	282.b
<i>Coronam quis primus militibus dederit.</i>	1119.a	<i>M. Crassi ambitio & arrogantia.</i>	10.b. 11.a
<i>Coronas quales V. Spasianus templis dicarit.</i>	1091.a	<i>Crassius resolutio quam officiosa.</i>	415.a
<i>Coronarium aurum cui quomodo daretur, & à quo sublatum.</i>	300.b	<i>M. Crassi domus ubi Romæ fuerit.</i>	571.b
<i>Coronarum in conuiujs usus apud quos.</i>	288.b	<i>Crassus Licinus prætor simul & pontifex.</i>	309.a. 310.a
<i>Coronati incedebant Græci audito fausto nuncio.</i>	216.a	<i>Cratere regio quibus daretur apud Scythas vinum bibere.</i>	1129.a
<i>Corpora defuncta quo ritu olim cremaren- tur.</i>	615.a. 616.a. & seqq. 634.a	<i>Crateri signum militarie.</i>	868.a
<i>Corpora quo condebantur.</i>	558.a	<i>Crates Diogenis sectator, arbiter iurgiorum inter propinquos.</i>	958.a
<i>Corpus pro re an & quomodo addici debeat.</i>	546.b	<i>Cratetis mantica & sordidum palliolum.</i>	236.b
<i>Corvi natura quales.</i>	1038.a	<i>Cratetis paupertas quanta.</i>	684.a
<i>Corvicius qui pro vestibus uterentur.</i>	233.b	<i>Cratibidis fluxii potus quales faciat capil- los.</i>	250.b
<i>Corvini cognomen unde.</i>	64.a	<i>Cremandi corporis mortui ritus ac ceremoni- æ.</i>	634.a
<i>T. Cornelianus primus ex plebe Pontificatum Maximum meruit.</i>	311.a	<i>Cremandi cadavera mos Romæ unde & cur introducitur.</i>	549.a
<i>Corvi quale augurium faciant.</i>	133.b	<i>Cremare cadavera quorundam vetitum.</i>	655.a. 656.a
<i>Corvo quomodo Romani exequias fecerint.</i>	604.b	<i>Crepophagorum in circumcidendis multri- bus mos.</i>	479.a
<i>Corvus quando & quale augurium faciat.</i>	137.b	<i>Crepi quare dicti Iuperci.</i>	1022.a
<i>Corvus, qualis supplicij locus apud Thessa- los.</i>	582.a	<i>Crepidæ, quales calcei.</i>	226.b
<i>Corvibantur sacra magnæ deæ.</i>	469.b	<i>Creta alba quorum pedes illinirentur.</i>	752.a
<i>Corvæum esse, quid.</i>	163.b	<i>Creta notari quid.</i>	594.a
<i>Corynephorus quorum nomen Sicyoniis.</i>	786.a	<i>Creterfes equites.</i>	521.a
<i>Corytus, cuius regionis civitas.</i>	851.a	<i>Crete: ses inter auxilia Romanorum sæpe militarunt.</i>	153.a
<i>Cresonius vicus.</i>	406.a	<i>Cretenfes natura quales.</i>	1033.a
<i>Cosini qui.</i>	1167.a	<i>Cretensum cantus in bello.</i>	876.a. 877.a
<i>Cosini, Cretensum summus magistratus.</i>	467.a	<i>Cretensum dea præcipua quæ.</i>	449.b
<i>Cossi quid sint & cur quidam sic cognomi- nati.</i>	60.a	<i>Cretensum in præliis arma quæ.</i>	717.b
<i>Cotæ cur quidam vocati.</i>	70.a	<i>Cretensum in educandis pueris mos.</i>	476.a
<i>Cottabifis quid.</i>	665.a	<i>Creterium mos in conjungendis matrimo- niis juvenum.</i>	948.a
		<i>Cretensum imprecationes quales.</i>	815.a
		<i>Cretensum pueri quid primum discere soliti.</i>	494.a
		<i>Crete: nescire pelagus, quid.</i>	162.b
		<i>Creteus Romæ quis & unde cognominatus.</i>	300.a. 333.a

RERUM ET VERBORUM.

<i>Cribante panes.</i>	282.b	<i>Cupedia, quorum caleci.</i>	229.b
<i>Crimina militum capitalia quæ.</i>	355.a	<i>Cupidinis templum ubi.</i>	564.b
<i>minorum punitio.</i>	357.a. 358.a	<i>Cupido, quorum præcipuus deus.</i>	450.b
<i>Criminis maximi reus, si faceretur admis-</i>		<i>Cupido cum sagittis, ejus in clypeis olivæ</i>	
<i>sum, aliquando impunitate donabatur</i>		<i>insigne.</i>	681.b
<i>apud Athenienses.</i>	596.a	<i>Cupressus, arbor feralis.</i>	653.a
<i>Cristus rubras qui supra cassidem desce-</i>		<i>Cupressus cui sacra.</i>	109.a
<i>bant.</i>	155.a	<i>Curae quomodo purgarentur.</i>	382.b
<i>Criothologus quis dictus.</i>	688.a	<i>Curatores Urbis quot præfuerint.</i>	671.b
<i>Crobylum quid.</i>	225.a	<i>Curatorum civitatum dignitas Athenis quan-</i>	
<i>Crocodili ubi & à quibus pro diis culti.</i>		<i>ta fuerit.</i>	723.a
231.a. 456.a. 746.a		<i>Curetis, quæ dea.</i>	453.b
<i>Crocotum, vestis genus.</i>	189.a. 219.b. 220.b	<i>Curia per se quid sibi velit.</i>	122.a
<i>Cræsi regia ubi.</i>	612.a	<i>Curie duorum generum fuit.</i>	120.a
<i>Cræso quid portenti antiquam à Cyro cape-</i>		<i>Curie olim Romæ quot.</i>	120.a. 124.a
<i>retur, oblatum.</i>	538.a. 733.a	<i>multiplices Athenis.</i>	122.a
<i>Crossus, quod vestis genus.</i>	669.a	<i>Curie veteres ubi.</i>	121.a
<i>Croton salubris, quid.</i>	162.b	<i>Curie in decurias divisæ.</i>	124.a
<i>Crotoniæ quæ in miserranda clade à Locren-</i>		<i>Curie urbium Persarum.</i>	134.a
<i>sibus ad internecionem casti.</i>	737.b	<i>Curiales flamines qui.</i>	573.b
<i>Crotoniatarum adversus Locrenses votum</i>		<i>Curias lustrandi ratio.</i>	382.b
<i>quale.</i>	813.a	<i>Curiale lex quæ.</i>	308.a. 723.b
<i>Crotoniatarum quam confusum esset conci-</i>		<i>Curiale comitia.</i>	897.a
<i>cilium.</i>	994.a	<i>Curatii unde Romam vocati.</i>	39.b
<i>Curii utrique armillam æneam quæ fæminæ</i>		<i>Curii Dentati frugalitas.</i>	681.a
<i>inactant.</i>	232.b	<i>Curii singulis quot flamines præpositi.</i>	
<i>Crustumnotum deus peculiaris quis.</i>	451.b	573.b	
<i>Crustumini primi contra Romanos arma</i>		<i>Curius Dentatus primus elephantos in</i>	
<i>sumpserunt.</i>	108.a	<i>triumpho duxit.</i>	485.b
<i>Crustumina tribus unde sic dicta.</i>	127.a	<i>P. Curii Philonis censura præclara.</i>	724.a
<i>Cubitorum differentiæ.</i>	440.a	<i>Curio cur Imperatoris nomen sibi asceverit.</i>	
<i>Cubitus quot palmis seu digitis constat. ibid.</i>		12.a	
<i>Cuculli aut cucullus quorum vestis.</i>	198.b.	<i>Curiones qui.</i>	124.a
231.b		<i>Curiones unde sic denominati.</i>	67.a
<i>Cucurbitæ Alexandrinæ, earumque usus.</i>		<i>Curionis theatrum versatile mirabili com-</i>	
668.a		<i>mento constructum.</i>	1193.a
<i>Culiciarius Apollo ubi cultus.</i>	106.a	<i>Curribus quæ gentes in præliis utantur.</i>	
<i>Culleus quot amphorarum capax.</i>	443.a	718.b	
<i>Culter sacrificii qualis.</i>	1106.a	<i>Currus quis primus triumphavit.</i>	493.b
<i>Cultrarii qui.</i>	1105.a	<i>Cursores insignes aliquot.</i>	448.a
<i>Cultero eodem ubi & diis immoletur & de</i>		<i>Cursoris cognomen unde Pappio obvenit.</i>	
<i>noxii supplicium sumatur.</i>	1107.a	66.a	
<i>Cululli qui.</i>	115.b	<i>Custodes sive laterones quot qui Principes</i>	
<i>Cumæorum in adulteras pœna quæ.</i>	862.a	<i>olim habuerint.</i>	688.b. 689.b. 690.b
<i>Cumani natura quales.</i>	1039.a	<i>Cutes hostium Geloni quomodo tractare con-</i>	
<i>Cumani Latini sermonis usus à pop. R. pro</i>		<i>sueti.</i>	331.b
<i>munere datus.</i>	530.a	<i>Cutibus hostium qui pro vestibus utantur.</i>	
<i>Cunctator cur quidam dictus.</i>	71.a	235.b	
<i>Cuneus Romanorum quis fieri solitus.</i>	940.a	<i>Cyathus in Samo quid.</i>	556.b
<i>Cupedinis forum.</i>	348.a	<i>Cyathus Atticus & communis.</i>	445.a
<i>Cupellarii qui.</i>	696.b	<i>Cybeles dea quæ.</i>	443.b. 465.b. 509.b

Cybelem qui nummis incusserint. 1057.a
Cybeles sacerdotes Samia testa sibi virilia amputabant. 1078.a
Cybeles sacerdotum ornatus, præsertim apud Sævos. 321.a
Cybeli porca sola immolari consuevit. 695.a
Cyclas, qualis vestis. 219.b
Cycli, quæ Græcis loca dicta. 752.a
Cyclius modulus qualis & quorum. 876.a
Cyclopes unde geniti. 380.a
Cyclops apud Romanos quis secundum quosdam cognominatus. 57.a
Cydonum fortitudo. 153.a
Cygnus quale augurium faciat. 136.b
Cylibantum, mensa quæ. 141.a
Cyllaracium quid. 352.a
Cymbium, quale vasis genus. 669.a
Cynaræ regia quæ. 611.a
Cynofarges Athenis quid. 262.a. 377.a. 660.a
Cynofurci qui dicti. 134.a
Cypellum, quod vasis genus. 669.a
Cyphela, quod vasis genus. 669.a
Cypra, quæ dea dictæ. 454.b
Cypris, dea quæ. 454.b
Cypriorum Principis prærogativa Athenis quæ. 133.a
Cypriorum virgines quam impudicè dotem mererentur. 189.a
Cyprius vicus quis & unde sic dictus. 297.a. 402.a
Cyrenæorum lex de locustis. 596.a
Cyrenensium mos in sacrificiis Saturni. 461.a
Cyri aciei instructio. 934.a
Cyri consilium de optimo milite deligendo. 146.a
Cyrus cujusmodi castris & conis milites ornavit. 155.a
Cyri disciplina militaris. 152.a
Cyri exercitum militare. 87.a. tabernaculum castris qualiter dispositum. 89.a
Cyri in hostili acie invadenda consilium. 931.a
Cyri regia ubi. 612.a
Cyri quale de Dario somnium & quos eventus sortitum. 842.a
Cyri ridicula animal verso in devictos Lydos. 363.a
severa poena in militem extra ordinem inventum. 367.a

Cyri tessera militaris quæ. 883.a
Cyrippus unde quis dictus. 339.a
Cyrneæorum mos in educandis infantibus quis. 485.a
Cyro Persarum Regi primus adorandi cultus delatus. 419.a
Cyrra, oppidum. 398.b
Cyrus contra Artaxerxem ducturus ejus coloris sagulo milites ornavit. 147.a
Cyrus pro numero Centurionum contubernia divisit. 30.a
Cyrus qualem hymnum Castori & Polluci milites suos in ipso prælii aditu canere jussit. 933.a
Cyrus quanta strage à Tomyri Regina cæsus. 736.b. 737.b
Cyrus quo militiæ signo usus. 868.a
Cyrus quomodo expositus & educatus. 536.a
Cyrus quos & quomodo tabellarios suos dispositos habuerit. 215.a
Cyrus quomodo sepeliri voluerit. 599.b
Cythæron mons ubi. 398.b

D.

D *Acisiani Claudio qui.* 710.b
Dacorum in male pugnantes animadversio qualis. 362.a
Dactylotum quid. 670.a
Δαδ' & χείρ Græcis quid. 290.a
Daduchus quis. 319.a
Dæmones Platoni qui. 439.b
Dæmonum variæ apparitiones. 1133.a
& seqq.
Dama, quorum nomen apud Syros. 785.a
Damia & Damiatrix quæ. 508.b
Damium sacrum quod. ibid.
Damnandi apud Romanas quam varii modi. 587.a
Damnatorum corpora feris & canibus apud Persas objecta. 602.b
Damnatus voti quis. 814.a
Darici stateres quorum nummi. 1055.a
Darii diadema. 222.a
Darii regia ubi. 611.a
Darii primi felicitas ac solertia. 842.a
Dario quomodo Assyriorum regnum prædivinatum. ibid.
Dario

Dario contra Scythas pugnativo, qualis
caduicator ab illis missus. 35.b
Dario quo augurio regnum Persarum præ-
divinatum. 134.b
Darii cum favore incestus. 182.a
Darius quanta clade ab Alexandro victus.
739.b
Dario quali in castris militaribus signo
usus. 878.a
Darius & Geta quorum Athenis nomina.
784.a
Diarum deorumque nomina, cognomina,
potestates, differentie quæ. 433.b.
& seqq
Debitores quam crudeliter ex qua lege tra-
ctati. 545.b
Decaduebus quid. 753.a
Decas, locus in carcere apud Spartanos.
584.a
Decalysi tribus. 133.a
Decematus. 466.a. 762.a
Decembris cui deæ facer. 836.a
Decembres Idus cui ritus sacræ. 765.a
Decempeda quid. 364.a
Decemviri quantum primum creati. 518.b
Decemviri Atheniensium qui. 753.a
Decemviri quam diversi diversi temporibus
creati. 736.a. 748.a
Decima fructuum Herculi vocabatur. 813.a
Decima prædæ quomodo divideri & exolveri
solita. 812.a
Decimani Probo qui. 710.b
Decimus unde dictus. 39.b
Decius Brutus Cæsaris interfector.
389.b. cuius filius ob adulterium matrem
habitus. ibid.b
Declamationes & exercitationes scholasti-
cæ ubi fieri solitæ. 335.b
Decoloribus certa in theatris loca consti-
tuta. 182.b
Decor in scena observatio quanta. 631.b
632.b
Decreta privata Principum quomodo asser-
manda. 730.b
Decreta Senatus ad Principem pertinen-
tia ubi servarentur. 1012.a
Decumana scuta quæ. 680.b
Decumana statio in castris quæ. 86.a
Decuria ex decem equitibus scribebatur.
27.a. 28.a
Decurie iudicium variis modis nomina-

tæ. 517.a
Decurie phalangis quadruplaris quot.
589.b
Decurio quis. 124.a. 185.b
Decurionatus quanti habitus. ibid.b
Dedentes se, interficere nefas. 913.a
Deditionis indicia apud diversos quam di-
versa. 942.a. & seqq.
Delicti qui dicti. 989.a
Defuncti corpus aut urnam tangere, vene-
rationis erat signum. 414.a
cum Defunctis circumari solita quæ. 637.a.
642.a
Defunctorum corpora quo apparatu, qui-
busque ceremoniis olim igni tradentur.
615.a. 616.a. & seqq.
Defunctorum corpora quomodo oppignorari
solita. 546.b
Defunctos cremandi mos unde & cur intro-
ductus. 549.a
Dejicere de ponte, quid significaret. 163.b
Diotari ararium ubi fuerit. 254.a
Diotari regia ubi. 611.a
Delatoribus præmia lege Papia constituta.
1160.a
Deluæ sortes quanti olim habitæ. 405.b
Delici templi quanta olim reverentia.
ibid.
De iacra oracula quanto reliquis apertiora.
407.b
Deicta non consummata quando puniri de-
beant ac si perfecta fuissent. 395.a
Delictum quo impunitius, eo effrenatius
fit. 580.a
Delicta corruptis moribus apud Romanos
quæ. 290.b
Delus belli sedes apud Græcos. 253.a
Delos insula, Apollinis patria. 405.b. quo
alio nomine dicta. ibid.b. quomodo ab
Atheniensibus expiata. 406.b
in Delo quomodo, & cur neque moriuntur
quisquam neque nascatur. 406.b
Delphica Sibylla quibus temporibus vix-
rit. 738.a
Delphica vasa quæ dicantur. 139.a
Delphici oraculi laus. 396.b
Delphin, cuius in scuto insigne. 681.b
Delphinium forum Athenis. 352.a
Delphos urbs quæ & ubi. 396.b
Delucentinus, quorum dens peculiaris.
451.b

<i>Demadis apophthegma in Draconis leges quale.</i>	597.a	<i>Deos quos statuerunt Æthiopes, Assyrii & Persæ.</i>	747. Vide reliqua in Di.
<i>Demachus quæ.</i>	1167.a	<i>Depesta, vestis genus.</i>	666.a
<i>Demetria, cuius festa.</i>	70.b	<i>De pontani & de ponte dejecti senes qui.</i>	905.a
<i>Demetrius, Atheniensium tribus.</i>	132.a	<i>Depositorum alijurantis pœna quæ.</i>	546.b
<i>Demetrius, Macedonum regia.</i>	613.a	<i>Deprecari quid sit.</i>	1044.a & seqq.
<i>Demetrii Poliorcetus in ocio studiũ su oblectamentum quod.</i>	795.a. 796.a	<i>Derbicum crudelitas in puniendis fontibus.</i>	596.a
<i>Demetrii Regis cariositas in videndis sacris visu illicitis.</i>	765.a	<i>Derbicum in parentes pietas summa, & ea quam impia.</i>	554.a
<i>Demetrio quid honoris decreverint Athenienses.</i>	836.a	<i>Derictæ deæ image.</i>	1027.a
<i>Demetrius qualem militibus edixerit iessetram.</i>	884.a	<i>Desertores milites quàm severè diversis Imperatoribus puniti.</i>	356.a
<i>Demurgi Achæis qui & quot.</i>	766.a. 993.a. 1166.a	<i>Designatores in sunebris ludis qui dicebantur.</i>	639.b
<i>Demochares cur Parrhisiastes cognominatus.</i>	343.a	<i>Deucalion & Pyrrha cessante diluvio quod oraculum consuluerint.</i>	402.b
<i>Democrates Tarentinis quis.</i>	1167.a	<i>Deum quid.</i>	4.a
<i>Democratia quid.</i>	1173.a	<i>Devotendi ratio & persolutio quæ.</i>	817.a
<i>Demosthenes cur Arges cognominatus.</i>	343.a	<i>Devoti à duce exercitus qui tractarentur.</i>	817.a. 818.a
<i>Demosthenes ad quod asylym confugerit.</i>	782.a	<i>Deutorum, qualis vestis.</i>	215.b
<i>Demosthenis apophthegma.</i>	7.b	<i>Deus. Vide J. in Di, & S. in Deorum.</i>	
<i>Demosthenis in clypeo insigne quale.</i>	681.b	<i>Dextans quid.</i>	4.a
<i>Demosthenis vestitus quis.</i>	237.b	<i>Dextræ auctoritas.</i>	430.a. religio. 429.a
<i>Denariorum diversa genera.</i>	1184.a	<i>Dextræ effigies apud Lingones quid innuat.</i>	34.b
<i>Denarius ex quot siliquis constaret.</i>	1184.a	<i>Dextra signum ferre Syris quid.</i>	ibid.b
<i>Denarius numerus quomodo per dextram insinuetur.</i>	460.a	<i>ad Dextram locari seu ad sinistram.</i>	430.a. 431.a
<i>Denarius nummus.</i>	446.a	<i>Dextas captivorum qui quomodo diis immolent.</i>	751.b
<i>Denarius Romanus.</i>	1183.a	<i>Dextro pede nudo, non sinistro, qui præliantur.</i>	714.b. 715.b
<i>Denicales feriæ quæ.</i>	646.a	<i>Diachrei Athenis qui.</i>	886.a
<i>Dentari qui dicti.</i>	67.a	<i>Diadema, Regum peculiare insigne.</i>	310.a
<i>Deorum ades extra urbem quæ, & ex his quæ postea in urbem receptæ.</i>	257.a. & seqq.	<i>Diadema Regum cuiusmodi, aut quale quid olim fuerit.</i>	218.a. à quo inventum. ibid.
<i>Deorum Egyptiorum imagines ridiculæ.</i>	456.	<i>Diademata diversorum Regum.</i>	220.a. 221.a. & seqq.
<i>Deorum dearumve nomina, cognomina, potestates, differentiæ quæ.</i>	433.b. & seqq.	<i>Diademata Darii & Alexandri M.</i>	220.a
<i>Deorum juxta Varronem millia quot.</i>	436.b	<i>Diadematus quis quæ de causa Romæ dictus.</i>	218.a
<i>Deorum nomina, in quorum singulari tutela urbs esset, cur palam facere non liceret.</i>	550.b	<i>Diagoras albæus.</i>	747.b
<i>Deorum omnium simulachra ubi Romæ fuerint.</i>	552.b	<i>Dialecticæ primus inventor quis.</i>	233.a
<i>Deos qui nullos coluerint.</i>	747.b	<i>Dialia, cuius festa.</i>	70.b. 715.a
		<i>Dialis flamen unde sic dictus.</i>	572.b
		<i>eius insigne quid.</i>	575.b
		<i>Diamantes qu. dicti.</i>	1133.a
		<i>Diamantes cuius in bis porta.</i>	1074.a
		<i>Dia-</i>	

RERUM ET VERBORUM.

<i>Diane Artemisæ sacerdos.</i>	322. a	<i>Dictatoris imperio semper Tribunitia potestas cessit.</i>	22. a
323. a		<i>Dictatoris instar qui qualescæ fuerint apud exteros.</i>	1165. a
<i>Diana, Britomartis cognominata, quorum præcipua dea.</i>	449. b. 450. b	<i>Dictatoris quæ quantare in omnes etiam Consules potestas.</i>	1177. a
<i>Diane Colæna templum ubi.</i>	853. a	<i>Dictatorum summa apud diversas gentes potestas.</i>	1177. a
<i>Diane Ecbatana sacerdotes.</i>	105. b	<i>Dictaturæ tempus præscriptum.</i>	1179. a
<i>Diane Ephesæ aedes supra omnium sæculorum memoriam celebratissima & augustissima.</i>	422. b	<i>Dictymus, deæ quæ.</i>	463. b. 466. b
<i>Diane Epbesiæ templum, Asylum.</i>	780. a	<i>Didia lex.</i>	685. a
<i>Diane Epbesiæ templum quando deflagravit.</i>	1143. a	<i>Didymus cur testiculis suspensus.</i>	862. a.
<i>Diane Leucophryenæ templum oppressis inviolabile perjugium fuit.</i>	782. a	863. a	
<i>Diane Persicæ quid immolari solitum.</i>	700. a	<i>Diebus infansit etiam in sacris abstinebatur.</i>	1150. a
a		<i>Dici partes olim quot.</i>	1151. a
<i>Diane Persicæ phanum quam olim religiosum habitum.</i>	420. b	<i>Dicm dicere aliis quibus concessum.</i>	599. a
<i>Diane ceræ immolari solita.</i>	698. a	<i>Dicm perduellionis ad populum dicere quid.</i>	741. a
<i>Diane nomen à quibus Minervæ detur.</i>	463. b	<i>Dienos quid.</i>	670. a
<i>Diane qui mensis sacer.</i>	764. a	<i>Dicrum aliquot differentiæ tam apud Romanos, quam exteros.</i>	1136. a.
<i>Diane quid à Sabæis immolatum.</i>	703. a	& seqq.	
<i>Diane lucum canes feras insequentes non ingredi.</i>	1024. a	<i>Dicrum observatio à quibus contempta.</i>	1146. a. 1147. a
<i>Diane templum in colle Aventino.</i>	561. b	<i>Dicrum ratio apud Romanos.</i>	1151. a
<i>Diane templum in Thracia quid privilegii habuerit.</i>	782. a	<i>Dies anni.</i>	295. a. 1137. a
<i>Diaxetum quid.</i>	188. b	<i>Dies fausti & infausi qui.</i>	1137. a
<i>Diatretus calix quis.</i>	188. b	<i>Dies manibus sacri qui.</i>	1138. a
<i>Dianlus, quod ludi genus.</i>	441. a. 797. a	<i>Dies festos quomodo transfigerent putri.</i>	680. a
<i>Dibapha purpura quæ.</i>	207. b	<i>Dies letos albis lapillis, lugubres nigris calculis qui notare soliti.</i>	1145. a
<i>Dicere jus ad assen, quid.</i>	161. b	<i>Dies lusitici.</i>	486. a
<i>Dichalca.</i>	1186. a	<i>Dies Sigillatiorum.</i>	579. a
<i>Dictator, nisi ex permissu populi, equo vehi non poterat.</i>	1178. a	<i>Dies cositum eadem de causa huic letos, illi tristes esse.</i>	1148. a
<i>Dictator sine magistro equitum creari non poterat.</i>	1180. a	<i>Diffarreatio.</i>	281. a
<i>Dictator è plebe primus quis.</i>	1176. a	<i>Diffidii aedes Romæ ubi.</i>	569. b
<i>Dictator quomodo diceretur, quo loco, à quo, & quo tempore.</i>	42. a. 563. a. 1173. a	<i>Diffindere diem, F. C. phrasis.</i>	549. b
<i>Dictator cur crearetur.</i>	39. a. & seqq.	<i>Digladiani à convitiis soliti qui.</i>	311. b
<i>Dictatoris duo quando & qui simul creati fuerint.</i>	41. a. 42. a	<i>Digitum à minimo proximi officium quod.</i>	432. a. 433. a.
<i>Dictatorem à Consule, ubicunque esset, dici consuevit.</i>	41. a	<i>Digitum pedum.</i>	1201. a
<i>Dictatori soli & populo jus de nece civium datum.</i>	574. a	<i>Digitis qui maxime valuerint.</i>	1203. a
<i>Dictatori quot lictores cum fascibus & securibus adesse soliti.</i>	207. a	<i>Digitum medio annulos qui dent.</i>	1204. a
		<i>Digitum singulorum Græcæ nomina quæ.</i>	1205. a
		<i>Digitus Minervæ consecravat antiquitas.</i>	419. a

I N D E X

<i>Digitum attollere, quid.</i>	1207.a	<i>Dionysius tyrannus quomodo sibi ipse barbaram adurebat.</i>	243.b
<i>Digitus medius cur dicatur infamis.</i>	1199.b. 1204.a	<i>Dionysius tyrannus quas mulieres simul uno tempore duxerit.</i>	186.a
<i>Dignus cum quo in tenebris micent, quid.</i>	161.b	<i>Dionysius tyrannus quos laterones seu satellites habuerit.</i>	691.b
<i>Dii communes qui.</i>	436.b	<i>Dionysius qua cavillatione sibi monarchiam derivavit.</i>	1005.a
<i>Dii conjugii praefides.</i>	290.a	<i>Dionysius dialecticus cujus fuerit.</i>	473.b
<i>Dii Indigetes qui.</i>	440.b	<i>Dionysius quorum olim Romae nomen.</i>	784.a
<i>Dii majorum gentium quot.</i>	434.b	<i>Dionysius quis.</i>	1166.a
<i>Dii nocentes.</i>	104.a	<i>Dioscuris quam frugale prandium exhibetur.</i>	680.a
<i>Dii patrii qui.</i>	447.b	<i>Diatinus à bibacitate Chone cognominatus.</i>	343.a
<i>Dii Penates qui.</i>	434.b. 435.b	<i>Diphilum quid Athenis.</i>	352.a
<i>Dii selecti qui.</i>	437.b	<i>Diphetrum quid sit.</i>	441.a
<i>Dii. Vide reliqua in Deorum.</i>		<i>Diplon, cujus urbis porta.</i>	1073.a
<i>Dimachæ equites qui.</i>	697.b	<i>Dipondius quantum appenderet.</i>	1185.a
<i>Dindymæum oraculum quale.</i>	404.b	<i>Diphthera, qualis vestis.</i>	215.b
<i>Dindymena, dea quæ.</i>	443.b	<i>Dipylus, cujus civitatis porta.</i>	1073.a
<i>Dindymæus mons.</i>	853.a	<i>Dirinoxeni qui dicti.</i>	980.a
<i>Diobolus.</i>	1186.a	<i>Discinæti quales olim habiti.</i>	158.a
<i>Diocletianus se adorari iussit.</i>	418.a	<i>Discinæti qui præsentur.</i>	715.b
<i>Diodorus Cicronis præceptor.</i>	491.a	<i>Discipline aliquot militares.</i>	87.a. 88.a. 93.a
<i>Diocetes Aegyptii quis.</i>	1166.a	<i>Discus quid.</i>	798.a
<i>Diongenes Cynicus cur serum fugitivum, liberum dimiserit.</i>	775.a	<i>Dispensatores qui.</i>	840.a
<i>Diogenes mundum Dei phanum sanctissimum existimavit.</i>	456.a	<i>Disphendomena, supplicii genus horrendum.</i>	596.a
<i>Diogenes quantum contentus fuerit.</i>	684.a	<i>Dithyrambus, cujus dei hymnus.</i>	1115.a
<i>Diogenis Cynici sepeliendi ratio.</i>	600.b	<i>Ditis & Proserpinæ ara ubi Roma.</i>	359.b
<i>Diogenis Cynici sepulchrum ubi.</i>	560.a	<i>Diti & Manibus quomodo vota fierent.</i>	817.a
<i>Diogenis ridicula opinio de communitate uxorum.</i>	863.a	<i>Diti quibus victimis & caeremoniis sacrificaretur.</i>	360.b. 361.b
<i>Diogenis vestitus qualis.</i>	236.b	<i>Divinationes ex cruciatu & longo laniatu hominum qui caperent.</i>	749.b. &c. seqq.
<i>Dion, dea nectessitas, quid.</i>	157.b	<i>Divortia qua cautela à quibusdam permittuntur.</i>	539.b. 954.a
<i>Diomedæ aves Græcis mites, Barbaris vero infestæ.</i>	24.a. 25.a	<i>Divortii cause olim quæ.</i>	952.a
<i>Diomedes, quorum deus.</i>	444.b	<i>Divortii facienti ipsissima verba.</i>	954.a
<i>Dion, cur Chrysothomos cognominatus.</i>	343.a	<i>Docti civitate donati.</i>	971.a
<i>Dioniani qui.</i>	712.b	<i>Dodona, urbs quæ, & cujusmodi habuerit oracula.</i>	401.b
<i>Dionysia Athenis quid.</i>	661.b	<i>Dodonæi pontifices illotis semper erant pedibus.</i>	320.a
<i>Dionysiaci in Bisaltia templi miraculum quod.</i>	424.b	<i>Dodonæum oraculum seu templum quis diripuerit.</i>	403.b
<i>Dionysiarachus quis.</i>	1166.a	<i>Dodonæis prophetissa.</i>	738.a
<i>Dionysii junioris bibacitas quanta.</i>	305.b	<i>Dodræus quid.</i>	4.a. 5.a
<i>Dionysii junioris in ocio oblectamenta quæ.</i>	796.a		Poli-
<i>Dionysii in occupanda tyrannide ars.</i>	542.a		
<i>Dionysii simulachrum.</i>	1028.a		
<i>Dionysii tyranni schola.</i>	179.a. ejus præceptor quis.		
	180.a		
<i>Dionysius tyrannus quoludose maxime oblectare solitus.</i>	795.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Dolichus</i> , quod ludi genus. 441.a. 797.a	<i>Deſo</i> cur quis cognominatus. 342.a
<i>Dolon</i> quid. 1049.a	<i>Dotata</i> cognomen quæ cur nacta. 955.a
<i>Domesticus</i> Laribus quid immolari ſoluit. 703.a	<i>Dotata</i> ex publico illuſtrium virorum filia. 956.a
<i>Domesticorum</i> ſalutationes. 327.b	<i>Dotes</i> dandi aut recipiendi conſuetudo di- verſis gentibus quæ. ibid.
<i>Domibus</i> quando migrarent Romani. 1150.a	<i>Dotis</i> uxoriam alienandæ an & quomodo vir haberet jus. 955.a
<i>Domibus</i> qui nullis utantur. 337.b. 338.b	<i>Drachma</i> . 416.a
<i>Domicilium</i> plebis, Appio quid loci fuerit. 583.a	<i>Drachma</i> Ægineſium quot obolis pecuni- taretur. 1184.a
<i>Domini</i> ſupplicium ſequitur bonorum pu- blicatio apud Romanos. 820.a	<i>Drachmarum</i> diſcreta genera. 1183.a
<i>Domitorum</i> in ſervos poteſtas. 774.a	<i>Draco</i> , navis inſigne. 880.a
<i>Domitorum</i> in ſervos crudelitas quomodo & quando cœcitate. 775.a	<i>Draco</i> , cuius in clypeo inſigne. 681.b
<i>Domitiani</i> nomen cui menſi inditum. 836.a	<i>Draco</i> palmæ. 330.a
<i>Domitiani</i> concubina qualia. 298.b	<i>Draco</i> quinque iugerum à quibus pro deo cultus. 743.b
<i>Domitiani</i> in populum ſpectaculis inhiantem preſuſio. 474.a	<i>Draco</i> in Epiro in Apollinis templo cultus. 230.a
<i>Domitiani</i> ſtatutum in mœchias. 613.b	<i>Dracon</i> quorum legiſlator. 519.b
<i>Domitiani</i> veſana ſuperbia. 344.a	<i>Dracon</i> quomodo & cur occiſus. 598.a
<i>Domitianus</i> caſtra geminari prohibuit. 95.a	<i>Draconarii</i> milites qui. 870.a
<i>Domitianus</i> Palladem velut genitricem per ſacrificulos imprimis juſſit advocari. 1099.a	<i>Dracones</i> in extis apparentes quid porten- derint. 351.b
<i>Domitii</i> Neronis in adilitate procacitas. 726.a	<i>Draconetti</i> narratio mira de homine mari- no. 656.a
<i>Domitius</i> Enobarbus cuiuſmodi crexerit trophæa. 176.a	<i>Draconis</i> effigie ubi Apollo cultus. 400.b
<i>Qu.</i> Domitius mulierem, quæ viſa eſt plus vini biſſe, quam cœtutudinis cauſa de- ceret, dote mulctavit. 673.a	<i>Draconis</i> inſurtalix quàm ſevera. 532.b
<i>Domos</i> lapide Leſbio extructas qui apud Græcos incolerent. 654.a	<i>Draconis</i> lex ſevera in ocioſos. 718.a
<i>Domus</i> aliquot Roma quam fuerint ſpectris infames. 319.b. & ſeqq.	<i>Draconis</i> leges ſerviſimæ. 597.a
<i>Domus</i> in Palatino quæ. 559.b	<i>Druidarum</i> animadverſio graviſſima in fontes quæ. 598.a
<i>Domus</i> , carceris nomen apud Athen. 583.a	<i>Druidarum</i> ſuperſtitio quanta. 744.b
<i>Donabiſe</i> pulchrum. 353.a	infanda ſacrificia qualia. 748.b
<i>Dona</i> uxori dare, ubi & cur vetitum. 272.a	<i>Druidis</i> initium anni quod. 830.a
<i>Donationum</i> quid. 324.b	<i>Drusille</i> matri quid Tiberius negavit. 211.a
<i>Dorienſium</i> tribus quibus à Cliftbene nomi- nibus diſta. 133.a	<i>Druforum</i> cognomen nude. 64.a
<i>Dorius</i> canendi modulus quis, & quibus in rebus adhiberi ſolitus à Græcis. 875.a	<i>M. Druſus</i> primus ſimul pontifex & tribu- nus pl. creatus. 311.a
<i>Dormientium</i> in ſtationibus animadverſio olim quæ. 88.a	<i>M. D.</i> uſus trib. pl. Philippum coſ., quia conſonantem interpellavit, præcipitem in carcerem egiſ. 21.a
<i>Doryphorus</i> quale nomen apud Maryandi- nos. 786.a	<i>Dryas</i> , Fauni uxor, cuius ne nomen quidem vros intelligere fas erat. 505.b
<i>Doryxeni</i> qui diſti. 984.a	<i>Dryminetum</i> , locus qualis. 993.a
<i>Dos</i> uxoriam olim quanta. 955.a	<i>Duces</i> Romani ex oppidis & provinciis à ſeſe ſubactis cognominati. 332.a
	<i>Dutis</i> aut Imperatoris, qui in acie occu- buiſſet, funus quâ pompâ & à quibus celebratum. 633.a
	<i>Ducis</i> pravo conſilio pugnantis pœna. 927.a

I N D E X

<i>Ducum Romanorum temeritas & insectia ut puniretur.</i>	ibid.	<i>Egeria dea.</i>	754.b
<i>Ductor primi ordinis.</i>	28.a	<i>Egerie Nymphæ à quibus sacrificaretur.</i>	484.a
<i>Ductor popularium.</i>	ibid.a	<i>Egesaretorum factio in Thessalia.</i>	887.a
<i>Ducum summorum in acie locus.</i>	937.a	<i>Egnatie Nymphæ ara quid miri præ cæteris habere fabulentur.</i>	1109.a
<i>Ducum summorum in castris locus.</i>	89.a	<i>Egnatius Metellus uxorem, quod vinam biberat, fuisse necavit.</i>	672.a. 673.a
<i>Dulopolis ubi & qualis.</i>	783.a	<i>Egyleæ qui dicti.</i>	133.a
<i>Duodevigesimali qui.</i>	711.b	<i>Elea seu Ilea urbs.</i>	233.a
<i>Duplaris decuria quot constet.</i>	590.b	<i>Elei certamini Olympico præfuere.</i>	62.b
<i>Duplaris phalangis partes quæ.</i>	589.b	<i>Elegia Propertii quando & ubi reperta.</i>	240.a. quomodo depravata. 241.a
<i>Duronius trib. pleb. cur Senatu amicus.</i>	686.a	<i>Elementorum commissio.</i>	79.b
<i>Duumviri varii diversis temporibus creati.</i>	736.a. 740.a. & seqq.	<i>Elephantis in triumpho vecti qui.</i>	493.b
<i>Duumvirorum munus.</i>	739.a. 740.a	<i>Elephantorum pugnas qui quando exhiberent.</i>	645.b
<i>Dux prudens quomodo ex tempore aciem dirigere debeat.</i>	928.a	<i>Elephantos quis primus in triumpho duxerit.</i>	485.b
<i>Dyasares, quorum deus.</i>	445.b	<i>Elephantum quis & cujus legionis vexillo inscripserit.</i>	870.a
<i>Dycrota quid.</i>	881.a	<i>Elcus, idem quis.</i>	456.b
<i>Dyme, cujus conventus civitas.</i>	850.a	<i>Elcusa, Archelaira regia.</i>	611.a
<i>Dynastes quis.</i>	1167.a	<i>Eleusina Cereis sacra.</i>	657.b
E.		<i>Eleusina sacra quam impia & ridicula.</i>	374.a
<i>Antidis tribus prærogativæ.</i>	132.a	<i>Eleutheri ludii.</i>	69.b
<i>Ebenum quis primus in triumpho ostenderit.</i>	485.b	<i>Elicio Jovi quid à Tollo Hostilio dicatum.</i>	562.b
<i>Ebrii quam exosi apud veteres.</i>	673.a	<i>Elpinices cum fratre Cimone incestuosum conjugium.</i>	182.a
<i>Ebrius princeps quomodo Athenis plebs solitus.</i>	674.a	<i>Emancipationis formulæ.</i>	526.b
<i>Ebuli de ordine poculorum sententia lepida.</i>	304.b	<i>Emballia quid & unde dictum.</i>	103.b
<i>Ebulum Rex quàm turpiter cælebs vixit.</i>	191.a	<i>Emballia quid.</i>	ibid.
<i>Ebutia lex.</i>	756.a	<i>Emere ad pollinctum quid.</i>	648.a
<i>Ecbatana, quorum regia.</i>	611.a. 612.a	<i>Emeritorum ætas.</i>	366.a
<i>Echus in Elide quid.</i>	824.a	<i>Emissarius palmes.</i>	330.a
<i>Edicta Prætorum quando & quam vim haberent.</i>	727.b	<i>Empedocles quàm insanierit, ut deus haberetur.</i>	447.b
<i>Edictum Augusti de bis in mense Senatu legitimo habendo.</i>	1019.a	<i>Empedoclis Agrigentini vestitus quis.</i>	237.b
<i>Edictum adilitium in Judæorum & Agyptiorum sacra.</i>	911.a	<i>Emporitani natura quales.</i>	1035.a.
<i>Edictum adilitium ad Mercatores propriè spectans, quod.</i>	393.b	<i>Emporiæ quid.</i>	1037.a
<i>Edusa dea.</i>	755.b	<i>Empti sub corona & de lapide qui.</i>	751.a
<i>Effigies scirpæ qui sacra facerent.</i>	485.a	<i>in catasta qui.</i>	752.a
<i>Effigies scirpæ cur singulis annis à Præstibus in Tiberim deiecerentur.</i>	762.a. 115.b	<i>Emptorem quatenus decipere liceat.</i>	394.b
<i>Effigies equis qui maxime pugnent.</i>	76.b	<i>Emptori quid venditor præstare teneatur.</i>	392.b. 393.b
		<i>Encomion quid.</i>	172.a
		<i>Encotyle quid.</i>	670.a. 800.a
		<i>Endromis, quorum vestis.</i>	198.b. 231.b
			E. m. as

RERUM ET VERBORUM.

<i>Ennius Poëta unde oriundus.</i>	234.a	<i>Epinicion quid.</i>	172.a
<i>Ennius articulare morbum bibendo contraxit.</i>	305.b	<i>Epiodum quid.</i>	598.b
<i>Ennius quomodo Sibyllas alicubi sit imitatus.</i>	739.a	<i>Epiporpomā quid.</i>	156.a
<i>Enoplia saltatio quæ.</i>	637.b	<i>Epiridium quid.</i>	532.a
<i>Enses pro Martis simulachro qui aderant.</i>	744.b	<i>Epiratarum conjugia incestuosa.</i>	182.a
<i>Enyaterius canendi modulus qualis.</i>	875.a.	<i>Epirus quorum sit.</i>	401.b
876.a		<i>Epitaphium quid.</i>	598.b
<i>Epaminundus & saltasse & cantasse dici- tur prole.</i>	496.a	<i>Epithalamium hymnus quis.</i>	290.a
<i>Epaminunde præceptor quis.</i>	180.a	<i>Epitus Poëta primus Latinorum heroica at- tigit.</i>	682.a. ejus mira frugalitas. ibid.
<i>Epaminunde laus & abstinentia.</i>	683.a	<i>Epitymbiæ Venetis ara.</i>	363.b
<i>Epaminunde in dormientem militem anim- advertisse vera.</i>	88.a	<i>Epizeli Atheniensis monstrum & miracu- lum.</i>	149.a
<i>Επαλία δῶρε quæ.</i>	287.a	<i>Epopci monumentum ubi.</i>	1074.a
<i>Epharmiota, quale Cretensibus nomen.</i>	785.a	<i>Epulis transactis quid apud diversos fieri solutum.</i>	310.b. & seqq.
<i>Ephæbicum in theatris quid.</i>	175.b	<i>Epulones unde sic dicti.</i>	748.a
<i>Epheborum ludi qui.</i>	801.a	<i>Epulum triumphale quale.</i>	499.b. 500.b
<i>Ephemerides quæ.</i>	1146.a	<i>Equabus hermaphroditis in triumpho quis victus.</i>	493.b
<i>Ephesi quam fuerint nequitiosi.</i>	239.b	<i>Equabus qui cur in prælio utantur, non e- quis.</i>	720.b
<i>Ephesium Asiaticis quid.</i>	557.b	<i>Equas solum diis patriis mactabant Sæuro- mata.</i>	700.a
<i>Ephesus, cujus regionis urbs.</i>	853.a	<i>Equestre peculium, quadringenta sestertia.</i>	520.a
<i>Ephialtes quàm pauper & abstineus fuerit.</i>	684.a	<i>Equestris ordo Romæ quis, quando ceptus, & quam amplus.</i>	516.a
<i>Ephialtis factio Athenis.</i>	887.a	<i>Equestris ordo in plures species divisus.</i>	517. 518.a
<i>Ephialtis rogatio de testamentis quàm ini- qua.</i>	537.b	<i>Equestris Fortune templum.</i>	98.a
<i>Ephori quales apud Lacedæmonios fuerint Magistratus.</i>	731.b. 912.a	<i>Equi captivi tussis criminibus, victores læuro coronati à Syracusanis in triumpho du- cebantur.</i>	485.b
<i>Ephorum insolentia.</i>	732. b. in Reges Spartanos calumnie inaudita.	<i>Equi dentes uno digito excutere solent quis.</i>	1203.a
<i>Ephoros quis gradum deiecerit.</i>	733.b	<i>Equi characterem qui servis inusserint.</i>	241.b
<i>Ephorus historicus cujus fuerit.</i>	473.b	<i>Equi olim celeritate nobiles qui, & ubi.</i>	58.b. & seqq.
<i>Epicharmus cujus discipulus.</i>	242.a	<i>Equine jubæ pro crissis usurpatæ.</i>	154.a.
<i>Epicharmus cur ab Hicrone mulctatus.</i>	489.a	155.a	
<i>Epicuræ singulorum mensium festi dies qui.</i>	766.a	<i>Equini capitis pelle cum auribus & jubis qui militiæ pro galeis usi.</i>	154.a
<i>Epicuri frugalitas.</i>	679.	<i>Equis sepulchra & pyramides à quibus cre- tæ.</i>	603.b
<i>Epicuri imaginem quomodo multi olim usur- parint.</i>	436.a	<i>Equis triumphantium qui qualescunque in- side- rent.</i>	271.b. 272.b. 496.b
<i>Epicurus, cujus dei cognomen apud Ara- bes.</i>	458. b	<i>Equitatu qui potissimum valeant.</i>	718.b
<i>Epicurus ubi philosopharetur.</i>	825.a	<i>Equites Augustani à quo primum instituti.</i>	518.a
<i>Epidauriorum inhospitalitas.</i>	983.a		
<i>Epidauriorum juramentum.</i>	87.b		
<i>Epidorpiæ quæ.</i>	140.a		
<i>Εργασινιδι qui.</i>	519.b		

I N D E X

<i>Equites cui deæ potissimum vocere soliti.</i>	<i>Eteobutades quis.</i>	319.a
816.a	<i>Etherica ala quæ.</i>	36.a
<i>Equites Romani duplici utebantur equo in prælio.</i>	<i>E'θvδpχus quis.</i>	669.b
945.a	<i>E'θvapχa quid.</i>	ibid.b
<i>Equites quæ secum ferrent.</i>	<i>Euclia aya.</i>	188.a
<i>Equites antelati Senatoribus.</i>	<i>Eucnemus unde quis dictus.</i>	340.a
517.a	<i>Eucratis Rex, quid & quam dura à filio passus.</i>	298.a
<i>Equites R. degenerarunt.</i>	<i>Eudamos unde quis dictus.</i>	340.a
518.a. 519.a	<i>Eudoxi annus.</i>	831.a
<i>Equites quot Romæ simul aliquando ad ferrum exhibiti.</i>	<i>Eudoxus Gnidius quid primus invenisse dicatur.</i>	448.a
641.b	<i>Eudoxus quis quandovæ fuerit.</i>	471.b
<i>Equitia cui & à quo instituta.</i>	<i>Euclidis Fortune templum.</i>	99.a
357.b	<i>Euemerus Tegeates athens.</i>	747.b
<i>Equitia quando & quo ritu celebrata.</i>	<i>Euergetes quotus Ptolemaeorum.</i>	18.a. cur sic vocatus.
359.b		ibid.
<i>Equitiorum cognomen unde.</i>	<i>Euergetes unde quis dictus.</i>	340.a
56.a	<i>Evianes cuiusmodi Baccho festa celebrent.</i>	650.b
<i>Equitis Romani censum quantum esse oportet.</i>	<i>Eumæus apud Homerum super escharam vicinam fecit.</i>	1087.a
520.a	<i>Eumenes Cardianus scriba Philippi Regis.</i>	244.a
<i>Equitum R. honor quantus & dignitas.</i>	<i>Eumeni satellites seu cust. quot dati.</i>	691.b
518.a	<i>Eumenidibus quomodo & quid libaretur.</i>	707.a
<i>Equitum ornatus in oratione.</i>	<i>Eumenidibus ubi sacrum fiat.</i>	360.b
620.b	<i>Eumenis Regis bibliotheca.</i>	526.a
<i>Equitum Græcorum species.</i>	<i>Eumenis regia quæ olim fuerit.</i>	611.a
697.b	<i>Eumenis signa militaria.</i>	868.a
<i>Equo ubi aut pedibus incedere, quid apud Persas intersit.</i>	<i>E'υμειδολωπρ & κοθόρνæ, quid.</i>	157.b
255.b	<i>Eumolpidæ publico concilio præerant.</i>	992.a
<i>Equum qui nummis incusserint.</i>	<i>Eumolpis cuius deæ flamen fuerit.</i>	584.b
1057.a	<i>Euni Syri ars & audacia mira.</i>	344.a.
<i>Equum Sejanum habere, quid significaret.</i>		584.b
164.b	<i>Eunoſti phanum mulieribus interdictum.</i>	420.b
<i>Equus October dictus.</i>	<i>Eunuchis facere quis primus instituit.</i>	479.a
765.a	<i>Eunuchis quis Rex cur pro satellitibus uteretur.</i>	692.b
<i>Equus Tiberii in belli conflictu ore flammam interdum emitte visus.</i>	<i>Evocationes deorum quomodo fierent.</i>	450.b.
149.a		458.a. 703.b
<i>Equus quibus diis proprie dicatur.</i>	<i>Eupator, cuius Mithridatis cognomen.</i>	17.a
697.a.	<i>Euphrosyne quæ.</i>	7.b
700.a. 701.a	<i>Euripidem tragicum quomodo Archelaus Rex luxerit.</i>	622.a
<i>Erasistratus medicus cujas fuerit.</i>	<i>Euripides in ludo talorum quid.</i>	792.a
473.b	<i>Euripides quot uxores uno tempore habuerit.</i>	186.a
<i>Erebinthius quis deus dictus.</i>		
460.b		
<i>Erebo quomodo immolari solitum.</i>		
705.a		
<i>Erechthium Neptuni delubrum ubi & quid haberet miri.</i>		
423.b		
<i>Ermodicium iudicium quid & unde dictum.</i>		
1050.a		
<i>Ergamenis, Ethiopum Regis, singulare quoddam facinus.</i>		
323.a		
<i>Erichthis, Atheniensium tribus.</i>		
132.a		
<i>Eritheæ qui.</i>		
777.a		
<i>Eroticus, hymnus Veneri.</i>		
1115.a		
<i>Erycinæ Veneris templum cur diu extra urbem fuerit.</i>		
258.a		
<i>Erythiba quid.</i>		
106.a		
<i>Erythibius Apollo ubi cultus.</i>		
ibid.		
<i>Erythraea Sibylla.</i>		
738.a. 739.a		
<i>Effæi Hebræis qui, eorumque continentia.</i>		
584.b		
<i>Esculus cui sacra.</i>		
1088.a		
<i>Effidonum superstitio quæ.</i>		
364.b		
<i>Effidonum quam abominandus in defunctorum corpora mos.</i>		
553.a		
<i>Effedum quid.</i>		
531.a		

RERUM ET VERBORUM.

Europi Regis in ocio oblectamentum quale.
 796.a
Enstatorius quale aut quorum Syracusis no-
men. 786.a
Entimus poëta quomodo vicus deificatus.
 447.b
Entimus Poëta quoties Olimpia vicit.
 654.b
Exarchus quis. 1167.a
Excubia quo cantu militie indici solite.
 872.a. 873.a
Excuncti qui dicti. 175.b
Exedra quid. 102.b
Exempla aliquot priscorum frugalitatis.
 671.a. & seqq.
Exempla parentum coram pueris olim qua.
 489.a
Exequiarum pompa ut fieret. 614.a.
 & seqq.
Exercitia militaria diversa. 149.a. 150.a.
 & seqq.
Exercitia Romanæ iuventutis. 796. 797.a.
Græcæ iuventutis qua. 797.a
Exercitus an crebra mutatione castrorum ex-
ercendus. 87.a
Exercitus lustrandi mos quis. 379.b
Exercitus educendi indicia quomodo fierent.
 871.a
Exercitus lustratio quomodo & quibus tan-
tum animalibus fieret. 695.a
Exercitus magni ad interuiccionem casi qui.
 736.b. & seqq.
Exercitus plus quatuor legionum perraro
perscribere Romani. 36.a
Exilis lex apud Athenienses. 771.a
Exilio plectendi genus quotuplex. ibid.
 1
Exilium qualis pœna. ibid.
Exilio saepe plectebantur præstantissimi ci-
ues apud Athenienses. 772.a
Expeditionis apparandæ tempus apud Ro-
manos. 885.a
Expiandi mores quam diversi. 366.b
 & seqq.
Expurgari quomodo quis diis sibi perpetuo
iratis posset. 384.b
Exquiliarum etymologia & capita eius
quot. 568.b
Exquiliarum templa & domus qua. ibid.b
Exquilias quis præcipue incoluerit & auxe-
rit. ibid.b
Exquilina porta unde dicta. 1062.a

Exquilina tribus. 126.a
Exquilina via. 409.a
Extæ argutissima qua. 353.b
Extæ duplicata quid portendant. 346.b
Extæ multa qua. 353.b
Extæ pestifera qua. 345.b
Extæ regalia qua. 353.b
Extæ ab aquila rapta quid portenderint.
 351.b. è manu lapsa quid. 352.b
Exteri Romæ ad magistratum proceffi.
 734.b
Exteri Romæ in Senatum admissi. 997.a
Exteris loca in Romanis spectaculis data.
 182.b
Exteros etiam Romæ triumphasse. 479.b
Extorum inspiciendorum ratio olim qua.
 344.b
Extorum nomine qua intestina continean-
tur. ibid.b
Exuperatorius quis mensis dictus. 837.a

F.

F*aba alba aut nigra in iudicio ferundo*
Græcis quid. 595.a
Fabas jacere aut assumere quibus festis so-
litum. 709.a. 710.a
Fabia lex contra ambitum. 756.a
Fabiana tribus. 128.a
Fabiini equites qui. 697.b
Fabiani qui dicti. 518.a
Fabii unde appellati. 53.a
Fabii ccc & vi. ad Cremeram ad unum
casi. 298.a. 1061.a
Fabii Gurgitis censura quam præclara.
 723.a
Fabii Maximi exercitum militare. 87.a
Q. Fabii Maximi militaris animadversio
in transfugas. 361.a
M. Fabius Buteocur Dictator creatus. 42.a
M. Fabius censor filium suum capitis reum
egit & ultimo supplicio afficit. 724.a
Fabius unde Maximi cognomen adeptus.
 126.a
Q. Fabius Maximus simul Pontifex &
augur fuit. 317.a
Fabius Maximus unde Cunctatoris nomen
invenit. 71.a. Oricula unde. ibid.
Verrucosi unde. ibid.
Fabius Maximus qualia ex exercit trophæa.
 176.a

Fabius

I N D E X

<i>Fabius Rutilianus.</i>	73.a	<i>Consulem.</i> 567.a. <i>Uri prius darentur.</i>	
<i>Fabius Venox cur sic cognominatus.</i>	73.a	<i>ibid.</i>	
<i>Fabius fornix.</i>	409.a	<i>Fascium summissio, ejus rei indicium.</i>	
<i>Fabis in suffragando qui uterentur.</i>	1005.a	212.a	
<i>Fabricii frugalitas.</i>	522.a	<i>Fascia candida diadema Regium olim erat.</i>	
<i>Fabulino qui immolarent.</i>	486.a	218.a	
<i>Fabulinus deus.</i>	755.b	<i>Fasciarum usus ante caligas quis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Faces accensas gestare, quibus in ludis familiare.</i>	660.b	<i>Fasciæ pectorales.</i>	223.b
<i>Faces nuptiales è qua tantum arbore & à quibus accendi solita.</i>	289.a	<i>Fascinationes purgandi ratio.</i>	382.b
<i>Faciem carpere, qua lege mulieribus vetitum.</i>	522.b	<i>Fasciole crurales.</i>	222.b
<i>Factiones aliquot diversarum nationum.</i>	886.a	<i>Fasianos sibi, tanquam numini sacro, mandari jussit Caligula.</i>	700.a
<i>Factiones Græcorum potissimæ quæ.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fasti dies qui.</i>	1140.a
<i>Factiones Circensium quot.</i>	74.b. 76.b	<i>Fatua dea quæ & unde dicta.</i>	509.b.
<i>Fagi cortex apud quos religiosus fuerit.</i>	1091.a	755.b	
<i>Fagus ubi aliquando vaticinata.</i>	472.b	<i>Fauca tribus in Comitibus primum rogata exitiale omen afferebat.</i>	129.a.
<i>Fagutal ubi & quid.</i>	406.a. 550.b	130.a	
<i>Falacer quis vel deus vel dei flamen dictus.</i>	572.b	<i>Faunalia quando celebrarentur.</i>	765.a
<i>Falatica quibus olim propria.</i>	684.b	<i>Fauni ades.</i>	1024.a. 1025.a
<i>Falcidia lex quid vetaret.</i>	612.b. 613.b	<i>Fauni templum.</i>	348.a
<i>Falcidiæ legis sententia de testatore seu legato, excutitur.</i>	468.a. & seqq.	<i>Fauni ades extra urbem.</i>	259.a
<i>Falconis augurium quale.</i>	134.b	<i>Fauni templum in Cælio monte.</i>	564.b
<i>Falconum cognomen unde.</i>	62.a	<i>Fauni uxor quam fuerit casta.</i>	505.b.
<i>Falsum testimonium dicentis pœna quæ.</i>	546.b	506.b	
<i>Fame dea ubi ara statuta.</i>	105.a	<i>Fauno quæ animalia propriè dicata.</i>	700.a
<i>Fames panis condimentum & obsonium.</i>	674.a	<i>Faunus, quorum deus.</i>	444.b
<i>Familia imagines in exequialibus pompiseductæ.</i>	330.b	<i>Faustidiane [leg. Faustinianæ] puellæ.</i>	200.a
<i>Familiaritatis intimæ apud diversos indicia quæ.</i>	298.a. & seqq.	<i>Faustina Antonini uxor Augusta cognominata.</i>	8.a
<i>Famosus digitus quis.</i>	1204.a	<i>Fax nuptialis quando dirum faceret omen.</i>	281.a
<i>Famulorum munera in convitiis solennibus.</i>	290.b	<i>Febri phanum ubi.</i>	404.a. 558.b
<i>Familia lex.</i>	679.a. 685.a	<i>Febri templa.</i>	105.a
<i>Far ad sacrificia impurum quod.</i>	688.a	<i>Februarii Idibus quid fieri solitum.</i>	760.a
<i>Farina horna.</i>	453.a	<i>Februarius cui deo sacri.</i>	835.a
<i>Far ad quid pertineat.</i>	725.b	<i>Februo quando & cur potissimum litaretur.</i>	375.b
<i>Fasces Consulares cur Alexandriam urbem accedere aut ingredi vetarentur.</i>	216.a	<i>Fecciales quot initio creati.</i>	20.b
<i>Fasces laureati quando Coss. præferrentur.</i>	214.a	<i>Feccialium munera.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Fasces proconsulum sex tantum.</i>	506.a	<i>Fecciales quid ex Feretrii Foris ædes sumere soliti.</i>	109.a
<i>Fasces vicissim apud alterum dumtaxat</i>		<i>Feccialium juramentum.</i>	92.b
		<i>Feccialium potestas quo termino circumscripta.</i>	22.b
		<i>Fel cur Neptuno dicatum.</i>	349.b
		<i>Fel quibus animalibus qua in regione mulum.</i>	<i>ibid.</i>
		<i>ex Felle auspicia.</i>	348.b
		<i>Felles à quibus divino honore cultæ.</i>	746.b
		<i>Feli-</i>	

RERUM ET VERBORUM.

<i>Felicitas</i> , cujus aliquando fuit tessera militaris. 883.a	<i>Fidenatis</i> cognomine quis cur Romæ cognominatus. 300.a. 332.a
<i>Felis</i> in Ægypto morientis quantus lucus. 623.a	<i>Fides</i> Græca, unde in proverbium venit. 1033.a
<i>Fenestra</i> portæ nomen unde. 1071.a	<i>Fidibus</i> sonare quanto olim in pretio. 498.a
<i>Feralis</i> cœnæ quæ. 710.a	<i>Fidu</i> templum ubi. 570.b
<i>Feralia</i> cuiusmodi festa, & unde dicta. 710.a	<i>Filius</i> deus Sabimorum. 93.b
<i>Ferarum</i> terrore qui caput in præliis tegant. 715.b	<i>Figure</i> aliæ atque aliæ scriptis inscriptæ. 226.a
<i>Ferculorum</i> in cœnis solennibus afferendi ratio quæ. 290.b	<i>Filiæ</i> Regis sacrum quid habuerint privilegii. 848.a
<i>Ferculorum</i> in epulis magnificis numerus seu multitudo quæ. 298.b	<i>Filiæ</i> quibus in hereditatem succedant, non filii. 537.b
<i>Ferentarii</i> qui. 698.b	<i>Filiæ</i> quorum introitus ad Vestæ sacerdotium cogi non poterant. 748.a
<i>Ferentina</i> porta. 1068.a	<i>Filii</i> parentes mortuos ubi offerre solebant. 618.a
<i>Feretrii</i> Jovis templum. 108.a	<i>Filii</i> ubi matres uxores ducant. 181.a
<i>Feretrius</i> Jupiter unde sic dictus. 109.a	<i>Filiæ</i> familias patre vivo pecunia cur non credenda. 44.a. 46.a. 49.a
<i>Feretrum</i> cadaveris qui deferre soliti. 629.a	<i>Filios</i> suos defunctos qui non luxerint. 651.a
<i>Feria</i> Idibus dicata. 760.a	<i>Filius</i> patrem alter non obnoxius quis. 527.b
<i>Ferie</i> dominicales quæ. 646.a	<i>Filo</i> qui sacerdotes quando & quomodo mœrentur. 575.b
<i>Ferie</i> stultorum quæ. 688.a	<i>Filum</i> puniceum qui ferre pro pileo soliti. 576.b
<i>Feris</i> indicendi causa Dictator creatus. 42.a	<i>Fimbriæ</i> pelliceas gestare quibus decorum. 232.b
<i>Feriarum</i> genera quot. 50.b	<i>M. Flacci</i> turbulenti civis domus quid pistea facta. 821.a
<i>Ferina</i> caro quibus quotidianus cibus. 677.a	<i>Flaccorum</i> cognomen unde. 58.a
<i>Ferinis</i> galeis qui pugnare soliti. 154.a	<i>Flamen</i> Dialis quibus præ cæteris caeremoniis astrictus. 580.b. uxore defunctâ flaminio abire cogebatur. ibid.b
<i>Feronia</i> quorum dea. 967.a	<i>Flamen</i> Jovis seu Dialis à quo primum institutus & quante auctoritatis fuerit. 571.b. 572.b. ejus insigne. 575.b
<i>Feroniæ</i> templum quàm religiosum. 421.b	<i>Flamen</i> quamdiu nocentibus sacris assylum. 586.b
<i>Fisces</i> mini versus qui & unde dicti. 291.a	<i>Flamines</i> Curiales qui. 573.b
<i>Festa</i> natalitia. 459.a	<i>Flamines</i> in honorem Caesarum instituti qui & quam diversi. ibid.b
<i>Festa</i> Palilia. 457.a. 458.a	<i>Flamines</i> nade dicti. 575.b
<i>Festa</i> Terminalia. 456.a	<i>Flamines</i> à belli muneribus vix in totum erant immunes. 579.b
<i>Festi</i> dies qui. 1140.a	<i>Flamines</i> quindecim qui quando instituti. 572.b
<i>Festorum</i> quorundam nomina. 511.b	<i>Flamines</i> à quibus crearentur. 574.b
<i>Festos</i> dies quomodo transigerent pueri. 680.a	
<i>Fesula</i> olim quam nobiles. 260.b	
<i>Fibra</i> in jecore quid. 345.b	
<i>Fibulas</i> aureas habere, quibus solis permisum. 522.a	
<i>Fiditiis</i> victimis quando uti liceret. 712.a	
713.a	
<i>Ficus</i> optimæ conjates. 281.b	
<i>Ficus</i> quibus frumenti loco fuerint. 676.a	
<i>Fidei</i> sacrum à quo institutum. 429.a	
430.a. 460.a	
<i>Fidei</i> templum ubi. 456.a. 551.b	
<i>Fideicommissarii</i> qui dicti. 386.a	
<i>Fidens</i> , cujus regionis civitas. 852.a	

Flamini cui omnino jurare interdictum. 580.b	Fluviatilis canis pelle quæ natio pro galeis usa. 154.a
Flamini neque sine uxore esse licet, neque unâ meruâ aliam ducere. 578.b	Fluvii auriferi qui. 854.a
Flaminis prodendi gratiâ Dictator creatus. 42.a	gemmiferi. ibid.
Flaminis sacris operantis ornatus quis. 577.b	Fluvii à Xerxis exercitu epoti qui & quot. 742.b
Flaminibus tactu, nominatu, auditu, visu illicita quæ. 581.b. 582.b	Focaneus palmes. 330.a
Flaminibus quibus & quamdiu provinciæ demandatæ. 579.b. 580.b	Focarii qui. 838.a
Flaminum munus quod. 576.b	Focus olim quid. 329.b
Flaminum loco apud Ægyptios qui. 576.b	Fœderis percutiendi cæremoniæ. 22.b & seq.
Flaminium non fuisse perpetuum, sed adimi ob demeritum potuisse. 576.b	Tempus. 24.b
Flaminica quæ & ejus munus quod. 578.b	Fœderis percutiendi mos apud exteros. 26. b
Flaminicæ Dialis cæremoniæ quæ. 581.b.	Fœderum monumenta ubi aut quomodo cu- stodiuntur. 24.b. 25.b
amiclus quis. 585.b	Fœminæ apud Græcos non accumbabant cum viris. 286.b
Flaminii de Gallis trophæum. 174.a	Fœminæ per Castorem, viri per Herculem jurabant. 98.b
Flaminii contra Gallos votum quale. 813.a	Fœminæ comitiis non intererant. 903.a
Flaminiorum familiæ proprium quid. 55.a	Fœminæ Romanæ quot habuerint nomina. 79.a
C. Flaminius ob spretam religionem cum exercitu ad Trasimenum cæsus. 50.b.	Fœminæ non indebant familiæ cognomenta. 42.b
51.b	Fœminæ Lyciis magno in honore. ibid.b
Flaminius Cos. contemptis auspiciis fortiter pugnavit & vicit. 230.a	Fœminarum pugnas quis noctu commiserit. 641.b. 642.b
Flammeo cur sponsa velaretur & cujus id esset coloris. 274.a	Fœminas qui Principes publicis conciliis ad- miserint. 1016.a
Flava coma cur apud Ægyptios lege inter- dicta. 248.a	Fœminis auri ornamenta, quod equitibus annuli. 520.a
Flucia, quæ & Larentia, ejusque sacra à quo instituta. 199.a	Fœminis cur citius nomina quàm masculis inderentur. 499.a
Flavius Sabinus cur à Domitiano occisus. 895.a	Fœminis probrosi lecticas & legata quis ademerit. 613.b
Flexumines qui dicti. 688.b	Fœminina victima ubi illicita. 710.a
Flora quæ qualisq; fuerit, & meretrix & dea. 513.b	Fœminini generis victimas potiores esse quàm masculini. ibid.
Flora quomodo alio nomine dicta & quo- modo ei vino litetur. 706.a	Fœnerator olim quanto gravius alicubi quàm fur damnatus. 48.a
Floræ templum ubi. 570.b	Fœneratorum quorundam libidinosi crude- litas. 46.a. 47.a
Floralia quæ & unde dicta, cur ac quando fiterent. 513.b	Fœni manipulus quorum olim signum mili- tare. 864.a
Florentinus quid nomine supellestilis com- prehendat. 138.a. 139.a	Fœnum in cornu habere, quid. 161.b
Florum sparsio in triumphis. 496.b	Fœnus quibus gentibus ignotum & quibus exosum. 48.a
Flumentana porta quæ. 1070.a	quo pacto paulatim abrogatum. 46.a
Fluonia dea. 754.b	Folliculi ludus. 794.a. 799.a
Fluoniæ Junoni à quibus sacra fierent. 484. a	Fons faces accensas exstinguens, admatas procul accendens. 405.b
Fluvius Pater quis. 116.a	Fons

RERUM ET VERBORUM.

<i>Fons uno quotannis die vini saporem habens, ubi.</i>	424.b	<i>simulachra diversa.</i>	101.a. & seqq.
<i>Fontanilis porta quæ.</i>	1071.a	<i>simpla.</i>	97.a. & seqq.
<i>Fontes memoria & oblivionis ubi.</i>	421.b	<i>Fortunæ cultores & despectores.</i>	103.a
<i>Fontis oleo manantis miraculum.</i>	90.a	<i>Fortunæ simulacrum in cubiculo Imperatoris.</i>	ibid.
<i>Fontis apud Patnias Exoticiæ manantis mira natura.</i>	424.b	<i>Fortunarum trium incerti nominis templum ubi.</i>	101.a
<i>Fora apud extraneos quæ, eorumque nomina.</i>	352.a	<i>Fortunæ Malæ templum ubi.</i>	568.b
<i>Fordicidia sacra quæ.</i>	351.b	<i>Fortunæ Fortis, Muliebris & Virilis templum ubi Romæ.</i>	261.a
<i>Fordicidia quo alio nomine dicta.</i>	702.a	<i>Fortunam sedentem cur effinxerit Apelles.</i>	102.a
<i>Fore amandum aut amaturum an Latine dicatur.</i>	50.a. 51.a	<i>Forum Pistorium ubi.</i>	561.b
<i>Fores virgis lictorum percuti, quid indicaret.</i>	211.a	<i>Framea quibus olim propria.</i>	684.b
<i>Formæ certamen publicum inter mulieres ubi.</i>	73.b	<i>Framea & scutum, ubi adolescentium er-natus.</i>	202.b
<i>Fornacalia cujusmodi vel sacra, vel festâ.</i>	688.a	<i>Franciscus Helvius, vir doctus.</i>	837.a
<i>Fornacarii qui.</i>	840.a	<i>Fratres Arvales, qui, quot, & unde di-cti.</i>	196.a
<i>Fornicata via.</i>	409.a	<i>eorum insigne quid.</i>	197.a
<i>Fororum nomina Romæ quæ & quot.</i>	345.a	<i>Fratres ubi præcedant filios in hereditate.</i>	537.b
<i>& seqq.</i>		<i>Fratrii filii, non regis, ubi ad regni suc-cessionem vocarentur.</i>	538.b
<i>Fortuna Atrophea.</i>	99.a	<i>Fratrii filiam ducere uxorem licebat Græcis & Romanis.</i>	184.a
<i>Ecnispermus.</i>	ibid.	<i>Fratrium & sororum incestus apud quas gentes licitus.</i>	181.a. & seqq.
<i>Bona.</i>	ibid.	<i>Fregellæ vicus.</i>	403.a
<i>Calva.</i>	100.a	<i>Fritillus quid.</i>	791.a
<i>Convertens.</i>	ibid.	<i>Frendicii unde quidam dicti.</i>	77.a
<i>Equestris.</i>	98.a	<i>Frons cui Deo sacra.</i>	419.a
<i>Eulpis.</i>	99.a	<i>Frontis diversa indicia.</i>	420.a
<i>Mala.</i>	101.a	<i>Frontones unde appellati.</i>	58.a
<i>Mascula.</i>	96.a	<i>Frugalitas Romæ olim quanta.</i>	675.a.
<i>Muliebris.</i>	98.a		681.a
<i>Obsequens.</i>	97.a	<i>Frugalitatæ priscorum diversorum diversa exempla.</i>	671.a. & seqq.
<i>Parva.</i>	96.a	<i>Frugalitatæ exempla inter Græcos.</i>	683.a
<i>Primigenia.</i>	97.a	<i>Frugem alienam noctu parvisse, qua lege fuerit capitale.</i>	535.b
<i>Propria.</i>	99.a	<i>Fruget evocari & aliò traduci quomodo so-lerent.</i>	522.b. 523.b
<i>Prospera.</i>	97.a	<i>Fruget quomodo olim teri seu pinsi solita.</i>	675.a. 676.a
<i>Redux.</i>	99.a	<i>Fruzi cognomen unde quis adeptus.</i>	76.a
<i>Respicens.</i>	100.a	<i>Frugum primitiæ cui offerrentur.</i>	705.a
<i>Scja.</i>	99.a		706.a
<i>Virgo.</i>	ibid.	<i>Frumentarii qui dicti.</i>	384.a
<i>Virilis.</i>	97.a	<i>Fugientes temere ex prælio quomodo à suis reprimerebantur.</i>	941.a
<i>Viscata.</i>	98.a		
<i>Vitrea.</i>	103.a		
<i>Fortis Fortunæ templum.</i>	96.a. 98.a		
	100.a		
<i>Fortunæ cultus apud Exteros.</i>	106.a. 107.a		
<i>Fortuna Dea quam diversa fuerint cogno-menta.</i>	95.a. & seqq.		

I N D E X

Inguialis lacus ubi.	568.b	Furia lege quid statutum.	612.b
Fulguras adorare quid.	125.b	Furinales firiæ.	572.b
Fulgurum species diversæ.	128.b	Furinalis flamen à qua dea cognominatus.	ibid.b
Fulmon comitia impediebat.	124.b	Furta per lancem & licium quæ.	529.b.
Fulmina diurna Jovi, nocturna Plutoni tributa.	125.b	533.b	
Fulmina dira aut felicia quæ.	124.b	Furta quibus vel licita vel impunita.	531.b.
Fulmine isti non cremabantur in fanere.	656.a	532.b	
Fulminis advertendi ratio Gracis quæ.	125.b	Furta quam severè xij. tabb. punirent.	528.b
Fulminum genera quot.	128.b	Furta militum quomodo à Pescennio Nigro punita.	365.a
Fulminum jactus in quorum deorum potestate esse crediti.	369.b	quàm severè à Tiberio.	ibid.
Fulvii Flacci laus à modestia.	480.b	Furti actio.	535.b
Fulvio Nobilitari quid à Catone objectum.	1128.a	Furto seu rapto qui vivant.	531.b. 532.b
M. Fulvius Pætus & Titus Manlius Torquatus Coss.	131.a	Fusus in via torquere cur quidam feminis veterint.	960.a
Funales equi qui.	271.b	Futinus deus.	188.a
unde sic dicti.	272.b	G.	
Funda qui maximè prelicentur.	715.b	Gabinus quàm mire aliquando hostium victoria potiti.	113.a
Fundis quot & qualibus Balceas utantur.	700.b	Gabinia lex.	533.b
Funditores qui.	699.b	Aul. Gabinus Ptolemaum Auletem in regnum restituit.	19.a
Funtres avis quemodo augurium faciant.	130.b	Gabinus cinctus quis.	609.b
Funebres ludiuales.	639.b	Gabiorum cum Romanis sœdus in rotundo bovis corio scriptum ubi assertaretur.	551.b
Funebres ludi eorumque apparatus.	647.a.	Gabinusa porta.	1068.a
649.a		Gabriclis Altilii laus.	3.b
Funebris tunica Regum Indorum & Ægyptiorum.	645.a	Gabyrus, Macedonum deus.	444.b
Funebris laudatio unde initium habuerit.	642.a	Gaditani equites.	521.a
Funeralis lex quæ.	632.a	Gaditanorum modorum & saltationum species quàm diverse.	638.b
Funeris illustris offerendi ritus.	624.a.	Gaditanorum qualis erga Herculem cultus.	379.a
625.a		Gagno vento cur Pamphylii sacrificarint.	809.a
Funeris pompam qui contempserint.	626.a.	Galatæ natura quales.	1034.a. 1039.a
627.a		Galatæ quid pro ornatu galearum usurparint.	156.a
Fungi in cariosis natibus nati, qui deinde vivant.	962.a	Galatarum in matrimonio contrahendo iustus.	270.a
Fuo quid olim vici fuerit.	52.a	Galatarum ridiculus in funere mos.	642.a
Furca quid & qui ea plecterentur.	774.a	Galatarum tubæ in praeliis incundis.	877.a
Furciferi qui dicti.	ibid.	a	
Fur diurnus aut nocturnus quomodo tractari solitus.	529.b	Galba quibus satellitibus usus.	693.b
Fures cui deæ revereri soliti.	816.a	Galba in Fortunam fraus quomodo vindicata.	103.a. 104.a
Fures cui Imperatori maximè incisi.	533.b		
Fures quam sint odiosi Scythis.	522.b		
Fures & sicarios qui quondam incitem committerent.	640.b		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Galba unde quidam dicti.</i>	59.a	<i>ubi olim fieret.</i>	69.b
<i>Galbula avis quæ.</i>	6c.a	<i>Gallinaccorum & coturnicum pugna qui lu-</i>	
<i>Galcarum insignia apud diversos diversa.</i>		<i>dere soliti.</i>	800.a
154.a		<i>Gallinaccorum fibræ quales.</i>	353.b
<i>Galenus [leg. Galienus] Cæsar quæ ali-</i>		<i>Gallinaccus quibus diis dicatus.</i>	697.a
<i>quando vocavit vota.</i>	803.a	<i>Gallinaccus trophæi loco à Lacedæmoniis</i>	
<i>Galeria tribus quando cæteris addita.</i>	130.a	<i>immolatus.</i>	177.a
<i>eius prærogativa.</i>	131.a	<i>Gallinaccus ubi aliquando vice regis impiri-</i>	
<i>Galero a quo quis flamen solus uteretur.</i>		<i>taverit.</i>	416.b
575.b		<i>Gallinaccorum cantus quale angurium fa-</i>	
<i>Galerus, Pontificis proprium insigne.</i>	310.a	<i>ciant.</i>	137.b.
<i>Galeni convivium sumptuosum.</i>	299.b	<i>Gallarum quale.</i>	ibid.
<i>Gallia in quot factiones olim divisa.</i>		<i>Gallinaceos duos qui insculperint nummis.</i>	
887.a		1056 a	
<i>Gallia à quo in provincie formam redacta.</i>		<i>G. Gallus primus Romanorum Ægyptum</i>	
512.a		<i>provinciam administravit.</i>	19.a
<i>Gallie provincie quot.</i>	511.a	<i>Gallus albis plumis loci à Pythagora im-</i>	
<i>Galli natura quales.</i>	1031.a	<i>molatus.</i>	693.a
<i>Galli bifronti acie pugnant.</i>	935.a	<i>Gallus aureus lanceæ affixus, signum milita-</i>	
<i>Galli dum matri quomodo secundo membra</i>		<i>re Cyri.</i>	868.a
<i>sua immolent.</i>	695.a	<i>Gamela Iuno à quibus colebatur.</i>	467.b
<i>Galli mutua in funere pecuniam dabant,</i>		<i>Gamilia una ex Vestalibus.</i>	107.b
<i>quam apud inferos redderent.</i>	635.a	<i>Gamphasontes qui, & quanto peregrinis</i>	
<i>Galli quàm honorem facinas.</i>	1016.a	<i>edio præstquantur.</i>	982.a
<i>Galli quali in prælio vestitus.</i>	147.a	<i>Ganges, fluvius.</i>	854.a
<i>Galli quid pro ornatu in scutis & galeis</i>		<i>Ganymedes lacus ubi.</i>	405.a
<i>usurparint.</i>	156.a	<i>Garamantes à quo derivati.</i>	334.a. 335.a
<i>Galli servos clientesque una cum dominis</i>		<i>Garamantes ferarum ritu in Venerem pas-</i>	
<i>mortuis concremabant.</i>	640.a	<i>sim ruunt.</i>	192.a
<i>Gallorum in pace incunda consuetudo.</i>		<i>Gardates Persis qui.</i>	711.b
28.b		<i>Gaster, quod vasis genus.</i>	669.a
<i>Gallorum consecrata preces & nefaria vo-</i>		<i>Gasterium quid.</i>	ibid.
<i>ta.</i>	818.a	<i>Gaza, oppidum, Cambyxis ararium.</i>	254.a
<i>Gallorum contra Romanos votum quale.</i>		<i>Gaza Persicè quid sonet.</i>	ibid.
813.a		<i>Gaze Agiliniorum & Spinenfium in Apol-</i>	
<i>Gallorum in pingues odium & lex.</i>	478.a	<i>linis Delphici templo recondite.</i>	401.b
<i>Gallorum in prælio munus mos.</i>	931.	<i>Gegania una ex Vestalibus.</i>	107.b
a		<i>Gegani à quo sic denominati.</i>	68.a. 39.b
<i>Gallorum in præliis arma quæ.</i>	717.b	<i>M. Geganius Macerius & T. Quintius Ca-</i>	
<i>Gallorum mos erga parvulos suos.</i>	483.a	<i>piolinus Coss.</i>	713.a
<i>Gallorum nobiliorum vestitus.</i>	230.b	<i>Gelliatex.</i>	969.a
<i>Gallorum plerique pro callo castrensi quid</i>		<i>Gelonorum truculentia & ornatus militaris.</i>	
<i>habuerint.</i>	92.a	148.a	
<i>Gallicæ, calcæorum genus.</i>	224.b	<i>Gemæ ala quæ.</i>	36.a
<i>Gallia cui nationi in epulis & sacris in-</i>		<i>Geminus Pater quis.</i>	116.a.
<i>terdicta.</i>	696.a	<i>Gemmarum usus in annulis unde.</i>	434.a
<i>Galline cui immolantur.</i>	697.a	<i>Gemoniæ scalæ ejusmodi pœnarum locus</i>	
<i>in sacrificiis puræ & impuræ quæ.</i>	ibid.	<i>Romæ.</i>	561.b
<i>Gallinæ pro conis apud quos fuerint.</i>		<i>Genarum indicia quæ.</i>	422.a.
155 a		<i>Genas ungibus radere, quæ lege mulieribus</i>	
<i>Gallinaccorum & coturnicum pugna publica</i>		<i>vetitum.</i>	522.b

<i>Genca Antiocho quid.</i>	711.b	<i>Germanorum hospitalitas.</i>	983.a
<i>Geniales dii qui.</i>	437.b	<i>Germanorum latus quàm obstinatus.</i>	800.a
<i>Genialis lectus cui & quomodo ornari solitus.</i>	288.a	<i>Germanorum mos erga parvulos suos.</i>	483.a
<i>Genibus hominis quadam religio & pietas inest.</i>	425.a	<i>Germanorum mos fuit, ut de pace & bello, deque societatibus sponsalibus, &c. inter pocula decernerent.</i>	29.b
<i>Genius cuique suus.</i>	438.b	<i>Germanorum sacerdotum auctoritas.</i>	323.a
<i>Genius quis putatus, & an duo sint.</i>	437.b.	<i>Germanorum victimæ humanæ.</i>	748.b
438.b		<i>Gerrî qui & quam crudeles in sumere Regis esse soleant.</i>	641.a
<i>Gentium de diis quàm diversa & falsa opinio.</i>	742.b. & seqq.	<i>Gerusia curia quorum fuerit.</i>	122.a
<i>Gentium diversarum mores in condendis humaniisque corporibus.</i>	548.a. & seqq.	<i>Γέρων τῆντι & ἡ ἀλίστη, quid.</i>	161.b
<i>Genutii Coss. in totam legionem se vera animadverso.</i>	363.a	<i>Gissa, quibus propria.</i>	683.b
<i>L. Genutii trib. pl. lex in sœneratores.</i>	46.a	<i>Gessata, Gallis qui.</i>	713.b
<i>C. Genutius & L. Amilius Mamercus Coss.</i>	40.a	<i>Geta & Davus quorum nomina Athenis.</i>	785.a
<i>Geometria ubi vulgo pueros doceretur.</i>	493.a	<i>Getae Caesaris mirus in apparandis ferculis mos.</i>	299.b
<i>Georgius Trapezuntius quid miri aliquando viderit.</i>	657.a	<i>Getae quam crudeliter Manes virorum expiunt.</i>	365.b
<i>Germalia ubi.</i>	559.b	<i>Getarum uxores ad maritorum tumulos mactari & cum eisdem humari solitæ.</i>	640.a
<i>Germinei de Germanis victis trophæum.</i>	175.a	<i>Getulicus quis cognominatus.</i>	334.a
<i>Germanici nomen quibus mensibus inditum.</i>	836.a	<i>Gilippi peculatus quomodo proditus.</i>	1056.a
<i>Germani equites.</i>	521.a	<i>Gingrinae tibie quæ.</i>	876.a
<i>Germani natura quales.</i>	1037.a	<i>Gladiatores in quibus potissimum ludis exhiberentur.</i>	639.b
<i>Germani cur nandi periti & summi vinatores habiti.</i>	1156.a	<i>Gladiatorium munus quis primus ediderit.</i>	642.b
<i>Germani Regem recens electum què honorare soliti.</i>	222.a	<i>Gladiatorium munus quis aliquando probibuerit, & quibus exhibere tantum permittunt.</i>	643.b
<i>Germani quomodo prælium inirent.</i>	931.a	<i>Gladiatorius ludus quando exhiberi solitus, & quibus ei interesse vetitum.</i>	649.a
<i>Germani pro vallo castrorum quid haberint.</i>	92.a	<i>Gladio breviori qui maximè præliantur.</i>	716.b
<i>Germanis scænis ignotum fuit.</i>	48.a	<i>Gladius Hispanus qualis.</i>	685.b
<i>Germanorum dii indigetes qui.</i>	443.b	<i>Gladius quibus olim proprius.</i>	683.b
<i>Germanorum acies ut instrueretur.</i>	934.a	<i>Glandium usus quibus frumenti loco fuerit.</i>	676.a
<i>Germanorum in conflictu disciplina qualis.</i>	939.a	<i>Glaus ex aliena arbore in alienum fundum cadens, cuius sit.</i>	527.b
<i>Germanorum in adulteras pœna quæ.</i>	862.a	<i>Glastum quid.</i>	147.a
<i>Germanorum in bello signa quæ.</i>	868.a.	<i>Γλαύκας εἰς Ἀθλοῦς, quid signet.</i>	162.b
<i>Germanorum in educandis pueris mos.</i>	476.a	<i>Glaucoptis dea quæ.</i>	463.b
<i>Germanorum in prælio aggrediundo mores qui.</i>	932.a	<i>Glauco quidam Demyli filius quomodo Olympiæ vicxit.</i>	60.b
<i>Germanorum in sententiis rejiciendis aut recipiendis mos quis.</i>	1005.a. 1006.a	<i>Gliræ à quibus & cur epulis interdicti.</i>	685.a. 686.a
<i>Germanorum in sponsalibus insignis mos.</i>	172.a	<i>Gnidurgis quid.</i>	88c.a
			Gnosus,

RERUM ET VERBORUM.

<i>Cnosos</i> , Minois regia.	611.a	<i>Græcorum</i> inexplicabili amicitia nexu co-	
<i>Gonatus</i> cur quis cognominatus.	342.a	<i>pulatorum</i> mos.	199.a
<i>Gordii</i> qualem Regem eligant.	1170.a	<i>Græcorum</i> in cadavere sepeliendo mos.	618.
<i>Gordio</i> quid miri contigerit.	538.a		619.a
<i>Gordium</i> multæ aves circumvolantes quid		<i>Græcorum</i> in funere ducis aut Imperatoris	
portenderint.	142.b	mos quis.	641.a
<i>Gorgiæ</i> Philosophi vestitus quis.	237.b	<i>Græcorum</i> in luctu mos.	622.a
<i>Gorgias</i> Leontinus quàm falsè in Olympiis		<i>Græcorum</i> in salutando consuetudo.	414.a
irrisus.	250.b	<i>Græcorum</i> in sponsalibus inmundis mos.	
<i>Gorgonis</i> , Spartana mulieris, lepidum a-		270.a. 273.a. 280.a. 281.a	
pophthegma.	951.a	<i>Græcorum</i> lex in prodigos.	601.b
<i>Gorpias</i> quis apud Athenienses mensis.		<i>Græcorum</i> more bibere quid.	286.b
835.a		<i>Græcorum</i> mos audire fasulo nuncio.	216.a
<i>Gortyni</i> quæ pœna adulteros puniant.	862.a	<i>Græcorum</i> multi unde cognomina sua traxe-	
<i>Gracchi</i> lex pro incolumitate civium Romæ.		rint.	339.a
quæ.	773.a	<i>Græcorum</i> numerus.	495.a
<i>C. Gracchi</i> lex de vestibus publicè militibus		<i>Græcorum</i> plerique per quid jurarent.	90.b
dandis.	149.a	<i>Græcorum</i> puerorum institutio.	479.a
<i>C. Gracchi</i> plebescitum.	925.a	<i>Græcorum</i> quorundam frugalitas & absti-	
<i>Tib. Gracchi</i> reconciliatio cum Scipione A-		nentia.	683.a
siaticum.	135.a	<i>Græcorum</i> theatra.	1198.a
<i>Gracchorum</i> alter ubi & quomodo occisus.		<i>Græcorum</i> vivendi mos.	810.a
409.a		<i>Græcostasis</i> quid & ubi Romæ fuerit.	122.a
<i>C. Gracchus</i> , Tib. F., summus orator.	135.a	<i>Græcus</i> summo Romanis inuisus.	1017.a
quomodo occisus.	136.a	<i>Græcus</i> & <i>Græca</i> , totidemque Galli, sacri-	
<i>Tib. Gracchus</i> , Tib. F., summus orator.		ficii causa, Romæ viri desossi.	753.b
135.a. quomodo occisus.	136.a	<i>Grammaticus</i> quis.	318.a
<i>Græcæ</i> literæ ubi & cur olim disci vetitæ.		<i>Grammatica</i> Syris quid.	295.b
529.a		<i>Grammaticum</i> , cuius & quod poculi genus.	
<i>Græcarum</i> literarum inventor quis.	527.a	668.a	
<i>Græci</i> natura quales.	1032.a	<i>Γραμματολογος</i> qui Græcis dicti.	215.a
<i>Græci</i> ceteris nationibus veterundiores erga		<i>Gratiæ</i> quot & quomodo pingantur.	6.b
cognatas.	182.a	<i>Gratiarum</i> ades ubi.	7.b
<i>Græci</i> in cuius fuerint clientela.	328.b	<i>Gratitudinem</i> naturaliter homini insitam	
<i>Græci</i> in quot factiones divisi.	886.a	esse.	6.b
<i>Græci</i> quot mensibus annum statuerint.		<i>Grævedo</i> quo putaretur levare.	1205.a
826.a		<i>Græviora</i> Sambico, quid designet.	166.b
<i>Græci</i> quomodo summum Pontificem suum		<i>Gregarii</i> milites qui.	709.b
appellent.	318.a	<i>Græcos</i> quale augurium faciant.	133.b
<i>Græci</i> nonnunquam sine ara in solo pavimen-		<i>Grypi</i> Persis qui.	421.a
ta sacra fecere.	1087.a	<i>Gurgitis</i> cognomen unde.	71.a
<i>Græci</i> nullam coloniam sine consilio deorum		<i>Guttatæ</i> , placentarum genus.	282.b
transmisere.	238.a	<i>Gutturium</i> quid.	141.a
<i>Græci</i> perraro servitutem servierunt.	788.a	<i>Gyala</i> quid.	670.a
<i>Græci</i> per Olympiades numerabant annos.		<i>Gygis</i> canendi modus qualis.	875.a
60.b		<i>Gylippi</i> cultus militaris quam sordidus.	
<i>Græci</i> uxor, invicem usufructus dabant.	103.a	148.a	
<i>Græci</i> veteres per quæ jurarent.	86.b	<i>Gymnasia</i> quam olim à Græcis culta.	
<i>Græcorum</i> horrenda vota.	818.a	494.a	
<i>Græcorum</i> ceremoniæ in suscipiendis lega-		<i>Gymnasia</i> tria in Attica.	659.a
sis.	24.b	<i>Gymnasticæ</i> disciplina.	479.a

Gymnæstarum incolarum in sepeliendo consuetudo. 556.a
in elocandis nuptui virginibus mos. 191.a
Gymneta, quale Argivis nomen. 785.a
Gymnopodia Lacedæmonis quid. 662.b
Gymnosophistæ Ethiopum. 1036.a
Gymnosophistarum in funeribus defunctorum consuetudo. 475.a. 476.a
Gymnosophistarum mos interrogandi adolestentes ante prandium vel cœnam. 296.b
Gynæceia, dea quæ. 507.a
ejus sacri cæremoniæ quæ. ibid.b
Gynæcia eadem quæ Romanis Bona dea. 703.a. 704.a. quid ei immolatum. ibid.
Gynæceum, quæ domus pars. 334.b

H.

H*Abis, Tartesiorum Rex, à cerva nutritus, ad quantam dignitatem pervenerit.* 537.a
Habitudo corporis in militiam adscribendorum quæ requiratur. 142.a
Hacantus quid primum in Olympiis introduxerit. 62.b
Hadriani Cæsaris de electione tribunorum edictum. 622.b
Hadrianus quod nomen dederit præcipuæ legionî. 35.a
Hæreditas omnis in duodecim partes divisa. 3.a
Hale unde quidam dicti. 60.a
Halia, Iudi apud Rhodum. 70.b
Halicarnæssus quorum regia olim fuerit. 611.a
Hallucus quid. 1201.a
Halma quid. 797.a
Halœa Athenis quid. 661.b
Halteres quid. 798.a
Hammonis responsum de Lacedæmoniorum fugalibus sacris. 819.a
Vide reliqua in Ammon.
Hannibalis superbia. 416.a
Hannonis factio apud Carthaginienses. 887.a
Hannonis in clypeo insigne quod. 682.b
Harmoniorum virgines nupturæ, quàm sœdè se gerant ante nuptias. 189.a
Harmodii nomen cur servis inditum. 787.a. 842.a
Harmostes Laconibus quis. 622.b

Harmosyni Spartanis qui. 958.a
Harpagones quid. 342.b
à quo inventi. 343.b
Harpastum quid. 797.a
Harpocratem in gemmis pro signis aliquos usurpasse. 434.a
Harpocrates cuiusmodi deus & unde natus. 437.a
quando à Romanis exactus. 438.a
Hastirubal quanta strage ad Metaurum à Romanis devictus. 739.b
Hastirubal quo die perierit. 98.a
Hastam dare vel adimere. 366.a
Hasta centumvitalis. 749.a
Hasta cruenta quæ & quando proponi solita. 751.a
Hasta publica quæ. ibid.
Hasta salutis quæ. 751.a
Hasta qui maximè pugnent. 715.b
Hastæ puræ quæ dicuntur, quorumque essent dona. 1126.a
Hastæ in fines hostium projectio, quid præ se ferret. 32.b
Hastas qui pro diis coluerint. 743.b
Hastas vibrare, antequam dimicent, qui soliti. 717.b
Hastati qui. 686.b
Hastati in qua aciei parte locandi. 929.a
Hebes deæ tali quales. 420.a
Hebræi ubi publicas pecunias deponere soliti. 255.a
Hebræis initium anni quid. 830.a
Hebræorum Pontificis ornatus. 321.a
Hebrus, fluvius. 854.a
Hecate, dea quæ. 466.b
Hecates sacra. 1114.a
Hecatombas vocere quando solitum & quid sit, & quomodo fiat. 808.a
Hecateus historicus cuius fuerit. 472.b
473.b
Hecctoris præceptor quis. 490.a
Hedera cui sacra. 1088.a
Hedera quibus insita. 1091.a
Hedera in omnibus sacris qui coronentur. 1090.a
Hedira quis pro diademate usus. 224.a
Hedui naturæ quales. 1040.a
Hedui primi Romæ in Senatum admissi. 997.a
Hedusorum summo Magistratui finibus excedere non licebat. 23.a
Heduo-

RERUM ET VERBORUM.

Hednorum mos erga parvulos suos. 483.a
Hednorum in sententiis dicendis mores qui.
 1005.a
Helcorum tribus duodecim. 133.a
Helicium quid Athenis. 52.a
Helicon mons ubi. 398.b
Helicaminus quid, & unde id nominis di-
ductum. 44.b
Helicobryso quis coronaverit deos. 1090.a
Helioabali convivium sumptuosum. 298.b
 299.b
Helioabali in annulorum usu luxus. 437.a
Helioabali in theatris profusio. 474.a
Helioabali in triumpho petulantia quantu.
 493.b
Helioabalus quales dapes parasitis exhi-
buerit in secundis mensis. 280.b
Helioabalus quam turpia festa sive sacra
instituerit. 651.b
Helioabalus quam contempserit Senatui.
 998.a
Helioabalus quomodo praefecturam inquit-
naverit. 1182.a
Helioabalus senaculum mulierum primus
constituit. 1015.a
Helopolis, seu Thibe Aegyptiae, à quo con-
ditae. 410.b
Helopolitani Aegyptiis qui. 1037.a
Heliotrapeza, locus noxiorum apud Aethio-
pes. 584.a
Hellenes quorum Reges dicti. 16.a
Helota, quale Lacedaemoniis nomen. 785.a
Helota à Spartanis qui habita. 980.a
Helotae rebellantes quomodo ab Agide puni-
ti. 775.a
Hemina vel quartarius farris quantum &
quorum donum. 1119.a
Hemina ex quot drachmis constet. 446.a
Heptaphones quae porticus dicta. 824.a
Hera, dea quae. 454.b
Hera quarum Roma nomen. 784.a
Heraci qui dicti. 134.a
Heracleici scyphi. 608.a
Heracleum, Herculis peculum. 667.a
Heraclicus vestitus quis. 237.b
Heraclicus Ephesus quo ludendi genere se-
clitatur solitus. 795.a
Heraclicus cur cremari corpora voluerit.
 550.a
Heraea, cuius festa. 70.b
Herbae insanae in sacris quae. 1091.a

Herbam de, quid signet. 944.a. 161.b
Hercule qui. 839.a
Hercules quot putati. 379.a
Hercules quibus gentibus inuisus. 377.a
à quibus maxime cultus. 378.a
Hercules quam diverse à diversis cognomi-
natus. 376.a. 377.a
Hercules Phrygius primus literas intulit.
 528.a
Hercules quis quos ludos Pelopi instituerit.
 58.b
Hercules qui appellari meruerint. 380.a.
 381.a
Hercules basilicus in talis quid. 793.a
Hercules cognomento Alexicacos. 377.a
Conopios. ibid.
Cubans. 376.a
Hippotonos. 377.a
Ozymos. ibid. Olivarius. 376.a
Hercules Invidus, Pompeii tessera milita-
ris. 883.a
Hercules Conopius cur ab Oetis cultus. 106.a
Hercules Lihycus quis. 381.a
Hercules à suis & apud Celtas, ejusque mi-
rum simulachrum. 1026.a
Herculi qui vota facere soliti. 817.a
Herculi quam inepte apud Coos sacrificetur.
 375.a
Herculi quam impie à diversis nationibus
immolatum. 374.a. 375.a
Herculi sacra facturi sola lauro coronaban-
tur. 1090.a
Herculis ades rotunda Roma ubi. 348.a
Herculis patria quae. 410.b
Herculis Custodis ara. 376.a
Herculis in Conopo templum quid privilegii
habuerit. 783.a
Herculis nomen cui mens inditum. 837.a
Herculis sacrificio mulieribus adesse non li-
cebat. 372.a
Herculis signum ante triumphantem prae-
tum. 485.b
Herculis simulachro quis usus pro signo mi-
litari. 868.a
Herculis templum in Conopo, serorum asy-
lum. 783.a
Herculis templum Roma ubi. 261.a
Herculis sacra insanda. 375.a
Herculis Tyrii sacerdos. 323.a
Herculis Victoris ara. 375.a. 376.a
Heremii in cuius fuerint clientela. 328.b
 E e e 5
 Ilur-

I N D E X

<i>Hermes festa.</i>	463.a	<i>Hieronymi Massaini laus.</i>	614.b
<i>Hermes Ægyptii quem vocent menssem.</i>		<i>Hieronymi Porcarii laus.</i>	152.a
830.a		<i>Hieronymi tyranni flagitia.</i>	233.a.234.a
<i>Hermionea phæum, asyllum in Peloponne-</i>		<i>Hicrophanta qui.</i>	187.b
<i>so.</i>	782.a	<i>Hicrophanta quomodo se castrarent.</i>	1078.a
<i>Hermionensibus pronus inde ad inferos de-</i>		<i>Hierophylaces qui.</i>	188.b
<i>scensus credebatur.</i>	634.a	<i>Hierosiphicus quis & unde sic dictus.</i>	187.
<i>quid iisdem præter morem vulgarem ve-</i>		b	
<i>litum.</i>	ibid.	<i>Hierosolyma eversa.</i>	111.a
<i>Hermódorus cur Epheſo exactus, & quid</i>		<i>Hilaria qui dies dictus.</i>	1149.a
<i>deinde Romæ m. ritus.</i>	239.b	<i>Hiletæ qui apud Lacedæmonios.</i>	477.a
<i>Hermódorus legum decemviratum primus</i>		<i>Hippazgi equites qui.</i>	697.b
<i>interpres.</i>	521.b	<i>Hipparchi qui.</i>	1166.a
<i>ejus statua Romæ.</i>	522.b	<i>Hipparchia, a'a quæ.</i>	35.a
<i>Hermogenis dissecti cor hispidum inventum.</i>		<i>Hipparchus quam secus tyrannus.</i>	842.a
348.b		<i>Hipparchus Bithynus quam fuerit excellen-</i>	
<i>Hermolai Barbari laus.</i>	544.a	<i>ti ingenio vir.</i>	473.b
<i>Hermothybies Ægyptiis qui.</i>	711.b.712.b	<i>Hippia, dea quæ.</i>	454.b
<i>Hermunduri quomodo vorere aut devorere</i>		<i>Hippia philosophi paupertas quanta.</i>	683.a.
<i>quid soliti.</i>	812.a	684.a	
<i>Hermas, fluvius.</i>	852.a.853.a	<i>Hippia philosophi vestitus quis.</i>	237.b
<i>Herodes reus quam superbe apud Hyrcanum</i>		<i>Hippia dens sternutando excussus quid por-</i>	
<i>causam dixerit.</i>	601.a	<i>tenderit.</i>	500.a
<i>Herodotus historicus cujas fuerit.</i>	473.b	<i>Hippias cujus filius, quantus tyrannus, &</i>	
<i>Heriobus quibus animalibus litaretur.</i>	692.	<i>quomodo casus.</i>	841.a
a		<i>ejus somnium quale.</i>	ibid.
<i>Herophila, cujus Sibylla nomen.</i>	738.a	<i>Hippicum quid.</i>	441.a
<i>Hesiodus cui Poëta quo in certamine præ-</i>		<i>Hippoclidis defaltatio.</i>	497.a
<i>latus.</i>	655.b	<i>Hippocantis, Atheniensium tribus.</i>	132.a
<i>Hesperum stellam qui in nummis effinxi-</i>		<i>Hippodromia, forum quod.</i>	353.a
<i>rint.</i>	1057.a	<i>Hippolyto quæ crimem consecrarent.</i>	194.b
<i>Heteromachus quorum tunica.</i>	242.b	<i>Hippolytus quis dictus.</i>	320.a
<i>Hetruscæ disciplinæ quomodo Romani filios</i>		<i>Hipponæ pro quibus animalibus vota vorere</i>	
<i>suos instituerent.</i>	260.b	<i>solita.</i>	816.a
<i>Hetruscorum in conjunctione nuptiali ritus.</i>		<i>Hipponax poëta cujas.</i>	473.b
271.a		<i>Hippopotamus in imo sceptri, quorum Regum</i>	
<i>Hiberni quam crudeli pietate parentes mor-</i>		<i>insigne, & quid designavit.</i>	225.a
<i>tuos prosequantur.</i>	554.a	<i>Hippotoxota equites qui.</i>	697.b
<i>Hiberni quomodo pueros educunt.</i>	480.a	<i>Hircanorum in fœdere percutiendo mos.</i>	
<i>Hiberorum divisio olim quæ.</i>	134.a	30.b	
<i>Hiberorum mirus quidam amicitie mos.</i>		<i>Hirci cur pecudibus admissi apud Argivos.</i>	
198.a		59.b	
<i>Hicetia quid.</i>	35.b	<i>Hircinis cornibus qui pro cristis usi.</i>	155.a
<i>Hieratica papyrus.</i>	525.a	<i>Hirco cui deo sacrum fieret.</i>	698.a
<i>Hierax cur quis cognominatus.</i>	342.a	<i>Hircus, navigii nomen.</i>	881.a
<i>Hierodidascali qui.</i>	187.b	<i>Hircus quibus pro deo cultus.</i>	745.b.1023.
<i>Hiero ex quanta miseria ad quantam digni-</i>		a	
<i>tatem pervenit.</i>	536.a	<i>Hircus quorum poëtarum & præminum &</i>	
<i>Hieronis canes, accenso domini rogo, in</i>		<i>victima.</i>	653.b
<i>flammas se iniecerunt.</i>	639.a	<i>Hirpiæ familie quales & earum privilegia</i>	
<i>Hieronimi qui.</i>	187.b	<i>quæ.</i>	421.b
		<i>Hir-</i>	

RERUM ET VERBORUM.

Hirpini unde sic dicti. 146.b
Hirundines cui nuncia victoriae fuerint.
 215.a
Hirundines quale augurium faciant. 135.b
Hirundinum & cornicum certamen publicum ubi. 70.b
H. Hispani natura quales. 1032.a
Hispania in quot & quas provincias diuisa.
 510.a
Hispanorum in praeliis arma & ornamenta quae. 718.b
Hispanorum vestitus. 235.b
Historiae antiquorum fabulosa. 536.a
Histriones quo privilegio ab Augusto donati.
 131.a
Histriones à quibus Romam puls. 660.a
Histrionum & athletarum species multifaria. 660.a
Histrionum in theatri sedes quae. 175.b
Histris vicus ubi & quid aliquando passus. 406.a
Hodidacos quid signet & quid convitiis praefereat. 1200.a
Hodina chartae. 526.a
Hodius cui deo immolaretur. 700.a
Holographum quid. 525.a
Holerica veste quis primus usus. 206.b
Homeri praeceptor quis. 490.a
Homerus, nomen aeneae monet apud Chios.
 1057.a
Homerus à quo aliquando poeta victus. 655.b
Homicidia inter Germanos quae luerentur olim. 586.a
Homicidii expiatio quomodo fieret. 1093.a
Homicidii multa olim quae apud Romanos.
 586.a
Hominem deo devotum quomodo occidere licebat impune. 818.a
Hominem sacrum cur facilius occidere licuerit quam non sacrum. 595.b
Hominem saginare ad sacra & deinde mactare soliti qui. 749.b. 752.b
Hominem vita sublatum feriis publicis efferre non licuit. 656.a
Homines immolare diis qui soliti. 748.b.
 & seqq.
Homines immolare apud Romanos quando vetitum. 754.b
Homines trecenti uno sacrificio ab Aristomene mactati. 755.b

Homines viri in simulachro ingenti pro victimis exusti. 750.b
Homines viri Roma sacrificii causa defossi.
 753.b
Homo marinus. 656.a. 658.a
Homoloidae porta Thebarum. 1073.a
Homotimi milites apud Persas qui. 677.b
Honesta missio quae. 708.b
Honestissimi qui habeantur apud Thraces.
 191.b
Honor antiquorum quibus rebus praecipue constiterit. 322.b
Honorarii ludi qui. 645.b
Honores & dignitates quam indigne quidam assiquantur. 614.b
Honores summis viris in theatri quales exhiberentur. 663.b
Honori aperto capite sacrum fiebat. 467.a
Honoris aedes cum ara à quo dedicata. 261.a
Hoplite, quod ludi genus. 797.a
Hora ante apothecos in Nerisilia dicta. 443.b
Hora dea qui vota votare soliti. 816.a
Hora templum ubi. 117.a
Hora balnei. 1151.a. 1152.a
Hora sponsalibus accommodata quae. 267.a
Hora quot accusatori & quot reo constituta.
 1010.a
Horarum genera quot. 1152.a
Horales dies quae. 1150.a
Hordeum pro frumento quibus aliquando poena nomine datum. 357.a
Horcorum [forte Noricorum] deus quis.
 445.b
Hormius canendi modulus quis, & quando à Graecis adhiberi solitus. 875.a
Horologia olim qualia. 1152.a
Horologii primus inventor quis. 472.b
Horologii cura penes quos Romae esset. 726.a
Horta aedes cur semper reclusae. 512.b
Hortari quid. ibid.
Hortensilex, ut ea quae plebs iussisset omnes Quirites tenerent. 726.b
Hortensii unde sic dicti. 514.a
Hosii qui dicti. 319.a
Hositer quis. ibid.
Hestia qua cantela cederetur. 1106.a
Hestia vetustiori aut iuniori quando litavae solitum. 711.a
 Ho-

RERUM ET VERBORUM.

<i>Ichthyophagi, natatores insignes.</i>	450.a	<i>Ignominiosa missio quæ.</i>	709.b
<i>Ichthyophagi in mare defunctos abjiciunt.</i>		<i>Ignotum deum qui colere soliti.</i>	748.b
556.a		<i>Ἰκελῶν quid.</i>	35.b
<i>Idea, dea quæ.</i>	443.b. 509.b	<i>Ilea seu Elea urbs.</i>	233.a
<i>Ideæ deorum matris Iudi qui.</i>	632.b.	<i>Illicet, cujus in sacris vox.</i>	1117.a
& seqq.		<i>Illicet quando & ubi potissimum dici solitum.</i>	646.a
<i>Ideæ matris sodalitates quando inventæ.</i>	200.a	<i>Illicet cur Herculi sacrificare vetuerint.</i>	
<i>Idem propriè quid.</i>	515.a	377.a. 378.a	
<i>Identitas rerum secundum Iurisconsultos</i>		<i>Ilion, Priami regia.</i>	613.a
& Physicos quam diversa.	547.a	<i>Illegitima nuptiæ quæ.</i>	292.a. 294.a
<i>Idibus Iuniis quid fieri soleret.</i>	762.a	<i>Illyrici provinciæ quot.</i>	511.a
<i>Idibus Martii quid fieri solitum, & quomodo eæ aliquando vocari jussæ.</i>	760.a.	<i>Illyricorum puerperæ quam fortes.</i>	485.a
761.a		<i>Illyrii futuri certaminis signum quid.</i>	878.a
<i>Idonæus ob impium votum Cretæ pulsus.</i>			
819.a		<i>Ima cera.</i>	4.a
<i>Idus Iuliæ quibus diis sacræ.</i>	763.a	<i>Imagines & columnæ in memoriam defuncti erectæ.</i>	650.a
<i>Idus Iuliæ quibus fortunatæ.</i>	1143.a	<i>Imagines ducum hostium mortuorum quomodo in triumpho delatæ.</i>	488.b
<i>Idus Martiæ cur parricidium dictæ.</i>	1141.	<i>Imagines in Circensibus elatæ.</i>	77.b
a		<i>Imagines familie in exequialibus pompis eductæ.</i>	330.b
<i>Idus mensium singulorum quam & cui sollemnes sint.</i>	759 a. & seqq.	<i>Imagines à Lycurgo prohibitæ.</i>	454.a
<i>Ἰδὴ πάλιν, apud Græcos quid signet.</i>	885.	<i>Imaginum in domibus Romanorum olim quanta cura.</i>	329.b. & seqq.
a		<i>Imaginum cerearum olim apud Romanos in Magnatum ædibus ratio quæ.</i>	329.b
<i>Iecore vel capite jocineris inter exta deficiente quid portendat.</i>	345.b	<i>Immolandi initium Romæ à suillipeccoris genere factum.</i>	694.a
<i>Iecoris caput autum aut duplicatum quale faciat auspiciam.</i>	346.b	<i>Immissus an ex aquilino genere.</i>	132.b
<i>Iecur geminum quid portendat.</i>	345.b	<i>Impares victimæ quibus diis offerrentur.</i>	711.a
<i>Iejunio qui inter Ethnicos vacarent.</i>	1077.	<i>Imperativæ feriæ quæ.</i>	50.b
a		<i>Imperator quis aliquando dicretur.</i>	689.
<i>Ignis quibus deorum summus.</i>	744.b	b	
<i>Ignis & aqua cur sponso & sponsæ in limine domus tangenda.</i>	269.a	<i>Imperatores unde Cæsares & Augusti dicti.</i>	7.a
<i>Ignis & rota ubi olim frequens noxiorum pœna.</i>	597.a	<i>Imperatores mortui ut esserentur.</i>	629.a.
<i>Ignis in templis assilui qualis olim ratio.</i>	104.b	630.a	
<i>Ignis pervigil quibus olim gentibus in sacris esset.</i>	ibid.b	<i>Imperatores qui delatoribus auscultarint.</i>	
<i>Ignis sacer quas aliquando scæminas honoris causâ præibat.</i>	8.a. 9.a	1161 a. qui eos averfati sunt.	1162.a
<i>Ignis sacer quibus olim præferri solitus.</i>	224.a	<i>Imperatoris munus.</i>	428.b
<i>Ignis sacrificiorum ex quo structus.</i>	1108.	<i>Imperatoris & consulum in theatris olim locus quis.</i>	173.b
a		<i>Imperatorum aliquot frugalitas.</i>	300.b.
<i>Ignis quibus pro deo cultus.</i>	436.b	& seqq.	
<i>Ignominia nota qui milites afficerentur.</i>	362.a. 364.a. 367.a	<i>Imperatorum & ducum alii atque alii ornatus in bello.</i>	148.a
<i>Ignominia solutio quomodo fieret.</i>	368.a	<i>Imperatorum imagines pro signis in bello deferri solitæ.</i>	870.a
			103.

<i>Imperatorum nomina Saliaribus carmini-</i> <i>bus celebrata.</i>	202.a	<i>Indorum mos in funeribus defunctorum.</i>	475.a. 554.a. 555.a. 643.a
<i>Imperatorum nomine qui liberâ Republicâ</i> <i>vocati.</i> 10.a. eadem oppressâ qui.	11.a	<i>Indorum in matrimonio contrahendo ritus.</i>	188.a. 189.a. & seqq.
<i>Imperium stabile quod.</i>	541.a	<i>Indorum in præliis arma quæ.</i>	719.b
<i>Imperium unius laudatum.</i>	1173.a	<i>Indorum in societate inennda mos.</i>	28.b
<i>Imperii ornamenta unde Romani sumpse-</i> <i>runt.</i>	850.a	<i>Indorum nemo coronatus sacrificat.</i>	1091.a
<i>Impetiginosis templa ingredi vetitum.</i>	1082.a	<i>Indorum res, memoriâ, non scripto, ab ipsis</i> <i>teneri.</i>	529.a
<i>Impetrativa auspicia quæ.</i>	121.b	<i>Indorum mulieres ut cum maritis defunctis</i> <i>crementur.</i>	640.a
<i>Imprecationes diræ quo fieri solitæ modo.</i>	815.a	<i>Indorum vestitus quam varius.</i>	233.b.
<i>Impudicitia ubi ara sacrata.</i>	105.a	234.b	
<i>In lente unguentum, quid.</i>	156.b	<i>Indorum Regum cognomenta quæ.</i>	15.a
<i>In sinum despuere, quid designet.</i>	169.b	<i>Indorum Regum frugalitas.</i>	678.a
<i>In utramque aurem dormire, quid.</i>	158.b	<i>Indorum Regum ornatus.</i>	224.a.
<i>Inavculum quam virgani veteres dixerint.</i>	847.a	sceptra.	226.a
<i>Inarime mons motu terræ à continente dis-</i> <i>clusus.</i>	239.a	<i>Indesia, vestis.</i>	196.b
<i>Inauguratio Regum quomodo fieri solita.</i>	219.a. Sacrorum Isidis quomodo fieret.	<i>Inebriandi absque potu modus quis, & qui</i> <i>hoc uterentur.</i>	674.a. 675.a
ibid.		<i>Infans à matris utero pene editus, in alium</i> <i>reversus ubi, & quid pertenderit.</i>	539.a
<i>Incestum admittere quis dicatur.</i>	861.a	<i>Infantes lacte alendi ubi Romæ deponi soli-</i> <i>ti.</i>	348.a
<i>Incestus matris & filii apud quos olim lau-</i> <i>datus.</i>	15.a	<i>Infantes vivos Saturno qui immolarent.</i>	749.b
<i>Index digitus quis.</i> 1202.a. cur sic dictus.	1203.a	<i>Infanti quoto die nomen darent Romani.</i>	486.a
<i>Indicia quadam militaria.</i>	885.a	<i>Inferias mortuis dare, quo mense solitum.</i>	365.b
<i>Indigetes dii qui.</i>	440.b	<i>Inferni ostia ubi.</i>	635.a
<i>Indi natura quales.</i>	1035.a	<i>Inferorum ara quomodo fieret.</i>	1087.a
<i>Indi cur victimas non jugularent.</i>	1105.a	<i>Inferorum ara sub terra.</i>	359.b. 360.b
<i>Indi per quid jurarent.</i>	90.b	<i>Inferorum hostiæ quales.</i>	1085.a
<i>Indi quot in tribus singulos populos divise-</i> <i>runt.</i>	134.a	<i>Insula sacerdotis qualis.</i>	1098.a
<i>Indi ut pueros suos instituunt.</i>	481.a	<i>Ingluviei supremæ exempla.</i>	315.b
<i>Indi ut sibi sponsas pararent.</i>	956.a	<i>Injice, injice, Aphris quid signet.</i>	885.a
<i>Indi ut in bellum prodirent.</i>	868.a. 877.a	<i>Initium anni quoties olim apud Romanos</i> <i>variatur.</i>	832.a
<i>Indi in sex quinterniones singulas præfectu-</i> <i>ras diviserunt.</i>	511.a	<i>Injuria pœna quæ.</i>	548.b
<i>Indi quam sint abstemii.</i>	674.a	<i>Ino quæ post apothecin dicta.</i>	442.b
<i>Indi, Rege capillos ablutente, festum cele-</i> <i>brabant diem.</i>	764.a	<i>Insani cur quidam cognominati.</i>	70.a
<i>Indi vates.</i>	321.a	<i>Insigne Jovis contra Titanas, quod.</i>	865.a
<i>Indis sexus ignotum fuit.</i>	48.a	<i>Insignia alia atque alia bene de rep. meritis</i> <i>concessa.</i>	1014.a
<i>Indis servi nulli.</i>	775.a	<i>Instratum quid sit.</i>	767.a
<i>Indorum annus.</i>	827.a	<i>Instrumentorum aliquot domesticorum ca-</i> <i>talogus.</i>	341.b
<i>Indorum dii indigetes qui.</i>	443.b	<i>Insuæ, populi qui.</i>	109.a
<i>Indorum incestus nefandus.</i>	180.a	<i>Insuæ auratis sagulis in prælio usi.</i>	147.a
<i>Indorum inospitalitas.</i>	982.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Insuabres qualibus in bello signis usi.</i>	868.a	<i>Jovis Latiaris templum.</i>	49.b
<i>Insulae subinde regna nuncupantur.</i>	240.a	<i>Jovis Milichii festa.</i>	713.a
<i>Insularii qui.</i>	840.a	<i>Jovis Pistoris ara ubi.</i>	553.b
<i>Inter os & offam multa cadere, quid.</i>	158.b	<i>Jovis Pulverii templum.</i>	455.a
<i>Inter sacrum & saxum stare, quid.</i>	157.b	<i>Jovis Servatoris ara Ithacensibus pro asylo habita.</i>	781.a
<i>Intercalandi mos apud diversos olim quis.</i>	830.a	<i>Jovis Statoris templum ubi.</i>	559.b
<i>Interceptor alienae litis quis.</i>	1048.a	<i>Jovis Tonantis templum.</i>	551.b. 553.b
<i>Intercessio quibus potissimum competeret.</i>	12.b	<i>Jovis Viminis ara ubi.</i>	570.b
<i>Intercisi dies qui.</i>	1140.a	<i>Jovis Victoris templum.</i>	100.a. Vide reliqua in Juppiter.
<i>Inter regem temere dicere non licebat.</i>	47.b	<i>Joviani Pontani laus, habitatio, patria.</i>	1.a
<i>Inter reges qui & quando primum creati.</i>	45.b	<i>Iphicratenses equites qui.</i>	697.b
<i>Inter regnum quot dies duraret.</i>	ibid.b	<i>Iphicratides quales calcei.</i>	226.b
<i>Inter regum potestas ac munus.</i>	47.b	<i>Iphicratis disciplina militaris.</i>	150.a
<i>Interula, quale vestimentum.</i>	196.b	<i>Ἰππολέων quid.</i>	815.a
<i>Invenio quid significet & quid differat à verbo Reperio.</i>	162.a	<i>Iracea, cujus urbis porta.</i>	1074.a
<i>Invisi nomen cui mensi inditum.</i>	837.a	<i>Irus, mons.</i>	853.a
<i>Loci in triumphantes quomodo jaci soleant.</i>	497.b. 498.b	<i>Isauria cui Romano cognomen dedit.</i>	333.a. 334.a
<i>Iol, Juba regia.</i>	611.a	<i>Isiaci sacerdotes quomodo vestirentur.</i>	320.a
<i>Iolai templum quam mirae sanctitatis habitum.</i>	377.a	<i>Isichias, Palladis sacerdos apud Clazomenios.</i>	320.a
<i>Iones natura quales.</i>	1038.a	<i>Isis dea quorum.</i>	444.b. 466.b. 746.b
<i>Iones per crambem jurare soliti.</i>	88.b	<i>Isis quando à Romanis exacta.</i>	438.a
<i>Iones quam sint servituti dediti.</i>	786.a	<i>Isidis sacerdotes semper doraso crant capite.</i>	583.b
<i>Iones ex cujus gente Regem eligere soliti.</i>	1169.a	<i>Isidis sacra & caeremoniae quae.</i>	510.b. 512.b
<i>Iones primi unguentorum, coronarum & mensae secundae inventores.</i>	685.a	<i>Isidis sacris inaugurandorum caeremoniae.</i>	219.a
<i>Iones psallendi normam & molles saltus primi invenerunt.</i>	495.a	<i>Isidis simulacrum.</i>	1026.a
<i>Ionicorum characterum vetustas.</i>	528.a	<i>Isidi quod animal fuerum.</i>	697.a. 705.a
<i>Ionicus canendi modus qualis.</i>	875.a	<i>Ismenias Thebanus quam vase in adorando Persarum rege se gesserit.</i>	418.a
<i>Jovem Latiarem quis se dici jussit.</i>	344.a	<i>Ismenias Thebanus quomodo quosdam tibia sua sanavit.</i>	398.a
<i>Joves quot enumerentur.</i>	379.a	<i>Ismenus, deus quis.</i>	458.b
<i>Jovi quibus animalibus potissimum litatur.</i>	689.a. Vide reliqua in Juppiter.	<i>Isocratis dictum.</i>	154.b
<i>Jovis filii qui dicti.</i>	380.a	<i>Isomerinae hora quae.</i>	1152.a
<i>Jovis porta Capuae.</i>	1074.a	<i>Isthmii ludi quales.</i>	65.b
<i>Jovis aedes extra urbem.</i>	259.a	<i>Isthmiorum quantae olim celebritas & stadium.</i>	66.b
<i>Jovis Abretani templum.</i>	696.a	<i>Itali natura quales.</i>	1031.a
<i>Jovis Ammonis oraculum.</i>	414.b	<i>Iter quid sit.</i>	439.a
<i>Jovis Custodis aedes ubi Romae.</i>	553.b	<i>Iterduca quae dea dicta.</i>	454.b
<i>Jovis Elicii ara ubi.</i>	562.b	<i>Ithome, arx quae.</i>	556.b. 557.b
<i>Jovis Invisi aedes quando dedicata.</i>	762.a	<i>Ithometi Jovi trecenti homines uno sacrificio ab Aristomene mactanti.</i>	750.b
<i>Jovis Labradici sceptrum.</i>	225.a	<i>Juba, Maurorum deus.</i>	444.b
<i>Jovis Labradici simulacrum.</i>	1026.a		Juba

<i>Iuba Regis in desertores asperima poena.</i>		<i>Iulius Cæsar cur uni plures uxores ducere concesserit.</i>	185.a
356.a		<i>Iulius Cæsar cur nullos corporis custodes admiserit.</i>	693.b
<i>Iuba regis ubi & quæ.</i>	611.a	<i>Iulius Cæsar primus defunctam uxorem laudavit.</i>	952.a
<i>Iucundi arti labores.</i>	166.b	<i>Iulius Cæsar quo ludo se potissimum oblectare solitus.</i>	794.a
<i>Iudea Sibylla.</i>	739.a	<i>Iulius Cæsar quando & ubi occisus.</i>	121.a
<i>Iudei cur nulla simulachra habeant.</i>	1092.a	<i>Iulius Cæsar, C. Cæsaris pater, cur ab exercitu Imperator fuerit appellatus.</i>	11.a
<i>Iudei in sacris non modo tibia, sed tympanis concinunt.</i>	1085.a	<i>Iulius mensis Atheniensibus festus erat.</i>	763.a
<i>Iudeorum in adulteros poena.</i>	862.a	<i>Iulius mensis cui deo sacer.</i>	836.a
<i>Iudicia olim Romæ quæ varia.</i>	18.b	<i>Iulius, quid.</i>	74.a
<i>Iudicia in quot ordines divisa.</i>	472.a	<i>Iulus, cuius deæ hymnus.</i>	1115.a
<i>Iudicia quatuor modis eludi.</i>	152.b	<i>Iunco amictu qui ornantur.</i>	235.b
<i>Iudicium eremdicium quid.</i>	1050.a	<i>Iunia Bruti soror, Cassio nupta.</i>	389.b
<i>Iudicium primum populi Romani post electos Reges.</i>	601.a	<i>Iunianus Maius quam fuerit insignis seniorum conjektor.</i>	81.a
<i>Iudicium de haustu aquæ ex alienis fundis legato discutitur.</i>	917.a & seqq.	<i>M. Iunius cur Dictator creatus.</i>	41.a
<i>Iudicium de nocente quo pacto fiebat.</i>	606.a	<i>Iunius Brutus, ejecto Tarquinio, cum Collatino consul creatus.</i>	567.a
<i>Iudicis corrupti poena quæ.</i>	547.b. 591.a	<i>Iunius Brutus Tarquinii Superbi nepos.</i>	388.b. ejus & Collatini cognatio.
<i>Iudicium imagines quomodo Tiburini effingerent.</i>	590.a	389.b	
<i>Iudicium iuramentum solenne ante sententiam definitivam.</i>	606.a	<i>Iunius cui deo sacer.</i>	836.a
<i>Iuga Iuno unde sic dicta.</i>	403.a. 467.b	<i>Iuno cuique sua.</i>	438.b
<i>ejus ara ubi Romæ.</i>	467.b	<i>Iuno unde αἰγιοφάγ & cognominata apud Lacedæmonios.</i>	699.a
<i>Ingarius vicus.</i>	403.a	<i>Iuno quam Romanis culta.</i>	451.b
<i>Ingera agri quot possidere olim Romæ cuique licuerit.</i>	682.a. 683.a	<i>Iuno, Hetruscorum numen, ubi eximie culta.</i>	851.a
<i>Ingeri minima pars quæ.</i>	441.a	<i>Iuno Iugalis unde dicta.</i>	270.a
<i>Ingerum quid sit.</i>	440.a	<i>Iuno Mensalis, quæ & Quiritia, ubi culta.</i>	124.a
<i>Inguum quid.</i>	329.a	<i>Iuno Sosпита.</i>	810.a
<i>Inguithæ ararium ubi fuerit.</i>	254.a	<i>Iuno Fejentana.</i>	319.a
<i>Iuli unde sic dicti.</i>	74.a	<i>Iuno quorum dea præcipua.</i>	448.b. 451.b
<i>Iulia basilica.</i>	347.a	<i>Iunoni Calendæ erant sacræ.</i>	766.a
<i>Iulia curia.</i>	121.a	<i>Iunoni Ethonia à quibus sacrificaretur.</i>	484.a
<i>Iulia lex sumptuaria.</i>	685.a	<i>Iunoni quam diversè ac impiè sacrificaretur.</i>	469.b. & seq.
<i>Iulia lex de bonis proscriptorum publicandis.</i>	821.a	<i>Iunoni quid animal propriè dictum.</i>	697.a
<i>Iulicæ leges multiplices non eodem tempore latæ.</i>	858.a. & seqq.	699.a	
<i>Iuliani uxor & filia Augusta appellata.</i>	8.a	<i>Iunonia candida ulnæ.</i>	420.a
<i>Iulii Idibus quid fieri soleret.</i>	763.a	<i>Iunonis Lucina templum ubi.</i>	568.b. 570.b
<i>Iulii Cæsaris convivium cum Cleopatra quale.</i>	298.b	<i>Iunonis Matutæ templum.</i>	348.a
<i>Iulii Cæsaris prodigalitas.</i>	522.a	<i>Iunonis Monetæ ades.</i>	405.a. 552.b
<i>Iulii Cæsaris somnia aliquot qualia.</i>	843.a	<i>Iuno-</i>	
<i>Iuliorum familiæ quid proprium fuerit.</i>	74.a		
<i>Iulis insula quot quantorumque ingeniorum parens.</i>	473.b		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Junonis Sospitæ delubrum ubi.</i>	559.b
<i>Junonis Sospitæ simulachrum.</i>	1025.a
<i>Junonis Regiæ ædes in colle Aventino.</i>	550.b. 561.b
<i>Junonis ædes & aræ diuæse Romæ</i>	466.b
<i>& seqq.</i>	
<i>Junonis quam sint varia nomina ac potestates.</i>	452.b. & seqq.
<i>Junonius Pater quis.</i>	116.a
<i>Jupiter bellifocius, cujus aliquando fuerit tessera militaris.</i>	883.a. 884.a
<i>Jupiter Feretrius unde sic dictus.</i>	109.a.
<i>ejus templum.</i>	108.a
<i>Jupiter Inuentor.</i>	370.a
<i>Jupiter Militaris.</i>	810.a
<i>Juppiter Pappa à quibus cultus.</i>	455.a
<i>Jupiter Pluvius.</i>	1065.a
<i>Jupiter Polius.</i>	320.a
<i>Jupiter Prædator.</i>	812.a
<i>Jupiter Prodigialis quo sacrificio maximè placetur.</i>	689.a
<i>Jupiter Seruator.</i>	810.a
<i>Jupiter Xeniùs à quibus præcipue cultus.</i>	984.a
<i>Juramenta quibus gentibus sint nullius religionis.</i>	99.b
<i>Juramentis homines ita frustrari oportere, ut pueros talis, Dionysii impiæ sententia.</i>	100.b
<i>Juramentorum apud diuersos formæ quam diuæse.</i>	83.b. & seqq.
<i>Juramentum legitimum militare quando ceptum.</i>	160.a. ejus forma. ibid.
<i>Juramentum Pontificis.</i>	315.a
<i>Juramentum per depositam pecuniam quomodo fiat.</i>	535.b
<i>Jurandi per res seu creaturas quam olim diuæsi modi.</i>	86.b
<i>Jure scripto qui non usi.</i>	521.b
<i>Juriscōsultorum aliquot insignium catalogus.</i>	728.b. 729.b
<i>Juris peritus aliquis peculiaris ad danda responsa apud Maracenos eligi solitus.</i>	728.b
<i>Juris primaria diuisio quæ.</i>	725.b
<i>Jus ad quid pertineat.</i>	ibid.
<i>Juris specialis verba.</i>	21.b
<i>Jurisjurandi cognitio ad Censures pertinebat.</i>	721.a
<i>Jurisjurandi modus ac verba apud diuersos quam diuæsa.</i>	83.b. & seqq.
<i>Jusjurandum Consulis cum Magistratu</i>	

Ton. II.

<i>desungeretur.</i>	576.a
<i>Jusjurandum sanctissimum apud Romanos quod.</i>	94.b
<i>Jus civile penes quos solos olim fuerit.</i>	314.a
<i>Jus legatorum sanctum.</i>	21.b
<i>Jus necis intra pomerium Consul non datur.</i>	208.a
<i>Justitiæ simulachrum.</i>	1028.a
<i>Justus quis Græcorum cognominatus.</i>	344.a
<i>Juuenales ludi qui & quomodo fierent.</i>	635.b. 636.b
<i>Juuenalis aliquot loci discussi.</i>	4.a. 153.a.
	397.a. 471.b. 663.a. 665.a. 965.a.
	1199.a
<i>Juuenia cui propriæ victimæ.</i>	699.a.
	705.a
<i>Juuenia, lyricorum votum victimæ.</i>	653.b
<i>Juuentutis adicula ubi.</i>	552.b
<i>Juuenum in theatris sedes quæ.</i>	175.b
<i>Juuenum vota.</i>	816.a

K.

<i>Καὶ ἐὶν αὐτὸν ἔλας, ὥς καὶ καὶ καὶ</i>	
<i>ἔλας.</i>	166.b
<i>Καλάπυς quid.</i>	1100.a
<i>Κοκχενία.</i>	983.a
<i>Κηρύκειον quid.</i>	35.b
<i>Κλεινός.</i>	478.a
<i>Κοινὴ, quid.</i>	159.b
<i>Κέεξ qualis supplicii locus.</i>	582.a
<i>Κέεξ αἰατὸς δαίμων.</i>	304.b
<i>Κρατὴρ δινάων, q. sector litium.</i>	1048.a
<i>Κῆρος Græcis quid.</i>	790.a

L.

<i>Λ & Ν in sententiis ferendis quid signarent.</i>	594.a
<i>Labarum quid & quomodo pro vexillo usurpatur.</i>	871.a
<i>Labdanum, castellum.</i>	254.a
<i>Labeones qui & unde sic dicti.</i>	58.a
<i>Labeonis de supellectile sententia.</i>	139.a
<i>Laboremus, cujus aliquando fuit tessera militaris.</i>	883.a
<i>Laboriosum vota.</i>	816.a
<i>Labradei Jovis sceptrum.</i>	225.a
<i>Lac cui offerri solitum.</i>	706.a
<i>Lacedæmonii cur hostes fugientes non insequerentur.</i>	938.a
	fff
	Lace-

Lacedæmonii cur saltationem inter quotidianas discipline habuerint.	496.a	Lacones summi palaestrita fuerunt.	494.a
Lacedæmonii novos incolas non admittebant.	980.a	Lacones porticum Persicam de manubiis trophaei loco exruere.	174.a
Lacedæmonii in cuius fuerint clientela.	328.b	Lacones per quid iurarent.	89.b
Lacedæmonii jure scripto non utebantur	521.b	Laconica centuria Antonino qua.	711.b
Lacedæmonii noctu fontes plectebant	592.a	Laconicarum nutricum commendatio.	488.a
Lacedæmonii omnes comati, exceptis servis.	241.b	Laconista unde quidam cognominati.	34..a
Lacedæmonii pralium imituri quid facerent.	876.a	Laconum creviloquentia.	417.a
Lacedæmonii quomodo adolescentem suum a temulentia absterceant.	477.a.	Lactacme herbam ferre, Persis quid.	34.b
eorum in eosdem se vera disciplina. ibid.		Lactaria columnina qua & ubi.	318.a
Lacedæmonii adulteria incognita.	861.a	Lacte qui pro quotidiano cibo usi.	678.a
Lacedæmonii quid exitio fuerit.	980.a	Lactis quibus in sacris usus.	706.a. 707.a
Lacedæmoniorum confidentia nimia contra Tegeates ut frustrata.	940.a	Lactissima, quale saltationis genus.	639.b
Lacedæmoniorum quanta cura in sepelendis in bello interfectorum cadaveribus.	604.b	Lactucas qui cur primo apponerent.	292.b
Lacedæmoniorum in approbandis sententiis confusio qua.	1006.a	Lactucini unde sic vocati.	54.a
Lacedæmoniorum in clypeis olim insigne quod.	681.b	Lacys tribus.	133.a
Lacedæmoniorum militum solitum iuramentum.	162.a	Lacys philosopho anser quam fuerit charus.	603.b
Lacedæmoniorum in ephēbos flagris desolentium institutum unde.	113.a	Ladas, cursor insignis.	448.a
Lacedæmoniorum in obitu Regis luctus.	623.a	Læna, qualis & quorum vestis.	213.b.
Lacedæmoniorum in pralio incundo mos.	932.a	24..b	
Lacedæmoniorum in servis manumittendis mos.	967.a	Lænat[us] ubi Lænates] unde quidam dicti.	64.a
Lacedæmoniorum luctus quam diu duraret.	654.a	Lastrigones unde geniti.	380.a
Lacedæmoniorum peritia militaris & ordo.	38.a	Lagus Aegyptiorum rex.	18.a
Lacedæmoniorum trophæum.	177.a	Lamachi Atheniensium ducis paupertas quanta.	684.a
Lacedæmoniorum vestes militares cuius coloris essent.	146.a	Lamachi in milites bis peccantes dictum.	369.a
Lacænas solas viros parere, proverb.	476.a	L. Lamia primus Romanor. civium a Gabinio Cos. relegatus.	788.a
Lacerna, qualis & quorum vestis.	198.b.	Lamia meretrix quem Regem prope demontavit.	186.a
Lacernis albis quando uterentur Romani.	252.b	Lamiae unde quidam cognominati.	71.a
Lacina Junonis ara quam mira.	422.b	Læni unde oriundi.	69.a
Lacina Junonis templum ubi.	468.b	Lamiscus quis, ejusque tertius digitus pedis lupinus erat.	1202.a
		Lampas per anserem jurabat.	88.b
		Lamyris cur quis cognominatus.	342.a
		Lancea quibus olim propria.	683.b
		Lancea vestes apud Aegyptios nec cum cadavere sepeliuntur, nec in aedes deorum importantur.	617.a
		Lancea vestis quibus invisa in sacris.	1093.a
		L. nescio mulieribus quam olim fuerit deorum.	959.a
		Laniæ quos committerent vel quomodo.	64..b
		Lædica in satrapas divisa.	511.a
		Lædicarum immanitas in sacrificiis qua.	748.b

RERUM ET VERBORUM.

<i>Laomedontis cadaver ubi sepultum.</i>	1073.a	<i>Latina via.</i>	723.a
<i>Laperſæ quid.</i>	88.b	<i>Latina ſeria ubi, quomodo & à quibus age-</i>	
<i>Lapide Leſbio extructas domos qui apud</i>		<i>rentur.</i>	49.b
<i>Græcos incoherent.</i>	654.a	<i>Latini ſermonis uſus nonnullis coloniis pro</i>	
<i>Lapidei pontes quando primum Romæ ſtru-</i>		<i>munere datus.</i>	530.a
<i>cti.</i>	308.a	<i>Latini quomodo acies inſtruxerint.</i>	935.a
<i>Lapidicinis dammati qui.</i>	587.a	<i>Lat. norum diis quis.</i>	444.b
<i>Lapidum cumulus aggreſſus pro trophæo.</i>		<i>Latinorum ritus in ſponſalibus contraben-</i>	
<i>173.a. 174.a</i>		<i>dis.</i>	270.a
<i>Lapidum diverſæ ſpecies unde producit.</i>		<i>Latinus populus in xxxv. tribus quando di-</i>	
<i>80.b</i>		<i>viſus.</i>	126.a
<i>Lapis tetragonus à quibus pro deo cultus.</i>		<i>Latonia, carcer Romæ. 581.a. Item Sy-</i>	
<i>1028.a</i>		<i>racuſis.</i>	582.a
<i>Lapis in Caryſto, quaſi lana intextus, nullo</i>		<i>Latonia oraculum ubi. 404.b. templum.</i>	
<i>igne aduribatur.</i>	645.a	<i>405.b</i>	
<i>Lappe unde quidam cognominati.</i>	60.a	<i>Latrones qui milites olim dicti.</i>	713.b
<i>Laquearia verſatilia cœnationum à quo pri-</i>		<i>Latrunculorum ludus quis. 788.a. à quo</i>	
<i>imum excogitata.</i>	290.b	<i>primum inventus.</i>	789.a
<i>Laqueis ubi mulieres ex equis pugnent, non</i>		<i>Lavandi mos Scythiſ quis.</i>	1157.a
<i>gladiis.</i>	719.b	<i>Laudatio funebriſ apud Græcos.</i>	643.a
<i>Lar Deus, cujus aliquando fuerit teſſera</i>		<i>Laudationes reorum unde, ſeu quando ſub-</i>	
<i>militariſ.</i>	883.a	<i>lata.</i>	602.a
<i>Lar in atriiſ domorum.</i>	329.b	<i>Laudes decorum inter epulandum quomodo</i>	
<i>Larentalia ſacra cui & à quo inſtituta.</i>		<i>cantentur.</i>	1114.a
<i>199.a</i>		<i>Lavernæ qui vota facerent.</i>	816.a
<i>Lares dii qui. 438.b. ſecundum Ægyptios</i>		<i>Laverna ſurum dea.</i>	1069.a
<i>quot.</i>	ibid.b	<i>Lavernaliſ porta.</i>	ibid.
<i>Lares quam ridiculè ornarentur & quid</i>		<i>Lavicana porta.</i>	1070.a
<i>illis immolaretur.</i>	702.a	<i>Lavinii quomodo annum ordinarint.</i>	829.a
<i>Laribus quæ animalia propriè dicata. 697.a</i>		<i>Laurca corona quis in oratione uſus.</i>	619.b
<i>Laribus qui ludi dicati.</i>	634.b. 635.b	<i>Laurcata jacula qui aliquando ferrent. 214.a</i>	
<i>Lariſ ſacra.</i>	464.a	<i>Laurcata literæ quæ.</i>	ibid.
<i>Larium cultus unde cœperit.</i>	559.a	<i>Lauſ catam ſeu vittatam navem eſſe, quid</i>	
<i>Larium ædes.</i>	408.a	<i>indicaret.</i>	ibid.
<i>Larium in lavario cultus unde.</i>	596.b	<i>Laurcati ſuſceſſes quando Coſſ. prælati.</i>	ibid.
<i>Larium ſacellum.</i>	101.a	<i>Laureola in muſtaceis quid.</i>	160.b
<i>Lariſſa, arx.</i>	555.b	<i>Laureum quo in colle Romæ eſſet.</i>	561.b
<i>Lartes Tolumnius quorum Rex & à quo vi-</i>		<i>Lauri in ſacris uſus quis.</i>	383.b
<i>tiſ.</i>	108.a	<i>Laurus cui ſacra.</i>	1088.a
<i>Larva ſora quæ.</i>	352.a	<i>Lauti quæ dicta.</i>	246.a
<i>Laſanum quid.</i>	664.a	<i>Laxamata quam mirum habeant præſtandi</i>	
<i>Laſtheus Thebanus, cuſor inſignis.</i>	449.a	<i>modum.</i>	719.b
<i>Lata via.</i>	403.a. 405.a	<i>Laxamatarum virginis qua ratione nubant.</i>	
<i>Laterculis coſtilibus Babylonii pro chartis</i>		<i>190.a. 191.a</i>	
<i>uſi.</i>	527.a	<i>Leana mulieris in tormentis patientia quæ,</i>	
<i>Lateritias domos qui primiſecerint.</i>	337.b	<i>& quis ei inde honor.</i>	234.a
<i>Laticlavus equitum qualis.</i>	519.a	<i>Lebetes ænei ubi ſponte numeroſum ſonum</i>	
<i>Laticlavus & latior tunica, inſignia ordinis</i>		<i>ederent.</i>	402.b
<i>Senatoriū.</i>	208.b	<i>Lebetes quot quo in ſeſto ſua ſponte vino re-</i>	
<i>Latii jus. 976.a. privilegiiſ eorum qui id</i>		<i>plerentur.</i>	424.b
<i>haberent.</i>	977.a	<i>Lecæſtriæ quæ.</i>	1131.a

- Leges qui & unde sic dicti.* 63.a
Leges hostiae quæ. 687.a
Legi Archiaci & Exotici. 274.b. arati.
 275.b
Legi in cœnaculis & tricliniis quot. 276.
 b
Legi in funere defunctis strati qui. 631.a
Legica usus quibus vetitus. 238.b. 613.b
Legicarum muliebrium usus & privile-
gium. ibid.
Legatores apud Romanos qui. 530.a
Legus Grimalis. 288.a
Legda post dedicationem quomodo dicta.
 443.b
Legata quomodo distribuerebantur. 5.a
Legatarii qui dicti. ibid.
Legatio libera quæ. 431.b
Legati absque Imperatore qui triumpharint.
 428.b. 429.b
Legati Consulum qui & unde crearentur.
 427.b
Legati cur aliquando in ordinem redacti.
 432.b
Legati externi quàm civiliter olim Romæ è
publico tractarentur. 246.a. 247.a
Legati in Aphyricum missi privilegium.
 432.b
Legati legionum ubi crearentur. 432.b
Legati quot uni Imperatori aliquando con-
cissi. 430.b
Legatis audiendis qui potissimum mensis
designatus. 1018.a
Legatis etiam lictores fuisse. 431.b
Legatis extrinsecusque gentibus Romani Latine
tantum responsu dabant. 1017.a
Legatorum Consulum officia & auctoritas.
 427.b. 428.b
Legatum filio patrem fuisse. 429.b
Legatus Consuli semper aderat. 1180.a
Legatus militiæ cui immediate subdit.
 38.a
Legem Mœvia tantum, ne filii parentibus
oculos figillarent. 615.a
Legem Repetundarum quis primus tulit
& promulgavit. 69.a. 70.a
Leges initio nullæ apud Romanos ex scripto
populi iudicio. 723.b
Leges aliquot conviviales. 318.b
Leges aliquot militares. 157.a. & seqq.
Leges aliquot pro servis contra dominos.
 775.a. 776.a
Leges Draconis sacrissimæ. 597.a
Leges Julie multiplices non eodem tempore
latæ. 858.a
Leges de bonis prescriptorum publicandis.
 821.a
Leges de iis qui Romani cives non essent.
 773.a
Leges infæneratores. 45.a. 46.a
Leges pro tergo aut capite civis Romani
quæ. 770.a
Leges luxuriæ cohibendæ quàm diversæ.
 685.a
Leges sanctas quàm deceat esse breves.
 607.b
Leges scriptas qui primi proposuerint. 518.b.
 & seqq.
Leges sepulchrales quæ & quàm variæ.
 597.b. 598.b. 599.b
Leges sumptuarie paulatim abrogatæ. 686.
 a
Leges quæ demum ratæ fierent. 607.b.
 608.b. 723.b
Leges variæ contra ambitum. 755.a.
 & seqq.
Leges XII. tabularum quando Athenis
Romam traductæ. 518.b
Leges XII. tabularum circa ultimas volun-
tates. 536.b
Legis XII. tabularum decreta aliquot qua-
li sint. 522.b. & seqq. 542.b
Legibus malis constanter uti, melius esse,
quàm bonis inconstanter. 607.b
Legis actio quid. 527.b
Legis novæ auctor quàm sit detestabilis apud
Ægyptos. 609.b
Legis vim quæ dicta seu responsu habeant.
 723.b. 275.b. 727.b. 730.b
Legum & Plebiscitorum differentia quæ.
 726.b
Legum condendarum jus & arbitrium pe-
nes quos. 723.b. Vide reliqua in Lex.
Legum-latores aliquot diversorum qui.
 519.b. & seqq.
Legionarie cohortes. 30.a
Legionarii milites qui. 694.b. 709.b
Legionariorum militum arma graviora &
disciplina severior quàm auxiliariorum.
 146.a
Legio iusta. 37.a
Legio non semper uno eodemque ex numero
fit. 31.a. & seqq.
 Legio-

RERUM ET VERBORUM.

<i>Regiones singulae suam aquilam habuerunt inter Romanos.</i>	866.a	<i>Leporem & curvum qui nummis insculpservint.</i>	1037.a
<i>Legiones subitariæ quæ.</i>	885.a	<i>Leporibus ubi bina jecinora insint.</i>	346.b
<i>Legionibus singulis quot præessent tribuni militares.</i>	38.a		349.b
<i>Legionibus vetricibus quomodo epulæ exhiberentur.</i>	500.b	<i>Lepra, cujus regionis oppidum.</i>	853.a
<i>Legionis educendæ signum quo cantu fieri solitum.</i>	873.a	<i>Luperci quomodo adulteros puniant.</i>	802.a
<i>Legionis etymon.</i>	31.a	<i>Leptis quam dives olim fuerit.</i>	985.a
<i>Legionum diversa nomina.</i>	33.a	<i>Lepus ab equo editus aliquando quid portenderit.</i>	538.a
<i>Legionum singulis uni tribuni quot.</i>	621.b	<i>Lepus cui genti in epulis & sacrificiis interdus.</i>	696.a
<i>Legitimæ nuptiæ quæ.</i>	272.a	<i>Lebiorum seditas Venerca inaudita.</i>	183.a
<i>Legitimi milites qui.</i>	702.b	<i>Lethe amnis ubi.</i>	634.a
<i>Lemni cur Venerem non colant.</i>	378.a	<i>Lethe, carceris nomen apud Persas.</i>	582.a
<i>Lemniotum deus quis.</i>	419.b	<i>Lethe fons ubi.</i>	413.b
<i>Lemnisci quid.</i>	289.b	<i>Leuceusia, insula.</i>	239.a
<i>Lemonia tribus unde sic dicta.</i>	127.a	<i>Lex Ægyptiorum de vino Regibus dando.</i>	674.a
<i>Lemonium, pagus.</i>	127.a	<i>Lex Ælia.</i>	544.b
<i>Lemuralia quot diebus & quo mense fieri solita.</i>	709.a. 710.a	<i>Lex Ælia & Fufia.</i>	902.a. 903.a
<i>Lemuralibus quid offerri & quibus solitum. ibid.</i>		<i>Lex Ælia Sentia.</i>	776.a
<i>Lemuria [forte Remuria] quando & cur instituta.</i>	294.a. 295.a	<i>Lex Agraria à quo lata.</i>	136.a
<i>Lemures qui & quomodo juxta Platonem fiant.</i>	441.b	<i>Lex Atheniensium & Macedonum in ingratos.</i>	7.b
<i>Lemures quomodo è domibus ejici soliti</i>	710.a	<i>Lex Aquilia.</i>	663.a
<i>Lenæ, Bæcehanaliam ministræ.</i>	649.b	<i>Lex auguralis.</i>	260.b. 262.b
<i>Lenæa sacra quam ridicula & impia.</i>	375.a	<i>Lex B. bina.</i>	383.a
<i>Lenæos Ionibus mensi quis.</i>	835.a	<i>Lex Capturnia.</i>	1125.a
<i>Lenones olim Romæ quam fuerint contempti.</i>	42.b	<i>Lex Censoria.</i>	716.a
<i>Lenones ad præfecturam urbis quis pervenire destinavit.</i>	668.b	<i>Lex Chreocopia.</i>	48.a
<i>Lenotia, cujus conventus civitas.</i>	850.a	<i>Lex Cornelia de sicariis.</i>	331.a. 773.a
<i>Lentiginosi quam olim inossi.</i>	1081.a	<i>Lex Cornelia in Prætores.</i>	727.b
<i>Lentui unde sic dicti.</i>	53.a	<i>Lex Curiata quæ.</i>	308.a. 568.a
<i>L. Lentulus, repetundarum accusatus, haud multo post Censor sanctissimus evasit.</i>	723.a	<i>Lex Ebutia.</i>	549.b
<i>Leocratis factio Athenis.</i>	887.a	<i>Lex Fabia.</i>	568.a
<i>Leonæ qui coluerunt.</i>	745.b	<i>Lex Fannia.</i>	679.a. 685.a
<i>Leones centum quibus in sacris macularentur.</i>	808.a	<i>Lex de adilibus plebejæ.</i>	909.a
<i>Leonibus in triumpho quis vestus.</i>	493.b	<i>Lex de mortuis in urbe non sepeliendis.</i>	559.a
<i>Leontis, Atheniensium tribut.</i>	132.a		
<i>Leonum pellibus qui pro conis usi.</i>	157.a	<i>Lex de regendis civitatibus.</i>	971.a
<i>Leonu pugnæ qui quanto exhiberent.</i>	643.b	<i>Lex de vestibus publice militibus dandis.</i>	149.a
<i>Lepidi unde sic appellati.</i>	70.a	<i>Lex contra ambitum prima quæ.</i>	755.a
		<i>Lex funeralis quæ.</i>	632.a
		<i>Lex judiciaria.</i>	17.b
		<i>Lex Julia de fascibus utri Consulum prius dandis.</i>	567.a
		<i>Lex Julia de maritandis ordinibus.</i>	396.a.
			719.a. 949.a. 1159.a
		<i>Lex Julia de reddenda ratione administrati muneris.</i>	925.a

<i>Lex Julia de vi.</i>	773.a	<i>Libertatum species triplices apud Romanos.</i>	
<i>Lex Julia theatralis.</i>	177.b	967.a	
<i>Lex Lycurgi de sponsæ vestitu.</i>	290.a	<i>Liberti in funere herili.</i>	631.a
<i>Lex Magistralis.</i>	573.a	<i>Liberti ingrati quomodo in pristinam servi-</i>	
<i>Lex C. Petilii de ambitu.</i>	130.a	<i>entem revocarentur.</i>	777.a
<i>Lex Pompeii de Quæsturæ munere.</i>	249.a	<i>Liberti leviter peccantes quomodo punirentur.</i>	778.a
<i>Lex Prætoria.</i>	386.a	<i>Libertini quando jus suffragii habere ceperint.</i>	126.a. 127.a
<i>Lex Pupia de certis diebus senatu non habendo.</i>	1013.a	<i>Libertini pro civibus se gerentes quomodo à Claudio puniuntur.</i>	778.a
<i>Lex Rescia theatralis.</i>	177.b	<i>Libertorum bona ad quem quomodo pertinerent.</i>	538.b
<i>Lex Sisacantha.</i>	48.a	<i>Libitine ædes quarum rerum emporium.</i>	363.b
<i>Lex Solonis de pecuniâ non credendâ filio, qui sub patris jure est.</i>	44.a	<i>Libitinenfis porta.</i>	1070.a
<i>Lex in Co de morte interroganda senibus.</i>	554.a	<i>Libra ex quot unciiis constet.</i>	446.a
<i>Lex Græcorum in Tyrannos.</i>	396.a	<i>Libralis assis.</i>	1185.a
<i>Lex quæ abrogari posset & pro insecta haberi.</i>	724.b	<i>Libripens quis.</i>	526.b
<i>Lex quomodo unius alicujus ob gratiam aliquando abrogaretur.</i>	725.b. Vide reliqua in Leges.	<i>Libs, Antæi regia.</i>	611.a
<i>Libandi in convivii mos quis.</i>	297.b	<i>Libyes quem potissimum Regem eligerent.</i>	1170.a
<i>Libellus repudii quis.</i>	955.a	<i>Lichanos, digitus quis.</i>	1205.a
<i>Liber & Apollo apud quos iisdem sacris & hinc moribus culti.</i>	460.b	<i>Lichas quid sit.</i>	439.a. 440.a
<i>Liber & Hercules quorum dii patrii.</i>	447.b	<i>Licinia lex.</i>	756.a
448.b		<i>Licina & Mutia leges cujus belli occasio fuerint.</i>	971.a
<i>Liber quid, seu quæ corticis arborum pars.</i>	525.a	<i>Licinii qui & unde dicti.</i>	57.a
<i>Libera porta.</i>	1059.a	<i>Licinii in Alabandæ eos facietum cavillum.</i>	1030.a
<i>Liberalis hominis natura.</i>	4.b	<i>Licinius Crassus ex adilitate ad censuræ honorem evectus.</i>	725.a
<i>Liberi patris in Libya oppidum & templum ab uno eodemque non posse bis inveniri.</i>	422.b	<i>Licinius Stolo, primus de plebe consul, lege sua damnatus.</i>	54.a
<i>Liberi qui parentes non alant, quomodo tractandi.</i>	525.b.	<i>Licium igni non obnoxium, ad quid olim usurpatum.</i>	645.a
526.b		<i>Lictores quis primus habuerit.</i>	204.a.
<i>Libero quid præcipuè immolaretur.</i>	698.a	<i>unde dicti.</i>	205.a. eorum munera. 205.a.
<i>Libero quod animal immolaretur ab Ægyptiis.</i>	695.a	211.a	
<i>Liberos quatuor aut plures habentis privilegium.</i>	949.a	<i>Lictores Dictatoris quot.</i>	207.a. Consulum quot.
<i>Liberorum & parentum vocabulo qui comprehenduntur.</i>	118.a	208.a. Prætoris in urbe quot.	207.a. 392.a
<i>Liberos habere qui dicantur.</i>	119.a	<i>Lictores cum fascibus in urbe habere quibus permissum.</i>	209.a. 210.a
<i>Libertas minor seu media quæ.</i>	987.a. minima quæ.	<i>Lictores cum bacillis tantum quibus & ubi honoris causa concessi.</i>	210.a
988.a		<i>Lictores cum virgis laureatis.</i>	211.a
<i>Libertatis ades à quo & ex qua pecunia structa.</i>	561.b	<i>Lien quibus desit, natatu maxime valere.</i>	450.b
<i>Libertatis atrium.</i>	609.a	<i>Lienis situs, usus & omina quæ.</i>	350.b
<i>Libertatis porticus ex domo Ciceronis facta.</i>	560.b	<i>Lienis qui populi natura sint.</i>	249.b. 351.b
		Ligna	

RERUM ET VERBORUM.

Ligna delibrata qui pro diis coluerint.
743.b
Ligures natura quales. 1040.a
Ligurum quatuorplex divisio. 1041.a
Ligurum puerperæ quam sortes. 485.a
Limi qui & unde dicti. 57.a
Lindi quam ridicule Herculi sacrificent.
374.a
Lineum non lancum oportebat esse vestitum mortui. 617.a
*Linteamimbus qualibus nonnulli in convi-
vionis.* 299.b
Linteii libri. 526.a. 820.a
*Linteam sarisse appositum futuri certaminis
signum apud Illyrios.* 878.a
*Literæ chartæque Phœnicum quales fue-
runt.* 527.a
Litarum diversarum inventores diversi.
527.a. 528.a
Literæ lauricæ. 214.a
*Litarum Phrygiarum primus inventor
quis.* 381.a
Litium concinnator quis. 1047.a
Lituis auguralis. 121.b. 310.a. 263.b.
regium in signe. 264.b
*Lituis Romanis Regibus loco sceptri est ha-
bitus.* 225.a
Lituis quibus in bello peculiaris. 872.a
*Livia, postquam nupsit Octavio, Augusta
nomen tulit.* 8.a
Livie porticus. 822.a
Livii & Claudii conforum quanta similitudo.
128.a
*Livius poeta quo tempore Romæ fabulam
diderit.* 474.b
Lixæ qui dicerentur. 701.b
Lixæ militibus interrogari prohibiti. 157.
a
*Lixas & vicgas loco lictorum habebant A-
thenienses.* 212.a
Loca augurandi certa fuisse, non fortuita.
166.b
*Loca populi & patrum in Spectaculis discre-
ta.* 173.b
Loca sacra quomodo prophana fieri possint.
611.b
*Loca sepulchrorum gentilitiorum Remmo-
rum.* 561.a
Locationis leges penes quos olim essent.
720.a
Lechia, Alexandria promontorium. 613.a

Loci ratio in conviviis apud diversos. 309.
b
Locrenses natura quales. 1036.a
*Locrenses quam impia & ridicula vota diis
facere soliti.* 818.a
*Locrensum adversus Crotoniatas votum
quale.* 813.a
Locrensum mos in nuptiis. 273.a
Locri Zephyrii qui & ubi. 519.b.
Opuntii qui. ibid.b.
Epignemidii qui. ibid.b.
Ozæ qui & unde dicti. ibid.b
*Locri Epizephyrii quanta clade Crotoniatas
affluerint.* 737.b
Locrorum in matrimonio contrahendū ritus.
188.a
*Locupletes apud Chalcidensis equitum no-
mina ferebant.* 521.a
*Locus fulmine ictus, illic fit sacer & reii-
giosus.* 605.b
Lecuste quorum fuit quotidianus cibus.
677.a
*Lecustarum in Cyrenaica quanta vis, &
nullis earum occidisse, quantum pecca-
tum.* 596.a
*Longobardorum mos in barbe primæ lanu-
gine ponenda.* 199.a
Longus vicus. 403.a
Loricarum tegmina apud diversos diversa.
154.a
*Luto antiquo qui in balneis utantur, non
aqua.* 1157.a
Loto qui pro pane usi fuerint. 677.a
Lotometra qui panes confecerint. ibid.
Lotophagorum sepultura quæ. 556.a
Lotus capillata quæ. 116.b
Lucani quomodo pueros educarent. 478.a
Lucanorum hospitalitas. 983.a
Luceres tribus. 124.a
Lucina, quæ dea. 453.b. 754.b
Lucii Parthenopæi laus. 1030.a
*Lucii prænomen quæ familia cur semper vi-
tare.* 43.b
Lucipares qui & unde appellati. 41.b
Lucius unde dictus. 38.b
Lucius Flaccus & Lucius Plantius Coss.
129.a
*Lucus & nemora deorum nominibus appel-
labant Germani.* 1092.a
*Lucretiæ cum stupratore suo cognatio quan-
ta.* 387.b. 388.b
E f f 4 Lucius

<i>Luſtus indicia, comæ & barbæ detonſio.</i>		<i>Ludi qui olim præſiderent.</i>	174.b
619.a. in ignem injectio.	621.a	<i>Ludorum aliquot juveniliū apud Græcos</i>	
<i>Luſtus in calamitate publica indicia.</i>	253.b	<i>recenſio.</i>	797.a
<i>Luſtus patrius ut minueretur.</i>	655.a	<i>Ludorum aliquot publicorum inter Græcos</i>	
<i>Luſtus publicus ut colleretur.</i>	ibid.	<i>ratio quæ.</i>	56 b. & ſeqq.
<i>Luſtus publicus in conſecratione ædis remiſſus.</i>	595.b	<i>Ludorum diſſeſſentia & cura Romanis olim</i>	
<i>Luſtus publicus cur in luſtris minuendus.</i>		<i>quanta.</i>	628.b. & ſeqq.
377.b		<i>Ludorum uſendorum conſuetudo.</i>	803.a
<i>Luſtus quibus non deberetur.</i>	650.a	<i>Ludorum luſoriorum ſpecies varia.</i>	788.a.
<i>Luſtus tempus quàm diu olim duraret.</i>		& ſeqq.	
651.a		<i>Ludos ſingulis diis ſuos fuiſſe.</i>	628.b
<i>Luſtus tempore ornatus omnis abjiciebatur.</i>		<i>Ludovicus Mitha quàm præter equum in</i>	
653.a		<i>carcere excruciatuſ.</i>	503.b.
<i>Luculli conſortia qualia.</i>	299.b	<i>Ludus literarius Ciceroniſ.</i>	178.a. & ſeqq.
<i>Luculli laus ob Afiam, ſœnore demerſam,</i>		<i>Ludus ſaltatoriſ.</i>	495.a
<i>liberatam.</i>	49.a	<i>Lugduni omne monete genus à Romanis en-</i>	
<i>Lucullus qua potiſſimum re ad coditatuſ ſue-</i>		<i>debatuſ.</i>	1191.a
<i>rit.</i>	814.a	<i>Lugendi moſ apud diverſoſ quàm diverſuſ.</i>	
<i>Luculluſ qualem naſcem Mithridate viſto</i>		620.a & ſeqq. 650.a. 652.a. 653.a.	
<i>Romam miſerit.</i>	214.a	<i>Lugubriuſ veſtiuſ color quiſ.</i>	632.a
<i>Luculluſ quo ornatu in bello ſoluſ ipſe uſuſ.</i>		<i>Lumen in naſi prætoria quid innuere ſole-</i>	
148.a		<i>ret.</i>	882.a
<i>Lucummeſ qui.</i>	849.a	<i>Luminaria quot & quomodo Scipio navibuſ</i>	
<i>Lucuſ Petelinuſ ubi Romæ.</i>	570.b	<i>diſtribuerit.</i>	ibid.
<i>Lucuſ Veſtæ ubi.</i>	559.b	<i>Lunariſ annuſ quiſ.</i>	827.a
<i>Ludicruſ quinquemale triplex à quo inſti-</i>		<i>Luna à quibuſ culta.</i>	744.b. 745.b. 746.b
<i>tutuſ.</i>	652.b. 654.b	<i>Lunæ Noſtilucæ templuſ ubi.</i>	559.b
<i>Ludioneſ ſcœnicî à quo tribuſ moti & æſtarii</i>		<i>Luna Græcoruſ præſeſ.</i>	436.b
<i>facti.</i>	632.b	<i>Lunæ quod animal ſaciū.</i>	697.a
<i>Ludi per ædileſ edendi qui.</i>	915.a	<i>Lunæ quod animal immolaretuſ ab Ægyp-</i>	
<i>Ludi quatuor impenſuſ curati qui.</i>	662.b	<i>tiuſ.</i>	695.a
<i>Ludi quatuor ſecibuſ de cauſiſ creden-</i>		<i>Lunæ ædeſ in collo Aventino.</i>	562.b
<i>tur.</i>	663.b. 664.b	<i>Lunæ quid libarint Athenienſeſ.</i>	707.a
<i>Ludi Apollinaſ ubi extra urbem fieri ſo-</i>		<i>Lunæ vehicuſ quæ animalia traherent.</i>	
<i>liti.</i>	259.a	356.b	
<i>Ludi Conſualeſ quomodo & ubi agerentur.</i>		<i>Lunæ in calceiſ adſcribere, quid notaret.</i>	
357.b		193.b	
<i>Ludi Ephëboruſ qui.</i>	801.a	<i>Luno deo ſacrificantibuſ quid ſelicitatiſ ob-</i>	
<i>Ludi ſunebreſ, corumque apparatus.</i>	639.b.	<i>tingeret.</i>	951.a
647.a. 649.a		<i>Lunula, quæ ſibule dicerentur.</i>	192.b
<i>Ludi magni qui & quando inſtituti.</i>	629.b	<i>Lupæ apud Latinoſ quæ.</i>	1131.a
b		<i>Lupercalibuſ quid immolaretuſ.</i>	704.a.
<i>Ludi muſici Saturnalioruſ loco Saturno à</i>		<i>Lupercaliuſ origo, caremonia, licentia</i>	
<i>Thebanis dicati.</i>	463.a	<i>quæ.</i>	1020.a
<i>Ludi plebeji cur & quando inſtituti.</i>	655.b	<i>Lupercoruſ impudentia, & nequitia quan-</i>	
<i>Ludi ſeculareſ qui.</i>	362.b	<i>ta.</i>	1021.a
<i>Ludi illuſtriū & doctoruſ viroruſ poſt</i>		<i>Lupi offigie ubi Apollo cultuſ.</i>	400.b
<i>ſeria negotia.</i>	794.a. 795.a	<i>Lupi qualia auguria faciunt.</i>	145.b
<i>Ludi quibuſ pecunia ludere licebat.</i>	797.a	<i>Lupæ, oppiduſ.</i>	235.a
a		<i>Lupo aut bubone cellam Iovis aut Capitoliū</i>	
		<i>intrante quid fieri ſoleret.</i>	374.b
		<i>Lupuſ</i>	

RERUM ET VERBORUM.

Lupus quibus pro deo cultus.	745.b	Lycurgi lex in cælibes.	947.a. 956.a
Lupus in fabula quid.	166.b	Lycurgi peregrinatio.	472.b
Lurconis trib. pl. edictum in ambitiosos.		Lycurgi sententia de sepultura.	552.a.
759.a		600.a	
Luscina in cuius infantis ore aliquando cecinerit.	135.b	Lycurgi sacra frugalita.	454.a
Lusitania qualis provincia & ejus conventus quot.	511.a	Lycurgi quantal ambitio.	758.a
Lusitani destinatos morti quomodo occidunt.		Lycurgi sanctiuncs contra convivorum apparatus & lautiores mensas.	686.a
595.a		Lycurgus è tota Sparta scænus & usus ex-terminavit.	48.a
Lusitani qualibus in bello galeis utantur.		Lycurgus per ordines Reip. curam divisit.	566.a
156.a		Lycurgus quot dierum spatio Lacedæmonis luctum terminaverit.	654.a.
Lusitanorum in nuptiis mos.	277.a	655.a	
Lusitanorum in prælii arma & ornamenta quæ.	715.b	Lydi qui & ubi.	849.a. 852.a
Lusorium opus à quo Imperatore conscriptum.	793.a	Lydi natura quales.	1035.a
Lustrandæ urbis Romæ tempus & ceremoniæ quæ.	374.b. 375.b	Lydiæ tibicæ.	876.a
Lustrandi species quot.	384.b	Lydius canendi modus qualis.	875.a
Lustratio exercitus quomodo & quibus tantum animalibus fieret.	695.a	Lydius ornatus quis.	363.a
Lustratio post funeris iusta absoluta.	646.a	Lydorum in elocandis virginibus mes.	191.a
Lustrationes quare aut quomodo fierent.		a	
378.b. & seqq.		Lydorum in sœdere percutiendo mores.	27.b
Lustricus dies.	486.a	Lydorum Regum insigne quid.	219.a
Lustris condendis quid precari soliti.	376.b	Lyen Siculis dea quæ.	464.b
Luxuriæ cohibendæ leges.	685.a	Lyaios deus quis.	456.b
Luxus quando primum Romam intraverit, quando Græciam.	685.a	Lyminæ pisces ad quid præter morem accommedi.	230.a
Lyæus, cuius dei cognomen.	460.b	Lyminorum in dignoscendis filiis ex promiscuo concubitu mos.	192.a
Lybicorum deus quis.	444.b	Lynces post amissam conjugem alii non iunguntur.	265.a
Lybistinus, deus quis.	457.b	Lyra quanto olim in pretio fuerit.	498.a
Lycabas quid.	826.a	Lyrica musca quæ mulier dicta.	654.b
Lyceum Athenis quid.	659.a. 825.a	Lyricorum tantum victima quæ.	653.b
Lychni unde quidam cognominari.	343.a	Lyfandri difficti cor pilosum insentum.	349.b
Lychnus inextinctus in quibus olim templis servaretur.	104.b	Lyfias Pythagoræus cuius aliquando præceptor.	180.a
Lycei quanti comam facerent.	245.b	Lyfimachi canes, accenso domini rogo, in flammis se iniecerunt.	639.a
Lyriorum in luctu mos.	622.a	Lyfimachi thesaurus ubi servaretur.	254.a
Lyiciacus conventus ex quot olim constaret urbibus.	850.a	a	
Lyceæ sortes quæ.	408.b	Lyfimacho quid Alexandri candida fasciæ portenderit.	218.a
Lycius, cuius dei cognomen.	458.b	Lyfimachus vim sati mira virtute superavit.	538.a
Lycopolitæ cur non utantur tubis.	877.a	Lyfis, cuius discipulus & ubi natus.	232.a
Lycurgi disciplina militaris.	946.a		
Lycurgi diviso militaris.	30.a		
Lycurgi edictum quomodo in conciliis sententiæ dicerentur.	1005.a		
Lycurgi institutum de domorum adificatione.	310.b		

M.

Macedonia cui cognomen dederit. 332.
a

Macedonia provincia quot. 511.a

Macedonica phalanx quæ. 587.b

Macedonibus cur vetitum trophæa erigere.

177.a

Macedonum acies ut instrueretur. 934.a

Macedonum conjugia incestuosa. 182.a

Macedonum deus quis. 434.b

Macedonum in luctu mos. 622.a

Macedonum in præliis arma quæ. 718.b

Macedonum in contrahendis nuptiis mos.

270.a

Macedonum in recipiendis sententiis mos
quis. 1006.a

Macedonum lex militaris. 158.a

Macedonum regia ubi. 612.a. 613.a

Macedonum Regum diadema. 220.a

Macedonum Regum munera. 522.a

Macedonum thesauri ubi recondi soliti. 254.

a

Macella unde dicta sint. 821.a

Macellus quidam cur supplicio affectus, &
cui rei nomen dedit. ibid

Macerane quorum dea. 445.b

Mactianorum familia quid proprium habue-
rit. 435.a

Macronorum in fœdere percutiendo mos.
29.b

Meandro qui sacrificarint. 744.b

Macenatis hortus ubi Romæ. 568.b

Menades quæ. 648.b

Meones ubi & qui. 849.a. 852.a

Magi & Caramanges, Persarum summus
magistratus. 567.a

Magi Indorum quam rigide ac religiose vi-
vant. 1079.a

Magi Persis qui. 1036.a

Magi quid in emittendis votis adhiberent.
811.a

Magi quomodo adulteria vindicarent. 863.
a

Magorum incestuosa matrimonia. 181.a

Magorum sepultura quam execranda. 552.a

Magia ubi & quos olim pueros doceretur.
493.a

Magides quid. 140.a

Magister equitum una cum dictatore di-

ctus.

1176.a

Magister equitum cui immediate subsit.
38.a

Magister equitum semper dictatori aderat.
1180.a

Magister inter Salios quis dictus. 201.a

Magister vitæ apud Carthaginienses quis.
723.a

Magistri militiæ apud Persas grandævi.
144.a

Magistri puerorum quales esse debeant. 489.a

Magistratus Athenis ad conciliandum dis-
sidentes cum maritis uxores. 958.a

Magistratus plebei quibus illiciti. 733.b

Magistratu fungentes apud Carthaginienses
vino abstinebant. 926.a

Magistratu fungentibus ex instituto Plato-
nis vinum interdictum. 673.a

Magistratu fungentes defuncti ut efferren-
tur. 624.a. 650.a

Magistratu & imperio dejecti. 924.a

Magistratum eundem quoto demum anno
eidem gerere liceret. 922.a

Magistratum violentia quibus legibus &
quoties compressa. 920.a. & seqq.

Magistratum ultra præscriptum tempus ge-
rentes, quomodo à diversis gentibus di-
versè puniti. 927.a

Magistratum in re militari ordo qualis.
38.a

Magistratum Romæ ordo. 391.a

Magnetarcha qui. 1166.a

Magni dii qui.
unde sic dicti. 433.b
434.b

Magni Iudi qui & quando instituti. 630.b

Magophonia quæ dies dicta. 1142.a

Maja, dea quæ. 509.b. 785.b

Maje qui immolarent. 486.a

Maje & Mercurio quid mense Majo im-
molaretur à mercatoribus. 761.a

Majales, qui. 330.a

Majestatis res quomodo puniretur. 860.a

Maji Idibus quid fieri solitum. 761.a

Majus mensis cui deo dicatus. ibid.

Majus cui deo sacer. 836.a

Malacinus quis dictus. 205.b

Male Fortune sacellum. 101.a

Male Fortune templum ubi. 568.b

Malcoli matricide pœna quæ. 588.a

Malici unde quidam cognominati. 63.a

Mallico qui mactarent hostias. 1107.a

Mæ-

RERUM ET VERBORUM.

<i>Malum consilium consultori pessimum, proverb.</i>	166 b	<i>Manlii Capitolini domus quid post deminutum occisum facta.</i>	552. b. 820. a
<i>Malus navis, an navis pars dicendus.</i>	194. a	<i>Manlii rei ac damnati nemo ex cognatis in fectus.</i>	600. a
<i>Mamercorum nomen unile.</i>	69. a	<i>Manlius cur Senatu motus.</i>	489. a
<i>Mamercus unde dictus.</i>	39 b	<i>L. Manlius Imperiosus cur Dictator creatus.</i>	40. a
<i>Mamercus Emilius cur à Censoribus tribu motus & ararius factus.</i>	714. a	<i>T. Manlius unde Torquatus cognominatus.</i>	61. a
<i>Mammule unde quidam denominati.</i>	63. a	<i>Mannus, quorum deus.</i>	444. b
<i>Mamuræ domus ubi.</i>	564. b	<i>Mantes qui semper adesse senatui voluerint.</i>	1003. a
<i>Mamurrus faber quid artificiosè effinxerit.</i>	201. a. 202. a	<i>Manua cujus regionis olim habuerit principatum.</i>	851. a
<i>Manalis lapis pluvias excitans.</i>	1064. a	<i>Manubia Fovis cur rubra.</i>	125 b
<i>Mancipes qui dicti.</i>	520. a	<i>Manumissi ingrati in servitutem revocabantur.</i>	778. a
<i>Mancipia à quibus sale & vino empt.</i>	788 a	<i>Manumissi sapissime sibi prænomena patronorum arrogabant.</i>	41. b
<i>Mancipia & pueros vendendimos.</i>	526. b	<i>Manumissio quibus caeremoniis fieret.</i>	966. a
<i>Mancipia sub pileo vendendi jus quod.</i>	752. a	<i>Manumissorum plena libertas.</i>	99. a
<i>Mandrageras à quo derivatus.</i>	13. a	<i>Manu ex jure confertum quid.</i>	543. b
<i>Manduci effigies quomodo in triumpho ferretur.</i>	491. b	<i>Manum protendere, quid.</i>	1207. a
<i>Manes, quale in Phrygia nomen.</i>	785. a	<i>Manus expedire & efferre quid significaret.</i>	885. a
<i>Manes servus fugitivus cur liber à Diogene Cynico dimissus.</i>	775. a	<i>Manus fidei sacra que.</i>	429. a
<i>Manes quibus caeremoniis expiarentur.</i>	361. b. & seqq.	<i>Manus Imperatori à militibus protentari, quid signet.</i>	886. a
<i>Manie deæ quomodo sacrificatum sit olim.</i>	461. a	<i>Manuum deosculatio.</i>	431. a
<i>Manibus atro die parentare usus.</i>	362. b	<i>Maracanda, quorum regia.</i>	613. a
<i>Manibus & Diti quomodo vota fierent.</i>	817. a	<i>Marathon, civitas ubi.</i>	737. b
<i>Manilia, Telegoni filia.</i>	69. a	<i>Marathonii primi divinos honores Herculi dedere.</i>	370. a
<i>ab hac Manilii orti.</i>	69. a	<i>Marcelli Imperatoris animadvertit in milites fugaces.</i>	364. a
<i>Manipulares milites qui & unde dicti.</i>	710. b. 865. a	<i>Marcelli theatrum.</i>	1192. a
<i>Manipularius quis.</i>	589. b	<i>Marcellorum familia Romæ quæ fuerit.</i>	66. a
<i>Manipulus fœni quorum olim signum militare.</i>	864. a	<i>Marci prænomen, cur velut infame, à plebisque derivatum.</i>	43. b
<i>Manipulus levis ex quot militibus constaret.</i>	27. a. cur sic dictus.	<i>Marci prænomen cui familiæ interdictum.</i>	820. a
<i>Manipulus quot hominibus constet.</i>	589. b	<i>Marcipores qui appellati.</i>	41. b
<i>Manius evocatio apud Avernum.</i>	365 b	<i>Mardorum constitus qualis.</i>	233. b
<i>Manium in sacris qualia sumi soleant auspicia.</i>	713. a	<i>Mares Romani quot habuerint nomina.</i>	79. a
<i>Manius unde dictus.</i>	38. b	<i>Marica, cujus deæ cognomen.</i>	443. b
<i>Manius Martius & Trebius ædiles pl. unde statuas in Capitolio meruerint.</i>	909. a	<i>Mariæ cujusdam insigne facinus.</i>	344. a
<i>Manius Papyrius prius Rex sacrorum.</i>	846. a	<i>Marii cujusdam somnium verum.</i>	83. a
		<i>Marii de Lugurtha & Cimbris duplex trophæum.</i>	174. a
		<i>Marii leges.</i>	756. a
			Ma-

<i>Martius homines non esse fabulosos.</i>	656.a.	<i>quantum digitis valuerit.</i>	ibid.2
657.a		<i>Martius mensis cui deæ facer.</i>	835.a
<i>Martandorum ordinum lex.</i>	949.a	<i>Martius mensis quam variè olim à diversis</i>	
<i>Martii erga uxorem officium, & contra.</i>		<i>habitus.</i>	829.a. 834.a
950.a		<i>Martii Idibus quid fieri solitum.</i>	760.a
<i>Martii iudicio nonnunquam uxoris offensa</i>		<i>Mascula Fortuna templum.</i>	96.a
<i>permissa fuit.</i>	957.a	<i>Masculas picturas in quibus sacris abscondi</i>	
<i>Martii mores uxori pro lege esse debent.</i>		<i>oporteret.</i>	506.b
950.a		<i>Masniissa satellites, canes.</i>	693.b
<i>Martius fuisse in uxores aliquod repudii ius,</i>		<i>Masse unde quidam appellati.</i>	71.a
<i>nullum uxoribus in viros.</i>	952.a	<i>Massalyorum regia ubi olim fuerint, &</i>	
<i>Martius ferus & malus quomodo Spartæ</i>		<i>qua.</i>	611.a
<i>cœrcitus.</i>	948.a	<i>Massagetæ cui solum deo immolent.</i>	700.a
<i>Martius ubi det uxori dotem, non ab ea re-</i>		<i>Massagetæ per quæ jurarent.</i>	87.b
<i>cipiat.</i>	956.a	<i>Massagetarum in bellum proficiscentium ve-</i>	
<i>C. Marius aquilæ signo solum usus.</i>	866.a	<i>stes cur ruffatæ vel puniceæ.</i>	146.a
<i>C. Marius plebi diu intermissum consulatum</i>		<i>Massagetarum in senes immanitas quanta.</i>	
<i>visitavit.</i>	564.a	554.a	
<i>Marrhes, Ægypti Rex, cornicem namo vice</i>		<i>Massagetis numina præcipua qua.</i>	436.b
<i>habuit.</i>	215.a	<i>Masilienses iuventuti nullum aditum in</i>	
<i>Marsorum pernecitas qualis.</i>	419.a	<i>sicnam vel theatrum concessere.</i>	183.b
<i>Marsyæ pellis ubi olim suspensa videretur.</i>		<i>Masiliensium in morte alicujus consuetudo</i>	
353.a		<i>qua.</i>	624.a. 655.a
<i>Marsyæ qui sacrificarint.</i>	745.b	<i>Masiliensium lex in liberos deli admissi</i>	
<i>Mars, cui equos immolant, Scythis præci-</i>		<i>reos.</i>	778.a
<i>pius deorum.</i>	436.b	<i>Masiniissa quando Siphacem vicerit.</i>	98.a
<i>Mars quibus pervigil datus & præsentissi-</i>		<i>Mater, fluxius genuit.</i>	854.a
<i>munum numen.</i>	744.b	<i>Matresfamilias in qua domus parte age-</i>	
<i>Mars, quorum præcipuus deus.</i>	450.b	<i>rent.</i>	334.b
<i>Marti humana victimæ militarent.</i>	750.b	<i>Matribus ipsis suos infantes alendos esse.</i>	
<i>Marti quod animal sacrum.</i>	697.a. 701.a	488.a	
<i>Marti quam diversa animalia diversæ gen-</i>		<i>Matrimonia quoto cognationis gradu apud</i>	
<i>tes immolent.</i>	695.a. 701.a. 704.a	<i>diversos licita fuerint.</i>	180.a. & seqq.
<i>Marti quomodo sacrum fiat in Scythia.</i>		<i>Matris deum effigies.</i>	1028.a
1095.a		<i>Matris Matutæ sacellum ubi Romæ.</i>	348.a
<i>Martis ades cur diu in urbem non admis-</i>		<i>Matrona, quæ dea.</i>	453.b
<i>sa.</i>	257.a. 258.a	<i>Matrona, quod claves cellæ vinariæ re-</i>	
<i>Martis lucus & sacellum ubi Romæ.</i>	568.b	<i>gnasset, inedia mori coacta.</i>	673.a
<i>Martis templum ubi.</i>	552.b	<i>Matrone ab athletarum spectaculis re-</i>	
<i>Martis Ultoris ades.</i>	347.a. 348.a	<i>jecta.</i>	182.b
<i>Martiales ludi qui.</i>	660.b	<i>Matronæ pudicæ quid Veneri in sinum of-</i>	
<i>Martialis flumen.</i>	572.b. 580.b	<i>ferre solita.</i>	764.a. 765.a
<i>Martialis Poëta apertus ac minime involu-</i>		<i>Matronæ cur carpento vecta & in funere</i>	
<i>tus.</i>	857.a	<i>solenniter laudatæ.</i>	952.a
<i>Martialis Poëta leca aliquot discussi.</i>	4.b.	<i>Matronæ & spectata pudicitia mulieres</i>	
344.a. 345.a. 350.a. 855.a. 856.a. 1157.a		<i>quo ornata uterentur.</i>	215.b
<i>Martiorum carmina ubi olim servarentur.</i>		<i>Matronalia festa qua.</i>	834.a
738.a		<i>Matronarum auro inops ararium suble-</i>	
<i>Martius unde dictus.</i>	39.b	<i>tum.</i>	952.a
<i>Martius Septimius ex fabro ferrario ad im-</i>		<i>Matronis in semitis viros cedere de via o-</i>	
<i>perium evectus.</i>	1203.a	<i>portuisse.</i>	955.a
			Ma-

RERUM ET VERBORUM.

Matronis quibus ludis interesse vetitum.	642.a	Megarensum tribus.	134.a
Matula & mater dñm, eadem dea.	442.b.	Megarensum in sepeliendo consuetudo.	557.a
695.a		Megas, digitus quis.	1205.a
Mātute Junonis ara ubi.	468.b	Megasthenes Chalcidensis quas colonias deduxerit.	238.a
Mauris quot passim licuerit habere uxores.	187.a	Megistanes, Armeniorum summus magistratus.	567.a
Maurorum deus quis.	444.b	Megistanes apud Persas quis.	1166.a
Maurorum incestus nefandus.	181.a	Megulia dos quanta.	955.a
Maurorum in praliis ornatu quis.	719.b	Mel in convivio quando exhiberetur.	278.b
Maurorum vestes quales.	235.b	Mel optimum ejate.	281.b
Maurusium vestitus.	233.b	Miletidis stupiditas.	495.a
Maximi cognomen quot Romæ habuerint.	74.a	Melicerta qui deus & quibus aliis nominibus dictus.	442.b
Maximini campestres exercitationes.	152.a	Melii domus post necem domini quomodo dicta.	821.a
Maximus Curio, homo plebejus, Rex sacrorum.	847.a	Melici pulli qui.	227.a
Mazæcorum in legibus dubiis interpretandis mos quis.	278.b	Melæ rex lox quid.	671.a
Mecænat's futilitas in repudianda & reconcilianda uxore.	953.a	Melissa, Magnæ Matris sacerdos apud Cretenses.	320.a
Mecænat's tessera militaris que.	884.a	Melisse nymphe inventum quod & cultus quantus.	1100.a
Mecænat's vestitus qualis.	204.b	Melitta Assyrii quæ.	455.b
Mechiris mensis quis.	835.a	Melita via.	408.a
Medi natura quales.	1058.a	Melita templum Athenis quale.	569.b
Medi qualem Regem eligerent.	1170.a	Sp. Melius ob affectatum imperium supplicio affectus.	41.a
Mediastrini qui.	838.a	Mellaria quid.	507.b
Mediatuticus Capæ quis.	1167.a	Melophori qui.	692.b
Medicus digitus quis.	1205.a	Melopidæ simidæ templum ubi.	422.b
Medimnus ex quot modis conflet.	443.a	Membrum virile quo mense, quo cultus, & matronis Romæ venerari, & quo defurrisolitur.	764.a. 765.a
Medio digito aliquid indicantes, quibus insanire putati.	1204.a	Memmi à quo sic denominati.	68.a
Meditrima dea que.	515.b	Memnon & Anubis primi Ægyptiis literas intulere.	528.a
Meditrinalia & Meditrinales dies qui.	ibid.b	Memnonis regia ubi.	612.a
Medix Ofcis quis.	1166.a	Memnonis statua quam mira.	1029.a
Melorum in sœdere percutiendo mores.	27.b. 30.b	Memorie fons ubi.	413.b
Medorum reges plures habebant uxores.	192.a	Memorie sedes ubi.	432.a
Medorum Regum diadema quale.	218.a.	Memphis Ægyptiis quid.	557.b
219.a		Menander à quo Poëta quare aliquando superatus.	654.b
Medorum vestitus qualis.	232.b	Mendacium qui maximè averfati & quam variè punitum.	541.b. 542.b
Megalyzus quis, & cujus deus flamen.	84.b	Menelaus, Telemachi præceptor.	490.a
Megalensis ludi qui, cui & à quo dicati.	632.b. 633.b	Menelaus ex qua Spartiatarum tribu.	134.a
Megalobyzus quis dictus.	520.a	a	
Megarenfes quam invisi Athenis.	981.a	Meniarum quid.	102.b
Megarenfis purpura que.	634.b	Menidite, cujus urbis portæ.	1075.a
Megarensum curia quomodo à M. Antonio irrisa.	123.a	Menis	

<i>Menis Rex cur à Thebanis execratus.</i>	684.	<i>Mercurius non decere ex omni ligno exculpi, Pythagoræ erat opinio.</i>	1027.a
<i>a</i>		<i>Mercurius Trismegistus unde dictus.</i>	324.a
<i>Mensa inter res sacras à veteribus habebatur.</i>	297.b	<i>Meretrices quot assidue in Veneris templo famularentur & fornicarentur.</i>	753.b
<i>Mensa citreæ.</i>	275.b	<i>Meretrices quo vestitu incederent.</i>	217.b.
<i>Mensa in tricliniis quot.</i>	276.b		218.b
<i>Mensa pro aris.</i>	1114.a	<i>Meretricibus quo tempore prostare permisum.</i>	1153.a
<i>Mensa & cibus primi sæculi Romæ quales.</i>	273.b	<i>Meretricum vocabula aliquot diversa.</i>	1131.a
<i>Mensa administrandæ ratio apud præcos Romanos.</i>	680.a	<i>a</i>	
<i>Mensas vacuas tolli non licuisse.</i>	ibid.	<i>Meridies quomodo notari solitus.</i>	1152.a
<i>Mensilis Iuno ubi culta.</i>	124.a	<i>Meris, scutum quale.</i>	679.b
<i>Mensarii triumviri qui.</i>	743.a	<i>Mercesium sacerdotum quanta olim auctoritas.</i>	323.a
<i>Mensas argenteas quis primus habuerit.</i>	277.b	<i>Meroës Reginæ cur Candaces vocentur.</i>	17.
<i>Mensuræ species multifariæ.</i>	140.a	<i>a</i>	
<i>Mensi cuique suum numen.</i>	835.a	<i>Mercëtarum dii indigetes qui.</i>	443.b
<i>Mensis secundis quid exhiberetur apud Romanos.</i>	278.b. Iberos.	<i>Meroitis quis qualisve impetr.</i>	1171.a
<i>Græcos.</i>	ibid.b	<i>Meros cujus phalangis altera pars & quot contineat.</i>	589.b
<i>Mensium diversorum diversa apud diversos nomina.</i>	834.a	<i>Mesa Varia, Heliogabali avia, sedit in senatu.</i>	1015.a
<i>Mensurarum aliquot nomina.</i>	443.a	<i>Mesade, Indæorum Regibus quid.</i>	557.b
<i>Menstruatis ubi templa adire vetitum.</i>	1052.a	<i>Mesapii, populi qui.</i>	235.a
<i>Mentiendi quibus modus nullus.</i>	542.b	<i>Mesius quis apud Oscos mensis.</i>	834.a.
<i>Mentina tribus quando cæteris addita.</i>	130.		835.a
<i>a</i>		<i>Mesos, digitus quis.</i>	1205.a
<i>Mentis aedes ubi.</i>	552.b	<i>Messala cognomen unde.</i>	333.a
<i>Mentulâ porrectâ statuas quibus in sacris ferrent.</i>	651.b	<i>Messalina quomodo in triumpho vestita.</i>	497.b
<i>Mentum & genua attingere apud Græcos quid.</i>	426.a	<i>Messiniorum in clypeis olim insigne quod.</i>	681.b
<i>Mercatorum deus & dies festus quis.</i>	761.	<i>Mestris cujus unius & uxor & filia fuerit.</i>	183.a
<i>a</i>		<i>Mitagenion quis apud quos dicatur mensis.</i>	834.a
<i>Mercenario milite quomodo aut quando Romanis usi.</i>	713.b	<i>Metapontina Iunonis templi columnæ vitiginæ.</i>	422.b
<i>Mercenariorum vilitas.</i>	714.b	<i>Metapontinorum votum.</i>	808.a
<i>Mercimonia apud diversos quam diversè fiant.</i>	1051.a. & seqq.	<i>Metelli disciplina militaris.</i>	94.a
<i>Mercurii imago Græcis qualis.</i>	1027.a	<i>Metelli pontificis quantus labor in prolatione dictionis Opifera.</i>	594.b 595.b
<i>Mercurii nomina diversa.</i>	464.b	<i>Metelli porticus.</i>	822.a
<i>Mercurio lacte litabatur.</i>	403.a	<i>Metelli de Sertorio trophæum.</i>	174.a
<i>Mercurio qui dies sacri apud Græcos.</i>	766.	<i>Metellorum aliquot in patrem suum pietas quanta.</i>	538.b
<i>a</i>		<i>Metellorum cognomina.</i>	62.a
<i>Mercurio cur postremo libarent Græci.</i>	304.	<i>Metellus cur Imperator dictus fuerit.</i>	12.a
<i>b</i>		<i>Metellus quas leges Creteribus ademerit, & quales dederit.</i>	521.b
<i>Mercurio humano cruore qui litarent.</i>	751.		L. Me-
<i>b</i>			
<i>Mercuriorum numerus quis.</i>	465.b		

RERUM ET VERBORUM.

<i>L. Metellus unde Vittati seu Diademati cognomen tulerit.</i>	218.a	<i>Militemus, cujus aliquando fuerit tessera militaris.</i>	841.a
<i>Metia porta.</i>	1070.a	<i>Miles cui immediatè subsit.</i>	38.a
<i>Metia tribus unde dicta.</i>	128.a	<i>Miles ubi præda participi non fiat, nisi capite hostis oblaro.</i>	714.b
<i>Metium, oppidum perperetustum.</i>	128.a	<i>Militum externum in castris non admittébant Romani.</i>	146.a
<i>Metius Pompeianus ob quam calumniam à Domitiano occisus.</i>	787.a	<i>Milites draconarii qui.</i>	870.a
<i>Metonicus annus quid.</i>	831.a	<i>Milites emeriti arma laribus dicare soliti.</i>	708.b
<i>Metreia quid dicatur.</i>	444.a	<i>Milites externi virgis, Romani vitibus cedebantur.</i>	988.a
<i>Metretes unde quis cognominatus.</i>	343.a	<i>in Milites extra ordinem deprehensos quomodo animadversum à Scipione.</i>	157.a
<i>Mevia lex.</i>	615.a	<i>Milites nominis Latini qui.</i>	703.b
<i>Mezentii quanta in viros immanitas.</i>	599.a	<i>Milites Perfurum quam abstemii & fugales fuerint.</i>	674.a
<i>a</i>		<i>Milites Romani initio quot annos suis expensis meruerint.</i>	712.b
<i>Micros digitus quis.</i>	1205.a	<i>Milites Spartani comati omnes.</i>	878.a
<i>Microtropæa quæ.</i>	140.a	<i>Milites obesi & præpingues quomodo multarentur.</i>	366.a
<i>Midæ regis fortuna quantitas.</i>	537.a	<i>Milites quoto ætatis anno conscribi soliti.</i>	141.a. 141.a
<i>Midæ in tessera quid.</i>	793.a	<i>Milites quantum olim oneris præter arma secum ferre soliti.</i>	159.a
<i>Midæ, quorum nomen apud Phryges.</i>	785.a	<i>Militi, nisi Imperatoris aut tribuni jussu, extra munimenta abire non licuit.</i>	93.a
<i>a</i>		<i>Militibus barbam radi, cur jussu Alexander Macedo.</i>	245.b
<i>Milciades ex qua fuerit tribu Atheniensium.</i>	133.a	<i>Militibus in prælio navali quid præter solitum faciendum.</i>	945.a
<i>Milciades ob Marathoniam victoriam quid ab Atheniensibus consequutus.</i>	1129.a	<i>Militibus præter modum audacibus vena solvèbatur.</i>	368.a
<i>Milciades cui mori coactus.</i>	773.a	<i>Militibus post triumphum munera data.</i>	500.b
<i>Milciadi quatuor certamina à Cherfontis instituta.</i>	62.b	<i>Militibus ubi vinum interdictum.</i>	673.a
<i>Milichii Iovis festa.</i>	713.a	<i>Militum Britannorum stipendium quod.</i>	714.b
<i>Milichius, deus quis.</i>	462.b	<i>Militum bello preceptorum sepeliendorum quanta cura fuerit Atheniensibus.</i>	604.b
<i>Milesi ex quorum genere Regem eligere duntaxat soliti.</i>	1169.a	<i>Militum capitula crimina.</i>	354.a
<i>Milesi milites comati.</i>	878.a	<i>Militum in militiam proficiscentium vestes habitusque alii atque alii.</i>	146.a
<i>Milesorum factiones quot.</i>	887.a	<i>Militum in stationibus dormientium animadversio olim quæ.</i>	88.a
<i>Milesiorum in funere offerendo mos.</i>	619.a.	<i>Militum ordines qui, eorumque nomina.</i>	676.b. & seqq.
<i>620.a</i>		<i>Militum varia nomina.</i>	709.b. & seqq.
<i>Milesius Apollo.</i>	404.b	<i>Militia exauctorati quæ haberentur.</i>	709.b
<i>Mileus totius Ioniæ caput.</i>	473.b	<i>Mili-</i>	
<i>Mileus quot quatorumque excellentium ingeniorum parens.</i>	472.b		
<i>Militare sacramentum in quot duraret annos.</i>	708.b		
<i>Militares notæ.</i>	357.a. & seqq.		
<i>Militares vestes quæ.</i>	240.b		
<i>Militaria dona prætorum Romanorum.</i>	1118.a. 1123.a. 1124.a		
<i>Militaria dona summorum ducum.</i>	1127.a		
<i>Militaria exercitia diversa.</i>	149.a. 150.a & seqq.		
<i>Militaria signa quæ fuerint apud Romanos.</i>	864.a. & seqq.		
<i>Militaris ordo in comitiis consularibus advocatus.</i>	897.a		

<i>Militia ilonci qui.</i>	142.a	<i>tribus Quæstura munus Curialis Comi-</i>	
<i>Militia vincula quæ & quot.</i>	143.a	<i>tis cepere.</i>	241.a
<i>Militia vacatio quibus dari solita.</i>	1124.a	<i>Miracula vitium in Germania & Britan-</i>	
<i>Militia Romana vetus quoddam constitu-</i>		<i>nia qualia.</i>	961.a
<i>tum.</i>	153.a. 156.a. 157.a	<i>Miraculum hominis ex carcere in tartarum</i>	
<i>Militiam quomodo ordinavit Claudius Cæ-</i>		<i>ducti & reducti quale.</i>	673.a
<i>sar.</i>	38.a	<i>Miraculorum orbis munus Thebis, ara Apol-</i>	
<i>Milium quibus pro frumento fuerit.</i>	676.a	<i>linis Spodii.</i>	407.b
<i>Mille passus.</i>	441.a	<i>Miscellanei Iudi qui.</i>	661.b
<i>Milliaria cohors ex quot equitibus & mili-</i>		<i>Miscellos ludos quos quis Lugduni primus</i>	
<i>tibus constaret.</i>	29.a	<i>exhibuerit.</i>	652.b
<i>Milliaria vasa quæ.</i>	804.a	<i>Misericordia ubi ara statuta.</i>	105.a
<i>Milliaria porticus.</i>	ibid.	<i>Missio quibus & quando daretur.</i>	708.b
<i>Milliarii apri.</i>	ibid.	<i>Missionum genera quot.</i>	707.b
<i>Miltvine tibiæ quæ.</i>	876.a	<i>Μίσσιος σφόν, ὅς ἐκ αὐτῶν σφόνς.</i>	163.b
<i>Mimallones quæ.</i>	649.b	<i>Mithridates Eupator quotus Mithridatum</i>	
<i>Mimnermus cujas fuerit.</i>	472.b	<i>fuerit.</i>	17.a
<i>Minarum diversitas.</i>	1182.a. & seqq.	<i>Mithridates, Parthorum Rex, Arsacis co-</i>	
<i>Minas, quorum legislator fuerit.</i>	520.b	<i>gnomen sibi adoptavit.</i>	15.a
<i>Minerva, quorum in elypeis insigne.</i>	681.b	<i>Mitra, amictus muliebris genus.</i>	221.b
<i>Minerva signum militariæ Crateri & Neo-</i>		<i>Mithra, dea quæ.</i>	455.b
<i>ptolemi.</i>	868.a	<i>deus quis apud Persas.</i>	456.b
<i>Minervæ cognomina quàm sint diversa.</i>		<i>Mithrae quis dictus.</i>	318.a
462.b. & seqq.		<i>Mithridatis ævarium ubi fuerit.</i>	255.a
<i>Minervæ oculi glauci.</i>	420.a	<i>Mithridatis bibacitas quanta.</i>	306.b
<i>Minervæ sacra.</i>	465.a	<i>Mithridatis regia ubi.</i>	612.a
<i>Minervæ sacrificia qualia.</i>	455.a	<i>Mithridatis simulachrum aureum à quo in</i>	
<i>Minervæ Trenalæ simulachrum.</i>	1028.a	<i>triumpha ductum.</i>	488.b
<i>Minervæ ædes.</i>	403.a. 550.b	<i>Mithridatis uxores quomodo seipsas inter-</i>	
<i>Minervæ quibus animalibus Athenienses</i>		<i>fecerint.</i>	217.a
<i>annua solennia facere solerent.</i>	700.a	<i>Mna quid & quot siclis appenderet.</i>	
<i>Minervæ quomodo sacra fieret sine victi-</i>		1183.a	
<i>ma à puellis in parte Aphyriæ.</i>	700.a.	<i>Mnemon unde quidam cognominatus.</i>	343.a
701.a		<i>Mnemonium Sasis quid.</i>	556.b
<i>Minervæ templum in colle Aventino.</i>		<i>Mnemosyne quid sacrificarint Athenien-</i>	
561.b		<i>ses.</i>	707.a
<i>Minervarum numerus quis.</i>	464.b	<i>Mnephos ubi cultus.</i>	231.a
<i>Minervia, nomen præcipuæ legionis Ha-</i>		<i>Mnota, quorum nomen apud Cretenses.</i>	
<i>driani.</i>	35.a	785.a	
<i>Minimo digito provocare quid.</i>	1207.a	<i>Modestinus quid nomine supellestilis com-</i>	
<i>Minimus digitus quis.</i>	1206.a	<i>prehendat.</i>	139.a
<i>Minio qui deorum simulacra illincere sole-</i>		<i>Modiolus, vasis genus.</i>	666.a
<i>rent.</i>	1029.a	<i>Modiolus quota modii pars.</i>	443.a
<i>Minio illini soliti qui.</i>	492.b	<i>Modius quot chænices seu sextertia conti-</i>	
<i>Minois regia ubi.</i>	611.a	<i>neat.</i>	ibid.
<i>Minos quorum legislator.</i>	519.b	<i>Moduli tibiæ Phrygiæ quàm diversi.</i>	874.a
<i>Minos cur filius Jovis putatus.</i>	380.a	& seqq.	
<i>Minutia porta.</i>	1066.a	<i>Mœchandi occasio in sacris Bonæ deæ.</i>	508.b
<i>L. Minutius cur consulatu abire jussus.</i>			
575.a		<i>Mœchas à testamentis, quis licet tyrannus,</i>	
<i>M. Minutius & P. Veturius prini ex Pa-</i>		<i>benè exclusit.</i>	613.b
			Mania

RERUM ET VERBORUM.

Mœnia seu muri civitatis quomodo sint facti. 606.b. 607.b. 1072.a
Mœnium signandorum ratio seu ceremoniæ quæ. 609.b
Mola salsa quid & quomodo fieri solita. 688.a
Mola frumentaria quando fertis coronarentur. 707.a
Molarum usus veteribus Romanis incognitus. 675.a
Molochus Herculem suscepit hospitio. 67.b
Molossorum Regum cognomen. 17.a
Moneta Juno unde sic dicta. 467.b
 ejus ades ubi Romæ. 466.b. 467.b
Moneta aurea primus inventor apud Persas quis. 1053.a
Moneta nullæ à condita urbe ad Pyrrhum regem fuisse. 1190.a
Monetæ officina. 820.a
Monetales triumviri qui. 743.a
Monilia ferrea quæ mulieres gestare collo solcant. 232.b
Monitoria fulgura quæ. 128.b
Mons quibus pro deo cultus. 741.b
Monstri expiandi apud Athenienses mos quis. 374.b. 387.b
Monstræsi & defectuosi partus quomodo olim ablegati. 482.a
Montianæ, placentiarum genus. 282.a
Monyma, Mithridatis uxor, quomodo se ipsam interfecerit. 217.a
Mores pessimi quid tandem pariant boni. 609.b
Mores unde primum corrupti. 685.a
Morichus, deus quis Siculis. 460.b
Morientis spiritum quis olim excipere solitus. 614.a
Moriones à quibus convivii adhibiti. 311.b
Mortem sibi consciscere, apud quos laudi, & apud quos contra probro detur. 390.b
Morti deo qui templa dicaverint. 105.a
Mortui noctu non interdum efferebantur. 633.a
Morum degeneratio. 757.a
Morum præfectus quis. 670.b
Moschus Antimolus quàm s fuerit frugalis. 679.a
Moses & Hebræi adorantes occidentem spectabant. 1098.a

Mossynæci quomodo Regem delinquentem multarent. 674.a
Mugonia porta quo alio nomine dicta. 1059.a. 1070.a
Mulæ partus incertæ naturæ quid aliquando portenderit. 538.a
Mulæ ubi vulgè pariant. 350.b
Mulæ apud Athenienses in aram foris Servatoris dedicabantur. 586.a
Mulæ pecuniariæ certam apud Romanos fuisse summam. 585.a
Mulætarum differentia. ibid. & seqq.
Mulætarum militarium differentia quæ. 354.a. & seqq.
Muli ubi nulli educuntur. 350.b
Muliebres vestes cur quidam in luctu induant. 622.a
Muliebris Fortunæ phanum. 98.a
Mulier Regem temulentum occidens quid præmii ferret apud Indos. 674.a
Mulieres castra sequi, apud majores magnæ turpitudinis erat. 94.a
Mulieres cur in Thracia odiosa viris. 378.a
Mulieres ubi in furo vacarent, viri vero pensa traherent. 960.a
Mulieres apud Medos sordidæ & agrestes habebantur, quæ paucioribus quinque viris nupsissent. 192.a
Mulieres in sacris apud Romanos erant cupite velato. 1082.a
Mulieres ubi circumcidantur. 479.a
Mulieres ubi ex equis, non gladiis, sed laqueis pugnent. 719.b
Mulieres Senatum adire vetabantur. 1015.a
Mulieres post viri obitum matrimonium incunctes quid facere tenerentur. 958.a
Mulieres Romanæ sine cognomento, solis prænominibus, adjecto nomine denominabantur. 43.b
Mulieribus qui Reges pro custodibus usi. 692.b
Mulieribus Augustis etiam custodes sive satellites fuisse. 693.b
Mulieribus aliquando vetitum, ne versicolori veste uterentur. 218.b
Mulieribus olim vini usus Romæ interdictus. 671.a. earum, quæ id bibissent, pœna. 672.a. 673.a
Mulieris, tres liberos habentis, privilegia. 949.a. 950.a

<i>Mulierum Romanarum cultus.</i>	238.b	<i>Mus bos immolatus quandoque à Pythia-</i>	
<i>Mullei, quales calcei.</i>	225.b.226.b	<i>gora.</i>	693.a
<i>Mulsi pocillum pro magno munere diis votum.</i>	673.a.803.a	<i>Mus ubi immolaretur.</i>	41.b
<i>Multa cadere inter calicem supremaque labra, quid.</i>	158.b	<i>Mustacæ, placentarum genus.</i>	282.b
<i>Multitudo quomodo olim puniri solita per decimationem.</i>	355.a.356.a	<i>Mustela quale auspiciū faciat.</i>	148.b
<i>Mulus cur victima in Consualibus.</i>	356.b	<i>Muta exta quæ.</i>	353.b
<i>Mumartius sub Tullo Hostilio quam præfecturam gesserit.</i>	665.b	<i>Mutabilior cothurno, quid.</i>	157.b
<i>Mundanus annus quis.</i>	829.a	<i>Mutia dies unde dicta.</i>	1141.a
<i>Mundum phanum Dei sanctissimum existimavit Diogenes.</i>	456.a	<i>Mutialis agger Roma ubi.</i>	569.b
<i>Mundus universus quomodo & ubi per tres Saturni filios divisus.</i>	423.b	<i>Mutionis porta quæ, & ubi.</i>	1066.a
<i>Muneris administrati ratio quando redderetur apud Romanos.</i>	925.a	<i>C. Mutius unde Scævola cognominatus.</i>	611.a
<i>Muneris publici obundi ætas quæ.</i>	923.a	<i>Mutum mulos scabere, quid.</i>	155.b
<i>Munera nuptialia mittere, lege apud Romanos vetitum.</i>	288.a	<i>Mybæ ejus coloris amictu præcipientur.</i>	147.a
<i>Municipii & colonie differentia.</i>	974.a		
<i>Municipii jus.</i>	973.a	<i>Myconii omnes naturâ calvi.</i>	249.b
<i>Municipiorum duumviri qui.</i>	741.a	<i>Mynias, Chryse filius, ubi & cujusmodi babuerit araria.</i>	253.a
<i>Munychia Athenis quid.</i>	556.b	<i>Myades deus quis.</i>	64.b
<i>Munychio quis mensis apud Athenienses.</i>	834.a	<i>Myrica qui coronentur in sacris.</i>	1091.a
<i>Munychionis (id est Januarii) underigestimo die quid Athenis fieri solitum.</i>	764.a	<i>Myriceus, deus quis & unde sic dictus.</i>	457.b
<i>Milvus diri malique ominis.</i>	134.b	<i>Myrtea corona cui daretur.</i>	618.b
<i>Muræne unde quidam dicti.</i>	77.a	<i>Myrica Veneris ara ubi.</i>	562.b
<i>Muralis corona in quam formam furer.</i>	1121.a	<i>Myrti dñæ ante Romuli templum quid portendere solita.</i>	117.a
<i>Murani cognomen quibus Regibus inditum.</i>	14.a	<i>Myrti in expiationibus usus.</i>	385.b
<i>Murem qui nummis incusserint.</i>	1057.a	<i>ad Myrtum canere.</i>	480.a
<i>Mures quale auspiciū faciant.</i>	147.b	<i>Myrtum cujus templo cur inferre non licuerit.</i>	505.b
<i>Murtia quæ dea dicta.</i>	562.b	<i>Myrtus cui sacra.</i>	1088.a
<i>Museum, pars regiarum Alexandrie.</i>	613.a	<i>Mysia in administrationes divisa.</i>	511.a
<i>Musarum templum ubi.</i>	558.b	<i>Mysie Cerevis sacra qualia.</i>	507.b
<i>Musca Lyrica quæ mulier dicta.</i>	654.b	<i>Mysorum ceremoniæ in votis.</i>	811.a
<i>Muscæ quò ex quibus locis ad tempus cedere ac reverti creditæ.</i>	64.b	<i>Mysorum in galeis ornatus qualis.</i>	156.a
<i>Muscarum decem Acorem qui coluerint.</i>	745.b	<i>Mysteria Cerevis qualia.</i>	658.b
<i>Musæ, quarum festi.</i>	70.b	<i>Mysteriorum magnorum & parvorum solennis dies apud Athenienses.</i>	765.a
<i>Musica à quibus laudata.</i>	499.a.		
<i>vituperata.</i>	498.a		
<i>Musicæ honos.</i>	498.a		
<i>Musicæ studium apud veteres Græcos quantum.</i>	480.a		

N.

<i>Nabathæorum mos erga filios.</i>	483.a
<i>Nabathæorum mos quidam abominandus circa uxores.</i>	192.a
<i>Nenia funebris.</i>	626.a. 627.a
<i>Neniæ succellum cur extra urbem fuerit.</i>	260.a
<i>Najades in quibus sacris representarentur.</i>	649.b
<i>Nancisor quid significet.</i>	164.a
<i>Nandi quantum Romanis olim studium fuerit.</i>	151.a
	Napa-

RERUM ET VERBORUM.

Napatia, Candacis regia.	611.a	Necessitatis phanum ubi.	117.a
Narcissi & Pallantis imagines quis inter Lares coluerit.	329.b	Necore Aliarci quod olim in clypeis insi- gne.	681.b
Nares totius populi quis Rex aliquando ab- sciderit.	598.a	Nefasti dies qui.	1140.a
Narnensis, seu Arniensis tribus.	128.a	Negligentes in re querenda ubi & quomodo multari soleant.	718.a
Narniensium deus peculiaris quis.	451.b	Nemci ludi à quo & in cuius honorem insti- tuti. 67.b. eorum ceremonia & certa- minum genera.	67.b. & seqq.
Narvalorum Pontifex muliebri ornatu sem- per ingredubatur.	323.a	Nemesis dea qualis.	1205.a.
Nasamonens cur morituros sedentes consti- tuant.	555.a. 615.a	ejus simulacrum quale.	1206.a
Nasamonens per quid iurarent.	91.b	Nemesis quomodo ante apothecam dicta.	443.b
Nasamonens fidei danda lex.	27.b	Neodemae qui habit.	711.b
Nasi indicia que.	421.a	Neomenia quae sint.	766.a
Nasi mutilatio quibus gentibus summi sup- plicii loco habita.	598.a	Neoptolemi, Mithridatis ducis, felices vi- toriae.	175.a
Nasica cognomen unde.	70.a	Neoptolemi signum militare.	868.a
Nasica unde sic dicti.	63.a	Neoptolemus cuius filius.	16.a
Nascentes qui & unde sic vocati.	58.a	Nepenthes succus tristitiam discutit.	675.a
Nasuti & nasum habere qui dicantur.	421.a	Nepotes unde quidam appellati.	71.a
Natalitia festa.	459.a	Nepotum filii qui dicti.	380.a
Nature qui olim discerent.	479.a	Neptuni Equestris ludi à quo instituti.	354.b
Nati sub Delphino.	418.a.	Neptuni phanum in Tænaro quid privilegii habeat.	781.a
sub Piscibus.	450.a	Neptuno & fluctibus sacrificandi ratio.	353.b
Naturalis annus quis.	830.a	Neptuno qui dies Athenis sacri.	766.a
Navales Circenses.	77.b	Neptuno quibus animalibus litaretur.	689.a
Navales duumviri qui.	741.a	Neptunus quare Hippus dictus.	357.b
Navalis corona qua forma fiat.	1121.a	Neptunus, quorum olim in clypeis insigne.	681.b
Navalis praelii signa seu indicia quo fieri so- leant modo.	879.a. 880.a	Neptunus, navis insigne.	880.a
Navigium mirae artis.	881.a	Nequequam sapere, quid indicaret.	163.b
Navim insulis ornare quid.	882.a	Nereis ubi non multis abhinc annis visa.	657.a
Navis laureata seu vittata, cuius rei in- dicium esset.	214.a	Nero quid lingua Sabina significet, & qui hoc nomine vocati.	65.a
Navium insignia & nomina privata quae.	880.a	Nero delatorum licentiam compressit.	1160.a
Nauta quibus diis potissimum votere soli- ti.	816.a	Nero quod nomen praecipuae legioni indide- rit.	34.a
Nautii unde orti.	68.a	Nero quot Senatores & equites simul ad ferrum exhibuerit.	641.b
Nautiorum familiae quid proprium fuerit.	69.a	Nero Senatoribus qui tenui re familiari essent, annua salaria statuit.	1018.a
Ne decima quidem Syracusanorum pars, quid indicaret.	162.b	Nero quem iussit mensem vocari Nero- neum.	836.a
Neapoli cuiusmodi aliquando esse soleret cer- tamen.	654.b	Nero nullam vestem bis induit.	205.b
Neapolitani in cuius fuerint clientela.	328.b		
Neapolitani regni excidium quo modo olim praedictum.	734.a		

Nero in habitu citharædi se nummo insculpsit.	1057.a. 1058.a	Noctu pugnare quibus lege vetitum.	717.b
Neronis adilitas qualis.	910.a	Noctu qui tantum pugnent.	717.b
Neronis castrense theatrum.	1195.a	Noctua quando & quale angurium faciat.	140.a
Neronis edictum in causurum patronus.	591.a	Noctua, signum militare Atheniensium.	868.a
Neronis in triumpho insolentia quanta.	493.b	Noctua in numismate Atheniensium.	1056.a
Neronis convivia qualia.	298.b	Noctua figuram qui captivis inusserint.	241.b
Neronis quoddam statutum.	923.a	Noctuas Athenas quid.	162.b
Neronis in populum spectaculis inbiantem liberalitas.	473.a. 474.a	Nocturni cætus quale lege vetiti.	533.b
Neronis Senatusconsultum pro Quasitoribus.	250.a	Nocturni triumviri qui.	744.a
Nersilia, post apotheosin Hora dicta.	443.b	Vide reliqua in Triumviri.	
Nerva quid in servos dominorum delatorum statuerit.	778.a	Nodum in scirpo quarere, quid.	161.b
Nervæ forum.	349.a	Nodus Herculanens cur sponsæ cingulo innexus.	276.a
Nervarum cognomen unde.	78.a	Nomadum tectoria ex qua materia fierent.	90.a
Neslor, Agamemnonis præceptor.	490.a	Nomadum uxores communes.	861.a
Nestorida, quod poculi genus.	668.a	Nomenclator quis.	413.a
Nervia porta.	1070.a	Nomenclatores candidatorum qui.	891.a
Nervius Poëta unde oriundus.	235.a	Nomentana via.	723.a
Nexi ob scænus soluti, & ne in posterum quis mitteretur cautum.	47.a	Nominis eorum qui in deos referrentur, ratio quæ.	442.b
Nicanor unde quis dictus.	341.a	Non est cuiusque hominis adire Corinthum, quid indicaret.	162.b
Nicia in condendis mortuis cura.	557.a	Nomina quibus mutari solita.	521.a
Nicia novum ad Syracusas stratagemata.	93.a	Nominum pueris indendorum varia apud diversos consuetudo.	486.a. 487.a
Nicia scutum quale.	681.b	Nomophylaces qui.	188.b
Nicolai Perotti laus simul & vituperatio.	1157.a	Nonæ Caprotinæ quæ, & quid in his Romæ fieri consuetum.	43.b
Nicomedum cognomen qui Reges ascicerint.	16.a	Nonii senatoris annulus.	435.a
Nidation quid.	225.a	Nonus unde dictus.	39.b
Nigrorum cognomen unde.	57.a	Nonus dies mensis Metagitnionis Carthaginiensibus qualis.	1143.a
Nihil cum graculo fidibus esse, quid.	156.b	Norcia, quorum dea peculiaris.	451.b
Nihil esse sui cum amaracino, quid.	ibid.	Noric & Pannonii in quot provincias divisi.	511.a
Nives rubræ in Scythia.	962.a	Notæ genitivæ.	435.a
Nobiles qui.	191.b	Notæ notariorum quanto olim apud Romanos fuerint in usu.	530.a
Nobilium ambitio in Consulatu adipiscendo.	564.a	Notæ servis & captivis inuri solitæ quales.	241.b. 774.a
Nobilium à plebe inter barbaros quale discrimen.	255.b. & seqq.	Notari in politia & infrequentia qui.	360.a
Nobilitatem à vulgo quid apud Parthos & Persas distingueret.	255.b	Nova via.	410.a
Noctu quæ animalia propriè dicata.	697.a	Nova legis auctor quàm sit detestabilis apud Æginetas.	609.b
Noctis definitio.	534.b		Nova
Noctis partes olim quot.	1151.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Nova nupta vestis.</i>	218.b	<i>Numidarum Reges pro maiestate habebant, nulli mortalium impartiri osolum aut salutem.</i>	415.a
<i>Novellus Tricongius rare inter bibacissimos gloria.</i>	306.b	<i>Numidarum Regum sceptrum.</i>	220.a
<i>November cui dea sacer.</i>	836.a	<i>Numidarum tabernacula ex qua mater fierent.</i>	90.a
<i>Novembres menses Demetrio Regi appellati qui.</i>	765.a	<i>Numidarum vestes militares cujus coloris essent.</i>	146.a
<i>Novemviri Athenis qui.</i>	753.a	<i>Numidia cui Romano cognomen dederit.</i>	332.a
<i>Novercam uxorem quis duxerit Romae.</i>	184.a	<i>Numine afflati ubi super ignem innoxii incederent.</i>	421.b
<i>Novum antiquo abrogat.</i>	542.b	<i>Nummi cum Caesarum inferptione.</i>	1057.a
<i>Nox media quomodo notari solita.</i>	1152.a	<i>Nummi in suffragatores distributi.</i>	904.a
<i>Nubarum rex seu deus quam ridiculus, nempe canis.</i>	416.b	<i>Nummi ex coriis bouum.</i>	1053.a
<i>Nuces cir in nuptiis spargerentur.</i>	282.a	<i>Nummorum aliquot veterum nomina & signa quae.</i>	1054.a. & seqq.
<i>Nuces ocellata quae.</i>	802.a	<i>Nummorum argenteorum & auroreum inventores primi qui.</i>	1052.a.
<i>Nucibus ludere qui soliti.</i>	800.a	<i>Nummorum imagines & notae apud veteres Romanos.</i>	1191.a
<i>Nudi qui quomodo praerentur.</i>	715.b	<i>Nummus argenteus quando primum Romae signatus.</i>	446.a. 1055.a.
<i>Nudo pede qui incederent.</i>	227.b	<i>Nummus aureus.</i>	ibid.
<i>Nudum vidisse hominem, capitale apud Feras.</i>	484.a	<i>Nundina dea quae.</i>	487.a
<i>Numa Pompilius quale sacrificium instituerit.</i>	200.a. 201.a. 688.a	<i>Nundina quorum aut quales feriae.</i>	50.b
<i>Numa Pompilius quomodo annum distinxerit.</i>	829.a	<i>Nundina quot die haberentur.</i>	681.a
<i>Numa Pompilii domus ubi Romae fuerit.</i>	570.b	<i>Nundinis quomodo olim balnearetur.</i>	1153.a
<i>Numae Pompilii corpus post multa secula in arca lapidea in Janiculo inventum.</i>	549.a	<i>Nuptiae legitime quae.</i>	292.a
<i>Numae commentarii.</i>	110.a	<i>Nuptialia carmina ubi primum inventa.</i>	291.a
<i>Numae regia ubi olim Romae fuerit & quando perierit.</i>	608.a	<i>Nuptiarum alii atque alii apud diversos ritus.</i>	187.a
<i>Numa regis filii quot & qui.</i>	69.a	<i>Nuptiarum caeremoniae aliae atque aliae apud diversos.</i>	265.a. & seqq.
<i>Numae sacrificia qualia fuerint.</i>	453.a	<i>Nuptiae tribus modis contrahantur.</i>	267.a
<i>Numantia, cui cognomen dederit.</i>	300.a.	<i>Nuptiis copulari quibus diebus fas non erat.</i>	295.a
<i>336.a. 337.a</i>		<i>Nurtia, quorum dea peculiaris.</i>	451.b
<i>Numantia a quo deleta.</i>	136.a. 489.b	<i>Nyctilia sacra quae.</i>	650.b
<i>Numatius Plancus orator, Ciceronis discipulus.</i>	61.a	<i>Nymphades, cujus ubi portae.</i>	1073.a
<i>Numenius, Antiochi dux, uno loco, non eodem tempore duabus victoriis potitus.</i>	175.a	<i>Nymphae in quibus sacris representantur.</i>	649.b
<i>Numantina porta.</i>	1063.a	<i>Nympharum Sparticarum antrum ubi.</i>	393.b
<i>Numerandi studium olim quale.</i>	494.a	<i>Nymphides, quales calcei.</i>	226.b
<i>Numerare gestu manus.</i>	114.a	<i>Nysa civitas Libero consecrata.</i>	398.b
<i>Numerus apud diversas gentes quantulus tantum fuerit.</i>	495.a		
<i>Numida natura quales.</i>	1034.a		
<i>Numida pro modo facultatum habebant uxores.</i>	187.a		

O.

Onavis Prætorie Bruti insigne. 879.a
Obe quid. 887.a
Obelia panes. 282.b
Oblativa auspicia quæ. 121.b
Obligatio ad Antidoteæ quæ. 8.b
Oboli unde dicti. 1186.a
Oboli Græcis quid. ibid.
Obolus quid. 446.a. 1184.a
Obsequentis Fortuna templum. 97.a
Obsidionalis corona quanti olim habita. 1120.a
Obsidionali quis primus donatus. 1121.a
Obsigamia iudicia quæ. 948.a
Obsephagus, ejus dei cognomen apud E-
 lios. 458.b
Occidionis templum cui adire vetitum. 505.
 b
Ocellatæ nuces quæ. 802.a
Ochi Regis avaritia quanta. 949.a
Ochus Rex quo concitio ab Ægyptiis affe-
 ctus. 1200.a
Ociosi quomodo olim mulctati. 718.a
Ocrestes quàm prodigiosè Servium Tullium
 genuisse dicatur. 635.b
Octavilius unde dictus. 39.b
Octavia curia. 122.a
Octaviæ porticus. 822.a
Octavii matris somnium. 843.a
Octavii Augusti animadverso militaris.
 364.a
Octavii trophæum. 174.a
Octavius Augustus adorationem repudiavit.
 419.a
Octavius quo ludo maximè delectatus fuerit.
 794.a
October cui deo sacer. 836.a
Octobri mense quid Athenis fieri solitum.
 765.a
Octobris Idibus quid Romæ fieret.
 ibid.
Oculus religio & indicia quæ. 420.a.
 421.a
Oculus patos habere laudi plerumque datum.
 56.a
Oculos & os morientis claudere quis solitus.
 614.a
Oculus rogo impositi cur patefacerent & cœ-
 lo ostenderent. 634.a

Odoramenta in pyris defunctorum injici so-
 lita. 637.a
Oenandrum, ejus conventus fuerit oppi-
 dum. 851.a
Oenatæ qui dicti. 133.a
Oenis, Atheniensium tribus. 132.a
Oenotria insula. 239.a
Oenotriorum regia ubi. 612.a
Oetoscuros, deus quis Scythiis. 457.b
Offendo quid significet. 164.a
Offensiones pedum quid portendant. 501.a.
 502.a
Officii aut muneris nomine salutare. 414.
 a
Oivopædis quid. 671.a
Ola ara religiosissimè ab Atheniensibus
 culta. 353.a
Olana, castellum, Tigranis ærarium. 255.a
Olea cui sacra. 1088.a
Oleæ ramum offerre quid. 426.a. 427.a
Oleagina corona qui donantur. 1129.
 a
Oleastrum arma peperisse. 353.a
Oles in lustrationibus usus. 385.b
Oleum & operam perdere. 155.b
Oleum in ore gestare, quid. 160.b
Oleum in silice conclusum ubi repertum.
 82.b
Oleum optimum cujate. 281.b
Oliturum forum. 348.a
Ollus letho datus, quando & ubi procla-
 maretur. 618.a
Olympia qui vicerint. 59.b
Olympie porticus. 824.a
Olympiadis, Pyrrhi filia, conjugium in-
 cestuosum cum fratre. 182.a
Olympias quid & quot constet annis. 60.b.
 831.a
Olympica ad spectacula non admittebantur
 mulieres. 61.b
Olympici ludi qui & in cujus honorem
 & à quo instituti. 57.b.
 & seqq.
Olympici ludi in agro Leontino. 63.b
Olympici victoris præmium. 60.b
Olympicorum ludorum varietas quæ. ibid.
 b
Olympii Foris effigies. 1028.a
Olympii Foris templum ubi. 420.b
Olympionice esse, quanto olim fuerit ho-
 neri. 67.b
Olym-

RERUM ET VERBORUM.

Olympiorum imagines per quos Romam
translatae. 63.b
C. Iulius unde quidam cognominatus. 343.
 a
Omarium Jovis delubrum. 55.b
Omen belli unde Germani sumere solebant.
 931.a
Omina ex corde quæ. 347.b. ex felle. 348.b
ex iocundore quæ. 346.b. ex licne. 350.b
ex pulmone. ibid.b
Omina ex gallinaccorum fibris. 353.b.
ex fibris calparum. ibid.b.
ex suillis extis. ibid.b
Omina ex pedum offensione quæ. 501.a.
 502.a
Ominis boni è pullis indicia. 230.a.
mali omnis ex iisdem signa. 228.a
Ominis observatio ex stercuratione. 501.a
Onomastus quis, & quàm prulenter ini-
micos tulit. 887.a
Ovæ & αὐλὸν, quid. 157.b
Ovæ & λύξ, quid. ibid.
Ovæ & πούξ & αὐλὸν quid. 156.b
Opalia fista quæ. 511.b
Operantia sacra quæ. 701.a
Opheltes, Lycurgi filius, à serpente inter-
emptus. 67.b
Ophentina tribus unde dicta. 129.a
Ophentina tribus quando veteribus addita.
 ibid.a
Ophiuse herbe natura quæ. 598.a
Opi aperto capite sacrum fiebat. 467.a
Opi quomodo crederetur. 815.a
Opigena quæ dea dicta. 453.b
Opini Macrini perneciale odium in adule-
ros. 863.a
Opilius Macrinus quibus honoribus pedeten-
tum ad Imperium pervenerit. 671.b
Opima spolia quoties Romæ relata fuerint.
 108.a. quæ & unde dicta. 109.a
Opimia basilica. 347.a
Opimius consul primus dictatorem sibi vim
usurpavit. 574.a
Opis varia nomina. 509.b. sacra qua-
 lia. ibid.b. simulacrum quale. 510.b.
 ades. 512.b
Opis edes ubi Romæ. 403.a. 552.b
Opisthocomæ qui. 524.a
Opistographa charta quæ. 523.a. 524.a
Opisthotonicus morbus quis. 524.a
Opiter cur quis cognominatus. 75.a

Oppia lex. 685.a
Oppia lege quid mulieribus interdictum.
 218.b
Oppius mons. 568.b
Opprobrium victis, quid indicet. 166.b
Ops dea quæ & quomodo illi votum fieret.
 509.b
Optima mater, cujus aliquando fuerit tes-
sira militaris. 883.a
Optimatum in theatris olim locus quis.
 174.b
Optimis agnominatio quis Imperatorum
gavissus fuerit. 339.a
Optimi Maximi titulum qui Reges & Im-
peratores sibi vindicarunt. 344.a
Opuntii Locrum ubi. 519.b
Opuntiorum Pontifices quot & quàm diver-
sa sacrificia curent. 318.a
Oracal quis, & quorum deus. 450.b
Oracula Apollinis ambigua. 402.b
Oracula ex somniis ubi olim capereantur.
 409.b. 410.b
Oraculi Delphici consulendi ritus & cere-
monia quæ. 399.b
Oraculorum omnium clarissima olim habita
quæ. 396.b
Oraculorum celeberrimorum catalogus. 396.
 b. & seqq.
Oraculorum per insomniaratio quæ. 844.a
Oreæ quid sit. 82.a
Oræ unde quidam sic vocati. 78.a
Orationem funebrem quis primum haberet
apud Romanos. 605.b. 642.a. apud
 Græcos quis. 643.a
Orca quid. 791.a
Orchestra quorum in theatris olim sedes.
 173.b
Ochia lex. 685.a
Orcini qui. 840.a
O. dicultra fista quæ. 702.a
Ordo equester quanti olim fuerit pretii.
 516.a. 518.a
Ordo ex quot militibus constaret. 27.a
Ordo instituendi in literis apud Romanos.
 492.a
Oretanorum in præliis arma quæ. 716.b
Organum quid. 195.a
Oigia sacra quæ & à quo instituta. 650.
 b
Orichalcum veteribus pretiosus auro fuit.
 1051.a

Originarii, qui. 840.a
Orius, deus quis. 458.b
Ornamenta Imperii unde sumpserint Romani. 850.a
Ornamenta virtutis militaris ferebant in castris. 1132.a
Ornatus omnis luctus tempore abjiciebatur. 653.a
Oronopoli qui. 188.b
Orpheus quot putati. 379.a
Orpheus per quæ jurare permisit. 90.b
Orpheus à quibus discerptus. 378.a
Orthia phalanx quæ. 587.b
Orthius canendi modulus quis, & quando in bello adhiberi solitus. 875.a
Ortygia, eadem insula quæ Delos. 405.b
Os Plutonium quid & ubi. 634.a
Oschophoria Athenis quid. 43.b. 763.a
Oscines aves quomodo augurium faciant. 129.b
Osculandi quotidianus usus quando & à quo sublatu. 672.a
Osculari amicos inter se, ubi & quomodo usurpatum. 418.a
Osculum cur cognati affinesque mulieribus ferrent. 672.a
Ossididis asylum ubi. 783.a
Ossididis effigies. 1025.a. 1028.a
Ossiris apud Ægyptios deus quis. 456.b
Ossiris à quibus maxime cultus. 746.b
Ossiris quale signum gesserit militare. 868.a

Ossibus humanis qui, quomodo in sacris usi. 748.b
Ostensionales qui dicti. 710.b
Ostenta è cælo quomodo expiarentur. 367.b
 & seqq.
Ostia inferni ubi. 635.a
Ostia quando condita. 378.b
Ostiarum servi qui. 323.b
Ostraca ad quid excogitata. 772.a
Ostracismi finis in quo factus. 773.a
Ostracismos quid. 774.a
Ostrearius panis. 281.b
Ostreus marinis qui domos construerent. 339.b
Otho præcipua legioni quod nomen dedit. 34.a
Othonem quid ad imperium evexit. 626.b
Othonis lex theatralis. 178.b

Otricularorum dea peculiaris quæ. 451.b
Ovans quis primus urbem introierit. 617.b
Ovandi causæ quæ. 615.b. 616.b
Ovantes initio sine exercitu & legionibus pedites urbem ingrediebantur. 619.b
Ovanti an equis obviam procedere, seu comitari liceret. 620.b
Ovantis pompa & apparatus. 617.b
Ovantium sacra. 620.b
Ovatio & triumphus ut differant. 616.b
 617.b
Ovationis etymologia. 620.b
Ovi quibus in sacris usus. 650.b
Ovicula cur quidam cognominatus. 71.a
Ovidii loca explicata. 162.a. 163.a. 387.b
Ovilia, locus quis Romæ. 410.a. 893.a
Ovinorum cognomen unde. 56.a
Ovis cui Veneri immolaretur. 696.a
Ovis quanti vulgo Romæ aestimaretur. 586.a
 1053.a
Oυλαμός. 30.a
Ovum & mel cœnæ initium olim fecere. 278.b
Ovum in quorum ludorum pompa numeraretur primum. 656.b
Oυλα qui & unde sic dicti. 519.b

P.

P *Abulism quibus pro pulmentario cesserit*. 677.a
Pacis signa seu indicia diversis diversa. 942.a. & seqq.
Pactolus, fluvius. 853.a. 854.a
Pacuvius tragædus quando & ubi natus. 235.a
Padus, fluvius. 854.a
Pæan, hymnus Apollinis. 1115.a
Pæanica tribus. 132.a
Pæones in stagna defunctos abjiciunt. 556.a
Pæonius Deus quis. 458.b
Pæti unde sic vocati. 56.a
Pagana quædam lex. 960.a
Paganalia festa quæ. 550.b
Palæmon quis deus sit, & quibus aliis nominibus dictus. 442.b
Palæmonis apud Corinthum specus qualis. 97.b

P.

<i>Palæstra</i> qui se quam maxime exercere soliti.	494.a. 799.a	<i>Palmus</i> ex quatuor digitis constat.	439.a
<i>Palæstra</i> quorum nummis incussæ.	1057.a	<i>Paludamentum</i> qualis aut quorum vestis & insigne.	239.b. 310.a. 571.a
<i>Palamedes</i> latrunculorum ludi primus inventor.	789.a	<i>Palus</i> quid.	151.a
<i>Palærie</i> indus.	151.a	<i>Pambæotia</i> sacra quæ.	54.b
<i>Palatiar</i> quid.	550.b	<i>Pamenothis</i> quis mensis apud <i>Ægyptios</i> .	834.a
<i>Palatii præfectura</i> quanti habitæ.	670.b. 671.b	<i>Pamphilorum</i> tribus quæ.	133.a
<i>Palatinæ</i> ædes quales & cur inaugurarentur.	332.b	<i>Pamphylia</i> quem venium coluerint.	809.a
<i>Palatina</i> tribus quando & à quo instituta.	126.a	<i>Pan</i> à quibus maxime cultus.	1023.a.
<i>Palatini</i> ludi qui.	661.b	ejus simulacrum.	1024.a
<i>Palatinus</i> mons unde dictus, & quam varia ejus etymologia.	557.b. 558.b	<i>Pani</i> pro quibus animalibus & à quibus vota fuerint.	817.a
<i>Palatialis</i> flamen à qua dea cognominatus.	573.b	<i>Pani</i> quod animal sacrum.	698.a. 700.a
<i>Pale</i> , quod ludi genus.	797.a	<i>Panagyræ</i> festa.	463.a
<i>Pales</i> , pabuli & pastorum dea.	459.a	<i>Panagyræ Atheniensium</i> .	54.b
<i>Palibroti</i> qui Reges vocati.	15.a	<i>Panætolium</i> quid.	54.b
<i>Palicorum</i> in ara qui jurare soliti.	95.b	<i>Panathenæa</i> Athenis quid.	61.b. 661.b
<i>Palilia</i> quomodo ferrentur.	457.a. 458.a	<i>Panathenæa</i> duplicia.	69.b
<i>Palisei</i> ara, asyllum apud Siculos.	782.a	<i>Pancratiastes</i> quis.	662.a. 663.a
<i>Palla</i> , qualis vestis.	219.b	<i>Pancratium</i> quid.	663.a. 797.a
<i>Pallus</i> quorum præcipua dea.	449.b	<i>Pandana</i> porta quo alio nomine & unde dicta.	253.a. 1059.a. 1060.a
<i>Pallas</i> Minerva quæ.	464.b	<i>Pandemus</i> , quæ Cypriis cognominata dea.	455.b
patrem cur interemerit.	ibid.b	<i>Pandia</i> qualia festa.	70.b
<i>Palladi</i> quotannis bos nigra à Cyzicenis immolata.	712.a	<i>Pandionis</i> , Atheniensium tribus.	132.a
<i>Palladi</i> Anemotidi cur & ubi templum dictum.	810.a	<i>Pandusia</i> , quorum olim regia.	612.a
<i>Palladis</i> Atticæ simulacrum.	1027.a	<i>Pandiorum</i> Reges quomodo humarentur.	556.a
<i>Palladis</i> sacerdos apud Pedasios.	322.a	<i>Panemius</i> quis mensis apud Athenienses.	835.a
<i>Palladis</i> templum quid privilegii habuerit apud Lacedæmonios.	782.a	<i>Panes</i> & panicæ mense quibus canistris inferrentur.	280.b
<i>Palladium</i> & dii Penates in Vestalium custodia.	113.b	<i>Panes</i> ex se sanguinis guttas emisisse quid aliquando portenderit.	539.a
<i>Palladium</i> forum.	349.a. 352.a	<i>Panes</i> facere quale aut quorum aliquando opus.	676.a
<i>Pallantis</i> Clandii liberti quanta superbia.	416.a	<i>Panum</i> genera quam varia & Romanis & Græcis.	280.b. 281.b
<i>Pallantis</i> & Narcissi imagines quis inter Lares coluerit.	329.b	<i>Panionia</i> sacra quæ.	55.b
<i>Pallium</i> quibus peculiare.	203.b	<i>Panionium</i> forum.	352.a
<i>Pallor</i> deus.	104.a	<i>Panisci</i> caput in saxo diffisso ubi inventum.	82.b
<i>Palloris</i> templum cur extra urbem fuerit.	262.a	<i>Pansi</i> unde sic cognominati.	61.a
<i>Palmata</i> vestis quorum.	209.b. 210.b	<i>Panthei</i> sacerdotis.	321.a
<i>Palmulis</i> qui tanquam pane passim victitant.	677.a	<i>Pantomimi</i> à quibus ejecti & à quibus re-stituti.	660.a
		<i>Papaverata</i> vestis.	209.b
		<i>Papia</i> lex à quo abrogata.	1159.a. 1164.a

I N D E X

<i>Paphia Venus Cyprii dea quæ.</i>	466.b	<i>prehendantur.</i>	118.a
<i>Paphia Veneris ara.</i>	408.b	<i>Parere quid significet.</i>	163.a
<i>Paphii ex quorum duntaxat genere Regem eligere soliti.</i>	1169.a	<i>Parer victime quibus diis offerrentur.</i>	711.a
<i>Paphlagonia in tetrarchias divisa.</i>	511.a	<i>Paris ab urfa enutritus.</i>	537.a. 538.a
<i>Paphlagonum Regum cognomen quod.</i>	16.a	<i>Parma quid.</i>	678.b. 679.b
<i>Papiliones ex vermibus nasci, & ex semine papilionum vermes.</i>	963.a	<i>Parmenides cujus discipulus & ubi natus.</i>	233.a
<i>Papinianus, cujus discipulus, & quid nomine suppellectilis comprehendat.</i>	138.a	<i>Parnassus bicollis.</i>	397.b
<i>Papinianus quis fuerit.</i>	729.b	<i>Phocidis mons.</i>	398.b
<i>quàm innocentem à Caracalla Imperatore occisus.</i>	ibid.b	<i>Parænius modulus qualis.</i>	875.a
<i>Papyraceos calceos qui gerant.</i>	227.b	<i>Parona quid.</i>	881.a
<i>Papyri flore ubi coronentur dii.</i>	1091.a	<i>Parrhesiastes unde quis dictus.</i>	343.a
<i>Papyria tribus unde sic dicta.</i>	128.a	<i>Parrici sive parricidii Quaestores qui.</i>	209.a
<i>Papyrianum jus quid & unde sic dictum.</i>	723.b	<i>248.a. eorum numerus.</i>	249.a
<i>Papyrii sœneratoris inaudita crudelitas & nequitia.</i>	47.a	<i>Parricide quam horribiliter in Ægypto plebentur.</i>	589.a
<i>Papyrius Cursor, pullis non addicentibus, feliciter dimicavit.</i>	230.a	<i>Parricidarum apud diversos pœna quæ.</i>	588.a. 589.a
<i>Papyrius unde Cursoris nomen accepit.</i>	66.a	<i>Parricidium cur dicta Idus Martii.</i>	761.a
<i>Papyrus ubi nascatur & quomodo temperetur ad inscribendum.</i>	526.b	<i>Parthenope, Eumeli filia, cui urbi nomen dederit.</i>	238.a
<i>Par impar Romæ qui luderent.</i>	800.a	<i>Parthi qui olim dicti.</i>	14.a
<i>Parabiston forum Athenis.</i>	352.a	<i>Parthi nec mercenarios, nec ordinarios habebant exercitus.</i>	714.b
<i>Parochus Græcis quis dictus.</i>	280.a	<i>Parthi nullum delictum adulterio gravius vindicabant.</i>	863.a
<i>Paralii Athenis.</i>	886.a	<i>Parthi qualibus in bello tympanis uterentur.</i>	877.a
<i>Paranymphus quis.</i>	265.a	<i>Parthi quem diem fasstum felicemque observarint.</i>	1141.a
<i>Parapati, Parthorum rex, Arsacis cognomen sibi adoptavit.</i>	15.a	<i>Parthorum in sœdere percutiendo mos.</i>	30.b
<i>Parasanga ex quot stadiis constet.</i>	442.a	<i>Parthorum in præliis arma quæ.</i>	719.b
<i>Parasitos in secundis mensis quo novo edulii genere saginavit Heliogabalus.</i>	280.b	<i>Parthorum Reges quid in emissionem votorum adhiberent.</i>	811.a
<i>Pardalis pro domo affixa Phrygiis quid.</i>	331.b	<i>Parthorum Regum abominandus quidam mos.</i>	15.a
<i>Paradromidis.</i>	659.a	<i>Parthorum Regum duplex diadema.</i>	221.a
<i>Paralus filius quam à patre Pericle deservit.</i>	653.a	<i>Parthorum regie ubi.</i>	611.a. 612.a
<i>Paramefos, digitus quis.</i>	1205.a	<i>Parthorum sepultura quam execranda.</i>	552.a
<i>Paratimos, supplicii genus quod.</i>	862.a	<i>Parthorum zelotypia quant.</i>	334.b
<i>Parentalia festa.</i>	710.a	<i>Partus ancille, cujus usus fructus legatus fuit, an in fructu sit.</i>	79.a. 80.a
<i>Parentandi mos quam diversus apud diversos.</i>	363.b. 364.b	<i>Parva Fortuna ades.</i>	96.a
<i>apud Romanos quis.</i>	365.b	<i>Pasithea quæ.</i>	6.b
<i>Parentatio ad Terci sepulchrum.</i>	365.b	<i>Pastophorium quid.</i>	318.a
<i>Parentum cum filiabus incestus ubi olim licitus.</i>	183.a	<i>Pastorum deus quis.</i>	817.a
<i>Parentum & liberorum vocabulo qui com-</i>		<i>Possus proprie quid sit.</i>	440.a
		<i>Patareum oraculum & templum quale.</i>	408.b

RERUM ET VERBORUM.

<i>Patavienses equites.</i>	521.a	<i>Pausanias ad quod asyllum fugiens morte</i>	
<i>Pater patratus quis.</i>	32.b	<i>multatus fuerit.</i>	731.a
<i>Patra, ejus regionis urbs.</i>	850.a	<i>Pausanias quam mirè de Lydis victoria po-</i>	
<i>Patina Æsopi quanti constitit.</i>	300.b	<i>titus.</i>	113.a
<i>Patellus Clypeus Minervæ dicta.</i>	ibid.	<i>Pausicape quid & qui eâ plecterentur.</i>	
<i>Patres conscripti.</i>	991.a		774.a
<i>Patres minorum gentium qui.</i>	990.a	<i>Pecuni flamen.</i>	572.b
<i>Patres qui filios suos disunctos non lux-</i>		<i>Pectus Neptuno consecravit antiquitas.</i>	
<i>runt.</i>	651.a		419.a
<i>Patricii qui dicti.</i>	990.a	<i>Pectus fides consilii.</i>	424.a
<i>Patricii magistratus cum plebe communica-</i>		<i>Pecudum sepultura quàm quibusdam olim</i>	
<i>ti.</i>	733.b	<i>religiosa.</i>	603.b. & seqq.
<i>Patricii quibus in rebus à plebeiis distincti.</i>		<i>Peculium equestre, quadringenta sestertia.</i>	
191.b		520.a	
<i>Patricii mortui ut esserentur.</i>	629.a	<i>Pecunia unde dicta & à quo primum facta.</i>	
<i>Patriciorum artes quæ.</i>	190.b	1054.a	
<i>Patricius vicus.</i>	402.a	<i>Pecunia parta quæ dicatur.</i>	163.a
<i>Patrii dii qui.</i>	447.b	<i>Pecuniam suam ubi pugnae tempore deponerent milites.</i>	888.a
<i>Patros deos qui non haberent.</i>	450.b	<i>Pecuniarum usus nullus longo tempore fuit.</i>	
<i>Patris qui filium occidisset pœna.</i>	589.a	1050.a. 1051.a	
<i>Patris quanta olim in filios potestas.</i>	523.b	<i>Pecuniaria multis. Vide Multa, &c.</i>	
& seqq.		<i>Pedalii apud Indos quid tantum à diis petere soliti.</i>	1100.a
<i>Patreculi patria quæ.</i>	519.b	<i>Pedamen quid.</i>	327.a. 328.a
<i>Patreculi cadaver quorum capillis & cur opertum.</i>	621.a	<i>Pedarii Senatores qui.</i>	517.a. 1000.a
<i>Patroni qui.</i>	327.b	<i>Pellatio quid.</i>	328.a
<i>Patroni clientem fraudantis pœna quæ.</i>		<i>Pedes Mercurio consecravit antiquitas.</i>	
540.b. 541.b		419.a	
<i>Patronorum jus in elientes.</i>	776.a	<i>Pedibus incedere aut equo vehi, quid apud Persas intersit.</i>	255.b
<i>in liberos ingratos.</i>	777.a	<i>Pedibus nudis qui adorarent & sacrificarent.</i>	1093.a
<i>Patrons, deus quis dictus.</i>	457.b	<i>Pedii Athenis.</i>	886.a
<i>Patritius Pater quis.</i>	116.a	<i>Peditibus quæ secum ferenda.</i>	945.a
<i>Pauli Æmili lex contra ambitum.</i>	756.a	<i>Pedum osculatio.</i>	431.a
<i>Pauli Æmili in uxorem suam repudiatam dicerium quod.</i>	954.a	<i>Pegasus qui nummis incusserint.</i>	1057.a
<i>Pauli Æmili manubiæ quam opimæ.</i>	720.a	<i>Pegmata quid.</i>	343.b
	721.a	<i>Pejum Phrygiæ, Dejotari ararium.</i>	254.a
<i>Pauli basilica.</i>	346.a	<i>Pelargus unde quis dictus.</i>	343.a
<i>Paulus Cortesius, vir doctus.</i>	217.a	<i>Pelagica lingua sæpe mutata.</i>	528.a
<i>Paulus J.C. quid suppellectilis nomine comprehendat.</i>	138.a	<i>Pelagicum quæ pars Athenarum dicta.</i>	
<i>Pavones sibi ut deo immolari jussit Caligula.</i>	700.a	556.b	
<i>Paupertas quando primum Romæ probro haberi cœpta.</i>	684.a	<i>Pelata qui dicti.</i>	786.a
<i>Paupertatis laus.</i>	682.a	<i>Pelias ab equa nutritus.</i>	537.a
<i>Paupertatis phanæ cur extra mœnia fuerint.</i>	262.a	<i>Peligna cohors quæ.</i>	687.b
<i>Paupertatis sacellum ubi.</i>	106.a	<i>Pellena, ejus regionis urbs.</i>	850.a
<i>Pausania frugalitas.</i>	277.b	<i>Pellex cuius deæ aram tangere vetaretur.</i>	
<i>Pausania insipientia.</i>	819.a	468.b	
		<i>Pellex, Numæ legibus, aram tangere vetabatur.</i>	1101.a
			Pelli-

<i>Pellibus qui vestirentur in luctu.</i>	624.a	<i>Pergamus Enmenis regia.</i>	611.a
<i>Pellices velut charissima pignora qui in militiam secum ferrent.</i>	888.a	<i>Periander [leg. Pyriander] cur à plebe lapidatus.</i>	251.a
<i>Pelopidas quoties Imperator fuerit.</i>	13.a	<i>Periandri iam simul & tyrannis.</i>	540.a
<i>Pelopidas quam pauper & abstiniens fuerit.</i>	684.a		541.a
<i>Peloponnesus in quot factiones olim divisa.</i>	887.a	<i>Pericles cur Olympius cognominatus.</i>	343.a
<i>Peloria festa apud Thessalos.</i>	462.a	<i>Pericles ex qua curia fuit oriundus.</i>	123.a
<i>Pelta quid.</i>	677.b. 678.b	<i>Periclis de filio luctus.</i>	652.a
<i>Pelasta qui.</i>	679.b	<i>Periclis factio Athenis.</i>	886.a
<i>Peltati qui.</i>	677.b	<i>Periclis sententia de trophæis.</i>	177.a
<i>Pelta in cuius manus cœlium delapsa.</i>	201.a	<i>Periclis trophæa quot.</i>	174.a
<i>Peltarum duodecim custodes qui.</i>	ibid.	<i>Peripatetici ubi philosopharentur.</i>	825.a
<i>Penates dii qui & unde sic dicti.</i>	434.b.	<i>Periuri quomodo olim quasi divinitus deprehenderentur & punirentur.</i>	95.b.
	435.b	<i>& seqq.</i>	
<i>Penates ab Ænea advecti quid fuerint & ubi custodirentur.</i>	113.b. 114.b	<i>Periuri pœna quæ.</i>	547.b
<i>Perista, quorum nomen apud Thessalos.</i>	785.a	<i>Peristylia & cava adium.</i>	329.b
<i>Penna variis coloribus distinctæ quibus in bello pro cristic fuerint.</i>	155.a	<i>Perniciosus civis quis.</i>	1119.a
<i>Pensa tractare, ubi sit virorum opus, non mulierum.</i>	960.a	<i>Perpenna quomodo prius consul quàm civis Romæ fuerit.</i>	1163.a
<i>Pentapharmacum Ælii Veri quid.</i>	299.b	<i>Perpenna consul externus de quo Romæ triumphavit.</i>	480.a
<i>Pentathli qui.</i>	797.a	<i>Persepolis, quorum regia.</i>	612.a
<i>Pentathlon seu Pentathlus quid.</i>	ibid.a.	<i>Perse natura quales.</i>	1035.a
<i>& 71.b</i>		<i>Perse fato defunctos, cera circumlitos, domi condebant.</i>	553.a
<i>Penula, quorum vestis.</i>	198.b	<i>Perse per quid jurarent.</i>	87.b
<i>Penulati in ludis funebribus spectatores erant.</i>	252.b	<i>Perse annum quâ terminent.</i>	826.a
<i>Penulis quibus uti permissum.</i>	1013.a	<i>Perse ebrii de rebus maximis consultabant.</i>	1007.
<i>Peplum quo Imperatores Græcorum donarentur, quale & quid.</i>	171.a. 172.a	<i>Perse an unquam servierint Romæ.</i>	788.a
<i>Perdicum Bœoticarum præscripta in aère meta.</i>	1024.a	<i>Perse quomodo aciem instruerent.</i>	934.a
<i>Perduellionis diem ad populum dicere quid.</i>	741.a	<i>Perse charissimum quid.</i>	888.a
<i>Peregrinatio magnorum aliquot virorum qualis.</i>	470.b. & seqq.	<i>Perse cur nulla templa.</i>	455.a
<i>Peregrino Athenis in theatro saltare non licebat.</i>	182.b	<i>Perse nuptias contrahere, quo anni tempore tantum concessum.</i>	296.a
<i>Peremptalia fulgura quæ.</i>	128.b	<i>Persearum dii qui.</i>	444.b
<i>Perenna unde dicta.</i>	761.a	<i>Persearum fora duplicia.</i>	354.a
<i>Perennæ cur & quando sacra fierent.</i>	760.a	<i>Persearum incestuosa matrimonia.</i>	181.a.
<i>Perfricuisse faciem qui dicti.</i>	423.a	<i>182.a. & seqq.</i>	
<i>Pergamenarum chartarum usus & appellatio.</i>	526.b	<i>Persearum in bellum profectorum mos.</i>	149.a
<i>Pergami thesaurus Lysimachi servabatur.</i>	254.a	<i>Persearum in pactis & fœderibus incundis consuetudo.</i>	28.b
		<i>Persearum in bellum profectorum vestes cuius coloris essent.</i>	147.a
		<i>Persearum in mortuis effereendis consuetudo.</i>	620.a
		<i>Persearum milites quàm essent abstemii.</i>	674.a

RERUM ET VERBORUM.

<i>Persarum mos in fœdere matrimonii incun-</i> <i>do.</i>	271.a	<i>Petrejæ effigies quomodo in triumpho ferre-</i> <i>tur.</i>	491.b
<i>Persarum mos erga parvulos suos.</i>	483.a	<i>Petreji satellites qui.</i>	691.b
<i>Persarum mos, inter pocula de rebus seriis</i> <i>consultare.</i>	296.b	<i>Petrejorum factio in Thessalia.</i>	887.a
<i>Persarum pretiosa domus.</i>	339.b	<i>Peucecii, populi qui.</i>	235.a
<i>Persarum signa militaria quæ.</i>	867.a	<i>Phæacenses rei navalis periti.</i>	960.a
<i>Persarum pueri quid in scholis ediscerent.</i> 493.a		<i>Phæacii qui dicti.</i>	320.a
<i>Persarum tribus.</i>	134.a	<i>Phæus color qualis.</i>	632.a
<i>Persarum quanta apud Marathonem strages.</i> 737.b		<i>Φαλαγγον τὸν δὲ.</i>	256.b
<i>Persarum regiæ in montibus.</i>	612.a	<i>Phalangæ quæ, iisque in præliis uti qui so-</i> <i>leant.</i>	717.b
<i>Persarum reges magicis artibus imbui soliti.</i> 494.a		<i>Phalangis descriptio ac partes.</i>	586.b
<i>Persarum Reges ubi thesauros suos recon-</i> <i>dant.</i>	255.a	<i>& seqq.</i>	
<i>Persarum Reges plures simul habebant uxo-</i> <i>res.</i>	187.a. 192.a	<i>Phalangitæ qui.</i>	588.b
<i>Persarum Regum cognomen.</i>	17.a	<i>Phalangium non eundem semper fuisse nu-</i> <i>merum.</i>	ibid.b
<i>Persarum Regum insigne quid.</i>	219.a. 220.a	<i>Phalanx ex quot constaret.</i>	ibid.b
<i>Persarum Rex per vitam regnabat.</i>	1168.a	<i>Phalanx Alexandri M., nomen præcipuæ</i> <i>legionis Neronis.</i>	34.a
<i>Persarum servi ut plebescerentur.</i>	774.a	<i>Phalanx Romanorum quæ fieri solita.</i>	940.a
<i>Persæ qui nummis incusserint.</i>	1057.a	<i>Phalaridis animod'verso in Leontinos.</i>	363.a
<i>Persicæ Dianæ quid offerri solitum.</i>	700.a	<i>Phalaridis in Zenonem tyrannis quæ.</i>	233.a
<i>Persici Reges ex Athenienidarum familiis</i> <i>soli sunt.</i>	1169.a	<i>Phalerina tribus quando vescribus addita.</i> 129.a	
<i>Persia, cujus regionis nris.</i>	851.a	<i>Phalæus quid.</i>	497.a
<i>Pes ex quot palmis constet.</i>	439.a. 440.a	<i>Phæus, deus quis.</i>	458.b
<i>Pescennii fugalitas.</i>	522.a	<i>Φαίριες qui Gratis dicti.</i>	215.a
<i>Pescennii Nigri in furta militum animad-</i> <i>verso.</i>	365.a	<i>Phara, cujus regionis, seu conventus, civi-</i> <i>tati.</i>	850.a
<i>Pessinuntia, dea quæ.</i>	443.b. 466.b.	<i>Pharaones qui Reges dicti.</i>	17.a
509.b		<i>Pharnaces, Parthorum Rex, Arsacis co-</i> <i>gnomen ascrivit.</i>	15.a
<i>Pestifera fulgura.</i>	128.b	<i>Pharnaci Regi scirpus latior pro diademate</i> <i>datus.</i>	222.a
<i>Pestilentia quomodo aliquando Romæ sedat-</i> <i>a.</i>	40.a	<i>Pharsali voracissimi.</i>	315.b
<i>Petalismus quale exilii genus apud Syracu-</i> <i>sanos.</i>	773.a	<i>Phaselitæ qui, & quid Marti & diis immo-</i> <i>larent.</i>	701.a
<i>Pitaminarii qui.</i>	418.a	<i>Phasis, fluvius.</i>	188.a
<i>Petauri ludus.</i>	798.a	<i>Pherecydes Syrus prose orationis inventor.</i> 528.a	
<i>Petavistæ qui.</i>	799.a	<i>Phiala, vasis genus.</i>	666.a
<i>Petelinus lucus ubi Romæ.</i>	570.b. 1071.a	<i>Phiditia Spartanorum festa.</i>	293.b
<i>Petere in militiâ, ut liceat defunctos sepe-</i> <i>live, quid præ se ferret.</i>	941.a	<i>Phigalei violentissimi.</i>	306.b
<i>Petili lex contra ambium quæ.</i>	130.a	<i>Philadelphæ bibliotheca.</i>	18.a
755.a		<i>laus.</i>	ibid.
<i>Petitii cujusdam verum de Pompejo som-</i> <i>nium.</i>	843.a	<i>parricidia.</i>	ibid.
<i>Petronius quid.</i>	531.a. 533.a	<i>Philadelphus unde quis dictus.</i>	340.a
<i>Petræ cognomentum qui tulerint.</i>	518.a	<i>Philæna, dea quæ.</i>	413.b
		<i>Philulphi disceptatio de ludo literario Cice-</i> <i>ronis.</i>	177.a
			Φιλίπ-

I N D E X

<i>Philini</i>	478.a	<i>Phœnicum</i> sacerdos quàm splendide incedere solitus.	324.a
<i>Philini</i> cuiusdam mira abstinentia.	679.a	<i>Phœnicum</i> sepeliendi consuetudo.	557.a
<i>Philippi</i> nummi.	1055.a	<i>Phœnicum</i> Regum honos.	221.a
à quo inventi & cur bovis imaginem incussam haberent.	1056.a	<i>Phœnicum</i> virgines quàm impudicè docemur ererentur.	189.a
<i>Philippi</i> in Alexandrum dictum, quod tam pulchre caneret.	498.a	<i>Phœnicopteros</i> sibi ut numini quis Romæ mactari iusserit.	700.a
<i>Philippi</i> Macedonis tabernaculum ubi & quomodo fieret.	90.a	<i>Phœnix</i> , Achillis præceptor.	490.a
<i>Philippi</i> porticus.	822.a	<i>Photinus</i> in occidendo Pompejo M. minister.	19.a
<i>Philippus</i> ubi iactus sagittæ oculum amiserit.	722.b	<i>Phrenetici</i> quomodo vocum contentu respiciant.	398.a
<i>Philippus</i> Imperator quàm solennes ediderit ludos.	645.b	<i>Phryges</i> natura quales.	1035.a
<i>Philolaus</i> unde oriundus & cuius discipulus fuerit.	232.a	<i>Phryges</i> nullo juramento adiguntur, nec alios ad deserendum cogunt.	99.a
<i>Philolaus</i> quibus leges tulerit.	520.b	<i>Phryges</i> quanto odio persequantur fures.	596.a
<i>Philomator</i> quis rex dictus.	18.a	<i>Phrygibus</i> cadavera igni imponere, antiquissimus mos fuit.	556.a
<i>Philomenis</i> cognomine qui Reges usi.	16.a	<i>Phrygibus</i> familiare fuit proprios vendere filios.	482.a
<i>Philonides</i> , cursor Alexandri M.	419.a	<i>Phrygia</i> dea quæ.	509.b
<i>Philopator</i> quis rex dictus.	18.a	<i>Phrygiarum</i> literarum primus inventor quis.	381.a
<i>Philopœmenes</i> quoties Imperator fuerit dictus.	13.a	<i>Phrygiata</i> vestis, quorum inventum.	210.b
<i>Philopœmenes</i> ubi necatus.	583.a	<i>Phrygiones</i> qui & unde dicti.	959.a
<i>Philosophica</i> vestes quæ.	211.b. 236.b	<i>Phrygius</i> canendi modus qualis.	874.a
<i>Philosophi</i> per Socratem jurare soliti.	90.b		875.a
<i>Philosophi</i> Græcorum.	1036.a	<i>Phrygum</i> mos in sepeliendis sacerdotibus.	555.a. in reliquis.
<i>Philosophorum</i> opiniones de rerum principis.	78.b. & seqq.	<i>Phrygum</i> Reges maximi.	222.a
<i>Philyra</i> quid.	526.a	<i>Phthiotica</i> Thebæ.	412.b
<i>Phison</i> cuius regis cognomen.	18.a	<i>Phylæ</i> quid.	887.a
<i>Phoca</i> , cuius regionis oppidum.	853.a	<i>Phylactus</i> , Cumæorum magistratus.	605.a
<i>Phocion</i> quàm acerbos habuerit militiæ delectus.	145.a	<i>Phylaidarum</i> curia ubi fuerit.	123.a
<i>Phocion</i> quantulo contentus vixit.	684.a	<i>Physiognomia</i> ex oculis.	421.a
<i>Phocion</i> quoties Imperator fuerit.	12.a	ex naso.	ibid.
<i>Phocion</i> nudo pede incedere solitus.	227.b	ex faciei coloribus.	424.a
<i>Phocion</i> , ob frugalitatem Chrestus cognominatus.	343.a	<i>Physcon</i> unde quis dictus.	339.a
<i>Phocioni</i> invito honores delati.	892.a	<i>Phytii</i> qui.	1181.a
<i>Phocionis</i> sepultura qualis.	602.b	<i>Picularis</i> porta cur sic dicta.	1066.a
<i>Phœbades</i> ubi & quomodo responsa darent.	398.b	<i>Picea</i> , arbor feralis.	653.a
<i>Phœbe</i> , dea quæ.	463.b	<i>Picentes</i> quomodo propter sædus cum Hannibale mulctati.	702.b
<i>Phœbo</i> qui dies sacri apud Græcos.	766.a	<i>Pictoris</i> cognomen Fabio unde.	72.a
<i>Phœbus</i> , cuius dei nomen.	458.b	<i>Pictura</i> certamen publicum ubi.	69.b
<i>Phœnices</i> animalium figuræ literarum loco insculptabant lapidibus.	527.a	<i>Picumnus</i> deus.	775.b
<i>Phœnices</i> qualibus tibiis in funebri pompa usi.	629.a	<i>Picus</i> Martius quale augurium faciat.	135.b
<i>Phœnicum</i> infanda sacrificia.	749.b		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Pietatis ades.</i>	348 a	<i>Pius unde quis cognominatus.</i>	62.a
<i>Pietas, cujus aliquando fuerit tessera militaris.</i>	883.a	<i>Poculorum in convivis ordo quis.</i>	297.b
<i>Pile ludus quis.</i>	794.a.	<i>Podismus quid.</i>	496.a
<i>quorum maximè fuerit.</i>	796.a	<i>Podium, quorum in theatris olim sedes.</i>	173 b
<i>Pilani qui.</i>	682.b. 929.a	<i>Pœcile Athenis quid.</i>	1129.a
<i>Pileati qui prælicentur.</i>	715.b	<i>Pœne aliæ atque aliæ in delinquentes flumina.</i>	580.a. & seqq.
<i>Pilentum quid.</i>	531.a. 533.a	<i>Pœne duæ teterrimæ & inaudite in fontibus.</i>	596.a. 597.a
<i>Pileus in hasta propositus quid indicaret.</i>	885.a	<i>Pœnam qui tanquam numen venerati sunt.</i>	747.b
<i>Pilum quid & quibus proprium.</i>	682.b. 683.b. 929.a	<i>Pœni rubram vestem tabernaculo ducis protendebant.</i>	877.a
<i>Pilumni unde sic dicti.</i>	54.a	<i>Pœni per quid jurarent.</i>	90.b
<i>Pilumnus deus.</i>	754.b. 755.b	<i>Pœnis numina præcipua quæ.</i>	436.b
<i>Pinacotheca quid.</i>	331.b	<i>Pœnorum deus quis.</i>	444.b
<i>Pinarii unde orti.</i>	370.a	<i>Pœnorum in jurando mos.</i>	91.b
<i>Pinarii à quo sic denominati.</i>	69.a	<i>Pœnorum mos in pituita infantium sistenda.</i>	480.a
<i>Pinciana seu Collatina porta quæ.</i>	1068.a	<i>Pœtarum certamen publicum ubi.</i>	69.b
<i>Pindarus quomodo ab Alexandro honoratus.</i>	331.b	<i>Pœtarum certamen seu ludærum quis instituerit.</i>	652.b. & seqq.
<i>Pindenissus, oppidum.</i>	299.a. 300.a	<i>Pœtarum victima quæ.</i>	653.b
<i>Pingendi ars quam olim celebris.</i>	480.a	<i>Pœtico in certamine victoris præmium quale.</i>	652.b
<i>Pinnus cui sacra.</i>	1090.a	<i>Polemarchus apud Etolos quis.</i>	754.a
<i>Piraci qui dicti.</i>	134.a	<i>Poletes quis Epidauriis dictus.</i>	983.a
<i>Pirum, vicus quis.</i>	406.a	<i>Poliadis Minervæ flammæ quid tangere vetitum.</i>	584.b
<i>Piscarium forum.</i>	349.a	<i>Πολιά μεταξὺ πέλαι καὶ ὁλίων & χεῖλε & ἀκρæ.</i>	158.b
<i>Piscatorii ludi qui.</i>	660.b	<i>Pollæx quid & unde dictus.</i>	1200.a.
<i>Pisces qui pro diis consecravint.</i>	745.b	<i>1201.a</i>	
<i>Piscibus qui ut pame videntur.</i>	677.a	<i>Pollæcem premere, jungere,vertere, quid.</i>	169.b. 1201.a
<i>Pisidarum in adultero pœna quæ.</i>	862.a	<i>Pollia tribus quando cæteris addita.</i>	130.a
<i>Pisistrati bibliotheca.</i>	527.a	<i>Pollinctores qui dicti.</i>	636.a
<i>Pisistrati dolus.</i>	542.a	<i>Pollinctura quid.</i>	648.a
<i>Pisistratus ex qua curia fuerit.</i>	123.a	<i>ad Pollinctum emere quid.</i>	ibid.
<i>Pisistratus quos satellites habuerit.</i>	691.b	<i>Pollionis apophthegma.</i>	291.a
<i>Piso unde Erugi cognominatus.</i>	76.a	<i>Pollus histrio quam excellens fuerit.</i>	76.a
<i>Pisonis unde sic dicti.</i>	53.a. 676.a	<i>Polycrates unde quis dictus.</i>	341.a
<i>Pistores & coci olim iidem.</i>	676.a	<i>Polycratis regia quæ.</i>	613.a
<i>Pistores quamdiu Romæ nulli.</i>	675.a	<i>Polydamas, Hectoris præceptor.</i>	490.a
<i>Pistores unde dicti.</i>	ibid.	<i>Polyhistor unde quis dictus.</i>	342.a
<i>Pistorium forum ubi.</i>	349.a. 561.b	<i>Pomærii proferendi jus qui tantum haberent.</i>	610.b
<i>Pistrino qui plecterentur.</i>	774.a	<i>Pomærium erat sanctum.</i>	606.b. 607.b
<i>Pitamites centuria Antonino quæ.</i>	711.b	<i>Pomona dea quæ.</i>	572.b
<i>Pitana, Spartiatarum tribus.</i>	133.a	<i>Pomonæ flamen quis.</i>	ibid.b
<i>Pitanata cohors apud Spartanos.</i>	31.a	<i>Pompa</i>	
<i>Pitheculæ quando insula facta.</i>	239.a		
<i>Pithægia, festum.</i>	516.b		
<i>Pitho, Græcis quæ.</i>	455.b		
<i>Pittacus cur temulentos si quid deliquissent duplici pœna multaret.</i>	674.a		
<i>Pittacus cur Sarapus cognominatus.</i>	344.a		
<i>Pityocampa quid.</i>	331.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Pompa funebris olim quæ.</i>	630.a. 633.a	<i>Pontifex maximus quis.</i>	303.a
<i>Pompeii nomen cui legioni in clypeis fuerit insigne.</i>	682.b	<i>quibus præerat.</i>	316.a
<i>Pompeii M. adhuc equitis triumphus extraordinarius.</i>	169.a	<i>ejus munus.</i>	304.a. & seqq.
<i>Pompeii M. erga Possidonium reverentia & modestia quanta.</i>	211.a	<i>Pontifices unde dicti.</i>	307.a
<i>Pompeii amphitheatrum.</i>	1195.a	<i>Pontifices initio creari soliti qui.</i>	311.a
<i>Pompeii curia.</i>	121.a	<i>Pontifices an immunes fuerint à contributione pecuniaria.</i>	313.a
<i>eius eadē infamis.</i>	ibid.	<i>Pontifices minores qui, eorumque munus.</i>	314.a
<i>Pompeii lex contra ambitiosos.</i>	757.a	<i>Pontifici maximo per deos tantum jurare licuit.</i>	99.a
<i>Pompeii porticus.</i>	822.a	<i>Pontifici quæ videre illicita.</i>	315.a
<i>Pompeii theatrum.</i>	1193.a	<i>Pontificis iuramentum.</i>	315.a
<i>Pompeii trophæa.</i>	176.a	<i>Pontificis admittendi cautio.</i>	312.a
<i>Pompeii Strabonis lex.</i>	970.a	<i>nominatio quando fieret.</i>	ibid.
<i>Cn. Pompeius finis eloquentiæ dedit.</i>	1010.a	<i>Pontificis insigne quod.</i>	310.a
<i>Pompeius cur Imperatoris nomine, toto conspirante exercitu, honestatus fuerit.</i>	11.a	<i>Pontificius honor quantus.</i>	309.a
<i>eius modestia.</i>	ibid.a	<i>Pontificum numerus apud Romanos olim quis.</i>	303.a. eorum munus. 304.a
<i>Pompeius quamlevi de causâ affectu regni suspectus.</i>	218.a	<i>Pontificum quorundam exterorum nomina.</i>	318.a. & seqq.
<i>Pompeius quæ in re à Julio Casare imperitiæ accusatus.</i>	931.a	<i>Pontificum subrogandorum jus quis à Collegiis ad populum transferit.</i>	311.a
<i>Pompeius qualem aliquando militibus dedidit tesseram.</i>	883.a	<i>Popæ qui.</i>	1105.a
<i>Pompeius quid contra legem à se latam fecerit.</i>	602.a	<i>Popilia prima à Crasso filio in funere laudata.</i>	952.a
<i>Pompeius quomodo præcipuam legionem appellavit.</i>	35.a	<i>M. Popilii magnificum factum.</i>	64.a
<i>Pompeius M. Ptolemæi pueri jussu interfecit.</i>	19.a	<i>unde Lanatis cognomen adeptus.</i>	ibid.
<i>Pomptiana curia.</i>	121.a	<i>Poppeæ forma & alia Fortunæ munera magnificè pro Rostris à Nerone laudata.</i>	952.a
<i>Pomponia Græcina capitis & famæ postulata mariti iudicio absoluta.</i>	957.a	<i>Popularia sacra quæ.</i>	511.b
<i>Pomponii JC. de suppellectile sententia.</i>	138.a. 141.a	<i>Populi & plebis differentia quæ.</i>	726.b
<i>Pomponiorum nomen unde.</i>	69.a	<i>Populi auctoritas apud Lacedæmonios.</i>	995.a
<i>Pomponius Letus, vir doctus.</i>	120.a	<i>Populi prærogativa potissima.</i>	995.a. 996.a
<i>Pomptina tribus quando reliquis adjecta.</i>	130.a	<i>Populorum ac nationum patroni.</i>	327.b
<i>Ponderum diversa nomina.</i>	445.a. & seqq.	<i>Populum lustrandi ratio.</i>	382.b
<i>Pondo idem quod libra.</i>	1189.a	<i>Populus Comitiorum princeps.</i>	891.a
<i>Pons olim sacer habitus quis.</i>	307.a	<i>Populus Latinus in xxx. tribus quando divisus.</i>	126.a
<i>Pontes lignei diu Romæ fuere.</i>	308.a	<i>Populus Rom. in centum turmas divisus.</i>	890.a
<i>lapidei quando primum structi.</i>	ibid.	<i>Populus Romanus quamdiu sine ullis legibus vixerit.</i>	518.b
<i>Pontia trivius.</i>	127.a	<i>Populus Romanus in quot tribus olim divisus.</i>	124.a
<i>Pontici Reges Mithridatis nomina sumpsere.</i>	17.a	<i>Populus arbor cui sacra.</i>	1088.a
<i>Pontificatus quibus cum Magistratibus simule esse poterat.</i>	309.a	<i>Popysma quid.</i>	125.b
		<i>Porca cui immolari solita.</i>	694.a. 695.a
		<i>Portio</i>	

RERUM ET VERBORUM.

Porcia basilica. 347.a
Porcia, Catonis filius, quomodo stupra in-
teremerit. 389.b. 390.b
Porcia lex & Sempronia. 770.a
Porciorum familia unde sic dicta. 56.a
Porcus sponsalorum die mactari solitus. 285.a
Pori, Indorum Regis, signum militare
quod. 868.a
Porricere hostiam. 1110.a
Porcinæ statua. 121.a
Porta Carmetalis cur Scelerata dicta. 298.a
Porta Viminalis. 570.b
Portæ castrorum quot esse debeant. 85.a
Portarum castrorum nomina quæ. ibid.
Portæ civitatis cur non sanctæ. 609.b 1072.a
Portæ urbis Romæ quot. 1059.a. 1062.a.
Portarum apud externos cognomina aliquot
quæ. 1072.a
Portenta infelicitatis futura. 538.a
Portentorum expiatio quomodo fieri solent.
 385.b
Porticus centenariæ & milliariæ quæ. 804.a
Porticus hostilibus spoliis ornata. 331.b
Porticus Persica de manubiis trophæi loco.
 174.a
Porticus Rom. quàm variæ fuerint. 821.a.
 & seqq.
Porticuum apud diversos nomina. 823.a
Portuensis porta. 1071.a
Portumnus quis deus. 442.b
Postliminii jus. 968.a
Possessores quomodo aliquando Syracusis à
clientibus exacti. 714.b
Possideo mensis quis. 835.a
Possidonius sapientiæ professor quanta à
Pompejo reverentia affectus. 211.a
Posthumi qui & unde dicti. 39.b. 75.a
Posthumius Tubertus primus evans urbem
ingressus. 617.b
Postverta dea. 104.a. 754.b
Postvertæ deæ à quibus immolaretur. 484.a
Postularia fulgura. 128.b
Potandiratio in conviviiis solenn. quæ. 290.b
Potina dea. 755.b
Potinæ deæ qui sacrificarent. 485.a
Potitii unde orti. 370.a
Potus veterum quis esset. 673.a
Placentarum genera varia. 282.b
Placita Principum quando pro legibus habe-
ri capta. 730.b
Planci unde dicti. 61.a

Tom. II,

Plataenses in parentationibus mancipia
non admittabant. 374.a
Platæensibus ob navatam insigniter operam
in bello Persico quid donatum. 1129.a
Platæensium princeps ferrum tangere, aut
aliam quam candulam vestem inducere
vetabatur. 1168.a
Platinae laus ac studium. 659.a
Plato magistratibus, donec in honore essent,
vicium inhiibuit. 673.a
Plato quo tempore floruerit. 471.b
Plato quibus leges tulit. 520.b
Platonis billaria. 279.b
Platonis dictum de Agrigentinis & Mega-
rensibus. 336.b
Platonis de multa constitutum. 586.a
Platonis ex facie physiognomia. 424.a
Platonis lex in mæchos. 863.a
Platonis leges in cælibes. 948.a
Platonis opinio de Laribus & Lemuribus.
 439.b
Platonis ridicula opinio de communitate
uxorum. 863.a
Platonis sententia de legum paucitate. 607.b
Platonis cæna. 680.a
Plautus quid. 532.a. 535.a
Plauti & Ploti unde dicti. 61.a
Plautus quomodo & ubi Silyllus sit imita-
tus. 739.a
Plæbeji dictatores. 1176.a
Plebeji ludi quando & cur instituti. 655.b
Plebeji magistratus quibus illiciti. 733.b
Plebeiorum artes quæ. 190.b
Plebejus panis. 280.b
Plebis & populi differentia quæ. 726.b
Plebiscita quæ, unde dicta. 24.a. 12.b 725.b
Plebiscita diversa. 924.a
Plebiscitorum & legum differentia. 726.b
Plebs Romana quomodo fuerit per clientelas
divisa. 328.b
Plethrum quid sit. 441.a
Plicia, placentarum genus. 282.b
Plotii sœnecatoris nequitia & inhumani-
tas. 46.a
Plumbo resolutio qui necarentur. 582.a
Plumbeis libris quid inscriberetur. 526.a
Plumbum in ripa positum quid. 195.a. 196.a
Plutarchi locus excessus. 217.a
Plutis, factio apud Milesios. 887.a
Plutoni quod animal sacrum. 705.a
Plutonius templi ubi & cuius. 117.a. 360.b
 H b h Plu-

I N D E X

<i>P'utorum os quid & ubi.</i>	634.a	<i>li solita.</i>	37.b. 40.b
<i>Plutus qua facie à Spartanis cultus.</i>	1028.a	<i>Prænomina quare instituta.</i>	40.b
<i>Pluvia lapidea quomodo expiaretur.</i>	367.b	<i>Præpetes aves quomodo augurium faciant.</i>	129.b
<i>Pluvie excitandæ modus.</i>	1064.a	<i>Præpotens, quæ Thebanis cognominata dea.</i>	455.b
<i>Pluvii quæ ara nunquam infestetur.</i>	422.b	<i>Præsidio decessisse, semper capitale fuit.</i>	357.a
<i>Porcus ex omni serosarum factu Sacerdotibus debebatur.</i>	317.a	<i>Præstites dii qui.</i>	438.b
<i>Præcentoria tibie quæ.</i>	876.a	<i>Præsul inter Salios quis dictus.</i>	201.a
<i>Præcidanea porca quæ.</i>	694.a	<i>Prætexta, quorum fuerit vestis.</i>	196.b
<i>Præcimitator quis dictus.</i>	577.b	<i>Prætores etiam sine consulibus triumphasse.</i>	169.a
<i>Præcincti quales olim habiti.</i>	158.a	<i>Prætores quando primum creati.</i>	381.a. illorum potestas, numerus, off. 382.a. & seqq.
<i>Præco quis, ejusque munus.</i>	206.a	<i>Prætores bini ubi imperitaverint.</i>	382.a. 393.a
<i>Præconum honos apud Athenienses.</i>	992.a	<i>Prætores de gradu dejecti.</i>	390.a
<i>Prædiorum rusticorum servitutes quot.</i>	438.a	<i>Prætori urbano plus decem diebus ab urbe abesse non licebat.</i>	392.a
<i>Præfectura prætorii à quibus administrata.</i>	518.a	<i>Prætoris dignitas apud extero.</i>	393.a
<i>Præfecturam urbis qui sub quibus Regibus gesserint.</i>	665.b	<i>Prætoris lictores in urbe quot.</i>	208.a
<i>Præfectura urbis in quot quinterniones apud Indos divisa.</i>	668.b	<i>Prætoris potestas absentibus consulibus.</i>	390.a
<i>Præfectura urbis intermissa quoties & revocata.</i>	665.b. 666.b	<i>Prætorum edicta quando & quam vim haberent.</i>	727.b
<i>Præfecturæ origo quæ.</i>	665.b	<i>Prætor in castris porta quæ.</i>	85.a
<i>Præfecturæ honos, & pauld post quantà vilitas.</i>	668.b	<i>Prætorie cohortes.</i>	30.a
<i>Præfecti ex quibus eligerentur.</i>	667.b	<i>Prætoriani milites qui.</i>	687.b
<i>Præfecti & Reges bini apud Lacedæmonios.</i>	566.a	<i>Prætorianorum auctoritas & vis quæ.</i>	ib.b
<i>Præfecti Vigilum munus.</i>	742.a	<i>Prædii tempus olim quod apud diversos.</i>	306.b. 307.b
<i>Præfecti urbis officia quæ.</i>	664.b. 666.b	<i>Prædium olim in propatulo subat.</i>	277.b
<i>Præfectorum & Romæ & alibi quantà diversitas.</i>	668.b. & seqq.	<i>Præcandum quid à diis.</i>	1100.a
<i>Præfectus annonæ quis.</i>	669.b	<i>Præcantes aram tenebant.</i>	ibid.
<i>Præfectus castrorum, legionum & Palatii quis.</i>	670.b	<i>Præcationes sue cuique dæorum.</i>	1100.a
<i>Præfectus morum quis.</i>	ibid.b	<i>Præcationis principium à Jano & Vesta.</i>	1099.a
<i>Præfectus castrorum cui immediatè subsit.</i>	38.a	<i>Precib. peractis quid facerent Ethnicis.</i>	1101.a
<i>Præfectus in sacro Neptuni Heliconii quis.</i>	668.b	<i>Priami regia ubi.</i>	613.a
<i>Præfectus Latinarum quis.</i>	668.b	<i>Priapo quod animal sacrum.</i>	700.a
<i>Præfectus morum apud Carthaginienses quis.</i>	717.a	<i>Priapus cujus aliquando fuerit tessera militaris.</i>	883.a
<i>Præfectus prætorii semper Imperatori aderat.</i>	1180.a	<i>Priensium juramentum.</i>	90.b
<i>Præfectus urbis sub Romulo quis.</i>	665.b	<i>Primani qui.</i>	711.b
<i>Præfectus urbis ad quid crearetur.</i>	664.b	<i>Primigenia Fortune templi ubi.</i>	97.a. 570.b
<i>Præfixa quid olim in luctu facerent.</i>	627.a	<i>Primipilus qui dicebatur.</i>	28.a
<i>Prægnans sus in sacrificiis pura.</i>	702.a	<i>ex tribus vexillis constabat.</i>	ibid.a
<i>Præliæres dies qui.</i>	1140.a	<i>Primitiæ verum Laribus dabantur.</i>	703.a
<i>Prænomina Romana unde & quomodo servi-</i>		<i>Princeps ebrius apud quos morte mulctaretur.</i>	674.a
		<i>Princeps Reipublicæ optimus quis.</i>	936.a
		<i>Principalis via in castris quæ.</i>	86.a
		<i>Pri-</i>	

RERUM ET VERBORUM.

<i>Principes Deorum secundum alios atque alios qui.</i>	434.b. 436.b	<i>Pronuba quæ.</i>	265.a
<i>Principes milites qui & quem in acie locum teneant.</i>	933.a. 698.b	<i>Propertii locus discussus.</i>	237.a. 240.a
<i>Principis imaginem quomodo Thebani effingerent.</i>	590.a	<i>Elægiæ quando & ubi repertæ.</i>	240.a
<i>Principium anni olim quod.</i>	830.a. 832.a	<i>Propertius falso nauta existimatus.</i>	238.a
<i>Privata decreta Principum quo modo assumenda.</i>	730.b	<i>Prophani à mysticis exacti.</i>	1117.a
<i>Probrum missio quæ.</i>	709.b	<i>Propheta Jovis in Creta qui, eorumq; abstinentia.</i>	1079.a
<i>Probus Cæsar ultimus omnium Imperatorum triumphavit.</i>	478.b	<i>Propinatio in sacris quomodo fieret.</i>	1104.a
<i>Prochyta quando insula facta.</i>	239.a	<i>Propratores qui.</i>	507.a
<i>Procinctum testamentum quid.</i>	901.a	<i>Propria Fortunæ delubrum.</i>	108.a
<i>Proconsulare officium cui primo oblatum.</i>	503.a	<i>Proquaestores qui.</i>	507.a
<i>Proconsul quis & quomodo crearetur.</i>	503.a	<i>Prova & puppis, quid.</i>	158.b
<i>Proconsul in quo differat à consule.</i>	506.a	<i>Prosa diæ.</i>	104.a. 754.b
<i>Proconsul & proprætor auspicia non habebant.</i>	504.a	<i>Prose deæ à quibus immolaretur.</i>	484.a
<i>Proconsul à cum consule æquatum imperium.</i>	505.a	<i>Prose orationis inventor quis.</i>	528.a
<i>Proconsulis insignia.</i>	504.a	<i>Proscenia & pulpita, quorum in theatris olim sedes.</i>	174.b
<i>Proconsul sine provincia.</i>	506.a	<i>Profeleni qui fuerint.</i>	193.b
<i>Proconsulum dignitas quando esse desierit.</i>	512.a	<i>Proserpina Stygia Siculis dea quæ.</i>	466.b
<i>Proconsulum potestas in urbe consulibus absentibus.</i>	505.a	<i>Proserpine & Ditis ara ubi Romæ.</i>	359.b
<i>Proconsulum triumphus.</i>	ibid.	<i>Proserpine propria victima quæ.</i>	705.a
<i>Proculi qui & unde dicti.</i>	75.a	<i>Proserpine quid à Grecis immolatum.</i>	703.a
<i>Prodicus Cæus athens.</i>	747.b	<i>Proserpine sacra apud Siculos.</i>	660.b
<i>Prodigia ex Pontificum decreto enunciata, sæpe procurata.</i>	316.a	<i>Proserpine cuius dei hymnus.</i>	1115.a
<i>Prodigialis Jupiter quo sacrificio placetur.</i>	689.a	<i>Proserpine Fortunæ templum.</i>	97.a
<i>Prodigiorum sepultura apud Græcos qualis.</i>	601.b	<i>Protagoras quibus leges tulerit.</i>	520.b
<i>Proedixi Lacedæmonii qui.</i>	539.b	<i>Protervia, quod sacrum.</i>	703.a
<i>Proditores quomodo sepelirentur.</i>	602.b	<i>Prothyrum quid.</i>	343.b
<i>Profesti dies qui.</i>	1140.a. 1141.a	<i>Provinciæ minores quæ.</i>	570.a
<i>Prognostes, Homeri præceptor.</i>	490.a	<i>Provinciæ proconsulares, consulares, præfidentiales, & prætorie.</i>	508.a
<i>Proiecta quæ dicantur.</i>	103.b	<i>Provinciarum sortitio inter consules.</i>	569.a
<i>Proletarii qui.</i>	704.b	<i>Provinciæ à Regibus olim ad populum fuit.</i>	921.a
<i>Promachus potanilo quid ab Alexandro meritis.</i>	306.b	<i>Provolationes à quo tyranno inhibite.</i>	922.a
<i>Promethea, cuiusmodi ludi vel festa.</i>	70.b	<i>Provolationis iniqua multa quæ.</i>	924.a
<i>Prometheus à quibus victus & à quo solutus.</i>	378.a	<i>Prytancon quid & ubi fuerit.</i>	123.a
<i>Promptuaria cella, quid quibusdam loci fuerit.</i>	583.a	<i>Prytanes apud Athenienses qui.</i>	566.a
<i>Promulsidariq; vasa.</i>	671.a	<i>Psallendi & saltandi studium quibus probro obiectum.</i>	499.a
		<i>Psammeticus quo modo exercitum disposuerit.</i>	936.a
		<i>Psaphon quorum & quàm ridiculus deus.</i>	444.b
		<i>Psylli quomodo experiantur an partus suæ originis sint.</i>	482.a
		<i>Ptera, Babylonii quid.</i>	557.b
		<i>Πτεροφόροι qui Græcis dicti.</i>	214.a
		<i>Ptoembarum rex sive deus quam ridiculus, nempe canis.</i>	416.b
		<i>Ptolemæi Philadelphi bibliotheca.</i>	526.a

<i>Quartum viri cur creati.</i>	746.a	R.	
<i>Querculana porta quæ.</i>	1068.a	<i>R Litteræ inventor quis.</i>	56.a
<i>Querculanus quis collis Romæ dictus.</i>	563.b	<i>Ramenta aurea qui Imperatores capillis in-</i>	
568.b		<i>sperserint.</i>	243.b
<i>Quercus altissima pro Iovis signo ubi.</i>	1027.a	<i>Rana ubi non coaxent.</i>	350.b
<i>Quercus ubi responsa senoracula dediffi-</i>		<i>Randus quid.</i>	1069.a
<i>rantur.</i>	401.b	<i>Randusculana porta quæ.</i>	1068.a
<i>Quernotruncus qui mactarent hostias.</i>	1107.a	<i>Raphaëlis Volaterranilais.</i>	502.b
<i>Quibus sacris adesse non licebat.</i>	1080.a.	<i>Rarana, ejus urbis porta.</i>	1074.a
1081.a. & seq.		<i>Rata leges Romanis quæ.</i>	607.b. 608.b
<i>Quictis phanum ubi.</i>	260.a	<i>Re ad Sagram gesta certius esse, quid.</i>	157.b
<i>Quincimx quot uncias contineat.</i>	3.a	<i>Receptitius servus quis.</i>	841.a
<i>Quindecim viri quando & cur creati.</i>	737.a	<i>Receptui canendi signum quo instrumentis</i>	
<i>Quindecim viri apud exteros.</i>	753.a	<i>fieri solitum.</i>	873.a
<i>Quingentaria cohors ex quot equitibus &</i>		<i>Redemptor causarum quis dicatur.</i>	1048.a
<i>militibus consta. et.</i>	29.a	<i>Rediculi dei templum ubi & cur sic di-</i>	
<i>Quingentaria quota milliariæ pars.</i>	589.b	<i>ctum.</i>	260.a
<i>Quingentariæ manipuli quot.</i>	ibid.b	<i>Reducis Fortunæ templum.</i>	99.a
<i>Quinquagenaria cohors ex quot militibus</i>		<i>Referendi alicujus inter deos cæremoni-</i>	
<i>constiterit.</i>	30.a	<i>quæ.</i>	446.b
<i>Quinquatria unde dicta.</i>	465.a. 466.a	<i>Regalia exta quæ.</i>	353.b
<i>Quinquatrus minuscule quæ.</i>	762.a	<i>Regalia fulgura quæ.</i>	128.b
<i>Quinquennale ludicrum à quo institutum</i>		<i>Regem adire vel salutare sine munere, apud</i>	
<i>& quotuplex.</i>	652.b. 654.b	<i>Parthos nulli licitum.</i>	323.b
<i>Quinquertiones qui.</i>	71.b. 797.a	<i>Regem temulentum occidens mulier quid</i>	
<i>Quinquertium quid.</i>	ibid.	<i>præmii ferret apud Indos.</i>	674.a
<i>Quinguviri cur creati & quam varii fue-</i>		<i>Reges bini apud Iberos & Carthagenen-</i>	
<i>rint.</i>	746.a	<i>ses.</i>	565.a
<i>Quinguevirorum cis & ultra Tiberim offi-</i>		<i>Reges Parthorum in penctralibus regiæ oc-</i>	
<i>cium quod.</i>	ibid.	<i>clusi.</i>	334.b. 335.b
<i>Quintadecima Julii Atheniensibus qua-</i>		<i>Reges vel Principes qui apud varias gentes</i>	
<i>lis.</i>	1141.a	<i>cognomenta ex suo nomine posteris reli-</i>	
<i>Quinta natura à quibus introducta.</i>	79.b	<i>querint.</i>	7.a. & seqq.
<i>Quinta, oppidum, quorū fuit prævarium.</i>	254.a	<i>Reges delinquentes apud Mossynæcos inedia</i>	
<i>Quintana statio in castris quæ.</i>	86.a	<i>multati.</i>	674.a
<i>Cn. Quirilius cur Dictator creatus.</i>	40.a	<i>Reges quis currui suo præ ferocia jungere</i>	
<i>Quintus unde dictus.</i>	39.b	<i>solitus.</i>	494.b
<i>Quintus Publius Philo primus de plebe</i>		<i>Regia Indorum quàm sumptuosa.</i>	339.b
<i>prætor factus.</i>	382.a	<i>Regiæ Persar. in montibus esse solita.</i>	612.a
<i>Quirinalia cujusmodi & quorū ferie.</i>	688.a	<i>Regiarum aliquot apud diversas gentes de-</i>	
<i>Quirinalis collis unde dictus.</i>	569.b	<i>scriptio.</i>	610.a. & seqq.
<i>Quirinalis montis ades ac templa.</i>	ibid.	<i>Regina, quæ dea dicta.</i>	453.b. 466.b
<i>Quirinalis flamen.</i>	572.b. 580.b	<i>Regina sacrorum quæ, & quod ejus privile-</i>	
<i>Quirinalis porta unde dicta.</i>	1062.a. 1063.a	<i>gium.</i>	847.a.
<i>Quirinalis tribus ex quibus instituta.</i>	125.a	<i>Reginarum honos & amictus apud Ægy-</i>	
<i>Quirini ades ubi Romæ.</i>	569.b	<i>ptios.</i>	221.a. 229.b
<i>Quirini porticus.</i>	822.a	<i>Regio fertilis hebetiores, contra difficilis in-</i>	
<i>Quirinus post apotheosin dictus Romulus.</i>		<i>geniosiores producit.</i>	1041.a
442.b		<i>Regionum ab auguribus in cælo notararum</i>	
<i>Quiritia Juno ubi culta.</i>	124.a	<i>nomina quæ.</i>	264.b. 265.b
<i>Quiritiū jus cui primo externo datum.</i>	973.a	<i>Regis nomen Romæ intolerabile.</i>	223. 1172.a
		<i>Regis</i>	

<i>Regis sacrorum officium quod & quis eam dignitatem primus adeptus.</i>	846.a	<i>Rhadamanthus Assyriis primus literas intulit.</i>	528.a
<i>quid ei proprium.</i>	847.a	<i>Rhamnensis Fortune templum.</i>	107.a
<i>Regum Reges & maximi Reges qui habiti.</i>		<i>Rhamnensis tribus unde sic dicta.</i>	124.a
221.a. 222.a		<i>Rhamnusia dea quæ.</i>	1205.a
<i>Regum inauguratio quomodo fieri solita.</i>		<i>Rhautumena porta unde sic dicta.</i>	1066.a
219.a		<i>Rhea, deorum mater, quibus aliis nominibus dicta.</i>	413.b. 465.b. 509.b
<i>Regum Spartanorum funus quomodo celebravissimum.</i>	618.a	<i>Rheda quid.</i>	532.a
<i>Recriminis quomodo fiebant.</i>	389.a	<i>Rhegini nativa quales.</i>	1031.a
<i>Religio quædam in membris hominis.</i>	412.a	<i>Rhegini ex quorum duntaxat stirpe Principem eligant.</i>	1169.a
<i>Religiosus quis quomodo fiat locus.</i>	595.b	<i>Rhena insula quæ.</i>	406.b. 407.b
605.b		<i>Rhetorum stipendia.</i>	493.a
<i>Reliquatores apud Jureconf. qui dicti.</i>	47.a	<i>Rhodi quot millia signorum fuerint.</i>	1030.a
<i>Remonium quid & ubi.</i>	562.b	<i>Rhodiorum deus quis.</i>	449.b
<i>in Rempubl. hostilia qui moliti essent, quomodo punirentur.</i>	589.a	<i>Rhodiorum magistratus.</i>	566.a
<i>Remuria quando agantur.</i>	1139.a	<i>Rhodiorum ritus nuptiales.</i>	280.a
<i>Renes Veneri consecrati.</i>	419.a	<i>Rhedus à quo derivata.</i>	175.a
<i>Reo, capitis accersito, non comparente, quid olim fieri solitum.</i>	606.a	<i>Rhombi figuram qui in acie effingant.</i>	935.a
<i>Rei quot horæ constitutæ, & quot accusatori.</i>	1010.a	<i>Rhomphaia quibus propria.</i>	684.b
<i>Reorum habitus seu sordes quales.</i>	600.a	<i>Rhozanorum galeæ, thraces & scuta unde fieri solita.</i>	154.a. 155.a
<i>Reperio quid significet, & quid differat ab Invenio.</i>	162.a. unde compositum. ibid.	<i>Ricinus, quarum vestis.</i>	219.b
<i>Repetundarum lex à quo primum lata.</i>	69.a.	<i>Ridica quid.</i>	328.a
70.a		<i>Rifus Sardonius.</i>	164.b
<i>Repotia.</i>	286.a	<i>Robigalia quæ, cur & à quo instituta.</i>	513.b
<i>Repudii causæ quæ & quàm subinde leves.</i>		<i>Robigo deo quando sacrificaretur.</i>	ibid.b
953.a		<i>Robigus deus.</i>	104.a
<i>Repudium à quibus vel punitum vel ægrelatum.</i>	953.a. 954.a	<i>Roborea frondes Druidis quam familiares.</i>	1090.a
<i>Repudium cum uxore quis Romæ primus fecerit.</i>	954.a	<i>de Robore & saxo qui deicerentur.</i>	581.a
<i>Respicientis Fortune templum.</i>	100.a	<i>Regis amicorum qui seipsos iniecerint.</i>	638a
<i>Respondendi de jure facultas quibus & à quo dari solita.</i>	728.b	639.a	
<i>Responsa prudentum sæpe pro legibus habita.</i>	727.b. 728.b	<i>Rogo funerali inferri solita quæ.</i>	637.a.
<i>Responsio Principum per libellos quomodo fieret & à quo vitata.</i>	730.b	638.a. 642.a	
<i>Retentia in venditione quomodo minuetanda.</i>	534.b	<i>Regum lustrandi ratio.</i>	381.b
<i>Reus ne imparatus accederet, præmonebatur.</i>	601.a	<i>Roma quadrata à Romulo fundata.</i>	558.b
<i>Reus non convictus nec prætoris judicio condemnatus, an puniri possit.</i>	602.a	<i>Rome olim quæ simplex cultus fuerit.</i>	336.b
<i>Reus, ubi adæquarent suffragia, absolvetatur.</i>	603.a	<i>Romanæ quæquid aliquando sine consilibus fuerit.</i>	16.b
<i>Reus voti quis.</i>	814.a	<i>Romani à prima origine semper suo milite, nullo externo adjuti militarunt.</i>	37.a
		<i>Romani aliquando phalange usi.</i>	590.b
		<i>Romani cur propalam cibum caperent.</i>	679.a
		<i>Romani initio humi condebant, non cremabant corpora.</i>	548.a
		<i>Romani in quot ordines divisi.</i>	189.b
		<i>Romani quando primum scriptas leges promulgarunt.</i>	519.b
		<i>Romani quantum atris diebus à re quapiam</i>	

auspicianda abhorrevent, & contra. 1149.a	Romuli lex pro uxoribus. 950.a
Romani quid quaque die lucri damniue fecissent, literis designabant. 1146.a	Romuli templum ubi, & an unquam apertum. 117.a. sepulchrum ubi. ibid.
Romani quomodo funera curarent. 614.a & seqq. 624.a	Romulus & Remus à lupa nutriti. 536.a
Romani qui adulteros punire soliti. 862.a	Romulus cur nullam in parricidas penam statuerit. 589.a
Romani quoto cognationis gradu matrimonium permiserint. 183.a. & seqq.	Romulus optimus augur fuit. 259.b
Romani pueri quas literas primum docerentur. 492.a	Romulus in quos tribus pop. Rom. diuiserit. 124.a
Romani ubi mortuos conderent. 559.b	Romulus quali scuto usus. 680.b
Romani uxores invicem usuarias dabant. 193.a	Romulus quibus ceremoniis matrimonium iniisse tradatur. 270.a
Romanorum aggrediendi conflictus mos. 929.a	Romulus quot mensium curriculo annum definiret. 829.a
Romanorum cautio in milite externo non assumendo. 146.a	Romulus sine curru triumphavit. 493.b
Romanorum circium prerogaticum. 599.a	Rorarii milites qui. 29.a. 676.b
Romanorum deovendi mos. 818.a	Roscii histrionis excellentia. 76.a
Romanorum impietas, crudelitas & stultitia in sacrificiis quantà. 753.b. 754.b	Rostia quid, & ubi, & unde sic appellata. 120.a. 122.a
Romanorum insignissima victoriae & clades. 739.b. & seqq.	Rostia corona quis primus donatus. 1123.a
Romanorum in bellum profectorum mos. 149.a	Rota ubi olim frequens noxiorum poena. 597.a
Romanorum in iurando mos. 91.b	Rubigalibus quid offerri solitum. 704.a
Romanorum mos & ceremoniae post editum infantem. 485.a	Rubra vestis tabernaculo ducis protensa quid. 878.a
Romanorum priscorum fugalitas. 675. 681.a	Rudiae, oppidum. 234.a
Romanorum usus de his, quorum pariter in bello cecidissent. 1129.a	Rudiariorum aetas quae. 145.a
Romanorum reverentia. 494.a	Ruforum cognomen unde. 59.a
Romanorum pueri cur Arithmeticam discerent. 494.a	Rufuli tribuni qui. 621.b
Romanorum Regis cultus. 223.a	Rullus unde dictus. 73.a
Romanum civem in triumphum ducere non licebat. 170.a	Ruminae sacri vinum inferre nefas. 706.a
Romanum forum. 346.a	Ruminales hostiae quae. 693.a
Romanula porta quae. 167.a. 1068.a	Rumon, locus quis in mte. 359.b
Romilia tribus ex quibus instituta. 125.a	Russata senta qui ferrent. 680.b
Romphi quid. 329.a	Rustica vinalia quae. 515.b
Romulus sub quo Rege praefectura urbis gesserit. 665.b	Rustica tribus. 127.a
Romuli & Camilli statuae togatae sine tunicis. 196.b	Rutilii consulis praecepta pugnandi. 144.a
Romuli abstinentia à viro. 672.a	Rutilii unde sic dicti. 59.a
Romuli asylum. 781.a	Rutuli tribuni qui. 621.b
Romuli cognomen cur non usurparint Reges seu Imperatores Romani. 14.a	
Romuli de Acrone Ciminensium duce triumphus qualis. 170.a	

S.

Sabaeorum pretiosae domus. 339.b
Sabatina tribus. 127.a. unde sic dicta. 128.a
Sabba prophetissa. 738.a
Sabates, lacus. 128.a
Sabatus Ethiops quomodo fontes plectere solitus. 599.a
Sabazius quis deus dictus. 460.b
Sabina herba in dedicationibus quam necessaria. 594.b
Sabi.

RERUM ET VERBORUM.

Sabinarum privilegium Romæ. 959. a
Sabinarum raptarum numerus. 357. b
Saca dies unde dictus. 1141. a
Saca, Scythica gens, cujusmodi galeas in bello usurparint. 156. a. 715. b
Saca quomodo pro sponsa certent. 190. a
Sacciprium quid. 284. a
Saccularii qui. 839. a
Sacca festa apud Babylonios. 462. a
Sacerdos Romæ pœnitentis furis confessio- nem quomodo prodire coactus. 503. b
Sacerdos ubi non vaticinetur, nisi sanguine tauri epoto. 424. b
Sacerdotes an immunes fuerint à contribu- tione pecuniaria. 313. a
Sacerdotes Solis apud Indos numero diversi. 318. a
Sacerdotes esse non poterant bis nupti. 581. b
Sacerdotis sacrificancis ornatus & ceremo- nia. 1092. a. 1097. a. & seqq.
Sacerdotis functi mysterio verba apud Graecos. 1117. a
Sacerdotum castitas apud Ethnicos. 1076. a. & seqq.
Sacerdotum comitia propria quæ. 900. a
Sacerdotum dignitas. 322. a
Sacerdoti Ægyptiorum ceremoniæ quæ. 582. b
Sacerdotum apud Germanos auctoritas. 323. a
Sacerdotum Jovis in Meroë insolens ac su- perbum imperium in Reges. ibid.
Sacerdotii dignitas quanta. 313. a
Sacerdotii Saliorum dignitas. 203. a
Sacerdotium triplex qui gesserint. 317. a
Sacra bonæ deæ qualia. 506. b. 507. b
Sacra Larium. 703. a
Sacra Neptuni. 690. a
Sacra Opertanea quæ. 701. a
Sacra ex herbis. 453. a
Sacra ex quibus in votis concipiendis. 811. a
Sacra sine sanguine quorum decorum sint. 453. a
Sacra sine viciima. 700. a. 701. a. sine vino. 694. a. 695. a. 705. a
Sacra colorum apud Athenienses quæ. 690. b
Sacra solennia statuta, eorumque ritus & cere- moniæ. 366. b. & seqq.
Sacra sua cuique decorum. 688. a. 689. a. 1076. a
Sacra porta Athenis. 1073. a. 1074. a
Sacra via & cur sic dicta. 407. a

Sacra via apud Athenienses & Mylasas. 408. a
Sacramento militari non adscriptis quid in bello vetitum. 159. a
Sacræ leges quæ. 723. b. 725. b
Sacrificantes quomodo aras circumcurrerint. 1115. a
Sacrificia abominanda & crudelia olim quæ. 748. b
Sacrificia aliquot diversorum diversa. 688. a. & seqq.
Sacrificia capite aperto. 467. a
Sacrificia triumphantis quæ. 459. b
Sacrificii partes quatuor. 1104. a
Sacrificio in omni quid servatum. 1107. a
Sacrificio indicere quanta Gallis pœna. 598. a
Sacrificiis idoneum tempus quod. 1098. a
Sacrificium à Numa Pompilio institutum. 688. a
Sacrificium à Massiliensibus cur ejecit. 718. a. 719. a
Sacrificulus rex quis fuerit apud Romanos. 845. a. & seqq.
Sacrilegiorum pœna quæ apud Æthiopes Elephantinos. 589. a. 598. a
in Sacris Cereis vinum adhibere nefas. 694. a
Sacris præesse, quibus interdictum. 611. b
Sacriportus ubi. 559. b
Sacrorum Isis inaugurationio. 219. a
Sacro sanctum quomodo quid fieret. 608. b
Sacrum quid. 591. b
Sacrum hominem cur facilius occidere licue- rit, quam non sacrum. 595. b
Sacrum nullum absque viciima. 1103. a. nec absque igne. 1105. a
Sadraca, cujus quondam regia. 611. a
Saga, quales vestes. 240. b
Sagares quibus propriæ. 684. b
Sagaria quid. 729. a
Sagitta in vite. 330. a
Sagittandi exercitium apud Cretenses & Cydonios. 151. a
Sagittandi peritissimi qui. 721. b. 722. b
Sagittariorum anima, ejus, peritæ ac utili- tas quæ. 687. b. 700. b
Sagittarius quorum nummis incussus. 1056. a
Sagittarum quantum quibusdam nationibus studium. 720. b. 721. b

I N D E X

<i>Sagittas in cistum mitti ante regium tribu-</i> <i>nal, Persis quid.</i>	149.a	<i>Samnites quod nomen darent præcipua le-</i> <i>gioni.</i>	35.a
<i>Sagittis qui maxime præliantur.</i>	716.b	<i>Samnites qualibus in præliis galeis usi.</i>	156.a
<i>Sagmina quid sint.</i>	35.b	<i>Samnitum in elocandis filiabus ritus.</i>	189.a
<i>Sagoidæ Dionysio tyranno qui.</i>	1163.a	<i>Samnitum gravissimum juramentum quod.</i> 98.b	
<i>Sagra, Metaponti fluvius.</i>	737.b	<i>Samos, ejus quondam regia.</i>	613.a
<i>Sagum vel sagus, quorū vestis.</i>	198.b. 213.b	<i>Sanaxarii Æthiopis laus.</i>	237.a
<i>Sais, dea quæ apud Ægyptios.</i>	463.b	<i>Sancta loca quæ.</i>	606.b
<i>Saitanorum Reges quomodo sepelirentur.</i> 556.a		<i>Sanctæ leges quæ.</i>	607.b
<i>Sal in montibus unde.</i>	81.b	<i>Sandalarius vicus.</i>	406.a
<i>Selapia, oppidum.</i>	235.a	<i>Sandalium quid.</i>	406.a
<i>Salaria via.</i>	723.a	<i>Sandox, quod male judicarat, quomodo à</i> <i>Dario punitus.</i>	591.a
<i>Sale qui mancipia emrent.</i>	788.a	<i>Sandracocti qui Reges aliquando vocati.</i>	15.a
<i>Salem qui cur primò apponerent.</i>	292.b	<i>Sandroctotto quid miri obtigerit.</i>	538.a
<i>Salentini, populi qui.</i>	235.a	<i>Sanguinalis porta.</i>	1070.a
<i>Saletes quæ Minerva dicta.</i>	464.b	<i>Sanguinis crassi aut tenuis in victimis indi-</i> <i>cia quæ.</i>	352.b
<i>Salii qui, quot, & à quo inventi.</i>	201.a	<i>Sanitatis simulachro quid quæ offerre so-</i> <i>lita.</i>	194.b
<i>Saliorum curia.</i>	122.a	<i>Sanqualis an ex aquilino genere sit.</i>	132.b
<i>Saliorum insigne.</i>	201.a. Carmina & tripu-	<i>Sapientia an uxor ducenda.</i>	946.a
<i>Salinæ cognomen unde.</i>	65.a	<i>Sapientium paucos in sua patria sepultos</i> <i>esse.</i>	472.b
<i>Salinæ species.</i>	496.a	<i>Saporis arrogantia quanta.</i>	417.a
<i>Saltare apud quos olim in precio maximo</i> <i>esset.</i>	496.a. 497.a	<i>Sappho poetria cujus.</i>	473.b
<i>Saltatio, à Suetonio Troje nomine dicta,</i> <i>quæ.</i>	637.a	<i>Sapphus imago quorum nummis incussa.</i> 1057.a	
<i>Saltationes qui olim discerent.</i>	495.a	<i>Sappinia tribus Bojorum.</i>	134.a
<i>Salve & Vale supremum ut conclamaretur.</i> 645.a. 646.a		<i>Sarapis cur quis dictus.</i>	344.a
<i>Salustiani horti ubi.</i>	570.b	<i>Sardarum Regum honores.</i>	221.a
<i>Salutandi consuetudines.</i>	413.a. 414.a.	<i>Sardiana Sibylla.</i>	739.a
415.a. 322.b		<i>Sardis, ejus regionis olim metropolis.</i>	853.a
<i>Salutaris digitus quis.</i>	1202.a	<i>Sardonichis gemmæ proprietates.</i>	434.a
<i>Salutaris porta unde dicta.</i>	1066.a	<i>Sarisse quid & quibus propriæ.</i>	683.b. 685.b
<i>Salutaris Imperatorem, quid antequam</i> <i>admitterentur, fieret.</i>	323.b	<i>Sarissæ utraque manu torquere quis docue-</i> <i>rit.</i>	686.b
<i>Salutem precari in sternutando.</i>	501.a	<i>Sarissophorus quid.</i>	588.b
<i>Salutis ades cui aggeri nomen dedit.</i> 569.b		<i>Sarmata ut aciem instruant.</i>	934.a
<i>Salutis templum ubi.</i>	570.b	<i>Sarracum quid.</i>	532.a
<i>Sambulos ubi & quid illis miri acciderit.</i> 377.a		<i>Satellitibus qui olim vel Reges vel tyrannos</i> <i>usi.</i>	690.b. 691.b
<i>Sameæ navis signum qui captivis inasse-</i> <i>runt.</i>	241.b	<i>Satorum familiæ Thebanæ proprium quid.</i> 435.a	
<i>Samena quid.</i>	880.a	<i>Satrapæ quis.</i>	1167.a
<i>Samia Sibylla.</i>	739.a	<i>Saturio in atrio quomodo tubæ instruantur.</i> 610.a	
<i>Samia Junonis templum quàm splend-</i> <i>idum.</i>	422.b	<i>Saturitatis templum ubi.</i>	315.b
<i>Samnites ejus coloris veste præliantur.</i> 147.a		<i>Saturnalia quæ olim servarentur.</i>	461.a
		462.a	

RERUM ET VERBORUM.

Saturni ædes Romæ ubi.	253.a	Scipio cur se Imperatorem dixerit.	12.a
Saturni alæ ac oculi cur quatuor putati.		Scipio Nafica à rusticis tribubus repulſam talit.	127.a
1030.a		Scipionis animadverſio in milites extrac-	
Saturni effigies.	1025.a	dinem deprehensos.	157.a
Saturni templa cur nunquam apud Ægyptios		P. Scipionis militaris animadverſio in	
intra urbem admiſſa.	262.a	transfugas.	361.a
Saturni templum.	405.a	Scipionis Æmyliani cum Semproniam conju-	
Saturnia unde & quo alio nomine dicta.		gium. 136.a. ejus abſtinentia & fruga-	
253.a		litas. ibid. mors. ibid. & 137.a. apo-	
Saturnia porta unde dicta.	1060.a	phthegma. 137.a. elogium de Mario.	
Saturnius cellis quis.	550.b	ibid.	
Satyrica ſcena in theatris quæ.	175.b	Scipionis Æmiliani in diſcrimine mortis	
Satyrorum in quibus ſacris fieret repræſen-		cauſam dicentis confidentia.	601.a
tatio.	649.b	Scipionis Æmiliani diſciplina militaris.	
Sauromatæ quid tantum diis patriis offer-		94.a	
rent.	700.a	Scipionis Æmiliani verbum, malle ſe circum	
de Saxo & Robore qui deſicerentur.	581.a	ſervare, quam multos hoſtes perdere.	
Scæa, cujus urbis porta.	1072.a	360.a	
Scævola J.C. quo ludendi genere ſe oblecta-		Scipio Aphricanus conchas mari legendo,	
re ſolitus.	795.a	ſæpe curas remiſit.	795.a
Scævole cognomen tam unde multis Romæ		Scipionis Aſiatici accuſatio & liberatio.	
factum.	61.a	135.a	
Scævum Græcis lævum ſignificat.	ibid.	Scipionum cognomen unde.	76.a
Scale anulæa vicus ubi.	406.a	Scipionum familia.	333.a
Scale Gemonia quid & ubi Romæ.	561.b.	Scironi venio cur Athenienſes ſacrifica-	
584.a		rint.	809.a
Scaphium quid.	664.a	Sciophoria Athenis quid.	661.b
Scaptia tribus.	127.a	Scirpus latior loco diadematis cui Regi da-	
Scaptia, urbs.	ibid.a	tus.	222.a
Scarbæi quibus pro diis habiti.	746.b	Scita ſuffragiorum qui cuſtodirent.	893.a
Scauri theatrum quam capax.	1193.a	Scolia quid.	294.b
Scavorum cognomen unde.	62.a.	Scoparii qui.	838.a
familia quando extincta.	ibid.	Scorpionum in Altenio Caria monte mira	
Scavrus Mamercus ultimus familia Scav-		natura.	400.a
rorum.	62.a	Scotinus unde quis dictus.	342.a
Scelerata caſtra quæ dicta.	298.a	Scribæ ad ædilitatem non admiſſi.	915.a
Scelerata porta quæ.	298.a. 1061.a	Scribæ Pontificum.	314.a
Sceleratus campus quis.	298.a	Scribæ Quaſtorum olim Romæ qui.	243.a.
Sceleratus campus cur ſic dictus.	1067.a	244.a	
Sceleratus vicus unde ſic dictus.	297.a	Scribarum apud Macedones dignitas quan-	
Scenarum in theatris diverſitas quæ.	174.b	ta.	ibid.
Scenici ludi cui deo ſacri.	618.b.	Scriboniana ala quæ.	36.a
quando & cur inſtituti.	630.b	Scroſæ cognomen unde.	77.a
Scenici infames apud Romanos.	661.a	Scrupulus quid.	442.a. 446.a. 1184.a
Scenicorum honos apud Græcos.	662.a	Scuta quibus darentur.	679.b
Scenophori equites qui.	697.b	Scutis qui nullis uterentur, ſed nudi pugna-	
Scepſis, Ænea regia.	613.a	rent.	682.b
Scipira Regum diverſorum. 222.a. & ſeqq.		Scutorum diverſitas quanta.	678.b.
225.a		& ſeq.	
Scillis Sicyonius, urinator inſignis.	450.a	Scutula quot uncias contineat.	415.a
Scipio cur infamia notatus.	474.a	Scu-	

Scutulata vestis, quorum inventum.	210.b	Sedigiti cognomen unde.	62.a
Scutum in acie amississe, capitule erat apud Græcos.	360.a. 367.a	Seditiosorum militum pœnaque.	355.a
Scutum in acie qui amississent, ubi fueris interesse non poterant.	1081.a	Segetum alienam pellicere, quæ lex quomodo vetuerit.	527.b
Scyphus, vasis genus.	666.a. 667.a. 1096.a	Segregiorum in virginibus elocandis mos.	190.a
Scythæ natura quales.	1038.a	Seje Fortune templum.	99.a
Scythæ calamitate aliqua pressi quid facere soliti.	31.b	Seisachtheia lex quæ.	545.b
Scythæ quàm mirè inebrientur.	674.a. 675.a	Selenci annulus fatalis.	435.a
Scythæ quomodo aciem instruerent.	934.a	Selucidorum imperium.	16.a
Scytharum horrendus in cadaveribus sepeliendis mos.	555.a	Selencus à quo derivatus.	14.a
Scytharum inhospitalitas.	981.a	Selencus vini osor.	674.a
Scytharum in sœdere iciendo mos.	28.b	Selvi temeritas & calamitas.	344.a
Scytharum mos in amicis parandis.	484.a	Semestris puer ubi locutus.	733.a
Scytharum solemne iuramentum quod.	87.b	Semiobolus.	1186.a
Scytharum vestes quales.	235.b	Semiramis quomodo exposita & alita.	537.a
Scythis præcipuus deus quis.	436.b	Semis quid.	3.a
Scythissare quid.	287.b	Semoni Sango quæ aedes dicata.	560.b
Scythites, deus quis.	462.b	Semonis Sangi sacellum ubi.	569.b
Scythotauri adænas pro hostiis immolabant.	982.a	Semproniæ cum Scipione Æmiliano conjugium.	136.a
Scythotaurorum horrenda sacrificia quæ.	748.b	Sempronia lex & Porcia.	770.a
Sebenniticum Niliosium.	405.b	Ti. Sempronii amor erga uxorem.	135.a
Secciónes & omnis generis sectores unde emerferint.	821.a	Sempronius Gracchus & Q. Fabius Maximus Coss.	503.a
Seculares Circenses.	77.b	Sempronius Musca quo supplicio mortuum affecerit.	863.a
Seculares ludii qui & quoto quoque anno fierent.	643.b	Sempronius quam levi de causa uxorem repudiavit.	649.a. 953.a
Secularium ludorum auctor, cæremoniæ, celebritas & origo.	644.b	Semuncia.	442.a
Seculum qua finitione à veteribus terminatum.	643.b	Senaculum, basilica in qua seniores assidebant.	347.a. 1001.a
Seculum Gallis quid.	829.a	Senaculum mulierum quis primus constituit.	1015.a
Secundani qui.	711.b	Senator sexagenarius onere reipub. exemptus.	1000.a
Secundarium mensuræ quàm vilis apparatus apud veteres Romanos.	680.a	Senatores qui & quomodo eligebantur.	996.a
Secundarius panis.	281.b	Senatores quot initio creati.	990.a
Secures cum fuscibus quibus in urbe prælatæ.	207.a	Senatores per quos domum reducerentur.	1020.a
Securim & duas facies qui nummis incusfrint.	1057.a	Senatores quot Romæ simul aliquando ad ferrum exhibiti.	641.b
Securis quibus Regibus loco sceptri fuerit.	225.a	Senatores electi non statim suffragabantur, sed in sententiam ibant.	998.a
Securium abjectio post reges exactos à quibus introducta.	207.a	Senatores pedarii qui.	517.a. 1000.a
Sedendo aliorum opinioni accedere quomodo licuit.	1010.a	Senatores mortui ut efficerentur.	629.a
		Senatores sub Julio & Augusto Casaribus quot.	991.a
		Senatoris insignia & vestes.	1013.a
		Senatoris ius in sententia ferenda.	1009.a
			1010.a

RERUM ET VERBORUM.

Senatoris officium. 995.a.
honor. 997.a. 998.a
Senatorum in theatri olim locus quis. 173.b
Senatoriū ordo per Appium Claudium in-
quinatus. 997.a
Senatum non haberi quando decebat lege
Pupia. 902.a. 1018.a
Senatus auctoritas quanta. 991.a. 994.a
Senatus à quibus convocaretur. 1001.a.
ubi & quando haberetur. ibid.
Senatus diversarum gentium quot constaret
personis. 991.a. & seqq.
Senatus ex equestri ordine à Bruto supple-
tus. 516.a
Senatus in atriis cogebatur. 332.b
Senatus legendi causa Dictator creatus. 41.a
Senatus princeps qui legeretur. 1007.a.
 1008.a
Senatus rogandi ordo diversus. 1007.a
Senatus sanctior Athenis. 1012.a
Senatusconsulta in aerarium deposita.
 1011.a
Senatusconsulta tacita quæ. ibid.a.
non tacita. 1012.a
Senatusconsulti in seneratores ipsa verba.
 45.a
Senatusconsultum quid & quomodo denum-
ratum fieret. 726.b
Senatusconsultum in candidatos. 759.a
Senatusconsultum quomodo fieret. 1002.a.
 1003.a
Senatusconsultum per intercessionem Tribu-
nitiæ impediri poterat. 24.a
Senatusconsultum Neronis pro Quæstoribus.
 250.a
Senectæ sacellum ubi. 106.a
Senectæ templa cur à civitate aruerint.
 262.a
Senem simia non capi, quid. 161.b
Senes à quibus in militiam adscripti. 145.a
Senes depontani qui. 905.a
Senes salutare, quid. 158.b
Senio in talis quid. 792.a
Seniores octo semper Regi Lacedæmoniorum
aderant. 1181.a
Seniorum in theatri sedes quæ. 175.b
Senonum conventus quam esset aliquando
inimans. 55.b
Sententiam dividere quid. 1004.a
Sententium novissimum dicere, ignominie
loco habitum. 1011.a

Sententiam rogandi aut ferendi apud di-
versos mos quis. 1005.a
Sepeliendi locus apud prisca Romanos.
 595.b. 596.b
Sepeliendi mos olim quis & quam diver-
sus. 549.a. & seqq.
Sepeliri in urbibus quæ leges quando vetue-
rint. 596.b. 597.b
Septa loca quæ & ubi. 409.a
Septem conviciū, novem conviciū fa-
ciunt. 283.b
Septemviri. 466.a
September cui deo sacer. 836.a
September quibus initium annis fuerit. 830.a
Septemviri epulonum qui. 747.a
Septimatus. 762.a
Septimius unde dictus. 39.b
Septimontium sacrum seu festum quomodo
& ubi fieret. 549.b. & seqq.
Septunx quid. 4.a
Sepulchra familia. 597.b
Sepulchra pro dignitate & opibus fiebant.
 ibid.b
Sepulchra hostium an religiosa habenda.
 602.b
Sepulchra operosa quæ gentes cur asperna-
tæ. 599.b
Sepulchrales canes Hyrcanorum. 553.a
Sepulchri licet dirui sanctitatem in ipso so-
lo manere. 606.b
Sepulchris fulmine tactis quid honoris ha-
beretur. 601.b. 605.b
Sepulchris singulis quot conderentur. 599.b
 600.b
Sepulchrorum genera & differentiæ apud
Ægyptios quot. 599.b
Sepulchrum Romæ in foro quis primus ad-
epit. 597.b
Sepultura intra urbem ubi pro honore daretur.
 1128.a
Sepultura indigni qui censeantur apud di-
versos. 600.b. & seqq.
Sepultura apud Æthiopes quàm fiant sum-
pense. 599.b
Sepulcrarum Græcis cura quæ. 602.b.
 604.b
Serapis sive Apis quid. 415.b
Serapis à quibus maxime cultus. 746.b
Serapis quando Romæ exactus. 438.a
Serapis quomodo ab Ægyptiis placaretur.
 457.a

- Serapidis effigies.* 1025. a. templum. 1029. a
Serapidis phana cur apud Egyptios nunquam intra urbem admissa. 262. a
Seres quantopere cætus & congressus hominum fugerint. 982. a
Sergia tribus unde sic dicta. 131. a
Sergii unde originem traxerint. 68. a
M. Sergius ob parvitatem corporis à sacris amotus. 611. b
Servica vestes quando primum emiserint. 964. a
Seriphii quomodo fontes puniant. 595. a
Sero sapere Phryges, quid indicaret. 163. b
Serpens quale auspiciū faciat. 147. b
Serpens quando latravit. 733. a
Serra, locus quis in urbe. 359. b
Serra quorum nummis incussa. 1056. a
Serranæ familiæ quid proprium. 55. a
Serrani unde sic vocati. 55. a
Sertorii in cohortem unam quā severa animadversio. 362. a
Servare bovem qui olim dicerentur. 772. a
Servi capti ad Regum Imperatorumque statuas fugientes nexu solcebantur. 780. a
Servi cur ab Hirculis sacris arcerentur. 374. a
Servi ne in quæstionem deducantur ratio. 778. a. 779. a
Servis & mancipiis olim nullum cognomen aut prænomen. 41. b
Servis villioribus inhibuit, barbam & capillos tendere. 243. b
Servis vinum apud Romanos penitus interdictum fuit, nisi sacrorum causa solennibus festisque diebus. 672. a
Servi, dominorum delatores, quā severè à diversis puniti. 778. a
Servi in Saturnalibus velut liberi agebant. 462. a
Servi contumaces quomodo puniantur apud Babylonis. 775. a
Servi Germanorum ut traicerentur. 775. a
Servi quā rigidè à Lycurgo puniti. 775. a
Servi Persarum ut pleberentur. 774. a
Servi ubi cum dominis mortuis concremarentur. 640. a
Servi trans mare advecti quo signo venum proponerentur. 752. a
Servi nulli apud Parthos manumittuntur. 774. a
Servi quando militiæ adscripti. 706. b
- Servis comam nutrire ubi nefas.* 242. b
Servorum apud diversos nomina propria quæ. 784. a
Servorum ab ingenuis distinctio. 240. b
Servorum contumacium pœnæ diversæ. 774. a
Servorum dies festus quis. 764. a
Servilia, forer Uticensis, mater Bruti. 389. b
Servilii lex. 770. a
Serviliorum familiæ superstitio inaudita. 1191. a
Servilius unde dictus. 39. b
Servilius cur falsò Tribunus pl. creatus putaretur. 23. a
Servitus ubi durissima, & ubi rursus nulla. 774. a. 775. a
Servius Tullius ubi ædes suas habuit Roma. 608. a
Servius Tullius cur Laris filius creditus. 635. b
Servius Tullius primus Parvæ Fortunæ ædīm consecravit. 96. a
Servius Tullius quam nefariè à filia sua tractatus. 297. a
Servius Tullius quo die in lucem editus. 764. a
Sesamis arx ubi. 556. b
Sesostris, Ægypti Regis, trophæa qualia. 176. a
Sesostris insolentia quanta. 494. b
Sestertiorum genera. 1186. a
Sestertius minor. 1186. a. minimus. ibid. major. 1187. a. Romanus. ibid. 1188. a
Seu dictio ultimæ dispositioni appositæ, non disjunctiva, sed coaugmentativa est. 256. a
Servi Imp. lenitas in criminosos. 356. a
Servi Imp. quanta laboris patientia. 152. a
Servi porticus. 824. a
Servi Cæsaris erga Christum & Abraham religio quæ. 596. b
D. Servi edictum in servos dominorum delatores. 778. a
Severus Imperator habitu Alexandri numeros figuravit. 1058. a
Severus Imp. voluit, ut Romani Imp. sicut Cæsaris, sic in postremum Antonini nomen ferrent. 9. a
Sexagenarii ducere uxores, unde vetitum, undeve permissum. 1159. a. & seq.
Sexatrus. 466. a. 762. a
Sextans quot uncias contineat. 3. a
Sex-

<i>Sextarius.</i>	444.a.447.a	<i>Sileni in quibus sacris representarentur.</i>	619.b
<i>Sextarii Italici unciae quot.</i>	445.a	<i>Silentii indicendi signum quod militiae fieret.</i>	873.a
<i>Sextarius Arabicus quid.</i>	ibid.	<i>Silentium, quorum olim esset rudimentum primum.</i>	494.a
<i>Sexticula, qualis vestis.</i>	215.b	<i>Sili qui & unde dicti.</i>	57.a.59.a
<i>Sextricium quid dictum.</i>	584.a	<i>Siliginis panis.</i>	280.b
<i>Sextula.</i>	412.a	<i>Siligua quid.</i>	1184.a
<i>Sextus unde dictus.</i>	39.b	<i>Siligua & scrupulus idem.</i>	446.a
<i>Schœnus.</i>	447.a	<i>Silo, Virgilii præceptor.</i>	491.a
<i>Sibarum erga Herculem cultus quis.</i>	378.a	<i>Silones qui & unde sic vocati.</i>	58.a.59.a
<i>Sibylla quis aliquando cognominatus.</i>	77.a	<i>Simi qui & unde sic dicti.</i>	58.a
<i>Sibyllæ arcana evulgare, quam acriter olim vetitum.</i>	736.a	<i>Simi nasi indicium.</i>	421.a
<i>Sibyllæ imaginem qui nummis incusserint.</i>	1057.a	<i>Simia ab Ægyptiis pro deo culta.</i>	456.a
<i>Sibyllarum aliquot nomina & patriæ quæ.</i>	738.a.739.a	<i>Simia in cuius dea templo diebus solennibus saltarent.</i>	853.a
<i>Sibyllarum nomen quot sibi præcipue vindicant.</i>	738.a	<i>Similis, præfectus Palatii, quid moriens tumulto suo inscribi voluerit.</i>	671.b
<i>Sibyllina carmina quisnam studiose conquiri iusserit.</i>	737.a.739.a	<i>Simonides poeta cujus fuerit.</i>	473.b
<i>Sibyllini libri cum Martiorum carminibus ubi servarentur.</i>	737.a.738.a.810.a	<i>Simonides quid primus invenisse dicatur.</i>	528.a
<i>Sica, oppidum.</i>	189.a	<i>Simonidis felicitas quanta.</i>	474.b.475.b
<i>Sicæ quibus peculiares.</i>	685.b	<i>Simularis decuria quot constet.</i>	590.b
<i>Sicilicquum.</i>	442.a	<i>Simularis phalangis partes quæ.</i>	589.b
<i>Sicinius Dentatus quot ultra omnes donis honestatus.</i>	1125.a	<i>Simulachra in quibus ædibus nulla.</i>	106.b
<i>Siclus quid.</i>	1183.a	<i>Simulachra omnium deorum ubi Romæ fuerint.</i>	552.b
<i>Sicula mense.</i>	315.b	<i>Simulachris cur vincula quidam annexerent.</i>	1025.a
<i>Sicula, placentarum genus.</i>	282.b	<i>Simulachrorum caversores qui.</i>	1092.a
<i>Siculi natura quales.</i>	1039.a	<i>Sindonibus qui quomodo pro chartis usi.</i>	527.a
<i>Siculi quadrato agmine in prælio usi.</i>	934.b	<i>Sindorum in militibus sepeliendi mos.</i>	558.a
<i>Siculorum deus quis.</i>	444.b	<i>Singularium ala quæ.</i>	36.a
<i>Siculorum reges quibus cautibus ad somnum invitarentur.</i>	877.a	<i>Singultus quo putaretur levare.</i>	1205.b
<i>Siculorum Regum honos.</i>	221.a	<i>Sinistræ adsidere, Cyro quid.</i>	431.a
<i>Sicyonia, calcei muliebres.</i>	223.b	<i>Sinistram attingere quid.</i>	ibid.
<i>Sidera qui pro diis coluerint.</i>	747.b	<i>Sino cum negatione quid significet apud Fureconsultos & quam vim habeat in Edictis.</i>	25.a.26.a
<i>Sigillaria quæ sint.</i>	578.a	<i>Sinorigi cur à Cama venenum propinatum.</i>	270.a
<i>Sigillarium dies.</i>	ibid.	<i>Sinoris quid.</i>	73.b
<i>Siginni, populi.</i>	494.a	<i>Siphones quid.</i>	342.b
<i>Sigismundi Fulginatis laus.</i>	391.b	<i>Sisachthia lex quæ.</i>	48.a
<i>Signa quot & quam diversa Romani militie usuparent.</i>	865.a	<i>Sistro qui in bellis merentur.</i>	873.a
<i>Signa diversa apud diversos certaminis fuerint.</i>	878.a	<i>Sistrum quid.</i>	510.b
<i>Signis quam diversis diversæ nationes in bellis usæ.</i>	867.a.868.a	<i>Sicæ ubi & eorum dominium quale.</i>	1171.a
<i>Signo aquilæ qui ante Romanos usi.</i>	865.a		
<i>Signorum militarium ante prælium & in prælio locus quis.</i>	867.a		

<i>Συμαλίζαν</i> quid.	1109.a	<i>tuerit.</i>	589.a
<i>Smerdis</i> quid à fratre perpeffus.	843.a	<i>Solon quoniam legiflatur.</i>	519.b
<i>Sobrini</i> filiam uxorem ducere nullæ leges vetuerunt.	184.a. 185.a	<i>Solouis aliquot leges.</i>	441.a. 956.a. 979.a
<i>Sobrius</i> vicus.	403.a	<i>Solonis anni dimenfio.</i>	827.a
<i>Socci</i> , calceorum genus.	223.b	<i>Solonis aduerfus adulteria remedium quale.</i>	861.a
<i>Sociani Galli</i> qui & <i>Solduni</i> .	198.a	<i>Solonis inflitutum de lamentationibus in fu- nere tollendis.</i>	654.a
<i>Socios Romani</i> quos vocarent.	1172.a	<i>Solonis inflitutum de viro fponfam adituro.</i>	286.a. de quibusdam veftibus ac vafis à fponfa ad virum ferendis. 287.a
<i>Socratem</i> iurare foliti qui.	88.b	<i>Solonis lex de bove non facrificando.</i>	692.a
<i>Socrates</i> nudo pede incedere folitus.	227.b	<i>Solonis lex de filiis, quorum parentes in bel- lo perierant.</i>	1128.a
<i>Socrates</i> per quid iuraret.	88.b	<i>Solonis lex de non credendâ pecuniâ filio, qui fub patris iure eft.</i>	44.a
<i>Socrates</i> quàm pauper & abftinens fue- rit.	684.a	<i>Solonis lex de orbis puellis genere proximis elocandis.</i>	193.a
<i>Socrates</i> quid à diis precandum doceat.	1100.a	<i>Solonis lex de tutoribus.</i>	538.b
<i>Socrates</i> quo fe ludo oblectare folitus.	795.a	<i>Solonis de veftibus lex.</i>	230.b
<i>Socrate</i> nudo & quis uxores uno tempore habuerit.	186.a	<i>Solonis lex in mœchos.</i>	863.a
<i>Socrates</i> uxorem fuam amico aliquamdiu mutuatus eft.	193.a	<i>Solonis lex in ociofos.</i>	718.a
<i>Socratis</i> dies natalis.	1142.a	<i>Solonis peregrinatio.</i>	472.b
<i>Socratis</i> veftitus quis.	237.b	<i>Solutioni debiti quot dies præftitucentur.</i>	540.b
<i>Sodales Eliani.</i> 200.a. <i>Antoniniani.</i> ibid.		<i>Somatophylaces Græcis</i> qui.	692.b
<i>Augustales.</i> ibid. <i>Aureliani.</i> ibid.		<i>Somnia contrarios eventus fortiri.</i>	845.a
<i>Idææ matris.</i> ibid. <i>Titii.</i> ibid.		<i>Somnia plerumque vana, quæ.</i>	844.a. 845.a
<i>Sodalitati</i> & hofpicio renunciare.	36.b	<i>Somnia quomodo purgarentur.</i>	382.b
<i>Sodalitium</i> συνάγῃ θννακόλων apud <i>Ægy- ptios.</i>	198.a	<i>Somniorum aliquot verorum defcriptio.</i>	82.a
<i>Sogdianorum</i> regia quæ.	613.a		83.a
<i>Sol</i> <i>Perfarum</i> Præfes.	436.b	<i>Somniorum ratio quæ.</i>	841.a. & feqq.
<i>Sol</i> à quibus olim maxime veneratus.	743.b.	<i>Somno</i> ubi immolaretur.	410.b
	744.b. 745.b. 746.b	<i>Sophocles</i> per quid iuraret.	88.b
<i>Soli</i> quomodo facrificent <i>Perfæ.</i>	1108.a	<i>Sophocles</i> quem poetam quo in certamine vicerit.	653.b
<i>Soli</i> quid libari folitum ab <i>Athenienfibus.</i>	707.a	<i>Soricis</i> occentu aufpiciâ dirimebantur.	270.b
<i>Soli</i> quod animal facrum.	697.a. 699.a	<i>Sororis</i> inceftus apud quas gentes licitus.	181.a. & feqq.
<i>Solis</i> effigies.	1025.a. 1026.a	<i>Sortes</i> divinatoriæ ubi & à quo primum fi- ta.	107.a
<i>Solis</i> imago cryftallo inclufa fuper taberna- culum <i>Darii.</i>	878.a	<i>Sortitio</i> de loco inter duces militiæ quan- do fieret.	937.a
<i>Solaria</i> quomodo diftinguerentur.	1152.a	<i>Sortitione</i> nunquam fponfalia imita. 269.a	
<i>Solaris</i> annus quis.	827.a	<i>Sofputa</i> <i>Funonis</i> ædes ubi fummo honore cultâ.	468.b
<i>Solduni</i> [alii <i>Soldurii</i>] apud <i>Gallos</i> qui.	197.a. 198.a	<i>Sofidis</i> verfutia quæ & quomodo deprehen- fa & punita.	543.a
<i>Soleæ</i> , calceorum genus.	225.b. 226.b	<i>Soter</i> unde quis dictus.	339.a
<i>Soleas</i> ex corticibus arborum qui gerant.	227.b	<i>Spado</i> , firculus in vite.	330.a
<i>Solidus</i> integer quis.	1185.a		<i>Spar-</i>
<i>Solitaurilia</i> quæ, eorundemque cæremoniæ.	375.b		
<i>Solon</i> cur in exilium actus.	772.a		
<i>Solon</i> cur nullam in parricidas poenam fla-			

<i>Spargiticis Nymphis qui soli quatuordecim annis apud Athenienses sacrum victoriae succerent.</i>	132.a	<i>Sphynxis effigies, signum militare Thebanorum.</i>	868.a
<i>Sparta in quot factiones à Lycurgo divisa.</i>	887.a	<i>Spiculis brevibus qui pugnent.</i>	716.b
<i>Spartana mulieres sola viros pariunt.</i>	951.a	<i>Spiræ, placentiarum genus.</i>	282.b
<i>Spartanae virgines innuptæ facie invelatæ, nuptæ vero velatæ prodibant.</i>	275.a	<i>Spiræana quid sit.</i>	439.a. 440.a
<i>Spartanarum virginum exercitia.</i>	494.a	<i>Spiræamque quales constituerent demones.</i>	339.b
<i>Spartani intra urbem cœmeteria habuerunt.</i>	560.a	<i>Splen quibus deficiat, cursores insignes.</i>	448.a
<i>Spartani perfidie taxati.</i>	100.b	<i>Splene laborantibus quis Rex olim mederetur.</i>	1202.a
<i>Spartanis peregrinitas inuisa fuit.</i>	980.a	<i>Splenem ubi pecora non habeant.</i>	349.b
<i>Spartanorum constitutum in eos qui locupletum affinitates quærent.</i>	957.a	<i>Spodii Apollinis ara quam mira.</i>	407.b
<i>Spartanorum convivium qualia.</i>	294.b	<i>Spolia hostium in atris domorum affixa.</i>	330.b
<i>Spartanorum de classis præfecto institutum quod.</i>	13.a	<i>Spolia opima à quibus relata.</i>	108.a. & seqq.
<i>Spartanorum difficilem pugnam initorum mos.</i>	878.a	<i>unde opima dicta.</i>	109.a
<i>Spartanorum in obeundis expeditionibus mos.</i>	935.a	<i>Σποδός ἐστι qui.</i>	24.b
<i>Spartanorum ἱππολέγον quid & quibus imprecari solita.</i>	815.a	<i>Sponsa unde dicta.</i>	265.a
<i>Spartanorum mos in infantibus recens natis.</i>	476.a. 481.a	<i>Sponsa ubi visse virili utatur.</i>	290.a
<i>Spartanorum quam severa militie disciplina.</i>	367.a	<i>Sponsæ ad sponsum proficiscentis mos.</i>	277.a
<i>Spartanorum quanta ad Thermopylas victoria.</i>	738.b	<i>& seqq.</i>	
<i>Spartanorum regum potestas.</i>	575.a	<i>Sponsæ cur postredie nuptias clavis daretur.</i>	287.a
<i>Spartanorum ritus rege defuncto.</i>	618.a	<i>Sponsæ jam cum viro congressisse quot assis ferendi.</i>	284.a
<i>Spartanorum pueri cur nudo pede incederent.</i>	228.b	<i>Sponsæ quid nuptiarum die ad vinum deferre solita.</i>	960.a
<i>Spartiatarum tribus præcipue quæ.</i>	134.a	<i>Sponsalibus quæ hora accommodata.</i>	267.a
<i>Sparticarum Nympharum antrum ubi.</i>	398.b	<i>Sponsaliorum dirimendorum ipsissimo verba.</i>	954.a. 955.a
<i>Sparus quibus olim proprius.</i>	684.b	<i>Sponsalium contrahendorum ceremonie diversæ.</i>	265.a. b. & seqq.
<i>Spathæ Galatarum quales.</i>	686.b	<i>Sponsalium etymologia.</i>	266.a
<i>Speciei tribus.</i>	133.a	<i>Sponsi caput quæ Athenis ornaretur.</i>	283.a
<i>Spei ædes.</i>	348.a	<i>Sponsi ad sponsum ingressuri obsonia quæ.</i>	285.a. 286.a
<i>Spei templa quot & ubi Romæ.</i>	262.a	<i>Sponsus ac sponsa omnis cur & quando non suis appellarentur nominibus.</i>	266.a
<i>Speiæculis quam dediti Romani.</i>	170.b.	<i>Sponsus & nova nupta quibus vestibus induerentur.</i>	270.a
<i>& seqq.</i>		<i>Sportula salutantium quæ.</i>	323.b
<i>Spectatores in festis ludis coronati.</i>	662.b	<i>Spurius unde dictus.</i>	38.b
<i>Spectatores in ludis funebribus erant penulati, in ceteris togati.</i>	643.b	<i>Spurius Furius primus prætor fuit.</i>	382.a
<i>Spusiæ panis.</i>	281.b	<i>Spurius Lucretius sub quo Rege præfecturam urbis gesserit.</i>	665.b
<i>Sphære ludus quis.</i>	799.a	<i>Spurius Posthumius & Q. Martius Coss.</i>	473.a
<i>Sphæristerium quid sit.</i>	731.a. 732.a	<i>Stabilimus deus.</i>	755.b
<i>Sphæromachia quid.</i>	799.a	<i>Stadium quid.</i>	411.a
<i>Sphinxæ quæ.</i>	1131.a	<i>Stadium quod ladi genus.</i>	797.a
		<i>Stannæcos nummos qui percusserint.</i>	1054.a
		<i>Stantes qui epularentur.</i>	292.b. 293.b

<i>Stafimen</i> quid.	1116.a	<i>Stygia Proserpina</i> Siculis dea quæ.	466.b
<i>Statano</i> qui immolarent.	486.a	<i>Stygis in Arcadia</i> qualis aqua.	97.b
<i>Statanus</i> deus.	755.b	<i>Suarium</i> forum.	350.a
<i>Statarii</i> qui.	696.b	<i>Sub corona</i> & de lapide empti qui.	751.a
<i>Stater</i> quid sit.	445.a	<i>Sub hasta publica</i> vendere quid.	ibid.
<i>Stalhmus</i> quot parasangas conficiat.	442.a	<i>Sub pileo vendendi</i> mancipia jus quod.	752.a
<i>Statti Romæ</i> qui ferè dicti.	784.a	<i>Subcinericiis</i> panis.	281.b
<i>Statio tribunorum in castris</i> ubinam esse foret.	623.b	<i>Subitariae</i> legiones quæ.	885.a
<i>Stationum castrensiū</i> diversa nomina.	86.a	<i>Subscriberes</i> qui essent.	602.a
<i>Stativæ</i> feriæ quæ.	50.b	<i>Subsellia</i> equitibus & senatoribus in theatris à plebe discreta quot.	176.b. 177.b
<i>Statius</i> pœta quibus in ludis aut vicinis, aut vicibus sit.	653.b	<i>Subselliorum</i> ornatus.	179.b
<i>Statue</i> consecrande ritus & cærensiæ.	594.b	<i>Substitutio</i> Pontificis quæ fieret.	313.a
<i>Statuæ</i> diis votæ.	803.a	<i>Subulcis</i> omnibus ubi templa ingredi vetitum.	1081.a
<i>Statuarum</i> diversis in locis multitudo olim quantæ.	1030.a	<i>Subucula</i> , vestis.	196.b
<i>Statumen</i> quid.	328.a	<i>Suburrana</i> tribus quando & à quo instituta.	126.a
<i>Stellatina</i> tribus.	127.a	<i>Succedendi</i> jus inter matrem & filiam quæ lex non permittat.	548.b
<i>Stellæ</i> volucres sacræ.	697.a	<i>Succesio</i> regni apud Æthiopes quàm insolita.	538.b
<i>Stephanophori</i> Græcis qui.	319.a. 584.b	<i>Succensus</i> magnos ex magna calamitate qui olim adepti.	536.a
<i>Stephophori</i> qui.	188.b	<i>Sues</i> quibus accepti & quibus in vici.	696.a
<i>Stermutamenta</i> quid avaritii faciant.	500.a. & seq.	<i>Sues ununguli</i> ubi nascantur.	350.b
<i>Stesichorius</i> in taxillis quid.	791.a	<i>Suetonii</i> locus discussus. 3.a. laus.	4.a
<i>Stichus</i> quorum nomen olim Romæ.	784.a	<i>Sufficli</i> tribuni qui.	621.b
<i>Stillicidiorum</i> lex quæ.	527.b	<i>Suffetes</i> Carthaginiens. qui.	566.a. 1165.a
<i>Stipendia professoribus</i> constituta.	493.a	<i>Suffibulum</i> quid.	115.b
<i>Stipendium</i> quando primum Romanis militibus dari coëptum.	712.b	<i>Suffitio</i> , quale expiationis genus.	646.a
<i>Stipendium</i> in dies singulos initio quantum, ac deinceps quàm & quoties variatū. ibid.	ibid.	<i>Suffragandi</i> rationes quam diversæ.	893.a. & seqq.
<i>Stipendium</i> quæ gentes non darent, sed prædam tantum militibus concederent.	714.b	<i>Suffragia</i> alia atque alia diversis comitiis lata, quomodo ponderarentur.	897.a
<i>Stipis</i> sparsio in populum.	473.a	<i>Suffragia</i> civitum in Centuriatis Comitiis prævalabant.	898.a
<i>Stoæ</i> quid.	815.a	<i>Suffragiorum</i> scita qui servarent.	893.a
<i>Stipite</i> qui mactabant hostias.	1107.a	<i>Suibus</i> qui semper abstinerent.	696.a
<i>Stoici</i> ubi philosopharentur.	ibid.	<i>Suilli</i> unde dicti.	55.a
<i>Stola longa</i> , quarum vestis.	232.b	<i>Sulphur</i> cur in lustrationibus adhibitum.	377.b. 383.b
<i>Stola</i> , vestis qualis.	218.b	<i>Sulpitii</i> trib. pl. lex quæ & quomodo ab ipso revoluta.	46.a
<i>Stola militaris</i> , ubi adolescentium ornatus.	202.b	<i>Sulpitii</i> servus ob proditum dominum quomodo plexus.	778.a
<i>Stolones</i> unde vocati.	54.a	<i>Sulpitius</i> flamen quæ de causa sacerdotio privatus.	576.b. 577.b
<i>Strabones</i> unde sic dicti.	56.a	<i>C. Sulpitius</i> quam levem ob causam uxorem repudiavit.	953.a
<i>Stragula</i> quid sit.	767.a	<i>Sulpitius</i> tribunus quos satellites habuerit.	691.b
<i>Strenia</i> facellum.	408.a		
<i>Strobilus</i> quid.	497.a		
<i>Strophium</i> quid.	221.b		
<i>Struppi</i> quid.	370.b		
<i>Struthiocamelus</i> femis qui in galeis usi.	154.a		
<i>Stuprator</i> Vestalium quomodo puniretur.	117.b		

<i>Summanus quis.</i>	125.b	<i>Sylla legum Romanarum censor.</i>	771.a.
<i>Summenium Romæ quid.</i>	1131.a	<i>primus Romanorum sine populi iudicio</i>	
<i>Supplicariæ leges paulatim abrogatæ.</i>	686.a	<i>cives morte multavit.</i>	ibid.
<i>Suppelleæ quid, & ejus nomine quæ comprehendantur.</i>	137.a	<i>Sylla quam legem à se latam ipse infrēgit.</i>	599.b
<i>Superbiæ domicilium apud Campanos fuit.</i>		<i>C. Sylla primus crematus Romæ.</i>	549.a
1031.a		<i>Syllæ lex de bonis proscriptorum publicandis.</i>	821.a
<i>Supercilia cui Deæ sacra.</i>	422.a	<i>Syllæ de Archelao trophæum quale.</i>	174.a
<i>Superciliorum indicia.</i>	ibid.	<i>Syllarum cognomen unde.</i>	77.a
<i>Superorum ara quomodo fieret.</i>	1087.a	<i>Sylvæ in mari rubro.</i>	81.b
<i>Superorum hostiæ quales.</i>	1085.a	<i>Sylvano pro quibus animalibus vota fierent & quæ.</i>	816.a
<i>Supervagantiæ aves quomodo augurium faciant.</i>	130.b	<i>Sylvano quid immolaretur.</i>	700.a
<i>Supparo quæ naves pro insigni usæ.</i>	881.a	<i>Sylvanus pueris infestus.</i>	485.a
<i>Supparum, vestimenti genus.</i>	220.b	<i>Sylvii qui Reges dicti.</i>	13.a. 14.a
<i>Supplicatio triumphii prærogativa.</i>	372.b	<i>Symbola quæ dicta sint.</i>	500.a
<i>Supplicationes quando, cur, & quomodo fierent.</i>	369.b	<i>Synagia quid.</i>	589.b
<i>Supplicationes apud Græcos quomodo fierent.</i>	370.b	<i>Syngrapha quid.</i>	525.a
<i>Supplicationes ob fuitiles causas decretæ cui & quæ.</i>	371.b. 373.b	<i>Synthesibus qui quando interentur.</i>	251.b
<i>Supplicia de nocentibus noctu sumebant Lacedæmonii.</i>	592.a.	<i>Syracusaniæ deliciæ.</i>	315.a
<i>id cur apud Romanos vetitum.</i>	ibid.	<i>Syracusani natura quales.</i>	1040.a
<i>Supplicia noxiorum apud diversos quam diversa.</i>	587.a. & seqq.	<i>Syracusani in cujus fuerint clientela.</i>	328.b
<i>Supplicia Romanorum posteriorum quam crudelia.</i>	603.a	<i>Syracusani quomodo jurarent.</i>	90.b
<i>Supplicia unde sen quare dicta.</i>	586.a	<i>Syracusani Hercules quam charus & cultus.</i>	378.a
<i>Supplicio afficiendi in Ægypto quomodo tractarentur paulo ante mortem.</i>	592.a. 593.a	<i>Syracusianorum ararium ubi fuerit.</i>	254.a
<i>Supplicium de Regibus sumptum.</i>	605.a	<i>Syracusianorum improba quædam lex.</i>	238.b
<i>Supplicium gestus apud diversos.</i>	425.a. & f.	<i>Syri natura quales.</i>	1034.a
<i>Suræ unde quidam cognominati.</i>	60.a	<i>Syri quàm impensè Fortunam coluerint.</i>	107.a
<i>Surculata vestis.</i>	210.b	<i>Syria in Toparchias divisa.</i>	511.a
<i>Sus fœderibus & sponsalibus adhibebatur.</i>	694.a	<i>Syrma, quorum vestis.</i>	219.b
<i>Sus, nisi prægnans, aliter in sacrificiis non habetur pura.</i>	702.a	<i>Syrmea quid.</i>	69.b
<i>Susæ, oppidum, quorum fuerit ararium & regia.</i>	254.a. 611.a	<i>Syrorum dii qui.</i>	444.b
<i>Sutor supra crepidas, quid.</i>	159.b	<i>Syrorum in condiendis cadaveribus mos.</i>	550.a
<i>Sutrinorum dea peculiaris quæ.</i>	451.b	<i>Syrorum in prælio aggrediendo mos.</i>	932.a
<i>Sybaris, Colethorum regin.</i>	611.a	<i>Syrorum à quoto anno masculi, à quoto fæminæ tributum penderent.</i>	985.a
<i>Sybaritarum libidinum in conviviis illecebriæ quæ.</i>	311.b	<i>Syrorum Regum honos.</i>	221.a
<i>Sybaritidis fluxui potus quales faciat capillos.</i>	250.b	<i>Sysitia quid.</i>	294.b
<i>Sycophanta, nomen quàm probrosum.</i>	1200.a		
<i>Syginorum virgines qua ratione nuptui dentur.</i>	191.a		

T.

T & A per se posita, quid in sententiis ferendis signarint. 594.a
T littera in subscriptione Tribb. pl. quid vellet. 24.a. quia numerum aliquando denotavit. 115.a
Tabellæ in triumpho quales præferrentur. 482.b

Tabellarii Cyri per intervalla locorum dispositi.	215.a	factum. 540.a. ei quid prodigii obven-	
Tabellariorum diversa nomina.	214.a. 215.a	rit antequam exularet.	733.a
Tabellarum cerearum usus quis olim esset.	526.a	Tarquiniorum ager quid Romæ postea factus.	820.a
Tabellis sententias qui ferrent.	595.a	Tarquinius Priscus ubi aedes suas habuerit Romæ.	608.a
Tabernacula sua milites abiturum incendebant.	95.a	Tarquinius Superbus regni cupiditate secerum suum Servium Tullium interficiendum curavit. 297.a. primus propter insolentiam regno pulsus.	924.a
Tabernaculorum castrensium materia olim quæ apud diversas gentes.	90.a	Tauri amphitheatrum.	1195.a
Taciti Cæsaris edictum pro dominis contra servos quod.	779.a	Tauri an sacrificio puri sint quomodo explerent Græci.	693.a
Taciti nomen cui mensi inditum.	837.a	Tauri Scythæ quos cum Regibus viros sepe- peliant.	199.a
Taciturnitas in sacris quam necessaria.	1079.a	Taurii ludi qui & cur sic vel dicti vel instituti.	634.b
Tanariorum deus præcipuus quis.	449.a	Taurina porta unde dicta.	1063.a
Tapocos Græcis quid.	529.a	Taurorum familia unde sic dicta.	56.a
Tagus, fluvius.	854.a	Taurorum horrenda sacrificia qualia.	751.b
Talcheæ quomodo sibi uxores parent.	190.a	Taurus æneus quorum fuerit signum militare.	868.a
Talentorum diversa genera.	1187.a	Taurus Lunæ propriè dicatus.	697.a
Talentum Achaicum.	1185.a	Taurus, pœtarum victima.	653.b
Talentum Romanorum.	1190.a	Taurus quibus diis immolaretur.	689.a
Tali lusorii quales.	789.a	Taxila, Indorum regia.	612.a
Talionis lex.	548.b	Taxiles qui Reges vocati.	15.a
Talparum fibræ quales.	353.b	Taxilis defuncta corpora vulturibus obijcere mos erat.	552.a
Tanacra, cuius regionis civitas.	405.b	Taxilorum impudentia in virginibus egentibus nuptiis tradendis.	187.a
Tanaïs, fluvius.	299.a	Taxillorum ludus qualis.	791.a
Tanaquilis quanta castitas.	266.a. lana, colus & fusum.	Teda ligni succus quam efficax in cadaveribus conservandis.	551.a
Tantum & quantum quomodo usurpentur.	959.a	Tegeatum contra Lacedæmonios quanta & quam insperata victoria.	940.a
Tarantani qui.	398.a	Telemachi præceptor quis.	490.a
Tarantula quid.	ibid.	Telephus, Heiculis filius, expositus.	537.a
Tarus cuius filius, & quorum nuntius incussus.	1057.a	Tetiz quid.	295.b
Tarentine, placentarum genus.	282.b	Telluris invocanda mos quis.	817.a
Tarentini nuntia quales.	1039.a	Tellus à quibus culta.	744.b
Tarentini milites comati.	879.a	Telum vehementius quam hasta.	683.b
Tarentini quomodo se matutinis poculis ingurgitarent.	308.b	Temenitida, cuius urbis porta.	1075.a
Tarpejana ex Vestalibus.	107.b	Temperantiæ summæ exempla.	314.b
Tarpejus collis quis.	550.b	Tempestati quid solitum immolari.	700.a
Tarquinius, cuius regionis olim oppidum & unde denominatum.	851.a	Templa anguribus dicata quæ.	122.b.
Tarquinius junioris techna.	541.a	264.b	
Tarquinius Prisci in edendis spectaculis studium.	170.b. sceptrum quale. 225.a. 226.a	Templa clarissima olim quæ.	416.b.
Tarquinius Superbi cum Collatino cognatio quæ.	388.b. callidum & tyrannicum	& seqq.	
		Templa Deorum extra urbem quæ, & quæ postea ex his in urbem recepta.	257.a
		Tem-	

RERUM ET VERBORUM.

<i>Templa deorum hostilibus spoliis ornata.</i>	<i>Tesseræ alia atque alia significatio.</i>	882.a
331.b	884.a	
<i>Templa diis vota.</i>	<i>Tesseræ lusoriae quales.</i>	790.a
<i>Templa diversa Fortunæ.</i>	<i>Testamentum a quibus Romæ custodienda tradi solita.</i>	110.b
<i>Templa Fani.</i>	<i>Testamentaria lex ex XII. tabulis quàm æqua.</i>	536.b
<i>Templa sine templo quibus diis olim fierent.</i>	<i>Testamentorum genera veteribus quot.</i>	900.a
454.a. 455.a	<i>Testamentum militare quomodo fieri solitum.</i>	901.a
<i>Templa ubi nulla.</i>	<i>Testandi de bonis ratio apud Germanos nulla.</i>	537.b
<i>Templi ambitus seu arca quibus ceremoniis consecraretur.</i>	<i>Testantium vetus mos.</i>	5.a
611.b	<i>Testatori Solonis lege quid permissum.</i>	537.
<i>Templi Apollinis locus apud Delphos.</i>	b qual lege nimium permissum.	548.b.
398.	549.b	
b. honor.	<i>Testimonium falsum dicentis supplicium quod.</i>	546.b
<i>Templi consecratio quibus ceremoniis fieri solita.</i>	<i>Testudines qui ut deos honorarint.</i>	745.a
594.b	quibus quotidianum cibus fuerint.	677.a
<i>Templum juxta tabernaculum ducis.</i>	<i>Testudinis figuram quorum nummi habuerint.</i>	1057.a
91.a	<i>Testudinum testis qui domos construunt.</i>	339.b
<i>Tempus apparandæ expeditionis.</i>	<i>Tetracina, quorum nummus.</i>	1055.a
885.a	<i>Tetracenus quid.</i>	496.a
<i>Tempus sacrificiis idoneum quod.</i>	<i>Tetrapolitani conventus oppida quæ.</i>	851.a
1098.a	<i>Tetricorum domus ubi Roma.</i>	564.b
<i>Tempus luctus à Numa constitutum.</i>	<i>Tetricus, vir Senatorius, à quo victus.</i>	171.a
650.a	<i>Teueri quo ornatu in galeis æsi.</i>	156.a
<i>Temulentos duplici pœna castigandos consuebat Pittacus, si quid deliquissent.</i>	<i>Thala, Jugurthæ ararium.</i>	254.a
674.a	<i>Thalami descriptio.</i>	335.b
<i>Tenebricosa porta Corinthi.</i>	<i>Thargelion mensis infortunatus.</i>	1142.a
1073.a	<i>Thalassio quid sit.</i>	283.a
<i>Tenediarum mulierum pulchritudo quanta.</i>	<i>Thalassius quis fuerit.</i>	ibid.
73.b	<i>Thales quem summum statuerit deus.</i>	744.b
<i>Tenediorum in Achillem odium quantum.</i>	<i>Thales astrologus quis cujusque fuerit.</i>	472.b.
378.a. in adulteros lex quàm severa.	quomodo annum distinxerit.	828.a
861.a. 862.a	<i>Thaletis si poliendi mens.</i>	549.a.
<i>Tenes, quorum deus.</i>	sepulchrum.	354.a
449.b	<i>Thaletis Milesii dictum de uxore ducenda.</i>	946.a
<i>Tenes templum quibus adire nefas.</i>	<i>Thasi quali vino libarent.</i>	707.a
505.b	<i>Thasiotum vina quàm miræ & diuersæ naturæ.</i>	413.b
<i>Ter solum in viâ lavare ubi statutum.</i>	<i>Theatrales ludi quales & à quibus exhiberentur.</i>	645.b. 646.b
1156.a	<i>Theatrum alium origo.</i>	647.b
<i>Terres pulchrum ubi.</i>	<i>Theatra temporanea à quo primum excogitata.</i>	1193.a
1103.a	<i>Theatris qui arcerentur.</i>	182.b
<i>Terentii locus quidâ elucidatus.</i>		
34.a. 301.a		
<i>Q. Terentius Culleo libertus Scipionis Aphricani elatum corpus pilatus prævit.</i>		
632.a		
<i>Termini sacrum quale.</i>		
453.a		
<i>templum.</i>		
454.a. 456.a. 551.b		
<i>Terminalia festa.</i>		
456.a		
<i>Terræ filii qui dicti.</i>		
380.a		
<i>Terræ motui quis deus præsit, ignorari.</i>		
386.b		
<i>Terræ motum Romæ nullum, nisi alicujus mali prænuncium, fuisse.</i>		
ibid.b		
<i>Terræ motus quomodo expiarentur.</i>		
ibid.b		
<i>Terræ quale vetum vocavit Artaxerxes.</i>		
812.a		
<i>Terræ sacrum.</i>		
459.a.		
<i>simulacrum.</i>		
1016.a		
<i>Terram & aquam offerre, deditionis signum erat apud Persas.</i>		
944.a		
<i>Tesqua, quorum locorum nomen.</i>		
267.b		
<i>Tessera in militia.</i>		
871.a		
<i>Tessera quibus pro caduceo fuerit.</i>		
34.b		

<i>Theatrovum Romæ quanta olim multitudo ac celebritas.</i>	1191.a. & seqq.	<i>ptuose.</i>	1153.a. 1154.a
<i>Theatrum apud Fidenas lapsum.</i>	1193.a	<i>Theryclia quid.</i>	670.a
<i>Theatrum lapideum.</i>	1195.a	<i>Thesauri diversorum populorum & Regum ubi olim tuto reconditi.</i>	253.a. & seqq.
<i>Thebæi per Osiridem jurabant.</i>	87.b	<i>Thesaurus, carceris nomen apud Messenios.</i>	583.a
<i>Thebani natura quales. 1039.a. novos incolas non admittēbant.</i>	980.a	<i>Thesæi sepulchrum quid privilegii & juris habuerit.</i>	781.a
<i>Thebanis publicæ pœna frequens, cicuta aut venenum.</i>	590.a	<i>Thesæi tonsura quæ.</i>	194.b
<i>Thebanorum signum militare quod.</i>	868.a	<i>Thesæo qui dies sacri apud Græcos.</i>	766.a
<i>Thebanorum sinistrum cornu.</i>	935.a	<i>Thesæus cur in Scyrum exactus.</i>	772.a
<i>Thibarum aer crassus & pinguis.</i>	1031.a	<i>Thesæus Isthmiorum inventor.</i>	66.b
<i>Thibarum diversitas quæ. 410.b. & seqq.</i>		<i>Thesæus quid boni Atheniensibus contulerit.</i>	16.a
<i>Their Ægyptiis deus quis.</i>	465.b	<i>Thesmothetæ quales Athenis fuerint.</i>	754.a
<i>Themistocles à Spartanis quali corona donatus. 1129.a. cur in exilium actus. 772.a. ex qua fuerit tribu Atheniensium. 132.a</i>		<i>Thespiensis in quot genera divisi.</i>	190.b
<i>Themistocli quam levi de causa quidam prælati.</i>	498.a	<i>Thesprotius ager ubi sit.</i>	237.a. 238.a
<i>Themistoclis dexteritas in vitanda contentione. 936.a. sepulchrum.</i>	353.a	<i>Thessala fides.</i>	100.b
<i>Themites deus quis.</i>	456.b	<i>Thessaliarum quas factiones olim divisa.</i>	887.a
<i>Thinsæ quid.</i>	534.a	<i>Thessalorum amicitia.</i>	229.b
<i>Theodori cuiusdam inaudita constantia. 233.a. 234.a</i>		<i>Thessalorum Regum cognomen.</i>	16.a
<i>Theodoricus, Gothorum rex, quo tempore maximè placidus esset. 794.a. ei quam exossi fuerint gladiatores.</i>	643.b	<i>Thetes qui dicti.</i>	786.a
<i>Theodorus Cyrenæus athenus.</i>	747.b	<i>Thetidis argentei pedes.</i>	420.a
<i>Theodorus Gadavens, Tiberii præceptor. 490.a</i>		<i>Theutates Gallis deus quis.</i>	465.b
<i>Theodorus Gaza quid aliquando monstri in Peloponneso viderit.</i>	657.a	<i>Theutones cuiusmodi galeis in bello usi.</i>	155.a
<i>Theodosius Bithynus quàm fuerit excellenti ingenio vir.</i>	473.b	<i>Theutus, quorum deus.</i>	445.b
<i>Theodosius Imperator qualia aliquando vota fecerit.</i>	804.a	<i>Thiatis quis apud Athenienses mensis. 835.a</i>	
<i>Thogenes cursu, lucta & pugilatu celebrimus.</i>	59.b. 60.b	<i>Thomide factio Athenis.</i>	887.a
<i>Theophanes orator cujus fuerit.</i>	473.b	<i>Thoraces equestrum apud Romanos olim quales.</i>	695.b
<i>Theopompus historicus cujus fuerit.</i>	ibid.b	<i>Thorax Regis Amasis linteus quam fuerit mirus.</i>	ibid.b
<i>Theopompus in quo certamine victor fuerit. 654.b</i>		<i>Thracia provincia quot.</i>	512.a
<i>Theophrasti laus & sententia de remedio viperini morsus.</i>	397.a	<i>Thraces mulieres ut nubant. 187.a. ut cum maritis defunctis tumultentur.</i>	640.a
<i>Theophrastus Aristotelis aliquando præceptor.</i>	180.a	<i>Thraces dum fulminat aut tonat, in cælum sagittas intendunt. 126.b. multitudine uxorum gaudent. 192.a. quomodo absque potu inebriari soliti. 675.a. natos deplorabant, mortuis congaudebant. 475.a per Mercurium jurare soliti. 87.b. quem ornatum in galeis usurparint.</i>	156.a
<i>Theoxenion quid.</i>	69.b	<i>Thracia in strategias divisa.</i>	511.a
<i>Therani quos defunctos lugeant aut non lugeant.</i>	650.a	<i>Thracum deus quis.</i>	444.b
<i>Theratiæ Vestali quid à populo datum. 109.b</i>		<i>Thracum luctus in funeribus nullus. 624.a. 655.a</i>	
<i>Thermæ olim Romæ quam multæ & sum-</i>		<i>Thracum numerus.</i>	495.a
		<i>Thracum acies ut instrueretur. 934.a. in acies prodeuntium cistius cujus coloris. 147.a. in sædere percutiendos. 29.b. in Orpheum amor quantus. 378.a. in præliis arma quæ. 716.b.</i>	posz

post intemperatissimas perpotationes mos.		Tibie Romane quot foraminum essent.	
296.b		876.a	
Thracum sapientes quam mire mori & se-		Tibie sacrorum unde fierent.	1081.a
peliri soliti.	555.a	Tibiarum genera quam diversa, & qui il-	
Thracum pueri ut instituerentur.	479.a	lis militie uti soliti.	872.a. 876.a
Thra, cuius festum.	424.b	Tibicines militie quando canerent.	873. a.
Thucydides ex qua tribu Atheniensium		quomodo aliquando Romam expulsi & id	
fuerit.	133.a	reducti.	760.a
Thucydides factio Athenis.	886.a	Tibicinum festus dies quis & quam ridicu-	
Thurii cur Boreæ uti deo vota persolverint.		le transigi solitus.	760.a. 762.a
809.a		Tibulinus, quorum deus.	445.b
Thurin milites comati.	878.a	Tigranes quomodo suum diadema ante pedes	
Thuriorum lex militaris. 366.a. lex de ma-		Pompeji projecit.	218.a
trimoniis. 948. a. lex de tutoribus.		Tigranes quorum Regum cognomentum. 16.a	
538.b		Tigranis erarium ubi fuerit. 255.a. info-	
Thuriorum urbs in quot tribus divisa. 133.a		lentia quantā. 494.b. regia ubi. 612.a	
earum nomina.	ibid.	Tigris in triumpho quis vedus.	494.b
Thusci terra & mari bellicosi. 848.a. co-		Timalci tumulus ubi fuerit.	123.a
rum origo & etymon.	849.a	Timere à somno quid portendat.	845.a
Thuscorum civitates excellentiores quæ &		Timolontis auctoritas apud Syracusanos.	
quot.	851.a	619. a. dies natalis quibus festus &	
Thusculanus quis de sua ipsius patria Roma		faustus.	1143.a
triumphavit.	480.a	Timolus, seu Tmolus, quales ex se fontes	
Thuscus vicus unde sic dictus.	401.a	emittat.	853.a
Thyas quis dictus.	320.a	Timonia, Alexandria regia.	613.a
Thybis mensis quis apud Egyptios.	835.a	Timori deo qui templi dicaverint.	105.a
Thymele quid.	660.a	Timoris sacellum à quibus erectum.	733.b
Thymelici qui dicti.	ibid.	Timoris templum cur extra urbis mœnia.	
Thymochresia Gallis quid.	692.b	262.a. Sparte tamen intra urbem recept-	
Thymuchi apud Massilienses qui.	993.a	ptum.	ibid.
Thyosci Græci qui.	849.a	Timotheus, Cononis F., ex fortunato quam	
Thyreos Græcis deus quis.	457.b	infortunatus.	103.a
Tiara, quale Regum diadema. 220.a. ejus		Timotheus musicus cuius.	472.b. 480.a
affinitas cum cidari.	225.a	quo cantu Alexandrum veluti furentem	
Tibarcenorum maritorum, post uxoris puer-		accendere solitus.	876.a
perium, mos.	484.a	Tinnitu aurium quid presentiat.	432.a
Tiberii præceptor quis.	490.a	Tintinnalula & tympana militie qui usur-	
Tiberii Imperatoris lex de sœnore tollen-		pent.	868.a. 877.a
do. 46.a. statuæ ubi pro asylo fuerint.		Titan quis dies cui dictus.	456.b. 1144.a
782.a.		Titī convivia qualia.	299.b
Tiberius Cæsar quam refugerit mensi alicui		Titie aves quæ.	200.a
suam indere nomen. 836.a. quum se-		Titī sodales qui & cur instituti.	ibid.
vere militem prætorianum ob subtractum		Titienfis tribus unde sic dicta. 124.a. 125.a	
patronem puniverit. 365.a. quid contra		Titthemidia quid.	294.b
luxum tentavit & tamen omiserit. 686.a		Tituli unde dicti.	38.b
quibus satellitibus usus.	693.b	Titus unde dictus.	ibid.
Tiberio Graccho, ea die qua in turba casus		Titus Tatiis ubi sepultus.	562.b
occubuit, pulli non addixere.	229.a	Tituri in quibus sacris representarentur.	
Tibia Phrygia quam varium edere soleat		649.b	
sonum.	874.a	Tityus unde genitus.	380.a
Tibia in quorum funere usurpari solita.		Toga qua ætate & quando sumeretur ab	
629. a		adoleſcentibus.	199.b. 201.b

- Toga aetia quæ. 201.b
 Toga cum purpura, quorum propria. 202.b
 Toga Gabina quæ. 113.a
 Toga prætexta, consularis & prætoria. 209.b. 392.a
 Toga qualis seu quorum fuerit vestis. 200.b. 201.b
 Togarum diversitas quanta. 203.b
 Tomiris quanta strage Cyrus & Persas occiderit. 737.b
 Tonderi à Rege maxima apud Indos pœna. 595.a
 Tonitrus impares, pares, matutini, meridiani, sereno tempore emissi, quid singuli portenderent. 126.b
 Topiarii qui. 837.a. unde dicti. 838.a
 Torquati nomen unde. 64.a
 Torquibus quibus Romani, & quibus exeri donarentur. 1124.a
 Tot Ægyptiis mensis quis. 835.a
 Trabea, quorum vestis. 211.b. 571.a
 Trabea quis primus usus. 212.a
 Trabearum genera quot. ibid.
 Trabs cum lapide concreta ubi inventa. 81.b
 Traduces quid. 329.a
 Tragelinus mensis quis. 835.a
 Tragica scena in Theatris quæ. 174.b
 Tragedi præmium quod. 653.b
 Tragediam primus quis dederit. ibid.b
 Tragediarum certamina ubi. ibid.b
 in signe quid. 631.b
 Traiani forum. 350.a
 Traiani modestia, laus & prudentia. 730.b
 Traiani uxori sororique Senatus frequenti curiâ Augustarum cognomen dedit. 8.a
 Traianus Parthici cognomine recusavit. 338.a
 Optimi agnominatone gavisus fuit. 339.a
 ubi Alexandri M. manibus parentavit. 365.b. primus Romæ sepulchrum in foro meruit. 597.b. quo modo mortuus triumphavit. 490.b
 Tralliani quam levem in homicidas quoddam pœnam statuerint. 596.a
 Tranquilli locus discussus. 3.a
 Transfuge quemodo tractarentur, aut in acie locarentur. 940.a
 Transfugarum pœna. 361.a
 Transitorium forum quod. 349.a
 Transilitionis mos. 763.a
 Trapezæ, quæ Græcis loca dicta. 140.a. 753.a
 Trapezophoræ quæ. 140.a
 Trapezodice qui dicti. 131.a
- Transorum mos in condolendo natis & conlatundo mortuis. 475.a
 Trebatius quàm fuerit doctus & excellens vir. 729.b
 Trebonius cur Asper cognominatus. 70.a
 Treseiri inter sacerdotes adsciti qui. 747.a
 Treseirorum in prælio aggreduendo mos. 932.a
 Treia prætoris prætoris, prorebus. 1034.a
 Triarii milites qui & quem in acie locum tenerent. 29.a. 686.b. 933.a
 Triasia, cuius urbis porta. 1073.a
 Triatrus. 466.a. 762.a
 Triballi quomodo copias suas dividere soleant. 935.a
 Tribubus singulis olim singuli augures præfissi. 260.b
 Tribunal apud Buthynos ubi statui solitum. 591.a
 Tribunatui militari qui admitterentur. 627.b
 Tribunatus plebis ad senatores & patricios translatus. 13.b. 734.b
 Tribunitia potestas quam insolens & quam à Sylla comminuta. 12.a
 Tribunitiæ potestatis honor quantus. 735.b
 Tribuni ævari qui. 17.b. 472.a. comitiati. 901.a
 Tribuni consulari potestate quando & quibus auspiciis creati. 16.b
 Tribuni militares quot aliquando simul fuerint. 16.b. 17.b. 621.b. per quos eligentur. ibid.b. & 622.b
 Tribunorum militarium genera quot. 621.b
 Tribunorum militarium officia quæ. 144.a. 623.b. 624.b. 625.b. potestas. ibid.b
 Tribuni sacrosancti. 736.b
 Tribuni plebis initio quot. 9.b
 decem deinde creati. 10.b
 Tribuni plebis quando primum creati. 19.a.
 non licetorem, ut Consules, sed viatorem habebant. 20.a. eorum potestas. ibid.a.
 & seqq. an iis ulla contra Dictatorem fuerit facultas. 21.a. 22.a. eorum imperium quousque extra urbem valeret. 22.a.
 an & quando iis ab arbe abesse liceret. 23.a. intra curiæ limites, cum frequens habetur senatus, adesse iis illicitum. 23.a.
 24.a. quando Senatores effici cæperint. 24.a. eorum fores cur per noctem, perque diem reclusus esse oporteret. 25.a
 Tribunal plebis neminem patre superstitie esse posse. 23.a
 Tri-

RERUM ET VERBORUM.

<i>Tribani plebis, quomodo, si delinquerent, castigaretur.</i>	735. b. 736. b	<i>Tripodes quid.</i>	140. a
<i>Tribuno plebis quando & ubi lictores concessi.</i>	209. a	<i>Tripudia qualia faciant anguria.</i>	142. b
<i>Tribunorum plebis in censores potestas.</i>	10. b	<i>Tripudia Saliorum.</i>	202. a
725. a		<i>Trismegistus quibus leges tulit.</i>	520. b
<i>Tribunorum sortitio in jure dicundo quomodo fuit.</i>	19. a	<i>Tritæa, cujus regionis urbs.</i>	850. a
<i>Tribunorum officium.</i>	19. b	<i>Tritonis cujusdam seu hominis marini apparitio.</i>	656. a. 658. a
<i>Tribunorum potestas à quo aucta.</i>	14. b	<i>Trivertex Brutii quid.</i>	556. b
<i>Tribunus pl. à reliquis tribb. & populo puniri poterat.</i>	13. b	<i>Trivæ templi privilegium apud Stratonicensis.</i>	782. a
<i>Tribunus Celerum semper Regi aderat.</i>	1180. a	<i>Triumphalis porta.</i>	1071. a
<i>Tribunus militaris cui immediate subest.</i>	38 a	<i>Triumphales viri quo ornatu ad rem divinam accederent.</i>	1093. a. ut essentur apud Romanos.
<i>Tribus que olim dictæ.</i>	28. a		624. a. 630. a
<i>Tribus queque in quot curias divisi.</i>	124. a	<i>Triumphandi causæ quibus in locis tractantur solite.</i>	476. b. 477. b
<i>Tribus Romanæ olim quot & earum nomina.</i>	124. a. & seqq. urbana.	<i>Triumphandi leges.</i>	166. a. 167. a
<i>Tribus decem Atheniensium.</i>	132. a	<i>Triumphantes utrum ire in urbem pedibus, an ubi consueverint.</i>	170. a
<i>earum nomina.</i>	ibid.	<i>Triumphantes ipsi præferri soliti quid.</i>	481. b
<i>Tribus Augusto peculiariter additæ quæ.</i>	128. a	<i>quis coronam supra caput sustentaret.</i>	495. b
<i>Tribus Bojorum.</i>	134. a	<i>Triumphanti Senatus quid exhibere solitus.</i>	500. b
<i>Tribus octo Corinthiorum.</i>	133. a	<i>Triumphantis curram qui sequerentur.</i>	496. b. ornatus.
<i>Tribus duodecim Heleorum.</i>	133. a		491. b
<i>Tribus Hibercorum.</i>	134. a	<i>Triumphantium aliquot insolentie quæ.</i>	493. b. 494. b
<i>Tribus Indorum quot.</i>	134. a	<i>Triumphantium equis qui veherentur.</i>	496. b
<i>Tribus Megarensium.</i>	131. a	<i>Triumphare de civis Romano quando primum & cui permissum.</i>	170. a. 171. a
<i>Tribus Rusticæ.</i>	127. a	<i>Triumphali aliquando à populo sine Senatus auctoritate decreti.</i>	478. b
<i>Tribus Spartarum.</i>	133. a	<i>Triumphali caeremonie ac pompa quæ.</i>	481. b.
<i>Tribus Thuriarum decem.</i>	133. a	<i>& seqq. prærogativa quid.</i>	372. b
<i>earum nomina.</i>	ibid.	<i>Triumphali Græcorum qui.</i>	171. a
<i>Tributa cemitia quomodo fieri solita.</i>	901. a	<i>Triumphali Romæ quot ædificati à condita urbe ad Vespasianum & Titum.</i>	479. b
<i>Tricennalia vota.</i>	804. a	<i>Triumphali Romanorum plures de Gallis ædificati, quam de reliquo terrarum orbe.</i>	479. b
<i>Tricepsus Romæ quid.</i>	569. b	<i>Triumphorum causæ à prima origine quàm exiles.</i>	165. a. & abrogatæ.
<i>Triens in os cremandi cur olim ingeri solitus.</i>	634. a		166. a
<i>Triceteris quid.</i>	831. a	<i>Triumphos qui recusarint.</i>	480. b
<i>Trigemina dea quæ.</i>	463. b	<i>Triumphum putenti quæ primum factum necessarium.</i>	476. b
<i>Trigemina porta quæ.</i>	1069. a	<i>urbem inire nefas.</i>	ibid. b
<i>Trigillia porta.</i>	1070. a	<i>Triumphum quando absentibus decerneretur.</i>	477. b
<i>Triginta iudices quomodo apud Ægyptios creari soliti.</i>	753. a	<i>Triumphus quibus, etsi meritis, quæ de causa negatus.</i>	168. a. & seqq.
<i>Trigon quid loci sit.</i>	732. a	<i>Triumphus quantum olim habitus sit.</i>	167. a
<i>Trigonia porta unde sic dicta.</i>	1059. a	<i>quibus tantum decerneretur.</i>	ibid.
<i>Trigonum forum Athenis.</i>	352. a		
<i>Triundino leger ferri quid.</i>	725. b		
<i>Triobolus.</i>	1186. a		
<i>Triorchus qualis avis.</i>	134. b. cujusmodi præbeat auspicia & unde sic dicta.		
<i>Triphidii Foris columna aurea.</i>	420. b		
<i>Triplex serum apud Mart. quid velis.</i>	350. a		

Triumphus & ovatio ut differant.	620.b	Tullius unde dictus.	39.b
Triumviri capitales qui, & cur & quando creati.	742.a	M. Tullius. Vide Cicero.	
Triumvirorum diversitas quanta.	742.a.	Tullus Hostilius primò purpuratus cum fascibus & lictoribus in publicum produsse dicitur.	204.a. ubi ades suas habuerit Romæ.
744.a. 745.a			608.a
Troas in quot principatus divisa.	511.a	Tumultuaria manus quæ.	885.a
Træzenii cur tridentem nummo effictum habuerint.	1056.a	Tumultuarii milites qui.	703.b. 704.b
Troglodytarum pernicitas insignis.	449.a.	Tunica recta, quarum vestis.	218.b
in virginibus elocandis abominandus mos.	191.a. sepeliendi consuetudo.	Tunicæ funebres Regum Indorum & Egyptiorum.	645.a
556.a		Turcici belli portenta horribilia quæ.	733.a.
Troglodytarum vulgus quid bibat.	671.a	734.a	
Troja, sultationis genus apud Sueton.	637.b	Turdetani in Hispania qui qualesque habiti.	1037.a
Tromentina tribus.	127.a	Turma, quasi terma, quot equites contineat.	28.a
Trophæa quibus statuerentur & quo in loco.	174.a	Turma immortalium apud Persas quid.	692.b
Trophæa erigere Macedonibus cur vetitum.	177.a		
Trophæa & encomia quibus negarentur.	175.a	Turma quadrata.	30.a
Trophæa diversa variarum gentium ex diversis causis.	174.a	Turma Tulli Hostilii.	125.a
Trophæum quid.	172.a	Turmarum descriptio & forma.	929.a
Trophæum Fabii Æmiliani ad Rhodanum.	174.a	C. Turmius, Garamantum victor, Garamantici cognomen recusavit.	334.a
Trophonii ex antro reversi quales semper essent.	413.b	Turres septem in Cyrico acceptas voces numero per percussu multiplicantes.	824.a
Trophonii templum ac oraculum quale.	410.b. 412.b. statua.	Turricula, fritillus.	791.a
413.b		Turtur marina quorum fuerit militare signum.	868.a
Trossuli qui dicti.	688.b	Tutano qui vota vovere soliti.	816.a
Trulla quid sit.	663.a. & seq.	Tutela fiduciaria quæ.	538.b
Tuba in quorū funere usurpari solita.	629.a	Tutelares dii qui.	451.b.
Tubæ quibus fieret peculiare in bello signum.	872.a	quomodo evocarentur.	450.b
Tubæ sacrorum ubi illustrarentur.	610.a	Tutclavis magistratus quis & unde dictus.	386.a
Tubæ qua de causa & quibus gentibus prohibita.	877.a	Tutor is esse non poterat, ad quem post obitum pupilli bona redundarent.	538.b
Tubarum & cornuum concentus quid indicaret.	871.a. 873.a	Tutores quomodo & ex quibus constituerentur.	ibid.b
Tubro quid nomine supellectilis comprehendat.	138.a	Tutores duo filiorum apud Indos.	539.b
Tuberorum laus à frugalitate & modestia.	682.a	Tybarum erga hostes iustitia.	37.b
Tubulustrius quid.	382.b. 466.a	Tybius quale in Paphlagonia nomen.	785.a
Tyber & Tyberis.	100.a	Tyrones qui.	686.b
Tuditanorum familia unde sic cognominata.	62.a	Tyronum ætas quæ olim.	141.a. 145.a. institutio.
Tudites quid sint.	63.a	149.a. primus congressus.	929.a
Tuiston, quorum deus.	443.b	Tyrannulorum custos ac magister.	144.a
Tulli Hostilii turma.	125.a	Typhoni boves ruffas immolabant Egyptiis.	692.a
Tullia in patrem flagitium quantum.	207.a	Tyris Herculem magni numinis instar habere.	378.a
Tullianum quid loci fuerit.	584.a	Tyriborum mare unde id nominis adeptum.	849.a
Tullola corpus inventum.	562.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Tyrrhenus cuius filius & cui regioni nomen dedit.</i>	849.a	<i>Vasa promulsiaria.</i>	671.a
<i>Tyrtæus pœta cur à Lacedæmoniiis civitate donatus contra instituta majorum.</i>	981.a	<i>Vasce tibia quæ.</i>	876.a
		<i>Vasconum in præliis mos quis.</i>	714.b
V.		<i>Vasorum conclamatio in mutatione loci castrorum.</i>	91.a
<i>Vacca cui Veneri immolaretur.</i>	696.a	<i>Vasorum vinariorum species aliquot.</i>	669.a
<i>Vacca prægnans à quibus instar puerperæ observaretur.</i>	419.b	<i>Vates inter Salios quis dictus.</i>	201.a
<i>Vaccæ quam severe persequantur fures.</i>	596.a	<i>Vatæ unde quidam dicti.</i>	61.a
<i>Vaccam qui divino honore coluerint.</i>	231.a.	<i>Vaticinandi mos inter Sibyllas olim quis.</i>	1071.a
	745.b		739.a
<i>Vacci prata.</i>	821.a	<i>Vatunifides cui insit intestino.</i>	345.b
<i>Væjoris ædes.</i>	104.a	<i>Vatiniorum cognomen unde.</i>	61.a
<i>Valentia quæ, seu quorum dea.</i>	451.b	<i>Vbiorum in prælio aggrediendo mos.</i>	932.a
<i>Valentinianus Cæsar cur duas uxores ducere permiserit.</i>	185.a	<i>Vestigal furari, quibus summè capitale.</i>	532.b. 596.a
<i>Valeria lex de provocatione.</i>	899.a. 920. a.		984.a
	921.a. 922.a	<i>Vestigalia nova instituendi quibus jus esset.</i>	720.a
<i>Valeria via.</i>	723.a	<i>Vestigalia per quos constituerentur.</i>	916.a
<i>Valerianus quod nomen dederit præcipue legioni.</i>	35.a	<i>Vestigalium novorum & solidulorum inventores qui.</i>	986.a
<i>Valerii Publicolæ lex.</i>	927.a	<i>Veturum facere quid.</i>	730.a
<i>Valerius Publicola primus oratione funebri usus.</i>	642.a.	<i>Vhiculorum diversæ genera.</i>	531.a
<i>Valerius Publicola Saturni adem & ararium cum condidisset, duos Quæstores, qui publicæ pecuniæ præessent, creari voluit.</i>	241.a	<i>Vigentium ducis imago representata per senem decrepitum quomodo in triumpho duceretur.</i>	490.b
<i>Valerius Publicola secularium ludorum primus institutor.</i>	644.b.	<i>Væji, cuius regionis oppidum.</i>	851.a.
<i>Valerius Soranus cur mortis supplicio affectus.</i>	458.a	<i>Sardianorum colonia.</i>	490.b.
<i>Valentinis remedia quomodo & ubi ex divinatione captarentur.</i>	421.b. 422.b	<i>Væjovi quid immolaretur.</i>	702.a
<i>Valgi unde sic dicti.</i>	61.a	<i>Væjoris simulachrum.</i>	1024.a. templum.
<i>Vallum castræense unde & quæ fieret.</i>	91.a.		1025.a
	92.a. & seqq.	<i>Vela protogis.</i>	202.b
<i>Vallum Romanorum.</i>	93.a	<i>Velandi capitis ritum Æneas primus invenit.</i>	468.a
<i>Vallum ex cadaveribus humanis.</i>	ibid.	<i>Vilina tribus quando reliquis adjecta.</i>	130.a
<i>Vanni quis quibus in sacris usus.</i>	649.b	<i>Velites qui.</i>	686.b. unde sic dicti. 687.b
<i>Vari qui & unde sic cognominati.</i>	61.a	<i>Velum purpureum cuius navis insigne.</i>	881.a
<i>M. Varro primus restrata corona donatus.</i>	1123.a		882.a
<i>Varro quod nomen dederit præcipue legioni.</i>	34.a	<i>Venationum ludi cui deo sacri.</i>	628.b
<i>Varroni quantus olim honos habitus.</i>	527.a	<i>Vendendi hominis mos ac verba quæ.</i>	526.b
<i>Varus unde Pelargus cognominatus.</i>	343.a	<i>incipia sub pileo jus quod.</i>	752.a
<i>Vasi Delphica quæ dicantur.</i>	139.a	<i>Vendere sub hasta publica quid.</i>	751.a
		<i>Venditor emptori prædicere quæ debeat, & quæ non.</i>	392.b. 393.b
		<i>Venefici ut plebantur in Perside.</i>	598.a
		<i>Venerem in carminibus Saliaribus nominare nefas erat.</i>	202.a
		<i>Veneres quot enumerentur.</i>	379.a
		<i>Venerum iniurandum quid.</i>	100.b
		<i>Veneri columba propriè dicata.</i>	698.a. in
		<i>Astide quam nefarie sacrificaretur.</i>	375.a.
			a qui-

I N D E X

<i>à quibus puppæ offerri solebant.</i>	259.a	<i>Vertens annus.</i>	828.a
<i>quàm dicere immolaretur.</i>	696.a	<i>Verticorda, dea quæ.</i>	454.b
<i>Veneris Calvæ ara ubi.</i>	553.b.	<i>Vertumnalia quæ & quando agerentur.</i>	514.b
<i>Castniensis phanum.</i>	696.a	<i>Vertumni ædes ubi.</i>	402.a
<i>Veneris diversa nomina apud divers.</i>	454.b.	<i>Vertumnus deus quis.</i>	ibid.b
<i>& seqq. effigies in Cypro qualis.</i>		<i>Vespa quando & quale auspicium faciant.</i>	142 b
1027.a		<i>Vespasiani in seneratores edictum.</i>	49.a
<i>Veneris Epitymbiæ ara.</i>	363.b	<i>in liberâ se alieno seruo jungenti.</i>	1164.a
<i>Veneris Erycinæ adicula ubi.</i>	552.b.	<i>severitas in milites qui se viros capi per-</i>	362.a
<i>templum cur diu in urbem non admissum.</i>		<i>mitterent.</i>	
258.a		<i>Vespasianus quas regiones in provincias re-</i>	
<i>Veneris Myrtæ ara ubi.</i>	562.b	<i>degerit. 512.a. quo tempore maximè af-</i>	
<i>Veneris Paphiæ ara quàm mira.</i>	422.b	<i>fabilis esset. 791.a. quinquies adilita-</i>	
<i>Veneris Paphiæ simulacrum.</i>	1026.a	<i>tis repulsam passus, demum ad impe-</i>	
<i>Veneris Verticordæ simulacrum ubi.</i>	259.a	<i>rium fuit evectus.</i>	914.a
<i>Veneris templum in Aphrodisio & Papho</i>		<i>Vespernæ quid.</i>	308 b
<i>quid privilegii habuerit.</i>	782.a	<i>Vesta ad sacerdotium quæ cogi, vel non cogi</i>	
<i>Veneris templum in Cælio monte.</i>	564.b	<i>possent.</i>	107.b
<i>Venerorum deus quis.</i>	444.b	<i>Vestæ in templo Senatuum cogi non licebat.</i>	106.b
<i>Venox cur quidam dictus.</i>	73.a	<i>Vestæ templi quales, & quæ adiretur.</i>	105.b
<i>Ventidii Bassi fortuna ac virtus quanta.</i>		<i>Vestæ quid esse credita.</i>	106.b
479.b. ipse in triumphum ductus postea		<i>quomodo à nonnullis effingatur.</i>	106.b
<i>de Parthis triumphavit.</i>	ibid.b	<i>Vestæ ignis extinctus prodigii loco habitus</i>	
<i>Ventis qui sacrum facere instituerint.</i>	744.b	<i>est.</i>	112.b
<i>Ventis vota persoluta & aræ extructæ.</i>	809.	<i>Vestæ lucus ubi.</i>	559.b
a		<i>Vestæ quomodo aut quid libaretur.</i>	706.a
<i>Venus genitrix, cujus aliquando fuerit tes-</i>		<i>Vestales initio quæ & quot. 107.b. unde</i>	
<i>sera militaris.</i>	883.a	<i>vel instituta vel Romam translata.</i>	104.b
<i>Venus in Lemno coli cur vetita.</i>	378.a	<i>aliquando spectaculis admissæ.</i>	116.b
<i>Venus in talis quid.</i>	792.a	<i>incesti damnata quæ.</i>	118.b
<i>Venus ubi præcipue culta.</i>	448.b	<i>absolutæ quæ.</i>	119.b
<i>Ver sacrum quomodo voveretur, & quid in</i>		<i>innocentes condemnata quæ.</i>	ibid.b
<i>se comprehenderet.</i>	807.a	<i>Vestales incesti damnata ubi viræ desedi</i>	
<i>Verba localia cum accusativo quomodo con-</i>		<i>consuevere.</i>	298.a. 1067.a. 117.b
<i>struantur.</i>	513.a. 514.a	<i>Vestales per quem eligi solita.</i>	316.a
<i>Verbena Veneri dicata.</i>	273.a	<i>Vestali etiam fascet præferri & à Consulibus</i>	
<i>Verbenæ fausta in omnibus sacris.</i>	1087.a	<i>de tria cedi.</i>	111.b
<i>Verbenæ in sacris usus quis.</i>	383.b	<i>Vestalis ignis quotannis novus accendebatur</i>	
<i>Verbenarius quis.</i>	32.b	<i>Calendis Martiis. 113. b. extinctus</i>	
<i>Verberare quid sit.</i>	768.a	<i>quomodo resuscitavisset.</i>	112.b
<i>ut differat à pulsare.</i>	ibid.	<i>Vestalis ignem Vestæ extinguere sinentis pœna</i>	
<i>Vergobretus Heduis quis.</i>	1165.a	<i>quæ.</i>	112.b
<i>Vermiculi sericum nentes quàm mirè na-</i>		<i>Vestalis sacrificii modus.</i>	115.b
<i>scantur, neant & intereant.</i>	963.a	<i>Vestalibus quoto religionis suæ anno licuerit</i>	
<i>Verna qui dicti.</i>	808.a	<i>nubere.</i>	110.b
<i>Veronica, Milbridatis uxor, quomodo se-</i>		<i>Vestaliuum iurjurandum quale.</i>	116.b
<i>ipsam interfecerit.</i>	217.a	<i>munus & honos. 109.b. 110.b. 111.b.</i>	
<i>Verepus digitus quis.</i>	1204.a	<i>116.b. ornatus in sacrificando.</i>	114.b
<i>Verrina epulis interdicta.</i>	685.a	<i>Veste tantum una qui merentur.</i>	230.b
<i>Verruca quid.</i>	71.a		
<i>Virucosi cognomen unde.</i>	71.a		
<i>Versura, seu vorlura, cur vetita.</i>	46.a		

RERUM ET VERBORUM.

<i>Vestem rubram tabernaculo ducis qui pro-</i> <i>tenderent.</i>	877.a	<i>Victimarii qui.</i>	1105.a
<i>Vestes etiam diis votæ.</i>	805.a	<i>Victimæ fœminini generis potiores quàm</i> <i>masculini.</i>	710.a. <i>impares superis, in-</i> <i>feris pares offerebantur.</i>
<i>Vesses ex provinciis nominatæ.</i>	215.b	<i>Victimæ majores & minores quomodo offer-</i> <i>rentur.</i>	707.a. 708.a
<i>Vesses militares aliæ atq; aliæ.</i>	146.a. & f.	<i>Victimæ suæ cuique deorum.</i>	688.a
<i>Vesses tribunorum & plebejorum.</i>	197.b	<i>Victimæ compestivæ quæ.</i>	691.a
<i>Vestes triumphales.</i>	210.b	<i>Victimis fœditis quando uti liceret.</i>	712.a.
<i>Vestibula domorum quid.</i>	321.b		713.a
<i>Vestibus qualibus Romani usi.</i>	195.b	<i>Victoria, cujus aliquando fuit tessera mi-</i> <i>litaris.</i>	883.a. 884.a
<i>Vestis barbarorum.</i>	195.b	<i>Victoriæ ædes ubi.</i>	558.b
<i>Vestis pura & religiosa quæ.</i>	1093.a	<i>Victoriam incruentam laudabant Lacedæ-</i> <i>monii.</i>	177.a
<i>Vestis sacerdotis sacrificatori qualis.</i>	1092.a	<i>Victoriati nummi qui & unde sic dicti.</i>	1055.a
<i>Vestitus antiquorum ex animalium pellibus.</i>	237.b	<i>Victorino viventi statua in foro posita.</i>	527.a
<i>Vestitus auguris.</i>	265.b	<i>Vicus Cyprius quis.</i>	297.a
<i>Vestitus discrimen in mulieribus.</i>	215.b	<i>cur deinde Sceleratus dictus.</i>	ibid.
<i>distinctio inter Patricios & Senatores.</i>	208.b	<i>Vigesima prima cujusque mensis qualis.</i>	1141.a
<i>Vestium fures qui tyrannus non puniret.</i>	532.b	<i>Vigesimani qui.</i>	711.b
<i>Vestium induendarum exuendarumve reli-</i> <i>gio.</i>	765.a	<i>Vigiliæ quo cantu militiæ indicerentur.</i>	873.a
<i>Vestitus luzubrium color apud Romanos &</i> <i>exteros.</i>	632.a	<i>Vigiliarum castrensium vices quæ fierent.</i>	87.a
<i>Vetulonia, cujus regionis olim civitas &</i> <i>quid Romæ dederit.</i>	851.a	<i>Vigilum præfecti officium quod.</i>	742.a
<i>Veturia tribus ejusque prærogativa.</i>	131.a.	<i>Vigintiviratus qualis fuerit magistratus.</i>	748.a
	893.a. 894.a	<i>Viminalis campus ubi.</i>	570.b
<i>Veturio à sceleratore quid intentatum.</i>	46.a	<i>collis Romæ unde dictus.</i>	570.b
<i>P. Veturius & M. Minutius primi ex Pa-</i> <i>tribus Quæstura munus curiatis Comitii</i> <i>cepere.</i>	241.a	<i>Viminalis flamen.</i>	572.b
<i>Vetusta Ceres dea quæ.</i>	466.b	<i>Viminalis porta unde dicta.</i>	1062.a. 750.b
<i>Vexilla militaria diversorum qualia.</i>	869.a	<i>Vinici Jovis ara ubi.</i>	570.b
<i>Vexilla singula singulis turmis, manipulis,</i> <i>cohortibus fuerunt.</i>	ibid.	<i>Vina diis inferis libare Numæ legibus veti-</i> <i>tum.</i>	361.b
<i>Vexillares cohortes quæ.</i>	694.b	<i>Vina qualia diis libarentur.</i>	707.a
<i>Vexillum ex quot hominibus fiat.</i>	29.a	<i>Vina Thasiorum quàm miræ naturæ.</i>	413.b
<i>Via proprie quid sit.</i>	439.a	<i>Vinalia quæ & quotuplicia.</i>	514.b
<i>Via Principalis in castris quæ.</i>	86.a	<i>Vinclis quo tempore vincula demerentur.</i>	372.b
<i>Viarum Romæ nomina & celeberrimæ quæ.</i>	490.a. & seqq.	<i>Vinctum quid esse in sacris non licebat.</i>	1094.a
<i>Vias olim qui curarent.</i>	719.a. & seqq.	<i>Vincula cur quidam simulachris annecte-</i> <i>rent.</i>	1025.a. 450.b
<i>Viatores qui, & unde dicti.</i>	205.a	<i>Vincula militiæ quæ & quot.</i>	143.a
<i>Viatores cui potissimum supplicare soliti.</i>	817.a	<i>Vindemissa, nomen legionis.</i>	35.a
<i>Vicarius servus quis.</i>	840.a	<i>Vindiciæ secundum libertatem aut servitu-</i> <i>tem quomodo darentur.</i>	528.b
<i>Vicennialia vota.</i>	804.a	<i>Vindictus cur primus libertate & civitate</i> <i>donatus.</i>	966.a
<i>Vicesimarium aurum quod.</i>	252.a		Vin.
<i>Vicorum Romæ cognomina quæ & unde.</i>	400.a. & seqq.		

Vindicta qualis virgula & unde sic dicta.

966.a

Vinibilibus mulieres quomodo aliquando Romanæ mulctatae.

672.a. 673.a

Vini abstinentia apud Persas.

484.a

Vini appellatione quid contineatur.

671.a

Vini conviviis exhibendi ratio quæ.

302.b

Vini dilutio apud Græcos.

288.b

Vini usus mulieribus olim interdictus.

671.a

Vino abstinere, maxima apud Hebræos censetur mulcta.

595.a

Vino curas reprimere Cato, non mergebat.

302.b

Vino madentes Græci quomodo perungant.

291.b

Vino qui mancipia emerent.

788.a

Vino vestes inquinare quid portenderet.

143.b

Vinum in quibus sacris adhibere nefas.

694.a. 695.a. 705.a. 706.a

Vinum in quibus sacris lac vocetur.

506.b. 706.a

Vinum optimum cujate.

280.b

Violentia phanum ubi.

117.a

Viperæ solo halitu letales aut minus letales ubi.

400.a

Vipsanæ porticus.

823.a

Vir bonus quis dicendus.

395.b.

Civilis quis.

ibid.

Virgæ fascium, qui Magistratibus præferbantur, ex qua arbore fuerint.

216.a

Virgili præceptor quis.

491.a

Virginem viram qui Palladi mactare soliti.

748.b

Virgines (hoc est, innuptæ) ubi communes.

861.a

Virgines in Poliadi Minervæ templo Athenis quales.

104.b

Virgines innuptæ apud Spartanos facie involata, nuptæ vero velut prodibant.

275.a

Virgines ludum literarium adhibant.

492.a

Virgines nudis pedibus innoxie super prunas ambulantes.

420.b. 421.b

Virginis Fortunæ templum.

99.a

Virginum ac viduarum in nuptiis contrahendis diversitas quæ.

294.a

Virginum certamen apud Nasamonem quale.

72.b

Virginum vestes propriæ quæ.

220.b

Virgulta aquis injecta ubi lapidescant.

82.b

Viri de Republica bene meriti à quibus indeorum catalogum relati.

441.b

Viri in lectica uxoris privilegium quales.

238.b

Viri per Herculem, sæmina per Custorem jurabant.

98.b

Viri sub uxoris imperio apud quos.

951.a

Viriati Lusitani arrogantia trophæa.

175.a

Viridianus, quorum deus peculiaris.

451.b

Viridomarus, Gallorum dux, à quo victus.

109.a

Virilis Fortunæ templum.

97.a

Viriplace deæ sacellum, & quid potissimum ibi tractaretur.

558.b. 957.a

Viris inaccessa sacra Bonæ deæ.

506.b. 508.b

Viscerata Fortunæ templum.

98.a

Visceratio quid.

49.b

Viscerationes post funus exhiberi solitæ quæ.

647.a

Visceribus singulis sua vis inest.

354.b

Viscus in quercu quibus olim summum fuerit nomen.

744.b

Vitelliana patina Clypeus Minervæ dicta.

299.b. 300.b

Vitellio Pontifici quid ominosum acciderit.

307.a

Vitellio quàm mirum Viennæ obvenire prodigium.

539.a

Vitellius mari cognomen Augustæ dedit.

8.a. oblatum sibi Casaris cognomen

recusavit, Augusti distulit.

9.a. id postea, deploratis rebus, dimissum revocavit.

ibid. quanta aliquando cæna exceptus.

299.b. quo nomine appellavit præcipuam legionem.

34.a

Vitem frangentis aut centurionis manum inter cædendum tenentis pœna quæ.

624.b

Vites charactæ quæ.

328.a.

Vites compluviatæ.

330.a

Vites mirabiles in Germania.

961.a

Vitia diversarum regionum naturalia quæ.

1030.a

Vitilitigatores qui.

1048.a

Vitreæ Fortunæ ejusque simulacrum.

105.a

Vitruvii Vacci domus quomodo post mortem domini vocata.

821.a

Vittæ quarum & quotuplices sint.

221.b

Vittati cognomen unde.

62.a

Vittatus quis qua de causa Romæ dictus.

218.a

Vitula quàm fuerint laudatæ in sacrificiis.

690.a

Vitulari quid.

372.b

Vitulina dea ubi culta.

106.a

Vitena-

Arcentes qui cælo consecrati apud Græcos.

441.b	
Ulios, deus quis Delii & Mileſiis.	457.b
Ulna quid proprie ſit.	440.a
Ulpianus ab Alexandro Severo præ cæteris honoratus.	729.b
ab Heliogabalo officio motus.	ibid.b
Ulpium forum.	349.a
Umbracula ſenatorum.	1015.a
Umbrarum apparitiones non eſſe omnino ſubuloſas.	324.a. & ſeqq. 319.b
Umbrarum diſiſio quæ.	1152.a
Umbras ad convivium adducere.	317.b
Umbriſia matrona, quod in ancillas ſupra modum ſerviret, in quinquenniũ à D. Hadriano relegata.	776.a
Uncia quot ſcrupulis conſtet.	442.a. 445.a
Uncia aſſis quot.	3.a
Undeſiſmani qui.	711.b
Undulata veſtis.	210.b
Unguenta exotica ne quis venderet, à quibus inhibitu.	686.a
Unguentarii à Lacedæmoniis cjecti.	686.a
Vocatores qui dicti.	324.b
Voces ignominioſæ apud diverſ. quæ.	1200.a
Voconia lex quæ & quam dura in mulieres.	612.b. 613.b
Volaterra, cujus regionis urbs.	852.a
Volones qui.	705.b
Volfcinia tribus unde dicta.	129.a
Volfcinieſes virgines ut nuberent.	191.a
Volfcinieſum dea peculiaris quæ.	451.b
Voluta, quorum olim dea.	852.a
Volucres aſtris & ſtellis dicatæ.	697.a
Voluntarii milites quis vocarit.	706.b
Vopifei qui & unde dicti.	75.a
Vota pro quibus conciperentur.	805.a
Vota Egyptiorum pro pueris ægroſis.	811.a
Vota Agricolarum.	816.a. Equitum. ibid.
Furum. ibid.	Furcnum. ibid.
Laborioſorum. ibid.	Nautarum. ibid.
Pæſtorum.	817.a. Viatorum. ibid.
Vota calamitoſorum & injuria affectorum qualia.	815.a
Vota ex auctoritate Collegii Pontif.	807.a
Vota ex incerta pecunia quomodo conciperentur.	807.a
Vota extremorum caſuum.	818.a
Vota Græcorum.	810.a
Vota quæ diverſi per diverſos fieri ſolita.	802.a.b. & ſeqq.
Vota ſolennia.	811.a

Voti rei & damnati qui.	814.a
Votorum conceptio penes quos olim.	308.a
Vovendi Regibus Perſarum & Ponti cæremoniæ quæ.	810.a
Vox incerta Gallos adſentare dicentis, ubi olim audita.	733.a
Urania, Eleiſ quæ.	455.b
Uranie quomodo Athenis ſacrificaretur.	707.a
Uranus, Maurorum deus.	444.b
Urbana cohortes.	30.a. tribus. 126.a
Urbem expugnaturi, diis tutelariſus ampliora templa promittere ſoliti.	450.b
Urbes quomodo in triumphum ductæ.	481.b
Urbicus cliens.	405.a. vicus. 403.a
Urbis deum nominare neſas.	458.a
Urbium luſtrandarum quam variæ & impiiæ cæremoniæ.	378.b. 380.b
Urbs quamdiu ſine magiſtratibus ob ſeditiones.	758.a
Urinatores aliquot inſignes.	450.a
Urna ex quot ſextariis conſtet.	445.a
Urnavium quid.	140.a. 277.b
Urnavium quot amphorarum capax.	443.a
Urſinis pellibus qui ſuper galeas & loricas uſi.	154.a
Urſos centum quis aliquando ad venandum publice dedit.	646.b
Uſura à quo Spartæ exterminata.	48.a
Uſuram odibiliorẽ quàm ſurtum quibusdam gentibus fuiſſe.	ibid.
Uſus fructus legatio quomodo juxta Manilium & Scævola intelligendũ.	79.a
Ut cacias nubes, proverb.	166.b
Utica, Maſſaſylorum regia.	611.a
Vulcanalis flamen.	572.b
Vulcani ades cur diu in urbem non admiſſa.	257.a. cujus Magiſtratus concilium eſſet.
	24.a
Vulcani ſimulachrum cum mare apprehenſo ubi.	1024.a
Vulcano quid voveri & quomodo exolvi ſoleret.	811.a. quomodo ſacrificaretur.
	703.a
Vulcanum qui maxime venerati ſint.	746.b
Vulcanus quorum deus præcipuus.	449.b
Vulpes quale aſpiciũ faciat.	147.b
Vulpina pelle qui pro caſide uſi.	154.a
Vulſinii clavis indices numeri annorum fixos habebant in templo Nucie deæ.	40.a
Vulſinium, cujus regionis urbs.	852.a
Vultureſ quando & quale aſpiciũ faciunt.	131.b. 133.b
	Vul-

INDEX RERUM ET VERBORUM.

*F*ulturinus in ludo talorum quid. 793.a
*F*ulturum alas in vestibulis domorum, apud
 quos nobilitatis signum. 331.b
*F*ulva epulis quando & cur interdicta. 685.a
*U*xor capitis & famæ postulat a iudicio ma-
 riti absoluta. 957.a
*U*xor Pontificis qualis esse debeat. 315.a
*U*xores binas, unas aedes incolere, Lycurgi
 lege vetitum. 187.a
*U*xores communes esse, an decorum sit. 863.a
*U*xores necatæ ob vinam potum. 673.a
*U*xores plures quando uni permissæ apud Ro-
 manos. 185.a
*U*xores Romanas ducere quibus aliquando
 pro munere concessum. 293.a
*U*xores servilia munera non obibant. 950.a
*U*xores ubi cum maritis defunctis cremen-
 tur. 610.a. ubi emantur. 187.a
 ubi sint communes. 861.a
*U*xoris invicem usufructus dabant Græci &
 Romani. 193.a
*U*xori nullum fuisse repudiandi viri potesta-
 tem. 952.a
*U*xori apud Germanos, viro mortuo, alteri
 nubere negatum. 955.a
*U*xori quæ contra virum a lio detur. 951.a
*U*xoribus vim inferentes quæ olim habiti.
 950.a
*U*xoris erga maritum officium & contra.
 950.a
*U*xoris, tres liberos habentis, privilegia.
 949.a. 950.a
*U*xoris sororem, sed mortuæ, Romanis du-
 cere licuit. 183.a
*U*xoris repudiatæ desiderio qui quantusque
 vir aliquando extabuerit. 954.a
*U*xorum delicta ubi aut quomodo iudicaren-
 tur. 957.a
*U*xorum imperio ubi subsint viri. 951.a

X.

*X*anthus historicus cujus fuerit. 473.b
*X*enarchus à libacitate Metreles di-
 ctus. 343.a
*X*enocrates philosophus cujus fuerit. 473.b
*X*enophanis acie in Ægyptios scemina. 1111.a
*X*enophontis vultus quis. 237.b
*X*erxes diem, quo rex dictus, Titanem vo-

cavit. 1144.a. quantum cladis ad Ther-
 mopylas à paucis admodum Spartanis
 acceperit. 738.b. quomodo cursores suos
 disposuerit. 215.a
*X*erxis abominanda lustrandi exercitus ra-
 tio. 380.b. impietas quanta. 404.b
 in Babylonios ad hostes deficientes poena
 quæ. 362.a. visio quem exitum sortita.
 842.a
*X*yfici qui dicti. 659.a
*Z*eus quid. 660.a

Z.

Z in sortibus qualis habita littera. 594.a
*Z*una, Juba regina. 611.a
*Z*amolxis, quorum deus. 444.b
*Z*amolxis quorum legislator. 520.b
Z E quem numerum aliquando denotavit.
 115.a
*Z*elcucus Locensis quomodo adulteros puni-
 rit. 863.a. quibus Locris quas leges
 scripserit. 519.b
*Z*elotypia Parthorum quanta. 334.b
*Z*eno, Antigoni præceptor. 490.a. cujus
 & cujus discipulus. 233.a. Dialecticæ
 primus inventor. ibid. ejus constantia
 adversus Phalarim tyrannum. ibid.
 cur Stoicæ sectæ auctor perhibeatur. 825.a
 per capparim jurabat. 88.b
 quid in vestitu prohibuerit. 230.b
*Z*enonis ridicula opinio de communitate
 uxorum. 863.a. vestitus quis. 237.b
*Z*enobia, Palmyrensi regina, Imperatoris
 nomen adepta. 13.a. à quo victa. 171.a
 quomodo in triumpho vecta. 497.b
*Z*enocrates quid bibendo meritis. 305.b
*Z*enodium urbs à M. Crasso subacta. 11.a
*Z*enones complures fuisse. 234.a
*Z*ephyrii Locri quid primi fecerint. 519.b
*Z*eta quid. 44.b
*Z*etta, nomen magistratus Athenis. 47.a
*Z*eugma, oppidum, Babyloniorum Regum
 ararium. 255.a
*Z*onam sponsæ quis solvere consuevit. 276.a
 290.a
*Z*opyri callidum facinus. 541.a
*Z*ornastes quorum legislator. 519.b
*Z*ymite quid. 282.b

F I N I S.

